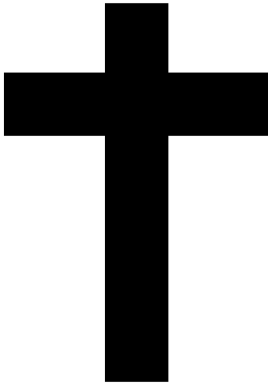

Ngú bà toko nambeè
mì Mbířì ta ndâ 'duù

dogo: Ngú bà toko nambeè mì Mbířì ta ndâ 'duù New Testamei

Ngú bà toko nambeè mì Mbírì ta ndâ 'duù
Ndogo: Ngú bà toko nambeè mì Mbírì ta ndâ 'duù
New Testament

copyright © 2001 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: (Ndogo)

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-19

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 29 Jan 2022

14424ae9-b5af-591e-814e-49316d8d74aa

Contents

Màtéyò	1
Márikò	82
Lúkà	131
Jòvànì	216
Ndâ Nèté	291
Rómà	378
1 Kòrìndì	411
2 Kòrìndì	442
Gàlátì	462
Éfàsù	475
Filípì	486
Kòlòsiyà	494
1 Tèsalónikà	501
2 Tèsalónikà	509
1 Tìmàtéyò	514
2 Tìmàtéyò	524
Tító	531
Fílímòní	536
Ìbìráyò	538
Jákòmò	564
1 Piyétòrò	574
2 Piyétòrò	583
1 Jòvànì	589
2 Jòvànì	597
3 Jòvànì	599
Júdà	601
Có Kóó	604

Banga-Ngú-Có mì Jézù tí Bìndi-Mbíṛì go cò mì Màtéyò

Tà-ká-tà gítí ẖèngbó Jézù

¹ Njínó a tà-ká-tà gítí ẖèngbó bà jò Jézù tí Bìndi-Mbíṛì, tí 'viì mì Dàvidè tí gbolò gba mì ndâ Ìzìrìyèlì, tí 'viì mì Àbìráámò tí mbe jò ña ndâ Ìzìrìyèlì 'dáá gí.

² Njínó a ẖè ndâ ká gù Jézù mbe 'bità 'do tí Àbìráámò yee tí Dàvidè:

Àbìráámò ká jò Ìzákò,

Ìzákò gii jò Jákóbè,

Jákóbè gii jò ndâ Júdáà ta ndâ ná'vindí wó.

³ Júdáà gii jò ndâ Pèrézì ta Zérà mítí Tàmàrà,

Pèrézì gii jò Èzìrónì,

Èzìrónì gii jò Rámù,

⁴ Rámù gii jò Àmìnàdábì,

Àmìnàdábì gii jò Nàsónì,

Nàsónì gii jò Sàlímónì,

⁵ Sàlímónì gii jò Bòwázì mítí Rà'ábù,

Bòwázì gii jò Òbédì mítí Rútà,

Òbédì gii jò Jèsi,

⁶ bìndi Jèsi gii jò Dàvidè tí gbolò gba mì ndâ Ìzìrìyèlì.

Njínó a ẖè ndâ gù Jézù mbe 'bità 'do tí Dàvidè yee tí o bà kaa ndâ Ìzìrìyèlì tí ndâ zà-za gó 'do 'bá mì ndú ya tí gí Bàbìlóniyà:

Dàvidè tí gbolò gba mì ndâ Ìzìrìyèlì gii jò Sólómònì mítí
nawù wó Úráyà,

⁷ Sólómònì gii jò Rèyòbòwámù,

Rèyòbòwámù gii jò Àbíjà,

Àbíjà gii jò Ásà,

⁸ Ásà gii jò Yòsàfàtì,

Yòsàfàtì gii jò Yòráámù,

Yòráámù gii jò Úzáyà,

⁹ Úzáyà gii jò Yòtámù,

Yòtámù gii jò Áázì,

Áázì gii jò Èzìkíyà,

¹⁰ Èzìkíyà gii jò Mánásè,

Mánásè gii jò Àmónì,

Àmónì gii jò Yòsíyà,

¹¹ Yòsíyà gii jò ndâ Jèkòníyà ta ndâ ná'vindí wó. 'Do bà-
i-nò à gii kaa ndâ Ìzìrìyèlì tí ndâ zà-za gó ya tí gí
Bàbìlóníyà.

¹² Nìnó a rè ndâ gù Jézù mbe 'bità 'do tí o bà kaa ndâ
Ìzìrìyèlì tí ndâ zà-za gó 'do 'bá mì ndú ya tí gí Bàbìlóníyà
yee tí o bà jò Jézù:

Jèkòníyà gii jò Sèlìtiyèlì si ndú Bàbìlóníyà,
bìndi Sèlìtiyèlì gii jò Zèrùbàbèlè,

¹³ Zèrùbàbèlè gii jò Àbìyúdi,

Àbìyúdi gii jò Èliyákímì,

Èliyákímì gii jò Àzòrì,

¹⁴ Àzòrì gii jò Zàdókì,

Zàdókì gii jò Àkímì,

Àkímì gii jò Èlìyúdi,

¹⁵ Èlìyúdi gii jò Èlìyázàrà,

Èlìyázàrà gii jò Mátàni,

Mátàni gii jò Jàkóbè,

¹⁶ bìndi Jàkóbè gii jò Jùzépè nó mbe kò Màríyà tí nawu Jézù
nó tí Bìndi-Mbírì nò.

¹⁷ Muu ndâ gù Jézù mbe 'bità 'do tí Àbìráámò tí bu ndâ
Ìzìrìyèlì 'dáá gí, yee tí Dàvídè tí gbolò gba mì ndâ Ìzìrìyèlì
a bà 'dòkò bà jò tí tabà muu'bi-nje nà'ò. 'Do tí Dàvídè yee
tí o bà kaa ndâ Ìzìrìyèlì tí ndâ zà-za gó ya tí gí Bàbìlóníyà
'dáá gí a bà 'dòkò bà jò tí tabà muu'bi-nje nà'ò. 'Do tí o bà
kaa ndâ Ìzìrìyèlì tí ndâ zà-za gó ya tí gí Bàbìlóníyà yee tí o
bà jò Jézù 'dáá gí a ndâ 'dakò muu'bi-nje nà'ò.

Bà jò Jézù tí Bìndi-Mbírì

¹⁸ Rèngbó bà jò Jézù tí Bìndi-Mbírì éno. Ta o tí nò Jùzépè
'vee káa có tí Màríyà tí nawu Jézù tí Bìndi-Mbírì jée gí, káa
ndú toko bà sili ta yí lá. Káa kùro bà ko yí gí 'bá, Màríyà gii
tè nakáyì ta wotí mì Bèri-mi-Mbírì gí. ¹⁹ Jùzépè má gii nò
énò, yí gii bàkà có bà dele ndi ndâ i mì wó 'do tàkò Màríyà
gbí 'dè có á tàbèngì, tacó yí a tó 'dakò, káa go bà te nò á ro
Màríyà mí kùro ndâ 'duù tí wó wálá. ²⁰ Káa si yí kù ko
ṛa có tí nò, basìlì mì Mbírì gii gí gí muu wó gbí rì, bìndi
yí gii 'dè có ji yí máa, «Jùzépè, 'viì mì Dàvídè, cì gúku tí bà
kò Màríyà tí nawù lo lá. Tacó 'viì tí nò gbí yì wó nò a 'viì
mì Bèri-mi-Mbírì. ²¹ Yí bà jò a 'viì-'dakò, bìndi wò bà gbi
rè wó tí Jézù, tacó yí bà 'vala ndâ 'duù mì yo 'do gbí ndâ vò
i mì ndú.»

²² I tí nò bàkà tí 'dáá ká tacó wàa có tí nó náa Mbírì táánò
tuu ta 'bí mbe 'dòkò có mì wó máa,

23 «'Bí ngbutu 'vinî bà gii tè nakáyì,
 yí bà jò 'viì tí nò tí 'viì-'dakò,
 náa àá bà gbì rè wó tí Èmànùwélé (gbí máa: Mbířì ta
 ndoo) nó» 'ví dù tí tí yúco.

24 Jùzépè mâ gii ziya 'do tí řì, yí gii ko Màrìyà gí 'bá go có
 tí nó náa basilì mì Mbířì 'dè jì yí gbí řiì nò. 25 Káa ndú toko
 bà sili ta yí lá. Bìndi Màrìyà gii jò 'viì mì wó, tí 'viì-'dakò,
 bìndi Jùzépè gii gbì rè wó tí Jézù.

2

À jò Jézù mí gbí gbata Bétèlèmè á gbí to Jùdéyà

1 Ta o tí nò, gbolò gba Jùdéyà a Èródè. Mâ gii zeke'o, ndâ
 'bí 'dakò tí ndâ mbe 'di gbí-o, tí ndâ mbe kù pà-có ndâ i ta
 ndâ yii, gii ò yii tí nó mbe túbà o bà jò Jézù nó co gí, bìndi
 ndú gii njè nó ya gí Jèrùzàlèmè, kù 'vee ndâ 'duù, 2 máa,
 «Dó 'viì tí nó tí gbolò gba mì ndâ Jùdéyà nó ngò? Tacó ze
 ò yii mì wó si ze 'bá mì ze á Wáá, káa ze gii gí tacó bà ùlù
 yí.»

3 Èródè tí gbolò gba mì ndâ Jùdéyà mâ gii 'di có tí nò,
 líkí'o gii cee 'do tí wó gí. Gúku bà 'di có tí nò delè gii zèè
 ndâ 'duù Jèrùzàlèmè 'dáá gí. 4 Èródè bà-i-nò gii kili ndâ
 Kùřo ndâ bu-Mbířì ta ndâ kpo-kpò 'duù mbe 'di gbí tàkìì mì
 ndâ Jùdéyà 'dáá gí, bìndi yí gii 'vee ndú, máa, «Á cu mí gbí
 wáràgà mì Mbířì máa, àá bà jò Bìndi-Mbířì mí ngò?»

5 Káa ndú gii 'visì có jì yí, máa, «Áá bà jò yí mí gbí gbata
 Bétèlèmè, go có tí nó náa Míkà tí mbe 'dòkò có mì Mbířì cu
 mí gbí wáràgà mì wó táánò sàà, máa,

6 «Káa wò tí Bétèlèmè á gbí to mì Júdàà,
 wò me 'dé to á kùřo ndâ gba kòtí Júdàà lá,
 tacó gba tí nó náa yí bà gii dù tí mbe kpolo tí ndâ 'duù
 mì ye tí ndâ Ìzìriyèlì nó bà gí 'do mì lo.» »

7 Èródè mâ gii 'di có tí nò, yí gii tè'é tí ndâ mbe 'di gbí-o
 tí nó mbe gí 'do Wáá nó tàbèngiì, bìndi yí gii 'vee ndú gítí
 kpédélé o bà ò yii tí nó mì ndú. 8 Bìndi yí gii 'dè có jì ndú
 máa, ndú ya gí bà pà bàndò tí nó náa à jò 'viì tí nó mítí á
 Bétèlèmè nò, ndú má 'de gí, ndú 'ví dele ndi ndú gí gí bà
 'dè có jì yì. Tacó wàa, yì 'ví ya gí bà ùlù yí delè.

9 Ndâ mbe 'di gbí-o tí nó mâ gii 'di có tí nó náa Èródè 'dè jì
 ndú nó gí, ndú gii njè nó 'do Jèrùzàlèmè kù ya gí Bétèlèmè.
 Ndú mâ gii di kpokèjì, yii tí nó mbe kù túbà kpokèjì jì ndú
 nó gii co ndi wó káká'i mí kùřo ndú kù túbà kpokèjì jì ndú.
 Yii tí nó gii ko ndú yee Bétèlèmè, bìndi yí gii řò tìyò á 'vii
 ta muu bàndò tí nó ta dó Jézù tí nò. 10 Líkí'o bà ò yii tí nó

gii bàkà ndú ngé ndii gí. ¹¹ Ndú mâ gii rì jí tà'i, ndú gii 'de ndâ 'vii tí nò ta nawu wó Màríyà. Ndú bà-i-nò gii kucuku muungbó ndú mí kùro dó 'vii tí nò, bìndi ndú gii ùlù yí go bà ùlù Mbírì. Bìndi ndú gii njaanga gbí ndâ ká'i mì ndú, ndú gii je ndâ i-nambee 'do tí dâ'bi, ta di, ta banga pó i bà ònòkò bàà jí 'vii tí nò.

¹² Káa ta kùro o bà dele ndi ndú jí 'bá mì ndú, Mbírì gii kpo-gbì-tà-tù ndú gbí rii, máa, ndú 'ví dele co mì Èródè lá. Tacó éno, ndú gii waa to 'do tí Èródè co tí 'bí kpokèjì.

¹³ Ndâ mbe 'di gbí-o tí nò mâ gii njè nó gí, basilì mì Mbírì gii 'dè có jí Jùzépè gbí rii, máa, «A jí yaà, wò 'ví kaa ndâ 'vii tí nò ta nawu wó, wàa wò 'ví fa ngèlè ta ndú ya jí Másiřì. Yo 'ví dù ta ndú kà yee tí o tí nó náa ye bà tè'é tí lo. Tacó Èródè kú pà kpokèjì bà 'de 'vii tí nò, wàa yì 'ví zì yí gí.»

¹⁴ Jùzépè mâ gii ziya 'do tí rì, yí gii kaa ndâ Jézù ta nawu wó Màríyà, yí gii zèè kpokèjì Másiřì ta ndú ta bèbillì tí nò, go có tí nò náa basilì mì Mbírì 'dè jí yí gbí rii nò. ¹⁵ Ndú gii dù á Másiřì yee tí o bà cì Èródè. I tí nò bàkà tí jé ká go có tí nó náa 'bí mbe 'dòkò có mì Mbírì ta rẹ wó a Òsíyà 'dè sàà, éno máa, Mbírì máa, «Ye tè'é tí 'vii mì ye 'do Másiřì,» nò.

¹⁶ Èródè mâ gii 'di gbí ní gí máa, ndâ mbe 'di gbí-o tí nò mbe gí 'do Wàà nò eendi yì gí, tàkòcò wó gii kpolo ngé ndii gí. Tacó éno, yí gii 'dè có jí ndâ àsikèrì mì wó, máa, ndú ya jí bà ziki ndâ dó 'vii-'dakò gbí gbata Bètèlèmè ta ndâ to tí nó dè-dè seè Bètèlèmè nó 'dáá gí. Máa, ndú 'bità 'do tí ndâ délékè dó 'vii yee tí ndâ ñinó ta ndoò tí ndú sósò'ò, nò. Èródè 'deke o tí nò 'vii ta o tí nó náa ndâ mbe 'di gbí-o tí nó mbe gí 'do Wàà nó 'deke jí yí máa ndâ yì 'bità bà ò yii tí nò gbí nò. ¹⁷ Nà i tí nò náa Èródè bàkà nò gí ká jé go có tí nó náa Jèrèmiyà tí mbe 'dòkò có mì Mbírì 'dè sàà táánò, máa,

¹⁸ «À 'di kòcò 'duù jí gbí gbata Rámà,

'duù tí nò kú wa gbí, ta bà tò kú ngéé jí yaà.

A niì tí nó tí Ràkélè nó ká kú wa ndâ 'vii mì wó.

Bà yii yí kpo ndâ 'duù gí,

tacó ndâ 'vii mì wó mii 'dáá gí,» nò.

¹⁹ Bìndi bà cì Èródè, basilì mì Mbírì gii 'dè có jí Jùzépè káká'i gbí rii, si yí Másiřì, ²⁰ máa, «A jí yaà, wàa wò 'ví kaa ndâ 'vii tí nò ta nawu wó, wò 'ví dele ta ndú ya jí 'bá mì yo ndâ Ìzìriyèlì. Tacó 'duù tí nó táánò mbe kú jè ta bà zì yí nó cì gí.»

²¹ Jùzépè mâ gii ziya 'do tí rì gí, yí gii kaa ndâ Jézù ta nawu wó Màríyà, bìndi yí gii dele ta ndú ya jí 'bá mì ndú

ndâ Ìziriyéli. ²² Káa si ndú kálásê á kpokèjì, yí mâ gii 'di có máa, a Àrikálawù tí 'bí 'vii mì Èròdè ká le bèrè bìndi bu wó á Jùdèyà, gúku bà ya gí Jùdèyà gii bàkà yí gí. Káa Mbíri gii 'dè có ji yí gbí rii, máa, yí ya gí Jùdèyà lá. ²³ Tacó éno, yí gii ya a i gí gbí gbata Názàrètì á gbí to Gàlilèyà, si 'dóó 'bá mì ndú Jùdèyà mí to, go có tí nó náa ndâ mbe 'dòkò có mì Mbíri 'dè sàà gí, máa, ndâ 'duù bà gii gbí 'bí ngú rẹ mí muu wó, máa,
«Jézù Názàrètì» nô.

3

Jòvànì gbí kángáá nga ngoò

¹ Ta o tí nó si Jézù kuu Názàrètì nó, 'bí 'dakò ta rẹ wó a Jòvànì tí mbe caka tí ndâ 'duù gii co gí gbí kángáá nga ngoò, á gbí to Jùdèyà kù kò-kò ji ndâ 'duù, ² máa, «Yo 'visì muu yo 'do tí ndâ vò i mì yo, tacó kùro o bà gí Gba-gbíri kpónó dooko gí.»

³ 'Dakò tí nó tí Jòvànì nò a 'duù tí nó náa Ìzáyà tí mbe 'dòkò có mì Mbíri táánò kù 'dè có ji ndâ 'duù gítí wó, máa, «Kòcò 'bí 'duù kù tò kù gbí kángáá nga ngoò, máa,
«Yo 'viindi kpokèjì mì Mbe tí yo,
yo bàkà kpokèjì mì wó jáá,» » nô.

⁴ 'Dakò tí nó tí Jòvànì nò táánò kù yuu a bongo náa à gò 'do tí se tí jémèlè, yí gii ẹre mí rẹ 'dè wó a wú 'dè kù. Ndâ i-zó-zò mì wó táánò káa ndâ kòròngbò ta lí. ⁵ Ndâ 'duù me mbè gii kaa ya gí mì wó tàbè 'dè Jòròdàniyà 'do gbí gbata Jèrùzàlémè, ta ndâ sè ndâ 'bí to á gbí Jùdèyà 'dáá gí, ta ndâ 'duù 'do gbí ndâ to yì Jòròdàniyà 'dáá gí. ⁶ Káa si yí kù caka tí ndú á tà ngo gbí pù Jòròdàniyà, ndú gii yù gbí ndâ vò i mì ndú gí sè.

⁷ Káa ta 'bí o gbaànjé, Jòvànì gii nò ndâ 'bí ọ Jùdèyà tí ndâ mbe kpolo tí tàkii mì ndâ Jùdèyà, náa à kù nì mítí ndú a ndâ Fàrizèyò ta ndâ 'bí ọ Jùdèyà nìno mbe ùnje gítí 'válá bìndi ku lá, náa à kù nì mítí ndú a ndâ Sàdùkáyò nó kaa gí gí mì wó tacó bà caka tí ndú. Káa yí gii 'dè có ji ndú, máa, «Ndí yo ndâ 'vii-kpoo! A 'di ká 'dè có ji yo máa yo fa ngèlè 'do tí kpo-tàkòcò tí nó mì Mbíri á kèjì nó? ⁸ Yo bàkà tó i tacó bà túbà máa, yo 'visì muu yo 'do tí ndâ vò i mì yo gí. ⁹ Yo si bà kojo có máa, «Ze a ndâ 'vii mì Àbìráámò,» nò mí to. Tacó go bà 'visì ndâ díí tí nó náa yo kù nò nò tí ndâ 'vii ji Àbìráámò má kuu tí Mbíri á gí bìndi yo, yí bà bàkà gí. ¹⁰ Kpètí ká éno, à kpónó tee kàngó mítí teè ndâ mú gí; áá kèjì gí bà daaka ndâ mú nìno mbe rì cèe ndo mú lá nó 'dáá gí gí to, wàa à 'ví doo ndú ta wu. ¹¹ Ye kù caka tí yo ta

ngo, tacó bà túbà máa, yo 'visì muu yo 'do tí ndâ vò i mì yo gî, gî. Káa wotí tí 'duù tí nó bà gii gí gí tàkò ye nó ndii ye gî, náa à kpétí káa vòò bà dù tí mbe kù njaanga tàrà 'do tí kò wó ye bà 'vii tí wálá. Yí kèjì gí bà caka tí yo ta Bèri-mì-Mbíri; yí delè kèjì gí bà caka tí yo ta wu. ¹² Yí kpónó zèè pídíí mì wó mí 'bì wó gbí wàkpèè, tacó bà taa gbí cù mì wó gî. Yí bà kili cèè nji cù mì wó mí gbí gálá, bindi yí bà gii doo ndâ póró cù, ta zè cù ta wu búdíú gî.»

Bà caka tí Jézù

¹³ Gbí ndâ o tí nó si Jòvànì kù caka tí ndâ 'duù á tàbè'dè Jòròdáníyà nò, Jézù gii njè nó 'do Gàliléyà ya gí mì wó tacó yí 'ví caka tí yí. ¹⁴ Káa Jòvànì gii bàkà bà 'visì muu Jézù 'do tí có tí nó, ta bà 'dè có ji yí, máa, «Áá kùtáá a wò ká bà caka tí ye, káa à kpónó gii dù ndii a wò ká gii gí gí mì ye máa ye caka tí lo!»

¹⁵ Káa Jézù gii 'visì có ji Jòvànì, máa, «Ndà si mítí ònò mì ye nó kpónó. À nìkì máa ndà bàkà go có mì Mbíri.» Jòvànì mà gii 'di có tí nó, yí gii lò muu gírì ji Jézù gî.

¹⁶ Bindi yí gii caka tí Jézù. Káa Jézù mà gii co gí sè 'do tà ngo á bindi bà caka tí wó mì Jòvànì, yí ngé gii òò njekèjì tàrì njaanga tí gî. Bindi yí gii òò Bèri-mì-Mbíri kù gí gí muu wó go kùlè nò. ¹⁷ Bindi yí gii 'di kòcò 'duù kù 'dè có 'do gbíri máa, «Ìjìnò a 'dóó kpóló-kpolo 'vii mì ye náa tàkòcò ye peteke gítí wó ngé ndii gî ká nò.»

4

Jézù gbí kángáá nga ngoò

¹ Bèri-mì-Mbíri gii a tàmuu Jézù á bindi bà caka tí wó mì Jòvànì ya tí gí gbí kángáá nga ngoò, tacó wàa Gba-vò-i 'ví tala yí. ² Jézù gii dù gbí kángáá nga ngoò kù kònò go co gbí go ri, co gbí bèbìlì, ta sili zi'duù-só. ³ Gba-vò-i mà gii òò máa, bà cee 'do mì Jézù ta go gî, gî, yí gii gí gí mì Jézù. Bindi yí gii tala yí, máa, «Wò dú má káa 'vii mì Mbíri, 'dè có ji ndâ díí tí nó máa ndú 'visì tí ndú tí ndâ kù kò.»

⁴ Káa Jézù gii 'visì có ji Gba-vò-i, máa, «À cu mí gbí wáràgà mì Mbíri máa,

<'Duù kù 'vala me ká ta kù kò cuki lá,

yí kù 'vala a i ta có ònò mbe co 'do gbí nje Mbíri,> nò.»

⁵ Bindi Gba-vò-i gii te Jézù 'do gbí kángáá nga ngoò ya tí gí gbí gbata Jèrùzàlémè, yí gii te yí ngé dé'veléé mí pí 'bá-Mbíri. ⁶ Bindi yí gii 'dè có ji yí, máa, «Wò dú má káa 'vii mì Mbíri, o gí to, tacó à cu mí gbí wáràgà mì Mbíri éno máa,

<Mbíri bà tuu ndâ basìlì gí bà lì 'bì ndú mí tà tí lo,

tacó wò má 'dò kò lo mí to, díí 'ví kpò kò lo lá.> »

⁷ Káa Jézù gii 'visì có ji Gba-vò-i, máa, «À delè ngbá cu mí gbí wáràgà mì Mbíri éno máa,

<Wò 'ví tala Mbíri mì lo tí Mbe tí lo lá.> »

⁸ Bìndi ñinò, Gba-vò-i gii te Jézù 'do muu 'bá-Mbíri, yí gii 'dò ta yí ya gí pí 'bí cèe njà gú. Bìndi yí gii túbà ndâ kpo-kpò bándò á muu to tí nó 'dáá gî, ta ndâ ña ndâ banga i tí nó náa à gbí ndú nó 'dáá gî ji yí. ⁹ Jézù mâ gii ñò ndú gî, Gba-vò-i gii 'dè có ji yí, máa, «Ye bà je ndâ i tí nó 'dáá gî náa wò kù ñò ñò ji wò tí ndâ ñindi lo, náa wò má kucuku muungbó lo mí kùro ye, wàa wò 'ví ùlù ye gî, nò.»

¹⁰ Káa Jézù gii 'visì có ji Gba-vò-i, máa «Ya 'do tí ye gî, ndí lo Gba-vò-i, tacó à delè ngbá cu mí gbí wáràgà mì Mbíri máa,

<Ùlù káa gbèe Mbíri mì lo tí Mbe tí lo.

Wò delè 'ví bàkà ká go có mì wó cuki.> »

¹¹ 'Do bà-i-nò, Gba-vò-i gii ñjè nó 'do tí Jézù gî. Bìndi ndâ basìli mì Mbíri gii kaa gî kù kpolo tí wó.

Jézù 'bità bà ma Banga-Ngú-Có mì Mbíri ji ndâ 'duù gbí to Gàliléyà

¹² Ta 'bí o gbaànjé bìndi o bà caka tí Jézù mì Jòvànì, Èródè tí gbolò gba mì ndâ Jùdéyà gii zèe Jòvànì mí gbí zàà. Jézù mâ gii 'dì có máa à zèe Jòvànì tí mbe caka tí ndâ 'duù mí gbí zàà gî, yí gii dele ndi wó 'do gbí to Jùdéyà ya gí gbí to Gàliléyà. ¹³ Bìndi yí gii 'dòkò 'do gbí gbata Názàrètì ya gí Kàpàrànwùmù tí 'bí gbata á yì kàpá Gàliléyà, gbí òkò tí ndâ kòtí Zèbùlúnì ta kòtí Nàfítàlì, ¹⁴ go có tí nó náa Ìzáyà tí mbe 'dòkò có mì Mbíri 'dè sàà gî, máa,

¹⁵ «Ndâ 'duù kòtí Zèbùlúnì, ta ndâ 'duù kòtí Nàfítàlì,

ta ndâ 'duù mbe sì 'bá tí kpokèjì gbolò ngo,

ta ndâ mbe sì 'bá me 'dú tito Jòròdàniyà,

ta ndâ 'duù ñinó mbe 'dó-'do mbe gí ta 'bá gí Gàliléyà,

¹⁶ tí ndâ 'duù tí nó táánò mbe kù 'vala gbí 'dí'di'o nó,

kpónó 'dáá ñò gbolò ngba'o gî.

Ndú táánò 'dáá gî kù 'vala gbí vò i,

káa Mbíri kpónó je à-cee-gî gítí ndâ vò i mì ndú gî,»
nô.

¹⁷ 'Do tí o tí nó, Jézù gii 'bità bà ma có ji ndâ 'duù, máa, «Yo 'visì muu yo 'do tí ndâ vò i mì yo, tacó kùro o bà gí Gba-gbìri kpónó dooko gî.»

Jézù tè'é tí ndâ kpédélé mbe tala có mì wó nà'ò

¹⁸ Ta 'bí o gbaànjé si Jézù kù nó nó ta yì kàpá Gàliléyà, yí gii ñò ndâ 'bí 'dakò sósò'ò ta ná'vindí wó, tí ndâ mbe gò ngo, ndâ Sìmonè náa à kù nì mítí wó a Piyétòrò ta ná'vindí

wó Àndèréyà, kù 'va mbu. ¹⁹ Bìndi yí gii 'dè có ji ndú, máa, «Yo gí gí tàkò ye, wàa ye 'ví bàkà yo tí ndâ mbe pà ndâ 'duu ji Mbířì á bìndi bà pà ndâ sè.» ²⁰ Ndú só ngé bà-i-nò gii kaa ndâ mbu mì ndú 'do 'bì ndú mí to, bìndi ndú gii njè nó ya gí bà 'bità nèté bà řu ndi Jézù.

²¹ Jézù mà gii yèè gí kùřo 'do tí bándò bà 'de ndâ Sìmónè ta Àndèréyà nò, yí gii ñò ndâ 'bí 'dakò káká'i sósò'ô ta ná'vindí wó. Ndâ Jákòmò ta ná'vindí wó Jòvànì tí ndâ 'vii mì 'bí 'dakò ta rẹ wó a Zèbìdèyò, kù ẹře gbí ndâ mbu mì ndú gbí gbâ ta ndâ bu ndú. Bìndi Jézù mà gii tẹ'é tí ndú, ²² ndú gii jee ndâ mbu mì ndú mí gbí gbâ ji bu ndú, bìndi ndú delè gii kaa ya gí gbí nèté bà řu ndi Jézù.

²³ Bìndi bà tẹ'é tí ndâ Sìmónè ta Àndèréyà, ta ndâ Jákòmò ta Jòvànì mì Jézù, yí gii dù kù nò cèe gbí ndâ gbata gbí to Gàlìlèyà 'dáá gí, kù nìbà i ji ndâ 'duu ta ndi tí ndâ bándò bà kili ndâ Jùdèyà gí bà ùlù Mbířì, delè ta bà ma Banga-Ngú-Có gítí bà dù Mbířì tí gba ji ndú. Delè ta bà 'vala ndâ 'duu 'do gbí ña ndâ nò'o ta ndâ ña ndâ sé'i 'dáá gí. ²⁴ Rẹ wó gii wu to ya me 'dú cee gbí ndâ to á Sírìyà 'dáá gí. Tacó éno, ndâ 'duu gii kaa ndâ mbe nò'o, ta ndâ 'duu ñìnó mbe kù ci céle sé gbí dii ndú nó, ta ndâ 'duu ñìnó ta ndâ i-gbí-muu ndú nó, ta ndâ mbe bê, ta ndâ 'duu ñìnó mbe gbele've gí nó gí tí ji yí bìndi yí, gii 'vala ndú 'dáá gí. ²⁵ Ndâ 'duu ta o tí nò me mbè gii kaa kù řu ndi wó 'do gbí ndâ to me mbè, 'do Gàlìlèyà, 'do tí 'bí wúngbó to ta ndâ gbata tí muu'bi, náa à kù nì mítí a Ndâ-gbata-muu'bi, 'do tito Jòròdáníyà, 'do Jèrùzálémè, delè 'do gbí sè ndâ 'bí to Jùdèyà 'dáá gí.

5

Jézù nìbà i ji ndâ 'duu pí gú

¹ Ta o tí nò, ndâ 'duu kili me mbè. Jézù mà gii ñò ndú, yí gii njè nó ya gí bà ki tí wó to pí gú ta kpéétí wó. Ndâ mbe tala có mì wó gii kaa ya gí tàkò wó pí gú kà. ² Bìndi yí gii 'bità bà nìbà i ji ndú, máa,

³ «Ndâ mbe ñò tí ndú ni tí ndâ mbe yé kùřo Mbířì gí, a ndâ mbe tó pá,

tacó ñìnò a ña ndâ 'duu mì Mbířì.

⁴ Ndâ mbe kù kònò sé'i gbí njembí ndú gítí ndâ i ñìnó náa ndú bàkà mbe kù bèè řo Mbířì á muu to tí nó a ndâ mbe tó pá,

tacó Mbířì bà yìi ndú gí.

⁵ Ndâ mbe 'dè njembí a ndâ mbe tó pá,

tacó a ndú ká bà 'de ndâ tó i tí nó náa Mbířì ci ndâ 'duu mì wó gítí nò.

6 Ndâ mbe kù kònò go, delè mbe kù gee go ngo tacó bà co tí jáá kpokèjì mì Mbírì ta o 'dáá gî a ndâ mbe tó pá, tacó Mbírì bà je ndâ i ñìnò ta go ndú gbí njembí ndú nó jì ndú gî.

7 Ndâ mbe si có gítí ndâ vò i tí nó náa ndâ 'bí ka ndú bàkà gítí ndú nó mí to a ndâ mbe tó pá, tacó Mbírì bà si có gítí ndâ vò i mì ndú delè mí to gî.

8 Ndâ mbe dù tí ndâ bòò mì Mbírì ta njembí ndú gbaànjé a ndâ mbe tó pá, tacó a ndú ká bà ñò Mbírì.

9 Ndâ mbe dù tí ndâ mbe jukì gbí òkò tí ndâ 'duù a ndâ mbe tó pá, tacó ñè ndú bà dù a ndâ 'vii mì Mbírì.

10 Ndâ 'duù ñìnó náa à kù mèèkè'i tí ndú á muu có bà bàkà ndâ i ñìnó mbe ñìkí tí Mbírì nó a ndâ mbe tó pá, tacó ñìnò a ndâ bòò-gba mì Mbírì.

11 «À tí yo a tó pá, ta o tí nó náa ndâ 'duù má kù ño ndi yo, à tí yo delè a tó pá ta o tí nó náa ndú má kù mèèkè'i tí yo, ta bà 'dè ndâ zu có ta nderè ndú wálá mítí yo á muu ye, 12 yo 'ví dù ta líkí'o tí yo, yo delè 'ví dù ta pétékè tàkòcò yo, tacó Mbírì bà ko mboo ndâ vò i tí nó náa á kù me mítí yo nó jì yo ta gbolò tó i. Delè tacó áá táánò kù mèèkè'i tí ndâ mbe 'dòkò có mì Mbírì á kùro bà jò yo ká go ña ñìnò náa à kù me ta yo nó.

Ndâ zi ta ngba'o

13 «Yo go zi gbí mbí zi mì ndâ 'duù á muu to tí nó. Káa gó ngo zi má cì cee 'do gbí tè zi gî, à kù te tè zi nó yee ká gí 'dè, tacó kpokèjì bà dele ta gó zi gí gbí káká'i wálá. 14 Yo delè go ngba'o kùro ndâ 'duù muu to tí nó 'dáá gî. Yo delè go 'bá náa à bì mí pí gú, náa ndâ 'duù 'dáá gî kù ñò. 15 Ndâ 'duù má òlò wu ta 'dí'di'o mí tà'i, ndú 'bu i mí ro ngba wu lá. Ndú si ká ngbàà, tacó bà ñò ta ndâ i tà'i 'dáá gî. 16 Má éno, yo tù ngba yo ta bà bàkà tó i go ngba wu mí kùro ndâ 'duù 'dáá gî. Tacó ndú má ñò ndâ tó i tí nó náa yo kù bàkà nó, ndú 'ví ùlù Bu yo á gbírì.

Jézù 'dè có jì ndâ 'duù gítí có mì Mòze

17 «Ndâ 'bí 'duù gbí òkò tí yo kù koṛo có éno máa, ye gí tacó bà njaanga miṛi yo 'do gbí ndâ có mì Mòze, ta ndâ i ñìnó náa ndâ mbe 'dòkò có mí Mbírì táánò ñìbà ndú jì ndâ 'duù nó. Káa ñìnò me nderè bà gí ye gbaànjé ká nó lá. Ye gí a i tacó wàa ndâ có mì Mòze, ta ndâ i ñìnó 'dáá náa ndâ mbe 'dòkò có mì Mbírì ñìbà ndú jì ndâ 'duù nó 'ví dù tí tí yúco. 18 Yo te mí gbí muu yo, máa, ndâ to tí nó ta tàrì má ká kuu bàndò mì ndú, ndâ i bà bàkà tí go ndâ có mì Mòze ta

ndâ có mì ndâ mbe 'dòkò có mì Mbířì gbaànjé gbaànjé 'dáá gí. ¹⁹ Má éno, 'bí 'duù má biya bà 'di kpétí káa 'bí làmbu có gbaànjé cuki 'do gbí òkò tí ndâ có tí nò, bìndi yí gù nìbà ña kpokèjì tí nò ji ndâ 'bí 'duù, 'duù tí nò bà dù tí táangbà 'duù gbí òkò tí ndâ bòò-gba mì Mbířì wálá. Káa 'duù má 'di ndâ có tí nò 'dáá gí ta bà mò 'bí gí nje seè máa, <Nìno a làmbu có,> nò lá, bìndi yí gù nìbà ndú ji ndâ 'bí ka wó, 'duù tí nò bà dù tí gbolò 'duù kùro ndâ 'duù mì Mbířì. ²⁰ Yo kořo muu yo delè máa, 'duù má dù ta go bà bàkà ndâ i ñinó mbe niki tí Mbířì nó me gbolò ndii ndâ mbe 'di gbí-o tí ndâ mbe kù kpolo tí tàkù mì yo tí ndâ Jùdéyà nò lá, 'duù tí nò jé gí bà dù tí 'duù mì Mbířì wálá.

Có gítí bà ò kòlòwò

²¹ «Yo 'di có tí nó náa Mòze táánò 'dè ji ndâ ká gù ndoo, máa, <Yo 'ví zi 'duù lá,> nó gí; káa 'duù má zi ku, ndâ gba bà waa có ku mítí wó delè. ²² Káa ye kù 'dè có ji yo, máa, 'bí 'duù má ò kòlòwò gítí 'bí ka wó, Mbířì bà 'vee gbí nje wó ta 'bí wúnò o gítí nderè kòlòwò tí nò. 'Bí 'duù delè má go 'bí ka wó máa yí a ñónókó tí gbà'dá sínò, yí kù yuu a mĩrì wó ta kpéétí wó gí gbí wu á bàndò mì ndâ vò 'duù á bìndi ku mì wó. ²³ Má éno, wò má kù je i-'bì lo ji Mbířì, káa mbi lo gù 'va tí máa, nderè kòlòwò mì 'bí 'duù ta wò kuu, ²⁴ te i-cí-ci tí nò mí to, bìndi wò 'ví ya gí mì 'duù nò. Yo máa 'viindi gbí òkò tí yo ta yí gí, wò 'ví gù ya ta i tí nò. ²⁵ Có má gbí òkò tí yo ta 'bí 'duù káa yí gù 'dè có máa yì bà ya gí bà kpì ngbàngà tí lo ji gba, à niki máa yo 'dè có tí nò cee 'do gbí òkò tí yo ta kpéétí yo ta yì só, si yo yee kùro ndâ gba kálásê. Tacó yí má tù wò ji ndâ gba gí, ndâ gba bà je wò ji ndâ àsikèrì, bìndi ndú bà te wò á mí gbí zàà. ²⁶ Gbí éno máa, wò bà dù gbí zàà yee tí o tí nó náa wò sì có tí nó náa a waa mítí lo nò 'dáá gí.

Có gítí bà bàkà bangbaya

²⁷ «Yo 'di có tí nó náa Mòze táánò 'dè ji ndâ ká gù ndoo, máa, <Yo 'ví bàkà bangbaya lá,> nó gí. ²⁸ Káa ye kpónó kù 'dè có ji yo, máa, 'bí 'duù má zeke'o tí niì, bìndi yí gù tee njembí wó gá'dáá mítí wó, gbí éno máa, yí zingbà ta niì tí nò gbí njembí wó gí. ²⁹ À máa ro lo ñinó gbí kù'bì nó ká eendi lo gítí bà bàkà vò i, aaka ro lo tí nò 'do gbí kù kélé, wò 'ví 'va gí 'dè. À niki a bà bè gbí 'bí bà to tí lo gbaànjé á co tí bà 'va wò mì Mbířì ta kábà diì lo mí gbí vò bàndò á bìndi ku mì lo. ³⁰ À máa 'bì lo kù'bì ka kù si wò 'ví bàkà vò i, da 'bì lo tí nò 'va gí 'dè. À niki a bà bè gbí 'bí 'bì lo gbaànjé á co tí bà ya ta kábà diì lo gí gbí vò bàndò á bìndi ku mì lo.

Có gítí bà n̄jè n̄i

³¹ «Mòze delè táánò 'dè có ji ndâ ká gù ndoo, máa, <'Duù má bà n̄jè n̄i mì wó, yí 'ví cu nderè bà n̄jè tí ndú mí gbí wáràgà wàa yí 'ví je mí 'bì n̄i tí nò.> ³² Káa ye kpónó kù 'dè có ji yo, máa, 'bí 'duù má n̄je n̄i mì wó á muu 'bí tende có á bindi có bà zingbà 'dakò, yí njaanga ji n̄i nò a kpokèjì bà zingbà 'dakò. Káa 'bí 'duù má gii kò n̄i tí nò á bindi wó, 'duù tí nò kù zi a ngbà ta n̄i tí nò.

Có gítí bà see tí 'duù

³³ «Ndâ ká gù ndoo delè táánò 'dè ji ndoo gî, máa, <'Duù 'ví see tí wó ji Mbírì ta 'vérè lá. Máa, wò tí 'duù má see tí lo ji Mbírì máa wò bà bàkà 'bí i, kózò tí lo 'ví bàkà ká go po ngo n̄je lo nò.> ³⁴ Káa ye kpónó kù 'dè có ji yo, máa, yo 'ví see tí yo ngé gî lá. Yo see tí yo, máa, <Go gbírì> lá, tacó gbírì a bándò bà te jàlambà mì Mbírì tí gba. ³⁵ Yo 'ví see tí yo, máa, <Go to tí nó,> nò lá, tacó to tí nó a bándò bà kaa kò Mbírì mí pí. Yo 'ví see tí yo, máa, <Go Jèrùzàlémè> lá, tacó Jèrùzàlémè a gbolò gbata mì Gbolò Gba. ³⁶ Yo delè 'ví si bà see tí yo, máa, <Go muu ye> nò mí to, tacó wotí mì yo gítí bà si 'bí n̄jì se muu yo gbaànjé 'ví dù tí béé-bè, wàa 'bí 'ví t̄u undù nò wálá. Má éno, ye kù 'dè có ji yo máa, gbí nderè bà see tí yo wálá. ³⁷ Wò tí 'duù má bàkà i gî, 'dè káa có máa wò bàkà gî. Káa à tà má éno lá, wò delè 'ví 'dè káa có máa wò bàkà wálá cuki. Tacó 'bí ña có mbe jò ògbù ndii ñinò gî, gí a i 'do mì Vò-'duù-tí-nò.

Có gítí bà kèendè vò i

³⁸ «'Bí có káká'í náa ndâ ká gù ndoo delè táánò 'dè ji ndoo a ñinó, máa, <Rò ta rò, wàa t̄i ta t̄i.> ³⁹ Káa ye kù 'dè có ji yo máa, yo 'ví ko mboo vò i ta vò i lá. 'Duù má gbì gbí t̄u lo ñinó gbí kù'bì nó, wò 'ví 'visì t̄u lo ñinó gbí gálì nó ji yí, wàa yí 'ví gbì delè. ⁴⁰ 'Duù delè má kpì ngbàngà tí lo ji ndâ gba, máa wò ja ndò bongo tí nó náa wò kù yuu mì gbímbí lo á tà bongo nó ji yí, ja 'dóó wòkò bongo tí nó náa wò kù yuu mì pí ndò bongo tí nó nó ji yí gí tàkò ndò ñinò kpèkù. ⁴¹ 'Bí 'duù delè kpètí má zèè wò gítí có gba tí wó, máa wò te ká'í mì yí ya tí gàà éno, te, wò 'ví ko ta yí ndii to tí nò náa yí n̄i ji wò nò gî. ⁴² 'Bí 'duù mbe zì i 'do tí lo sàà kùro gî, má yù i 'do tí lo, je i tí nò náa yí yù nò ji yí. Káa 'bí 'duù delè mbe biya bà wùu i ji wò sàà kùro gî, má gí tacó bà wùu i 'do mì lo, wò 'ví biya lá.

Có gítí bà bàkà tó i ji ndâ mbe bàkà vò i ji ndoo

⁴³ «Ndâ ká gù ndoo táánò 'dè có máa, ndoo 'ví zè ndâ mbe bàkà tó i ji ndoo ñikì maa, wàa ndoo 'ví sogo ndâ mbe bàkà vò i ta ndoo. ⁴⁴ Káa ye kpónó kù 'dè có ji yo, máa, yo

delè 'ví zè ndâ mbe bàkà vò i ta yo nìkì go bà zè ndâ mbe bàkà tó i jì yo. Yo delè 'ví 'deke tí yo jì Mbírì máa yí 'ví bàkà nambeè jì ndâ mbe kù mèèkè'i tí yo. ⁴⁵ Yo kpolo tí có tí nó náa ye kù 'dè jì yo nô, tacó wàa, yo 'ví dù tí ndâ mbe bàkà tó i go i mì Bu yo Mbírì á gbírì, tí mbe si ñi kù co ta ngba wó jì ndâ tó 'duù ta ndâ vò 'duù, delè mbe si mù kù nì mí gbí njí mì ndâ tó 'duù ta ndâ vò 'duù 'vii ká 'vii. ⁴⁶ Káa yo má zè nìkì maa káa ndâ 'duù ñinó mbe kù zè yo nìkì maa nó cuki, nderè bà bàkà tó i mì Mbírì jì yo 'ví dù a yè? Ñinò me gbèe ña i tí nó náa ndâ 'duù ñinó náa a kù 'dè máa ndú a ndâ vò 'duù nó kù bàkà lá? ⁴⁷ Yo delè má 'vee káa 'bì ndâ nambe yo cuki, 'bè gbí òkò tí yo ta ndâ 'bí ña tende ña ndâ 'duù 'ví dù a yè?

⁴⁸ «Má éno, yo dù ta tó muu yo, tacó Bu yo á gbírì a 'duù ñinó ta tó muu wó!

6

Jézù kpo-gbí-tà-tù ndâ 'duù máa ndú 'ví kò-kò ta bà bàkà tó i lá

¹ «Yo kpolo tí yo, máa yo 'ví gbaa tí yo ta o tí nó náa yo má kù bàkà tó i ta rè mì Mbírì nó jì ndâ 'duù tacó wàa ndú 'ví ñò yo, nó lá. Yo má bàkà éno, Bu yo tí Mbírì á gbírì bà ko mboo ndâ tó i tí nó náa yo bàkà nó jì yo wálá.

² «Má éno, yo má kù konì ndâ mbe yè, yo 'ví si bà kò-kò tí jì ndâ 'duù mí to. Yo delè 'ví gbaa tí yo tí go ña i mì ndâ mbe bàkà nambeè-ño náa ndú kù bàkà ta ndi tí ndâ bándò bà kili ndâ 'duù, delè ta ndi tí ndâ kpokèjì, tacó bà tù ngba ndú wàa ndâ 'duù 'ví wu ta gbí ndâ yì, nó lá. Yo kpolo tí yo, máa 'bí tó i náa ndú káká'i gí bà 'de 'do mì Mbírì gí tàkò ndâ i mì ndú náa ndú bàkà nò á bìnidi bà wu gbí ndú mì ndâ 'duù á muu to tí nó, nó wálá. ³ Yo má kù konì ndâ mbe yè, yo 'ví bàkà gbí kóó, tacó wàa, à kpétí káa ndâ kpóló-kpolo kómbe yo, ndú 'ví ñò lá. ⁴ Yo konì ndâ mbe yè mí tàbèngì, tacó Bu yo tí mbe kù ñò ndâ i tí nó náa yo kù bàkà ta kpéétí yo á tàbèngì nó 'ví ko ta mboo tàkò ndú jì yo.

Gítí bà 'deke tí jì Mbírì

⁵ «Ta o tí nó náa yo má kù 'deke tí yo jì Mbírì nó, yo 'ví si bà kojo có bà bàkà go ña i mì ndâ mbe nambeè-ño, náa ndú kù rò tíyò á kùro ndâ 'duù ta ndi tí ndâ bándò bà kili ndâ Jùdéyà gí bà ùlù Mbírì, delè ta ndi tí ndâ bà ñjèè ndâ kpokèjì náa ndâ 'duù kù 'va có tí me mbè tacó wàa ndú 'ví ñò ndâ yì, nó lá. Yo te mí gbí muu yo máa, tó i náa ndú bà 'de gbí ña bà 'deke tí ndú nò káa bà wu gbí ndú mì ndâ 'duù á muu to tí nó cuki. ⁶ Ta o tí nó náa yo má kù 'deke tí yo á jì Mbírì nó, yo 'ví yèè ndi yo á gí ndii 'do gbí òkò tí

ndâ 'duù ta kpéetí yo, wàa yo 'ví 'deke tí yo ji Bu yo tí nó nàa yo ò yí ta ọ yo lá nò, bìndi Bu yo tí mbe kù ò ndâ i tí nó nàa à kù bàkà ndú gbí kóó nó, bà ko mboo bà 'deke tí yo ò ji yo. ⁷ Yo delè 'ví si bà 'deke tí yo ta bà 'vanda mbè có cúú-cu-cù ta gbí wálá go i mì ña ndâ 'duù òndó mbe ò dúú kpokèjì bà bàkà nambeè ta Mbíri ni lá, nó mí to. Tacó ndâ ña ndâ 'duù tí nó kù koro có máa, Mbíri kù sè tù wó tí bà 'deke tí ndâ yì tacó ndâ yì ni bà 'vanda có ngé má. Káa, à me éno là. ⁸ Yo mèlè ndi ndú lá. Tacó yo tà kpèti má zi tí yo ta bà 'vanda mbè có lá, Bu yo tí Mbíri ò ña i tí nó mbe 'vii ta yo nó ni sàa á kùro o bà 'deke tí yo ò gí. ⁹ Má éno, yo 'ví 'deke tí yo ká go éno máa,

«Bu ze mbe kù dù gbíri,
à ùlù rẹ lo.

¹⁰ Gí gí bà dù tí gba.

À 'ví bàkà go có mì lo á muu to tí nó,
á go òndó gbíri.

¹¹ Je i-zó-zò mì ze nàa ze kù zò ta rì 'dáa gí nó wúnó ji ze.

¹² Wò delè 'ví si có gítí ndâ vò i mì ze mí to go òndó nàa ze si ta có gítí ndâ vò i mì ndâ 'bí ka ze mí to gí nò.

¹³ Wò delè 'ví si ze mí gbí ndâ i òndó mbe kù eendi ze gítí vò i nó lá.

Káa wò 'ví ja ze á 'do 'bì Vò-'duù-tí-nò gí.»

¹⁴ «Yo má si có gítí ndâ vò i òndó nàa ndâ 'bí 'duù bàkà mítí yo nó mí to gí, Bu yo tí nó á gbíri nó bà si có gítí ndâ vò i òndi yo mí to delè gí. ¹⁵ Káa yo má biya bà si có gítí ndâ vò i òndi ndâ 'bí ka yo mí to gí, Bu yo bà si có gítí ndâ vò i òndi yo mí to delè wálá.

Có gítí bà kònò go

¹⁶ «Ta o tí nó nàa yo má kù kònò go tacó bà 'deke tí yo ji Mbíri nó, yo 'ví volo gbíro yo go ña i mì ndâ mbe nambeè-ro, nó lá. Ndú kù kpili gbíro ndú, tacó wàa, ndâ 'duù 'ví ò tí ni éno máa, ndâ yì kù kònò go. Yo te mí gbí muu yo, máa, ndú 'de i tàkò nèté mì ndú gí. ¹⁷ Ta o tí nó nàa yo má kù kònò go nó, yo 'ví te banga ta bà 'viindi se muu yo, ta bà toro bàà mí gbíro yo, ¹⁸ tacó wàa, à káa Bu yo tí mbe kù ò ndâ i òndó mbe kù bàkà tí gbí kóó nó cuki ká 'ví ò ni . Bìndi Bu yo tí mbe ò ndâ i òndó 'dáa nàa à kù bàkà ndú tàbèngì nó bà je tó i ji yo.

Bà koro có kpolo ma gítí ndâ i muu to tí nó

¹⁹ «Yo si bà koro có kpolo ma ká gítí bà bì gálá, wàa yo 'ví kili ndâ i mì yo mí gbí mí muu to tí nó cuki mí to. Tacó ndâ ki, ta ndâ sù, ta ngbàza bà mii ndâ i tí nó gí. Ndâ mbe ngbà delè bà ngbà ndâ 'bí gí. ²⁰ À nìkì go éno máa, yo je

mbí yo kpolo a i gítí bà bì ndâ gálá bà kili ndâ i mì yo a i mí gbíṛì, tí bàndò tí nó náa ndâ i gbì ngbàza tí lá, ndâ ki mbe kù da i, ta ndâ sù mbe kù pìi i, ta ndâ 'duù mbe kù ngbà i delè á kà wálá nò. ²¹ Tacó njembí 'duù ta o 'dáá gî kù dù ká tí bàndò ñìnó ta ndâ i mì wó kù dù tí nò.

Rò 'duù a kùpò mì dìi wó

²² «Rò 'duù a kùpò mì dìi wó. Rò 'duù má kù zeke'o ngbàrángà'i, gbí éno máa, dìi wó 'dáá gî gbí ngba'o; ²³ káa rò 'duù má zeke'o ñìkì maa lá, dìi wó 'dáá gbí 'dí'di'o. Káa rò 'duù má yoo gî, o bà me ji yí a ñjìkírí.

À gbo gbù sè á mí nje ngá sósò'ò lá

²⁴ «'Bí 'duù jé mbe bàkà nèté ji ndâ 'duù sósò'ò ta njembí wó gbaànjé nò wálá. Yí má zè 'bí 'duù gbaànjé ñìkì maa, yí bà dù ta 'bí me ta njembí wó dúú-dúú lá. Yí má kù te duù mítí 'bí 'duù gbaànjé, yí bà si 'bí ka wó tí i maa-maa wálá. Má go éno, wotí bà zèè Mbíṛì ta ndâ i muu to tí nó 'dáá gî ta njembí lo gbaànjé delè wálá.

²⁵ «Má éno, ye kù 'dè có ji yo, máa, njembí yo 'ví si bà mù gítí bà 'vala yo, máa, <Ze taàbé 'ví zò a yè! Ze taàbé bà njù a yè!> mí to. Yo delè 'ví tee njembí yo mítí dìi yo, máa, <Ze bà yuu a ña yè, wè!> nò lá. À dú káa yúco máa, có 'válá kpolo ndii có i-zó-zò gî, bindi có dìi 'duù kpolo ndii có bongo gî. ²⁶ Yo tala bà zeke káa ndâ nuù mbe kù o co gbí píṛì gi. Ndú jé rò ñi ña lá. Ndú delè jé kili i 'do gbí ñí mí gbí gálá lá. Káa ta ña ñìnò 'dáá gî, Bu yo tí nó gbíṛì nó kù ko ndú ta i-zó-zò. À kpónó má je 'bí 'duù gbaànjé, wàa à 'ví je 'bí nuù gbaànjé, wàa à 'ví ya gí bà mà ndú, áá bà 'de i me gbolò á i 'do gbí 'dí? ²⁷ Káa ta ndâ bà gu tí yo tí nó 'dáá nò, ku kpónó má gî tacó bà zi 'bí 'duù gbaànjé 'do gbí òkò tí yo á kpónó mí to nò, wotí mì 'duù tí nó bà dù gítí bà 'dè có ji ku máa, yí si yì ñjì'dí gi, bà dù kuu tí?

²⁸ «Yo delè kù mù njembí yo tacó ndâ bongo tacó yè? Yo tala káa bà zeke ndâ 'ví mù gbí jìlì gi. À tí ndú me 'bí bà gò bongo lá. ²⁹ Káa ye kù 'dè có ji yo máa, à kpétí káa Sólómòni, tí gbolò gba táánò náa áá mì wó a ndâ banga i mbe ògbù ta ña wálá nó, yí jé yuu 'bí ña bongo ta banga tí ndii 'bí 'ví mù gbaànjé 'do gbí òkò tí ndâ 'ví mù tí nó lá. ³⁰ Káa Mbíṛì má te ña banga tí nó mítí ndâ 'ví mbìlì sínò, náa à taàbé dè nó bà doo ndú ta wu 'dáá gî, gî, yí bà je mbí wó gítí bà je bongo ji yo wálá, ndâ mbe kpùrù-kpùrù njembí?

³¹ «Má éno, yo si bà mù mbí yo gítí có máa, <Ze wúnó bà zò a ña yè? Ze bà njù a ña yè? Ze bà 'de bongo ngòò wè?> mí to! ³² Tacó à 'dáá nò a ndâ kpóló-kpolo ña bà koṛo có mì

ndâ 'duù ñinó mbe tee njembí ndú mítí Mbíri lá nó ká nò. Bu yo tí nó á gbíri nó ñò ña ndâ i ñinó tí ndâ kpóló-kpólo i tacó 'válá mì yo nó ni gí. ³³ Má ènò, yo zèè kùro a có gítí bà dù tí ndâ 'duù mì Mbíri, ta có gítí bà bàkà ndâ i ñinó mbe lè á kùro Mbíri lá nó á má kózò gí, bìndi a Mbíri ká bà wu sè ndâ i ñinó náa yí ñò mbe 'vii ta yo nó ji yo delè. ³⁴ Má ènò, yo sí bà mù njembí yo gítí taàbé mí to. Tacó yo cee ta ndâ có ñindi wúnó lá. À káa taàbé ká bà ñò 'dóó kpokèji mì wó.

7

Bô là ngomè tí ka wó, si ñindi wó á mítí wó

¹ «Yo 'viiki ndâ 'bí ka yo lá, tacó wàa Mbíri delè 'ví 'viiki yo lá. ² Tacó Mbíri bà 'viiki mítí yo káa cè ña bà 'viiki tí, tí nó náa yo 'viiki mítí ndâ 'bí ka yo nò. À delè bà 'vii i ji yo ká ta gbèe ká'i bà 'vii i tí nó náa yo 'vii ta i ji ndâ 'bí ka yo nò. ³ Má ènò, wò kù 'dè có gítí njú-mù á tà ro 'bí ka lo tacó yè, káa kùsìli-mù kuu kpùrù'vù tà ro lo? ⁴ Wò bà 'de nje lo kòtí 'di, wàa wò 'ví 'dè ta có ji 'bí ka lo, máa njú-mù kuu tà ro wó, náa kùsìli-mù má kuu kácá tà ro lo? ⁵ Ja a kùsìli-mù tí nó mbe mbi mí tà ro lo nó kùro má kózò gí, bìndi wò 'ví gii òlò njú-mù 'do tà ro nambe lo, ta ro lo ngbárángà'i, ndí lo mbe nambeè-ro.

⁶ «Je i-Mbíri ji ndâ bô lá. Ndú bà 'visì tí ndú bà ro wò. Wò delè 'ví kaa banga ñi wú'dè mí to á 'bá ta ndâ nguù tí lá, tacó ndú bà jaaka gbí ta to.

Yù i 'do mì Mbíri ta njembí lo gbaànjé

⁷ «Wò má yù i ta njembí lo gbaànjé, àa bà je i tí nó ji wò gí. Wò má pà i ta njembí lo gbaànjé, wò bà 'de i tí nó gí. Wò má gbà njekèji muu 'duù ta njembí lo gbaànjé, yí bà njaanga njekèji ji wò gí. ⁸ Tacó à kù je i ta o 'dáá gí ji ndâ 'duù ñinó mbe yù i nò. Ndâ mbe pà i ta o 'dáá gí kù 'de i. Bìndi à kù njaanga njekèji ta o 'dáá gí ji ndâ mbe gbà njekèji. ⁹ 'Vii mì 'bí 'duù 'do gbí òkò tí yo nò kpónó má wa go mítí wó, 'duù tí nó bà je kpúrú díi ji 'vii tí nó máa yí zò gí? ¹⁰ 'Vii mì 'bí 'duù gbí òkò tí yo nò kpónó má yù yâ-sè 'do tí bu wó, 'duù nò bà je yâ-kpoo ta já kpoo tí ji 'vii mì wó bìndi yâ-sè gí? ¹¹ Káa ndâ wò 'duù, á go yo nò, má ni bà je tó i ji ndâ 'vii mì yo gí, Bu yo tí Mbíri á gbíri bà ni bà je tó i me gbolò ndii ndâ ñindi yo nò gí ji ndâ mbe yù i 'do tí wó wálá?

¹² «Co ta ndâ 'bí ka lo ká tí ña kpokèji tí nó náa à gbí muu lo máa ndú 'ví co ta wò tí nò. Ñinò a gbí ndâ có mì Mòze,

ta ndâ i tí nó náa ndâ mbe 'dòkò có mì Mbířì nìbà ndú jì ndâ 'duù nó, ká nò.

Bà ya gí 'bá mì Mbířì me có 'dì lá

¹³ «Wò má ñò kpokèjì gítí 'bá řú-řú-řú, co a i tí , kpokèjì tí nó ngáá-nga-nga, náa ndâ 'duù me mbè kù 'va co tí nó bà ya ta wò gí nje ku. ¹⁴ Káa kpokèjì 'válá a làmbu kpokèjì tí nó řú-řú-řú, ta ndâ zèèngè i tí , náa ndâ 'duù me mbè là kù pembee tí ndú pembee co tí nò.

Kiyà jò ngo lá

¹⁵ «Yo kpolo tí yo 'do tí ndâ sú mbe ma có mì Mbířì. Ndú kù bàkà tí ndú tí ndâ tó 'duù, káa ndú a cèe ndâ zò-'boo. ¹⁶ Yo bà ñò ndú ni ká 'do tí ña bà bàkà ndâ i mì ndú, go bà ñò ña mù ni 'do tí ndo wó. Mù-bàà kù řì káa ndo bàà, bìndi 'belè kù řì káa řì 'belè. ¹⁷ Tó mù kù řì káa tó ndo mù. Bìndi vò mù delè kù řì káa vò ndo mù. ¹⁸ Tó mù bà řì vò ndo mù wálá, delè vò mù bà řì tó ndo mù wálá. ¹⁹ Káa àá kèjì gí bà da mù ñinó mbe kù řì vò ndo mù nó, wàa à 'ví doo ta wu. ²⁰ Má éno, yo bà ñò ndâ sú mbe ma có mì Mbířì ni 'do tí cè ña bà bàkà ndâ i mì ndú.

²¹ «Yo kořo muu yo máa, ndâ 'duù ñinó mbe kù 'dè có máa ye a mbe tí ndâ yì ta tìřì nó bà yee gbířì wálá. A káa ndâ mbe kù bàkà go có mì Bu ye ká bà ñò gbířì. ²² Ye kù 'dè có tí nò jì yo, tacó ndâ 'duù me mbè ta ndòngbú o wúnò bà 'vee ye gbí ngbàngà mì Mbířì, máa, <Ze táánò ma có mì Mbířì ta řè lo lá, mbe tí ze? Ze táánò mòkò ndâ i 'do gbí muu ndâ 'duù ta řè lo lá? Ze táánò bàkà ndâ serè ta řè lo lá?>

²³ «Bìndi ye bà 'vìsì có jì ndú, máa, <Ye jé táánò ñò yo ni lá. Yo co 'do tí ye ngé gí kàzò, ndí yo ndâ vò 'duù.>

²⁴ «Má éno, 'duù ñinó mbe 'di ndâ có mì ye nò, bìndi yì gii bàkà go ndâ có mì ye náa yí 'di nò, go mbe bì 'bá ta muu tí wó, mbe bì 'bá mì wó mí pí díí. ²⁵ Bìndi mù gii nì mítí , ngo gii ò có tà , gbolò pípìřì gii pì , káa 'bá tí nò 'va tí to lá, tacó à sè tà mí pí díí. ²⁶ Káa 'duù ñinó mbe 'di ndâ có mì ye nò, káa yí bàkà go ndú lá nó, go mbe ñónókó mbe sè tà 'bá mì wó mí pí nji ngoò. ²⁷ Mù mâ gii nì , ngo gii ò có tà , pípìřì mâ gii pì ta wotí tí , 'bá tí nò gii ki'viki gí to, 'bùřùkù gí.»

²⁸ Jézù mâ gii cee bà 'dè ndâ có mì wó gí, nje ndâ 'duù 'dáá gí, gii 'dèè gí. ²⁹ Tacó yí 'dè jì ndú 'dáá káa ndâ wu có mbe ya gí gbí muu ndú, me ndâ 'vìřì có go i mì ndâ mbe 'di gbí tàkii mì ndú nó lá.

8

Serè bà cee vò cì 'do tí 'bí 'dakò

¹ Ndâ Jézù ta ndâ mbè ndâ 'duù tí nó mbe kaa ya jí mí wó pí gú nó mâ gii kaa 'do pí gú gí jí tàbù to gí, ² 'bí 'dakò tí mbe cì gii gí mí wó, bindi yí gii zèè kò Jézù ta bà 'deke tí wó jí yí, máa, «Go bà yuku cì tí nó tí ye nó má kuu tí lo, wotí bà si kútí ye 'ví dù ngbàrángà'i kuu tí lo, buù.»

³ Jézù mâ gii 'di có tí nó náa mbe cì tí nó 'dè nò, yí gii ya'va 'bí wó ya jí bà gbala ta yí, ta bà 'dè có, máa, «Go kuu tí ye. Dù ta ngbàrángà kútí lo.» À káa póó bà 'dè có tí nó mí Jézù, cì gii cee 'do tí 'dakò tí nó gí. ⁴ Bindi Jézù gii 'dè có jí yí, máa, «'Di có tí nó náa ye kpónó bà 'dè jí wò nò. Ya kpédélé'i jí bà túbà tí lo jí bu-Mbíri. Bindi wò 'ví cì i jí Mbíri go có mí Mòze, tacó bà túbà jí ndâ 'duù máa cì cee 'do tí lo gí. Wò 'ví túbà tí lo jí 'bí 'duù gbaànjé á kùro bà ya wò jí mí bu-Mbíri lá.»

Jézù 'vala bòò mí kùro ndâ àsikèrì mí ndâ Rómánò

⁵ Jézù gii njè nó ya jí gbí gbata Kàpàrànwùmù. Mâ gii zeke'o, 'bí 'dakò tí kùro ndâ àsikèrì mí ndâ Rómánò zì'duù-vò (100) gii gí mí wó, bindi yí gii 'deke tí wó jí yí, máa, ⁶ «Bòò mí ye gbele've mí to ta sé gbí tí wó ngé ndii gí, buù.»

⁷ Jézù mâ gii 'di có tí nó, yí gii 'visì có jí 'dakò tí nó, máa, «À nìkì ma. Ye kèjì jí bà 'vala yí.»

⁸ Káa 'dakò tí nó gii 'visì có jí Jézù, máa, «Ye 'vii tí 'duù ñinó náa wò 'ví gí jí 'bá mí ye lá, buù. 'Dè káa có ta nje lo cuki 'do tí bàndò tí nó kpónó náa wò kuu tí nò, wàa bòò mí ye bà 'de 'válá gí. ⁹ Tacó ye a 'duù ta ndâ kpo-kpò 'duù kùro ye kuu tí, náa ye kù 'di có mí ndú. À delè kuu tí tàkò ye a ndâ àsikèrì mbe kù 'di có mí ye, náa ye má 'dè có jí 'bí 'duù gbaànjé gbí òkò tí ndú, máa, «Bàkà i ñinó!» Yí kù bàkà ; ye má 'dè có jí 'bí 'duù gbaànjé gbí òkò tí ndú, máa, «Ya éno!» Yí kù ya go có tí nó. Ye má tè'é tí 'duù máa, «Gì!» Yí kù gí go có mí ye nò. Ye má 'dè có jí bòò mí ye máa, «Bàkà i ñinó!» Yí kù bàkà i tí nó.»

¹⁰ Jézù mâ gii 'di ña có tí nó náa 'dakò tí nó 'dè nò, nje wó gii 'dèè gí. Bindi yí gii 'dè có jí ndâ 'duù tí nó mbe kù ru ndi wó nó, máa, «Ye kù 'dè có jí yo ta yúcó, máa, ye jé 'de 'bí 'duù gbaànjé mbe tee njembí wó mítí Mbíri, kpétí 'do gbí òkò tí yo tí ndâ Ìzìriyèlì, go i mí 'dakò tí nó lá. ¹¹ Ye kù 'dè có jí yo ta kponje tí wálá, máa, ndâ 'bí tende ña ndâ 'duù ta ndòngbú o wúnò bà kaa 'do muu to tí nó 'dáá gí jí bà zò i ta ndâ Àbìráámò ta Ìzákò, ta Jàkóbè gbí gbèè ká'i ta líkí'o tí ndú gbí ngbàngà mí Mbíri. ¹² Bindi àá bà gii mò yo

tí ndâ Ìzìrìyèlì, tí ndâ 'dóó 'vii gbí ngbàngà mì Mbírì nò gí gbí 'dì'di'o, tí bàndò bà wa gbí, ta bà zò gbí tì ta sé'i.»

¹³ Jézù mà gii 'dè có jì ndâ mbè ndâ 'duù tí nò cee gí, yí gii 'visì có jì kùro ndâ àsikèrì mì ndâ Ròmánò tí nò, máa, «Má ènò, ya gí 'bá mì lo, wàa có tí nò náa wò tee njembí lo á mítí nò bà bàkà tí gí, tacó wò ùnje gí, máa, ye kpèti má 'dè káa có ta nje ye sínò, bòò mì lo bà 'vala 'do gbí nò'o gí.» À káa pòó bà 'dè có tí nò mì Jézù, bòò mì 'dakò tí nò gii a gí yaà 'do gbí nò'o mì wó gí.

Jézù 'vala ndâ na gè Piyétòrò ta ndâ 'bí 'duù 'do gbí ndâ nò'o

¹⁴ Jézù gii njè nò 'do bàndò bà 'de tí ndú ta kùro ndâ àsikèrì mì ndâ Ròmánò nò ya gí 'bá mì Piyétòrò. Yí mà gii yee kà, yí gii 'de na gè Piyétòrò kuu tìsì ta cò'o gbí dii wó.

¹⁵ Yí mà gii zèè 'bí niì tí nò, cò'o ngé gii dò 'do gbí dii wó gí. Bìndi yí gii a gí yaà ya gí bà bàkà i-zò-zò jì Jézù.

¹⁶ Ta 'dè'o mì gbèè rì tí nò náa Jézù 'vala ta na gè Piyétòrò 'do gbí nò'o nò, ndâ 'duù gii kaa ndâ 'duù nìno ta ndâ i-gbì-muu ndú nò, ta ndâ 'duù nìno ta nò'o tí ndú nò ya tí jì Jézù. Jézù gii mòkò ndâ i 'do gbí muu ndâ 'duù tí nò ta nì có gbaànjé. Bìndi yí gii 'vala ndâ mbe nò'o, ¹⁷ go có tí nò náa Ìzáyà tí mbe 'dòkò có mì Mbírì 'dè sàà gí, máa, «Yí bà 'vala ndoo 'do gbí ndâ nò'o mì ndoo; yí delè kaa ndâ nì sé'i 'do gbí dii ndoo 'dáá gí,» nò.

Bà dù tí mbe ru ndi Jézù me có 'dì là

¹⁸ Jézù mà gii nò ndâ 'duù kaa gí gí mì wó me mbè ngé ndii gí, yí gii 'dè có jì ndâ mbe tala có mì wó máa, ndâ yì di kàpá gí tìto. ¹⁹ 'Bí 'dakò tí mbe 'dì gbí tàkì mì ndâ Jùdáyà mà gii 'dì có tí nò, yí gii 'visì có jì Jézù, máa, «Mbe nìbà i, àà bà ja ye 'do tàkò lo káa go ngo.»

²⁰ Káa Jézù gii 'visì có jì 'dakò tí nò, máa, «Ndâ guù mì ndâ ngàmbe kuu tí. Ndâ bàndò bà tèrì mì ndâ nuù tí nò mbe kù o co gbí pípirì nò 'dáá gí kuu tí, káa bàndò bà tì tàmuu 'Vii-mi-'Dakò á mítí wálá.»

²¹ Mà gii zeke'o bà-i-nò 'bí 'dakò 'do gbí òkò tí ndâ 'duù tí nò mbe kù ru ndi Jézù nò gii 'dè có jì yí, máa, «Buù, si ye má ya gí bà duu ku bu ye, má kózò gí, bìndi ye 'ví dele ndi ye gí gí ba ru ndi lo.»

²² Káa Jézù gii 'visì có gí tàkò có mì 'dakò tí nò, máa, «Gí gí bà ru ndi ye, wàa wò 'ví si ndâ ku 'ví duu ndâ 'dóó ku mì ndú.»

Jézù ro gundiri mí tìyò

²³ Bìndi bà 'dè có mì Jézù jì 'dakò tí nò, yí gii njè nò ya gí gbí gbà, bìndi ndâ mbe tala có mì wó gii oloko gí tàkò wó

gbí gbâ kà. ²⁴ Mâ gii zeke'o, gundiři gii 'bità bà pì tí ña ñinò náa ngo kú gii 'bità có bà gbàngà gí gbí gbâ. Káa Jézù ta o tí nò kuu tísì kú tè rì gbí gbâ. ²⁵ Bindi ndâ mbe tala có mì wó mâ gii ñò máa, i kú gii vóló-volo, ndú gii gbà yí 'do muu rì. Yí mâ gii ziya gí, ndú gii 'dè có jì yí, máa, «'Vala ndoo, buù, tacó ndoo kú míí-mì!»

²⁶ Káa Jézù gii 'vee ndâ mbe tala có mì wó, máa, «Yo kú cì gúku tacó yè? Yo tee njembí yo mítí Mbíři me jé'déé gí le!» Bindi yí bà-i-nò gii a gí yaà, yí gii do mítí ndâ gundiři tí nò mbe kú pì nò, ta kàpá tí nò mbe kú gbàngà nò. Ndâ i tí nò só gii rò tíyò ngbi-ngbii gí.

²⁷ Nje ndâ mbe tala có mì Jézù náa ndú ta ndú gbí gbâ nò 'dáa gí, gii 'dèe gí. Bindi ndú gii 'bità bà 'vee 'vé gbí òkò tí ndú, máa, «A ña wotí tí 'dakò yè ká éno, náa ndâ gundiři ta kàpá kú 'di có mì wó nó?»

Ndâ 'bí 'dakò gbí to Gàdàrà ta ndâ i-gbí-muu ndú

²⁸ Ndâ Jézù ta ndâ mbe tala có mì wó mâ gii di ngo gí tito kàpá á 'bí to ta rè to tí nò a Gàdàrà, ndú gii 'de ndâ 'bí 'dakò sósò'ò tí ndâ 'duù Gàdàrà, ta ndâ i-gbí-muu ndú, mbe co 'do gbí òkò ndâ muu'dú. Ndâ 'dakò tí nò tii tí ndú mítí kpokèjì tí nò mbe co règbà ndâ muu'dú nò go ndâ gbù kàzà, tí ña ñinò náa gbèe 'duù mbe co tí kpokèjì tí nò jì ndú wálá. ²⁹ Káa à káa póó bà gii ñò Jézù mì ndú, ndú gii 'bità bà tò kú, máa, «Ákoo 'vii mì Mbíři! À gbí muu lo a có bà bàkà ña yè ta ze? Wò gí tacó bà waa có mítí ze si 'dóo o tí nò gí kùro kálásê?» ³⁰ Káa ta o bà 'de tí ndú nò, ndâ kàdùrúkù me mbè kú zò i á 'dè gbí to tí nò. ³¹ Tacó éno, ndâ i tí nò gbí muu ndâ 'dakò tí nò, nò gii 'deke tí ndú jì Jézù, máa, «Wò má mòkò ze 'do gbí muu ndâ 'dakò tí nó gí, wò 'ví si ze 'ví ya gí gbí muu ndâ kàdùrúkù tí zô.»

³² Bindi Jézù gii 'visì có jì ndâ i tí nò, máa, «Yo kaa ya !» Ndâ i tí nò bà-i-nò gii kaa 'do gbí muu ndâ 'dakò tí nò ya gí gbí muu ndâ kàdùrúkù go có mì Jézù nò. Bindi ndâ kàdùrúkù tí nò gii njè ta ngèlè ta ndâ i tí nò gbí muu ndú, ndú gii oloko gí tà ngo 'do tì njà gángá ngo, bindi ndú gii mì ta ngo léé gí.

³³ Ndâ mbe kú gbà ndâ kàdùrúkù tí nò gii kaa ya gí gbí gbata gí bà 'vanda ndi ndâ i tí nó mbe bàkà tí mítí ndâ kàdùrúkù, ta ndâ 'dakò tí nò sósò'ò ta ndâ i-gbí-muu ndú nó gbaànjé-gbaànjé jì ndâ 'duù. ³⁴ Ndâ 'duù gbí gbata mâ gii 'di ndâ có tí nò, ndú gii kaa 'do gbí gbata ya gí mì Jézù. Ndú mâ gii 'de yí gí, ndú gii 'deke tí ndú jì yí, máa yí njè nó 'do gbí to 'bá mì ndâ yì gí.

9

Jézù 'vala 'bí 'dakò mbe gbele've gí

¹ Jézù mà giì di ndi kàpá 'do gbí to Gádàrà gí tito gí gbí 'dóó gbata bà dù yí gí, ² ndâ 'duù giì làngà 'bí 'dakò mbe gbele've gí gi tí ji yí. Jézù mà giì nò bà tee njembí ndú mí tí wó, yí giì 'dè có ji 'dakò tí nò mbe gbele've gí nò, máa, «Zèè njembí lo, 'viì mì ye, tacó à si có gítí ndâ vò i mì lo mí to gí.»

³ Káa ndâ 'bí mbe 'di gbí tàkìì mì ndâ Jùdèyà gbí òkò tí ndâ 'duù tí nò mbe tí mí mì Jézù nò mà giì 'di có tí nò náa yí 'dè nò, ndú giì 'bità bà koṛo có gbí njembí ndú, máa, «'Dakò tí nò kù bàkà tí wó tí Mbírì ta wotí tacó yè? Yí 'de wotí bà je à-cee-gí gítí vò i mì ndâ 'duù 'do kòtí 'di?»

⁴ Jézù mà giì nò ña có tí nó náa ndâ mbe 'di gbí tàkìì tí nò kù koṛo gbí njembí ndú nó, yí giì 'vee ndú, máa, «Yo kù koṛo ña vò có ènò gbí njembí yo tacó yè? ⁵ Bà 'dè có máa, «À je à-cee-gí gítí ndâ vò i mì lo gí,» ká peteke, wèè, a peteke a bà 'dè có, máa, «A gí yaà, wàa wò 'ví nò nó?» ⁶ Má ènò, ye kpónó bà túbà ji yo máa áà mì 'Viì-mì-'Dakò a wotí tacó bà je à-cee-gí gítí ndâ vò i mì ndâ 'duù á muu to tí nô.» Bìndi yí giì 'dè có ji 'dakò tí nó mbe gbele've gí nó máa, «A gí yaà, wò 'ví te kpâ-sili mì lo, wàa wò 'ví ya gí 'bá.» ⁷ 'Dakò tí nò bà-i-nò ngé giì a gí yaà, bìndi yí giì njè nó kù ya gí 'bá go có mì Jézù nò. ⁸ Nje ndâ mbè 'duù tí nó mbe kaa ya gí mì Jézù nó 'dáá gí giì 'dèè ta gúku bà ñò 'dakò tí nò kù nò nó gí. Bìndi ndú giì ùlù Mbírì tacó bà je ña wotí tí nó á ji ndâ 'duù.

Bà tè'é tí Màtéyò

⁹ Jézù mà giì njè nó 'do tí bàndò bà 'vala 'dakò tí nò mbe gbele've gí nò, yí giì nò 'bí 'dakò tí Jùdèyà tí mbe kù kili i-mírì mì ndâ Ròmánò, ta ɽè wó a Màtéyò, kù ki tí wó to á bàndò bá gò i-mírì. Bìndi yí giì 'dè có ji Màtéyò, máa, «Gí gí bà ɽu ndi ye.» Màtéyò bà-i-nò giì a gí yaà, bìndi yí giì ya gí bà ɽu ndi Jézù.

Jézù zò i ta ndâ vò 'duù

¹⁰ Si Jézù kù zò i ta ɽi tí nó á 'bá mì Màtéyò, ndâ 'bí ka nètè mì Màtéyò me mbè, ta ndâ ña ndâ 'bí 'duù mbe kù gbètèkè tàkìì mì ndâ Jùdèyà giì kaa gí kù zò i ta ndâ Jézù ta ndâ mbe tala có mì wó gbí gbèè ká'i. ¹¹ Ndâ 'bí mbe kù kpolo tí tàkìì mì ndâ Jùdèyà mà giì nò ña i tí nò, ndú giì 'vee ndâ mbe tala có mì Jézù, máa, «Mbe nìbà i ji yo kù zò i gbí ká'i ta ndâ 'duù ñinó mbe 'vii tí ndâ 'duù náa cèe 'duù 'ví zò i ta ndú gbí tàkìì mì ndâ Jùdèyà lá nó tacó yè»

¹² Jézù mâ giì 'di ña 'vé tí nó náa ndâ 'duù tí nó kù 'vee ta ndâ mbe tala có mì wó nó, yí giì 'visì có ji ndú, máa, «A ndâ 'duù ñinó ta sé'i tí ndú nó ká kù pà mbe yee. Ndâ 'duù ñinó ta sé'i tí ndú wálá nó pà mbe yee lá. ¹³ Má éno, yo 'viiki gbí có tí nó náa à cu mí gbí wáràgà mì Mbíri éno máa, <À tí ye tí Mbíri a go bà ñò yê ɾo ndâ 'duù; go bà ci mbelè ndâ ñò jì ye tí ye wálá.> Ye delè gí me tacó bà tè'é tí ndâ tó 'duù lá, ye gí a i tacó tí ndâ mbe bàkà vò i.»

'Vé gítí nderè bà kònò go mì ndâ mbe tala có mì Jézù lá

¹⁴ Ta o tí nó, ndâ 'bí mbe tala có mì Jòvànì tí mbe caka tí ndâ 'duù giì gí mì Jézù, bindi ndú giì 'vee yí, máa, «Tacó yè, káa ze ta ndâ mbe kpolo tí tàkìì mì ndâ Jùdèyà kù kònò go ta ɾi bà kònò go mì ndâ Jùdèyà, káa ndâ mbe tala có mì lo kònò go lá?»

¹⁵ Káa Jézù giì 'visì có ji ndú, máa, «Ndâ kpóló-kpolo kómbe mbe kò niì jé kù kònò go ta o tí nó náa kómbe ndú tí nó náa à kù ko niì mì wó gí 'bá nó má kuu ta ndú? Káa o bà je mbe kù kò niì tí nó 'do gbí òkò tí ndú bà gí ká gí, bindi ndú bà giì kònò go ta o tí nó. ¹⁶ À da ngú kô mí pí ká kô lá. ¹⁷ 'Bí 'duù jé mbe fuu pe ngú cù mí gbí ká káɾà ñinó ta gbí wó wuuku gí nó wálá. Tacó yí má bàkà éno, ta o tí nó náa pe ngú cù bà giì ñi nó, káɾà tí nó bà ba gí. Bindi yí bà bè gbí ndâ káɾà ta pe só gí. Tacó éno, à ta o 'dáá gí kù fuu pe ngú cù ká mí gbí kpóló-kpolo káɾà tacó bà kpolo tí ndâ pe ta káɾà.»

Jézù 'vala ndâ 'bí 'vinì ta 'bí niì

¹⁸ Káa si Jézù kálásê kù 'dè có ji ndâ mbe tala có mì Jòvànì, 'bí 'dakò tí gbolò 'duù giì gí mì wó, bindi yí giì zèè kò wó mí kùɾo ndâ 'duù 'dáá gí, ta bà 'deke tí wó ji yí, máa, «Nájú ye cee gí, káa ye kù 'deke a tí ye ji wò, máa wò 'ví ya gí bà tee 'bí lo mítí wó wàa yí 'ví 'vala ji ye.» ¹⁹ Jézù mâ giì ñjè nó kù ya gí 'bá mì gbolò 'duù tí nó, ndâ mbe tala có mì wó giì kaa kù ɾu ndi wó.

²⁰ Káa si ndú muu nó, 'bí niì náa mbelè kù yee tí wó ta ndoò muu 'bí-nje só giì gí có kapí Jézù, bindi yí giì zèè nje bongo tí wó, ²¹ ta bà koɾo có, máa, «Ye kpèti má zèè káa nje bongo tí wó, ye bà 'de 'válá gí.»

²² Jézù mâ giì 'visì tí wó gí ndiì, yí mâ giì ñò niì tí nó, yí giì 'dè có ji yí máa, «Zèè njembí lo, nájú ye, tacó bà tee njembí lo mítí ye 'vala wò gí.» 'Do tí bàndò tí nó, mbelè tí nó mbe kù yee 'do tí niì tí nó, nó ngé giì ɾò tíyò gí.

²³ Jézù mâ giì yee 'bá mì gbolò 'duù tí nó, yí giì 'de ndâ 'duù kù wa ku tà'i ta wotí ká tí. ²⁴ Bindi yí giì 'dè có ji ndú,

máa, «Yo nje gí sè 'do tà'i tí nò gí. Làmbu 'vinî tí nò cì me cí-cì lá. Yí kù tè a rì.» Káa ndá 'duù tí nò gii 'bità bà ɲo Jézù ta ɲa có mì wó nò ɲó-ɲo. ²⁵ Káa ndú mâ gii nje gí sè go có tí nò gí, Jézù gii rì gí tàkò ku 'vinî tí nò tà'i. Yí mâ gii zèè 'bì wó, 'vinî tí nó gii a ɾò tìyò. ²⁶ Tàwo ngu có tí nò gii ya cee gbí to tí nò 'dáá gí.

Jézù 'vala ndá 'bí mbe sú ɾo

²⁷ Ta o bà nje nó mì Jézù 'do bà 'vala nájú gbolò 'dakò tí nò, ndá 'bí mbe sú ɾo sósò'ò gii ɾu ndi wó ta bà tò kù á tàkò wó ta kòcò ndú ngéé gí yaà, máa, «Áá 'Viì kòtì Dàvídè tí Bìndi-Mbíri, áá 'Viì kòtì Dàvídè, ɲò yê ɾo ze!»

²⁸ Jézù mâ gii rì gí tà'i ta o bà yee yí 'bá gí, ndá mbe sú ɾo tí nò gii rì gí tàkò wó. Bìndi yí gii 'vee ndú, máa, «Yo wálá ùnje gí, máa ye bà 'vala yo gí?» Káa ndú gii 'visì có ji yí, máa, «Ze ùnje gí, buu.» ²⁹ Jézù mâ gii 'di có tí nó náa ndá mbe sú ɾo tí nò 'visì gí tàkò 'vé mì wó nò, yí gii gbala ɾo ndú ta bà 'dè có ji ndú, máa, «Ye bà njaanga ɾo yo gí, tacó yo ùnje ta njembí yo gbaànjé gí, máa wotí bà bàkà éno kuu tí ye.» ³⁰ Jézù mâ gii 'dè có tí nò, ɾo ndá mbe sú ɾo tí nò só nó gii njaanga tí gí. Bìndi yí gii 'dè có ji ndú ta wotí tí, máa, «Yo kpolo tí nje yo máa, 'bí 'duù gbaànjé 'ví 'di có máa a ye ká njaanga ɾo yo nò lá.» ³¹ Káa ndá 'dakò tí nò mâ gii nje nó 'do bà-i-nò gí, ndú gii nò ta bà ma ɾè Jézù ta ndi tí ndá 'bá 'dáá gí.

Jézù 'vala 'bí 'dakò tí mbe 'dè có lá ta i-gbí-muu wó

³² À káa póó bà nje nó mì ndá 'dakò tí nó náa Jézù njaanga ɾo ndú nó gí, à gii gí ta 'bí 'dakò mbe 'dè có lá ta i-gbí-muu wó ji Jézù. ³³ Jézù mâ gii mòkò i tí nò 'do gbí muu 'dakò tí nò gí, 'dakò tí nò ngé gii 'bità bà 'dè có. Bìndi nje ndá mbè ndá 'duù tí nó mbe tì mí mì Jézù nó gii 'dèè gí. Bìndi ndú gii 'bità bà 'dè có gbí òkò tí ndú, máa, «À jé ɲò 'bí ɲa i go éno 'bá Ìzìrìyèlì lá.»

³⁴ Káa ndá mbe kpolo tí tàkùlì mì ndá Jùdéyà a gbí òkò tí ndá 'duù tí nò ɲìndi ndú gii 'visì có gí tàkò có tí nò, máa, «A Gba-vò-i, tí gba mì ndá i-gbí-muu, ká kù je wotí bà mòkò ndá i 'do gbí muu ndá 'duù ji yí.»

Jézù ɲò yê ɾo ndá 'duù

³⁵ Gbí ndá o tí nò, Jézù gii nò nó cee gbí ndá gbata, ta ndá víi bàndò á sè 'do gbí ndá gbata 'dáá gí, kù nìbà i, ta bà ma Banga-Ŋú-Có gítí có bà dù Mbíri tí gba ji ndá 'duù ta ndi tí ndá bàndò bà kili ndá Jùdéyà gí bà ùlù Mbíri, delè ta bà 'vala ndá 'duù 'do gbí ndá ɲa ndá nò'o ta ndá sé'i 'dáá gí.

³⁶ Káa yê ɾo bà ñò ndâ mbè ndâ 'duù tí nò náa Jézù kù nò ta bà ñibà i jì ndú nò gii bàkà yí ngé ndii gî. Tacó à tí ndú a gúku, ndú delè ñò 'dóó i ñinó náa ndâ yí 'ví bàkà nó lá, tacó 'duù kùro ndú wálá, go ndâ rómbo ta mbe gbà ndú wálá. ³⁷ Bìndi yí gii 'dè có jì ndâ mbe tala có mì wó, máa, «Ndâ i tacó bà kili 'do gbí njí ògbù ngé, káa muu ndâ mbe bàkà nèté me njí'dí. ³⁸ Má éno, yo 'deke tí yo jì mbe njí, tacó wàa, yí 'ví tuu ndâ mbe bàkà nèté me mbè tacó bà kili ndú.»

10

Jézù ɾuka ndâ tú mì wó muu'bi-nje só

¹ Jézù gii ɾuka ndâ 'bí 'duù muu'bi-nje só 'do gbí òkò tí ndâ mbe tala có mì wó, bìndi yí gii je wotí bà mòkò ndâ i 'do gbí muu ndâ 'duù, ta wotí bà 'vala ndâ 'duù 'do gbí ndâ ña ndâ nò'o 'dáá gî á bìndi wó jì ndú.

² Ñinó a ɾè ndâ 'duù tí nó muu'bi-nje só náa Jézù ɾuka ndú nò: ndâ kpédélé 'duù a ndâ Sìmonè tí nó ta 'bí ɾè wó a Piyétòrò nò, ta ná'vindí wó Àndèréyà, bìndi a ndâ Jákòmò ta ná'vindí wó Jòvànì tí ndâ 'viì mì Zèbìdéyò, ³ ta Filípò, ta Bàràtòlòméyò, ta Tòmázò, ta Màtéyò tí mbe kili i-mìrì, ta Jákòmò tí 'viì mì Àliféyò, ta Tàdéyò, ⁴ ta Sìmonè tí nó tí tó 'viì-'bá nò, ta Júdà Ìsikàriyótè tí mbe ba ngbù wó tí Jézù.

⁵ Bìndi Jézù gii tuu ndâ 'dakò tí nó muu'bi-nje só náa yí ɾuka ndú tí ndâ tú mì wó nò, káa ta kùro bà tuu ndú, yí gii kpo-gbí-tà-tù ndú, máa,

«Yo 'ví 'dò kò yo gbaànjé mí gbí to mì ndâ 'duù ñinó mbe kù ùlù ndâ 'bí tende ña i bìndi Mbíri nó lá.

Yo delè 'ví ya gí gbí ndâ gbata á gbí to Sámariyà lá.

⁶ Yo ya a i gí mì ndâ Ìzìriyéli tí ndâ mbe giri á go ndâ rómbo gî,

⁷ wàa yo 'ví kò-kò jì ndú, máa, «Kùro o bà gí Gba-gbíri kpónó dooko gî!»

⁸ Yo 'ví 'vala ndâ mbe nò'o,

yo 'ví 'vala ndâ ku,

yo 'ví ɾo kútí ndâ mbe cì,

yo 'ví mòkò ndâ i 'do gbí muu ndâ 'duù.

Yo sì wotí bà bàkà ndâ i tí nó náa ye 'deke ndú jì yo nò me sí-sì lá. Má éno, yo delè 'ví je mboo tàkò bà bàkà ndú 'do mì ndâ 'duù lá.

⁹ Ta o tí nó náa yo má kù ya gí muu nó, yo 'ví je 'bí làmbu i tacó bà sì ta ndâ 'bí i ngé gî lá.

¹⁰ Yo 'ví je ndâ 'bí bongo ta ndâ 'bí tàrà tacó bà 'visì ta ndâ ñinó á tí dii yo nò á kùro kà lá.

Yo delè 'ví zèè 'bí i go mû-koró mí 'bí yo tacó bà kpolo tí yo lá. Tacó 'duù má ka wu'o gî, àá bà si yí sínò wálá.

11 Yo má yee tí to, yo 'ví pà a 'bá mì 'duù ònó mbe nì <Yo ndi ye nò> jì yo ta njembí wó gbaànjé, wàa yo 'ví dù tí, yee tí o bà njè nó mì yo 'do tí to tí nò.

12 Yo má yee tí 'bá, yo 'ví nì <Ze yee gî> jì ndâ mbe 'bá ta bà cù 'dê ngo cù yo tù-tù-tù mítí ndú. ¹³ Ndú má nì <Yo ndi ze nò> jì yo ta 'dê njembí ndú, yo 'ví dù ta ndú. Káa ndú má biya bà 'visì 'vé jì yo gî, yo 'ví ndii ta nó mì yo, ta nambeè tí nó gbí njembí yo náa yo máa Mbìrì 'ví bàkà jì ndú nò.

14 Yo má yee tí to, káa ndâ 'duù má te wìrì mítí yo lá, ndú delè má sè tù ndú tí có mì yo náa yo kù 'dè jì ndú nó lá, ta o tí nó náa yo má kù 'visì tàmuu yo gití to tí nò, nó, yo 'ví gbà njú to, to tí nò 'do tí kò yo gî. Nìnò tacó bà tùbà jì ndâ mbe to tí nò máa, Mbìrì bà waa có mítí ndú, káa à me 'do gbí có mì yo lá. ¹⁵ Ye kù 'dè có jì yo ta 'vére tí wálá, máa, Mbìrì bà waa có mítí ndâ mbe to tí nò ta ndòngbù o ta wotí tí ndii bà doo ndâ gbata Sòdómà ta Gòmórà á mì wó ta wu táánò nó gî.

16 Ye kù tuu yo gí gbí òkò tí ndâ 'duù ta zí'i 'bí yo tacó bà kpolo ta tí yo wálá, go ndâ rómbo á kùro ndâ siingì. Má éno, yo 'ví si ro yo 'ví dù ngílì-ngílì go ro àca'ba. Wàa njembí yo 'ví dù 'dèè kpóó go bèègù.

17 «Yo delè 'ví te mí gbí muu yo máa, ndâ 'duù kèjì gí bà kaa yo ya tí gí gbí ndâ ngbàngà mì ndâ Jùdéyà. Bìndi ndâ gba bà gii waa có mítí yo máa, à gbì yo mí kùro ndâ 'duù.

18 Áá bà jaka yo ta wotí ya tí gí kùro ndâ kpo-kpò 'duù ta ndâ kpo-kpò gba á muu ye. Káa ònò bà njaanga jì yo a kpokèjì bà ma có tí ye jì ndâ kpo-kpò 'duù, ta ndâ kpo-kpò gba, ta ndâ 'duù ònó náa ndú me ndâ Jùdéyà lá nò. ¹⁹ Káa ta o tí nò náa ndú bà gii zèè yo nò, njembí yo 'ví si bà mù éno máa, yo bà ya gí bà 'dè á kùro ndâ kpo-kpò 'duù kà a ña có yè wè, mí to. Njembí yo delè 'ví mù éno máa, yo 'ví 'dè a ña có yè wè, nò lá. Áá bà wu có tí nó náa yo 'ví 'dè nó mí gbí nje yo ká kùro kà. ²⁰ Tacó ta o tí nò, à me káa yo ká bà 'dè 'dóó có mì yo á 'do gbí muu yo lá. A Bèrì mì Bu ye ká bà je wotí bà 'dè có jì yo.

²¹ «Ta o tí nò, ndâ 'duù bà sì ndâ ná'vindí ndú ta ndâ 'vii mì ndú jì ku. Ndâ 'vii delè bà 'visì tí ndú tacó bà pà kpokèjì bà ziki ndâ mbe jò ndú. ²² Ndâ 'duù 'dáá gî bà gii sogo yo á muu ye ta o tí nò. Káa 'duù ònó gbí òkò tí yo mbe 'dò kò wó mí to tí kpò yee tí ndòngbù o bà mèèkè ndâ i tí nò tí yo nó ká bà 'de 'wálá. ²³ Á má kù mèèkè'i tí yo ta o tí nò gbí 'bí

gbata, yo 'ví kaa ta ngèlè 'válá ya gí gbí 'bí . Káa ye kú 'dè có ji yo ta 'verè tí wálá, máa, 'Viì-mì-'Dakò bà gí gí muu to tí nó si yo nò 'bá mì ndâ Ìzìrìyèlì 'dáá gí cee lá. ²⁴ Mbe kú tala i me gbolò ndii 'duù tí nó mbe kú nìbà i ji yí nó lá; bòò delè me gbolò ndii mbe tí wó lá. ²⁵ À tè ta mbe tala i káa bà je muu mì mbe nìbà i ji yí mítí wó; à delè gù tè ta bòò káa bà je muu mbe tí wó mítí wó. Káa rẹ bu-'bá má mì ndú a Gba-wàtà, ndú bà gbì mí muu ndâ 'viì mì wó a ndâ vò rẹ mbe ndii nìnò gí.

²⁶ «À má ènò, yo 'ví cì gúku tí ndâ 'duù lá. Tacó ndâ ña ndâ i tí nó 'dáá náa ndâ 'duù kú nguù ndú kpónó nó bà 'vanda 'dáá gí sè gí. Delè ndâ có tí nó náa ndú kú 'dè mí tàbèngù nó bà dù á kà wálá. ²⁷ Yo bà gù kò-kò ta ndâ có tí nó náa ye kpónó kú 'dè ji yo gbí 'dí'di'o nó á ji ndâ 'duù gbí ngbàà rì. Bìndi yo bà gù kò-kò ta ndâ có tí nó náa ye kú 'dè ji yo á gbí ngàngbùùtù nó 'do pí cèlèngé ji ndâ 'duù. ²⁸ Káa yo 'ví cì gúku tí ndâ 'duù lá, tacó 'bí i gbaànjé mì ndú náa ndú bà bàkà ta yo, á bìndi bà zi yo mì ndú nò wálá. Yo cì gúku a i tí Mbíri, tacó wotí bà zi yo ta wotí bà waa có mítí yo bìndi bà zi yo mì wó kuu tí wó. ²⁹ Yo tala bà zeke ndâ ví nuù tí nó tí ndâ narù nó gi. 'Bí làmbu i náa 'duù bà 'de gbí ndú gbaànjé wálá. Káa 'bí gbaànjé 'do gbí òkò tí ndú mbe cì gí, káa Bu yo ñò bà ku wó lá, nò wálá. ³⁰ Káa à má gítí yo, yí 'deke ndâ nji se muu yo gbaànjé-gbaànjé 'dáá gí. ³¹ Má ènò, yo 'ví cì gúku lá, tacó yo kùro Mbíri a ndâ kpóló-kpolo i ndii ndâ narù gí.

³² «Má ènò, 'duù má si ye tí i á kùro ndâ 'duù á muu to tí nó, ye delè wúnò bà si 'duù tí nó tí i á kùro Bu ye á gbíri. ³³ Káa 'duù má biya ye á kùro ndâ 'duù á muu to tí nó, ye delè wúnò bà 'visì kápí ye gítí 'duù tí nó á kùro Bu ye á gbíri.

Có mì Jézù a i mbe njeè gbí òkò tí ndâ 'duù

³⁴ «Yo si bà je mbí yo éno máa, ye gí ji yo ta ngú có mbe 'dèè njembí yo nò mí to. ³⁵ Có tí nó náa ye gí tí nó a có mbe njeè gbí òkò tí ndâ 'viì ta ndâ bu ndú, ndâ niì ta ndâ nájú ndú. Có tí nó bà njeè gbí òkò tí ndâ nawu ndâ 'viì ta ndâ niì mì ndâ 'viì mì ndú. ³⁶ Ndâ mbe sogo 'duù gí mì ku bà dù káa ndâ 'dóó 'viì mì wó.

³⁷ «'Duù má zèè có tí ndâ bu wó ta nawu wó kpolo ndii có tí ye gí, ña 'duù tí nó bà 'vii tí mbe dù tí 'duù mì ye wálá; 'duù delè má zè nìkì kpolo ma a ndâ bà wó ta ndâ nájú wó có tí ye, ña 'duù tí nó bà 'vii tí mbe dù tí 'duù mì ye wálá. ³⁸ 'Duù má ùnje gítí bà kònò sé'i go ye wàa yí 'ví gí gí bà ru ndi ye lá, yí bà 'vii tí mbe dù tí 'duù mì ye wálá. ³⁹ 'Duù

mbe koṛo có kpolo ma ká gítí 'válá muu to tí nó bà 'de vò i bìndi ku mì wó. Káa 'duù ñinó mbe sì miṛi wó muu to tí nó jì ku a i gítí nèté mì ye ká bà 'de 'válá á bìndi ku mì wó.

⁴⁰ «'Duù mbe te wiṛi mítí yo ta ɾè ye, te wiṛi tí nò a i mítí ye, káa ndâ mbe te wiṛi mítí ye, te wiṛi tí nò a i mítí mbe tuu ye. ⁴¹ 'Bí 'duù má te wiṛi mítí mbe 'dòkò có mì Mbíṛi ta ɾè mì Mbíṛi, Mbíṛi bà je 'bí tó i tí nó náa yí bà je jì mbe 'dòkò có mì wó nò nó jì 'duù tí nó gí. 'Bí 'duù delè má te wiṛi mítí tó 'duù gítí tó ɾè 'duù, tí nò, Mbíṛi bà je 'bí ña tó i tí nó náa yí tí Mbíṛi bà je jì tó 'duù tí nó nó jì 'duù tí nó mbe te wiṛi mítí wó nó gí. ⁴² Káa ye kù 'dè có jì yo ta yúcó, máa, 'duù kpétí má cu káa cèè 'dê ngo mì lú nó sínò 'do gbí káɾà jì 'bí ña 'duù ñinó náa ɾè wó gbí u 'duù wálá ngé gí tacó náa táangbà 'duù tí nó a mbe tala có mì ye, yí bà 'de tó i tàkò ngo mì wó nó kpèkù.»

11

¹ Jézù mâ gii cee ta nèté bà kpo-gbí-tà-tù ndâ mbe tala có mì wó muu'bi-nje só náa yí ɾuka ndú nó gí, yí gii ñjè nó 'do bàndò tí nó kù nò ta ndi gbí ndâ gbata mì ndâ Jùdéya kù ma Banga-Ngú-Có mì Mbíṛi jì ndâ 'duù.

À zèè Jòvànì tí mbe caka tí ndâ 'duù mí gbí zàà

² Ta o tí nò si Jézù kù ma Banga-Ngú-Có mì Mbíṛi jì ndâ 'duù ta ndi gbí ndâ gbata nò, Jòvànì tí mbe caka tí ndâ 'duù a i gbí zàà. Jòvànì mâ gii 'di tàwo ndâ i tí nó náa Jézù tí Bìndi-Mbíṛi kù bàkà nó si yí gbí zàà kà, yí gii tuu ndâ 'bí mbe tala có mì wó máa ndú ya gí bà 'dè có jì Jézù, máa, «A Jòvànì tí nó tí mbe kù caka tí ndâ 'duù nó ká tuu ze, máa, ze gí gí bà 'vee wò, máa, ³ wò a 'duù tí nó náa ze kù ù bà gí yí 'do mì Mbíṛi nó, wèè, 'duù mì ze náa ze kù ù bà gí yí nò ká kpokèjì kálásê?»

⁴ Ndâ tú mì Jòvànì mâ gii ya gí bà 'vee Jézù go co tí nó náa Jòvànì tuu ta ndú nò, Jézù gii 'visì có jì ndú, máa, «Yo dele ndi yo ya gí bà dìtà ndâ có ñinó náa yo 'di ta tù yo nó, ta ndâ i ñinó náa yo ñò ta ɾo yo nó jì Jòvànì: ⁵ Ndâ 'duù ñinó táánò náa ɾo ndú yoo gí nó, kpónó kù zeke'o. Ndâ 'duù ñinó táánò ta kò ndú mbe gbele've gí nó, kpónó kù nò nó. Ndâ kà cì kpónó yuku 'dáá 'do tí ndâ 'duù ñinó táánò ta cì tí ndú nó gí. Ndâ 'duù ñinó táánò tí ndâ mbe sú tù nó kpónó kù 'di có. Ndâ 'duù ñinó táánò mbe cì tí yú ku gí nó, 'vala ndi ndú gí. À kù ma Banga-Ngú-Có jì ndâ yê. ⁶ Yo delè 'ví 'dè có jì Jòvànì, máa, 'duù ñinó mbe tee njembí wó kácáá mítí có mì ye nó a mbe tó pá.»

⁷ Káa si ndâ tú mì Jòvànì kù gii bàkà có bà dele ndi ndú, Jézù gii 'bità bà 'vee ndâ 'duù gítí Jòvànì, máa, «Gbí ndâ o tí

nó táánò náa yo kú kaa ya gí mì Jòvànì si yí gbí kángáá nga ngoò nó, yo ta o tí nò kú koṛo có máa yo kú ya gí bà ò a 'di? Gí bà ò 'bí 'duù ònó ta 'dóó kóró-koṛo có mì wó wálá, mbe kú tè ká gí tàkò có mì ndâ 'bí ka wó nó? Káa à má me éno lá, ⁸ yo kaa ya gí bà ò a 'di? Gí bà ò 'bí 'duù mbe zaa ta banga bongo? Áá bà dù me éno lá, tacó ndâ mbe zaa ta ndâ banga bongo kú dù a i 'bá mì ndâ kpo-kpò gba. ⁹ Nògí, má éno, yo táánò kaa ya gí sè gí gbí kángáá nga ngoò gí bà yè? Yo kaa ya me gí bà ò mbe 'dòkò có mì Mbířì lá? À éno. Ye kú 'dè có ji yo ta yúco, máa, 'duù tí nò a gbolò 'duù ndii mbe 'dòkò có mì Mbířì gí. ¹⁰ Tacó Jòvànì a 'duù tí nó náa à cu có gítí wó mí gbí waràgà mì Mbířì máa, Mbířì máa, <Ye bà tuu tú mì ye gí kùṛo lo, gí bà 'viindi kpokèjì ù ta ndi lo,> nò. ¹¹ Ye kú 'dè có ji yo ta yúco, máa, 'do gbí òkò tí ndâ 'viì tí nó 'dáá gí náa a ndâ niì ká jò ndú nó, 'bí 'duù gbaànjé mbe gí tí gbolò 'duù ndii Jòvànì tí mbe caka tí ndâ 'duù yee tí kpónó wálá. Kpèti ká éno, 'bí 'duù ònó tí táángbà 'duù sínò gbí òkò tí ndâ 'duù tí nó tí ndâ Bòò-gba mì Gba-gbířì nó a gbolò 'duù ndii Jòvànì gí. ¹² Káa 'do tí o bà 'bità bà kò-kò mì Jòvànì ta có mì Mbířì di tí wúnó, 'bá mì Gba-gbířì kú mbu ji bà te ta wotí, ndâ vò 'duù kú paa ta zèè ta wotí. ¹³ Káa kùṛo bà gí Jòvànì, Mbířì táánò je wotí bà 'dè-kòcò a i ji ndâ Mòze ta ndâ mbe 'dòkò có mì wó tí Mbířì. ¹⁴ Yo má ùnje gítí ndâ có mì ndâ mbe 'dòkò có mì Mbířì ta ndâ có mì Mòze gí, Jòvànì a Èlìjà tí nó táánò tí mbe 'dòkò có mì Mbířì, náa ndú 'dè có máa yí bà dele ndi wó gí tacó bà gí gí bà 'viindi kpokèjì kùṛo bà gí Bìndi-Mbířì nò. ¹⁵ Má éno, ndâ 'duù ònó ta tù bà 'di có tí muu ndú nó 'ví 'di có!

¹⁶ «Káa ye kpónó 'ví 'viì yo ndâ 'duù tí nó á gbí o tí nó, nó mítí ña yè dú? Yo gbí ṛo ye ká go ndâ víí 'viì mbe kili kú ño 'di gbí dùpì, ndú má gii ñò ndâ 'bí ka ndú víí 'viì mbe kili ta ba muu ndú tende, ndú gii tè'é tí ndú máa, ¹⁷ <Yo gí gí mì ndoo, wàa ndoo 'ví ño 'di bà dù ṛu.> Káa ndâ ka ndú nò gii biya gí. Bìndi ndú gii tè'é tí ndú káká'i, máa, <Yo gí gí mì ndoo, wàa ndoo 'ví ño 'di bà wa ku.> Káa ndâ ka ndú nò gii biya delè gí. ¹⁸ Tacó Jòvànì táánò me mbe zò i lá, yí delè me mbe njù pe lá, káa ndâ 'duù gii kili nje ndú mítí wó, máa, <A i ká gbí muu wó.> ¹⁹ 'Viì-mì-'Dakò gii gí ñìndi wó ta bà zò i, delè ta bà njù pe, ndâ 'duù káká'i gii 'vìsì nje ndú éno, máa, <Yí a mbe gàmàtà, tí vò mbe njù pe, tí kómbe ndâ mbe kú gò i-mířì, tí ndâ mbe bàkà vò i!> Káa kpèti ká éno, à ñò bà 'di gbí-o mì Mbířì ni mítí ndâ cè bà i mì wó.»

Jézù 'deke tí ndâ 'duù gbí ndâ gbata tí nó á yì kàpá Gàlìlèyà nò

²⁰ Bìndi Jézù gii 'bità bà 'deke tí wó ta sé có gítí ndâ 'duù gbí ndâ gbata tí nó náa yí bàkà ndâ serè ta ndi gbí ndú nô, tacó ndú biya bà 'visì muu ndú 'do tí ndâ vò i mì ndú gî. Maa, ²¹ «Yo ndâ 'duù gbí gbata Kòràzínì ta ndâ 'duù gbí gbata Bètisàyídà bà dù á nje ! Tacó ye táánò má bàkà ndâ kpo-kpò serè tí nó náa ye bàkà ji yo nó a i ji ndâ 'duù gbí ndâ gbata Tírò ta Sidónì, ndú kpónó dù zùkùù gítí ndâ vò i mì ndú sàà gî. ²² Káa ye kù 'dè có ji yo ta yúcó, máa, Mbírì bà waa có mítí yo wúnò ta ndòngbù o ta wotí tí ndii ñìndi ndâ 'duù gbí gbata Tírò ta ndâ 'duù gbí gbata Sidónì gî. ²³ Káa yo, ndâ 'duù gbí gbata Kàpàrànáwùmù! Yo táánò máa yo bà oko tí yo éno yee tàrì? Mbírì wúnò bà kaa yo mítí vò bàndò á bìndi ku mì yo. Tacó ndâ serè mì ye táánò náa ye bàkà ndú ji yo nó má a i ji ndâ 'duù gbí gbata Sòdómà, Mbírì táánò bà doo Sòdómà wálá. ²⁴ Má éno, yo kpolo tí yo máa Mbírì bà waa có mítí yo ta ndòngbù o ta vò tí ndii bà doo ndâ 'duù mì wó á Sòdómà ta wu gî.»

Jézù yù gbí tí wó ji ndâ yé

²⁵ Ta o tí nó Jézù gii 'deke tí wó ji Mbírì, máa, «Ye 'dè nìkì maa ji wò tí Bu ye, tí mbe tí ndâ gbírì ta to, tacó bà 'dè gbí tí lo ji ndâ 'duù ñìno ta ɾo ndú mbe njaanga kálásê nó, si ndâ mbe 'di gbí-o mí to. ²⁶ Ìyoo, Bu ye, ye ùnje gî máa, àá táánò nìkì tí lo éno.

²⁷ «Wò tí Bu ye kaa ndâ i 'dáá gî á mí 'bì ye gî. 'Bí 'duù gbaànjé mbe 'di gbí 'Viì mì lo muu to tí nó wálá, à káa wò tí Bu ye. 'Bí 'duù gbaànjé delè mbe 'di gbí lo tí Bu ye á muu to tí nó wálá, à káa ye tí 'Viì mì lo, gii toko mítí ndâ 'duù ñìno ta go bà túbà tí lo ji ndú tí 'Viì mì lo nô.

²⁸ «Wo yo má co ta bà bàkà du nèté gî, wo yo má co ta bà te du i gî, yo gii gí mì ye, wàa yo 'ví tèwo yo. ²⁹ Yo zèè nje koɾi tí nó á pààpì ye nô, wàa ye 'ví nìbà bà làngà koɾi ji yo, tacó ye a mbe zèè ndâ 'duù ta pètékè 'bì, tí mbe 'dè njembí, wàa yo 'ví tèwo yo. ³⁰ Tacó bà te koɾi tí nó á pààpì ye nó kpolo lá, ká'i tí nó náa ye kù làngà nò delè me duù lá.»

12

Có gítí ɾi bà wotí gbí tàkìì mì ndâ Jùdèyà

¹ Ta 'bí ɾi bà wotí gbí tàkìì mì ndâ Jùdèyà gbaànjé, si ndâ Jézù ta ndâ mbe tala có mì wó kù nò ndò ta ndi gbí ndâ njí, ndâ mbe tala có mì wó gii nò ta bà kpaɾaka muu cù kù zò tí 'veè gítí go. ² Ndâ 'bí mbe kpolo tí tàkìì mì ndâ Jùdèyà má gii ñò ndú tí, ndú gii 'dè có jì Jézù ta kpo tàkòcò, máa, «Ŋò káa ɱa i tí nó náa ndâ mbe tala có mì lo kù bàkà nò gi! ɱa

i tí nò kpónó náa ndú kù bàkà nò me i bà báká-bàkà ta ɾi bà wotí gbí tàkìì mì ndoo tí ndâ Jùdèyà lá.»

³ Káa Jézù gii 'visì có ji ndú, máa, «Yo jé 'deke có tí nó gbí wáràgà mì Mbíri gítí ɱa i tí nó náa Dàvídè tí gbolò gba mì ndoo tí ndâ Jùdèyà bàkà táánò ta o tí nó náa go bàkà ta ndú ta ndâ mbe ko tàkò wó nó lá? ⁴ Có tí nó gítí bà ɾi Dàvídè gí tà 'bá-Mbíri, bindi yí gii kaa ndâ kù kô tí nó náa à ci ndú ji Mbíri gí, ya tí ji ndú ta ndâ mbe kù ko tàkò wó, bindi ndú gii zò ta ndú nó? Yo jé 'di lá? Káa à kù zò ndâ kù kô tí nó náa à ci ndú ji Mbíri gí nò gbí tàkìì mì ndoo tí ndâ Jùdèyà káa ndâ bu-Mbíri cuki.

⁵ «Yo má 'deke ɱinò lá, yo jé 'deke có tí nó gbí wáràgà mì Mòze máa, bà bàkà nèté gítí i-cí-ci mì ndâ bu-Mbíri ta ɾi bà wotí me vò i lá nó, lá? ⁶ Káa ye kù 'dè có ji yo, máa, 'bí i mbe me gbolò á co tí 'bá-Mbíri gí kpónó kuu nô. ⁷ Yo táánò má 'di gbí có tí nó náa à cu mí gbí wáràgà mì Mbíri máa, Mbíri máa, «À tí ye a go nambeè; go bà waa mbelé tí ye wálá» nó gí, yo kùtáa bà waa có mítí ndâ 'duù ɱinò ta vò i mì ndú wálá nó wálá, tacó a yê ɾo ndú ká bà dù tí yo. ⁸ Tacó 'Viì-mì-'Dakò a mbe tí ɾi bà wotí gbí tàkìì mì ndâ Jùdèyà.»

Jézù 'vala 'bí 'dakò náa 'bì wó pizoo gí

⁹ Bindi Jézù gii nje nó 'do bà-i-nò ya gítí 'bí bàndò bà kili ndâ Jùdèyà gbaànjé. ¹⁰ Bindi yí gii 'de 'bí 'dakò náa 'bì wó gbaànjé pizoo gí, gbí òkò tí ndâ 'duù á kà. Ndâ 'bí 'dakò ta go bà pà kpokèjì bà kpì ngbàngà tí Jézù tí ndú mâ gii ɱò Jézù, ndú gii 'vee yí, máa, «Bà 'vala 'duù ta ɾi bà wotí gbí tàkìì mì ndoo tí ndâ Jùdèyà a vò i?»

¹¹ Káa Jézù gii 'visì có ji ndú, ta bà 'vee ndú, máa, «I-kó-ko mì 'bí 'duù gbaànjé 'do gbí òkò tí yo nò kpónó má 'va tí gbí gùù ta ɾi bà wotí, yí bà ya gí bà ja yí 'do gbí gùù tí nó gí sè wálá? ¹² Káa có tí 'duù kpolo ndii có tí i-kó-ko gí! Má ènò, bà bàkà tó i ji 'duù ta ɾi bà wotí dú.» ¹³ Bindi Jézù gii 'dè có ji 'dakò tí nó ta pizô 'bì wó nó, máa, «Ya'va gbí 'bì lo.» 'Dakò tí nó mâ gii ya'va gbí 'bì wó go có tí nó náa Jézù 'dè ji yí nó, wu gii gí gbí 'bì wó gí. ¹⁴ Ndâ mbe kpolo tí tàkìì mì ndâ Jùdèyà mâ gii ɱò bà 'vala 'dakò tí nó mì Jézù ta ɾi bà wotí, ndú gii kaa ta bà muu ndú ya gí ndii 'do gbí òkò tí ndâ mbè 'duù tí nó tacó bà pà kpokèjì gítí bà zi Jézù.

Jézù tí 'dè 'duù

¹⁵ Có wàtà mì ndâ mbe kpolo tí tàkìì mì ndâ Jùdèyà mâ gii 'va tí gbí tù Jézù, yí gii nje nó 'do bàndò tí nó gí. Káa ndâ 'duù me mbè gii kaa gí tàkò wó. Bindi yí gii 'vala ndâ mbe nò'o 'dáá gí. ¹⁶ Káa yí gii kpo-gbí-tà-tù ndú máa, ndú

'ví kpolo tí nje ndú 'do tí ɾè yì, tacó go wo tí wó wálá. ¹⁷ Jé ká go có tí nó náa Ìzáyà tí mbe 'dòkò có mì Mbíṛì 'dè sàà gî, máa, Mbíṛì máa,

¹⁸ «Ìjìnó a bòò mì ye náa a ye ká cu 'bì ye mítí wó 'do gbí òkò tí ndâ 'duù.

Yí a bà ɾo ye, tí bà njembí ye, tí wú-gbì-ɾé ye.

Ye bà si Bèrì mì ye 'ví je wotí jì yí,

tacó wàa yí 'ví nìbà yúcó mì ye jì ndâ 'duù muu to tí nó 'dáá gî.

¹⁹ Yí bà 'dèèkè mà ta bà tò kù wálá.

'Bí 'duù bà 'dì kòcò wó ta ndì tí ndâ kpokèjì wálá.

²⁰ Yí bà dù tí mbe zèè ndâ 'duù ònínó ta wotí tí wó ndii ndú gî nó ta pétékè 'bì.

Yí bà 'vala ta ndâ 'duù ònínó ta dúú kpokèjì tí ndú wálá nó lèè éno,

yeé tí o bà lò muu gìrì mì ndâ 'duù jì yúcó.

²¹ Ndâ 'duù 'dáá gî bà gii koɾo 'válá lì ká mítí wó.»

Ndâ mbe kpolo tí tàkù mì ndâ Jùdèyà máa a Bèlizèbùlù ká je wotí bà bàkà ndâ serè jì Jézù

²² Bìndi ndâ 'duù gii gì ta 'bí 'dakò tí mbe sù ɾo, ta i-gbì-muu wó mbe tii bà 'dè có 'do tí wó gî. Bìndi Jézù gii 'vala yí 'do gbí ndâ nò'o mì wó nò 'dáá gî. Yí bà-i-nò gii 'bità bà òò ndâ i, ta bà 'dè có. ²³ Nje ndâ 'duù 'dáá gî gii 'dèè gî. Bìndi ndú gii 'bità bà 'vee 'vé gbí òkò tí ndú, máa, «Ìjìnó 'ví dù a 'Vii mì Dàvídè ká nó?»

²⁴ Káa ndâ mbe kpolo tí tàkù mì ndâ Jùdèyà mà gii 'dì có mì ndâ 'duù tí nò, ndú gii 'visì có gí tàkò, máa, «A Bèlizèbùlù tí Gba-vò-i ká kù je wotí bà mòkò ndâ i 'do gbí muu ndâ 'duù jì yí.»

²⁵ Káa Jézù mà gii òò ɲa bà koɾo có mì ndâ mbe kpolo tí tàkù mì ndâ Jùdèyà nò, yí gii 'visì có jì ndú, máa, «Có mì ndâ bòò mì gba má toko lá, gba tí nò bà zogo 'bá wálá. Có mì ndâ 'duù gbí gbata mì ndú má toko lá, gbí gbata tí nò bà dù wálá. Có mì ndâ 'duù á njekèjì mì ndú delè má kili tí lá, 'bá tí nò gí bà sù tí wálá. ²⁶ Má éno, Gba-vò-i má kù mòkò Gba-vò-i 'do gbí muu ndâ 'duù, Gba-vò-i bà gii zèè 'bá ée?

²⁷ Á má dú káa yúcó máa Bèlizèbùlù tí Gba-vò-i ká kù je wotí bà mòkò ndâ i 'do gbí muu ndâ 'duù jì ye, à 'ví dù a 'dì ká kù je wotí bà ko ndâ i 'do gbí muu ndâ 'duù jì ndâ kpo-kpò mbe kù ko ndâ i 'do gbí muu ndâ 'duù gbí òkò tí yo? Yo 'vee ndú wàa ndú 'ví waa có tí nò jì ndoo. ²⁸ Káa ye má kù mòkò ndâ i 'do gbí muu ndâ 'duù ta wotí mì Bèrì-mì-Mbíṛì, gbí có tí nò go éno máa, Mbíṛì gí tí gba mì yo gí.

²⁹ «'Bí 'vé káká'i náa yo 'ví te mí gbí muu yo a ònínó máa: 'Duù bà ɾì gí tà'i mì wu 'dakò tacó bà tuɾu ndâ ká'i mì

wó ta wotí ée? Sè káa ñinó máa mbe ngbà tí nò 'ví dù a ngbílí mbe da gbí ka wó ngbílí, má wálá ndí bà dù ká tó kà. ³⁰ 'Duù má me 'duù mì ye lá, yí a ka ye mbe có. Mbe biya bà kili i ta ye gî, a mbe jaaka gbí i. ³¹ Má éno, ye kù 'dè có ji yo máa, Mbíri bà je à-cee-gî ji ndâ 'duù gítí ndâ 'bí ña vò i mì ndú, ta ndâ ña zu có ñinó náa ndú 'dè gítí wó tí Mbíri nó 'dáá gî, gî; káa ndâ mbe 'dè zu có gítí Bèri-mi-Mbíri bà 'de à-cee-gî wálá. ³² Mbíri delè bà je à-cee-gî ji 'duù mbe 'dè zu có gítí 'Vii-mi-'Dakò gî; káa 'duù má 'dè zu có gítí Bèri-mi-Mbíri, Mbíri bà je à-cee-gî ji yí muu to tí nó wálá. Yí delè bà je à-cee-gî ji yí bìndi ku mì wó wálá.

³³ «Ndâ kú i gbí ñjí má ta banga tí ndú, ndú kù jò ta banga tí. Káa ndú má soloko gî, banga tí bà jò ndú wálá. À ñò banga kú i ni ká mítí ña bà jò yí. ³⁴ Yo kù bàkà nambeè-nje ta ndâ 'duù, káa njembí yo go jâ kpoo. Tacó 'duù ta o 'dáá gî kù 'dè káa ña có tí nó mbe yè gbí njembí wó gî nò. ³⁵ Tó 'duù ta tó có gbí njembí wó kù 'dè ji ndâ 'duù káa tó có tí nó gbí njembí wó nò. Káa vò 'duù ta vò có yè gbí njembí wó gî ta o 'dáá gî kù 'dè káa vò có. ³⁶ Má éno, ye kù ci yo gítí, máa, Mbíri bà waa có mítí ndâ 'duù ta ndongbú o tacó ndâ ña ndâ có tí nó náa ndú kù 'dè ta bà koṛo gbí ndú lá nó gbaànjé-gbaànjé 'dáá gî. ³⁷ Tacó ta o tí nò, à káa nje 'duù ká bà njaanga wú 'do tí miṛi wó. À delè káa nje 'duù ká bà ga wú mítí miṛi wó.»

Có gítí bà bàkà ndâ serè mì Jézù

³⁸ Bìndi ndâ 'bí mbe 'di gbí tàkii, ta ndâ mbe kpolo tí tàkii mì ndâ Jùdéyà gii 'dè có ji Jézù, máa, «Mbe ñibà i, go kuu tí ze éno máa wò bàkà gbolò serè ji ze.»

³⁹ Káa Jézù gii 'visì có ji ndú, máa, «Ndâ 'duù tí nó gbí o tí nó káa cèe ndâ vò 'duù sínò ta mbíri mì ndú wálá. À tè ta yo káa serè mì Jónà tí mbe 'dòkò có mì Mbíri. ⁴⁰ Jónà dígísèe dù gbí yì gbù sè ta ri ta'ò, ta bèbìli delè ta'ò. Má éno, 'Vii-mi-'Dakò delè kèjì gí bà dù á tà to ta ri ta'ò, ta bèbìli delè ⁴¹ Mbíri wúnò bà waa có mítí ndâ 'duù tí nó gbí o tí nó nó ta ndongbú o 'do gbí có mì ndâ 'duù gbí gbata Nínèvà, tacó ndú táánò 'visì muu ndú 'do tí ndâ vò i mì ndú bìndi bà kò-kò ta có mì Mbíri mì Jónà ji ndú gî. Káa kpónó 'bí ngú có bà kò-kò tí mbe me gbolò ndii có tí nó náa Jónà kò-kò tí dígísèe nó yee gî. ⁴² Gbolò gba-nii tí nó ta 'bá mì wó á gbí to Sébà nó, wúnò bà kpì ngbàngà tí yo ta o bà waa có. Tacó yí táánò gí ngé 'do 'bá mì wó me 'dú gí bà 'di có mì gbolò gba tí nó tí Sólómòni tí gbolò mbe 'di gbí-o nó gî. Káa ye kù 'dè có ji yo ta yúco, máa, 'bí i mbe me gbolò ndii Sólómòni gî kpónó kuu nò.

Bà dele ndi i gí gbí muu 'duù

⁴³ «I má co 'do gbí muu 'duù, i tí nò kú ya gí bà wùkù to ta ndi gbí kángáá nga ngoò ta ngo gbí wálá, kú pa bàndò bà dù tí . Á má gù kpò yí gí, ⁴⁴ yí bà gù 'dè có máa, <Ngèlè-ndii kpò a ngo. Má éno, ye bà dele ká gítí ká 'bá mì ye.> Yí má dele ndi wó gí gí bà 'de muu 'duù tí nò ngbáràngà'i, ta 'bí i-gbí-muu wó wálá, ⁴⁵ yí bà ya gí bà kaa ndâ 'bí i vô-nje só mbe volo ndii yí gí, bindi ndú bà 'vala ta ndú mí gbí muu 'duù tí nò gí. Gbí ndòngbú , 'duù tí nò bà volo ndii ñinó sàà kùro nó gí, ñinò a ña i tí nó bà bàkà tí mítí ndâ 'duù tí nó gbí o tí nó, nó ká nò.»

Ndâ Jézù ta ndâ ná'vindí wó

⁴⁶ Káa si Jézù kú 'dè có ji ndâ mbè 'duù tí nò kálásê, ndâ nawu wó ta ndâ ná'vindí wó gù ò tìyò sè, tacó bà 'dè có ta yí. ⁴⁷ 'Bí 'dakò mâ gù ò ndú, yí gù 'dè có ji yí, máa, «Ndâ nawu lo ta ndâ ná'vindí lo kú ò tìyò sè, tacó bà 'dè có ta wò.»

⁴⁸ Káa Jézù gù 'visì có ji 'dakò tí nò, máa, «Nawu ye a 'di? Ndâ ná'vindí ye a ndâ 'di?» ⁴⁹ Bindi yí gù tù 'bí wó gítí ndâ mbe tala có mì wó, máa, «Ñinó a ndâ nawu ye. Ñinó a ndâ ná'vindí ye. ⁵⁰ 'Duù má bàkà go có mì Bu ye á gbíri gí, 'duù tí nò a ná'vindí ye, 'duù tí nò a námì ye, 'duù tí nò a nawu ye.»

13

Jézù lòkò'bò có gítí mbe va ña

¹ Jézù gù ñè nó 'do 'bá ta gbèe ri tí nò ya gí bà ki tí wó to á yí kápá. ² Bindi ndâ 'duù me mbè ta ña wálá gù kaa ya gí tàkò wó tàbè'dè kà. Bindi ndú gù tì jèlè yí 'dee gí. Ndâ 'duù tì me mbè tí ña ñinó náa Jézù gù co 'do gbí òkò tí ndú ya gí bà ki tí wó gbí gbâ a ro ngo ta kpéetí wó jee ndâ 'duù 'dáá kú ò tìyò á tì ngo. ³ Bindi yí gù 'bità bà 'dè ndâ có ji ndú me mbè gbí lòkò'bò.

Jézù gù lòkò'bò có ji ndâ 'duù, máa, «Ta 'bí o gbaànjé, 'bí 'dakò gù ya gí bà va ña gbí ñí mì wó, ⁴ káa ta o tí nó si yí kú va ña nó, ndâ 'bí ñí ña gù 'vaka tí á ta ndi tí kpokèjì. Bindi ndâ nuù gù ruka ndú gí. ⁵ Ndâ 'bí gù 'vaka tí ta ndi gbí ro ndâ díí mbe le ta gbí ñí ta làmbu njú to répè-répè pí ndú. Síí ndú mâ gù yee gí sè, ⁶ ri gù mii ndú gí, tacó tà teè ndú ya gí tà to tè lá. ⁷ Ndâ 'bí ñí ña gù 'vaka tí ta ndi gbí òkò ndâ bè kperè náa a cutu ndú lá ta ndi gbí ñí. Ndâ bè kperè tí nò gù uu 'buuku muu ndú gí. ⁸ Ndâ 'bí ñí ña gù 'vaka tí gbí banga zì to. Bindi ndú gù jò ta banga muu ndú

gbe-gbè, gbe-gbè, gbe-gbè. ⁹ Má éno, 'duù nìno ta tù kuu tí muu wó nó 'ví 'di có.»

Nderè bà 'dè có mì Jézù gbí lòkó'bò

¹⁰ Jézù mà gii yee nje bà 'dè lòkó'bò gítí mbe va ña gí, ndá mbe tala có mì wó gii yèè gí rẹgbà tí wó, bìndi ndú gii 'vee yí, máa, «Wò kú 'dè có jì ndá 'duù tí nò gbí lòkó'bò tacó yè?»

¹¹ Káa yí gii 'visì có jì ndú, máa, «À je muu bà 'di gbí ngii ndá có kóó mì Gba-gbíri jì yo gí. Káa à 'dè gbí ngii tí nò jì ndú lá. ¹² Tacó à kú je i gí bà i, káa i má mì 'duù wálá, àá bà aaka làmbu nìno á kpátú 'bì wó nó gí. ¹³ Ye kú 'dè có jì ndú gbí lòkó'bò tacó ndú kú zeke'o, káa ndú ò i lá. Ndú delè kú 'di kòcò, káa ndú 'di gbí có tí nò lá. ¹⁴ Ízáyà tí mbe 'dòkò có mì Mbíri táánò 'dè có gítí ña ndá 'duù tí nò, éno máa,

<Yo bà 'di dú káa kòcò 'duù,

káa yo bà 'di gbí có tí nò náa yí kú 'dè nò wálá.

Yo bà zeke ọ yo ndo gí,

káa yo bà ò i tí nò náa yo kú zeke nò wálá.

¹⁵ Tacó njembí ndá 'duù tí nó gbí kàángbá gí,

tù ndú me duù gítí bà 'di có,

ndú delè neke ọ ndú gí,

tacó à tí ndú a gúku bà ò ndá i ta ọ ndú.

Ndú kú cì gúku máa ndá yì má 'di gbí có,

ndá yì bà gii 'visì muu ndá yì 'do tí ndá vò kpokèjì mì

ndá yì,

bìndi ye bà gii 'vala ndá yì.>

¹⁶ «Káa pá yo niki ngé ndii gí, tacó yo kú ò i ta ọ yo, yo delè kú 'di có ta tù yo. ¹⁷ Ye kú 'dè có jì yo ta yúco máa, ndá mbe 'dòkò có mì Mbíri, ta ndá tó 'duù mì Mbíri táánò ùndi bà ò i tí nó kpónó náa yo kú ò nó kpòò, káa ndú ò lá. Ndú delè ù bà 'di có tí nó náa yo kpónó kú 'di nó kpòò, káa ndú 'di lá.

Jézù 'dè gbí lòkó'bò gítí mbe va ña

¹⁸ «Má éno, yo sè tù yo, wàa ye 'ví 'dè gbí lòkó'bò gítí mbe va ña jì yo. ¹⁹ Ndá 'duù nìno mbe 'di có gítí bà dù Mbíri tí gba, káa ndú 'di gbí lá, go ndá nji ña nìno mbe 'vaka tí ta ndi tí kpokèjì. Vò-'duù-tí-nò ọ có tí nó náa à ọ mí gbí njembí wó nò gálá gí. ²⁰ Ndá nji ña nìno mbe 'vaka tí ta ndi pí ndá dí nó, go ndá 'duù nìno mbe co gálá gí bà 'di có tí nó ta pétékè tàkòcò ndú, ²¹ káa có tí nó ya gí gbí njembí ndú lá, tacó có tí nó dù gbí njembí ndú ká ta làmbu o gàà éno. À mà gii pèè mbí ndú, ta bà gbùrùngà ndú muu có tí nó, ndú gii jee mí to gí. ²² Ndá nji ña nìno mbe 'vaka tí ta ndi òkò

ndâ bè kperè nó, go ndâ 'duù ñinó mbe 'di có tí nó, káa bà tee njembí ndú mítí ndâ i muu to tí nó, ta bà dù ta go ndâ kpo-kpò i gii tii bà bàkà nèté mì có tí nó gbí njembí ndú nó gí. ²³ Káa ndâ ñi ña tí nó mbe 'vaka tí ta ndi gbí banga zì to nó, go ndâ 'duù ñinó mbe 'di có tí nó, bindi ndú gii bàkà tó i túkà'i, go ndâ kú i ñinó mbe jò gbí banga zì to, jù'bù-jù'bù, jù'bù-jù'bù nô.»

Jézù 'dè lókó'bò gítí ñi cù-kècè

²⁴ Ta o tí nó Jézù gii 'dè 'bí lókó'bò káká'i ji ndâ 'duù, máa, «Bà zogo to mì Gba-gbírì go éno: Ta 'bí o gbaànjé, 'bí 'dakò gii ya gí bà rò tó ña cù mí gbí ñi mì wó. ²⁵ Káa ndâ 'duù mâ gii mì ta ñi ta bèbìlì gí, 'bí 'duù mbe kù sogo yí gii ngbà tí wó ya gí bà rò ñi cù-kècè cee gbí òkò rò-rò i mì wó nó dí bà ndòngbú. ²⁶ Ndâ cèe cù gii kù gí sè ñonòkò ta cù-kècè, ndú gii uu gí yaà gbaànjé. À káa o bà gii jò cù, bindi ndâ mbe bàkà nèté gbí ñi bà gii ñò cù-kècè ni. ²⁷ Bindi ndú gii 'vee mbe ñi, máa, «Buù, ndoo táánò goolá rò mí gbí ñi a cèe ña cù le! Káa cù-kècè gii gí 'do kòtí 'di?»

²⁸ «Káa mbe ñi gii 'visì có ji ndú, máa, «Áá bà dù a 'bí 'duù mbe kù sogo ye ká bà rò cù-kècè mí gbí ñi mì ye.»

«Bindi ndâ mbe nèté gii 'vee mbe ñi, máa, «Má éno, ze ya gí bà ndoo ndâ cù-kècè 'do gbí òkò cèe cù gí wàà?»

²⁹ «Káa mbe ñi gii 'visì có ji ndú, máa, «Éno lá, tacó tà teè ndú kpónó gò ñonòkò ta teè cèe cù gí. ³⁰ Yo si káa ndú má yù 'dáá ta ndâ cèe cù gbaànjé gí, bindi ndâ mbe waa cù 'ví waa kùro a cù-kècè, ndú má doo ta wu gí, bindi ndú 'ví gii waa cèe cù tacó bà ya tí gí gbí gálá.» »

Jézù lókó'bò có gítí ñi ndí

³¹ Jézù gii 'dè 'bí lókó'bò káká'i máa, «Bà zogo to tí nó mì Gba-gbírì ká go i-'dì nô, go ñi ndí náa wò má ñò nékéléé go i-'dì nô; káa ndú má kù tí mù gí, ³² 'bí ña mù mbe gèè bè 'vii ta ndú wálá, náa ndâ nuù kù gèè 'bá mì ndú ta gbí.»

Jézù lókó'bò có gítí rú'bù

³³ Jézù gii 'dè 'bí lókó'bò ji ndâ 'duù, máa, «Bà zogo to tí nó mì Gba-gbírì ká go làmbu njú rú'bù náa ñi kù soo mítí gbolò mò kò pe ñi'dí-ñi'dí yee tí o bà ñi pe.»

³⁴ Jézù ta o tí nó 'dè ndâ có ji ndâ 'duù 'dáá ká gbí lókó'bò. Yí biya bà 'dè có jáá ji ndú gí, ³⁵ go có tí nó náa 'bí mbe 'dòkò có mì Mbírì 'dè sàà éno, máa, «Ye bà 'dè có ji ndú gbí ndâ lókó'bò, ye bà yù gbí ndâ có kóó tí nó náa ndú jé 'di lá 'do tí o bà suu to tí nó nó gí sè,» nô.

Jézù 'dè gbí lókó'bo gítí cù-kècè

³⁶ Jézù mà gi nje nó 'do mì ndâ mbè 'duù tí nó ya gí 'bá gí, ndâ mbe tala có mì wó gi 'dè có ji yí, máa, «'Dè gbí lókó'bo tí nó náa wò 'dè gítí cù-kècè gbí njí nó ji ze.»

³⁷ Bìndi Jézù gi 'visì có ji ndú, máa, «'Duù tí nó mbe ọ̀ tó ọ̀a cù nó a 'Vii-mi-'Dakò. ³⁸ Njí tí nó náa yí ọ̀ tó nó a to tí nó. Ndâ tó nji ọ̀a a ndâ 'duù nìno tí ndâ bòò gba mì Mbíri nò. Bìndi ndâ cù-kècè a ndâ 'duù mì Gba-vò-i. ³⁹ 'Duù tí nó mbe kù sogo mbe njí, mbe ọ̀ tó nji cù-kècè mí gbí njí mì wó nó a Gba-vò-i. O bà kili ndâ i 'do gbí njí a ndòngbú o. Bìndi ndâ mbe kili ndâ i 'do gbí njí a ndâ basìlì mì Mbíri. ⁴⁰ Bà waaka ndâ cù-kècè à 'ví doo ta wu 'do gbí njí 'vii ká 'vii ta bà ⁴¹ tuu ndâ basìlì mì 'Vii-mi-'Dakò ta ndòngbú o gí bà ọ̀ka ndâ mbe bàkà vò i, ta ndâ 'duù nìno mbe kù eendi ndâ 'bí ka ndú gítí bà bàkà vò i nó 'do gbí òkò tí ndâ bòò gba mì Mbíri, ⁴² bìndi yí gi 'vaka ndú mí tà wu, tí bàndò bà wa gbí, ta bà 'vii tí ta sé'i. ⁴³ Bìndi ndâ tó 'duù mì Mbíri bà gi co go ọ̀ á 'bá mì Bu ndú. Má ènò, yo sè tù yo, náa tù bà 'di có má kuu tí muu yo nò!»

Jézù lókò'bo có gítí 'bí gbolò kpóló-kpolo i-banga náa à ngùù mí gbí njí

⁴⁴ Jézù gi 'dè 'bí lókò'bo ji ndâ 'duù, máa, «Bà zogo to tí nó mì Gba-gbìri go ènò: 'Bí 'duù gi 'de 'bí ọ̀a kpóló-kpolo i-banga náa à ngùù mí tà to gbí njí. Yí gi tòò to gí muu , bìndi yí gi ya gí 'bá ta líkí'o tí wó. Yí gi sù ndâ i-'bá 'dáá gí gí 'dè, bìndi yí gi kaa mboo tàkò ndú ya gí bà sù ta njí tí nó.

⁴⁵ «Bà zogo to tí nó mì Gba-gbìri delè go mbe nò 'vélè mbe kù pà 'bí ọ̀a kpóló-kpolo i-banga, ⁴⁶ yí má gi 'de gí, yí gi sù ndâ i-'bá mì wó 'dáá gí á gí 'dè, bìndi yí gi kaa i gbí ndú ya gí bà sù ta gbolò i-banga tí nó náa yí 'de nò.»

Jézù lókò'bo có gítí mbu

⁴⁷ Jézù gi lókò'bo 'bí có ji ndâ 'duù, máa, «Bà zogo to tí nó mì Gba-gbìri go mbu náa 'duù 'va mí tà ngo, bìndi yí gi ja gí sè ta ndâ ọ̀a ndâ i tà ngo léé gí gbí. ⁴⁸ Bìndi mbe 'va mbu gi ọ̀ka ndâ tó sè gí gbí ká'i. Yí gi jaka ndâ 'bí vò sè ta ndâ 'bí i nìno ta i gbí ndú wálá nó 'vaka gí 'dè. ⁴⁹ Ọ̀a i tí nó tí kpokèjì gí bà bàkà tí ta ndòngbú o: Ndâ basìlì mì Mbíri bà gi njeè gbí òkò tí ndâ tó 'duù ta ndâ vò 'duù go ènò. ⁵⁰ Ndú bà gi 'vaka ndâ vò 'duù mí tà wu, tí bàndò bà wa gbí ta bà zò gbí tí ta sé'i.»

Bà yee nje ndâ lókò'bo mì Jézù

⁵¹ Bìndi Jézù gi 'vee ndâ mbe tala có mì wó, máa, «Yo 'di gbí ndâ có tí nó náa ye lókò'bo nò 'dáá gí?»

Bìndi ndú gii 'visì có ji yí, máa, «Ìyoo.»

⁵² Bìndi yí gii 'visì có ji ndú, máa, «Má ènò, mbe nìbà có mì Mòze mbe gí tí mbe tala có mì Gba-gbírì, go mbe 'bá mbe kù kaa ndâ ngú i ta ndâ ká i 'do gbí gálá mì wó gí sè.»

Jézù co wìri ya gí Názàrèti

⁵³ Jézù mâ gii cee ta bà 'dè ndâ lòkò'bò ji ndâ 'duù gí, ⁵⁴ yí gii njè nó 'do bà-i-nò ya gí gbí 'dóó gbata mì ndú Názàrèti. Bìndi yí gii ya gí bà nìbà i ji ndâ 'duù á bándò bà kili ndâ Jùdéyà gí bà ùlù Mbírì. Nje ndâ mbe 'di bà nìbà i mì wó 'dáá gí gii 'dèè gí. Bìndi ndú gii 'bità bà 'vee 'vé gbí òkò tí ndú, máa, «'Dakò tí nò 'de ña bà 'di gbí-o tí nò 'do mì 'di? Yí 'do ta wotí bà bàkà ndâ seṛè tí nò a kòtí 'di? ⁵⁵ À jé nó tà go 'vii tí nó náa bu wò a mbe no mû nó le! Nawu wó me niì tí nó ta ṛè wó a Màríyà nó lá? Ndâ Jákòmò, ta Jùzépè, ta Sìmonè, ta Júdà me ndâ ná'vindí wó lá? ⁵⁶ Ndâ námì wó 'dáá me kuu ta ndoo to nó lá? Má ènò, yí 'do ta wotí bà bàkà ndâ seṛè tí nò á kòtí 'di?» ⁵⁷ Tacó ènò, ndú gii biya bà 'di ndâ có mì wó gí.

Káa Jézù gii 'visì có ji ndú, máa, «À káa ndâ 'duù gbí 'dóó gbata mì mbe 'dòkò có mì Mbírì, ta ndâ 'duù gbí yâ wó ká te duù mítí wó lá.» ⁵⁸ Tacó ènò, yí gii bàkà ndâ seṛè ji ndú me mbè lá, tacó ndú tee njembí ndú mítí wó lá.

14

Bà zi Jòvání

¹ Ta o tí nó Èródè tí gbolò gba mì ndâ 'duù Gàliléyà mâ gii 'di tàwo Jézù, ² yí gii 'dè có ji ndâ 'duù mì wó máa, «'Duù tí nò bà dù a Jòvání tí nó tí mbe caka tí ndâ 'duù náa ye táánò da miṛi wó nô! A yí ká 'vala ndi wó 'do gbí muu'dú wó. Njìnò a gbí nderè ndâ seṛè tí nò mbe kù bàkà tí nò ká nò.»

³ Tacó àá táánò a Èródè ká tuu ndâ àsikèrì mì wó ya gí bà zèè Jòvání, ndú gii ẹṛe yí te mí gbí zàà. Yí bàkà ènò á muu Èródiyà tí niì mì ná'vindí wó Filípò, náa yí tí Èródè ká ja yí 'do tí wó kò gí. ⁴ Káa Jòvání ta o 'dáá gí kù 'dè có ji Èródè, máa, «Áá mì lo me yúcó tacó bà ja niì mì ná'vindí lo 'do tí wó lá, tacó à ndoo gí ndu si ndu káa wuù lá.» ⁵ A gbí muu Èródè ta o tí nò a có bà zi Jòvání, káa gúku ndâ 'duù mbe si Jòvání tí mbe 'dòkò có mì Mbírì gii kpò yí gí.

⁶ Ta o kàramà bà jò Èródè, nájú Èródiyà gii dù Ẹru ji ndâ Èródè ta ndâ wìri mì wó. Ẹru mì 'viní tí nó gii peteke tàkòcò Èródè ngé ndii gí. ⁷ Bìndi yí gii see tí wó ji 'viní tí nó, máa yí kpèti má yù 'do tí yì káa ña yè wè, yì bà je ji yí gí.

⁸ Nawu 'vinî tí nò, tí Èródiyà, mâ giì 'di có tí nò, yí giì ya gí gbí muu nájú wó, máa, yí ya gí bà 'dè có ji Èródè máa, «Je muu Jòvànì tí mbe caka tí ndâ 'duù ji ye mí gbí sâni kpónó mí kùro ndâ 'duù tí nò.» ⁹ Gbí dii Èródè giì ciki ta bà 'di ña có mì 'vinî tí nò gí. Káa yí mâ giì koṛo có bà see tí tí nó náa yí see ta tí wó á mì kùro ndâ wiṛi mì wó 'dáá gí nó, nò bà 'visì muu wó giì kpò yí gí. Tacó éno, yí giì 'dè có ji ndâ àsikèrì mì wó, ¹⁰ máa, ndú ya gí bà da muu Jòvànì 'do gbí zàa gí tí ji 'vinî tí nò. ¹¹ Ndâ àsikèrì bà-i-nò giì ya gí bà da muu Jòvànì, ndú giì te mí gbí sâni, ndú giì ya tí ji 'vinî tí nò. Bìndi yí giì te ya tí ji nawu wó. ¹² Ndâ mbe tala có mì Jòvànì giì kaa ya gí bà te ku wó. Ndú mâ giì duu yí gí, ndú giì ya gí bà 'dè có ji Jézù.

Jézù je i-zó-zò ji ndâ 'duù álifi vô

¹³ Jézù mâ giì 'di có ku Jòvànì, yí giì di ngo ta gbâ ta kpéetí wó kú ya gítí 'bí bàndò ta ndâ 'duù tí wálá, tito kápá Gàliléyà. Káa ndâ 'duù mâ giì 'di có bà ya yí nò, ndú giì kaa 'do gbí ndâ gbata ta kò ndú ya gí tàkò wó. ¹⁴ Yí mâ giì co gí to 'do gbí gbâ, yí giì ñò ndâ mbè 'duù tí nò, yè ɾo ndú giì bàkà yí ngé ndii gí. Bìndi yí giì 'vala ndâ 'duù ñinó ta nò'o tí ndú nò.

¹⁵ Ndâ mbe tala có mì Jézù mâ giì ñò 'dè'o bàkà tí gí, ndú giì 'dè có ji yí, máa, «O kpónó ndii gí, káa ndâ 'duù ta 'bà bà-i-nó wálá. Má éno, si ndâ mbè 'duù tí nó 'ví nje gí, wàa ndú 'ví ya gí bà pà i-zó-zò 'do tí ndâ bàndò tí nó ta ndâ 'duù kuu tí nò.»

¹⁶ Káa Jézù giì 'visì có ji ndâ mbe tala có mì wó, máa, «Ndú bà ya wálá. Yo je i-zó-zò ji ndú wàa ndú 'ví zò .»

¹⁷ Káa ndâ mbe tala có mì Jézù giì 'visì có ji yí, máa, «Áá mì ze káa ndâ kù kô vô, ta ndâ sè sósò'ò cuki.»

¹⁸ Káa Jézù giì 'visì có ji ndú, máa, «Yo kaa ndú gí tí ji ye.» ¹⁹ Bìndi yí giì 'dè có ji ndâ 'duù tí nò máa ndú ki tí ndú to gbí mbíli. Ndâ 'duù mâ, máa, giì ki tí ndú to go có mì wó nò gí, yí giì kaa ndâ kù kô nó vô, ta ndâ sè tí nó sósò'ò náa ndâ mbe tala có mì wó kaa ji yí nó mí 'bì wó. Yí giì zeke'o gí gbíri, yí giì 'dè ñiki maa ji Mbíri. Bìndi yí giì ki'viki gbí ndâ kù kô tí nò, bìndi yí giì kaa ndú ji ndâ mbe tala có mì wó, bìndi ndú giì njèè ji ndâ mbè 'duù tí nò. ²⁰ Ndâ 'duù 'dáá gí giì zò i yè yì ndú, bìndi à giì kili ndâ sè i-zó-zò á bìndi ndú yeke ndâ kèè muu'bi-nje só.

²¹ Muu ndâ 'dakò mbe zò i ta o tí nò; 'dáá gí álifi vô. À 'deke ndâ niì ta ndâ 'viì lá.

Jézù nò nó có ɾo ngo

²² Ndâ 'duù mâ giì zò i cee gî, Jézù ngé giì je nó ji ndâ mbe tala có mì wó, máa, ndú o gbâ, wàa ndú 'ví ya gí tito kùro si yí mí ndiì kù njè ndâ mbè 'duù tí nò. ²³ Yí mâ giì njè ndâ mbè 'duù tí nò cee gî, yí giì ya gí pí gú ta kpéetí wó gí bà 'deke tí wó ji Mbíri. ²⁴ Ta 'dè'o tí nò, pípiri mbe kù pí 'do kùro ndâ mbe tala có mì Jézù giì gbùrùngà ndú gbí gbâ ta kpéetí ndú ta wotí ká tí.

²⁵ Káa Jézù giì 'bì nó ta kò wó có ɾo ngo á bìn̄di bà 'do pí gú ta nje yé, kù ya gí tàkò ndú. ²⁶ Ndâ mbe tala có mì Jézù mâ giì nò yí kèjì gítí ndú có ɾo ngo ta kò wó, gúku giì zèè ndú 'dáá gî. Bìn̄di ndú giì 'dè có, máa, «A vuuvuu!» Bìn̄di ndú giì pì ta kù ta gúku.

²⁷ Káa Jézù giì 'dè có ji ndú, máa, «Yo zèè njembí yo! Yo cì gúku lá! A ye.»

²⁸ Bìn̄di a Piyétòrò ká giì 'visì có ji yí, máa, «À dú má káa wò, 'dè có ji ye wàa ye 'ví nò nó có ɾo ngo ya gí mì lo, Buù.»

²⁹ Bìn̄di Jézù giì 'visì có ji Piyétòrò, máa, «Gì!» Bìn̄di Piyétòrò giì co 'do gbí gbâ kù nó nó ta kò wó có ɾo ngo kù ya gí mì Jézù.

³⁰ Káa mbí wó má bà giì 'va tí pípiri, gúku giì zèè yí gî. Bìn̄di yí giì 'bità bà ta gí tà ngo. Káa yí giì tò kù ji Jézù, máa, «'Vala ye, Buù!»

³¹ Jézù ngé giì yuu 'bì wó ya gí bà zèè ta Piyétòrò. Bìn̄di yí giì 'dè có ji yí, máa, «Wò kù kòro có sósò'ô tacó yè?»

³² Ndâ Jézù ta Piyétòrò mâ giì o gí gbí gbâ gî, pípiri giì ɾò bà pí gî. ³³ Bìn̄di ndâ mbe tala có mì wó gbí gbâ nó giì ulù yí, máa, «Wò dú káa 'Viì-mi-Mbíri!»

Jézù 'vala ndâ mbe nò'o á Jènèsàréti

³⁴ Ndâ Jézù giì di ngo ta ndâ mbe tala có mì wó ta o tí nò gí gbí to Jènèsàréti. ³⁵ Ndâ 'duù gbí to tí nò mâ giì nò Jézù nì gî, ndú giì tuɾu ndâ mbe nò'o gbí to tí nò 'dáá gî ya tí ji yí. ³⁶ Ndú giì 'deke tí ndú ji yí, máa yí si ndâ mbe nò'o tí nò 'ví gba la vòò nje bongo tí wó. Ndâ mbe nò'o n̄inó mbe gba la nje bongo tí wó nó 'dáá giì 'de 'válá gî.

15

Tàkìì mì ndâ ká gù ndâ Jùdéyà

¹ Ta o tí nò, ndâ 'bí mbe kpolo tí tàkìì tí ndâ 'bí mbe 'dì gbí tàkìì mì ndâ Jùdéyà, mbe gí gí mì Jézù 'do Jèrùzàlémè, giì 'vee yí, máa, ² «Ndâ mbe tala có mì lo bàkà go tàkìì mì ndâ ká gù ndoo lá tacó yè? Ndú caka 'bì ndú kùro bà zò i go i gbí tàkìì mì ndoo ndâ Jùdéyà lá.»

³ Káa Jézù giì 'visì có ji ndú, máa, «Káa yo kù ɾu ndi tàkìì mì yo si có mì Mbíri mí to tacó yè? ⁴ Tacó Mbíri 'dè có éno

máa, <Bàkà nèté ndâ bu lo ta nawu lo. Wàa 'duù má si ndâ bu wó ta nawu wó tí i lá, à 'ví zi yí gî.> ⁵ Káa yo gii 'dè có gbí tàkii mì yo éno máa, 'duù má 'dè có ji ndâ bu wó ta nawu wó éno máa, yì ci bà i mì ndú nó náa yì máa yì bà koni ta ndú nó ji Mbiri gî, ⁶ gbí éno máa, yí ja nó a miri wó 'do ta nèté ndú gî. Yo kú si có mì Mbiri tí có ta gbí wálá, bindi yo gii zèè tí kpoò a có tàkii mì yo gbí ña kèji tí nó. ⁷ Yo kú eendi ndâ 'duù máa yo a ndâ tó 'duù mì Mbiri! Ìzáyà tí mbe 'dòkò có mì Mbiri táánò 'dè gítí ña ndâ 'duù go yo nó a yúco, máa, ⁸ Mbiri máa,

<Ndâ 'duù tí nó kú ùlù ye ká ta nje ndú cuki,
káa njembí ndú me 'dú 'do tí ye.

⁹ Gbí ndâ i mì ndú náa ndú kú bàkà ji ye nó wálá;
ndâ có tí nó náa ndú kú ñibà nó 'dáa káa có mì ndâ 'duù.> »

Ndâ i mbe volo 'duù

¹⁰ Jézù gii tè'é tí ndâ 'duù me mbè. Bindi yí gii 'dè có ji ndú, máa, «Yo sè tù yo, wàa yo 'ví 'di gbí có tí nó náa ye kú 'dè ji yo nô! ¹¹ À me i ñinó mbe ya gí gbí nje 'duù nó ká volo gbí yì lá. A ndâ i ñinó mbe co 'do gbí yì 'duù nó ká volo yí.»

¹² Ndâ mbe tala có mì Jézù gii ya gí mì wó bindi bà 'dè có tí nó mì wó, bindi ndú gii 'vee yí, máa, «Wò ñò ni gí máa, có tí nó náa wò 'dè nó zèè tí ndâ mbe kpolo tí tàkii mì ndâ Jùdèyà ngé, nó gí?»

¹³ Káa Jézù gii 'visi có ji ndú, máa, «Áà bà giù ndoo ndâ mù ñinó náa à me Bu ye ká ɾò ndú lá nó ta tà teè ndú 'dáa gî. ¹⁴ Yo si káa ndú. Ndú a ndâ mbe sú ɾo mbe kú ja ndâ 'bí ka ndú mbe sú ɾo. Káa mbe sú ɾo má ja 'bí ka wó mbe sú ɾo, ndú só bà 'va tí ndú gbí giù.»

¹⁵ Káa Piyétòrò gii 'dè có ji Jézù, máa, «'Dè gbí có tí nó náa wò 'dè gítí ndâ i ñinó mbe ya gí gbí yì 'duù, ta i ñinó mbe co 'do gbí yì 'duù nó ji ze.»

¹⁶ Káa Jézù gii 'visi có ji ndú, máa, «Muu yo di tí kpónò kpolo ká go muu sè ndâ 'bí 'duù delè. ¹⁷ Yo ñò ni lá máa, i ñinó mbe co gbí nje 'duù ya gí gbí yì wó nó, kú ndii co gbí yì wó ya gí tà mbili? ¹⁸ A ndâ i ñinó mbe gi 'do gbí yì 'duù nó ká volo 'duù, tacó ndú gi 'do gbí njembí 'duù. ¹⁹ Tacó ndâ vo-vò kórò-korò có, go: bà korò có gítí bà zi 'duù, ta bà korò có gítí bà bàkà bangbaya, ta bà korò có gítí bà-nò-vò-ndô, ta bà korò có gítí bà ngbà i, ta bà korò 'verè gítí ndâ 'bí 'duù, ta bà korò vò có gítí ndâ 'bí 'duù, ²⁰ ta bà 'dè có gítí ña ndâ i tí nó ká kú volo 'duù. Káa bà caka 'bí a kùro bà zò i lá volo 'duù lá.»

'Bí ni mbe tee njembí wó mítí Jézù

²¹ Jézù gii njè nò 'do Jènèsàrètì ya gí gbí 'bí to á dê ta ndâ gbata Tírò ta Sídónì. ²² Mâ gii zeke'o, 'bí niì tí jú Kánànì ta 'bá mì ndú gbí to tí nò gii gí gí mì Jézù, bìndi yí gii 'deke tí wó jì yí ta bà wa gbí, máa, «Ákoo Buù, 'Viì mì Dàvídè, ò yè ɾo ye. Nájú ye ta i-gbí-muu wó, káa i tí nò kù bàkà yí tí wò i.»

²³ Káa Jézù gii 'visì có gí tàkò có mì niì tí nò lá. Bìndi ndâ mbe tala có mì Jézù gii 'dè có jì yí máa, «Si niì tí nò 'ví có ta ña wo mì wó nò 'do tàkò ndoo gí!»

²⁴ Káa Jézù gii 'visì có jì ndú, máa, «À tuu ye ká tacó tí ndâ Ìziriyéli ñinó go ndâ rómbo mbe giři'o gí nò cuki.»

²⁵ Káa niì tí nò gii zèè kò Jézù ta bà 'deke tí wó máa, «Konì ye, Buù!»

²⁶ Jézù gii 'visì có jì yí, máa, «Bà te i-zó-zò mì ndâ 'viì jì ndâ bô me dú lá.»

²⁷ Káa niì tí nò gii 'visì có jì Jézù, máa, «Có mì lo nò dú, Buù. Káa kpétí ká éno, ndâ bô ngbá kù zò ndâ njúnjú i-zó-zò ñinó mbe kù 'vaka tí to 'do mì ndâ mbe tí ndú nò.»

²⁸ Bìndi Jézù gii 'visì có jì niì tí nò, máa, «Wò ùnje gítí ye ta njembí lo gbaànjé, naà! Má éno, áà bà je i mì lo ta gó tí lo nò jì wò gí.» À káa bà 'dè có tí nò mì Jézù, nájú niì tí nò ngé gii 'de 'válá gí.

Jézù 'vala ndâ 'duù me mbè

²⁹ Jézù gii njè nó 'do tí to tí nò a seè ndâ gbata Tírò ta Sídónì nò co yí kápá Gàliléyà ya gí bà ki tí wó pí gú. ³⁰ Bìndi ndâ 'duù me mbè gii kaa ndâ mbe nò'o, ta ndâ mbe ósú, ta ndâ 'duù ñinó ta ndâ i-gbí-muu ndú nó ya tí jì yí. Bìndi yí gii 'vala ndú gbaànjé-gbaànjé 'dáá gí. ³¹ Nje ndâ mbè 'duù tí nò gii 'dèè ta bà òò ndâ 'duù ñinó ta mè ndú mbe eře tí gí nó kù 'dè có, ndâ 'duù ñinó tí ndâ mbe ósú nó gí tí ndâ cèè 'duù gí, ndâ 'duù ñinó ta kò ndú gbele've gí nó kù nò nó, ndâ mbe sú ɾo kù òò i. Bìndi ndú gii ùlù Mbírì mì ndâ Ìziriyéli.

Jézù je i-zó-zò jì ndâ 'duù álifì nà'ò

³² Bìndi Jézù gii tè'é tí ndâ mbe tala có mì wó. Yí gii 'dè có jì ndú, máa, «Yè ɾo ndâ 'duù tí nó 'dáá gí tí ye ngé. Tacó ndú kpónó bàkà ta ye bà-i-nó a sili ta'ò, káa i-zó-zò tacó bà je jì ndú wálá. Káa go bà njè ndú gí 'bá mì ndú ta go tí ndú tí ye wálá, tacó ndú bà 'dèè ta go mí kpokèjì.»

³³ Káa ndâ mbe tala có mì Jézù gii 'visì có jì yí, máa, «À 'ví 'de i-zó-zò bà je jì ña mbè 'duù tí nó 'do ngóó gbí ña to tí nó ta ndâ 'duù tí wálá nó?»

³⁴ Káa Jézù gii 'vee ndú, máa, «Áá mì yo a ndâ kù kò ée?»

Bìndi ndú gii 'vìsì có ji yí, máa, «Áá mì ze a ndâ kù kô vô-nje só, ta ndâ 'bí vící sè.»

³⁵ Jézù bà-i-nò gii 'dè có ji ndâ mbè 'duù tí nò, máa, ndú ki tí ndú to. ³⁶ Bìndi yí gii kaa ndâ kù kô tí nò á vô-nje só, ta ndâ vící sè tí nò á mì ndâ mbe tala có mì wó nò, yí gii 'dè nìkì maa ji Mbířì, bìndi yí gii kì'viki gbí ndú, yí gii kaa ji ndâ mbe tala có mì wó, ndú gii njèè ji ndâ mbè 'duù tí nò. ³⁷ Ndâ mbè 'duù tí nò 'dáá gí gii zò i yè yì ndú go ñìnó náa à nìkì tí ndú. Bìndi à gii ɾuka sè i-zó-zò á bìndi ndú yeke ndâ kèè vô-nje só.

³⁸ Muu ndâ 'dakò mbe zò i ta o tí nò 'dáá gí álifì nà'ò. À 'deke ndâ niì ta ndâ 'vii lá. ³⁹ Jézù má gii je nó ji ndâ mbè ndâ 'duù tí nò á bìndi bà zò i mì ndú gí, yí gii di ngo ta gbá 'do bà-i-nò gí gbí to Mágàdàni.

16

Ndâ 'bí ña Jùdèyà gii 'vee Jézù máa yí bàkà seřè ji ndâ yì

¹ Ta o tí nò, ndâ 'bí mbe nìbà có gítì tàkii mì ndâ Jùdèyà gii tala Jézù, máa yí bàkà 'bí i tacó bà túbà máa yí 'de wotí bà bàkà ndâ seřè tí nó náa yí kù bàkà nó 'do mì Mbířì ji ndâ yì. ² Káa Jézù gii 'vìsì có ji ndú, máa, «Tàřì má bí-bi si řì ta jée gí, yo ñò ni gí máa, mù taàbé bà dù wálá. ³ Káa tàřì má bi tà fířì dú'o, yo máa, mù wúnó kèjì. Yo ñò ña i tí nó kèjì gí bà bàkà tí nó ni 'do tí cè tí tàřì gí, káa ɾo yo yoo 'do tí bà ñò ndâ seřè tí nó mbe kù bàkà tí mí kùro yo kpónó nó gí! ⁴ Ndâ 'duù tí nó mbe kù 'vala kpónó nó a ndâ vò 'duù tí ndâ mbe tee njembí ndú mítí Mbířì lá nó ká kù 'vee có seřè! Káa áá bà tè ta ndú káa seřè mì Jónà.» Tacó éno, Jézù gii njè nó bìndi bà 'dè có tí nò 'do tí ndú gí.

Řù'bù mì ndâ mbe kpolo tí tàkii mì ndâ Jùdèyà ta ndâ Jùdèyà ñìnó mbe ùnje gítì 'válá bìndi ku lá

⁵ Ndâ Jézù má gii di ngo gí tito gí, mbí ndâ mbe tala có mì wó bà gii 'va tí bà te i-zó-zò. ⁶ Bìndi Jézù gii 'dè có ji ndú, máa, «Yo kpolo tí yo 'do tí řù'bù mì ndâ Fàřizèyò ta řù'bù mì ndâ Sàdùkáyò.»

⁷ Káa ndâ mbe tala có mì Jézù má gii 'di có tí nò náa yí 'dè nò, ndú gii 'bità bà 'dè ngùrù-ngùrù có gbí òkò tí ndú, máa, «Yí kù 'dè có tí nò tacó ndoo gí ta i-zó-zò lá.»

⁸ Jézù má gii 'di có tí nò náa ndâ mbe tala có mì wó kù fiini nò, yí gii 'vee ndú, máa, «Yo kù fiini có gbí òkò tí yo, máa, i-zó-zò wálá, tacó yè? Njembí yo gítì ye me dúú-dúú lá! ⁹ Muu yo kpolo éno tacó yè? Bà mbí yo ò tí ndâ kù kô tí nó táánò vô náa ye kì'viki gbí ndú ji ndâ 'dakò álifì vô nó gí? Yo ta o tí nò kilì sè i-zó-zò bìndi ndú yeke a ndâ kèè ée?

¹⁰ Káa ndâ kù kô tí nó vô-nje só náa ye táánò ki'viki gbí ndú ji ndâ 'dakò álifí nà'ô nó? Yo ta o tí nó kili sè i-zó-zò bìndi ndú yeke a ndâ kèè ée? ¹¹ Káa bà gii 'di gbí éno máa, ye kù 'dè có me gítí kù kô lá nó gii kpò yo ta ña kpokèjì ngàyi? Ye 'dè ji yo máa, yo kpolo tí yo 'do tí rù'bù mì ndâ Fàrizéyò ta rù'bù Sàdùkáyò.» ¹² Ndâ mbe tala có mì Jézù bà-i-nò gii 'di gbí máa, yí kù 'dè có ji ndâ yì me gítí rù'bù bà bàkà kù kô lá. Yí kù ci a ndâ yì, máa ndâ yì 'ví kpolo tí ndâ yì 'do tí ndâ i tí nó náa ndâ Fàrizéyò ta ndâ Sàdùkáyò kù nibà ndú ji ndâ 'duù nô.

Simónè Piyétòrò yù gbí Jézù máa yí a Bìndi-Mbíri gí sè

¹³ Ndâ Jézù mâ gii yee ta ndâ mbe tala có mì wó tí 'bí to á dê ta gbata Cèzàriyà mì Filípò gí, yí gii 'vee ndú, máa, «Ndâ 'duù kù 'dè có máa 'Vii-mi-'Dakò a 'di?»

¹⁴ Káa ndú gii 'visì có ji yí, máa, «Ndâ 'bí 'duù kù 'dè có máa yí a Jòvànì tí mbe caka tí ndâ 'duù. Ndâ 'bí 'duù máa yí a Èlìjà tí nó tí mbe 'dòkò có mì Mbíri nô. Ndâ 'bí 'duù máa yí a Jèrèmíyà tí nó tí mbe 'dòkò có mì Mbíri nô. Káa ndâ 'bí 'duù ñìndi ndú máa yí a 'bí 'duù gbaànjé 'do gbí òkò tí ndâ ká mbe 'dòkò có mì Mbíri.»

¹⁵ Káa Jézù gii 'vee ndú, máa, «Káa yo, yo ñìndi yo kù 'dè có máa ye a 'di?»

¹⁶ Bìndi Simónè gii 'visì có ji yí, máa, «Wò a Bìndi-Mbíri, tí 'Vii mì wu Mbíri.»

¹⁷ Jézù mâ gii 'di có tí nó náa Simónè 'dè nò, yí gii 'visì có ji yí, máa, «Pá lo ñìkì ngé, Simónè 'vii mì Jónà. Tacó à me 'bí 'duù ká 'dè gbí có tí nó náa wò 'dè nò ji wò lá. A Bu ye á gbíri ká 'dè ji wò. ¹⁸ Má éno, ye kpónó kù 'dè có ji wò, máa, rè lo bà dù a <Piyétòrò>, (gbí máa <díí>). Ye bà bì ndâ 'duù mì ye á mbe kù kili ta rè ye nó á mí pí díí tí nó, náa à kpétí káa ku, yí bà je bà i tí ndú wálá. ¹⁹ Ye bà je i bà njaanga njekekèjì bà ya gí gbí to mì Gba-gbíri á mí 'bí lo. I ñìno náa wò má ùnje gítí muu to tí nó gí, àà bà ùnje gítí gbíri gí. Káa wò má biya i muu to tí nó gí, à delè bà biya i tí nó gbíri gí.» ²⁰ Bìndi Jézù gii 'dè có ji ndâ mbe tala có mì wó máa, ndú 'ví 'dè gí sè máa yí a Bìndi-Mbíri nò gbaànjé lá.

Kpédélé bà 'dè có mì Jézù gítí o bà kònò sé'i mì wó

²¹ 'Do tí o tí nó, Jézù gii 'bità bà 'dè có ji ndâ mbe tala có mì wó ngbáràngà'i éno máa, «À cu mí gbí mbelè ye gí, máa ndâ kpo-'duù-'bá, ta ndâ Kùro ndâ bu-Mbíri, ta ndâ mbe 'di gbí tàkìi mì ndâ Jùdéyà bà gii mèèkè'i tí ye. Ye bà gii kònò sé'i me gbolò. Káa kózò tí ye bà ya gí Jèrùzàlémè. Ye ñò ni gí máa, ndú bà gii zi ye gí. Káa bìndi sili ta'ò, ye bà 'vala 'do gbí muu'dú ye gí.»

²² Piyétòrò mà giì 'di có tí nò, yí giì tè'é tí Jézù jí ndiì 'do gbí òkò tí sè ndâ 'bí mbe tala có mì wó, bìndi yí giì 'dè kòlòwò gítí wó, máa, «Mbírì 'ví je ña i tí nò ji wò ngé gí lá, buù!»

²³ Káa Jézù giì 'visì có ji Piyétòrò, máa, «Ya 'do tí ye gí kàzô, ndí lo Gba-vò-i! Wó kù nè kpokèjì mì ye, tacó wò kù koṛo me ña bà koṛo có mì Mbírì lá. Wò kù koṛo a ña bà koṛo có mì ndâ 'duù muu to tí nò.»

²⁴ Káa Jézù giì 'visì tí wó gítí sè ndâ 'bí mbe tala có mì wó, bìndi yí giì 'dè có ji ndú, máa, «Go bà dù tí mbe tala có mì ye má tí 'duù, 'duù tí nò 'ví ò-bà-mbí miṛi wó gí. Yí 'ví gbí gbí njembí wó gítí bà kònò sé'i, wàa yí 'ví gí gí bà ṛu ndi ye.

²⁵ Tacó 'duù má bàkà tí wó tí mbe lè ngarànga mí tà ṛo wó ta kpéetí wó, yí a ku. Káa 'duù mbe giṛi miṛi wó muu ye ká bà 'de 'válá. ²⁶ Má éno, 'duù bà 'de gbí ndâ i tí nó muu to tí nó a yè, náa yí kpéetí má 'de ndú kpónó 'dáá gí, bìndi yí giì bẹ gbí cèe 'válá bìndi ku mì wó gí? 'Duù bà 'visì ndâ cèe 'válá bìndi ku mì wó ta ña yè á muu to tí nó? ²⁷ Tacó kùṛo o bà gí 'Viì-mì-'Dakò 'do gbírì ta ndâ basìlì ta wotí 'do mì Bu wó dooko gí. Yí bà gí gí bà ko mboo ndâ ña ndâ i mì ndâ 'duù náa ndú bàkà muu to tí nó nó gbaànjé-gbaànjé ji ndú. ²⁸ Ye kù 'dè có ji yo ta yúco máa, ndâ 'bí 'duù gbí òkò tí yo kpónó mbe kù ṛò tíyò nò bà ñò o bà gí 'Viì-mì-'Dakò tí gbolò gba gí.»

17

Bà 'visì cè tí Jézù

¹ Ta sili vô-nje gbaànjé bìndi o tí nò, Jézù giì kaa ndâ Piyétòrò, ta ndâ Jákòmò ta ná'vindí wó Jòvànì, bìndi ndú giì ya ta ndú gí pí 'bí njà gú ta kpéetí ndú jee sè ndâ 'bí mbe tala có mì wó mí tagbà gú. ² Káa si ndú pí gú, Jézù giì 'visì cè kózò tí wó mí kùṛo ndâ mbe tala có mì wó ta'ò náa yí kaa ndú ta yí nó gí. Gbìṛo wó giì dù kù tòngbaà go ṛi, ndâ bòngó tí wó giì ce go 'vi 'bì. ³ Ndâ Piyétòrò ta ndâ Jákòmò ta ná'vindí wó Jòvànì mà giì zeke'o, ndú giì ñò ndâ Mòze ta Èlìjà kù 'dè nje mì ndú ta ndâ Jézù. ⁴ Bìndi Piyétòrò giì 'dè có ji Jézù, máa, «Bà dù ndoo bà-i-nó ñìkì ma, buù! Ye bà tò ndâ ndùúrù ta'ò mí bà-i-nò, gbaànjé ji wò, gbaànjé ji Mòze, bìndi gbaànjé ji Èlìjà, náa à má ñìkì tí lo gí nò.»

⁵ Káa si Piyétòrò kù 'dè có tí nò ndú mà giì zeke'o gí yaà, ndú giì ñò kùlù mù mbe kù tòngbaà yìga muu ndú gí. Bìndi ndú giì 'di kòcò 'duù kù 'dè có gbí kùlù mù tí nò, máa, «Ìjìnó a 'Viì mì ye, tí wú-gbì-ṛé ye, náa tàkòcò ye peteke gítí wó á ngé ma.»

⁶ Ndú mâ giì 'di có tí nò, ndú giì 'buku gbíro ndú mí to ta gúku. ⁷ Káa Jézù giì tee 'bì wó ta ndi tí ndú, bìndi yí giì 'dè có jì ndú, máa, «Yo a gí yaà. Yo cì gúku lá.» ⁸ Ndú mâ giì te muu ndú gí yaà go có mì Jézù nò, ndú giì nò Jézù ta kpéetí wó.

Có gítí Èlìjà

⁹ Káa si ndú kù giì dele ndi ndú gí tàgbà gú, Jézù giì 'dè có jì ndâ mbe tala có mì wó ta'ò nò, máa, «Yo 'ví 'dè có i tí nó náa yo nò si ndoo pí gú nó jì 'bí 'duù gbaànjé lá, yee tí o bà 'vala ndi 'Viì-mì-'Dakò 'do gbí ku.»

¹⁰ Káa ndú giì 'vee yí, máa, «Káa ndâ mbe 'di gbí-o mì ndâ Jùdèyà kù 'dè có máa, Èlìjà ká bà gí gí kùro kózò gí, tacó yè?»

¹¹ Káa Jézù giì 'visì có jì ndú, máa, «A Èlìjà ta yúco ká bà gí gí kùro tacó bà 'viindi ndâ i 'dáá gí. ¹² Káa Èlìjà táánò dú giì gí á go có mì ndú nò gí, káa ndú tí ndâ mbe 'di gbí-o mì ndâ Jùdèyà ta o tí nò giì nò yí ni lá; bìndi ndú giì mèèkè'i tí wó go ñinó a ñikì tí ndú gí. Má éno, ndú delè kèjì gí bà mèèkè'i tí 'Viì-mì-'Dakò ká go ña ñinó náa ndú táánò bàkà mítí Èlìjà nò.»

¹³ Ndâ mbe tala có mì Jézù mâ giì 'di có tí nò náa yí 'dè jì ndú nò, ndú giì nò ni gí máa, yí kù 'dè có a i gítí Jòvànì tí mbe caka tí ndâ 'duù.

Jézù 'vala 'bí 'viì-'dakò ta i-gbí-muu wó

¹⁴ Ndâ Jézù mâ giì dele ndi ndú 'do pí gú, ndú giì 'de ndâ 'duù me mbè kù ùndi ndú mí mì sè ndâ mbe tala có mì wó tí nó náa yí si ndú mí tàgbà gù nò. Bìndi 'bí 'dakò 'do gbí òkò tí ndâ 'duù tí nò mbe tí nò giì nje nó ya gí bà zèè kò Jézù, ¹⁵ ta bà 'deke tí wó jì yí, máa, «[J]ò yè ọ 'viì mì ye, buù! À tí wó a vò ña nò'o dó pì. À má tanga ta ndâ 'bí o, à kù 'va yí mí tà wu, à delè kù 'va yí ta ndâ 'bí o mí tà ngo. ¹⁶ Ye gí ta yí jì ndâ mbe tala có mì lo, máa ndâ-'bí-lá, ndú bà 'vala yì, káa à giì kpò ndú gí.»

¹⁷ Káa Jézù giì 'visì có jì 'dakò tí nò, máa, «Yo ndâ 'duù tí nó gbí o tí nó káa cèe ndâ vóló-volo 'duù mbe ùnje gítí Mbìrì lá. Yo bà lè mí tà ọ ye a ngarànga? Ye bà kònò yo éno yee tí ña o ngayi?» Bìndi yí giì 'dè có jì 'dakò tí nò máa, «Te 'viì tí nò gí tí gí bà-i-nô.» ¹⁸ 'Dakò tí nò mâ giì te 'viì tí nò ya tí jì Jézù gí, Jézù giì do mítí i tí nò gbí muu 'viì tí nò, máa yí co 'do gbí muu wó gí. Mâ giì zeke'o, gbí diì 'viì tí nò giì da mbó'vóo ká mí to nò gí.

¹⁹ Bìndi ndâ mbe tala có mì Jézù náa bà 'vala 'viì tí nò kpò ndú gí nó giì 'vee yí si ndú ta kpéetí ndú, máa, «Bà mòkò i tí nò 'do gbí muu 'viì tí nò kpò ze gí tacó yè?»

²⁰ Káa Jézù gii 'visì có ji ndú, máa, «À kpò yo tacó yo tee njembí yo mítí Mbíri dúú-dúú lá. Ye kù 'dè có ji yo ta yúcó, máa, yo má tee njembí yo mítí Mbíri gí, kpêti ká nji'díí éno, yo má 'dè có ji gbolò gú tí nò, máa, «Yèè ndi lo 'do bà-i-nò gí,» gú tí nò bà yèè ndi wó go có mì yo nò gí. 'Bí i mbe kpò yo delè bà dù wálá. ²¹ À kù mòkò i go ña i tí nò 'do gbí muu 'duù ká ta bà 'deke tí ji Mbíri, delè ta bà kònò go cuki.»

Bà só bà 'dè có mì Jézù gítí bà kònò sé'i mì wó

²² Ta 'bí o gbaànjé, ndâ Jézù ta ndâ mbe tala có mì wó 'dáá gí mâ gii kili mítí 'bí bàndò gbí to Gàliléyà gí, Jézù gii 'dè có ji ndú máa, «Ndâ 'duù kejì gí bà kpi ngbàngà tí 'Viimi-'Dakò ji ndâ 'dakò. ²³ Ndú bà gii zi yí gí. Káa bindi sili ta'ò, yí bà gii 'vala ndi wó 'do gbí muu'dú wó gí.» Ndâ mbe tala có mì Jézù mâ gii 'di có tí nò, ndú gii dù zuku-zùkùù ta sé có tí nò.

Ndâ Jézù ta Piyétòrò gò i gítí 'bá-Mbíri

²⁴ Ndâ Jézù mâ gii yee ta ndâ mbe tala có mì wó gbí gbata Kàpàrànwùmù, ndâ 'bí mbe kù kili i 'do mì ndâ 'duù gítí 'bá-Mbíri gii gí gí mì Piyétòrò, bindi ndú gii 'vee yí, máa, «Mbe nìbà i ji yo kù gò i gítí 'bá-Mbíri?»

²⁵ Káa Piyétòrò gii 'visì có ji ndú, máa, «Yí kù gò i.»

Bìndi Piyétòrò mâ gii rì gí tà'i tàkò Jézù, Jézù gii co gálá gí bà 'vee yí á kùro bà 'dè có mì wó máa, «Simónè, wò koro có máa ndâ kpo-kpò gba muu to tí nó kù gò i 'do mì ndâ 'di? Á 'do mì ndâ 'vii mì ndú, wèè, á 'do mì ndâ mbe 'dó-'do?»

²⁶ Káa Piyétòrò gii 'visì có ji yí, máa, «À 'do mì ndâ mbe 'dó-'do.»

Bìndi Jézù gii 'dè có ji Piyétòrò, máa, «Má éno, à mò ndâ 'vii-'bá 'do gbí bà gò i ji gba gí. ²⁷ Káa kpêti ká éno, a me vò i lá. Ya gí bà gò lii tàbè'dè kàpá. Wò má ja kpédélé sè, wò 'ví njaa gbí nje wó, bindi wò bà 'de nji gùrúsù 'do tí ngbàrà, wò 'ví je ya gí bà gò gítí 'bá-Mbíri á muu ndà, tacó wàa tàkòcò ndâ 'duù tí nò 'ví kpòlò lá.»

18

A 'di ká me gbolò ndii ndâ 'bí ka wó 'dáá gí

¹ Ta o tí nò, ndâ mbe tala có mì Jézù gii 'vee yí, máa, «Gbolò 'duù mbe ndii ndâ 'bí ka wó 'dáá gí gbí òkò tí ze gbí ngbàngà mì Mbíri wúnò bà dù a 'di»

² Káa Jézù gii 'visì có gí tàkò 'vé mì ndú nò ta bà tè'é tí 'bí làmbu 'vii, bindi yí gii rò yí mí kùro ndú. ³ Bìndi yí gii 'dè có ji ndú, máa, «Ye kù 'dè có ji yo ta yúcó, máa, yo má 'visì tí yo tí ndâ víi 'vii go làmbu 'vii tí nó lá, yo jé gí bà dù tí ndâ ña 'duù tí nó náa Mbíri kù zogo ndú nó wálá. ⁴ Má

énò, 'duù ònó mbe bàkà tí wó tí làmbu 'vii go làmbu 'vii tí nó nó a gbolò 'duù gbí òkò tí ndâ 'duù tí nó náa Mbířì kù zogo ndú nó 'dáá gî. ⁵ 'Bí 'duù má te wířì mítí 'bí làmbu 'vii go ònó ta òrè ye, gbí éno máa, 'duù tí nó te wířì a i mítí ye. ⁶ Káa à 'vii ta 'duù mbe eendi 'bí làmbu 'vii go ònó mbe kù tee njembí mítí ye káa bà eře gbolò du i mítí mīřì wó, wàa à 'ví 'va ta yí gí tà wúlú ngo.

⁷ «Vò pá tí ndâ 'duù muu to tí nó ngé, tacó ndâ vò i mbe kù volo muu ndú 'do tí bà tee njembí ndú mítí Mbířì ùgbù á muu to tí nó ngé ndii gî. Ndâ vò i tí nó delè jé gí bà cee wálá. Káa à volo a i jì ndâ mbe kù kili wu á gí tà ndâ vò i tí nó!

⁸ «À má a 'bí 'bì lo gbaànjé ká kù ònòkò gbí òkò tí yo ta Mbířì, da 'bì lo tí nó 'va gí 'dè. À nìkì a bà ya ta gbèe 'bì lo gí gbí dà á bindi ku mì lo á co tí bà kpolo tí ndâ 'bì lo só kpónó, bìndi wò gii 'de vò bàndò bìndi ku mì lo. ⁹ Káa à má a 'bí řo lo gbaànjé má ká kù si wò kù bèè řo Mbířì, aa řo lo tí nó 'do gbí kélè gí 'dè. À nìkì a bà 'de 'válá ònó mbe cee lá nó ta gbèe řo lo á co tí bà 'va wò mì Mbířì mí gbí vò bàndò ta wu tí bìndi ku mì lo ta ndâ řo lo sósò'ò.

¹⁰ «Yo kpolo tí yo 'do tí bà 'dè có ònónókó gítí ndâ víí 'vii go ndâ ònó, tacó ndâ basilì mì ndú nanaka ká kácá mí kùřo Bu ye gbířì. ¹¹ (Tacó 'Vii-mì-'Dakò gí gí muu to tí nó a i tacó bà 'vala ndâ 'duù ònó mbe gīřì'o gī nō.)»

Jézù lòkò'bò có gítí i-kó-ko mbe gīřì gí

¹² Jézù gii lòkò'bò có jì ndâ mbe tala có mì wó máa, «Yo kořo có máa, muu ndâ i-kó-ko mì 'duù má 100, bìndi 'bí gbaànjé gii gīřì gī, yí bà si sè ndâ i-kó-ko ònó 99 nó mí bàndò, bìndi yí 'ví ya gí bà pà bà tí gbèe ònó mbe gīřì nó wálá? ¹³ Ye kù 'dè có jì yo ta yúco máa, yí má 'de ònó mbe gīřì nó gī, líkí'o bà bàkà yí á co tí líkí'o ndâ ònó 99 mbe gīřì'o lá nó gī. Tacó go tí wó éno máa, 'bí i-kó-ko mì yí gbaànjé 'ví gīřì nó wálá. ¹⁴ Có mì Bu yo gbířì delè ká go éno, máa muu 'bí làmbu 'vii gbaànjé go ònó kuu nó nó 'ví ba lá.

Pà làyì gítí ndâ vò i gbí òkò tí yo ta ná'vindí lo

¹⁵ «Ná'vindí lo má bàkà 'bí ònó i mbe lè gí gítí lo, ya gí mì wó, wàa yo 'ví 'viiki gbí có tí nó gbí òkò tí yo ta yí sósò'ò. Yí má 'dì có mì lo nó gí, gbí éno máa wò gí ta ná'vindí lo dè gítí lo gí. ¹⁶ Káa yí má biya bà 'dì có mì lo gí, tè'é tí ndâ 'bí 'duù go só, go ta'ò, wàa wò 'ví 'dè có ta yí mí kùřo ndú gítí có mì kponje taàbé, go có tí nó náa à cu mí gbí wáràgà mì Mbířì nō. ¹⁷ Yí má biya bà 'dì có mì ndâ 'duù tí nó delè gí, wò 'ví ya ta yí gí kùřo ndâ 'bí ná'vindí yo tí ndâ mbe kù

kili ta ɾè ye tí Jézù. Yí má kpo muu yo delè gî, yo 'ví bàkà ta yí go bà bàkà i gítí vò 'duù ta nèté mì yo ta yí wálá. ¹⁸ Ye kù 'dè có jì yo ta yúcó máa, yo má ùnje gítí 'bí ɲa i muu to tí nó gî, à delè bà ùnje gítí bà bàkà i tí nó á gbíɾì gî. Káa 'bí i ɲinó náa yo mà biya gî máa à 'ví bàkà muu to tí nó lá, à delè bà biya gî, máa à 'ví bàkà i tí nó á gbíɾì lá. ¹⁹ 'Bí có náa ye bá 'dè jì yo káká'i a ɲinó máa, ndâ 'bí 'duù gbí òkò tí yo, kpèti ká go ndâ 'duù sósò'ò cuki, má toko muu ndú, bìndi ndú gii 'deke tí ndú ta njembí gbaànjé tacó 'bí ɲa i 'do mì Bu ye gbíɾì, ta ɾè ye, Bu ye bà je i tí nó náa ndú yù nó jì ndú gî. ²⁰ Tacó ndâ 'duù kpèti go sósò'ò, go ta'ò, má kili mítí 'bí bàndò ta ɾè ye, ye bà dù kuu toko ta ndú á kà.»

Bà si có gítí ndâ vò i mì ndâ 'bí ka ndoo mí to

²¹ Bìndi Piyétòrò gii 'vee Jézù, máa, «Ye 'ví si có gítí ndâ vò i mì ná'vìndí ye náa yí bàkà mítí ye mí to yee gbí ée, Buù? Yee gbí vò-nje só?»

²² Káa Jézù gii 'visì có jì yí, máa, «Me ká ta bà vò-nje só cuki lá. Ye nì jì yo a vò-nje só ta bà vò-nje só ta bà muu'bi.»

²³ Jézù gii lòkò'bò 'bí có jì ndâ mbe tala có mì wó, máa, «Bà dù Gba-gbíɾì tí gbolò gba mì ndâ 'duù muu to tí nó 'vii ká 'vii ta 'bí gbolò gba gbaànjé mbe eɾe muu wó gítí có ba kili ndâ i mì wó 'do mì ndâ kpo-kpò 'duù mì wó gî. ²⁴ Yí má gii 'bità bà tè'é tí ndú gbaànjé-gbaànjé, à gii gii jì yí kpédélé'i kùɾo a i ta 'duù ɲinó náa i mì wó muu wó me gbolò ngé ndii gî nô. ²⁵ Káa kpokèjì bà dele ta ndâ i tí nó jì gba mâ gii kpò 'dakò tí nó gî, gba gii 'dè có máa, à ya gí bà mà ndâ 'dakò tí nó, ta nì mì wó, ta ndâ 'viì mì ndú, ta ndâ i-'bá mì ndú 'dáá gî. À má sù ndú gî, à 'ví kaa i gbí ndú gítí á jì yì gí bìndi ndâ i mì yí. ²⁶ Káa 'dakò tí nó mâ gii 'di có tí nó, yí gii zèè kò gba ta bà 'deke tí wó, jì yí máa, «Je o jì ye, buù, wàa ye 'ví pà kpokèjì bà sù có ndâ i mì lo 'do muu ye 'dáá gî.» ²⁷ Gba mâ gii zeke 'dakò tí nó, yè ɾo wó gii bàkà yí ngé ndii gî. Bìndi yí gii si có gítí ndâ i mì wó á muu wó nó 'dáá gî mí to. Bìndi yí gii 'dè có jì yí máa, yí ya gí 'bá mì wó.

²⁸ «'Dakò tí nó mâ gii co gí sè 'do gbí ngbàngà mì gba, yí gii 'de 'bí ka wó náa ndú kù bàkà nèté ta ndú 'bá mì gba, ta làmbu i mì wó á muu wó, bìndi yí gii nanaka mítí ka wó nó go cá tí ngbù títití, máa, «I mì ye kuu muu lo. Je i mì ye jì ye! Je i mì ye jì ye!»

²⁹ «Ka wó mbe nèté nó gii 'va tí wó kùɾo wó, ta bà 'deke tí wó jì yí, máa, «Je o jì ye, wàa ye 'ví ì ngèlè gítí.» ³⁰ Káa yí gii biya bà 'di có mì ka wó nó gî. Bìndi yí gii te yí mí gbí zàà, máa yí dù á kà di tí o tí nó náa yí má sù có ndâ i mì yì cee 'do muu wó gî, à 'ví gii dò 'bì á 'do tí wó. ³¹ Ndâ 'bí ka

ndú náa ndú kù bàkà nèté 'bá mì gba ta ndú nó mâ gii ñò ña i tí nò, tàkòcò ndú gii kpolo ngé ndii gí. Bìndi ndú gii ya gí bà 'vanda ndi ña i tí nò náa ka ndú bàkà nò 'dáá gí ji gba.

³² «Gba bà-i-nò gii tuu 'duù gí tàkò 'dakò tí nò. À mâ gii gí ta yí gí kùro wó gí, yí gii do mí tí wó, máa, «Ndí lo vò 'duù! Wò kùtàá 'deke tí lo á ji ye, bìndi ye gii si có gítí ndá kpo-kpò i mì ye náa àá muu lo nó mí to gí. ³³ Káa wò kpónó ñò yé ro ka lo náa yo kù bàkà nèté ta yí bà gbèe to nó lá, tacó yè?» ³⁴ Tacó éno, gba gii te vò 'duù tí nò mí gbí zàa ta kpo tàkòcò. Máa, yí dù gbí zàa yee tí o tí nó náa yí má si có ndá i mì yí 'dáá gí delè.»

³⁵ Jézù gii yee nje có mì wó, máa, «Bu ye á gbíri delè bà bàkà ta yo 'dáá gí ká éno, náa yo má je à-cee-gí ji ndá ná'vindi yo ta njembí yo gbaànjé lá nò.»

19

Có gítí bà nje ni

¹ Jézù mâ gii cee ta bà 'dè có tí nò ji ndá mbe tala có mì wó gí, ndú gii di ngo 'do Gàliléyà gítí 'bí to á tito Jòròdáníyà á Jùdéyà. ² Ndá 'duù me mbè gii ru ndi wó gítí to tí nò. Bìndi yí gii 'vala ndá mbe nò'o gbí òkò tí ndú.

³ Mâ gii zeke'o, ndá 'bí mbe kù kpolo tí tàkii mì ndá Jùdéyà gii gí gí mì Jézù, bìndi ndú gii 'vee yí ta tirì tacó bà ñò muu wó, máa, «'Duù má nje ni mì wó ta nderè náa à ká gbí muu wó, a vò i gbí tàkii mì ndoo tí ndá Jùdéyà?»

⁴ Káa Jézù gii 'visi có ji ndú, máa, «Yo 'deke có tí nó náa à cu mí gbí wáràgà mì Mbíri, máa, do tí bà 'bità bà suu to tí nó, 'Duù tí nó mbe suu ndú nó, «suu ndú tí ndá di ta na » nó lá? ⁵ Nìno a gbí nderè có tí nó náa yí tí Mbíri gii 'dè ta có, máa, 'dakò 'ví si ndá nawu wó, ta bu wó mí to, wàa yí 'ví nanaka mí tí nawu wó, wàa ndú 'ví dù tí gbèe dii nó ká nò. ⁶ Má éno, ndú káká'i me ndá 'duù sósò'ò lá. Ndú a gbèe dii. Má éno, 'bí 'duù muu to tí nó 'ví njèe gbí òkò tí ndá i ñinó náa Mbíri ká toko ndú nó lá.»

⁷ Káa ndá mbe kù kpolo tí tàkii mì ndá Jùdéyà nò gii 'vee Jézù káká'i máa, «Káa Mòze táánò 'dè có éno máa, 'duù 'ví cu wáràgà ta nderè bà nje tí ji nawu wó, wàa yí 'ví njèe yí, tacó yè?»

⁸ Jézù bà-i-nò gii 'visi có ji ndú, máa, «Mòze táánò 'dè ji yo éno tacó tù yo tí ndá Jùdéyà 'di có lá. Káa àá táánò me go éno ta o bà 'bità bà suu ndá 'dakò ta niì mì Mbíri lá. ⁹ Ye kù 'dè có ji yo ta yúco, máa, 'bí 'duù má nje nawu wó á muu 'bí tende vò i á bìndi có ngbà-'dakò, bìndi yí gii kò 'bí ngú ni, yí kù zi a ngbà ta ngú niì tí nò.»

10 Bìndi ndâ mbe tala có mì Jézù gii 'dè có jì yí, máa, «Cè có gítí ndâ nù ta ndâ kù ndú má éno, à nìkì káa bà dù 'duù tí dì banga.»

11 Káa Jézù gii 'visì có jì ndú máa, «À káa ndâ 'duù ñinó náa Mbírì wu jì ndú máa ndú dù tí ndâ dì banga nó ká bà dù éno. À me káa ndâ 'duù sàkàmàà lá. 12 Tacó ndâ ña ndâ i mbe kù tii ndâ 'duù 'do tí bà kò nù me a mbè: à volo ndâ 'bí 'duù 'do ká gbí yì ndâ nawu ndú; à bàkà ndâ 'bí 'duù gítí bà dù éno ta wotí; ndâ 'bí 'duù biya bà kò nù tacó bà dù tí ndâ mbe bàkà nèté mì Mbírì. Wotí bà 'di có tí nò má kuu tí 'duù, yí 'ví 'di .»

Ndâ Jézù ta ndâ víi 'vii

13 Ndâ 'bí 'duù gii gí ta ndâ víi 'vii mì ndú jì Jézù, máa yí cù 'dè ngo cù wó mítí ndú, wàa yí 'ví 'deke tí wó jì Mbírì tacó tí ndú. Káa ndâ mbe tala có mì Jézù gii do ta ndâ 'duù tí nò. 14 Káa Jézù gii 'dè có jì ndâ mbe tala có mì wó, máa, «Yo si ndâ 'vii tí nò 'ví gii gí mì ye. Yo tii kpokèjì 'do tí ndú lá, tacó ndâ mbe kù dù tí ndâ bòò-gba mì Gba-gbírì a ña ndâ 'duù ñinó go ndâ 'vii tí nò, nò.»

15 À mã gii yee ta ndâ 'vii tí nò tí Jézù gí, yí gii cù 'dè ngo cù wó mítí ndú, bìndi yí gii ñjè nó 'do bàndò tí nò gí.

'Bí 'vii-'dakò ta ndâ i mì wó me gbolò

16 Mã gii zeke'o, 'bí 'vii-'dakò ta ndâ i mì wó me gbolò gii gí mì Jézù, bìndi yí gii 'vee yí, máa, «'Duù 'ví bàkà a ña tó i yè, tacó wàa yí 'ví 'de ta 'válá ñinó mbe cee lá nó?»

17 Káa Jézù gii 'visì có jì yí, máa, «Wò 'vee ye á gítí tó i tacó yè? Tó 'duù ká gbaànjé cuki. Go bà 'de 'válá ñinó mbe cee lá nó má kuu tí lo, kpolo tí ndâ có tí nò.»

18 Káa 'vii-'dakò tí nò gii 'vee Jézù káká'i, máa, «Ndâ có ngayi?»

Káa Jézù bà-i-nò gii 'visì có jì yí, máa, «Ndâ có tí nó máa, <Wò 'ví zì 'duù lá.

Wò 'ví bàkà bangbaya lá.

Wò 'ví zingbà i lá.

Wò 'ví 'dè 'vèrè gítí 'duù lá.

19 Wò 'ví tègàrà ndâ bu lo ta nawu lo.

Wò 'ví zè ndâ 'bí ka lo nìkì go bà zè 'dóó tí lo nìkì mì lo, >nò.»

20 Káa 'vii-'dakò tí nò gii 'vee Jézù máa, «Ye kpolo tí ndâ có tí nó náa wò kpónó 'deke mí to nò 'dáá gí; 'bí i ñinó kpòò mbe gboo 'do mì ye gí nó a yè?»

21 Káa Jézù gii 'visì có jì yí, máa, «Go bà dù tí cèè 'duù ta bà lê tí wó wálá má kuu tí lo, ya gí 'bá wàa wò 'ví sù ndâ i mì lo 'dáá gí gí 'dè, wò 'ví ñjèè ndâ i tí nó náa wò 'de gbí

ndú nó jì ndâ mbe yê, bìndi wò 'ví gí gí bà ɾu ndi ye. Cì gúku lá, tacó wò bà 'de ndâ i me gbolò gí bìndi ndâ i mì lo nò 'do gbíri gí.»

²² 'Viì-'dakò tí nò mâ gii 'di có tí nò náa Jézù 'dè jì yí nò, yí gii nje nó 'do bà-i-nò ta máákà gbí dii wó, tacó ndâ i mì wó me gbolò ngé ndii gí.

²³ 'Viì-'dakò tí nò mâ gii ya gí. Jézù gii 'dè có jì ndâ mbe tala có mì wó, máa, «Ye kù 'dè có jì yo ta yúco, máa, bà dù tí bọ̀-gba mì Mbíri mì ndâ mbe kpo-kpò i muu to tí nó kpolo ngé ndii gí. ²⁴ Ye bà 'dè gbí ndi có tí nò jì yo káká'i, máa, à peteke a bà ndii 'bí ɲa gbolò nò go ya co gbí guù ngbàndú á co tí bà dù 'duù ɲinó ta ndâ kpo-kpò i ká mì wó nó tí bọ̀-gba mì Mbíri.»

²⁵ Nje ndâ mbe tala có mì Jézù gii 'dè ta bà 'di có tí nò gí. Bìndi ndú gii 'vee yí, máa, «À má éno, a 'di ká bà 'de 'válá?»

²⁶ Káa Jézù gii 'visi có jì ndú ta bà zeke'o tí ndú, máa, «Wotí mì ndâ 'duù gítí wálá, káa 'bí i mbe kpò Mbíri wálá.»

²⁷ Bìndi Piyétorò gii 'vee Jézù, máa, «Káa ze, ɲò káa ze jee ndâ i muu to tí nó 'dáá gí mí to kù ɾu ndi lo. Ze bà 'de bìndi ndâ i mì ze náa ze jee ndú mí to nò a yè?»

²⁸ Káa Jézù gii 'visi có jì Piyétorò máa, «Ye kù 'dè có jì wò ta yúco máa, ta o tí nó náa ndâ i má gii gí 'dáá tí ndâ ngú i gí, 'Viì-mì-'Dakò bà gii ki tí wó dèngècè pí jàlambà mì wó, bìndi yo tí ndâ 'duù tí nò muu'bi-nje só mbe kù ɾu ndi ye nó bà gii ki tí yo dengece-dèngècè to kù zogo ndâ ɲa ndâ Ìziriyéli muu'bi-nje só nò. ²⁹ Bìndi ndâ 'duù ɲinó 'dáá mbe jee ndâ 'bá mì ndú, ta ndâ ná'vindí ndú, ta ndâ námì ndú, ta ndâ bu ndú, ta ndâ nawu ndú, ta ndâ 'viì mì ndú mí to ta ɾè ye nó, bà 'de ndâ i me gbolò á gí bìndi ndâ i mì ndú ta ndâ 'duù mì ndú nò. Mbíri delè bà je 'válá ɲinó mbe cee lá nó jì ndú á bìndi ku mì ndú.

³⁰ «Káa yo 'ví koɾo muu yo máa, ndâ 'duù ɲinó kpónó tí ndâ kpo-kpò 'duù kùɾo ndâ 'bí ka ndú nó bà gii dù tí ndâ ndòngbú 'duù, bìndi ndâ 'duù ɲinó kpónó tí ndâ síli ndâ ka ndú nó bà gii dù tí ndâ kùɾo ndâ 'duù.»

20

Jézù lòkò'bò có gítí ndâ mbe bàkà nèté gbí ɲí

¹ Jézù gii lòkò'bò có jì ndâ mbe tala có mì wó, máa, «ɲa kpokèjì bà zogo to tí nó mì Gba-gbíri go i mì 'bí gbolò 'duù mbe gbo'oa ya gí bà pà ndâ 'duù tacó bà bàkà nèté gbí ɲí mì wó. ² Yí mâ gii 'de ndâ kpédélé 'duù gí, ndú gii 'vii có ta ndú gítí bà ko mboo nèté mì ndú, bìndi yí gii tuu ndú gí gbí ɲí ta fíri dú'o. ³ Yí mâ gii ya gí bándò 'velè si ɾi yèè

gàà gí yaà gî, yí gii 'de ndâ 'bí 'duù ta nètè mì ndú wálá.
⁴ Bìndi yí gii kaa ndú ya tí gí gbí njí mì wó, máa, ndú bàkà nètè, wàa yì bà je i ñìnó mbe 'vii ta po nètè mì ndú ji ndú.
⁵ Yí mâ gii dele ndi wó ya gí bàndò 'vélè ta ɾi dè gítí gbúrú, yí gii 'de ndâ 'bí 'duù, bìndi yí gii kaa ndú ya tí gí gbí njí, máa, ndú bàkà nètè, wàa yì 'ví je bà 'bì ndú ji ndú. Yí mâ gii ya ndi wó gí bàndò 'vélè si ɾi mò tí gî, yí gii 'de ndâ 'bí 'duù kù dù sínò, bìndi yí gii kaa ndú ya tí gí gbí njí, máa, <Yo bàkà nètè! Yo bà 'de káa bà 'bì yo.> ⁶ Yí mâ dele ndi wó gí bàndò 'vélè si o 'dèè gî, yí gii 'de ndâ 'bí 'duù ta nètè mì ndú wálá. Bìndi yí gii 'vee ndú, máa, <Yo kù dù sínò bà-i-nó 'do tí dú'o yee tí kpónó tacó yè?>

⁷ «Káa ndâ 'duù tí nò gii 'visì có ji yí, máa, <Tacó mbe je nètè ji ze wálá.> Bìndi yí gii 'visì có ji ndú, máa, <À má éno, yo ya gí gbí njí mì ye.>

⁸ «O bà njè nètè mâ gii me tí gî, yí gii tuu mbe kù kpolo tí ndâ i gbí gálá mì wó, máa yí ya gí bà njè ndâ 'duù 'do gbí nètè gí. Ndâ 'duù mâ gii gii 'do gbí njí gí 'bá gî, yí gii 'dè có ji mbe kpolo tí ndâ i gbí gálá mì wó, máa, yí ko mboo nètè mì ndú ji ndú. Máa, yí 'bità bà je i kpédélé'i a i ji ndâ ndòngbú 'duù tí nó mbe gí gí gbí nètè ta 'dè'o nô, bìndi ndâ mbe gí si ɾi mò tí gî, bìndi ndâ mbe gí ta ɾi gbúrú, bìndi ndâ mbe gí ta ɾi dú'o, bìndi ndâ mbe gí ta fírí dú'o, wàa yí 'ví je i ji ndú 'dáá gî 'vii ká 'vii. 'Bí có máa, 'duù ñìnó gí gí gbí nètè ta fírí dú'o, káa ñìzò gí si nètè kù njé-njè nò, 'ví dù lá. ⁹ Mbe kpolo tí ndâ i gbí gálá bà-i-nò gii 'bità bà ko mboo nètè mì ndâ 'duù ji ndú go có tí nó náa mbe njí 'dè ji yí nò. ¹⁰ Ndâ kpédélé 'duù tí nó náa mbe njí kaa ndú gí gbí nètè ta fírí dú'o nó gii gí ñindi ndú ta bà koɾo có éno máa, a ndâ yí ká bà 'de i me gbolò, káa ndú gii 'de káa gbèe ɲa i tí nó náa ndâ 'bí ka ndú 'de nô.

¹¹ «Ndú bà-i-nò gii lì káa 'bì ndú gí ta i tí nó náa à je ji ndú nó gî, bìndi ndú gii ya gí bà 'dè kòlòwò ji mbe njí, máa, ¹² <Ndâ ndòngbú 'duù tí nó náa wò kaa ndú gí tí kpónó-kpónó ta 'dè'o nó bàkà nètè ká ta làmbu o, káa wò gii 'vii ndú ta ze tí ndâ mbe 'bità bà ka wu'o si ɾi có lá yee tí 'dè'o ta ɲa kpokèjì ñgayi!>

¹³ «Káa mbe njí gii 'visì có ji 'bí 'duù gbaànjé 'do gbí òkò tí ndâ 'duù tí nò mbe kù 'dè kòlòwò nò, máa, <Ye ɲonoko wò gbaànjé lá, kómbe ye. À kpónó 'bì lo nò me i tí nó kùtàá náa ndà 'vii có gítí ta dú'o nó lá? ¹⁴ Má éno, je i mì lo, wàa wò 'ví ya . Ye je i ji ndâ ndòngbú 'duù tí nó mbe gí gí gbí nètè kpónó-kpónó si o bèè 'dáá gí nó 'vii ta yo 'do ká gbí 'dóó có mì ye gbí muu ye. ¹⁵ Ẹ̀rè i ñìnó mbe tii ye 'do tí bà bàkà ta ndâ 'dóó i mì ye go có mì ye gbí muu ye 'ví dù a ɲa

yè? Wò kù tò a kiì tacó ña gbolò nambeè tí nó náa ye bàkà jì ndâ 'duù tí nó mbe gí gí gbí nètè kpónó-kpónó á kùro bà nètè nètè nó?' »

¹⁶ Jézù giì yee nje có mì wó, máa, «Ndâ ndòngbú 'duù wúnò bà dù tí ndâ kpédélé 'duù, bindi ndâ kpédélé 'duù bà dù tí ndâ ndòngbú 'duù go ña i tí nó kpónó nò.»

Bà ta'ò bà 'dè có mì Jézù gítí o bà kònò sé'i mì wó

¹⁷ Jézù mà giì cee ta bà 'dè có gítí ndâ mbe kpo-kpò i gí, ndú giì kaa kù ya gí gbí gbata Jèrùzàlémè. Káa si ndú kpokèjì, yí giì kaa ndâ mbe tala có mì wó muu'bi-nje só 'do gbí òkò tí ndâ 'duù gí ndiì, bindi yí giì 'dè có jì ndú, máa, ¹⁸ «Ndoo kpónó kù ya gí gbí gbata Jèrùzàlémè, bindi ndâ 'duù kà bà giì kpì ngbàngà tí 'Vii-mi-'Dakò jì ndâ kpo-kpò 'duù gbí ngbàngà mì ndâ Jùdéyà. Ndú bà giì waa có ku míti wó, ¹⁹ bindi ndú bà giì je yí jì ndâ mbe 'dó-'do tacó bà zi yí. Ndâ mbe 'dó-'do tí nó bà giì ño ndi wó, ta bà ño yí, ta bà lè yí, ta bà gbì yí, bindi ndú bà giì zi yí ta bà gbì yí á míti njèèkpè mù. Káa bindi sili ta'ò yí bà giì 'vala ndi wó á 'do gbí muu'dú wó gí.»

Nawu ndâ Jákòmò ta Jòvànì yù i 'do mì Jézù

²⁰ Nawu ndâ Jákòmò ta Jòvànì tí ndâ 'vii mì Zèbidéyò giì kaa ndú ya tí jì Jézù kùro bà yee ndú Jèrùzàlémè. Bindi yí giì zèè kò Jézù ta bà 'deke tí wó.

²¹ Káa Jézù giì 'dè có jì niì tí nó máa, «Nì 'dóó rẹ ña i tí nó ta go tí lo nó gi.»

Káa yí giì 'visì có jì Jézù máa, «Có gbí njembí ye éno máa, wò ci ye éno máa, wò má gí tí gbolò gba gí, wò bà bàkà ndâ 'vii mì ye sósò'ò nó tí ndâ kpo-kpò 'duù gbí ngbàngà mì lo. 'Bí 'duù gbaànjé gbí òkò tí ndú 'ví dù tí mbe ki tí gbí kù'bi mì lo, wàa 'bí 'duù 'ví dù tí mbe ki tí gbí gálì mì lo.»

²² Káa Jézù giì 'visì có jì ndâ niì tí nó ta ndâ 'vii mì wó, máa, «Yo ñò ña i tí nó náa yo kù yù nó ni lá. Wotí bà njù 'visì tí nó náa ye kèjì gí bà njù nó kuu tí yo?»

Káa ndú giì 'visì có jì yí, máa, «À kuu tí ze.»

²³ Káa Jézù giì 'visì có jì ndú, máa, «Yo bà njù 'visì mì ye nó gí. Káa à má gítí có ndâ bàndò bà ki tí rẹgbà tí ye gbí ngbàngà mì ye, ndú me ndâ i mì ye tacó bà njèè jì ndâ 'duù lá. Ndâ bàndò tí nó a ndâ i mì ndâ mbe náa Bu ye 'viindi tacó tí ndú sàà gí.»

²⁴ Sè ndâ mbe tala có mì Jézù muu'bi nó mà giì 'di có tí nó náa ndâ Jákòmò ta ná'vindí wó Jòvànì 'dè nó, tàkòcò ndú giì kpolo gítí ndú gí. ²⁵ Jézù mà giì ñò éno, yí giì kili ndâ mbe tala có mì wó muu'bi-nje só 'dáá gí, bindi yí giì 'dè có jì ndú, máa, «Yo ñò ni gí máa, ndâ gba mì ndâ 'duù ñinó

mbe nò dúú kpokèjì bà bàkà nambeè ta Mbìrì ni lá nó kù toṛo nje ndâ bòò mì ndú ta to. Ndâ kpo-kpò 'duù kùro ndú delè kù bàkà ndú ká tí cèe ndâ bè bòò mì ndú. ²⁶ Káa áá bà dù gbí òkò tí yo me go éno lá. Tacó 'duù ònó tí gbolò 'duù gbí òkò tí yo nó bà dù tí bòò mì ndâ ka wó. ²⁷ Bìndi 'duù ònó tí kùro ndâ ka wó gbí òkò tí yo nó bà dù tí bòò mì yo. ²⁸ Tacó à kpétí káa 'Viì-mì-'Dakò, yí gí gí muu to tí nó me tacó máa ndâ 'duù 'ví bàkà nèté wó nó lá, yí gí a i tacó bà bàkà nèté ndâ 'duù, delè tacó bà sì mīrì wó jì ku á muu ndâ 'duù.»

Jézù njaanga ɾo ndâ 'bí mbe súro sósò'ò

²⁹ Si ndâ Jézù ta ndâ mbe tala có mì wó kù gii njè nó 'do gbí gbata Jèrikò kù ya gí Jèrùzàlémè, ndâ 'duù me mbè ká ko ndú. ³⁰ Ndâ 'bí 'dakò sósò'ò tí ndâ mbe súro mbe kù ki tí ndú seè kpokèjì, máa gii 'di có máa ònó a Jézù ká kù ndii ta nó nò, ndú gii 'bità bà tò kù, máa, «'Viì mì Dàvidè! Nò yê ɾo ze!»

³¹ Ndâ mbè 'duù tí nó mbe kù ko tàkò Jézù nó gii do míti ndâ mbe sú ɾo tí nò, máa ndú dù ngbii. Káa ndâ mbe sú ɾo tí nò gii tò kù ngéé gí yaà ndii ònó kùro nó gí, máa, «'Viì mì Dàvidè! Nò yê ɾo ze!»

³² Jézù gii ɾò tìyò, yí gii tè'è tí ndú, bìndi yí gii 'vee ndú máa, «À tí yo a go ɳa yè, máa ye 'ví bàkà jì yo?»

³³ Káa ndú gii 'visì có jì Jézù máa, «Si ze 'ví zeke'o, Buu!»

³⁴ Jézù gii nò yê ɾo ndú, bìndi yí gii tee 'bì wó ta ndi tí ndâ ɾo ndú, bìndi ndú ngé gii 'bità bà nò ndâ i, bìndi ndú gii ɾu ndi Jézù.

21

Bà ɾi Jézù gí gbí gbata Jèrùzàlémè

¹ Ndâ Jézù mâ gii dooko ta gbata Jèrùzàlémè gí, si ndú pí Gú Mbâ, Jézù gii tuu ndâ 'bí mbe tala có mì wó sósò'ò, ² máa, «Yo ya gítí ndâ 'bá tí zó náa yo kù nò muu ndú ngéé kùro yo zô. À káa pòó bà yee yo kà, yo bà 'de na kècè náa à eɾe yí gí, ta 'viì mì wó gbí wú ɾègbà tí wó. Yo 'ví njaanga ndú 'do gbí wú gí, bìndi yo 'ví gí ta ndú jì ye. ³ 'Bí 'duù má 'vee yo, yo 'ví 'visì có jì yí, máa, «A Mbe tí ze ká tuu ze, máa ze ya ta ndú jì yì. Nèté mì wó má cee ta ndú gí, yí bà tuu ndú ngé gí bàndò mì ndú.» »

⁴ I tí nò bàkà tí go có tí nó náa Ìzáyà tí mbe 'dòkò có mì Mbìrì táánò 'dè éno máa,

⁵ «'Dè có jì ndâ 'duù Jèrùzàlémè, máa,

«Yo ònó gbolò gba mì yo á kèjì tí 'dè 'duù pí kècè tí ngbú kècè,» nò.»

⁶ Ndâ mbe tala có mì Jézù sósò'ô náa yí tuu ndú nó gii njè nó ya gí bà bàkà go có tí nò náa Jézù 'dè ji ndú nò. ⁷ Ndú bà-i-nò gii gbà ndâ ngbú 'vii-kècè tí nò ta nawu wó ya tí ji Jézù. Ndú mâ gii yee ta ndú tí Jézù gí, ndú gii ki ndâ bongo mí pí tí ngbú 'vii-kècè tí nò, bindi Jézù gii o yí, ya tí gí gbí gbata Jèrùzàlémè. ⁸ Ndâ 'duù me mbè gbí òkò tí ndâ 'duù tí nó mbe tí mí mì Jézù nó gii gò ndâ bongo mì ndú mí to ta tí kpokèjì, ndâ 'bí gii ki'viki ndâ kpâ gò mítí kpokèjì, tacó wàa Jézù 'ví nò gbí, tacó bà te 'duù mítí bà rì yí gí gbí gbata Jèrùzàlémè. ⁹ Bindi ndâ mbè 'duù gii 'bità bà ko Jézù ya tí gí gbí gbata. Ndâ 'bí 'duù tè kùro wó, bindi ndâ 'bí 'duù tàkò wó ndiì, kù tò kù ta líkí'o, máa, «'Vala ze kpónó, 'Vii mì Dàvidè!

À ùlù yí tí mbe gí ta rẹ̀ mì Mbírì!

Áá Mbírì, 'vala ze kpónó!»

¹⁰ Gbata Jèrùzàlémè gii ngaka a cèe tí ta o bà yee Jézù. Ndâ 'duù ta o tí nò kù gii 'vee a 'vé, máa, «Njìnó a 'di? Njìnó a 'di?»

¹¹ Káa ndâ mbè ndâ 'duù tí nó mbe kù ko tàkò Jézù nó gii 'visì có ji ndâ mbe kù 'vee 'vé tí nó, máa, «A Jézù tí nó tí mbe 'dòkò có mì Mbírì mbe gí 'do gbí gbata Názàrètì á gbí to Gàliléyà nò.»

Jézù ya gí gbí ndùgù 'bá-Mbírì

¹² Jézù mâ gii yee gbí gbata Jèrùzàlémè gí, yí gii rì gí gbí ndùgù 'bá-Mbírì. Bindi yí gii mòkò ndâ mbe bàkà gbí ndùgù 'bá-Mbírì tí 'bá 'velè nó 'dáá gí gí sè. Bindi yí gii 'buku ndâ tàràbèzà mì ndâ mbe kù 'visì gùrúsù, ta ndâ mbata mì ndâ mbe kù mà ndâ kùlè nó mí to. ¹³ Bindi yí gii 'dè có ji ndâ 'duù tí nò ta kpo tàkòcò, máa, «À cu mí gbí wáràgà mì Ìzáyà tí mbe 'dòkò có mì Mbírì, máa: Mbírì máa, <'Bá mì ye a bándò bà 'deke tí ndâ 'duù ji ye.> Káa yo kpónó bàngù nó gii 'visì tí bándò mì ndâ mbe kùmùkù ndâ i mì ndâ 'duù.»

¹⁴ Jézù mâ gii cee ta ndâ mbe bàkà gbí ndùgù 'bá-Mbírì tí 'bá 'velè nó gí, ndâ mbe sú ọ̀ ta ndâ mbe ku kò gii kaa ya gí mì wó gbí ndùgù 'bá-Mbírì kà, bindi yí gii 'vala ndú. ¹⁵ Ndâ kpo-kpò bu-Mbírì ta ndâ mbe 'di gbí tàkù mì ndâ Jùdèyà bà-i-nò mâ gii nò ọ̀ ndâ i-serè tí nò náa Jézù kù bàkà nó, ndú delè mâ gii 'di ndâ kù tí nó náa ndâ víí 'vii kù tò ta gbí ndùgù 'bá-Mbírì, máa, «'Vala ze, 'Vii mì Dàvidè! 'Vala ze, 'Vii mì Dàvidè!» nó, ndú gii 'de nderè bà òkòlòwò gítí Jézù gí.

¹⁶ Ndú bà-i-nò gii 'vee Jézù máa, «Wò 'di có tí nò náa ndâ 'vii tí nò kù tò ta kù nò gí?»

Jézù bà-i-nò giì 'visì có ji ndú máa, «Ye 'di gî. Káa yo jé 'deke có tí nó gbí wáràgà mì Mbíri máa, <A wò tí Mbíri ká nibà cèe kpokèji bà ùlù wò ji ndâ víi 'viì, ta ndâ dó 'viì,> nó lá?» ¹⁷ Jézù giì njè nó 'do Jèrùzàlémè bìndi ndâ có tí nó ya gí bà tè ɾi gbí gbata Bètáníyà.

Jézù ì njà mítí 'bí mû-mbiigá

¹⁸ Ta dú'o si Jézù kû dele ta go tí wó 'do Bètáníyà gí Jèrùzàlémè, ¹⁹ yí giì nò 'bí mû-mbiigá á seè kpokèji. Yí giì ne tacó bà pà yú wàa yì 'ví zò gítí go tí nó tí yì nò. Káa yí giì 'de káa bè kpâ. Gbèe ɾi mbiigá gbí mû wálá. Bìndi yí giì ì njà mítí mû tí nó máa, «Wò 'ví ɾi káká'í lá.» Ndâ kpâ-mbiigá tí nó ngé giì me ɾemo-ɾémòò, goolá a wu ka co tí ndú nò.

²⁰ Ndâ mbe tala có mì Jézù mâ giì nò bà lemere bè mbiigá tí nó ta ku gálà ènò, nje ndú giì 'dèè gî. Bìndi ndú giì 'bità bà 'vee 'vé máa, «A ɾa yè ká zi mû-mbiigá tí nó gálà go có 'di nó?»

²¹ Káa Jézù giì 'visì có ji ndú máa, «Ye kû 'dè có ji yo ta yúcó máa, yo má ùnje gítí Mbíri ta njembí yo gbaànjé, yo bà bàkà cuki me káa ɾa i tí nó náa à bàkà mítí mû-mbiigá tí nó, nó lá. Yo kpèti má 'dè có ji 'bí gbolò gú, máa yí njè nó 'do tí bàndò mì wó ya gí bà 'va tí tà kàpá, yí bà bàkà go có mì yo nò gî. ²² Yo delè má 'deke tí yo ji Mbíri tacó 'bí i ta njembí yo gbaànjé, Mbíri bà je i tí nó ji yo gî.»

Ndâ kpo-kpò 'duù mì ndâ Jùdèyà 'vee ɾè mbe je wotí bà bàkà ndâ serè ji Jézù

²³ Jézù mâ giì ɾi gí gbí ndùgù 'bá-Mbíri kû nibà i ji ndâ 'duù gî, ndâ 'bí bu-Mbíri ta ndâ 'bí kpo-'duù-'bá mì ndâ Jùdèyà giì gí mì wó, bìndi ndú giì 'vee yí máa, «A 'di ká je wotí bà bàkà ndâ i tí nó náa wò kû bàkà nó ji wò?»

²⁴ Káa Jézù giì 'visì có ji ndú máa, «Ye kpónó delè kû giì 'vee yo ta 'vé gbaànjé, yo má 'visì có ji ye gí tàkò gî, bìndi ye 'ví giì nì ɾè 'duù tí nó mbe je wotí bà bàkà ndâ i tí nó náa ye kû bàkà nó ji yo: ²⁵ A 'di táánò ká je wotí bà caka tí ndâ 'duù ji Jòvání? A Mbíri wèè, a 'bí 'duù wèè? Yí 'de wotí tí nó 'do kòtí 'di? Nògí, yo nì ɾè 'duù tí nó ji ye.»

Káa ndú giì 'bità bà 'viiki gbí 'vé mì Jézù nò gbí òkò tí ndú ta kpéetí ndú máa, «Ndoo kpónó má 'visì có ji yí máa, Jòvání 'de wotí tí nó táánò 'do mì Mbíri, yí bà giì 'vee ndoo máa, <Káa yo ùnje gítí ndâ i tí nó náa yí kû bàkà nó lá, tacó yè?» ²⁶ Káa bà 'dè ènó máa, Jòvání táánò 'de wotí tí nó 'do mì ndâ 'duù, delè káa bà le wú mítí miɾi ndoo, tacó ndâ 'duù ùnje gí máa, Jòvání táánò a mbe 'dòkò có mì Mbíri.» ²⁷ Tacó ènò, ndú giì 'visì có ji Jézù máa, «Ze nò bà lá.»

Káa Jézù gii 'dè có ji ndú máa, «À má éno, ye delè bà nì rẹ 'duù tí nó mbe je wotí bà bàkà ndâ i tí nó ji ye nó ji yo wálá.

Jézù lòkò'bò có gítí ndâ 'bí 'vii sósò'ò

²⁸ «Yo kù koṛo có máa yè? 'Bí 'dakò ta ndâ 'vii mì wó sósò'ò táánò gii ya gí mì kpo 'vii mì wó, yí gii 'dè có ji yí éno máa, <'Vii, ya gí bà bàkà nèté gbí njí wúnó.> ²⁹ Káa 'vii tí nó gii 'visì có ji bu wó máa, <Ye tí nó wálá.> Káa 'vii tí nó mâ gii koṛo muu wó, yí gii 'visì muu wó gí, bìndi yí gii ya gí gbí njí go có mì bu wó nó gí. ³⁰ 'Dakò tí nó gii ya gí mì làmbu 'vii mì wó, gí bà 'dè có ji yí máa, yí ya gí gbí njí. Káa 'vii tí nó gii eendi bu wó máa, <Ye bà ya gí, buù,> káa yí gii ya lá. ³¹ A 'di 'do gbí òkò tí ndâ 'vii tí nó sósò'ò nó ká bàkà go có mì bu wó?»

Káa ndú gii 'visì có ji yí máa, «A kpédélé 'vii mì 'dakò tí nó ká bàkà go có mì bu wó.»

Káa Jézù gii 'visì có ji ndú máa, «Ye kù 'dè có ji yo ta yúco máa, ndâ mbe kù kili i-mírì, ta ndâ mbe nó vò ndoò, bà ya gí 'bá mì Mbírì si yo mí ndii. ³² Ye 'dè có tí nó ji yo tacó Jòvànì tí mbe caka tí ndâ 'duù táánò gí gí mì yo muu to tí nó tí mbe nìbà tó kpokèjì ji ndâ 'duù, káa yo táánò ùnje gítí ndâ có mì wó lá. A ndâ mbe kili i-mírì ta ndâ mbe nó vò ndoò nó táánò ká ùnje gítí ndâ có mì wó. Yo táánò nò ndú tí gí, káa yo biya bà 'visì muu yo 'do tí ndâ vò kpokèjì mì yo gí.

Jézù lòkò'bò có gítí ndâ mbe bàkà nèté gbí njí nèbítì

³³ «Yo sè tù yo gítí 'bí có tí nó náa ye kù gii lòkò'bò ji yo nô. Ta 'bí o gbaànjé 'bí 'dakò gii rò njí mû-nèbítì mì wó, bìndi yí gii rò ndâ 'bí mû tí ndùgù gí tàkò, bìndi yí gii duu gùù tí bàndò bà pee nèbítì mí gbí, bìndi yí gii duu cèléngé tacó bà gbà i mí gbí njí tí nó. Bìndi yí gii kaa ndâ 'duù mí gbí, máa, ndú má pee nèbítì gí, bà nìndi ndú 'ví dù éno, wàa bà nìndi yì 'ví dù éno. Ndú mâ gii 'vii có ta 'dakò tí nó náa yí kaa ndú mí gbí njí nó cee gí, yí gii ya gí bà nó ndoò gí gbí tende muu to. ³⁴ Yí mâ gii nò o bà yù nèbítì dooko gí, yí gii tuu ndâ bòò mì wó ji ndâ mbe kù bàkà nèté gbí njí mì wó máa, ndú je bà nèbítì nìndi yì ji ndú wàa ndú 'ví gí tí jì yì.

³⁵ «Ndâ bòò mì mbe njí mâ gii yee ta ṛa có tí nó náa mbe tí ndú tuu ta ndú nó tí ndâ 'dakò tí nó mbe kù bàkà nèté gbí njí mì wó nó, ndâ 'dakò tí nó gii bàkà gbínje ta ndú, ta bà gbì ndú, ta bà 'vaka ndú ta díí. Bìndi ndú gii zì 'bí gbaànjé gí. ³⁶ Có ṛa vò i tí nó náa ndâ 'duù tí nó bàkà ta ndâ bòò mì mbe njí nó mâ gii yee gbí tù wó, yí gii tuu ndâ 'bí bòò mì wó káká'i, gbí nìno me mbè ndii ndâ kpédélé nìno gí ji ndú.

Káa ndâ 'dakò tí nò gii bàkà káa ndi ña ndâ vò i tí nó náa ndú bàkà ta ndâ kpédélé bòò mì mbe nji nó mítí ndâ ñinò. ³⁷ Bà ta'ô 'duù náa mbe nji gii tuu ji ndú a 'dóó 'viì mì wó ta bà koṛo có máa, <Ndú bà te duù mítí 'dóó 'viì mì ye gí.>

³⁸ «Káa ndâ mbe bàkà nèté gbí nji mâ gii ñò 'viì mì mbe nji kèji, ndú gii 'dè có gbí òkò tí ndú máa, <Ñizò a 'dóó mbe mbèlè tí nó ká kèji zò. Ndoò zi yí gí, wàa ndoo 'ví dù tí ndâ mbe mbèlè tí nó bìndi wó.> ³⁹ 'Viì tí nò mâ gii yee mì ndú, ndú gii ja yí 'do gbí nji gí nje o, bìndi ndú gii zi yí gí. ⁴⁰ À má éno, yo kpónó kú koṛo ta muu yo máa, mbe nji tí nò bà gii bàkà a ña yè ta ndâ mbe nèté tí nò?»

⁴¹ Káa ndú gii 'visì có ji yí máa, «Yí bà ziki ndâ vo-vò mbe nèté tí nò 'dáá gí, ta kponje gítí wálá. Bìndi yí bà gii pà ndâ 'bí cèe ngú mbe nèté mbe kú je bà i ñinò wó ji yí ta o bà kili i 'do gbí nji.»

⁴² Jézù bà-i-nò gii 'vee ndú, máa, «Yo jé 'deke có tí nó náa à cu mí gbí wáràgà mì Mbíri nó lá? Có tí nò máa, <'Dóó díí tí nó táánò náa ndâ mbe bì 'bá bè gí nó

ká gii gí tí cèe yú díí bà sè tà 'bá nò.

A Mbíri táánò ká bàkà éno,

Káa à ñikì gbí ṛo ndoo gé ndii gí.>

⁴³ «Má éno, ye kú 'dè có ji yo máa, <Á bà mò yo 'do 'bá mì Mbíri gí, wàa à 'ví je 'bá tí nò ji ndâ 'bí ña tende 'duù mbe kú bàkà tó i.> ⁴⁴ 'Duù má 'va tí wó pí díí tí nó náa ndâ mbe bì 'bá táánò bè gí nò, 'duù tí nò bà ki'viki tí vò ña ñinò. Káa à má díí tí nó ká 'va tí pí tí 'duù, díí tí nò bà 'ba'daka gbí 'duù tí nò gí.»

⁴⁵ Ndâ kpo-kpò 'duù gbí ngbàngà mì ndâ Jùdéyà má gii 'di có tí nó náa Jézù lòkò'bò nò, ndú gii ñò ní gí máa, yí kú lòkò'bò có tí nó a i gítí ndâ yì. ⁴⁶ Tacó éno, ndú gii jè ta bà pà kpokèji bà zèè yí, káa gúku ndâ mbè 'duù tí nò mbe kili mí mì Jézù nò gii kpò ndú gí. Tacó ndâ 'duù tí nò ñò ni gí máa, Jézù a mbe 'dòkò có mì Mbíri.

22

Jézù lòkò'bò có gítí o bà ko niì

¹ Jézù gii lòkò'bò có ji ndâ 'duù káká'i máa, ² «Ye bà 'vii Gba-gbíri mítí 'bí gbolò gba mbe bàkà i-zó-zò me gbolò ta o bà ko niì mì 'viì mì wó gí 'bá. ³ Bìndi yí gii tuu ndâ bòò mì wó gí tàkò ndâ 'duù tí nó náa yí ma có bà ko niì ji ndú nò. Káa gbèe 'duù gbí òkò tí ndú gii gí lá. ⁴ Bìndi yí gii tuu ndâ 'bí bòò mì wó káká'i máa, <Yo ya gí bà 'dè có ji ndâ 'duù tí nó náa ye ma có bà ko niì mì 'viì mì ye ji ndú nó máa, ye bàkà i-zó-zò cee gí. Nògí, ndú gí gí bà zò i.> ⁵ Ndâ bòò mì gba gii ya gí bà 'vanda ndi kòcò gba ji ndâ 'duù tí

nò gbaànjé-gbaànjé 'dáá gî. Káa có tí nò gii dù gbí tù ndú ká go mòngò gbí tù bô. Bìndi ndú gii 'vaaka ya ta ndi gbí ndâ 'dóó nèté mì ndú gbí muu ndú. Ndâ 'bí 'duù ya gí gbí njí mì ndú, ndâ 'bí 'duù 'vaaka ya gí bà mà 'vèlè, ⁶ ndâ 'bí 'duù òndi ndú gii zèè ndâ 'bí bòò mì gba náa yí tuu ndú nó, bìndi ndú gii bàkà ndâ i-nô mítí ndú, ndâ 'bí 'duù gii ziki ndâ 'bí bòò mì gba náa yí tuu ndú nò gî.

⁷ «Có òndi ndâ i tí nò náa ndâ 'duù tí nò bàkà nò mà gii yee tí gba, yí gii tuu ndâ àsikèrì mì wó máa ndú ya gí bà ziki ndâ 'duù tí nò, wàa ndú 'ví cu wu mítí ndâ 'bá mì ndú 'dáá gî. ⁸ Bìndi yí gii tuu ndâ 'bí bòò mì wó káká'i máa, <Ye bàkà ndâ i-zó-zò bà ko niì cee gî. Káa ndâ 'duù tí nó náa ye táánò ma có bà ko niì jì ndú nó 'vii tí ndâ mbe gí lá. ⁹ Má éno, yo ya ta ndi tí ndâ kpokèjì, wàa yo má 'de ndâ 'duù, yo 'ví tè'é tí ndú, wàa yo 'ví njèè i-zó-zò jì ndú, tacó ndâ yâ bà kpílì-kpìli.> ¹⁰ Ndâ bòò mì gba mà gii kili ndâ 'duù go có mì wó nò gî, ndú gii kaa ndú mí tà'i bà zò i.

¹¹ «Gba mà gii gí tacó bà 'vee ndâ wìrì mì wó, yí gii òndi 'bí 'dakò gbí òkò tí ndú mbe yuu me bòngò bà ya gí bà ko niì lá. ¹² Bìndi gba gii 'vee 'dakò tí nò, máa, <Áá kómbe ye, wò rì gí tà'i tí nó ta òndi kpokèjì ngàyi?> Káa bà 'visì có jì gba gii kpò 'dakò tí nò gî. ¹³ Bìndi gba gii 'dè có jì ndâ 'duù mì wó mbe kù kpòlò tí ndâ wìrì nó máa ndú ẹrẹ 'bí 'dakò tí nò gî, wàa ndú 'ví ẹrẹ kò wó gî, wàa ndú 'ví te yí 'va mí gbí 'dí'di'o sè, tí bàndò bà wa gbí ta bà 'vii tí ndâ 'duù. ¹⁴ Tacó à tè'é tí ndâ 'duù me mbè, káa yí ọrùka 'do gbí òkò tí ndú ká njí'díí.»

Có gítí bà gò i-mírì mì ndâ Jùdèyà jì gba Rómà

¹⁵ Ndâ 'bí mbe kpòlò tí tàkìlì mì ndâ Jùdèyà gii kili bà muu ndú káká'i tacó bà zèè Jézù 'do tí mè wó. ¹⁶ Bìndi ndú gii tuu ndâ 'bí mbe tala có mì ndú ta ndâ 'bí mbe kù tè gí tàkò có mì Èròdè tí gbolò gba, máa ndú ya gí mì Jézù, wàa ndú 'ví 'vee yí ta tìrì máa, «Mbe nìbà i, ze òndi wò ni tí 'duù òndi jáá, mbe kù nìbà kpokèjì mì Mbíri jì ndâ 'duù me ta tìrì lá gî. Wò delè cì gúku tí 'duù gbaànjé lá, tacó ndâ 'duù 'dáá gî kùro lo ká gbaànjé. ¹⁷ Có mì lo kpónó máa yè? Có mì lo máa, à dú tacó tí ndoó tí ndâ Jùdèyà bà gò i-mírì jì ngáángbá gba mì ndâ Rómánò? 'Dè jì ze gî.»

¹⁸ Káa Jézù gii 'di gbí tìrì mì ndú nò gî. Tacó éno, yí gii 'visì có jì ndú, máa, «Yo kù tala ye tacó yè, ndi yo ndâ mbe nambeè-ro? ¹⁹ Yo tù òndi njì gúrúsù tí nó náa yo kù gò jì ngáángbá gba mì ndâ Rómánò nò jì ye gî.»

Ndâ 'duù tí nò mâ giù tù ña ñì gùrúsù tí nò jì Jézù gî,
²⁰ Jézù giù 'vee ndú máa, «À ka mítí gùrúsù tí nó nó a muu
 'di, ta ñè wó náa à cu mítí nó?»

²¹ Káa ndú giù 'visì có jì Jézù máa, «A muu ngáángbá gba
 mì ndâ Ròmánò, ta ñè wó náa à cu nò.»

Tacó éno, Jézù giù 'visì có jì ndú, máa, «Má éno, yo je ndâ
 i mì gba mì ndâ Ròmánò jì ngáángbá gba mì ndâ Ròmánò,
 wàa yo 'ví je ndâ i mì Mbířì jì Mbířì.»

²² Ndâ 'duù tí nò mâ giù 'di ña có mì Jézù náa yí 'visì jì
 ndú gí tàkò 'vé mì ndú nò, nje ndú giù 'dèè gî, bìndi ndú giù
 ñjè jee yí mí bàndò mì wó.

Có gítí bà 'vala ndi ndâ ku 'do gbí muu'dú ndú

²³ Ta gbèè 'dê'o tí nò, ndâ 'bí ña Jùdéyà ñinó mbe ùnje
 gítí bà 'vala ndi ndâ ku 'do gbí muu'dú ndú lá nó, giù gí gí
 mì Jézù, bìndi ndú giù 'vee yí máa, ²⁴ «Mbe ñibà i, Mòze
 táánò 'dè có éno máa, 'duù má kò ñiì, káa ku giù je yí gî,
 ndú má jò ta ñiì tí nò lá, ná'vindí ku tí nó 'ví zèè 'bì nawù
 ku tí nó. Mbířì má je 'viì-'dakò jì ndú, 'viì tí nó 'ví dù gbí
 mòòkò bìndi ku tí nó. ²⁵ Káa ta 'bí o gbaànjé, 'bí 'viì-'dakò
 náa nawu ndú jò ndú vô-nje só giù kò ñiì, káa ku giù je yí si
 ndú jò ta ñiì tí nò lá. ²⁶ 'Bí ná'vindí 'viì-'dakò tí nó gbaànjé
 giù zèè 'bì nawù ku bìndi wó, káa ndú giù jò ta yí lá, bìndi
 ku giù je 'viì-'dakò tí nó gí tàkò ná'vindí wó gí. Ndâ 'viì-'dakò
 tí nó vô-nje só gbí yì mì nawu ndú nò 'dáá gí tẹ̀rì á cikii ñiì
 tí nó gí. Ku delè giù ñuka ndú gbaànjé-gbaànjé 'dáá gí. Káa
 gbèè 'bí 'duù gbí òkò tí ndú mbe jò 'viì ta yí wálá. ²⁷ Bìndi
 ñiì tí nó giù cì tí ndòngbú 'duù gí tàkò ndú. ²⁸ Má éno, ñiì tí
 nó bà dù a ñiì mì 'di gbí òkò tí ndú wúnò ta o bà 'vala ndi
 ndâ ku á 'do gbí muu'dú ndú?»

²⁹ Káa Jézù giù 'visì có jì ndú máa, «Có mì yo nò lè gî. Tacó
 yo 'di gbí ndâ có tí nó náa à cu mí gbí wáràgà mì Mbířì nó
 lá. Yo delè 'di gbí ndâ kpokèjì bà bàkà ndâ i mì Mbířì lá.
³⁰ Tacó ta o bà 'vala ndi ndâ ku á 'do gbí muu'dú ndú wúnò,
 ndâ 'dakò ta ndâ ñiì bà kò tí ndú káká'i wálá. Tacó ndâ 'duù
 ta o tí nó bà dù go ndâ basilì á gbířì. ³¹ Káa à má gítí có bà
 'vala ndi ndâ ku á 'do gbí muu'dú ndú, yo jé 'deke có tí nó
 gbí wáràgà mì Mbířì nó lá? ³² Mbířì táánò 'dè có jì Mòze,
 máa,

<Ye a Mbířì mì Àbìráámò,
 ye a Mbířì mì Ìzákò,
 ye a Mbířì mì Jàkóbè.>

Káa Mbířì táánò 'dè có tí nó jì Mòze si ndâ 'duù tí nó náa
 yí 'deke ndú, máa yì a Mbířì mì ndú nò, cì sàà gí. Káa yí
 kpòò káa Mbířì mì ndú. Gbí éno máa, ndâ 'duù tí nó kpòò
 kú 'vala bìndi bà cì ndú.»

³³ Ndâ mbè 'duù tí nò mbe tí mí mì Jézù nò mâ giì 'di có tí nò náa yí 'visì ji ndâ ña ndâ Jùdèyà nò mbe 'dè có éno máa ndâ ku bà 'vala ndi ndú 'do gbí muu'dú ndú wálá nò, nje ndú giì 'dèè gítí ña bà ñibà i mì wó nò gí.

Ndâ mbe kpolo tí tàkìì mì ndâ Jùdèyà 'vee Jézù gítí kpóló-kpolo có gbí tàkìì mì ndú

³⁴ Ndâ mbe kpolo tí tàkìì mì ndâ Jùdèyà mâ giì 'di có éno máa Jézù kpò nje ndâ 'bí ña Jùdèyà ñinó mbe kù 'dè có máa ndâ ku bà 'vala ndi ndú 'do gbí muu'dú ndú wálá nó gí, ndú giì kili bà muu ndú, bìndi ndú giì kaa ya gí mì Jézù.

³⁵ Bìndi 'bí 'duù gbaànjé 'do gbí òkò tí ndú tí cèè gbolò mbe 'di gbí tàkìì mì ndâ Jùdèyà giì 'vee Jézù ta tiṛì, máa, ³⁶ «Mbe ñibà i, kpóló-kpolo có gbí òkò ndá có mì Mòze 'dáá gí a có ngàyi?»

³⁷ Káa Jézù giì 'visì có ji yí máa, «Kpóló-kpolo có gbí òkò ndá có mì Mòze 'dáá gí a ñinó máa,

<Wò 'ví zè Mbíṛì tí Mbe tí lo ñikì ta njembí lo gbaànjé, ta lilí lo gbaànjé, delè ta bà koṛo có mì lo gbaànjé.>

³⁸ Ñinò a kpédélé có, delè tí kpóló-kpolo có mbe ndii ndâ 'bí sè có mì Mòze 'dáá gí ká nò. ³⁹ 'Bí có mì Mòze mbe giì kpolo gí tàkò ñinò a ñinó máa,

<Wò 'ví zè ndâ 'bí ká lo ñikì go ba zè 'dóó tí lo ñikì mì lo.>

⁴⁰ Ndâ có mì Mòze, ta ndâ bà ñibà i mì ndâ mbe 'dòkò có mì Mbíṛì táánò mì 'dáá ká mí tí ndâ có tí nò sósò'ò nò.»

Bìndi-Mbíṛì me káa 'viì mì Dàvidè cuki lá, yí delè a Mbe tí Dàvidè

⁴¹ Jézù giì 'vee ndâ mbe kpolo tí tàkìì mì ndâ Jùdèyà tí nó mbe tí 'dee yí gí nó máa, «Kóṛó-koṛo có mì yo kpónó gítí Bìndi-Mbíṛì máa yè? Yí a 'viì mì 'di?»

⁴² Káa ndú giì 'visì có ji yí máa, «Yí a 'viì mì Dàvidè.»

⁴³ Káa Jézù giì 'vee ndú káká'i máa, «Má éno, à cu mí gbí wáràgà mì Mbíṛì máa, Dàvidè táánò 'dè kòcò ta wotí mì Bèṛi-mì-Mbíṛì gítí Bìndi-Mbíṛì máa,

⁴⁴ <Mbíṛì 'dè có ji Mbe tí ye máa,

«Kì tí lo to gbí kù'bì mì ye,

yeé tí o tí nó náa ye bà bàkà ndâ ku'di mì lo tí ndâ i-tà-tàmà mì lo.» >

⁴⁵ «Má éno, Dàvidè má kù nì mí tí Bìndi-Mbíṛì a <Mbe tí ye,> Bìndi-Mbíṛì bà giì dù tí 'viì mì Dàvidè ta ña kpokèjì ngàyi?»

⁴⁶ Káa bà 'visì có gí tàkò 'vé mì Jézù nò giì kpò ndú gí. Delè 'bí 'duù káká'i mbe giì yeeke tí wó ta bà 'vee yí gítí 'bí có 'do gbí ṛi tí nò kù ya gí kùṛo wálá.

23

Jézù kpo-gbí-tà-tù ndâ 'duù gítí ña i mì ndâ mbe 'di gbí-o, tí ndâ mbe kpolo tí tàkìì mì ndâ Jùdéyà

¹ Ta o tí nò Jézù gii kpo-gbí-tà-tù ndâ mbe tala có mì wó ta ndâ 'bí 'duù me mbè, máa, ² «Ndâ mbe 'di gbí-o, tí ndâ mbe kpolo tí tàkìì mì ndâ Jùdéyà, a ndâ mbe ki tí pí jàlàmbà bìndi Mòze. ³ Má éno, yo 'ví kpolo tí ndâ có tí nó náa ndú kù ma ji yo nô. Yo delè 'ví bàkà go ndâ có tí nò. Káa yo 'ví mèlè ndi bà bàkà ña ndâ i mì ndú lá, tacó ndú kù ma ndâ có mì Mòze ji ndâ 'duù, káa ndú bàkà go ndâ có tí nò lá. ⁴ I tí ndú a bà 'deeke du koṛi tacó bà ba ta gbímbí ndâ 'duù. Káa ndú jé gítí bà tee vòó sili 'bì ndú mítí ba koṛi tacó bà koni ndâ mbe kù òlú tí nò wálá! ⁵ Ndú ta o 'dáá gí kù mà tí ndú ta bà bàkà ndâ i mì ndú ká mà, tacó wàa ndâ 'duù 'ví ñò ta ndâ yì. Ndâ kúúkpá mì ndú me kpo-kpò, bìndi ña bà me vòngbò-vòngbò mì nje ndâ bongo mì ndú mì sè ndâ 'bí 'duù wálá. ⁶⁻⁷ Ndú má yee tí bàndò ta mbè ndâ 'duù tí, à tí ndú káa go bà bàkà tí ndú, wàa ndâ 'duù 'dáá gí 'ví ñò ndâ yì ni tí ndâ cèe 'duù, delè tí ndâ kpo-kpò 'duù mbe 'di gbí tàkìì mì ndâ Jùdéyà ndii sè ndâ 'bí Jùdéyà 'dáá gí, gí. Có mì ndú gbí njembí ndú máa, ndâ 'duù 'ví tè'é tí ndâ yì ká ta ndâ kpo-kpò ɾè, go ndâ <Mbe nìbà i>.

⁸ «Káa yo 'ví si 'duù 'ví nì <Mbe nìbà i> mítí yo lá, tacó mbe nìbà i ji yo ká gbaànjé, bìndi yo 'dáá gí a ndâ ná'vindí. ⁹ Wàa yo delè 'ví nì <Buù> á mítí 'bí 'duù á muu to tí nó lá, tacó Bu yo ká gbaànjé gbìrì. ¹⁰ Ndâ 'duù 'ví nì ndâ <Mbe tí ze> mítí yo delè lá, tacó mbe tí yo ká gbaànjé tí Bìndi-Mbìrì. ¹¹ 'Duù ñinó tí gbolò 'duù gbí òkò tí yo 'dáá gí nó 'ví dù tí bòò mì yo. ¹² 'Duù má si tí wó tí cèe 'duù, Mbìrì bà si yí tí i wálá, káa 'duù má si tí wó tí i lá, Mbìrì bà te duù mítí wó.»

Ndâ kpo-kpò 'duù mì ndâ Jùdéyà bà ñò mítí ndú

¹³ Jézù gii 'dè có ji ndâ mbe nìbà i, tí ndâ mbe kpolo tí tàkìì mì ndâ Jùdéyà, máa, «Yo tí ndâ mbe nìbà i, tí ndâ mbe kpolo tí tàkìì mì ndâ Jùdéyà, yo tí ndâ mbe nambeè-ɾo! Yo bà ñò mítí yo, tacó yo nè njekèjì 'bá mì Mbìrì 'do tí ndâ 'duù gí. Yo jèjèèkè tí yo mí njekèjì mì Mbìrì ji ndâ 'duù go bà jèjèèkè tí ndâ kí mí nje mbu. Ndú gí gbí mbu wálá, káa ndú delè gí bà si kpokèjì ji ndâ 'bí ña sè wàa ndú 'ví ya tí gí gbí mbu ká wálá.

¹⁴ «Yo tí ndâ mbe nìbà i, tí ndâ mbe kpolo tí tàkìì mì ndâ Jùdéyà, bà ñò mítí yo, tacó yo a ndâ mbe nambeè-ɾo. Wú'dè ɾè'dè ndâ nawù ku zii ji yo miì gí. Yo kù 'buuku muu ndâ vò i mì yo ta bà bàkà tí yo tí ndâ mbe 'deke tí yo ji Mbìrì ta sí gbí wálá.

15 «Yo tí ndâ mbe nìbà i, tí ndâ mbe kpolo tí tàkìì mì ndâ Jùdèyà, bà ò mítí yo! Yo si sè to lá, yo nò cee pí gú, cee muu ngo, máa, yo kù pà ndâ 'duù tacó wàa yo 'ví gí ta ndú gí gbí tàkìì mì yo tí ndâ Jùdèyà. Káa yo má tò kò yo ta gbèè 'duù, yo gii bàkà yí gí tí vò 'duù ndii yo ta bà sósò'ò.

16 «Yo tí ndâ mbe sú ọ̀ mbe kù túbà kpokèjì ji ndâ 'duù, yo bà ò mítí yo! Yo kù 'dè có máa, 'duù má be tí 'bá-Mbí̀rì, ònò me có ká nò lá. Káa 'duù má be tí dâ'bi tí nó á tà'i 'bá-Mbí̀rì nó, kózò tí wó 'ví bàkà go có tí nò. 17 Gbí có mì yo wálá! Kpóló-kpolo i kpónó a dâ'bi wèè, kpóló-kpolo i a 'bá-Mbí̀rì, tí 'bá tí nó náa á má te dâ'bi á mí tà , káa dâ'bi tí nó gí tí i mì Mbí̀rì gí nó? 18 'Bí có ọ̀nónókó mì yo káká'i a ònò máa, 'duù má be tí bàndò bà te i-cí-ci ji Mbí̀rì, ònò káa làmbu có sínò. Káa 'duù má be tí i-cí-ci, yí ga wú mítí miyi wó gí. 19 À kpolo a có i-cí-ci wèè, à kpolo a có bàndò bà ci i ji Mbí̀rì mbe bàkà i tí nò náa á ci nò tí i mì Mbí̀rì nó? Yo a ndâ ọ̀nónókó 'duù mbe 'di gbí-o lá. 20 Má éno, 'duù má be tí bàndò bà ci i ji Mbí̀rì, yí be me káa tí kùnga bàndò cuki lá. Yí nì a ndâ bàndò tí nò ta i-cí-ci tí nó náa à tí nò. 21 'Duù delè má be tí 'bá-Mbí̀rì, yí nì me káa 'bá cuki lá. Yí be a tí Mbí̀rì tí mbe kù 'vala tà'i tí nò. 22 Bìndi 'duù má be tí rì, yí kù be nò a tí ndâ jàlàmbà mì Mbí̀rì ta Mbí̀rì tí mbe kù ki tí pí jàlàmbà tí nò.

23 «Yo tí ndâ mbe nìbà i, tí ndâ mbe kpolo tí tàkìì mì ndâ Jùdèyà, yo bà ò mítí yo, tacó yo a ndâ mbe nambeè-ọ̀! Yo kù si ọ̀ Mbí̀rì ta bà gò ndâ ví i-gbí-njì ta i gbí ndú wálá, go ndâ kpátùyà, go có mì Mòze. Yo kpèti má bàkà éno gí, yo kùtáa 'ví ò-bà-mbí ndâ kpóló-kpolo có mì Mòze, go ndâ có gítí bà waa có ta yúco, ta bà ò yè ọ̀ ndâ 'duù, ta bà dù tí ndâ 'duù jáá nó lá. 24 Yo a ndâ mbe sú ọ̀ mbe kù túbà kpokèjì ji ndâ 'duù! Yo a ndâ mbe sú ọ̀ mbe kù guu ngo njú-njù mì yo ta kùtá, máa, ndâ ví gú'i gbí ngo bà lì tàkòcò yo, káa yo kù miyi kùyù ya ta nó!

25 «Yo tí ndâ mbe nìbà i, tí ndâ mbe kpolo tí tàkìì mì ndâ Jùdèyà, bà ò mítí yo, tacó yo a ndâ mbe nambeè-ọ̀! Yo kù 'dè líkí nje ji ndâ 'duù, káa à yè gbí njembí yo cuki káa có gítí bà kùmùkù ndâ i mì ndú ta wotí gítí miyi yo; yo go 'duù ònò mbe kù caka kapí ndâ ká'i si gbí ndú ta bèti nò. 26 Yo tí ndâ mbe kpolo tí tàkìì mì ndâ Jùdèyà a ndâ mbe sú ọ̀! Yo kùtáa bà caka a gbí ndâ ká'i kùro má kózò gí, bìndi yo 'ví gii caka kapí ndú.

27 «Yo tí ndâ mbe nìbà i, tí ndâ mbe kpolo tí tàkìì mì ndâ Jùdèyà bà ò mítí yo, tacó yo a ndâ mbe nambeè-ọ̀! Yo go ndâ muu'dú náa à te banga mítí ndú ta bà toro cé-ce mànò mítí ndú, káa tó i gbí guù á tà banga tí nò bìndi ndâ kù 'bili

ku, ta zì ku, wálá. ²⁸ Yo go banga muu'dú, tacó ndâ 'duù kù ñò yo go ndâ tó 'duù mbe kù co tí jáá kpokèjì, káa yo a cèè ndâ vò 'duù, tí ndâ kpo-kpò mbe nambeè-ṛo.

²⁹ «Yo tí ndâ mbe ñibà i, tí ndâ mbe kpolo tí tàkìì mì ndâ Jùdèyà, yo a ndâ mbe nambeè-ṛo! Yo tí ndâ mbe kù te banga mítí ndâ bàndò bà duu ndâ mbe 'dòkò có mì Mbírì! Yo tí ndâ mbe kù te banga mítí ndâ muu'dú ndâ tó 'duù mì Mbírì! Yo bà ñò mítí yo, ³⁰ tacó yo kù 'dè 'véṛè éno máa, <Ze táánò má 'vala gbí o mì ndâ ká gù ze, ze bà gbètèkè mbelè ndâ mbe 'dòkò có mì Mbírì mítí 'bì ze go i mì ndú wálá.> ³¹ Má éno, yo kù yù nò a gbí tí yo á gí sè ta kpéétí yo, máa, yo a ndâ 'viì mì ndâ 'duù tí nó táánò mbe ziki ndâ mbe 'dòkò có mì Mbírì nò! ³² Nògí, yo cee sè nèté tí nó táánò náa ndâ bu yo 'bità nó gí. ³³ Yo a ndâ kpoo! Yo a ndâ 'viì mì ndâ gùlù kpoo! Yo bà ndo 'do gbí bà waa có mítí yo mì Mbírì co tí kpokèjì ngàyi?

³⁴ «Má éno, ye kù gii tuu ndâ 'bí ngú mbe 'dòkò có mì Mbírì, ta ndâ 'bí ngú mbe 'di gbí-o, ta ndâ 'bí ngú mbe ñibà i jì yo. Yo bà gii ziki ndâ 'bí 'duù gbí òkò tí ndú gí. Yo bà gii gbì ndâ 'bí ta ndi tí ndâ bàndò bà kili yo. Yo bà mòkò ndú cee gbí ndâ gbata 'dáá gí, bìndi yo bà gii le ndâ 'bí lé-le. ³⁵⁻³⁶ Ye bà tuu ndâ ngú 'duù tí nó jì yo tacó wàa có tàkò ndâ mbelè ndâ tó 'duù mì Mbírì 'dáá gí, mbe 'bità bà yee to á 'do tí bà 'bità bà suu to tí nó, mbe 'bità 'do tí mbelè Àbélé tí yê sínò ta có mì wó ta ná'vindí wó wálá, yee tí Zàkàríyà tí 'viì mì Bàràkíyà, náa ndâ gù yo zi yí mí ṛègbà bàndò bà te i-cí-ci á tà'i 'bá-Mbírì nó, 'ví dù tí 'bì yo tí ndâ 'duù tí nó gbí o tí nó, nò!»

Jézù 'deke tí wó tacó tí ndâ 'duù Jèrùzàlémè

³⁷ Jézù bà-i-nò gii 'deke tí wó tacó tí ndâ 'duù Jèrùzàlémè máa, «Ákoo Jèrùzàlémè, Jèrùzàlémè! Wò ziki ndâ mbe 'dòkò có mì Mbírì, tí ndâ 'duù ñinó náa Mbírì tuu ndú jì wò nó gí. Ye jè ta bà kili ndâ 'viì mì lo go bà kili ndâ 'viì mì na nguù gí tà mbí wó ta bà me mbè, káa à kpò ye gí. ³⁸ Ye bà si éno! 'Bá mì lo bà 'bu gí, ³⁹ tacó ye ci wò gí. Wò bà ñò ye ta ṛo lo káká'i wálá, yee tí o tí nó náa wò bà 'dè ta nje lo máa, «À ùlù mbe gí ta ṛè mì Mbe tí ndoo!» gí.»

24

Jézù 'dè có gítí bà mèèkè Jèrùzàlémè

¹ Jézù mà gii co gí sè 'do gbí ndùgù 'bá-Mbírì gí, ndâ mbe tala có mì wó gii ùlù banga tí ndâ 'bá tí nó a bàndò 'bá-Mbírì nó jì yí si yí kù bàkà có bà nje nó. ² Káa Jézù gii 'visì có jì ndú máa, «Yo ñò ndâ díí tí nó 'dáá gí, gí? Áá bà gii

ki'viki ndâ banga 'bá tí nò 'dáá náa yo kù nò nò lú' bú-lú' bú gî! 'Bí gbèe dúú bà gii dù pí ka wó bà-i-nò wálá.»

³ Ndâ Jézù mâ gii yee ta ndâ mbe tala có mì wó pí Gú Mbâ gî, yí gii ki tí wó to, bìndi ndâ mbe tala có mì wó gii 'vee yí tà bèngii máa, «Áá bà ki'viki ndâ 'bá tí nò gí to ta o ngayi? Káa ze bà nò ni mí tí yè? Ze delè 'ví nò ndâ ndòngbú o, ta o bà gii 'Vii-mì-'Dakò ni mí tí yè?»

Bà 'bità ndâ vò o

⁴ Káa Jézù bà-i-nò gii 'visì có ji ndú máa, «Yo kpolo tí yo, máa 'bí 'duù 'ví ñonoko yo lá. ⁵ Tacó ndâ 'duù me mbè ta o tí nò bà gii ta rẹ ye, ndú bà bàkà tí ndú tí ndâ Bìndi-Mbíri ta wotí. Ndâ ña ndâ 'duù tí nò bà gii tí ndâ mbe ñònòkò muu ndâ 'duù me mbè. ⁶ Yo delè ta o tí nò bà 'di có gítí ndâ kpo-kpò gó, ta ndâ fiíni-fiini có gítí ndâ kpo-kpò gó. Káa njembí yo 'ví mù lá, tacó ndâ i tí nò 'dáá gî bà me tí gí, káa ndòngbú o kálásè. ⁷ Tacó ta o tí nò ndâ 'duù 'do muu to kè'bí bà ya gí bà tè 'bá mì ndâ 'bí ka ndú ta gó. Ndâ kpo-kpò gba bà tè ndâ ka ndú ta gó. Làngàwìrì bà tè to. To bà gii tanga tí tí ndâ bàndò me mbè. ⁸ Ndâ i tí nò 'dáá gî bà dù káa bà 'bità gó-káyì sínò.

⁹ «Ta o tí nò, ndâ 'duù muu to tí nó 'dáá gî bà sogo yo á muu ye. Ndú bà gii kaa yo ya tí gí gbí ngbàngà, bìndi ndâ gba bà gii waa có mí tí yo ta 'vére. Ndú bà kaa yo ji ndâ 'duù máa ndú mèkè'i tí yo, wàa ndú 'ví ziki yo gí. ¹⁰ Ndâ 'duù me mbè 'do gbí òkò tí ndâ 'duù mì ye bà bè ye gí. Ndú delè bà kpì ngbàngà tí ndâ 'bí ka ndú ñinó mbe kù tee njembí ndú mí tí ye nò. Ndâ 'duù bà gii sogo tí ndú gbí òkò tí ndú. ¹¹ Ta o tí nò delè, ndâ sú mbe 'dòkò có mì Mbíri me mbè bà oloko kù ñònòkò muu ndâ 'duù 'do tí cèe kpokèjì. ¹² Ndâ 'duù bà zè tí ndú gbí òkò tí ndú ta o tí nò nìkì dúú-dúú wálá, tacó yú có bà gii dù wálá. ¹³ Káa Mbíri bà 'vala ndâ 'duù ñinó mbe sè kò ndú á mí to tí kpoò yee tí ndòngbú ndâ vò o tí nò nó gí.

¹⁴ «À delè bà ma a Banga-Ngú-Có gítí bà dù Mbíri tí gba ji ndâ 'duù muu to tí nó má 'dáá kózò gí, bìndi ndòngbú o bà gii gí.

Ndâ 'duù Jèrùzàlémè bà nò vò i ñinó ta ña wálá nò

¹⁵ «Má ènò, yo má gii nò ña vò i tí nó ta go bà nò yí rẹ ro ndâ 'duù tí ndú wálá, náa Dàniyéle tí mbe 'dòkò có mì Mbíri dígísèé 'dè cò gítí wó nó, co kù rọ tíyò á rẹgbà 'bá-Mbíri gí ('duù tí nó mbe kù 'deke i tí nó, nó 'ví kojo muu wó), ¹⁶ bìndi , ndâ 'duù gbí to Jùdéyà 'ví kaa ta ngèlè ya gí bà ngùu tí ndú pí ndâ gú. ¹⁷ Duù ta o tí nò má kù tèwo wó á tàzo 'bá, yí 'ví ndii ká ta gbí muu wó ya gí bà pà kpokèjì

'wálá. Yí 'ví koṛo có me gítí bà ya gí bà zeke bà ndâ i mì wó tà'i nò lá. ¹⁸ Duù delè ta o tí nò má gbí njí, yí 'ví ndii ká ta kpokèjì ká ya gí bà pà bàndò 'wálá. Yí 'ví koṛo có gítí bà ì ngèlè ya gí bà kaa ndâ bòngò mì wó 'do 'bá lá. ¹⁹ Káa àá bà volo jì ndâ 'duù nìno ta ndâ víi 'viì ká mì ndú nó, ta ndâ nawu ndâ dó 'viì, ta ndâ mbe nakáyì gbí ndâ sili tí nò ngé! ²⁰ Má éno, yo 'deke tí yo jì Mbíri máa vò o tí nò 'ví dù me ta bitii bèmbíli lá. À delè 'ví dù me ta ri bà wotí gbí tàkii mì yo tí ndâ Jùdéyà lá. ²¹ Tacó ña ndâ vò i tí nò bà gii bàkà tí ta o tí nò nò, jé sàà bàkà tí 'do tí o bà 'bità bà suu to tí nó mì Mbíri yee tí wúnó lá. Ndú delè káká'i bà bàkà tí wálá. ²² Mbíri táánò má ja tí o tí nò lá, sè 'duù gbaànjé gí bà dù wálá. Káa yí ja tí o tí nò gí, tacó bà 'vala ndâ 'duù mì wó náa yí ruka ndú nò.

O bà gí 'Viì-mì-'Dakò wúnò bà gíri tí wálá

²³ «'Bí 'duù ta o tí nò má 'dè có jì yo, máa, <Yo zeke'o gi, Bìndi-Mbíri nò! Yí a i zò!> Yo 'ví ùnje gítí có mì wó nò lá. ²⁴ Tacó ta o tí nò ndâ mbe bàkà tí ndú tí ndâ bìndi-Mbíri ta ndâ mbe bàkà tí ndú tí ndâ mbe 'dòkò có mì Mbíri me mbè bà oloko kù bàkà ndâ serè tacó bà eendi ndâ 'duù 'dáá gí, kpétí káa ndâ 'duù nìno náa Mbíri ruka ndú gí nò, náa ndú má 'de kpokèjì gítí bà me éno gí nò. ²⁵ Má éno, yo kpolo ɾo yo, tacó ye 'va nò a gbí tù yo gítí bà gí o tí nò gí.

²⁶ «Má éno, ndâ vò 'duù tí nò má eendi yo ta o tí nò máa, <Yo nò 'Viì-mì-'Dakò ngéé gbí kángáá nga ngoò zò!> yo 'ví ya gí ká lá. ²⁷ Ndú delè má tù 'bì ndú jì yo máa, <'Viì-mì-'Dakò kù ngùù tí wó ngéé mítí bàndò tí zò!> yo 'ví tè gí tàkò có mì ndú nò lá. Tacó bà gí 'Viì-mì-'Dakò bà dù go ngbàngbàri mbe ba i gbaànjé bìndi yí gii rẹngà cee to 'dáá gí. ²⁸ Ndâ gálambá má yaà kere-kèrèè, gbí éno máa, ku i kuu gbí to tí nò. Káa à me 'duù ká kù túbà ku nò jì ndú lá. Má éno, à delè me 'duù ká bà túbà o bà gí 'Viì-mì-'Dakò jì yo lá.

²⁹ «Ngé bìndi ndâ vò i tí nò, ɾo ri bà gii 'di gí, ngba pì bà gii dù wálá, ndâ yii bà gii 'duku 'do tàrì gí to, tàrì bà gii ngaka tí. ³⁰ Nògí, 'Viì-mì-'Dakò bà gii co go serè á tàrì, bìndi ndâ 'duù muu to tí nó 'dáá gí bà gii zèè muu ndú ta bà nò 'Viì-mì-'Dakò kù da nó ta wotí tí co gbí kùlù mù ngbèzèè kù gí gí muu to tí nò. ³¹ Gbí mòngò bà gii me tí ta wotí tí, bìndi yí bà gii tuu ndâ basìli ya gí bà tè'é tí ndâ 'duù mì wó náa yí ruka ndú nó cee muu to tí nó 'dáá gí.

³² «Mbiìgá má 'bità bà tù dó kpâ gí, yo nò ni gí máa bèmbíli dooko gí. ³³ Má éno, yo má nò ndâ i tí nò náa ye 'dè có jì yo gítí ndú nò kù bàkà tí, yo 'ví koṛo muu yo máa, o bà gí 'Viì-mì-'Dakò dooko jé'déé gí. ³⁴ Yo te mí gbí muu yo

máa, ndâ i tí nò 'dáá náa ye 'dè có gítí ndú ji yo nò bà bàkà tí kùro o bà mì ndâ 'duù tí nó gbí o tí nó nò. ³⁵ Ndâ tàrì ta to tí nó bà cee gî, káa, ndâ có mì ye bà dù cóó ká tí bàndò mì ndú. ³⁶ Káa à má gítí ndâ o ta ɾi tí nò, 'bí 'duù gbaànjé mbe ɲò ni wálá. À kpétí káa ndâ basìli gbìrì, ndú ɲò ni lá. 'Viì delè ɲò ni ká lá. À káa Buù ta kpéetí wó ká ɲò ni

³⁷ «Yo kpolo tí yo, tacó ɲa ndâ i tí nó táánò mbe bàkà ndâ 'duù gbí o mì Nówà nó bà gii 'de ndâ 'duù ta o bà gii 'Viì-mi-'Dakò. ³⁸ Tacó áá táánò ta kùro bà ò ngo gbí o mì Nówà, ndâ 'duù kù zò i, ndâ 'duù kù ɲù i, ndâ 'dakò ta ndâ niì kù kò tí ndú yee ká ngé tí o bà o Nówà gí gbí gbâ. ³⁹ Ndú koɾo 'bí làmbu có ɲí'dí éno máa, vò i kèjì nò, ngé gî lá, yee ká tí o tí nó náa ngo gii ò có tàkò ndú léé gî. À wúnò bà dù go éno ta o bà gii 'Viì-mi-'Dakò. ⁴⁰ Ta o tí nò ndâ 'dakò má sósò'ò kù bàkà nèté gbí ɲí, áá bà je 'bí 'duù gbaànjé gî, si 'bí ka wó. ⁴¹ À delè má 'de ndâ niì sósò'ò kù no 'vuù, áá bà je 'bí 'duù gbaànjé, si ka wó ta kpéetí wó mí ɾo 'vuù. ⁴² Káa à má éno, yo 'ví kpolo tí yo, tacó yo bà ɲò o tí nó náa Mbe tí yo bà gii gbí nó ni wálá. ⁴³ Káa yo 'ví te mí gbí muu yo máa, mbe 'bá kùtàá má ɲò o bà gii mbe ngbà ta bèbìli ni gî, yí bà dù tí zò'o, tacó wàa, mbe ngbà 'ví ngbà ndâ i mì wó lá. ⁴⁴ Má éno, yo delè 'ví 'viindi tí yo, tacó 'Viì-mi-'Dakò bà gbaaka yo wúnò gbááká-gbaaka ta o bà gii yí.

⁴⁵ «Má éno, yo koɾo muu yo gi. Gba kù si ndâ i-'bá mì wó náa yí kpétí má 'bá wálá a i mí 'bì ɲa bòò ngàyi? Yí kù si ndâ i-'bá mì wó náa yí kpétí kù ya ká gí muu ɲà nó a i mí 'bì ɲa bòò ɲìnó ta muu kuu tí wó, delè mbe kù bàkà nèté ta njembí wó gbaànjé nò. ⁴⁶ Gba má dele ndi wó 'do muu nó gí gí bà 'de ndâ 'duù 'bá mì wó ta líkí'o tí ndú, yí bà peteke tàkòcò tó bòò mì wó nò ta ɲa wálá, ⁴⁷ ta bà bàkà yí tí mbe kpolo tí ndâ i-'bá mì wó 'dáá gî. ⁴⁸ Káa wò ɲìndi lo tí vò bòò mbe tee mbí lo mítí nèté mì lo lá bà gii koɾo a có máa, <Gba kpónó a ye!> ⁴⁹ Bìndi wò bà gii 'bì a tà bà mèèkè'i tí ndâ 'bí ka lo bòò ɲìnó náa yo kù bàkà nèté ta ndú bà gbèè to nò. Wò delè bà gii zèè kpolo ma a ngé bà zò i ta bà ɲù pe ta ndâ wú-pe. ⁵⁰ Vò bòò tí nò bà gu a ndiì ta bà gii gba. ⁵¹ Bìndi yí bà gii 'de tí wó kù wa gbí ta bà 'viì tí wó gbí sé'i á mì ndú ta ndâ mbe nambeè-ɾo.»

25

Jézù lòkò'bò có gítí ndâ 'bí mbutu 'vinî muu'bì

¹ Ta o tí nò Jézù gii lòkò'bò có ji ndâ mbe tala có mì wó, máa, «Ndâ ɲa ndâ 'duù tí nó náa, Gba-gbìrì kù zogo ndú nó go ndâ 'bí 'vinî muu'bì mbe kaa 'do 'bá mì ndú ya tacó bà

ṅò 'bí 'dakò náá à kù ko niì mì wó gí 'bá. ² Ndá 'bí 'duù vô 'do gbí òkò tí ndá 'viní tí nò gii dù a ndá mbe koṛo có. Káa muu tí sè ndá 'bí ka ndú ñinó vô nó wálá. ³ Ndá 'viní ñinó mbe ni bà koṛo có lá nò gii ɾuka i tacó bà tù ta wu tacó bà ṅò ta gbíro mbe kù kò niì nó ká ɾuka. ⁴ Káa ndá 'bí ka ndú ñinó vô ta muu kuu tí ndú nó gii kaa ndá 'bí i bà tù wu gítí bà-i-mi-i. ⁵ Ndú mâ gii yee tí 'bá tí nó náá à kù ko niì gítí nó, ndú gii 'de ndá 'duù kù ù bà gí mbe kù kò niì. Ndá 'duù dù kpòò, káa yí gí lá. Bìndi ndú gii mii 'dáá ta ɾi gí. ⁶ O mâ gii gbooko gí, ndú bà gii gundiì 'do tí ɾi ta kòcò 'bí 'duù kù gbà ndú, máa, <Mbe kò ngú niì yee gí! Yo ya gí kùro wó!>

⁷ «Ndá 'viní tí nò mâ gii ziya, ndú gii 'de ndá i bà tù wu mì ndú doo cee gí. Bìndi ndá 'viní ñinó vô ta muu tí ndú nó gii 'bità bà òlò wu míti ndá 'bí i bà tù wu ñinó náa ndú kùtáa kaa gítí có bà-i-mi-i nò. ⁸ Ndá 'bí ka ndú ñinó tí ndá mbe ñónókó mbe gí ta ndá 'bí i bà tù wu lá nó mâ gii yù ndá 'bí i bà tù wu 'do tí ndú, máa, <Yo ɾuka ndá 'bí i bà tù wu ji ze náa ndá ñin di ze doo cee gí nò,> ⁹ ndú bà-i-nò gii 'visì có ji ndú máa, <Yo ya gí bà pà 'do kè'bí, tacó ndá ñinó mì ze nó bà tè ta ndoo wálá!>

¹⁰ «Ndá mbe ñónókó tí nò mâ gii ya wê-wê gí bà pà ndá i bà tù wu, ndú mâ gii dele ndi ndú á 'do kà, ndú gii 'de ndá 'duù ñinó kùtáa mbe 'viindi tí ndú sàà gí nó kaa ya gí tà'i ta ndá mbe kù kò niì gí. ¹¹ Ndú mâ gii gbà njekèjì ta bà tè'é máa, <Njaanga njekèjì ji ze, Buù! Njaanga njekèjì ji ze, Buù!> ¹² 'Dakò tí nò náá à kù ko niì mì wó nò gii 'visì có ji ndú máa, <Ye kù 'dè có ji yo ta yú có máa, «Ye ñò yo ni lá.»>

¹³ «Ye cè cè ɾiɾi tí nò ji yo tacó wàa yo 'ví kpòlo ta tí yo, tacó o bà gí 'Vii-mi-'Dakò gí bà zogo ndá 'duù muu to tí nó 'dáá gí wúnò bà dù go éno. Yo bà gu káa ndiì tí .»

Jézù lòkò'bò có gítí ndá bòò mì 'bí 'dakò

¹⁴ Jézù gii lòkò'bò có ji ndá mbe tala có mì wó máa, «Ta o tí nò wúnò náa 'Vii-mi-'Dakò bà gí gí bà zogo ndá 'duù muu to tí nó 'dáá gí nó, yí bà bàkà i go i mì 'bí 'dakò mbe kù ya gí muu nó. Bìndi yí gii ñjèè ñjì ña ji ndá bòò mì wó 'vii ta wotí mì ndú. ¹⁵ Yí gii wele ñjì ña ji 'duù ñinó ta wotí nèté tí wó ngé ma nó ta 'visì vô. Yí gii wele ji ñinó ta wotí nèté tí wó gàà-gàà nó ta 'visì sósò'ò, bìndi yí gii wele 'visì gbaànjé ji 'duù ñinó ta wotí mì wó mbe me ñjì'dí nò. Bìndi yí gii ya ta nó mì wó.

¹⁶ «Bòò tí nó náa mbe tí ndú wele ñjì ña ji yí ta 'visì vô nó gii da i, bìndi yí gii yili ta ndá bagà vô. ¹⁷ Ñinó náa mbe tí ndú wele ñjì ña ji yí ta 'visì sósò'ò nó gii da i, bìndi yí gii yili ta ndá bagà sósò'ò. ¹⁸ Káa 'duù ñinó náa mbe tí ndú

wele nji ña ji yí ta 'visî gbaànjé nó, giì cu gboko, bìndi yí giì yili ta gbèe 'visî ña tí nò le mí ọ̀ wu.

19 «'Dakò tí nò mà giì dele ndi wó 'do muu nó bìndi gbolò o, yí giì 'vee ndâ bòò mì wó gítí ña i ñìnó náa ndú bàkà ta nji ña mì wó náa yí njèè ji ndú á kùro o bà njè nó mì wó 'do 'bá nò. 20 Bìndi bòò mì wó náa yí wele nji ña ta 'visî vô ji yí nó, giì túbà ndâ bagà tí nó náa yí yili ndú vô nó ji mbe tí wó, máa, <Ñìnó a ndâ i gbí nèté tí nó táánò náa wò si ji ye nò, mbe tí ye.>

21 «Bìndi 'dakò tí nò giì 'visî có ji bòò mì wó nò, máa, <Wò bàkà nìkì ngé! Wò a tó bòò mbe zèè nèté mì lo ta njembí lo gbaànjé. Wó kpòlò tí làmbu nji ña tí nó táánò náa ye wele ji wò nó ta njembí lo gbaànjé. Má ènò, ye bà je 'bí i mbe me gbolò ndii ñìnò gí ji wò, wàa wò 'ví kpòlò tí. Gí gí bà dù gbí líkí'o á 'bá mì mbe tí lo.>

22 «Bòò ñìnó náa yí táánò wele 'visî ña ji yí sósò'ò nó giì túbà ndâ bagà tí nó náa yí yili ndú sósò'ò nó ji mbe tí wó, máa, <À sósò'ò nó a ndâ bagà náa ye yili 'do gbí ndâ 'visî tí nó sósò'ò náa wò táánò wele ji ye nò, mbe tí ye.>

23 «Mbe tí wó bà-i-nò giì 'visî có ji yí ta líkí'o, máa, <Wò bàkà nèté nìkì ma! Wò a tó bòò ta njembí lo gítí nèté mì lo ká gbaànjé. Wò ni bà kpòlò tí làmbu i ta njembí lo gbaànjé gí. Má ènò, ye bà je wò tí mbe kpòlò tí 'bí i mbe me gbolò ndii ñìnò gí. Gí gí bà dù gbí líkí'o á 'bá mì mbe tí lo.>

24 «Bìndi bòò ñìnó náa yí táánò wele 'visî ña gbaànjé ji yí nó giì le gboko gbèe 'visî ña mì wó náa yí kpòlò tí nó gí tí ji yí, máa, <À nò, Buù! Ye 'di a tàwo lo, máa wò a cèe vò 'duù, ta yê ọ̀ 'duù tí lo gbaànjé wálá. Nèté mì lo káa bà njèè nji ña ji ndâ 'duù wàa ndú 'ví kù da ta i ji wò. À delè káa ndâ 'duù ká kù taa kánjí gbí i tacó bà te gí tí gí gbí gálá mì lo. 25 Tacó ènò, gúku bà gàà tí nji ña mì lo giì kpo ye gí. Ñìnó a yí náa ye kpónó le gí tí ji wò nò.>

26 «Káa 'dakò tí nò giì 'visî có ji bòò mì wó nò ta kpo tàkòcò máa, <Wò a vò bòò, tí mbe kpó! Wò táánò má ñò ni gí máa, à káa ndâ 'duù ká kù ji i ji ye, à delè káa ndâ 'duù ká kù kili i 'do gbí nji gí 'bá ji ye, 27 wò táánò lli 'bì lo gí tà nji ña mì ye tacó yè? Wò táánò má je ji 'bí 'duù wàa yí 'ví ji ji ye, ye wálá kpónó 'de 'bí i gbí gí?> 28 Yí bà-i-nò giì te gboko tí nó 'do tí vò bòò tí nó, bìndi yí giì je ji mbe yili bagà vô 'do gbí 'visî nji ña vô nò. 29 Tacó i má kuu mì 'duù, à kù je 'bí ji yí á mí pí, tacó wàa yí 'ví dù tí gbolò mbe i. Káa i má mì 'duù wálá, àa bà je làmbu ñìnó náa à kuu mì wó nó 'do tí wó gí. 30 Káa à má gítí bòò tí nó ta i gbí wó wálá nó, à 'ví 'va yí gí gbí 'dí'di'o tí bàndò bà ñò gázâ.»

Ndòngbú bà waa có

³¹ Jézù giì 'dè 'bí có káká' i ji ndâ mbe tala có mì wó, máa, «Ta o tí nó wúnò náa ndâ basìlì bà ko 'Vii-mi-'Dakò tí gba 'do gbìrì gi tí jí pí jàlàmbà mì wó nó, ³² ndâ 'duù muu to tí nó 'dáá gí bà kilì mí kùro wó, bìndi yí bà giì njèè gbí òkò tí ndú go bà pì gbí cù mì niì. ³³ Yí bà giì mò ndâ 'duù nìno tí ndâ tó 'duù go cèe nji cù nó jí gbí kù'bì mì wó, bìndi ndâ 'duù nìno ta gbí ndú wálá go póró cù nó jí gbí gálì mì wó.

³⁴ «Bìndi yí tí 'Vii-mi-'Dakò tí Gbolò gba bà giì 'dè có ji ndâ 'duù nìno gbí kù'bì mì wó nó máa, «Bu ye cù 'dê ngo cù wó mítí yo gí! Yo gi gí bà zèè 'bá tí nó náa à 'viindi ù ta ndi yo 'do tí o bà 'bità bà suu to tí nó, nò. ³⁵ Tacó ye táánò ta go tí ye, bìndi yo giì je i-zó-zò ji ye gí; ye táánò ta go ngo tí ye, bìndi yo giì cu ngo ji ye gí; ye táánò 'dó-'do, bìndi yo giì te wìri mítí ye gí; ³⁶ ye táánò ta só, bìndi yo giì je bongo ji ye gí; ye táánò ta sé'i tí ye, bìndi yo giì pò ye gí; ye táánò gbí zàà, bìndi yo giì ya gí bà ò ye gí.»

³⁷ «Bìndi ndâ tó 'duù bà giì 'vee yí máa, «Ze táánò je i-zó-zò ji wò si wò ta go tí lo ta o ngàyi, Mbe tí ze? Ze táánò je ngo ji wò si wò ta go ngo tí lo ta o ngàyi? ³⁸ Ze táánò ò wò tí mbe 'dó-'do bìndi ze giì te wìri mítí lo ta o ngàyi? ³⁹ Ze ya gí bà ò wò si wò ta sé'i tí lo ta o ngàyi? Ze ya gí bà ò wò si wò gbí zàà ta o ngàyi?»

⁴⁰ «Bìndi Gbolò gba bà giì 'visì có ji ndú máa, «Ta ndâ o tí nó 'dáá táánò náa yo kù bàkà ndâ i tí nó, kpétí ká ji 'bí zé'verè 'duù gbaanjé ta gbí wó ngé gí wálá á gbí òkò tí ndâ ná'vindí ye nó, yo kù bàkà nò a i ji ye.»

⁴¹ «Bìndi yí bà giì 'dè có ji ndâ 'duù nìno gbí gálì mì wó nó máa, «Yo co 'do tí ye gí, tacó Mbìrì ò njà mítí yo gí! Yo ya gí gbí wu tí nó jé mbe mee lá náa Mbìrì táánò òlò ù ta ndi ndâ Gba-vò-i ta ndâ basìlì mì wó nò. ⁴² Tacó ye táánò ta go tí ye, káa yo jé je i-zó-zò ji ye lá; ye táánò ta go ngo tí ye, káa yo je ngo ji ye lá; ⁴³ ye táánò 'dó-'do, káa yo te wìri mítí ye lá; ye táánò ta só, káa yo je bongo ji ye lá; ta o tí nó táánò náa ye ta sé'i tí ye nó, yo ya gí bà ò ye lá; yo delè ya gí bà ò ye gbí zàà lá.»

⁴⁴ «Bìndi ndú bà giì 'vee yí máa, «Ze ò wò ta go tí lo ta o ngàyi káa ze je i-zó-zò ji wò lá, Mbe tí ze? Ze biya bà koni wò si wò táánò ta go ngo tí lo, si wò 'dó-'do, si wò ta só, si wò ta sé'i tí lo, si wò gbí zàà, ta o ngàyi?»

⁴⁵ «Bìndi yí bà giì 'visì có ji ndú máa, «Ye kù 'dè có ji yo ta njembí ye gbaanjé éno máa, yo má bàkà ndâ i tí nó ji 'bí táangbà 'duù gbaanjé 'do gbí òkò tí ndâ ná'vindí ye tí nó á kuu nó, nó gí, gbí éno máa, yo bàkà nò a i ji ye.»

46 «À ngbé nò a bà 'vaka ndâ vò 'duù gí tà wu ñìnó mbe mee lá ká kpòò ya tí nò. Bìndi ndâ tó 'duù bà 'de 'válá ñìnó mbe cee lá nò.»

26

Ndâ kpo 'duù mì ndâ Jùdèyà toko có gítí bà zi Jézù

1 Jézù mà gii cee ta bà nibà ndâ i ji ndâ mbe tala có mì wó gí, yí gii 'dè có ji ndú máa, 2 «Yo ñò ni gí máa, sè sili kpónó ká sósò'ò gítí gbolò o bà waa mbelè mì ndoo tí ndâ Jùdèyà tacó bà mèlè ndi tàkii bà ñjè nó mì ndâ ká gù ndoo 'do Mási. À delè nò a sè sili gítí bà je 'Vii-mi-'Dakò ji ndâ tende 'duù tacó bà gbi yí mítí njèèkpè mù.»

3 Káa ta gbèe o tí nò náa Jézù kú 'dè ta có gítí bà gii gbi yí mítí njèèkpè mù ji ndâ mbe tala có mì wó nò, ndâ kpo 'duù mì ndâ Jùdèyà kili mí 'bá mì Kàyífà tí Kùro ndâ bu-Mbíri, 4 kú toko có gítí bà zèè Jézù á tàbèngii, wàa à 'ví zi yí gí. 5 Ndú ta o tí nò gii ẹre gba có mì ndú gbaànjé éno máa, ndâ yí 'ví zèè yí me ta ẹri mì gbolò o lá, tacó ndâ 'duù bà tanga i.

'Bí niì yee banga pò bàà mítí Jézù á gbí gbata Bètáníyà

6 Jézù ta o tí nò kuu 'bá mì 'bí 'dakò ta ẹrè wó a Simónè ta ẹrè 'viya mì wó a «Mbe cì» gbí gbata Bètáníyà. 7 Mà gii zeke'o, 'bí niì gii gí ta banga pò bàà náa yí sè ta i me gbolò, gbí banga ká'i-bàà náa à bàkà 'do tí 'bí ña duù ta có kpóló-kpolo, bìndi yí gii yee bàà tí nò 'dáá gí mítí muu Jézù si yí kú zò i. 8 Ndâ mbe tala có mì Jézù mà gii ñò ña gbolò pò bàà tí nò náa niì tí nò yee 'dáá mítí muu Jézù nò, ndú gii 'bità bà 'dè có ta kpo-tàkòcò, máa, «Ìjìnò a ña bà volo i yè ká nò? 9 Áa kùtàà bà sè pò bàà tí nò ta i me gbolò, wàa à 'ví ko ta ndâ mbe yè!»

10 Jézù mà gii 'di có mì ndâ mbe tala có mì wó nò, yí gii 'visì có ji ndú, máa, «Niì tí nò bàkà ji yo a cèe tó i, káa yo kú pèè mbí wó tacó yè? 11 Ndâ mbe yè ta o 'dáá gí bà dù kuu ta yo. Káa ye bà dù ta yo me ta o 'dáá gí lá. 12 Niì tí nò yee bàà tí nò mítí ye tacó bà 'viindi ye kú ù ta bà gii duu ye. 13 Ye kú 'dè có ji yo ta yúco máa, tàwo i tí nó náa niì tí nó bàkà nó bà cee wálá. Tacó bàndò tí nó náa à má ma Banga-Ngú-Có mítí gí nó, à delè bà dità ña i tí nó náa yí bàkà nó gí.»

Júdà ùnje gítí có bà ba ngbù Jézù

14 Bìndi 'bí mbe tala có mì Jézù gbaànjé, ta ẹrè wó a Júdà Ìsikàriyótè, bà-i-nò gii ya gí mì ndâ Kùro ndâ bu-Mbíri, 15 bìndi yí gii 'vee ndú, máa, «Ye má pà kpokèjì gítí bà zèè Jézù ji yo, yo bà je ji ye a yè?» Ndâ Kùro ndâ bu-Mbíri

bà-i-nò giì 'visì có ji yí ta bà 'deke nji fádà zi'duù-gbaànjé-nje muu'bì ji yí. ¹⁶ Jùdà mà giì kaa gùrúsù 'do mì ndâ Kùro ndâ bu-Mbíri gí, yí ngé giì 'bità bà pà tó o ta tó kpokèjì gítí bà zèè Jézù.

Ndâ Jézù zò i-cí-ci ta ndâ mbe tala có mì wó ta gbolò o tacó bà mèlè ndi tàkii bà njè nó mì ndâ Jùdèyà 'do Másiiri

¹⁷ Ta kpédélé ri mì gbolò o bà bàkà tàkii bà ci 'Dê-kô náa à bàkà 'do tí 'dê njú kô, ndâ mbe tala có mì Jézù giì 'vee yí, máa, «Có mì lo máa, ndoo 'ví zò i-cí-ci tacó bà 'dè nìkì maa ji Mbíri tacó bà mèlè ndi tàkii bà njè nó mì ndâ ká gù ndoo 'do Másiiri mí ngò?»

¹⁸ Káa Jézù giì 'visì có ji ndú, máa, «Yo ya gí mì 'daàno gbí gbata Jèrùzàlèmè, bìndi yo 'ví 'dè có ji yí máa, «Mbe nìbà i ji ze máa, o mì yí dooko gí. Má éno, ndâ yí ta ndâ mbe tala có mì yí bà gí gí bà zò i-cí-ci mí 'bá mì lo.» »

¹⁹ Ndâ mbe tala có mì Jézù bà-i-nò giì ya gí gbí gbata, bìndi ndú giì bàkà i-cí-ci tacó bà 'dè nìkì maa ji Mbíri gítí o bà njè nó mì ndâ ká gù ndâ Jùdèyà 'do Másiiri.

²⁰ Káa ta 'dê'o, si ndâ Jézù ta ndâ mbe tala có mì wó muu'bì-nje só kú zò i-cí-ci, ²¹ Jézù giì 'dè có ji ndú, máa, «Ye kú 'dè có ji yo máa, 'bí 'duù gbaànjé 'do gbí òkò tí yo wúnó bà ba ngbù ye ji ndâ kpo 'duù mì ndâ Jùdèyà.»

²² Có tí nó náa Jézù 'dè nó giì zèè tí ndâ mbe tala có mì wó ngé ndii gí. Bìndi ndú ta bà muu ndú nó 'dáá gí, giì 'bità bà 'vee yí gbaànjé-gbaànjé, máa, «Áá bà dù a ye, Mbe tí ye?» «Áá bà dù a ye, Mbe tí ye?»

²³ Káa yí giì 'visì có ji ndú, máa, «'Bí 'duù náa ze toko 'bì ze mí gbí gbèè ká'i i-zó-zò ta yí gí bà giì ba ngbù ye. ²⁴ 'Viì-mì-'Dakò bà ya gí nje ku mì wó go có tí nó náa à cu mí gbí wáràgà mì Mbíri nó gí. Káa tende i bà giì 'de a 'duù tí nó mbe ba ngbù 'Viì-mì-'Dakò nô! Áá táánò nìkì káa bà jò 'duù tí nó lá.»

²⁵ Jùdà tí mbe ba ngbù Jézù mà giì 'di có mì wó náa yí 'dè gítí mbe kú giì ba ngbù wó nó, yí giì 'vee yí, máa, «Wò kú nì me ye lá, Mbe nìbà i?»

Káa Jézù giì 'visì có ji yí, máa, «A wò ká kú 'dè ta nje lo máa, à me wò lá.»

Ndòngbù bà zò kô-njewu mì Mbe tí ndoo

²⁶ Si ndâ Jézù ta ndâ mbe tala có mì wó kú zò i-cí-ci, yí giì je kù kô, bìndi yí giì 'dè nìkì maa ji Mbíri, bìndi yí giì kì'viki gbí kù kô tí nó, bìndi yí giì kaa ji ndâ mbe tala có mì wó, bìndi yí giì 'dè có ji ndú, máa, «Yo kaa , wàa yo 'ví zò . Nìno a dii ye.» ²⁷ Bìndi yí giì te 'visì nèbitì, bìndi yí giì 'dè nìkì maa ji Mbíri, bìndi yí giì je ji ndú, máa, «Yo 'dáá

gî njù ²⁸ Njìnó a mbelè ye tí nó náa Mbírì bà gii njù ta ngú mùkà ta ndâ 'duù nò. Mbelè ye tí nó bà gii yee to tacó tí ndâ 'duù me mbè. Tacó wàa, Mbírì 'ví je ta à-cee-gî gítí ndâ vò i mì ndâ 'duù. ²⁹ Yo te mí gbí muu yo máa, ye káká'i bà njù nèbítí tí nó ta yo wálá, yee tí o bà gii njù mì ndoo ta ndoo ta o bà zogo to tí nó mì Bu ye.»

Jézù 'dè có gítí bà gii o 'do tí wó mì Piyétòrò

³⁰ Ndâ Jézù ta ndâ mbe tala có mì wó mà gii cè cè ta bà be rè Mbírì bìndi bà zò i-cí-ci gî, ndú gii njè nó tacó bà ya gítí Gú Mbâ. ³¹ Káa si ndú kpokèjì Jézù gii 'dè có ji ndú, máa, «Yo wúnó ta bèbìlì tí nó bà oloko 'do tí ye 'dáá gî. Tacó à cu mí gbí wáràgà mì Mbírì éno máa, «Ye bà gii zi mbe gbà bee, bìndi ndâ rómbo bà gii 'vaaka gî.» ³² Káa ye bà ya gí kùro gí bà ù ndi yo mí Gàliléyà á bìndi bà 'vala ndi ye 'do gbí muu'dú ye.»

³³ Káa Piyétòrò gii 'visì có ji Jézù, máa, «Kpètí sè ndâ 'bí ka ye 'dáá gî má bà oloko 'do tí lo, ye ta bà mīri ye jé gí bà o 'do tí lo wálá.»

³⁴ Káa Jézù gii 'visì có ji Piyétòrò, máa, «Ye kù 'dè có ji wò ta yúco máa, kùro bà kò kò mì nguù ta bà ta'ò ta nje yé wúnó, wò bà 'boo ye ta bà ta'ò delè.»

³⁵ Piyétòrò á bìndi njìnò gii 'visì có ji Jézù, máa, «Ye jé gítí bà 'boo wò wálá. À kpètí má káa ku, à nìkì káa bà cì ndá só ndúkú gî.» Sè ndâ 'bí ka Piyétòrò 'dáá gî gii 'dè káa gbèè ña có mì Piyétòrò nò ji Jézù.

Jézù 'deke tí wó ji Mbírì gbí njí Jètisèmánè

³⁶ Káa si ndâ Jézù ta ndâ mbe tala có mì wó kù 'do Gú Mbâ, Jézù gii ne ta ndú gítí 'bí wúngbó jìlì mbâ náa à kù nì mítí a Jètisèmánè, náa à rò njí'dí gí to tàgbà gú. Bìndi yí gii 'dè có ji ndâ mbe tala có mì wó máa, «Yo ki tí yo to bà-i-nò, wàa ye 'ví yèè gí zó gí bà 'deke tí ye ji Mbírì.» ³⁷ Yí bà-i-nò gii 'daka ta yí káa ndâ Piyétòrò ta ndâ 'vii mì Zèbìdèyò sósò'ò. Bìndi ndú gii co ta ndú gí ndii 'do gbí òkò tí sè ndâ 'bí mbe tala có mì wó. Ndú mà gii co gí ndii gî, njembí Jézù gii 'bità bà mù ta wotí tí. Bìndi líkí'o gii dù káa cee 'do tí wó gí. ³⁸ Yí bà-i-nò gii 'dè có ji ndâ mbe tala có mì wó ta'ò náa ndú gí ta ndú nó éno máa, «Sé'i yè gbí njungu ye dè gí mì ku. À má éno, yo dù nò wàa yo 'ví kpolo tí yo.»

³⁹ Bìndi yí gii yèè ndi wó 'do tí ndú gàa gí ndii, bìndi yí gii 'bu gbíro wó mí to, bìndi yí gii 'deke tí wó ji Mbírì éno máa, «Áá Bu ye, kpokèjì gítí bà te 'visì sé'i tí nó 'do nje ye gí má kuu mì lo, te gí. Káa wò 'ví te ká 'do gbí 'dóó có mì lo gbí njembí lo, me 'do gbí có mì ye lá.»

⁴⁰ Jézù mâ giì dele ndi wó 'do bàndò bà 'deke tí wó ji Mbíri gí mì ndâ mbe tala có mì wó, yí giì 'de ndú ta'ô 'dáá mì ta rì gí. Bìndi yí giì gbà Piyétòrò gí yaà, yí giì 'vee yí, máa, «Bà dù tí zò'o ta ye njí'dí wàa yo 'ví ò ta òa i ònó kèjì nó kpò yo gí? ⁴¹ Yo dù tí zò'o, wàa yo 'ví 'deke tí yo ji Mbíri éno máa, 'bí i má tala yo, yí 'ví 'de yo tí ndâ 'dakò. Ye ò ni gí máa, go bà bàkà go có mì Mbíri dú kuu gbí njembí yo, káa wotí tí yo gí tàkò wálá.»

⁴² Bìndi bà 'dè có ji ndâ Piyétòrò máa ndú dù tí zò'o, wàa ndú 'ví 'deke tí ndú ji Mbíri nò, Jézù giì dele ndi wó káká'i ya gí bà 'deke tí wó ji Mbíri éno máa, «À má gbí njembí lo éno máa, 'visí sé'i tí nó 'ví tè ká ndúkú ta ye, ye bà njù go có mì lo nó gí, Bu ye.» ⁴³ Yí mâ giì dele ndi wó ya gí mì ndâ Piyétòrò káká'i, yí giì 'de ndú 'dáá ta'ô tí rì, tacó bà dù tí zò'o kpò ndú gí.

⁴⁴ Yí gbí ònó giì dele káa ndi wó jée gí, si ndú kù tè rì, ya gí bà 'deke tí wó ji Mbíri ká go òa ndâ bà 'deke tí wó ònó kpédélé'i kùro nò. ⁴⁵ Yí mâ giì dele ndi wó, yí giì 'de ndâ Piyétòrò zii ká zii ta rì. Bìndi yí giì gbà ndú, ndú mâ giì ziya gí, yí giì do mítí ndú máa, «Yo kù tè ndi yo a rì wàa? Yo tè rì wàa yo 'ví tèwo yo. Káa yo ò nò, o bà cu gòmbò tí 'Viì-mì-'Dakò ji ndâ vò 'duù kpónó dooko gí. ⁴⁶ Yo ò mbe cu gòmbò tí ye kèjì zò! Yo a gí yaà wàa ndoo 'ví ù bà gí yí.»

Bà zèè Jézù

⁴⁷ Káa si Jézù kù 'dè có ji ndâ Piyétòrò, ndú mâ giì zeke'o, ndú giì ò Júdà tí 'bí 'duù gbaànjé 'do gbí òkò tí ndâ mbe tala có mì wó tí Jézù muu'bi-nje só nó ta ndâ mbè 'duù, náa ndâ kpo 'duù mì ndâ Jùdéya ká tuu ndú tacó bà gí gí giì zèè Jézù yee tí ndú ɾóó-ɾo-ɾò gí, ndâ 'bí 'duù gbí òkò tí ndú ta kpo sizò, ndâ 'bí ta ndâ ndòngbòlò mù. ⁴⁸ Káa ta kùro bà yee ndâ 'duù tí nò, Júdà tí mbe ba ngbù Jézù kpo-gbì-tà-tù ndú sàà gí, máa, «'Duù ònó náa yo bà ò ye 'vee yí ta bà òlò gbí tù wó nó, a ní Jézù tí nò.»

⁴⁹ Tacó éno, ndú mâ giì yee tí Jézù gí, Júdà giì 'vee yí ta bà òlò gbí tù wó, máa, «Kútí lo ta 'dè'o nó ée, Mbe nìbà i?»

⁵⁰ Káa Jézù giì 'visí có ji yí, máa, «Bàkà nèté mì lo náa wò gí tacó bà bàkà nó gálà, nambe ye!» Ndâ 'duù tí nó mbe gí ta Júdà nó mâ giì 'di có mì Jézù nò, ndú giì njè gítí wó, bìndi ndú giì zèè yí gí. ⁵¹ Káa 'bí 'duù gbaànjé 'do gbí òkò tí ndâ mbe tala có mì Jézù ta'ô mbe co ta yí gí ndiì nó mâ giì ò éno, yí giì ja sizò mì wó 'do gbí foko, bìndi yí giì da ta tù bòò mì Kùro ndâ bu-Mbíri waa gí. ⁵² Káa Jézù giì 'dè có ji mbe tala có mì wó nò, máa, «Dele ta sizò mì lo nó gí gbí foko mì wó. Tacó ndâ mbe kù te sizò 'dáá gí bà cì káa

ku sizò. ⁵³ Wò kù koṛo có máa, ye kpónó má 'dè có ji Bu ye, máa, yí tuu ndâ basilì yè to tí nó gî tacó bà kpolo tí ye, yí bà bàkà wálá? ⁵⁴ Káa ye má bàkà éno, wàa có tí nó náa à cu mí gbí wáràgà mì Mbíri nó 'ví dù tí 'vére wàa?»

⁵⁵ Bìndi Jézù gii 'vee ndâ mbè 'duù tí nó náa Júdá kaa ndú gí tí tacó bà zèè yí nó, máa, «Ye a mbe tè kùro vò i wàa yo 'ví kaa tí gí gí bà zèè ye ta ndâ kpo sizò ta ndâ ndongbòlò mù a 'bì yo? Ye ta ri 'dáá gí kù nìbà i ji ndâ 'duù gbí ndùgù 'bá-Mbíri, káa yo jé zèè ye lá. ⁵⁶ Káa i tí nó kpónó bàkà tí tacó wàa ndâ có mì ndâ mbe 'dòkò có mì Mbíri náa ndú cu mí gbí wáràgà mì Mbíri nó 'ví dù tí tí yúco.»

Bìndi ndâ mbe tala có mì Jézù gii njè 'dáá 'do tí wó gí.

Jézù gbí gbolò ngbàngà mì ndâ Jùdéyà

⁵⁷ Ndâ 'duù tí nó mbe zèè Jézù nó gii ya ta yí gí 'bá mì Kàyífà tí Kùro ndâ bu-Mbíri. Tacó ndâ kpo-kpò mbe nìbà i, ta ndâ kpo-'duù-'bá mì ndâ Jùdéyà kili ta o tí nó 'dáá gí mí kà. ⁵⁸ Káa ta o tí nó si ndú kù ya ta Jézù gí 'bá mì Kàyífà nó, Piyétòrò gii dù 'do tí ndú jàngáá gí ndii kù ko tàkò Jézù gbí ngbà, tacó wàa yí 'ví ya gí bà nò ndongbù ña i ñinó náa ndâ 'duù tí nó bà bàkà ta yí nó. Ndú mà gii yee gbí ngbàngà á 'bá mì Kàyífà gí, Piyétòrò gii ya gí bà ki tí wó to mì ndú ta ndâ mbe ù gbí ngbàngà. ⁵⁹ Bìndi ndâ Kùro ndâ bu-Mbíri, ta ndâ kpo 'duù gbí gbolò ngbàngà mì ndâ Jùdéyà gii pà gbí to 'vére ngé cee gí, tacó wàa ndâ yí 'ví 'de ta kpokèji bà waa có ku míti Jézù, ⁶⁰ káa à gii kpò ndú ngbàà gí. Sè ndâ 'bí cèè 'duù gii waaka bà ña 'vére ñindi ndú, káa à delè dí bà ká lá. Ndâ 'bí 'dakò sósò'ò bà-i-nò gii oloko gí kùro ndâ 'duù, bìndi ndú gii 'dè có, máa, ⁶¹ «Ze táánò 'de 'dakò tí nó kuu nó kù 'dè có ji ndâ 'duù máa, yì bà ki 'viki gbolò 'bá-Mbíri tí nó á gbí gbata Jèrùzàlémè nó gí to, wàa yí 'ví bì ndí gí yaa gbí sili ta 'ô.»

⁶² Kàyífà tí Kùro ndâ bu-Mbíri mà gii 'di có mì ndâ 'dakò tí nó, yí gii a gí yaa 'do pí jàlàmbà mì wó, bìndi yí gii 'vee Jézù, máa, «Có mì lo gí tàkò có tí nó náa ndâ 'dakò tí nó 'dè gítí lo nó wálá?» ⁶³ Káa Jézù gii njaa nje wó gí tàkò 'vé mì Kàyífà nó gbaanjé lá. Bìndi Kàyífà gii 'vee yí ta 'bí 'vé, máa, «Ye kù be ji wò a tí Mbíri tí nó tí wu Mbíri nó, 'dè ji ze gí, wò a Bìndi-Mbíri tí nó tí 'Viì-mì-Mbíri?»

⁶⁴ Káa Jézù gii 'visì có ji Kàyífà, máa, «A wò ká 'dè ta nje lo. Káa yo dele kpónó-kpónó bà gii nò 'Viì-mì-'Dakò kù ki tí wó gbí kù'bì mì Mbíri tí mbe wotí, bìndi yí bà gii gí 'do gbíri co gbí ndâ kùlù mù gí muu to tí nó.»

⁶⁵ Kàyífà mà gii 'di có mì Jézù nó, yí gii yaka gbí bongo 'do tí wó ta sé có gí, máa, Jézù 'dè zu có gítí Mbíri gí. Bìndi yí gii 'vee ndâ kpo 'duù gbí ngbàngà mì ndâ Jùdéyà, máa,

«Yo kpónó 'di nò a bà 'dè zu có mì wó gítí Mbírì ta tù yo gí. Má éno, ndoo kpòò kù ù a ndi ndâ 'di, máa ndú ká 'ví gii 'dè ndi ndâ có gbí nje wó ji ndoo? ⁶⁶ Có gbí muu yo kpónó máa yè?»

Káa ndú gii 'visì có ji Kàyífa, máa, «À 'vii ta yí káa ku.»

⁶⁷ Bìndi ndú gii nje gítí Jézù ta ba cù cù mí gbíro wó, ta bà dòmò yí, ta bà gbì yí, ⁶⁸ ta ba lè yí, máa, «Nì ẹ̀rè ndâ mbe kù gbì wò ji ze gi, Bìndi-Mbírì.»

Piyétòrò 'boo Jézù ta bà ta'ò

⁶⁹ Ta o tí nó náa ndâ 'duù tí nó kù mèèkè ta i tí Jézù mí kùro Kàyífa nò, Piyétòrò kù ki tí wó to á gbí ngbàngà sè. Mâ gii zeke'o, 'bí niì mbe kù bàkà nèté gbí ngbàngà gii gí gí mì Piyétòrò, bìndi yí gii 'dè có ji yí, máa, «Wò delè táánò kù dù ta Jézù tí nó tí 'duù Gàlìlèyà nò.»

⁷⁰ Káa Piyétòrò gii tò kponje si mí kùro ndâ 'duù 'dáá gí, máa, «Ye 'di gbí ọ́a có mì lo náa wò kù 'dè ji ye nò lá.»

⁷¹ Piyétòrò mâ gii co gí nje kèjì ndùgù, 'bí 'vinì mbe kù bàkà nèté 'bá mì Kàyífa mâ gii nò yí, yí gii 'dè có ji ndâ 'duù ọ̀nó mbe kù ọ̀ tìyò á ẹ̀gbà tí wó nó, máa, «Yí táánò kù dù a i mì Jézù tí nó mbe 'do Názàrètì nò.»

⁷² Káa Piyétòrò káká'i gii tò kponje gí, ta bà see tí wó, máa, «Ye ọ̀ 'duù tí nó ni lá.»

⁷³ Ndú mâ gii dù ndi-ndi-ndi éno, ndâ 'bí 'duù mbe kù ọ̀ tìyò ta ndâ Piyétòrò gii gí gí mì Piyétòrò, bìndi ndú gii 'dè có ji yí, máa, «Wò nó kuu nó a 'duù 'do gbí òkò tí ndâ 'duù tí nó mbe kù tala có mì Jézù nò, ta kponje gítí wálá. A cè ọ́a bà 'de có mì lo ká yù wò gí sè.»

⁷⁴ Káa Piyétòrò gii see tí wó ta bà gò ku, máa, «Ye ọ̀ 'dakò tí nó ni lá,» ká jé kpóó 'vii ta bà kò kò mì ngùù.

⁷⁵ Bìndi mbí Piyétòrò gii 'va tí có tí nó náa Jézù 'dè ji yí, máa, «Wò bà 'boo ye ta bà ta'ò á kùro bà kò kò mì ngùù» nò. Bìndi yí gii co 'do gbí òkò tí ndâ 'duù gí ndii, bìndi yí gii wa gbí ta wotí tí ngé ndii gí.

27

Ndâ kpo 'duù mì ndâ Jùdèyà ya ta Jézù gí kùro Pìlátò

¹ Yé mâ gii too gí, ndâ Kùro ndâ bu-Mbírì, ta ndâ kpo-'duù-'bá mì ndâ Jùdèyà 'dáá gí gii toko có mì ndú máa, à 'ví waa có ku mítí Jézù. ² Ndú bà-i-nò gii ẹ̀re 'bì wó gí, bìndi ndú gii ya ta yí gí kùro Pìlátò tí gbolò 'duù mì ndâ Ròmánò.

Júdà le tí wó ta kpéétí wó

³ Júdà tí mbe ba ngbù Jézù mâ gii nò éno máa ndâ kpo-'duù mì ndâ Jùdèyà kù gii ya ta Jézù a i gí nje ku, nikaláká

gii zèè yí mbi gí. Bìndi yí gii kaa ndâ nji fádà tí nó zi'duù-gbaànjé-nje muu'bi náa à kaa ji yí tacó bà ba ngbù Jézù nó ya tí ji ndâ Kùro ndâ bu-Mbíri ta ndâ kpo-'duù-'bá mì ndâ Jùdéyà. ⁴ Bìndi yí gii 'dè có ji ndú gí tàkò éno máa, «Ye bàkà vò i gí. Ye ba ngbù 'duù ñinó ta vò i mì wó wálá nó gí.»

Káa ndú gii 'visi có ji yí éno máa, «Sè ñinò a ñindi lo. 'Bí có mbe mù njembí ze bà-i-nò wálá.»

⁵ Júdà bà-i-nò gii ya ta ndâ nji fádà tí nó, bìndi yí gii vaka ndú 'do 'bí wó mí tà'i tí nó náa à kù kili i-Mbíri mítí nó ta sé có. Bìndi yí gii lu ya gí bà le tí wó gí.

⁶ Júdà mâ gii lu gí, ndâ Kùro ndâ bu-Mbíri gii ya gí bà ruka ndâ nji fádà tí nó náa yí vaka mí tà'i bà kili i-Mbíri nó 'do to gí. Ndú 'de nderè bà bàkà éno mì ndú éno máa, «À gbí tàkii mì ndoo tí ndâ Jùdéyà toko ndâ i ñinó náa à 'de 'do gbí mbelè 'duù nó mítí gbèè bàndò ta ndâ i ñinó náa à kù gò ji Mbiri nó lá.» ⁷ Ndú bà-i-nò gii toko có mì ndú, bìndi ndú gii kaa ndâ nji fádà tí nó, ndú gii sì ta to 'do mì 'bí mbe suu kàrà tí bàndò bà duu ku ndâ 'duù ñinó mbe 'dó-'do nô. ⁸ Ñinò a nderè bà kpi rẹ to tí nó tí «To gbí mbelè» á yee gbí ri tí nó wúnó nó ká nó.

⁹ Có tí nó bàkà tí go có mì Jèrèmiyà tí mbe 'dòkò có mì Mbiri náa yí 'dè sàà gí éno máa,

«Ndú kaa gùrúsù tí ndâ nji fádà zi'duù-gbaànjé-nje muu'bi náa ndâ 'bí 'duù gbí òkò tí ndú tí ndâ Ìzìriyéli ká 'deke tí gùrúsù bà sì 'duù,

¹⁰ bìndi ndú gii kaa gí tàkò to mì mbe suu kàrà, go có tí nó náa Mbiri táánò 'dè ji ye nô.»

Jézù kùro Pilátò

¹¹ Ndâ kpo 'duù mì ndâ Jùdéyà mâ gii yee ta Jézù kùro Pilátò gí, Pilátò gii 'vee Jézù máa, «Wò a gbolò gba mì ndâ Jùdéyà?»

Káa Jézù gii 'visi có ji Pilátò, máa, «A wò ká 'dè éno.»

¹² Ndâ kpo 'duù mì ndâ Jùdéyà gii waaka ndâ có gítí wó ji Pilátò, káa Jézù gii biya bà 'visi có gí tàkò ndâ có mì ndú nó gí.

¹³ Bìndi Pilátò gii 'vee yí, máa, «Wò 'di ndâ có mì ndú 'dáá náa ndú 'vanda ta rẹ lo nó gí. 'Bí có mì lo tacó bà 'visi gí tàkò ndú wálá?» ¹⁴ Káa nje Pilátò gii 'dèè gí, tacó Jézù gii biya bà 'visi có gí tàkò ndâ có tí nó 'dáá gí, gí.

Pilátò waa có ku mítí Jézù

¹⁵ 'Bí ña i mì Pilátò ta gbolò o bà waa mbelè mì ndâ Jùdéyà ta ndoo 'dáá gí, a bà njaanga 'bí 'duù mì ndâ Jùdéyà gbaànjé mbe niki tí ndú 'do gbí zàà ji ndú, tacó bà peteke tàkòcò

ndú. ¹⁶ Káa ta o bà ya ta Jézù gí kùro Pilátò nò, 'bí ña vò 'dakò ta rè wó a Bàrábà kuu gbí zàà. ¹⁷ Ndá 'duù mâ giì kili gí, Pilátò giì 'vee ndú máa, «Có mì yo máa ye njaanga jì yo a 'di? Bàrábà wèè, Jézù tí nó náa à kù nì Bìndi-Mbíri mítí wó nó?» ¹⁸ Pilátò 'vee ña 'vé tí nò tacó yí ñò ni ngbàrangà'i gí máa, à káa kiì cuki ká a tàmuu ndá kpo 'duù mì ndá Jùdèyà gítí bà biya Jézù.

¹⁹ Káa si Pilátò kuu gbí ngbàngà, nawù wó giì tuu 'duù jì yí éno máa, «Gàà 'duù tí nó lá, tacó ye kùbòò mbu muu wó gbí riì ngé ndii gí.»

²⁰ Káa ndá kpo 'duù mì ndá Jùdèyà giì volo muu ndá 'duù éno máa, ndú 'dè có jì Pilátò máa yí njaanga Bàrábà jì ndá yí, waa yí 'ví zi Jézù gí. ²¹ Káa Pilátò giì 'vee ndá Jùdèyà káká'i máa, «À má go có mì yo, máa ye 'ví njaanga a 'di jì yo 'do gbí òkò tí ndá 'dakò tí nó só nó?»

Káa ndú giì 'visì có jì yí máa, «Bàrábà.»

²² Bìndi Pilátò giì 'vee ndú, máa, «Káa ye 'ví bàkà ta Jézù tí nó náa à kù nì Bìndi-Mbíri mítí wó nó a yè?»

Káa ndú 'dáá gí giì 'visì có jì yí, máa, «Gbì yí mítí njèèkpè mù.»

²³ Káa Pilátò giì 'vee ndú máa, «Tacó yè? Yí bàkà a ña vò i yè?»

Káa ndú 'dáá gí giì tò kù ta kòcò ndú gí yaà ndii kpédélé ñinó gí, máa, «Gbì yí mítí njèèkpè mù.»

²⁴ Pilátò mâ giì ñò éno máa, yí kù yeeke a tí yí sínò ta bà tí muu Jézù, káa ndá 'duù kù giì 'bì a tà bà bàkà wo, yí giì cu ngo, bìndi yí giì caka ta 'bì wó mí kùro ndá mbè 'duù tí nó 'dáá gí, máa, «Ye caka mbelè tó 'dakò tí nó 'do tí 'bì ye gí. Sè ñinò a ñinò yo!»

²⁵ Káa ndá 'duù tí nó 'dáá gí giì 'visì có jì Pilátò, máa, «Si mbelè wó 'ví dù tí 'bì ze ta ndá 'viì bìndi ze!» ²⁶ Pilátò bà-i-nò giì njaa Bàrábà 'do gbí zàà gí sè jì ndá 'duù. Bìndi yí giì je Jézù jì ndá àsikéri, máa ndú gbì yí má kózò gí, wàa ndú 'ví ya gí bà gbì yí mítí njèèkpè mù.

Ndá àsikéri 'viya Jézù

²⁷ Ndá àsikéri mì Pilátò bà-i-nò giì ya ta Jézù gítí gbolò bàndò mì ndú 'bá mì Pilátò. Ndú mâ giì kili 'dáá gí, ndú giì tí jèlè yí 'dee gí. ²⁸ Bìndi ndú giì jaka ndá 'dóó bòngò mì wó 'do tí wó gí, ndú giì yuu bí-bi bòngò gba mì ndú tí ndá àsikéri jì yí. ²⁹ Ndú delè giì paṛaka kperè go ké'bí nó, ndú giì te mítí muu wó tí tàgiyà-gba, ndú giì je ñì ngba mí 'bì wó ñinó gbì kù 'bì tí kóṛó-gba mì wó. Bìndi ndú giì 'bità bà 'viya yí, ta bà kucuku muungbó ndú mí kùro wó, kù 'vee yí, máa, «Kútí lo ée? Gbolò gba mì ndá Jùdèyà!» ³⁰ Bìndi ndú giì mèèkè'i tí wó ta bà cù cù mì gbíro wó, delè ta bà ja

nji ngba tí nó náa ndú je mì 'bì wó tí kóró-gba nó 'do 'bì wó kù gbì ta yí tí muu wó. ³¹ Ndú mâ giì 'viya yí tè ta ndú gí, ndú giì ja bí-bi bòngò gba mì ndú náa ndú yuu ji yí nó 'do tí wó gí, bìndi ndú giì yuu ndi ndá 'dóó bòngò mì wó ji yí. Bìndi ndú giì ja yí 'do gbí ndùgù gí sè tacó bà ya ta yí gí sè 'do gbí gbata, wàa ndá yí 'ví gbì yí mítí njèèkpè mù.

Bà gbì Jézù mítí njèèkpè mù

³² Káa si ndá àsikèrì kù giì ya ta Jézù gí bàndò bà gbì yí mítí njèèkpè mù, ndú giì 'de 'bí 'dakò ta rè wó a Simónè mbe gí 'do gbí gbata Sirínì kpokèjì, bìndi ndú giì zèè yí ta wotí gítí bà te njèèkpè mù mì Jézù. ³³ Ndú mâ giì yee tí 'bí bàndò náa à kù nì mítí a Gòlìgátà (gbí máa «bàndò Kù-'bìlì-muu-ku»), ³⁴ ndú giì je nèbítì náa ndú ònòkò ta ju i ji Jézù. Yí mâ giì tala , yí giì bè gí.

³⁵ Ndá àsikèrì mâ giì gbì Jézù mítí njèèkpè mù gí, ndú giì njèè gbí ndá bòngò bìndi wó ta bà ki-mbílì. ³⁶ Bìndi ndú giì ki tí ndú to kù ù règbà tí wó. ³⁷ Ndú giì cu nderè ku wó, bìndi ndú giì gbì mítí njèèkpè mù á còmuu wó, máa, «[J]ìnò a Jézù tí Gbolò gba mì ndá Jùdèyà.»

³⁸ Ndú ta gbèè o tí nò giì gbì ndá 'bí mbe ngbà sósò'ò mítí ndá njèèkpè mù, 'bí gbì kù'bi, bìndi 'bí gbì gálì mì Jézù.

³⁹ Ndá mbe kù co tí kpokèjì mâ giì ò Jézù tí njèèkpè mù, ndú giì miyà muu ndú ta bà lè yí, ⁴⁰ máa, «Wò táánò máa wò bà ki'viki 'bá-Mbířì gí, wàa wò 'ví bì ndí gbí sili ta'ò. 'Vala tí lo! Co gí to 'do tí njèèkpè mù, náa wò dú má káa 'Viì-mì-Mbířì nò.»

⁴¹ Ndá Kùro ndá bu-Mbířì, ta ndá mbe 'di gbí-o, ta ndá kpo-'duù-'bá mì ndá Jùdèyà delè giì lè Jézù, máa, ⁴² «Yí táánò kù 'vala ndá 'bí 'duù, káa bà 'vala 'dóó miři wó kpónó kpò yí gí. Ndoò kpónó dù ká jé wàa ndoo 'ví ò bà co Gbolò gba mì ndá Jùdèyà 'do tí njèèkpè mù gí to, tacó wàa ndoo 'ví ù ta nje máa yí a Bìndi-Mbířì. ⁴³ Yí kù tee njembí wó mítí Mbířì. Má éno, ndoo ò bà 'vala yí mì Mbířì, tacó yí táánò máa, yí a 'viì mì Mbířì.»

⁴⁴ Ndá mbe ngbà tí nó náa à gbì ndú mítí ndá njèèkpè mù ta ndá Jézù nó giì si ndá vò i òndi ndú mítí ndú, bìndi ndú giì loko kù lè Jézù delè.

Bà cì Jézù

⁴⁵ Káa si Jézù kuu tí njèèkpè mù, ɾo ɾi giì 'di cèè to 'dáá gí 'do tí ɾi gbúru yee tí ɾi ta-'de-kiyà. ⁴⁶ ɾi mâ giì gí gí ta-'de-kiyà gí, Jézù giì ja kù mí to gbí có Ìbìráyò máa, «Élì, Élì, lámà sàbàkitàni?» (Gbí máa, «Áá Mbířì mì ye, áá Mbířì mì ye, wò biya ye tacó yè?»)»

47 Ndâ 'bí 'duù 'do gbí òkò tí ndâ mbe kù rò kù zeke Jézù tí njèèkpè mù nó mâ giì 'di kù tí nò, à giì dù gbí tù ndú go ñinó máa Jézù kù tè a é tí Èlìjà tí nó táánò tí mbe 'dòkò có mì Mbíri nò. Bindi ndú giì 'dè có máa, «'Dakò tí nó kù tè'è tí Èlìjà.» 48 'Bí 'dakò giì co ta ngèlè 'do gbí òkò tí ndâ 'duù tí nò ya gí bà je 'bí i fòkò-fòkò éno, yí giì ya gí bà yuu mí gbí zùù-zùù kpongo nèbítì, yí giì sè mí nje ñjì ngba, bindi yí giì ya gí bà te mí nje Jézù, yí giì 'dè có jì yí máa, yí no-no .

49 Káa ndâ 'bí 'duù giì 'dè có máa, «Ndoo ù bà ñò bà gi Èlìjà gí bà 'vala yí.»

50 Jézù bà-i-nò giì tò ndòngbú kù ta kòcò wó ngé gí yaà, bindi njembí wó giì ki gí.

51 Mâ giì zeke'o, kpâ-bòngo tí nó náa à eṛe mí yaà tacó bà njèè gbí tà'i 'bá-Mbíri nó giì yaka tí 'do yaà dí to, gbí ndâ díí giì baṛaka tí ta bà ngaka tí mì to. 52 Ndâ muu'dú giì baṛaka ñe-ñe-ñe-ñe. Bindi Mbíri giì 'vala ndâ 'bí tó 'duù mì wó ñinó táánò mbe cì gí nó 'do gbí muu'dú ndú gí. 53 Bindi ndú giì ya bindi bà 'vala ndi Jézù 'do gbí muu'dú wó gí Jèrùzálémè. Ndâ 'duù me mbè ñò ndú gí.

54 Kùro ndâ àsikèrì, ta ndâ àsikèrì mì wó náa ndú kù ù rẹgbà tí Jézù ta ndú nó mâ giì ñò bà ngaka tí mì to, ta i tí nó mbe bàkà tí nó, gúku giì zèè ndú 'dáá mbi gí. Bindi ndú giì 'dè có máa, «'Dakò tí nó táánò dú ká 'Vii mí Mbíri!»

55 Mbè ndâ niì tí nó mbe ko tàkò Jézù 'do Gàliléyà tacó bà koni yí nó giì rò janga-jàngá gí ndiì ézó kù zeke ña ndâ ña i tí nó náa à me kù ta Jézù nó, 56 ta ndâ Màriyà Màdèlènà, ta Màriyà nawu ndâ Jákòmò ta Jùzépè, ta nawu ndâ 'vii mì Zèbidéyò.

Bà duu ku Jézù

57 'Dè'o mâ giì bàkà tí gí, 'bí 'dakò mbe gi 'do gbí gbata Àrimàtiyà tí mbe kpo-kpò i, delè tí mbe gi tí mbe tala có mì Jézù gí, ta rẹ wó a Jùzépè, 58 giì ya gí bà 'deke tí wó jì Pilátò, máa yí bàkà nambeè mì wó, wàa yí 'ví si yì 'ví ya gí bà duu ku Jézù. Pilátò mâ giì ùnje jì yí gí, Pilátò giì tuu 'duù jì kùro ndâ àsikèrì mì wó, máa yí si Jùzépè 'ví te ku Jézù. 59 Jùzépè bà-i-nò giì ya gí bà te ku Jézù, yí giì so ta ngbárángà cé-ce bònko, 60 bindi yí giì te yí ya tí gí bà duu mí gbí kánjí ngú gùù náa yí duu mí gbí díí gítí 'dóó miṛi wó tí Jùzépè. Yí mâ giì nè njekèjì 'bá muu'dú ta du díí gí, yí giì njè nó 'do bà-i-nò gí. 61 Káa ndâ Màriyà Màdèlènà, ta Màriyà nawu ndâ Jákòmò ta Jùzépè ta o tí nó ki tí ndú ézó kù zeke 'bá muu'dú.

62 Ndâ kpo 'duù mì ndâ Jùdéyà giì kili mí kùro Pilátò ta yé bindi bà duu Jézù, 63 bindi ndú giì 'dè có jì yí máa, «Buù,

mbi ze 'va tí 'bí có náa mbe 'véřè tí nó táánò 'dè si yí káa wuù éno máa, yí bà 'vala ndi yí 'do gbí muu'dú yí bìnđi sili ta'ô. ⁶⁴ Má éno, à nìkì go éno máa, wò kaa ndâ àsikèrì ya gí bà ù rẹgbà muu'dú wó yee gbí ndâ sili tí nò. Tacó wò má me éno lá, ndâ mbe tala có mì wó bà gii ya gí bà ngbà ku wó 'do gbí gùù gî, bìnđi ndú bà gii 'dè có ji ndâ 'duù máa, yí 'vala ndi wó 'do gbí muu'dú wó gî. Káa wotí tí ndòngbú 'véřè tí nò bà ndii kpédélé ñinó gî.»

⁶⁵ Káa Pilátò gii 'visì có ji ndú máa, «Yo ya gí bà kaa ndâ àsikèrì wàa ndú 'ví ù rẹgbà muu'dú tí kpoò.»

⁶⁶ Ndâ kpo 'duù mì ndâ Jùdèyà bà-i-nò gii ya gí bà bàkà ndâ i mítí njekèjì 'bá muu'dú tacó wàa 'duù má njaanga , à 'ví nò ni gî, bìnđi ndú gii kaa ndâ àsikèrì mí gbí nètè bà ù rẹgbà muu'dú.

28

Jézù 'vala ndi wó 'do gbí muu'dú wó gí

¹ Si yé kù gii bàkà có bà ngbařanga to ta dú'o mì kpédélé ři nètè á bìnđi ři bà wotí gbí tàkìì mì ndâ Jùdèyà, ndâ Màrìyà Màdèlènà, ta Màrìyà nawu ndâ Jákòmò ta Jùzèpè gii gbo'o tacó bà ya gí bà gala muu'dú Jézù. ² Káa à káa póó bà yee ndú kà, to gii 'bità bà ngaka tí tí vò řa ñinò. Tacó basìlì mì Mbìřì gí 'do gbìřì, yí gii mèrèkè gbolò díí tí nó náa à nè ta njekèjì 'bá muu'dú nó gî, bìnđi yí gii ki tí wó pí. ³ Ndâ niì tí nó mã gii zeke'o, ndú gii ño gbířo basìlì tí nó kù tòngbaà go bà ì mù nó, ta ndâ bònggo tí wó ce go turè. ⁴ Ndâ àsikèrì tí nó náa ndâ kpo 'duù mì ndâ Jùdèyà kaa ndú máa ndú ù rẹgbà muu'dú nó mã gii ñò yí, lilí ndú gii oloko 'do tí ndú gî, bìnđi ndú gii dù kù gu ta gúku goolá a 'bořò ká nì ndú too yé gî nò.

⁵ Káa basìlì tí nó gii 'dè có ji ndâ Màrìyà, máa, «Yo cì gúku lá, tacó ye ñò ni gí máa, yo kù pà a bà tí Jézù tí nó náa à gbì yí mítí ñjèèkpè mù nò. ⁶ Yí bà-i-nó wálá. Yí 'vala ndi wó 'do gbí muu'dú wó go có mì wó táánò náa yí 'dè nó gî. Yo gí gí tàkò ye, wàa yo má ñò bándò tí nó táánò náa à sii ku wó mítí nó ta řo yo gí, ⁷ yo 'ví goonó ya gí bà 'dè có ji ndâ mbe tala có mì wó máa, yí 'vala ndi wó 'do gbí muu'dú wó gî. Káa yí kù ya gí bà ù ndi ndú mí Gàlìlèyà. Ndú bà ya gí bà ñò yí ta řo ndú a i kà, go có tí nó náa ye kù 'dè ji yo kpónó nò.»

⁸ Ndâ niì tí nó gii co 'do tà 'bá muu'dú kà gí sè ta ngèlè ta gúku ñònòkò ta líkí'o tacó bà ya gí bà 'vanda ndi ndâ có tí nó ji ndâ mbe tala có mì Jézù. ⁹ Káa Jézù gii túbà tí wó ji ndú si ndú á kpokèjì, bìnđi yí gii 'vee ndú máa, «Kù tí yo ée?» Ndâ niì tí nó bà-i-nò gii ìřì ta muungbó ndú ta líkí'o ya

gí bà zèè kò Jézù. ¹⁰ Bìndi Jézù gii 'dè có ji ndú máa, «Yo cì gúku lá, yo ya gí bà 'dè có ji ndâ ná'vindí ye máa, ndú ya gí Gàliléyà, wàa ndú 'ví 'de ye kà.»

¹¹ Ndâ Màríyà gii yee mì ndâ mbe tala có mì Jézù si ndâ 'bí àsikèrì tí nó náa à kaa ndú máa ndú ù rẹgbà muu'dú Jézù nó waa kùro ndú ta ngèlè ya gí bà 'vanda ndi ndâ i ñinó mbe bàkà tí nó ji ndâ Kùro ndâ bu-Mbíri mì ndâ Jùdèyà sàà gí. ¹² Bìndi ndâ Kùro ndâ bu-Mbíri bà-i-nò gii kili ndâ kpo-'duù-'bá, ndú gii toko có ta ndú gbaanjé, bìndi ndú gii too bàà mítí nje ndâ àsikèrì tí nò. ¹³ Bìndi ndú gii 'dè có ji ndú máa, «Yo ya gí bà ma có ji ndâ 'duù éno máa, «Ndâ mbe tala có mì wó ká ngbà ku wó si ze muu rì.» ¹⁴ Káa ña có tí nò má yee tí Pilátò, ze bà ñò kpokèjì bà mee wu 'do tí gí.»

¹⁵ Ndâ àsikèrì gii lì 'bì ndú mí tà i tí nó náa ndâ kpo 'duù mì ndâ Jùdèyà je ji ndú nó gí, bìndi ndú gii 'bità bà ma 'vére ji ndâ 'duù máa, a ndâ mbe tala có mì Jézù ká ngbà ku wó 'do gbí gùù si ndâ yì tí rì. Có tí nò máa, a ndâ mbe tala có mì Jézù ká ngbà ku wó nò nanaka mí gbí muu ndâ Jùdèyà tí yúco yee gbí rì tí nó wúnó nò.

Jézù túbà tí wó ji ndâ mbe tala có mì wó

¹⁶ Ndâ mbe tala có mì Jézù mâ gii 'di ndâ có tí nó náa ndâ Màríyà 'vanda ji ndú nó gí, ndú gii kaa 'do Jèrùzàlémè ya gítí gú tí nó náa Jézù cì ndú máa ndú ya gí bà 'de yì tí á Gàliléyà nò. ¹⁷ Ndú mâ gii 'de Jézù gí, ndú gii ìrì ta muungbó ndú ya gí kùro wó. Káa ndâ 'bí 'duù gbí òkò tí ndú ùnje ta njembí ndú máa ñinò a Jézù nò dúú-dúú lá. ¹⁸ Káa Jézù gii yèè dè gí mì ndú, bìndi yí gii 'dè có ji ndú máa, «Mbíri le bèrè ji ye tacó bà dù tí Gba-gbíri, delè tacó bà dù tí gba muu to tí nó á gí. ¹⁹ Má éno, yo ya gí bà bàkà ndâ ña ndâ 'duù muu to tí nó 'dáá gí tí ndâ mbe tala có mì ye. Yo caka tí ndú ta rẹ mì Buù, ta rẹ mì 'Viì, ta rẹ mì Bèri-mi-Mbíri. ²⁰ Yo 'ví ñibà kpokèjì gítí bà 'di ndâ có tí nó náa ye 'dè ji yo nó 'dáá gí ji ndú. Ye delè bà dù toko ta yo ta o 'dáá gí yee tí ndòngbú o.»

Banga-Ngú-Có mì Jézù tí Bìndi-Mbírì go cò mì Márikò

Jòvànì tí mbe caka tí ndá 'duù kò-kò ta có mì Mbírì

¹ Njìnó a Banga-Ngú-Có gítí Jézù tí Bìndi-Mbírì tí 'viì mì Mbírì. ² À 'bità go có tí nó náa Ìzáyà tí mbe 'dòkò có mì Mbírì cu mí gbí wáràgà mì wó sàà kùro bà gí Jézù éno máa, Mbírì máa,

«Ye kèjì gí bà tuu tú mì ye gí kùro lo.

Yí kèjì gí bà 'viindi kpokèjì mì lo.

³ Tú mì ye nò bà dù gbí kángáá nga ngoò kù kò-kò jì ndá 'duù éno máa,

«Yo 'viindi kpokèjì mì Mbe tí yo.

Yo bàkà kpokèjì mì wó jáá,» nò.»

⁴ Jòvànì tí mbe caka tí ndá 'duù gii co gí gbí kángáá nga ngoò, kù kò-kò ta có gítí bà caka tí jì ndá 'duù, tacó wàa, ndú 'ví 'visì muu ndú 'do tí ndá vò i mì ndú, wàa Mbírì 'ví je à-cee-gí jì ndú. ⁵ Ndá 'duù 'do gbí to Jùdèyà 'dáá gí, delè ta ndá 'duù 'do gbí gbata Jèrùzàlémè gii kaa ya gí mì wó á tàbè'dè Jòròdáníyà tacó bà caka tí ndú. Káa ta o tí nó náa yí kù caka tí ndú nó, ndú kù yù gbí ndá vò i mì ndú gí sè.

⁶ Jòvànì táánò kù yuu a bongo náa à gò 'do tí se tí jémèlè. Yí gii ẹre mí ẹ'dè wó a wú'dè kù. I-zò-zò mì wó káa ndá kòròngbò ta lí. ⁷ Jòvànì ma có jì ndá 'duù éno máa, «'Bí 'duù mbe me gbolò ndii ye gí á kèjì gí tàkò ye, náa à kpèti káa ndòngbú bọ̀ò mì wó mbe kù njaanga tàrà á 'do tí kò wó, ye bà ni bà 'vii tí ye ta yí wálá. ⁸ Ye kù caka tí yo ta ngo, káa yí kèjì gí bà caka tí yo ta Bèri-mi-Mbírì.»

Jòvànì caka tí Jézù

⁹ Gbí ndá o tí nò si Jòvànì kù caka tí ndá 'duù tàbè'dè Jòròdáníyà nò, Jézù gii njè nó 'do gbí gbata Názàrèti á Gálilèyà, ya gí bà caka tí wó mì Jòvànì. Jòvànì gii caka tí Jézù mí tà ngo gbí pù Jòròdáníyà. ¹⁰ Káa Jézù má gii co gí sè 'do tà ngo bìndi bà caka tí wó, yí ngé gii nò njekèjì gbírì njaanga tí gí. Yí delè gii nò Bèri-mi-Mbírì kù gí gí muu wó go kùlè nò. ¹¹ Bìndi yí gii 'di kòcò 'duù kù 'de có 'do gbírì éno máa, «Wò a 'viì mì ye náa ye ze wò nìkì ta njembí ye gbaànjé. Tàkòcò ye peteke gítí lo ngé ndii gí.»

Vò-'duù-tí-nò tala Jézù gbí kángáá nga ngoò

¹² Ngé 'do bàndò tí nò, Bèri-mi-Mbírì gii wu tàmuu Jézù ya tí gí gbí kángáá nga ngoò. ¹³ Yí gii dù gbí kángáá nga

ngoò ta sili zi'duù-só. Bìndi Vò-'duù-tí-nò giì gi kù tala yí. Yí bàkà ndâ sili tí nò zi'duù-só nó ta kpéétí wó gbí òkò tí ndâ kàzà. À káa ndâ basìli mì Mbírì ta o tí nò ká rẹgbà tí wó.

Jézù 'bità bà ma Banga-Ngú-Có

¹⁴ À mà giì zèè Jòvànì mí gbí zàà gí, Jézù giì ya gí Gàliléyà. Yí giì ma Banga-Ngú-Có mbe gi 'do mì Mbírì jì ndâ 'duù kà éno máa, ¹⁵ «Nògí! Kùro o bà zèè 'bá mì Mbírì kpónó dooko gí. Yo 'visì muu yo 'do tí ndâ vò kpokèjì, yo 'ví ùnje gítí Banga-Ngú-Có.»

Jézù tè'é tí ndâ kpédélé mbe tala có mì wó

¹⁶ Ta 'bí o gbaànjé si Jézù kù nò nó á seè kàpá Gàliléyà, yí giì nò ndâ Sìmonè ta ná'vindí wó Àndèréyà kù 'va mbu, tacó ndú a ndâ mbe gò ngo. ¹⁷ Káa Jézù giì 'dè có jì ndú éno máa, «Yo giì gí bà ru ndi ye, wàa ye 'ví bàkà yo tí ndâ mbe gò ndâ 'duù jì Mbírì á go bà gò ngo mì yo nò.» ¹⁸ Ndâ Sìmonè ta Àndèréyà mà giì 'di có tí nò náa Jézù 'dè jì ndú nò, ndú ngé giì kaa ndâ mbu mì ndú mí to, bìndi ndú giì ya gí tàkò Jézù.

¹⁹ Jézù mà giì yèè gí kùro 'do tí bàndò bà 'de ndâ Sìmonè ta Àndèréyà nò gàà éno, yí giì nò ndâ 'bí 'dakò sósò'ò, ndâ Jákòmò ta ná'vindí wó Jòvànì tí ndâ 'viì mì Zèbìdéyò, á gbí gbâ, delè kù ẹre gbí ndâ mbu mì ndú. ²⁰ Káa yí ngé giì tè'é tí ndú. Bìndi ndú giì njè nó ya gí tàkò wó, jee bu ndú ta ndâ mbe nèté mì wó mí gbí gbâ.

Jézù nibà có mì Mbírì jì ndâ 'duù Kàpàrànwùmù

²¹ Bìndi ndâ Jézù ta ndâ mbe tala có mì wó giì njè nó ya gí gbí gbata Kàpàrànwùmù. Ta 'bí ri bà wotí gbí tàkii mì ndâ Jùdéyà gbaànjé, yí giì ya gí bàndò bà kili ndâ Jùdéyà gí bà ùlù Mbírì, bìndi yí giì 'bità bà nibà i jì ndâ 'duù. ²² Nje ndâ 'duù 'dáá gí giì 'dèè gítí ọa bà nibà i mì wó gí, tacó yí kù nibà i jì ndú go i mì gba, me go nìndi ndâ mbe 'di gbí-o mì ndâ Jùdéyà lá.

²³ Káa à káa póó bà giì gi 'bí 'dakò ta i-gbí-muu wó gí bàndò bà kili ndâ Jùdéyà gí bà ùlù Mbírì ta o tí nò, ²⁴ yí giì 'bità bà tò kù éno máa, «À tí lo a go bà bàkà ọa yè ta ze, Jézù tí mbe gi 'do Názàrèti? Wò giì tacó bà 'bu ọa ze? Ye nò wó ni gí, wò a tó 'duù mì Mbírì mbe kù toko có ta yí.»

²⁵ Káa Jézù giì do mítí i tí nò, máa, «Dù ngbii! Co 'do gbí muu 'dakò tí nò gí!»

²⁶ Bìndi vò i tí nò gbí muu 'dakò tí nò giì te yí gí yaà, 'va mí to, yí giì dù kù gu mí to kà tí vò ọa nìnò. Bìndi yí giì co 'do gbí muu wó ta bà tò kù ta kòcò wó ngéé gí yaà. ²⁷ Bà

'dè có gii kpo nje ndâ 'duù 'dáá gî, gî. Bìndi ndú gii 'bità bà 'vee 'vé gbí òkò tí ndú, máa, «Ìjìnó a ña yè ká nó? À ngú ña bà ñbà i, ta wotí ká tàkò ? Yí má 'dè có kpétí ká ji ndâ i-gbí-muu ndâ 'duù, ndú kú 'di có mì wó.» ²⁸ 'Do bà-i-nò ẹ̀ Jézù ngé gii 'bità bà wu cee gbí to Gàliléyà 'dáá gî.

Jézù 'vala na gè Simónè

²⁹ Bìndi bà mòkò i tí nò 'do gbí muu 'dakò tí nò, ndâ Jézù ngé gii njè nó 'do bàndò bà kili ndâ Jùdéyà gí bà ùlù Mbírì kú ya ta ndâ Jákòmò ta Jòvání gí 'bá mì ndâ Simónè ta Àndèréyà. ³⁰ Ndú mâ gii yee 'bá kà, ndú gii 'dè na gè Simónè tísì ta cò'o gbí dii wó. Ndâ 'duù ngé gii 'dè có sé'i tí nò ji Jézù. ³¹ Bìndi Jézù gii ẹ̀ gí tàkò niì tí nò tà'i, yí gii zèè yí tí 'bì wó, yí mâ gii ja yí gí yaà, gbí dii wó ngé gii 'dèè sé gî. Bìndi yí gii ya gí bà bàkà i-zó-zò ji ndú.

Jézù 'vala ndâ 'duù 'do gbí ndâ tende ña nò'o

³² Ta 'dè'o tí nò, si ẹ̀ kú ya nèè gí to, si o bà wotí gbí tàkù mì ndâ Jùdéyà cee gî, ndâ 'duù gii tuṛu ndâ mbe nò'o 'dáá gî, ta ndâ 'duù ñìnó ta ndâ i-gbí-muu ndú nó gí tí ji Jézù. ³³ Ndâ 'duù me mbè gii tí mí njekèjì tí wó. ³⁴ Bìndi yí gii 'vala ndâ 'duù me mbè 'do gbí ndâ tende ña ndâ nò'o. Yí delè gii mòkò ndâ i 'do gbí muu ndâ 'duù me mbè; káa bà 'dè có kpò ndâ i tí nò gî, tacó ndú nò Jézù ni gî, káa yí biya gí máa ndú 'ví 'dè có lá.

Jézù njè nó 'do Kàpàrànáwùmù gbí dùde

³⁵ Káa Jézù gii njè nó 'do 'bá ta njeýé, ya gí bà 'deke tí wó ji Mbírì ta kpéétí wó gbí kángáá nga ngoò. ³⁶ Bìndi ndâ Simónè ta ndâ 'bí ka wó gii njè nó ya gí bà pà bà tí wó. ³⁷ Ndú mâ gii 'de yí gî, ndú gii 'dè có ji yí máa, «Ndâ 'duù 'dáá gí kú 'vee bà tí lo.»

³⁸ Káa Jézù gii 'dè có ji ndú, máa, «Ndoo ya gí gbí ndâ 'bí gbata, wàa ye 'ví ma có mì Mbírì ji ndâ 'duù kà delè, tacó ñìnó a nderè bà gí ye gí muu to tí nò.» ³⁹ Bìndi yí gii ya cee gbí ndâ to Gàliléyà 'dáá gî, kú ma có mì Mbírì ji ndâ 'duù ta ndi tí ndâ bàndò bà ùlù Mbírì, delè ta bà mòkò ndâ i 'do gbí muu ndâ 'duù.

Jézù yuku ndâ kà cì 'do tí 'bí 'dakò

⁴⁰ Bìndi 'bí 'dakò tí mbe cì gii 'deke tí wó ta bà kucuku muungbó wó mí kùro Jézù, máa, «À má nìkì tí lo gí, wò bà ngbaṛanga dii ye gí.»

⁴¹ Jézù mâ gii nò yé ọ̀ 'dakò tí nò, yí gii ya'va 'bì wó ya gí bà gbala ta yí ta bà 'dè có, máa, «À nìkì tí ye gí; dù ngbàrángà'i.» ⁴² Bìndi ndâ kà cì tí nò ngé gii yuku 'do tí 'dakò nò gí kútí wó gii ngbaṛanga gí. ⁴³ Bìndi bà cee cì 'do

tí 'dakò tí nò, Jézù ngé gii 'dè có ji yí, ⁴⁴ máa, «Kpolo tí lo máa wò 'ví 'dè ji gbèè 'duù lá. Ya gí bà tùbà tí lo ji bu-Mbíri, wàa wò 'ví ci i tacó bà ngbaranga kútí lo go có mì Mòze, tacó bà tùbà ji ndâ 'duù.» ⁴⁵ Káa 'dakò tí nò gii njè nó 'do bà-i-nò ta bà ma ngú có tí nò go njínó à nìkí tí wó dúú kú ya tí. Tacó éno, Jézù gii rì gí gbí gbata ká gbí kóó, má wálá, ndâ 'duù bà bàkà wo.

2

Jézù 'vala 'bí 'dakò mbe gbele've gí

¹ Jézù mâ gii dele ndi wó gí Kàpàrànwùmù bìndi làmbu sili gí, ndâ 'duù gii 'bità bà fiini có, máa, «Yí kuu 'bá! Yí kuu 'bá!» ² Bìndi ndâ 'duù gii kaa gí gí mì wó go mbìlì gbí cikaà; ndâ 'duù gii yè to 'do tà'i di sè, à gii kpò tí tí njekèjì bà rì gí tà'i tàkò Jézù. Yí ta o tí nò kù nìbà có mì Mbíri ji ndâ 'duù.

³ Mâ gii zeke'o, ndâ 'bí 'duù gii gí ta 'bí 'dakò mbe gbele've gí, náa a ndâ 'duù nà'ò ká kù làngà yí gí tí ji Jézù. ⁴ Káa kpokèjì bà yee ta yí tà'i ji Jézù gii kpò ndú gí, tacó ndâ 'duù tí yè njekèjì gí. Bìndi ndú gii 'dò ta 'dakò tí nò gí muu 'bá, bìndi ndú gii di muu 'bá gbúú-gbuu 'vii ta bàndò tí nó náa Jézù kú ki tí wó to tí nò, bìndi ndú gii yuu 'dakò tí nò mbe gbele've gí nò ta kpâ-sili mì wó gí to ji Jézù. ⁵ Jézù mâ gii ò éno máa, ndú ùnje gítí yì ta njembí ndú dú gí, yí gii 'dè có ji 'dakò tí nò mbe gbele've gí nò, máa, «'Viì mì ye, à si có gítí ndâ vò i mì lo mí to gí.»

⁶ Káa ta o tí nò ndâ 'bí kpo-kpò mbe nìbà có mì Mbíri mì ndâ Jùdéyà kú ki tí ndú gbí òkò tí ndâ 'duù tí nó mbe kaa ya gí mì Jézù nò. Ndú mâ gii 'di có tí nò náa Jézù 'dè nò, ndú gii 'bità bà koṛo có gbí njembí ndú máa, ⁷ «'Dakò tí nò 'dè ṛa có tí nò tacó yè? Nìnò a bà 'dè zu có gítí Mbíri! Mbe si có gítí ndâ vò i mì ndâ 'duù mí to a 'di? À me káa Mbíri cuki lá?»

⁸ Káa Jézù mâ gii ò ṛa kóró-koṛo có mì ndú nò, yí ngé gii 'visì có ji ndú éno máa, «Yo kú koṛo ṛa ndâ có tí nò á gbí njembí yo tacó yè? ⁹ À kpónó peteke a ngayi gbí òkò tí ndâ bà 'dè có ji 'dakò tí nó éno máa, à si có gítí ndâ vò i mì wó mí to gí, ta bà 'dè có ji yí éno máa, yí te kpâ-sili mì wó wàa yí 'ví nò nó? ¹⁰ À má éno, ye kpónó bà tùbà ji yo éno máa, à tí 'Viì-mì-'Dakò a wotí tacó bà je à-cee-gí gítí ndâ vò i mì ndâ 'duù muu to tí nò.»

Bìndi Jézù gii 'dè có ji 'dakò tí nò mbe gbele've gí nò, máa, ¹¹ «A gí yaà. Te kpâ-sili mì lo wàa wò 'ví njè nó ya gí 'bá a go có tí nó náa ye kpónó kú 'dè ji wò nò.»

¹² 'Dakò tí nò ngé gii a gí yaà, yí gii para kpâ-sili mì wó, bìn̄di yí gii co gí sè gbí n̄jì ɾo ndâ 'duù 'dàá gî. Nje ndâ 'duù 'dàá gî gii 'dèè ta bà ɱò 'dakò tí nò kù nò nó gî. Bìn̄di ndú gii ulù Mbìrì, máa, «Ze jé ɱò 'bí ɱa i go i tí nò sàà kùɾo lá.»

Jézù tè'é tí Lévi

¹³ Ta o tí nò Jézù gii dele ndi wó káká'i ya gí seè kàpá Gàliléyà bìn̄di o bà tè'é tí ndâ kpédélé mbe tala có mì wó. Mâ gii zeke'o, ndâ 'duù me mbè gii kaa káká'i ya gí mì wó tàbè'dè kà. Yí gii nìbà i jì ndú.

¹⁴ Jézù mâ gii ɱè nó 'do bà-i-nò, yí gii ɱò Lévi, tí 'viì mì Àliféyò, kù ki tí wó to á seè 'bá bà gò i-mìrì. Káa Jézù gii 'dè có jì yí, máa, «Gì gí tàkò ye.» Káa Lévi bà-i-nò gii a gí yaà ya gí tàkò Jézù.

Jézù zò i ta ndâ mbe bàkà vò i

¹⁵ Ta 'bí o gbaàn̄jé si ndâ Jézù ta ndâ mbe tala có mì wó kù zò i á 'bá mì Lévi, ndâ 'bí mbe go i-mìrì, ta ndâ 'bí ɱa Jùdéyà ɱìno mbe kpolo tí tàkii mì ndú lá nó 'do gbí òkò tí ndâ mbè 'duù tí nò mbe tì ta o tí nò mbe kù ko tàkò wó nó gii ya gí bà zò i ta ndú. ¹⁶ Ndâ 'bí kpo-kpò mbe nìbà i gbí tàkii mì ndâ Jùdéyà ɱìno mbe kù kpolo tí tàkii mì ndú nó gii 'vee ndâ mbe tala có mì Jézù, máa, «Yí kù zò i ta ndâ mbe gò i-mìrì, delè ta ndâ mbe gìlìnì tacó yè?»

¹⁷ Káa Jézù mâ gii 'di có tí nò, yí gii 'dè có jì ndú máa, «Ndâ 'duù ɱìno ta sé'i tí ndú wálá nó pà mbe yeè lá. A ndâ mbe sé'i ká kù pà ndâ mbe yeè. Ye gí me tacó tí ndâ tó 'duù lá. Ye gí a i tacó tí ndâ mbe bàkà vò i.»

Bà tò kponje gítí bà kònò go

¹⁸ Ta o tí nò ndâ mbe tala có mì Jòvànì tí mbe caka tí ndâ 'duù, ta ndâ Fàrìzèyò, tí ɱa ndâ Jùdéyà ɱìno mbe kù kpolo tí tàkii mì ndú nó, kù kònò go tacó bà yù nambeè 'do mì Mbìrì. Bìn̄di ndâ 'duù gii 'vee Jézù, máa, «Ndâ mbe tala có mì lo kònò go á go ɱìno mì ndâ mbe tala có mì Jòvànì ta ndâ mbe tala có mì ndâ Fàrìzèyò lá tacó yè?»

¹⁹ Káa Jézù gii 'vee ndú, máa, «Ndâ wìrì bàndò bà ko niì kù kònò go ta o tí nó náa mbe kò niì má kuu ta ndú? Ta o tí nó náa mbe kò niì má kuu ta ndú, ndú kònò go lá. ²⁰ Rì bà je mbe kò niì 'do gbí òkò tí ndú bà co ká co! ɱìno bà gii dù a rì tí nó tí rì bà kònò go mì ndú nó ká nò.»

²¹ Bìn̄di Jézù gii ya gí kùɾo ta bà dítà có jì ndú gbí lòkó'bò, máa, «'Bí 'duù jé mbe bàkà rùgà mítí ká bòngò mì wó ta ngú kpâ-bòngò náa à kálásè yuu mí tà ngo lá nò wálá; yí má bàkà go éno, ngú rùgà tí nò bà yaka 'do tí ká bòngò gí, bìn̄di kà bà gii dù gbí bòngò tí nò ndii ɱìno sàà kùɾo nó gí. ²² 'Bí 'duù delè jé mbe yee ngú nèbítì mí gbí ká kúúkpá

nèbítì wálá, yí má bàkà ènò, ngú nèbítì má nì , yí bà ba ká kúúkpá gî, bìndi nèbítì bà yee to gî, kúúkpá delè bà yaka gî. À má ènò, ngú nèbítì a i tacó ngú kúúkpá.»

Ndâ mbe tala có mì Jézù kparaka muu cù ta ɾi bà wotí

²³ Ta 'bí ɾi bà wotí gbí tàkìì mì ndâ Jùdèyà gbaànjé, si ndâ Jézù ta ndâ mbe tala có mì wó kù nò nó co gbí njí, ndâ mbe tala có mì wó gii 'bità bà kparaka muu cù kù zò . ²⁴ Ndâ Fàrìzèyò mâ gii ò i tí nò náa ndâ mbe tala có mì Jézù kù bàkà nò, ndú gii 'vee yí, máa, «Ìjìnó a ɲa yè ká nò? Ndú kù bàkà i ònínó náa a me yí lá nó ta ɾi bà wotí tacó yè?»

²⁵ Káa Jézù gii 'visì có jì ndú máa, «Yo jé 'deke có gítí i tí nó náa Dàvídè si yí ta go tí wó bàkà nó lá? Ndú ta ndâ 'duù tí nò ta o tí nó mbe kù ko tàkò wó nò? ²⁶ Ta o tí nó náa yí gii ɾi gí tà'i mì Mbíɾi, si Àbìyátàrà a Kùro ndâ bu-Mbíɾi, bìndi yí gii zò kù kò tí nó náa à ci jì Mbíɾi gí nò.

²⁷ «Mbíɾi kpédélé'i suu a ndâ 'duù má kózò gî, yí gii bàkà ɾi bà wotí. Mbíɾi bàkà ɾi bà wotí me tacó bà ba muu ndâ 'duù lá. ²⁸ À má ènò, ye kù 'dè có jì yo ta yúcó, máa, à mì 'Vii-mì-'Dakò a wotí tacó bà 'dè có jì ndâ 'duù, máa, ndú bàkà a ndâ i ònínó, ndâ i ònínó, ta ɾi bà wotí.»

3

Jézù 'vala 'bí 'dakò ta 'bì wó mbe gbele've gí

¹ Ta 'bí ɾi bà wotí gbí tàkìì mì ndâ Jùdèyà gbaànjé, Jézù gii gí gí bàndò bà kilí ndâ Jùdèyà gí bà ùlù Mbíɾi. Káa ta o tí nò, 'bí 'dakò ta 'bì wó mbe gbele've gí kuu tà'i kà gbí òkò tí ndâ 'duù. ² Bìndi ndâ 'duù gii 'bità bà zeke'o tacó bà ò máa Jézù má 'vala 'dakò tí nò ta ɾi bà wotí gbí tàkìì mì ndâ Jùdèyà gî, wàa ndâ yì 'ví ya gí bà kpì ngbàngà tí wó. ³ Jézù mâ gii ò ènò, yí gii 'dè có jì 'dakò tí nò, máa, «Co gí gí bà rò tíyò á kùro ndâ 'duù tí nò.»

'Dakò tí nò mâ gii bàkà go có tí nó náa Jézù 'dè jì yí nó gí, ⁴ Jézù gii 'vee ndâ 'duù tí nò, máa, «Yúcó mì ndoo a ngàyi? Bà bàkà tó i, wèè, bà bàkà vò i, ta ɾi bà wotí gbí tàkìì mì ndoo tí ndâ Jùdèyà? Bà 'vala ku, wàlà bà zi ku?» Káa gbèè 'duù mbe 'visì có jì yí gii dù lá. ⁵ Tacó ènò, Jézù gii zeke'o tí ndú ta kpo-tàkòcò wó, tacó ndú a ndâ mbe ngbútù. Tàkòcò wó delè gii kpòlò gítí ndú ngé, tacó muu ndú kpòlò go duù. Bìndi yí gii 'dè có jì 'dakò tí nò máa, «Ya'va gbí 'bì lo.» Bìndi 'dakò tí nò mâ gii bàkà go có tí nó náa Jézù 'dè jì yí nó gí, 'bì wó gii nìkì gí.

⁶ Káa ndâ mbe kù kpòlò tí tàkìì mì ndâ Jùdèyà (Fàrìzèyò) mâ gii ò i tí nó náa Jézù bàkà nò, ndú gii co gí sè tacó bà ya gí bà toko có ta ndâ 'duù ònínó mbe tè gí tàkò có mì Èródè

tí gbolò 'duù kùro ndâ Jùdéyà nó, tacó bà pà kpokèjì gítí bà zi Jézù.

Ndâ mbè 'duù kaa ya gí mì Jézù á yì kàpá Gàliléyà

⁷ Bìndi Jézù gii njè nó ta ndâ mbe tala có mì wó ya gí yì kàpá Gàliléyà. Ndâ 'duù me mbè gii ru ndi ndú 'do gbí ndâ gbata gbí ndâ to Gàliléyà ta Jùdéyà, ⁸ ta gbolò gbata Jèrùzàlémè, ta Ìdùméyà, delè 'do tito Jòròdàniyà, delè 'do gbí ndâ to Tírò ta Sídóni. Ndâ 'duù mâ gii 'di tàwo ndâ i-serè tí nó náa Jézù kù bàkà nó, ndú gii tí ya gí mì wó. Ndâ 'duù tí go ngana.

⁹ Jézù mâ gii òò òò bà tí ndâ 'duù tí nó, yí gii 'dè có ji ndâ mbe tala có mì wó éno máa, ndú gii ta gbâ ji yì, tacó yí ta o tí nó kù ci gúku máa ndâ 'duù bà kpoko yì. ¹⁰ Tacó ndâ 'duù 'di tà wò bà 'vala ndâ mbe sé'i mì wó me mbè, tacó éno, ndâ 'duù òò ta sé'i tí ndú nó 'dáá gí kù jòò tí ndú tacó vòò bà gbala yí wàa ndâ yì 'ví 'de ta 'válá. ¹¹ Delè ndâ 'duù òò ta ndâ i-gbì-muu ndú nó má òò yí, ndú kù 'vaka tí ndú to, ta bà tò kù, máa, «Wò a 'Viì-mì-Mbírì.» ¹² Káa yí gii 'dè có ji ndú kpolo ma, máa ndú 'ví túbà tí yì gí sè ji ndâ 'duù lá.

Jézù ruka ndâ mbe nó tú mì wó muu'bi-nje só

¹³ Ta o tí nó Jézù gii njè nó ya gí gbí òkò ndâ 'bí gú. Bìndi yí gii t'è'è tí ndâ 'duù òò mbe nìkí tí wó nó. Ndú mâ gii gí gí mì wó gí, ¹⁴ yí gii ruka ndâ 'duù 'do gbí òkò tí ndú muu'bi-nje só, tacó wàa ndú 'ví dù toko ta yì, wàa yì 'ví kù tuu ndú ya gí bà ma có mì Mbírì ji ndâ 'duù. ¹⁵ Yí gii je wotí bà mòkò ndâ i 'do gbí muu ndâ 'duù, ta wotí bà 'vala ndâ 'duù 'do gbí nó o ji ndú. ¹⁶ Ndâ 'duù tí nó muu'bi-nje só náa Jézù ruka ndú tacó bà dù ta yí nó a ndâ Sìmonè, náa yí kpì ngú r'è mítí wó máa, Piyétòrò, ¹⁷ ta ndâ Jákòmò ta ná'vindí wó Jòvànì tí ndâ 'viì mì Zèbìdéyò, náa yí kpì ngú r'è mítí ndú máa Bènerégìsì, gbí éno máa, ndâ 'viì-ngbàngbàrì, ta Àndèréyà, ¹⁸ ta Filípò, ta Bàràtòlòméyò, ta Mátéyò, ta Tòmázò, ta Jákòmò tí 'viì mì Àliféyò, ta Tàdéyò, ta Sìmonè tí nó ta 'bí r'è wó a Tó-'viì-'bá, ¹⁹ ta Júdà Ìsìkàrìyótè tí mbe gii kpì ngbàngà tí wó.

Ndâ 'duù go mâ mítí Jézù

²⁰ Jézù mâ gii dele ndi wó gí 'bá 'do pí gú bìndi bà ruka ndâ mbe tala có mì wó gí, ndâ 'duù me mbè gii kaa ya gí mì wó káká'i tí òò òò náa à gii kpòtí tí ndú ta ndâ mbe tala có mì wó tí bà zò i. ²¹ Ndâ nambe wó má gii 'di éno, ndú gii ya gí kà tacó ba kpolo tí wó, tacó ndú koro có éno máa, a gbí muu wó a ndâ i. ²² Káa ndâ kpo-kpò mbe nìbà i

mì ndâ Jùdèyà mbe gi 'do Jèrùzàlémè ta o tí nò kù 'dè òndi ndú éno máa, «À gbí muu wó a gba mì ndâ mâ tí nó ta ɾe wó a Bèlizèbulù nò.» Ndú delè ta o tí nò kù 'dè có éno máa, «A gba mì ndâ mâ tí nó ká kù je wotí bà mòkò ndâ i 'do gbí muu ndâ 'duù jì yí.»

²³ Jézù mâ gi 'di ña ndâ có tí nò, yí gi tè'é tí ndâ mbe kù 'de ña ndâ có tí nò gí mì wó. Bìndi yí gi 'vee ndú gbí lòkò'bò éno máa, «Mâ bà mòkò ka wó mâ 'do gbí muu 'duù ée? ²⁴ Có mì ndâ 'duù mì gbèe gba jé má toko lá, gba tí nò bà zogo 'bá wálá. ²⁵ À delè có mì ndâ 'duù á ɾùkàtìi mì ndú má toko lá, ndú bà sù 'bá tí nò wálá. ²⁶ Káa Gba-wàtà má kù sogo tí wó, gbí go éno máa, Gba-wàtà ñjèe gbí tí gí. À má éno, ñìnò a bà ngbù yí ká nò. Tacó wotí bà ɾò tìyò mì wó káká'i wálá. ²⁷ Káa 'bí 'duù jé bà ni bà ɾi gí tà'i mì 'bí 'duù ta wotí kuu tí wó, bìndi yí gi kaa ndâ i mì wó a ta có 'dakò nò wálá, sè káa ñìnó yí kpédélé'i má ɾe mbe 'bá gí, bìndi yí bà gi kaa ndâ i mì wó ta wotí si yí gbí wú.

²⁸ «Ye kù 'de có jì yo ta yúco éno máa, Mbíri bà je à-cee-gí gítí ña ndâ vò i mì ndâ 'duù 'dáá gí, gí. À kpèti káa ndâ mbe 'dè zu có á gítí wó tí Mbíri. ²⁹ Káa 'duù má go mâ mítí Bèri-mi-Mbíri, 'duù tí nò bà 'de à-cee-gí 'do mì Mbíri wálá, tacó 'duù tí nò bàkà a ña vò i tí nó náa àá bà cee wálá.» ³⁰ Jézù 'dè có tí nò tacó ndâ 'duù ta o tí nò kù 'dè có éno máa, a gbí muu wó a ndâ mâ.

Ndâ 'dóó-'dòò nambe Jézù

³¹ Káa ta o tí nò ndâ nawu Jézù ta ndâ ná'vindi wó gi ɾò tìyò á sè. Bìndi ndú gi tuu tú gí bà tè'é tí wó. ³² Káa ndâ 'duù me mbè ki tí ndú jèlè yí 'dee gí. Bìndi ndú gi 'dòkò ndi có tí nò jì yí, máa, «Ndâ nawu lo ta ndâ ná'vindi lo kù 'vee bà tí lo á sè.»

³³ Káa Jézù gi 'vee ndú éno máa, «Nawu ye a 'di? Ndâ ná'vindi ye a ndâ 'di?» ³⁴ Yí bà-i-nò gi zeke'o tí ndâ 'duù tí nò mbe ki tí ndú jèlè yí 'dee gí nò. Bìndi yí gi 'dè có jì ndú, máa, «Nawu ye, ta ndâ ná'vindi ye cuki me káa ndâ 'duù tí nò mbe kù tè'é tí ye nò lá. ³⁵ 'Duù mbe bàkà go có mì Mbíri gí, 'duù tí nò a nawu ye, yí a ná'vindi ye, yí delè a námì ye.»

4

Bà lòkò'bò có gítí mbe va ña

¹ Ta o tí nò Jézù káká'i gi 'bità bà ñibà i jì ndâ 'duù a yí kápá Gálliléyà. Káa yí mâ gi ñò máa, ndâ 'duù tì me mbè ngé ndii gí, yí gi ñjè nó ya gí bà ki tí wó gbí gbâ a ɾo ngo si ndâ 'duù mí tì ngo. ² Yí gi dù gbí gbâ á ɾo ngo ká kù ñibà

i ji ndâ 'duù gbí lókò'bò éno máa, ³ «Yo sè tù yo nìkì maa, wàa yo 'ví koṛo gbí có tí nò.»

«Ta 'bí o gbaànjé, 'bí 'dakò gii ya gí bà va ṛa gbí nji mì wó. ⁴ Káa ndâ 'bí nji ṛa gii 'vaka tí to á seè kpokèjì, káa ndâ nuù gii da ndú gí. ⁵ Ndâ 'bí gii 'vaka tí á gbí díí ta zì to tí me nji'dí, à káa póó bà kù ndú, ⁶ go wu ṛi gii ziki ndâ dó kù ndú 'dáá gí, tacó tà teè ndú ya gí tà to me 'dú lá. ⁷ Ndâ 'bí gii 'vaka tí á gbí òkò ndâ bè kpeṛè. Ndâ bè kpeṛè tí nò gii tù yiiga muu ndú gí, ndú gii jò lá. ⁸ Káa ndâ 'bí gii 'vaka tí a i gbí banga zì to. Ndú má gii kù, ndú gii uu gí yaà, bìndi ndú gii jò ta banga muu ndú, gbe-gbè, gbe-gbè éno.»

⁹ Bìndi yí gii yee nje lókò'bò mì wó ta bà kpo-gbì-tà-tù ndâ 'duù tí nò éno máa, «À má éno, tù bà 'di có má kuu tí muu 'duù, yí 'ví 'di có.»

Ndeṛè bà 'dè ndâ có mì Jézù á gbí lókò'bò

¹⁰ Jézù má gii co gí ndii ta kpéetí wó gí, ndâ mbe tala có mì wó muu'bì-nje só, toko ta ndâ 'bí 'duù mì wó mbe kù dù ta yí nó gii ya gí bà 'vee yí gítí gbí lókò'bò tí nò. ¹¹ Káa yí gii 'visì có ji ndú éno máa, «À je muu ji yo tacó bà 'di gbí ngii bà dù yí tí Mbíṛì tí gba gí. Káa sè ndâ 'bí 'duù bà 'di ndâ có 'dáá gí ká gbí lókò'bò. Go có tí nó náa Ìzáyà tí mbe 'dòkò có mì Mbíṛì 'dè dígísèé éno máa,

¹² «Ndú 'ví zeke'o, káa ndú 'ví ṛò i lá.

Ndú delè 'ví 'di kòcò, káa ndú 'ví 'di gbí có tí nò lá.

Tacó ndú má ṛò i, delè ndú má 'di gbí có,

ndú bà gii 'visì tí ndú gí mì ye tí Mbíṛì,

bìndi ye bà je à-cee-gí gítí ndâ vò i mì ndú.» »

Jézù 'dè gbí lókò'bò gítí mbe va ṛa

¹³ Bìndi Jézù gii 'vee ndâ mbe tala có mì wó máa, «Yo 'di gbí lókò'bò tí nò lá? Káa à má éno, yo bà gii 'di gbí ndâ 'bí lókò'bò ée? ¹⁴ Gbí lókò'bò tí nò éno máa: nji ṛa tí nò náa mbe va ṛa tí nò kù va nò a nji có mì Mbíṛì. ¹⁵ Ndâ nji ṛa ṛinó mbe 'vaka tí ta tí kpokèjì nó a ndâ có mì Mbíṛì náa à ma ndú ji ndâ 'duù, káa à káa póó bà 'di có tí nò mì ndú, Vò-'duù-tí-nò gii volo muu ndú 'do tí bà 'di gí.

¹⁶ «Ndâ nji ṛa ṛinó mbe 'vaka tí gbí to á kàrà-kàrà ṛo díí nó a ndâ có ṛinó náa à káa póó bà 'di ndú mì ndâ 'duù, ndú gii ùnje gítí ndú gí; ¹⁷ ndâ nji có tí nò gii dù gbí njembí ndú ta làmbu o, káa à má bà gii gbùṛungà ndú ta bà mèèkè'i tí ndú á muu ndâ có tí nò, ndú ngé gii jee có tí nó mí to gí, tacó ndâ có tí nò gbì teè mí gbí njembí ndú lá.

¹⁸ «Ndâ nji ṛa ṛinó mbe 'vaka tí gbí òkò ndâ bè kpeṛè nò a ndâ nji có ṛinó náa ndâ 'duù 'di ndú, ¹⁹ káa bà kpolo tí

ndâ i muu to tí nó, ta líkí ndâ kpo-kpò i, ta bà dù ta go ndâ i, giì soloko ndú 'do tí bà 'de i gbí có tí nò gí.

²⁰ «Káa ndâ nji ña ñinó mbe 'vaka tí á gbí banga zì to nó uu go ndâ nji có mì Mbírì mbe 'vaka tí gbí njembí ndâ 'duù ñinó mbe kpolo tí ndú mí gbí njembí ndú. Ndú gí bàkà go ndâ có tí nò, bindi tàkòcò Mbírì giì peteke gítí ndú go bà peteke tàkòcò mbe ji nji gítí ndâ banga kú i gbí nji mì wó.»

Bà lòkò'bò có gítí ngba wu

²¹ Bindi Jézù giì 'vee ndú, máa, «A 'di jé ká òlò wu mí tà'i mì wó ta 'dí'di'o, káa yí giì 'bu i mí ɾo ngba wu tí nò, wàlà yí giì nguù ngba wu tí nò mí tà kitikpara? ²² À kú nguù i ká tacó bà giì túbà ndí gí sè káká'i. À delè kú 'dè có á tà bèngiì ká tacó bà giì kò-kò tí. ²³ À má éno, yo sè tù yo, náa tù má dú kuu tí muu yo nò, wàa yo 'ví 'di có tí nò.»

Bà lòkò'bò có gítí bà 'vii i

²⁴ Jézù káká'i giì 'dè có ji ndú, máa, «Yo kpolo tí có tí nó náa yo kú 'di nò. Ña i tí nó náa wò tí 'duù má bàkà mítí ndâ 'bí ka lo nó, Mbírì bà giì bàkà mítí lo káa gbèe ña i tí nò. Yí delè bà bàkà ta wotí tí co tí ñinó náa wo bàkà nó gí. ²⁵ Tacó 'duù ñinó ta ndâ i kuu mì wó nó, áá bà je ndâ 'bí ji yí mí pí ndú. Káa 'duù ñinó ta i mì wó wálá nó, à kpétí káa sè làmbu i ñinó náa yí kú lì ta njembí wó nó, áá bà aaka 'do 'bì wó gí.»

Bà lòkò'bò có gítí bà kù nji ña 'do tà to

²⁶ Jézù giì lòkò'bò 'bí có káká'i máa, «Bà zèè 'bá mì Mbírì ká go 'duù mbe ya gí bà va ña. ²⁷ Bindi yí giì ya kú bàkà ndâ 'bí nèté mì wó. Káa ndâ síi kú i giì yee gí sè, bindi ndú giì uu gí yaà. Mbe va ña tí nò ñò ni lá máa ndâ kú i kú bàkà tí ée wè. ²⁸ À káa to ta kpéétí wó ká kú bàkà ndâ kú i tí nò kú uu gí yaà, bindi ndú giì jò, bindi ndú giì ɾi nji. ²⁹ Bindi à káa o tí nó náa ndâ i 'do gbí nji má giì yù gí nó, mbe va ña bà giì ngara tí wó gítí bà kili ndú.»

Bà lòkò'bò có gítí ndâ vici nji ña

³⁰ Bindi Jézù giì 'dè 'bí lòkò'bò káká'i éno, máa, «Ndoò kpónó bà 'vii bà zèè 'bá mì Mbírì mítí ña yè? Ndoò bà 'dè a ña lòkò'bò yè dú mbe 'vii tí? ³¹ À go ndâ nji ña ñinó mbe me vici ngé ndii gí nò, nékéléé go nji ndí. ³² Káa ndú má giì kù 'do tà to, ndú giì uu gí yaà tí bè'i gbèè ta bè wó ndii ndâ 'bí bè'i 'dáá gí, náa ndâ nuù me mbè kú tè wo ndú mì gbí.»

³³ Jézù 'dè có ji ndâ 'duù 'dáá ká gbí ndâ lòkò'bò go ndâ ñinó, 'vii ta wotí bà 'di gbí ndâ có tí nò mì ndú. ³⁴ Káa ta o

tí nó náa ndú má ta kpéetí ndú ta ndâ mbe tala có mì wó, yí gii 'dè gbí ndâ lòkò' bò tí nò 'dáá gí ji ndú.

Jézù rò gbolò pípiri mí tíyò

³⁵ Káa ta 'dê'o mì gbèè ɾi bà nìbà i mì Jézù ji ndâ 'duù gbí ndâ lòkò' bò nò, Jézù gii 'dè có ji ndâ mbe tala có mì wó máa, «Ndoo di ngo gí tito kápá.» ³⁶ Káa ndú mâ gii nje nó gí, ndâ 'bí 'duù gii ɾu ndi ndú gbí ndâ gbâ ñindi ndú. ³⁷ Káa si ndú kálásê kuu muu nó á ɾo ngo, pípiri gii 'bità bà pì ta wotí tí ngé ndii gí. Ngo kú gii 'bità bà gbàngà gí gbí gbâ. Gbâ kú gii bàkà có bà yé-yè ta ngo.

³⁸ Káa Jézù jée kuu tísì, tì tàmuu wó gí yaà gí, á tàngbó gbâ, kú tèrì. Bìndi ndâ mbe tala có mì wó gii gbà yí 'do muu ɾi. Yí mâ gii ziya gí, ndú gii 'vee yí, máa, «A nìkì tí lo éno máa, ndoo mii gí wàà, mbe tí ze?» ³⁹ Káa Jézù gii do mítí pípiri, yí delè gii 'dè có ji ngo tí nò mbe kú gbàngà tí nò máa yí si bà gbàngà mí to. Bìndi pípiri gii rò tíyò gí. O gii ɾe déé.

⁴⁰ Bìndi Jézù gii 'vee ndâ mbe tala có mì wó máa, «Yo kú cì a gúku yè? Yo kálásê ùnje lá?»

⁴¹ Káa gúku gii zèè ndú 'dáá gí mbi gí. Bìndi ndú gii 'bità bà 'vee 'vé gbí òkò tí ndú, máa, «A ɱa 'di ká nó, náa ndâ pípiri ta ngo kú 'di có mì wó nó?»

5

'Bí 'dakò tí Jèràsìni ta ndâ i-gbì-muu wó

¹ Ndâ Jézù ta ndâ mbe tala có mì wó gii di ngo á bìndi bà gbùrùngà ndú mì gbolò pípiri tí nò, gí tito kápá á gí 'bá mì ɱa ndâ 'bí 'duù ta ɾè ɱa ndú a ndâ Jèràsìni. ² Káa à káa póó bà gii co Jézù gí to 'do gbí gbâ, 'bí 'dakò ta ndâ i-gbì-muu wó gii gí 'do gbí òkò ndâ muu'dú gí mì wó. ³ 'Dakò tí nò kú 'vala tà ndâ 'bá muu'dú. Káa 'bí 'duù mbe 'de wotí bà kpolo tí wó wálá, tacó à kpétí má ẹɾe yí ká ta gìnjírì, à zèè tí wó lá. ⁴ À ta o 'dáá gí kú da 'bò mítí kò wó, à delè kú ẹɾe 'bì wó ta gìnjírì. Káa yí kú ki'viki gbí 'bò tí nò 'do tí kò wó gí, yí delè kú karaka gbí gìnjírì 'do tí 'bì wó gí, káa gbèè 'duù mbe co gbí ñò wó wálá. ⁵ Yí dù kú tò kú too yé, ta ɾi, too yé, ta ɾi, ta ndi gbí òkò ndâ 'bá muu'dú, delè ta ndi pí ndâ gú, ta bà ndo-ndooko tí wó ta ndi tí ndâ díí.

⁶ Mbe mâ tí nò mâ gii ñò Jézù 'do me 'dú, yí gii ì ngèlè ya gí mì wó, yí gii kucuku muungbó wó mí kùɾo wó, ⁷ kú tò ta kú ta kòcò wó ngéé gí yaà, máa, «Àá mì lo ta ye a yè, Jézù, 'Viì-mì-Mbíɾì a ngéé gbíɾì? Ye kú be ji wò a tí Mbíɾì máa, wò 'ví bàkà sé'i mítí ye lá!» ⁸ ('Dakò tí nò 'dè có tí nò tacó

Jézù do ta i tí nò gbí muu wó nò máa, «Co 'do gbí muu wó gî, ndi lo, zu i!»)

⁹ Bìndi Jézù gii 'vee i tí nò máa, «Rè lo a 'di?»

Káa i tí nò gii 'visì có ji yí, máa, «Rè ye a Tùmèrè, tacó muu ze me mbè.» ¹⁰ Bìndi yí gii dù kú 'deke tí wó ji Jézù, máa «Si bà ni ze 'do bà-i-nó mí to.»

¹¹ Káa ta o tí nò ndâ kàdùrùkù me mbè kú zò i tàgbà gú á gbí to tí nò. ¹² Bìndi ndâ i tí nò gbí muu 'dakò tí nò gii 'deke tí ndú ji Jézù, máa, «Mòkò ze ya tí gí mì ndâ kàdùrùkù tí zô, wò 'ví si ze 'ví ya gí gbí muu ndú.» ¹³ Tacó éno, Jézù gii si ndâ i tí nò mbe kò 'dakò tí nò 'ví bàkà go ñìnó náa à nìkì tí ndú. Bìndi ndâ i tí nò gii nje ta ngèlè 'do gbí muu 'dakò tí nò ya gí gbí muu ndâ kàdùrùkù. Muu ndâ kàdùrùkù tí nò ta o tí nò 'dáa gî dè gítí álìfi só. Bìndi ndâ kàdùrùkù tí nò gii nje ta ngèlè ya gí bà oloko gí tà ngo 'do tì njà gángá ngo, ndú gii mii tà ngo gî. ¹⁴ Bìndi ndâ mbe gbà ndâ kàdùrùkù tí nò gii njè ta ngèlè ya gí bà ma có ña i tí nò mbe bàkà tí nò á ji ndâ 'duù gbí gbata, ta ndâ 'duù ñìnó mbe kú sè 'bá á ta ndi seè gbata tí nò.

Ndâ 'duù mâ gii 'di có tí nò, ndú gii kaa ya gí bà ñò ña i tí nò mbe bàkà tí dú nò. ¹⁵ Káa ndú mâ gii kaa ya gí mì Jézù, ndú gii 'de 'dakò tí nó táánò náa ndâ i kò yí gî nó kú ki tí wó to ta bongo tí wó tí cèè 'duù ta i-gbí-muu wó wálá. Bìndi gúku gii zèè ndú 'dáa gî. ¹⁶ Ndâ 'duù mbe ñò ña i tí nó mbe bàkà tí mítí 'dakò tí nò táánò náa ndâ i kò yí gî nó, ta ndâ ña ñìnó mbe bàkà tí mítí ndâ kàdùrùkù nó gii njè ya gí bà 'dè ndí ji ndâ 'duù. ¹⁷ Bìndi ndâ 'duù gii 'deke tí ndú ji Jézù máa, yí njè nó á 'do gbí òkò tí ndâ yì gî.

¹⁸ Káa si Jézù kú gii ya gí bà 'dò gí gbí gbâ tacó bà njè nó, 'dakò tí nò náa yí mòkò ndâ i 'do gbí muu wó nò gii 'deke tí wó ji yí, máa, yí si ndâ yì 'ví ya ta yí. ¹⁹ Káa Jézù gii biya gî. Bìndi yí gii 'dè có ji 'dakò tí nò máa, «A nìkì máa wò ya gí 'bá, wàa wò 'ví dità ndâ ña nambeè tí nó náa Mbíri bàkà ji wò nó á ji ndâ nambe lo.» ²⁰ Bìndi 'dakò tí nò gii njè nó ya gí 'bá co gbí 'bí wúngbó to ta rẹ a «Ndâ-gbata-muu'bi» ta bà dità ndâ ña i tí nò náa Jézù bàkà ji yí nó á ji ndâ 'duù. Káa nje ndâ 'duù mbe 'di có tí nò 'dáa gî gii 'dèè gítí gî.

Jézù 'vala ndâ 'bí nù ta nájú Jáyirù

²¹ Jézù mâ gii dele ndi wó 'do 'bá mì ndâ Jèràsínì ta gbà gí tito kè'bì gî, ndâ 'duù me mbè gii kili káká'i ya gí mì wó á yì kàpá. ²² Bìndi 'bí 'dakò tí gba kùro ndâ mbe kú bàkà nètè bándò bà kili ndâ Jùdèyà gí bà ùlù Mbíri ta rẹ wó a Jáyirù gii gí gí mì Jézù, bìndi yí gii kucuku muungbó wó mí to kùro wó, yí gii zèè kò wó, ²³ ta bà 'deke tí wó ji yí ta wotí tí, máa, «Lambu nájú ye gbí kpâ-kperè. Gí gí bà tee 'bì lo

mítí wó wàa yí 'ví 'de ta 'válá.» ²⁴ Bìndi ndâ Jézù gii njè nó ta Jáyìrù.

Káa ta o bà njè nó mì ndú, ndâ 'duù me mbè toko mítí ndâ mbe tala có mì Jézù muu'bi-nje só gii kaa kù ya gí tàkò wó. ²⁵ Bìndi 'bí niì ta mbelè kù yee tí wó ta ndoò muu'bi-nje só, ²⁶ náa wo wó co ji bà nò gí mì ndâ mbe bàkà yeè gí; bà si ndâ yeè delè mii ndâ i 'do tí wó 'dáá gí, káa mbelè tí nò jé rò tíyò 'do tí wó njí'dí éno lá. À dú nò a bà gii zingí sé'i tí nò mítí wó. ²⁷ Niì tí nò mâ gii 'di có tí Jézù, yí gii gí céké-céké co gbí òkò tí ndâ mbè 'duù tí nò, ya gí bà gbala bongo tí Jézù. ²⁸ Yí bàkà go éno, tacó yí kù koṛo có máa, «Ye kpétí má gbala káa ndâ bongo tí wó, ye bà 'de 'válá gí kù.» ²⁹ À káa pòó bà tee 'bi niì tí nò mítí Jézù, mbelè ngé gii rò bà yee 'do tí wó gí. 'Do bàndò tí nò, niì tí nò gii ò gbí diì wó da gí.

³⁰ Káa Jézù mâ gii ò ni gí máa, wotí bà 'vala 'duù co 'do gbí diì yí gí, yí gii 'visì tí wó gítí ndâ mbè 'duù tí nò, bìndi yí gii 'vee ndú, máa, «A 'di ká tee 'bi wó mítí ndâ bongo mì ye?»

³¹ Káa ndâ mbe tala có mì wó gii 'visì có ji yí, máa, «Wò ò ndâ mbè 'duù tí nò mbe kù kpoko wò 'dee wò gbóó nó gí, káa wò gii dù ndi lo kù gii 'vee 'vé máa, «A 'di ká tee 'bi mítí ye» wè?»

³² Káa Jézù gii zeke'o jèlè yí gí tacó bà ò 'duù tí nò mbe tee 'bi wó mítí wó nò. ³³ Bìndi niì tí nò gii gí gí kùṛo wó kù gu ta gúku, tacó yí ò i tí nò mbe bàkà tí mítí wó nò ni gí. Yí gii 'va tí wó mítí kò Jézù, bìndi yí gii 'dè yúco mì wó 'dáá gí ji yí. ³⁴ Káa Jézù gii 'visì có ji yí, máa, «Wò 'de 'válá tacó wò ùnje gítí ye gí, nájú ye. Ya ta 'dè njembí lo, dele ta 'dè gbí diì lo.»

³⁵ Káa si Jézù kálásê kù 'dè có ji niì tí nò, ndâ 'duù náa à tuu ndú gii gí ta ngèlè 'do 'bá mì Jáyìrù gí bà 'dè có ji yí, máa, «Bà i tí nò volo 'bá kà gí; wò kù si mbe niì bà i 'ví nò sé nó mítí wó sínò tacó ye?»

³⁶ Káa Jézù gii bàkà tí wó tí mbe 'di ndâ có tí nò náa ndâ tú tí nò 'dè ji Jáyìrù nò lá. Bìndi yí ngé gii 'dè có ji Jáyìrù máa, «Cì gúku lá. Tee káa njembí lo mítí Mbíṛi.» ³⁷ 'Do tí bàndò tí nò, Jézù káká'i gii si gbèe 'duù 'ví ṛu ndi wó á bìndi ndâ Piyétòrò, ta ndâ Jákòmò, ta ná'vindí wó Jòvání nò lá. ³⁸ Ndú mâ gii di 'bá mì Jáyìrù, Jézù gii ò ndâ 'duù kù mèrèkè tí ndú ta tó, ta bà wa gbí, ta bà tò kù ta kòcò ndú ngéé gí yaà. ³⁹ Káa Jézù gii ṛi gí tà'i, bìndi yí gii 'vee ndâ 'duù tí nò, máa, «Yo kù pù wo ta bà wa gbí tacó ye? 'Viì tí nò cee lá, yí kù tè a ṛi.» ⁴⁰ Káa ndâ 'duù tí nò gii ò Jézù ò-ò.

Bìndi Jézù gii njè ndâ 'duù 'do tà'i á tàkò ku 'vinî tí nò 'dáá gí gí sè. Bìndi yí gii si ta yí káa ndâ bu 'vinî tí nò ta nawu wó, ta ndâ Piyétòrò, ta Jákòmò, ta Jòvànì. Bìndi ndú gii ya ta ndú gí rẹ̀gbà tí ku 'vinî tí nò. ⁴¹ Jézù bà-i-nò gii zèè 'bì 'vinî tí nò, bìndi yí gii 'dè có ji yí, máa, «Tàlità kúmì.» (Gbí máa, «Lambu 'vinî, a gí yaà.») ⁴² Bìndi 'vinî tí nò ngé gii a gí yaà kú nò nó. 'Vinî tí nò ta o tí nò a 'duù ta ndoo tí wó muu'bì-nje só. Bìndi nje ndâ 'duù 'dáá gí gii 'dèè gí. ⁴³ Káa Jézù gii 'dè có ji nawu 'vinî tí nò máa, yí je i-zó-zò ji yí. Yí delè gii 'dè có ji ndú ta wotí tí máa, ndú 'ví 'dè có i tí nò náa yì bàkà ji 'vinî tí nò nò gí sè ji 'bí 'duù gbaànjé lá.

6

Jézù co wiri ya gí 'bá mì ndú Názàrètì

¹ Ta o tí nò Jézù gii njè nó 'do 'bá mì Jáyìrù ya gí 'bá mì ndú á Názàrètì. Ndâ mbe tala có mì wó gii ko tàkò wó ya gí kà. ² Káa ta 'bí rì bà wotí gbí tàkù mì ndâ Jùdèyà gbaànjé, yí gii 'bità bà nìbà i ji ndâ 'duù á bándò bà kili ndâ Jùdèyà gí bà ùlù Mbírì. Káa nje ndâ 'duù me mbè mbe 'di ndâ có mì wó gii 'dèè gítí ña bà nìbà i mì wó Bìndi ndú gii 'bità bà kitiki có gbí òkò tí ndú, máa, «'Dakò tí nò 'de ña ndâ có mì wó nò 'do ngò? Njìno a ña muu yè náa Mbírì je ji yí go éno? Yí me ta bà bàkà ndâ seřè tí nò 'dáá gí ée? ³ Njìno me 'dakò tí nó mbe kú bàkà nèté bà no mû, tí 'viì mì Màriyà nó lá? À me yí tí ná 'vindí ndâ Jákòmò, ta Jùzépè, ta Jùdà, ta Simónè nó lá? Ndâ námì wó me kuu ta ndoo á to nó lá?» Bìndi ndú gii biya bà se tù ndú tí ndâ có mì wó gí.

⁴ Káa Jézù gii 'visì có ji ndú máa, «À káa ndâ ka 'bá, ta ndâ nambe mbe 'dòkò có mì Mbírì, ta ndâ 'duù gbí yâ-wó cuki ká te duù mítí wó lá.» ⁵ Tacó éno, yí gii bàkà ndâ seřè ji ndú me mbè lá. Yí gii 'vala ndâ mbe sé'i ká gbaànjé-gbaànjé ta bà tee 'bì wó mítí ndú. ⁶ Bà 'dè có gítí ndâ 'duù Názàrètì gii kpo nje wó gí, tacó ndú ùnje gítí ndâ có mì wó lá. Bìndi yí gii ya gí 'bá mì ndâ 'bí tende 'duù kú nìbà i ji ndú.

Jézù tuu ndâ mbe tala có mì wó

⁷ Jézù gii tè'é tí ndâ mbe tala có mì wó muu'bì-nje só. Bìndi yí gii 'bità bà tuu ndú á gí ndiì, só, só, só. Káa kuro bà njè nó mì ndú, yí gii je wotí bà mòkò ndâ i 'do gbí muu ndâ 'duù ji ndú. ⁸ Bìndi yí gii kpo-gbì-tà-tù ndú éno máa, «Yo 'ví zèè 'bí i mí 'bì yo á bìndi ndâ mû-kóró mì yo lá. Yo 'ví te vòò i-zó-zò tacó bà zò á muu nó lá. Yo 'ví le kúúkpá lá. Yo 'ví je gùrúsù ta yo muu nó lá.

⁹ Yo 'ví kaa ndâ 'bí tàrà ta ndâ bòngò tacó bà 'visì ta ndâ ònò tí dùì yo nó muu nó lá.

¹⁰ Yo má yee tí to, yo 'ví rànà bàndò bà dù yo lá, yo 'ví dù ká tí gbèè 'bá yee tí o bà nje nó mì yo á 'do tí to tí nò.

¹¹ Yo má di tí bàndò, káa ndâ 'duù bà-i-nò má kaa kpâ-sili ji yo á gí tà'i lá, ndú delè má biya bà sè tù ndú á gítí ndâ có tí nó náa yo kú 'dè ji ndú nó gî, ta o tí nó náa yo má kú nje nó 'do tí to tí nò, yo 'ví gbà njú to to tí nò 'do tí kò yo gî, tacó bà túbà ndâ vò i mì ndâ 'duù tí nò á ji ndú.»

¹² Jézù má gii kpo-gbì-tà-tù ndâ mbe tala có mì wó cee gî, ndú gii 'vaaka gí ndii kú ma có ji ndâ 'duù éno máa, ndú 'visì muu ndú 'do tí ndâ vò i mì ndú, ¹³ ta bà mòkò ndâ i 'do gbì muu ndâ 'duù me mbè. Delè ta bà 'vala ndâ 'duù me mbè 'do gbì ndâ nò'o ta bà too bàà mí tí ndú.

Nderè bà zi Jòvànì mì Èródè

¹⁴ Èródè tí gbolò 'duù kùro ndâ Jùdéyà má gii 'di có tí Jézù, tacó rẹ Jézù ta o tí nò gii wu to ngé ndii gî. Ndâ 'bí 'duù ta o tí nò kú 'dè có éno máa, a Jòvànì tí nó táánò tí mbe kú caka tí ndâ 'duù nó ká 'vala ndi wó 'do gbì muu'dú wó, káa yí kú bàkà ndâ serè tí nò. ¹⁵ Káa ndâ 'bí 'duù òndi ndú kú 'dè có máa, yí a mbe 'dòkò có mì Mbìrì, á go ndâ 'bí mbe 'dòkò có mì Mbìrì sàà gbì o mì ndâ ká gù ndâ yì. ¹⁶ Káa Èródè má gii 'di ta wo ndâ i-serè tí nó náa Jézù kú bàkà nó, yí gii 'dè có máa, «Jòvànì tí nó náa ye táánò da miři wó gî nó 'vala ndi wó 'do gbì muu'dú wó gî.»

¹⁷ Èródè 'dè có tí nò, tacó àà táánò a yí ká tuu ndâ àsikéni mì wó ya gí bà zèè Jòvànì mì gbì zàà tacó tí Èródìyà, tí niì mì ná'vindí wó Filípò, náa yí tí Èródè ja yí 'do tí wó gii kò gî. ¹⁸ Káa yí gii zèè Jòvànì mí gbì zàà tacó Jòvànì gii 'dè có ji yí éno máa, àà mì wó me yúco tacó bà kò niì mì ná'vindí wó 'do tí wó lá. ¹⁹ Tacó éno, Èródìyà gii mbè Jòvànì gí mì ku, tacó ña có tí nò. ²⁰ Káa yí ta o tí nò 'dè kpokèjì bà zi yí lá, tacó Èródè te duù mí tí Jòvànì ngé ma. Tacó ndâ có mì wó delè 'dáá gî toko ká ta có mì Mbìrì. Tacó éno, Èródè gii kpòlò tí Jòvànì, tacó wàa, 'bí vò i 'ví 'de yí lá. Líkí bà 'di ndâ có mì wó ta o 'dáá gí delè tí wó ngé.

²¹ Èródìyà gii 'dè banga kpokèjì bà zi Jòvànì ta 'bí o náa Èródè gii bàkà kàràrà o bà jò yí ji ndâ kpo-kpò 'duù gbì ngbàngà mì wó, ta ndâ kpólò-kpòlò 'duù Gàliléyà. ²² Ta o kàràrà tí nò, nájú Èródìyà gii peteke tàkòcò ndâ Èródè ta ndâ wiři mì wó ta bà dù řu ji ndú. Tacó éno, Èródè gii 'dè

cò ji 'vinî tí nò éno máa, yí nì rẹ̀ ọ̀nà i tí nó ta go tí wó nó jì yì, wàa yì 'ví je jì yí. ²³ Èròdè gii see tí wó jì 'vinî tí nò éno máa, «Nì rẹ̀ i ọ̀nà ta go tí lo nó jì ye wàa ye 'ví je jì wò. Wo kpèti má nì káa kaci to mi ye, ye bà je jì wò gí.»

²⁴ Káa làmbu 'vinî tí nò gii ọ̀nà i ọ̀nà náa yí 'ví 'dè có 'do tí Èròdè nó lá. Tacó éno, yí gii co ta ngèlè ya gí bà 'vee nawu wó gítí ọ̀nà i tí nó náa yì 'ví 'dè có nò. Káa nawu wó gii kpo-gbì-tà-tù wó máa, «Ya gí bà 'dè có jì gbolò gba éno máa, «Je muu Jòvànì jì ye.» ²⁵ Bìndi 'vinî tí nò gii dele ndi wó ta ngèlè gálà ya gí mi gbolò gba, bìndi yí gii 'dè có jì yí máa, «À tí ye a go muu Jòvànì, ká kpónó mí to nò, á mí gbí kùrùngbù tí nò.»

²⁶ Sé bà 'di ọ̀nà có tí nò gii bàkà Èròdè ngé ndii gí, káa kpokèjì bà 'visì 'bí ọ̀nà tende có gii kpo yí gí, tacó a yí tí gbolò gba ká 'dè có ta nje wó jì 'vinî tí nò á mí kùro ndá kpo-kpò wìrì mi wó éno máa, yí nì rẹ̀ i tí nó ta go tí wó nó jì yì. ²⁷ Tacó éno, yí ngé gii tuu àsikèrì éno máa, yí ya gí bà 'dè có jì ndá mbe kpolo tí ndá 'duu gbí zàà éno máa, ndú da muu Jòvànì gí tí jì 'vinî tí nò. ²⁸ Àsikèrì tí nò mà gii gí ta muu Jòvànì á gbí kùrùngbù gí, 'vinî tí nò gii te ya tí jì nawu wó.

²⁹ Ndá mbe tala có mi Jòvànì mà gii 'di có tí nò, ndú gii te ku wó, ndú gii duu gí.

Jézù ko ndá 'duu àlìfì vò

³⁰ Ndá tú mi Jézù gii dele ndi ndú bìndi bà tuu ndú mi wó gí gí bà dìtá ndá i ọ̀nà náa ndú bàkà nó, ta ndá i ọ̀nà náa ndú nìbà jì ndá 'duu nó jì yí. ³¹ Káa Jézù gii 'dè có jì ndú máa, «Ndoo yèè gí ndii gítí 'bí bàndò ta ndá 'duu tí wálá, wàa yo 'ví tèwo yo njí'dí.» Yí 'dè có tí nò tacó ndá 'duu ta o tí nò kù gí gí mi ndú me mbè ngé ndii gí, káa kpokèjì bà tèwo ndú wálá. ³² Bìndi ndú gii ya ta gbá gí ndii ta kpéeti ndú gítí 'bí bàndò ta ndá 'duu tí wálá. ³³ Káa keelá, ta o tí nò náa ndú kù ya gítí bàndò tí nò nò, ndá 'duu me mbè ọ̀nà ndú ni gí. Tacó éno, ndá 'duu me mbè gii kaa ta ngèlè 'do gbí ndá gbata ya gí bà cu kùro ndú. ³⁴ Ndú gii oloko gí to 'do gbí gbá ká jé mítí ndá 'duu bìnjì to. Yè ọ̀nà ndá 'duu tí nò gii bàkà Jézù ngé ndii gí, tacó ndú go ndá rómbo ta mbe gbà ndú wálá.

³⁵ Ndá mbe tala có mi Jézù mà gii ọ̀nà éno máa, o kù gii béé-bèè, ndú gii 'dè có jì yí máa, «Ndoo kpónó tí bàndò ọ̀nà ta ndá 'duu ta 'bá tí wálá, káa o kù ndíí-ndii. ³⁶ Njè ndá 'duu tí nò gí, tacó wàa, ndú 'ví ya ta sè ọ̀nà gí bà pà i-zó-zò 'do mi ndá 'duu ta ndi tí ndá 'bá ta to nò.»

³⁷ Káa Jézù gii 'visì có ji ndâ mbe tala có mì wó, máa, «Yo je i-zó-zò ji ndú.»

Káa ndú gii 'vee yí máa, «Nògí, wò kpónó kù koṛo có máa, áá mì ze a yè tacó bà sì ta i-zó-zò tè ta ña mbè 'duù tí nò?» ³⁸ Káa Jézù gii 'vee ndú, máa, «Áá mì yo a ndâ kù kô ée? Yo ya gí bà ñò gi.» Ndú mâ gii ya gí bà ñò ndâ kù kô mì ndú, ndú gii dele ndi ndú gí mì Jézù, bindi ndú gii 'dè có ji yí máa, «Áá mì ze a ndâ kù kô vô, ta ndâ ñjì sè sósò'ô.» ³⁹ Bindi Jézù gii 'dè có ji ndú, máa, ndú 'dè có ji ndâ 'duù tí nò 'dáá gí máa, ndú ki tí ndú to, ta bà muu ndú, bà muu ndú, á gbí dó mbìlì.

⁴⁰ Ndâ 'duù mâ gii ki tí ndú to ta bà muu ndú, bà muu ndú, go có tí nò náa Jézù 'dè nò gí, bà muu ndâ 'bí 'duù zi'duù-vô, bà muu ndâ 'bí 'duù zi'duù-só-nje muu'bi, ⁴¹ Jézù gii kaa ndâ kù kô tí nò vô nò, ta ndâ ñjì sè tí nò sósò'ô nò mí 'bì wó. Bindi yí gii zeke'o gí gbìrì, yí gii ùlù Mbìrì, bindi yí gii 'dè ñikì maa mítí ndâ kù kô, bindi yí gii ki'viki gbí ndú, yí gii kaa mí kùṛo ndâ mbe tala có mì wó, bindi yí gii 'dè có ji ndú máa, ndú ñjèè ji ndâ 'duù, wàa ndú delè gii ñjèè gbí ndâ ñjì sè tí nò sósò'ô nò á ji ndâ 'duù.

⁴² Ndâ 'duù 'dáá gí gii zò i yè yì ndú go ñìnó náa à ñikì tí ndú. ⁴³ Bindi à gii kilì ndâ sè i-zó-zò mbe kpò ndâ 'duù gí yeke ndâ kèè muu'bi-nje só. ⁴⁴ Muu ndâ 'duù tí nò náa Jézù je i-zó-zò ji ndú nò 'dáá gí a ndâ 'dakò álifi vô, náa à 'deke muu ndâ ñi ta ndâ 'viì mí gbí lá.

Jézù nò nó co ṛo ngo

⁴⁵ Ndâ 'duù mâ gii zò i cee gí, Jézù ngé gii je nó ji ndâ mbe tala có mì wó, máa ndú o gbâ, wàa ndú 'ví di kápá gí kùṛo á gí gbí gbata Bètisàyidà. Yí gii dù kuu ndii ta kpéétí wó kù ñjè ndâ 'duù tí nò. ⁴⁶ Yí mâ gii ñi «Yo 'ví ya ndi» á ji ndâ mbe tala có mì wó ta ndâ 'duù 'dáá gí gí, yí gii ya gí pí gú gí bà ùlù Mbìrì.

⁴⁷ Káa ta 'dè'o, si ndâ mbe tala có mì wó kuu muu nó ta gbâ á ṛo ngo, káa yí kuu tí ngo kálásè, ⁴⁸ yí gii ñò máa, wo ndú co ta bà aa ngo gí, tacó píṛi ta o tí nò kù pí 'do kùṛo ndú. Bindi ta nje yé Jézù gii ñjè nó ta kò wó có ṛo ngo kù ya gí mì ndú. Yí gii bàkà tí wó go 'duù ñìnó mbe kù ndii ta seè tí ndú ká ndii nò. ⁴⁹ Káa ndú mâ gii ñò yí, ndú gii koṛo có ñindi ndú máa, a vuuvuu ká co mítí ndâ yì. Bindi ndú gii tò kù ta kòcò ndú ngéé gí yaà, ⁵⁰ tacó ta o tí nò gúku bàkà ndú 'dáá gí ta bà ñò yí ngé ndii gí. Káa yí ngé gii 'dè có ji ndú, máa, «Yo zèè njembí yo. A ye. Yo cì gúku lá.» ⁵¹ Bindi yí mâ gii o gí tàkò ndú gbí gbâ gí, píṛi gii ṛò tíyò gí. ⁵² Nje ndú gii 'dèè gí gítí bà ṛò tíyò mì píṛi tí nò, tacó ndú 'di gbí

có gítí serè bà ko ndâ 'duù álifi vô mì wó ta kù kô nó lá, káa muu ndú gii ẹre tí gí.

Jézù 'vala ndâ 'duù á Jènèsàréti

⁵³ Ndâ Jézù ta ndâ mbe tala có má gii di kápá gí Jènèsàréti gí, ndú gii ẹre gbâ mì ndú gí. ⁵⁴ Káa à káa póó bà gii oloko ndú 'do gbí gbâ gí to, ndâ 'duù ngé gii ò Jézù ni gí. ⁵⁵ Bìndi ndú gii njè ta ngèlè cee tí ndâ 'bá tí nó dè-dè nó 'dáá gí, kù tuṣu ndâ mbe nò'o ya tí ji yí gítí bàndò tí nò náa ndú 'di có tí wó tí nò. ⁵⁶ Yí má yee tí bàndò ngé gí, ndâ 'duù kù gbaa ndâ mbe sé'i mí kùro wó, ta bà 'deke tí ndú ji yí, máa yí si ndú 'ví tee ká 'bì ndú mítí vòò bongo tí wó, tacó wàa ndú 'ví 'de ta 'vala. Káa ndâ 'duù ònó mbe tee 'bì ndú mítí bongo tí wó nó 'dáá gí gii 'de 'válá gí.

7

Tàkùì mì ndâ Jùdèyà

¹ Ta o tí nò ndâ mbe kpolo tí tàkùì mì ndâ Jùdèyà ta ndâ 'bí kpo-kpò mbe nìbà i mì ndú mbe gí 'do Jèrùzàlémè gii kili mí ẹregbà tí Jézù. ² Ndú gii ò ndâ 'bí mbe tala có mì wó kù zò i si ndú caka 'bì ndú go có mì Mòze lá. ³ Káa ndú tí ndâ mbe kpolo tí tàkùì mì ndâ Jùdèyà ta sè ndâ 'bí Jùdèyà ta o 'dáá gí kù ru ndi tàkùì mì ndâ ká gù ndú. ⁴ Ndú má gí 'do bàndò 'vélè, ndú kpédélé'i ngbaranga a tí ndú má kózò gí, bìndi ndú bà gii zò i. Delè ndâ 'bí i gbí tàkùì mì ndú náa ndú jé ò bà mbí ndú lá, a bà caka ndâ 'visì, ta ndâ kàrà, ta ndâ ká'i bà bàkà i-zò-zò.

⁵ Ndâ mbe kpolo tí tàkùì mì ndâ Jùdèyà ta ndâ kpo-kpò mbe nìbà i mì ndâ Jùdèyà mà gii ò òa i-gìlìnì tí nò náa ndâ mbe tala có mì Jézù kù bàkà nò, ndú gii 'vee yí, máa, «Tacó yè káa ndâ mbe tala có mì lo te duù mítí tàkùì mì ndoo tí ndâ Jùdèyà lá? Ndú caka 'bì ndú kùro bà zò i go có mì Mòze lá, tacó yè?»

⁶ Káa yí gii 'visì có ji ndú, máa, «Ìzáyà tí mbe 'dòkò có mì Mbíri 'dè gítí yo ndâ 'duù tí nó tí ndâ mbe nambeè-ro nó dú káa yúcó, á go ònó náa a cu mì gbí wáràgà mì Mbíri, máa,

«Ndâ 'duù tí nò te duù mítí ye ká ta nje ndú,
káa njembí ndú me 'dú 'do tí ye.

⁷ Ndú kucuku muungbó ndú mí kùro ye ká sínò,
káa ndú kù nìbà a có mì ndâ 'duù,
káa ndú bàkà tí ndú tí ndâ mbe nìbà có mì Mbíri.»

⁸ Yo zèè kpolo kácá-kácá a có mì ndâ 'duù, jee có mì Mbíri mí to.»

⁹ Bìndi Jézù gii 'dè có ji ndú, máa, «Yo dú káa ndâ mbe tiṣi. Yo mò có mì Mbíri gí nje seè gí, bìndi yo gii si kpolo

ma a 'dóó tàkìì mì yo. ¹⁰ Mòze 'dè có éno máa, <Te duù míti ndâ bu lo ta nawu lo.> Yí delè gii 'dè 'bí có éno máa, <À 'vii ta 'duù ñinó mbe be ndâ bu wó ta nawu wó nó káa ku.> ¹¹ Káa ña bà ñibà i mì yo ká tende. Yo kú ñibà i éno máa, 'duù má 'dè có ji ndâ bu wó ta nawu wó éno máa, yì ci i tí nó náa yì máa yì bà koni ta ndú nó ji Mbíri gí, gbí éno máa, ¹² yí káká'i je i tí nó náa yí nì rẹ Mbíri á mí muu gí nó á ji ndâ bu wó ta nawu wó gbí tàkìì mì yo lá. ¹³ Gbí ña ndâ kpokèjì tí nó, yo gii si tí có kpolo ma a ndâ i gbí tàkìì mì yo náa yo kú ñibà ji ndâ 'vii mì yo, ta ndâ 'bí ña ndâ i mì yo go ñinó, á bìnidi có mì Mbíri.»

Ndâ ngbárángà i ta ndâ zu i

¹⁴ Ta o tí nó Jézù gii tè'é tí ndâ 'duù gí mì wó káká'i. Bìnidi yí gii 'dè có ji ndú, máa, «Yo sè tú yo, wàa yo 'ví 'di ta có tí nó. ¹⁵ 'Bí ña i náa 'duù zò gí gbí yì wó mbe gii bàkà yí tí zu 'duù nó wálá. À káa ndâ i ñinó mbe co gí sè 'do gbí yì 'duù nó ká bàkà yí tí zu 'duù. ¹⁶ Tù bà 'di có má kuu tí muu 'duù, yí 'ví 'di có tí nó.»

¹⁷ Káa ndâ Jézù má gii ya gí 'bá ta ndâ mbe tala có mì wó ta kpéetí ndú gí, ndú gii 'vee yí gítí gbí lòkó'bò tí nó. ¹⁸ Káa yí gii 'visì có ji ndú éno máa, «Yo delè ngbá 'di gbí lòkó'bò tí nó lá? Yo ñò ni lá máa, i ñinó mbe ya gí gbí yì 'duù nó bàkà yí tí zu 'duù lá nó lá? ¹⁹ Yo ñò ni lá máa, i-zó-zò tí nó náa 'duù kú zò nó ya me gí gbí njembí wó lá, a kú ya a i gí gbí yì wó, bìnidi à gii ndii ya gí tà mbíli?» Jézù 'dè có tí nó tacó bà tubà ji ndâ 'duù éno máa, ndâ i-zó-zò 'dáá gí káa ndâ ngbárángà i.

²⁰ Bìnidi Jézù gii ya gí kùro ta bà 'dè có ji ndú éno máa, «Ndâ i ñinó mbe co 'do gbí yì 'duù nó ká bàkà yí tí zu 'duù. ²¹ Go ndâ vo-vò kóro-koro có, ta bà koro có gítí bà-nò-vò-ndô, ta bà koro có gítí bà ngbà i, ta bà koro có gítí bà zi ku, ²² ta bà koro có gítí bà bàkà bangbaya, ta bà zingbà ta ndâ nawù 'dakò, ta bà dù ta gbolò njembí, ta bà koro có gítí bà bàkà gillini, ta bà koro có gítí bà eendi 'duù, ta bà koro có gítí bà bàkà ndâ i ta vò kèjì, ta bà koro có gítí bà tò kii, ta bà koro có gítí bà nì rẹ, ta bà si tí 'duù tí gbolò i, ta bà bàkà tí 'duù tí gbà'dá ji Mbíri. ²³ A ña ndâ vò i tí nó 'dáá gí mbe có 'do gbí yì 'duù nó ká bàkà yí tí zu 'duù.»

Jézù 'vala nájú 'bí jú Siròfónésiyà

²⁴ Bìnidi Jézù gii ñè nó ya gí gbí to Tírò. Káa yí gii ngùù tí wó mí tà'i, tacó wàa, gbèe 'duù 'ví ñò yì lá, káa bà ngùù tí wó gii kpò yí gí. ²⁵⁻²⁶ Káa ta o tí nó, 'bí niì tí jú ndâ tende ña ndâ 'bí 'duù ta rẹ ña ndú a ndâ Siròfónésiyà, ta i-gbi-muu lambu nájú wó, má gii 'di có tí Jézù, yí ngé gii ya gí mì wó,

yí gii 'va tí wó mí kùro wó, yí gii 'deke tí wó ji yí máa, yí mòkò i tí nò 'do gbí muu nájú yí gí. ²⁷ Káa Jézù gii 'visì có ji nù tí nò máa, «Je i-zó-zò á ji ndâ 'viù kùro má kózò gi, tacó bà 'va i-zó-zò mì ndâ 'viù ji ndâ bô me yúcó lá.»

²⁸ Káa nù tí nò gii 'visì có ji Jézù, máa, «Có mì lo a yúcó, mbe tí ye, káa à kpétí ká éno, ndâ bô delè kù zò ndâ njúnjú i-zó-zò ñinó mbe 'vaka tí to 'do mì ndâ 'viù nô.»

²⁹ Bìndi Jézù gii 'dè có ji nù tí nò, máa, «Njè nó, wàa wò 'ví ya gí 'bá ta peteke tàkòcò lo. Nájú lo 'de 'v alá gí, tacó ña có tí nò náa wò 'dè nò.» ³⁰ Káa nù tí nò mâ gii dele ndi wó ya gí 'bá, yí gii 'de nájú wó tí cèe 'duù kuu tísi.

Jézù njaanga tù 'bí mbe sú tù

³¹ Jézù gii dele ndi wó 'do Tírò có Sídónì co tí kpokèjì tí nó mbe mò gí yí kápá Gáliléyà, mbe kù ndii co gbí 'bí wúngbó to náa à kù nì mítí a Ndâ-gbata-muu 'bì nô. ³² Bìndi ndâ 'duù gii gí ta 'bí 'dakò náa tù wó yoo gí, dele mbe 'dè có lá, ji Jézù. Ndú gii 'deke tí ndú ji yí máa, yí tee 'bì wó mítí 'dakò tí nò. ³³ Káa Jézù gii je 'dakò tí nò gí ndii ta kpéetí wó á 'do gbí òkò ndâ mbè 'duù tí nô. Yí gii yuu ndâ sili 'bì wó mí gbí ndâ tù 'dakò tí nò mbe yoo gí nò, bìndi yí gii cù cù mítí 'bì wó, bìndi yí gii tee mítí mè 'dakò tí nò mbe 'dè có lá nò delè. ³⁴ Bìndi yí gii zeke'o gí gbíri, yí gii wo gù wò, bìndi yí gii 'dè có ji mbe sú tù tí nò máa, «Éfàtà,» (gbí máa, «Njaanga tí»). ³⁵ Bìndi ndâ tù 'dakò tí nò ta mè wó ngé gii njaanga tí gí. Yí gii 'bità bà 'dè có ta kòcò wó ngbárángà'i.

³⁶ Káa Jézù gii 'dè có ji ndâ mbè 'duù tí nó máa, ndú 'ví 'dè có ndâ i tí nò náa yí bàkà nò gí sè ji gbèe 'duù lá. Káa yí má kù 'dè có ji ndú máa ndú 'ví 'dè gí sè lá, à gii dù nò a bà gii gí líkí'o bà kò-kò tí gítí ndâ 'duù tí nò ngéé gí yaà. ³⁷ Nje ndâ mbe 'di tàwo ndâ i tí nò náa Jézù bàkà nò 'dáá gí gii 'dèe gí. Ndú gii 'dè có máa, «Yí bàkà 'dáá káa ndâ tó i. Yí bàkà ndâ mbe sú tù kù 'di có. Yí delè gii bàkà ndâ 'duù ñinó ta mè ndú mbe ẹre tí gí nó kù 'dè có.»

8

Jézù je i-zó-zò ji ndâ 'duù álifi nà'ô

¹ Ta o tí nò ndâ 'duù gii kili me mbè ya gí mì Jézù káká'i. Káa i tacó bà zò mì ndú gii dù wálá. Tacó éno, Jézù gii tè'é tí ndâ mbe tala có mì wó, yí gii 'dè có ji ndú, máa, ² «Yê ro ndâ 'duù tí nò tí ye ngé, tacó ndú kpónó bàkà ta ye a sili ta'ô, káa kpónó gbèe i tacó bà zò mì ndú wálá. ³ Káa ye má njè ndú ta go tí ndú, ndú bà ñonoko ta go mí kpokèjì gí, tacó kpokèjì 'bá mì ndâ 'bí 'duù gbí òkò tí ndú me 'dú ngé.»

4 Káa ndâ mbe tala có mì Jézù gii 'visì có jì yí máa, «'Duù bà 'de i-zó-zò bà je jì ña ndâ mbè 'duù tí nó á 'do ngòò gbí 'dú to tí nó?»

5 Káa yí gii 'visì có jì ndú, máa, «Áá mì yo á ndâ kù kô ée?»

Ndú gii 'dè có jì yí, máa, «Vô-nje só.»

6 Bìndi yí gii 'dè có jì ndâ mbè 'duù tí nó, máa, «Yo ki tí yo to.» Ndâ 'duù tí nó mâ gii bàkà go có tí nó náa yí 'dè jì ndú nò gî, yí gii kaa ndâ kù kô tí nó mí 'bì wó, yí gii 'dè ñikì maa jì Mbírì. Bìndi yí gii k'viki gbí ndú, yí gii kaa jì ndâ mbe tala có mì wó. Bìndi yí gii 'dè có jì ndú máa, «Yo njèè jì ndâ 'duù tí nó.»

7 Ta o tí nó ndâ 'bí ví sè kuu mì ndâ mbe tala có mì Jézù. Mâ gii zeke'o, Jézù gii kaa ndâ ví sè tí nó, yí gii ùlù Mbírì tacó tí ndú, bìndi yí gii 'dè có jì ndâ mbe tala có mì wó, máa, «Yo njèè ndâ sè tí nó jì ndâ 'duù.»

8 Ndâ 'duù 'dáá mâ gii zò i yè yì ndú gî, à gii kili sè i-zó-zò bìndi ndú yeke ndâ kèè vô-nje só. 9 Muu ndâ 'duù mbe zò i ta o tí nó 'dáá gî go álifì nà'ò.

10 Bìndi bà zò i mì ndâ 'duù tí nó, Jézù gii njè ndú máa, «Yo ya gí 'bá mì yo.» Ndâ 'duù tí nó mâ gii njè gî, ndâ Jézù ta ndâ mbe tala có mì wó ngé gii di ngo ta gbâ gí tito, gí gbí 'bí to ta rè a Dàlimànútà.

Ndâ mbe kpolo tí tàkù mì ndâ Jùdèyà tala Jézù

11 Ta o tí nó ndâ 'bí mbe kù kpolo tí tàkù mì ndâ Jùdèyà, náa a kù nì mítí ndú a ndâ Fàrìzèyò, gii 'vee Jézù tacó bà tala yí éno máa, «A Mbírì ká je wotí bà ñibà i jì wò? À dú má káa yúco, bàkà 'bí i jì ze, wàa ze 'ví ñò nì mítí i tí nó máa, a Mbírì ká je wotí tí nó jì wò.»

12 Káa Jézù gii rẹngà gbí yì wó, bìndi yí gii 'visì có jì ndú, máa, «Ndâ 'duù tí nó gbí o tí nó nó kù 'vee có mbó tacó yè? À ñikì ma, káa à má éno, ye jé gí bà bàkà serè jì yo wálá.»

13 Bìndi yí gii di ngo ta gbâ gí tito káká'i, jee ndú mí to.

Rú'bù mì ndâ Èròdè ta rú'bù mì ndâ mbe kpolo tí tàkù mì ndâ Jùdèyà

14 Ta o tí nó ndâ mbe tala có mì Jézù gii ò bà mbí bà te i-zó-zò ta ndú gî. À ta o tí nó mì ndú káa gbèe kù kô gbí gbâ.

15 Káa Jézù gii 'bità bà kpo-gbì-tà-tù ndú, máa, «Yo kpolo tí yo 'do tí rú'bù mì ndâ mbe kpolo tí tàkù mì ndâ Jùdèyà, ta rú'bù mì Èròdè tí gbolò gba.»

16 Káa ndú gii 'bità bà fiini có á gbí òkò tí ndú ta kpéeti ndú, máa, «Yí kù 'dè có tí nó tacó kù kô mì ndoo wálá.»

17 Káa Jézù gii 'di gbí có tí nó náa ndú kù fiini nò gî. Bìndi yí gii 'vee ndú, máa, «Yo kù fiini có máa, kù kô mì yo wálá,

tacó yè? Yo ñò ni kálásê? Yo 'di gbí có kálásê? Muu tí yo wálá? ¹⁸ À tí muu yo ñò me ndâ ɾo bà ñò i lá? À tí muu yo ñò me ndâ tù bà 'di có lá? Bà mbí yo ó-ò? ¹⁹ Ta o tí nó táánò náa ye ki'viki gbí ndâ kù kô vô tacó tí ndâ 'duù álifí vô nó, sè i-zó-zò náa à ɾuka yeke a ndâ kèè ée?»

Káa ndú gii 'visì có ji yí, máa, «À ɾuka yeke a ndâ kèè muu'bi-nje só.»

²⁰ Jézù káká'i gii 'vee ndú, máa, «Káa ta o tí nó náa ye ki'viki gbí ndâ kù kô vô-nje só tacó tí ndâ 'duù álifí nà'ò nó, yo ɾuka sè i-zó-zò yeke a ndâ kèè ée?»

Ndú gii 'visì có ji yí, máa, «Yeke ndâ kèè vô-nje só.»

²¹ Bìndi Jézù gii 'vee ndú, máa, «Káa yo 'di gbí i kálásê?»

Jézù 'vala 'bí mbe sú ɾo á Bètisàyídà

²² Ndâ Jézù ta ndâ mbe tala có mì wó mà gii gí gí Bètisàyídà, ndâ 'bí 'duù gii gí ta 'bí 'dakò náa ɾo wó yoo gí ji yí. Ndú gii 'deke tí ndú ji yí, máa, yí tee 'bì wó mítí mbe sú ɾo tí nó. ²³ Káa Jézù gii zèè 'bí mbe sú ɾo tí nó, yí gii ja yí ya tí gí ndii 'do gbí òkò ndâ 'bá gí nje jìlì. Bìndi Jézù gii cù cù mítí ɾo mbe sú ɾo tí nó. Yí gii tee 'bì wó mítí wó. Bìndi yí gii 'vee yí, máa, «Wo kpónó kù ñò i?»

²⁴ Káa 'dakò tí nó gii te ɾo wó gí yaà, bìndi yí gii 'visì có ji Jézù, máa, «Ye kù ñò ndâ 'duù, káa ndú gbíɾo ye go ndâ mù kù nó nó.»

²⁵ Jézù mà gii tee 'bì wó káká'i mítí ɾo 'dakò tí nó, ndâ ɾo 'dakò tí nó gii njaanga tí mbó'vóó gí. Yí gii 'bità bà ñò ndâ i 'dáá gí ngbárángà'i. ²⁶ Bìndi Jézù gii je nó ji yí, máa, «Ya jáá gí 'bá mì lo; wò 'ví loko co gbí gbata lá.»

Piyétòrò tubà tí wó tí mbe ùnje gítí Jézù

²⁷ Si ndâ Jézù ta ndâ mbe tala có mì wó muu nó kù nó ta gbí ndâ to ta seè gbata Cèzàríyà mì Filípò, Jézù gii 'vee ndú, máa, «Ndâ 'duù kù 'dè có máa ye a 'di?»

²⁸ Káa ndâ mbe tala có mì wó gii 'visì có ji yí máa, «Ndâ 'bí 'duù kù 'dè có máa, wò a Jòvànì tí mbe caka tí ndâ 'duù; ndâ 'bí 'duù kù 'dè có máa, wò a Èlìjà tí mbe 'dòkò có mì Mbíri táánò sàà; káa ndâ 'bí 'duù kù 'dè có máa, wò a 'bí 'duù 'do gbí òkò tí ndâ ká mbe 'dòkò có mì Mbíri.»

²⁹ Káa Jézù káká'i gii 'vee ndú máa, «Káa yo, ñìndi yo kù 'dè éno máa ye a 'di?»

Bìndi Piyétòrò tí Simónè gii 'visì có ji yí, máa, «Wò a Bìndi-Mbíri.»

³⁰ Káa Jézù gii kpo-gbì-tà-tù ndú máa, ndú 'ví 'dè gí sè ji 'bí 'duù gbaànjé lá.

Jézù 'dè có gítí o bà gii kònò sé'i mì wó

³¹ Bìndi Jézù giì 'bità bà nìbà i ji ndâ mbe tala có mì wó éno máa, «'Viì-mì-'Dakò kèjì gí bà kònò a ndú tí ndâ sé'i; àá bà giì kpì ngbàngà tí wó ji ndâ kpo-'duù-'bá, ta ndâ Kùro ndâ bu-Mbíri, ta ndâ kpo-kpò mbe nìbà tàkìi mì ndâ Jùdéyà; àá kèjì gí bà zi yí gí, káa ta sili ta'ò bìndi ku mì wó, yí bà 'vala ndi wó á 'do gbí muu'dú wó gí.»

³² Bìndi bà 'dè có tí nò mí Jézù ngbàrángà'i go éno ji ndú, Piyétòrò giì ja Jézù gí nje seè. Bìndi yí giì biya ña có mì wó náa yí 'dè ji ndú nò gí. ³³ Káa Jézù má giì 'visì tí wó gí ndi, yí má giì ñò sè ndâ 'bí mbe tala có mì wó, yí giì do míti Piyétòrò, máa, «Co ta ña có mì lo nò 'do kùro ye gí, ndi lo Vò-'duù-tí-nò. Wò kù koṛo me bà koṛo có mì Mbíri lá. Wò kù koṛo a cè bà koṛo có mì ndâ 'duù.»

Ndâ i tacó bà ru ndi Jézù

³⁴ Bìndi Jézù giì tè'é tí ndâ 'duù me mbè ta ndâ mbe tala có mì wó á gí mì wó. Yí giì 'dè có ji ndú, máa, «Go bà ru ndi ye má tí 'duù, à nìkì éno máa, yí ò bà mbí miṛi wó gí, wàa yí 'ví 'viindi tí wó á gítí ndâ bà kònò sé'i ta ku. Bìndi yí 'ví gí gí bà ru ndi ye. ³⁵ Tacó 'duù ñinó mbe kù kpòlo tí miṛi wó nó bà cì gí. Káa 'duù ñinó mbe giṛi miṛi wó tacó tí ye, delè tacó tí Banga-Ngú-Có nó ká bà 'de 'válá.»

³⁶ Bìndi Jézù giì 'vee ndú, máa, «Yo koṛo có máa, 'duù bà 'de gbí a yè, náa yí kpétí má 'de ndâ i tí nó a muu to tí nó 'dáa gí, bìndi yí 'ví giṛi miṛi wó gí? ³⁷ 'Duù bà 'visì miṛi wó a ta yè a muu to tí nó? ³⁸ Káa à má ro 'duù a nô gítí ye, à delè má ro 'duù a nô có mì ye á kpónó kùro ndâ 'duù tí nó ta Mbíri mì ndú wálá, tí ndâ voló-volo 'duù nó, nô 'duù tí nò delè wúnò bà dù á ro 'Viì-mì-'Dakò ta o bà gi yí gbí ngba Bu wó ta ndâ tó basili.»

9

¹ Jézù giì yee nje có mì wó ta bà kò-kò ji ndâ 'duù éno máa, «Ye kù 'dè có ji yo ta yúco máa, ndâ 'bí 'duù kuu gbí òkò tí yo á mbe kù rò tíyò nó bà cì wálá di ká tí o tí nó náa ndú má ñò bà zèè 'bá mì Mbíri gí.»

Bà 'visì cè tí Jézù

² Jézù giì sili vò-nje gbaànjé á bìndi bà 'dè có mì wó ji ndâ 'duù tí nò, bìndi yí giì kaa ndâ Piyétòrò, ta Jákòmò, ta Jòvànì. Ndú giì ya ta ndú gí muu gú ta kpéetí ndú. Ndâ Piyétòrò, ta Jákòmò, ta Jòvànì má giì zeke'o, ndú giì ñò Jézù 'visì cè tí wó gí. ³ Ndú giì ñò ndâ bongo tí wó kù tòngbaa ólé-ólé ta ña wálá. ⁴ Bìndi ndú giì ñò ndâ Èlìjà ta Mòze co kù 'dè nje ta Jézù. ⁵ Káa Piyétòrò giì 'dè có ji Jézù máa, «Mbe tí ze, à nìkì go éno máa, ndoo si 'bá á bà-i-nò. Si ze 'ví tò ndâ nduúrù ta'ò: 'bí gbaànjé ji wò, 'bí gbaànjé ji Mòze,

'bí gbaànjé 'ví dù jì Èlìjà.» ⁶ Piyétòrò 'dè có tí nò tacó yí ò 'dóó có náa yí bà 'dè gbí nje wó nó lá, tacó gúku zèè ndú 'dáá mbi gî.

⁷ Ndú mâ gii zeke'o, ndú gii ò kùlù mù te yiiga muu ndú gî. Bìndi ndú gii 'di kòcò 'duù kù 'dè có gbí kùlù mù tí nò éno máa, «Ŋinó a kpóló-kpolo 'vii mì ye. Yo sè tù yo tí wó.»

⁸ Káa ndá Piyétòrò ta ndá ká wó mâ gii zeke'o gálà á gí seè tí ndú, ndú gii ò gbèe 'duù lá, à káa ndú ta ndá Jézù.

Có gítí Èlìjà

⁹ Káa ta o tí nó si ndú kù dele gí tàgbà gú nó, Jézù gii kpo-gbí-tà-tù ndá Piyétòrò, ta Jákòmò, ta Jòvànì, máa, ndú 'ví 'vanda ndi ndá i tí nò mbe bàkà tí á mítí ndá yí pí gú nó jì 'bí 'duù gbaànjé lá; ndá có tí nò 'ví dù ká gbí njembí ndú di tí o tí nó náa 'Vii-mi-'Dakò 'vala ndi wó 'do gbí muu'dú wó gî. ¹⁰ Tacó éno, ndá Piyétòrò gii kpolo tí ndá có tí nò mí gbí njembí ndú. Káa ta ndá o tí nó si ndú ta kpéétí ndú nó, ndú kù gii 'vee 'vé gbí òkò tí ndú, máa, «Gbí có tí nò máa, 'Vii-mi-'Dakò bà gii 'vala ndi wó 'do gbí muu'dú wó nò máa yè?» ¹¹ Bìndi ndú gii 'vee Jézù, máa, «Káa ndá kpo-kpò mbe nìbà i kù 'dè có máa, a Èlìjà ká bà gí kpédélé'i tacó yè?»

¹² Káa Jézù gii 'visì có jì ndú, máa, «À dú káa yúco máa, Èlìjà ká bà gí kpédélé'i gí kùro tacó bà 'viindi ndá i. Káa à wálá cu mí gbí wáràgà mì Mbírì éno máa, 'Vii-mi-'Dakò bà kònò sé'i ta wotí tí ; ndá 'duù delè bà mèèkè'i tí wó gî?

¹³ Káa ye kù 'dè có jì yo máa, à kpétí ká éno, Èlìjà gí gî. Káa ndá 'duù bàkà ta yí á go có mì ndú gbí njembí ndú, à go có tí nó náa a cu sàà mí gbí wáràgà mì Mbírì nó gî.»

Jézù 'vala 'bí 'vii tí mbe bē

¹⁴ Káa ndá Jézù, ta ndá Piyétòrò, ta Jákòmò, ta Jòvànì mâ gii dele ndi ndú gí gí mì sè ndá 'bí mbe tala có mì wó, ndú gii 'de ndá 'duù me mbè, ta ndá kpo-kpò mbe nìbà i mì ndá Jùdèyà tí 'dee ndú gî. Ndú kù tò kponje ta ndú. ¹⁵ Káa ndú mâ gii 'va ro ndú mítí Jézù, nje ndú 'dáá gî ngé gii 'dèè gî. Bìndi ndú gii njè ta ngèlè gí bà 'vee yí. ¹⁶ Káa Jézù gii 'vee ndá mbe tala có mì wó, máa, «Yo kù tò a kponje yè ta ndá 'duù tí nò?»

¹⁷ Káa 'bí 'dakò gbaànjé 'do gbí òkò tí ndá mbè 'duù tí nò gii 'visì có jì yí, máa, «Mbe tí ze, ye gí ta 'vii mì ye ta kpùrù i-gbí-muu wó jì wò. ¹⁸ Ta o tí nó náa i tí nò má a gî, yí kù 'va yí mí to ta pù gbí nje wó, ta bà zò gbí nje wó. Bìndi dii wó 'dáá gî kù gii kpolo go kù jii. Ye 'deke tí ye jì ndá mbe tala có mì lo, máa, ndú mòkò i tí nò 'do gbí muu wó, káa à gii kpò ndú gî.»

19 Káa Jézù gii 'visì có ji ndú, máa, «Ye bà dù ta yo ndâ 'duù tí nó bàngû nó mbe ùnje gítí Mbírì lá nó ta o ée? Ye 'ví bàkà ta yo a ña yè, wàa yo 'ví ù ta nje gítí Mbírì ta njembí yo? Gí ta 'viì tí nò je.» 20 Bìndi ndú gii gí ta 'viì tí nò ji Jézù.

Káa i tí nò gbí muu 'viì tí nò mà gii ò Jézù, yí ngé gii ngaka 'viì tí nò ta wotí tí. Bìndi 'viì tí nò gii 'va tí wó to, kú gii mèrèkè tí wó ta pù gbí nje wó. 21 Bìndi Jézù gii 'vee bu 'viì tí nò, máa, «I tí nò kò 'viì tí nò ta o ée?»

22 Káa 'dakò tí nò gii 'visì có ji yí, máa, «'Do gbí dọ wó. Káa i tí nò cóó-cóó kú jèlè ká ta có bà zi yí, ta bà 'va yí mí tà wu, delè ta bà 'va yí mí tà ngo. Nò yè ọ ze, wàa wò 'ví konì ze, náa wotí má kuu tí lo nò.»

23 Bìndi Jézù gii 'visì có ji 'dakò tí nò, máa, «Náa wotí má kuu tí lo nò-oo! 'Duù má ùnje gítí Mbírì ta njembí wó gí, 'bí i mbe kpò yí bà dù wálá.»

24 Bìndi bu 'viì tí nò gii 'dè có ji Jézù ta njembí wó gbaànjé, máa, «Ye ùnje gí, káa à tè lá. Á má éno, konì ye tacó wàa ye 'ví ùnje ta njembí ye 'dáá gí.»

25 Káa Jézù mà gii ò ndâ 'duù me mbè kú kaa ta ngèlè gí mí wó, yí gii do mítí i tí nò mbe kò 'viì tí nò nó, éno máa, «Co 'do gbí muu 'viì tí nò gí, go có tí nó náa ye kú 'dè ji wò nô, ndi lo mbe sú tù mbe ni bà 'dè có lá. Wò delè káká'i 'ví dele ndi lo gí gbí muu wó lá.»

26 Ta bà 'di có tí nò náa Jézù 'dè nò, i tí nò gii co 'do gbí muu 'viì tí nò ta bà tò kú, delè ta bà ngaka 'viì tí nò ta wotí tí ngé ndii gí. Yí gii 'va 'viì tí nò mí tísì go ku 'duù nô. Bìndi ndâ 'duù me mbè gii 'bità bà 'dè có máa, «'Viì tí nò cee gí! 'Viì tí nò cee gí!» 27 Káa Jézù gii zèè 'bi 'viì tí nò, yí gii ja yí gí yaà, bìndi 'viì tí nò gii ọ tìyò ta kpéétí wó.

28 Jézù mà gii nje nó 'do bà-i-nò ya gí tà'i ta kpéétí wó gí, ndâ mbe tala có mì wó gii ya gí bà 'vee yí á tàbèngì máa, «Káa bà mòkò i tí nò 'do gbí muu 'viì tí nò kpò ze tacó yè?»

29 Káa Jézù gii 'visì có ji ndú, máa, «Á kú mòkò ña ñinò 'do gbí muu 'duù cuki ká ta bà 'deke tí ji Mbírì.»

Bà só bà 'dè có mì Jézù gítí ku mì wó

30 Bìndi ndâ Jézù gii ñjè nó ta ndâ mbe tala có mì wó kú ya gí Gàliléyà. Á gbí muu wó ta o tí nò a có máa, ndâ 'duù 'ví ò bà tí ndâ yì lá. 31 Tacó ta o tí nò yí kú nibà i ji ndâ mbe tala có mì wó éno máa, «Á kèjì gí bà kpì ngbàngá tí 'Viì-mì-'Dakò á ji ndâ 'dakò. Ndâ 'dakò tí nò bà zi yí gí, káa yí bà 'vala ndi wó 'do gbí muu 'dú wó bìndi sili ta 'ô gí.»

32 Káa ndâ mbe tala có mì wó ta o tí nò 'di gbí có tí nò náa yí 'dè nò ni lá. Káa gúku bà 'vee yí gítí gbí gii kpò ndú gí.

Gbolò 'duù mbe ndii ndâ 'bí ka wó 'dáá gí a 'di?

³³ Ta o tí nò, ndâ Jézù ta ndâ mbe tala có mì wó mà giì yee gbí gbata Kàpàrànwùmù gî, káa si ndú kuu tà'i ta kpéetí ndú, Jézù giì 'vee ndú máa, «Yo kùtàá kù tò kponje gítí yè si kpokèjì?» ³⁴ Káa ndú giì njaa nje ndú gí tàkò 'vé mì wó nò lá, tacó ta o tí nó si ndú kpokèjì nó, ndú kù tò kponje máa, gbolò 'duù mbe co tí ndâ ka wó 'dáá gî gbí òkò tí ndâ yì a 'di wè.

³⁵ Káa Jézù giì ki tí wó to, bìndi yí giì tè'é tí ndâ mbe tala có mì wó muu'bì-nje só 'dáá gî gí mì wó, bìndi yí giì 'dè có ji ndú, máa, «Duù ñinó ta go bà dù tí kpédélé 'duù á kùro ndâ ka wó tí wó gbí òkò tí yo nó 'ví dù tí ndongbú 'duù, yí delè 'ví dù tí bòò mì ndâ ka wó 'dáá gî.» ³⁶ Bìndi yí giì je làmbu 'viì gí tí gí kùro ndú, yí giì li'vi 'viì tí nò mí njembí wó, bìndi yí giì 'dè có ji ndâ mbe tala có mì wó, máa, ³⁷ «'Duù má te duù mítí làmbu 'viì go 'viì tí nò ta rẹ ye, gbí éno máa, 'duù tí nò te duù nò a i mítí ye. Káa 'duù má te duù mítí ye, gbí éno máa, 'duù tí nò te duù nò a i mítí mbe tuu ye.»

Bà bàkà ndâ i ta rẹ mì Jézù

³⁸ Káa Jòvànì giì 'dè có ji Jézù, máa, «Mbe nìbà i ji ze, ze ñò 'bí 'dakò náa yí me ta ndoo lá, kù mòkò ndâ i 'do gbí muu ndâ 'duù ta rẹ mì lo. Káa ze giì rọ yí 'do tí ña nèté tí nò gî, tacó yí me ta ndoo lá.»

³⁹ Káa Jézù giì 'visì có ji ndú, máa, «Yo rọ yí lá. Tacó mbe bàkà serè ta rẹ ye bà 'de njembí bà co gálà gí bà 'dè vò có gítí ye a bìndi ye wálá, ⁴⁰ tacó 'duù ñinó mbe sogo ndoo lá nó a 'duù mì ndoo.»

Nambeè náa à bàkà ji ndâ mbe tala có mì Jézù

⁴¹ Bìndi Jézù giì 'dè có ji ndâ mbe tala có mì wó, máa, «Ye kù 'dè có ji yo ta yúco máa, 'duù kpétí má cu káa vòò ngo mì lú gbí 'visì ji yo tacó yo a ndâ 'duù mì ye, Mbíri bà ko mboo tàkò ngo mì wó nò ji yí kpèkù.

Gítí bà volo muu ndâ 'bí 'duù

⁴² «Káa 'bí 'duù gbaànjé má dù tí mbe eendi ndâ ví 'viì mbe ùnje gítí ye ta njembí ndú, à nìkì go éno máa, à ẹrẹ gbolò díí mítí miři wó, wàa à 'ví 'va yí tí gí tà ngo.

⁴³⁻⁴⁴ «Káa à máa 'bì lo ká si wò 'ví bàkà vò i, da 'bì lo tí nò gí 'dè. À nìkì go éno máa, wò ya gí mì Mbíri ta gbèè 'bì lo co tí bà ya ta ndâ 'bì lo sósò'ò gí gbí 'bá sé'i, á gí gbí wu ñinó náa yí jé gí bà mee wálá. ⁴⁵⁻⁴⁶ Káa à má kò lo ka si wò 'ví bàkà vò i, da kò lo tí nò gí 'dè. À nìkì go éno máa, wò ya gí mì Mbíri ta gbèè kò lo co tí bà ya ta ndâ kò lo sósò'ò gí gbí 'bá wu. ⁴⁷ Káa à má a rọ lo ká si wò 'ví bàkà vò i, aaka rọ lo tí nò 'do gbí kù kélè gí. À nìkì go éno máa, wò ya gí mì

Mbíri ta gbèe ɾo lo co tí bà 'va wò ta ndâ ɾo lo sósò'ô á gí gbí 'bá sé'i, ⁴⁸ náa gó wu kà jé 'dèè lá, delè wu tí nò jé mee lá. ⁴⁹ Wu tí nò bà bàkà ndâ 'duù 'dáá gí tí kó zi. ⁵⁰ Zi a tó i. Káa gó zi má 'dèè gí, wò bà bàkà tí a yè tacó wàa yí 'ví me ta gó káká'i?

«Yo kpolo tí yo 'do tí ndâ vò i, yo 'ví dù ta 'dê njembí gbí òkò tí yo.»

10

Có gítí bà njè nù

¹ Ta o tí nò, Jézù gii njè nó 'do Kàpàrànwùmù ya gí gbí 'bí to Jùdèyà á tì to Jòròdàniyà. Ndâ 'duù me mbè gii kaa ya gí mì wó káká'i. Bìndi yí gii 'bità bà nìbà i ji ndú go ñinó náa yí ta o 'dáá gí kù bàkà nò. ² Káa ndâ 'bí mbe kpolo tí tàkii mì ndâ Jùdèyà mbe gí tacó bà tala yí gii 'vee yí, máa, «À me yúco tacó tí 'duù bà njè nù mì wó lá?»

³ Káa Jézù gii 'visì có ji ndú, máa, «Mòze 'dè có ji yo máa yè?»

⁴ Bìndi ndú gii 'visì có ji yí, máa, «Mòze 'dè có ji ze máa, 'duù 'ví cu wàràgà bà njè tí ji nù mì wó, bìndi yí 'ví njè yí gí.»

⁵ Káa Jézù gii 'visì có ji ndú, máa, «Mòze 'dè có tí nò ji yo tacó yo a ndâ mbe ngbútù, mbe 'di có mì Mbíri lá. ⁶ Káa 'do tí o bà 'bità bà suu to tí nó mì Mbíri, yí bàkà ndâ di ta na. ⁷ Ñinò a nderè có tí nò náa 'dakò 'ví si tí ta ndâ bu wó ta nawu wó mí to, wàa ndú 'ví dù ta nawu wó nó ká nò. ⁸ Tacó Mbíri ñò ndú go gbèe 'duù, me ndâ 'duù sósò'ô káká'i lá. ⁹ À má éno, 'duù 'ví njè nù mì wó lá, tacó a Mbíri ka toko ndâ 'dakò ta nù gbí bà kò tí.»

¹⁰ Ndâ Jézù ta ndâ mbe tala có mì wó mâ gii ya gí 'bá gí, ndú gii 'vee yí gítí gbí có tí nò káká'i. ¹¹ Bìndi Jézù gii 'visì có ji ndú máa, «'Dakò mbe njè nù mì wó, bìndi yí gii kò 'bí nù, bàkà a gìlìnì gítí kpédélé nù mì wó. ¹² Delè nù mbe njè 'dakò mì wó, bìndi yí gii kò 'bí 'dakò, bàkà a gìlìnì gítí kpédélé 'dakò mì wó.»

Ndâ Jézù ta ndâ víi 'vii

¹³ Bìndi ndâ 'duù gii gí ta ndâ víi 'vii mì ndú ji Jézù, tacó wàa yí 'ví cù 'dê ngo cù wó mítí ndú. Káa ndâ mbe tala có mì Jézù gii do mítí ndú. ¹⁴ Jézù mâ gii ñò ndâ mbe tala có mì wó kù do mítí ndâ 'duù tí nò, tàkòcò wó gii kpolo gítí ndú ngé ndii gí, bìndi yí gii 'dè có ji ndú, máa, «Yo si ndâ víi 'vii tí nò 'ví gí gí mì ye, yo tii ndú lá, tacó ndâ 'duù tí nó náa Mbíri kù zogo ndú nó a ndâ 'duù go ña ndú nò. ¹⁵ Ye kù 'dè ji yo a cee kpóló-kpolo có, máa, 'duù má ùnje gítí bà

dù tí bòò kùro Mbíri go i mì ndâ víi 'vii go ndâ ñinó lá, 'duù tí nò gí bà 'dò kò wó mí 'bá mì Mbíri gbaànjé wálá.» ¹⁶ Yí bà-i-nò gii 'bità bà li'vi ndâ 'vii tí nò, kù cù 'dê ngo cù wó mítí ndú.

'Bí 'dakò ta ndâ i mì wó me gbolò

¹⁷ Si Jézù kù gii ñjè nò 'do bà-i-nò, 'bí 'dakò gii ì ngèlè ya gí bà kucuku muungbó wó mí to kùro wó. Bindi yí gii 'vee yí máa, «Tó mbe ñbà i, ye 'ví bà bàkà a ña yè tacó wàa ye 'ví 'de ta 'válá ñinó mbe cee lá nó?»

¹⁸ Káa Jézù gii 'visi có ji yí máa, «Wò ñi tó 'duù mítí ye tacó yè? Tó 'duù muu to tí nó á bindi Mbíri wálá. ¹⁹ Wò ño ndâ có tí nó náa Mbíri je ji Mòze nó ni gí,

<Zi 'duù lá.

Bàkà bangbaya lá.

Zingbà i lá.

'Dè 'verè lá.

Te duù mítí ndâ bu lo ta nawu lo.» »

²⁰ Káa bindi bà 'di ndâ có tí nò, 'dakò tí nò gii 'visi có ji Jézù, máa, «Mbe tí ye, ye kpolo tí ndâ có tí nò 'dáá gí 'do gbí 'vii.»

²¹ Káa Jézù gii zeke 'dakò tí nò ngbóó ta líkí'o; bindi yí gii 'visi có ji yí máa, «'Bí i gbaànjé gboo 'do mì lo gí. Ya gí bà si ndâ i mì lo 'dáá gí gí 'dè, bindi wò 'ví ñjèè mboo tàkò ndú ji ndâ mbe yè, bindi Mbíri bà ko mboo ndâ i mì lo nò ji wò 'do gbíri, wàa wò 'ví gí gí bà ru ndi ye.» ²² Káa ta bà 'di có tí nò, gbíro 'dakò tí nò ngé gii zuu gí. Bindi yí gii co gí sè 'do bà-i-nò ta líkí'o tí wó wálá, tacó ndâ i mì wó ògbù ngé ndii gí, káa bà bè gbí ndú ñikí tí wó lá.

²³ Bindi Jézù gii zeke'o jèlè yí, bindi yí gii 'dè có ji ndâ mbe tala có mì wó máa, «Bà ya ndâ mbe kpo-kpò i gí 'bá mì Mbíri ká kpolo gí le!» ²⁴ Ta bà 'di có tí nò, muu ndâ mbe tala có mì wó gii ẹre tí gí. Káa yí gii aanga muu wó ká mítí gbèe ña có tí nò, máa, «Áá ndâ 'vii mì ye, bà ya gí 'bá mì Mbíri ká kpolo gí le! ²⁵ À peteke a bà ndii kècè co gbí guù ngbàndú có tí bà ya 'duù ñinó ta ndâ kpo-kpò i ká mì wó nó gí 'bá mì Mbíri.»

²⁶ Nje ndâ mbe tala có mì Jézù 'dáá gí gii 'dè gítí ña có tí nò gí. Bindi ndú gii 'bità bà 'vee 'vé gbí òkò tí ndú, máa, «À má ènò, a 'di ká bà 'de 'válá?»

²⁷ Káa Jézù gii zeke'o tí ndú, bindi yí gii 'dè có ji ndú máa, «À ji ndâ 'duù a parà ngùù kpò diigba, káa i mbe kpò Mbíri wálá.»

Bà ko mboo ndâ i ñinó náa a jee ndú mí to ta rẹ̀ mì Mbíri

28 Bìndi Piyétòrò gù 'bità bà 'dè có jì Jézù, máa, «Káa ze? Nò káa ze jee ndá i 'dáá gí mí to bìndi ze gù gí kù ɾu ndi lo gí.»

29 Káa Jézù gù 'visì có jì yí máa, «Ye kù 'dè có jì yo ta yúco máa, 'bí 'duù gbaànjé mbe jee 'bá mì wó, ta ndá ná'vindí wó, ta ndá námì wó, ta ndá bu wó ta nawu wó, ta ndá 'vii mì wó, ta ndá to mì wó, mí to tacó tí ye, delè tacó tí Banga-Ngú-Có mì Mbíri, 30 náa Mbíri bà je ndá 'bá, ta ndá ná'vindí, ta ndá námì, ta nawuù, ta ndá 'vii, ta ndá to á jì 'duù tí nò ta bà me mbè gí bìndi ndá ñinó náa yí jee mí to nó wálá nò wálá, à delè bà mèèkè'i tí wó kpónó gí, káa yí bà 'de 'válá ñinó mbe cee lá nó bìndi ku mì wó gí.

31 «Káa ndá 'duù me mbè 'do gbí òkò tí ndá 'duù ñinó kpónó tí ndá kùro ndá ka ndú nó kèjì gí bà dù tí ndá ndòngbú 'duù. Bìndi ndá ndòngbú 'duù bà dù tí ndá 'duù kùro.»

Bà ta'ò bà 'dè có mì Jézù gítí o bà gù kònò sé'i mì wó

32 Ta o tí nò, ndá Jézù ta ndá mbe tala có mì wó á kpokèjì kù ya gí Jèrùzàlémè, káa Jézù ñindi wó ta o tí nò kù nò a i ngéé kùro ndú. Bìndi nje ndá mbe tala có mì wó gù dù kaa 'dèè gí. Gúku delè gù zèè ndá 'duù ñinó mbe kù ɾu ndi ndú nó 'dáá gí gí.

Káa Jézù gù kaa ndá mbe tala có mì wó muu'bi-nje só á gí nje seè ta kpéétí ndú, bìndi yí gù 'bità bà 'dè có jì ndú gítí i tí nó náa áá kèjì gí bà bàkà ta yí nó, 33 éno máa, «Ndoò kpónó kù ya gí Jèrùzàlémè. Káa kùro bà kpì ngbàngà tí 'Vii-mi-'Dakò jì ndá Kùro ndá bu-Mbíri, ta ndá kpo-kpò mbe nìbà i mì ndá Jùdéyà dooko gí. Ndú bà gù waa có ku mítí wó. Bìndi ndú bà gù je yí jì ndá 'bí tende ña ndá 'duù. 34 Ndá tende ña 'duù tí nò bà gù ño ndi wó, ndú bà gù cù cù mítí wó, ndú bà gù gbì yí, ndú bà gù zì yí gí. Káa ta sili ta'ò bìndi ku mì wó, yí bà gù 'vala ndi wó 'do gbí muu'dú wó gí.»

Ndá 'vii mì Zèbidéyò yù gba 'do mì Jézù

35 Ta o tí nò, ndá Jákòmò ta ná'vindí wó Jòvànì, tí ndá 'vii mì Zèbidéyò, gù gí gí mì Jézù. Bìndi ndú gù 'dè có jì yí, máa, «Mbe nìbà i jì ze, go kuu tí ze éno máa, wò bàkà nambeè jì ze.»

36 Káa Jézù gù 'visì có jì ndú, máa, «À gbí njembí yo éno máa, ye 'ví bàkà a ña yè jì yo?»

37 Bìndi ndú gù 'visì có jì yí, máa, «Si 'bí 'duù gbaànjé 'do gbí òkò tí ze 'ví kì tí wó gbí kù'bi mì lo, wàa 'bí 'duù 'ví kì tí gbí gálì mì lo á gbí ngbàngà mì lo.»

38 Káa Jézù gù 'visì có jì ndú, máa, «Yo ñò i tí nó náa yo kù yù nó ni lá. Yo bà ni bà njù 'visì tí nò náa ye kèjì gí bà

njù nò gí? Yo bà ni bà ɾi ɱa bà ɾiɾi ngo tí nò náa ye kèjì gí bà ɾi nò gí?»

³⁹ Káa ndú gù 'visì có jì yí máa, «Ze bà ni bà bàkà ndâ i tí nò 'dáá gí gí.»

Bìndi Jézù gù 'visì có jì ndú, máa, «'Visì tí nò náa ye kèjì gí bà njù nò, yo bà njù gí. Ngo tí nò náa ye kèjì gí bà ɾiɾi nò, yo bà ɾi gí. ⁴⁰ Káa ndâ bàndò bà ki tí gbí kù'bì mì ye, ta bàndò bà ki tí gbí gálì mì ye, me ndâ i mì ye tacó bà je jì yo lá. Ndâ bàndò tí nò a ndâ i mì ndâ mbe náa à 'viindi ndú tacó tí ndú sàà gí.»

À dù tí gbolò 'duù kùro ndâ 'duù a i ta bà bàkà nèté ndú

⁴¹ Sè ndâ 'bí mbe tala có mì Jézù mâ gù 'di ndi ɱa có tí nò náa ndâ Jákòmò ta ná'vindí wó Jòvání 'dè nò, tàkòcò ndú gù kpolo gítì ndú ngé ndii gí. ⁴² Káa Jézù gù kili ndú 'dáá gí, bìndi yí gù 'dè có jì ndú, máa, «Yo nò ni gí, máa, ndâ 'duù tí nó náa à kù 'dè có máa ndú a kùro ndâ ɱa ndâ 'duù tí nó náa ndú me ndâ Jùdèyà lá nó, kù zogo ndú ta wotí. Delè ndâ kpo-kpò 'duù mì ndú si bà wo woò jì ndú lá. ⁴³ Káa a bà du gbí òkò tí yo me go éno lá. 'Duù ɱinó ta go bà dù tí gbolò 'duù gbí òkò tí yo tí wó nó, bà dù tí mbe bàkà nèté ndâ ka wó. ⁴⁴ Káa 'duù ɱinó tí kùro yo nó bà dù tí bòò mì ndâ ka wó 'dáá gí. ⁴⁵ Tacó à kpètí káa 'Viì-mì-'Dakò, yí gí me tacó wàa ndâ 'duù 'ví bàkà nèté wó lá. Yí gí a i tacó bà bàkà nèté ndâ 'duù, delè tacó bà sì muu ndâ 'duù ta miɾi wó.»

'Bí 'dakò tí mbe sú ɾo á gbí gbata Jérìkò

⁴⁶ Ta o tí nò, ndâ Jézù ta ndâ mbe tala có mì wó gù gí gí gbí gbata Jérìkò. Káa ta o bà ɱjè nó mì ndú 'do kà, ndâ 'duù me mbè gù kaa kù ko ndú. Káa ta o tí nò, 'bí 'dakò tí mbe sú ɾo á mbe kù yù i, ta ɾè wó a Bàràtìméyò, tí 'viì mì Tíméyò, kù ki tí wó to á seè kpokèjì. ⁴⁷ Bàràtìméyò mâ gù 'di có éno máa, à nò a Jézù mbe 'do Názàrètì ká kù ndii ta nó nò, yí gù 'bità bà tò kù ta kòcò wó ngéé gí yaà, máa, «Jézù, 'viì mì Dàvídè, ɱò yè ɾo ye!» ⁴⁸ Bìndi ndâ 'duù me mbè gù 'bità bà do ta yí éno máa, yí si bà tò kù mí to. Káa ta bà 'di có tí nò, à dú nò a o bà gù zì bà tò kù mì Bàràtìméyò, máa, «Jézù, 'viì mì Dàvídè, ɱò yè ɾo ye!»

⁴⁹ Káa Jézù gù ɾò tìyò, bìndi yí gù 'dè có jì ndâ 'duù máa, «Yo tè'é tí wó.»

Bìndi ndú gù 'dè có jì Bàràtìméyò, máa, «Zèè ɱjembí lo, a gí yaà, yí kù tè'é tí lo.»

⁵⁰ Ta bà 'di có tí nò, Bàràtìméyò gù 'va bòngò mì wó náa yí kù gala nó mí to, bìndi yí gù a gí yaà ya gí mì Jézù. ⁵¹ Bìndi Jézù gù 'vee yí máa, «Có mì lo gbí ɱjembí lo máa ye 'ví bàkà a ɱa yè á jì wò?»

Káa yí gii 'visì có ji Jézù, máa, «Mbe nibà i, si ndâ ɾo ye 'ví njaanga tí.»

⁵² Káa Jézù gii 'dè có ji yí, máa, «Njè nó, tacó bà ùnje mì lo ta njembí lo 'vala wò gí.» Ngé 'do bà-i-nò ndâ ɾo Bàràtiméyò gii njaanga tí gí, bindi yí gii ɾu ndi Jézù tí kpokèjì.

11

Bà ɾi Bìndi-Mbìrì gí gbí gbata Jèrùzàlémè

¹ Ndâ Jézù ta ndâ mbe tala có mì wó mâ gii dooko gí gbí gbata Jèrùzàlémè gí, si ndú kù ò muu ndâ gbata Bètífáji ta Bètáníyà, á dè ta 'bí gú náa à kù nì mítí a Gú Mbâ, Jézù gii tuu ndâ 'bí mbe tala có mì wó sósò'ò, ² máa, «Yo ya gítí ndâ 'bá tí zò náa yo kù ò ndú zò. Yo bà yee kà ká jé mítí ngbú 'viì-kècè náa 'duù jé o mì pí tí wó lá, náa à ẹ ẹ yí gí. Yo 'ví njaanga yí gí tí ji ye. ³ Káa 'bí 'duù má 'vee yo, máa, yo kù bàkà nò a yè wè, yo 'ví 'visì có ji yí éno máa, «A mbe tí ze ká 'dè có ji ze máa ze ya ta yí ji yì. Nèté mì yì kuu ta yí, à má cee gí, yì bà tuu ndi wó gí tí gí.» »

⁴ Ndâ mbe tala có mì Jézù náa yí tuu ndú nò gii ya gí bà 'de ngbú 'viì-kècè náa à ẹ ẹ yí mí njekèjì sè tí kpokèjì. Káa si ndú kù gii njaanga yí, ⁵ ndâ 'bí 'duù mbe kù ɾò tíyò kà gii 'vee ndú máa, «Yo kù njaanga ngbú 'viì kècè tí nò tacó yè?» ⁶ Káa ndú gii 'visì có ji ndâ 'duù tí nò ká go có tí nó náa Jézù 'dè ji ndú nò. Bìndi ndâ 'duù tí nò gii si ndú 'ví njè nó ta ngbú 'viì-kècè tí nò gí.

⁷ Ndú mâ gii yee ta yí ji Jézù, ndú gii ki ndâ bongo mì ndú mí pí tí wó tacó wàa Jézù 'ví o mí pí. ⁸ Ndâ 'duù me mbè gii gò ndâ bongo mì ndú mí to tí kpokèjì. Ndâ 'bí 'duù nìndi ndú gii ki'viki ndâ kpâ, ndú gii gò mítí kpokèjì tacó bà tè duù mítí bà ɾi Jézù gí gbí gbata. ⁹ Bìndi ndâ 'duù nìnó mbe tè kùro Jézù nó, ta ndâ 'duù nìnó mbe kù ko tàkò wó nó, gii 'bità bà tò kù ta líkí'o éno máa,
«'Vala ze 'do gbí ndâ vò o! (Òsàná!)

À ùlù yí tí mbe gí ta ɾè mì Mbe tí ndoo!

¹⁰ O tí nó náa 'bí 'viì bìndi bu ndoo Dàvídè bà gí gí bà zogo 'bá tí nó nó bà dù a banga o!

Áá Mbìrì, gí 'do gbìrì gí bà 'vala ze á 'do gbí ndâ vo-vò o.»

¹¹ Jézù mâ gii ɾi gí gbí gbata Jèrùzàlémè gí, yí gii ndii ngé ya gí gbí ndùgù 'bá-Mbìrì mì ndâ Jùdéyà. Káa yí mâ gii zeke'o jèlè to tí ndâ i 'dáá gí, ndú gii ya ta ndâ mbe tala có mì wó muu'bì-nje só gí gbí gbata Bètáníyà si o ndii gí.

Mû-mbiìgá mbe ɾi lá

¹² Ta 'bí yé, si ndâ Jézù ta ndâ mbe tala có mì wó kù delè ndi ndú 'do Bètáníyà ya gí Jèrùzàlémè, go gii bàkà yí

tí kpokèjì. ¹³ Yí mâ giì nò 'bí mû-mbiigá 'do me 'dú ta kpâ tí pìrìrì ènó, yí giì ne ya gí tà mû tí nò, máa ndâ-'bî-lá yí bà 'de ndo mbiigá. Káa yí mâ giì di kà, yí giì 'de gbèe i lá. ¹⁴ Bìndi yí giì je nje mítí mû-mbiigá tí nò ènó máa, «'Bí 'duù káká'ì 'ví zò ndo lo lá.» Ndâ mbe tala có mì wó giì 'di có tí nò náa yí 'dè nò gí.

Jézù ni ndâ mbe mà 'vèlè gí sè 'do gbí ndùgù 'bá-Mbìrì mì ndâ Jùdèyà

¹⁵ Ndâ Jézù ta ndâ mbe tala có mì wó mâ giì yee Jèrùzàlémè gí, yí giì ndii ya gí gbí ndùgù 'bá-Mbìrì mì ndâ Jùdèyà. Bìndi yí giì 'bità bà ni ndâ mbe kû mà ndâ i, ta ndâ mbe kû sù ndâ i 'do kà gí sè. Yí delè giì 'buku ndâ ká'ì mì ndâ mbe kû 'visì gùrúsù, ta ndâ mbata mì ndâ mbe kû mà ndâ kùlè, 'dáá gí mí to. ¹⁶ Yí giì rò ndâ 'duù tí nó mbe kû tuṛu ndâ i waaka ta gbí ndùgù kà nò 'dáá gí gí. ¹⁷ Bìndi yí giì 'bità bà nìbà i jì ndâ 'duù, máa, «À wálá cu mí gbí wáràgà mì Mbìrì ènó máa, Mbìrì máa, <'Bá mì ye a bándò bà 'deke tí ndâ 'duù 'dáá gí jì ye tí Mbìrì?> Káa yo giì 'visì tí bándò bà kili ndâ kpo-kpò mbe ngbà!»

¹⁸ Có tí nò mâ giì 'va tí gbí tù ndâ Kùro ndâ bu-Mbìrì ta ndâ kpo-kpò mbe nìbà i mì ndâ Jùdèyà, ndú giì 'bità bà pà kpokèjì tacó bà zi Jézù. Káa gúku bà gàà 'bì ndú tí wó giì kpò ndú gí. Tacó ndâ 'duù me mbè tè a i gí tàkò bà nìbà i mì wó.

¹⁹ Ta 'dê'o mì gbèe rì tí nò, Jézù giì njè nó 'do Jèrùzàlémè gí.

Mû-mbiigá tí nó náa Jézù je nje mítí nó cì gí

²⁰ Ta dú'o mì 'bí yé, si ndâ Jézù ta ndâ mbe tala có mì wó kû giì ndii ta nó, ndú giì nò mû-mbiigá tí nó náa Jézù je nje mítí nó cì gí. ²¹ Bìndi mbí Piyétòrò ngé giì 'va tí có tí nó náa Jézù 'dè nó gí. Yí giì 'dè có jì Jézù máa, «Mbe nìbà i! Zeke'o zó gi! Mû-mbiigá tí nó náa wò je nje mítí nó cì gí.»

²² Káa Jézù giì 'visì có jì ndú, máa, «Yo tee njembí yo mítí Mbìrì. ²³ Ye kú 'dè có jì yo ta yúco ènó máa, 'duù má 'dè có jì 'bí gbolò gú máa, gú tí nò a 'do bándò mì wó ya gí bà 'va tí wó tà ngo, 'duù tí nò má me kpìiki-kpìiki lá, yí má ùnje gí máa, có tí nò náa yì 'dè nò bà bàkà tí gí, àá bà bàkà jì yí gí. ²⁴ À má ènò, wò má yù i 'do mì Mbìrì ta bà 'deke tí lo jì yí, ùnje máa Mbìrì bà je i tí nò jì wò gí, bìndi wò bà 'de i tí nò gí. ²⁵ Káa ta o tí nò náa wò má kù rò tíyò kù 'deke tí lo jì Mbìrì, 'bí vò i má kuu gbí njembí lo gítí 'bí 'duù, wò 'ví je à-cee-gí jì 'duù tí nò, tacó Bu lo tí Mbìrì á gbìrì 'ví je ta à-cee-gí gítí ndâ vò i mì lo. ²⁶ Káa wò má si có gítí ndâ vò i

mì ndâ 'bí ka lo mí to lá, Bu lo á gbíri delè bà si có gítí ndâ vò i mì lo mí to wálá.»

Bà 'vee 'vé gítí ẹ̀ mbe je wotí jì Jézù

²⁷ Ndâ Jézù ta ndâ mbe tala có mì wó gii gii ndi ndú káká'i gí Jèrùzàlémè. Káa si yí kú gii nò nó ta gbí ndùgù 'bá-Mbíri, ndâ Kùro ndâ bu-Mbíri, ta ndâ kpo-kpò mbe nìbà i mì ndâ Jùdèyà, ta ndâ kpo-'duù-'bá mì ndú gii gii mí wó, ²⁸ bìndi ndú gii 'vee yí, máa, «Wò kú bàkà ndâ kpo-kpò se ẹ̀ tí nò ta wotí mì ẹ̀ yè? A 'di ká je wotí bà bàkà ndú á jì wò?»

²⁹ Káa Jézù gii 'visì có jì ndú, máa, «Ye kpónó bà 'vee yo ta 'vé gbaànjé cuki. Yo má 'visì có á jì ye gí tàkò 'vé mì ye nò gí, ye 'ví gii nì ẹ̀ 'duù tí nò náa ye kú bàkà ndâ i tí nò ta wotí mì wó nò jì yo. ³⁰ 'Vé mì ye jì yo éno máa: a 'di táánò ká je wotí bà caka tí ndâ 'duù jì Jòvànì? A Mbíri wèè, a ndâ 'duù ká je wotí tí nò jì yí? Yo nì ẹ̀ 'duù tí nò jì ye má kózò gi.»

³¹ Káa ndú gii 'bità bà 'viiki gbí có tí nò gbí òkò tí ndú, máa, «Ndoó má 'dè có éno máa, Jòvànì 'de wotí tí nò 'do mì Mbíri, yí bá gii 'vee ndoo éno máa, káa tacó yè káa ndoo ùnje gítí ndâ i tí nó náa yí kú bàkà nó lá?» ³² Káa delè gúku bà gii 'visì có jì yí éno máa, Jòvànì 'de wotí tí nò 'do mì ndâ 'duù gii kpò ndú gí, tacó ndâ 'duù 'dáá gí ùnje gí máa, Jòvànì táánò a mbe 'dòkò có mì Mbíri. ³³ Tacó éno ndú gii 'visì có jì Jézù, máa, «Ze ẹ̀ bà lá.»

Bìndi Jézù gii 'visì có jì ndú, máa, «À má éno, ye delè bà nì ẹ̀ mbe je wotí bà bàkà ndâ i tí nò jì ye nò jì yo wálá.»

12

Jézù lókò'bò có gítí ndâ 'bí mbe bàkà nèté

¹ Ta o tí nò, Jézù gii 'bità bà 'de có jì ndâ 'duù gbí lókò'bò éno máa, «Ta 'bí o gbaànjé, 'bí 'dakò gii ẹ̀ njí mû-nèbítì mì wó, yí gii bàkà ndùgù gí tàkò , yí gii duu guù bà pee nèbítì mí gbí , yí gii duu cèlégé mí gbí . Bìndi yí gii kaa ndâ 'bí 'duù mí gbí , máa, ndú bàkà nèté gítí nèbítì mì yì, wàa ndâ yí 'ví njèè gbí i 'do gbí njí go ẹ̀nínó náa à tí nó ta ndú. Ndú mâ gii 'vii có ta ndú cee gí, yí gii njè nó ya gí gbí tende muu to.

² «O bà kili ndâ i 'do gbí njí mâ gii gí gí, mbe njí tí nò gii tuu 'bí bòò mì wó gbaànjé jì ndâ 'duù tí nó mbe kú bàkà nèté gbí njí mì wó nó tacó ndâ bà i ẹ̀nìndi wó. ³ Káa ndâ mbe nèté tí nò gii zèè bòò tí nò, ndú gii gbì yí, bìndi ndú gii mòkò yí 'do gbí njí gí sè ta kùnga 'bì wó. ⁴ Mbe njí tí nò gii tuu 'bí bòò mì wó káká'i. Káa ndâ mbe nèté tí nò gii gbì muu wó di gí. Ndú delè gii bàkà ndâ i-nò mítí wó me gbolò. ⁵ Mbe njí tí nò mâ gii tuu bà ta'ò bòò mì wó, ndâ

mbe nèté tí nò gii zi yí gî. Sè ndâ 'bí tú mì mbe njí tí nò náa yí gii tuu ndú bìndi ñìnò, ndâ mbe nèté tí nò gii gbì ndâ 'bí gbí-gbì, ndú gii ziki ndâ 'bí zíkí-ziki. ⁶ Sè 'duù mì wó gii dù ká gbaànjé, náa yí gii tuu ji ndú tí ndòngbú 'duù, a gbèe 'viì mì wó náa yí zè yí ñìkì ta njembí wó gbaànjé, ta bà koṛo có éno máa, ndú bà te duù mítí 'viì mì yí nò gî.

⁷ «Káa ndâ 'duù tí nò mâ gii ñò 'viì mì 'dakò tí nò kèjì, ndú gii toko có gbí òkò tí ndú, máa, <Ñizò a mbe mbelè tí nó ká kèjì zò. Ndoò zi yí gî, tacó wàa mbelè tí nó 'ví dù tí ñìndi ndoo.> ⁸ Ndú bà-i-nò gii kili mítí 'viì tí nò, ndú gii zi yí gî. Bìndi ndú gii ja ku wó gí sè 'do gbí njí.

⁹ «Mbe njí tí nò kpónó bà bàkà a ña yè? Yí bà ziki ndâ mbe nèté tí nò gî, bìndi yí gii kaa ndâ 'bí ngú mbe nèté mí gbí njí tí nò. ¹⁰ Yo 'deke có tí nò gbí wáràgà mì Mbíri nó lá? Có tí nó máa,

<Díí tí nó náa ndâ mbe bì 'bá bè gî nó ká gí tí kpédélé díí bà sè tà 'bá;

¹¹ ñìnó a i ñìnó náa a Mbe tí ndoo ká bàkà ,
káa nje ndoo 'dèè gítí bà zeke gî.>

Yo jé 'deke có tí nò lá?»

¹² Ndâ Kùro ndâ bu-Mbíri, ta ndâ kpo-kpò mbe ñibà i, ta ndâ kpo-'duù-'bá mì ndâ Jùdéyà mâ gii 'di lòkò'bò tí nó, ndú gii ñò ni gî máa, Jézù kù lòkò'bò có tí nò a i gítí ndâ yì. Káa gúku bà zèè yí gii kpò ndú gî, tacó ndâ 'duù ta o tí nò me mbè. Tacó éno, ndú gii ñè nó si yí mí to.

Bà gò i mì ndâ Jùdéyà ji Ngáángbá gba mì ndâ Ròmánò

¹³ Ndâ Kùro ndâ bu-Mbíri, ta ndâ kpo-kpò mbe ñibà i, ta ndâ kpo-'duù-'bá mì ndâ Jùdéyà gii tuu ndâ 'bí 'duù 'do gbí òkò tí ndâ mbe kù kpolo tí tàkù mì ndú ta ndâ 'bí mbe kù tè gí tàkò có mì Èródè tacó bà zèè ngo nje Jézù. ¹⁴ Ndâ 'duù tí nò gii 'vee Jézù, máa, «Mbe ñibà i, ze ñò ni gî máa, wò a mbe 'dè yúco, wò cì gúku tí 'bí 'duù gbaànjé lá, wò delè 'vee bà éno máa, ñìnó a gbolò 'duù, káa ñìnó a lúkúfà 'duù nò, jé lá. Wò kù ñibà có mì Mbíri ji ndâ 'duù 'dáá gî ká ta njembí lo gbaànjé. Wò koṛo có máa, a yúco tacó tí ndoo tí ndâ Jùdéyà bà gò i ji ngáángbá gba mì ndâ Ròmánò? Ze gò i ji yí, wèè, ze gò lá?»

¹⁵ Káa Jézù gii ñò ni gî máa, ndâ 'duù tí nò gí gí tí yì ta ngiṅò. Tacó éno, yí gii 'visì có ji ndú máa, «Yo kù 'dè ngo muu có ji ye tacó yè? Yo tala bà tù ña gùrúsù tí nò á mì yo nò ji ye, wàa ye 'ví ñò gî.»

¹⁶ Ndú mâ gii tù 'bí ña gùrúsù mì ndú nò gbaànjé, náa ndú kù ni mítí a dinári, ji Jézù gî, Jézù gii 'vee ndú, máa, «À ka mí gbí gùrúsù mì yo nó a cè kózò tí 'di nó?»

Káa ndú gii 'visì có ji yí máa, «À ka a cè kózò tí ngáángbá gba mì ndâ Ròmánò.»

Yí gii 'vee ndú káká'i máa, «Káa à cu mí gbí nó a ẹ̀rè 'di?»

Káa ndú gii 'visì có ji yí, máa, «À cu a ẹ̀rè ngáángbá gba mì ndâ Ròmánò.»

¹⁷ Bìndi Jézù gii 'visì có ji ndú máa, «Yo dele ndi ndâ i mì ngáángbá gba mì ndâ Ròmánò ji ngáángbá gba mì ndâ Ròmánò, wàa yo 'ví dele ta ndâ i mì Mbíri á ji Mbíri.» Bìndi nje ndú 'dáá gí gii 'dèè gítí có mì Jézù nò gí.

Bà 'vala ndi ndâ ku 'do gbí muu'dú ndú

¹⁸ Bìndi ndâ 'bí ọ̀a ndâ Jùdèyà mbe ùnje gítí bà 'vala ndi ndâ ku 'do gbí muu'dú ndú lá, ta ẹ̀rè ọ̀a ndú a ndâ Sàdùkáyò, gii 'vee Jézù máa, ¹⁹ «Mbe nìbà i, Mòze cu ji ze mí gbí wáràgà mì wó máa, 'duù má kò nìi, káa ku gii je yí si ndú jò ta nìi tí nò lá, ná'vindí 'duù tí nò 'ví zèè 'bì nawù ku bìndi wó, tacó bà jò ẹ̀rè ná'vindí wó. ²⁰ Káa ta 'bí o gbaànjé, 'bí 'viì-'dakò náa nawu ndú jò ndú ta bà muu ndú vô-nje só gii kò nìi, bìndi ku gii je yí si ndú jò ta nìi tí nò kálásê. ²¹ 'Bí ná'vindí ku tí nò gii zèè 'bì nawù ku á bìndi wó. Ndú delè gii jò ta nìi tí nó lá, bìndi yí gii cee gí. Bà ta'ò 'duù gii zèè 'bì nìi tí nò, káa ndú delè gii jò ta yí lá. ²² 'Duù ọ̀nò má zèè 'bì nìi tí nò á bìndi ku ná'vindí wó, yí cì ká sínò; 'duù ọ̀nò má zèè 'bì wó, yí cì ká sínò, kpòò yee tí o tí nó náa ndâ 'viì-'dakò tí mò vô-nje só gbí yì mì nawu ndú 'dáá gí gii tè ẹ̀rè á cìkii gbèè nìi tí nó gbaànjé-gbaànjé 'dáá gí, ku delè gii ọ̀rùka ndú gbaànjé-gbaànjé 'dáá gí, káa gbèè 'duù á 'do gbí òkò tí ndú mbe jò ta yí wálá. Bìndi nìi gii cì tí ndòngbú 'duù gí tàkò ndú. ²³ À má ta o bà 'vala ndi ndâ ku 'do gbí muu'dú ndú wúnò, ndú má gii 'vala ndi ndú gí, nìi tí nò bà gii du tí nìi mì 'di á 'do gbí òkò tí ndú? Tacó ndú 'dáá gí kò yí gí.»

²⁴ Káa Jézù gii 'visì có ji ndú máa, «À nò me nderè bà gíri'o mì yo ká nò lá? Náa yo 'di tí ta gbí ndâ có tí nó náa à cu mì Mbíri nó lá nò? Yo delè gii ọ̀nò tí ta wotí mì Mbíri ni lá nò! ²⁵ Tacó bìndi bà 'vala ndi ndâ ku 'do gbí muu'dú ndú, ndâ 'dakò ta ndâ nìi káká'i bà kò tí ndú wálá, tacó ndú bà gii du go ndâ basìlì mbe kù nò tú mì Mbíri.

²⁶ «Káa à má gítí có bà 'vala ndi ndâ ku 'do gbí muu'dú ndú, yo 'deke có gítí bè'i tí nó mbe kù doo nó gbí wáràgà mì Mòze lá? Mbíri ta o tí nò gii 'dè có ji Mòze máa, <Ye a Mbíri mì Àbìràámò, ye a Mbíri mì Ìzákò, ye a Mbíri mì Jàkóbè.> ²⁷ Káa ndâ Àbìràámò, ta Ìzákò, ta Jàkóbè cì sàà si à dooko gítí bà jò Mòze kálásê. Káa Mbíri gii 'dè có tí nò ji Mòze tacó bá túbà éno máa, ndú kù 'vala kálásê. À má

énò, Mbíri me Mbíri mì ndâ ku lá. Yí a Mbíri mì ndâ 'válá. Káa có mì yo máa, 'válá bìndi ku wálá nò, co ngé to gî.»

Kpóló-kpolo có gbí òkò tí ndâ có mì Mbíri 'dáá gî

²⁸ Bìndi 'bí gbolò mbe nìbà i mì ndâ Jùdèyà mbe kù sè tù wó ta o tí nò gítí bà tò kponje mì ndâ Jézù ta ndâ ka wó, má gii 'di ndâ bà 'visì có mì Jézù jì ndú 'dáá gî ká dú, yí gii 'vee Jézù máa, «Kpóló-kpolo có gbí òkò tí ndâ có mì Mbíri 'dáá gî a có ngayi?»

²⁹ Káa Jézù gii 'visì có jì yí, máa, «Ìjìnó a có mì Mbíri mbe kpolo co tí ndâ 'bí có mì wó 'dáá gî:

<Yo sè tù yo, ákoo ndâ Ìziriyéli.

Mbe tí ndoo tí Mbíri ká gbaànjé.

³⁰ Yo zè Mbe tí yo tí Mbíri mì yo nìkì ta njembí yo gbaànjé, ta lilí yo gbaànjé, ta bà koṛo có mì yo gbaànjé, ta wotí mì yo 'dáá gî.>

³¹ «'Bí kpóló-kpolo có mì Mbíri a ñinó, máa,

<Wò 'ví zè ndâ 'bí ka lo nìkì ká go ñinó náa wò kù zè ta 'dóó tí lo nìkì maa nô.>

'Bí có mì Mbíri káká'i mbe me gbolò ndii ndâ có tí nò sósò'ò nò gî wálá.»

³² Mbe nìbà i tí nò gii 'visì có jì Jézù máa, «Wò 'dè a yúco, Mbe nìbà i. Có mì lo náa wò 'dè éno máa, Mbíri ká gbaànjé, 'bí Mbíri bìndi wó káká'i wálá, à káa yí nò, a cèe yúco. ³³ Bà zè yí nìkì ta njembí 'duù gbaànjé, (ta kóró-koṛo có mì 'duù gbaànjé,) ta wotí mì 'duù 'dáá gî, ta bà zè 'bí ka tí nìkì á go bà zè 'dóó tí 'duù niki, a ndâ kpóló-kpolo có mbe ndii ndâ bà doo ngúwu ndâ nò ta ndâ bà waa mbelè jì Mbíri gî.»

³⁴ Jézù mâ gii ò éno máa, bà 'visì có mì 'dakò tí nò a bà 'visì có mì mbe 'di gbí-o, yí gii 'dè có jì yí máa, «Wò me 'dú 'do tí 'bá tí nó náa Mbíri kù zogo nó lá.»

'Do bìndi ñinò, 'bí 'duù káká'i mbe gii yeeke tí wó ta bà 'vee gbí nje Jézù wálá.

Bìndi-Mbíri me káa 'viì mì Dàvidè cuki lá, yí delè a mbe tí Dàvidè

³⁵ Ta o tí nò si Jézù kù nìbà i jì ndâ 'duù á gbí ndùgù 'bá-Mbíri, yí gii 'vee ndú máa, «Ndâ kpo-kpò mbe nìbà i mì ndâ Jùdèyà kù 'dè có máa, Bìndi-Mbíri a 'viì mì Dàvidè ta kpokèjì ngayi? ³⁶ À sé a Dàvidè táánò ta nje wó ká kò-kò ta wotí mì Bèri-mì-Mbíri, máa,

<Mbíri 'dè có jì Mbe tí ye máa,

«Kí tí lo gbí kù'bì mì ye di tí o tí nó náa

ye bà gii bàkà ndâ ku'di mì lo tí ndâ i-tà-tàmà mì lo,» nó.>

³⁷ «Káa Dàvídè ta nje wó má kù nì mí tí Bìndi-Mbíṛì a <Mbe tí ye,> Bìndi-Mbíṛì bà gù dù tí 'viì mì Dàvídè ta ɲa kpokèjì ngàyi?»

Káa ndá 'duù me mbè gù sè tù tí có tí nò ta pétékè tàkòcò ndú, wàa yí 'ví 'dè ta gbí có tí nò ngbárángà'i jì ndá yì.

Jézù ɲonoko ndá kpo-kpò mbe nibà i mì ndá Jùdèyà

³⁸ Si Jézù kù nibà i jì ndá 'duù, yí gù kpo-gbí-tà-tù ndú máa, «Yo kpolo tí yo 'do tí ndá kpo-kpò mbe nibà i mì ndá Jùdèyà mbe kù dù ta go bà yuu ndá banga bongo, ta go bà si ndá 'duù 'ví te duù mí tí bà 'vee ndú á go bà 'vee ndá gba ta ndi tí ndá bándò 'véle. ³⁹ Ndú má ya gítí ndá bándò bà kili ndá Jùdèyà gí bà ùlù Mbíṛì tacó bà ùlù Mbíṛì, ta ndá kpo-kpò bándò bà kili ndá 'duù gí bà zò i, à tí ndú delè káa go bà ki tí ndú pí ndá kpédélé mbata tí nó náa à paka mí kùro ndá 'duù nò. ⁴⁰ Ndú zò ndá i mì ndá nawù ku mì gí. Ndú kù bàkà tí ndú tí ndá tó 'duù ta 'vérè bà dù kù ùlù Mbíṛì too yé, ta ɾi, too yé, ta ɾi, káa Mbíṛì bà waa có mí tí ndú ta wotí ká tí .»

Bà gò i mì 'bí nawù ku

⁴¹ Káa si Jézù kù ki tí wó á seè bándò bà gò i mì ndá 'duù jì Mbíṛì á gbí ndùgù 'bá-Mbíṛì, yí gù ɲò ndá 'duù me mbè kù gò i. ⁴² Mâ gù zeke'o, 'bí nawù ku tí mbe yê gí gí bà gò ndá ɲì gùrúsù sósò'ò, náa à má toko ndú, ndú bà gí tí gírìsì gbaànjé. ⁴³ Jézù mâ gù ɲò i tí nò náa nawù ku tí nò bàkà nò, yí gù tè'é tí ndá mbe tala có mì wó. Bìndi yí gù 'dè có jì ndú, máa, «Ye kù 'dè có jì yo ta yúcó máa, nawù ku tí nò tí mbe yê nò, gò i me gbolò ndii ndá 'duù 'dáá gí. ⁴⁴ Tacó ndá mbe kpo-kpò i gò káa nje mèlè ndá i tí nó náa à kuu mì ndú nò. Káa nawù ku tí nò, tí mbe yê ta 'bí i mì wó wálá nò, gò 'dáá nò a làmbu ɲinó náa yí kù lì mí tí nò.»

13

Jézù 'dè có gítí o bà gù ki'viki 'bá-Mbíṛì

¹ Si Jézù kù co 'do gbí ndùgù 'bá-Mbíṛì gí sè, 'bí mbe tala có mì wó gbaànjé gù zeke 'bá-Mbíṛì, bìndi yí gù 'dè có jì yí máa, «Zeke'o zó gí, Mbe nibà i! A ɲa ndá kpo-kpò díí yé náa a bì ta ndá 'bá tí zó ká zó!»

² Káa Jézù gù 'visì có jì yí máa, «Wò wálá ɲò ndá kpo-kpò 'bá tí zó gí? Gbèe díí bà gù dù pí ka wó wálá. À bà gù ki'viki ndú lù'bù-lù'bù gí to.»

³ Jézù gù ya gí pí Gú Mbâ, bìndi yí gù ki tí wó tù gbíro wó mò gítí 'bá-Mbíṛì. Bìndi ndá Piyétòrò, ta Jákòmò, ta Jòvànì, ta Àndèréyà, gù 'vee yí si ndú ta kpéetí ndú máa,

4 «Nì o bà bàkà tí mì i tí nò jì ze. Ze bà ò o bà bàkà tí mì ndâ i tí nò ni mítí yè?»

Jézù 'va-gbì-tù ndâ tú mì wó á gítí o bà gí ndòngbú o

5 Bìndi Jézù gii 'bità bà 'dè có jì ndú, máa, «Yo kpolo tí yo, tacó wàa 'bí 'duù 'ví eendi yo lá. 6 Tacó ndâ 'duù me mbè bà gii waaka có ta ẹ̀ ye; 'duù òndò bà dù káa o gí yaa máa, <Ye a yí>. Ndú bà gii eendi ndâ 'duù me mbè.

7 «Káa yo má 'di có ndâ kpo-kpò gó, ta ndâ bà fiini có gítí ndâ kpo-kpò gó, yo 'ví cì gúku lá, tacó ndâ gó tí nò 'dáá gí bà gò tí gí, káa ndòngbú o kálásê. 8 Tacó ta o tí nò ndâ 'duù 'do muu to kè'bí bà kaa ya gí bà tè ndâ 'bí ka ndú ta gó. Ndâ kpo-kpò gba bà gii tè ndâ 'bí ka ndú ta gó. To bà gii tanga tí, tí ndâ bàndò me mbè. Ndâ 'duù bà gii zò go. Káa ndâ i tí nò 'dáá gí káa bà 'bità gó-káyì sínò.

9 «Káa yo 'ví kpolo tí yo, tacó ndâ 'duù bà gii ya ta yo gí gbí ngbàngà mì ndâ Jùdéyà. Áá bà gii gbì yo ta ndi tí ndâ bàndò bà kili ndâ Jùdéyà gí bà ùlù Mbíri; yo bà gii rò tíyò á kùro ndâ kpo-kpò tùù, ta ndâ kpo-kpò gba á muu ye. Yo bà gii 'vanda ndi ndâ có tí nó táánò náa yo 'di 'do gbí nje ye nò. Yo delè bà gii 'dè có gítí ndâ i òndò náa yo táánò òndò ye kù bàkà ndú nò. 10 Káa yo kpédélé'i bà ma a Banga-Ngú-Có mì ye á jì ndâ 'duù á muu to tí nó 'dáá gí má kózò gí.

11 «Ta o tí nò, à má kù zèè yo ya tí gí gbí ngbàngà, yo 'ví si bà yeeke tí yo ta bà koro có máa, yo bà 'dè mí kà a có yè wè nò mí to; yo 'ví 'dè káa ọ̀ có òndò mbe gí gí gbí muu yo nò. Tacó ta o tí nò à me yo ká kù 'dè có lá, a Bèri-mi-Mbíri ká bà 'dè có.

12 «Ta o tí nò, ndâ 'duù bà sù tàmuu ndâ ná'vindí ndú jì ku, bu 'vii bà sù tàmuu 'ví mì wó jì ku, ndâ 'vii bà gii sogo ndâ mbe jò ndú, ndú delè bà gii sù ndú jì ku; 13 delè ndâ 'duù bà gii sogo yo tacó tí ye. Káa 'duù òndò mbe zèè njembí wó yee tí ndòngbú ndâ i tí nò ká bà 'de 'vala òndò mbe cee lá nò.

14 «Káa ta o tí nò, yo má òndò ndâ vò 'duù kù gbètèkè 'bá-Mbíri nó, (mbe kù 'deke i tí nó 'ví 'di gbí éno máa), ndâ 'duù Jùdéyà 'ví ì ngèlè ya gí pí ndâ nja-njà gú. 15-16 Ndâ i tí nò má gbo yo mítí 'bí bàndò, yo 'ví dele ndi yo ya gí 'bá tacó bà kaa ndâ i mì yo lá. 17 Káa a ọ̀ vò pá yè ká tí ndâ mbe nakáyì, ta ndâ òndò òndò náa ndâ 'vii mì ndú nje kí gbí ndâ o tí nò nó ká éno! 18 Yo 'deke tí yo jì Mbíri máa, i tí nò 'ví bàkà tí me ta bembílì lá. 19 Tacó gbí ndâ sili tí nò, ndâ 'duù bà gii mbu ọ̀ 'bí bà mbu ndò ta ọ̀ jé mbe bàkà tí lá 'do tí o bà 'bità bà suu to tí nó mì Mbíri di tí kpónó, delè ta ọ̀ káká'i bà bàkà tí wálá. 20 'Dóó Mbe tí ndoo tí Mbíri táánò má ja tí ndâ sili tí nò gí to lá, gbèè 'duù bà dù wálá. Káa yí

ja tí ndâ sili tí nò a i tacó tí ndâ 'duù tí nó náa yí ɾuka ndú gî nô.

²¹ «À má éno, 'bí 'duù má gii 'dè có ji yo, máa, <Yo zeke'o gi, Bindi-Mbíri kuu nô!> wàlà máa, <Yo zeke'o, yí zô!> yo 'ví ùnje gítí lá. ²² Ta o tí nò ndâ sú bindi-Mbíri, ta ndâ sú mbe 'dòkò có mì Mbíri bà oloko kù bàkà ndâ i, ta ndâ seɾe, tacó bà gíri kpokèjì mì ndâ 'duù tí nó náa Mbíri ɾuka ndú gî nó, náa ndú má 'de kpokèjì gítí ndú gî nó.

²³ «A má éno, yo kpolo tí yo, tacó ye kpo-gbí-tà-tù yo gítí ndâ i tí nó bà gii bàkà tí nó 'dáá gî, gî.

²⁴ «Káa gbí ndâ sili bindi ndâ vo-vò o tí nò, ɾo ɾi bà gii 'di gî, pì bà gii tòngbaà wálá, ²⁵ ndâ yii bà gii 'duku gí to 'do gbíri, ndâ i gbíri 'dáá gî bà gii ngaka tí ndú. ²⁶ Bindi ndâ 'duù bà gii nò 'Viì-mì-'Dakò kù gí co gbí ndâ kùlù mù ta di gbí tí wó, kù tòngbaà ngbézè-ngbeze-ngbèzè. ²⁷ Bindi yí bà gii tuu ndâ basili mì Mbíri cee muu to tí nó 'dáá gî, gí bà kili ndâ 'duù ñinó náa Mbíri ɾuka ndú gî nó 'do gbí ndâ gulú-gulù to yee tí gulú-gulù ɾi.

²⁸ «Yo kpolo ɾo yo mítí mû-mbiigá, ta o tí nó náa yí má kù tù ngú dó kpâ, yo nò ngé ni gî máa, bèmbíli dooko jé'dée gî. ²⁹ Go éno delè, ta o tí nó náa yo má nò ndâ i tí nó náa ye 'dè có gítí ndú nó kù bàkà tí, yo 'ví koɾo muu yo éno máa, o bà gí 'Viì-mì-'Dakò dooko gî. ³⁰ Ye kù 'dè có ji yo ta yúco, máa, ndâ i tí nó 'dáá gî bà bàkà tí kùro bà miù ndâ 'duù tí nó kpónó mbe kù 'vala muu to tí nó nó gî. ³¹ Ndâ gbíri ta to tí nó bà miù gí, káa ndâ có mì ye bà miù wálá.

³² «Káa à má gítí ndâ 'dóó ɾi tí nò, ta 'dóó o tí nò, gbèe 'duù mbe nò ni wálá, kpétí káa ndâ basili mbe kù nò tú mì Mbíri á gbíri, kpétí káa 'Viì-mì-Mbíri, gbèe 'duù jé mbe nò ni wálá. À káa Bu ye cuki ká nò ni. ³³ À má éno, yo dù tí zò'o. Yo 'ví kpolo tí yo, tacó yo jé gí bà nò máa, o tí nó bà gí ta o ngayi wè, nò wálá. ³⁴ O tí nó bà gí go 'duù mbe ya gí muu njà nó. Yí njè nó 'do 'bá si ndâ i mì wó á ji ndâ bòò mì wó, máa ndú 'ví kpolo tí ndú, bòò ñinò ká ta bà nèté mì wó, 'bí ká ta ñindi wó. Bindi yí gii 'dè có ji mbe kpolo tí njekeji máa, yí dù tí zò'o. ³⁵ À má éno, yo dù tí zò'o, tacó yo nò o tí nó náa mbe 'bá bà gí tí nó ni lá. Yí bà gí si ndâ 'duù á njewu? Yí bà gí ta kpo-gbí'o? Yí bà gí ta bà kò-kò mì ngùù? Yí bà gí si yé kù wèlè tà ɾi? ³⁶ Yí má yee kpàtaràkà gî, yí 'ví 'de yo á tí zò'o. ³⁷ Có tí nó náa ye 'dè ji yo nò, ye 'dè ji ndâ 'duù 'dáá gî: <Yo dù tí zò'o!> »

14

Ndâ kpo 'duù mì ndâ Jùdéyà pà kpokèjì gítí bà zèè Jézù

¹ Ta o tí nò sè sili ká só gítí o bà bàkà tàkii o bà Ndi-ta-muu-ndâ-Ìziriyéli-mì-Mbíri, ta tàkii bà ci 'Dê-kô. Ndâ Kùro ndâ bu-Mbíri ta ndâ kpo-kpò mbe nìbà i mì ndâ Jùdèyà kù gi pà kpokèji bà zèè Jézù á tàbèngii tacó bà zi yí. ² Ndú jè ta bà zèè yí gbí ngbà tacó ndú kù cì gúku máa, ndâ yì má zèè yí gbí ngbàà ri á ta gbolò o tí nó, ndâ 'duù bà bàkà wo.

'Bí nii toṛo bàà mítí Jézù gbí gbata Bètánìyà

³ Ta o tí nò si Jézù kù zò i gbí gbata Bètánìyà á 'bá mì 'bí 'dakò ta rẹ wó a Simónè, náa à kù nì mítí wó a «mbe cì,» 'bí nii gi gi ta banga pò bàà náa à nònòkò ta 'bí ɲa banga pò i ta rẹ a nàràdì gbí dúlàngà. Bìndi nii tí nò gi ki mɪri dúlàngà bàà tí nò gí, yí gi yee bàà tí nò 'dáá gí mítí muu Jézù. ⁴ Káa ndâ 'bí 'duù ɲinó mbe ɲò i tí nò náa nii tí nò bàkà nò gi 'bità bà 'dè ngùrù-ngùrù có go'i ta kpo tàkòcò gítí nii tí nò, máa, «À kpónó volo gbí bàà tí nò tacó yè? ⁵ Áá kùtáá bà sì pò bàà tí nò á ta gbolò gùrúsù ndii dinári 300 gí, wàa à 'ví ko ta ndâ mbe yè.»

⁶ Jézù mã gi 'di có tí nò náa ndâ 'duù tí nò kù fiini nò, yí gi tè ɾo wó gítí ndú. Bìndi yí gi 'dè có ji ndú máa, «Yo si nii tí nò mí to. Yo kù pèè mbí wó tacó yè? Yí bàkà ji ye a banga i. ⁷ Ndâ mbe yè ta o 'dáá gí kuu gbí òkò tí yo. Go bà bàkà nambeè ji ndú má kuu tí yo, yo bà bàkà ta o mì yo mbe nìkì tí yo gí. Káa à má gítí ye, yo bà 'de ye ta o 'dáá gí wálá. ⁸ Yí bàkà nò a bà wotí ɲìndi wó. Yí toṛo nò a bàà bà duu ye mítí ye. ⁹ Ye kù 'dè có ji yo ta yúcó máa, bàndò náa à má ma Banga-Ngú-Có mítí muu to tí nó gí, à delè bà koṛo có tí nii tí nó ta bà dità i tí nó náa yí bàkà nó gí.»

Júdà ba ngbù Jézù

¹⁰ Bìndi Júdà Ìsikàriyòtè, tí 'duù 'do gbí òkò tí ndâ mbe tala có mì Jézù muu'bi-nje só, gi ɲè nó ya gí mì ndâ Kùro ndâ bu-Mbíri mì ndâ Jùdèyà, tacó bà ba ngbù Jézù ji ndú. ¹¹ Ta bà 'di có tí nò, tàkòcò ndâ Kùro ndâ bu-Mbíri mì ndâ Jùdèyà gi peteke gítí Júdà ngé ndii gí. Bìndi ndú gi ci yí máa, ndâ yì bà ko mboo nèté mì wó nò ji yí ta gùrúsù. Bìndi Júdà gi delè ndi wó ya gí bà pà tó kpokèji bà zèè Jézù ji ndú.

Bà 'viindi tí gítí gbolò o bà ci i

¹² Káa ta o bà 'bità ndâ sili mì gbolò o bà bàkà tàkii mì ri bà ci 'Dê-kô, si à waa mbelè 'vii-rómbo gítí o bà bàkà tàkii mì bà Ndi-ta-muu-ndâ-Ìziriyéli-mì-Mbíri gí, ndâ mbe tala có mì Jézù gi 'vee yí gítí bàndò ɲinó náa mbe nìkì tí wó, tacó wàa, ndâ yì 'ví ya gí bà 'viindi ji ndâ yì ta ndú tacó bà zò i-cí-ci mítí. ¹³ Káa Jézù gi 'visì có ji ndú ta bà tuu ndâ

'duù sósò'ò 'do gbí òkò tí ndú, máa, «Yo ya gí gbí gbata; yo má yee kà, yo bà 'de 'bí 'dakò kù te ngo gbí kàrà; yo 'ví ɾu ndi wó. ¹⁴ 'Bá tí nó náa yí bà ɾi gítí nó, yo 'ví ya gí bà 'vee mbe 'bá tí nò, máa, «A mbe nìbà i ká tuu ze máa, ze gí gí bà 'vee wò máa, 'bá wɾi tacó tí ngòò, tacó wàa, ndâ yí 'ví gí gí bà zò i-cí-ci mí tà á ta ndâ mbe tala có mì yí wè?» ¹⁵ Bìndi yí bà túbà gbolò soɾo náa à 'viindi bàndò mí kà sàà gí jì yo. Nò gí, yo 'ví bàkà i-zó-zò mí kà á jì ndoo.»

¹⁶ Ndâ mbe tala có mì Jézù mâ gii njè nó ya gí gbí gbata, ndú gii 'de ndâ i kà jé ká go có tí nó náa yí 'dè jì ndú nò. Bìndi ndú gii 'viindi ndâ i-cí-ci kù ù ta ndi wó.

Ndòngbú bà zò i mì Jézù

¹⁷ 'Dê'o mâ gii gí gí, ndâ Jézù ta ndâ mbe tala có mì wó muu'bi-nje só gii ya gí gbí gbata tí 'bá tí nó náa à 'viindi tà'i mítí kù ù ta ndi ndú nò. ¹⁸ Káa si ndú kù zò i, Jézù gii 'dè có jì ndú máa, «Ye kù 'dè có jì yo ta yúco, máa, 'bí 'duù gbaànjé 'do gbí òkò tí yo bà gii ba ngbù ye gí. 'Bí 'duù 'do gbí òkò tí yo mbe kù zò i ta ye kpónó gbí ká'i.»

¹⁹ Ta bà 'di có tí nò ndâ mbe tala có mì Jézù 'dáá gí gii dù zuku-zùkùù. Bìndi ndú gii 'bità bà 'vee yí gbaànjé-gbaànjé, máa, «À 'ví dù a ye? À 'ví dù a ye?»

²⁰ Káa Jézù gii 'visi có jì ndú, máa, «A 'bí 'duù gbaànjé 'do gbí òkò tí yo a muu'bi-nje só nò. 'Bí 'duù mbe kù too yâ ta ye 'do gbí gbèe ká'i. ²¹ Iyoo. À dú káa yúco, 'Viì-mì-'Dakò bà gii ya gí nje ku mì wó á go có tí nó náa à cu mí gbí wáràgà mí Mbíri sàà éno máa, yí bà gii cì gí nò gí. Káa 'duù tí nó mbe ba ngbù 'Viì-mì-'Dakò nó ká bà gii mbu . À ngbá nìkì táánò káa bà jò yí lá.»

²² Káa si ndâ Jézù ta ndâ mbe tala có mì wó kálásè kù zò i, yí gii je kù kò, bìndi yí gii ùlù Mbíri, yí gii ki'viki gbí kù kò tí nò, bìndi yí gii kaa jì ndâ mbe tala có mì wó, bìndi yí gii 'dè có jì ndú máa, «Yo je , ñinó a dii ye.»

²³ Bìndi yí gii zèè 'visi nèbiti, yí mâ gii ùlù Mbíri gí, yí gii je jì ndâ mbe tala có mì wó, ndú 'dáá mâ gii njù gí, yí gii 'dè có jì ndú máa, ²⁴ «Ijìnó a mbelè ye, tí mbelè bà njù mùkà mì Mbíri, àá bà yee to tacó tí ndâ 'duù me mbè. ²⁵ Ye kù 'dè có jì yo ta yúco, máa, ye káká'i bà njù i ta yo wálá yee tí ɾi ngú bà njù mì ndoo ta ndoo á gbí 'bá tí nó náa Mbíri kù zogo nò.»

²⁶ Ndâ Jézù ta ndâ mbe tala có mì wó mâ gii cè cè á bìndi i-zó-zò gí, ndú gii njè nó kù ya gí pí Gú Mbâ. ²⁷ Káa si ndú a muu nó á kpokèjì, Jézù gii 'dè có jì ndú, máa, «Yo bà gii 'vaaka 'do tí ye, á go có tí nó náa à cu mí gbí wáràgà mì Mbíri éno máa, «Ye bà gii gbì mbe gbà rómbo, bìndi ndâ

rómbo bà gii 'vaaka gî,» nô. ²⁸ Káa kpétí ká éno, ye bà gii ya gí kùro gí bà ùndi yo mí Gàliléyà á bìn̄di bà 'vala ndi ye á 'do gbí muu'dú ye.»

²⁹ Káa Piyétòrò gii 'visì có ji yí, máa, «Kpétí sè ndâ 'bí 'duu 'dáá má oloko 'do tí lo gí, ye jé gí bà o 'do tí lo wálá.»

³⁰ Káa Jézù gii 'visì có ji Piyétòrò, máa, «Ye kù 'dè có ji wò ta yúco, máa, wúnó ta bèbìlì tí nó, á kùro bà kò-kò mì ngùù ta bà só, wò bà 'boo ye ta bà ta'ò.»

³¹ Káa Piyétòrò gii 'visì có ji Jézù ta njembí wó gbaànjé, máa, «À kpétí má káa ku, à niki éno máa ku tí nó 'ví zi káa 'dóo ye gí, á co tí bà o 'do tí lo mì ye.» Bìn̄di sè ndâ 'bí mbe tala có mì Jézù 'dáá gí gii 'dè ji yí káa gbèe ña có mì Piyétòrò nó.

Jézù ya gí Jètisèmánè

³² Bìn̄di ndâ Jézù ta ndâ mbe tala có mì wó mâ gii yee gbí 'bí làmbu wúngbó jìlì náa à kù ni mítí a Jètisèmánè, Jézù gii 'dè có ji ndâ mbe tala có mì wó, máa, «Yo dù nô, wàa ye 'ví ya gí bà 'deke tí ye ji Mbírì.»

³³ Bìn̄di yí gii ɾuka ta yí 'do gbí òkò tí ndú káa ndâ Piyétòrò, ta Jákòmò, ta Jòvànì. Ndú mâ gii yèè ta ndú gí ndi 'do tí sè ndâ 'bí ka ndú gí, gbí dii wó gii dù kù me máákà, delè tàmuu wó gii 'bità bà ji gí. ³⁴ Bìn̄di yí gii 'dè có ji ndâ mbe tala có mì wó tí nó ta'ò nó náa yí ɾuka ndú nó, máa, «Sé'i yè gbí njembí ye dè gí mì ku. Yo dù bà-i-nò, wàa yo 'ví kpolo tí yo.»

³⁵ Bìn̄di yí mâ gii yèè ndi wó 'do tí ndú á gí ndi gí, yí gii 'bu gbíro mí to, bìn̄di yí gii 'bità bà 'deke tí wó ji Mbírì, máa, 'bí kpokèjì má kuu, yí 'ví ndo co tí 'do kùro o tí nó kù gí nó gí. ³⁶ Máa, «Àbá, àá Bu ye, kpokèjì gítí ndâ i 'dáá gí kuu mì lo. Si ye mí nje gbolò vò có tí nó náa à bà gii waa mítí ye nó lá. Káa wò 'ví me éno 'do ká gbí 'dóo có mì lo gbí muu lo, me 'do gbí có mì ye lá.»

³⁷ Bìn̄di yí mâ gii dele ndi wó gí mì ndâ mbe tala có mì wó tí nó ta'ò nó, yí gii 'de ndú tètì gí. Bìn̄di yí gii 'dè có ji Piyétòrò, máa, «Simónè, wò kù tè a ɾi wàa? Yo ni bà dù tí zò'o nji'dú lá? ³⁸ Yo kùtàá bà dù tí zò'o, wàa yo 'ví 'deke tí yo ji Mbírì, tacó ndâ vò i 'ví tala yo lá. À dú káa yúco, go bà bàkà tó i dú kuu gbí njembí yo, káa wotí tí yo gí tàkò wálá.»

³⁹ Bìn̄di yí gii dele ndi wó káká'i ya gí bà 'deke tí wó ji Mbírì ká go kpédélé ñinò. ⁴⁰ Yí mâ gii dele ndi wó káká'i gí mì ndâ mbe tala có mì wó, yí gii 'de ndú mì ta ɾi gí. Bà 'dè có mì ndú ji yí gii kpò ndú gí, tacó ndú ta o tí nó káa cee ku ndú ku ta ɾi. ⁴¹ Gbí bà ta'ò bà gí yí, yí gii 'dè có ji ndú,

máa, «Yo tèrì kpónó, yo 'ví tè wo yo. Bà cee gî. À kpónó nó a o bà dò 'bì tí 'Vii-mì-'Dakò mí 'bì ndâ mbe bèè ɾo Mbíri. ⁴² Kùro o bà gî mbe ba ngbù ye dooko gî. Yo a gî yaà wàa ndoo 'ví njè nó.»

Bà zèè Jézù

⁴³ Káa si Jézù kálásê kù 'dè có, yí má gii zeke'o, yí ngé gii nò Júdá tí nó tí 'bí 'duù gbaànjé 'do gbí òkò tí ndâ mbe tala có mì wó nó, yee ta ndâ 'duù me mbè, náa ndâ Kùro ndâ bu-Mbíri, ta ndâ mbe nibà tàkii mì ndâ Jùdéyà, ta ndâ kpo-'duù-'bá mì ndâ Jùdéyà ká tuu ndú yee gî. Ndâ 'duù tí nò turu mí 'bì ndú a ndâ mù, ta ndâ nja-njà sizò.

⁴⁴ Káa kùro bà gî ndú, Júdá tí mbe ba ngbù Jézù kpo-gbítà-tù ndú sàà gî, éno máa, «'Duù tí nó náa ye bà 'vee yí ta bà òlò gbí tù wó nó a 'dakò tí nò. Yo zèè yí, yo 'ví kpolo tí wó tí kpòò wàa yo 'ví ya ta yí.» ⁴⁵ Júdá gii gî ká ndíri ya gí mì Jézù. Bìndi yí gii tè'é tí wó, máa, «Mbe nibà i ji ze!» Bìndi yí gii 'vee yí ta bà òlò gbí tù wó. ⁴⁶ 'Do bà-i-nò, ndâ 'duù tí nò gii zèè Jézù kácá-kácá.

⁴⁷ Káa 'bí 'duù mbe kù ɾò tíyò ɾègbà tí Jézù gii ja njà sizò mì wó, yí gii da tù 'bí bòò mì Kùro ndâ bu-Mbíri waa jàngá gî.

⁴⁸ Bìndi Jézù gii 'vee ndâ mbè 'duù tí nò, máa, «Ye a mbe ngbà náa yo gii kaa ta ndâ mù, ta ndâ nja-njà sizò mì 'bì yo tacó bà gî gí bà zèè ta ye? ⁴⁹ Gbí ndâ o tí nó 'dáá gî 'do táánò náa ye kuu ta yo gbí ndùgù 'bá-Mbíri kù nibà i ji yo nó, yo jé zèè ye lá. À má éno, yo zèè ye, tacó wàa có tí nó náa à cu mí gbí wáràgà mì Mbíri nó 'ví dù tí tí yúcó.»

⁵⁰ Ta o tí nó ndâ mbe tala có mì Jézù 'dáá gî gii njè 'do tí wó ta ngèlè gî, ⁵¹ si káa 'bí 'vii-'dakò mbe gala káa gbèe kpâ-bòngo mítí wó kù ɾu ta ndi Jézù gbí òkò tí ndâ mbè 'duù tí nò. ⁵² Ndâ 'duù tí nó mâ gii bàkà có bà zèè 'vii-'dakò tí nó, yí gii o ta ngèlè ta só, jee kpâ-bòngo tí nó mí 'bì ndú.

Jézù kùro ndâ kpo-kpò 'duù mì ndâ Jùdéyà

⁵³ Ndâ 'duù tí nó gii zèè Jézù, bìndi ndú gii ya ta yí gí 'bá mì Kùro ndâ bu-Mbíri. Ta o tí nó ndâ bu-Mbíri, ta ndâ kpo-'duù-'bá, ta ndâ kpo-kpò mbe nibà i mì ndâ Jùdéyà kili 'dáá gî mí kà.

⁵⁴ Káa ta o tí nó náa ndâ 'duù tí nó kù ya ta Jézù nò, Piyétòrò dù ngéé ndii kù ko tàkò wó. Yí gii ko tàkò wó yee ngé gbí ndùgù mì Kùro ndâ bu-Mbíri. Bìndi yí gii ki tí wó to gbí òkò tí ndâ mbe kpolo tí 'bá mì Kùro ndâ bu-Mbíri, kù u wu gbí ngbàngà.

⁵⁵ Ta o tí nó Kùro ndâ bu-Mbíri, ta ndâ kpo-kpò mbe waa có gbí gbolò ngbàngà mì ndâ Jùdéyà kù pà kpokèjì tacó bà

waa có ku mí tí Jézù, káa ndú 'dè gbaànjé lá. ⁵⁶ Ndá 'duù me mbè gii dù kú waaka ndá 'véřè mí tí wó, káa ndá wááká-waaka có mì ndú nò jé toko lá. ⁵⁷ Bìndi ndá 'bí 'dakò gii a gí yaà ta 'bí ña 'vìřì có mì ndú éno máa, ⁵⁸ «Ze táánò 'di kòcò 'dakò tí nò kú 'dè có máa, <Ye bà ki'viki 'bá-Mbìřì tí nò náa ndá 'duù bì ta 'bì ndú nò gí to, káa gbí sili ta'ò ye bà bì 'bí náa à bì me ta 'bì lá.> » ⁵⁹ Káa ta ndá ña ñinó 'dáá gí, ndá có mì ndú jé toko lá.

⁶⁰ Bìndi Kùřo ndá bu-Mbìřì gii a gí yaà á kùřo ndá mbe waa có 'dáá gí, bìndi yí gii 'vee Jézù, máa, «Có mì lo gí tàkò ndá có tí nò wálá? Ndá 'duù tí nò 'dè gítí lo nò a ña có yè?» ⁶¹ Káa Jézù gii 'visì có gí tàkò ndá 'vé mì Kùřo ndá bu-Mbìřì nò lá. Bìndi Kùřo ndá bu-Mbìřì káká'i gii 'vee ndi Jézù, máa, «Wò a Bìndi-Mbìřì tí 'Viì-mì-Mbìřì?»

⁶² Káa Jézù gii 'visì có jì yí, máa, «Ye a yí; wò delè bà gii ñò 'Viì-mì-'Dakò kú ki tí wó gbí kù'bi mì Mbe wotí, bìndi yí bà gii gí 'do gbìřì co gbí ndá kùlù mù.»

⁶³ Ta bà 'di có tí nò, Kùřo ndá bu-Mbìřì gii yaka gbí bongo tí wó ta sé có gí. Bìndi yí gii 'dè có jì ndá 'duù, máa, «Ndoo kpòò kú pà a ndá mbe 'dè yúco ñgàyì? ⁶⁴ Yo 'di bà 'dè zu có mì wó gítí Mbìřì gí. Ndòngbú có mì yo máa yè?» Káa ndá 'duù tí nò 'dáá gí gii waa có mí tí Jézù, máa, à 'viì ta yí káa ku.

⁶⁵ Bìndi ndá 'bí 'duù gbí òkò tí ndá 'duù tí nò gii 'bità bà cù cù mí tí Jézù. Ndú gii ẹře i mí tí řo wó, ndú gii 'bità bà dòmò yí ta 'bì ndú si yí gbí sù řo, kú 'viya ta yí máa, «Nì řè ndá mbe kú bàkà ndá i tí nò mí tí lo nò!» Ndá mbe kpolo tí ndá 'duù gbí zàa gii dù kú gbì yí.

Piyétòrò tò kponje Jézù

⁶⁶ Káa si Piyétòrò kálásè kuu řegbà wu gbí ngbàngà mì Kùřo ndá bu-Mbìřì, 'bí nì mbe kú bàkà nèté 'bá mì Kùřo ndá bu-Mbìřì gii co gí gbí ngbàngà řegbà wu. ⁶⁷ Yí mà gii zeke'o, yí gii ñò Piyétòrò kú u wu. Yí gii 'viiki yí, bìndi yí gii 'dè có jì yì, máa, «Wò delè táánò kú dù toko ta Jézù tí nò tí 'duù Názàrètì nò.»

⁶⁸ Káa Piyétòrò gii tò kponje có tí nò náa nì tí nò 'dè nò gí. Bìndi yí gii 'visì có jì nì tí nò, máa, «Ye ñò 'duù tí nò nì lá. Ye delè ngbá 'di gbí ña có mì lo nò lá.» Bìndi yí gii co gí njekèjì ndùgù.

⁶⁹ Káa nì tí nò káká'i mà gii ñò Piyétòrò kú ò tìyò njekèjì ndùgù, yí gii 'bità bà 'dè có jì ndá 'duù tí nó mbe kú ò tìyò bà-i-nò nó, máa, «'Dakò tí nó a 'duù 'do gbí òkò tí ndá 'duù tí nó mbe kú dù toko ta Jézù nò.» ⁷⁰ Káa Piyétòrò káká'i gii tò kponje gí.

Káa ndú mâ giù dù gàà éno, ndâ 'duù tí nó mbe kù ɾo tíyò á ɾègbà tí Piyétòrò nó giù 'dè có ji yí, máa, «Ta yúco wò a 'bí 'duù 'do gbí òkò tí ndâ 'duù mì Jézù, tacó wò a 'duù Gàliléyà.»

⁷¹ Káa Piyétòrò giù 'bità bà see tí wó ta bà gò ku, máa, «Ye ñò 'dakò tí nò náa yo kù 'dè có gítí wó nò ni lá.»

⁷² Káa ngùù ngé giù kò 'bí kò. Bìndi mbí Piyétòrò giù 'va tí có tí nó náa Jézù 'dè ji yí, máa, «Kùɾo bà kò-kò mì ngùù ta bà só, wò bà 'boo ye ta bà ta'ò nô.» Bìndi yí giù 'bità bà wa gbí.

15

À ya ta Jézù gí kùɾo Pilátò

¹ Ta fíri dú'o, ndâ Kùɾo ndâ bu-Mbíri, ta ndâ kpo-'duù-'bá, ta ndâ kpo-kpò mbe nìbà i, ta ndâ kpo-kpò 'duù gbí gbolò ngbàngà mì ndâ Jùdéyà ngé giù kili ta bà muu ndú galà-galà gî. Ndú giù toko có mì ndú gbaànjé, ndú giù ɛɾe Jézù gî, bìndi ndú giù ya ta yí gí kùɾo Pilátò, ta ɱa wó a Ròmánò tí gbolò 'duù mbe kù zogo ndâ Jùdéyà. ² Ndú mâ giù yee ta yí kà, Pilátò giù 'vee Jézù, máa, «Wò a gbolò gba mì ndâ Jùdéyà?»

Káa Jézù giù 'visì có ji yí, máa, «A wò ká 'dè éno.»

³ Ndâ bu-Mbíri mì ndâ Jùdéyà ta o tí nò kpì ngbàngà tí Jézù ji Pilátò tacó ndâ i me mbè. ⁴ Bìndi Pilátò giù 'vee yí káká'i, máa, «Wò 'di ɱa mbè ndâ ngbàngà tí nó náa ndú kpì ta ɾè lo nó gî. Có mì lo tacó bà njaanga miɾi lo wálá?» ⁵ Káa nje Pilátò giù 'dèè gî, tacó Jézù káká'i giù 'visì có gbaànjé gí tàkò ndâ có tí nò 'dáá gí lá.

À waa có ku mítí Jézù

⁶ Ta ndoò 'dáá gî, ta o bà bàkà tàkìlì bà Ndi-ta-muu-ndâ-Ìziriyéli-mi-Mbíri, 'bí ɱa i mì Pilátò a bà peteke tàkòcò ndâ bòò mì wó ta bà njaanga 'bí 'duù gbaànjé mbe nìkì tí ndú 'do gbí zàà ji ndú. ⁷ Káa ta o bà zèè Jézù nò, 'bí 'dakò ta ɾè wó a Bàrábà, náa a zèè ndú ta ndâ 'bí vo-vò 'duù tacó bà zi ku a gbí wo, kuu gbí zàà. ⁸ Ndâ 'duù mâ giù kili me mbè mí gbí ngbàngà mì Pilátò ta o tí nò gî, ndú giù kaa ya gí bà yù nambeè 'do mì wó, máa yí njaanga 'bí 'duù gbaànjé 'do gbí zàà ji ndâ yí á go ɱinó náa yí kù bàkà ta ndoò 'dáá gí nô. ⁹ Káa Pilátò giù 'vee ndú, máa, «Cò mì yo kpónó máa ye 'ví njaanga ji yo á 'di a 'do gbí zàà? Ye njaanga gbolò gba mì ndâ Jùdéyà ji yo?» ¹⁰ Pilátò 'vee ɱa 'vé tí nò tacó yí ñò ni gí máa, a káa kùlì ká te ndâ Kùɾo ndâ bu-Mbíri gítí Jézù. ¹¹ Ndú ta o tí nò volo muu ndâ 'duù 'dáá gí éno máa, ndú

'ví 'dè có jì Pilátò, máa, yí 'ví njaanga a Bàrábà 'do gbí zàà jì ndâ yì. Máa, yí 'ví njaanga Jézù lá.

¹² Bìndi Pilátò gii 'vee ndâ 'duù tí nò káká'i, máa, «Káa 'dakò tí nò náa yo kú 'dè có máa, yí a gbolò gba mì ndâ Jùdèyà nò, ye 'ví bàkà ta yí a yè?»

¹³ Káa ndú 'dáá gî gii pìi kú ta kòcò ndú ngéé gí yaà, máa, «Gbì yí mítí njèèkpè mû!»

¹⁴ Bìndi Pilátò gii 'vee ndi ndú, máa, «Tacó yè? Yí bàkà a ña vò i yè?»

Káa ndú káká'i gii pìi kú ta kòcò ndú gí yaà ndii ñinó sàà kùro nò gî, máa, «Gbì yí mítí njèèkpè mû!»

¹⁵ Tacó éno, Pilátò gii njaanga Bàrábà gí sè 'do gbí zàà tacó bà peteke tàkòcò ndâ 'duù. Bìndi yí gii je Jézù jì ndâ àsikèrì máa, ndú ya ta yí, wàa ndú 'ví gbì yí ta kùrùbáji má kòzò gî, wàa ndú 'ví gii ya gí bà gbì yí mítí njèèkpè mû.

À tu kpeṛè mítí muu Jézù

¹⁶ Ndâ àsikèrì gii ya ta Jézù gí gbí ngbàngà gbí ndùgù mì Pilátò, náa à kú nì mítí a Piritóriyùmù. Sè ndâ 'bí ka ndú mâ gii kili 'dáá gî, ¹⁷ ndú gii jaka ndâ bongo mì wó 'do tí wó gí. Bìndi ndú gii yuu bí-bi bongo tí bongo gba mítí wó. Ndú delè gii te tàgiyà-gba náa ndú tu 'do tí kpeṛè mítí muu wó. ¹⁸ Bìndi ndú gii 'bità bà 'viya yí ta bà 'vee yí, máa, «Kútí lo ée? Gbolò kùro ndâ Jùdèyà!» ¹⁹ Ndú gii 'bità bà gbì yí ta ñi ngba ta tí muu wó, ta bà cù cù mítí wó; ndú gii dù kú 'viya yí ta bà kucuku muungbó ndú mí kùro wó, kú ño ta yí, máa ndâ yì kú ùlù yí. ²⁰ Ndú mâ ñonoko ndi wó tè ta ndú gî, ndú gii ja bongo gba tí nò náa ndú yuu jì yí nò 'do tí wó gî, bìndi ndú gii yuu ndi ndâ 'dóo bongo mì wó mítí wó.

Bà ya ta Jézù gí bà gbì yí mítí njèèkpè mû

²¹ Bìndi ndâ àsikèrì gii ja yí 'do gbí gbata gí sè tacó bà ya gí bà gbì yí mítí njèèkpè mû. Káa si ndú kpokèji, ndú gii 'de 'bí 'dakò ta rè wó a Simónè, tí 'duù Sirínì, tí bu ndâ Àlèsándorò ta Rúfò, kú gí 'do 'bá gí gbí gbata Jèrùzàlémè. Bìndi ndú gii zèè yí gítí bà te njèèkpè mû mì Jézù. ²² Bìndi ndú gii ya ta Jézù gítí 'bí bàndò náa à kú nì mítí a Gòligàtà, gbí éno máa, bàndò kùsu muu ndâ ku.

Bà gbì Jézù mítí njèèkpè mû

²³ Ndâ àsikèrì mâ gii yee ta Jézù tí bàndò bà zi yí gí, ndú gii je nèbíti náa à ñonòkò ta 'bí ña yeè bà zi dùi 'duù náa à kú nì mítí a «mírì» jì yí. Káa yí gii biya bà nju gí. ²⁴ Bìndi ndú gii gbì yí mítí njèèkpè mû. Ndú mâ gii gbì yí mítí njèèkpè

mû gî, ndú gii njèè gbí ndâ bòngò mì wó gbí òkò tí ndú ta bà ki-mbílì.

²⁵ À gbì Jézù mítí njèèkpè mû ta ɾi dú'o. ²⁶ Bìndi à gii cu nderè ku wó gbì mítí njèèkpè mû á còmuu wó éno máa, yí a gbolò gba mì ndâ Jùdèyà. ²⁷ Ta gbèe o tí nò delè, à gii gbì ndâ 'bí mbe ngbà sósò'ô mítí ndâ njèèkpè mû, 'bí mò gí gbí kù'bi, bìndi 'bí mò gí gbí gàlì mì Jézù, ²⁸ go có tí nó nàa Ìzáyà tí mbe 'dòkò có mì Mbíɾì cu sàà gî, máa, «À kaa yí mò gí mì ndâ vò 'duù» nô.

À ɱo Jézù si yí tí njèèkpè mû

²⁹ Ndâ mbe kù ndii ta nó co tí kpokèjì gii zeke yí ta bà miyà muu ndú, delè ta bà ɱo yí, máa, «Ìyo le! Wò tí mbe 'dè có táánò máa, wò bà ki'viki 'bá-Mbíɾì gí to, wàa wò 'ví bì ndí bìndi sili ta'ò! ³⁰ 'Vala tí lo gi! Co gí to 'do tí njèèkpè mû!»

³¹ Ndâ Kùro ndâ bu-Mbíɾì, ta ndâ kpo-kpò mbe nìbà i mì ndâ Jùdèyà gii dù kù ɱo yí, máa, «Yí ɱò ní káa bà 'vala ndâ 'bí ka wó, káa bà 'vala tí wó kpò yí gí. ³² Si Bìndi-Mbíɾì, tí gbolò gba mì ndâ Ìzìriyèlì, 'ví co gí to 'do tí njèèkpè mû kpónó, tacó wàa ndoo má ɱò gí, ndoo 'ví ù ta nje gítí wó.» Ndâ mbe ngbà tí nó nàa à gbì ndú mítí njèèkpè mû nò delè gii 'dè ndâ zu có gítí wó.

³³ Ta ɾi gbúru, 'dí'di'o gii yiiga muu to yùkúú gí yee tí o bà mò tí mì ɾi. ³⁴ Bìndi Jézù gii tò kù ta kòcò wó ngéé gí yaà, máa, «Èlòyì, Èlòyì, lámà sàbàkitàni.» Gbí éno máa, «Áá Mbíɾì mì ye! Áá Mbíɾì mè! Wò 'visì kápì lo á gítí ye tacó yè?»

³⁵ Ndâ 'bí 'duù mbe kù ɾò tíyò á bàndò tí nó má gii 'di có tí nó, ndú gii 'dè có, máa, «Yo 'di gi! Yí kù tè'é tí Èlìjà tí nó táánò tí mbe 'dòkò có mì Mbíɾì nô.»

³⁶ Bìndi 'bí 'duù gii je 'bí i mbe kù ɱò ngo go kàfòlò-ngo nó, yí gii ì ngelè ya gí bà yuu mí gbí pe nèbitì mbe me zùù-zùù gí, yí gii sè mí nje ɱì ngba, bìndi yí gii te mí nje Jézù, ta bà 'dè có máa, «Ndoò duú, wàa ndoo 'ví ɱò bà gí gí bà ja yí mì Èlìjà 'do tí njèèkpè mû gí to gi.»

³⁷ Káa Jézù gii tò 'bí kù káká'i ta kòcò wó ngéé gí yaà, bìndi njembí wó gii ki gí.

³⁸ Ta o bà cee Jézù, gbí kpâ-bòngò tí nó mbe njèè gbí tà'i 'bá-Mbíɾì nó, gii yaka gbí tí wó 'do yaà dí to. ³⁹ Kùro ndâ àsikèrì tí nó mbe ɾò tíyò kù zeke Jézù nó mà gii ɱò cè bà ki njembí Jézù nó, yí gii 'dè có máa, «Dakò tí nó táánò dú ta yúco a 'Viì-mì-Mbíɾì.»

Ndâ niì mbe ya gí muu gú Gòlìgátà

40 Ta o tí nò ndâ Màríyà Màdèlénà, ta Màríyà nawu ndâ làmbu Jákomò ta Jùzépè, ta Sàlómè, tí ndâ nií tí nó táánò
 41 mbe kù ru ndi Jézù, delè mbe kù koni yí si yí á Gàliléyà nó, gii rò tíyò me 'dú gbí òkò tí ndâ 'bí nií tí nó mbe ko tàkò wó 'do Gàliléyà gítí gí Jèrùzàlémè nó, kù zeke ndâ i tí nó náa à kù bàkà mítí wó nò.

Bà duu ku Jézù

42 Ta 'dè'o si ndâ Jùdèyà kù 'viindi tí ndú gítí ri bà wotí gbí tàkii mì ndú, 43 'bí 'dakò ta rẹ wó a Jùzépè mbe gí 'do gbí gbata Àrimàtíyà, tí 'duù gbí gbolò ngbàngà mì ndâ Jùdèyà náa ndâ 'duù 'dáá gí kù te duù mítí wó, tí 'duù mbe kù koṛo có gítí o bà zèè 'bá mì Mbíri, gii zèè njembí wó, bindi yí gii ya gí bà 'vee Pilátò máa, yí si yí 'ví duu ku Jézù. 44 Káa nje Pilátò gii 'dèè gítí có bà cì Jézù galà éno gí; tacó éno, yí gii tè'é tí kùṛo ndâ àsikéri, bindi yí gii 'vee yí, máa Jézù cì gí wè? 45 Kùṛo ndâ àsikéri tí nò mà gii 'dè có ji yí máa, Jézù cì gí, gí, Pilátò gii ùnje ji Jùzépè máa, yí ya gí bà te ku Jézù.

46 Nò gí, Jùzépè gii sì ó kpâ-bòngo, yí mà gii te ku Jézù 'do tí njeèkpè mù gí to gí, yí gii so gí, bindi yí gii te yí ya tí gí gbí guù náa à ba mí gbí díí, bindi yí gii mèrèkè 'bí gbolò díí mí nje guù tí nò. 47 Káa ta o tí nò ndâ Màríyà Màdèlénà ta Màríyà nawu Jùzépè nò bàndò bà duu Jézù nò gí.

16

Kùnga muu'dú

1 Ri bà wotí mà gii ta gí, ndâ Màríyà Màdèlénà ta Màríyà nawu Jákomò, ta Sàlómè gii sì pò bàà tacó bà ya gí bà too mítí ku Jézù. 2 Ta fíri dú'o mì sili gbaànjé bindi ri bà wotí, ndú gii njè nó ya gí bà nò muu'dú si ri co jée gí. 3 Káa si ndú kpokèjì, ndú gii 'bità bà 'vee 'vé gbí òkò tí ndú, máa, «À 'di wúnó ká bà mèrèkè díí tí nò 'do njekekè 'bá muu'dú ji ndoo?» 4 Ndú 'vee 'vé tí nò, tacó díí tí nò me gbolò ngé ndii gí. Káa ndú mà gii zeke'o, ndú gii nò njekekè 'bá muu'dú ngàà. 5 Ndú mà gii ri gí tà'i kà, ndú gii 'de 'bí 'vii-'dakò kù ki tí wó to mò gí gbí kù'bì mì ndú ta njà cé-ce bongo tí wó. Gúku gii bàkà ndú ngé ndii gí.

6 Káa 'vii-'dakò tí nò gii 'dè có ji ndú, máa, «Yo si bà cì gúku mí to. Yo wálá kù pà a bà tí Jézù tí nó mbe gí 'do Názàrètì náa à gbì yí mítí njèèkpè mù nó? Yí 'vala ndi wó 'do gbí ku gí. Yí bà-i-nó wálá. Yo gí gí bà nò bàndò tí nó náa à táánò sii ku wó mítí nò. 7 Nò gí. Yo dele ndi yo ya gí bà 'dè có ji ndâ mbe tala có mì wó, ta ndâ Piyétòrò, máa, yí kù ya gí kùṛo bà ùndi ndú mí Gàliléyà. Ndú bà 'de yí a i kà, á go cí tí nó táánò náa yí ci ta ndú nò.»

⁸ Ndâ niì tí nò gii nje ta ngèlè 'do tà 'bá muu'dú ta bà gu ta gúku. Bà 'dè có ji ndâ 'duù tí kpokèjì gii kpò ndú ta o tí nò gî, tacó gúku ẹre nje ndú gî.

Jézù túbà tí wó ji Màrìyà Màdèlénà

⁹ Jézù 'vala ndi wó 'do gbí muu'dú wó ta fírí dú'o ta yé bìn̄di ɾi bà wotí gbí tàkù m̄i ndâ Jùdèyà. Bìn̄di kpédélé 'duù náa yí gii túbà tí wó ji yí a Màrìyà Màdèlénà, tí niì tí nó náa yí táánò mòkò ndâ i v̄o-nje só á 'do gbí muu wó n̄o. ¹⁰ Màrìyà Màdèlénà gii ya gí bà 'dè ndí ji ndâ mbe tala có m̄i wó si ndú kù wa ku wó. ¹¹ Káa gbèè 'duù mbe ùnje gítí có m̄i wó nò gii dù lá.

Jézù túbà tí wó ji ndâ 'bí mbe nò tú m̄i wó sósò'ò

¹² Bìn̄di bà túbà tí wó ji Màrìyà Màdèlénà nò, Jézù gii túbà tí wó ji ndâ 'bí mbe tala có m̄i wó sósò'ò gbí 'bí ɲa kpokèjì tende, si ndú a kpokèjì kù ya gí 'bá m̄i ndú 'do gbí gbata Jèrùzàlémè. ¹³ Ndú gii dele ndi ndú ya gí bà 'dè ndí ji ndâ 'bí ka ndú. Káa ndâ ka ndú gii ùnje gítí có m̄i ndú nò delè lá.

Jézù túbà tí wó ji ndâ mbe tala có m̄i wó muu'bi-nje gbaànjé

¹⁴ Bà ta'ò ɲinó Jézù gii túbà tí wó ji ndâ tú m̄i wó muu'bi-nje gbaànjé si ndú kù zò i. Yí gii 'dè kòlòwò gítí ndú, tacó ndú ùnje gítí Mbíɾi ta njembí ndú lá, delè tacó njembí ndú kpolo go duù tacó bà ùnje gítí ndâ có m̄i ndâ ka ndú mbe ɲò yí á bìn̄di bà 'vala ndi wó á 'do gbí muu'dú wó.

¹⁵ Bìn̄di yí gii tuu ndú, máa, «Yo ya cee muu to tí nó 'dáá gî, wàa yo 'ví ma Banga-Ngú-Có m̄i Mbíɾi á ji ndâ 'duù 'dáá gî. ¹⁶ 'Duù ɲinó mbe ùnje ta njembí wó, bìn̄di à 'ví caka tí wó gî, bà 'de 'vala 'do m̄i Mbíɾi gî. Káa Mbíɾi bà waa có mítí 'duù ɲinó mbe biya bà ùnje gî n̄o. ¹⁷ Mbíɾi bà gii je wotí bà bàkà ndâ seɾè ji ndâ mbe ùnje gítí ndâ có m̄i ye: ndú bà gii mòkò ndâ i 'do gbí muu ndâ 'duù ta ɾè ye; ndú delè bà gii 'dè ndâ tende ɲa nje có, náa ndú jé 'dè sàà kùro lá; ¹⁸ ndú delè bà gii zèè ndâ kpoo ta 'bì ndú; ndú kpètí má gii ɲjù jâ, ndú bà cì tí wálá; ndú bà 'vala ndâ mbe sé'i ta bà tee 'bì ndú mítí ndú.»

¹⁹ Mbe tí ndoo Jézù má gii ɲibà ndâ i ji ndâ mbe tala có m̄i wó cee gî, Mbíɾi gii te yí ya tí gí bà ki tí gbí kù'bì m̄i wó á gbíɾi.

²⁰ Bìn̄di ndâ mbe tala có m̄i wó gii 'vaaka 'do Jùdèyà cee muu to tí nó 'dáá gî kù ma có m̄i Mbíɾi ji ndâ 'duù. Yí tí Jézù delè gii je wotí bà bàkà ndâ seɾè ji ndú, tacó bà túbà ji ndâ 'duù éno máa, ndâ có tí nó náa ndú kù ma nó dú káa ndâ có m̄i Mbíɾi.

Banga-Ngú-Có mì Jézù tí Bìndi-Mbíṛì go cò mì LÚKÀ

Tí tó 'duù mì Mbíṛì

¹ Ye òndâ 'bí ka ye me mbè cu có gítí ndâ i tí nó táánò mbe bàkà tí gbí òkò tí ndoo nô. ² Ndú cu ndírí jé káa ndi kòcò ndâ 'duù tí nó táánò mbe kù nìbà i jì ndoo, tí ndâ mbe òndâ rẹngbó ndâ i tí nó mbe bàkà tí nó táánò ta ọ̀o ndú gí nô. ³ Ye ta 'dóó miṛi ye delè 'viiki gbí ndâ có tí nó lézè-lézè 'do tí bà 'bità ndú gí. À má éno, ndòngbú kóró-koṛo có mì ye kpónó éno máa, ye cu ndú 'do tí rẹngbó ndú jì wò néméé éno, Tèyófilò. ⁴ Ye bà bàkà éno, tacó wàa wò tí kpo 'duù mì ze 'ví 'di ta gbí ndâ có tí nó náa wò táánò 'di gítí ndâ i tí nó ngbàrángà 'i éno.

Mbíṛì tuu basìlì mì wó jì Zàkàríyà

⁵ Ye kù 'bità có 'do tí Zàkàríyà tí 'bí bu-Mbíṛì mì ndâ Jùdèyà dígísèé gbí o mì Èròdè, tí gbolò gba mì ndâ Jùdèyà 'dáa gí. Zàkàríyà tí nó dígísèé a bu-Mbíṛì 'do gbí òkò tí ndâ bu-Mbíṛì òndâ ta rẹngbó ndú 'do tí bu-Mbíṛì tí nó ta rẹ̀ wó a Àbíjà nô. Zàkàríyà delè gí kò Èlìzàbétà tí jù kòtì Àrónì, tí bu-Mbíṛì gbí o mì Mòze. ⁶ Ndâ Zàkàríyà ta Èlìzàbétà ta o tí nó só káa ndâ 'duù òndâ mbe kù co ká jáá tí kpokèjì mì Mbíṛì, mbe kù 'di có mì Mbíṛì, delè mbe kù bàkà go ndâ có tí nó. ⁷ Káa 'viì mì ndú wálá, tacó Èlìzàbétà a kázá. Delè tacó ndú só me kpo 'duù ndii o bà bà jò 'viì gí.

⁸ À ta o tí nó a o bà bàkà i-Mbíṛì mì ndâ bu-Mbíṛì tí nó tí ndâ bòo Àbíjà nô. ⁹ Ndú má gí pà-có ta bà ki-mbílì go i gbí tàkìlì mì ndú, tacó bà òndâ bu-Mbíṛì òndâ gbí òkò tí ndú náa yí 'ví dù tí mbe gbo ngúwu dì mí bàndò mì Mbíṛì ta o tí nó nó, à gí rò mí tí Zàkàríyà. ¹⁰ O bà doo dì má gí gí gí, Zàkàríyà gí ya gí tà 'i 'bá-Mbíṛì tí bàndò tí nó ta ku-sòrò-Mbíṛì kù dù tí nó. Káa ndâ 'duù me mbè gí kili kù 'deke tí ndú jì Mbíṛì sè.

¹¹ Zàkàríyà má gí zeke 'o si yí tà 'i á bàndò gbo ngúwu dì ta kpéétí wó, yí gí òndâ basìlì mì Mbíṛì kù rò tíyò mò gí gbí kù 'bì tí bàndò tí nó náa ká 'i bà gbo dì kù dù tí nó. ¹² Zàkàríyà bà-i-nò gí dù káa na 'va ta gúku bà òndâ basìlì tí nó gí.

¹³ Káa basìlì tí nó gí 'dè có jì Zàkàríyà máa, «Zàkàríyà, cì gúku lá! Tacó ye gí a i tacó bà 'dè có jì wò éno máa, Mbíṛì òndâ ọ̀o bà 'deke tí lo tacó bà jò 'viì gí. Nawù lo Èlìzàbétà

kèjì gí bà jò 'viì tí 'viì-'dakò, wàa wò 'ví gbì rẹ wó tí Jòvànì. ¹⁴ Tàkòcò lo bà peteke ta líkí'o bà jò 'viì tí nò ta ña wálá. Líkí'o delè bà bàkà ndâ 'duù me mbè ta o bà jò 'viì tí nò ngé ma. ¹⁵ Tacó 'viì tí nò bà dù tí gbolò 'duù á kùro Mbíri. Yí bà tee 'bí ña i ta rẹ a pe mítí nje wó wálá. Bèri-mì-Mbíri bà 'bità bà dù gbí njembí wó 'do ká gbí yì nawu wó. ¹⁶ Yí bà gí tí mbe 'visì muu ndâ Ìzìrìyélì ñinó mbe giri'o gí nó gítí kpokèjì mì Mbe tí ndú tí Mbíri. ¹⁷ Yí bà je a njembí ta wotí bindi Èlìjà tí nó dígísèé tí mbe 'dòkò có mì Mbíri nó, kù 'vii ta ndi gbí òkò tí ndâ 'viì ta ndâ bu ndú; yí bà dù tí mbe 'visì muu ndâ mbe kpò có á gítí bà kojo có go i mì ndâ mbe kù co tí jáá kpokèjì mì Mbíri; yí delè bà dù tí mbe 'viindi muu ndâ 'duù mì Mbe tí ndoo kù ù ta ndi bà gí yí.»

¹⁸ Káa Zàkàriyà gii 'vee basìlì tí nò máa, «Ye bà ñò ni ta yè, máa có tí nò náa wò 'dè nò a yúcó?»

¹⁹ Káa basìlì tí nò gii 'visì có ji Zàkàriyà máa, «Rẹ ye a Gàbirìyélè, tí mbe kù rò tiyò á kùro Mbíri. A Mbíri ká tuu ye, máa, ye gí gí bà 'dè banga ngú có tí nò ji wò. ²⁰ À má éno, wò 'do tí kpónó bà dù tí ngbírí, wò delè bà 'dè có wálá yee tí o bà bàkà tí mì i tí nò náa ye 'dè có gítí ji wò nò. Tacó wò biya bà 'di có mì ye gí.»

²¹ Nje ndâ 'duù tí nó mbe kù 'deke tí ndú sè nó gii 'dèè gítí bà dù Zàkàriyà á bàndò bà gbo ngúwu dì ta kòndi wó éno gí. ²² Káa yí mâ gii co 'do ká gí sè, yí mâ gii bàkà bà 'dè có ji ndâ 'duù, à gii kpò yí gí. Yí bà-i-nò gii dù kù bàkà káa i go i mì mbe sú tù nó, ta bà miyà 'bi wó ji ndâ 'duù. Ndâ 'duù gii ñò ngé ni gí máa, 'bí tende i 'de yí tà'i bàndò bà gbo ngúwu dì ká gí.

²³ O bà bàkà nèté mì Zàkàriyà á tà'i 'bá-Mbíri mâ gii cee gí, yí gii dele ndi wó gí 'bá mì wó. ²⁴ Zàkàriyà gii bàkà mí 'bá káa làmbu o mâ gii zeke'o, nawù wó Èlizabétà gii tè nakáyì gí. Bindi yí gii nè tí wó mí gbí guùtà'i ta nakáyì ta pì vô ²⁵ kù ùlù Mbíri máa,

«Mbíri bàkà nambeè ji ye ngé ndii gí!

Yí 'vala ye 'do gbí bà ñonoko ye mì ndâ 'duù gí.»

Mbíri tuu basìlì mì wó ji Màriyà

²⁶ Ta 'bí o gbaànjé, si pì tí Èlizabétà ta nakáyì vô-nje gbaànjé, Mbíri gii tuu ndi gbèe basìlì mì wó tí Gàbirìyélè náa yí tuu yí ji Zàkàriyà nó gí gbí gbata Názàrètì á gbí to Gàlìlèyà, ²⁷ á ji 'bí ngbutu 'viní ta rẹ wó a Màriyà, náa à 'vee có tí wó ji 'bí 'dakò ta rẹ wó a Jùzépè tí 'viì kòtí Dàvídè tí gbolò gba gí. ²⁸ Gàbirìyélè mâ gii yee 'bá mì ndâ Màriyà gí, yí gii rì gí tàkò Màriyà tà'i. Bindi yí gii 'vee yí máa, «Kútí lo ée, tó 'duù mì Mbíri? Mbíri kuu ta wò!»

29 Káa nje Màriyà gii 'dèè gítí bà 'visì 'vé gí tàkò ña 'vé mì Gàbìriyélè nò gî. Bìndi yí gii dù kú 'viiki gbí ña 'vé tí nò gbí muu wó ta kpéetí wó.

30 Gàbìriyélè mâ gii ñò éno, yí gii 'dè có ji Màriyà máa, «Cì gúku lá, Màriyà, tacó Mbíri bàkà nambeè ji wò me gbolò ngé ma. 31 Wò kejì gí bà tè nakáyì. Wò bà jò 'viì tí nò tí 'viì-'dakò. Bìndi wò bà gbí rẹ wó tí Jézù. 32 'Viì tí nò bà dù tí gbolò 'duù. Rẹ wó bà dù a 'Viì-mì-'Duù-tí-nó-gbíri nò. Mbe tí ndoo tí Mbíri bà si 'viì tí nò 'ví dù tí gbolò gba á bìndi gù wó Dàvidè yee tí ndòngbú o. 33 Yí bà zogo 'bá bìndi gù wó Jákóbè ká kpòò ya tí . Yí delè bà dù tí gba ká kpòò ya tí .»

34 Káa Màriyà gii 'vee basìlì tí nò máa, «Ye bà toṛo tí ye a i mítí tiì wàa ye 'ví jò ta 'viì tí nò?»

35 Káa basìlì tí nò gii 'visì có ji Màriyà máa, «Bèri-mì-Mbíri bà gí gí muu lo, delè wotí mì Mbíri tí nó á mbe dù ngéé yaà gbíri nó bà gèè bè mí muu lo. Tacó éno, rẹ 'viì tí nò náa Mbíri kaa yí mò gí mì wó gí nò a 'Viì-mì-Mbíri. 36 Ñò nò, à kpétí káa kpo niì tí nó tí nambe lo ta rẹ wó a Èlizàbétà, náa ndâ 'duù táánò kú ñonoko yí, máa yí a kázá nó, kpónó ta 'viì ñìndi pì vò-nje gbaànjé gbí yì wó. 37 Tacó 'bí i mbe kpò Mbíri wálá.»

38 Káa Màriyà bà-i-nò gii 'visì có ji basìlì tí nò máa, «Ye a bòò mì Mbíri; à má éno, si à 'ví bàkà tí mítí ye go có tí nò náa wò 'dè nò.»

'Do bà-i-nò, basìlì gii ta'va 'do ṛo Màriyà gî.

Màriyà co wiṛi ya gí bà ñò Èlizàbétà

39 Màriyà bàkà bìndi bà ñjè nó mì basìlì tí nò káa lambu o, bìndi yí gii co ngò've wiṛi ya gí 'bá mì Èlizàbétà gbí 'bí gbata pí gú gbí to Jùdèyà. 40 Màriyà mâ gii yee kòtí Zàkàriyà, yí mâ gii nì «Ye yee gî,» ji nambe wó Èlizàbétà, 41 Èlizàbétà gii gundiì ta bà 'di kòcò Màriyà nò tí ña ñìno náa 'viì gbí yì wó gii o 'do gbí kudu gî. Bìndi Bèri-mì-Mbíri gii je wotí bà 'dè-kòcò ji yí. 42 Bìndi yí gii 'visì có ji Màriyà bà-i-nò gbí nga nje wó máa,

«Mbíri bàkà nambeè ji wò gbí òkò tí ndâ niì 'dáá gî ngé ndii gî, Màriyà.

Yí delè bàkà nambeè ji 'viì tí nò á kpónó ta tà-ngo-yì wó tí lo nò ngé ndii gî.

43 Ña gbolò có tí nó 'de ye éno tacó yè, náa à gii co gbí a nawu Mbe tí ye ká gii co wiṛi gí gí 'bá mì ye nó?

44 Tacó à káa póò bà 'di kòcò lo mì ye, 'viì gbí yì ye gii o ta líkí'o 'do gbí kudu mì wó gî.

45 A gbolò tó pá ká tàkò niì tí nó mbe ùnje éno máa,

Mbíri 'ví bàkà ta yì go có tí nó náa à gbí muu wó tí Mbíri,» nô.

Màriyà be rè Mbíri gbí cè

⁴⁶ Màriyà bà-i-nò gii 'visi có gí tàkò có mì Èlizàbétà nò ta bà cè cè kù be ta rè Mbíri máa,

«Ye kù ùlù Mbe tí ye ta njembí ye gbaànjé.

⁴⁷ Ye kù dùlù tí ye ta rè Mbíri tí mbe 'vala ye,

⁴⁸ tacó mbí wó kuu tí ye tí bòò mì wó!

À dú káa yúco máa,

rè ye 'do tí kpónó kù ya gí kùro bà gii dù á mì ndâ 'duù a mbe tó pá,

⁴⁹ tacó 'duù tí nó ngéé gbíri tí Mbe wotí nó bàkà ndâ kpo-kpò i ta rè ye gí.

⁵⁰ Yí a mbe kù nò yê ro ndâ mbe kù te duù mítí wó ta o 'dáá gí.

⁵¹ Yí kù túbà wotí mì wó ji ndâ mbe kù si tí ndú tí i ta kpéeti ndú

ta bà njè gbí ndâ mbù 'vére mì ndú 'dáá gí.

⁵² Yí kù túbà wotí mì wó ji ndâ kpo-kpò gba tí nó mbe kù mba tí ndú ji yí nó,

ta bà tòò ndú 'do pí ndâ jàlàmbà mì ndú gí.

⁵³ Yí gii túbà wotí mì wó ji ndâ 'duù ñinò ta go tí ndú nó, ta bà je i-zó-zò ji ndú yè yì ndú gí.

Bìndi yí gii njè gbí ndâ mbe kpo-kpò i 'do kùro wó ta go tí ndú.

⁵⁴⁻⁵⁵ Yí bàkà nambeè ji ndâ Ìzìriyèlì tí ndâ bòò mì wó go có tí nó náa yí táánò ci ta ndâ ká gù ndoo ngbé éno máa,

yè kejì gí bà bàkà nambeè ji ndâ Àbìráámò ta ndâ 'vii bìndi wó,» nô.

⁵⁶ Màriyà bàkà go pì ta'ô mí kòtí Èlizàbétà, bìndi yí gii dele ndi wó gí 'bá.

Bà jò Jòvànì tí mbe caka tí ndâ 'duù

⁵⁷ Pì mì Èlizàbétà mâ gii tè gí, yí gii jò 'vii mì wó tí 'vii-'dakò. ⁵⁸ Ndâ ka 'bá mì Èlizàbétà ta ndâ nambe wó mâ gii 'di có ña gbolò nambeè tí nó náa Mbíri bàkà ji yí nó, ndú gii kaa ya gí bà nò yí ta líkí'o.

Bà gbì rè Jòvànì tí mbe caka tí ndâ 'duù

⁵⁹ Ta sili vò-nje ta'ô bìndi bà jò Jòvànì, ndâ 'duù gii kili ya gí 'bá mì Zàkàriyà, tacó à má waa 'vii gí, à 'ví gbì rè mì muu wó, go i gbí tàkii mì ndú. À gbí muu ndâ 'duù ta o tí nò a có bà gbì rè bu wó tí Zàkàriyà mí muu 'vii. ⁶⁰ Káa Èlizàbétà tí nawu 'vii gii biya gí, máa, ndú gbì mí muu wó

a Jòvànì. ⁶¹ Ndâ 'duù tí nò bà-i-nò gii 'vee Èlìzàbètà máa, «Jòvànì a rẹ 'di 'bá mì yo?» ⁶² Tacó éno, ndú bà-i-nò gii njẹ gítí bà 'vee Zàkàríyà ta bà miyà 'bì ndú ji yí, máa ndâ yì 'ví gbì mí muu 'vii a rẹ 'di wè?

⁶³ Káa Zàkàríyà gii miyà 'bì wó ji ndú máa, ndú je i ji yì wàa yì 'ví cu ta rẹ 'vii ji ndú. Ndú má gii je i ji yí gí, Zàkàríyà gii cu rẹ 'vii tí nò mítí éno máa, «Rẹ wó a Jòvànì.» Ndâ 'duù má gii 'deke rẹ 'vii tí nò náa Zàkàríyà cu ji ndú nò, nje ndú 'dáá gí gii 'dèè gí. ⁶⁴ Káa à káa póó bà cee ta bà cu rẹ 'vii tí nò mì Zàkàríyà, wú tà mè wó gii njaanga tí gí. Yí bà-i-nò gii 'bità bà 'dè có ta bà ùlù Mbírì ta líkí'o.

⁶⁵ Nje ndâ ka 'bá mì Zàkàríyà 'dáá gí gii 'dèè gítí ña i tí nò gí. Ngú có tí nò gii 'vèè cee gbí òkò ndâ gú gbí Jùdèyà 'dáá gí. ⁶⁶ 'Duù ñinó mbe 'di có tí nò gí ngé kù koṛo káa có máa, «Ŋa 'vii tí nò bà kpolo tí ña 'duù yè wè?» Tacó à dú káa yúco máa, Mbírì je wotí ji yí gí.

Zàkàríyà be rẹ Mbírì gbí cè

⁶⁷ Wu má gii gí gí gbí mè Zàkàríyà gí, Bèri-mì-Mbírì gii je wotí bà 'dè-kòcò ji yí. Bìndi yí gii 'bità bà cè cè ta bà be rẹ Mbírì gbí máa,

⁶⁸ «À ùlù Mbe tí ndoo,

tí Mbírì mì ndâ Ìzìrìyèlì!

Tacó yí gí gí bà gala ndâ 'duù mì wó gí.

Yí gí gí bà njaanga miri ndú 'do gbí vò i gí.

⁶⁹ Yí je ngáangbá 'duù tí mbe 'vala ndoo ji ndoo

'do gbí mòòkò bìndi bòò mì wó Dàvidè tí gbolò gba mì ndâ Ìzìrìyèlì gí.

⁷⁰ Yí bàkà éno go cí tí nó náa yí dígísèè ci ta ndâ mbe 'dòkò có mì wó

náa yí ruka ndú 'do gbí òkò tí ndâ 'duù ji ndâ ká gù ndoo nò.

⁷¹ Yí dígísèè ci ndâ mbe 'dòkò có mì wó ji ndâ ká gù ndoo máa,

yì kèjì gí bà 'vala ndoo 'do mì ndâ ku'dì tí ndoo,

ta ndâ 'duù ñinó mbe kù sogo ndoo nò.

⁷² Yí kpónó kù tù nó a bà nambeè mì wó ji ndâ ká gù ndoo.

Yí kù koṛo nò a có gítí cí tí nó náa yí ci ta ndú dígísèè nò.

⁷³ Yí dígísèè be tí wó á ji bu ndoo tí Àbiráámò, máa;

⁷⁴ yì bà 'vala ndoo 'do 'bì ndâ ku'dì tí ndoo,

yì delè bà je wotí ji ndoo tacó bà bàkà nèté ji yì

ta gúku tí ndoo wálá,

⁷⁵ tí ndâ cèè 'duù, delè tí ndâ 'duù ñinó jáá kùṛo yì,

ta o 'dáá gí muu to tí nò.

⁷⁶ Káa wò tí putú kàrà tí nó mì ye nó,

wò bà dù tí mbe 'dòkò có mì 'Duù tí nó

mbe kù dù ngéé gbírì nò,
tacó wò bà dù tí mbe 'viindi kpokèjì ù ta ndi bà gí Mbe
tí ndoo.

⁷⁷ Wò bà dù tí mbe je muu gítí 'válá ji ndâ 'duù
ta bà je à-cee-gî ji ndú gítí ndâ vò i mì ndú,

⁷⁸ ta rẹ̀ mì Mbírì mì ndoo tí mbe nambeè,
tí mbe kù nò yè ọ̀ro ndâ 'duù,
náa yí kù si ta ọ̀ri kù có tàrì

⁷⁹ tacó bà tù ngba'o ji ndoo tí ndâ mbe kù 'vala gbí
'dí'di'o

náa ku gò jì mí ọ̀ro ndoo gî nó

tacó wàa ndoo 'ví tò kò ndoo tí kèjì 'válá nìnó tí 'dè 'válá
nó lá.»

⁸⁰ 'Viì tí nò mâ gii kpolo tè tí 'duù gî, yí gii co 'do 'bá ya gí
bà 'vala gbí kángáá nga ngoò ta kpéétí wó, yee tí o bà túbà
tí wó ji ndâ Ìzìrìyéli 'dáá gí.

2

Bà jò Jézù

¹ À ta o tí nò a ngáángbá gba mì ndâ Rómánò ta rẹ̀ wó a
Àgúsitò, tí mbe kù zogo ndâ Jùdéyà, ká 'dè có máa, à 'deke
muu ndâ 'duù gbí ndâ to tí nó náa yí kù zogo nó 'dáá gí.

² Kpédélé ọ̀na bà 'deke muu ndâ 'duù énò bàkà tí ta o tí nò
si Kùrínò a gbolò 'duù gbí to Síriyà.

³ Ndâ 'duù 'dáá gí gii kaa ya gí bà rẹ̀ngbó ndú tacó bà
cu rẹ̀ ndú mí gbí yâ-ndú go có mì Àgúsitò tí ngáángbá gba.

⁴ Tacó énò, Jùzépè gii njè nó 'do gbí gbata Názàrètì á gbí
to Gàliléyà, ya gí gbí to Jùdéyà, gí bà cu rẹ̀ wó mí gbí 'dóó
gbata mì ndú Bétèlèmè, tí bándò bà jò Dàvídè tí gbolò gba

mì ndâ Ìzìrìyéli, tacó yí a 'viì kòtí Dàvídè. ⁵ Ndú gbí ta nó
tí nò ta Màríyà, tí 'vinì tí nó náa yí 'vee có tí wó tacó bà kò
yí gí nò. Káa ta o tí nò Màríyà ta cèe kpokù nakáyì tí wó.

⁶ Ndú mâ gii yee gbí gbata Bétèlèmè gí, gó-káyì gii tanga
mítí Màríyà. ⁷ Yí bà-i-nò gii jò 'viì-kíri mì wó tí 'viì-'dakò,

yí gii paṛaka yí ta ndâ bòngò, bìndi yí gii sii yí mí gbí ká'i
bà je i-zó-zò jì ndâ nò, tacó ndú 'de ndâ 'bá wiṛi yeke 'dáá
ta ndâ 'duù gí.

⁸ Ta bèbìli tí nò, ndâ 'bí mbe gbà bee mbe kù tè ọ̀ri a rẹ̀gbà
tí ndâ bee mì ndú á seè gbata Bétèlèmè, ⁹ mâ gii zeke'o, ndú
gii nò basìli mì Mbírì, bìndi ngba'o mì Mbírì, gii ngbaanga
to rẹ̀gbà tí ndú 'dáá gí. Gúku bà-i-nò gii zèè ndú mbi ta ọ̀na
wálá. ¹⁰ Káa basìli tí nò gii 'dè có jì ndú máa, «Yo cì gúku
lá, tacó ye gí jì yo a i ta banga ngú có mbe te líkí'o mítí ndâ
'duù 'dáá gí. ¹¹ À wúnó jò mbe 'vala yo á mí kòtí Dàvídè,

gbí gbata Bétèlèmè gí. ¹² Yo má ya gí kà, yo bà ò yí ni míti bà paraka yí ta ndâ bongo, bìnɔ̀di à gii sii yí mí gbí ká'i bà je i-zó-zò ji ndâ nò.»

¹³ Ká go bà kì ɔ̀rò bà-i-nò, ndâ mbe gbà bee tí nò mâ gii zeke'o, ndú gii ò ndâ 'bí basili me mbè kaa gí yè to gí, kú cè cè ta bà be ɔ̀rè Mbíri gbí ta líkí'o bà jò 'viì tí nò, máa,

¹⁴ «À ùlù Mbíri ngéé gbíri,

wàa ndâ 'duù ònò náa tàkòcò Mbíri kú peteke gítí ndú á muu to tí nó nó 'ví dù òkì máa.»

¹⁵ Ndâ basili má gii kaa ndi ndú ya gí tàrì gí, ndâ mbe gbà bee tí nò gii 'viì có gbí òkò tí ndú máa, «Ndoò ya gí Bétèlèmè, gí bà ò i tí nó mbe bàkà tí náa Mbe tí ndoo 'dè có ji ndoo gítí nó.»

¹⁶ Ndú bà-i-nò má gii goonó ya gí Bétèlèmè go có tí nò náa ndú 'dè nò, ndú gii 'de ndâ Jùzèpè ta Màriyà kuu ɔ̀regbà tí dó 'viì náa ndú sii mí gbí ká'i bà je i-zó-zò ji ndâ nò. ¹⁷ Ndâ mbe gbà bee tí nò mâ gii ò dó 'viì tí nò, ndú gii 'vanda ndi ndâ có tí nó náa basili 'dè ji ndú gítí wó nó 'dáá gí ji ndâ bu wó ta nawu wó. ¹⁸ Nje ndâ mbe 'di ndi ndâ có tí nò náa ndâ mbe gbà bee tí nò 'vanda nò 'dáá gí gii 'dèè gí. ¹⁹ Káa Màriyà gii kpolo tí ndâ có tí nò ká mí gbí njembí wó, bìnɔ̀di yí gii dù kú 'viiki gbí ndú.

²⁰ Ndâ mbe gbà bee tí nò mâ gii ò dó 'viì tí nò tè ta ndú gí, ndú gii dele ndi ndú gí bándò mì ndú ta bà cè cè kú be ta ɔ̀rè Mbíri, tacó ndú 'de ndâ i 'dáá gí jé ká go ndi kòcò ndâ basili tí nó mbe 'dè có ji ndú nó.

Bà gbì ɔ̀rè Jézù

²¹ Ta sili vò-nje ta 'ò bìnɔ̀di bà jò Jézù, ndâ bu wó gii ya ta yí gí gbí gázà. Ndú má gii waa yí gí, ndú gii gbì ɔ̀rè wó tí Jézù, tí ɔ̀rè tí nó náa basili gbì mí muu wó á kùɔ̀rò bà tè nakáyì wó nó.

Bà kaa Jézù ji Mbíri

²² O bà te banga mì ndâ 'viì ta nawu wó má gii tè go có mì Mòze gí, ndâ bu wó ta nawu wó gii ya ta yí gí Jèrùzàlèmè, tacó bà kaa yí ji Mbíri, ²³ go có tí nó náa à cu mí gbí wáràgà gítí tàkì mì ndâ Jùdèyà éno máa, «À 'ví kaa ndâ 'viì-'dakò ònò tí ndâ 'viì-kíri nó ji Mbíri.» ²⁴ Delè tacó bà waa mbelè ndâ kùlùkúdu sósò'ò, má wálá, ndâ kùlè sósò'ò go có tí nó gbí wáràgà mì Mbíri nó.

²⁵ Ta o tí nò, 'bí 'dakò ta ɔ̀rè wó a Simiyónè, mbe sì mīri wó ji Mbíri gí, náa Bèri-mì-Mbíri kuu tàkò wó, kuu ta 'bá Jèrùzàlèmè, kú ùndi o bà 'vala ndâ Ìzìriyéli. ²⁶ Bèri-mì-Mbíri ci yí sàà gí, máa, yí má ò Bìnɔ̀di-Mbíri ta ɔ̀rò wó lá, yí bà cì wálá. ²⁷ Bèri-mì-Mbíri gii a tàmuu Simiyónè ya tí gí

gbí ndùgù 'bá-Mbíri á kùro o bà ya ta Jézù mì ndâ bu wó ta nawu wó tacó bà kaa yí jì Mbíri nò. Ndú mâ gii bàkà bà tàkii mítí Jézù gí, ²⁸ Simiyónè gii li'vi Jézù mì njembí wó, bindi yí gii 'deke tí wó ta bà ùlù Mbíri máa,

²⁹ «Nògí, si bòò mì lo 'ví ya gí bàndò mì wó nìkì maa, Mbe tí ye.

Si yí 'ví ya nìkì maa go cí tí nó náa wò táánò ci ta yí nò.

³⁰ Tacó ye kpónó ò mbe 'vala ndâ 'duù ta ɾo ye gí,

³¹ 'duù tí nó náa wò bàkà yí tí mbe 'vala ndâ 'duù á muu to tí nó 'dáá gí nò,

³² 'duù tí nó náa wò je yí tí ngba'o mbe túbà kpokèjì mì lo

á jì ndâ 'duù ònó náa ndú me ndâ Jùdèyà lá nò,

'duù tí nó náa wò je yí delè tí mbe túbà wotí mì lo jì ndâ Ìzìriyèlì nò.»

³³ Ndâ bu Jézù ta nawu wó gii si nje ndú ká tí nga gítí ò có tí nó náa Simiyónè kú 'dè gítí 'vii mì ndú nò. ³⁴ Simiyónè mâ gii 'deke tí wó jì Mbíri cee gí, yí gii cù 'dè ngo cù wó mítí ndâ Jézù ta ndâ bu wó ta nawu wó. Bindi yí gii 'dè có jì Màriyà tí nawu Jézù máa, «Mbíri cu 'bì wó á mítí 'vii tí nó tí mbe mì ndâ Ìzìriyèlì me mbè. Yí delè gii cu 'bí wó mítí wó tí mbe 'vala ndâ Ìzìriyèlì me mbè. Mbíri cu mí gbí mbelè wó máa, ndâ 'duù bà bè yí gí. ³⁵ Yí bà dù tí mbe yù gbí ndâ có kóó mì ndâ 'duù gí sè. Sé có bà gii kàra ɾe lo jàngá gí.»

³⁶ Ta o tí nò, 'bí túngú'dù kpo nù tí mbe 'dòkò có mì Mbíri ta ɾe wó a Ánà, tí nájú 'bí 'dakò ta ɾe wó a Fànùwélè, ta ò wó a Àsèrè, kuu gbí ndùgù 'bá-Mbíri. Ndâ Ánà sì 'bá ta 'dakò mì wó bindi bà kò tí ndú ká ta ndoò vò-nje só, bindi ku gii zi 'dakò tí nó gí. ³⁷ Ndoò tí Ánà gbí nawu ku ta o bà ya ta Jézù gí bà kaa yí jì Mbíri nò zi'duù-nà'ò-nje nà'ò. Yí jé co 'do gbí ndùgù 'bá-Mbíri gí bà 'bí to lá, kú bàkà i-Mbíri ta bà kònò go.

³⁸ Yí gii gí gí bàndò bà bàkà i-Mbíri ta gbèe o tí nó gí bà 'dè nìkì maa jì Mbíri, bindi yí gii ya gí mì ndâ bu Jézù ta nawu wó ta o bà ya ta yí mì ndú gí bà bàkà bà tàkii nò. Yí gii 'dè nìkì ma jì Mbíri, bindi yí gii 'dè có gítí dó Jézù jì ndâ 'duù tí nó 'dáá gí mbe kú ùndi bà njaanga miɾi ndâ 'duù Jèrùzàlémè mì Mbíri 'do gbí vò i nò.

³⁹ Ndâ bu Jézù ta nawu wó mâ gii bàkà bà tàkii gítí wó go có mì Mbíri cee gí, ndú gii dele ndi ndú 'do Jèrùzàlémè ya a i gí gbí gbata mì ndú Názàrètì á gbí to Jùdèyà. ⁴⁰ Jézù gii kpòlo mí Názàrètì tí yú 'dakò ta muu ká tí wó, delè ta Mbíri kuu tàkò wó.

Jézù gbí òkò tí ndâ kpo 'duù mbe 'di gbí tàkù mí ndâ Jùdèyà

⁴¹ Ndâ bu Jézù ta nawu wó gii dù kù ya gí Jèrùzàlémè ta ndoò 'daá gí ta o gbolò o bà mèlè ndi tàkù bà Ndi-ta-muundâ-Ìziriyèlì-mì-Mbíri. ⁴² Ndú gii ya gbí ndoò nìno si ndoò tí Jézù muu'bi-nje só.

⁴³ Káa si ndú kù gii dele gí 'bá si bà gbolò o tí nò cee gí, Jézù gii gboo mí Jèrùzàlémè gí, káa ndâ bu wó ta nawu wó nò bà lá. ⁴⁴ À gbí muu ndú nìndi ndú máa ndâ-'bí-lá, ndú kù nò ta ndâ 'bí nambeè gbí òkò tí ndâ 'duù tí nó kpokèji mòsùu nò. Ndú gii nò ni éno máa yí gbí òkò tí ndâ 'duù wálá ngé a i si ndú sili gbaanjé kpokèji gí. ⁴⁵ Ndú bà-i-nò gii delè ndi ndú ya gí bà pà bà tí wó cee gbí gbata Jèrùzàlémè léé gí. ⁴⁶ Káa ndú gii 'de yí ngé a i bìndi sili ta'ò á gbí ndùgù 'bá-Mbíri, gbí òkò tí ndâ kpo-kpò mbe 'di gbí tàkù mí ndâ Jùdèyà, kù 'di ndâ có mì ndú. Yí delè kù 'vee ndú gítí ndâ 'bí có. ⁴⁷ Bà 'dè có gítí ña bà 'di gbí-o mì wó, ta ndâ ña có tí nó náa yí kù 'visi ji ndâ kpo-kpò 'duù tí nó nò, gii kpò nje ndâ mbe 'di ndâ có tí nó náa yí kù 'dè nò gí

⁴⁸ Ndâ bu Jézù ta nawu wó má gii nò yí, nje ndú gii 'dèè gí. Bìndi nawu wó gii 'vee yí máa, «Wò bàkà mítí ze éno a ña yè, 'viì? Nò káa bà kàra rẹ ze ta bà pà bà tí lo gi!»

⁴⁹ Káa Jézù gii 'visi có ji ndú máa, «Yo kù pà bà tí ye tacó yè? Yo nò ni lá máa, ye kù bàkà a nèté mì bu ye?» ⁵⁰ Káa bà 'visi có gí tàkò 'vé mì Jézù nò gii kpò ndâ bu wó ta nawu wó gí.

⁵¹ Jézù bà-i-nò gii nje nó ta ndâ bu wó ta nawu wó á bìndi bà 'de yí mì ndú nò ya gí Názàrètì. Yí gii kpolo mí kà tí to 'viì mbe kù 'di có mì ndâ bu wo ta nawu wó. Káa nawu wó gii kpolo tí ndâ có tí nó 'daá gí mí gbí njembí wó. ⁵² Jézù gii uu gí yaà tí mbe wotí, ta muu ká tí wó, náa ndâ 'duù gii zè yí nìkì maa, Mbíri delè gii zè yí nìkì maa.

3

Jòvànì tí mbe caka tí ndâ 'duù ma có mì Mbíri

¹ Ndoò tí Tìbèriyò tí ngáangbá 'dakò pí jàlambà á Rómà ta o tí nó muu'bi-nje vô. Pónisiyò Pilátò ta o tí nó a gbolò 'duù á Jùdèyà, ròbù Èròdè ká gii zèè Gàlilèyà, Filípò tí 'bí 'viì bìndi Èròdè gii zèè ndâ to Itùriyà ta Tàràkònítisi. 'Bí 'dakò ta rẹ wó a Lisàniyà gii zèè to tí nó tí Àbilénè nò. ² Ndâ Kùro ndâ bu-Mbíri mì ndâ Jùdèyà gbí gbèè o tí nó a ndâ Ánà ta Kàyífa. Má gii zeke'o, Mbíri gii je wotí bà 'dè-kòcò ji Jòvànì tí 'viì mì Zàkàriyà si yí gbí kángáá nga ngoò. ³ Jòvànì bà-i-nò gii dù kù nò nó cee gbí ndâ to á ta ndi yì ngo tí nó tí

Jòròdàniyà nó 'dáá gî, kû ma có gítí bà caka tí ndâ 'duù, tacó wàa Mbíri 'ví je ta à-cee-gî ji ndú gítí ndâ vò i mì ndú.

⁴ A go có tí nó gbí wáràgà mì Ìzáyà tí mbe 'dòkò có mì Mbíri éno máa,

«Kòcò 'duù kû kò-kò gbí kángáá nga ngoò, máa,

<Yo 'viindi kpokèjì mì Mbe tí ndoo,
yo bàkà ndâ kpokèjì mì wó jáá.

⁵ Yo nè ndâ dùgùù to 'dáá gî,

yo da tí ndâ nja-njà gú tí nó ta ndi tí kpokèjì mì Mbe
tí ndoo nó 'vii ta kúro to.

Yo bàkà ndâ bà lókó-loko to ònó tí kpokèjì mì wó nó
jáá.

Yo 'viindi ndâ bà cúkpúú-cùkpùù to á ta ndi tí kpokèjì
mì wó.

⁶ Yo má bàkà éno gî,

Mbíri bà 'vala ndâ 'duù 'dáá gî, > nò.»

⁷ Jòvànì gii 'dè có ji ndâ mbè 'duù tí nó mbe kaa ya gí mì
wó tacó waa yí 'ví caka tí ndú nó, máa, «Yo ndâ 'vii-kpoo!
A 'di ká 'dè có ji yo máa yo fa ngèlè 'do tí kpo-tàkòcò mì
Mbíri gî gí mì ye? ⁸ Yo bàkà ndâ i ònó náa à tí nò, tacó
wàa à 'ví nò tí ni éno máa, yo 'visì muu yo á 'do tí ndâ vò i
mì yo gî. Yo si bà dù kû kojo có éno máa, <ze a ndâ 'vii-gù
Àbìráámò» mí to. Ye kû 'dè có ji yo máa, wotí bà kaa ndâ
díí tí nó wàa yí 'ví bàkà ndú tí ndâ 'vii-gù ji Àbìráámò kuu
tí Mbíri. ⁹ Mbíri kpónó tè zì kàngó mì wó léngé-linge gî.
Yí kèjì gí bà daaka ndâ mù ònó mbe ò cèe ndo mù lá nó
'do ngé tà tèe ndú gí to tacó bà doo ta wu.»

¹⁰ Káa ndâ 'duù tí nó gii 'vee Jòvànì máa, «Ze kpónó 'ví
bàkà a òa yè?»

¹¹ Káa Jòvànì gii 'visì có ji ndú máa, «Ndâ bongo mì 'duù
má sósò'ò, si yí 'ví je 'bí gbaànjé ji 'bí ka wó ònó ta bongo
mì wó wálá nò. Wàa i-zó-zò delè má kuu mì 'duù, yí 'ví je
'bí ji 'bí ka wó ònó ta go tí wó nò.»

¹² Ndâ 'bí mbe kili i-mírì mbe gí gí mì Jòvànì tacó wàa yí
'ví caka tí ndú bà-i-nò gii 'vee yí máa, «Káa ze 'ví bàkà a òa
yè, Mbe nìbà i?»

¹³ Káa Jòvànì gii 'visì có ji ndú máa, «Yo te 'bí i mí muu
ònó náa mírì 'dè ji yo máa yo 'ví go 'do mì ndâ 'duù nó lá.»

¹⁴ Ndâ 'bí àsikèrì gbí òkò tí ndâ 'duù tí nó gii 'vee Jòvànì,
máa, «Káa ze, ze 'ví njaanga miři ze ta òa kèjì ngàyi?»

Káa Jòvànì gii 'visì có ji ndú máa, «Yo kùmùkù ndâ i mì
ndâ 'duù ta wotí lá. Yo delè 'ví waaka có mítí ndâ 'duù gbí
ngbàngà lá. Yo zò i 'do ká gbí wu'o mì yo.»

¹⁵ Jòvànì má gii ònó éno máa, ndâ 'duù kû gii 'bità a bà
kojo gítí yì a gbolò có éno máa yì a Bindi-Mbíri, ¹⁶ yí gii 'dè

có ji ndú 'dáá gî máa, «Ye kú caka tí yo ta ngo, káa 'bí 'duù ta wotí tí wó mbe ndii ye gî á kèjì, náa à kpétí káa vòò bà dù tí mbe kú njaanga tàrà 'do tí kò wó, ye bà 'vii tí wálá. Yí kèjì gí bà caka tí yo ta Bèri-mì-Mbíri, delè ta wu. ¹⁷ Yí kpónó zèè pidíí mì wó mí 'bì wó, tacó bà pì gbí cù mì wó gî. Yí bà yili cèe nji cù gî, bìndi yí bà doo póró cù ta wu ñinò jé mbe mee lá nô.»

¹⁸ Jòvànì bà-i-nò gii dù kú ma Banga-Ngú-Có, ta bà je wotí ji ndá 'duù ta 'bí ña có mbe si ndá 'duù 'ví 'visì muu ndú gbí ndá 'bí ña kèjì me mbè. ¹⁹ Káa Jòvànì gii 'dè có gítí Èródè tí nó tí gbolò 'duù nó, tacó bà volo muu Èródìyà tí niì mì ná'vindí wó, 'do tí wó, delè tacó ndá 'bí vò i me mbè náa yí bàkà ndú. ²⁰ Èródè mà gii 'di ndá có tí nó náa Jòvànì kú 'dè gítí wó nó, yí gii tò muu ndá vò i mì wó nó ta bà te Jòvànì mí gbí zàa.

Jòvànì caka tí Jézù

²¹ Jòvànì mà gii caka tí ndá 'duù 'dáá gî cee gî, yí gii caka tí Jézù delè. Káa si Jézù kú gii 'deke tí wó ji Mbíri á bìndi bà caka tí wó mì Jòvànì nó, njekèjì tàrì gii njaanga tí gî. ²² Bìndi Bèri-mì-Mbíri gii gí 'do yaà ta cè tí wó go cè tí kùlè nô gí muu Jézù. Kòcò 'duù bà-i-nò gii dù kú 'dè có 'do gbíri máa, «Wò a kpóló-kpolo 'vii mì ye. Tàkòcò ye peteke gítí lo ma.»

Rè ndá ká gù Jézù

²³ Jézù 'bità nètè bà nìbà i ji ndá 'duù ta ndoò tí wó go zi 'duù-gbaànjé-nje muu 'bì. Ndá 'duù gbí ndá o tí nó ñò Jézù ni ká tí 'vii mì

Jùzépè tí 'vii mì Éli,

Éli tí 'vii mì Mátàti,

²⁴ Mátàti tí 'vii mì Lévi,

Lévi tí 'vii mì Mèléki,

Mèléki tí 'vii mì Jànýi,

Jànýi tí 'vii mì Jùzépè,

²⁵ Jùzépè tí 'vii mì Mátàtíyà,

Mátàtíyà tí 'vii mì Ámòsì,

Ámòsì tí 'vii mì Nàwúmi,

Nàwúmi tí 'vii mì Ésilì,

Ésilì tí 'vii mì Nàgáyì,

²⁶ Nàgáyì tí 'vii mì Máátà,

Máátà tí 'vii mì Mátàtíyà,

Mátàtíyà tí 'vii mì Sèmèyíni,

Sèmèyíni tí 'vii mì Jòséki,

Jòséki tí 'vii mì Jódà,

²⁷ Jódà tí 'vii mì Jòwánàni,

- Jòwánàni tí 'vii mì Résà,
 Résà tí 'vii mì Zèrùbàbèlè,
 Zèrùbàbèlè tí 'vii mì Sèlitiyéli,
 Sèlitiyéli tí 'vii mì Néri,
 28 Néri tí 'vii mì Mèlékì,
 Mèlékì tí 'vii mì Ádì,
 Ádì tí 'vii mì Kàsámù,
 Kàsámù tí 'vii mì Èlimàdámù,
 Èlimàdámù tí 'vii mì Èrè,
 Èrè tí 'vii mì Jósùwà,
 29 Jósùwà tí 'vii mì Èliyézèrè,
 Èliyézèrè tí 'vii mì Jòrímù,
 Jòrímù tí 'vii mì Mátàtì,
 Mátàtì tí 'vii mì Lévi,
 Lévi tí 'vii mì Simiyónè,
 30 Simiyónè tí 'vii mì Júdàà
 Júdàà tí 'vii mì Jùzépè,
 Jùzépè tí 'vii mì Jònámù,
 Jònámù tí 'vii mì Èliyàkímì,
 31 Èliyàkímì tí 'vii mì Mèléyà,
 Mèléyà tí 'vii mì Ménà,
 Ménà tí 'vii Mátásà,
 Mátásà tí 'vii mì Nàsàni,
 Nàsàni tí 'vii mì Dàvidè,
 32 Dàvidè tí 'vii mì Jèsì,
 Jèsì tí 'vii mì Òbèdì,
 Òbèdì tí 'vii mì Bòwázì,
 Bòwázì tí 'vii mì Sàlímónì,
 Sàlímónì tí 'vii mì Nàsónì,
 33 Nàsónì tí 'vii mì Àmìnàdábì,
 Àmìnàdábì tí 'vii mì Ádíminì,
 Ádíminì tí 'vii mì Àrínì,
 Àrínì tí 'vii mì Èzìrónì,
 Èzìrónì tí 'vii mì Pèrézì,
 Pèrézì tí 'vii mì Júdàà,
 34 Júdàà tí 'vii mì Jàkóbè,
 Jàkóbè tí 'vii mì Ìzákò,
 Ìzákò tí 'vii mì Àbìràámò,
 Àbìràámò tí 'vii mì Tèràà,
 Tèràà tí 'vii mì Nàwórì,
 35 Nàwórì tí 'vii mì Sèrúgì,
 Sèrúgì tí 'vii mì Réwù,
 Réwù tí 'vii mì Pèlégì,
 Pèlégì tí 'vii mì Èbèrè,

Èbére tí 'viì mì Sèlà,
 36 Sèlà tí 'viì mì Kàyìnàni,
 Kàyìnàni tí 'viì mì Àrifàkísàdà,
 Àrifàkísàdà tí 'viì mì Sèmi,
 Sèmi tí 'viì mì Nówà,
 Nówà tí 'viì mì Làmékì,
 37 Làmékì tí 'viì mì Mèsùsélàà,
 Mèsùsélàà tí 'viì mì Ènòkì,
 Ènòkì tí 'viì mì Jàrédi,
 Jàrédi tí 'viì mì Mààlálééli,
 Mààlálééli tí 'viì mì Kàyìnàni,
 38 Kàyìnàni tí 'viì mì Ènòsì,
 Ènòsì tí 'viì mì Sésì,
 Sésì tí 'viì mì Ádàmà,
 Ádàmà tí 'viì mì Mbírì.

4

Gba-wàtà tala Jézù gbí kángáá nga ngoò

¹ Jézù giì dele ndì wó 'do tàbè'dè Jòròdàniyà á bìndi bà caka tí wó mì Jòvànì, tí 'duù ònò náa Bèri-mì-Mbírì gèè bè mí muu wó gí. Bìndi Bèri-mì-Mbírì giì a tàmuu wó ² ya tí gí bà bàkà sili zi'duù-só mí gbí kángáá nga ngoò náa Gba-wàtà kú tala yí ta vò i. Gbí ndâ sili tí nò zi'duù-só náa yí bàkà mí gbí kángáá nga ngoò nò, i-zó-zò di gbí yì wó gbaànjé lá. ³ Gba-wàtà mà giì ò maa, bà mì Jézù cee ta go gbí ndòngbú ndâ sili tí nò náa yí bàkà zi'duù-só nò gí, yí giì 'dè có ji yí maa, «Wò má dú káa 'Viì-mì-Mbírì, 'visì díí tí nó tí i-zó-zò.»

⁴ Káa Jézù giì 'visì có ji Gba-wàtà éno maa, «À cu mí gbí wáràgà mì Mbírì èno maa, <'Duù kú 'vala me ka ta i-zó-zò cuki lá.> »

⁵ Gba-wàtà bà-i-nò giì te Jézù 'do to ngéé gí yaà, bìndi yí giì túbà ndâ kpo-kpò gbata muu to tí nó 'dáá gí ji yí á go bà kì ọ. ⁶ Bìndi yí giì 'dè có ji yí maa, «Ye bà bàkà wò tí mbe ndâ kpo-kpò gbata tí nó náa wò kú ò ngba ndú nò 'dáá gí, tacó Mbírì je ndú ji ye tí ndâ i mì ye gí. À ká go có mì ye bà je ndú ji 'duù ònò mbe nìkì tí ye. ⁷ Ye bà je ndú 'dáá ji wò gí náa wò má kucuku muungbó lo mí kùro ye wàa wò 'ví ùlù ye gí nò.»

⁸ Káa Jézù giì 'visì có ji Gba-wàtà maa, «À cu mí gbí wáràgà mì Mbírì maa, <Wò 'ví ùlù káa Mbe tí lo tí Mbírì mì lo. Wò dele 'ví bàkà nèté ká ji yí cuki.> »

⁹ Gba-wàtà giì te Jézù 'do gbí kángáá nga ngoò bìndi ònò, ya tí gí Jèrùzàlémè, yí giì te yí ngé dé'véléé mì pí 'bá-Mbírì.

Bìndi yí gii 'dè có ji yí máa, «Wò má dú káa 'Viì-mì-Mbíri, o gí to. ¹⁰ Tacó à cu mí gbí wáràgà mì Mbíri éno máa, <Mbíri bà kaa ndâ basili mì wó wàa ndú 'ví kpolo tí lo.>

À gii cu 'bí éno máa,

¹¹ <Ndâ basili tí nò mì Mbíri nò bà li 'bì ndú mí tà tí lo, tacó wàa díí 'ví kpò kò lo lá.> »

¹² Káa Jézù gii 'visi có ji Gba-wàtà máa,

«À cú mí wáràgà mì Mbíri éno máa,

<Wò 'ví tala Mbe tí lo tí Mbíri lá.> »

¹³ Gba-wàtà mâ gii cee ta bà tala Jézù gí, yí gii njè nó 'do tí wó ya kù ù 'bí tó o tacó bà tala yí káká'i.

Jézù 'bità bà ma có mì Mbíri gbí to Gàliléyà

¹⁴ Jézù gii dele ndí wó gí Gàliléyà ta wotí mì Bèri-mì-Mbíri. Bìndi rè wó gii wu cee gbí to Gàliléyà 'dáá gí. ¹⁵ Ndâ 'duù 'dáá gí kù gii ùlù bà nìbà i mì wó ta ndi tí ndâ bàndò bà kili ndâ Jùdèyà gí bà ùlù Mbíri.

Jézù gbí gbata Názàrètì

¹⁶ Jézù gii ya gí gbí gbata Názàrètì, tí bàndò bà kpolo yí. Bìndi yí gii ya gí bàndò bà kili ndâ Jùdèyà gí bà ùlù Mbíri ta ri bà wotí gbí tàkìì mì ndâ Jùdèyà go ña i mì wó náa yí cóó-cóó kù bàkà nô. Yí mâ gii ya gí bà rò tíyò tacó bà 'deke i, ¹⁷ àá gii te ji yí a wáràgà mì Ìzàyà tí mbe 'dòkò có mì Mbíri. Yí bà-i-nò gii njaanga wáràgà tí bàndò tí nó náa à cu mí gbí éno máa,

¹⁸ «Bèri-mì-Mbíri kuu ta ye,

tacó yí cu 'bì wó míti ye máa ye ma Banga-Ngú-Có ji ndâ yè.

Yí tuu ye gí bà ma có bà njaanga wú á 'do tí miři ndâ 'duù gbí zàà ji ndú.

Yí tuu ye gí bà njaanga ɾo ndâ mbe sú ɾo.

Yí tuu ye gí bá 'vala ndâ 'duù tí nó náa à kù mèèkè'i tí ndú.

¹⁹ Yí tuu ye gí bà ma có ndoò bà bàkà nambeè mì Mbíri ji ndâ 'duù.»

²⁰ Jézù mâ gii 'deke i cee gí, yí gii paɾaka ndi wáràgà tí nò gí bàndò mì wó, bìndi yí gii dele ndí ji 'duù tí nó tí mbe kpolo tí ndâ i á bàndò bà ùlù Mbíri nô. Bìndi yí gii ki tí wó to. Ndâ 'duù bàndò bà ùlù Mbíri 'dáá gí gii yee ɾo ndú ɾó'dó-ɾo'doo míti wó. ²¹ Bìndi yí gii 'bità bà 'dè có ji ndú máa, «Ndâ i tí nó náa ye 'deke có gítí ndú ji yo 'do gbí wáràgà mì Mbíri nò wúnó bàkà tí go ndâ có tí nó náa ye 'deke nò gí.»

²² Ndâ 'duù 'dáá gí gii ùlù yí, káa nje ndú 'dáá gí gii 'dèè ta bà 'di ndâ ña banga có tí nó mbe co 'do nje wó nó gí. Ndú

bà-i-nò gii 'bità bà 'vee 'vé gbí òkò tí ndú máa, «À nó me 'viì mí Jùzèpè ká nó lá?»

²³ Jézù má gii 'di có tí nò, yí gii 'visì có ji ndâ 'duù tí nò máa, «Ye òn ni gí máa à gbí muu yo a có bà 'dè lòkò'bò tí nó máa, «'Vala tí lo mbe yeè» nó ji ye. À delè tí yo a go bà 'dè có ji ye máa, «Bàkà ndâ i tí nó táánò náa ze 'di tàwo lo ta bà bàkà ndú gbí gbata Kàpàrànwùmù nó mí 'bá mì yo.»
²⁴ Káa ye kú 'dè có ji yo ta yúcó máa, à jé ùnje gítí có mì mbe 'dòkò có mì Mbíri lá ká gbí 'dóó to mì ndú.

²⁵ «Káa ye kú 'dè có ji yo ta yúcó máa, ndâ nawù ku táánò 'bá mì ndâ Ìzìriyéli gbí o mì Èlìjà tí nó tí mbe 'dòkò có mì Mbíri nó me mbè. Káa ta o tí nó náa njekekèjì tàrì gii nè gí tàkò mù gí ta ndoò ta'ò ta pì vò-nje gbaànjé pí gí nó, làngàwìrì gii tè 'bá mì ndâ Ìzìriyéli 'dáá gí. ²⁶ Ta ndâ ña ñinò 'dáá gí, Mbíri gii tuu Èlìjà ya tí a i gí bà konì 'bí nawù ku gbí ndâ to Zàréfàtì á gbí to Sìdónì, si ndâ nawù ku 'bá Ìzìriyéli mí to. ²⁷ Ndâ mbe cì delè táánò me mbè kuu 'bá Ìzìriyéli gbí o mì Èlìsà tí mbe 'dòkò có mì Mbíri. Káa Èlìsà 'vala gbèe 'duù á 'do gbí òkò tí ndú lá, yí gii 'vala káa 'bí mbe cì gbaànjé ta rè wó a Nààmánì tí tende 'duù mbe gí 'do Síriyà.»

²⁸ Ndâ 'duù bàndò bà kili ndâ Jùdèyà gí bà ùlù Mbíri má gii 'di có tí nò náa Jézù 'dè ji ndú nò, tàkòcò ndú gii kpolo ngé ndii gí. ²⁹ Ndú gii njè gítí wó, bìndi ndú gii ja yí gí sè 'do bàndò bà ùlù Mbíri, ndú gii 'dò ta yí gí pí gú tí nó náa à bì gbata mì ndú ta yendi nò. À gbí muu ndú ta o tí nò a có bà 'va yí gí tàgbà gú 'do yaà kà. ³⁰ Káa yí gii ba to, co gbí òkò tí ndâ mbè 'duù tí nò, kú ya ta nó mì wó.

Jézù mòkò i 'do gbí muu 'bí 'dakò

³¹ Jézù gii njè nó 'do Názàrètì ya gí gbí gbata Kàpàrànwùmù á gbí to Gàlilèyà. Bìndi yí gii nìbà i ji ndâ 'duù kà ta rì bà wotí gbí tàkù mì ndâ Jùdèyà. ³² Nje ndâ 'duù gii 'dèè gítí wó gí, tacó yí 'dè có go i mì gba.

³³ Káa ta o tí nò 'bí 'dakò ta i-gbí-muu wò kuu gbí òkò tí ndâ 'duù tí nò mbe kili mí bàndò bà ùlù Mbíri nò. Má gii zeke'o, i tí nò gii tanga mítí 'dakò tí nò, bìndi yí gii tò kú ta kòcò wó gí yaà máa, ³⁴ «Si ze mí to! Àá mì lo ta ze a yè, ndí lo Jézù tí nó mbe gí 'do Názàrètì nó? Wò gí tacó bà bù ña ze? Ye òn wò ni tí 'duù tí nó náa à kaa wò ji Mbíri gí nó gí.»

³⁵ Káa Jézù gii do mítí i tí nò máa, «'Dù ngbii! Co 'do gbí muu wó gí!» I tí nó bà-i-nò gí 'va 'dakò tí nò mí to mí kuro ndâ 'duù, bìndi yí gii co 'do gbí muu wó ta bà bàkà vò i ta yí lá.

³⁶ Nje ndâ mbe òò ña i tí nò 'dáá gí giì 'dèè gí. Bìndi ndú giì 'bìtâ bà 'vee 'vé gbí òkò tí ndú máa, «Òjìnò a ña có yè ká nò? Yí kù 'dè có jì ndâ vò i-gbì-muu ndâ 'duù ta wotí go i mì gba káa ndú kù 'di có mì wó!» ³⁷ 'Do bà-i-nò, tàwo Jézù giì wu cee gbí wúngbó to tí nò léé gí.

Jézù 'vala ndâ 'bí mbe nò'o me mbè

³⁸ Jézù giì co 'do bàndò bà kili ndâ Jùdèyà gí bà ùlù Mbíri ya gí 'bá mì Sìmonè tí 'bí mbe tala có mì wó gbaànjé. Yí má giì yee kà, yí giì 'de na gè Sìmonè tí sè ta cô'o gbí diì wò ngé ndii gí. Ndâ 'duù mâ giì 'dè có jì Jézù, ³⁹ Jézù giì njè nó ya gí bà rò tíyò seè tí niì tí nò, bìndi yí giì 'dè có jì cô'o tí nò máa yí dò 'do gbí diì niì tí nò gí. Niì tí nò ngé giì a cónjórónjò gí yaà kù bàkà i-zó-zò jì ndú.

⁴⁰ Ri má giì ta gí, ndâ 'duù ñinó ta ndâ nambe ndú ta ndâ tende ña nò'o tí ndú nó giì tuṛu ndú 'dáá gí ya tí jì Jézù. Yí giì tee 'bì wó mítí ndú, bìndi ndú 'dáá gí giì 'vala gí. ⁴¹ Ndâ i delè giì co 'do gbí muu ndâ 'duù ñinó ta i gbí ndú nó me mbè, kù tò kù máa, «Wò á 'Viì-mì-Mbíri!» Káa Jézù giì do mítí ndâ i tí nò máa ndú dù ngbiì, tacó ndú òò yì ni tí Bìndi-Mbíri gí.

Jézù ma có mì Mbíri cee to 'dáá gí

⁴² Yé má bà giì bàkà bà ngbaanga to, Jézù giì co 'do gbí òkò tí ndâ 'duù gí ndii ta kpéetí wó. Ndâ 'duù giì pà bà tí wó, ndú mâ giì 'de yí gí, ndú giì bàkà có bà tii yí, máa yí njè nó 'do tí ndâ yì lá. ⁴³ Káa yí giì biya gí. Bìndi yí giì 'de có jì ndú máa, «Kózò tí ye bà ya gí bà ma Banga-Ngú-Có gítí ngú ña kèjì bà bàkà nambeè mì Mbíri ta ndâ 'duù jì ndâ 'duù gbí ndâ 'bí gbata delè. Tacó ñinò a nèté tí nó náa Mbíri tuu ye gí bà bàkà nó ká nò.» ⁴⁴ Bìndi yí giì dù kù nò ta bà ma Banga-Ngú-Có jì ndâ 'duù ta ndi tí ndâ bàndò bà kili ndâ Jùdèyà gí bá ùlù Mbíri cee gbí ndâ to 'bá mì ndâ Jùdèyà 'dáá gí.

5

Jézù ɾuka ndâ kpédélé mbe tala có mì wó

¹ Ta 'bí o gbaànjé si Jézù kù rò tíyò a tì kàpá Jènèsàrétì, ndâ 'duù me mbè kù giì tòò tí ndú tacó bà ya gí bà 'di có mì Mbíri 'do mì wó. ² Jézù mâ giì zeke'o, yí giì òò ndâ gbâ sósò'ò náa ndâ mbe gò ngo rò ndú mí gbí kàrà-kàrà ngo, bìndi ndú giì oloko 'do gbí ndú gí tà ngo, kù caka ndâ mbu mì ndú. ³ Jézù bà-i-nò giì o mí gbí 'bí gbâ gbaànjé, tí ñindi Sìmonè, bìndi yí giì 'dè có jì Sìmonè máa yí yèè yì ta gbâ gàà gí ɾo ngo. Sìmonè mâ giì bàkà ènò gí, Jézù giì kì tí wó á gbí gbâ ɾo ngo kù nià i jì ndâ 'duù.

⁴ Jézù mà gii nìbà i ji ndâ 'duù cee gî, yí gii 'dè có ji Sìmonè máa yí yèè ta gbâ gí bà wúlú ngo wàa yí 'ví 'va mbu, wàa yí bà zèè sè gî. ⁵ Káa Sìmonè gii 'visì có ji yí máa, «Ze 'va mbu 'do tí kùbòó too ta yé tí nó gî, káa ze zèè gbèè i lá, kpo 'duù mì ye. Káa wò má 'dè éno, ye bà bàkà go có mì lo nó gî.»

⁶ Ndâ Sìmonè mà gii 'va mbu go có tí nó náa Jézù 'dè ji yí nó, ndú gii woo sè tí ña ñinó náa sè bà yaka mbu mì ndú gii dù ká nji'dí. ⁷ Ndú bà-i-nò gii miyà 'bì ndú ji ndâ 'bí ka ndú mbe gò ngo máa ndú gí ta gbâ mì ndú ji ndâ yì. Ndâ ka ndú nó mà gii ya ta 'bí gbâ ji ndú gî, ndú gii woo sè yeke ndâ gbâ tí nó sósò'ò nó ta sè tí ña ñinò náa sè bà ta ngo mì ndú gii dù ká nji'dí.

⁸ Sìmonè mà gii ñò ña i tí nó mbe bàkà tí nó, yí gii kucuku muungbó wó mí kùro Jézù, bindi yí gii 'deke tí wó ji yí máa, «Ya 'do tí ye gî, Mbe tí ye! Tacó vò i mì ye me gbolò ngé ndii gî.» ⁹ Sìmonè 'dè có tí nó ji Jézù tacó nje ndú ta ndâ 'bí ka wó mbe gò ngo 'daá gî ta o tí nó 'dèè gítí ña seřè sè tí nó náa ndú zèè nó gî. ¹⁰ Ndâ Jákòmò ta ná'vindí wó Jòvànì, tí ndâ 'viì mì 'bí 'dakò ta řè wó a Zèbìdéyò, tí ndâ ka Sìmonè mbe gò ngo delè sósò'ò, gii si nje ndú ká tí nga.

Káa Jézù gii 'dè có ji Sìmonè máa, «Cì gúku lá, tacó wò bà gii zèè 'do tí kpónó kù ya gí kùro go ndâ sè tí nó a ndâ 'duù.» ¹¹ Ndú bà-i-nò gii ya ta ndâ gbâ mì ndú gí tí ngo, ndú gii jee ndâ i mì ndú 'daá gî 'bùřùkù mí to, bindi ndú gii ya kù nó á tàkò Jézù.

Jézù 'vala 'bí mbe cì

¹² Ta 'bí o gbaànjé si Jézù kuu gbí 'bí gbata, yí gii ñò 'bí 'dakò náa cì waaka yí volo gî. Mbe cì tí nó mà gii ñò Jézù, yí gii 'bu gbíro wó mí to mí kùro wó. Bindi yí gii 'deke tí wó ji yí máa, «Go bà ngbaranga kútí ye má kuu tí lo, wò bà bàkà gî, kpo 'duù!»

¹³ Jézù mà gii 'di có tí nó náa mbe cì tí nó 'dè nó, yí gii tee 'bì wó mítí mbe cì tí nó, ta bà 'dè có ji yí máa, «Ye bà bàkà gí! Si kútí lo 'ví dù ngbàrangà'i.» A káa pòó bà 'dè có tí nó mì Jézù, kútí mbe cì tí nó gii gí ngbàrangà'i gî.

¹⁴ Kútí 'dakò tí nó mà gii řo bindi cì gî, Jézù gii 'dè có ji yí máa, «Si 'bí 'duù gbaànjé 'ví ñò wó lá. Ya gí bà túbà tí lo ji bu-Mbířì, yí má 'dè có éno máa, cì cee 'do tí lo gí má kózò gî, wò 'ví ya gí bà waa mbelè go có mì Mòze, tacó bà túbà ji ndâ 'duù máa, wò gí tí cèè 'duù gî.»

¹⁵ Káa řè Jézù gii wu to ya me 'dú ndii ñinó sàà kùro nó gî. Tacó éno, ndâ 'duù me mbè gii kaa ya gí mì wó. Ndâ 'bí 'duù ya tacó bà 'di ndâ có mì wó, bindi ndâ 'bí tacó wàa yí 'ví 'vala ndâ yì 'do gbí nó'o. ¹⁶ Káa yí má dù gí yí kù co 'do

gbí òkò tí ndâ 'duù ya gítí bàndò ònó ta ndâ 'duù tí wálá nó ta kpéétí wó tacó bà 'deke tí wó jì Mbírì.

Jézù 'vala 'bí 'dakò mbe gbele've gí

¹⁷ Ta 'bí o gbaànjé si Jézù kù nìbà có mì Mbírì jì ndâ 'duù, ndâ 'bí mbe kpolo tí tàkù, ta ndâ 'bí mbe nìbà i mì ndâ Jùdèyà, mbe gí 'do Jèrùzàlémè, delè 'do ta gbí ndâ gbata gbí ndâ to Gàlìlèyà ta Jùdèyà 'dáá gí, ta o tí nò kuu gbí òkò tí ndâ 'duù tí nò náa yí kù nìbà i jì ndú nò. Yí delè kù 'vala ndâ mbe nò'o ta wotí mì Mbírì. ¹⁸ Mâ gù zeke'o, ndâ 'bí 'dakò gù làngà 'bí 'dakò mbe gbele've gí gí tí jì Jézù. Ndú gù jè ta bà rì ta yí gí tà'i tàkò Jézù, ¹⁹ káa à gù kpò ndú ngbàà gí, tacó ndâ 'duù nènèkè mí njekèjì go ndâ njílí tí nje gá. Tacó éno, ndú gù 'dò ta yí gí muu 'bá, ndú gù di muu 'bá gbúú-gbuu 'vii ta bàndò bà ki tí Jézù, bindi ndú gí yuu yí ta mbà tí nó náa ndú te ta yí nó gí to jì yí gbí òkò tí ndâ 'duù. ²⁰ Jézù mâ gù nò ò bà tee njembí ndâ 'dakò tí nò á mítí wó, yí gù 'dè có jì 'dakò tí nó mbe gbele've gí nó máa, «À si có gítí ndâ vò i mì lo mí to gí, kómbe ye.»

²¹ Ndâ mbe kpolo tí tàkù, ta ndâ mbe nìbà i mì ndâ Jùdèyà, mâ gù 'di có tí nó náa Jézù 'dè nò, ndú gù 'bità bà koṛo có gbí njembí ndú máa, «Dakò tí nó mbe kù 'dè zu có gí bà tí Mbírì nó a 'di? Wotí bà je à-cee-gí gítí ndâ vò i mì ndâ 'duù á bindi Mbírì a i tí 'di?»

²² Káa Jézù gù 'di gbí ò bà koṛo có mì ndú nò gí. Tacó éno, yí gù 'vee ndú máa, «Yo kù koṛo ò có tí nó á tacó yè?» ²³ À kpolo a bà 'dè có máa, «À si có gítí ndâ vò i mì lo mí to gí,» wèè, à kpolo a bà 'dè có máa, «A gí yaà, wàa wò 'ví te kpâ-sili mì lo, wàa wò 'ví nò nó?» ²⁴ À má éno, ye kpónó bà túbà jì yo éno máa, à tí 'Vii-mi-'Dakò a wotí tacó bà je à-cee-gí gítí ndâ vò i.»

Yí bà-i-nò gù 'dè có jì 'dakò tí nó mbe gbele've gí nó, máa, «A gí yaà, wò 'ví te kpâ-sili mì lo, wàa wò 'ví njè nó ya gí 'bá go có tí nó gbí nje ye nò.» ²⁵ 'Dakò tí nó ngé gù a gí yaà cónjórónjoo mí kuro ndâ 'duù, yí gù te mbà tí nó náa à làngà ta yí gí tí jì Jézù nó, bindi yí gù 'bì nó kù ya gí 'bá ta bà ùlù Mbírì. ²⁶ Nje ndâ 'duù 'dáá gí gù 'dèè gí, bindi ndú gù 'bità bà ùlù Mbírì ta gúku, máa, «Ze wúnó ò i-seṛè gí!»

Jézù tè'é tí Lévi

²⁷ Jézù mâ gù njè nó 'do bàndò bà 'vala 'dakò tí nó mbe gbele've gí nò, yí gù nò 'bí 'dakò, tí mbe kili i-mírì, ta re wó a Lévi, kù ki tí wó to á tàgbà 'bá bà kili i-mírì. Jézù bà-i-nò gù tè'é tí Lévi, máa, «Gí gí bà dù tí 'duù mì ye.» ²⁸ Lévi bà-i-nò gù jee ndâ i 'dáá gí mí to, bindi yí gù ya gí bà dù tí 'duù mì Jézù.

29 Bìndi Léví gii te wiři mí tí Jézù. Ndú ta o tí nò gii kili ta ndâ 'bí ka wó mbe kili i-mírì, ta ndâ 'bí 'duù me mbè, kù zò i-wiři tí nò náa yí bàkà ji Jézù nò. 30 Ndâ 'bí mbe kpolo tí tàkii mì ndâ Jùdèyà, ta ndâ 'bí kpo-kpò mbe 'di gbí-o mì ndú mâ gii ò ndú, ndú gii 'dè kòlòwò ji ndâ mbe tala có mì Jézù, máa, «Yo kù zò i ta ndâ mbe kili i-mírì, gii je ndâ mbe bàkà vò i, tacó yè?»

31 Káa Jézù mâ gii 'di có tí nò, yí gii 'visì có ji ndú máa, «A ndâ 'duù ònó ta sé'i tí ndú nó ká kù pà mbe yeè. Nèté mì ndâ 'duù ònó ta sé'i tí ndú wálá nó ta mbe yeè wálá. 32 Ye gii me tacó bà tè'é tí ndâ tó 'duù lá. Ye gii a i tacó tí ndâ mbe bàkà vò i, tacó wàa ndú 'ví 'visì muu ndú 'do tí ndâ vò i mì ndú gí.»

Bà tò kponje gítí bà kònò go

33 Ndâ 'bí 'duù bà-i-nò gii 'dè có ji Jézù, máa, «Ndâ mbe tala có mì Jòvànì tí mbe caka tí ndâ 'duù ta ndâ mbe tala có mì ndâ mbe kpolo tí tàkii mì ndâ Jùdèyà ta o 'dáá gí kù kònò go, ta bà 'deke tí ndú ji Mbírì, káa ndâ mbe tala có mì lo kù zò i, ndú delè kù njù ngo.»

34 Káa Jézù gii 'vee ndú, máa, «Yo kù kořo có máa ndâ wiři bándò bà ko niì kù kònò go ta o tí nó náa nambe ndú tí nó mbe kù kò niì nó kuu ta ndú? 35 Káa ři bà je nambe ndú mbe kù kò niì nó 'do tí ndú ká kèjì; wélégí, ònò bà gii dù a ři bà 'bità bà kònò go mì ndú.»

36 Jézù gii lòkò'bò 'bí có ji ndâ 'duù tí nò káká'i máa, «'Bí 'duù jé mbe yaka gbí ngú bòngò mì wó tacó bà cu ta řo ká gbí ká zì bòngò wálá. Yí má bàkà ènò, yí bà yaka gbí ngú bòngò mì wó gí, káa ndâ ngú bòngò ta ká ònó bà te banga 'vii wálá. 37 'Bí 'duù delè jé mbe fuu pe ngú cù mí gbí ká kàřà ònò náa gbí wuuku gí nó wálá. Tacó yí má bàkà ènò, pe ngú cù bà ba ta kàřà gí. Bìndi yí bà bè gbí ndâ pe ta kàřà só gí. 38 À kù fuu pe ngú cù ta o 'dáá gí ká mí gbí kpo kàřà. 39 'Bí 'duù ta go bà njù lí pe tí wó gí tàkò gó pe nò wálá, tacó a gó pe ká niì có tí lí pe.»

6

Ndâ mbe tala có mì Jézù kpařaka muu cù ta ři bà wotí gbí tàkii mì ndâ Jùdèyà

1 Ta 'bí ři bà wotí gbí tàkii mì ndâ Jùdèyà gbaànjé, si Jézù ta ndâ mbe tala có mì wó kù ndii ta nó ta ndi gbí ndâ njí, ndâ mbe tala có mì wó gii dù kù nò ta bà kpařaka muu cù kù tořo gí nje ndú tí 'veè. 2 Ndâ 'bí mbe kpolo tí tàkii mì ndâ Jùdèyà mâ gii ò ndú tí , ndú gii 'vee ndú máa, «Yo kù

bàkà i ñìnó náa à me yí lá nó ta ɾi bà wotí gbí tàkìì mì ndoo tacó yè?»

³ Káa Jézù gii 'visì có ji ndú á muu ndâ mbe tala có mì wó máa, «Yo jé 'di có tí nó gbí wáràgà mì Mbíri gítí ña i tí nó náa Dàvidè tí gbolò gba bàkà dígísèé si ndú ta ndâ 'duu mì wó ta go tí ndú nó lá? ⁴ Có tí nó máa, yí gii ɾi gí tà'i 'bá-Mbíri, yí gii te i-zó-zò tí nó náa à ci ji Mbíri nó, yí má gii zò gí, yí gí te sè ji ndâ 'duu mì wó, ndú delè gii zò gí. Káa à má gbí tàkìì mì ndoo tí ndâ Jùdéya, ndâ cèè 'duu zò i-zó-zò tí nó náa à ci ji Mbíri nó lá. À káa ndâ bu-Mbíri ká kú zò .»

⁵ Káa Jézù gii yee nje có mì wó ji ndú máa, «'Viì-mì-'Dakò a mbe tí ɾi bà wotí gbí tàkìì mì ndâ Jùdéya.»

Jézù 'vala 'bí 'dakò ta 'bì wó pizoo gí

⁶ Ta 'bí ɾi bà wotí gbí tàkìì mì ndâ Jùdéya á bìnɗi ñìnò, Jézù gii ya gí bándò bà kili ndâ Jùdéya gí bà ùlù Mbíri. Bìnɗi yí gii ɾi gí tà'i kú nìbà i ji ndâ 'duu sù 'bí 'dakò ta 'bí wó ñìnó gbí kù'bì nó pizoo gí kú gbí òkò tí ndâ 'duu kà. ⁷ Ndâ 'bí mbe kpolo tí tàkìì mì ndâ Jùdéya, ta ndâ mbe nìbà tàkìì mì ndú gii dù jé kú zeke Jézù, máa yí má 'vala 'dakò tí nó ta ɾi bà wotí gbí tàkìì mì ndâ Jùdéya gí, wàa ndâ yí 'ví 'de nderè bà kpì ngbàngà tí wó. ⁸ Káa Jézù gii 'di gbí ña bà koɾo có mì ndú nó gí. Tacó éno, yí gii 'dè có ji 'dakò tí nó ta 'bì wó pizoo gí nó máa, «A gí yaà! Co ya gí bà ɾò tíyò á kùɾo ndâ 'duu.»

'Dakò tí nó má gii co gí kùɾo ndâ 'duu go có mì Jézù nó gí, ⁹ Jézù gii 'vee ndú máa, «Tàkìì mì ndoo ùnje ji ndoo a i gítí bà bàkà i ngàyi 'do gbí òkò tí ndâ bà bàkà tó i ta bà bàkà vò i ta ɾi bà wotí? Káa à má 'do gbí òkò tí ndâ bà 'vala ku ta ba zi ku, à nìkì a ngàyi?» ¹⁰ Yí bà-i-nò gii zeke'o jèlè to, bìnɗi yí gii 'dè có ji 'dakò tí nó ta 'bì wó pizoo gí nó máa, «Ya'va gbí 'bì lo.» 'Dakò tí nó má gii ya'va gbí 'bì wò, 'bì wó gii gí nìkì maa gí.

¹¹ Sè bà ba ndâ kpo 'duu mì ndâ Jùdéya gii dù ká nji'dí ta sé bà ñò ña i tí nó, bìnɗi ndú gii toko có tacó bà pà kèjì gítí ña i ñìnó náa ndâ yí 'ví bàkà ta Jézù nó.

Jézù ɾuka ndâ tú mì wó muu'bì-nje só

¹² Ta 'bí ɾi gbaànjé gbí òkò ndâ sili tí nó, Jézù gii co ya gí pí gú tacó bà 'deke tí wó ji Mbíri. Yí gii dù pí gú kà kú 'deke tí wó ji Mbíri ta bèbìlì tí nó too yé gí. ¹³ Yé má gii too gí, yí gii kili ndâ mbe tala có mì wó, bìnɗi yí gii ɾuka ndâ 'duu muu'bì-nje só 'do gbí òkò tí ndú, bìnɗi yí gii kpì ɾè mí muu ndú máa ndú a ndâ tú mì yí. ¹⁴ Ñìnó a ɾè ndâ 'duu tí nó náa Jézù ɾuka ndú tí ndâ tú mì wó nó ká nó: ndâ Simónè tí nó náa yí kpì Piyétòrò mítí wó nó, ta ná'vindí wó Àndèréya,

gii je Jákòmò, gii je Jòvànì, gii je Filípò, gii je Bàràtòlòméyò,
 15 gii je Mátéyò, gii je Tòmázò, gii je Jákòmò tí nó tí 'viì mì
 Àliféyò, gii je Simónè tí nó ta 'bí rẹ wó a Tó-'viì-'bá nó, 16 gii
 je Júdá tí nó tí 'viì mì Jákòmò nó, gii je Júdá Ìsikàriyótè tí
 nó mbe gii cu gòmbò tí wó nò.

Ndâ 'duù me mbè kaa ya gí tàkò Jézù

17 Jézù mà gii yaaka ta ndâ 'duù tí nó muu'bi-nje só náa
 yí bàkà ndú tí ndâ tú mì wó nó 'do pí gú gí tàbù to gí, ndú
 gii 'de ndâ mbe tala có mì wó, ta ndâ 'duù me mbè mbe kaa
 kú ya gí tàkò ndú kili kú ùndi ndú pí 'bí kpáká'và to. Ndâ
 'duù ta o tí nó gí 'do gbí ndâ to Jùdéyà 'dáá gí. Ndâ mbe gii
 'do Jèrùzàlémè, ta ndâ mbe gí 'do yì ngo gbí ndâ to Tírò ta
 Sìdónì. 18 Ndâ 'bí 'duù gbí òkò tí ndú kaa ya tacó bà 'di ndâ
 có mì Jézù, káa ndâ 'duù ñinó ta nò'o tí ndú nó, kaa ya tacó
 wàa yí 'ví 'vala ndâ yì. Ndâ 'duù ñinó ta ndâ i-gbí-muu ndú
 nó ya tacó wàa yí 'ví mòkò ndâ i tí nó 'do gbí muu ndâ yì
 gí. 19 Ndâ mbè 'duù tí nó 'dáá gí kú kùkù to tacó bà tee 'bi
 ndú mítí wó, tacó wotí bà 'vala ndâ 'duù tí nó mbe kú co
 'do gbí dii wó nó kú 'vala ndú.

Jézù nibà i jì ndâ 'duù

20 Jézù gí zeke'o tí ndâ mbe tala có mì wó ngbóó, bìndi yí
 gii 'dè có jì ndú máa,

«Yo tí ndâ mbe yê, a ndâ mbe tó pá,
 tacó 'bá mì Mbíri tí gba a i mì yo.

21 «Yo tí ndâ mbe kú kònò go, a ndâ mbe tó pá;
 tacó yì yo bà yè gí.

«Yo tí ndâ mbe kú wa gbí, a ndâ mbe tó pá;
 tacó yo kèjì gí bà ño 'di.

22 «À tí yo a tó pá ta o tí nó náa ndâ 'duù má kú sogo yo,
 ndú má kú mò yo 'do tí ndú gí ndii, ta bà 'dè ndâ có ñónókó
 gítí yo, ta bà volo rẹ yo, á muu 'Vii-mi-'Dakò. 23 Yo 'ví dù ọ
 ta líkí'o ta o tí nó náa ndú má kú bàkà ndâ i tí nó mítí yo
 nò, tacó gbolò mboo tàkò ndâ i tí nó kú ù ndi yo gbíri, tacó
 ndâ ká gù ndú dígísèè kú mèèkè'i tí ndâ mbe 'dòkò có mì
 Mbíri ká ènò.

24 «Káa yo tí ndâ mbe kú tee njembí yo kpónó ká mítí ndâ
 kpò-kpò i mì yo á muu to tí nó bà ñò mítí yo,
 tacó yo 'de bà tó i ñindi yo cee gí.

25 «Yo tí ndâ mbe kú da nó gbí i-zó-zò kpónó bà ñò mítí yo,
 tacó yo kèjì gí bà zò go.

«Yo tí ndâ mbe kú ño 'di ta yéjì kpónó bà ñò mítí yo,
 tacó yo bà gii tùgàzù ta ngo-ọ tà ọ yo.

²⁶ «Yo tí ndâ 'duù tí nó náa ndâ 'duù 'daá gî kû là tà ɾo yo kpónó nó bà ñò mítí yo, tacó ñìnó a gbèe ña i tí nó dígísèé náa ndâ ká gù yo kû me ta ndâ sú mbe 'dòkò có mì Mbírì.

Zè ndâ ku'dì tí lo nìkì maa

²⁷ «Káa ye kû 'dè có jì yo tí ndâ mbe kû 'di có mì ye kpónó nó máa, yo 'ví zè ndâ ku'dì tí yo nìkì maa, yo 'ví bàkà tó i jì ndâ mbe kû sogo yo. ²⁸ Yo 'ví kùya 'dê ngo cù mítí ndâ mbe kû see yo. Wàa yo delè 'ví 'deke tí yo jì Mbírì tacó tí ndâ mbe kû mèèkè'i tí yo.

²⁹ «'Bí 'duù má gbì gbí tù lo gbaànjé, wò 'ví 'visì kè'bí jì yí wàa yí 'ví gbì gí tàkò ñìnò náa yí gbì nò kpèkù. 'Duù má ja wòkò bongo mì lo 'do tí lo gí, wò 'ví ja ndò ñìnò gbímí lo nó jì yí gí tàkò. ³⁰ 'Duù má yù i 'do tí lo, wò 'ví zì 'do tí wó lá. 'Duù má aaka i 'do 'bì lo, wò 'ví je ndi i tí nò 'do mì wó káká'i lá. ³¹ Wò 'ví bàkà ta ndâ 'duù káa ña i tí nó ta go tí lo máa ndú 'ví bàkà ta wò nò.

³² «Yo má zè tí tó jé káa ndâ 'duù tí nó mbe zè yo tí tó nó, yo bà 'de gbí a yè? Tacó à kpétí káa ndâ 'duù tí nó mbe ñò dúú kpokèjì bà bàkà nambeè ta Mbírì ni lá nó, ndú kû bàkà nambeè jì ndâ mbe bàkà nambeè á jì ndú. ³³ Yo má bàkà tó i ká jì ndâ mbe bàkà tó i jì yo, nderè bà bàkà tó i mì Mbírì jì yo 'ví dù a yè? À kpétí káa ndâ mbe ñò dúú kpokèjì bà bàkà nambeè ta Mbírì ni lá nó, ndú kû bàkà tó i gbí òkò tí ndú. ³⁴ Yo má wù i ká ta ndâ 'duù tí nó náa yo kû koɾo có máa ndú bà dele ndí jì yo gí nó, Mbírì 'ví bàkà nambeè jì yo gbí ká có yè? Ñìnò me gbèe ña i tí nó náa ndâ 'duù tí nó mbe ñò dúú kpokèjì bà bàkà nambeè ta Mbírì ni lá nó kû bàkà nó lá? ³⁵ Yo zè ndâ ku'dì tí yo nìkì maa, yo 'ví bàkà tó i jì ndú. Yo 'ví bàkà tó i jì 'duù ta bà koɾo có máa, a má taàbé yí 'ví tù 'bì wó jì yo nò lá. Yo má bàkà go ndâ có mì ye nò gí, Mbírì bà bàkà tó i jì yo me gbolò, yo delè bà dù tí ndâ 'dóó 'vii mì Mbírì á ngéé gbírì, tacó yí kû bàkà nambeè jì ndâ 'duù ñìnó mbe ñò nambeè ni lá nó, ta ndâ vò 'duù. ³⁶ Yo ñò yè ɾo ndâ 'duù, tacó Bu yo tí Mbírì a mbe ñò yè ɾo ndâ 'duù.

Có gítí bà 'viiki ndâ 'bí ka tí

³⁷ «Yo 'viiki ndâ 'duù lá, tacó wàa Mbírì 'ví 'viiki ta yo lá. Yo o gítí bà waa có mítí ndâ 'duù lá, tacó wàa Mbírì 'ví waa ta có mítí yo lá. Yo si có gítí ndâ mbe bàkà vò i jì yo mí to, tacó wàa Mbírì 'ví je ta à-cee-gí gítí ndâ vò i ñìndi yo. ³⁸ Yo je i jì ndâ 'duù, yo má je i jì ndâ 'duù, Mbírì bà bàkà a cénjènjè mí tí ká'i bà je ta i jì yo, yí gù sene, ngo ɾo máa yee to gí, yí bà gù je jì yo. Tacó Mbírì bà 'vii i jì wò ká ta gbèe ká'i tí nó náa wò 'vii ta i jì 'bí ka lo, nò.»

³⁹ Jézù giì 'vee ndú gbí lòkó'bò máa, «Mbe sú ọ́o má ja 'bí ka wó mbe sú ọ́o, ndú bà 'va tí ndú ta yí gbí guù wálá? ⁴⁰ Mbe tala i ọ̀ò i ndii mbe kù nìbà i ji yí lá. Káa mbe nìbà i ji 'duù má yù yí ngbóó gí, 'bè gbí ọ́a i mì ndú wálá.

⁴¹ «Njì ngoò má kuu ta ọ́o lo, wò bà me ta bà ọ̀ò léé njú to a tà ọ́o 'bí nambe lo ée? ⁴² Wò bà 'dè nje lo tacó bà 'dè có ji nambe lo máa yí yèè dè jí mì lo wàa wò 'ví òlò njú to 'do tà ọ́o wó, 'do kòtí 'di, ta njì ngoò á tà ọ́o lo, ndi lo bô mbe là ngo mè tí ka wó si ọ̀ndi wó mítí wó? À má éno, pà 'bí 'duù, wàa yí má òlò njì ngoò 'do tà ọ́o lo gí, wò 'ví giì òlò njú to 'do tà ọ́o 'bí ka lo.

⁴³ «Mù mbe jì'vì lá jé ọ́i vò ndo mù lá. Mù mbe jì'vì gí delè jé ọ́i tó ndo mù lá. ⁴⁴ Tacó à kù ọ̀ò ọ́a mù ni ká mítí ndo wó. À jé ọ́uka ndo bàà 'do tà mù kpeřè lá. À delè jé ọ́uka ndo mbiigá 'do tà mù ga'dí lá. ⁴⁵ Tó 'duù kù bàkà káa ndá tó i tí nó mbe yè yí wó géjé-géjé gí. Vò 'duù delè kù bàkà káa ndá vò có tí nó mbe yè yí wó díí gí. Tacó nje 'duù kù 'dè có ká gítí ọ́a i ọ̀nó á gbí yí 'duù tí nó nò.

Ọ́a ndá mbe gèè 'bá sósò'ò

⁴⁶ «Yo kù 'dè có máa ye a Mbe tí yo tacó yè, káa yo 'di có mì ye lá? ⁴⁷ Ye kpónó bà túbà tí ọ́a 'duù ọ̀nó mbe gí jí mì ye, yí giì 'di ndá có mì ye, bìndi yí giì bàkà go ndá có tí nó náa ye 'dè ji yí nó, nò. ⁴⁸ Ọ́a 'duù tí nó go mbe gèè 'bá ọ̀nó mbe duu guù ndá kpalà 'bá mì wó ngé miři 'bí wó gí. Ngo giì ò có tàkò 'bá tí nó, káa 'bá tí nó giì ọ́ò ká ngiki tíyò, tacó à gèè me tí i-'di lá. ⁴⁹ Káa 'duù ọ̀nó mbe 'di ndá có mì ye, káa yí bàkà go ndú lá, go 'duù mbe duu ta ndá kpalà 'bá mì wó coko'do-cókó'dó. Ngo mà giì ò có tàkò 'bá tí nó, à giì 'va tí to, si gbèè kpalà mí yaà lá.»

7

Jézù 'vala bòò mì 'bí Ròmánò tí kùro ndá àsikéři

¹ Jézù mà giì cee ta bà 'dè ndá có tí nó nje wó nó ji ndá 'duù 'dáá gí, yí giì njè nó ya jí gbí gbata Kàpàrànáwùmù. ² Mà giì zeke'o, 'bí 'dakò tí 'duù Rómà, tí kùro ndá àsikéři zì'duù-vò, náa kpóló-kpolo bòò mì wó ta nò'o tí wó náa yí kù ù káa ndi sè o mì wó, ³ mà giì 'di có tí Jézù, yí giì tuu ndá 'bí kpo 'duù mì ndá Jùdéyà, máa ndú ya jí bà tè'é tí Jézù máa yí gí jí bà 'vala bòò mì yì. ⁴ Ndá kpo 'duù tí nó giì ya jí mì Jézù, ndú mà giì 'dè có tí nó náa kùro ndá àsikéři tí nó tuu ta ndú nó ji yí gí, ndú giì 'deke tí ndú ji yí ta wotí tí máa, «'Dakò tí nó 'vii tí ọ́a 'duù ọ̀nó náa wò 'ví konì yí nó ngé ma. ⁵ Tacó yí bàkà nambeè ji ndá 'duù mì ndoo ngé. À

delè a yí ká bì bàndò bà kili ndâ Jùdéyà gí bà ùlù Mbírì tí nó kpónó á tíyò nó jì ndoo.»

⁶ Jézù mâ gii 'di có mì ndâ kpo 'duù tí nò, ndú gii njè nó ta ndú kù ya gí 'bá mì kùro ndâ àsikèrì tí nò. Ndú mâ gii dooko gí 'bá mì kùro ndâ àsikèrì tí nò gí, ndú gii 'dè ndâ 'bí kómbe kùro ndâ àsikèrì tí nò náa yí tuu ndú máa, ndú ya gí bà 'dè có jì kpo 'duù tí nò tí Jézù nò máa, «Mbe tí ye, yeeke tí lo ta bà gí gí 'bá mì ye lá, tacó ye 'vii tí 'duù ñinó náa wò 'ví rì gí tà'ì mì ye nó lá, ⁷ tacó éno, ye gbì gbì njembí ye tacó bà ya gí mì lo lá. 'Dè káa có ta nje lo wàa bòò mì ye bà 'vala gí. ⁸ Tacó ye delè a 'duù ta ndâ kpo-kpò 'duù kuu kùro ye, ye delè a gbolò 'duù kùro ndâ àsikèrì, náa ye má tè'é tí àsikèrì, yí kù gí gí tà é mì ye. Ye delè má je nó jì àsikèrì, yí kù ya ta nó tí nò. Ye má 'dè có jì bòò mì ye máa yí bàkà i ñinó, yí kù bàkà .»

⁹ Jézù mâ gii 'di có tí nò náa 'dakò tí nò tuu ta ndâ 'duù jì yí nò, nje wó gii 'dèè gí. Bìndi yí gii 'visì tí wó gítí ndâ 'duù tí nó méé-me-mè mbe kù ɾu ndi wó nó, yí gii 'dè có jì ndú máa, «À kpèti ká 'do gbí òkò tí ndâ Ìzìriyèlì, ye jé 'dé 'bí 'duù gbaànjé mbe tee njembí wó mítí Mbírì á go i mì 'dakò tí nò lá!» ¹⁰ Ndâ 'dakò tí nò náa kùro ndâ àsikèrì tí nò tuu ndú jì Jézù nó mâ gii delè ndi ndú gí 'bá, ndú gii 'de bòò mì wó a gí yaà 'do gbì nò'o gí.

Jézù 'vala 'vii mì 'bí nawù ku

¹¹ Jézù bàkà me gbolò o bìndi bà 'vala bòò mì kùro ndâ àsikèrì tí nò lá, bìndi ndú gii njè nó ta ndâ mbe tala có mì wó 'do Kàpàrànáwùmù kù ya gí gbí gbata Nàyíni. Ndâ 'duù me mbè gii ki 'do gbí gbata Kàpàrànáwùmù kù ko ndú.

¹² Ndú mâ gii dooko gí njekèjì ndùgù bà rì gí gbí gbata Nàyíni gí, ndú gii 'de ndâ 'duù kù te ku 'bí 'dakò 'do gbí gbata gí sè tacó bà ya gí bà duu yí. 'Dakò tí nò mbe cì nò a gbèè 'vii mì nawu wó, káa nawu wó delè a nawù ku. Ndâ 'duù gii ki 'do gbí gbata kí-kí kù ko tàkò ku ta ndâ niì tí nò.

¹³ Mbe tí ndoo mâ gii ñò nawu 'dakò tí nò mbe cì nò, yè ɾo wó gii bàkà yí ngé ndii gí. Yí bà-i-nò gii 'dè có jì niì tí nò maa, «Wa gbí lá.» ¹⁴ Bìndi yí bà-i-nò gii ba to co gbí òkò tí ndâ 'duù ya gí mì ndâ 'duù tí nó mbe kù te ku nó, bìndi yí gii tee 'bì wò mítí mbà tí nó náa ndâ 'duù kù te ta ku nó. Ndâ 'duù tí nó mbe kù te ku nó mâ gii ɾò tíyò gí, Jézù gii 'dè có jì 'dakò tí nò mbe cì gí nò, máa, «Ye kù 'dè có jì wò máa, wò a gí yaà, ndí lo 'vii-'dakò.» ¹⁵ 'Dakò tí nò gii a kù ki tí wó to, bìndi yí gii 'bità bà 'dè có, bìndi Jézù gii je yí jì nawu wó.

¹⁶ Gúku bà-i-nò gii bàkà ndâ 'duù 'dáá gí ngé ndii gí. Bìndi ndú gii 'bità bà ùlù Mbírì máa, «Gbolò mbe 'dòkò

có mì Mbíri co mí gbí òkò tí ze gí! Mbíri co wiři gí mì ndâ 'duù mì wó gí.» ¹⁷ Tàwo có tí nò gii ya cee 'bá Jùdèyà, ta sè ndâ 'bí to ñinó dè-dè nó 'dáá gí.

Jòvànì tí mbe caka tí ndâ 'duù 'vee Jézù

¹⁸ Ndâ mbe tala có mì Jòvànì tí mbe caka tí ndâ 'duù mà gii ya gí bà dità ndâ i tí nó 'dáá náa Jézù bàkà nó ji Jòvànì, Jòvànì gii ruka ndâ 'duù sósò'ò 'do gbí òkò tí ndú, ¹⁹ bìndi yí gii tuu ndú, máa ndú ya gí bà 'vee Mbe tí ndoo máa, «Wò a 'duù tí nó náa Jòvànì 'dè có táánò máa yí kèjì nó wèè, ze ùndi 'duù tí nó?»

²⁰ Ndâ 'duù mì Jòvànì náa yí tuu ndú nó mà gii yee mí Jézù, ndú gii 'dè có ji yí máa, «À tuu ze a Jòvànì tí mbe caka tí ndâ 'duù, máa, ze gí gí bà 'vee wò, máa, «Wò a 'duù tí nó náa à máa wò kèjì nó, wèè, 'duù tí nó ká kpòò kèjì?» »

²¹ Ndâ mbe tala có mì Jòvànì náa yí tuu ndú nó gii yee mì Jézù ta o tí nó si yí kuu gbí nètè bà 'vala ndâ 'duù 'do gbí ndâ n'ò'ò mì ndú, ta bà mòkò ndâ i 'do gbí muu ndâ 'duù, ta bà njaanga ɾo ndâ mbe sú ɾo. ²² Ndú mà gii 'vanda ndi có tí nó náa mbe ñibà i ji ndú tuu ta ndú nó, ji Jézù, Jézù gii 'visì có ji ndú máa, «Yo dele ndi yo ya gí bà dità ndâ i ñinó náa yo ñò ta ɾo yo nó, ta ndâ có ñinó náa yo 'di ta tù yo nó ji Jòvànì: ndâ 'duù tí nó táánò tí ndâ mbe sú ɾo nó kpónó kú zeke'o, ndâ 'duù tí nó ta kò ndú mbe gbele'vee gí nó kú nó kú kútí ndâ mbe cì kpónó ɾo gí, ndâ mbe sú tù kú 'di có, ndâ 'duù ñinó mbe cì gí nó kú a gí yaà, à kú ma Banga-Ngú-Có mì Mbíri ji ndâ mbe yè. ²³ Káa yo 'ví 'dè có ji yí máa, 'duù ñinó mbe me kpiiki-kpiiki gítí bà ùnje gítí ye lá nó a gbolò mbe tó pá.»

²⁴ Ndâ 'duù mì Jòvànì náa yí tuu ndú nó mà gii njè nó gí, Jézù gii 'bità bà 'vee ndâ mbè 'duù tí nó mbe tì mí mì wó nó gítí Jòvànì, máa, «Yo táánò kú kaa 'do gbí ndâ gbata ya gí gbí kángáá nga ngoò gí bà ñò a yè? Gí bà ñò nji ngba náa pípiri kú pì yí mò éno, mò ézò? ²⁵ Yo kaa ya gí bà ñò a yè? Gí bà ñò 'bí 'dakò mbe zaa ta ndâ banga bongo? Ndâ mbe kú zaa ta ndâ banga bongo kú dù a i 'bá mì ndâ kpo-kpò gba! ²⁶ Káa 'dóó i tí nó náa yo kaa ya gí bà ñò nó a ña yè? Gí bà ñò mbe 'dòkò có mì Mbíri? Njìnò a nderè bà ya yo ká nó. Káa 'duù tí nó me gbolò ndii mbe 'dòkò có mì Mbíri gí.

²⁷ 'Dakò tí nó a 'duù tí nó náa a cu có gítí wó mì gbí wáràgà mì Mbíri máa, Mbíri máa, «Nògí! Ye kèjì gí bà tuu tú mì ye gí kùro lo, gí bà 'viindi kpokèjì tacó tí lo,» nò. ²⁸ Ye kú 'dè có jí yo máa, 'bí 'duù náa a nù ká jò yí mbe me gbolò ndii Jòvànì muu to tí nó wálá. Káa kpètí ká éno, cèè táángbà 'duù sínò gbí òkò tí ndâ bòò-gba mì Mbíri me gbolò ndii yí gí.»

29 Ndâ cèè 'duù 'dáá gî, ta ndâ mbe kili i-mírì mâ gî 'di ndâ có tí nò náa Jézù 'dè gítí Jòvànì nó, ndú gî ùnje gítí có mì Mbírì gî, bìndi Jòvànì gî caka tí ndú gî. 30 Káa à káa ndâ mbe kpolo tí tàkì, ta ndâ kpo-kpò mbe 'di gbí tàkì mì ndâ Jùdèyà ká gî kpò có tí nó náa Mbírì 'dè jì ndú nó ta bà biya bá caka tí ndú mì Jòvànì gî.

31 Káa Jézù gî 'vee ndâ mbè 'duù tí nò máa, «À má éno, ye kpónó 'ví 'vii ndâ 'duù tí nó gbí o tí nó nó mítí yè? Ndú bà dù go ña yè? 32 Ndú go ndâ 'vii mbe kili ta bà muu ndú tende-tende mí gbí dùpì kù ño 'dì. Bìndi ndâ 'bí 'duù gî dù á bàndò mì ndú gî yuu nje ndú jì ndâ 'bí ka ndú máa, «Ze cè cè bà ko ni jì yo, káa yo dù ɾu lá! Ze gî cè cè ku jì yo, káa yo wa gbí lá!» 33 Tacó Jòvànì tí mbe caka tí ndâ 'duù táánò gî gí to nô, yí táánò me mbe zò i lá, yí delè me mbe njù pe lá. Káa nje yo táánò gî dù gítí wó máa, a i ká gbí muu wó! 34 Káa 'Vii-mì-'Dakò gî gî kù zò i, ta bà njù pe, káa yo gî 'visì nje yo máa, «Nò káa ña 'dakò tí nó gî! Yí a mbe gàmàtà, tí vò mbe njù pe, tí kómbe ndâ mbe kili i-mírì ta ndâ i-tà-zùkùmèè!» 35 Kpètí ká éno, à káa ndâ mbe ùnje gítí éno máa, Mbírì a mbe 'di gbí-o, ká bà 'dè yúcó.»

Simónè te wiri mítí Jézù

36 Ta o tí nò, 'bí mbe kpolo tí tàkì mì ndâ Jùdèyà gî tè'è tí Jézù gítí i-zó-zò á 'bá mì wó. Káa si ndú kù zò i, 37 'bí ni náa ɾè wó volo ta ba bàkà vò i gî mâ gî 'di có tí Jézù, yí gî ɾì gí tàkò ndú tà'i ta pó bàà gbí ká'i-bàà náa à kirì 'do tí díí, si ndú kù zò i. 38 Yí gî ɾò tíyò á seè kò Jézù náa yí paraka gí ndii nó, kù wa gbí ta bà 'dù ngo-ɾo wó mítí ndâ kò Jézù. Bìndi yí gî kucuku muungbó wó mí to, yí gî toɾo ngo-ɾo wó nò 'do tí ndâ kò Jézù ta se muu wó. Bìndi yí gî no tí ndâ kpàzà kò Jézù ta nje wó, yí gî yee pó bàà mítí. 39 'Dakò tí nò tí mbe kpolo tí tàkì mì ndâ Jùdèyà náa Jézù kù zò i á 'bá mì wó nó mâ gî ño ña i tí nò náa vò ni tí nò kù bàkà ta Jézù nò, yí gî 'bità bà koɾo có máa, «'Dakò tí nó kùtáá má dú káa mbe 'dòkò có mì Mbírì, yí bà ño ña vò ni tí nó mbe kù gbala yí nó ni gî.»

40 Káa Jézù gî 'dè có a i jì mbe kpolo tí tàkì mì ndâ Jùdèyà tí nò, ta ɾè wó a Simónè, náa ndú kù zò i 'bá mì wó nó máa, «'Bí có kuu mì ye tacó bà 'dè jì wò, Simónè.»

Káa Simónè gî 'visì có jì Jézù máa, «'Dè có mì lo, Mbe ni bà i.»

41 Jézù bà-i-nò gî lòkò'bò có jì Simónè máa, «'Bí 'dakò dígísèé tí mbe da i gî 'vii cù jì ndâ 'bí 'dakò sósò'ò, máa ndú má bàkà gî, wàa ndú 'ví dele ndí jì yì. Yí 'vii jì 'bí 'duù a jú-kèè zì'duù-gbaanjé. Yí gî 'vii jì 'bí a jú-kèè vò. 42 Káa bà dele ndi cù tí nò jì mbe gî kpó ndâ 'dakò tí nó sósò'ò nó

gî. Mbe cù tí nò mâ gii ñò éno, yí gii 'dè có ji ndú, máa yì si có gítí ndú mí to gî. Wò koṛo có máa, a tàkòcò 'di gbí òkò tí ndâ 'dakò tí nò sósò'ò nò káa bà peteke gítí mbe cù tí nò ndii ka wó gî?»

⁴³ Káa Simónè gii 'visì có ji Jézù máa, «Ye koṛo có máa, tàkòcò 'dakò tí nó ta jú-kèè cù muu wó zì'duù-gbaànjé nò.»

Jézù bà-i-nò gii 'visì có ji Simónè máa, «Có mì lo dú.»
⁴⁴ Jézù bà-i-nò gii 'visì tí wó gítí niì tí nò mbe yee pò bàà mítí kò wó si ndú kù zò i nò. Bìndi yí gii 'vee Simónè máa, «Wò ñò niì tí nó gî, Simónè? Ye a wiṛi 'bá mì lo, káa wò je ngo ji ye tacó bà caka kò ye go i gbí tàkii mì ndoo tí ndâ Jùdèyà lá. Káa niì tí nó ká gii 'dù ngo-ṛo wó mítí ndâ kpázà kò ye, bìndi yí gii toṛo ta se muu wó. ⁴⁵ Wò te wiṛi mítí ye ta bà òlò gbí tù ye go i gbí tàkii mì ndoo tí ndâ Jùdèyà lá, káa 'do tí o bà ṛi ye gí tà'i bà-i-nó, niì tí nó ká kpécè kuu gbí nètè bà no tí ndâ kpázà kò ye ta nje wó. ⁴⁶ Ye gí gí 'bá mì lo, káa wò toṛo bàà mítí muu ye go i gbí tàkii mì ndoo tí ndâ Jùdèyà lá, káa a niì tí nó ká gii toṛo pò bàà mítí ndâ kpázà kò ye. ⁴⁷ À má éno, ñìnò a nderè có tí nò náa ye 'dè ta có ji wò éno máa, Mbìṛi je à-cee-gí ji yí gítí ndâ vò i mì wó mbe me mbè nó gî nó ká nò, tacó yí tee njembí wó mítí Mbìṛi ngé ma. Wò má zò 'bò gí mì ka lo, ka lo 'ví zò 'bò gí mì lo. Má éno, niì tí nò zè Mbìṛi nìkì ta njembí wó gbaànjé tacó Mbìṛi je à-cee-gí ji yí á gítí ndâ vò i mì wó mbe ògbù ngé ndii gî nó gî.» ⁴⁸ Jézù mâ gii 'dè có ji Simónè cee gî, yí gii 'dè có ji niì tí nò máa, «À je à-cee-gí gítí ndâ vò i mì lo gî.»

⁴⁹ Ndâ 'bí 'duù tí nó mbe kù zò i ta ndú nó mâ gii 'di có tí nò, ndú gii 'bità bà 'vee 've gbí òkò tí ndú máa, «À tà nó a 'di ká nó, náa yí kù je à-cee-gí gítí ndâ vò i mì ndâ 'duù nó?»

⁵⁰ Káa Jézù gii 'dè có ji niì tí nó máa, «Bà tee njembí lo mítí Mbìṛi 'vala wò gî. Ya nìkì maa.»

8

Ndâ niì mbe kù ko tàkò Jézù

¹ Jézù gii 'bità bà nò ta bà ma Banga-Ngú-Có gítí bà dù Mbìṛi tí gba ji ndâ 'duù cee to 'dáá gî. À ta o tí nò kù ko tàkò wó gbí ndâ nó tí nò a ndâ 'duù tí nó muu 'bì-nje só náa yí bàkà ndú tí ndâ tú mì wó nó, ² gii je ndâ 'bí niì náa yí mòkò ndâ i 'do gbí muu ndú, ta ndâ 'bí náa yí 'vala ndú 'do gbí ndâ 'bí ña tende nò'o, go Màríyà Màdèlénà náa yí mòkò ndâ i vô-nje só 'do gbí muu wó, ³ gii je Jòwánà tí niì mì 'bí 'dakò ta ṛè wó a Cúzà tí mbe kù kpolo tí ndâ i-'bá mì

Èródè 'dáá gî, giì je Sùzánà, ta ndâ 'bí niì me mbè náa à ni rè ndú lá. Ndâ niì tí nò ká kù ko nje ndâ Jézù ta ndâ mbe tala có mì wó ta ndâ 'dóó i-zó-zò mì ndú.

Jézù lòkò'bò có gítí mbe va ña

⁴ Ta o tí nò, ndâ 'duù giì ki 'do gbí ndâ gbata 'dáá kpùkú ya gí mì Jézù. Jézù mâ giì ñò ndâ mbè 'duù tí nò mbe kaa gí gí mì wó nò, yí giì lòkò'bò có ji ndú, máa, ⁵ «Ta 'bí o gbaànjé, 'bí 'dakò giì ya gí bà va ña gbí ñjí mì wó. Káa ta o tí nó si yí kù va ña nó, ndâ 'bí ñjí ña giì 'vaka tí ta ndi tí kpokèjì. Ndâ mbe co ta nó giì 'dò gbí ndú baraka gî. Bìndi ndâ nuù giì ɾuka sè ndâ ñìnó mbe 'vala 'do gbí bà 'dò gbí ndú mì ndâ 'duù gî nó 'dáá gî. ⁶ Ndâ 'bí ñjí ña giì 'vaka tí ta ndi pí ndâ díí mbe do cukpu-cùkpù ta gbí ñjí. Síí ndú mâ giì yee gí sè, ndú giì mù gî, tacó to ɾo díí tacó bà bàkà gùlúsù'o ji teè ndú wálá. ⁷ Ndâ 'bí ñjí ña giì 'vaka tí ta ndâ bè kperè. Ndú giì kù gî, káa ndâ bè kperè tí nò giì gèè bè 'buuku ta muu ndú gî. ⁸ Ndâ 'bí ñjí ña giì 'vaka tí bà banga zì to. Ndú mâ giì kù gî, ndú giì jò ta muu ndú gbe-gbè, gbe-gbè ènò.»

Jézù mâ giì lòkò'bò có tí nò cee gî, yí giì 'dè có ji ndâ 'duù máa, «'Duù ta tù bà 'di có kuu tí muu wó, yí 'ví 'di có!»

Nderè bà 'dè có mì Jézù gbí lòkò'bò

⁹ Ndâ mbe tala có mì Jézù giì 'vee yí gítí gbí lòkò'bò tí nò náa yí 'dè gítí mbe va ña nò. ¹⁰ Káa Jézù giì 'visì có ji ndú máa, «Mbírì je muu tacó bà 'di gbí ñgì gítí bà dù yí tí gba ji yo gî, káa sè ndâ 'bí 'duù bà 'di ká gbí lòkò'bò, tacó wàa, Ndú kpèti má zeke i,

ndú 'ví ñò i tí nò náa ndú kù zeke nò ni lá;
ndú kpèti má 'di kòcò,
ndú 'ví 'di gbí có tí nò náa ndú 'di nò lá.»

Jézù 'dè gbí bà lòkò'bò có gítí mbe va ña

¹¹ Jézù giì 'dè có ji ndâ mbe tala có mì wó máa, «Ñìnó a gbí lòkò'bò tí nó gítí mbe va ña nó ká nô: Njì ña tí nò a có mì Mbírì. ¹² Ndâ ñìnó mbe 'vaka tí tí kpokèjì nó a ndâ 'duù ñìnó mbe 'di ndâ có mì Mbírì, káa Gba-vò-i giì volo muu ndú 'do tí bà ùnje gítí ndâ có tí nò gî, tacó wàa Mbírì 'ví 'vala ndú lá. ¹³ Ndâ ñjí ña ñìnò mbe 'vaka tí ta pí ndâ díí nó a ndâ 'duù ñìnó mbe 'di có mì Mbírì ta líkí'o tí ndú, káa có tí nò dù gbí njembí ndú lá. Ndú ùnje gítí có tí nò ká ta làmbu o, 'bí i mâ giì tala ndú, ndú giì solo sili ndú gî. ¹⁴ Ndâ ñjí ña ñìnó mbe 'vaka tí gbí ndâ bè kperè nó a ndâ 'duù ñìnó mbe 'di có mì Mbírì, káa ñó ɾo ndâ kpo-kpò i, ta líkí ndâ i muu to tí nó, ta kpùrù-kpùrù njembí gítí ndâ i muu to tí nó, giì si o ji ndú gítí bà 'de i 'do gbí ndâ có mì Mbírì náa ndú 'di nò lá. ¹⁵ Ndâ ñjí ña ñìnó mbe 'vaka tí gbí banga zì to nó a ndâ

'duù ñinó mbe 'di có mì Mbírì, bìndi ndú giì kpolo tí có tí nò ta tó njembí kácá-kácá ta òrì gbí wálá, ndú te kpomuu gítí yee tí o tí nó náa ndú giì bàkà go có tí nò gí.

À kù òlò wu ta 'dí'dí'o tacó bà ñò ngba'o

¹⁶ «'Bí 'duù jé mbe tù wu ta kùpò ya tí gí tà'i mì wó ta bèbìlì, bìndi yí giì 'bu i mí ọ ngba wu tí nò wálá. Mbe bàkà ọa i tí nó jé wálá. À kù òlò wu ta o 'dáá gí ká míti bàndò ñinó náa 'duù bà ñò tà'i 'dáá gí. ¹⁷ Ndâ i ñinó náa a ngùù ndú nó dù gbí kùrú tí ká lá. Ndâ có gbí ngàngbùùtù delè 'dáá gí bà 'vanda ká 'vanda gí sè. ¹⁸ À má éno, yo 'ví sè tù yo tí kpoò. Tacó 'duù ñinó ta i kuu mì wó nó, áà bà je i ji yí me gbolò ndii ñinó náa à kuu mì wó nó gí. Káa i 'duù má wálá, à kpétí káa lambu ñinó náa yí kù ọọ có máa a kuu mì yí nó, áà bà je 'do tí wó gí.»

Ndâ 'dóó-'dòò nambe Jézù

¹⁹ Ndâ nawu Jézù ta ndâ 'dóó-'dòò nambe wó giì gí mí wó, káa ndú giì 'de kpokèjì bà ñò yí lá, tacó ndâ 'duù tí yè to gí. ²⁰ Ndâ mbe ñò ndú giì 'dè có tí ndú ji Jézù máa, «Ndâ nawu lo ta ndâ ná'vindirí lo gi kuu sè á kàzò tacó bà ñò wò.»

²¹ Káa Jézù giì 'visì có ji ndâ 'duù tí nó máa, «Ndâ nawu ye ta ndâ ná'vindirí ye a ndâ mbe 'di có mì Mbírì bìndi ndú giì bàkà go có tí nó.»

Jézù rò gbolò pípiri mí tíyò

²² Ta 'bí o gbaanjé, Jézù giì 'dè có ji ndâ mbe tala có mì wó máa, «Ndoò di kápá gí tító.» Ndú bà-i-nò giì kaa ya gí gbí gbâ, bìndi ndú giì 'bí nó gí tító go có mì wó nó. ²³ Káa si ndú gbí gbâ á ọ ngo, rì giì ja Jézù gí. Ndâ mbe tala có mì Jézù má giì zeke'o, ndú ñò gbolò pípiri gbo ndú mí ọ ngo gí. Ngo kù giì gbàngà gí gbí gbâ. ²⁴ Ndú bà-i-nò giì 'bità bà gbà Jézù, ta bà tò kù máa, «Vò i 'de ndoo gí! Ndoò dooko ta bà mì ndoo mì ngo gí, Mbe nìbà i!»

Jézù má giì ziya gí, yí giì do míti ndâ gbolò pípiri tí nó mbe kù pí wírí-wírì, wírí-wírì nó, ta ngo tí nó mbe kù gbàngà yéngé-yéngé, yéngé-yéngé nó, máa, ndú dù ngbì. Ndâ i tí nó bà-i-nò giì dù ngbì gí, o giì ọ déé.

²⁵ Bà ndâ i tí nó má giì cee gí, Jézù giì 'vee ndâ mbe tala có mì wó máa, «Yo tee njembí yo míti ye lá tacó yè?»

Ndú giì si nje ndú nga-ngàà ta gúku, bìndi ndú giì 'bità bà 'vee 'vé gbí òkò tí ndú máa, «À tà nó a 'di, náa à kpétí káa ndâ ngo ta pípiri, káa ndú kù 'di có mì wó nó?»

Jézù mòkò ndâ i 'do gbí muu 'bí 'dakò

²⁶ Ndâ Jézù giì di kápá bìndi bà gbùrùngà ndú mì pípiri nó gítí 'bí wúngbó to á 'bá mì ndâ 'bí ọa 'duù náa à kù nì

mítí ndú a ndâ Jèràsìnì. ²⁷ Káa, à káa póó bà tee kò Jézù m̀tito, ndú g̀i 'de tí ndú ta 'bí 'dakò ta 'bá m̀i ndú gbí gbata, ta ndâ i gbí muu wó. Ndâ i tí nò gbí muu 'dakò tí nò si yí kù nò ta só, ndú delè g̀i si yí kù 'vala ká ta ndi tà ndâ 'bá muu'dú ta cèè kòndi o.

²⁸ 'Dakò tí nò mâ g̀i nò Jézù, yí g̀i 'va tí wó mí kùro Jézù, kù tò kù ta kòcò wó ngéé g̀i yaà, máa, «Áá m̀i lo ta ye a yè, ndí lo Jézù, tí 'Viì-mì-Mbíri a ngéé gbíri? Ye kù 'deke a tí ye jì wò máa, wò waa có mítí ye lá.»

²⁹ 'Dakò tí nò p̀i ña wo tí nò tacó a Jézù ká mòkò i tí nò gbí muu wó nò máa, yí có 'do gbí muu wó g̀i. I tí nò 'va 'dakò tí nò mí to ta bà me mbè. Ta o tí nó náa à má tanga mítí wó g̀i nó, à kù da 'bò mítí kò wó, à delè kù ẹre 'bì wó ta kpùrù'vù ǹi wú, káa yí kù kařaka ǹi wú 'do tí 'bì wó g̀i. Yí delè kù ki'viki gbì 'bò 'do tí kò wó g̀i. I tí nó má tanga g̀i, yí kù te yí ya tí g̀i gbí kángáá nga ngoò ta kpéétí wó.

³⁰ Jézù mâ g̀i 'vee 'dakò tí nò gítí ẹrè wó, 'dakò tí nò g̀i 'visì có jì yí máa, «Rè ye a <Tùmèrè>.» 'Dakò tí nò 'visì ña có tí nò jì Jézù tacó a ndâ i me mbè ká kò yí. ³¹ Ndâ i tí nò gbí muu 'dakò tí nò bà-i-nò g̀i 'deke tí ndú jì Jézù máa, yí 'vaka ndâ yí mí gbí guù wu lá. ³² Ndâ kàdùrúkù ta o tí nò mèè kù zò i á ta tàgbà gù gbí to tí nò; tacó ènò, ndâ i tí nò gbí muu 'dakò tí nó g̀i yù nambeè 'dò m̀i Jézù máa, yí si ndâ yí 'ví kaa ya g̀i gbí muu ndâ kàdùrúkù tí nò. Jézù mâ g̀i ùnje jì ndú g̀i, ³³ ndâ i tí nò g̀i kaa 'do gbí muu 'dakò tí nò ya g̀i gbí muu ndâ kàdùrúkù tí nò g̀i, ndâ kàdùrúkù tí nò g̀i kaa ta ngèlè ta ndâ i tí nò gbí muu ndú ya g̀i bà oloko g̀i tà ngo 'do tì ǹjà gángá ngo, bìndi ndú g̀i m̀i ta ngo g̀i.

³⁴ Ndâ mbe gbà ndâ kàdùrúkù tí nò nò mâ g̀i nò ña i tí nò mbe bàkà tí mítí ndâ kàdùrúkù nò, ndú g̀i ǹjè ta ngèlè ya g̀i bà 'dè jì ndâ 'duù gbí gbata, ta ndâ 'duù ta ndi gbí ǹjì. ³⁵ Ndâ 'duù g̀i ki ya g̀i bà nò ña i-seřè tí nò náa ndâ mbe gbà ndâ kàdùrúkù 'dè có gítí jì ndú nò. Ndú mâ g̀i yee kà, ndú g̀i 'de 'dakò tí nò náa Jézù mòkò ndâ i 'do gbí muu wó nò kù ki tí wó á kùro Jézù, tí cèè 'duù ta bongo tí wó. Bìndi ǹjè ndâ 'duù g̀i 'dèè g̀i.

³⁶ Ndâ mbe nò ndâ i tí nó mbe bàkà tí mítí 'dakò tí nò ta ndâ i gbí muu wó nó ta ọro ndú mâ g̀i ya g̀i bà dítà ndâ i tí nò jì ndâ 'duù, ³⁷ ndâ 'duù gbí gbata m̀i ndâ Jèràsìnì ta ndâ 'duù ñinó ta 'bá m̀i ndú ta seè gbata nó g̀i 'deke tí ndú jì Jézù ta gúku máa, yí ǹjè nó 'do gbí to m̀i ndâ yí g̀i. Tacó ènò, ndâ Jézù ta ndâ mbe tala có m̀i wó g̀i kaa ya g̀i gbí gbà, bìndi ndú g̀i dele ndi ndú g̀i tito.

³⁸ Káa ta o tí nó si ndâ Jézù kù bàkà nó nó, 'dakò tí nò náa yí mòkò ndâ i 'do gbí muu wó nó g̀i ya g̀i m̀i Jézù, bìndi yí

gii 'deke tí wó jì yí máa, yí si ndâ yì 'ví ya ta ndú. Kaa Jézù gii 'dè có jì yí máa, ³⁹ «Ya gí 'bá, wàa wò 'ví ma có ña i tí nó náa Mbíri bákà jì wò nó jì ndâ 'duù.» 'Dakò tí nó bà-i-nò gii ya gí 'bá, bìndi yí gii ma có ña i tí nó náa Jézù bákà jì yí nó cee gbí gbata 'dáá gí.

Jézù 'vala ndâ 'bí niì ta 'bí 'vinî

⁴⁰ Jézù mâ gii dele ndi wó gí Gáliléyà, ndâ 'duù gii te wiri mítí wó ngé ndii gí, tacó ọo ndâ 'duù ta o tí nó ká kpokèjì tí wó. ⁴¹ Mâ gii zeke'o, 'bí gbolò 'duù tí kùro ndâ mbe kù kili mí bándò bà ùlù Mbíri mì ndâ Jùdáyà, ta rẹ wó a Jáyìrù, gii ya gí bà zèè kò Jézù ta bà 'deke tí wó jì yí máa, ndâ yì ya ta yí gí 'bá, ⁴² wàa yí 'ví 'vala gbèè nájú yì tí 'vinî ta ndoò tí wó go muu'bi-nje só, ta sé'i tí wó, mbe kù ù káa ndi sè o mì wó.

Káa si ndâ Jáyìrù kù ya gí 'bá mì wó ta Jézù, ndâ 'duù me mbè gii tí ndú 'dee gí. ⁴³ Ta o tí nó, 'bí niì ta mbelè kù yee tí wó ta ndoò muu'bi-nje só káa yí 'de mbe 'vala yí lá, kuu gbí òkò tí ndâ mbè 'duù tí nó. ⁴⁴ Niì tí nó mâ gii ọo Jézù, yí gii para ta kpokèjì kápí Jézù co gbí òkò tí ndâ 'duù ya gí bà zèè nje bongo tí Jézù. Bìndi mbelè tí nó mbe kù yee tí wó nó ngé gii ọo tíyò gí. ⁴⁵ Káa Jézù gii 'vee ndâ 'duù máa, «A 'di ká gbala ye?»

Káa ndâ 'duù 'dáá gí gii o gí. Bìndi Piyétòrò gii 'dè có jì Jézù máa, «Mbe nibà i, a ndâ 'duù tí nó mbe tí 'dee wò kigìrìgì gí nó ká kù kpoko wò.»

⁴⁶ Káa Jézù gii 'visì có gí tàkò cò mì Piyétòrò nó máa, «'Duù gbala ye gí. Ye ọo ni 'do tí bà co wotí 'do gbí diì ye.»

⁴⁷ Niì tí nó mâ gii ọo ni gí máa, kèjì bà ndo yí 'do 'bì Jézù wálá, yí gii co ta gúku kpùrù-kpùrù-kpùrù, ya gí bà kucuku muungbó wó mí kùro Jézù. Bìndi yí gii yù gbí nderè bà zèè nje bongo tí Jézù mì wó, ta bà 'vala yí ngé á bìndi bà zèè nje bongo tí Jézù mì wó, mí kùro ndâ 'duù 'dáá gí.

⁴⁸ Káa Jézù gii 'visì có jì yí máa, «Bà tee njembí lo mítí ye 'vala wò gí, nájú ye. Ya nìkì maa.»

⁴⁹ Káa si Jézù kù 'dè có jì niì tí nó, 'bí 'dakò náa à tuu yí 'do 'bá mì Jáyìrù gii 'dè có jì Jáyìrù máa, «Si bà yeeke ndi mbe nibà i kpòò mì to. Tacó bà i tí nó kà volo gí nó.»

⁵⁰ Jézù mâ gii 'di có tí nó náa 'dakò tí nó kù 'dè jì Jáyìrù nó, Jézù gii 'dè có jì Jáyìrù máa, «Cì gúku lá. Tee káa njembí lo mítí ye, wàa yí bà a gí yaà gí.»

⁵¹ Ndâ Jézù mâ gii yee 'bá mì Jáyìrù, Jézù gii biya gí máa 'bí 'duù 'ví rì ta yì gí tàkò ku tà'i lá. Ndú gii rì gí tà'i tàkò ku ká ta ndâ Jáyìrù tí bu ku, ta nawu ku, gii je ndâ Piyétòrò, ta Jòvànì, ta Jákòmò 'do gbí òkò tí ndâ mbe tala có mì wó.

⁵² Ndú gii rì ta ndú gí tà'i tàkò ku si ndâ 'duù kù mèrèkè tí

ndú ta bà wa ku sè. Káa Jézù gii 'dè có ji ndâ 'duù máa, «Yo si bà wa gbí mí to. Yí cì lá, yí kù tè a rì.»⁵³ Ndâ 'duù mâ gii 'di có tí nò, ndú gii ɲo Jézù ɲó-ɲo, tacó ndú ɲò ni gí máa, 'viní tí nò cì gí.

⁵⁴ Káa Jézù gii zèè 'bì 'viní tí nò, bìndi yí gii 'dè có ji yí máa, «A gí yaà, ndí lo 'vii.»⁵⁵ Mâ gii zeke'o, 'viní tí nò gii 'bità bà wo woò, bìndi yí gii a ngé cónjórónjò gí yaà. Jézù bà-i-nò gii 'dè có máa, à je i-zó-zò ji yí.

⁵⁶ Nje ndâ bu 'viní tí nò ta nawu wó gii 'dèè gítí ɲa i tí nò gí, káa Jézù gii 'dè có ji ndú máa, ndú 'ví 'dè có i tí nò mbe bàkà tí nò ji 'bí 'duù gbaànjé lá.

9

Jézù tuu ndâ tú mì wó muu'bì-nje só

¹ Ta o tí nò Jézù gii kili ndâ tú mì wó muu'bì-nje só náa yí ruka ndú 'do gbí òkò tí ndâ mbe tala có mì wó nó, yí gii je wotí bà mòkò ndâ i 'do gbí muu ndâ 'duù, ta wotí bà 'vala ndâ 'duù 'do gbí ndâ nò'o ji ndú. ² Bìndi yí gii tuu ndú, máa, ndú ya gí bà ma Banga-Ngú-Có gítí bà dù Mbíri tí gba, ta bà 'vala ndâ 'duù 'do gbí ndâ nò'o. ³ Yí gii 'dè có ji ndú máa,

«Yo 'ví je 'bí i tacó bà kpolo ta tí yo muu nó lá.

Yo 'ví zèè mù kóró lá, yo 'ví le kúúkpa lá.

Yo 'ví te i-zó-zò lá, yo 'ví je gùrúsù lá.

Yo delè 'ví je vòò 'bí bongo lá.

⁴ Yo má yee tí to, yo 'ví ɾàngà ndò lá, yo 'ví dù ká tí gbèè 'bá yee tí o bà njè nó mì yo 'do tí to tí nò.

⁵ Yo má yee tí to, káa ndâ 'duù gbí to tí nò má te wiɾi mítí yo lá, ta o tí nó náa yo má kù njè nó 'do tí to tí nò nó, yo 'ví gbì njú to, to tí nò 'do tí kò yo gí, tacó bà tùbà ji ndâ mbe to tí nò máa, a ndú ká pà vò i mì ndú gítí miɾi ndú.»

⁶ Jézù mâ gii 'dè ndâ có tí nó náa à tí nó ji ndâ mbe tala có mì wó cee gí, ndú gii njè nó ya cee to 'dáá gí kù ma Banga-Ngú-Có ji ndâ 'duù, ta bà 'vala ndâ mbe nò'o ta ndi tí ndâ bàndò 'dáá gí.

Muu Èródè ɲònòkò tí gítí Jézù gí

⁷ Èródè tí gbolò 'duù mbe kù zogo Gàliléyà mâ gii 'di tàwo ndâ i tí nó náa Jézù kù bàkà nó, muu wó gii ɲònòkò tí gí. Tacó ndâ 'bí 'duù ta o tí nò kù 'dè có máa, a Jòvání tí mbe caka tí ndâ 'duù ká 'vala ndi wó 'do gbí muu'dú wó. ⁸ Ndâ 'bí 'duù máa, a Èlìjà tí nó tí ká mbe 'dòkò có mì Mbíri nó ká gí ndi wó. Káa ndâ 'bí 'duù ɲìndi ndú máa, a 'bí 'duù 'do gbí òkò tí ndâ ká mbe 'dòkò có mì Mbíri ká 'vala ndi wó.

⁹ Èródè mâ giì 'di ndâ có tí nó njúkú-njúkú nò, yí giì 'vee tí wó ta go bà ò Jézù, máa, «Ye da miři Jòvànì tí mbe caka tí ndâ 'duù gí. Wàa 'duù tí nò ta ɾè wó kú wu ènò nò 'ví dù a 'di?»

Jézù je i-zó-zò jì ndâ 'duù álifì vò

¹⁰ Ndâ tú mì Jézù giì dele ndi ndú gí gí bà dità ndâ i tí nó náa ndú bàkà si ndú muu nó nò 'dáá gí jì yí. Bindi Jézù giì kaa ndú, ndú giì ya ta ndú ta kpéétí ndú gítí 'bí to ta 'bá tí wálá seè gbata Bètisàyída. ¹¹ Káa ndâ 'duù me mbè giì ò bà ya ndú gí. Bindi ndú giì kaa ya gí tàkò ndú.

Ndâ 'duù tí nò mâ giì yee tàkò ndú ká gí, Jézù giì te wiři mítí ndú ta bà ma Banga-Ngú-Có gítí bà dù Mbíri tí gba jì ndú, delè ta bà 'vala ndâ mbe nò'o gbí òkò tí ndú.

¹² Ndâ mbe tala có mì Jézù muu'bi-nje só mâ giì ò ɾi kú tá-ta, ndú giì ɾuka bà muu ndú, bindi ndú giì ya gí mì wó, bindi ndú giì 'dè có jì yí máa, «Njè ndâ 'duù tí nò gí, wàa ndú 'ví ya gí bà pà ndâ bàndò ɾi, ta i-zó-zò, á ta ndi 'bá mì ndâ 'duù. Tacó ndoo kpónó tí bàndò ònó ta 'bá tí wálá nò.»

¹³ Káa Jézù giì 'visì có jì ndú máa, «Káa 'dóó yo má je ní i-zó-zò tí nò jì ndú, káa yè ká tí?»

Káa ndâ mbe tala có mì Jézù giì 'visì có jì yí máa, «Áá mì ze káa ndâ kù kô vò, ta ndâ sè sósò'ò. Gbí có mì lo nò máa, ze ya gí bà sè i-zó-zò jì ò ndâ mbè 'duù tí nó?» ¹⁴ Ndâ mbe tala có mì Jézù giì 'vee yí ènò tacó muu ndâ 'duù ta o tí nò 'dáá gí bà dù go álifì vò.

Káa Jézù giì 'visì có jì ndú máa, «Yo 'dè có jì ndâ 'duù tí nò máa, ndú kí tí ndú to ta bà muu ndú, bà muu ndú, go ndâ 'duù zì 'duù-só tí gbèè bàndò.»

¹⁵ Ndâ mbe tala có mì Jézù mâ giì kí ndâ 'duù mí to, á go có tí nò náa yí 'dè jì ndú nò gí, ¹⁶ Jézù giì kaa ndâ kù kô tí nó mì ndú vò nó, ta ndâ sè tí nó sósò'ò nó, mí 'bí wó, yí giì zeke'o gí tàrì, yí giì ùlù Mbíri tacó tí ndú, bindi yí giì kí'viki gbí ndú, bindi yí giì kaa jì ndâ mbe tala có mì wó, máa, ndú njèè jì ndâ 'duù. ¹⁷ Ndâ 'duù giì zò i yè yì ndú 'dáá gí, bindi ndâ mbe tala có mì Jézù giì ɾuka sè i-zó-zò mbe kpò ndú gí yeke ndâ kèè muu'bi-nje só.

Piyétòrò yù gbí Jézù máa, yí a Bindi-Mbíri

¹⁸ Ta 'bí o gbaànjé, si Jézù kú 'deke tí wó jì Mbíri, si mì ndú ta ndâ mbe tala có mì wó muu'bi-nje só nó, yí giì 'vee ndú máa, «Yo kú 'di 'do mì ndâ 'duù ènó máa ye a 'di?»

¹⁹ Káa ndú giì 'visì có jì yí máa, «Ndâ 'bí 'duù kú 'dè có ènò máa, wò a Jòvànì tí mbe caka tí ndâ 'duù. Ndâ 'bí 'duù kú 'dè có máa wò a Èlìjà tí nó táánò tí mbe 'dòkò có mì

Mbìrì nò. Káa ndâ 'bí 'duù ñìndi ndú máa, wò a 'bí 'duù gbaànjé 'do gbí òkò tí ndâ ká mbe 'dòkò có mì Mbìrì.»

²⁰ Káa Jézù giì 'vee ndú máa, «Káa yo? Yo ñìndi yo kù 'dè có máa ye a 'di?»

Káa Piyétòrò giì 'visì có ji yí máa, «Wò a Bìndi-Mbìrì!»

²¹ Káa Jézù giì 'dè có ji ndâ mbe tala có mì wó máa, ndú 'ví 'dè ndi có tí nò náa Piyétòrò 'dè nò ji 'bí 'duù gbaànjé lá. ²² Yí giì 'dè có ji ndú máa, «'Vii-mi-'Dakò kèjì gí bà kònò a ndú tí ndâ sé'i. Ndâ kpo-'duù-'bá, ta ndâ Kùro ndâ bu-Mbìrì, ta ndâ kpo-kpò mbe 'di gbí tàkùì mì ndâ Jùdéyà bà zi yí gí. Káa ta sili ta'ô bìndi ku mì wó, yí bà 'vala ndi wó 'do gbí muu'dú wó gí.»

²³ Jézù giì 'dè 'bí có ji ndâ mbe tala có mì wó 'dáá gí máa, «Go bà dù tí mbe ru ndi ye má tí 'duù, 'duù tí nò 'ví ò-bà-mbí miṛi wó gí, yí 'ví ùnje gítí bà kònò sé'i ta ṛi 'dáá gí á muu ye, wàa yí 'ví gí gí bà ru ndi ye. ²⁴ Tacó 'duù ñìno ta go bà kpòlo tí 'dóo miṛi wó tí wó nó ká bà giṛi miṛi wó. Káa 'duù ñìno mbe giṛi miṛi wó tacó tí ye nó ká bà 'de 'válá. ²⁵ 'Duù bà 'de gbí ndâ i muu to tí nó a yè, náa yí kpèti má 'de ndú 'dáá gí, bìndi yí giì giṛi miṛi wó gí? ²⁶ Ye 'dè có tí nò ji yo, tacó 'duù má kù kù nò tí bà túbà tí wó tí 'duù mì ye muu to tí nó, yí delè má kù kù nò tí ndâ có mì ye muu to tí nó kpónó, 'Vii-mi-'Dakò delè bà kù nò tí 'duù tí nò ta o tí nó náa 'Vii-mi-'Dakò bà giì tòngbaà go i mì ndâ Bu wó ta ndâ tó basili.

²⁷ «Káa ye kù 'dè có ji yo ta yúco máa, ndâ 'bí 'duù 'do gbí òkò tí yo, á mbe kù ṛò tíyò kùro ye kpónó nó, bà ñò o bà dù Mbìrì tí gba muu to tí nó má kózò gí, bìndi ndú bà giì cì .»

Bà 'visì cè kózò tí Jézù

²⁸ Jézù giì bàkà káa i go sili vô-nje ta'ô á bìndi bà 'dè nje mì ndú ta ndâ mbe tala có mì wó, bìndi yí giì kaa ndâ Piyétòrò, ta Jòvànì, ta Jákòmò, ndú giì ya ta ndú gí pí 'bí njà gú. ²⁹ Káa si yí kù giì 'deke tí wó ji Mbìrì, cè kózò tí gbíro wó giì 'visì tí gí. Ndâ bongo tí wó giì dù kù tòngbaà ñàlì-ñàlì, 'bù'úú. ³⁰ Ndâ mbe tala có mì Jézù mbe ko yí ya tí gí pí gú nó mâ giì zeke'o, ndú giì ñò ndâ Jézù kù 'dè nje ta ndâ 'bí 'dakò sósò'ô. Ndâ 'dakò tí nò a ndâ Mòze ta Èlìjà ³¹ ká co gí gbí ngba'o kù 'dè nje ta ndâ Jézù gítí o bà giì ci yí mí Jèrùzàlémè go có tí nó náa Mbìrì 'dè sàà gí.

³² Ndâ Piyétòrò ta ndâ ka wó ta o tí nò a ku ta ṛi, káa ndú giì te kpo muu kù zeke ngba ndâ 'dakò tí nó sósò'ô mbe kù ṛò tíyò á mì ndú ta ndâ Jézù nò. ³³ Káa si ndâ 'dakò tí nò kù giì njè nó 'do mì Jézù, Piyétòrò giì 'dè có ji Jézù mâ, «Bà dù ndoo bà-i-nó a cèe tó có, Mbe nìbà i. Si ze 'ví tò ndâ

ndùúrù ta'ô mí bà-i-nô, gbaànjé á ji wò, gbaànjé ji Mòze, wàa gbaànjé ji Èlìjà.» Piyétòrò 'dè có tí nò tacó yí nò 'dóó có bà 'dé-'dè mì wó lá.

³⁴ Káa si Piyétòrò kù 'dè có tí nò, ndú mâ giì zeke'o, yùkúú, kùlù mù yiiga muu ndú gí. Kùlù mù tí nò giì te a gúku mítí ndú. ³⁵ Ndú bà-i-nò giì dù kù 'di kòcò 'duù kù 'dè có gbí kùlù mù tí nò máa, «Ìjínó a 'Viì mì ye, tí bà njembí ye; yo 'di có mì wó!» ³⁶ Ndú mâ giì zeke'o bìndi bà kaṛa kòcò 'duù tí nò, ndú giì nò káa Jézù ta kpéétí wó.

Ndâ mbe tala có mì Jézù giì nè nje ndú gí tàkò i tí nò mbe bàkà tí nò go bà nè nje ndâ 'duù gí tàkò i mbe bàkà tí gbí gázâ.

Jézù mòkò i 'do gbí muu 'bí 'viì

³⁷ Si ndâ Jézù ta ndâ mbe tala có mì wó ta'ô mbe ko yí ya tí gí pí gú nó kù giì dele ndi ndú gí tàgbà gú ta 'bí yé, ndú giì 'dè tí ndú ta ndâ 'duù me mbè mbe kù kaa ya gí kùro ndú. ³⁸ 'Bí 'dakò 'do gbí òkò tí ndâ 'duù tí nò mbe tí binjii nò giì dù ká to nò giì ja kù mí to máa, «Ye kù 'deke a tí ye ji wò máa, wò nò yê ɾo 'viì mì ye. Nò yê ɾo gbèe 'viì mì ye, Mbe nibà i! ³⁹ I tí nò gbí muu wó nò má a gí, yí kù ja kù mí to, bìndi yí giì 'va yí kàngàràngà mí to, pù kù giì gí 'do gbí nje wó tükù-tükù gí to; i tí nò kù 'va yí ta o 'dáá gí, bà dò 'bì 'do tí wó á mì i tí nò delè me kpoò. ⁴⁰ Ye 'deke tí ye ji ndâ 'bí mbe tala có mì lo máa, ndú mòkò i tí nò 'do gbí muu wó gí, káa à giì kpò ndú gí.»

⁴¹ Káa Jézù giì 'visì có gí tàkò có mì 'dakò tí nò máa, «Ákoo ndí yo ndâ mbe ngbútù mbe tee njembí mítí Mbirì lá. Yo bà lè mí tà ɾo ye a ngàrànga? Ndoò bà dù ta ndoo ye tí o ngàyi? Gí ta 'viì tí nò mì lo nò gí bà-i-nô.»

⁴² Si 'dakò tí nò kù giì ya ta 'viì mì wó ta i-gbí-muu wó nò ji Jézù, i tí nò giì tanga mítí 'viì tí nò, yí giì 'va yí mí to, bìndi yí giì aanga yí jègè'dèè gí. Káa Jézù giì do mítí i tí nò, bìndi yí giì mòkò yí 'do gbí muu 'viì tí nò gí. Bìndi yí giì je yí ji bu wó. ⁴³ Ndâ 'duù mâ giì nò i tí nò náa Jézù bàkà nò, nje ndú 'dáá gí giì 'dèè gítí ɲa wotí mì Mbirì nò gí.

Bà só bà 'dè có mì Jézù gítí bà cì yí

Káa si muu ndâ 'duù ká jé kù ẹre tí gítí ndâ i tí nó 'dáá gí náa Jézù ta o tí nò kù bàkà nó, yí giì 'dè có ji ndâ mbe tala có mì wó máa, ⁴⁴ «Yo si có tí nó náa ye kù 'dè nó 'ví ya gí gbí tù yo, tacó àà kèjì gí bà cu gòmbò tí 'Viì-mì-'Dakò ji ndâ 'dakò.» ⁴⁵ Káa bà 'dì gbí có tí nò giì kpò ndâ mbe tala có mì Jézù gí, tacó à ngùù gbí 'do tí ndú gí. Káa gúku bà 'vee yí gítí gbí delè giì zèè nje ndú gí.

Gbolò 'duù mbe ndii ndâ 'bí ka wó 'dáá gí a 'di?

⁴⁶ Kponje giì tanga gbí òkò tí ndâ mbe tala có mì Jézù máa, gbolò 'duù mbe ndii ndâ 'bí ka wó gbí òkò tí ndâ yí 'dáá gí a 'di wè? ⁴⁷ Káa Jézù giì 'di gbí ña bà koṛo có mì ndú nò gí. Tacó éno, yí giì je 'bí làmbu 'vii ki mí rẹgbà tí wó, ⁴⁸ bìnḍi yí giì 'dè có jì ndú máa, «Duù mbe te wiṛi á mítí 'vii tí nó ta rẹ ye, yí te wiṛi tí nó a i mítí ye, káa 'duù mbe te wiṛi mítí ye, yí te wiṛi tí nó a i mítí mbe tuu ye, tacó 'duù ñinó tí táangbà 'duù gbí òkò tí yo 'dáá gí nó, a gbolò 'duù gbí òkò tí yo 'dáá gí.»

'Duù ñinó ta vò có mì wó ta wò wálá nó, a 'duù mì lo

⁴⁹ Jòvànì giì 'dè có jì Jézù máa, «Ze ñò 'bí 'dakò kù mòkò ndâ i 'do gbí muu ndâ 'duù ta rẹ mì lo, káa ze giì rọ yí á 'do tí gí, Mbe tí ze, tacó yí me 'duù mì ndoo lá.»

⁵⁰ Káa Jézù giì 'visì có jì Jòvànì máa, «Yo rọ yí 'do tí lá; tacó 'duù ñinó ta vò có mì wó ta wò wálá nó, a 'duù mì lo.»

Ndâ 'duù gbí to Sàmáriyà biya bà te wiṛi mítí Jézù gí

⁵¹ Kùṛo o bà ya Jézù gí gbíṛi má giì dooko gí, yí giì bàkà nó kù ya gí Jèrùzàlémè. ⁵² Káa yí giì tuu ndâ tú mì wó ya gítí 'bí to Sàmáriyà, gí bà 'viindi i ù ta ndi wó. ⁵³ Káa ndâ 'duù gbí to tí nó giì biya bà bàkà wiṛi ù ta ndi wó gí, tacó yí zèè ta o tí nó a kpokèjì Jèrùzàlémè. ⁵⁴ Ndâ tú mì wó, ndâ Jákòmò ta Jòvànì, má giì ñò éno, ndú giì 'vee yí máa, «Ze tè'é tí wu 'do gbíṛi gí bà mù ndú gí, Mbe tí ze?»

⁵⁵ Káa Jézù giì 'visì tí wó, yí giì do mítí ndâ Jákòmò ta Jòvànì. ⁵⁶ Bìnḍi ndú giì ñjè nó 'do gbí to tí nó ya gítí 'bí to.

Mboo tàkò bà dù tí mbe ru ndi Jézù

⁵⁷ Káa si ndú muu nó, 'bí 'dakò giì 'dè có jì Jézù máa, «Áá bà ja ye a 'do tàkò lo káa go ngo.»

⁵⁸ Káa Jézù giì 'visì có jì 'dakò tí nó máa, «Ndâ gùù mì ndâ ngámbe kuu tí. Ndâ 'bá mì ndâ nuù kuu tí. Káa bàndò bà te muu 'Vii-mì-'Dakò mítí wálá.»

⁵⁹ Yí giì 'dè có jì 'bí 'dakò máa, «Ru ndi ye.»

Káa 'dakò tí nó giì 'visì có jì yí máa, «Si ye 'ví ya gí bà duu ku bu ye má kózò gi, Mbe tí ye.»

⁶⁰ Káa Jézù giì 'visì có jì 'dakò tí nó máa, «Si ndâ ku 'ví duu ndâ 'dóó ku mì ndú, wàa wò 'ví ya gí bà ma có bà dù Mbíṛi tí gba.»

⁶¹ 'Bí 'dakò bà-i-nò giì 'dè có jì Jézù máa, «Ye bà ru ndi lo, kpo 'duù. Káa si ye má ya gí bà 'vee ndâ 'duù 'bá mì ye má kózò gi.»

⁶² Káa Jézù giì 'visì có jì 'dakò tí nó máa, «Mbe zèè bá ká á tà nji gí, káa yí kù zeke'o á gí ndii bà 'vii tí mbe dù tí bòò gba mì Mbíṛi wálá.»

10

Jézù tuu ndâ mbe tala có mì wó 70

¹ Ta o tí nò, Mbe tí ndoo Jézù giì ruka ndâ 'bí mbe tala có mì wó zi'duù-ta'ò-nje muu'bi nje-muu'bi só, bìndi yí giì tuu ndú gí kùro, só-só-só gí gbí ndâ gbata, ta ndâ to tí nó náa yí kù koṛo có bà co wiṛi ya gí gbí ndú. ² Káa ta kùro o bà nje nó mì ndú, yí giì 'dè có ji ndú máa, «Ndâ i gbí nji ògbù ngé, káa muu ndâ mbe kili ndú me nji'dí. À má éno, yo 'deke tí yo ji Mbíri tí mbe nji tí nò, tacó wàa yí 'ví tuu ndâ 'bí 'duù gí bà kili ndâ i 'do gbí nji mì wó gí. ³ Yo nje nó! Ye kpónó kù tuu yo á go ndâ rómbo á gí gbí òkò tí ndâ gbôwó.

⁴ Káa yo 'ví kaa gùrúsù ta yo tacó bà sì ta i muu nó lá.

Yo 'ví le kúúkpá bà yù i lá.

Yo 'ví kaa ndâ 'bí tàrà lá.

Yo 'ví nò ta bà 'vee ndâ 'duù ta ndi tí kpokèji lá.

⁵ Yo má yee tí 'bá, kpédélé có náa yo 'ví 'dè ji ndâ mbe 'bá tí nò 'ví dù a, «Mbíri 'ví si yo 'ví dù nìkì maa!» ⁶ 'Duù nìno ta 'dè njembí wó nó má kuu 'bá tí nò, Mbíri bà bàkà nambeè ji yí go có tí nò gbí njembí yo nò gí. Káa 'duù ta 'dè njembí wó má 'bá tí nò wálá, Mbíri bà bàkà nambeè tí nò ta gó tí yo nò ji ndú wálá.

⁷ Yo má yee tí to, yo 'ví ràngà 'bá lá. Ndâ mbe 'bá má je ndâ i-zó-zò ta ngo ji yo, yo 'ví biya lá, tacó mbe nèté kù ka wu'o me sínò lá.

⁸ Yo má yee tí to, káa ndâ 'duù má te wiṛi mítí yo, yo 'ví zò i-wiṛi tí nó náa ndú bàkà ji yo nò. ⁹ Yo 'ví 'vala ndâ mbe nò'o tí bàndò tí nó náa ndâ 'duù te wiṛi mítí yo á tí nò. Yo 'ví 'dè có ji ndâ 'duù tí bàndò tí nó máa, «Kùro bà dù Mbíri tí gba mì yo dooko gí.»

¹⁰ Káa yo má yee tí to, káa ndâ 'duù tí to tí nó má te wiṛi mítí yo lá, yo 'ví co gítí kpokèji, wàa yo 'ví gbì njú to, to tí nò 'do tí kò yo gí, bìndi yo 'ví 'dè có ji ndâ mbe to tí nó máa, ¹¹ «À kpétí káa njú to 'bá mì yo, ze gbì 'do tí kò ze mí to ji yo gí. Káa yo koṛo muu yo máa, kùro bà gí Mbíri gí bà dù tí gba mì ndâ 'duù 'dáá gí dooko gí.» ¹² Ye kù 'dè có ji yo ta kponje tí wálá, máa, Mbíri bà waa có mítí ndâ 'duù tí nò ta wotí tí ndii nìndi ndâ 'duù gbí gbata Sòdómà gí.

¹³ «Yo tí ndâ 'duù gbí gbata Kòràzìni, ta ndâ 'duù gbí gbata Bètìsàyídà, bà nò mítí yo! Tacó ye táánò má bàkà ndâ seṛé tí nó náa ye bàkà ji yo nó a i ji ndâ 'duù gbí ndâ gbata Tíro ta gbata Sidóni, o go éno ndú kpónó yù zì sùwálì, bìndi ndú giì toṛo mbúlúwu mítí ndú tacó bà túbà máa, ndâ yì 'visi muu ndâ yì 'do tí ndâ vò i mì ndâ yì gí, sàà gí! ¹⁴ Káa a ndâ

'duù gbí ndâ gbata Tírò ta Sídónì ká bà 'de bà wo woò á có tí yo ta o bà waa có mì Mbírì mítí ndâ 'duù ta ndòngbù o. ¹⁵ Káa yo tí ndâ 'duù gbí gbata Kàpàrànwùmù! Yo bà oko tí yo go éno yee tàrì? Mbírì bà 'vaka yo 'do kà gí tà-'bá-gì-lá.»

¹⁶ Bìndi Jézù gii 'dè có jì ndâ mbe tala có mì wó, máa, «À má éno, 'duù má 'di có mì yo, yí 'di nò a có mì ye. 'Duù má biya yo, yí biya nò a ye. Káa 'duù má biya ye, yí biya nò a 'duù tí nó mbe tuu ye.»

Ndâ mbe tala có mì Jézù náa yí tuu ndú nó dele ndi ndú gí gí mì wó

¹⁷ Ndâ mbe tala có mì Jézù zi'duù-ta'ô-nje muu'bì nje-muu'bì só náa yí tuu ndú nó gii dele ndi ndú gí gí bà dità ndâ i tí nó náa ndú bàkà ta ndi to nó jì yí ta líkí'o tí ndú, máa, «Ze má 'dè có kpétí ká jì ndâ i-gbì-muu ndâ 'duù ta ɽe lo, ndú kù 'di có mì ze, Mbe nìbà i!»

¹⁸ Káa Jézù gii 'visì có jì ndú máa, «Ye gii nò Gba-vò-i kù 'va tí wó to 'do tàrì mélé-mèlè go bà ì mù nò. ¹⁹ Yo nò nò! Ye je wotí bà 'dò ndâ kpoo, ta ndâ sene, ta kò yo á jì yo gí. Ye delè gii je wotí bà có gbí nò ku'di tí Gba-vò-i á jì yo gí. 'Bí i delè gí bà bàkà yo wálá. ²⁰ Kpétí ká éno, yo 'ví dù ta líkí'o tí yo tacó náa ndâ i-gbì-muu ndâ 'duù kù cì gúku tí yo nò lá. Yo dù ta líkí'o tí yo tacó Mbírì cu ɽe yo mí gbìrì gí.»

Jézù ùlù Mbírì

²¹ Ta o tí nò, Bèrì-mì-Mbírì gii zèè 'bì tí Jézù mbi ta líkí'o gí. Bìndi yí gii 'bità bà ùlù Mbírì máa, «Ye ùlù wò tí Bu ye, tí Mbe tí ndâ tàrì ta to. Tacó wò nguù gbí ndâ i tí nó á 'do tí ndâ mbe 'di gbí-o, ta ndâ mbe yú ɽo gí. Wò gii 'dè gbí ndú a i jì ndâ víi 'vii sínò. À éno Bu ye, tacó wò táánò bàkà nò a bà njembí lo. ²² Bu ye kaa ndâ i 'dáá gí á mí 'bí ye tí 'Vii mì wó gí. Káa mbe nò ye tí 'Vii mì wó, ni wálá, à káa yí tí Bu ye; mbe nò yí tí Bu ye delè ni wálá, à káa ye tí 'Vii mì wó, gii je ndâ 'duù tí nó ta go bà 'dè jì ndú tí 'Vii mì wó no.»

²³ Jézù gii 'visì tí wó gítí ndâ mbe tala có mì wó, bìndi yí gii 'dè có jì ndú ta kpéétí ndú máa, «Ndâ 'duù tí nó mbe nò i tí nó náa yo kù nò nó a ndâ mbe tó pá. ²⁴ Ye kù 'dè có jì yo máa, ndâ mbe 'dòkò có mì Mbírì me mbè, ta ndâ kpo-kpò gba dígísèé, dù ta go bà nò i tí nó náa yo kpónó kù nò nó kpòò, káa ndú nò gbaànjé lá; ndú dù ta go bà 'di có tí nó náa yo kù 'di nó kpòò, káa ndú delè 'di lá.»

Gbolò có mì Mbírì

²⁵ Ta 'bí o gbaànjé, 'bí mbe 'di gbí tàkii mì ndâ Jùdéyà gii 'vee Jézù, ta tiri máa, «Ye 'ví bàkà a ɽa yè, tacó wàa ye 'ví 'de ta 'válá jínó mbe cee lá nó?»

26 Káa Jézù gii 'vee 'dakò tí nò delè máa, «À cu mí gbí wáràgà mì Mbírì máa yè? Wò 'deke máa yè?»

27 Káa 'dakò tí nò gii 'visì có jì Jézù máa, «À cu mí gbí wáràgà mì Mbírì éno máa, «Wò 'ví zè Mbe tí lo, tí Mbírì mì lo, nìkì ta njembí lo gbaànjé; wò 'ví zè 'bí ña i gbí bà 'vala wò nìkì ndii Mbírì mì lo lá, wò 'ví kili wotí mì lo 'dáá gí, ta ndâ kóró-koro có mì lo 'dáá gí, ká gítí bà zè yí nìkì maa. Wò delè 'ví zè 'bí ka lo nìkì maa, á go bà zè tí lo nìkì maa mì lo.» »

28 Jézù gii 'visì có jì 'dakò tí nò máa, «Có mì lo náa wò 'dè nò 'dú. Bàkà go éno, wàa Mbírì bà je 'valá ñinó mbe cee lá nó jì wò gí.»

Jézù lòkò'bò có gítí 'bí 'dakò tí 'duù Sàmáriyà

29 Káa 'dakò tí nó gii bàkà bà 'di gbí tàkìi mì ndâ Jùdéyà mì wó jì Jézù ta bà 'vee yí máa, «Ka ye a 'di?»

30 Káa Jézù gii 'visì có jì yí gbí lòkò'bò máa, «Ta 'bí o gbaànjé, 'bí 'dakò tí Jùdéyà gii ñjè nó 'do Jèrùzàlémè kú ya gí gbí gbata Jérìkò. Yí má gii yee kpokèjì, ndú gii 'de tí ndú ta ndâ mbe kùmùkù i mì ndâ 'duù. Ndâ wò 'duù tí nò gii kaa ndâ i mì wó 'dáá gí, ndú gii gbì yí dè gí mì ku, bìndi ndú gii si yí tí mē wó mítí kpokèjì. 31 'Bí bu-Mbírì mì ndâ Jùdéyà mbe kú ndii ta nó gii 'de 'dakò tí nò gbàrákàà tìsì á tí ro kpokèjì. Yí gii zeke yí ká zeke gí tìsì kà, bìndi yí gii waa to có seè tí wó, yí gii ndii ta nó mì wó gí. 32 Bìndi bà ndii bu-Mbírì mì ndâ Jùdéyà nò, 'bí 'dakò tí 'duù mbe kú bàkà nèté á gbí ndùgù 'bá-Mbírì mbe gí co tí gbèe kpokèjì tí nò gii 'de 'dakò tí nò ká kuu gbàrákàà tìsì á bàndò mì wó nò. Káa yí delè gii zeke káa yí gí to kà ta ro wó, bìndi yí gii waa to có rẹgbà tí wó, yí gii ndii gí.

33 «Káa 'bí 'dakò, tí 'duù Sàmáriyà mbe kú ndii ta nó, gii 'de yè tí nò náa à gbì yí nò. Yí má gii zeke yí gí tìsì kà, yè ro wó gii bàkà yí ngé ndii gí. 34 Bìndi yí gii yèè dè gítí wó, yí gii bàkà nèté gítí ndâ kà tí nò ta ndi tí wó nò, ta bà doo ro ndú ta gó nèbítì, bìndi yí gii yee bàà mí ro ndú, bìndi yí gii ẹre ndú 'dáá gí. Yí gii te yí mí pí nò tí nó náa yí kú o nò. Bìndi yí gii ya ta yí gí 'bá mì 'bí 'dakò. 35 Ndú gii tè rì, yé má gii too gí, yí gii je làmbu i jì mbe 'bá, bìndi yí gii 'dè có jì yí máa, «Pò yí, ye bà dele có bà-i-nò tacó bà sì có ndâ i mì lo náa wò volo gbí ndú mítí wó nò.»

36 «À má éno, tó kaà kpónó a 'di á 'do gbí òkò tí ndâ 'dakò tí nó ta'ò nò?»

37 Mbe 'di gbí tàkìi mì ndâ Jùdéyà tí nò gii 'visì có jì Jézù máa, «Tó kaà a 'duù tí nó tí mbe ñò yè ro wó nò.»

Jézù bà-i-nò gii 'visì có jì yí máa, «À má éno, ya gí 'bá, wàa wò 'ví bàkà go i mì 'duù Sàmáriyà tí nò.»

Jézù co wìri ya gí 'bá mì ndâ Máràtá ta Máràyà

³⁸ Ndâ Jézù ta ndâ mbe tala có mì wó mâ giù wùùkù to yee gbí to 'bá mì ndâ 'bí nìi ta rẹ̀ wó a Máràtá, Máràtá giù tè'é tí Jézù gí 'bá mì ndú ta ná'vindí wó Máràyà. ³⁹ Jézù mâ giù ya gí 'bá kà, Máràyà giù nje nó ya gí bà ki tí wó kùro Mbe tí ndoo kù 'di ndâ có tí nó náa yí kù 'dè nó, ⁴⁰ jee Máràtá mì nje nèté kecì ta kpéetí wó. Máràtá mâ giù nò ña nèté tí nó mbe jee tí mí to á kùro wó nó, njembí wó giù volo gí. Yí bà-i-nò giù nje nó ya gí mì Mbe tí ndoo, bìndi yí giù 'vee yí máa, «Có bà si ye mì ná'vindí ye ta kpéetí ye mí nje nèté nò á ro lo wálá gí, Mbe nìbà i? 'Dè có ji yí máa, yí gí gí bà konì ye!»

⁴¹ Káa Mbe tí ndoo giù 'visì có ji Máràtá máa, «Máràtá! Máràtá! Njembí lo kù mù gítí ndâ i me mbè. ⁴² Káa ndâ kpóló-kpolo i gbí òkò tí ndâ i tí nò me mbè lá; à má ta bà 'dè ta yúco, à káa i gbaànjé cuki. Máràyà cu 'bì wó nò a i mítí ñinó mbe nìkì ndii ndâ 'bí gí nò. Á má éno, áa bà je 'do tí wó wálá.»

11

'Bí mbe tala có mì Jézù 'vee yí gítí cèe kèjì bà 'deke tí 'duù ji Mbíri

¹ Ta 'bí o gbaànjé, Jézù giù ya gítí 'bí bàndò kù 'deke tí wó ji Mbíri. Yí mâ giù 'deke tí wó cee gí, 'bí mbe tala có mì wó giù 'dè có ji yí, máa, «Tùbà cèe kèjì bà 'deke tí ji Mbíri ji ze go ñindi Jòvànì tí mbe caka tí ndâ 'duù náa yí me ji ndâ mbe tala có mì wó nó gi, Mbe nìbà i.»

² Káa Jézù giù 'visì có ji ndâ mbe tala có mì wó máa, «Yo 'deke tí yo ji Mbíri éno máa,

«Buù, à ùlù rẹ̀ lo.

Gì gí bà dù tí gba.

³ Je i-zó-zò ji ze ta ri 'dáá gí.

⁴ Si có gítí ndâ vò i mì ze mí to,

tacó ze kù si có gítí ndâ vò i mì ndâ ka ze mí to.

Si ze mí gbí ndâ i ñinó mbe kù eendi ze gítí vò i lá.»

⁵ Káa Jézù giù 'dè có ji ndâ mbe tala có mì wó máa, «'Bí 'duù 'do gbí òkò tí yo nò má ya gí mì kómbe wó ta kpo-gbí'o, bìndi yí giù gbà njekèjì muu wó máa, yí je làmbu i-zó-zò ji yì, ⁶ wàa yì 'ví ya tí ji 'bí kómbe yì mbe gí 'do muu njà nó giù gbaaka yì si o gbooko gí nò, ⁷ káa kómbe wó nò giù 'visì có ji yí máa, «Si bà pèe mbí ye mí to, tacó ze kpò gbí njekèjì gí. Kpokèjì bà je 'bí ña i mì ye kpónó ji wò wálá, tacó ze ta ndâ 'viì mì ye kù tè ri.» A ña yè ká bà bàkà tí? ⁸ Ye kù 'dè có ji yo máa, 'dakò tí nò, kpétí má je i-zó-zò ji mbe gbà njekèjì

muu wó nò gítí có kómbeè tí nó á gbí òkò tí ndú ta yí nó lá, yí bà je ji yí tacó bà dò nô 'do ọ̀ro wó gí.

⁹ «Káa ye kù 'dè có ji yo éno máa, yo yù i, wàa àá bà je i tí nò ji yo gí. Yo pà i wàa yo bà 'de i tí nò gí. Yo ku njekèjì wàa àá bà njaanga ji yo gí. ¹⁰ Tacó àá bà je i ji 'duù nìno mbe yù i nó gí, 'duù nìno mbe pà i nó, bà 'de i tí nò gí, à delè bà njaanga njekèjì ji 'duù nìno mbe gbà njekèjì nó gí

¹¹ «À bu 'viì ngàyi gbí òkò tí yo ká bà je yâ-kpoo ta zì kpoo tí ji 'viì mì wó, náa 'viì má yù yâ-sè 'do tí wó? ¹² À bu 'viì ngàyi ká bà je sene ji 'viì mì wó, náa 'viì má yù pàrà ngùù 'do tí wó? ¹³ Káa ndâ vò 'duù go yo nò má ni bà je tó i ji ndâ 'viì mì yo gí, Bu yo tí nó á gbìrì nó 'ví tuu Bèri-mi-Mbìrì ji ndâ mbe 'deke tí ndú ji yí lá?»

Ndâ Jùdéyà cu có bà toko có ta Bèlizèbùlù mítí Jézù

¹⁴ Ta o tí nò, Jézù kù mòkò 'bí i mbe ẹ̀re nje 'bí 'dakò 'do tí bà 'dè có gí 'do gbí muu wó. I tí nò má gii co 'do gbí muu 'dakò tí nò gí, 'dakò tí nò gii 'bità bà 'dè có. Nje ndâ 'duù gii 'dèè gítí bà 'di kòcò 'dakò tí nò gí. ¹⁵ Káa ndâ 'bí 'duù 'do gbí òkò tí ndú bà-i-nò kù gii 'dè có máa, «A Bèlizèbùlù, tí Gba-vò-i, ká kù je wotí bà mòkò ndâ i 'do gbí muu ndâ 'duù ji yí.» ¹⁶ Ndâ 'bí 'duù nìndi ndú gii 'dè có ji yí ta tìrì máa, yí bàkà sèrè ji ndâ yì, wàa ndâ yì 'ví nò tí ni éno máa, a Mbìrì ká kù je wotí bà mòkò ndâ i 'do gbí muu ndâ 'duù ji yí. ¹⁷ Káa Jézù gii 'visì có ji ndú gí tàkò ọ̀a bà kojo có mì ndú nò, máa, «Có mì ndâ 'duù mì gba má toko lá, 'bá mì gba tí nò bà 'bu gí. Có mì ndâ 'duù á rùkàtìi mì ndú delè má toko lá, 'bá tí nò bà sì tí wálá. ¹⁸ Káa Gba-vò-i má njèè gbí 'bá mì wó gí, 'bá mì wó nò bà ọ̀rò tìyò ta ọ̀a kpokèjì ngàyi, náa yo má 'dè có éno máa, ye kù mòkò ndâ i 'do gbí muu ndâ 'duù ta wotí mì Gba-vò-i nò? ¹⁹ Ye má kù mòkò ndâ i 'do gbí muu ndâ 'duù ta wotí mì Gba-vò-i, ndâ 'viì mì yo kù mòkò ndú ta wotí mì 'di? À má éno, ndoo si ndâ 'viì mì yo 'ví waa ngbàngà ji ndoo. ²⁰ Káa ye má kù mòkò ndâ i 'do gbí muu ndâ 'duù ta wotí mì Mbìrì, gbí éno máa, Mbìrì gí tí gba mì yo gí.

²¹ «Cèe wu 'dakò ta ndâ zì'i 'bì wó má kù ù rẹ̀gbà ndâ i mì wó, muu ndâ i mì wó nò bà ba wálá, ²² yee ká tí o tí nò náa 'bí ngbílí mbe da gbí ka wó ngbílí má ki'viki gbí bá ganda mì wó gí, yí bà gii kaa ndâ i mì wó.

²³ «Có mì 'duù má toko ta ye lá, yí a mbe jòò gbí có ta ye. 'Duù má kili i ta ye lá, kù jaaka gbí i.

Bà dele ndi vò bèri

²⁴ «À má mòkò i 'do gbí muu 'duù, i tí nò kù ya gí bà wùùkù to ta ndi gbí ndâ kángáá nga ngoò, kù pà bà bàndò

bà tèwo wó. Káa bà 'de bándò bà dù yí tí má kpò yí gî, yí bà 'dè có máa, «Bà ì ngèlè gí ndii kpò a ngo. À má éno, ye bà dele ndi ye ya gítí ká 'bá mi ye.»²⁵ Yí má dele ndi wó ya gí bà 'de à 'viindi tà'i tí nó náa yí co 'do tí nó gî,²⁶ yí bà dele ndi wó ya gí bà gí ta ndá 'bí ka wó tí ndá fúúfú mbe ndii yí gî, vô-nje só, gí gbí muu 'duù tí nó, yee tí o tí nó náa ndú volo 'duù tí nó gî.»

Cèe bà peteke tàkòcò 'duù

²⁷ Si Jézù kù 'dè ndá có tí nó, 'bí niì gii 'dè có ta kòcò wó ngéé gí yaà 'do gbí òkò tí ndá mbè 'duù tí nó mbe kili nó, máa, «À ùlù niì tí nó tí mbe jò wò, náa wò kpolo ta ngo kí wó nò!»

²⁸ Káa Jézù gii 'visì có ji niì tí nó máa, «À nìkì a bà ùlù ndá mbe 'di có mì Mbíri bìndi ndú gii bàkà go có tí nó, á cotí bà ùlù nawu ye.»

Seṛè mbe bàkà tí mítí Jónà

²⁹ Jézù má gii nò ndá 'duù kù gii tí me mbè jèlè yí gî, yí gii 'dè có ji ndú máa, «Ndá vò 'duù tí nó á gbí o tí nó nó kpónó kù tí nó, máa ye 'ví bàkà seṛè á ji ndá yì. Káa áá bà tè ta ndú káa seṛè tí nó dígísèé mbe bàkà tí mítí Jónà tí 'bí mbe 'dòkò có mì Mbíri nò. ³⁰ 'Vii-mi-'Dakò bà túbà ji ndá 'duù tí nó gbí o tí nó nó máa a Mbíri ká tuu yì, jé ká go bà tuu Jónà á ji ndá 'duù gbí gbata Nínèvà dígísèé máa a Mbíri ká tuu yì.

³¹ «Niì tí nó táánò tí gbolò gba mì ndá 'duù tí nó ta 'bá mì ndú mbe mò gí gbí'dè nó, bà kpì ngbàngà tí ndá 'duù tí nó gbí o tí nó nó ta o bà co Rì bà waa có wúnò. Tacó yí te nó ngé 'do tàgbarì'o gí gí bà 'di ndá có mì gbolò gba tí nó tí Sólómònì, tí mbe 'di gbí-o nó dígísèé gî. Káa yo zeke'o gí, 'bí i mbe me gbolò ndii Sólómònì gî kpónó kuu nò. ³² Ndá 'duù gbí gbata Nínèvà bà kpì ngbàngà tí ndá 'duù tí nó mbe kù 'vala kpónó nó, ta o bà co Rì bà waa có wúnò. Tacó Jónà dígísèé kò-kò ta ndá vò i mì ndú ji ndú, bìndi ndú gii 'visì muu ndú á 'do tí ndá vò kpokèjì mì ndú gí. Káa 'bí i mbe me gbolò ndii Jónà gî kpónó kuu nò.

Ro 'duù a kùpò mì wó

³³ «'Bí 'duù jé mbe òlò wu mí nje kùpò, bìndi yí gii 'bu i mí ro ngba wu tí nó gî nó, wálá. Ndá 'duù ta o 'dáá gí kù te ngba wu ká mítí bándò ñìno náa ndú bà nò ta to rẹgbà tí ndú. ³⁴ Ro 'duù a kùpò mì wó. I má tí ndá ro lo wálá, ndú go áángá-aanga kùpò mbe ɾa wu ká ɾa-ɾa. Gbí éno máa, sè diì lo 'dáá gí gbí ngba'o. Káa ndá ro lo má ta ósú tí ndú, go kùpò ñìno ta gúlúsù'o tí, náa à jè ta bà tù wu mí nje

jé-jè nó, gbí éno máa, sè dii lo 'dáá gî gbí 'dí'di'o ³⁵ À má éno, yo kpolo tí yo máa wu 'ví mee 'do nje kùpò mì yo, si yo mí gbí 'dí'di'o lá. ³⁶ Ndâ bà to tí lo 'dáá gî má kù tòngbaà, dii lo 'dáá gî bà ngbaranga to go bà ngbaranga to mì wu á nje kùpò.»

Jézù ci ndâ mbe kpolo tí tàkii ta ndâ mbe nibà i mì ndâ Jùdèyà

³⁷ Jézù mà gii cee ta có mì wó gî, 'bí mbe kpolo tí tàkii mì ndâ Jùdèyà gii tè'é tí wó gítí i-zó-zò á 'bá mì wó. Káa Jézù gii 'bì ngé káa tà bà zò i á kùro bà caka 'bì wó. ³⁸ Nje mbe kpolo tí tàkii mì ndâ Jùdèyà tí nò gii 'dèè ta bà ò Jézù kù zò i kùro bà caka 'bì wó go i gbí tàkii mì ndú tí ndâ Jùdèyà gî. ³⁹ Jézù mà gii ò éno, yí gii 'dè có ji 'dakò tí nò máa, «Yo tí ndâ mbe kpolo tí tàkii mì ndâ Jùdèyà kpónó kù caka kapí ndâ késí ngo, ta kapí ndâ kùrùngbù, káa có gítí bà gbùrùngà ndâ 'duù, ta bà bàkà vò i, yè gbí njembí yo gí. ⁴⁰ Ndí yo ndâ ònókó! Áá táánò me káa gbèe Mbíri tí nó mbe bàkà kapí ndâ ká'i tí nó ká bàkà gbí ndú lá? ⁴¹ À nìkí éno máa, yo konì ndâ mbe yè ta ndâ 'bí i tí nó gbí ndâ ká'i mì yo nò. Tacó wàa ndâ i 'dáá gî 'ví dù ngbaràngà'i tacó tí yo.

⁴² «Káa yo tí ndâ mbe kpolo tí tàkii mì ndâ Jùdèyà bà ò mí tí yo! Yo kù njèè gbí ndâ víi kpátùyà náa yo kili 'do gbí nji mì yo muu'bì, bìndi yo gii ruka 'do tí ndú gbaànjé-gbaànjé ji Mbíri, bìndi yo gii mò ndâ bà waa có ta yúcó, ta bà zè Mbíri nìkí maa, gí nje seè. Yo kùtáa bà gò ndâ i tí nó me ta bà mò ndâ 'bí có mì Mbíri gí nje seè lá.

⁴³ «Yo tí ndâ mbe kpolo tí tàkii mì ndâ Jùdèyà bà ò mí tí yo! Tacó a tí yo a go bà kì tí yo dengece-dèngècè ta ndi pí ndâ banga mbata á tí ndâ bàndò bà kili ndâ 'duù gí bà ùlù Mbíri. Go bà te duù mí tí bà 'vee yo mì ndâ 'duù á ta ndi tí ndâ bàndò bà mà 'velè delè tí yo ngé. ⁴⁴ Yo bà ò mí tí yo! Tacó yo go ndâ muu'dú náa ndâ 'duù ò lá, bìndi ndú gii ò nó có pí ndú.»

⁴⁵ Káa 'bí mbe nibà tàkii mì ndâ Jùdèyà gbaànjé gii 'visi có ji Jézù máa, «Nje zèè mù mì lo ò ro ze delè gí, Mbe nibà i.»

⁴⁶ Káa Jézù gii 'visi có ji yí máa, «Yo tí ndâ mbe nibà i bà ò mí tí yo! Tacó gbímbí ndâ 'duù wálá ji yo ta bà 'deeke du ká'i mí muu ndú. Káa yo jé gítí bà konì ndú ta bà te ndâ du ká'i tí nó nji'dí wálá.

⁴⁷ «Yo bà ò mí tí yo! Tacó a yo ká bì ndâ muu'dú ndâ mbe 'dòkò có mì Mbíri tí nó náa ndâ ká gù yo ziki ndú nò. ⁴⁸ Yo 'dè ta nje yo gí, yo delè gii ùnje gítí ndâ i tí nó náa ndú bàkà ò gí, máa, a ndâ ká gù yo ká ziki ndâ mbe 'dòkò có

mì Mbíri, káa yo giì bì ñindi yo a ndâ muu'dú bîndi ndú.
 49 Tacó éno, Mbíri tí Mbe 'di gbí-o giì 'dè có éno máa, <Ye bà tuu ndâ 'bí mbe 'dòkò có, ta ndâ 'bí tú mì ye, ji ndú, ndú bà waaka tàkòcò ndâ 'bí, ndú delè bà mèèkè'i tí ndâ 'bí.>
 50 Tacó éno, mbelè ndâ mbe 'dòkò có mì Mbíri tí nó mbe 'bità bà mù to 'do tí bà 'bità bà suu to tí nó nó 'ví dù tí 'bì yo tí ndâ 'duù tí nó mbe kù 'vala kpónó nò. 51 Yo bà 'dè nderè bà mù ndâ tó 'duù tí nó mbe 'bità bà mù 'do tí Àbélé, yee tí Zàkàriyà tí nó náa yo zi yí mí gbí òkò ndâ bàndò bà te i-cí-ci ta 'bá-Mbíri nò. Ye kù 'dè có ji yo éno máa, kózò tí ndâ 'duù tí nó mbe kù 'vala kpónó nó bà 'dè nderè ku ndâ 'duù tí nó 'dáá gî.

52 «Yo tí ndâ mbe ñibà tàkii mì ndâ Jùdéyà bà ñò mí tí yo! Tacó yo jèjèkè tí yo mí njekèji mì Mbíri ji ndâ 'duù go ndâ kî á ro mbu. Ndú bà ya gí gbí mbu wálá, káa ndú delè gítí bà si ndâ 'bí sè 'ví ya gí gbí mbu ká wálá!»

53 Káa si Jézù kù giì ñè nó 'do 'bá mì mbe kpolo tí tàkii mì ndâ Jùdéyà tí nó mbe tè'é tí wó gítí i-zó-zò nó, ndâ có tí nó náa yí 'dè nó giì zèè tí ndâ mbe ñibà tàkii, tí ndâ mbe kpolo tí tàkii mì ndâ Jùdéyà, ngé ndii gî. Bîndi ndú giì 'bità bà pà nje wó tacó wàa yí 'ví 'dè ndâ 'bí có ñinó náa à gbí njembí wó nó gí sè, 54 tacó bà pà kpokèji tacó bà zèè yí 'do tí nje wó.

12

Jézù kpo-gbí-tà-tù ndâ mbe tala có mì wó

1 Ta o tí nó ndâ 'duù giì tí me mbè mí mì Jézù, tí ña ñinó náa kpokèji bà yuu kò gbí òkò tí ndú wálá. Jézù má giì ñò éno, yí giì 'bità bà kpo-gbí-tà-tù ndâ mbe tala có mì wó kpédélé'i máa, «Yo kpolo tí yo 'do tí rù'bù mì mbe kpolo tí tàkii mì ndâ Jùdéyà. Ye kù nì a nambeè-ro tí nó náa ndú kù bàkà ji ndâ 'duù. 2 À wúnò bà te i 'do nje ndâ i tí nó náa à kpónó 'buku i mí nje ndú nó 'dáá gî. À delè bà 'di ndâ có tí nó kpónó tí ndâ có kóó nó gbaànjé-gbaànjé gî. 3 À má éno, à wúnò bà 'di ndâ có tí nó náa yo kpónó kù 'dè gbí 'dí'di'o nó 'dáá gî gbí ngbàà ri. Àá bà kò-kò ta ndâ có tí nó náa yo nè tí yo mí tà'i kù 'dè gbí kóó nó 'do pí cèléngé.

'Duù ñinó náa yo 'ví cì gúku tí wó nò

4 «Káa ye kù 'dè có ji yo tí ndâ kómbe ye máa, yo 'ví cì gúku tí ndâ mbe zi ñii yo cuki nó lá. 5 Ye bà túbà tí ña 'duù tí nó náa yo 'ví cì gúku tí wó nó ji yo. Yo cì gúku a i tí 'duù ñinó ta wotí bà 'va lilí yo mí gbí vò bàndò á bîndi bà zi yo mì wó nò. Yo ùnje gítí có mì ye nò, yo cì gúku tí wó!

⁶ «À kù sɪ ndâ naɾù vò jí 'dè, me ká ta mìlímì sósò'ô cuki lá? Káa bà mbí Mbírì ò 'do tí 'bí gbaànjé lá. ⁷ Káa à kpèti káa ndâ nji se muu tí muu yo, Mbírì 'deke ndú gbaànjé-gbaànjé 'dáá gí, gí. À má éno, yo cì gúku lá, tacó i gbí yo me gbolò ndii i gbí ndâ naɾù me mbè gí!

Bà ùnje gítí Jézù mí kùro ndâ 'duù

⁸ «Ye kù 'dè có jí yo ta yúco máa, 'duù má ùnje gítí ye mí kùro ndâ 'duù, 'Viì-mì-'Dakò wúnò bà ùnje gítí 'duù tí nò mí kùro ndâ basìli mì Mbírì. ⁹ Káa 'duù má biya ye mí kùro ndâ 'duù, 'Viì-mì-'Dakò wúnò delè bà biya 'duù tí nó mí kùro ndâ basìli mì Mbírì.

¹⁰ «Káa ye kpónó kù ci nó a yo máa, Mbírì bà je à-cee-gí ji mbe 'dè vò có gítí 'Viì-mì-'Dakò gí. Káa Mbírì bà je à-cee-gí ji mbe 'dè vò có gítí Bèri-mì-Mbírì wálá.

¹¹ «Ndâ 'duù má kù ya ta yo jí gbí ngbàngà kùro ndâ 'duù a tí ndâ bándò bà kili ndâ Jùdéyà jí bà ùlù Mbírì, ta kùro ndâ mbe kù zogo ndâ Jùdéyà, ta kùro ndâ gba, njembí yo 'ví mù éno máa, yo 'ví 'dè mí kùro kà a ña có yè wè, nò lá. ¹² Tacó a Bèri-mì-Mbírì ká bà wu có tí nó náa yo 'ví 'dè nó ji yo.»

Jézù lòkò'bò có gítí bà tee njembí 'duù mítí ndâ kpo-kpò i muu to tí nó

¹³ 'Bí 'dakò gbí òkò tí ndâ mbè 'duù tí nó gii 'dè có jí Jézù máa, «Mbe nìbà i! 'Dè có jí ná'vindí ye máa, yí njèè gbí ndâ i bìndi bu ze á jí ze ta yí.»

¹⁴ Káa Jézù gii 'visì có jí 'dakò tí nó máa, «A 'di ká bàkà ye tí gba mbe njèè gbí ndâ i mì yo ta ná'vindí lo á jí yo, 'dakò?»

¹⁵ Bìndi yí gii 'dè có jí ndâ 'duù tí nó mbe tí bìnjìi nó, máa, «Yo njaanga ɾo yo, wàa yo 'ví kpolo tí yo, máa, yo 'ví dù tí ndâ mbe gbolò njembí lá, tacó à me ndâ kpo-kpò i tí nó mbe yè to mì 'duù nó ká kù sɪ yí 'ví 'vala cèe bà 'vala ndò lá.»

¹⁶ Bìndi yí gii lòkò'bò có jí ndú máa, «Ta 'bí o gbaànjé, 'bí 'dakò ta ndâ i mì wó me gbolò gii da cù tí i-seɾè. ¹⁷ Yí gii 'bità bà koɾo có ta kpéetí wó máa, <Ye kpónó 'ví bàkà a ña yè? Ye 'ví 'de bándò gítí ña seɾè cù tí nó kòtí 'di? ¹⁸ À nìkì éno máa, ye kì'viki ndâ coko'do-cókó'dó gálá tí nó kpónó ta ndâ i mì ye gbí ndú nó jí to, wàa ye 'ví bì ndâ 'bí wooko-wòòkò i mbe te ndâ 'bí i mì ye ta ndâ cù tí nó 'dáá gí.> ¹⁹ Bìndi yí gii dù kù koɾo có ta kpéetí wó máa, <Ye a mbe tó pá! Ndâ tó i ñinó ta go ndú tí ye nó 'dáá gí kuu mì ye gítí mbè ndoò. 'Válá tacó tí ye me có lá; ye bà dùlù tí ye ta bà zò i, ta bà njù pe.>

²⁰ «Káa Mbírì gii 'dè có jí 'dakò tí nó máa, <Bèbìli tí nó wúnó nó a bèbìli bà cì wò, ndí lo ñónókó! À má éno, a 'di

ká bà zèè ndâ i tí nó náa wò kili ndú yè to gî nó, á bìndi lo?» »

²¹ Jézù giì yee nje lòkó' bò mì wó máa, «Ŋìnò a ña i tí nó mbe kù 'de ndâ mbe kù kili ndâ kpo-kpò i gítí miři ndú, káa Mbíri ñò ndâ kpo-kpò i tí nó ñò wó tí i lá nó, ká nó.»

Yo tee njembí yo mítí Mbíri

²² Jézù giì 'dè có jì ndâ mbe tala có mì wó máa, «À má éno, njembí yo 'ví si bà mù éno máa, <Ze bà zò a yè wàa ze 'ví 'vala tí ?> mí to. Yo delè 'ví me kpùrù-kpùrù éno máa, <Ze 'ví yuu a yè á mí kapí kù ze?> lá. ²³ 'Válá a kpóló-kpolo i ndii i-zó-zò gî, bìndi diì 'duù a kpóló-kpolo i ndii ndâ bongo gî. ²⁴ Káa yo zeke káa ndâ gànà gi. Ndú rò nji lá, ndâ galá bà kili i delè mì ndú wálá. Káa ta ndâ ña ñinò 'dáá gî, Mbíri kù ko ndú! Káa yo a ndâ kpóló-kpolo i co tí ndâ nuù gî. ²⁵ Káa ta ndâ kpùrù-kpùrù-zò-wúràngú mì yo nó, a 'bí 'di gbí òkò tí yo ká bà uu go sáro cù ndii bà uu yí náa Mbíri cu jì yí nó gí? ²⁶ Wotí bà bàkà ña làmbu ñinò lê má tí yo wálá, njembí yo kù mù gítí sè ndâ 'bí i tacó yè?

²⁷ «Yo zeke káa ndâ 'vì ndâ làngá gi. 'Bì tí ndú tacó bà te ña banga tí nó mítí ndú ta kpéetí ndú wálá, káa ye kù 'dè có jì yo ta yúco máa, à kpéti káa Sólómòni tí gbolò gba dígísèé náa àá mì wó a ndâ kpo-kpò i, yí jé yuu 'bí ña bongo ta banga tí mbe ndii ndâ 'vì ndâ làngá gî, nó lá. ²⁸ Káa Mbíri má te ña banga tí nó mítí ndâ mbíli gbí jìli, náa ndú wúnó kuu, káa à taàbé kù doo ndú ta wu, wotí bà je bongo jì yo bà kpò yí gí? Yo me ndâ 'duù mbe kù tee njembí yo mítí Mbíri kácá-kácá lá. ²⁹ À má éno, yo tee njembí yo gá'dáá mítí có bà zò i, ta bà nju pe, lá. ³⁰ Tacó a ndâ 'duù tí nó mbe ñò cèe kpokèjì bà bàkà i jì Mbíri ni lá muu to tí nó nó ká kù si njembí ndú ká gítí bà koṛo có gítí ndâ i tí nó, káa Bu yo ñò ña i tí nó mbe 'vii ta yo nó ni gî. ³¹ Yo si njembí yo gítí bà koṛo có á gítí có bà dù Mbíri tí gba, wàa a yí tí Mbíri ká bà je ndâ i tí nó jì yo.

Bà kpolo tí ndâ i ñinó ta i gbí ndú nó á mí gbíri

³² «Yo cì gúku lá, ndâ rómbo mì ye, muu yo me mbè lá, káa tàkòcò Bu yo tí gba peteke gítí bà je 'bá mì wó jì yo gí. ³³ Yo si ndâ i mì yo 'dáá gí 'dè, wàa yo 'ví kaa i gbí ndú 'ví koni ta ndâ mbe yè. Yo cu ña kúúkpá ñinó jé mbe yaka lá nó, wàa yo 'ví kpolo tí ndâ i mì yo mí gbí ndú á mí gbíri, tí bàndò tí nó náa muu ndú bà ba tí wálá nó. Tacó ndâ mbe ngbà bà di ká wálá, ndâ sù delè ká wálá. ³⁴ Tacó njembí 'duù ta o 'dáá gí kù dù ká kácáá tí bàndò tí nó ta ndâ i mì wó tí nó.

Yo 'viindi tí yo

³⁵ «Yo ɾò tíyò kpècè, wàa yo 'ví dù léngé-linge kù ù ta ndi ɲa i ɲinó bà gì nò. Yo si wu 'ví mee 'do nje kùpò mì yo lá. ³⁶ Yo 'viindi tí yo, go bà 'viindi tí ndâ bòò mbe kù ù bà gì mbe tí ndú 'do bàndò bà ko niì, tacó wàa à káa pòó bà 'di wo tí wó kítíkí, ndâ yí 'ví njaanga njekèjì jì yí. ³⁷ Ndâ bòò tí nó mbe dù tí zò'o yee tí o bà gì mbe tí ndú nó bà dù a ndâ mbe tó pá. Ye kù 'dè có jì yo ta yúcó máa, mbe tí ndâ bòò tí nó bà kì ndú mí to, bindi yí gù kaa i-zó-zò ta 'bì wó mí kùɾo ndú. ³⁸ Ndâ bòò tí nó, náa mbe tí ndú má gì ta kpo-gb'í'o, bindi yí gù 'de ndú tí zò'o nó bà dù a ndâ mbe tó pá. ³⁹ Yo koɾo muu yo máa, mbe 'bá má ɲò o bà gì mbe ngbà gí, yí bà si mbe ngbà tí nó 'ví ɾì gí tà'i mì wó ngé gí wálá. ⁴⁰ À má éno, yo 'viindi tí yo, tacó yo bà ɲò o bà gì 'Viì-mì-'Dakò ni wálá, yí ba gbaaka yo gbááká-gbaaka.»

Ndâ tó bòò ta vò bòò

⁴¹ Piyétòrò bà-i-nò gù 'vee Jézù máa, «Wò kù lòkò'bò có tí nó a i jì ze tí ndâ mbe tala có mì lo cuki wèè, wò kù nì a ndâ 'duù 'dáá gí, Mbe nià i?»

⁴² Káa Mbe tí ndoo gù 'vee Piyétòrò, máa, «Tó bòò mbe kù bàkà nèté ta njembí wó gbaànjé, tí mbe 'di gbí-o náa mbe tí wó si yí tí mbe kpolo tí ndâ i-'bá mì wó 'dáá gí, wàa yí 'ví kù njèè i-zó-zò jì ndâ 'bí ka wó ta o bà zò i si yí muu nó, a 'di? ⁴³ Bòò tí nó bà dù a mbe tó pá náa mbe tí wó má gí 'do muu nó gí 'bá káa yí gù 'de yí kù bàkà nèté mì wó 'dáá gí. ⁴⁴ Ye kù 'dè có jì yo ta yúcó máa, mbe 'bá bà bàkà bòò tí nó tí mbe kpolo tí ndâ i-'bá mì wó 'dáá gí. ⁴⁵ Káa bòò tí nó má a 'bí ɲa 'duù mbe koɾo có máa, mbe 'bá kèjì gálà wálá, bindi yí gù 'bìtà a bà zò i, ta bà ɲjù pe 'bàà, kù mèèkè ta i tí ndâ 'bí ka wó bòò ɲinó náa mbe tí ndú si yí máa, yí kpolo tí ndú nó, ⁴⁶ ta ɾì tí nó náa mbe tí ndú bà dele gí gí bà gbaaka yí si yí kù bàkà ɲa i tí nó nó, yí bà waa có mítí wó, bindi yí gù mò yí gí mì ndâ bòò tí nó tí ndâ mbe ngbútù mbe 'di có lá nò.

⁴⁷ «Káa bòò ɲinó mbe ɲò có tí nó gbí muu mbe tí wó nó ni gí, káa yí gù 'viindi tí wó kùɾo bà gì mbe tí wó gí 'bá lá, yí delè gù bàkà go có tí nó lá nó, bà ɲò mítí kù wó. ⁴⁸ Káa bòò ɲinó mbe ɲò có tí nó gbí muu mbe tí wó nó lá, káa yí gù bàkà i ɲinó mbe 'vii tí i náa à 'ví gbì yí gítí gbí-gbì nó, bà 'de làmbu bà gbì tí gí. À má je i jì 'duù túkà'i, à delè kù koɾo có máa, yí bà ko mboo i tí nó túkà'i.

Jézù njèè gbí òkò tí ndâ 'duù

⁴⁹ «Ye gí tacó bà doo to tí nó ta wu, ye kùtàá má doo gí, njembí ye 'dèè gí! ⁵⁰ Ye kèjì gí bà kònò sé'i. 'Dóó ye má kònò bà sé'i tí nó cee 'do muu ye lá, njembí ye gí bà 'dèè wálá.

⁵¹ «Yo kù koṛo có máa, ye gí a i tacó bà 'viindi gbí òkò tí ndâ 'duù á muu to tí nó? Nìnò me nderè bà gí ye gí muu to tí nó ká nò lá. Ye gí a i tacó bà volo gbí òkò tí ndâ 'duù. ⁵² 'Do tí kpónó kù ya gí kùṛo, muu ndâ 'duù má ñùkàtìi vô, ndú bà nḡèè gbí òkò tí ndú gí. Có mì ndâ 'bí 'duù ta'ò bà ya ta có mì ndâ 'bí 'duù nḡnó sósò'ò nó wálá. Có mì ndâ 'duù nḡnó sósò'ò nó delè bà ya gí gbí có mì ndâ ka ndú ta'ò nó wálá. ⁵³ Ndâ bu ndâ 'viì-'dakò bà loko mítí ndâ 'viì mì ndú ta vò i; ndâ 'viì-'dakò delè bà loko ká mítí ndâ bu ndú. Ndâ nawu ndâ 'vinî bà volo mítí ndâ nájú ndú; ndâ 'vinî delè bà volo mítí ndâ nawu ndú ta vò i. Ndâ nawu ndâ 'viì-'dakò bà volo mítí ndâ nawu ndâ 'viì mì ndú; ndâ nawu ndâ 'viì delè bà volo mítí ndâ gù ndú, nawu ndâ 'dakò mì ndú.»

⁵⁴ Jézù giì 'dè có ji ndâ 'duù tí nò mbe tì bìnḡìi nò, máa, «Yo tí ndâ Jùdèyà má nò mù kù te mò gí tàbú, yo kù 'dè có máa, mù tí nó bà bè bà nì wálá, káa à kù bàkà tí go ngo nje yo nò. ⁵⁵ Yo má nò pípiri kù pì 'do gbí'dè, yo kù 'dè có máa, gó ñi bà dù ta ñi tí nò ngé ndii gí. Káa có mì yo nò delè có to lá. ⁵⁶ Yo nò ña i tí nó á kèḡì nó nì 'do tí bà zeke cè kózò tí tàrì, ta cè kózò tí to gí, káa yo nò ña i tí nó mbe kù bàkà tí kpónó nó nì lá, tacó yè, ndí yo ndâ mbe tìrì?»

Yo 'viindi gbí òkò tí yo ta ka lo mbe có

⁵⁷ «Yo koṛo muu yo wàa yo 'ví bàkà i nḡnó jáá nó lá tacó yè? ⁵⁸ Có má gbí òkò tí yo ta 'duù, káa wò nò nì tí vò i gí, bàkà wotí gítí bà mee wu 'do tí có tí nò gbí òkò tí yo ta yí nò kùṛo bà ya ta wò mì wó gí gbí ngbàngà. Tacó yí má yee ta wò á kùṛo ndâ gba gí, ndú bà je wò ji ndâ mbe kpolo tí zàa, máa, ndú nè wò mí tà'i. ⁵⁹ Ye kù 'dè có ji yo ta yúco máa, wò bà dù gbí zàa yee tí o tí nó náa wò sì có tí nò cee 'do muu lo gí.»

13

Yo má 'visì muu yo 'do tí ndâ vò i mì yo lá, yo bà mù gí

¹ Ta o tí nò, ndâ 'bí 'duù giì 'dè có ji Jézù gítí bà ziki ndâ 'bí 'dakò tí ndâ Jùdèyà mbe 'do Gàlilèyà mì Pilátò si ndú kù waa mbelè ji Mbíri á Jèrùzàlémè, bìnḡì mbelè ndâ 'duù tí nò náa Pilátò ziki ndú nò giì nḡnòkò tí ta mbelè ndâ nò náa ndú ci ji Mbíri nò. ² Káa Jézù giì 'vee ndâ 'duù tí nò máa, «Yo koṛo có máa, Pilátò ziki ndâ 'dakò tí nò tacó vò i mì ndú me gbolò ndii ndâ vò i mì ndâ sè ndâ 'duù Gàlilèyà 'dáá gí, gí? ³ À me éno lá. Káa ye kù 'dè có ji yo máa, yo má 'visì muu yo 'do tí ndâ vò i mì yo lá, yo 'dáá gí bà mù gí. ⁴ Káa ndâ 'dakò tí nó muu'bi-nje vô nje-vò ta'ò náa nḡa su-sú 'bá mù ndú Silòwámù gbí gbata Jèrùzàlémè nó, yo koṛo có máa, ndâ 'bí 'duù ta vò i mì ndú mbe me gbolò kùṛo Mbíri

ndii ndú á gbí gbata Jèrùzàlémè wálá? ⁵ À me éno lá! Káa yo má 'visì muu yo 'do tí ndâ vò i mì yo lá, yo bà mù go bà mù ndú nò 'dáá gí.»

Jézù lòkò'bò có gítí 'bí mû-mbiigá mbe ɾi lá

⁶ Jézù gii lòkò'bò có ji ndú máa, «Ta 'bí o gbaànjé, 'bí 'dakò ta mû-mbiigá gbí njí mì wó gii ya gí bà pà yú mbiigá gbí mû tí nò, káa yí gii 'dè gbèe ɾi mbiigá gbí mû lá. ⁷ Yí bà-i-nò gii 'dè có ji mbe kù bàkà nèté gbí njí mì wó ta kpo-tàkòcò, máa, «Nò káa ɾa i tí nò gi. Nìno kpónó a bà ta'ò ndoò tí bà nò ye gí bà pà yú mbiigá 'do gbí mû tí nò, káa ye jé 'de gbèe i lá. À má éno, da mû tí nò gí to. Gbí nderè bà gèè bè mì wó tii ta to gbí njí sínò wálá.»

⁸ «Káa mbe kù bàkà nèté gbí njí mì 'dakò tí nò gii 'visì có ji yí máa, «Si njí'dí kózò gi, kpo 'duu. Ye bà kili zì to mí rëngbó wó, wàa, ndâ 'ví zeke ta ndoò gbaànjé má kózò gi. ⁹ Yí má ɾi gbí ndoò tí nó kèjì nó gí, à nìkì ma. Káa yí má ɾi lá, à 'ví da yí gí to go có mì lo nò.» »

Jézù 'vala 'bí niì ta ɾi bà wotí gbí tàkii mì ndâ Jùdèyà

¹⁰ Jézù ta o tí nò kù niìbà i ji ndâ 'duu á tí 'bí bàndò bà kili ndâ 'duu gí bà ùlù Mbìrì, ta ɾi bà wotí gbí tàkii mì ndâ Jùdèyà. ¹¹ Ta o tí nò, 'bí niì ta i-gbí-muu wò kuu gbí òkò tí ndâ 'duu tí nò mbe kili mí bàndò bà ùlù Mbìrì nò. I tí nò ɾonoko niì tí nò ta ndoò muu'bì-nje vô nje-vô ta'ò. Yí gii bàkà ósú mítí niì tí nò, tí ɾa nìno náa niì tí nò kù gii nò nó ká 'bùrà-'bùrà éno. ¹² Jézù mâ gii ɾò niì tí nò, yí gii tè'é tí wó, bìndi yí gii 'dè có ji yí máa, «Nò'o mì lo cee gí, niì!» ¹³ Jézù gii tee 'bí wó mítí niì tí nò, bìndi ndòpí niì tí nò gii ya'va tí jáá gí. Bìndi niì tí nò gii 'bità bà ùlù Mbìrì.

¹⁴ 'Bí gbolò 'duu tí kùɾo ndâ mbe kù kili mí bàndò bà ùlù Mbìrì mâ gii ɾò bà 'vala niì tí nò mì Jézù ta ɾi bà wotí gbí tàkii mì ndâ Jùdèyà, yí gii 'dè có ji ndâ 'duu ta kpo-tàkòcò máa, «À kuu tí mì ndoo a ndâ sili vô-nje gbaànjé, tí ndâ sili bà bàkà nèté. Nò'o má tí 'duu, yí 'ví gí gí bà pà yeè á gbí òkò ndâ sili tí nò, me ta ɾi bà wotí gbí tàkii lá!»

¹⁵ Káa Mbe tí ndoo gii 'visì có ji 'dakò tí nò máa, «Ndí yo ndâ mbe tìrì! A 'di gbí òkò tí yo nò jé ká njaanga wú tí ndâ i-kó-ko mì wó, bìndi yí gii gbà ndú ya tí gí bà nju ngo ta ɾi bà wotí gbí tàkii mì ndâ Jùdèyà lá? ¹⁶ À má éno, ye 'ví njaanga miɾi niì tí nó tí nájú Àbìràámò nó 'do 'bì vò i tí nó mbe kò yí ta ndoò muu'bì-nje vô nje-vô ta'ò nó lá wàa?»

¹⁷ Có tí nò náa Jézù 'visì jì 'dakò tí nò nò gii te a nô mí ɾo ndâ mbe kù sogo yí tí Jézù. Káa líkí'o ndâ kpo-kpò i tí nò náa yí bàkà nò ká gii dù tí sè ndâ 'duu 'dáá gí.

Jézù lòkò'bò có gítí nǐ ndí

¹⁸ Ta o tí nò, Jézù gii 'vee ndâ 'duù máa, «Bà dù Mbíri tí gba mì ndâ 'duù go ña yè? Ye 'ví 'vii mítí ña yè ji yo? ¹⁹ À go nǐ ndí náa 'duù rò mí gbí nǐ mì wó. Nǐ ndí tí nò gii kù tí gbolò mù náa ndâ nuù kù gèè 'bá mì gbí bè wó.»

Jézù lòkò'bò có gítí rú'bù

²⁰ Jézù gii 'vee ndâ 'duù káká'i máa, «Ye kpónó 'ví 'vii ngú ña kèjì bà bàkà nambeè mì Mbíri ta ndâ 'duù ji yo mítí ña yè? ²¹ À go nǐ rú'bù, náa nǐ kù soo mítí kpàtà pe nǐ'dí-nǐ'dí kpòò yee tí o bà nǐ kpàtà pe tí nò.»

Rúú njekèjì

²² Jézù gii nǐe nó kù ya gí Jèrùzàlémè ta bà nò ta bà gala ndâ 'duù ta ndi gbí ndâ gbata, ta ndâ to tí kpokèjì 'dáá gí. ²³ Káa 'bí 'duù gii 'vee yí máa, «Muu ndâ mbe 'de 'válá bà me mbè wálá, kpo 'duù?»

Káa Jézù gii 'visì có gí tàkò 'vé mì 'duù tí nò ji ndâ 'duù, máa, ²⁴ «Yo kili ndòngbú wotí mì yo, wàa, yo 'ví rì gí tà'i co a i tí rúú njekèjì. Ye kù 'dè có ji yo máa, ndâ 'duù me mbè bà jòò tí ndú tacó bà rì gí tà'i, káa ndú gí bà rì wálá. ²⁵ Mbe 'bá má gii a gí yaà, bindi yí gii kisi njekèjì gí, yo bà dù á sè kù gbà njekèjì ta bà tè'é tí wó, máa, «Njaanga njekèjì ji ze, kpo 'duù!»

«Káa yí bà 'visì có ji yo máa, «Ye ñò bàndò tí nó náa yo gí 'do tí nó ni lá!»

²⁶ «Káa yo bà-i-nò bà dù a i sè kù 'visì có ji yí máa, «Ndoò táánò zò i ta ndoo gbí gbèe ká'i gí. Ndoò delè nǐu ngo ta ndoo gbí gbèe kàrà ngo gí. Wò delè táánò nò ta bà nìbà i ji ndâ 'duù gbí gbata mì ze gí, kpo 'duù!»

²⁷ «Káa yí bà 'visì có ji yo káká'i, máa, «Ye ñò bàndò tí nó náa yo gí 'do tí nó ni lá. Yo ya 'dáá 'do tí ye gí kàzò, ndí yo ndâ vò 'duù!» ²⁸ Bindi yo bà dù a i sè kù wa gbí ta bà 'vii tí yo ta sé'i, kù zeke ta ndâ Àbiráámò, ta Ízákò, ta Jákóbè, ta ndâ 'bí mbe 'dòkò có mì Mbíri 'dáá gí gí tà'i mì Mbíri, káa à 'vaka yo gí sè gí! ²⁹ Ta o tí nò, ndâ 'duù bà gí 'do cee muu to 'dáá gí gí bà zò i ta líkí'o tí ndú 'bá mì Mbíri! ³⁰ Ta o tí nò, ndâ 'duù ñinó náa ndâ 'duù muu to tí nó kpónó si ndú tí i lá nó, bà dù tí ndâ 'duù ñinó náa à kù te duù mítí ndú me gbolò; bindi ndâ 'duù ñinó náa ndâ 'duù muu to tí nó kpónó kù te duù á mítí ndú nó, bà dù tí ndâ 'duù ñinó ta i gbí ndú kpokoo wálá nô.»

Jézù 'deke tí ndâ 'duù gbí gbata Jèrùzàlémè

³¹ Mâ giì zeke'o, ndâ 'bí mbe kpolo tí tàkìi mì ndâ Jùdèyà giì gi gí mì Jézù, bìndi ndú giì 'dè có ji yí, máa, «Njè nó 'do bà-i-nó gí, tacó Èródè tí gbolò gba kù po tiri có bà zi wò.»

³² Káa Jézù giì 'visì có ji ndú máa, «Yo dele ndi yo ya gí bà 'dè có ji ngàmbe tí nò, máa, ye kù mòkò ndâ i 'do gbí muu ndâ 'duù, ye delè kù 'vala ndâ mbe nò'o, gbí ri tí nó wúnó, ta taàbé, ye bà cee ta nètè mì ye a i takàcò. ³³ Kpèti ká éno, ye bà dù a i muu nó wúnó, ta taàbé, ta takàcò, tacó bà zi mbe 'dòkò có mì Mbiri mí sè 'do gbí gbata Jèrùzàlémè me dú lá.

³⁴ «Ákoo ndâ 'duù Jèrùzàlémè! Ndâ 'duù Jèrùzàlémè! Yo kù ziki ndâ mbe 'dòkò có mì Mbiri! Yo kù 'vaka ndâ 'duù tí nó náa Mbiri tuu ndú ji yo nó ta dí! Ye jè ta bà kili yo mí njembí ye go bà kili ndâ 'viì mì na nguù mí tà mbiri wó nó ta bà me mbè, káa yo kpò ye gí! ³⁵ 'Bá mì yo bà jì'vi mòkò. Ye kù ci nó a yo máa, yo bà nò ye káká'i wálá, yee tí o tí nó náa yo 'dè có ta nje yo máa, «Mbiri 'ví si 'duù tí nó mbe gí ta rẹ wó tí Mbiri,» nó gí.»

14

Jézù 'vala 'bí 'dakò káká'i ta ri bà wotí gbí tàkìi mì ndâ Jùdèyà

¹ Ta 'bí ri bà wotí gbaànjé, Jézù giì ya gí bà zò i á 'bá mì 'bí gbolò mbe kpolo tí tàkìi mì ndâ Jùdèyà. Yí mâ giì yee kà, ndâ 'duù 'dáá gí giì dù kù je mbí ndú kpolo ma ká gítí wó.

² Mâ giì zeke'o, 'bí 'dakò ta ndâ 'bí wó ta kò wó oko 'dáá gí giì ja tí wó gi gí mì Jézù. ³ Jézù mâ giì nò yê ro 'dakò tí nò, yí giì 'vee ndâ mbe 'di gbí tàkìi, ta ndâ mbe kpolo tí tàkìi mì ndâ Jùdèyà, máa, «Bà 'vala 'duù ta ri bà wotí gbí tàkìi mì ndoo tí ndâ Jùdèyà dú? À má me dú lá, yo 'dè ji ye.»

⁴ Káa ndú giì biya bà 'visì có ji Jézù gí. Tacó éno, Jézù giì zèè 'bí 'dakò tí nò, bìndi yí giì 'vala yí gí, bìndi yí giì 'dè có ji yí máa, yí ya gí. ⁵ Jézù mâ giì je nó ji 'dakò tí nò gí, yí giì 'vee ndâ mbe 'di gbí tàkìi, ta ndâ mbe kpolo tí tàkìi mì ndâ Jùdèyà, máa, «Viì mì 'bí 'duù 'do gbí òkò tí yo nò, delè 'bí i-kó-ko mì wó, má 'va tí gbí guu ta ri bà wotí gbí tàkìi mì ndoo tí ndâ Jùdèyà, yí bà ja yí gí sè wálá?» ⁶ Bà 'visì có ji Jézù káká'i giì kpò ndú gí.

Bà si tí 'duù tí i ta kpééti wó

⁷ Jézù mâ giì nò ña bà jòò tí ndâ 'bí ka wó wiři tacó bà ki tí ndú tí ndâ bàndò mì ndâ kpo-kpò 'duù gí bà zò i, yí giì lòkò'bò có ji ndú máa, ⁸ «'Duù má tè'é tí lo gí bà zò i á bàndò bà kò niì, si bà có ká ngé ya gí bà ki tí lo tí bàndò mì ndâ kpo-kpò 'duù ta muu lo mí to. Tacó ndâ-'bí-lá mbe 'bá

tè'é tí ndâ 'bí kpo-kpò 'duù mbe ndii wó gî, gî. ⁹ Bìndi mbe 'bá bà gî gí bà 'dè có ji wò máa, <Si bàndò tí nó ji kpo 'duù tí nô.> Bà a wò 'do bà-i-nò kú ya gítí bàndò mì ndâ lúkúfà 'duù bà me a duù ta nô. ¹⁰ À má éno, à má tè'é tí lo gí bà i, ya gí bà ki tí lo tí bàndò mì ndâ lúkúfà 'duù. Mbe 'bá má ñò máa, bàndò tí nó 'vii ta wò lá, a yí ká bà gî gí bà 'dè có ji wò máa, <A gí yaà, wàa wò 'ví ya gí bàndò mì ndâ ka lo kpo 'duù kà zò, kómbe ye.> Tù lo ndi bà giì uu ta o bà a wò gí yaà kú ya gítí bàndò mì ndâ kpo 'duù, tacó a te duù mítí lo mí kùro ndâ 'duù tí nó 'dáá náa yo kú ki tí yo to ta ndú nó gî. ¹¹ Tacó 'duù má kú si tí wó tí i ta kpéetí wó, ndâ 'duù bà si yí tí i wálá. Káa 'duù mbe si tí wó tí i lá, ndâ 'duù bà te duù mì tí wó.»

¹² Bìndi yí giì 'dè có ji mbe 'bá tí nó náa ndú kú zò i á 'bá mì wó nó, máa, «I-zó-zò má 'bá mì lo, kili me káa ndâ kómbe lo, ta ndâ ná'vindi lo, ta ndâ nambe lo, ta ndâ ka 'bá mì lo ñinó náa àá mì ndú a i nó, tacó wàa ndú taàbé 'ví tè ta é tí lo gítí ñindi ndú nó lá. ¹³ Bàkà i-zó-zò, wàa wò 'ví kili ndâ mbe yè, ta ndâ 'duù ñinó mbe kú ìrì ta to, ta ndâ mbe ku kò, ta ndâ mbe sú ro, gítí. ¹⁴ Bìndi Mbìrì bà bàkà nambeè ji wò, tacó wotí bà ko mboo i-zó-zò mì lo nó ji wò tí ndâ 'duù tí nó wálá. Mbìrì bà ko mboo i-zó-zò mì lo nó ji wò ta o bà 'vala ndi ndâ mbe bàkà go có mì wó 'do gbí muu'dú ndú.»

Bà lòkò'bò gítí gbolò o bà zò i

¹⁵ 'Bí 'dakò 'do gbí òkò tí ndâ 'duù tí nó mbe kú zò i ta ndâ Jézù nó mâ giì 'di có tí nó náa Jézù 'dè nó, yí giì 'visì có ji Jézù máa, «Ndâ mbe zò i 'bá mì Mbìrì wúnò bà dù a ndâ mbe tó pá.»

¹⁶ Káa Jézù giì 'visì có ji 'dakò tí nó máa, «Ta 'bí o gbaànjé, 'bí 'dakò giì ci o ji ndâ 'duù me mbè máa, ndú ya gí bà zò i 'bá mì yì. ¹⁷ O bà zò i tí nó náa yí ci nó mâ giì me tí gî, yí giì bàkà i-zó-zò me gbolò, bìndi yí giì tuu bòò mì wó, máa, yí ya gí bà 'dè có ji ndâ 'duù tí nó náa yí ma có i-zó-zò ji ndú nó, máa, à bàkà i-zó-zò cee gî.

¹⁸ «Bòò mì wó mâ giì ya gí bà 'dè có tí nó ji ndâ 'duù, ndâ 'duù 'dáá gî giì ñonòkò tí ndú 'do tí bà ya gí bà zò i gî. Kpédélé 'duù tí nó náa bòò tí nó 'de yí nó loko gbí 'bá wó, máa, <Nó kpónó kuu kò ye. Ye kú ya gí bà gala 'bí ña ngú njí náa ye sì á kàzò. Ya gí bà 'dè có ji mbe tí lo, máa, ye biya bà gí gí tà é mì wó me bíyá-biya lá.>

¹⁹ «Bà só 'duù tí nó náa yí 'de yí nó giì 'dè tìrì ji yí máa, <Kpokèjì bà ya ye ngé gí wálá, tacó ye kpónó kú ya gí bà ñò nèté mì ndâ 'bí ngú mò'dú náa ye sì tacó bà ji njí kàzò. Delè ndi lo ya gí bà 'dè có ji mbe tí lo, máa, guù tè kàrà di lá.>

20 «Bà ta'ô 'duù giì ci yí ta tiṛì, máa, <Nìnò kpónó a bà ko niì mi ye gi tí gí 'bá ká nò. À da 'bò mí tí kò ye gí.>

21 «Bòò tí nò giì dele ya gí 'bá, bìndi yí giì 'vanda ndi kòcò ndâ 'duù tí nò 'dáá gí ji mbe tí wó. Mbe tí wó bà-i-nò giì 'visì có ji yí ta kpo-tàkòcò, máa, <Goonó ya ta ndi tí ndâ kpokèjì gbí gbata, wò má 'de ndâ mbe yê, ta ndâ mbe sú ɾo, ta ndâ mbe ku kò, ta ndâ 'duù nìnó mbe ki'viki mì to gí nó, wò 'ví gí ta ndú.>

22 «Bòò tí nò giì ma ndâ ɲa ndâ 'duù tí nò náa mbe tí wó 'deke ji yí nò, káa ndú yè tà'i bà zò i lá. Tacó éno, yí giì 'dè có ji mbe tí wó máa, <Ye ma ndâ 'duù go có mì lo nò gí, káa ndú giì yè tà'i bà zò i lá, bu ye.>

23 «Káa mbe tí wó giì 'visì có ji yí máa, <Ya ta ndi tí ndâ kpokèjì á sè 'do gbí gbata, wàa wò 'ví ma ndâ 'duù yee tí o tí nó náa tà'i bà zò i yè ta ndâ 'duù gí.> 24 Bòò tí nò mâ giì kili ndâ 'duù yè tà'i bà zò i go kòcò mbe tí wó nò gí, mbe 'bá giì 'dè có ji ndâ 'duù tí nò, máa, <Ye kù 'dè có ji yo máa, ndâ 'duù tí nó náa ye tè'é tí ndú káa ndú biya bà gí gí nó, bà tala i-zó-zò mì ye nó wálá.> »

I tàkò bà dù tí mbe tala có mì Jézù

25 Ndâ 'duù me mbè giì kaa kù ko tàkò Jézù. Yí bà-i-nò giì 'visì tí wó gí ndiì, bìndi yí giì 'dè có ji ndú, máa, 26 «'Duù má gí gí mì ye, káa njembí wó ká kácáá tí ndâ bu wó, ta nawu wó, ta niì mì wó, ta ndâ 'viì mì wó, ta ndâ ná'vindi wó, ta ndâ námì wó, ta miṛi wó, 'duù tí nò bà dù tí mbe tala có mì ye wálá. 27 'Duù má te 'dóó njeèkpè mù mì wó, wàa yí 'ví gí tí gí tàkò ye lá, 'duù tí nò bà dù tí mbe tala có mì ye wálá.

28 «Tacó 'bí 'duù 'do gbí òkò tí yo kpónó má kù bàkà có bà gèè 'bá, kpédélé có gbí muu wó bà dù me bà koɾo có gítí bàndò bà 'de ndâ i-nèté gítí bà cee ta 'bá tí nò lá? 29 À má éno lá, yí má duu káa ndâ kpalà mí tà to gí, káa bà cee sè nèté gítí 'bá giì kpò yí gí, ndâ 'duù bà ɲo yí, 30 máa, bà gèè 'bá kpò yí gí.

31 «À delè a gba ɲayi jé ká kù ya gí bà tè 'bí ka wó gba ta gó, náa yí má ɲò ni gí máa, wotí gó mì ka wó nò ndiì yí gí? 32 Yí má ɲò ni éno gí, yí bà tuu tú 'do ká tí 'dú, máa, ndâ yí 'dè có tí nò gbí òkò tí ndâ yí ta yí nò 'dé-'dè. 33 À má éno, 'bí 'duù gbí òkò tí yo mbe biya ndâ i mì wó 'dáá gí lá, bà dù tí mbe tala có mì ye wálá.

À kù yee tè zi nìnó náa gó zi cee 'do gbí gí nó gí 'dè

34 «Gó zi má kù gbí mbí zi, yí a tó i. Káa bà gó ngo zi tí nò má cì cee gí, kèjì bà dele ta gó zi gí gbí tè zi tí nò káká'i

wálá. ³⁵ Tè zi me i mbe zii to tacó ba rọ̀ i lá. Ndá 'duù kù te tè zi yee ká tí vò i gí 'dè. À má éno, 'duù ñinó ta tù bà 'di có tí muu wó nó 'ví 'di có.»

15

Rómbo mbe gịri gị

¹ Ta o tí nò, ndá mbe kù kili i-mírì me mbè, ta ndá 'bí vo-vò Jùdèyà gii kaa ya kù 'di ndá có mì Jézù. ² Ndá mbe kpolo tí tàkii, ta ndá mbe nìbà tàkii mì ndá Jùdèyà mà gii ñò éno, ndú gii 'bità bà 'dè víí có ta kòlòwò, máa, «'Dakò tí nò kù ñonòkò tí wó ta ndá 'duù ñinó náa à mò ndú 'do gbí tàkii mì ndá Jùdèyà gí nò. Ndú delè kù zò i ta ndú gbí gbèe ká'!»

³ Jézù mà gii 'di có mì ndú nò, yí gii lòkò'bò có ji ndú, máa, ⁴ «'Bí 'duù 'do gbí òkò tí yo nò kpónó má kù gbà ndá rómbo mì wó zi'duù-vò, káa 'bí gbaànjé gii giri gí, yí bà jee sè mbè ndá ñinó kù zò i nó mí to, bìnđi yí 'ví ya gí bà pà bà tí gbèe ñinó mbe gịri gí nó, yee tí o tí nó náa yí 'de yí gí nó wálá? ⁵ Yí má 'de yí gí, yí bà te yí mí pààpi wó ta líkí'o kù ya tí gí 'bá. ⁶ Ta o bà ye ta yí 'bá, yí bà kili ndá kómbe wó, máa, <Yo gí, wàa ndoo 'ví zò i ta líkí'o, tacó 'bí rómbo mì ye kùtáa gịri gí, káa ye gii 'dè yí gí!> ⁷ Ye kù 'dè có ji yo máa, ñinò a gbèe ña i tí nó mbe kù bàkà tí á gbírì nó ká nò. Gbèe mbe bàkà vò i muu to tí nó má 'visì muu wó 'do tí ndá vò i mì wó gítí kpokèjì mì Mbírì, líkí'o wó tí Mbírì á gbírì ndii líkí'o ndá mbè 'duù tí nó cúú-cu-cù mbe kù co tí kpokèjì mì wó nó gí.»

Njì gírìsì gbaànjé mbe gịri gị

⁸ Jézù gii 'vee ndá 'duù máa, «Ndá njì gírìsì muu'bí kpónó má mì niì, bìnđi 'bí gbaànjé gii 'va tí to á 'do tí wó ta bèbillì, niì tí nó bà tù ngba wu, bìnđi yí gii pà ta tà'i léé gítí gbèe gírìsì mì wó nó wálá? Káa à má me tí tí i bà kaa tà'i tí nò, niì tí nó bà je kù'ò gítí gbí òkò ndá ká'i pétékè'i, yee tí o bà 'de gbèe gírìsì tí nó wálá? ⁹ Yí má 'de gí, yí bà kili ndá kómbe wó ta ndá ka 'bá mì wó, bìnđi ndú bà da 'dì ta líkí'o. ¹⁰ Ye kù 'dè có ji yo máa, líkí'o kù bàkà ndá basìlì mì Mbírì ta o tí nó náa 'bí mbe bàkà vò i gbaànjé má 'visì muu wó gítí kpokèjì mì Mbírì go éno.»

'Bí 'vii tí vò mbe volo gbí i

¹¹ Jézù gii lòkò'bò 'bí có, máa, «Ta 'bí o gbaànjé, 'bí 'dakò gii jò ndá 'vii-'dakò sósò'ò. ¹² Ndú mà gii kpolo tè tí ndá 'dakò gí, ñinó tí 'vii nó gii 'dè có ji bu ndú ta 'bí ị gbaànjé, máa, <Je bà ndá i mì ye á 'bá nó ji ye, bu ye.> Bu ndú bà-i-nò mà gii njèè gbí ndá i-'bá ji ndú go i gbí tàkii mì ndú gí,

13 'viì-'dakò tí nò giì bàkà káa làmbu sili bìndi bà njèè gbí ndâ i mì ndú, bìndi yí giì kaa bà ndâ i mì wó 'dáá gí, yí giì ya 'do 'bá mì bu wó gí gbí 'dú to. Bìndi yí giì volo gbí ndâ i tí nó vùrù-vùrù go i mì mbùrù nò.

14 «Ngo mà giì tè á bìndi ndâ i mì wó nò gí, go giì tè to tí nò náa yí 'dòkò ta 'bá ya gítí nò tí nìndi ku. Káa gbèe i mì wó wálá. 15 Tacó éno, yí giì kpò tí wó mítí 'bí 'dakò tí 'duù gbí to tí nò. 'Dakò tí nò giì bàkà yí tí mbe kù je i-zó-zò ji ndâ kàdùrúkù mì wó. 16 Yí gbí ndâ o tí nò má 'de i-zó-zò mì ndâ kàdùrúkù, yí bà zò gí, káa a mbe je ji yí ká wálá. 17 Yí mà giì koṛo có kpòò, muu wó giì gí gítí wó gí. Bìndi yí giì 'dè có máa, <Ye kù cì ta go, káa yì ndâ mbe kù bàkà nèté 'bá mì bu ye kpónó gítí i-zó-zò wálá. 18 Á má éno, ye bà dele ndi ye ya gí mì bu ye, wàa, ye 'ví 'dè có ji yí máa, «Ye bàkà vò i gítí Mbírì gí, ye delè bàkà vò i gítí lo gí, bu ye! 19 Ye 'vii tí mbe dù tí 'viì mì lo káká'i lá. Si ye 'ví dù tí 'bí mbe bàkà nèté mì lo gbaànjé.» >

20 «'Viì-'dakò tí nò bà-i-nò giì njè nó ya gí 'bá mì bu wó. Bu wó mà giì nò yí 'do me 'dú kèjì, yè ɾo wó giì bàkà yí gí. Yí bà-i-nò giì a ya gí bà kunduu yí, ta bà òlò gbí tù wó. 21 Káa 'viì-'dakò tí nò giì 'dè có ji bu wó, máa, <Ye bàkà vò i gítí Mbírì gí, ye delè giì bàkà vò i gítí lo gí, bu ye. Ye 'vii tí mbe dù tí 'viì mì lo lá.»

22 «Káa bu wó bà-i-nò giì tè'é tí ndâ bòò mì wó, máa, <Yo gí ta banga bongo nìno ta ɲa wálá nó, ta banga i-tí-sìlì-'bì, ta tàrà.» Ndâ bòò tí nò mà giì gí ta ndâ i tí nò gí, 'dakò tí nò giì zaa 'vii mì wó gí. 23 Bìndi yí giì 'dè có ji ndâ bòò mì wó, máa, <Yo ya gí bà gí ta 'bí 'viì-mò'dú nìno ta banga òò wó nó, wàa yo 'ví bàkà ta i-zó-zò, wàa ndoo 'ví zò i ta líkí'o. 24 Tacó 'viì mì ye nó táánò cì gí, káa yí kpónó 'vala ndi wó gí. Yí táánò gírì gí, káa à kpónó 'de yí gí.» Ndâ bòò mì 'dakò tí nò mà giì bàkà go có mì wó nó gí, ndú giì 'bità bà zò i ta líkí'o tí ndú.

25 «Ta o tí nò náa ndú kù bàkà ta ndâ i tí nò nò, kpo 'viì-'dakò mì 'dakò tí nò a i gbí njí. Yí mà giì dooko gí 'bá yí giì 'di kòcò ndâ 'duù kù cè cè, ta bà dù ɾu. 26 Yí bà-i-nò giì tè'é tí 'bí bòò mì bu wó gbaànjé, bìndi yí giì 'vee yí, máa, <A yè ká bàkà tí ta bìndi ye 'bá tí nó?»

27 «Káa 'dakò tí nò giì 'visì có ji yí, máa, <A ná 'vindí lo ká dele ndi wó 'do gbí to tí nó táánò náa yí ya gítí nò. Káa bu lo giì zi 'viì-mò'dú tí nó táánò náa ndoo ko yí ta banga òò wó nó tacó bà te ta wírì mítí wó, tacó yí dele 'do kà ta vò i tí wó wálá.»

28 «Tàkòcò 'viì-'dakò tí nò bà-i-nò giì kpolo ndii muu bà ya yí gí tà'i gí. Bu wó mà giì nò éno, yí giì có gí sè, bìndi yí

gii 'deke tí wó ji yí máa, yí ya gí tà'i. ²⁹ Káa 'viì-'dakò tí nò gii 'visì có ji bu wó, máa, <Nò káa ña mbè ndoò tí nó náa ye kù bàkà nèté ji wò go bòò mì lo nó gi! Ye jé ta 'bí gbèè ñi ndii muu ndâ có mì lo lá. Wò jé je ji ye a yè? À kpèti káa vòò rókpò 'viì-bee sínò wò jé je ji ye, tacó wàa ze 'ví 'dè ta líkí nje ta ndâ kómbe ye lá! ³⁰ Káa wò kpónó gii zì a ngbú 'viì-mò'dú ta i ká gbí wó ji 'viì mì lo mbe kaa ndâ i mì lo ya gí bà volo gbí ndú ji ndâ vo-vò niì 'dáá gí, bìndi yí giì dele ndi wó.>

³¹ «Káa bu wó gii 'visì có ji yí, máa, <Ndà kù dù ta ndâ 'bá ta o 'dáá gí. Ndâ i mì ye 'dáá gí a ndâ i mì lo, 'viì mì ye. ³² Ye te wiři mítí ná'vindí lo ta pétékè tàkòcò ye ká dú, tacó yí táánò cì gí, káa yí kpónó 'vala ndi wó gí; yí táánò giři gí, káa à kpónó 'de yí gí.> »

16

Vò bòò tí mbe filí 'bì

¹ Ta o tí nò, Jézù gii 'dè có ji ndâ mbe tala có mì wó, máa, «Ta 'bí o gbaanjé, 'bí 'dakò ta ndâ i mì wó me gbolò gii 'di có máa, bòò tí nó náa yí te yí tí mbe kpolo tí ndâ i mì wó nó kù volo gbí ndâ i mì wó. ² 'Dakò tí nò bà-i-nò gii tè'é tí bòò mì wó nò, bìndi yí giì 'vee yí, máa, <Ndâ có tí nó náa ndâ 'duù kù 'dè ji ye ta rè lo nó a yúcó? Tùbà sè ndâ i gbí gálá ji ye, tacó ye káká'i gí bà si wò 'ví dù gbí gálá mì ye wálá!>

³ «Bòò tí nò mâ gii 'di có tí nò, yí giì kořo có gbí njembí wó, máa, <Mbe tí ye kèjì gí bà mòkò ye 'do gbí nèté gí! Ye 'ví me ta tí ye ée? Wotí bà ji njí tí ye wálá. Káa áá řo ye a nô bà yù i. ⁴ À má éno, ye kpónó bà bàkà 'bí ña i 'dakò mì ye, tacó wàa yí kpèti má mò ye 'do gbí nèté gí, ye 'ví kù zò ta nje ye 'do mì ndâ 'duù tí nò.>

⁵ «Yí bà-i-nò gii tè'é tí ndâ 'duù ñinó ta i mì mbe tí wó muu ndú nô. Bìndi yí giì 'vee kpédélé 'duù 'do gbí òkò tí ndú máa, <Áá mì mbe tí ye muu lo a ée?>

⁶ «Káa 'dakò tí nò gii 'visì có ji yí, máa, <Áá mì wó muu ye a ndâ còngò bàà mbâ zi'duù-vô.>

«Káa bòò tí nò gii 'visì có ji 'dakò tí nò máa, <Jaka tí ndâ mbíli tí nó náa wò táánò ki'viki tacó bà 'vii có gítí bà sì bàà tí nó nó 'do gbí wú gálà gí, wò 'ví si sè ndú mí gbí wú ká zi'duù-só-nje muu'bì cuki.>

⁷ «Bòò tí nò gii 'vee 'bí 'duù káká'i, máa, <Káa wò ñindi lo, áá muu lo a ée?>

«Káa 'dakò tí nò gii 'visì có ji yí máa, <Áá muu ye a ndâ gboko cù 1,000.>

«Káa bòò tí nò gii 'visì có ji 'dakò tí nò máa, <Si mí gbí wú káa ndâ mbìlì 800.>

⁸ «Mbe tí vò bòò tí nò gii ùlù yí gítí ña i yú ɾo tí nò náa yí bàkà nò, tacó 'duù ta ɾo wó mbe yú éno gbí òkò tí ndâ 'vii gbí ngba'o wálá.

⁹ «Tacó éno, ye kú 'dè có ji yo máa, yo bàkà nambeè ji ndâ 'duù ta ndâ i muu to tí nó, tacó wàa, bà ndâ i tí nò má da gí, Mbíri 'ví te ta wiri mítí yo á 'bá tí nó mbe dù tí ká nò.

¹⁰ 'Duù má ni bà kpolo tí làmbu i ta njembí wó gbaànjé gí, yí bà ni bà kpolo tí ndâ kpo-kpò i ta njembí wó gbaànjé delè gí. Káa bà kpolo tí làmbu i ta njembí 'duù gbaànjé má kpò yí gí, bà kpolo tí ndâ kpo-kpò i ta njembí wó gbaànjé delè bà kpò yí gí. ¹¹ Káa bà kpolo tí ndâ i muu to tí nó ta njembí lo gbaànjé má kpò wò gí, a 'di ká bà je ndâ i mì Mbíri ji wò, máa, wò 'ví kpolo tí ndú? ¹² Bà kpolo tí ndâ i mì ndâ 'bí ka lo ta njembí lo gbaànjé má kpò wò gí, a 'di ká bà je i ji wò tí 'dóo ñìndi lo?

¹³ «Gbèe bòò bà bàkà nètè ji ndâ 'duù sósò'ô ta njembí wó gbaànjé wálá. Yí má zè 'bí ñìkì maa, yí bà zè 'bí ka wó ñìkì wálá. Yí má kú te duù mítí 'bí, yí bà sì 'bí ka wó tí i wálá. Wò má kú bàkà nètè ji Mbíri ta njembí lo gbaànjé, wò bà 'de 'bí njembí tacó bà tee mítí ndâ i muu to tí nó wálá.»

Ndâ 'bí có náa Jézù 'dè ndú

¹⁴ Ndâ mbe kpolo tí tàkii mì ndâ Jùdéyà, tí ndâ mbe go ndâ i muu to tí nó, mà gii 'di có tí nò náa Jézù 'dè nò, ndú gii ño Jézù ñó-ño. ¹⁵ Káa Jézù gii 'visì có ji ndú máa, «A yo ká kú bàkà tí yo tí ndâ 'duù jáá á kùro ndâ 'duù. Káa Mbíri ñò ndâ có gbí njembí yo ni gí. Tacó ndâ i tí nó náa ndâ 'duù kú si tí ndâ kpóló-kpolo i nó me ndâ i kùro Mbíri lá.

¹⁶ «Ndâ có mì Mòze, ta ndâ có tí nó náa ndâ mbe 'dòkò có mì Mbíri cu mí gbí ndâ wáràgà mì ndú nó, bàkà nètè yee ká tí o mì Jòvànì tí mbe caka tí ndâ 'duù. Bìndi bà ma Banga-Ngú-Có gítí bà dù Mbíri tí gba gii 'bità tí. 'Do tí o bà 'bità bà ma Banga-Ngú-Có tí nò, ndâ 'duù me mbè kú gii bàkà wotí tacó bà dù tí ña ndâ 'duù tí nó tí ndâ bòò-gba mì Mbíri. ¹⁷ Káa à peteke a bà 'bu ndâ tàri ta to tí nó á cotí bà giri 'bí làmbu ñì có té'déé éno 'do tí có mì Mòze.

¹⁸ «'Duù má njè ñii mì wó gí, bìndi yí gii kò 'bí ngú ñii, yí kú zi a ngbà ta ngú ñii tí nò. 'Duù delè má kò ñii tí nó náa 'dakò mì wó njè yí gí nó, yí kú zi a ngbà ta yí.»

Ndâ 'bí mbe da i ta Lázàrò

¹⁹ Jézù bà-i-nò gii lòkò'bò có ji ndú, máa, «'Bí 'dakò táánò tí mbe da i kú yuu káa ndâ kpo-kpò bòngò, yí delè kú zò káa tó i 'bàa ta ri 'dáá gí. ²⁰⁻²¹ À gii te 'bí 'dakò tí mbe yé ta rè wó a Lázàrò, ta ndâ kà ta ndi tí kútí wó náa ndâ bô kú

là ɾo ndú, mí njekèjì ndùgù mì 'dakò tí nò tí mbe da i nò, kù ù ndâ núnjú i-zó-zò ñinó mbe kù 'vaka tí to bìn̄di wó ta o 'dáá gí.

²² «Lázàrò mà giì cì gí, ndâ basìlì mì Mbírì giì te yí ya tí gí ɾègbà tí Àbìráámò gbírì. 'Dakò tí nò tí mbe da i nò mà giì cì gí, a giì duu yí gí. ²³ Káa yí giì dù á tà to gbí sé'i á 'bá mì ndâ ku, bìn̄di yí giì ñò Àbìráámò me dú, bìn̄di Lázàrò kù kì tí wó to á ɾègbà tí wó. ²⁴ Bìn̄di yí giì tò kù ta bà 'deke tí wó jì Àbìráámò, máa, «Ñò yê ɾo ye, bu ye Àbìráámò. Si Lázàrò 'ví yuu sili 'bì wó gbaànjé mí gbí ngo, wàa yí 'ví si ngo tí nò á tí sili 'bì wó nò 'ví cì gí gbí nje ye, tacó bà 'dèè mè ye tacó ye gbí gbolò sé'i.»

²⁵ «Káa Àbìráámò giì 'visì có jì 'dakò tí nò, máa, «Korò muu lo, máa, wò táánò kù 'vala gbí dà, 'viì mì ye, káa gbèè tó i mbe waa to có kòtí Lázàrò wálá. Káa à kpónó kù teke'de yí bà-i-nó, káa wò kù kònò sé'i. ²⁶ Káa à me ká ènò cuki lá, cèè gbolò pù ngo njèè gbí òkò tí ndoo gí. Kpokèjì bà ya ndâ 'duù 'do mì ze káa gí mì yo kà wálá. Kpokèjì bà gi ndâ 'duù 'do mì yo kà gí mì ze delè wálá.»

²⁷ «Káa mbe da i tí nò giì 'visì có jì Àbìráámò, máa, «À má ènò, bàkà nambeè mì lo, wò 'ví tuu Lázàrò gi gí 'bá mì bu ye, ²⁸ wàa yí 'ví 'dè có tí kpoò jì ndâ ná'vindí ye vô mbe cì lá, máa, ndú 'ví gi gí gbí bàndò mbugo tí nò náa ye kpónó kuu gbí nó lá.»

²⁹ «Káa Àbìráámò giì 'visì có jì 'dakò tí nò, máa, «Ndâ Mòze ta ndâ mbe 'dòkò có mì Mbírì kuu mì ndâ ná'vindí lo kà; si ndú 'ví 'di ndâ có mì ndú.»

³⁰ «Káa 'dakò tí nó giì 'visì có jì Àbìráámò, máa, «À me ènò lá, bu ye Àbìráámò. À má a vuuvuu ká co mítí ndú, ndú bà 'visì muu ndú 'do tí ndâ vò kpokèjì mì ndú gí.»

³¹ «Káa Àbìráámò giì 'visì có jì 'dakò tí nò, máa, «Ndú má biya bà 'di ndâ có mì ndâ Mòze, ta ndâ mbe 'dòkò có mì Mbírì gí, à kpèti káa ku ká 'vala ndi wó 'do gbí muu'dú wó ká ya gí bà 'dè có jì ndú, ndâ có mì wó nò bà dù gbí tù ndú ká go cèè mòngò gbí tù bô.» »

17

Vò i kùro Mbírì

¹ Jèzù giì 'dè có jì ndâ mbe tala có mì wó máa, «Ndâ i mbe eendi ndâ 'duù gítì bà bàkà vò i ta o 'dáá gí bà dù kuu, káa 'duù tí nó mbe kù gi ta ndú nó bà ñò mítí wó! ² À nìkì a bà eɾe du díí mítí miɾi ña 'duù tí nò, wàa à 'ví te ta yí 'va mí tà kàpá cotí bà volo muu 'bí 'viì gbaànjé 'do gbí òkò tí ndâ ví 'viì tí nó mì wó. ³ Káa yo 'ví kpolo tí yo, máa, 'Bí ná'vindí

yo gbaànjé má bàkà i lè gî, yo 'ví 'dè gbí vò i mì wó jì yí. Vò i mì wó nò má volo tí wó gî, yo 'ví si có gítí vò i mì wó nó mí to. ⁴ Yí má co ta yo tí kpokèjì ònó mbe lè gî ta bà vò-nje só gbí gbèè rì, káa bìndi bà bàkà ndâ vò i mì wó nò yí kù gí gí bà 'deke tí wó jì yo máa yì káká'i bà bàkà ndi ònà i tí nò wálá, yo 'ví si có gítí wó mí tò.»

Bà tee njembí mítí Mbíri

⁵ Ndâ mbe tala có mì Jézù gii 'deke tí ndú jì yí máa, «Je wotí bà tee njembí ze mítí Mbíri tí kpoò ndii ònó náa ze kù me kpónó nó gî jì ze, Mbe tí ze.»

⁶ Káa Jézù gii 'visì có jì ndú máa, «Yo kùtáa má kù tee njembí yo mítí Mbíri kpétí ká nji'díí éno, yo má 'dè có jì 'bí gbolò mú-'belè máa, yí a ta teè wó vùkù 'do tà to, wàa yí 'ví ya gí bà rò ndi tí wó mí tà kápá, yí bà 'di có mì yo nò gî.

⁷ «Bòò mì 'bí 'duù gbí òkò tí yo nò kpónó má gí 'do gbí nji, má wálá 'do bà gbà ndâ rómbo, yí bà 'dè jì bòò tí nò máa, <Ndii ngé ya gí bà zò i gí?> ⁸ Có náa yí bà 'dè jì bòò tí nò bà dù me éno máa, <Caka tí lo gí wàa wò 'ví bàkà i-zó-zò jì ye, ye má zò i cee gî, wò 'ví gii ya gí bà zò ònindì lo> lá? ⁹ Yí 'dè nìkì maa jì bòò mì wó tacó bà bàkà nèté tí nó náa yí jì jì yí nó gí? ¹⁰ Yo delè ká éno. Yo má bàkà ndâ nèté tí nó náa à je jì yo nó cee gî, yo 'ví 'dè có máa, <Ze káa ndâ bòò sínò, ze kù bàkà káa ndâ nèté ònó náa à je jì ze nó cuki.> »

Ndâ 'bí mbe cì muu'bi

¹¹ Jézù gii njè nó kù ya gí Jèrùzàlémè co tí wúngbó to tí nó gbí òkò tí ndâ Sàmáriyà ta Jùdéyà nò. ¹² Yí mâ gii yee 'bá mì ndâ 'bí 'duù, á gí ndii 'do gbí gbata, ndú gii 'de tí ndú ta ndâ 'bí mbe cì muu'bi. Káa ndâ mbe cì tí nò gii rò tíyò 'do tí Jézù janga-jàngá gí ndii. ¹³ Bìndi ndú gii 'deke tí ndú jì yí ta kòcò ndú ngára gí yaà máa, «Jézù, Mbe tí ze, ò yé rò ze!»

¹⁴ Jézù mâ gii zeke ndú, yí gii 'dè có jì ndú máa, «Yo ya gí bà túbà tí yo jì ndâ bu-Mbíri.» Káa si ndú kpokèjì ta nó kù ya gí mì ndâ bu-Mbíri, ndú mâ gii ò cì cee 'do tí ndú 'dáa gí gí.

¹⁵⁻¹⁶ 'Bí 'duù gbaànjé 'do gbí òkò tí ndâ 'duù tí nó muu'bi náa cì cee 'do tí ndú nó, tí 'duù Sàmáriyà, mâ gii ò bà cee cì 'do tí wó, yí gii dele ndi wó jee bà ya gí mì ndâ bu-Mbíri mí to, ta bà ùlù Mbíri ta kòcò wó ngéé gí yaà. Yí mâ gii yee mì Jézù, yí gii ònindì ta muungbó wó ya gí bà zèè kò Jézù, ta bà 'dè nìkì maa jì yí.

¹⁷ Káa Jézù gii 'vee 'vé máa, «Muu ndâ 'duù tí nó náa cì cee 'do tí ndú nó kùtáa me muu'bi lá? Káa sè ndâ 'duù ònó vò-nje nà'ò nó ngò? ¹⁸ Káa à dele gí gí bà ùlù Mbíri káa gbèè 'dakò tí nó mbe 'dó-'do tí 'duù Sàmáriyà nó tacó

yè?»¹⁹ Bìndi yí gii 'dè cò jì 'dakò tí nò máa, «A gí yaà, wàa wò 'ví ya ta nó mì lo, tacó bà tee njembí lo mítí Mbíri 'vala wò gí.»

Bà gí o bà dù Mbíri tí gba tí to tí nò

²⁰ Ndâ 'bí mbe kpolo tí tàkìì mì ndâ Jùdèyà gii 'vee Jézù gítí o bà gí Mbíri gí bà zogo to tí nò. Káa Jézù gii 'visi có jì ndú máa, «'Bí i mbe túbà bà gí o tí nó náa Mbíri bà gí tí gí bà zogo to tí nó nò wálá. ²¹ 'Bí 'duu ta wotí bà 'dè có jì yo tí wó máa, <Yo nò nò! Mbíri kpónó kù zogo to tí nò,> nò bà dù wálá; 'bí 'duu delè ta wotí tí wó tacó bà 'dè có jì yo máa, <Yo nò zò! Mbíri kpónó kù zogo to tí zò,> bà dù wálá. Tacó Mbíri kpónó kù zogo to gbí òkò tí yo.»

²² Jézù mâ gii 'visi có gí tàkò 'vé mì ndâ mbe kpolo tí tàkìì mì ndâ Jùdèyà nó gí, yí gii 'dè có jì ndâ mbe tala có mì wó máa, «Yo wúnò bà 'deke tí 'bí ri gbaanjé 'do gbí òkò ndâ mbè sili tí nó mì 'Vii-mi-'Dakò, káa yo bà 'de wálá. ²³ Ta o tí nó ndâ 'duu bà dù kù nònòkò muu yo máa, <Yo zeke'o zò!> <Yo zeke'o nò!> Káa yo 'ví tè gí tàkò ndâ có mì ndú nò gbaanjé lá. ²⁴ Tacó o bà gí 'Vii-mi-'Dakò bà dù go mù mbe i gbaanjé, bìndi ngba wó gii cee tàrì 'dáá gí. ²⁵ Káa yí bà kònò a sé'i ta wotí tí kpédélé'i má kózò gi. Ndâ 'duu tí nó mbe kù 'vala kpónó nó bà biya yí 'dáá gí má kózò gi.

²⁶ «O bà gí 'Vii-mi-'Dakò wúnò bà dù ká jé go o mì Nówà dígísèé. ²⁷ Gbí o mì Nówà nò, ndâ 'duu 'dáá gí kù zò i, ndâ 'duu kù njù pe, ndâ 'dakò ta ndâ ni kù kò tí ndú, yee ká ngé tí ri bà o Nówà gí gbí gbâ, bìndi ngo gii mii ndâ 'duu 'dáá gí. ²⁸ O bà gí 'Vii-mi-'Dakò nò delè bà dù teke-tèkè go o mì Lótì dígísèé. Ndâ 'duu ta o tí nó kù zò i, ndâ 'duu kù njù pe, ndâ 'duu kù mà 'vèlè ta bà sì i, ndâ 'duu kù rò njí, ndâ 'duu kù gèè 'bá. ²⁹ Káa ta ri bà njè nó mì Lótì 'do gbí gbata Sòdómà, Mbíri gii si wu, ta ndâ i mbe kù lu wu, kù ni gí to 'do tàrì gii mii ndâ 'duu gbí gbata Sòdómà 'dáá gí. ³⁰ Nìnò a ɲa i tí nó wúnò bà bàkà tí ta o bà co 'Vii-mi-'Dakò gí ɲo ri nò.

³¹ «Ta o tí nó, wò tí 'duu má pí 'bá, wò 'ví co gí to tacó bà ya gí bà kaa ndâ ká'i mì lo 'do tà'i lá. 'Duu ta o tí nó má gbí njí, yí 'ví dele ndi wó gí 'bá lá. ³² Yo koɲo muu yo gítí nawù Lótì! ³³ 'Duu mbe kù jè ta bà koɲo có máa 'válá mì yí a i 'bí yì, bà gɲi miɲi wó gí; káa 'duu mbe sì miɲi wó jì ku gí ká bà 'vala miɲi wó. ³⁴ Ye kù 'dè có jì yo máa, ta bèbìlì tí nò, ndâ 'duu má sósò'ò gbí gbèe kpâ-sili, áà bà je 'bí 'duu gbaanjé gí, si ka wó mí to. ³⁵ Ndâ ni má sósò'ò kù no 'vuù toko gbaanjé, áà bà je 'bí gbaanjé gí, si ka wó mí ɲo 'vuù. ³⁶ Ndâ 'dakò má sósò'ò gbí njí, áà bà je 'bí 'duu gbaanjé gí, si ka wó mí gbí njí.»

³⁷ Káa ndâ mbe tala có mì Jézù bà-i-nò gii 'vee yí máa, «Áá bà ɾuka ndâ 'duu ya tí gí kòtí 'di, Mbe tí ze?»

Káa yí gii 'visì có jì ndú máa, «Ndâ galàmbá má yaà kere-kèrèè, gbí có tí nò éno máa, ku i kuu gbí to tí nò.»

18

'Bí nawù ku tí vò mbe kpácà

¹ Jézù gii lòkò'bò 'bí có jì ndâ mbe tala có mì wó tacó wàa ndú 'ví me ta kpìkì-kpìkì gítí bà 'deke tí ndú jì Mbíri lá, ² éno máa, «Ta 'bí o gbaànjé dígísèè, 'bí gba mbe cì gúku tí Mbíri lá, delè mbe si ndâ 'duu tí i lá kù 'vala gbí 'bí gbata. ³ Bìndi 'bí nawù ku ta o 'dáá gí kù ya ta ngbàngà mì wó gí kùro gba tí nò, máa, <'Dè yúco je gítí có tí nó gbí òkò tí ze ta 'duu tí nó mbe zi ye gí nó gí!> ⁴ Nii tí nò nò gí gbí ngbàngà kùro gba tí nò ta cèe kòndi o, káa gba tí nò biya bà waa có mì wó gí. Gbí ndòngbú ñinó gba tí nò gii koɾo có máa, <Ye ñò ni gí máa, gúku Mbíri tí ye wálá, delè nèté mì ye ta 'duu wálá, ⁵ káa kpácà gbí yí nii tí nó ngé ndii gí. À má éno, ye bà waa có mì wó jì yí. À má éno lá, yí bà gí kù pèè mbí ye ta o 'dáá gí.> »

⁶ Mbe tí ndoo gii 'vee ndâ mbe tala có mì wó máa, «Yo 'di có tí nò náa gba tí nò jé mbe waa yúco lá nò 'dè nò gí? ⁷ À má éno, Mbíri bà waa yúco jì ndâ 'duu mì wó náa yí ɾuka ndú, mbe kù 'deke tí ndú jì yí ta síí gbí wálá nó wálá? Gbí dii wó bà me a jàmànakà gítí bà koni ndú? ⁸ Ye kù 'dè có jì yo máa, yí bà waa yúco jì ndú ta zití tí wó. Kpètí ká éno, 'Vii-mi-'Dakò má gí wúnò, yí bà 'de ndâ 'duu mbe kù tee njembí mítí Mbíri muu to tí nó gí?»

Bà si tí 'duu tí mbe bàkà tó i kùro Mbíri

⁹ Jézù gii lòkò'bò có gítí ndâ 'duu ñinó mbe kù túbà tí ndú, máa, ndâ yí a ndâ mbe bàkà tó i, ta bà dù kù 'dè có ñónókó gítí sè ndâ 'bí 'duu nó, ¹⁰ máa, «Ta 'bí o gbaànjé ndâ 'bí 'dakò sósò'ò gii ya gí bà 'deke tí ndú jì Mbíri. 'Bí 'duu gbí òkò tí ndú gbaànjé a mbe kpolo tí tàkii mì ndâ Jùdéyà, bìndi ka wó tí nó náa ndú ta yí nó a Jùdéyà tí mbe kù kili i-míri mì ndâ Ròmánò. ¹¹ Ndú mâ gii yee 'bá-Mbíri gí, 'duu tí nó tí mbe kpolo tí tàkii mì ndâ Jùdéyà nó gii rò tìyò, bìndi yí gii 'deke tí wó ta kpéétí wó jì Mbíri, máa, <Ye 'dè ñikì maa jì wò tí Mbíri, tacó ye me go ndâ 'bí ña 'duu tí nó tí ndâ mbe gbolò njembí nó lá, ye me go ndâ 'bí ña 'duu tí nó tí ndâ mbe kù 'boo yúco mì 'duu nó lá, ye delè me go ndâ 'bí ña 'duu tí nó tí ndâ mbe kù zingbà ta ndâ nii mì ndâ 'duu nó lá. Co tí ndâ ña ñinò 'dáá gí, ye me go 'dakò tí nó tí mbe kù kili i-míri mì ndâ Ròmánò á seè tí ye nó lá. ¹² Ye kù kònò

go ta sili só gbí òkò ndâ 'bí ɾi bà wotí ta ka wó ɾi bà wotí. I má dí 'bì ye, ye kù mò bà ɱ̀ndi lo tí Mbíri ji wò go i gbí tàkìì mì ze tí ndâ Jùdèyà.»

¹³ «Káa 'dakò tí nó tí mbe kili i-míri mì ndâ Ròmánò nó gii ɾò tíyò gàà gí ndiì 'do tí mbe kpolo tí tàkìì mì ndâ Jùdèyà. Bà te muu wó gí yaà gii kpò yí gí. Bìndi yí gii kunduu 'bì wó mí njembí kù 'deke ta tí wó ji Mbíri máa, «Áá Mbíri, ɱ̀ò yê ɾo ye, tacó ye a mbe bàkà vò i.»

¹⁴ «Ye kù 'dè có ji yo máa, 'dakò tí nó tí mbe kili i-míri nó dele ndi wó gí 'bá bìndi bà 'deke tí wó ji Mbíri tí 'duù ɱ̀nò náa à gbí òkò tí ndú ta Mbíri a nambeè. Káa ka nó mì wó 'de tó i 'do mì Mbíri lá. Tacó 'duù ta o 'dáá gí má kù luguu tí wó ta 'véɾè, mbe si yí tí i wálá. Káa 'duù má si tí wó tí i lá, à ta o 'dáá gí kù te duù míti wó.»

Ndâ 'duù kaa ndâ víi 'viì mì ndú ya tí ji Jézù

¹⁵ Ta o tí nó, ndâ 'bí 'duù gii kaa ndâ víi 'viì mì ndú, máa ndâ yì ya ta ndú ji Jézù, tacó wàa yí 'ví tee 'bì wó míti ndú. Káa ndâ mbe tala có mì wó gii mòkò ndâ 'duù tí nó ta ndâ 'viì mì ndú nó gí. ¹⁶ Káa Jézù gii tè'è tí ndâ 'duù tí nó ta ndâ 'viì mì ndú, bìndi yí gii 'dè có ji ndâ mbe tala có mì wó máa, «Yo si ndâ víi 'viì tí nó 'ví gí gí mì ye. Yo tii ndú lá, tacó à kù dù tí ndâ bòò-gba mì Mbíri a ndâ 'duù go ɱ̀a ndú nó. ¹⁷ Ye kù 'dè có ji yo ta yúco máa, 'duù mbe ùnje gítí bà dù tí bòò-gba mì Mbíri go i mì làmbu 'viì lá, bà dù á 'bá mì Mbíri wálá.»

'Bí 'dakò ta ndâ i mì wó me gbolò

¹⁸ Ta o tí nó, 'bí 'dakò tí gbolò 'duù gii 'vee Jézù máa, «Tó Mbe nibà i, ye 'ví bàkà a ɱ̀a yè, tacó wàa, ye 'ví 'de ta ɱ̀a 'válá ɱ̀nò mbe cee lá nó?»

¹⁹ Káa Jézù gii 'visì có ji gbolò 'duù tí nó máa, «Wò nì tó 'duù míti ye tacó yè? Tó 'duù wálá; tó 'duù káa Mbíri cuki.

²⁰ Wò 'di ndâ có tí nó máa,

<Wò 'ví zingbà ta niì mì 'dakò lá.

Wò 'ví zi 'duù lá.

Wò 'ví zingbà i lá.

Wò 'ví 'dè 'véɾè gítí 'duù lá.

Wò 'ví tègàrà ndâ bu lo ta nawu lo» nó gí.»

²¹ Káa gbolò 'duù tí nó gii 'visì có ji Jézù máa, «Ye 'bità bà kpolo tí ndâ có tí nó 'do gbí 'viì yee tí kpónó.»

²² Jézù mâ gii 'di có tí nó náa 'dakò tí nó 'dè nó, yí gii 'visì có ji yí máa, «Sè 'bí i mbe gboo 'do mì lo gí kuu tí. Ya gí 'bá, wàa, wò 'ví si ndâ i mì lo 'dáá gí gí 'dè, wàa wò 'ví njèè ndâ i tí nó náa wò 'de gbí ndú nó ji ndâ mbe yè má gí, gbolò i 'ví dù tacó tí lo gbíri; wàa wò 'ví gí gí bà dù tí 'duù mì ye.»

23 'Dakò tí nò mâ gii 'di có tí nò, njembí wó gii volo gí, tacó ndâ i mì wó ògbù ngé ndii gí. 24 Jézù mâ gii òò bà volo njembí 'dakò tí nò, yí bà-i-nò gii zeke 'dakò tí nò, bìndi yí gii 'dè có ji yí máa, «Bà dù ndâ mbe kpo-kpò i tí ndâ bòò-gba mì Mbíri ká kpòlo gí le! 25 À peteke a bà rì 'bí gbolò nò go yége nó co gbí guù ngbàndú á cotí bà dù 'duù ònó ta ndâ i mì wó ògbù ngé nó tí bòò-gba mì Mbíri.»

26 Ndâ mbe 'di có tí nò náa Jézù 'dè nò bà-i-nò gii 'vee yí máa, «À má éno, a 'di ká bà 'de 'válá?»

27 Káa Jézù gii 'visi có ji ndú máa, «Ndâ i ònó ta wotí bà bàkà ndú tí ndâ 'duù ngé gí wálá nó, wotí bà bàkà ndú kuu tí Mbíri.»

28 Káa Piyétòrò gii 'visi có jí tàkò có mì Jézù nò máa, «[Ò káa ze jee ndâ 'bá mì ze mí to gí, kú ru ndi lo gí!]

29 Káa Jézù gii 'visi có ji ndâ Piyétòrò máa, «Ye kú 'dè có ji yo ta yúco, máa, 'bí 'duù má jee 'bá mì wó, ta niì mì wó, ta ndâ ná'vindi wó, ta ndâ bu wó, ta nawu wó, ta ndâ 'vii mì wó, mí to tacó bà dù tí bòò-gba mì Mbíri, 30 áá bà ko mboo ndâ i tí nó ta bà me mbè ji yí kpónó si yí kú 'vala muu to tí nó, delè wúnò ta o 'válá ònó mbe cee lá nò.»

Bà ta'ô bà 'dè có mì Jézù gítí o bà kònò sé'i mì wó

31 Jézù gii kaa ndâ mbe tala có mì wó muu'bi-nje só nó 'do gbí òkò tí ndâ 'duù jí ndii, bìndi yí gii 'dè có ji ndú máa, «Ndoo kpónó kú ya jí Jèrùzàlémè, bìndi ndâ i bà bàkà tí gbaànjé-gbaànjé go ndâ có tí nó náa ndâ mbe 'dòkò có mì Mbíri cu mí gbí ndâ wáràgà mì ndú gítí 'Vii-mi-'Dakò nò.

32 Áá bà je yí ji ndâ tende òò 'duù. Ndâ tende òò ndâ 'duù tí nò bà ònoko yí, ndú bà bàkà ndâ i-nò ta bà cù cù míti wó. 33 Ndú bà gbí yí, bìndi ndú bà zi yí gí. Káa bìndi sili ta'ô, yí bà 'vala ndi wó 'do gbí muu'dú wó gí.» 34 Káa bà 'di gbí ndâ có tí nò náa Jézù 'dè nò gii kpò ndâ mbe tala có mì wó gí, tacó ndú òò 'dóó i tí nò náa yí kú 'dè có ji ndú gítí nò ni lá.

Bà rì Jézù gí gbí gbata Jérìkò

35 Jézù mâ gii dooko gítí gbata Jérìkò gí, yí gii 'de 'bí 'dakò tí mbe sú ọò kú ki tí wó to á seè kpokèji kú yù i 'do tí ndâ 'duù. 36 Mbe sú ọò tí nò mâ gii 'di kòcò ndâ 'duù me mbè kú ndii ta nó tí kpokèji, yí gii 'vee nderè ndâ mbè 'duù tí nò. 37 Káa ndâ 'duù gii 'visi có ji yí máa, «A Jézù tí nó mbe 'do Názàrètì nó ká kú ndii ta nó.»

38 Mbe sú ọò tí nò mâ gii 'di rè Jézù, yí gii tè'é tí Jézù ta kòcò wó ngéé jí yaà, máa, «Jézù, 'Vii mì Dàvídè, òò yè ọò ye!» 39 Káa ndâ 'duù tí nó mbe kú tè kùro Jézù nó gii do ta yí, máa, yí dù ngbii. Káa mbe sú ọò tí nò gii biya bà 'di có

mì ndâ 'duù tí nò gî. Yí gù tèt'è tí Jézù ta kòcò wó gí yaà ndii kpédélé ñinó gî, máa, «'Viì mì Dàvídè, ñò yê ọọ ye!»

⁴⁰ Jézù mà gù 'di bà tèt'è tí wó mì mbe sú ọọ tí nò, yí gù ọọ tíyò, bìndi yí gù 'dè có jì ndâ 'duù máa, ndú ja yí gí tí jì yì. À mà gù ja yí ya tí jì Jézù go có tí nò náa yí 'dè nò gî, Jézù gù 'vee yí máa, ⁴¹ «Wò tèt'è tí ye máa ye 'ví bàkà a ọọ yè jì wò?»

Káa mbe sú ọọ tí nò gù 'visì có jì Jézù máa, «Njaanga ndâ ọọ ye gî, kpo 'duù!»

⁴² Jézù bà-i-nò gù 'visì có jì mbe sú ọọ tí nò máa, «Zeke'o! Bà tee njembí lo mítí Mbírì 'vala wò gî.» ⁴³ À káa póó bà 'dè có tí nò mì Jézù, ndâ ọọ mbe sú ọọ tí nò sósò'ò ngé gù njaanga tí gî. Bìndi yí gù ọọ ndi Jézù ta bà ùlù Mbírì. Ndâ mbe ñò bà njaanga ndâ ọọ wó nò delè gù ùlù Mbírì tacó ọọ i tí nò mbe bàkà tí nò.

19

Zèkàwù tí mbe kili i-mírì

¹ Jézù mà gù ọọ gí gbí gbata Jérìkò gî, ² 'bí 'dakò tí kùro ndâ mbe kili i-mírì mì ndâ Ròmánò, tí 'duù ta ndâ i mì wó me gbolò, ta ọọ wó a Zèkàwù, ³ gù bàkà wotí tacó bà ñò Jézù ta ọọ wó, káa à gù kpo yí gî, tacó yí me ndò, káa ndâ 'duù me mbè ngé ndii gî. ⁴ Tacó éno, yí gù ì ngèlè ya gí kùro, yí gù 'dò gí gbí mù tí kpokèjì tí nó náa Jézù kù ndii co tí nó, tacó bà cu ọọ wó mítí Jézù. ⁵ Jézù mà gù gí gbúú-gbuu 'vii ta bàndò tí nó náa Zèkàwù 'dò gí gbí mù tí nó, yí gù zeke'o gí yaà, bìndi yí gù 'dè có jì Zèkàwù máa, «Zèkàwù, co gí to! Ngo've tí lo, tacó ye wúnó a wíri 'bá mì lo.»

⁶ Zèkàwù bà-i-nò gù co gí to 'do gbí mù 'viri-'viri, bìndi yí gù te wíri mítí Jézù ta líkí'o tí wó. ⁷ Ndâ mbe ñò Jézù tí wíri 'bá mì Zèkàwù 'dáá gí gù 'dè kòlòwò máa, «Yí a wíri mì mbe bàkà vò i.»

⁸ Káa Zèkàwù gù ọọ tíyò, bìndi yí gù 'dè có ñinó gbí muu wó nó jì Mbe tí ndoo máa, «Ijò nò, Mbe tí ye, ye kèjì gí bà njèè gbí ndâ i mì ye sósò'ò 'vii ká 'vii. Ye 'ví je 'bí gbaanjé jì ndâ mbe yê. Sè ñinó, ye táánò má zò 've i mì 'bí 'duù gí, ye bà sì có i mì 'duù tí nò jì yí 'do tí ta ba nà'ò.»

⁹ Káa Jézù gù 'visì có jì Zèkàwù máa, «Ndâ 'duù 'bá tí nó wúnó 'vala gî, tacó 'dakò tí nó delè a 'viì mì Àbìráámò.

¹⁰ Káa 'Viì-mì-'Dakò gí a i tacó bà pà bà tí ndâ 'duù ñinó mbe gíri gí nó wàa yí 'ví 'vala ndú.»

Jézù lòkò'bò có gítí bà 'de i gbí i

¹¹ Jézù gù lòkò'bò có jì ndâ 'duù tí nó mbe kù sè tù ndú tí nje tí nó náa ndú 'dè ta Zèkàwù nó, si ndú dooko gí Jèrùzàlémè gí, káa ndâ 'duù gí kojo có máa, o bà túbà tí

Mbìrì tí gba muu to tí nó me jé'déé gí. ¹² Tacó éno, Jézù gii lòkò'bò có ji ndú máa, «Ta 'bí o gbaànjé, 'bí 'dakò, tí 'vii mì gbolò 'duù, gii bàkà nó tacó bà ya gí gbí 'bí to, tacó wàa à 'ví bàkà yì tí gba kà, má kózò gí, yì 'ví gii dele ndi yì gí 'bá. ¹³ Káa o kùro bà nje nó mì wó 'do 'bá, yí gii tè'é tí ndâ bòò mì wó muu'bì, bìndi yí gii njèè gboko ña gbaànjé-gbaànjé ji ndú. Bìndi yí gii 'dè có ji ndú máa, «Yo ko ñi ña tí nó yee tí o bà dele ye.»

¹⁴ «Yí mâ gii ya gí, ndâ 'duù mì wó gii ñò ndâ 'bí 'duù 'do gbí òkò tí ndú, bìndi ndú gii tuu ndú ya tí gí tàkò wó, máa, ndú ya gí bà 'dè có ji ndâ kpo 'duù tí nò mbe kù le bèrè ji yí nó, máa, «Go bà dù 'dakò tí nó tí gba mì ze tí ze wálá.» Ndâ 'duù mì wó bàkà éno tacó go bà dù yí tí gba mì ndú tí ndú wálá.

¹⁵ «'Dakò tí nò mâ gii dele gí 'bá bìndi bà le bèrè ji yí, yí gii tè'é tí ndâ bòò mì wó náa yí njèè ñi ña ji ndú nó tacó bà ñò máa, ndú bàkà a ña yè tí wè. ¹⁶ Yí mâ gii 'vee ndú, kpédélé 'duù gii 'dè có ji yí máa, «Ye 'de gbí gboko ña tí nó náa wò táánò je ji ye nó a ndâ gboko muu'bì, gba mì ye.»

¹⁷ «Gba tí nò bà-i-nò gii ùlù bòò mì wó nò máa, «Wò bàkà nèté ñikì ma, tó bòò mì ye! Wò túbà tí lo tí 'duù mbe kù bàkà nèté ta njembí lo gbaànjé mítí làmbu gboko ña gí. À má éno, ye bà bàkà wò tí gba mbe zèè ndâ gbata muu'bì.»

¹⁸ «'Bí bòò mì wó gii gí gí mì wó, bìndi yí gii 'dè có ji yí máa, «Ye yili 'do gbí gboko ña tí nó náa wò táánò je ji ye nó ù ta ndi lo a ndâ gboko vò, kpo 'duù.»

¹⁹ «Káa gba tí nò gii 'visì có ji bòò mì wó nò máa, «Ye bà bàkà wò tí gba mbe zèè ndâ gbata vò.»

²⁰ «Bà ta'ò bòò mì gba tí nò gii gí gí mì wó, bìndi yí gii 'dè có ji yí máa, «Gboko ña mì lo tí nó táánò náa wò je ji ye nó kuu nô, kpo 'duù. Ye kpolo tí tacó à 'ví pìi lá ù ta ndi lo mí ọ wu. ²¹ Gúku lo kpò ye 'do tí bà gàà tí gí. Tacó wò a vò 'duù náa i kpétí má me i mì lo lá, wò je gí. Wò delè a 'bí ña 'duù náa wò kpétí má ọ ñí lá, wò kù kili i 'do gbí ñí nô.»

²² «Káa gba tí nò gii 'visì có ji bòò mì wó nò máa, «Ndí lo wò bòò! Ye bà waa có mítí lo á 'do gbí po ngo nje lo! Wò ñò ye ni tí vò 'duù mbe kù je i ñinó náa à me i mì ye lá, ye delè kù kili i ñinó náa ye ọ lá nó 'do gbí ñí. ²³ Wò táánò má te gboko ña mì ye nò ji 'bí mbe ji ñí, ye kpónó dele nó gii 'de gboko tí nò jò 'bí ka wó gboko wálá gí?» ²⁴ Gba tí nò bà-i-nò gii 'dè có ji ndâ 'duù tí nó jara-jàrà tiyò nó máa, «Yo te gboko ña tí nó 'do tí wó ji 'duù tí nò ta ndâ gboko ña mì wó muu'bì nô.»

25 «Káa ndâ 'duù tí nò giì 'visì có ji gba tí nò máa, <Ndâ 'bí gboko muu'bi sàà kuu mì wó, kpo 'duù!>

26 «Káa gba tí nò giì 'visì có ji ndú máa, <Ye kú 'dè có ji yo máa, i má kuu mì 'duù, à ta o 'dáá gî kú je i ji yí, káa 'dóó i 'duù má wálá, à kpétí mì wó káa yè wè, à kú je 'do tí wó gî. 27 Káa à má gítí ndâ 'duù ñinó mbe kú sogo ye, ta go bà dù tí ndâ bòò-gba mì ye tí ndú wálá nó, yo gi ta ndú kpónó, wàa à 'ví waaka ndú mí kùro ye bà-i-nô.> »

Bà rì Jézù gí gbí gbata Jèrùzàlémè

28 Jézù mâ giì 'dè có ji ndâ 'duù tí nò cee gî, yí giì ñjè nó kú ya gí Jèrùzàlémè. 29 Yí mâ giì dooko ta ndâ gbata Bètífáji ta Bètáníyà dé ta 'bí gú náa à kú nì mítí a Gú Mbâ gî, yí giì tuu ndâ 'bí mbe tala có mì wó sósò'ò gí kùro, 30 máa, «Yo ya gití to tí zó náa yo zeke zô. Yo má yee kà, yo bà 'de ngbú 'viì-kècè náa 'duù jé o yí lá á kuu gbí wú kà. Yo njaanga yí 'do gbí wú gí tí. 31 Káa 'duù má 'vee yo máa, yo kú njaanga yí tacó yè wè, yo 'ví 'visì có ji 'duù tí nò éno máa, <A Mbe tí ze ká tuu ze.> »

32 Ndâ tú mì Jézù giì ya 'de ngbú 'viì-kècè go có tí nó náa Jézù 'dè ji ndú nó. 33 Káa si ndú kú giì njaanga ngbú 'viì-kècè tí nó, mbe tí wó giì 'vee ndú máa, «Yo kú njaanga ngbú 'viì-kècè tí nó tacó yè?»

34 Káa ndú giì 'visì có ji yí máa, «A Mbe tí ze ká tuu ze, máa, ze ya tí ji yì.»

35 Ndâ tú mì Jézù mâ giì yee ta ngbú 'viì-kècè tí nó náa yí tuu ndú, máa ndú ya gí bà ja gí tí ji yì nó gî, ndú giì ki ndâ bongo mí ndú mí pí tí wó, bindi ndú giì ki Jézù mí pí ndâ bongo tí nó. 36 Jézù mâ giì 'bì nó gî, ndâ 'duù giì gò ndâ bongo mì ndú mí to á tí kpokèji kùro wó. 37 Káa si yí kú giì yaaka gí tàgbà Gú Mbâ, ndâ mbe tala có mì wó 'dáá gî giì 'bità bà tò kú, ta bà cè cè, ta bà be rẹ Mbíri gbí ta kòcò ndú ngéé gí yaà ta líkí'o ndâ serè tí nó náa ndú ñò Jézù bàkà nó, máa,

38 «Mbíri 'ví si gbolò gba tí nó mbe gi ta rẹ wó tí Mbíri nó. Mbíri 'ví dù tí gba tí gbíri.

À ùlù Mbíri ngéé gbíri!»

39 Ndâ 'bí mbe kpolo tí tàkìi mì ndâ Jùdéyà gbí òkò tí ndâ mbè 'duù tí nó mâ giì 'di ndâ có tí nó náa ndâ 'duù kú tò ta kú nó, ndú giì 'dè có ji Jézù máa, «Mbe ñbà i, 'dè có ji ndâ mbe tala có mì lo máa, ndú dù ngbii.»

40 Káa Jézù giì 'visì có ji ndú máa, «Ye kú 'de có ji yo máa, ndú kpétí má dù ngbii gí, ndâ díi bà dù ngbii wálá.»

Jézù wa gbí ta yé ro ndâ 'duù gbí gbata Jèrùzàlémè

⁴¹ Jézù mà gii dooko ta Jèrùzàlémè gí, yí mà gii nò muu gbata, yí gii 'dù ngo-ro wó gítí. ⁴² Bìndi yí gii 'deke tí wó máa, «Ro lo kùtáa má go ro ɾi wàa wò 'ví nò ta ndâ i nìnó mbe njaanga mɾi lo 'do gbí vò i! Káa, wotí bà nò ndú kpónó tí lo wálá! ⁴³ O bà gbo wò mì ndâ ku'di tí lo kèjì. Kpokèjì bà ndo wò 'do 'bì ndú ta o tí nò bà dù wálá, tacó ndú bà da kándà mí ndú jèlè wò gbóó gí. ⁴⁴ Ndú bà toɾo nje yo ta ndâ 'viì mì lo ta to. Ndú delè bà ki'viki ndâ 'bá mì lo lú'bu-lú'bu gí to. Ndú bà bàkà éno tacó Mbíɾi táánò gí gí mì lo gí káa wò nò yí ni lá!»

Jézù ɾi gí gbí ndùgù 'bá-Mbíɾi

⁴⁵ Jézù mà gii ɾi gí gbí gbata Jèrùzàlémè gí, yí gii ya gí gbí ndùgù 'bá-Mbíɾi, bìndi yí gii 'bità bà mòkò ndâ mbe kù mà 'velè gbí ndùgù 'bá-Mbíɾi gí sè, ⁴⁶ ta bà 'dè có ji ndú máa, «À cu mí gbí wáràgà mì Mbíɾi éno máa, Mbíɾi máa, <'Bá mì ye bà dù tí 'bá bà 'deke tí.> Káa yo kpónó gii 'visì tí bàndò mì ndâ mbe ngbà!»

⁴⁷ Jézù gii dù kù nìbà i ji ndâ 'duù á gbí ndùgù 'bá-Mbíɾi ta ɾi 'dáá gí. Káa ndâ Kùɾo ndâ bu-Mbíɾi mì ndâ Jùdéyà, ta ndâ mbe nìbà i mì ndú, gii toko có ta ndâ 'bí kpo-kpò 'duù mì ndú tacó bà zi yí. ⁴⁸ Káa bà zi yí gii kpò ndú gí, tacó ndâ 'duù 'dáá gí ta o tí nò kù 'di có mì wó.

20

Ndâ Jùdéyà 'vee ɾè mbe je wotí ji Jézù

¹ Ta 'bí o gbaànjé si Jézù kù nìbà i, ta bà ma Banga-Ngú-Có mì Mbíɾi ji ndâ 'duù gbí ndùgù 'bá-Mbíɾi, ndâ Kùɾo ndâ bu-Mbíɾi mì ndâ Jùdéyà, ta ndâ mbe nìbà i mì ndú, ta ndâ kpo-'duù-'bá mì ndú, gii gí gí mì wó. ² Bìndi ndú gii 'vee yí máa, «A 'di ká je wotí bà bàkà ndâ i tí nó náa wò kù bàkà nó ji wò? Nì ɾè wó ji ze gi.»

³ Káa Jézù gii 'visì có ji ndú máa, «Ye delè bà 'vee yo ta 'vé gbaànjé, yo 'dè ji ye gi: ⁴ áá táánò a Mbíɾi ká je wotí bà caka tí ndâ 'duù ji Jòvànì, wèè, a 'duù ká je ji yí?»

⁵ Ndú mà gii 'viiki gbí 'vé mì Jézù nò gbí òkò tí ndú, ndú gii 'dè có máa, «Ndoò má 'dè có éno máa, a Mbíɾi táánò ká je wotí tí nó ji Jòvànì, yí bà tè ndi tí wó gí bà 'vee ndoo káká'i máa, <Yo ùnje gítí wó lá tacó yè?» ⁶ Káa ndoo delè kpónó má 'visì có ji yí máa, a 'duù táánò ká je wotí tí nó ji yí, ndâ 'duù 'dáá gí bà 'vaka ndoo ta díí, tacó ndú 'dáá gí ùnje ta yúco gí, máa, Jòvànì táánò a mbe 'dòkò có mì Mbíɾi.» ⁷ Tacó éno, ndú gii 'visì có ji Jézù máa, ndâ yí nò mbe je wotí bà caka tí ndâ 'duù ji Jòvànì ni lá.

⁸ Káa Jézù gii 'visì có ji ndú máa, «À má éno, ye delè bà nì rẹ mbe je wotí bà bàkà ndá i tí nò ji yo wálá.»

Jézù lòkò'bò có gítí ndá 'bí vo-vò mbe bàkà nèté

⁹ Jézù bà-i-nò gii lòkò'bò có ji ndá 'duù máa, «Ta 'bí o gbaànjé, 'bí 'dakò gii ọ ní nẹbitì mì wó, bìndi ndú gii 'vii có ta ndá 'bí mbe bàkà nèté máa, ndú zeke'o tí, bìndi yí gii ya muu nó ta cèe gbolò o. ¹⁰ O bà kili i 'do gbí ní má gii me tí gí, yí gii tuu 'bí bòò mì wó gbaànjé ji ndá 'duù tí nó náa yí si ndú mí gbí ní mì wó nó tacó bà i nìndi wó. Bòò tí nó má gii yee ta có tí nó tí ndá 'dakò tí nó, ndú gii gbì yí mòkò ya gí mì mbe tí wó ta kùnga 'bì wó.

¹¹ «Mbe ní tí nó káká'i gii tuu 'bí bòò mì wó ji ndú. Káa ndá mbe nèté tí nó gii dele ndi ndú gii gbì bòò tí nó, ndú gii bàkà ndá i-nò mítí wó, bìndi ndú gii tuu ndi wó ji mbe ní go bô gbí ndi kiyà. ¹² Mbe ní má gii tuu bà ta'ô bòò mì wó ji ndú, ndá 'dakò tí nó gii gbì kà mítí bòò tí nó, ndú gii ni yí ta kùnga 'bì wó 'do gbí ní gí sè. ¹³ Mbe ní tí nó gii 'vee tí wó gbí nìnó máa, «Ye kpónó 'ví bàkà a ọa yè? À má éno, ye bà tuu 'vii mì ye, tí wú-gbì-ré ye ji ndú. Ndá-'bí-lá, ndú bà te duù mítí wó.» Yí bà-i-nò gii tuu 'vii mì wó nó ji ndú.

¹⁴ «Ndá 'dakò tí nó má gii ọ 'vii mì mbe ní kẹ̀jì gí mì ndú, ndú gii toko có mì ndú máa, «Nìzó a mbe mbèlè tí nó ká kẹ̀jì zô. Ndoò zi yí gí, wàa à 'ví dù tí nìndi ndoo.» ¹⁵ Tacó éno, 'vii tí nó má gii ye mì ndú, ndú gii ja yí 'do gbí ní gí sè, bìndi ndú gii zi yí gí.»

Jézù gii 'vee ndá 'duù máa, «Yo koṛo có máa, mbe ní tí nó kpónó bà bàkà ta ndá mbe nèté tí nó a yè? ¹⁶ Yí bà ziki ndú 'dáá gí, bìndi yí gii pà ndá 'bí ngú mbe nèté.»

Ndá 'duù má gii 'di có tí nó náa Jézù 'dè nó, ndú gii 'visì có ji yí máa, «Mbírì 'ví gí ta ọa nìnò lál!»

¹⁷ Jézù bà-i-nò gii zeke ndá 'duù tí nó ngbóó, bìndi yí gii 'vee ndú máa, «Gbí có tí nó náa à cu mí gbí wáràgà mì Mbírì éno máa,

«A 'dóó díí tí nó náa ndá mbe bì 'bá táánò bè gí nó

ká gí tí yú díí bà sè tà 'bá,» nó máa yè?

¹⁸ 'Duù má 'va tí wó pí díí tí nó, 'duù tí nó bà ki'viki njúkú-njúkú. Káa díí tí nó má 'va tí pí tí 'duù, yí bà 'ba'daka gbì 'duù tí nó gí.»

Bà gò i ji ngáángbá gba mì ndá Ròmánò

¹⁹ Ndá mbe nìbà i, ta ndá Kùro ndá bu-Mbírì mì ndá Jùdáyà má gii 'di có tí nó, ndú gii jè ta bà pà kpokẹ̀jì tacó bà zèè Jézù ká mì to nó, tacó ndú ọ ní gí máa yí kù lòkò'bò có tí nó a i gítí ndá yí. Káa gúku ndá 'duù gii kpò ndú á 'do tí bà zèè yí gí. ²⁰ Mbí ndá kpo-kpò 'duù mì ndá Jùdáyà gii

dù ká kácáá tí Jézù. Tacó éno, ndú gii tuu ndâ 'bí 'duù mi ndú mbe bàkà tí ndú tí ndâ tó 'duù tacó bà ya gí bà zèè mè Jézù, wàa ndâ yí 'ví kpì ta ngbàngà tí wó jì ngáángbá gba mi ndâ Ròmánò. ²¹ Ndâ mbe ngiṅò mi ndâ kpo-kpò 'duù mi ndâ Jùdèyà bà-i-nò gii 'vee Jézù ta tiri máa, «Mbe nibà i, ze ṅò ni gí máa, wò a mbe 'dè yúco, wò delè kù nibà i jì ndâ 'duù ká jáá. Wò njèè gbí òkò tí ndâ 'duù, máa, ṅinó éno, káa ṅizó éno, nò lá. Wò kù ni káa bà kpokèjì yúco mi Mbíri jì ndâ 'duù. ²² Bà gò i jì ngáángbá gba mi ndâ Ròmánò dú gbí tàkii mi ndoo tí ndâ Jùdèyà? 'Dè ṅa ṅinó náa à gbí muu lo nó jì ze gi.»

²³ Káa Jézù gii ṅò ni gí máa, ndú kù lè jì yì a wú. ²⁴ Tacó éno, yí gii 'visi có jì ndú máa, «Yo tù ṅa gúrúsù mi yo jì ye gi.» Ndâ 'duù tí nò má gii tù ṅa gúrúsù tí nó tí dinári nó jì Jézù gí, yí gii 'vee ndú máa, «Ṃinó a muu 'di náa à ka mí gbí nó?»

Káa ndú gii 'visi có jì yí máa, «A muu ngáángbá gba mi ndâ Ròmánò.»

Bìndi yí gii 'vee ndú máa, «Káa à cu mí gbí nó a rẹ 'di?»

Káa ndú gii 'visi có jì yí máa, «A rẹ ngáángbá gba mi ndâ Ròmánò.»

²⁵ Jézù bà-i-nò gii 'dè có jì ndú máa, «À má éno, yo je ndâ i mi ngáángbá gba mi ndâ Ròmánò jì ngáángbá gba mi ndâ Ròmánò. Wàa yo 'ví je ndâ i mi Mbíri jì Mbíri.»

²⁶ Bà zèè ngo nje Jézù mí kùro ndâ 'duù gii kpò ndâ 'dakò tí nò gí. Tacó éno, ndú gii dù rẹkpe-rẹkpeè ta có bà 'dé-'dè mi ndú wálá.

Bà 'vala ndi ndâ ku 'do gbí muu'dú ndú

²⁷ Ndâ 'bí ṅa Jùdèyà mbe ùnje gítí bà 'vala ndi ndâ ku 'do gbí muu'dú ndú lá nó gii gí mí Jézù. Bìndi ndú gii 'vee yí máa, ²⁸ «Mbe nibà i, Mòze cu mí gbí wàràgà jì ze éno máa, 'duù má kò niì, káa ndú jò ta niì tí nò lá, bìndi yí gii cì gí, ná'vindi wó 'ví zèè 'bì nawù ku tí nò, tacó bà jò ndâ 'vii mí gbí mòkò bìndi wó. ²⁹ Káa ta 'bí o gbaànjé, kpo 'duù mi ndâ 'bí 'vii-'dakò náa nawu ndú jò ndú vô-nje só gii kò niì, káa ku gii je yí si ndú jò ta niì tí nò lá. ³⁰ 'Vii tàkò wó gii zèè 'bì nawù ku tí nò. Ndú delè gii jò ta niì tí nò lá, bìndi yí gii cì gí. ³¹ Ndâ 'vii-'dakò tí nò gbí yì nawu ndú 'dáá gí tẹ rì cikii niì tí nò gbaànjé-gbaànjé gí, káa à 'vaka gí tàkò ndú 'dáá káa dikiiwu. ³² Ku gii je niì tí nò si ndú rì gùù 'dáá gí. ³³ À má éno, niì tí nò wúnò ta o bà 'vala ndi ndâ ku 'do gbí muu'dú ndú bà dù a nawù 'di gbí òkò tí ndú, sé náa ndú 'dáá vô-nje só kò yí gí nó?»

³⁴ Káa Jézù gii 'visi có jì ndú máa, «Ndâ 'dakò ta ndâ niì kù kò tí ndú muu to tí nò. ³⁵ Káa ndâ 'duù ṅinó mbe 'vii tí

ndâ mbe 'vala ndi ndú bîndi ku gî nó bà kò tí ndú bîndi bà 'vala ndi ndú 'do gbí muu'dú wálá. ³⁶ Ndú bà cì wálá, tacó ndú bà dù go ndâ basìlì mì Mbírì. Ndú delè bà dù tí ndâ 'vii mì Mbírì, tacó ndú 'vala ndi ndú 'do gbí muu'dú ndú gî. ³⁷ Káa, à má gítí có bà 'vala ndi ndâ ku 'do gbí muu'dú ndú, Mòze 'dè có gítí ñìnò gbí tà-ká-tà gítí bè'i tí nó mbe kú doo nó gî. Yí nì mítí Mbe tí ndoo a Mbírì mì Àbìràámò, Mbírì mì Ìzákò, tí Mbírì mì Jákóbè. ³⁸ Mbírì a Mbírì mì ndâ wu 'duù. Yí me Mbírì mì ndâ ku lá, tacó ndâ 'duù 'dáá gî kùro Mbírì a ndâ wu 'duù.»

³⁹ Ndâ 'bí mbe ñibà tàkìì mì ndâ Jùdéyà máa gii 'di có tí nò náa Jézù 'dè nò, ndú gii ùlù yí, máa, «Có mì lo nò ká ngbáràngà'i, Mbe ñibà i.» ⁴⁰ Gúku bà 'vee yí gítí ndâ 'bí i gii kpò ndâ 'duù gî.

Bîndi-Mbírì a 'vii mì 'di?

⁴¹ Jézù gii 'vee ndâ 'duù máa, «Ndâ 'duù kú 'dè có éno máa, Bîndi-Mbírì a 'vii mì Dàvidè ta ña kpokèjì ngàyi?

⁴² Tacó 'dóó kòcò Dàvidè náa à cu mì gbí wáràgà mì ndâ Muu Cè éno máa,

Mbírì 'dè có jì Mbe tí ye máa,

«Ki tí lo gbí kù'bì mì ye,

⁴³ wàa ye 'ví bàkà ndâ ku'di tí lo tí ndâ i-tà-tàmà mì lo.»

⁴⁴ Dàvidè má kú nì mítí Bîndi-Mbírì a «Mbe tí ye», à má éno, Bîndi-Mbírì bà dù tí 'vii mì Dàvidè ée?»

Jézù ci ndâ 'duù gítí ndâ mbe ñibà i jì ndâ Jùdéyà

⁴⁵ Jézù gii 'dè có jì ndâ mbe tala có mì wó si mí kùro ndâ 'duù 'dáá gî, máa, ⁴⁶ «Yo kpolo tí yo 'do tí ndâ mbe ñibà i mì ndâ Jùdéyà. À tí ndú a go bà yuu ndâ nja-njà bongo kú jèlè ta to, ta go bà cu ndò mì ndâ 'duù gí bà 'vee ndú ta ndi tí ndâ bàndò 'vélè, ta go bà ki tí ndú pí ndâ mbata kùro ndâ 'duù ta ndi tí ndâ bàndò bà kili ndâ Jùdéyà gí bà ùlù Mbírì, delè ta go bà ki tí ndú tí ndâ bàndò mì ndâ kpo-kpò 'duù á tí ndâ bàndò bà zò i. ⁴⁷ Ndú zò ndâ nawù ku kařaka gî, ta bà bàkà tí ndú tí ndâ mbe 'deke tí ndú jì Mbírì ta bà 'vanda ñà có. Mbírì bà waa có mítí ndú ta wotí tí ndii ndâ 'duù 'dáá gî!»

21

'Bí nawù ku mbe gò i jì Mbírì

¹ Jézù mà gii zeke'o, yí gii ñò ndâ mbe kpo-kpò i kú gò i á bàndò bà kili i gítí 'bá-Mbírì. ² Yí bà-i-nò gii ñò 'bí nawù ku tí mbe yê kú gò ndâ ñjì gùrùsù tí fádà sósò'ò. ³ Bîndi yí gii 'dè có jì ndâ mbe tala có mì wó máa, «Ye kú 'dè có jì yo

ta yúco máa, nawù ku tí nò tí mbe yê nò gò i me gbolò ndii ndâ 'duù 'dáá gî. ⁴ Tacó ndâ mbe kpo-kpò gùrúsù gò a ndâ 'bí ña njemèlè gùrúsù ñinó náa ndú mò 'do tí ndâ kpo-kpò gùrúsù mì ndú gí ndii, ta nèté mì ndú tí wálá nò. Káa ñii tí nó tí mbe yê nó gò a làmbu i tí nó 'dáá náa yí kù lí mítí nò.»

Jézù 'dè có gítí bà ki'viki 'bá-Mbíri

⁵ Ta o tí nò, ndâ 'bí mbe tala có mì Jézù gii ùlù banga tí ndâ díí tí nó náa à bì ta 'bá-Mbíri nó, ta ndâ i-banga tí nó náa ndâ 'duù gò ji Mbíri nò. Káa Jézù gii 'dè có ji ndú máa, ⁶ «Ri bà ki'viki ndâ i tí nó lù'bù-lù'bù gí to ká gbaànjé. Áá kèjì gí bà voloko gbí ndâ i tí nó léé gî.»

⁷ Káa ndâ mbe tala có mì Jézù gii 'vee yí máa, «Ri tí nó bà co ta o ngayi, Mbe nibà i? Káa ze bà ñò o bà co ri tí nó ni mítí yè?»

⁸ Káa Jézù gii 'visì có ji ndú máa, «Yo kpolo tí yo máa, 'bí 'duù 'ví ñonoko yo lá. Tacó ndâ 'duù me mbè bà kaa gí gí bà eendi yo ta rè ye. 'Duù ñinó bà o ká ta ñindi wó, máa, «Ye a yí tí Bindi-Mbíri! O tí nó dooko jé'déé gî!» Káa yo 'ví tè gí tàkò ndâ có mì ndú nó lá. ⁹ Yo má 'di có ndâ kpo-kpò gó, ta ndâ gbínje gbí òkò tí ndâ gba ta ndâ bòò mì ndú, njembí yo 'ví mù lá. Tacó ndâ i tí nó bà bàkà tí gí, káa ndòngbú o dooko lá. ¹⁰ Ndâ ña ndâ 'bí 'duù bà tè ndâ 'bí tende ña 'duù ta gó, ndâ gba delè bà tè ndâ 'bí ka ndú gba ta gó. ¹¹ To bà tanga tí, tí ndâ bàndò me mbè, làngàwiri ta ndâ i mbe pèè mbí ndâ 'duù bà ruku'bu ta ndâ 'duù cee to 'dáá gî. Ndâ serè, ta ndâ i mbe te gúku mítí ndâ 'duù, bà bàkà tí tàri.

¹² «Káa kùro o bà bàkà tí mì ndâ vò i tí nó náa ye 'deke ndú ji yo nò, ndâ 'duù bà zèè yo ta kpo 'bì, ta bà mèkè'i tí yo. Ndú bà kaa yo ya tí gí gbí ngbàngà kùro ndâ kpo-kpò 'duù ta ndi tí ndâ bàndò bà kili ndâ Jùdéya gí bà ùlù Mbíri. Bindi ndú bà nè yo mí gbí zàà. Ndú bà kaa yo ya tí gí kùro ndâ kpo-kpò gba, ta ndâ kpo-kpò 'duù. Ndâ 'duù bà bàkà ndâ ña ndâ vò i tí nó 'dáá náa ye 'deke ndú nò mítí yo á muu ye. ¹³ Káa ñinò bà dù a tó o bà ma Banga-Ngú-Có mì yo ji ndâ 'duù ká nò. ¹⁴ Á má éno, yo 'ví te mí gbí muu yo ká sàà éno máa, njembí yo 'ví mù máa, yo 'ví njaanga miri yo ta ña có yè wè, nò lá. ¹⁵ Tacó a ye ká bà wu ndâ có tí nó náa yo 'ví 'dè nó mí gbí nje yo. Ye delè ká bà je 'bí ña muu ji yo náa wotí gítí bà rò tíyò nje có ta yo bà dù tí ndâ ku'di tí yo wálá. Ndú delè bà 'de wotí gítí bà tò kponje ndâ có mì yo wálá. ¹⁶ Ndâ bu yo, ta ndâ nawu yo, ta ndâ ná'vindi yo, ta ndâ nambe yo, ta ndâ kómbe yo, ta o tí nó bà kpi ngbàngà tí yo, bindi ndâ gba bà waa có ku mítí ndâ 'bí 'duù gbí òkò

tí yo. ¹⁷ Ndâ 'duù 'dáá gî bà sogo yo muu ye. ¹⁸ Káa yo bà co 'do gbí ndâ i tí nò go késî á ọ ngo. ¹⁹ À má éno, yo 'dò kò yo mí to gbáá, tacó ñìnò a kpokèjì 'válá mì yo ká nò.

Bà mèèkè Jèrùzàlémè

²⁰ «Yo má ñò ndâ àsikèrì se 'dee Jèrùzàlémè gî, yo 'ví te mí gbí muu yo éno máa, kùro bà 'bu Jèrùzàlémè dooko gî. ²¹ Ta o tí nò, ndâ 'duù gbí to Jùdèyà 'ví fa ngèlè ya gí pí ndâ nja-njà gú. Ndâ 'duù gbí gbata 'ví njè 'do gbí gbata gí sè. Wàa ndâ 'duù ñìnó ta ndi 'do gbí gbata nó 'ví kaa ya gí gbí gbata lá. ²² Tacó ndâ sili tí nò bà dù a ndâ sili bà waa có mítí ndâ 'duù, tacó wàa ndâ có tí nó gbí wáràgà mì Mbíri nó 'ví dù tí tí ndâ yúco. ²³ Káa àá bà volo a i ji ndâ mbe nakáyì, ta ndâ ni ñìnó náa ndâ 'vii mì ndú kù no kí nó, gbí ndâ sili tí nò! Tacó ndâ sili tí nò bà dù a ndâ sili bà bàkà ndâ i yè ọ, ta ndâ i kpo-tàkòcò mì Mbíri mítí ndâ 'duù. ²⁴ Áá bà ziki ndâ 'bí 'duù gbí ndâ sili tí nò ta sizò. Bìndi áá bà kaa ndâ 'bí 'duù tí ndâ zà-za gó ya cee 'bá mì ndâ 'duù ñìnó náa ndú me ndâ Jùdèyà lá nó 'dáá gî. Ndâ tende ọ 'duù tí nò bà bàkà a ndi ndú mítí Jèrùzàlémè, yee tí o tí nó náa ndú bàkà bà 'bì ndú cee gî.

²⁵ «Ndâ i-serè bà bàkà tí á ọ ndâ ọ, ta pì, ta ndâ yii. Ndâ 'duù muu to tí nó bà kònò sé'i. Ndú bà dù ọkpe-ọkpe ta gúku wo bà ọngà mì bà gbàngà ngo gbí pù. ²⁶ Ndâ 'duù bà ne'venge ta gúku si ndú kù ù ndi ọ i tí nó kèjì gí bà 'bu to tí nó yùkúú nò. Tacó tàrì bà tanga tí. ²⁷ Bìndi ndâ 'duù bà gii ñò 'Vii-mi-'Dakò kù gii 'do tàrì ngbèzèè, ta bà da nó ta wotí co gbí kùlù mù. ²⁸ Yo má ñò ndâ i tí nò kù 'bità bà bàkà tí, yo 'ví kpolo ọ yo, tacó kùro o bà 'vala yo dooko gî.»

²⁹ Jézù gii lòkò'bò có ji ndâ 'duù máa, ³⁰ «Yo má ñò ndâ mù-mbiigá kù 'bità bà tù dó kpá, yo ñò ni gí máa, bembíli dooko gí. ³¹ À má éno, yo má ñò ndâ i tí nó náa ye 'dè có gítí ndú ji yo nó kù bàkà tí, yo 'ví koro muu yo máa, kùro o bà gii Mbíri gí bà dù tí gba gí muu to tí nó dooko gí.

³² «Ye kù 'dè có ji yo ta yúco máa, ndâ i tí nò bà bàkà tí 'dáá kùro o bà mii ndâ 'duù tí nó mbe kù 'vala kpónó nò. ³³ Ndâ tàrì, ta to tí nó, bà cee gí. Káa ndâ có mì ye bà cee wálá.

³⁴ «Yo kpolo tí yo, máa, yo 'ví tee njembí yo kpolo ma a i mítí bà zò i, ta bà njù pe, ta bà dù ta líkí'o muu to tí nó, wàa yo 'ví ò-bà-mbí o tí nò gí nò, lá, tacó o tí nò bà gbaaka yo gbááká-gbaaka. ³⁵ O tí nò bà gundi ndâ mbe kù 'vala muu to tí nó 'dáá gí. ³⁶ À má éno, yo dù tí zò'o, wàa, yo 'ví 'deke tí yo ji Mbíri ta o 'dáá gí, tacó wàa, yí 'ví je wotí bà 'vala 'do

gbí ndâ i tí nò kèjì gí bà bàkà tí nò ji yo, tacó wàa, yo 'ví ọ̀ títò kùro 'Viì-mì-'Dakò ta gúku tí yo wálá.»

³⁷ Jézù giì dù kù nìbà i ji ndâ 'duù á gbí ndùgù 'bá-Mbíri ta ri 'dáá gí. Káa à má ta bèbìlì yí kù ya gí bà tẹ̀rì pí Gú Mbâ. ³⁸ Káa ndâ 'duù kù kaa ya gí bà 'di có mì wó ta fíri dú'o á gbí ndùgù 'bá-Mbíri.

22

Júdà Ìsikàriyótè ùnje gítí bà cu gòmbò tí Jézù

¹ Sè sili gítí o bà ci 'Dê-kô, náa à delè kù ni mítí a o bà Ndi-ta-muu-ndâ-Ìzìriyèlì-mì-Mbíri ta o tí nò me jé'déé gí.

² Tacó éno, ndâ Kùro ndâ bu-Mbíri mì ndâ Jùdéyà, ta ndâ kpo-kpò mbe 'di gbí tàkìì mì ndú giì kili muu ndú tacó bà pà kpokèjì tacó bà zi Jézù, káa ndú kù cì gúku tí ndâ 'duù.

³ Káa ta o tí nò, Gba-vò-i ya gí gbí muu Júdà Ìsikàriyótè, tí 'bí 'duù gbaànjé 'do gbí òkò tí ndâ tú mì Jézù muu 'bì-nje só nó gí. ⁴ Tacó éno, yí giì ya gí mì ndâ Kùro ndâ bu-Mbíri mì ndâ Jùdéyà, bìndi ndú giì toko có ta ndâ 'duù tí nó tí ndâ kùro ndâ mbe kpolo tí 'bá-Mbíri nó, tacó wàa, yì 'ví pà kpokèjì gítí bà zèè Jézù ji ndú. ⁵ Ndâ Kùro ndâ bu-Mbíri bà-i-nò mà giì ùnje gítí có bà ko mboo nèté mì Júdà ji yí ta pètékè tàkòcò ndú gí, ⁶ Júdà giì njè nó ya gí bà pà tó kpokèjì bà zèè Jézù ji ndú.

Jézù tuu ndâ 'bí tú mì wó gí bà 'viindi bàndò bà zò i ù ta ndi wó

⁷ Ri bà ci 'Dê-kô, tí ri bà waa mbelè 'viì rómbo tí tàkìì gítí o bà Ndi-ta-muu-ndâ-Ìzìriyèlì-mì-Mbíri mà giì co gí, ⁸ Jézù giì tuu ndâ Piyétòrò ta Jòvànì máa, «Yo ya gí bà bàkà i-zó-zò gítí o bà bàkà tàkìì bà Ndi-ta-muu-ndâ-Ìzìriyèlì-mì-Mbíri ji ndoo.»

⁹ Káa Piyétòrò giì 'vee yí máa, «Có mì lo máa, ze 'ví bàkà mí kòtí 'di?»

¹⁰ Káa Jézù giì 'visì có ji ndú máa, «Yo sè tù yo! Ta o tí nó náa yo kù ri gí gbí gbata nó, yo bà 'de 'bí 'dakò kù te kàrà ngo. Yo 'ví ru ndi wó. Yo má yee ta ndú 'bá gí, ¹¹ yo 'ví 'dè có ji mbe 'bá tí nò éno máa, «Mbe nìbà i ji ze ká tuu ze ji wò. Kòcò wó éno máa, wò túbà tà'i tí nó náa ndâ yì 'ví gí gí bà zò i-cí-ci mì o bà bàkà tàkìì bà Ndi-ta-muu-ndâ-Ìzìriyèlì-mì-Mbíri mítí ta ndâ mbe tala có mì yì nó ji ze.» ¹² Bìndi yí bà túbà gbolò soṛo náa à 'viindi ndâ i mí tà'i kà 'dáá gí ji yo, wàa yo 'ví bàkà i-zó-zò mí kà ji ndoo.»

¹³ Ndâ Piyétòrò bà-i-nò mà giì ya gí gbí gbata, ndú giì 'de ndâ i 'dáá gí jé ká go có tí nò náa Jézù 'dè ji ndú nò. Bìndi

ndú gii 'viindi ndâ i gítí o bà bàkà tàkii bà Ndi-ta-muu-ndâ-Ìzìriyéli-mì-Mbíri mì kà.

Kô njewu mì Mbe tí ndoo

¹⁴ O bà zò i-cí-ci mâ gii me tí gí, Jézù gii zèè bàndò mì wó rẹgbà i-zó-zò, bìndi ndâ mbe tala có mì wó gii se mí rẹgbà tí wó. ¹⁵ Bìndi yí gii 'dè có ji ndú máa, «Go bà zò ndòngbú i-cí-ci mì o bà Ndi-ta-muu-ndâ-Ìzìriyéli-mì-Mbíri tí nó ta yo á kùro bà kònò sé'i mì ye bà zi ye gí. ¹⁶ Ye 'dè có tí nó ji yo tacó i-cí-ci mì o bà Ndi-ta-muu-ndâ-Ìzìriyéli-mì-Mbíri náa ndoo kẹ̀ji gí bà zò ta ndoo bìndi ñinó bà dù ngé káa yú ñinó gbí ngbàngà mì Mbíri nò.»

¹⁷ Bìndi bà 'dè có tí nó, Jézù gii zèè 'visí mí 'bì wó, bìndi yí gii 'dè ñikì maa ji Mbíri, bìndi yí gii te ji ndâ mbe tala có mì wó, ta bà 'dè có ji ndú gí tàkò éno máa, «Yo zèè 'visí tí nó, wàa yo 'ví ñjù cee nje yo 'dáá gí, ¹⁸ tacó ndoo bà ñjù pe ta ndoo bìndi ñinó ká ngé gbí ngbàngà mì Mbíri.»

¹⁹ Bìndi yí gii je kù kô, yí gii 'dè ñikì ma ji Mbíri, bìndi yí gii ki'viki gbí, yí gii kaa ji ndâ mbe tala có mì wó, ta bà 'dè có ji ndú gí tàkò éno máa, «Ñinó a dii ye tí nó náa àa kẹ̀ji gí bà je tacó bà sì muu yo nó ká nò; yo zò tacó wàa mbí yo 'ví dù tí tí ye.» ²⁰ Ndú mâ gii zò i cee gí, Jézù kák'a gii zèè 'visí, bìndi yí gii 'dè có ji ndâ mbe tala có mì wó máa, «Ñinó a 'visí mbelè ye tí nó náa Mbíri kẹ̀ji gí bà ñjù ta ngú mùkà ta ndâ 'duù nó ká nò. Mbelè ye tí nó kẹ̀ji gí bà yee to tacó tí yo.

²¹ «Káa yo ñò ze kpónó kù toko 'bì ze mí gbí gbèè ká'i i-zó-zò ta 'duù tí nó kẹ̀ji gí bà cu gòmbò tí ye nò. ²² Kpétí ká éno, kózò tí 'Vii-mì-'Dakò bà ya gí nje ku mì wó go có tí nó náa à cu mí gbí mbelè wó nó gí. Káa 'duù tí nó mbe cu gòmbò tí wó nó bà no ngbó.»

²³ Ndâ mbe tala có mì Jézù bà-i-nò gii 'bità bà 'vee 'vé gbí òkò tí ndú máa, «A 'di 'do gbí òkò tí ndoo ká bà bàkà ña i tí nó?»

Gbolò 'duù mbe ndii ndâ 'bí ka wó 'dáá gí a 'di?

²⁴ Ta o tí nó, kponje gii tanga gbí òkò tí ndâ mbe tala có mì Jézù, máa, à 'ví si a 'di tí gbolò 'duù mbe ndii ndâ ka wó 'dáá gí gbí òkò tí ndâ yì wè? ²⁵ Káa Jézù gii 'dè có ji ndú máa, «Ndâ kpo-kpò gba mì ndâ ña ndâ 'duù ñinó náa ndú me ndâ Jùdèyà lá nó kù toro nje ndâ bòò mì ndú ta to. Káa ndâ kùro ndâ 'duù mì ndú kù nì mí tí ndú ta kpéé tí ndú máa, ndâ yì a ndâ kómbe ndâ 'duù. ²⁶ Káa yo bà dù tende. Tacó 'duù ñinó gbí òkò tí yo tí gbolò 'duù kùro yo 'dáá gí nó 'ví dù go sè 'vii gbí òkò tí yo, wàa 'duù ñinó tí kùro yo nó 'ví dù go bòò mì yo. ²⁷ Gbolò 'duù gbí òkò tí ndâ 'duù

ɲìnó mbe kù zò i ta 'duù ɲìnó mbe kù bàkà nèté wó si yí kù zò i nó a 'di? 'Duù tí nó mbe kù zò i nó a gbolò 'duù; a kponje ká nje yo gítí có mì ye nò? Káa ta ndâ ɲìnò 'dáá gí, ye kpónó gbí òkò tí yo go 'duù ɲìnó mbe kù bàkà nèté yo!

²⁸ «Káa yo a ndâ 'duù ɲìnó mbe dù ta ye gbí ndâ vò o 'dáá gí ta njembí yo gbaànjé. ²⁹ À má éno, ye bà le bèrè tí nó náa Bu ye táánò le jì ye nó a jì yo. ³⁰ Ndoò bà zò i, ndoo delè bà ɲjù pe ta ndoo gbí ngbàngà mì ye. Yo delè bà kì tí yo pí ndâ jàlàmbà tí ndâ gba mì ndâ Ìzìrìyéli gbí ɲa ndú 'dáá gí.

³¹ «Káa wò tí Sìmónè! Sìmónè! 'Di có tí nó náa ye kù 'dè jì wò nò. Gba-vò-i kpónó 'de kpokèjì gítí bà bàkà ta yo 'dáá gí go có tí nó náa à gbí njembí wó nó gí. Yí kèjì gí bà taa gbí yo go bà taa gbí cù mì ɲì gbí wàkpèè. ³² Káa ye 'deke tí ye jì Mbìrì tacó tí lo máa, yí 'ví si njembí lo 'ví dù ká kácáá tí wó nò gí, Sìmónè. Wò má kpònje Gba-vò-i gí, wò 'ví 'visì tí lo káká'i gí mì ye, wàa wò 'ví dù tí mbe je wotí jì ndâ ná'vindí lo.»

³³ Káa Piyétòrò gii 'visì có jì Jézù máa, «Ye ùnje gítí bà ya ndà sósò'ò gí gbí zàà kpónó gí, Mbe ɲìbà i. Ye delè kpónó ùnje gítí bà rò ndà sósò'ò nje ku gí!»

³⁴ Jézù mâ gii 'di có tí nò, yí gii 'visì có jì Piyétòrò máa, «Wò wúnó ta bèbìlì tí nó, kùro bà kò-kò mì nguù bà 'dè có ta nje lo 'vilì ta'ò máa, wò ɲò ye ni lá, Piyétòrò.»

Gùrúsù, kúúkpá, sizò

³⁵ Jézù gii 'vee ndâ mbe tala có mì wó, máa, «Ta o tí nó táánò náa ye tuu ta yo gí ndii ta gùrúsù mì yo wálá, ta kúúkpá mì yo wálá, delè ta tààmà tí kò yo wálá nó, 'bí i gboo 'do mì yo gí?»

Káa ndú gii 'visì có jì Jézù máa, «I gboo 'do mì ze lá.»

³⁶ Jézù bà-i-nò gii 'visì có jì ndú máa, «À má éno, gùrúsù kpónó má kuu mì 'duù, yí je ta yí, wàa kúúkpá má kuu mì 'duù, yí le kpónó, sizò má mì 'duù wálá, yí 'ví mà bongo tí nó kpónó muu yì wó nó gí, wàa yí 'ví kaa i tí nó náa yí 'de gbí bongo tí nó nó, yí 'ví sè ta sizò. ³⁷ Ye 'dè có tí nó jì yo tacó wàa có tí nó náa à cu ta rẹ ye mí gbí wáràgà mì Mbìrì éno máa, «Áá táánò 'deke yí mò gí mì ndâ vò 'duù nó,» 'ví dù tí yúcó. Tacó àá táánò cu có tí nó a i gítí ye, káa à kpónó-kpónó kèjì gí bà dù tí tí yúcó.»

³⁸ Ndâ mbe tala có mì Jézù mâ gii 'di có tí nó náa yí 'dè jì ndú nó, ndú gii 'visì có jì yí, máa, «Ŋò ndâ 'bí sizò sósò'ò kuu nó, Mbe ɲìbà i!»

Káa Jézù gii 'visì có jì ndú máa, «À tè gí.»

Jézù ya gí pí Gú Mbâ

³⁹ Jézù bà-i-nò giì nje nó ya gí pí Gú Mbâ go ña i mì wó náa yí kù bàkà ta o 'dáá gí nò. Bìndi ndâ mbe tala có mì wó giì kaa ya gí tàkò wó. ⁴⁰ Ndú mâ giì yee tí 'bí bàndò pí gú kà, yí giì 'dè có ji ndâ mbe tala có mì wó máa, «Yo 'deke tí yo ji Mbíri, tacó wàa vò i 'ví tala yo lá.»

⁴¹ Jézù giì yèè ndi wó 'do tí ndâ mbe tala có mì wó bìndi bà 'dè có tí nò jàngáá gí ndi. Bìndi yí giì kucuku muungbó wó mí to, bìndi yí giì 'deke tí wó ji Mbíri máa, ⁴² «À má nìkì tí lo gí, je 'visí tí nó 'do nje ye gí, Bu ye. Káa wò 'ví je a i 'do gbí 'dóó có mì lo, me 'do gbí có mì ye lá.» ⁴³ Jézù mâ giì zeke'o á bìndi bà 'deke tí wó nò, yí giì ñò basìlì gi 'do tàrì gí bà je wotí ji yí. ⁴⁴ Jézù giì 'deke tí wó ji Mbíri ta sé'i gbí njembí wó ndi ñìnó kùro nó gí. Bìndi wu'o giì dù kù cì 'do tí wó gí to go bà cì mbelè tí kà nò.

⁴⁵ Jézù mâ giì cee ta bà 'deke tí wó ji Mbíri gí, yí mâ giì ya gí mì ndâ mbe tala có mì wó, yí giì 'de ndú mì ta rì ta sé có gbí njembí ndú gí. ⁴⁶ Yí bà-i-nò giì gba ndú máa, «Yo kù tè rì tacó yè? Yo a gí yaà, wàa yo 'ví 'deke tí yo ji Mbíri, tacó wàa, yo 'ví 'va tí yo gbí vò i lá.»

Bà zèè Jézù

⁴⁷ Káa si Jézù kù 'dè có ji ndâ mbe tala có mì wó, ndú mâ giì zeke'o, ndú giì ñò ndâ 'duù náa Júda tí 'bí 'duù gbaànjé 'do gbí òkò tí ndâ mbe tala có mì wó muu'bì-nje só nó ká kù tè kùro ndú kèjì gítí ndú. Ndú mâ giì yee gí, Júda giì ya ndírì gí mì Jézù, bìndi yí giì 'vee yí ta bà òlò gbí tù wó. ⁴⁸ Káa Jézù giì 'vee Júda máa, «Wò kù ba ngbù 'Vii-mi-'Dakò ta bà òlò gbí tù wó wàa?»

⁴⁹ Ndâ 'duù mì Jézù mâ giì ñò éno, ndú giì 'dè có ji yí máa, «Ze kpónó bà bàkà nèté ta ndú ta ndâ sizo, Mbe tí ze?» ⁵⁰ Káa si ndú 'di ta ña có ñìnó náa Jézù bà 'visì ji ndú nó lá, 'bí mbe tala có mì Jézù giì da tù bòò mì Kùro ndâ bu-Mbíri mì ndâ Jùdèyà ñìnó gbí kù 'bì nó ta sizo waa jàngá gí. ⁵¹ Jézù mâ giì ñò éno, yí giì do ta ndâ mbe tala có mì wó, máa, «!Ja i tí nò káká'i 'ví bàkà tí lá!» Bìndi yí giì je ndi tù 'dakò tí nò kpò mì bìndi.

⁵² Bìndi Jézù bà-i-nò giì 'vee ndâ Kùro ndâ bu-Mbíri mì ndâ Jùdèyà, ta ndâ kùro ndâ mbe kù kpolo tí 'bá-Mbíri, ta ndâ kpo 'duù mì ndâ Jùdèyà tí nó mbe kaa gí tacó bà zèè yí nó, máa, «Ye a mbe volo 'bá náa yo giì kaa tí ta ndâ nja-njà sizo, ta ndâ ndongbolo-ndòngbòlò mù mí 'bì yo tacó bà gí gí bà zèè ta ye nò? ⁵³ Ye táánò kuu ta yo ta rì 'dáá gí gbí ndùgù 'bá-Mbíri, káa yo jé ta 'bí gbèè rì tee 'bì yo mítí ye lá. Káa à wúnó a rì bà bàkà bà 'bì yo. Rò rì wúnó 'di ta vò i gí.»

Piyétòrò 'boo Jézù

⁵⁴ Ndâ 'duù tí nò bà-i-nò gii zèè Jézù, bindi ndú gii ya ta yí gí 'bá mì Kùro ndâ bu-Mbíri mì ndâ Jùdéyà. Káa si ndú kú ya ta yí nò, Piyétòrò gii dù jàngá ndi kú ko tàkò ndú. ⁵⁵ Piyétòrò mâ gii yee 'bá mì Kùro ndâ bu-Mbíri mì ndâ Jùdéyà gí, yí gii ki tí wó to règbà wu gbí òkò tí ndâ 'duù tí nó mbe kú u wu gbúú-gbuu gbí rùkàtìi nò. ⁵⁶ 'Bí 'viní mbe kú bàkà nètè 'bá mì Kùro ndâ bu-Mbíri mì ndâ Jùdéyà mâ gii nò Piyétòrò gbí ngba wu, yí gii zeke yí ngbóó, bindi yí gii 'dè có ji ndâ 'duù tí nò règbà wu nò máa, «'Dakò tí nò kuu nó táánò kú dù ta yí delè.»

⁵⁷ Káa Piyétòrò gii to kponje gí, máa, «Ye nò yí ni lá, ndí lo ni.»

⁵⁸ Ndú mâ gii dù gàà éno, 'bí 'duù 'do gbí òkò tí ndâ 'duù tí nò á règbà wu nò gii zeke Piyétòrò, bindi yí gii 'dè có ji yí máa, «Wò delè a 'bí 'duù 'do gbí òkò tí ndú!»

Káa Piyétòrò gii 'visì có ji 'duù tí nò máa, «Ye me 'duù 'do gbí òkò tí ndú lá, kómbe ye.»

⁵⁹ Ndú mâ gii dù ndi-ndi-ndi éno, 'bí 'dakò gii nanaka muu wó míti Piyétòrò, máa, «'Dakò tí nó kuu nó kú dù toko ta yí, ta kponje gítí wálá. Tacó yí a 'duù Gàliléyà.»

⁶⁰ Káa Piyétòrò gii 'visì có ji 'dakò tí nò máa, «Ye 'di gbí ña có tí nò náa wò kú 'dè nò lá, kómbe ye!»

Káa si sè có tí nò ká gbí nje Piyétòrò, ngùù gii kò-kò. ⁶¹ Mbe tí ndoo máa gii 'di gbí kò mì ngùù, yí gii da ọ wó gítí Piyétòrò. Mbí Piyétòrò gii 'va tí có tí nó náa Mbe tí ndoo 'dè ji yí éno máa, «Wò wúnó bà 'boo ye 'vilì ta'ò a kùro bà kò-kò mì ngùù,» nò. ⁶² Bindi Piyétòrò gii co 'do gbí òkò tí ndâ 'duù gbí ndùgù gí sè, yí gii wa gbí ta wotí tí ta sé có tí nò.

Ndâ mbe kú ù règbà tí Jézù ọo yí

⁶³ Ta o tí nò, ndâ 'duù tí nó náa à kaa ndú máa ndú ù règbà tí Jézù nó gii dù kú 'viya yí, ta bà gbì yí. ⁶⁴ Ndú gii ẹre ọ wó ta bongo gí. Bindi ndú gii dù kú 'viya yí si yí gbí sú ọ éno máa, «Wò dú má káa mbe 'dòkò có mì Mbíri, ni rè ndâ 'duù tí nò mbe kú gbì wò nò ji ze gi!» ⁶⁵ Ndú gii kili 'dáá gí kú go yí.

Jézù gbí gbolò ngbàngà mì ndâ Jùdéyà

⁶⁶ Yé mâ gii too gí, ndâ kpo-'duù-'bá, ta ndâ Kùro ndâ bu-Mbíri, ta ndâ mbe nìbà tàkìi mì ndâ Jùdéyà gii kili gí, bindi à gii ya ta Jézù gí gbí ngbàngà kùro ndú. ⁶⁷ Ndú bà-i-nò gii 'viiki gbí nje wó máa, «Wò má a 'duù tí nó tí Bindi-Mbíri nó, 'dè ji ze.»

Káa Jézù gii 'visì có ji ndú máa, «Ye kpónó má 'dè có ji yo máa, ye a Bindi-Mbíri, yo bà ùnje gítí có mì ye nò wálá.

68 Ye delè kpónó má 'vee yo, yo bà 'visì có ji ye wálá. 69 Káa 'do tí kpónó kù ya gí kùro, 'Viì-mì-'Dakò bà ki tí wó gbí kù 'bì mì Mbíri tí Mbe tí ndâ i 'dáá gî.»

70 Ndâ kpo-kpò 'duù gbí ngbàngà mì ndâ Jùdèyà 'dáá gî bà-i-nò gii 'vee Jézù máa, «A má éno, wò a 'Viì-mì-Mbíri, éno gi?»

Káa Jézù gii 'visì có ji ndú máa, «A yo ká 'dè có éno máa, ye a 'Viì-mì-Mbíri.»

71 Ndâ kpo-kpò 'duù tí nò mâ gii 'di có tí nò náa Jézù 'visì ji ndú nò, ndú gii 'bità bà 'vee tí ndú gbí òkò tí ndú máa, «Ndoò kpòò kù ù a ndi 'di, máa, yí 'ví gí gí bà 'dè có gítí wó ji ndoo, sé náa ndoo 'di nò a yí 'do gbí 'doó nje wó gí nó?»

23

Jézù gbí ngbàngà kùro Pilátò

1 Ndâ gba gbí gbolò ngbàngà mì ndâ Jùdèyà mâ gii 'viiki gbí có mí Jézù cee gî, ndú gii 'daka yí, bìndi ndú 'dáá gî gii kaa ta ndú ya gí kùro Pilátò tí gbolò 'duù mì ndâ Ròmánò.

2 Ndú mâ gii yee ta Jézù kùro Pilátò gî, ndú gii kpi ngbàngà tí wó ji Pilátò éno máa, «Ze 'de 'dakò tí nó kuu nó tí vò mbe kù nònòkò muu ndâ 'duù, tacó wàa, 'bá mì ze 'ví 'bu gî. Yí kù volo muu ndâ 'duù mì ze, tacó wàa, ndú 'ví gò i ji ngáángbá gba mì ndâ Ròmánò lá. Yí kù bàkà tí wó máa, yí lá a Bìndi-Mbíri tí gbolò gba mì ndâ Jùdèyà.»

3 Pilátò mâ gii 'di ndâ có tí nò, yí gii 'vee Jézù máa, «Wò a gbolò gba mì ndâ Jùdèyà?»

Káa Jézù gii 'visì có ji Pilátò máa, «A wò ká 'dè éno.»

4 Pilátò bà-i-nò gii 'dè có ji ndâ Kùro ndâ bu-Mbíri mì ndâ Jùdèyà, ta ndâ mbè 'duù tí nó mbe kaa gí tacó bà 'di ngbàngà mì Jézù nó éno máa, «Ye nò nderè bà waa có mì ye mítí 'dakò tí nó lá.»

5 Káa ndâ gba mì ndâ Jùdèyà gii nanaka cèe muu ndú tacó wàa có 'ví zèè Jézù, ta bà 'dè có ji Pilátò éno máa, «Yí kù te mâ mí gbí muu ndâ 'duù ta bà nibà i ji ndú cee gbí ndâ to Jùdèyà 'dáá gî, yí 'bità bà nibà i tí mì wó 'do gbí ndâ to Gàlilèyà, káa yí kpónó kù yèè tí gí Jèrùzàlémè bà-i-nò.»

6 Pilátò bà-i-nò gii 'vee ndú éno máa, «'Dakò tí nó a 'duù 'do gbí to ngayi? 'Do gbí to Gàlilèyà?» 7 Pilátò mâ gii 'di éno máa, Jézù gí 'do gbí to Gàlilèyà, yí gii tuu Jézù ya tí gí kùro Èròdè tí gbolò gba mì ndâ 'duù Gàlilèyà, tacó Èròdè ta o tí nó kuu gbí gbata Jèrùzàlémè.

Jézù gbí ngbàngà kùro Èròdè

8 Tàkòcò Èròdè gii peteke gítí bà gí ta Jézù á gí kùro wó nó ngé ndii gí, tacó yí 'do sàà kù 'di káa ẹ̀ Jézù ta cèe gbolò

o, káa yí jé nò Jézù tí nò ta ɾo wó tí Èródè ta gbèè ɾi lá. Tàkòcò wó delè gii peteke, tacó yí ta o tí nò kù koɾo có éno máa, ndâ-'bí-lá Jézù bà bàkà ndâ 'bí seɾè ji yí, wàa yí 'ví nò ndú. ⁹ Tacó éno, yí gii 'vee gbí nje Jézù líkí-líkí éno. Káa Jézù gii biya bà njaa nje wó gí tàkò Èródè gbaànjé gí. ¹⁰ Má gii zeke'o, ndâ Kùro ndâ bu-Mbíri, ta ndâ mbe nibà tàkii mì ndâ Jùdèyà gii oloko gí yaà kù kpì ngbàngà tí Jézù ta woti tí ji Èródè. ¹¹ Èródè má gii 'di ndâ có tí nò, ndú gii gbo ta ndâ àsikèrì mì wó kù mèèkè'i tí Jézù, ta bà 'viya yí. Bìndi ndú gii yuu banga njà bongo wùrù-wùrù ji yí, bìndi ndú gii tuu ta yí káká'i ya tí ji Pilátò.

¹² Gbì òkò tí ndâ Èródè ta Pilátò sàà nìkì lá, káa ndú gii zèè kómbeè ta gbèè ɾi tí nò gí.

À dele ta Jézù gí gbí ngbàngà kùro Pilátò káká'i

¹³ À má gii dele ta Jézù 'do 'bá mì Èródè gí gbí ngbàngà kùro Pilátò káká'i gí, Pilátò gii kili ndâ Kùro ndâ bu-Mbíri, ta ndâ kpo-kpò 'duù mì ndâ Jùdèyà, ta ndâ Jùdèyà 'dáá gí. ¹⁴ Bìndi yí gii 'vee ndú éno máa, «Yo gí ta 'dakò tí nó gí kùro ye tacó máa, yí a mbe nònòkò muu ndâ 'duù. Káa ye 'de 'bí có gbaànjé mbe zèè yí 'do gbí òkò ndâ có mì yo nò lá. ¹⁵ Èródè delè gii tuu ndi wó gí tí ji ndoo, tacó yí 'de vò i mì wó lá. Káa có ta 'veɾè tí wálá a nìnó máa, 'dakò tí nó bàkà vò i tacó wàa à 'ví waa tí ta có ku mítí wó nò gbaànjé lá. ¹⁶ À má éno, ye bà waa có mítí wó éno máa à gbì yí gí, wàa ye 'ví dò 'bì tí wó gí.»

¹⁷ 'Bí ɱa i náa Pilátò kù bàkà ta ndoo 'dáá gí ta o gbolò o bà bàkà tàkii bà mèlè ndi o bà Ndi-ta-muu-ndâ-Ìzìriyéli-mi-Mbíri a bà njaanga 'duù gbaànjé 'do gbí zàà ji ndâ Jùdèyà. ¹⁸ Káa ndâ 'duù gbí ngbàngà 'dáá gí gii a ta kù dòmuù éno máa, «Zi yí gí! Njaanga Bàrábà ji ze!» ¹⁹ (À zèè 'dakò tí nó tí Bàrábà nò mí gbí zàà, tacó 'bí ɱa wo mbe bàkà tí gbí gbata ta o tí nò, delè tacó bà zi ku.)

²⁰ À gbí muu Pilátò ta o tí nò kpolo ma a có bà dò 'bì tí Jézù; tacó éno, yí gii 'dè có ji ndâ 'duù káká'i. ²¹ Káa ndâ 'duù gii 'visì có ji Pilátò ta kù éno máa, «Gbì yí mítí njèèkpè mù! Gbì yí mítí njèèkpè mù!»

²² Bà ta'ò nìnó, Pilátò gii 'vee ndâ 'duù éno máa, «Tacó yè? Yí volo a yè? Yo 'dè ji ye, tacó ye nò vò i mì wó wàa ye 'ví waa ta có ku mítí wó nò lá. À má éno, ye bà waa có mítí wó éno máa, à gbì yí, wàa ye 'ví dò 'bì ye 'do tí wó gí.»

²³ Ndâ 'duù má gii 'di có tí nò náa Pilátò 'dè ji ndú nò, ndú gii mì ta kù goolá a 'bí ɱa gbolò có ku ká gí ji ndú 'do bà 'bí to, ta bà 'dè có ta 'bè ji Pilátò éno máa, yí gbì Jézù

mítí njèèkpè mû. Wo mì ndâ 'duù mâ gii co muu Pilátò gî, ²⁴ yí gii waa có ku mítí Jézù go có mì ndú nò. ²⁵ Bìndi yí gii njaanga 'dakò tí nó tí Bàràbà, náa à zèè yí tacó bà pùù wo ta bà zi ku nó, 'do gbí zàà gí sè go có mì ndâ 'duù tí nò. Yí bà-i-nò gii je Jézù jì ndú éno máa, ndú bàkà ta yí go có mì ndú náa à gbí njembí ndú.

Bà ya ta Jézù gítí bándò bà zi yí

²⁶ Káa si ndâ 'duù tí nó kû gii co ta Jézù 'do gbí gbata gí sè tacó bà ya ta yí gítí bándò bà zi yí, ndú gii 'de 'bí 'dakò ta rẹ wó a Símónè, ta 'bá mì wó gbí gbata Sirínì, á kpokèjì kû gí gí gbí gbata Jèrùzàlémè. Ndú bà-i-nò gii zèè yí ta wotí gítí bà te njèèkpè mû tàkò Jézù.

²⁷ Ndâ niì gbí òkò tí ndâ mbè 'duù tí nó mbe kaa mòsùù kû ko tàkò Jézù nó ta o tí nó kû tò kû ta bà wa gbí. ²⁸ Jézù gii 'visì tí wó, bìndi yí gii 'dè có jì ndâ niì tí nó mbe kú wa gbí nò éno máa, «Ndâ jú Jèrùzàlémè, yo wa ye lá. Yo wa tí yo, wàa yo 'ví wa ndâ 'viì mì yo. ²⁹ Tacó ndâ 'bí o wúnò ká kèjì náa ndâ 'duù bà 'visì nje ndú éno máa, «Ndâ niì tí nó tí ndâ kázá, náa ndú jé tè nakáyì lá, náa 'viì delè jé no kí ndú lá nó, a ndâ mbe tó pá!» ³⁰ Ndâ 'duù gbí ndâ o tí nó bà 'deke tí ndú jì ndâ kpo-kpò gú éno máa, «Yo 'vaka tí yo mí muu ze!» Ndú delè bà 'deke tí ndú jì ndâ gú, máa, «Yo 'buku tí yo mí muu ze!» ³¹ Tacó cè bà bàkà i mì ndâ 'duù ta mû si mû tí nó gbí 've wó má ká éno, mû tí nó má aanga gî, ndú bà bàkà tí a ña ngàyi?»

³² À ta o tí nó kaa ndâ 'bí vò 'duù sósò'ò 'do gbí gbata tacó bà ya ta ndú gí bà ziki ndú gbí gbèe nó bà ya ta Jézù tacó bà zi yí nò.

Bà gbì Jézù mítí njèèkpè mû

³³ Ndâ àsìkèrì mâ gii yee ta ndâ Jézù ta ndâ vò 'duù tí nó tí 'bí bándò náa à kû nì mítí a Kù-'bìli-muu-ku gî, ndú gii gbì Jézù mítí njèèkpè mû, bìndi ndú gii gbì 'bí 'duù gbaànjé á 'do gbí òkò tí ndâ vò 'duù tí nó sósò'ò nò mítí njèèkpè mû mò gí gbí kù'bì mì wó, bìndi ndú gii gbì 'bí mítí 'bí njèèkpè mû mò gí gbí gálì mì wó.

³⁴ Káa Jézù gii 'deke tí wó jì Mbírì si yí tí njèèkpè mû tacó tí ndâ 'duù tí nó mbe mèkè'i tí wó nó éno máa, «Je à-cee-gî jì ndú, Bu ye! Tacó ndú ò i tí nó náa ndú kû bàkà nó nì lá.»

Ndâ 'duù tí nó mbe gbì Jézù mítí njèèkpè mû nò gii kimbìli tacó bà njèè gbí ndâ bòngò bìndi wó.

³⁵ À mâ gii gbì Jézù mítí njèèkpè mû gí, ndâ 'duù gii dù jé kû ù ndi bà ò ña i tí nó á kèjì gí bà bàkà tí nò. Káa ndâ kpo-kpò 'duù gii dù kû ò yí ò-ò éno máa, «Yí táánò kû 'vala

ndâ 'bí ka wó, si yí 'ví 'vala tí wó, náa yí má a Bìndi-Mbírì, tí 'duù tí nó náa Mbírì ká cu 'bì mítí wó nò.»

³⁶ Ndâ àsikèrì delè giù dù kù ño yí si ndú kù je 'bí ña ngo i jàngà-jàngà éno jì yí. ³⁷ Ndú delè giù dù kù 'viya yí éno máa, «Wò dú má káa gbolò gba mì ndâ Jùdéyà, 'vala tí lo.»

³⁸ Ndú 'dè có tí nó tacó à cu mítí njeèkpè mù á còmuu Jézù éno máa, «Ìjínó a gbolò gba mì ndâ Jùdéyà.»

Tó mbe ngbà

³⁹ 'Bí 'duù gbaànjé á 'do gbí òkò tí ndâ wò 'duù tí nó sósò'ò náa à gbì ndú mítí njeèkpè mù nó giù lè Jézù éno máa, «Wò me Bìndi-Mbírì lá? 'Vala tí lo, wàa wò 'ví 'vala ze delè.»

⁴⁰ Káa ka wò 'duù tí nó giù do ta yí éno máa, «Wò cì gúku tí Mbírì lá tacó yè? À kpónó waa có mítí yo ta yí me 'vii ká 'vii lá? ⁴¹ À waa có mítí ndà ká dú. Ndà kù cì nó muu wò i mì ndà. Káa 'dakò tí nó kù cì a 've ku.» ⁴² 'Dakò tí nó má giù do mítí ka wó mbe ngbà cee gí, yí giù 'deke tí wó jì Jézù éno máa, «Wò má yee 'bá gba mì lo gí, wò 'ví kojo có tí ye, Jézù.»

⁴³ Káa Jézù giù 'visì có jì yí máa, «Ye kù cì nó a wò ta kponje gítí wálá éno máa, ndà wúnó bà dù ta ndà gbí dà.»

Bà cì Jézù

⁴⁴ Rì mà giù dooko gítí bà gí gbúru gí, ro ri giù 'di gí. 'Dí'di'ò giù yiiga muu to 'dáa yùkúú gí, yee tí bà mò tí mì rì. ⁴⁵ Ta o tí nó si ro ri 'di tí gí nò, gbí kpâ-bòngo tí nó náa à njèè ta gbí tà'i 'bá-Mbírì nó giù yaka gbí tí 'do yaà dí to. ⁴⁶ Bìndi Jézù giù tò kù ta kòcò wó ngé gí yaà éno máa, «Ye si tí ye jì wò gí, Bu ye!» Bìndi bà 'dè có tí nó, njembí Jézù giù kì gí.

⁴⁷ 'Bí kùro ndâ àsikèrì mà giù zeke ña i tí nó mbe kù bàkà tí nó, yí giù ùlù Mbírì, bìndi yí giù 'dè có éno máa, «'Dakò tí nó táánò dú káa yé sínò ta wò i mì wó ta ndâ 'duù kùro Mbírì wálá.»

⁴⁸ Ndâ mbè 'duù tí nó mbe tì bìnjì kù zeke ña i tí nó nó giù njè kù ya gí 'bá mì ndú 'dáa ta 'bì ndú tí njembí ndú kù nì nikalaká. ⁴⁹ Ndâ kómbe Jézù ta ndâ niù tí nó mbe ko tàkò wó 'do Gàliléyà nó giù rò tìyò janga-jàngáá gí ndiù kù zeke ndâ ña i tí nó náa a kù me ta yí nó.

Bà duu ku Jézù

⁵⁰ Jézù mà giù cì gí, 'bí 'dakò ta rè wó a Jùzépè, mbe gí 'do gbí gbata Àrimàtíyà tí 'bí gbata mì ndâ Jùdéyà, tí tó kpo 'duù, ta ndâ có mì wó ká jáá gbí gbolò ngbàngà mì ndâ Jùdéyà, ⁵¹ mbe yuu nje wó mí gbí ndâ có tí nó náa ndâ ka wó kù toko gítí Jézù nò lá, delè 'bì wó yuu tí mí gbí ndâ i tí nó náa ndú kù bàkà nò lá, tí 'duù mbe kù ùndi bà ñò o bà gí Mbírì gí bà dù tí gba muu to tí nó, ⁵² giù ya gí bà 'deke tí

wó jì Pilátò, tacó wàa yí 'ví si yí 'ví te ku Jézù. ⁵³ Pilátò mâ giì ùnje jì yí gî, Jùzépè giì dele ndi wó ya gí bà ja ku Jézù 'do tí njèèkpè mù gí to. Yí mâ giì yili yí ta bongo gî, yí giì te yí ya tí gí gbí 'bí ngú gbolò guù náa yí duu mí gbí díí, náa à jé duu ku mí gbí kùro lá. ⁵⁴ I tí nò bàkà tí si ndâ 'duù kù 'viindi tí ndú gítí ɾi bà wotí gbí tàkìì mì ndâ Jùdèyà.

⁵⁵ Káa si à kù te ku Jézù ya tí gí gbí guù, ndâ niì tí nó náa ndú gí ta ndú 'do Gàliléyà nó kù ko tàkò ndâ mbe te ku, tacó bà òò bàndò bà duu yí. ⁵⁶ Ndú mâ giì òò bàndò tí nó gî, ndú giì kaa ya gí bà 'viindi ndâ yeè ta bà bàkà ndâ pó bàà; bìndi ndú giì tè wo ndú ta ɾi bà wotí go i gbí tàkìì mì ndâ Jùdèyà.

24

Jézù 'vala ndi wó 'do gbí muu'dú wó gí

¹ Si yé kù giì me ngbòò á bìndi ɾi bà wotí gbí tàkìì mì ndâ Jùdèyà, ndâ niì tí nó mbe òò bà bàndò bà duu Jézù gí nó giì gbo'o ta ndâ yeè, ta ndâ pó bàà tí nó náa ndú bàkà ta 'dè'o kùro ɾi bà wotí gbí tàkìì mì ndâ Jùdèyà nó, ya gí muu'dú Jézù. ² Ndú mâ giì yee kà, ndú giì 'de à mèrèkè gbolò díí tí nó náa à nè ta njekeji 'bá muu'dú nó 'do njekeji gî. ³ Ndú mâ giì ɾi gí tà'i kà, ndú giì 'de ku Mbe tí ndoo Jézù gbí guù lá. ⁴ Ndú giì ɾò tìyò tà 'bá muu'dú kà ta có náa ndú bà 'dè gbí nje ndú wálá. À giì zi ndi ndú ta gúku ngé gí a òò náa ndú giì gu káa ndi ta ndâ 'bí 'dakò sósò'ò mbe yuu ndâ bongo mbe kù tòngbaà go bà ì mù nó, kù ɾò tìyò á règbà tí ndú.

⁵ Gúku bà òò ndâ 'dakò tí nó giì zèè ndâ niì tí nó tí òò òò náa ndú giì mò muu ndú kù zeke'o ká gí to. Káa ndâ 'dakò tí nó giì 'vee ndú máa, «Yo kù pà bà tí wu 'duù gbí òkò tí ndâ ku tacó yè? ⁶ 'Dakò tí nó náa yo kù pà bà tí wó nó bà-i-nó wálá. Yí a gí yaà gî. Yo koɾo muu yo gítí có tí nó náa yí táánò 'dè jì yo si yí Gàliléyà ⁷ éno máa, «À wúnò bà je 'Viì-mì-'Dakò mí 'bì ndâ 'duù tí nó mbe bàkà vò ì ndi muu ndú gí nó. Ndâ 'duù tí nó bà zi yí ta bà gbí yí míí njèèkpè mù, káa bìndi sili ta'ò, yí bà 'vala ndi wó 'do gbí muu'dú wó gí,» nó.»

⁸ Ndâ niì tí nó mâ giì 'di có tí nó náa ndâ 'dakò tí nó 'dè jì ndú nó, mbí ndú giì 'va tí ndâ có mì Jézù nó gí.

Ndâ tú mì Jézù biya bà ùnje gítí có mì ndâ niì tí nó gí

⁹ Ndâ niì tí nó mbe ya gí bà gala muu'dú Jézù nó giì dele ndi ndú 'do muu'dú ya gí bà 'vanda ndi i tí nó mbe 'de ndú nó jì sè ndâ tú mì Jézù muu'bì-nje gbaànjé nó, ta ndâ sè ndâ 'bí mbe tala có mì Jézù 'dáá gí. ¹⁰ Ndâ niì tí nó mbe 'vanda

ndi ndâ có tí nò ji ndâ tú mì Jézù a ndâ Màrìyà Màdèlénà, ta 'bí nìi ta rẹ wó a Jòwánà, gii je Màrìyà tí nó tí nawu Jákòmò nô. Ndâ 'bí ka ndú nìi náa ndú gbo'o ya gí bà gala muu'dú Jézù ta ndú nó delè gii 'vanda káa gbèè kòcò ndú nò. ¹¹ Káa ndâ có mì ndú 'dáá gí gii dù gbí tú ndâ tú mì Jézù 'dáá gí ká go cèe mòngò gbí tú bô. ¹² A Piyétòrò ká gii co ta ngèlè ya gí muu'dú tacó bà 'di gbí 'vèrè mì ndâ nìi tí nò. Yí má gii yee kà, yí gii mò tí wó gí to, bìndi yí gii zeke'o gí tà 'bá muu'dú, yí gii nò káa bòngò tí nó náa à duu ta Jézù nó gbí guù ta 'duù gbí wálá. Yí bà-i-nò gii dele ndi wó ya gí 'bá ta có bà 'dé-'dè nje wó wálá.

Ndâ 'bí mbe tala có mì Jézù tí kpokèjì Èmáwùsù

¹³ Ta gbèè ɾi bà 'de kùnga guù bìndi Jézù nò, ndâ 'bí mbe tala có mì Jézù sósò'ò gii nje nó 'do Jèrùzàlémè kú ya gí Èmáwùsù, tí 'bí to mbe mò gí bà co ɾi á dè ta Jèrùzàlémè. ¹⁴ Káa si ndú kuu muu nó, ndú kú gii 'dè nje gítí ndâ i tí nó mbe bàkà tí Jèrùzàlémè nô. ¹⁵ Káa si ndú kú 'dè nje, ta bà 'viiki gbí ndâ i tí nò, Jézù gii co kú gbo kpokèjì ta ndú. ¹⁶ Káa 'bí i gii dù káa yoo ɾo ndú 'do tí bà nò yí mì ndú ni gí. ¹⁷ Njìnò káa bà gii dù Jézù bà-i-nò gii 'vee ndú éno máa, «Yo kú nò ta bà 'viiki a gbí có gítí ɳa yè?»

Ndâ 'dakò tí nò má gii 'di ɳa 'vé tí nò náa Jézù 'vee ta ndú nò, ndú gii ɾò tíyò ngbi-ngbii, ta zúú-zuu gbí ɾo ndú. ¹⁸ Bìndi 'bí 'duù gbaànjé 'do gbí òkò tí ndâ 'dakò tí nò ta rẹ wó a Kìliyópà gii 'visì có ji Jézù éno máa, «Ye koɾo có éno máa, gbèè 'duù á Jèrùzàlémè mbe 'di có gítí ndâ i tí nó mbe kú bàkà tí gbí ndâ sili tí nó lá bà dù káa wò.»

¹⁹ Jézù bà-i-nò gii 'vee Kìliyópà máa, «A ndâ yè ká bàkà tí?»

Káa ndâ Kìliyópà gii 'visì có ji yí máa, «Ndâ i tí nó 'dáá mbe bàkà tí mítí Jézù tí nó mbe gí 'do Názàrètì nô. Yí táánò túbà tí wó tí gbolò mbe 'dòkò có mì Mbíɾi ta bà 'dè có, delè ta bà bàkà ndâ i go i mì 'dakò mí kùɾo Mbíɾi, delè mí kùɾo ndâ 'duù 'dáá gí. ²⁰ Wò 'di có bà kpi ngbàngà tí wó mì ndâ Kùɾo ndâ bu-Mbíɾi, ta ndâ kpo-kpò 'duù mì ndoo éno máa, à waa có ku mítí wó, bìndi a gii zì yí ta bà gbì yí mítí njèèkpè mù gí, nó lá? ²¹ Ze táánò kú koɾo có lì ká mítí 'dakò tí nò éno máa, a yí ká bà njaanga wú 'do tí miɾi ndâ Ìzìriyéli. Káa có kpónó cuki me káa njìnò lá. Ngú có mbe kpò nje ze gí kpónó a njìnó máa, à wúnó a sili ta'ò á bìndi bà bàkà tí mì i tí nò, ²² káa ndâ 'bí nìi gbí òkò tí ze kùtàá má gii gbo'o ya gí bà gala muu'dú wó ta dú'o nó, ²³ ndú gii dele ndi ndú gí gí bà 'dè có ji ze éno máa, ndâ yí 'de ku wó gbí guù lá. Káa à lá ndii a ndâ basili mì Mbíɾi ká gii co mítí ndâ yì, bìndi

ndú giì 'dè có ji ndâ yì éno máa, yí a wuù! ²⁴ Ndâ 'bí kómbe ze giì kaa ya gí bà ò muu'dú, tacó bà 'di gbí 'vére mì ndâ niì tí nò, káa ndú giì da a kùnga to á go có mì ndâ niì tí nò.»

²⁵ Káa Jézù giì 'visì có ji ndâ Kìliyópà éno máa, «Ákoo ndâ ònókó! Yo me duù gítí bà ùnje gítí ndâ có tí nó 'dáá náa ndâ mbe 'dòkò có mì Mbírì 'dè nó tacó yè? ²⁶ Kòcò ndâ mbe 'dòkò có mì Mbírì ji yo me éno máa, kózò tí Bìndi-Mbírì bà kònò a sé'i má kózò gí, yí bà giì ki tí wó pí jàlàmbà lá?» ²⁷ Jézù bà-i-nò giì 'bità bà 'dè gbí ndâ có tí nó 'dáá náa à cu gítí wó tí Jézù mí gbí wáràgà mì Mbírì nó 'do tí ndâ có mì Mòze, giì co tí ndâ có mì ndâ mbe 'dòkò có mì Mbírì 'dáá gí ji ndú.

²⁸ Ndâ Jézù mâ giì dooko ta 'bá mì ndâ Kìliyópà gí, Jézù giì bàkà tí wó go 'duù ònò mbe kù ndii ya gí kùro nò. ²⁹ Káa ndâ Kìliyópà giì 'dè có ji yí máa, «Ndoò ne gí 'bá mì ze, tacó o dooko gítí bà bèè gí.» Jézù mâ giì ùnje gí, ndú giì ne ta ndâ Kìliyópà gí 'bá mì ndú. ³⁰ Káa si ndú kù giì 'bità bà zò i, Jézù giì zèè kù kò mí 'bì wó, yí mâ giì 'deke tí wó ji Mbírì gí, yí giì ki'viki gbí kù kò tí nò, bìndi yí giì kaa ji ndâ Kìliyópà. ³¹ Ọ ndâ Kìliyópà giì da gítí bà ò Jézù ni si ndú ta ndú ẹgbà i-zò-zò nò gí. Káa yí giì dù ká to nò ẹri 'do ọ ndú gí. ³² Ndâ Kìliyópà bà-i-nò giì 'bità bà 'vee tí ndú gbí òkò tí ndú si Jézù ẹri 'do ọ ndú gí nó éno máa, «Njembí ndà wálá kùtàá kù mù si yí kù 'dè gbí ndâ có gbí wáràgà mì Mbírì ji ndà á si ndoo ta ndú kpokèjì nó?»

³³ Ndâ Kìliyópà ngé bà-i-nò giì zèè kpokèjì kù dele gí mì sè ndâ tú mì Jézù muu'bi-nje gbaanjé nó, ta sè ndâ 'bí kómbe ndú Jèrùzàlémè. Ndú mâ giì yee kà, ndú giì 'de ndú kili 'dáá mí bà gbèe to. ³⁴ Bìndi ndâ 'duù tí nò giì 'dè có ji ndâ Kìliyópà, máa, «A yúco máa Mbe tí ndoo 'vala ndi wó 'do gbí muu'dú wó gí! Yí dele giì túbà tí wó ji Simónè gí.» ³⁵ Bìndi ndâ Kìliyópà giì dità ndâ i tí nó mbe bàkà tí mì ndú si ndú kpokèjì kù ya gí 'bá mì ndú Èmáwùsù nó, ta bà ò Jézù ni mì ndú si ndú kù zò i nó ji ndâ ka ndú.

Jézù túbà tí wó ji ndâ mbe tala có mì wó

³⁶ Káa si ndâ Kìliyópà kù 'vanda có ji ndâ ka ndú mbe tala có mì Jézù, ndú mâ giì zeke'o, ònò a 'di ká nó? Jézù jéè kù ọ táyò gbí òkò tí ndú! Bìndi Jézù giì 'dè có ji ndú máa, «Yo dù nìkì maa!» ³⁷ Lílí ndâ mbe tala có mì Jézù bà-i-nò giì oloko 'do tí ndú ta gúku gí. Ndú giì kojo có máa a vuuvuu ká co mítí ndâ yì. ³⁸ Káa Jézù giì 'vee ndú máa, «Yo kù cì gúku tacó yè? Yo kù kojo có sàkàmàà tacó yè? ³⁹ Yo zeke ndâ kpázà 'bì ye, ta ndâ kpázà kò ye, tacó wàa yo 'ví ò tí ni éno máa, ònò a ye ká nò. Yo tee 'bì yo mítí ye, tacó wàa

yo 'ví nò tí ni éno máa, nínó a ye, tacó dìi tí vuuvuu wálá, delè 'bilì vuuvuu á go nínó náa yo kù nò tí ye nó wálá.»

⁴⁰ Jézù 'dè ndâ có tí nò ji ndâ mbe tala có mì wó nò ta bà tù ndâ kpázà 'bì wó, ta ndâ kpázà kò wó ji ndú. ⁴¹ Líkí'o bà nò ni éno máa, nínò a Jézù, gii bàkà ndú tí ña nínó náa bà ùnje éno máa, nínò a Jézù, gii kpò ndú gí. Ndú gii rò tíyò juku-jùkùù, ta có nínó náa ndú bà 'dè gbí nje ndú nó wálá. Jézù bà-i-nò gii 'vee ndú máa, «'Bí i-zó-zò mì yo bà-i-nó wálá?» ⁴² Ndú bà-i-nò gii je yú sè ji yí, ⁴³ bìndi yí gii zò mí kùro ndú.

Jézù 'dè ndòngbú có ji ndâ tú mì wó

⁴⁴ Jézù gii 'dè ndòngbú có ji ndâ tu mì wó éno máa, «[N]inó a gbí ndâ có mì ye náa ye táánò 'dè ji yo si mì ndoo ta ndoo éno máa, kózò tí ndâ có tí nó 'dáá náa ndâ Mòze, ta ndâ mbe 'dòkò có mì Mbíri, ta ndâ Muu-cè, cu mí gbí ndâ wáràgà mì ndú, bà bàkà tí nó ká nò.» ⁴⁵ Yí bà-i-nò gii njaanga muu ndú gítí bà 'di gbí ndâ có gbí wáràgà mì Mbíri.

⁴⁶ Bìndi yí gii 'dè có ji ndú máa, «Nògí, a có tí nó náa à cu mí gbí wáràgà mì Mbíri éno máa, kózò tí Bìndi-Mbíri bà kònò sé'i, káa bìndi sili ta'ò yí bà 'vala ndi wó 'do gbí muu'dú wó gí, ⁴⁷ tacó wàa à 'ví ma ndâ có gítí bà 'visì muu ndâ 'duù 'do tí ndâ vo-vò kpokèjì kèjì mì ndú, ta có gítí bà je à-cee-gí mì Mbíri gítí ndâ vò i mì ndâ 'duù, ji ndâ 'duù muu to tí nó 'dáá ta rè wó. Nèté bà ma ndâ có tí nò 'ví 'bità tí 'do Jèrùzàlémè. ⁴⁸ Yo bà dù tí ndâ mbe ma ndâ có tí nò. ⁴⁹ Ye bà tuu i tí nó náa Bu ye táánò ci yo gítí nó ji yo. Káa yo 'ví dù gbí gbata Jèrùzàlémè yee tí o tí nó náa à má je wotí ji yo 'do gbíri má kózò gí.»

Bà ya Jézù gí gbíri

⁵⁰ Jézù gii kaa ndâ tú mì wó 'do Jèrùzàlémè, ndú gii ya ta ndú ngé gí sè 'do gbí gbata Bètáníyà. Yí mâ gii yee ta ndú tí bàndò tí nò gbí muu wó nò gí, yí gii kaa 'bì wó gí yaà ji Mbíri, bìndi yí gii cù 'dè ngo cù wó mítí ndú. ⁵¹ Yí mâ gii cù 'dè ngo cù wó mítí ndú gí, gbí òkò tí ndú gii njèè ta ndú ta bà te yí ya tí gí gbíri gí. ⁵² Ndâ tú mì wó gii ùlù yí, bìndi ndú gii dele ndi ndú gí Jèrùzàlémè ta líkí'o tí ndú ngé ndii gí. ⁵³ Ndú gii dù kú ya gí gbí ndùgù 'bá-Mbíri tacó bà ùlù Mbíri ta o 'dáá gí.

Banga-Ngú-Có mì Jézù tí Bìndi-Mbírì go cò mì JÒVÁNÌ

Jézù tí Cò mì Mbírì gí tí 'duù gí

- 1 Cò táánò sàà kuu tí á kùro o bà suu to tí nò;
cò táánò kù dù a i mì ndú ta Mbírì.
Cò 'do sàà táánò káa Mbírì.
- 2 Ndâ Cò táánò ta Mbírì ta o bà 'bità bà suu ndâ i.
- 3 Wotí bà suu ndâ i táánò 'dáá gí a i 'bì Cò;
'bí i gbaànjé táánò mbe bàkà tí muu to tí nó á kapí ro Cò nò
wálá.
- 4 Cò táánò a rẹngbó 'válá;
'válá tí nò mì Cò nò táánò a ngba'o ji ndâ 'duù 'dáá gí,
5 tí ngba'o nìno mbe tũngbaà gbí 'dí'di'o,
tí ngba'o nìno náa 'dí'di'o kpò yí lá.
- 6 Mbírì táánò gii tuu 'bí 'dakò ta rẹ wó a Jòvání,
7 tí mbe 'dè yúco ji ndâ 'duù.
Mbírì táánò tuu yí gí bà 'dè yúco gítí Ngba'o,
tacó wàa, ndâ 'duù 'dáá gí 'ví ù ta nje gítí Ngba'o á 'do
gbí cò mì wó.
- 8 Jòvání táánò me Ngba'o lá;
yí táánò a 'duù sínò,
tí mbe 'dè yúco gítí Ngba'o.
- 9 Cò táánò, tí cèe Ngba'o mbe njaanga muu ndâ 'duù 'dáá
gí nó kpokèjì.
- 10 Yí táánò kuu muu to tí nò,
to tí nó náa Mbírì táánò je wotí ji yí bìndi yí gii suu nò,
káa ndâ 'duù muu to tí nó táánò 'dáá gí nò yí ní lá.
- 11 Yí táánò gí gí 'dóó 'bá mì ndú,
káa ndâ 'dóó-'dòò nambe wó si yí tí i lá.
- 12 Kpètí ká éno, yí gii je wotí bà gí tí ndâ 'viì mì Mbírì ji ndâ
mbe si yí tí i,
mbe tee njembí ndú mítí wó nó gí.
- 13 Rẹngbó bà dù ndú tí ndâ 'viì mì Mbírì nò me 'do muu to
tí nó lá,
à 'do me gbí bà toko bà sili mì ndâ 'dakò ta niì lá,
à delè gii dù me 'do gbí go bà jò rẹ ndâ 'duù lá,
à káa Mbírì ká bàkà ndú tí ndâ 'viì mì wó.
- 14 Cò táánò gí tí 'duù go ndoo,
bìndi yí gii 'vala gbí òkò tí ndoo muu to tí nó,
tí gbolò mbe nambeè,
delè tí gbolò mbe 'dè yúco.

- Ze táánò òò ña bà tòngbaà mì wó,
 tí ngba gbèè 'Viì-mì-Mbíṛì ta 'bí ña 'viì go yí mì Bu wó
 wálá gî.
- 15 Jòvání táánò gí kú kò-kò ta Ẹ̀e Cò jì ndâ 'duù, máa,
 «Ŋìno a 'duù tí nó náa ye táánò kú 'dè cò ta Ẹ̀e wó jì yo máa,
 <'Duù tí nó kèjì gí tàkò ye nó a gbolò 'duù ndii ye gí,
 tacó yí táánò kú 'vala kùro o bà jò ye.> »
- 16 Yí kú bàkà nambeè jì ndoo 'dáá gî,
 tacó nambeè gbí yí wó me gbolò ngé ndii gî.
- 17 Mbíṛì táánò tuu a Mòze ta ndâ cò mì wó jì ndâ 'duù,
 bìndi yí gii tuu a Cò tí Jézù,
 tí Bìndi wó tí Mbíṛì gí bà bàkà nambeè jì ndâ 'duù,
 delè gí bà 'dè yúco jì ndâ 'duù 'dáá gî.
- 18 'Bí 'duù jé mbe òò Mbíṛì ta Ẹ̀e wó ta gbèè Ẹ̀e muu to tí nó
 wálá,
 à káa gbèè 'Viì-mì-Mbíṛì ta ña wó wálá,
 tí wú-gbì-Ẹ̀e Bu wó,
 ká túbà tí Mbíṛì jì ndoo.

Jòvání tí mbe caka tí ndâ 'duù 'dè yúco mì wó

19 Ta 'bí o gbaànjé, ndâ kpo 'duù mì ndâ Jùdéyà gii tuu
 ndâ 'bí bu-Mbíṛì mì ndâ Jùdéyà ta ndâ 'bí mbe kú koni ndâ
 bu-Mbíṛì ta nèté, 'do Jèrùzàlémè, máa, ndú ya gí bà 'vee
 Jòvání máa, yí a 'di wè? Wàa ndú 'ví gí ta ndi kòcò wó jì
 ndâ yì. 20 Ndâ bu-Mbíṛì tí nó mà gii ya gí bà 'vee Jòvání go
 cò tí nó náa ndâ kpo 'duù mì ndú tuu ta ndú nò, Jòvání gii
 'dè 'vèrè jì ndú lá, yí gii 'dè cò jì ndú ngbàrángà'i éno máa,
 «Ye me Bìndi-Mbíṛì lá.»

21 Káa ndâ bu-Mbíṛì tí nó gii 'vee yí káká'i máa, «Má éno,
 wò a Èlìjà tí nó táánò tí mbe 'dòkò cò mì Mbíṛì nó wàa?»

Káa Jòvání gii 'visi cò jì ndú máa, «Ye me Èlìjà tí nó delè
 lá.»

Bà ta'ô ñinó, ndâ bu-Mbíṛì tí nó gii 'vee Jòvání máa, «Wò
 'ví dù a gbolò mbe 'dòkò cò mì Mbíṛì tí nó náa Mòze dígísèé
 ci ndâ ká gù ndoo máa Mbíṛì bà tuu yí jì ndú nó wàa?»

Káa Jòvání gii 'visi cò jì ndú máa, «Ngé lá! Ye me yí lá.»

22 Ndâ bu-Mbíṛì tí nó gii 'vee Jòvání máa, «À má éno, wò
 a 'di? Tacó ze má dele ta ndi ze ya gí 'bá, wàa ze 'ví 'dè ta
 ndi kòcò lo jì ndâ 'duù tí nó mbe tuu ze nò, ze dele ndi ze
 ya gí bà 'dè cò jì ndú éno máa, wò a 'di?»

23 Káa Jòvání gii 'visi cò jì ndú máa, «Ye a 'duù tí nó náa
 Ìzàyà tí mbe 'dòkò cò mì Mbíṛì dígísèè 'dè kòcò ta wotí mì
 Mbíṛì gítí wó máa,
 <Kòcò 'duù kú kò-kò gbí kángáá nga ngoò, máa,
 yo bàkà kpokèjì mì Mbe tí yo jáá nò.> »

²⁴ À ta o tí nò tuu ndâ bu-Mbíri tí nò ya tí ji Jòvání a ndâ mbe kpolo tí tàkìì mì ndâ Jùdèyà. ²⁵ Tacó ènò, ndú gii 'vee Jòvání máa, «Wò me Bìndi-Mbíri lá, wò me Èlìjà lá, wò delè me mbe 'dòkò có mì Mbíri tí nó mì Mòze náa yí 'dè có gítí wó nó ká lá. À má ènò, wò kù caka tí ndâ 'duù tacó yè?»

²⁶ Káa Jòvání gii 'visì có ji ndú máa, «Ye kù caka tí ndâ 'duù ta ngo, káa, 'bí 'duù kpónó kù rò tíyò kuu gbí òkò tí yo nò káa yo nò yí ni lá, ²⁷ ká bà gii gí gí tàkò ye. Yí a 'duù mbe me gbolò ndii ye tí ña ñinó náa à kpèti káa bà dù tí vòò mbe kù njaanga tàrà 'do tí kò wó sínò, ye bà 'de woti tí ye gítí wálá.»

²⁸ Ndâ kpo 'duù mì ndâ Jùdèyà tuu ndâ bu-Mbíri mì ndú nò ji Jòvání si yí gbí gbata Bètáníyà a tito Jòròdáníyà kù caka tí ndâ 'duù.

²⁹ Jòvání mà gii zeke'o ta 'bí yé á bìndi bà 'dè nje mì ndú ta ndâ bu-Mbíri mì ndâ Jùdèyà nò, yí gii nò Jézù kèjì gí mì wó. Bìndi yí gii túbà tí Jézù ji ndâ 'duù máa, «Yo nò 'Viì-rómbo-mì-Mbíri, tí mbe toro ndâ vò i 'do muu to tí nó, zò! ³⁰ Nìzò a yí tí 'duù tí nó náa ye kù 'dè có gítí wó máa, 'Bí 'duù, tí gbolò 'duù mbe ndii ye gí, á kèjì tàkò ye» nó ká zò. Yí me gbolò ndii ye gí, tacó yí sàà kù 'vala kùro o bà jò ye. ³¹ Ye táánò sàà nò yí ni tí 'duù tí nó náa Mbíri tuu yí nó lá, káa à gii tuu ye, máa, ye dù tí mbe caka tí ndâ 'duù, tacó wàa, ye 'ví tù ta bà tí wó ji ndâ Ìzìriyèlì.

³² «Ye táánò nò Bèri-mì-Mbíri kù gí 'do gbíri go kùlè nò, kù gí gí bà o mí muu wó. ³³ Ye táánò ta o tí nò nò yí ni lá. Káa a 'duù tí nó mbe tuu ye, máa, ye caka tí ndâ 'duù ta ngo nó, ká gii túbà tí wó ji ye máa, 'Duù tí nó náa wò bà nò Bèri-mì-Mbíri kù gí 'do gbíri ndírí gí muu wó nó, a 'duù tí nó ká bà gí gí bà caka tí ndâ 'duù ta Bèri-mì-Mbíri nó ká nò.» ³⁴ Káa ye gii nò Bèri-mì-Mbíri gí 'do gbíri gí muu 'dakò tí zó gí. À má ènò, ye kpónó kù yù nó a gbí wó ji yo máa, yí a 'Viì-mì-Mbíri.»

Ndâ mbe dù tí ndâ kpédélé mbe tala có mì Jézù

³⁵ Ta 'bí yé, si ndâ Jòvání kù rò tíyò ta ndâ 'bí mbe tala có mì wó sósò'ò ta 'dè'o, ³⁶ Jòvání gii nò Jézù kù ndii ta nó. Yí gii zeke Jézù ngbóó, bìndi yí gii túbà tí wó ji ndâ mbe tala có mì wó tí nó náa ndú kù rò tíyò ta ndú nó, máa, «Yo nò 'Viì-rómbo-mì-Mbíri ta nó zò.»

³⁷ Ndâ mbe tala có mì Jòvání nò mà gii 'di có tí nó náa yí 'dè ji ndú nò, ndú só gii nje nó ya gí bà ru ndi Jézù. ³⁸ Jézù mà gii 'visì tí wó, yí mà gii nò ndú, yí gii 'vee ndú máa, «Yo kù pà a yè?»

Káa ndú gii 'visì có ji Jézù máa, «Rábì» (gbí máa, Mbe nìbà i), «Wò kù dù ngò?»

³⁹ Káa Jézù gii 'visì có ji ndú máa, «Yo gí gí bà ò .» Ndu bà-i-nò gii ya ta sè ři-'dê'o tí nó gí bà ò bàndò mi Jézù.

⁴⁰ 'Bí 'duù gbaànjé 'do gbí òkò tí ndâ mbe tala có mi Jòvání mbe ya gí bà ò bàndò bà dù Jézù nò a Àndèréyà, tí ná'vindi Simónè Piyétòrò. ⁴¹ Àndèréyà mâ gii ò bàndò bà dù Jézù gí, yí gii dele ndi wó ya gí bà pà bà tí ná'vindi wó Simónè, yí mâ gii 'de yí gí, yí gii 'dè có ji yí máa, «Ze 'de Bindi-Mbířì gí!» ⁴² Bindi yí gii 'daka Simónè ya tí ji Jézù.

Jézù mâ gii ò Simónè, Jézù gii zeke Simónè ngbóó, bindi yí gii 'dè có ji yí máa, «Wò a Simónè tí 'viì mi Jòvání, káa ngú řè lo kpónó bà dù a Kéfà,» (gbí máa, Piyétòrò, gbí máa, Duù).

⁴³ Ta yé bindi bà 'de tí ndâ Jézù ta Simónè Piyétòrò, Jézù gii 'de 'bí 'dakò ta ñè wó a Filípò, si Jézù bàkà có gítí bà ñè nó 'do tàbè'dè Jòròdáníyà tacó bà ya gí Gálilíyà cee gí. Jézù gii tè'é tí Filípò máa, yí gí gí bà řu ndi yí. ⁴⁴ Filípò delè káa 'duù Bètisàyídà go ndâ Àndèréyà ta Piyétòrò.

⁴⁵ Filípò mâ gii 'de 'bí 'dakò ta ñè wó a Nàtànìyélè, yí gii 'dè có ji Nàtànìyélè máa, «Ze 'de 'duù tí nó náa Mòze táánò cu có gítí wó mí gbí wáràgà mi wó nó gí, 'duù tí nó náa ndâ mbe 'dòkò có mi Mbířì táánò cu có gítí wó mí gbí wáràgà mi ndú nò. Ñè wó a Jézù, tí 'viì mi Jùzépè mbe gí 'do Názàrètì.»

⁴⁶ Káa Nàtànìyélè gii 'vee Filípò máa, «A ña tó i yè jé ká gí 'do Názàrètì?» Káa Filípò gii 'visì có ji Nàtànìyélè máa, «Gí gí bà ò yí ta řo lo.»

⁴⁷ Ndâ Filípò ta Nàtànìyélè bà-i-nò gii ñè nó kù ya gí mi Jézù. Jézù mâ gii ò Nàtànìyélè kèjì gí mi wó, yí gii 'dè có ji yí máa, «À gbúú-gbuu zó a Ìzìrìyèlì gbí dù Ìzìrìyèlì ta tìřì gbí yí wó wálá ká kèjì zò.»

⁴⁸ Nàtànìyélè mâ gii 'di có tí nó náa Jézù 'dè nò, yí gii 'vee Jézù máa, «Wò ò ye ni ta yè?»

Káa Jézù gii 'visì có ji yí máa, «Ye kùtáá ò wò kù ki tí lo to tà mù-mbiigá á kùřo o bà ya Filípò gí bà tè'é tí lo.»

⁴⁹ Nàtànìyélè bà-i-nò gii 'visì có ji Jézù máa, «Mbe nìbà i, wò a 'Viì-mi-Mbířì! Wò a gbolò gba mi ndâ Ìzìrìyèlì!»

⁵⁰ Káa Jézù gii 'visì có ji Nàtànìyélè máa, «Wò ùnje éno máa, ye a 'Viì-mi-Mbířì, tí gbolò gba mi ndâ Ìzìrìyèlì, ká tacó náa ye 'dè có ji wò máa, ye kùtáá ò wò kù ki tí lo to á tà mù-mbiigá gí nò. Káa wò bà gii ò ndâ 'bí i mbe me kpo-kpò ndii ñnò gí. ⁵¹ Ye kù 'dè có ji wò ta yúcó máa, wò kèjì gí bà ò njekejì gbířì njaanga tí gí, bindi ndâ basìlì mi

Mbìrì kù wùùkù to ya gí yaà, gí gí to, ya gí yaà, gí gí to, muu 'Viì-mì-'Dakò.»

2

Jézù ya gí bàndò bà kò nù gbí gbata Kánà

¹ À bàkà bìndi bà tè'é tí ndâ Filípò ta Nàtànìyélè mì Jézù káa sili ta'ò, bìndi 'bí 'dakò gbí gbata Kánà, gbí to Gàlílèyà, gii ko nù mì wó gí 'bá. Màriyà tí nawu Jézù ta o tí nò kuu bàndò bà ko nù tí nò. ² À delè gii tè'é tí ndâ Jézù ta ndâ mbe tala có mì wó gí bà ko nù tí nò gí.

³ Pe nèbítì mâ gii cee 'do mì ndâ mbe kò nù gí, nawu Jézù gii 'dè có ji yí máa, «Pe mì ndú wálá.»

⁴ Káa Jézù gii 'vìsì có ji nawu wó máa, «Káa wò 'dè ji ye máa ye 'ví bàkà tí a yè, ndi lo nù? O mì ye gí kálásè.»

⁵ Nawu Jézù bà-i-nò gii 'dè có ji ndâ 'duù tí nó mbe kù bàkà nèté bàndò bà ko nù nó máa, «Yí má 'dè có ji yo, yo 'ví ndii muu có mì wó nò lá.»

⁶ Ta o tí nò ndâ 'bí kpo-kpò ká'i-ngo vô-nje gbaànjé 'do tí díí, náa gbèè kù te go jú-kàrà-ngo vô ta nje tí, kuu mì ndâ 'duù tí nó á bàndò bà ko nù nò. Nèté mì ña ndâ kpo-kpò ká'i-ngo tí nó gbí tàkìì mì ndâ Jùdéyà a bà cu ngo mí gbí ndú tacó bà caka bèjò.

⁷ Jézù bà-i-nò gii 'dè có ji ndâ 'duù tí nó mbe kù bàkà nèté bàndò bà ko nù nó máa, «Yo cu ngo yeke ndâ kpo-kpò ká'i tí nó gí.»

Ndâ 'duù tí nó mâ gii bàkà go có tí nó náa Jézù 'dè ji ndú nò gí, ⁸ Jézù gii 'dè có ji ndú máa, «Yo cu 'bí ngo tí nó náa yo yee mí gbí ndâ kàrà nò ji 'duù tí nó mbe kù njèè i-zó-zò nò.»

⁹ Ndâ 'dakò tí nó gii cu ngo tí nó náa ndú yee mí gbí kàrà nò ya tí ji 'duù tí nó mbe kù njèè i-zó-zò nó go có mì Jézù nò. Yí mâ gii tee mítí nje wó, ñinó a pe ká nò! Káa yí ñò 'dóó kpokèjì tí nó náa pe tí nó gí 'do tí nó lá. À káa ndâ 'duù tí nó mbe yòò ngo mí gbí ndâ kpo-kpò kàrà-ngo tí nó ká 'di gbí có tí nó.

Mbe njèè i-zó-zò bà-i-nò gii tè'é tí 'dakò tí nó náa à kù ko nù mì wó gí 'bá nò. ¹⁰ Bìndi yí gii 'dè có ji yí máa, «Ndâ 'duù ta o i 'dáá gí kù njèè kùro a pe ñinó mbe me gó ngé waa gí nò. Yì ndâ wìrì má ye gí, ndú gii njèè pe ñinó mbe me gó dúú-dúú lá nó 'do ndii. Káa wò gii kpolo tí pe ñinó mbe me gó ngé waa gí nó yee tí kpónó.»

¹¹ Jézù bàkà kpédélé serè mì wó nò mí gbí gbata Kánà á Gàlílèyà, tacó waa ndâ 'duù 'ví ñò ta wotí mì yì. Ndâ mbe tala có mì wó gii ùnje gítí wó dú ta yúcó gí.

Jézù mòkò ndâ mbe mà 'vèlè 'do gbí ndùgù 'bá-Mbířì gí sè

¹² Ndâ Jézù ta nawu wó, ta ndâ ná'vindí wó, gii nje nó 'do bàndò bà ko ni ya gí bà bàkà làmbu sili mí gbí gbata Kàpàrànáwùmù.

¹³ Jézù mà gii ñò kùro o bà bàkà tàkìlì mì o bà Ndi-ta-muu-ndâ-Ìziriyéli-mì-Mbířì dooko gí, ndú gii nje nó ta ndâ mbe tala có mì wó 'do gbí gbata Kàpàrànáwùmù, tacó bà ya gí bà bàkà gbolò o tí nò mí Jèrùzàlémè. ¹⁴ Ndú mà gii yee kà, ndú gii 'de ndâ 'duù 'visì gbí ndùgù 'bá-Mbířì tí 'dóó i mì ndú gí. Ndú 'de ndâ mbe kù mà ndâ mò'dú, ta ndâ rómbo, ta ndâ kùlè, ta ndâ mbe kù 'visì gùrúsù, 'vírímó-'vիրimo gbí nèté.

¹⁵ Jézù mà gii ñò éno, yí gii je ñi wú, bindi yí gii gbi ta ndâ 'duù tí nò, ta ndâ nò mì ndú, mòkò 'do gbí ndùgù 'bá-Mbířì á gí sè. Yí gii 'buku ndâ tàràbèzà mì ndâ mbe kù 'visì gùrúsù mí to, ta bà vaka ndâ gùrúsù mì ndú voró-voro, voró-voro, ta to. ¹⁶ Bindi yí gii do mítí ndâ mbe kù mà ndâ kùlè máa, «Yo kaa ndâ kùlè mì yo nò 'do bà-i-nó gí! Yo káká'i 'ví bàkà ñùkàtìi mì Bu ye tí bàndò bà mà 'vèlè mì yo lá!»

¹⁷ Ndâ mbe tala có mì Jézù mà gii ñò ña i tí nò náa yí bàkà ta ndâ mbe mà 'vèlè gbí ndùgù 'bá-Mbířì nò, mbí ndú bà gii 'va tí có tí nó á gbí wàràgà mì Mbířì máa, «Ye bà cì ká muu 'bá mì lo!» nò.

¹⁸ Káa ndâ kpo 'duù mì ndâ Jùdéyà ñindi ndú gii yuu tí ndú mí gbí có tí nò ta bà 'vee gbí nje Jézù máa, «Ze 'ví ñò ni mítí ña yè máa, àá mì lo a yúcó tacó bà bàkà ña i tí nò kpónó náa wò bàkà nò?»

¹⁹ Káa Jézù gii 'visì có ji ndú máa, «Yo ki'viki 'bá-Mbířì tí nó gí to, wàa ye bà bì ndí mí tíyò á gbí sili ta'ò.»

²⁰ Káa ndâ kpo 'duù mì ndâ Jùdéyà gii 'vee yí máa, «Áá táánò bì 'bá-Mbířì tí nò mí tíyò gbí ndoò zi'duù-só-nje vô nje-vò gbaànjé, káa wò kèjì gí bà bì ndí gbí sili ta'ò?»

²¹ Ndâ kpo 'duù mì ndâ Jùdéyà ta o tí nò ñindi ndú kù kořo có a í gítí cèè 'bá-Mbířì tí nó, keelá, Jézù kù ni a 'bá-Mbířì tí nó tí dìi wó nò. ²² Mbí ndâ mbe tala có mì Jézù gii 'va tí có tí nó náa yí 'dè gítí bà bì ndi 'bá-Mbířì á gbí sili ta'ò nò a i bindi bà 'vala ndi Jézù 'do gbí muu'dú wó. Bindi à ngbí nò a o bà gii ùnje mì ndú á gítí ndâ có tí nó á gbí wàràgà mì Mbířì, ta có tí nò náa Jézù 'dè nò.

²³ Ndâ 'duù me mbè, mbe ñò ndâ seřè tí nó náa Jézù bàkà gbí ndâ sili bà dù yí á Jèrùzàlémè ta o bà Ndi-ta-muu-ndâ-Ìziriyéli-mì-Mbířì nó, gii ùnje gítí Jézù gí. ²⁴ Káa Jézù tee njembí wó gítí có mì 'bí 'duù gbí òkò tí ndú gbaànjé lá, tacó

yí nò ndú 'dáá gî ni gî. ²⁵ Tacó éno, gbí nderè bà 'vee 'bí 'duù mì wó máa yí 'dè gbí ndú jì yì nò wálá, tacó yí 'di gbí ndâ 'duù muu to tí nó gé cee gî.

3

Ndâ Jézù ta 'bí mbe kpolo tí tàkù mì ndâ Jùdáyà

¹ Ta 'bí o gbaànjé 'bí 'dakò tí mbe kpolo tí tàkù mì ndâ Jùdáyà, delè tí kpo 'duù gbí ngbàngà mì ndú, ta rẹ wó a Nikòdémò, ² gii ya gí mì Jézù ta bèbìlì gbí kóó, bìndi yí gii 'dè có jì yí máa, «Mbe nìbà i, ze nò wò tí mbe nìbà i mbe gí 'do mì Mbírì ni gî. Tacó 'bí 'duù bà 'de wotí bà bàkà ndâ ña ndâ kpo-kpò i tí nó náa wò kù bàkà nó wálá, sè káa ñinó à má káa Mbírì ká tàkò 'duù tí nò.»

³ Káa Jézù gii 'visì có jì Nikòdémò máa, «Ye kù 'dè có jì wò ta yúco máa, à má kpò gbí ndi bà jò 'duù lá, 'duù tí nò bà dù tí bòò-gba mì Mbírì wálá.»

⁴ Káa Nikòdémò gii 'vee Jézù máa, «Áá bà kpò gbí ndi bà jò kpo 'duù káká'i ée? Yí bà 'de kpokèjì bà dele ndi wó ya gí gbí yì nawu wó wàa à 'ví jò ndi wó tí dó 'vii 'do kòtí 'di?»

⁵ Káa Jézù gii 'visì có jì Nikòdémò máa, «Ye kù 'dè có jì wò ta yúco máa, à káa ña 'duù ñinó náa à caka tí wó gî, tí ña 'duù ñinó mbe 'di có mì Bèrì-mì-Mbírì gî nó, ká bà dù tí Bòò-gba mì Mbírì.

⁶ A ndâ bu 'duù ta nawu 'duù ká jò 'duù, káa, a Bèrì-mì-Mbírì ká je wotí bà dù tí 'duù mì Mbírì jì 'duù.

⁷ Njembí lo 'ví mù gítí có tí nó náa ye 'dè jì wò éno nó máa, à 'ví jò ndi lo tí ngú nó lá.

⁸ Tacó ndâ 'duù ñinó náa Bèrì-mì-Mbírì je wotí bà 'vala go có mì Mbírì jì ndú gî nó,

go pípìrì náa wò kù 'di káa wo bà pì yí, káa wò bà ni bà cu 'bì lo gbúú-gbuu mítí 'bí to, máa, <Nò! Pípìrì kù pì 'do nò!> nò wálá.

Wó delè bà ni bà cu 'bì lo gbúú-gbuu mítí 'bí to, máa, <Pípìrì kù pì gítí nó!> nò wálá.»

⁹ Káa Nikòdémò gii 'vee Jézù máa, «Gbí có mì lo nò máa yè?»

¹⁰ Káa Jézù gii 'visì có jì yí máa, «Wò tí gbolò mbe nìbà i mì ndâ Ìzìrìyélì delè nò ndâ i tí nó ni lá?

¹¹ Ye kù 'dè có jì wò ta yúco máa,

ze kù 'dè có ká gítí ndâ i ñinó náa ze nò ndú ni gî nò. Ze delè kù 'dè có ká gítí ndâ i ñinó náa ze nò ndú ta ọ ze gî nò.

- Kpêtí ká éno, ndâ 'duù mì yo biya bà 'di ndâ có tí nó náa ze 'dè jì yo gítí ndâ i ñìnó náa ze ñò ta ɾo ze nó gî.
- 12 Yo má biya bà 'di có tí nó náa ye 'dè jì yo gítí ndâ i muu to tí nó nó gî,
yo bà ùnje gítí có ñìnó náa ye bà 'dè jì yo gítí ndâ i ñìnó gbírì nó ta ña kpokèjì ngàyi?
- 13 'Bí 'duù muu to tí nó gbaànjé jé mbe 'dò kò wó mí gbírì wálá;
à káa 'Viì-mì-'Dakò, tí mbe gî 'do gbírì.
- 14 Mbírì bà te 'Viì-mì-'Dakò gí yaà mí kùɾo ndâ 'duù go bà te cè tí kpoo tí nó náa à du 'do tí lii nó mì Mòze gí yaà mí kùɾo ndâ 'duù gbí kángáá nga ngoò,
15 tacó wàa ndâ mbe ùnje gítí wó 'dáá gî 'ví 'de ta 'válá ñìnó mbe cee lá nô.
- 16 Tacó Mbírì zè ndâ 'duù muu to tí nó ñikì ngé ma.
Tacó éno, yí gii je gbèe 'Viì mì wó jì ndú.
Mbírì je gbèe 'Viì mì wó jì ndâ 'duù,
tacó wàa, ndâ 'duù ñìnó mbe ùnje gítí wó nó 'ví gírì'o lá.
Ndú delè 'ví 'de ta 'válá ñìnó mbe cee lá nô.
- 17 Mbírì tuu 'Viì mì wó gí muu to tí nó me tacó bà waa có mítí ndâ 'duù lá.
Yí tuu yí a i tacó bà 'vala ndâ 'duù.
- 18 Mbírì bà waa có mítí ndâ 'duù ñìnó mbe ùnje gítí 'Viì-mì-'Dakò gî nó wálá.
- Káa 'duù ñìnó mbe biya bà ùnje gítí gbèe 'Viì-mì-Mbírì ta 'bí 'viì go yí mì Bu wó wálá nó gí nó 'va tí to sàà gî.
- 19 Mbírì bà waa có mítí ndâ mbe ngbútù ta nderè éno máa, ngba'o gí gí muu to tí nó gî,
káa à gii ñikì tí ndâ 'duù a bà kpoko tí ndú ta ndi gbí 'dí'di'o.
Ndú biya bà dù gbí ngba'o gî,
tacó ndú ta o 'dáá gî kù bàkà káa ndâ vò i.
- 20 À dú káa yúco máa,
ndâ mbe bàkà vò i 'dáá gî kù sogo ngba'o,
tacó à tí ndú a gúku, máa,
ndâ 'duù bà ñò ña ndâ vò i tí nó náa ndâ yì kù bàkà nô.
- 21 Káa a ndâ mbe 'vala ta yúco ká kù co gí gbí ngba'o,
tacó wàa, ndâ 'duù 'ví ñò ta ndâ i tí nó náa ndâ yì bàkà ta ɾè mì Mbírì nó ngbárángà'i.»

Ndâ Jézù ta Jòvání tí mbe caka tí ndâ 'duù

22 Ta o tí nó ndâ Jézù ta ndâ mbe tala có mì wó gii 'bità bà nó ta ndi gbí ndâ to á sè 'do gbí ndâ gbata gbí to Jùdéyà. Ndú dù gbí ndâ nó tí nó ta làmbu kòndi o, kù caka tí ndâ 'duù. 23 Jòvání tí mbe caka tí ndâ 'duù ñindi wó ta gbèe o tí

nò kù dù tí 'bí bàndò ta ngo gèjèè kuu tí , náa à kù nì mítí a Àyínónì, á dé ta gbata Sàlímì, kù caka tí ndâ 'duù delè, ²⁴ á kùro bà zèè yí tí Jòvání tí mbe caka tí ndâ 'duù mí gbí zàà.

²⁵ Ta 'bí o gbaànjé, ndâ 'bí mbe tala có mì Jòvání tí mbe caka tí ndâ 'duù giì tò kponje ta 'bí Jùdèyà gítí có bà bàkà i tí ngbàrángà i. ²⁶ Bìndi ndâ mbe tala có mì Jòvání tí mbe caka tí ndâ 'duù giì ya gí mì wó, bìndi ndú giì 'dè có ji yí máa, «Mbe nìbà i, ze 'di có éno máa, 'dakò tí nó táánò náa yo ta yí ngéé tìto Jòròdáníyà nó, 'dakò tí nó náa wò táánò túbà tí wó ji ndâ 'duù máa, yí a 'Viì-rómbo-mì-Mbíri nó, kpónó kù caka tí ndâ 'duù, káa ndâ 'duù 'dáá gí kù kaa ya gí mì wó.»

²⁷ Káa Jòvání tí mbe caka tí ndâ 'duù giì 'visì có ji ndâ mbe tala có mì wó máa,

«À má me Mbíri ká wu i ji 'duù lá,
yí gí bà dù tí mbe i tí nò wálá.

²⁸ Yo 'di có tí nó náa ye táánò 'dè ji yo éno máa,

«Ye me Bìndi-Mbíri lá,

ye a 'duù tí nó náa à tuu yí túú-tuu gí kùro wó» nó ta tù yo gí.

²⁹ Ngú nìi ta o 'dáá gí ká ta ɾè ngú 'dakò mì wó mbe kù kò yí nò.

Kpèti ká éno,

tàkòcò kómbe 'dakò tí nó mbe kù kò ngú nìi nó ta o 'dáá gí ká pétékè'i gítí bà 'di kòcò ndâ kómbe wó kù 'dè nje ta ngú nìi mì wó ta líkí'o tí ndú.

Na líkí'o tí nò kpónó kuu tí ye.

Tàkòcò ye kpónó peteke ngé tè gí.

³⁰ Wotí mì wó má kù ya gí yaà,

wotí mì ye kù dele gí to.

³¹ 'Duù tí nó mbe gí 'do yaà nó me gbolò ndii ndâ 'duù 'dáá gí.

Káa 'duù nìno náa à jò yí mí muu to tí nó nó a 'duù mì to tí nò.

Yí delè kù 'dè có ká gítí ndâ i muu tó tí nò.

³² Bìndi 'duù tí nó mbe gí 'do gbíri nó

kù 'dè có ká gítí ndâ i nìno náa yí nò ndú gbíri nò.

Yí delè kù 'dè káa ndâ có nìno náa yí 'di 'do gbíri nò.

Ndâ 'duù kpèti má ùnje gítí có mì wó lá,

³³ 'duù nìno mbe ùnje gítí có mì wó gí nó ùnje gí máa, ndâ có mì Mbíri a yúco.

³⁴ Tacó 'duù tí nó náa Mbíri tuu yí nó kù 'dè a ndâ có mì Mbíri.

Tacó Mbíri je Bèri mì wó tí Mbíri ji 'duù tí nó náa yí tuu yí nò tókà'i.

³⁵ Bu 'Viì zè 'Viì nìkì ma.
 Yí giì kaa ndâ i 'dáá mí 'bì 'Viì gî.
³⁶ 'Duù mbe 'di có mì 'Viì gî
 bà 'de 'válá ñìnó mbe cee lá nô.
 Káa, 'duù ñìnó mbe biya bà 'di có mì 'Viì gî nó
 jé jí bà 'de 'válá ñìnó mbe cee lá nó wálá,
 tacó yí kù 'vala gbí kpo-tàkòcò mì Mbírì.»

4

Ndâ Jézù 'de tí ndú ta 'bí niì Sàmáriyà muu guù ngo

¹ Jézù giì 'di gî máa, ndâ mbe kpolo tí tàkùì mì ndâ Jùdèyà ñò nì gî máa, muu ndâ mbe tala có mì yì me mbè ndii muu ndâ mbe tala có mì Jòvání tí mbe caka tí ndâ 'duù gî, káa yì delè kpòò kù caka tí ndâ ngú 'bí, ² à má ta bà 'dè ta yúcó, Jézù táánò caka tí ndâ 'duù lá, a ndâ mbe tala có mì wó ka kù caka tí ndâ 'duù.

³ Yí ñè nó ta ndâ mbe tala có mì wó 'do Jùdèyà tacó bà ya gí Gàliléyà, ⁴ có tí kpokèjì tí nó mbe có gbí to Sàmáriyà nô. ⁵ Ndú mâ giì yee gbí ñjì tí nó náa Jàkóbè dígísèé je tí mbèlè jì 'viì mì wó Jùzèpè, á dè ta gbata Síkàrà gbí to Sàmáriyà nó, ⁶ Jézù giì kì tí wó to ta sé nó á muu 'bí guù ngo, náa à kù nì mítí a Guù ngo mì Jàkóbè, á gbí ñjì tí nó, si ñi dè gítí bà gí gbúrú.

⁷⁻⁸ Jézù mâ giì zeke'o, yí giì ñò 'bí niì tí jù Sàmáriyà mbe gí tacó bà ja ngo, si ndâ mbe tala có mì Jézù kaa 'dáá ya gí bà sì i-zó-zò gbí gbata gî. Bìndi Jézù giì yù ngo 'do tí niì tí nó, máa, «Cu 'bí ngo mì lo nó je, wàa ye 'ví ñjù gí.»

⁹ Káa niì tí nó giì 'vee Jézù máa, «Ìjìnò a wò tí Jùdèyà ká kù yù ngo 'do tí ye tí jù Sàmáriyà?» Niì tí nó 'vee ña 'vé tí nó mítí Jézù tacó ndâ Jùdèyà gbí ndâ o tí nó si ndâ 'duù Sàmáriyà tí i ngé gí lá.

¹⁰ Káa Jézù giì 'visì có jì niì tí nó máa,
 «Wò kùtàá má ñò i-nambeè tí nó náa Mbírì kù je jì ndâ 'duù tí nó ní-ni,
 wò delè kùtàá má ñò 'duù tí nó mbe kù yù ngo ñjù-ñjù 'do tí lo nó ní-ni,
 a wò kùtàá ká bà yù ngo 'do tí wó,
 bìndi yí kùtàá bà je ngo tí nó mbe kù 'vala ndâ 'duù nó jì wò gî.»

¹¹ Niì tí nó bà-i-nò giì 'visì có jì Jézù máa, «I bà ja ngo mì lo wálá, kpo 'duù, káa tà guu ngo tí nó me 'dú ngé. Wò bà 'de ngo tí nó mbe kù 'vala ndâ 'duù náa wò bà je jì ye nó 'do kòtí 'di? ¹² Gbí ña có mì lo nó máa, wò a gbolò 'duù ndii gu ze tí nó tí Jàkóbè nó gí? Jàkóbè tí nó táánò tí mbe duu

gùù ngo tí nó náa ndú ta ndâ 'viì mí wó, ta ndâ i-kó-ko mí ndú, njù kpòò, bìndi ndú giì jee ji ze nò?»

¹³ Káa Jézù giì 'visì có ji niì tí nò máa, «'Duù má njù ngo 'do gbí gùù ngo tí nó, go ngo bà bàkà yí káká'i gí.

¹⁴ Káa go ngo bà bàkà 'duù mbe njù ngo gbí 'bì ye káká'i wálá.

Ngó tí nó bà dù gbí yì wó go ngo mbe kú 'va gbí pù co gbí ndoò.

Ngó tí nó bà 'vala yí dúú bà ya tí .»

¹⁵ Niì tí nó má giì 'di có tí nó náa Jézù 'dè ji yí nò, yí giì 'visì có ji Jézù máa, «Cu 'bí ña ngo tí nó náa wò kú 'dè có gítí nò ji ye, tacó wàa go ngo 'ví bàkà ye káká'i lá. Delè tacó wàa, ye 'ví gí gí bà ja gùù ngo tí nó káká'i lá, bu ye.»

¹⁶ Káa Jézù giì 'visì có ji niì tí nó máa, «Ya gí bà tè'é tí 'dakò mí lo, wàa yo 'ví gí ta yí gí bà-i-nò.»

¹⁷ Káa niì tí nó giì 'visì có ji Jézù máa, «'Dakò mí ye wálá.»

Jézù bà-i-nò giì 'visì có ji yí máa, «Wò 'dè a yúco máa, 'dakò mí lo wálá. ¹⁸ Tacó wò táánò kò ndâ 'dakò vô, káa 'dakò tí nó kpónó náa yo kuu 'bá ta yí nó me 'dóó 'dakò mí lo lá. Có mí lo me 'vére lá.»

¹⁹ Niì tí nó má giì 'di có tí nó náa Jézù 'dè ji yí nò, yí giì 'visì có ji yí máa, «Ye kpónó ñò ni gí máa, wò a mbe 'dòkò có mí Mbíri, bu ye. ²⁰ Káa ndâ ká gù ze tí ndâ Sámáriyà dígíséé kú bàkà i-Mbíri mí pí gú tí nó mí ze nò. Káa yo tí ndâ Jùdéyà máa, gbèe bàndò bà bàkà i-Mbíri 'ví dù ká gbí gbata Jèrùzàlémè cuki. Yúco bàndò kpónó 'ví dù a ñìndi ndâ 'di?»

²¹ Jézù bà-i-nò giì 'visì có ji niì tí nó máa,

«'Ùnje gítí có tí nó náa ye kú 'dè ji wò nò, niì.

'Bí o wúnò ká kèjì náa yo bà bàkà i ji Bu ye mí pí gú mí yo nó wálá;

yo delè bà bàkà i mí Jèrùzàlémè wálá.

²² Yo tí ndâ 'duù Sámáriyà ñò Mbíri tí nó náa yo kú bàkà i ji yí nó ni lá.

Káa ze tí ndâ Jùdéyà ñò Mbíri tí nó náa ze kú bàkà i ji yí nó ni gí.

Tacó 'duù tí nó tí mbe 'vala ndâ 'duù nó gí a i 'do mí ze tí ndâ Jùdéyà.

²³ Káa o tí nó ká kèjì, à má ta bà 'dè ta yúco, o tí nó gí sàà gí,

náa ndâ cèe mbe bàkà i-Mbíri bà giì bàkà i ji Bu ye ta njembí ndú,

ndú delè bà bàkà i ji yí ta yúco.

Tacó ñìnò a ña ndâ 'duù tí nó náa Mbíri tí Bu ye kú dù ta go ndú máa ndú 'ví dù tí ndâ mbe bàkà i ji yí nò.

24 Mbíri a Bèri;

à má éno, ndâ mbe bàkà i-Mbíri 'ví bàkà ta wotí mì Bèri
mì wó tí Mbíri,
ndú delè 'ví bàkà ta yúco.»

25 Káa nù tí nò giì 'visì có ji Jézù máa, «Ye òò ni gí máa,
Màsiyà (gbí máa, Bìndi-Mbíri) kpónó kèjì, yí má gí gí, yí
bà 'dè gbí ndâ có 'dáá gí ji ndâ 'duù.»

26 Káa Jézù bà-i-nò giì 'visì có ji nù tí nò máa, «Ye tí mbe
kù 'dè có ta wò nó a 'duù tí nò, tí Bìndi-Mbíri nò.»

27 'Do bà-i-nò ndâ mbe tala có mì Jézù giì dele ndi ndú
'do bà sì i-zó-zò gí. Ndú má giì 'de ndâ Jézù kù 'dè nje ta
nù tí nò, nje ndú 'dáá gí giì 'dèè gí. Káa gbèè 'bí 'duù gbí
òkò tí ndú mbe 'vee Jézù máa, «Yo kù 'dè a cèe nje yè ta jú
Sàmáriyà tí nò?» nò wálá.

28 Nù tí nò má giì òò ndâ mbe tala có mì Jézù gí gí, yí giì
goonó mbálá-mbala ya gí gbí gbata, si kàrà ngo mì wó mí
muu gùù ngo, bìndi yí giì ma ndâ 'duù máa, ²⁹ «Yo gí gí bà
òò òò 'bí 'dakò tí nó gi! Yí yù gbí ndâ i tí nó náa ye bàkà
gbí bà 'vala ye nó 'dáá gí gí sè gí. À 'ví dù nò a 'dakò tí nó tí
Bìndi-Mbíri nó?» ³⁰ Káa ndâ 'duù gbí gbata má giì 'di ndâ
có tí nò náa nù tí nò 'vanda ji ndú nó, ndú giì kaa ya gí mì
Jézù.

31 Káa si nù tí nò kù ya gí bà kili ndâ 'duù gbí gbata tacó
bà ya gí mì Jézù nò, ndâ mbe tala có mì Jézù kù yòòngò yí
gítí i-zó-zò, máa, «Zò 'bí làmbu i, wàa wò 'ví nù ta ngo,
mbe nìbà i.»

32 Káa Jézù giì 'visì có ji ndú máa, «I-zó-zò mì ye kuu bà
òò ye, káa yo òò ni lá.»

33 Ndâ mbe tala có mì Jézù giì 'bità bà 'vee 'vé gbí òkò tí
ndú máa, «À 'ví dù a 'bí 'duù ká 'ví gí ta i-zó-zò ji yí?»

34 Káa Jézù giì 'visì có ji ndú máa,
«I-zó-zò mì ye a bà bàkà go có mì 'duù tí nó mbe tuu ye òò.
I-zó-zò mì ye a bà cee nèté mì wó.

35 À tà káa yo ká kù 'dè có éno máa,

ndâ 'duù kù kili i 'do gbí njí á bìndi pì nà'ò bìndi bà yee
nì òò mí gbí gùù le?

Yo zeke'ò gbí njí lèè éno gi.

Ndâ i gbí njí yù sàà gí.

Ndú kù ù káa ndi o bà kili ndú.

36 À kpónó kù ko mboo nèté mì mbe kù kili i 'do gbí njí ji
yí.

Yí kù kili i tacó 'vala òò mbe cee lá òò.

Tàkòcò ndâ mbe kili i 'do gbí njí ta mbe njí só bà peteke ká
peteke.

37 Tacó có tí nó máa, «À òò njí a 'bí 'duù,

káa à gii kili i 'do gbí nǝ́ a 'bí 'duù nó› a yúco.

³⁸ Ye bà tuu yo máa, yo ya gí bà kili i 'do gbí nǝ́.

Áá táánò me yo ká ɾò nǝ́ tí nó lá.

A ndá 'bí 'duù tende ká mbu gítí .

Káa a yo ká bà gii là bàà gbí wu'o mì ndú.»

³⁹ Mbè ndá 'duù Sàmáriyà tí nó mbe kaa gí mì Jézù 'do gbí gbata tí nó náa niì tí nó kú 'vala gbí nó gii ùnje gítí Jézù ta njembí ndú 'do gbí có tí nó náa niì tí nó 'dè ji ndú ta ɾè Jézù máa, «Yí 'dè gbí ndá i tí nó 'dáá náa ye bàkà gbí bà 'vala ye nó ji ye gí,» nò. ⁴⁰ Tacó éno, ndú mâ gii yee mì Jézù, ndú gii 'deke tí ndú ji yí, máa, yí dù á mì ndá yí ta ndú gàà má kózò gí, wàa yí 'ví gii ndii . Bìndi Jézù gii ùnje gítí bà bàkà sili sósò'ò mí mì ndú.

⁴¹ Ndá mbe 'di ndá có mì wó gbí ndá sili tí nó sósò'ò náa yí bàkà mí mì ndú nó me mbè gii ùnje gítí wó ta njembí ndú. ⁴² Ndá 'duù tí nó mbe ùnje gítí Jézù nó gii 'dè có ji nájú ndú tí nó mbe ya gí bà ma có tí Jézù ji ndú nó máa, «Ze kpónó ùnje gítí wó ta njembí ze dú, me ká gí tàkò có mì lo náa wò 'dè ji ze nó cuki lá. Ze ùnje gítí wó tacó ze 'di ndá có 'do gbí nje wó ta tù ze gí. Ze delè gii ɾò ni gí máa, yí dú a mbe 'vala ndá 'duù muu to tí nó 'dáá gí.»

Jézù 'vala 'viì mì 'bí gbolò 'duù

⁴³ Jézù mâ gii sì ndá sili tí nó sósò'ò nó gí, yí gii 'bì ndi nó kú ya gí Gàlilèyà. ⁴⁴ Yí 'dè ta nje wó sàà gí máa, «À te duù mítí mbe 'dòkò có mì Mbíri lá ká 'dóó 'bá mì ndú.» ⁴⁵ Káa, ndú mâ gii yee ta ndá mbe tala có mì wó á 'dóó 'bá mì ndú Gàlilèyà, ndú gii 'de ndá i tende. Ndá 'duù ká gii te wiɾi mítí wó ta banga tí . Tacó ndú ɾò ɾa ndá i tí nó náa yí bàkà á Jèrùzàlémè si ndú ká ta o gbolò o nó gí.

⁴⁶ Gbí ndá sili tí nó náa Jézù kuu tí gbí to Gàlilèyà nó, yí gii co wiɾi ya gí gbí gbata Kánà, tí gbata tí nó náa yí 'visì ngo tí pe gbí ta o bà kò niì nò. 'Bí gbolò 'duù ta 'viì mì wó ta nò'o tí wó gbí gbata Kàpàrànwùmù, á tí nó gbèè ɾi 'do Kánà, ⁴⁷ mâ gii 'di có éno máa, Jézù kuu gbí gbata Kánà, yí gii njè nó ya gí mì Jézù, bìndi yí gii 'deke tí wó ji yí máa, yí ya gí bà 'vala 'viì mì yí 'do gbí ku, tacó sè mì 'viì tí nó káa njembí wó.

⁴⁸ Káa Jézù gii 'visì có ji 'dakò tí nó máa, «'Bí 'duù jé mbe ùnje gítí ye gbí òkò tí yo wálá; yo kú gí gí mì ye ká tacó wàa ye 'ví bàkà ndá kpo-kpò seɾè ji yo.»

⁴⁹ Káa gbolò 'duù tí nó gii 'deke tí wó ji Jézù máa, «Ngo've tí lo a kùɾo bà ki njembí 'viì mì ye, kpo 'duù.»

⁵⁰ Jézù bà-i-nò gii 'visì có ji yí máa, «Ya gí 'bá; 'viì mì lo bà 'vala gí.»

⁵¹ Gbolò 'duù tí nò bà-i-nò giì ùnje gítí có mì Jézù gî. Bìndi yí giì njè nó kù ya gí 'bá. Mâ giì zeke'o, yí giì 'de ndâ 'bí bòò mì wó kpokèjì kù ya gí tàkò wó ta banga ngú có ji yí máa, 'viì mì wó 'vala gî. ⁵² Gbolò 'duù tí nò mâ giì 'vee ndâ bòò mì wó nò máa, «Gbí diì 'viì tí nò 'bità bà nìkì ta o ngayi?»

Káa ndú giì 'visì có ji yí máa, «Mboṛo tí nò 'bità bà cee 'do tí wó yáánó si ṛi mò tí ká nǝ'dí éno.» ⁵³ Gbolò 'duù tí nò giì ò ngé ni gî máa, ndâ 'duù tí nò nì ji yì nò gbúú-gbuu a o tí nó náa Jézù 'dè ta có ji yí máa, «'Viì mì lo bà 'vala gî,» nò. Tacó éno, ndú ta ndâ 'duù 'bá mì wó 'dáá gî giì 'bità bà ùnje gítí Jézù.

⁵⁴ Nìnò a bà só bà bàkà seṛè mì Jézù mí Gàliléyà. Yí delè bàkà seṛè tí nò ká bìndi bà gí yí 'do Jùdéyà.

5

Jézù 'vala 'bí mbe nò'o á Jèrùzàléme

¹ Jézù giì njè nó 'do Gàliléyà ya gí bà 'bí gbolò o gbí tàkìì mì ndâ Jùdéyà á Jèrùzàléme.

² À kuu tí a 'bí dùgùù to ta ngo kuu gèjèè gbí, á seè 'bí njekejì ndùgù bà ṛi gí gbí gbata Jèrùzàléme náa à kù nì mítí a Njekejì-mì-ndâ-rómbo. Rè dùgùù to tí nò gbí có mì ndâ Jùdéyà a Bètizàtà. ³ À tò ndâ ndùúrù vô mí rẹgbà dùgùù to tí nò tacó tí ndâ 'duù ònó náa ku ki'viki ndú mí to gî nò, go ndâ mbe sú ṛò, ta ndâ mbe ku kò, ta ndâ 'duù ònó mbe gbege've mí to gî nò. Ndâ mbe ò'bù ta ndâ mbe ósú giì kili kpìrì'viì ta tà ndâ ndùúrù tí nò kù ù bà gbàngà ngo tí nò, ⁴ tacó 'bí ṛa o kuu tí náa basìlì mì Mbìrì má dù gî, yí kù gí gí tà ngo tí nò kù gbàngà ngo. Káa kpédélé mbe nò'o ònó mbe ya gí tà ngo tí nò á bìndi bà gbàngà ngo mì basìlì tí nó kù co gí sè 'do tà ngo kà tí cèè 'duù ta sé'i tí wó káká'i wálá.

⁵ Jézù mâ giì ya gí rẹgbà ngo tí nò, yí giì ò 'bí 'dakò ta nò'o tí wó kuu tìsì. 'Dakò tí nò dù tìsì ta ndoò dé gítí zì'duù-só. ⁶ Jézù mâ giì zeke 'dakò tí nò, yí giì ò ká ngé ni gî máa, 'dakò tí nò dù gbí ṛa yè tí nò ta kòndi o. Jézù bà-i-nò giì 'vee yí máa, «À tí lo a go bà dù gbí diì lo nìkì maa káká'i?»

⁷ Káa 'dakò tí nò giì 'visì có ji Jézù máa, «'Duù mbe te ye ya tí gí tà ngo gálà si ngo kù gbàngà tí wálá, Bu ye. Káa ye má ja tí ye kpòò, ye má bà yee kà, ndâ mbe nambeè te 'duù mì ndú ya tí gí tà ngo sàà kùṛo ye gî.»

⁸ Jézù bà-i-nò giì 'visì có ji yí máa, «A gí yaà, wò 'ví te kpá-sìlì mì lo, wàa wò 'ví nò nó!» ⁹ Mâ giì zeke'o, gbí diì 'dakò tí nò giì da mbó'vóó gí. Yí giì paṛa kpá-sìlì mì wó, bìndi yí giì 'bità bà nò nó go có tí nò náa Jézù 'dè ji yí nò.

Jézù 'vala 'dakò tí nò ta ɾi bà wotí gbí tàkìì mì ndâ Jùdèyà.
 10 Tacó éno, ndâ kpo 'duù mì ndâ Jùdèyà gii 'dè có ji 'dakò tí nò náa Jézù 'vala yí nò máa, «À wúnó a ɾi bà wotí gbí tàkìì mì ndoo tí ndâ Jùdèyà. À má éno, wò kpónó kù gbètèkè nò a tàkìì mì ndoo ta nèté bà te kpâ-sili mì lo nò.»

11 Káa 'dakò tí nò gii 'visì có ji ndâ kpo 'duù mì ndâ Jùdèyà tí nò máa, «À 'dakò tí nó mbe 'vala ye 'do gbí nò' o nó ká 'dè có ji ye máa, ye te kpâ-sili mì ye, wàa ye 'ví nje nó.»

12 Ndâ kpo 'duù mì ndâ Jùdèyà bà-i-nò gii 'vee yí máa, «À 'dakò 'di ká 'dè có ji wò máa, wò te kpâ-sili mì lo, wàa wò 'ví nje nó?»

13 'Dakò tí nò bà-i-nò gii bàkà bà tùbà tí Jézù ji ndâ kpo 'duù mì ndâ Jùdèyà tí nó mbe 'vee yí nò. Káa à gii kpò yí gí, tacó yí nò Jézù ni lá, káa Jézù nònòkò tí wó mí gbí òkò tí ndâ mbè 'duù tí nó mbe yè to gí nó gí.

14 Mâ gii zeke'o gàà éno, Jézù gii 'de 'dakò tí nò gbí ndùgù 'bá-Mbíri. Jézù mâ gii nò 'dakò tí nò, yí gii 'dè có ji yí máa, «Ìjò ká gi, gbí diì lo kpónó gii nìkì maa káká'i gí. À má éno, wò 'ví bàkà vò i káká'i lá, má wálá, 'bí gbolò i mbe ndii nò' o tí nò táánò mbe bàkà wò nò bà 'de wò.»

15 'Dakò tí nò bà-i-nò gii dele ndi wó ya gí bà 'dè có ji ndâ kpo 'duù mì ndâ Jùdèyà tí nó mbe 'vee yí gítí rẹ mbe je yí gí gítí nèté bà paɾaka kpâ-sili ta ɾi bà wotí gbí tàkìì mì ndâ Jùdèyà nó, máa, «Rẹ 'dakò tí nò mbe 'vala ye nò a Jézù.»

16 Ndâ kpo 'duù mì ndâ Jùdèyà mâ gii 'di có éno máa, a Jézù ká 'dè có ji 'dakò tí nò máa, yí te kpâ-sili ta ɾi bà wotí gbí tàkìì mì ndâ Jùdèyà nò, ndú gii 'bità bà bàkà gbínje ta yí, tacó yí bàkà ndâ i tí nò ta ɾi bà wotí gbí tàkìì mì ndâ Jùdèyà.

17 Jézù mâ gii 'di có tí nò náa ndâ kpo 'duù mì ndâ Jùdèyà 'dè gítí wó máa, yí kù gbètèkè tàkìì mì ndâ Jùdèyà nò, yí gii 'visì có ji ndú máa, «Bu ye kpónó go có tí nó náa ye kù 'dè ji yo nó kù bàkà nèté, à má éno, ye delè kù bàkà nèté go i mì wó nò.»

18 Có tí nò náa Jézù 'visì gí tàkò có mì ndâ kpo 'duù mì ndâ Jùdèyà nò gii mìlísé tí ndú go sé kà wu. Bìndi ndòngbú có mì ndú náa ndú gii koɾo gítí wó a ñinó máa, ndâ yí má zi yí lá, ndâ yí káká'i bà zi 'bí 'duù wálá. Ndú koɾo ña có tí nò me ká tacó náa Jézù gbètèkè ɾi bà wotí gbí tàkìì mì ndâ Jùdèyà gí nò lá; tàkòcò ndú kpòlo ngé ma a i gítí có bà 'vii tí Jézù ta Mbíri éno máa, Mbíri a 'dóo Bu yì.

Jézù 'dè có gítí wotí mì wó

19 Káa Jézù gii 'visì có ji ndú gí tàkò bà waaka có mì ndú nò máa,

- «Ye kù 'dè có ji yo ta yúcó máa,
 'Viì kù bàkà i me ta muu wó lá;
 yí kù bàkà káa i ñínó náa yí ñò Bu wó kù bàkà nó cuki.
- 20 Tacó Bu 'Viì zè 'Viì mì wó ñìkì ma,
 tacó éno, yí giì túbà ndâ i ñínó 'dáá gî náa yí kù bàkà
 nó ji 'Viì mì wó.
- Bu 'Viì bà giì túbà bà bàkà ndâ 'bí nèté mbe ndii ndâ ñìnò
 gî ji 'Viì mì wó.
- Yí bà giì túbà bà bàkà ndâ i ñínó náa bà 'dè có gítí ndú bà
 kpo nje yo gî nó ji 'Viì mì wó.
- 21 Bu 'Viì a mbe kú je woò ji ndâ ku;
 à má éno, 'Viì delè kù je woò ji ndâ 'duù ñínó mbe ñìkì
 tí wó nó go i mì Bu wó.
- 22 Bu 'Viì me mbe waa có mítí 'duù lá,
 tacó yí je wotí bà waa có mítí ndâ 'duù 'dáá gî ji 'Viì mì
 wó gî,
 23 tacó wàa, ndâ 'duù 'ví te ta duù mítí 'Viì mì wó,
 á go ñínó náa ndú kù te ta duù mítí wó tí Bu 'Viì nô.
 'Duù mbe biya bà te duù mítí 'Viì gî,
 yí biya nò a bà te duù mítí Bu 'Viì tí mbe tuu 'Viì gî.
- 24 Ye kù 'dè có ji yo ta yúcó máa, 'duù mbe 'di có mì ye,
 wàa yí 'ví ùnje gítí mbe tuu ye, bà 'vala ká dúú bà ya
 tí .
- Gbí nderè bà 'viiki gbí nje wó bìndi ku mì wó bà dù wálá.
 Yí bà ya ká ngé ndírí gí gbí 'válá ñínó mbe cee lá nó bìndi
 ku mì wó.
- 25 Ye kù 'dè có ji yo ta yúcó máa, o tí nò ká kèjì,
 à má ta bà 'dè ta yúcó, à kpónó nó a o tí nò,
 náa ndâ ku bà giì 'di kòcò 'Viì mì Mbíri,
 bìndi ndâ mbe 'di kòcò wó 'dáá gî bà 'vala gî.
- 26 Tacó Bu 'Viì, tí rẹngbó 'válá,
 bàkà 'Viì mì wó tí rẹngbó 'válá gî.
- 27 Yí delè giì je wotí bà waa có ji yí ndii ndâ 'bí mbe waa có
 muu to tí nó 'dáá gî,
 sé náa yí a 'Viì-mi-'Dakò nò.
- 28 Nje yo 'ví 'dèè gítí có tí nò lá,
 tacó o tí nò ká kèjì náa ndâ ku gbí gùù bà giì 'di gbí
 kòcò wó,
 29 bìndi ndâ ku ñínó mbe bàkà tó i táánò si ndú kù 'vala
 muu to tí nó nó bà giì 'vala ndi ndú 'do gbí muu'dú
 ndú,
 gí gbí 'válá ñínó mbe cee lá nô;
 bìndi ndâ ku ñínó táánò mbe bàkà tó i si ndú kù 'vala muu
 to tí nó lá nó bà 'vala dó gbí muu'dú ndú gí bà ñò vò
 i mì ndú.

- 30 Ye bàkà i ta muu ye lá.
 Ye kù waa có ká go ñìnó náa à 'dè ji ye gî.
 Ye delè kù waa có ká jáá,
 tacó à gbí muu ye me có bà bàkà go 'dóó có mì ye lá.
 À gbí muu ye a có bà bàkà go có mì 'duù tí nó mbe tuu ye
 nô.
- 31 Ye táánò má kù koṛo có a i gítí miṛi ye,
 máa, ye éno, wàa ye éno, wàa ye éno,
 mbe ùnje gítí ndâ có mì ye máa,
 ye kù 'dè a yúco nó, bà dù wálá.
- 32 Káa ye ñò ni gî máa,
 'bí 'duù tí mbe 'dè yúco mbe kù 'dè có muu ye kuu tí .
- 33 Yo táánò tuu ndâ 'duù mì yo ji Jòvání tí mbe caka tí ndâ
 'duù,
 bìndi yí gî 'dè yúco muu ye ji ndú gí tí ji yo gî.
- 34 Ye 'dè có tí nó ji yo tacó bà 'vala yo.
 Ye 'dè ji yo me tacó máa,
 ye kù tee njembí ye kpolo ma a i míti 'bí 'duù muu to tí
 nó máa yí 'ví 'dè có muu ye nó lá.
- 35 Jòvání tí mbe caka tí ndâ 'duù táánò a wu mbe kù zì á
 nje kùpò.
- Tàkòcò yo delè táánò peteke ta líkí'o bà dù gbí ngba wó tè
 gî.
- 36 Káa 'dóó có mì ye náa ye bà 'dè gítí miṛi ye mbe ndii yúco
 mì Jòvání tí mbe caka tí ndâ 'duù náa yí 'dè gítí ye nó
 kuu tí .
 Có mì ye nó a ndâ nèté tí nó náa Bu ye tuu ta ye, máa, ye
 bàkà nô.
- À delè a ndâ nèté tí nó ká kù túbà éno máa, a Bu ye ká tuu
 ye.
- 37 'Bí mbe 'dè có muu ye á bìndi ndâ nèté mì ye a Bu ye tí
 nó mbe tuu ye nô.
 Yo jé 'di kòcò wó ta tù yo lá.
 Yo delè jé ñò yí ta ṛo yo lá.
- 38 Có mì wó delè dù gbí njembí yo lá,
 tacó yo ùnje gítí 'duù tí nó náa a yí ká tuu yí nó lá.
- 39 Yo kù jè ta bà 'di gbí ndâ có gbí wáràgà mì Mbíri,
 tacó yo koṛo có máa,
 à gbí wáràgà mì Mbíri a ndâ có mbe kù je 'válá ñìnó
 mbe cee lá nó ji yo.
- Káa à gbí wáràgà tí nó mì Mbíri nó a ndâ có gítí ye.
- 40 Káa, ta ndâ ṛa ñìnò 'dáá gî, yo biya bà gí gí mì ye,
 tacó bà 'de 'válá ñìnó mbe cee lá nó gî.
- 41 Ye kù 'dè có tí nó ji yo me tacó máa,
 ye kù pà a bà ùlù ye mì ndâ 'duù nó lá.

42 Káa ye òò yo ni ngbárángà'i gí.

Ye òò ni gí máa, yo zè Mbíri nìkì gbaànjé lá.

43 A Bu ye ká tuu ye ji yo,

káa yo giù bẹ ye gí.

Káa 'bí 'duù kpónó má gí ta 'dóó nó wíri mì wó gí mì yo,
yo bà te wíri mítí wó gí.

44 Gbèe 'bí có gítí bà pà kpokèjì gítí bà ùlù yo mì Mbíri gbí
muu yo gbaànjé wálá.

À kpolo mì yo cuki káa có gítí bà ùlù tí yo gbí òkò tí yo.

À má éno, a ña yè muu to tí nó ká bà si yo 'ví ùnje ta njembí
yo gbaànjé gítí ye?

45 Yo kpónó kú kofo có máa,

a ye ká bà kpì ngbàngà tí yo ji Bu ye,

káa, à me éno lá.

A Mòze, tí 'duù tí nó náa yo kú tee njembí yo kpolo ma á
mítí wó nó,

ká bà kpì ngbàngà tí yo.

46 Yo táánò má ùnje gítí Mòze ta njembí yo dú,

yo kùtáa bà ùnje gítí ye ta njembí yo gbaànjé gí,

tacó Mòze táánò kú cu có gítí ye mì gbí wáràgà mì wó.

47 Káa yo má biya bà ùnje gítí ndá có tí nó náa Mòze táánò
cu mì gbí wáràgà nó gí,

a ña yè ká bà si yo 'ví ùnje gítí ndá có tí nó náa ye kú
'dè ji yo nó?»

6

Jézù je i-zó-zò ji ndâ 'duù álifí vò

¹ Ta 'bí o gbaànjé bìndi bà dele ndâ Jézù ta ndâ mbe tala có mì wó 'do Jùdèyà gí Gàliléyà, ndú giù di ngo gí tito kápá Gàliléyà, náa à kú nì mítí a kápá Tìbèrìyà delè. ² Ndâ 'duù me mbè bà-i-nò giù kaa ya gí tàkò ndú, tacó ndú ño ña ndâ serè bà 'vala ndâ mbe nò'o tí nó náa Jézù bàkà ta ndi to nó gí. ³ Jézù bà-i-nò giù kaa ndâ mbe tala có mì wó, bìndi ndú giù ya gí bà ki tí ndú to á pí gú.

⁴ Ndú ya ta nó tí nó si o bà bàkà tàkù bà Ndi-ta-muu-ndâ-Ìziriyéli-mì-Mbíri dooko gí.

⁵ Jézù mâ giù 'va ɾo wó 'do pí gú ká gí tàgbà gú, yí giù òò ndâ 'duù mósú-mosu-mòsù á kèjì gí tàkò ndú ta ndâ mbe tala có mì wó pí gú ká. Jézù bà-i-nò giù 'vee 'bí mbe tala có mì wó ta ɾè wó a Filípò máa, «Ndoò wúnó bà sè i-zó-zò 'do kòtí 'di tacó bà je ji ndâ ña ndâ 'duù tí zó kèjì zó?» ⁶ Jézù 'vee 'vé tí nó ká tacó bà 'di có 'do gbí yí Filípò, tacó yí tí Jézù òò i bà bàkà ji ndâ 'duù tí nó ni sàà gí.

⁷ Káa Filípò giù 'visì có ji Jézù máa, «Ndoò kpèti má 'dè có máa, ndoo pà ji ndú káa làmbu i tacó bà nju ta ngo, gbí

go éno máa, ndoo bà sì i-zó-zò ta i me gbolò, ndâ-'bî-lá go nji fádà 200.»

⁸ 'Bí mbe tala có mì Jézù ta rè wó a Àndèréyà, tí ná'vindi Sìmonè Piyétòrò, gii 'visì có ji Jézù gí tàkò có tí nò náa ndú kù 'dè ta Filípò nò, máa, ⁹ «Ye kùtáá nò ndâ 'bí cèe kù kò tí nó mì ndoo nó vô, ta ndâ nji sè sósò'ò, á mì 'bí 'viì-'dakò, káa, ye nò ni gî máa, à nò me i gítí ña mbè tí nò á kèjì nò lá.»

¹⁰ Ndâ 'duù tí nò mâ gii yee pí gú tàkò ndâ Jézù gî, Jézù gii 'dè có ji ndâ mbe tala có mì wó máa, «Yo si ndâ 'duù tí nò 'ví ki tí ndú to.» Mbíli ta o tí nò mà'bàa kuu ta to tí bàndò tí nò. Tacó éno, ndâ 'duù gii ki tí ndú to ta ndi gbí mbíli tí nò. Muu ndâ 'dakò ta o tí nò 'dáá gí álifi vô.

¹¹ Ndâ 'duù tí nò mâ gii ki tí ndú to gî, Jézù gii kaa ndâ kù kò tí nó vô náa Àndèréyà 'dè có gítí ndú ji yí mì 'bí 'viì nó, yí gii 'dè nìkì maa ji Mbíri, má kózò gî, yí gii kaa ji ndâ 'duù. Yí gii dele ndi wó gii kaa ndâ nji sè tí nó sósò'ò mì gbèe 'viì tí nó nó, yí káká'i gii 'dè nìkì maa ji Mbíri, bìndi yí gii kaa ndú gí tàkò ndâ kù kò tí nó vô nó ji ndâ 'duù.

¹² Ndâ 'duù mâ gii zò i yè yì ndú 'dáá gí gî, Jézù gii 'dè có ji ndâ mbe tala có mì wó máa, «Yo kili ndâ sè i-zó-zò ñinó ta to bìndi ndú nó 'dáá gí. Yo si 'bí làmbu i 'ví volo mí to lá.»

¹³ Ndâ mbe tala có mì Jézù bà-i-nò gii kili sè i-zó-zò bìndi ndâ 'duù tí nò yeke ndâ kèè muu'bì-nje só.

¹⁴ Ndâ 'duù mâ gii nò ña seřè tí nó náa Jézù bàkà nó, ndú gii 'dè có máa, «Ijìnó dú káa mbe 'dòkò có mì Mbíri tí nó náa Mòze táánò 'dè có ji ndâ 'duù gítí wó máa, yí bà gí gí muu to tí nó nó ká nò.» ¹⁵ Jézù mâ gii 'di có tí nò, yí gii nò ni gî máa, a gbí muu ndâ 'duù tí nò a có bà zèe yì, wàa ndú 'ví bàkà yì tí gba mì ndú ta wotí. Tacó éno, yí gii ndo ta kpéetí wó 'do gbí òkò tí ndú ya gí gbí òkò ndâ gú.

Jézù nò có ọo ngo

¹⁶ 'Dè'o mâ gii bàkà tí gî, ndâ mbe tala có mì Jézù gii kaa 'do pí gú ya gítí kàpá, ¹⁷ tacó bà di ngo ya gí gbí gbata Kàpàrànáwùmù, si Jézù ta kpéetí wó mí gbí òkò ndâ gú, si o kù me pìtì-pìtì éno. ¹⁸ Káa si ndú ta gbâ ọo ngo, ngo gii 'bità bà gbàngà tí gbí pù ta pípìri ngé ndii gí. ¹⁹ Ndâ mbe tala có mì Jézù mâ gii ya ta gbâ ta kpéetí ndú kpòrò gí gbí u ngo gí, ndú gii nò 'duù kù nò nó có ọo ngo kèjì gí tàkò ndú. Káa ndú nò ni éno máa 'duù tí nò a Jézù nò lá. Yí mâ gii dooko ta ndú gí, gúku gii zèe ndú tí vò ña ñinò.

²⁰ Káa Jézù gii 'dè có ji ndú máa, «Yo cì gúku lá; a ye!»

²¹ À gii dù gbí muu ndâ mbe tala có mì Jézù bìndi bà túbà tí wó ji ndú nò a có bà te yí mí gbí gbâ, wàa ndâ yì 'ví ya ta ndú gí tìto, káa ndú mâ gii kì ọo ndú, ndú gii 'de tí ndú ta

ndâ Jézù ngé tí ngo tí bàndò tí nó náa ndú kù koṛo có bà ya gítí nô.

Ndâ 'duù pà bà tí Jézù

²² Ndâ mbè 'duù tí nó mbe tè ò gbí kùdù kô nó mâ gù ya gí tàbè'dè kápá ta dú'o ta yé bìndi bà je i-zó-zò ji ndú mì Jézù, ndú gù 'de gbèe gbâ ṛo ngo lá, káa ndú ò Jézù o gí gbí gbâ ta o bà di ngo mì ndâ mbe tala có mì wó lá. ²³ Ndâ 'bí gbâ mbe gí 'do gbí gbata Tibériyà mâ gù ò tíyò dè 'vii ta bàndò tí nó náa ndâ 'duù zò i tí nó, ²⁴ ndâ mbè 'duù tí nó mbe kù pà bà tí Jézù ò gù oloko mí gbí ndú, tacó ndú 'de Jézù lá. Ndú delè 'de vòò ndâ mbe tala có mì wó lá. Ndú bà-i-nò gù di ngo gí gbí gbata Kàpàránáwùmù, tacó bà pà bà tí Jézù. ²⁵ Ndú mâ gù 'de yí gí, ndú gù 'vee yí máa, «Wò di ngo gí tító kàa ta o ngàyi, mbe nìbà i?»

²⁶ Káa Jézù gù 'vìsì có ji ndú máa,
«Ye kù 'dè có ji yo ta yúcó máa,
yo kù pà bà tí ye me tacó máa,
yo ò ndâ seṛè tí nó náa ye bàkà ndú nó gí, ò lá.
Yo kù pà bà tí ye,
tacó yo zò i yè yì yo gí.

Jézù a cèe i-zó-zò

²⁷ Yo si bà yeeke tí yo ká tacó ò i-zó-zò ònó mbe dù gbí yì yo tí ká lá nó cuki mí to.
Yo bàkà nètè a i tacó ò i-zó-zò ònó mbe je 'válá ònó mbe cee lá nó ji yo nô.
Ònò a ò i-zó-zò náa 'Vii-mi-'Dakò kù je ji yo,
tacó Bu ye tí Mbíṛì bàkà 'dóó ndi 'bì wó mítí 'Vii-mi-'Dakò gí.»

²⁸ Káa ndâ 'duù tí nó gù 'vee Jézù máa, «Ze 'ví bàkà a ò yè, tacó wàa ze 'ví bàkà ta ndâ i ònó mbe nìkí tí Mbíṛì nó?»

²⁹ Jézù bà-i-nò gù 'vìsì có ji ndú máa, «Nètè ònó ta go tí Mbíṛì máa yo 'ví bàkà nó a bà ùnje ta njembí yo gbaànjé gítí 'duù tí nó náa yí tí Mbíṛì tuu yí nô.»

³⁰ Káa ndâ 'duù tí nó gù 'vee Jézù máa, «Ze 'ví ò ni ta yè máa, a Mbíṛì ká tuu wò? Wò bà bàkà ji ze a ò yè, wàa ze 'ví ò ta wò ni tí tú mì Mbíṛì? ³¹ Ze 'vee wò éno tacó Mòze dígísèè je mánà tí i-zó-zò ji ndâ ká gù ze si ndú gbí kángáá nga ngoò, go có tí nó náa à cu mí gbí wáràgà mì Mbíṛì éno máa, «Yí táánò je i-zó-zò ji ndú 'do gbíṛì» nô.»

³² Káa Jézù gù 'vìsì có ji ndú máa,
«Ye kù 'dè có ji yo ta yúcó máa,
à dígísèè me Mòze ká je i-zó-zò 'do gbíṛì ji ndâ ká gù yo lá.
À Bu ye táánò ká je i-zó-zò ji ndú á 'do gbíṛì.

À kpónó delè káa Bu ye ká kù je i-zó-zò ji yo 'do gbìrì, tí cèè
i-zó-zò,

³³ tacó i-zó-zò mì Mbìrì a ònínó mbe kù gí 'do gbìrì.

I-zó-zò mì Mbìrì a ònínó mbe kù 'vala ndâ 'duù muu to tí
nô.»

³⁴ Ndâ 'duù tí nò bà-i-nò gii 'deke tí ndú ji Jézù máa, «Je
na i-zó-zò tí nò ta o 'dáá gí ji ze.»

³⁵ Káa Jézù gii 'visì có ji ndú máa,

«Ye a i-zó-zò ònínó mbe kù je 'válá ji ndâ 'duù nô.

'Duù má gí gí mì ye gí,

go bà bàkà yí káká'i wálá.

'Duù má ùnje ta njembí wó gbaànjé gítí ye gí,

go ngo bà bàkà yí káká'i wálá.

³⁶ Ye 'dè có ji yo sàà gí máa,

yo nò ye gí,

káa ta ndâ ònínó 'dáá gí,

yo ùnje gítí ye lá.

³⁷ Ndâ 'duù ònínó 'dáá náa Bu ye je ndú ji ye nó bà gí gí mì
ye.

Káa 'duù má gí gí mì ye gí,

ye bà bè yí wálá.

³⁸ Tacó ye gí 'do gbìrì me tacó bà bàkà go 'dóó có mì ye gbí
muu ye lá.

Ye gí a i tacó bà bàkà go có mì mbe tuu ye.

³⁹ Káa có mì mbe tuu ye éno máa,

ye 'ví si 'bí 'duù gbaànjé 'do gbí òkò tí ndâ 'duù tí nó

náa yì kaa ndú ji ye nó 'ví gíri lá.

Có mì wó máa,

ye 'ví 'vala ndi ndâ 'duù tí nó náa yì kaa ndú ji ye nó

'do gbí muu'dú ndú 'dáá gí ta ndòngbú o.

⁴⁰ Có mì Bu ye éno máa,

'duù mbe nò 'Viì mì yì ni gí,

bìndi yí gii ùnje ta njembí wó gbaànjé gítí wó gí nó,

bà 'de 'válá ònínó mbe cee lá nô;

à má éno, ye bà 'vala ndi ndú 'do gbí muu'dú ndú ta
ndòngbú o.»

⁴¹ Ndâ Jùdèyà má gii 'di có tí nò náa Jézù 'dè nò, ndú gii
'bità bà fiini có gbí òkò tí ndú gítí Jézù, tacó có tí nó náa yí
'dè éno máa, yì a i-zó-zò mbe gí 'do gbìrì nô. ⁴² Máa, «À kù
gbúú-gbuu nó a Jézù tí nó tí 'viì mì Jùzépè nó ká kuu kùro
ndoo nô. Ndoò nò ndâ bu wó ta nawu wó ni ngbárángà'i
gí. Káa yí gii dù ndii ònínó kù 'dè có máa, yì gí 'do gbìrì nó,
ta na kpokèjì ngayi?»

⁴³ Káa Jézù gii 'visì có ji ndú máa,

«Yo si bà fiini có gbí òkò tí yo mí to.

- 44 Tacó 'bí 'duù gbaànjé bà gí gí mì ye ta muu wó wálá,
 sè káa ònó máa,
 a Bu ye tí nó tí mbe tuu ye nó ká gbà tàmuu wó gí tí jì
 ye.
- Káa ye bà 'vala yí 'do gbí muu'dú wó ta ndòngbú o gí.
- 45 Tacó à cu mí gbí wáràgà mì ndâ mbe 'dòkò có mì Mbíri
 éno máa,
 <Mbíri bà nìbà i jì ndâ 'duù 'dáá gí.>
- Káa bà gí gí mì ye a bà sè tù tí bà nìbà i mì Bu ye,
 ta bà mèlè bà bàkà go có tí nò náa wò 'di nò.
- 46 Gbí có tí nò me éno máa,
 ndâ 'duù 'dáá gí ò Bu ye ta ɾo ndú gí nò lá.
- À káa 'duù tí nó gbaànjé mbe gí 'do mì Mbíri nó ká ò Bu
 ye ta ɾo wó.
- 47 Ye kù 'dè có jì yo ta yúco máa,
 'duù ònó mbe ùnje gítí ye gí nó bà 'vala ká dúú bà ya
 tí.
- 48 Ye a i-zó-zò mbe 'vala ndâ 'duù.
- 49 Ndâ ká gù yo dígíséé zò mánà gbí kángáá nga ngoò,
 káa ndú gii mù 'dáá gí.
- 50 Káa ye a i-zó-zò ònó mbe gí 'do gbíri,
 tacó wàa, 'duù má zò ye gí,
 yí 'ví cì lá nò.
- 51 Ye a i-zó-zò ònó mbe gí 'do gbíri,
 mbe kù 'vala ndâ 'duù nò.
 'Duù ònó mbe zò i-zó-zò tí nò gí bà 'vala ká dúú bà ya tí .
 Káa i-zó-zò tí nò náa ye bà je jì ndâ 'duù nò a dii ye,
 tacó bà 'vala ndâ 'duù á muu to tí nò.»
- 52 Ndâ Jùdèyà bà-i-nò gii 'bità bà 'viiki gbí có tí nò náa
 Jézù 'dè nò ta wotí tí ta kpéetí ndú máa, «'Dakò tí nò bà
 waa dii wó jì ndoo wàa ndoo 'ví zò ta ɳa kpokèjì ngayi?»
- 53 Káa Jézù gii 'visi có jì ndú máa,
 «Ye kù 'dè có jì yo ta yúco máa,
 yo má zò dii 'Viì-mi-'Dakò lá,
 yo delè má njù mbelè wò lá,
 yo bà 'de 'vala ònó mbe cee lá nó wálá.
- 54 'Duù mbe zò dii ye gí,
 bìndi yí gii njù mbelè ye gí,
 bà 'vala ká dúú bá ya tí .
 Ye delè bà 'vala yí 'do gbí muu'dú wó ta ndòngbú o.
- 55 Tacó dii ye a cèe i-zó-zò,
 bìndi mbelè ye a cèe ngo.
- 56 'Duù mbe zò dii ye gí,
 bìndi yí gii njù mbelè ye gí,
 'duù tí nò á 'dóo dii ye,

ye delè a 'dóó dìi wó.

57 'Duù tí nò bà 'de 'válá 'do mì ye,
go ñìno náa ye kù 'de ta 'válá 'do mì Bu ye tí ɾèngbó
'válá, tí mbe tuu ye nò.

58 Dìi ye a i-zó-zò mbe gii 'do gbíɾi.
'Duù mbe zò i-zó-zò tí nò bà 'vala ká dúú bà ya tí .

Dìi ye a tende ɲa i-zó-zò,
a me ɲa i-zó-zò tí nó náa ndâ ká gù yo zò dígíséé,
káa ndú gii mùi gii nó, lá.»

59 Jézù 'dè ndâ có mì wó nò ji ndâ 'duù á mí bàndò bà kili
ndú gí bà ùlù Mbíɾi gbí gbata Kàpàrànáwùmù. 60 Jézù má
gii ñìbà i ji ndâ 'duù cee gii, ndâ 'duù me mbè 'do gbí òkò tí
ndâ mbe tala có mì wó gii 'dè có gbí òkò tí ndú máa, «Wotí
tí bà ñìbà i mì wó ngé ndii gii. A 'di ká bà 'di gbí ndâ ɲa ndâ
kpo-kpò có mì wó nò?»

61 Jézù má gii ñò ni gii máa, ndâ mbe tala có mì yì kù 'dè
kòlòwò gítí ndâ có tí nó náa yí 'dè ji ndâ 'duù nó, yí gii 'vee
ndú máa, «Tàkòcò yo kù kpóló-kpòlò gítí ndâ có tí nó náa
ye 'dè nò? 62 Káa yo kùtáá má ñò éno a bà ya 'Viì-mi-'Dakò
á gii gbíɾi, yo bà me ta tí yo ée?

63 A Bèri-mi-Mbíɾi ká kù je 'válá ji 'duù.

'Duù 'vala 'duù lá.

Ndâ có tí nó náa ye 'dè nò a Bèri-mi-Mbíɾi tí mbe je 'válá ji
yo.

Ndâ có tí nó delè a 'válá.

64 Káa ndâ 'bí 'duù gbí òkò tí yo ùnje gítí ndâ có mì ye nò
lá.»

Jézù 'dè có tí nó tacó yí ñò ndâ mbe ùnje gítí có mì wó lá,
ta dè 'duù mì wó nó kpokèjì gí bà dù tí mbe ba ngbù wó nó
ni sàà gii.

65 Tacó éno, Jézù bà-i-nò gii 'dè có ji ndâ 'duù máa, «Ijìnò
a nderè có tí nó náa ye kùtáá 'dè ta có ji yo máa, 'duù bà
'de wotí gítí bà gii gii mì ye ta kpéetí wó wálá, sè káa ñìno a
Bu ye ká ùnje ji yí nó ká nò.»

66 Ndâ mbe tala có mì Jézù me mbè gii jee bà ɾu ndi wó
mí to á bìndi có tí nó náa yí 'dè nò gii. 67 Jézù má gii ñò bà
biya bà ɾu ndi wó mì ndâ 'bí mbe tala có mì wó, yí bà-i-nò
gii 'vee ndâ ñìno muu'bi-nje só náa yí ɾuka ndú nó, máa,
«Káa yo ñìndi yo, go bà ya ta ndâ ka yo tí yo wálá?»

68 Káa Simónè Piyétòrò gii 'visi có ji yí máa, «Ze 'ví ya gii
mì 'di, Mbe tí ze? A wò ká kù 'dè ndâ có ñìno mbe kù 'vala
ndâ 'duù nò. 69 Ze ùnje gii, ze delè gii ñò ni ngbáràngà'i gii,
máa, wò a 'duù ñìno náa Mbíɾi kaa wò mò gii mì wó gii.»

70 Káa Jézù gii 'visi có ji ndâ Simónè Piyétòrò máa, «À
wálá a ye táánò ká cu 'bi ye mítí yo ta bà muu yo muu'bi-
nje só nó? Káa 'bí 'duù gbaànjé á 'do gbí òkò tí yo jì'vi kàzà

mítí ye gí.» ⁷¹ Jézù ta o tí nò kù gbí tì kpô a i gítí Júdà, tí 'viì mì Simónè Ìsìkàriyótè, tí 'bí 'duù gbaànjé 'do gbí òkò tí ndâ mbe tala có mì wó muu'bi-nje só náa yí ʀuka ndú nò. Tacó a Júdà ká bà gii ba ngbù wó tí Jézù.

7

Jézù ya gí bà o bà bàkà tàkii bà tò nduúrù gbí tàkii mì ndâ Jùdèyà

¹ Jézù gii dù kù nò nó ká ta ndi gbí ndâ to Gàlilèyà. Go bà ya gí gbí to Jùdèyà gii dù tí wó lá, tacó ndâ kpo 'duù mì ndâ Jùdèyà kà kù pà kpokèjì gítí wó tacó bà zi yí. ² Kùro o bà bàkà tàkii bà tò nduúrù gbí tàkii mì ndâ Jùdèyà mà gii dooko gí, ³ ndâ ná'vindirí Jézù á Gàlilèyà gii 'dè có ji yí máa, «Ya gí Jùdèyà, tacó wàa ndâ mbe tala có mì lo 'ví nò ta ngba lo ta ndâ nètè mì lo náa wò kù bàkà nó á kà. ⁴ Tacó 'duù nìnó ta go bà dù tí gbolò 'duù á kùro ndâ 'duù tí wó nó bàkà i gbí kóó lá. Káa wò lê má kù bàkà ndâ i tí nò, bàkà ndú mí kùro ndâ 'duù 'dáá gí.» ⁵ Ndâ ná'vindirí Jézù 'dè ʀa có tí nò ji yí tacó à kpètí káa ndú, ndú ùnje gítí ndâ i tí nò náa Jézù kù bàkà nò lá.

⁶ Káa Jézù gii 'visì có ji ndú máa, «O bà ya ye gí Jùdèyà gí kálásè. Káa à má gítí yo, o 'dáá gí káa o bà ya yo gí Jùdèyà. ⁷ Ndâ 'duù muu to tí nó sogo yo lá. Káa ndú kù sogo ye. Ndú kù sogo ye tacó ye ta o 'dáá gí kù 'dè có ji ndú máa, ndâ kpokèjì mì ndú a ndâ vò kpokèjì. ⁸ À má éno, yo ya gí bà tì o bà tò nduúrù gbí tàkii mì ndoo. Ye bà ya gí bà o tí nò wálá, tacó o bà ya ye gí kálásè.» ⁹ Ndâ ná'vindirí Jézù gii kaa ya gí Jùdèyà si yí mí Gàlilèyà á bìnidi có tí nò.

¹⁰ Ndâ ná'vindirí Jézù mà gii kaa ya gí bà tì o bà tò nduúrù gbí tàkii mì ndâ Jùdèyà gí, Jézù gii nje nó ya gí tàkò ndú ta 'dóó o mì wó náa à gbí muu wó ta kpéetí wó. Yí mà gii yee kà, yí gii dù ká gbí kóó. ¹¹ Káa ʀo ndâ kpo 'duù mì ndâ Jùdèyà ta gbolò o tí nò 'dáá gí ká gí kpokèjì tí wó. Ndú mà gii nò yí lá, ndú gii dù kù 'vee 'vé gbí òkò tí ndú máa, «Yí ngò? Yí kòtí 'di? 'Dakò tí nò ngò?»

¹² Káa ndâ sè mbè 'duù nìndi ndú kù gii 'dè a ngúcó ta ʀè wó. Ndâ 'bí 'duù gbí òkò tí ndú máa, «Yí a tó 'duù!» Ndâ 'bí 'duù máa, «Yí a vò mbe nònòkò muu ndâ 'duù!» ¹³ Gbèè 'duù mbe 'dè có ta ʀè wó gí yaà wálá, tacó ndâ 'duù 'dáá gí ta o tí nò kù cì gúku tí ndâ kpo 'duù mì ndâ Jùdèyà.

¹⁴ Ndâ 'duù mà gii yee gbí jíjí'dí-jìjí'dì sili mì o bà bàkà tàkii bà tò nduúrù gí, Jézù gii ʀì gí gbí ndùgù 'bá-Mbíri, bìnidi yí gii 'bità bà nìbà i ji ndâ 'duù. ¹⁵ Ndâ kpo 'duù mì ndâ Jùdèyà mà gii nò yí kù nìbà i, nje ndú gii 'dèè gí. Bìnidi ndú gii 'bità bà 'vee 'vé gbí òkò tí ndú máa, «'Dakò tí nò

'de ña muu tí nò 'do kòtí 'di, káa yí jé ta 'bí gbèè ɾi ki tí wó kùro 'bí mbe ñibà tàkìì mì ndâ Jùdèyà lá.»

¹⁶ Káa Jézù mà gii ñò ña bà koɾo có mì ndú nò, yí gii 'visì có ji ndú máa,

«Ye kù ñibà me 'dóó có mì ye gbí muu ye lá.

Ye kù nì a bà có mì mbe tuu ye.

¹⁷ Go bà bàkà go có mì Mbíɾì má kuu tí 'duù,

yí bà ñò ni gí máa,

ye kù nì a bà có mì Mbíɾì.

Káa ye má kù nì a bà 'dóó có mì ye,

'duù tí nò delè bà ñò ni gí.

¹⁸ Tacó 'duù má kù ñibà a 'dóó có mì wó,

à gbí muu wó a có máa,

ndâ 'duù 'ví te duù mítí yì.

Káa 'duù ñinó mbe kù bàkà nèté tacó wàa ndâ 'duù 'ví te

ta duù mítí mbe tuu yì nó a 'duù jáá,

yí delè me mbe 'viya lá.

¹⁹ Mòze dígísèé 'dè có ji yo lá?

Káa 'bí 'duù gbaànjé gbí òkò tí yo mbe kù kpolo tí có mì

Mòze kpónó kuu tí ?

À má éno, yo kù paa ta bà zi ye tacó yè?»

²⁰ Káa ndâ 'duù tí nò gii 'visì có ji Jézù máa, «À tí lo a mà! A 'di ká kù jè ta bà zi wò?»

²¹ Káa Jézù gii 'visì có ji ndú máa, «Ye bàkà káa i gbaànjé, káa nje yo 'dáá gí kpónó 'dèè gítí gí. ²² Mòze dígísèé 'dè có ji yo máa, yo ya ta ndâ 'viì-'dakò gí gbí gâzâ ta sili vô-nje ta'ò bindi bà jò ndú. (Gbí có tí nò me éno máa, a Mòze dígísèé ká 'bità bà ya gí gbí gâzâ ji ndâ Jùdèyà nò lá; gâzâ a cèe ká i mbe 'bità tí gbí o mì ndâ ká gù yo, tí ndâ mbe 'bità bà jò ña yo tí ndâ Jùdèyà mí muu to tí nò.) Yo kpónó kù waa ndâ 'viì mì yo ta ɾi bà wotí gbí tàkìì mì yo tí ndâ Jùdèyà náa sili tí nò vô-nje ta'ò náa Mòze 'deke ji yo nò má tè 'viì ta ɾi bà wotí gbí tàkìì mì yo nò. Káa vò i tí wálá, ²³ tacó ñinó a sili tí nó náa Mòze 'deke ji yo, tí sili bà waa ndâ 'viì gbí tàkìì mì yo nó ká nò. À má éno, tàkòcò yo kpónó kù kpolo gítí có bà 'vala kùùkpò 'duù mì ye ta ɾi bà wotí gbí tàkìì mì ndâ Jùdèyà tacó yè? ²⁴ Yo si bà zeke káa 'duù wàa yo 'ví waa có mítí wó nò mí to. Yo waa có ta yúcó.»

Muu ndâ 'duù ñònòkò tí gítí dúú bàndò bà gí Bindi-Mbíɾì gí

²⁵ Ndâ 'bí 'duù Jèrùzàlémè bà-i-nò gii 'bità bà 'vee 'vé máa, «À nó me 'dakò tí nó náa ndâ kpó 'duù mì ndâ Jùdèyà kù pà bà tí wó tacó bà zi yí nó ká nó lá? ²⁶ Yo ñò yí kuu nò, kù 'dè có kùro ndâ 'duù 'dáá gí ta gúku tí wó wálá! À 'ví dù

a yúcó máa, ndâ kpo 'duù ùnje gî máa, yí a Bìndi-Mbířì?
 27 Ndú má 'dè éno, káa ndoo 'dáá gî ò to tí nó náa yí gî
 'do tí nó ni gî nó! Káa 'bí 'duù wúnò bà ò to tí nó náa
 Bìndi-Mbířì bà gî 'do tí nó ni wálá.»

28 Jézù mâ gii 'di ndâ có tí nó náa ndâ 'duù tí nó kú 'dè
 gítí wó si yí kú nibà i ji ndâ 'duù gbí ndùgù 'bá-Mbířì nó,
 yí gii 'visì có ji ndú ta kòcò wó ngéé gí yaà, máa,
 «A yúcó máa, yo ò ye ni gî.

À delè a yúcó máa, yo ò bàndò bà jò ye ni gî.

À kpétí ká éno,

ye gî me 'do gbí 'dóó có mì ye lá.

A 'duù ká tuu ye.

'Dóó 'duù tí nó mbe tuu ye nó kuu tí,

káa yo ò yí ni lá.

29 Káa ye ò yí ni gî,

tacó a ye ká gî 'do mì wó.

À delè a yí ká tuu ye.»

30 À gbí muu ndâ kpo 'duù mì ndâ Jùdèyà ta o tí nó a có
 bà zèè Jézù, káa gbèè 'duù gbí òkò tí ndú mbe gàà 'bì tí wó
 wálá, tacó o mì wó tè lá.

Jézù 'dè có gítí o bà nje nó mì wó wúnò ('do muu to tí nò)

31 Ndâ 'duù ònó mbe ùnje gítí Jézù gî nó ta o tí nó me mbè
 kuu gbí òkò tí ndâ mbè 'duù tí nó. Ndú bà-i-nò gii 'vee 'vé
 gbí òkò tí ndú máa, «Bìndi-Mbířì má gî wúnò, yí bà bàkà a
 ndâ 'bí ña kpo-kpò seřè mbe ndii ndâ ònó kpónó náa 'dakò
 tí nó kú bàkà nó gí?»

32 Ndâ mbe kpolo tí tàkì mì ndâ Jùdèyà mâ gii 'di ña 'vé
 tí nó náa ndâ mbe ùnje gítí Jézù kú 'vee gbí ngúcó nó kú
 gii 'vèè cee nje ndâ 'duù me a mbè, ndú gii toko có ta Kùřo
 ndâ bu-Mbířì mì ndú, bìndi ndú gii tuu ndâ 'bí 'duù 'do gbí
 òkò tí ndâ àsikèrì mbe kú kpolo tí 'bá-Mbířì gí bà zèè Jézù.

33 Káa Jézù gii 'dè có ji ndú máa,

«Ye bà dù ta yo ká ta làmbu o,

bìndi ye bà gii dele ndi ye ya gí mì 'duù tí nó mbe tuu
 ye nò.

34 Yo bà gii pà bà tí ye,

káa yo bà 'de ye wálá.

Tacó wotí bà yee tí bàndò tí nó náa ye kú ya gítí nó tí yo
 wálá.»

35 Ndâ kpo 'duù mì ndâ Jùdèyà mâ gii 'di có tí nó náa Jézù
 'dè nó, ndú gii 'bità bà 'vee 'vé gbí òkò tí ndú máa, «Yí tà
 kú ya gí kòtí 'di, wàa bà 'de ta yí 'ví kpò tí ta ndoo? Yí kú
 ya a i gí tàkò ndâ 'bí Jùdèyà ònó mbe 'vaaka ta ndi 'bá mì
 ndâ Ìgìrìgì nó, tacó bà nibà i ji ndú? 36 Gbí ña có mì wó

náa yí 'dè éno máa, <Yo bà gii pà bà tí ye, káa yo bà 'de ye wálá, tacó wotí bà yee tí bàndò tí nó náa ye kú gii ya gítí nó tí yo wálá> nó máa yè?»

Pù njáá ta ngo mbe kú 'vala ndâ 'duù kú 'va 'do gbí

37 Ta ndòngbú sili, tí kpóló-kpolo ɾi mì o bà tò ndùúrù gbí tàkii mì ndâ Jùdèyà, Jézù gii ɾò tìyò á kùro ndâ 'duù 'dàá gí, bìndi yí gii kò-kò jì ndú, máa,

«'Duù ñinó ta go ngo tí wó nó,
si yí 'ví gí gí mì ye,
wàa yí 'ví njù ngo.

38 'Duù má ùnje gítí ye gí,
ngo mbe 'vala 'duù bà 'va 'do gbí njembí wó dúú bà ya tí,
a go có tí nó náa a kuu gbí wáràgà mì Mbíri nò.»

39 Jézù lòkò'bò có tí nò a i gítí Bèri-mi-Mbíri tí nó bà gii gí gí muu ndâ mbe ùnje gítí có mì wó nò. Bèri-mi-Mbíri ta o tí nò gí gí muu ndú kálásê, tacó Mbíri ta o tí nò te Jézù ya tí gí pí jàlàmbà á gbíri kálásê.

Ndâ 'duù fiùmà có gítí Jézù

40 Ndâ 'bí 'duù 'do gbí òkò tí ndâ mbe 'di ndâ có mì Jézù náa yí 'dè gbí ndâ sili tí nó náa yí bàkà mí Jèrùzàlémè nò gii 'dè có máa, «'Dakò tí nó dú káa mbe 'dòkò có mì Mbíri tí nó mì Mòze nò!» 41 Ndâ 'bí 'duù gii 'dè có máa, «Yí a Bìndi-Mbíri.»

Bìndi ndâ 'bí 'duù ñindi ndú gii 'vee a 'vé máa, «Bìndi-Mbíri bà gí 'do Gàliléyà ta ɲa kpokèjì ngàyi? 42 À wálá cu mí gbí wáràgà mì Mbíri éno máa, Bìndi-Mbíri bà dù a 'viì-gù mì Dàvidè tí nó tí gbolò gba mì ndoo tí ndâ Jùdèyà dígísèè nó? À delè gii cu mí gbí wáràgà mì Mbíri éno máa, àà bà jò yí a i mí gbí mòòkò bìndi Dàvidè á Bètèlèmè?» 43 Có mì ndâ 'duù ta o tí nó gii me a fúú-fu-fù gítí Jézù. 44 Ndâ 'bí 'duù gii dù ká to nó máa, à zèè yí gí. Káa gbèe mbe gàà 'bì tí wó gii dù lá.

45 Bà zèè Jézù gii dù káa kpò ndâ 'duù tí nó náa ndâ kpo 'duù mì ndâ Jùdèyà tuu ndú gí bà zèè yí nó gí. Ndú bà-i-nò gii dele ndi ndú ya gí mì ndâ mbe tuu ndú, si yí mí to. Ndâ kpo 'duù tí nó mbe tuu ndú nò mà gii 'vee ndú máa, «Yo gí ta yí lá tacó yè?» 46 Ndâ àsikéri tí nó gii 'visì có jì ndâ kpo 'duù tí nó máa, «'Bí 'duù jé mbe 'dè có di tàkò 'dakò tí nó wálá.»

47 Ndâ kpo 'duù mì ndâ Jùdèyà bà-i-nò gii 'vee ndâ tú mì ndú nò ta sé có máa, «Yí ñònòkò muu yo delè gí? 48 Yo ñi ɾè 'bí 'duù gbaànjé 'do gbí òkò tí ze tí ndâ mbe kpolo tí tàkii mì ndâ Jùdèyà ta ndâ kpo 'duù jé mbe ùnje gítí ndâ có mì

wó ji ze, wàa ze 'ví 'di ta tù ze gi! ⁴⁹ Ndâ mbè 'duù tí nò 'di gbí 'bí i gbaànjé 'do tí tàkìì mì ndoo tí ndâ Jùdèyà lá. Káa sè ñìnò a ñìndi ndú ta Mbírì!»

⁵⁰ Káa, 'bí 'dakò gbí òkò tí ndâ kpo 'duù mì ndâ Jùdèyà ta ɾè wó a Nikòdémò, tí 'duù mbe ya gí bà 'dè nje ta Jézù á tàbèngù sàà kùro gí, gii 'dè có ji sè ndâ ka wó kpo 'duù máa, ⁵¹ «À gbí tàkìì mì ndoo tí ndâ Jùdèyà waa có mítí 'duù si có mì wó mí gbí yì wó lá. À mâ éno, ndoo kùtáà bà 'di a kòcò wó má kòzò gi.»

⁵² Ndâ ka Nikòdémò tí ndâ kpo 'duù mâ gii 'di có tí nò náa yí 'dè nó, ndú gii 'vee yí máa, «Wò delè gí 'do Gàliléyà? Má éno, ya gí bà pà gbí wáràgà gítí tàkìì mì ndoo tí ndâ Jùdèyà, bìndi wò bà 'de éno máa, 'bí mbe 'dòkò có mì Mbírì jé mbe gí 'do Gàliléyà nò wálá.»

⁵³ Ndâ 'duù bà-i-nò gii 'vaaka 'do bàndò tí nò ya gí 'bá mì ndú gí.

8

¹ Jézù gii ta'va ñìndi wó ya a i gí pí Gú Mbâ. ² Bìndi yí gii gbo'o ta 'bí yé 'do kà ya gí gbí ndùgù 'bá-Mbírì. Ndâ 'duù mâ gii kili me mbè gí, yí gii ki tí wó to, bìndi yí gii nìbà i ji ndú.

'Bí nìi náa a zèè yí ta 'dakò

³ Mâ gii zeke'o, ndâ 'bí mbe 'di gbí-o, ta ndâ 'bí mbe kpolo tí tàkìì mì ndâ Jùdèyà, gii yee ta nìi mì 'bí 'dakò náa à zèè yí ta 'dakò-ngbà gí. Ndú gii ɾò nìi tí nò mí kùro ndâ 'duù 'dáá gí. ⁴ Bìndi ndú gii 'vee Jézù máa, «Mbe nìbà i, à zèè nìi tí nó kpátá-kpàtà ta 'dakò. ⁵ Káa Mòze 'dè có ji ndoo gbí tàkìì mì ndoo éno máa, ndoo 'ví zi nìi mbe bàkà ɳa i tí nò kpónó náa nìi tí nò bàkà nó ta bà 'vaka yí ta díí. Nògí, có mì lo ñìndi lo máa yè?»

⁶ Ndâ 'duù tí nò 'vee ɳa 'vé tí nò ká tacó bà pà nje Jézù, máa nje wó má yaaka kpéré'vè gí, wàa ndâ yì 'ví 'de ta kpokèjì gítí wó.

Káa Jézù gii biya bà 'visì có ji ndú gí tàkò 'vé tìrì mì ndú nò gí. Yí gii mò káa muu wó gí to, bìndi yí gii 'bità bà ka i mítí to ta sili 'bì wó. ⁷ Káa ndâ 'duù tí nò gii aanga muu ndú ká mítí gbèè 'vé mì ndú nò. Go bà 'visì có ji ndú mâ gii gí gítí Jézù gí, yí gii te muu wó gí yaà, bìndi yí gii 'visì có ji ndú máa, «'Bí 'duù gbí òkò tí yo jé mbe bàkà vò i lá má kuu tí, si yí 'ví co gí kùro, wàa yí 'ví 'va kpédélé díí mítí nìi tí nò.» ⁸ Jézù 'dè káa có tí nò ji ndú gí, yí káká'i gii mò muu wó gí to, kú cu i mítí to.

⁹ Ndâ 'duù tí nò mbe gí ta nìi tí nò gí kùro Jézù nò mâ gii 'di có tí nò náa Jézù 'dè ji ndú nò, ndú gii 'bità bà 'vaaka

'do bà-i-nò gbaànjé-gbaànjé, kpòò yee tí o tí nó náa á káa nìí tí nó náa ndú gí ta yí gí gbí ngbàngà kùro Jézù nó ká gii dù ta kpéetí wó kùro Jézù. A ndâ kpo 'duù ká co gí sè 'dáá kùro má kózò gí, bìndi ndâ 'vii gii co gí tàkò ndú.

¹⁰ Jézù mâ gii te muu wó gí yaà, yí gii òò káa nìí tí nó kù rò tiyò ta kpéetí wó. Bìndi yí gii 'vee nìí tí nó máa, «Ndâ mbe kpi ngbàngà tí lo káa ya gí kòtí 'di, nìí? 'Bí 'duù gbí òkò tí ndú mbe waa có mítí lo wálá?»

¹¹ Káa nìí tí nó gii 'visì có ji Jézù máa, «Gbèe 'duù gbí òkò tí ndú mbe waa có mítí ye wálá, kpo 'duù.»

Káa Jézù gii 'visì có ji nìí tí nó máa, «À nìkì ma. À má éno, ye delè bà waa có mítí lo wálá. Nògí, ya gí, wàa wò 'ví bàkà vò i káká'i lá.»

Jézù a ngba'o mì ndâ 'duù

¹² Ta o tí nó Jézù gii 'dè 'bí có ji ndâ 'duù káká'i máa, «Ye a ngba'o mì ndâ 'duù.

'Duù mbe kù ru ndi ye bà nó gbí 'dí'di'o ngé gí wálá. Yí bà dù gbí ngba'o ònó mbe 'vala yí nò.»

¹³ Ndâ mbe kpolo tí tàkii mì ndâ Jùdèyà mâ gii 'di có tí nó náa Jézù 'dè nò, ndú gii 'visì có ji yí máa, «À káa wò ká kù wu gbí tí lo ta kpéetí lo. À má éno, có mì lo nó bà dù me yúco lá!»

¹⁴ Káa Jézù gii 'visì có ji ndú máa, «Yo 'dè a yúco máa, ye kù wu gbí tí ye ta kpéetí ye, káa kpèti ká éno, ye kù 'dè a yúco, tacó ye òò bàndò tí nó náa ye gí 'do tí nó ni gí. Ye delè gii òò bàndò tí nó náa ye kù ya gítí nó ni gí. Káa yo òò bàndò tí nó náa ye gí 'do tí nó ni lá. Yo delè òò bàndò tí nó náa ye kù ya gítí nó ni lá.

¹⁵ Yo kù waa có me ta yúco lá.

Káa ye me mbe waa có mítí 'duù gbaànjé lá.

¹⁶ Káa, ye má waa có mítí 'duù, ye bà waa có ta yúco.

Tacó ye kù waa có me ta kpéetí ye lá.

Ze kù waa có a i ta Bu ye tí nó tí mbe tuu ye nò.

¹⁷ À cu mí gbí wáràgà gítí tàkii mì ndoo tí ndâ Jùdèyà éno máa,

«Ndâ 'duù só má ùnje gítí gbèe có gí, gbí éno máa, có tí nó a yúco.»

¹⁸ Ye kù 'dè có gítí mii ye,

káa Bu ye tí nó tí mbe tuu ye nó kuu tàkò ye.»

¹⁹ Káa ndâ mbe kpolo tí tàkii mì ndâ Jùdèyà gii 'vee Jézù máa, «Bu lo tí nó kòtí 'di?»

Jézù bà-i-nò gii 'visì có ji ndú máa, «Yo òò ye ni lá.

À má éno, yo delè bà ò Bu ye ni wálá.

Yo kùtàá má ò ye ni gí,
yo bà ò Bu ye delè ni gí.»

²⁰ Jézù 'dè ndá có tí ò ji ndá 'duù mí bàndò bà kili i-Mbíri.
Káa gbèe 'duù mbe zèè yí ta o tí ò wálá, tacó o mì wó tè kálásé.

Bà 'di gbí có gítí Jézù kpò nje ndá kpo 'duù mì ndá Jùdéyá gí

²¹ Jézù gii 'dè 'bí có ji ndá 'duù tí ò máa,
«Ye bà gii ya gí.

Yo bà gii pà bà tí ye si bà volo ji yo gí,
káa yo bà 'de ye wálá,
tacó wotí bà ya gítí bàndò tí ò náa ye kù gii ya gítí ò
tí yo wálá.

À má éno, yo bà cì mí gbí ndá vò i mì yo.»

²² Ndá kpo 'duù mì ndá Jùdéyá gii 'bità bà koṛo gbí có tí
nó náa Jézù 'dè éno máa, ndú bà 'de wotí bà ya gítí bàndò
tí nó náa yì kù ya gítí wálá ò, máa, «Yí bà zi tí wó zí-zi?
À 'ví dù ò a gbí có tí ò náa yí kù 'dè éno máa, ndoo bà
'de wotí bà ya gítí bàndò tí nó náa yì kù gii ya gítí nó wálá
nò ká ò?»

²³ Káa Jézù gii 'vìsì có ji ndú máa,
«'Bè gbí òkò tí ndoo ta ndoo a ñinò:

'bá mì yo a i muu to tí ò,
káa 'bá mì ye a i gbíri.
Rèngbó yo a i muu to tí ò,
káa rèngbó ye me i muu to tí ò lá.

²⁴ Yo bà cì mí gbí ndá vò i mì yo.

Yo má ùnje éno máa,
Ye a Ye tí nó tí Ye nó, lá,
yo bà cì mí gbí ndá vò i mì yo.»

²⁵ Káa ndá kpo 'duù mì ndá Jùdéyá gii 'vee Jézù máa, «Wò
a Wò tí 'di?»

Káa Jézù gii 'vìsì có ji ndú máa,
«Ye 'dè ji yo sàà kùṛo gí.

²⁶ Ndá có gbí muu ye tacó bà 'dè ji yo go mbíli gbí cìkaà.
Ndá i ñinó náa ye biya 'do mì yo gí nó delè me ndá i bà
'deke cee lá.

Káa 'duù tí nó tí mbe tuu ye nó a 'duù ñinó tí mbe 'dè yúcó;
tacó éno, ye kù 'dè ji yo muu to tí nó káa ndá có ñinó
náa ye 'di 'do mì wó ò.»

²⁷ Bà 'di gbí éno máa Jézù kù 'dè có ji ndá yì a i gítí Mbíri
nò gii kpò ndá 'duù tí ò gí. ²⁸ Tacó éno, Jézù gii 'dè có ji
ndú máa,
«Yo kpónó ò ye ni lá.

Yo má te 'Viì-mì-'Dakò gí yaà kózò gî,
yo bà gii ò ni éno máa, Ye a Yí.

À delè nò bà gii dù a o bà ò mì yo ni éno máa,
ye kù bàkà i me ta muu ye lá;

ye kù ni káa bà có ònó náa ye 'di 'do mì Bu ye.

²⁹ Delè 'duù tí nó mbe tuu ye nó kuu ta ye;

yí si ye ta kpéétí ye lá,

tacó ye ta o 'dáá gî kù bàkà káa i ònó mbe kù peteke
tàkòcò wó nò.»

Cè bà bàkà i mì ndâ 'viì mì Àbìráámò

³⁰ Ndâ 'duù me mbè 'do gbí òkò tí ndâ mbe 'di có mì Jézù
nò gii ùnje gítí ndâ có mì wó gî.

³¹ Jézù bà-i-nò gii 'dè có ji ndâ Jùdéyà ònó mbe ùnje gítí
có mì wó gî nó máa,

«Yo kpolo tí ndâ có mì ye kácá-kácá,

tacó wàa yo 'ví dù tí tí ndâ cèe mbe tala có mì ye dúú
bà ya tí .

³² Yo bà dù tí ndâ mbe ò yúco ni gî.

Bìndi yúco bà gii njaanga wú 'do tí mīri yo gî.»

³³ Káa ndâ 'bí 'duù 'do gbí òkò tí ndâ Jùdéyà tí nò gii
waa gbí có mì Jézù nò ta bà 'vee yí máa, «Ze a ndâ 'viì-gù
Àbìráámò. Ze jé dù tí ndâ bòò mì ndâ 'bí 'duù sàà kùro lá.

À má éno, gbí có mì lo náa wò 'dè éno máa, «Áá bà njaanga
wú 'do tí mīri yo» nò máa yè?»

³⁴ Káa Jézù gii 'visì có ji ndú máa,

«Ye kù 'dè ji yo a cèe yúco máa,

'duù mbe bàkà vò i gî, gbí éno máa,

vò i ga wú mítí mīri wó gî.

³⁵ Káa bòò dù tí 'bá ngbé lá.

A 'viì-'bá ká kù dù tí 'bá ngbé.

³⁶ Káa 'viì mì mbe 'bá má njaanga wú mì vò i 'do tí mīri lo
gî,

wò bà dù tí bòò mí vò i káká'i wálá.

³⁷ Ye ò ni gî máa,

yo a ndâ 'viì-gù mì Àbìráámò,

káa ta ndâ ònó ònó 'dáá gî,

go bà zi ye kuu tí yo,

tacó ndâ có tí nó 'dáá náa ye kù 'dè nó ya gí gbí muu
yo gbaànjé lá.

³⁸ À má gítí bà mīri ye,

ye kù 'dè có ká gítí ndâ i ònó náa ye ò 'do mì Bu ye
nò.

Káa yo, yo kù bàkà káa ndâ i ònó náa yo ò 'do mì bu yo
nó delè.»

39 Ndâ 'duù tí nò bà-i-nò gii 'vìsì có ji Jézù máa, «Bu ze a Àbìráámò.»

Káa Jézù gii 'vìsì có ji ndú máa,

«Yo kù bàkà tí yo máa,

yo a ndâ 'vii mì Àbìráámò,

káa, yo kùtàá dú má káa ndâ 'vii mì Àbìráámò go có tí nò gbí nje yo nò,

yo bà mèlè ndi Àbìráámò gí.

40-41 Káa, yo kpónó kù pà kpokèjì tacó bà zi ye tí mbe kù 'dè yúcó tí nó náa ye 'di 'do mì Mbířì nó ji yo.

Yo je nò a ŋa i bìndi 'bí ŋa bu yo,

tacó Àbìráámò dígísèè me mbe me ŋa ndâ vò i tí nò kpónó náa yo kù me nò lá.»

Ndâ 'duù tí nò gii 'vìsì có ji Jézù máa, «Ze me ndâ 'vii-ŋgbà lá. Bu ze ká gbaànjé, tí Mbířì.»

42 Káa Jézù gii 'vìsì có ji ndú máa,

«Mbířì kùtàá má dú káa bu yo,

yo bà zè ye nìkì gí,

tacó ye gí 'do mì Mbířì.

Ye gí dú 'do mì Mbířì.

Ŋìnó a ye ká nò.

Ye gí me ta muu ye lá.

À tuu ye túú-tuu.

A Mbířì ká tuu ye.

43 Yo 'di gbí có tí nó náa ye 'dè nó lá tacó yè?

Yo 'di gbí có tí nó lá,

tacó kòcò ye gbí tù yo go mòngò gbí tù bô.

44 Bu yo a Gba-vò-i.

Tacó ènò, à nìkì tí yo a bà bàkà i ñìnó ta gó tí bu yo nò.

Nèté mì wó a bà zi ku 'do sàà.

Nèté mì wó jé táánò ta yúcó wálá.

Tacó yúcó mì wó jé wálá.

Yí má kù 'dè 'véřè,

yí kù bàkà nò a i gbí kù wó,

tacó yí a mbe 'véřè, tí bu 'véřè.

45 Káa à má gítí ye,

ye a mbe 'dè yúcó.

Ŋìnò a nderè có tí nó náa

yo ù ta nje gítí ye lá nò ká nò.

46 A 'di 'do gbí òkò tí yo ká bà tù 'bì wó gí yaà, máa,

yí jé zèè ye ta vò i gí?

Káa ye má kù 'dè a yúcó,

yo ùnje gítí ye lá tacó yè?

47 'Duù má a 'vii mì Mbířì,

yí kù 'di káa có mì Mbířì,

káa yo má biya bà 'di có mì Mbírì gî, à ká dú,
tacó yo me ndâ 'vii mì Mbírì lá.»

Ndâ Jùdéyà 'dè vò có gítí Jézù

48 Ndâ Jùdéyà bà-i-nò gii 'dè có ji Jézù máa, «Cè bà i mì lo go cè bà i mì ndâ 'duù Sàmáriyà nò! A mâ ká gbí muu lo. A kponje ká nje lo gítí có tí nò náa ze 'dè nò?»

49 Káa Jézù gii 'visì có ji ndú máa,
«Ye me mbe mâ lá,
ye kù tègàrà a Bu ye.

Káa à tí yo a go bà volo ɾè ye.

50 Ye kù pà me bà wu gbí ye lá.

Có gítí bà wu gbí ye nò a nèté mì 'bí 'duù tí cèe mbe waa có.

51 Ye kù 'dè có ji yo ta yúcó máa,

'duù mbe kpolo tí ndâ có mì ye bà cì wálá.»

52 Ndâ Jùdéyà gbí ñnò gii 'visì có ji Jézù máa, «Ze kpónó ñò ni ngbàrángà'i gî máa, a gbí muu lo a i. Àbìráámò cì gî. Ku delè zi ndâ mbe 'dòkò có mì Mbírì léé gî. Káa áá gii dù nó a wò ká gii 'dè có máa, 'duù mbe 'di có mì lo bà 'di pò ku wálá. 53 Wò me gbolò ndii bu ze tí Àbìráámò mbe cì gî nó gî? Ndâ mbe 'dòkò có mì Mbírì delè 'dáá gî zò to gî. Wò kù bàkà tí lo tí 'di kpónó?»

54 Káa Jézù gii 'visì có ji ndú máa,
«Ye kùtáá má kù wu a gbí tí ye ta kpéetí ye,
gbí bà wu gbí tí ye bà dù wálá.

Káa a Bu ye tí nó náa yo kù 'dè có máa,
yí a Mbírì mì yo nó,
ká kù wu gbí ye.

55 Yo ñò yí ni lá,
káa ye ñò yí ni gî.

Ye má 'dè có máa, ye ñò yí ni lá,

ye bà dù tí mbe 'véɾè a go yo mbe kù 'dè có máa,
yo ñò yí ni gî,
káa yo ñò yí ni lá.

Ye ñò yí ni gî.

Ye delè kù kpolo tí có mì wó.

56 Bu yo Àbìráámò dígíséé kù dù ta líkí'o tí wó máa,
yì bà ñò o bà gí ye.

Yí gii ñò ye gî,
bìndi tàkòcò wó gii peteke gî.»

57 Káa ndâ 'duù tí nò gii 'visì có ji Jézù máa, «Ndoò tí lo yee gbí zi'duù-só-nje muu'bi lá. Wò delè jé ñò Àbìráámò lá.»

58 Káa Jézù gii 'visì có ji ndú máa,
«Ye kù 'dè ji yo a cèe yúcó máa,

kùro o bà jò Àbìráámò táánò,
ye kuu tí .»

⁵⁹ Ndâ 'duù tí nò mâ gii 'di ña có tí nò náa Jézù 'dè ji ndú nò, ndú gii tuṛu díí tacó bà 'vaka ta yí. Káa Jézù gii ñònòkò tí wó 'do tí ndú mí gbí òkò tí ndâ 'duù, yee tí o tí nó náa yí gii ndo 'do gbí ndùgù 'bá-Mbíri gí.

9

Jézù njaanga ɾo 'bí 'dakò ta ɾi bà wotí gbí tàkùì mì ndâ Jùdèyà

¹ Si Jézù kù gii ndii ta nó, yí gii ñò 'bí 'dakò náa à jò yí ta sú ɾo 'do gbí yí. ² Ndâ mbe tala có mì Jézù bà-i-nò gii 'vee yí máa, «Ndeṛè bà jò 'dakò tí nò ta sú ɾo kpónó 'ví dù 'do tí 'di, Mbe ñìbà i? À 'ví dù 'do gbí 'dóó vò i mì wó wèè, 'do gbí vò i mì ndâ bu wó ta nawu wó?»

³ Káa Jézù gii 'visì có ji ndâ mbe tala có mì wó máa, «À me 'do gbí có mì wó lá. À delè gii dù me 'do gbí có mì ndâ mbe jò yí lá. À jò yí énnò tacó wàa ndâ 'duù 'ví ñò ta Mbíri ni tí mbe wotí.

⁴ Ndoò bà bàkà ndâ nèté mì 'duù tí nó mbe tuu ye nò ká kpónó si o bèè lá nò,
tacó 'dí'di'o kèjì,
káa 'duù mbe bàkà nèté gbaànjé gbí 'dí'di'o wálá.

⁵ Ye a ngba'o mì ndâ 'duù ta o tí nó
náa ye kpónó kuu muu to tí nó nò.»

⁶ Bìndi bà 'dè có tí nò mì Jézù ji ndâ mbe tala có mì wó, Jézù gii cù ngo cù mítí to, bìndi yí gii meṛeke ta tú, bìndi yí gii toṛo mítí ndâ ɾo mbe sú ɾo tí nò sósò'ò gí. ⁷ Bìndi yí gii 'dè có ji mbe sú ɾo tí nò máa, «Ya gí bà caka gbí ɾo lo ta ngo gbí Dùúgú Silòwámù.» (Gbí ɾè tí nò tí Silòwámù nò máa, à tuu yí túú-tuu.)

Mbe sú ɾo tí nò mâ gii bàkà go có tí nò náa Jézù 'dè ji yí nò, yí gii dele 'do bàndò bà caka gbí ɾo wó tí cèè 'duù ta ndâ ɾo wó sósò'ò kù zeke'o ngbàrángà'i.

⁸ Ndâ 'duù ñìnó ta ndâ 'bá mì ndú dê-dê ta ndú nó, ta ndâ 'bí 'duù ñìnó mbe ñò yí sàà kù yù i gbí sú ɾo gí nó mâ gii ñò yí, ndú gii 'bità bà 'vee 'vé, máa, «À nó go 'dakò tí nó táánò tí mbe sú ɾo mbe kù yù i á to kàzò nó le! Káa a yè ká gii njaanga ɾo wó ñìnó?» ⁹ Ndú bà-i-nò gii 'deeke kponje á gbí òkò tí ndú á ta kpéétí ndú gí. Ndâ 'bí 'duù máa, «A yí!» Ndâ 'bí ka ndú máa, «À me yí lá! A 'bí 'duù mbe je cè kózò tí wó.» Káa 'dakò tí nò gii 'visì có ji ndú máa, «Ñìnó a ye tí 'dakò tí nò.»

10 Ndâ 'duù tí nò bà-i-nò gii 'vee yí máa, «A yè ká njaanga ro lo?»

11 Káa 'dakò tí nò gii 'visì có ji ndú máa, «A 'bí 'dakò ta rè wó a Jézù ká ònòkò tú, bìndi yí gii toṛo mítí ndâ ro ye sósò'ò gí. Bìndi yí gii 'dè có ji ye máa, ye ya gí bà caka gbí ro ye ta ngo tí Dùúgú Silòwámù. Ye mà gii bàkà go có mì wó nò, ndâ ro ye gii njaanga tí gí.»

12 Ndâ 'duù tí nò gii 'vee 'dakò tí nó náa Jézù njaanga ro wó nó máa, «'Dakò tí nò mbe njaanga ro lo nò kpónó ngò?»

Káa 'dakò tí nò gii 'visì có ji ndú máa, «Ye ò bà tí wó lá.»

Ndâ mbe kpolo tí tàkii mì ndâ Jùdèyà 'viiki gbí kpokèjì bà njaanga ro 'dakò tí nò mì Jézù

13 Ndâ 'duù gii je 'dakò tí nó náa Jézù njaanga ro wó nó ya tí gí kùro ndâ mbe kpolo tí tàkii mì ndâ Jùdèyà. 14 Rì tí nò náa Jézù mēreke ta tú, bìndi yí gii njaanga ta ro 'dakò tí nò nò a rì bà wotí gbí tàkii mì ndâ Jùdèyà. 15 Tacó éno, ndâ mbe kpolo tí tàkii mì ndâ Jùdèyà gii 'vee ndi gbí nje 'dakò tí nò káká'i a gítí ña kpokèjì bà njaanga ro wó mì Jézù. Káa 'dakò tí nò gii 'visì có ji ndú máa, «Yí toṛo káa tú mítí ndâ ro ye sósò'ò gí. Ye mà gii caka tú tí nò, ndâ ro ye gii njaanga tí gí.»

16 Có tí nò náa 'dakò tí nò 'dè ji ndâ mbe kpolo tí tàkii mì ndâ Jùdèyà nò gii ònòkò muu ndú gí. Tacó éno, ndâ 'bí 'duù gbí òkò tí ndú gii 'visì có ji yí máa, «'Dakò tí nò mbe bàkà ña i tí nò bà dù me 'duù ònó mbe gí 'do mì Mbíri nó lá, tacó yí kú gbètèkè rì bà wotí gbí tàkii mì ndoo tí ndâ Jùdèyà.» Káa ndâ 'bí 'duù gbí òkò tí ndú gii loko kú 'vee ndâ 'bí ka ndú ònó mbe 'dè có éno máa 'duù tí nò a mbe bàkà vò i nó, máa, «Mbe bàkà vò i bà bàkà ndâ kpo-kpò serè go ña ònó kpónó nó ta ña kpokèjì ngayi?» 17 Tacó éno, ndú gii tè ndi tí ndú gii 'vee yí káká'i máa, «Yí 'vala wò 'do gbí sù ro gí. À má éno, 'dóó có mì lo gítí wó máa yè?»

Káa 'dakò tí nò gii 'visì có ji ndú máa, «Ye koṛo có máa, 'dakò tí nò a mbe 'dòkò có mì Mbíri.»

18 Ndâ Jùdèyà bà-i-nò gii me a kpìkì-kpìkì gítí bà ùnje máa, 'dakò tí nò náa Jézù njaanga ndâ ro wó nò táánò dú káa yúco mbe sù ro. Tacó éno, ndú gii tuu tú gí tàkò ndâ bu wó ta nawu wó. 19 Ndâ bu 'dakò tí nò ta nawu wó mà gii gí gí, ndâ kpo 'duù mì ndâ Jùdèyà gii 'vee ndú máa, «À dú nó káa 'viì mì yo ká nó? Yo máa, àá táánò jò yí ta sù ro 'do gbí yì, káa yí kpónó kú zeke'o ée?»

20 Káa ndâ bu 'dakò tí nò gii 'visì có ji ndâ kpo 'duù mì ndâ Jùdèyà máa, «Ze òò ni gí, máa, yí a 'viì mì ze. Ze delè gii òò ni gí, máa, yí táánò tè ta sù ro 'do gbí yì nawu wó.

21 Káa ze òò ña i tí nó mbe njaanga ro wó nó ni lá. Ze delè

hò 'duù tí nó mbe je yeè jì yí nó ni ká lá. Nje wó kuu tí wó. Yí me dó 'viì lá. À má ènò, yo tè'é tí wó, wàa yo 'ví 'vee yí, wàa yí 'ví túbà dúú kpokèjì ña i tí nó mbe 'de yí nó jì yo.»

²² Ndâ bu 'dakò tí nò náa Jézù njaanga ọ wó nò 'dè ña có tí nò jì ndâ kpo 'duù mì ndâ Jùdèyà tacó à tí ndú a gúku. Tacó ndú hò ní gí máa, ndâ kpo 'duù mì ndâ Jùdèyà eře nje có mì ndú sàà gí máa, 'duù má ùnje éno máa, Jézù a Bìndi-Mbírì gí, 'duù tí nò 'ví 'dò kò wó mí bàndò bà kili ndâ Jùdèyà gí bà ùlù Mbírì káká'i lá. ²³ Nìnò a gbí nderè có tí nò náa ndâ bu 'dakò tí nò gii tooko ta có tí nò 'do muu ndú gí muu wó máa, «Yí me dó 'viì lá. Yo 'vee yí,» nò ká nò.

²⁴ Ndâ kpo 'duù mì ndâ Jùdèyà mà gii 'di kòcò ndâ bu 'dakò tí nó náa Jézù 'vala yí 'do gbí sù ọ nó cee gí, ndú gii tuu tú gí tàkò 'dakò tí nó káká'i. Yí mà gii gí gí, ndú gii 'dè có jì yí máa, «Dè yúco mì lo kùro Mbírì. Tacó à má gítí ze, ze hò ni gí máa, 'dakò tí nó náa wò 'dè có máa, a yí ká njaanga ọ lo nò, a mbe bèè ọ Mbírì.»

²⁵ Káa 'dakò tí nó gii 'visì có jì ndú máa, «Yí má a mbe bèè ọ Mbírì, ye hò bà ñìnò lá. I ñìnó náa ye hò ni gí cuki nó káa ñìnó máa, ye táánò a mbe sù ọ, káa ye kpónó kú zeke'o.»

²⁶ Ndâ kpo 'duù mì ndâ Jùdèyà gii 'vee yí máa, «Yí táánò bàkà mítí ndâ ọ lo nò a ña yeè ye, náa ndú gii njaanga ta tí nò?»

²⁷ Káa 'dakò tí nó gii 'visì có jì ndâ kpo 'duù mì ndâ Jùdèyà máa, «Ye 'dè có tí nó jì yo á kùtáa sàà gí, káa yo sè tù yo lá. Nògí, yo kpónó kú 'vee ndi gbí nje ye máa, ye 'ví 'dè jì yo a ña có ye káká'i? À tí yo a go bà dù tí ndâ mbe tala có mì wó delè?»

²⁸ Ndâ kpo 'duù mì ndâ Jùdèyà bà-i-nò gii 'bità bà no nje ndú gítí 'dakò tí nó ta ña có tí nó náa yí 'dè jì ndú nò. Bìndi ndú gii 'visì có jì yí máa, «Go bà dù tí 'duù mì wó má tí lo, mbe tii wò wálá. Káa à má gítí ze, ze a ndâ 'duù mì Mòze.

²⁹ Ze hò ni gí máa, Mbírì dígísèè 'dè có a i jì Mòze. Káa à má gítí 'dakò tí nó á mì lo nò, ze hò bàndò tí nó náa yí gí 'do tí nó ni lá.»

³⁰ Káa 'dakò tí nó gii 'visì có jì ndâ kpo 'duù mì ndâ Jùdèyà máa, «A có seře! Yí njaanga ọ ye gí, káa yo hò bàndò tí nó náa yí gí 'do tí nó ni lá! ³¹ Ndoò hò ni gí máa, Mbírì sè tù wó gítí ndâ có mì ndâ mbe bàkà vò i lá, yí kú sè tù wó a i gítí ndâ có mì ndâ 'duù ñìnó mbe kú bàkà i jì yí, tí ndâ mbe bàkà go có mì wó tí Mbírì nò. ³² 'Do tí bà 'bità bà suu to tí nó, 'bí 'duù mbe 'di có jé éno máa, 'bí 'duù njaanga ọ 'bí 'duù ñìnó náa à jò yí ta sù ọ 'do gbí yì gí nò wálá. ³³ Káa 'dakò tí nó mbe njaanga ọ ye nò má gí me 'do mì Mbírì lá, yí kùtáa bà 'de wotí bà bàkà i gbaànje wálá.»

³⁴ Ndâ kpo 'duù mì ndâ Jùdèyà mâ giì 'di có tí nò náa 'dakò tí nò 'dè ji ndú nò, ndú giì mòkò yí 'do kùro ndú, ta bà ñonoko yí máa, «À jò wò cùmúú mí gbí vò i, káa wò kù giì bàkà tí lo tí mbe nibà có mì Mbírì ji ze?»

Bà dù tí mbe sú ọ á kùro Mbírì

³⁵ Jézù mâ giì 'de 'dakò tí nò náa yí njaanga ọ wó nò bìndi bà 'di có bà mòkò yí mì ndâ kpo 'duù mì ndâ Jùdèyà 'do kùro ndú, Jézù giì 'vee yí máa, «Wò ùnje gítí 'Viì-mì-'Dakò ta njembí lo gbaànjé gí?»

³⁶ Káa 'dakò tí nò giì 'vee Jézù máa, «'Duù tí nò ta ẹ wó a 'Viì-mì-'Dakò nò a 'di? Tùbà tí wó ji ye kùro, má kózò gi, ye 'ví ù ta nje gítí wó, kpo 'duù.»

³⁷ Jézù bà-i-nò giì 'visì có ji 'dakò tí nò máa, «Wò kù zeke 'duù tí nò ta ẹ wó a 'Viì-mì-'Dakò nò ta ọ lo. À delè kpónó a yí ká kù 'dè có ji wò nò.»

³⁸ 'Dakò tí nò mâ giì 'di có tí nò náa Jézù 'dè ji yí nò, yí giì ìrì ta muungbó wó ya gí bà kaa to á kùro Jézù ta 'bì wó, bìndi yí giì 'dè có ji Jézù máa, «Ye ùnje gí, Mbe tí ye.»

³⁹ Káa Jézù giì 'visì có ji 'dakò tí nò, náa yí njaanga ọ wó nò, máa,

«Ye gí gí muu to tí nó tacó wàa ndâ mbe sú ọ 'ví zeke'o, wàa ọ ndâ mbe ọ 'ví yoo gí.»

⁴⁰ Ndâ mbe kpolo tí tàkìì mì ndâ Jùdèyà ñìnó mbe dù 'dè á ẹgbà tí Jézù ta o tí nò mâ giì 'di có tí nò náa yí 'dè nò, ndú giì 'vee yí máa, «Ze delè ngbá káa ndâ mbe sú ọ?»

⁴¹ Káa Jézù giì 'visì có ji ndú máa,

«Yo kùtàá má a ndâ mbe sú ọ, vò i mì yo bà dù wálá.

Káa yo kù bàkà tí yo tí ndâ mbe ọ,

à má éno, yo ọ tìyò nje ndâ vò i mì yo.»

10

Jézù lòkò'bò có gítí ọ 'duù ñìnó mbe 'vii tí mbe kpolo tí ndâ i-kó-ko

¹ Jézù giì lòkò'bò có ji ndâ 'duù máa, «Mbe 'viì ndùgù tacó bà ẹ gí tà'i mì ndâ i-kó-ko a mbe ngbà tí mbe kùmùkù i mì ndâ 'duù. ² Káa, mbe ẹ gí tà'i co tí nje kèjì ndùgù a cèe mbe kpolo tí ndâ i-kó-ko. ³ Mbe kpolo tí nje kèjì ndùgù mì ndâ i-kó-ko kù njaanga nje kèjì ji yí. Ndâ i-kó-ko delè 'di kòcò wó ni gí. Yí kù tè'è tí ndâ 'dóó i-kó-ko mì wó 'do gbí òkò tí ndâ ñìndi ndâ 'bí 'duù ta ẹ ndú, tacó bà gbà ndú gí sè. ⁴ Yí má njaanga ndâ i-kó-ko 'do gbí ndùgù gí, yí kù tè kùro ndú, bìndi ndú kù ọ ndi wó, tacó ndú 'di kòcò wó ni gí. ⁵ Káa ndâ i-kó-ko bà 'vaaka 'do tí vò 'duù ñìnó náa ndú

hò yí ni lá nó gî. Ndú jé gítí bà ru ndi wó wálá, tacó ndú hò yí ni lá, ndú delè 'di kòcò wó ni ká lá.»

⁶ Jézù lòkò'bò có tí nò ji ndâ 'duù, káa, 'bí 'duù gbaànjé mbe 'di gbí wálá.

⁷ Tacó éno, Jézù gii 'dè có ji ndú ngbárángà'i éno máa, «Ye kù 'dè có ji yo ta yúco máa, ye a njekèjì ndùgù mì ndâ i-kó-ko.

⁸ Ndâ 'bí 'duù ònó 'dáá gî táánò mbe gí gí mì yo kùro bà gí ye nó a ndâ mbe ngbà, tí ndâ mbe kùmùkù i mì ndâ 'duù; tacó éno, ndâ i-kó-ko sè tù tí ndú lá.

⁹ Káa, ye a njekèjì ndùgù. I-kó-ko má rì gí tà'i có a i mì ye, i-kó-ko tí nò 'vala gî.

Yí bà rì gí tà'i ta gbí dii wó ngbárángà'i, yí bà co gí sè ta dii wó ngbárángà'i, yí delè bà 'de i-zó-zò gî.

¹⁰ Mbe ngbà gí ònìndi wó cuki ká gítí nèté bà ngbà i, ta bà ziki ndâ i-kó-ko, ta bà mèèkè'i tí ndú.

Káa ye gí a i tacó wàa ndú 'ví 'de ta 'válá, wàa ndú 'ví 'vala pètèkèè go dó kpâ ta bèmbìlì.

¹¹ Ye a tó mbe kpolo tí ndâ i-kó-ko.

Tó mbe kpolo tí ndâ i-kó-ko a òa mbe kpolo tí ndâ i-kó-ko ònó mbe kù cì á muu ndâ i-kó-ko mì wó ò.

¹² 'Duù ònó mbe kù kpolo tí ndâ i-kó-ko mì 'bí ka wó ká tacó bà pà yê tí wó cuki nó ká kù ò ngèlè jee ndâ i-kó-ko ji kàzà.

Yí má hò sili tí kàzà ngé gî, yí kù ò ngèlè si tàmuu ndâ i-kó-ko ji kàzà kù zèè ndú, delè kù njè gbí ndú jááká-jaaka ta gbí jìlì.

¹³ Yí kù ò ngèlè jee ndâ i-kó-ko ji kàzà tacó yí kù gbà ndú ká tacó bà pà yê tí wó cuki, nèté mì wó ta ndú wálá.

¹⁴ Káa ye a tó mbe kpolo tí ndâ i-kó-ko.

Ye hò ndâ i-kó-ko mì ye ni gî, ndâ i-kó-ko mì ye delè hò ye ni gî.

¹⁵ Ze hò tí ze ni ta ndâ i-kó-ko mì ye, ká go bà hò tí ze ni ta Bu ye.

Ye delè gbì gbí njembí ye gítí ku muu ndú gî.

¹⁶ Ndâ 'bí i-kó-ko mì ye kuu tí, náa ndú kpónó kù dù me ta ndâ ònó ta 'bá muu ndú nó lá.

Káa kózò tí ye bà gí ta ndú gítí ndâ 'bí ka ndú, ndú delè 'ví 'di kòcò ye, wàa ndú 'ví dù 'dáá bà gbèè to,

tacó wàa ye tí mbe kpolo tí ndú 'ví dù káa gbèe 'duù.

17 Bu ye kù dù ta go ye tí wó,
tacó ye ùnje gítí bà cì ye,
wàa ye 'ví 'vala ndi ye káká'i nò gí.

18 À me 'duù ká kù zi ye lá.

À káa ye ká ùnje gítí bà cì ye 'do gbí 'dóó có mì ye gbí muu ye.

Bu ye je wotí bà cì ye go có mì ye gbí muu ye nò ji ye gí.

Yí delè gii je wotí bà 'vala ndi ye á 'do gbí ku ji ye gí.»

19 Có tí nò náa Jézù 'dè nò gii bàkà a 'bè mí gbí òkò tí ndâ Jùdèyà. 20 Ndâ 'duù me mbè gbí òkò tí ndú gii 'dè có ji ndâ 'bí ka ndú máa, «Gbí nderè bà sè tù ndâ 'duù tí ndâ có mì wó wálá. A i ká gbí muu wó! Yì a mbe mâ!» 21 Káa, ndâ 'bí 'duù ñindi ndú gii 'visì có gí tàkò có mì ndâ ka ndú nò máa, «Ndâ có mì wó me go ndâ có mì 'duù ñinó ta i ká gbí muu wó nó lá. 'Duù ñinó ta i ká gbí muu wó nó bà njaanga ro mbe sú ro ta ña kpokèjì ngàyi?»

Ndâ kpo 'duù mì ndâ Jùdèyà bè Jézù gí

22 À ta o tí nò Jèrùzàlémè a o bà kùyà dèrè mítí 'bá-Mbíri. O tí nò gí gbí pì mì cò'o, 23 tacó éno, Jézù gii dù kù wùkù to á tà 'bí i náa à bì yà'bàà éno mí gbí ndùgù 'bá-Mbíri, náa ndâ 'duù kù nì mítí a Tàzo-mì-Sólómònì tí gbolò gbà mì ndâ Jùdèyà. 24 Ndâ Jùdèyà mâ gii ñò yí, ndú gii tí yí jèlè 'dee gí. Bindi ndú gii 'vee yí máa, «Wò bà si ze kù koṛo có sàkàmàà éno yee tí ña o ngàyi? Wò má a Bindi-Mbíri, 'dè ji ze ngbárángà'i!»

25 Káa Jézù gii 'visì có ji ndú máa,

«Ye 'dè có tí nò ji yo sàà gí,
káa a yo ká biya bà 'di gí.

Ndâ seṛè tí nó náa ye kù bàkà ta wotí mì Bu ye nó kù túbà
ji yo máa,

ndâ có mì ye a ndâ yúco;

26 káa, yo biya bà ùnje gítí ye gí,
tacó yo me ndâ i-kó-ko mì ye lá.

27 Ndâ i-kó-ko mì ye 'di kòcò ye ni gí.

Tacó éno, ndú kù ru ndi ye.

Ze ñò tí ze ta ndú ni gí.

28 Gbèe i-kó-ko mì ye bà gíri wálá,

tacó ye je yeè-'válá ñinó mbe cee lá nó ji ndú gí.

Mbe kaa ndú 'do tí ye ta wotí wálá,

29 tacó 'bí 'duù ta wotí tí wó mbe 'vii ta Bu ye tí nó tí
mbe kaa ndú ji ye nó wálá.

À má éno, 'bí 'duù mbe ra ndú tí ríngbá 'do 'bì Bu ye wálá.

30 Ze ta Bu ye a ndâ gbèe 'duù.»

³¹ Ndâ Jùdèyà m̄a giì 'di có tí nò náa Jézù 'dè éno máa, «Ze ta Bu ye a ndâ gbèè 'duù» nò, ndú giì tuṛu díí tacó bà 'vaka ta yí.

³² Káa Jézù giì 'vee ndú máa, «Ye tubà ndâ tó i mbe giì 'do mi Bu ye ji yo me mbè. À má éno, yo kpónó kaa díí tacó bà 'vaka ta ye nò a i tacó ngayi á 'do gbí òkò tí ndú?»

³³ Káa ndâ Jùdèyà giì 'visì có ji yí máa, «Ze kú tuṛu díí tacó bà 'vaka ta wò me tacó bà bàkà ndâ tó i mì lo a go có tí nò gbí nje lo nò lá. Ze bà 'vaka wò a i tacó bà 'dè zu có gítí Mbíṛì. Wò a 'duù, ta ndâ sìlì 'bì lo vô ká go ndâ ñindi ze, káa wò kú bàkà tí lo tí Mbíṛì ta wotí!»

³⁴ Káa Jézù giì 'visì có ji ndú máa, «Bí có kuu gbí wáràgà mì Mbíṛì éno máa, Mbíṛì máa, <Yo a ndâ mbíṛì.>

³⁵ Káa 'véṛè jé gbí wáràgà mì Mbíṛì wálá. Nògí, Mbíṛì nì <mbíṛì> mítí ndâ 'duù tí nó náa yí tí Mbíṛì 'dè có mì wó ji ndú nó gí.

³⁶ Káa, à má gítí bà mīṛi ye, a Bu ye ká cu 'bì wó mítí ye tí 'dóo ñinó mì wó, bìndi yí giì tuu ye gi muu to tí nò.

À má éno, bà 'dè có mì ye éno máa, ye a 'Vii-mi-Mbíṛì, giì 'visì tí gbí tù yo tí bà go Mbíṛì ta ṛa kpokèjì ngayi?

³⁷ Ye má kú bàkà me ndâ nèté mì Bu ye lá, gbí ndeṛè bà ùnje mì yo gítí ye wálá.

³⁸ Ye kú bàkà a ndâ nèté mì Bu ye, káa go bà ùnje gítí ye kpèti má sàà tí yo wálá, yo kùtáà bà ù vòo nje gítí ndâ nèté tí nó náa ye kú bàkà ndú nò, bìndi yo bà ñò ni gí máa, ze ta Bu ye a ndâ gbèè 'duù.»

³⁹ À gbí muu ndâ Jùdèyà ta o tí nò a có bà zèè Jézù, káa giì fa 'do tí ndú gí.

Ndâ mbe kaa ya gí mì Jézù á yì Jòròdáníyà ùnje gítí wó

⁴⁰ Jézù giì dele ndi wó káká'i ya gí tito Jòròdáníyà, á gítí wúngbó to tí nó náa Jòvání táánò sàà dù tí kú caka tí ndâ 'duù nò. ⁴¹ Ndâ 'duù me mbè giì kaa ya gí mì wó kà. Ndâ mbe kaa ya gí mì wó nò giì ùlù yí máa, «Jòvání táánò jé bàkà ndâ seṛè lá, káa ndâ có mì wó táánò náa yí 'dè gítí 'dakò tí nó 'dáá káa yúco.» ⁴² Tacó éno, ndâ 'duù 'do gbí òkò tí ndú me mbè giì ùnje gítí Jézù ta njembí ndú gí.

11

Bà cì Lázàrò

¹ Ta o tí nò si Jézù kuu tìto Jòròdáníyà nò, nò'o gii bàkà 'bí 'dakò tí tó kómbe Jézù ta rẹ wó a Lázàrò, tí nàmì ndá Máraàta ta Màriyà, ta 'bá mì ndú gbí gbata Bètáníyà. (² Nìno a Màriyà tí nó táánò mbe gii yee pò bàà mí tí kò Mbe tí ndoo, bìndi yí gii gbètèkè cee tí ta se muu wó nò.) ³ Ndá nàmì Lázàrò bà-i-nò gii tuu 'duù ta có nò'o tí wó ya tí jì Jézù máa, «Kpóló-kpolo tó 'duù mì lo kàá ta nò'o tí wó, Mbe tí ze.»

⁴ Jézù mà gii 'di có tí nò, yí gii 'visì có máa, «Nò'o tí nò bà zi yí wálá. Nò'o tí nò tí wó nò bà dù tí i mbe si ndá 'duù 'ví ùlù Mbirì. Nò'o tí nò delè ká bà si ndá 'duù 'ví wu gbí 'Vii-mì-'Dakò.»

⁵ Ndá Máraàta ta Màriyà gii je nàmì ndú Lázàrò a ndá tó 'duù mì Jézù. ⁶ Káa ta ndá ña ñinó 'dáá gí, Jézù gii bàkà a sili só á bìndi bà 'di có nò'o tí Lázàrò mì wó má kózò gí, ⁷ yí bà gii 'dè có jì ndá mbe tala có mì wó máa, «Ndoò dele ndi ndoo ya gí Jùdáyà.»

⁸ Káa ndá mbe tala có mì Jézù gii 'vee yí máa, «Mbe nìbà i, ndá 'duù Jùdáyà bàkà có bà 'vaka wò ta díí á dè kuu yáánó nò, káa wò káká'i kpónó máa, wò kù dele ndi lo wúnó ya gí 'bá Jùdáyà?»

⁹ Káa Jézù gii 'visì có jì ndú máa, «Rì kù co ta dú'o, bìndi yí gii ta ta 'dè'o.

À me éno lá?

'Duù má nò nó si rì kuu yaà yí tò kò wó lá, tacó ngba'o kuu tí .

¹⁰ A mbe kù nò nó ta bèbìlì ká kù tò kò wó, tacó ngba'o tacó bà ñò ta to mì wó wálá.»

¹¹ Jézù mà gii lòkò'bò có tí nò jì ndá mbe tala có mì wó gí, yí gii 'dè có jì ndú máa, «Kómbe ndoo tí nó tí Lázàrò nó kù tẹ̀rì. À má éno, ye kù ya gí bà gbà yí 'do tí rì gí yaà.»

¹² Káa ndá mbe tala có mì Jézù gii 'visì có jì yí máa, «Yí má tẹ̀rì gí, gbí diì wó bà da gí, Mbe tí ze.»

¹³ Gbí lòkò'bò tí nò náa Jézù 'dè éno máa, «Lázàrò kù tẹ̀rì» nò éno máa, «Lázàrò cì gí.» Káa ndá mbe tala có mì Jézù ñin di ndú 'di gbí ni lá. ¹⁴ Tacó éno, Jézù gii 'dè gbí jì ndú ngbàrángà'i éno máa, «Lázàrò cì gí. ¹⁵ Káa tàkòcò ye peteke tacó tí yo ma, tacó ye táánò me kà ta o bà cì yí nò lá. À má éno, yo kpónó bà gii ùnje gítí ye ta njembí yo gí. Nògí, ndoo ya gí bà ku wó.»

¹⁶ Káa Tòmázò tí nó náa à kù nì mí tí wó a Njemí nó, gii 'dè có jì sè ndá 'bí ka wó mbe tala có mì Jézù máa, «Ndoò ya gí Jùdáyà ta ndá mbe nìbà i jì ndoo, wàa à má a ku, ndoo 'ví cì ta ndú 'dáá gí.»

Jézù a 'válá tí mbe kù 'vala ndá ku á 'do gbí muu'dú ndú

¹⁷ Jézù yee Bètánìyà si Lázàrò bàkà sili nà'ò mí tà to gî. ¹⁸ ('Bá mì ndâ Lázàrò, Bètánìyà, ká dê ta Jèrùzàlémè.)
¹⁹ Jézù gii yee kà si ndâ Jùdèyà tí nó mbe kaa 'do Jèrùzàlémè ya gí bà wa ku ta ndâ Máraàta ta Màriyà nó ká gbí-gbì kuu bà ku.

²⁰ Máraàta mâ gii 'di có éno máa, Jézù kèjì, yí gii nje nó ya gí bà ù kuro Jézù mí kpokèjì, si Màriyà mí 'bá. ²¹ Ndú mâ gii 'de tí ndú gí, Máraàta gii 'deke tí wó ji Jézù máa, «Wò táánò má kuu to nó, námi ye bà cì wálá, Mbe tí ye. ²² Káa ye ò ni gí máa, wò kpèti kpónó má yù káa ña yè wè 'do mi Mbíri, yí bà je ji wò gí.»

²³ Káa Jézù gii 'visi có ji Máraàta máa, «Námi lo bà a ndi wó gí yaà gí.»

²⁴ Káa Máraàta bà-i-nò gii 'visi có ji Jézù máa, «Ye 'di gbí có mì lo nò gí. Ye ò ni gí máa, yí bà a gí yaà ta o bà 'vala ndi ndâ ku á 'do gbí muu'dú ndú ta ndongbú o wúnò gí.»

²⁵ Káa Jézù gii 'visi có ji Máraàta máa, «Ye a mbe 'vala ndi ndâ ku 'do gbí muu'dú ndú. Ye delè a 'válá.

'Duù má ùnje gítí ye ta njembí wó gí,
 yí kpèti má cì ká cì,
 yí bà 'vala ndi wó gí.

²⁶ Káa wu 'duù ñinó kpónó mbe kù ùnje gítí ye nó jé gí bà cì wálá.

Wò ùnje gítí có tí nò gí?»

²⁷ Máraàta bà-i-nò gii 'visi có ji Jézù máa, «Ye ùnje gí, Mbe tí ye. Ye ùnje gí máa, wò a Bindi-Mbíri, tí 'Viì-mi-Mbíri, tí 'duù tí nó náa Mbíri tuu yí gí muu to tí nó ò.»

Jézù wa gbí

²⁸ Ndâ Máraàta mâ gii 'dè nje ta Jézù cee gí, Máraàta gii dele ndi wó ya gí 'bá, bìnidi yí gii tè'é tí ná'vindi wó Màriyà 'do gbí òkò tí ndâ 'duù gí ndi, bìnidi yí gii 'dè có ji yí ta ngúcó, máa, «Mbe nìbà i gí gí. Káa go bà ò wò kuu tí wó.» ²⁹ Màriyà mâ gii 'di có tí nó, yí gii goonó ya gí mì Jézù ³⁰ á kpokèjì, tí gbèè bándò tí nó náa ndâ Jézù 'de tí ndú ta Máraàta tí ò, si yí yee 'bá lá. ³¹ Ndâ Jùdèyà tí nó mbe gí gí bà ku nó mâ gii ò bà goonó mì Màriyà kù ya gí ta é mì Jézù tí kpokèjì, ndú gii kaa ya gí tàkò wó, tacó ndú kojo có máa, yí kù ya a i gí bà wa gbí á muu'dú.

³² Màriyà mâ gii cu ro wó mítí Jézù, yí gii 'va tí wó mí kuro Jézù, bìnidi yí gii zèè kò Jézù kù wa ta gbí, ta bà 'deke tí wó máa, «Wò táánò má kuu bà-i-nó, námi ye bà cì wálá, Mbe tí ye!»

³³ Jézù mâ gii ò ndâ Màriyà ta ndâ 'duù tí nó mbe kaa gí gí tàkò wó nó kù wa gbí, ré wó gii doo ñuyi ta sé có. Bìnidi

yí gii wo gù woò, má kózò gî, ³⁴ yí gii 'vee ndâ 'duù tí nò máa, «Yo bàkà bàndò mì wó mí ngò?»

Káa ndâ 'duù tí nò gii 'visì có ji yí máa, «Gì gí bà ò , Mbe tí ze.» ³⁵ Ngo-ɾo Jézù bà-i-nò gii 'dù ta bà ò yê ɾo ndâ 'duù tí nò mbe kili mí bà ku nò.

³⁶ Ndâ 'bí Jùdèyà mâ gii ò bà 'dù ngo-ɾo Jézù nò, ndú gii 'bità bà 'dè có gbí òkò tí ndú máa, «Yí zè 'dakò tí nò nìkì ngé ndii gî!» ³⁷ Káa ndâ 'bí 'duù gii dù kú 'vee a 'vé máa, «'Dakò tí nó táánò njaanga ɾo mbe sú ɾo gî. Yí táánò má bà-i-nó, bà 'vala Lázàrò bà kpò yí gî?»

Jézù 'vala ndi Lázàrò 'do gbí muu'dú wó

³⁸⁻³⁹ Jézù mâ gii yee ta ndâ 'duù tí muu'dú gî, Jézù gii wo ndi gù woò káká'i. Bìndi yí gii 'dè có ji ndâ 'duù tí nò máa, ndú te gbolò díí tí nó náa à nè ta nje gùù nó gî. Káa Máraàtá gii 'visì có ji Jézù máa, «'Duù tí nò kpónó volo gî, Mbe tí ye. Tacó à wúnó tí wó tà to a sili nà'ò.»

⁴⁰ Káa Jézù gii 'vee Máraàtá máa, «Ye kùtàá 'dè có ji wò éno máa, wò má ùnje gítí ye gî, wò bà ò wotí mì Mbìrì gii nò lá?»

⁴¹ Ndâ 'duù tí nò mâ gii yèè díí 'do nje gùù gî, Jézù gii zeke'o gí gbìrì. Bìndi yí gii 'deke tí wó ta bà 'dè nìkì maa ji Mbìrì máa,

«Ye 'dè nìkì maa ji wò tacó bà ò bà 'deke tí ye ji wò, Bu ye.

⁴² Ye ò ni gî máa, wò ta o 'dáá gî kú 'di có mì ye.

Káa ye kpónó kú 'dè có ji wò gbí ònó ká tacó tí ndâ 'duù tí nó mbe tí ye 'dee gî nò,

tacó wàa ndú 'ví ù ta nje éno máa,

a wò táánò ká tuu ye.»

⁴³ Jézù mâ gii 'deke tí wó ji Mbìrì cee gî, yí gii tè'é tí Lázàrò ta kòcò wó ngára gí yaà máa, «Lázàrò! Co gí sè!» ⁴⁴ Lázàrò bà-i-nò gii co gí sè ta kábà bà so yí náa à te ta yí mí gbí gùù nò. Bìndi Jézù gii 'dè có ji ndâ 'duù máa, «Yo njaanga ndâ i tí nò á 'do tí wó gî, wàa yo 'ví si yí 'ví ya .»

Ndâ kpo 'duù mì ndâ Jùdèyà toko có gítí bà zi Jézù

⁴⁵ Ndâ 'duù me mbè 'do gbí òkò tí ndâ Jùdèyà tí nó mbe gí gí bà tí ku muu ndâ námì Lázàrò ta o tí nò mbe ò i tí nò náa Jézù bàkà nò gî, gii ùnje gítí Jézù ta njembí ndú gî.

⁴⁶ Káa ndâ 'bí 'duù gbí òkò tí ndú gii ya gí bà 'dè ndi ò i tí nò náa ndú ò nò ji ndâ mbe kpolo tí tàkìì mì ndú tí ndâ Jùdèyà á gbí gbata Jèrùzàlémè.

⁴⁷ Ndâ mbe kpolo tí tàkìì, ta ndâ Kùro ndâ bu-Mbìrì mì ndâ Jùdèyà mâ gii 'di ò có tí nò, ndú gii kili ndâ kpo 'duù gbí gbolò ngbàngà mì ndâ Jùdèyà 'dáá gí. Bìndi ndú gii 'dè có ji ndú máa, «Ndoò kú tèrì, káa 'dakò tí nò kaa ndâ 'duù mì 'do tí ndoo gî ta bà bàkà ndâ kpo-kpò nèté. ⁴⁸ Ndoò má

'dè có éno máa, ndoo si yí ká mí nje ña nèté tí nò mì wó nò, ndâ 'duu 'dáá gí bà gù ùnje ká gítí wó. Káa ña có tí nò má di gbí tù ndâ kpo-kpò 'duu mì ndâ 'duu Rómà, ndú bà gù ñjè gbí ngbàngà tí nó mì ndoo nó gí. Ndú delè bà gù volo 'bá mì ndoo gí. Tacó ndú bà koṛo có máa a ndoo ká le bèrè jì 'dóó 'duu mì ndoo ta muu ndoo.»

⁴⁹ Káa 'bí 'dakò gbí òkò tí ndú, tí Kùṛo ndâ bu Mbíri ta ndoo tí nò, ta rẹ wó a Kàyífà, gù 'visì có jì ndú máa, «Ye ñò goolá yo ñò 'dóó ña i tí nó náa yo 'ví bàkà nó ni lá nò. ⁵⁰ Yo ñò ni lá máa, à ñìkì à bà cì gbèe 'duu muu sè mbè ndâ 'duu á có tí bà 'bu 'bá?»

⁵¹ Kàyífà 'dè có tí nò me 'do gbí muu wó lá. A Mbíri ká wu jì yí, tacó yí a Kùṛo ndâ bu-Mbíri mì ndâ Jùdèyà, máa, yí 'dè có jì ndú éno máa, Jézù kèjì gí bà cì á muu 'bá mì ndú tí ndâ Jùdèyà. ⁵² Káa yí delè bà cì me ká muu 'bá mì ndâ Jùdèyà cuki lá. Yí bà cì tacó bà kili ndâ 'viì mì Mbíri mbe 'vaaka gí nó, wàa ndú 'ví có tí gbèe kpokèjì.

⁵³ 'Do gbí ri tí nò, ndâ kpo 'duu mì ndâ Jùdèyà gù toṛo 'bì ndú mítí to máa, ndâ yì má zi Jézù lá, ndâ yì káká'i bà zi 'bí 'duu muu to tí nó wálá. ⁵⁴ Tacó éno, Jézù káká'i gù nò ta ndi gbí òkò tí ndâ Jùdèyà gbí ngbàa ri lá, ndú gù ya ta ndâ mbe tala có mì wó gí gbí gbata Éfiràmù á nje kángáá nga ngò.

Ndòngbú bà ya Jézù gí bà o bà bàkà tàkùì bà Ndi-ta-muu-ndâ-Ìzìriyéli-mì-Mbíri

⁵⁵ O bà bàkà tàkùì bà 'va mbí o bà Ndi-ta-muu-ndâ-Ìzìriyéli-mì-Mbíri mà gù dooko gí, mbè ndâ Jùdèyà tí nò mbe kaa 'do ndii ya gí gbí gbata Jèrùzàlémè tacó bà pà làyì gítí ndâ vò i mì ndú kùṛo bà zò i-cí-ci ta o tí nò nó ⁵⁶ mà gù ñò Jézù gbí òkò tí ndâ 'duu tí nó gbí ndùgù 'bá-Mbíri nó lá, ndú gù 'bità bà 'vee ndâ 'bí ka ndú máa, «Yo kù koṛo có máa yè? Yí tóó kèjì gí bà líkí'o tí nó wálá?» ⁵⁷ Ndâ Jùdèyà dù kù 'vee ña 'vé tí nò tacó ndâ kpo 'duu, ta ndâ Kùṛo ndâ bu-Mbíri, ta ndâ mbe kpolo tí tàkùì mì ndú tí ndâ Jùdèyà, 'dè có jì ndú sàà gí máa, mbe ñò bà tí Jézù gí 'ví 'dè gí sè, tacó wàa ndâ yì 'ví zèè yí.

12

Màriyà tí nàmì Lázàrò toṛo bàà jì Jézù

¹ Jézù gù dele ndi wó 'do gbí to Éfiràmù ya gí 'bá mì ndâ Lázàrò tí nó náa yí tí Jézù 'vala yí 'do gbí muu 'dú wó nó gbí gbata Bètánìyà, si sè sili gítí o bà Ndi-ta-muu-ndâ-Ìzìriyéli-mì-Mbíri ká vò-nje gbaanjé cuki. ² Yí mà gù yee kà, ndâ 'duu kà gù te wíri mítí wó. A Mára-tà tí nàmì Lázàrò ta

'dè'o tí nò ká kù njèè i-zó-zò ji ndâ Lázàrò ta ndâ wìrì tí nó mbe kili kù zò i ta ndâ Jézù nò.

³ Káa si ndâ 'duù kuu bàndò bà zò i, Màrìyà tí 'bí nàmi Lázàrò, gii te 'bí ña banga pò bàà náa à ñònòkò ta cèè dì, náa yí sù ta mboo me gbolò, á gbí ká'i niki maa éno. Yí gii gbì 'bè'dè-'bè'dè éno míti kò Jézù. Bìndi yí gii toṛo gbí ndí ta tí kò Jézù ta se muu wó. Banga pò bàà tí nó gii yè tà'i ngbúú-ngbu-ngbù gí.

⁴ Káa Júdà Ìsikàriyótè, tí 'bí mbe tala có mì Jézù gbaànjé, tí 'duù tí nó mbe gii ba ngbù Jézù nó, gii 'vee 'vé ta kpo tàkòcò máa, ⁵ «Áá kùtàá má si banga pò bàà tí nó gí 'dè ta gbolò i, wàa à 'ví ko ta ndâ mbe yè, káa yè?» ⁶ Júdà 'dè có tí nó me tacó máa, có tí ndâ mbe yè kpolo mì wó ma nò lá. Yí 'dè éno, tacó yí a mbe kù kpolo tí ndâ i ñìnó náa à kuu tí nó tacó tí ndú tí ndâ mbe tala có mì Jézù 'dáá gí nò. Káa à gbí muu wó éno máa, má wálá wàa Màrìyà ta o tí nó 'ví sù pò bàà tí nó gí 'dè ta gbolò i, wàa yí 'ví kaa gí tí a i ji yí tí mbe kpolo tí gálá, tacó wàa, yí 'ví po ta tí á gítí mīrì yí, tacó yí a mbe ngbà.

⁷ Káa Jézù gii 'visì có ji Júdà máa, «Pà nje niù tí nó lá. Yí kpolo nò a tí bàà tí nó míti kútí ye, tacó wàa à 'ví gii duu ta ye. ⁸ Ndâ mbe yè bà dù ta o 'dáá gí kuu gbí òkò tí yo, káa yo bà 'de ye ta o 'dáá gí wálá.»

⁹ Ndâ Jùdéyà me mbè mà gii 'di có éno máa, Jézù kuu gbí gbata Bètáníyà, ndú gii kaa ya gí bà ñò yí. Á gbí muu ndú ta o tí nó me káa có bà ya gí bà ñò Jézù cuki lá. Ndú ya kpolo ma a i tacó bà ñò Lázàrò, tí 'dakò tí nó náa Jézù 'vala yí 'do gbí muu'dú wó nò. ¹⁰ Tacó éno, ndâ Kùṛo ndâ bu-Mbìrì mì ndâ Jùdéyà gii toko có mì ndú éno máa, à 'ví zi Lázàrò delé gí. ¹¹ Tacó nderè bà ùnje mì ndâ Jùdéyà gítí Jézù si ndâ yí mí to 'dáá 'do ká gbí có bà 'vala yí.

Bà rì Bìndi-Mbìrì gí gbí gbata Jèrùzàlémè

¹² Jézù gii 'bì nó ta 'bí yé bìndi bà te wìrì míti wó mì ndâ 'duù Bètáníyà kù ya gí Jèrùzàlémè. Ndâ mbè ndâ Jùdéyà tí nó mbe tí mí bà o bà waa mbelè a Jèrùzàlémè nó mà gii 'di có éno máa, Jézù tí kpokèjì kèjì 'do Bètáníyà gí Jèrùzàlémè, ¹³ ndú gii saaka ndâ kpâ-lígì, bìndi ndú gii zèè ta ndi 'bì ndú kù ya tí gí bà ù ta kùṛo Jézù. Jézù mà gii yee gí, ndú gii 'bità bà tò kù ta líkí'o máa,

«Òsánà!» (Gbí éno máa, «'vala ze!»)
«Mbìrì 'ví si gbolò gba mì ndoo tí ndâ Jùdéyà,
tí mbe gí ta rẹ wó tí Mbìrì.»

¹⁴ Jézù ta o tí nó kù o a ngbú 'vii-kècè, a go có tí nó náa a cu mí gbí wàràgà mì Mbìrì éno máa,

15 «Ndâ mbe sî 'bá pí gú Ziyónì á Jèrùzàlémè,
yo cì gúku lá!

Yo nò gbolò gba mì yo kpokèjì pí ngbú 'viì-kècè zô,» nô!

16 Ndâ mbe tala có mì Jézù 'di gbí ndâ i tí nò ta o tí nò gbaànjé lá, káa à mâ gii te Jézù mí pí jàlàmbà mì Mbíri lé gí, mbí ndú bà gii 'va tí éno máa, à cu có gítí ndâ i tí nò á mí gbí wáràgà mì Mbíri gí.

17-18 Ndâ 'duù me mbè kaa ta o tí nò ya gí bà ù kùro Jézù, tacó ndâ 'duù tí nó náa Jézù táánò tè'é tí Lázàrò 'do gbí muu'dú wó bìndi yí gii 'vala yí si mítí ndú nó, ká dità ndâ có ònó náa ndú 'di ta tù ndú nó, ta ndâ i ònó náa ndú nò ta ro ndú nó, ji ndâ 'duù. 19 Ndâ mbe kpolo tí tàkìi mì ndâ Jùdéyà mâ gii nò éno, ndú gii 'bità bà 'dè có gbí òkò tí ndú máa, «Yo wálá nò ndi yo nò gí? Ndoò bà je bà i tí wó káká'i wálá! Yo nò ndâ 'duù kpónó tè 'dáá gí tàkò có mì wó gí!»

Ndâ 'bí Ìgìrìgì pà bà tí Jézù

20 Ndâ 'bí Ìgìrìgì mbe gí gí Jèrùzàlémè tacó bà bàkà i-Mbíri ta o bà bàkà tàkìi bà Ndi-ta-muu-ndâ-Ìzìriyéli-mì-Mbíri nò, 21 gii ya gí mì Filípò tí 'bí mbe tala có mì Jézù, ta 'bá mì ndú gbí gbata Bètisàyidà á gbí to Gàliléyà. Bìndi ndú gii 'dè có ji yí máa, «Go bà 'dè có ta Jézù kuu tí ze, kpo 'duù.» 22 Filípò bà-i-nò gii 'dòkò ndi có mì ndâ Ìgìrìgì tí nò ji Àndèréyà, tí 'bí ka wó mbe tala có mì Jézù. Bìndi ndú gii ya ta yí gí bà 'dè có ji Jézù.

23 Káa Jézù gii 'visì có ji ndú máa,
«O bà te 'Vii-mì-'Dakò gí pí jàlàmbà kpónó gí gí.

24 Ye kù 'dè có ji yo ta yúco máa,

à má 'va nji cù mí tà to wàa yí 'ví kù ndi wó lá,
nji cù tí nò bà dù ká tí gbèe nji cù dúú bà ya tí .

Káa gbèe nji cù tí nò má ku gí,

àá bà waa 'do bà-i-nò a muu cù ta nji cù tí jùrù'bùù.

25 'Duù ònó ta líkí bà 'vala muu to nó tí wó nó kù gíri a mīri wó.

Káa 'duù ònó mbe kù kì nje mbíri wó gítí bà 'vala muu to tí nó tacó tí ye nó

ká kù kpolo tí mīri wó gítí 'válá ònó mbe cee lá nô.

26 Go bà dù tí bòò mì ye má kuu tí 'duù,

yí 'ví gí gí bà ru ndi ye.

Tacó wàa ze 'ví dù ta bòò mì ye tí gbèe bàndò.

'Duù má dù tí bòò mì ye,

Bu ye bà tègàrà 'duù tí nò gí.

Jézù 'dè có gítí ku mì wó

27 Káa ye kpónó nò 'dóó có tí nó náa ye 'ví 'de ji yo nó lá, tacó njembí ye kù mú-mù.

Ye 'ví 'deke a tí ye ji Bu ye máa,
 yí 'vala ye 'do kùro vò o tí nó kèjì nô?
 Káa dú nderè bà gí ye gí muu to tí nó táánò
 a i tacó bà dù á nje vò o tí nó nó!

28 Áá Bu ye,
 túbà wotí mì lo ji ndâ 'duù!
 Túbà tí lo tí cèè 'duù ji ndú!»

Jézù má gii 'dè có tí nó yee to gí, ndâ 'duù gii 'di kòcò 'duù kú 'dè có 'do gbíri máa, «Ye táánò túbà wotí mì ye ji ndú gí, káa ye kèjì gí bà túbà ji ndú káká'i.»

29 Ndâ 'bí 'duù 'do gbí òkò tí ndâ mbè kú rò tíyò ta règbà tí Jézù nó gii 'dè gítí kòcò 'duù tí nó náa ndú 'di kú 'dè có 'do gbíri nó máa, «A ngbàngbàri ká kú baraka i!» Káa ndâ 'bí 'duù òndi ndú gii 'dè có máa, «A basilì mì Mbíri ká kú 'dè có ji Jézù.»

30 Káa Jézù gii 'visì có ji ndâ 'duù tí nó máa, «Kòcò 'duù tí nó kú 'dè có me tacó tí ye lá. Yí kú 'dè có a i tacó tí yo.

31 O bà òò 'bè gbí òkò tí ndâ yúcó ta 'vèrè mí ndâ 'duù yee kpónó gí.

À kpónó nó a o bà tòò Gba-to-tí-nó 'do pí jàlàmbà gí.

32 Káa ye, à má gbì ye mítí njèèkpè mú gí,
 ndâ 'duù muu to tí nó bà kili 'dáá gí gí gí mì ye.»

33 Jézù 'dè có tí nó tacó bà túbà òa ku tí nó á kèjì gí bà zi yí nó ji ndâ 'duù.

34 Káa ndâ 'duù gii 'vee yí máa, «À nìbà ji ze tí ndâ Jùdèyà 'do gbí wáràgà mì Mòze éno máa, Bìndi-Mbíri bà dù ká dúú bà ya tí. Káa wò kú 'dè ji ze ònó ndii a òa có ngàyi? Máa, áá bà gii gbì 'Viì-mì-'Dakò mítí njèèkpè mú nó! 'Viì-mì-'Dakò tí nó mì lo nó a 'di?»

35 Káa Jézù gii 'visì có ji ndú máa,
 «Sè bà dù Ngba'o ta yo kpónó ká nji'dí.
 Nògí, yo nó nó si Ngba'o kuu tí nó,
 tacó 'dí'di'o kpokèjì gí bà gbo yo,
 káa mbe kú nó nó gbí 'dí'di'o
 òò to tí nó náa yí ya gítí nó ni lá.

36 Yo ùnje ta njembí yo gítí Ngba'o kpónó si Ngba'o ká kuu tí nó,
 tacó wàa, yo 'ví dù tí tí ndâ 'viì mì Ngba'o.»

Jézù má gii yee nje có mì wó gí, yí gii fa ya gí bà ngùù tí wó 'do tí ndâ 'duù gí.

Ndâ Jùdèyà biya bà ùnje gítí Jézù gí

37 Ndâ Jùdèyà òò òa ndâ tende serè tí nó náa Jézù bàkà cúú-cu-cú gbí ndâ o tí nó nó ta rò ndú ngbàrángà'i gí, káa, ta ndâ òa ònò 'dáá gí, ndú gii biya bà ùnje gítí Jézù gí.

38 Go có tí nó náa Ìzáyà tí mbe 'dòkò có mì Mbířì 'dè sàà éno, máa,

«A 'di ká 'di ndâ có mì lo náa ze kù 'dòkò nó, Mbe tí ye?

A 'di ká ùnje gítí ndâ serè tí nó náa wò tí Mbířì,

tí Mbe tí ye kù bàkà mí kùro ndâ 'duù nó?» nô.

39 Bà ùnje gítí ndâ có mì Mbířì ta ndâ nèté mì Mbířì gbí ndâ o tí nó dú kpò ndâ 'duù gí, a go 'bí có tí nó náa Ìzáyà 'dè káká'i éno máa,

40 «Mbířì yoo ọo ndâ 'duù gí.

Yí delè gii biya bà je muu ji ndú gí.

Yí bàkà éno tacó yí ọò ni gí máa,

yí kpèti má kpoko ndâ ọo bà ọò i míti muu ndú,

yí delè kpèti má je muu bà koọo có ji ndú,

ndú bà 'visi tí ndú gí mì yí wàa yí 'ví 'vala ndú nó wálá.»

41 Mbířì 'dè có tí nó ji Ìzáyà gítí ngbútù mì ndâ 'duù, tacó Mbířì wu bà ọò ngba Jézù ji yí tí Ìzáyà gí, káa yí kù 'dè có gítí .

42 Kpèti ká éno, ndâ 'duù me mbè 'do gbí òkò tí ndâ kpo 'duù mì ndâ Jùdèyà gii ùnje gítí Jézù gí. Káa, ndú túbà tí ndú gí sè lá, ta gúku máa, ndâ mbe kpolo tí tàkii mì ndâ Jùdèyà bà mò ndâ yí 'do gbí òkò tí ndâ 'duù ta ndi tí ndâ bàndò bà kili ndâ Jùdèyà gí bà ùlù Mbířì gí. 43 Ndú bàkà éno, tacó go bà ùlù ndú mì ndâ 'duù tí ndú ndii go bà ùlù ndú mì Mbířì tí ndú gí.

44 Jézù gii kò-kò ta ndâ có mì wó ji ndâ 'duù 'dáá gí ngbárángà'i éno máa,

«'Duù má ùnje gítí ye gí,

yí kù ùnje tí nó me ká gítí ye cuki lá.

Yí kù ùnje a i gítí mbe tuu ye.

45 'Duù mbe ọò ye ta ọo wó gí,

yí delè ọò nó a mbe tuu ye ta ọo wó gí.

46 Ye, tí Ngba'o, gí gí muu to tí nó,

tacó wàa 'duù mbe ùnje gítí ye gí 'ví dù gbí 'dí'di'o káká'i lá.

47 'Duù má 'di ndâ có mì ye,

káa yí má kpolo tí ndú ta njembí wó gbaànjé lá,

à me ye wúnò ká bà waa có míti wó lá,

tacó ye gí me tacó bà waa có míti ndâ 'duù lá;

ye gí a i tacó bà 'vala ndú.

48 Gba mbe waa có míti 'duù ọnó mbe biya ye ta ndâ có mì ye 'dáá gí nó ta ndòngbú o wúnò kuu tí .

Gba tí nó a ndâ có tí nó náa ye ma nô.

49 Àá bà dù éno,

tacó ye kù 'dè có me ta muu ye lá.

Ye kù 'dè a kòcò Bu ye, tí mbe tuu ye.

50 Ye delè ò ni gî máa,
ndâ có mì Bu ye a ndâ có mbe je 'válá ònó mbe cee lá
nó ji ndâ 'duù.

À má éno, ye kù 'dè káa ndi ndâ có tí nó náa a Bu ye ká 'dè
ji ye nô.»

13

Jézù càkà kò ndâ mbe tala có mì wó

¹ Jézù ta o tí nó ò ni gî, máa, o bà ya yì gí mì Bu yì 'do muu to tí nó gí gí, tacó sè ta o tí nó káa lambu o gítí o bà bàkà tàkii bà Ndi-ta-muu-ndâ-Ìzìriyéli-mì-Mbíri. Yí jé waa 'do tí bà zè ndâ 'dóó 'duù mì wó nìkì maa sàà kùro lá. Káa gbí ndòngbú o tí nó, yí gii túbà ji ndú éno máa, yí zè ndú nìkì ta njembí yì gbaanjé.

² Ndâ Jézù ta ndâ mbe tala có mì wó ta 'dè'o tí nó kù zò i, si vò i ònòkò muu Júdá Ìsikàriyótè tí 'vii mì Simónè sàà gí máa yí ba ngbù Jézù. ³ Káa Jézù ò ni gî, máa, Bu yì je wotí bà bàkà ndâ i 'dáá gí ji yì gí. Yí delè gii ò ni gí, máa, yí táánò gí 'do mì Mbíri, káa yì kù gii dele ndi yì ya gí mì Mbíri. ⁴ Tacó éno, yí bà-i-nò gii a gí yaà 'do tí i-zó-zò, bindi yí gii ja wòkò bongo tí nó náa à tí wó nó gí, yí gii paṛa bongo bà toṛo ngo 'do tí i mí ɾè'dè wó. ⁵ Bindi yí gii yee ngo mí gbí 'bí kpálàkà ká'i. Bindi yí gii 'bità bà caka kò ndâ mbe tala có mì wó. Yí má caka kò 'duù ònò gí, yí toṛo ngo 'do tí ta bongo bà toṛo ngo tí nó náa yí paṛa mí ɾè'dè wó nó má kózò gí, yí bà gii 'dòkò gítí kò 'bí 'duù.

⁶ Jézù mâ gii caka kò ndâ mbe tala có mì wó kpòò, yí mâ gii yee tí Piyétòrò, Piyétòrò gii 'vee yí máa, «Wò kèjì gí bà caka kò ye delè, Mbe tí ye?»

⁷ Káa Jézù gii 'visì có ji Piyétòrò máa, «Wò kpónó bà ò ni tí nó náa ye kù bàkà nó ni wálá. Wò bà ò ni a i bindi .»

⁸ Káa Piyétòrò gii 'visì có ji Jézù máa, «Jéé lá! Wò jé gítí bà caka kò ye wálá.»

Káa Jézù gii 'visì có ji Piyétòrò máa, «Ye má caka kò lo lá, gbí éno máa, 'bí i mbe toko ndâ káká'i wálá.»

⁹ Piyétòrò mâ gii 'di có tí nó náa Jézù 'visì ji yí nó, yí gii 'deke tí wó ji Jézù máa, «À má éno, caka me káa ndâ kò ye cuki lá, Mbe tí ye. Caka ndâ 'bí ye ta muu ye delè gí.»

¹⁰ Káa Jézù gii 'visì có ji Piyétòrò máa, «'Duù má caka tí wó gí, gbí nderè bà caka ndâ bà to tí nó náa wò kù 'deke nó wálá, tacó kútí wó 'dáá gí ká ngbárángà'i. Bètí ká tí ndâ kò wó cuki. Kútí yo 'dáá gí ká ngbárángà'i. Yo 'dáá gí. À bè gbí káa 'duù gbaanjé.» ¹¹ Jézù ò 'duù tí nó bà gii ba

ngbù wó nó ni gí. Nìno a gbí nderè có tí nó náa yí 'dè ta có ji Piyétòrò éno máa, «À bè gbí káa 'duù gbaànjé» nò.

¹² Jézù má gii caka kò ndâ mbe tala có mì wó cee gí, yí gii yuu ndi wòkòkò bongo mì wó náa yí ja gí to nó mítí wó káká'i. Bìndi yí gii dele ndi wó gítí i-zó-zò, bìndi yí gii 'vee ndâ mbe tala có mì wó máa, «Yo 'di gbí i tí nó náa ye bàkà ji yo nó gí? ¹³ Ndâ rẹ̀ mì yo náa yo gbí mí muu ye a ndâ rẹ̀ sósò'ò. 'Bí a <Mbe nìbà i,> bìndi 'bí a <Mbe tí ze.> Ndâ rẹ̀ mì yo sósò'ò nó gí, lè lá. À dú nó a ye. ¹⁴ Káa ye tí Mbe nìbà i ji yo, delè tí Mbe tí yo, má caka kò yo gí, gbí go éno máa, yo delè 'ví caka kò yo gbí òkò tí yo. ¹⁵ Ye bàkà éno tacó wàa yo 'ví mèlè ndí. ¹⁶ Ye kù 'dè có ji yo ta yúco, máa:

'bí bòò jé mbe me gbolò ndii mbe tí wó gí nó wálá,
delè 'bí 'vii-tú jé mbe me gbolò ndii mbe tuu yí gí nó wálá.

¹⁷ À má éno, yo má 'di gbí ndâ có mì ye nó gí, bìndi yo 'ví mèlè bà bàkà ndâ i tí nó náa ye 'deke ndú ji yo nó, tàkòcò yo bà peteke ngé ndii gí.

¹⁸ «Ye kù 'dè có mì ye nó me ji yo 'dáá gí lá. Ye nò ndâ 'duù nìno náa ye ruka ndú nó ni gí. Káa kózò tí có tí nó náa à cu mí gbí wáràgà mì Mbíri éno máa, <'Duù tí nó náa ze zò i gbí ká'i ta yí nó bà 'visì muu wó gítí ye> nó 'ví dù tí tí yúco. ¹⁹ Ye kù ci nó a yo, tacó wàa i tí nó má gii bàkà tí, yo 'ví nò tí ni go éno máa, ye a yí tí Bìndi-Mbíri. ²⁰ Ye kù 'dè có ji yo ta yúco, máa:

'Duù má te wíri mítí 'duù nìno náa a ye ká tuu yí nó,
'duù tí nó te wíri a i mítí ye.

Káa 'duù má te wíri mítí ye,
yí te nó a wíri mítí mbe tuu ye.»

Jézù 'dè có gítí bà gii ba ngbù wó mì 'bí mbe tala có mì wó

²¹ Má gii zeke'o, njembí Jézù gii 'bità bà dòmò tí bìndi có tí nó náa yí 'dè ji ndâ mbe tala có mì wó nó tí vò ña nìno. Bìndi yí gii 'dè có ji ndú máa, «Ye kù 'dè ji yo a cèe yúco máa, 'bí 'duù gbaànjé 'do gbí òkò tí yo bà gii ba ngbù ye.»

²² Ndâ mbe tala có mì Jézù má gii 'di có tí nó, nje ndú 'dáá gí gii 'dèè gí. Ndú bà-i-nò gii 'bità bà zeke gbí njìro ndú gbí òkò tí ndú tacó bà nò 'duù tí nó gbí òkò tí ndú náa Jézù 'dè có tí nó gítí wó nò. ²³ Ta o tí nó, 'bí 'duù gbaànjé 'do gbí òkò tí ndâ mbe tala có mì Jézù náa Jézù zè yí nìkì kpolo ma kù ki tí wó a dè rẹ̀gbà tí Jézù. ²⁴ Má gii zeke'o, Piyétòrò gii kì ọ̀ wó ji ka ndú tí nó, máa, yí 'vee rẹ̀ 'duù tí nó náa Mbe tí ndâ yí kù gbí tí kpò gítí wó nó. ²⁵ Ka ndâ Piyétòrò nó bà-i-nò gii tí tí wó mí gbí njembí Jézù, bìndi yí gii 'vee yí máa, «Wò kù nì a 'di, Mbe tí ze?»

26 Káa Jézù gii 'visì có gí tàkò 'vé mì mbe tala có mì wó nò, máa, «A 'duù tí nó náa ye kpónó bà too yâ ta kô, bìndi ye 'ví je ji yí nô.» Jézù ngé bà-i-nò gii kùtù kô, bìndi yí gii too ta yâ, bìndi yí gii je ji Júdá tí 'viì mì Simónè Ìsikàriyótè.
27 À káa póó bà je kô tí nó mì Júdá 'do 'bì Jézù, Gba-vò-i gii gèè bè wó mí muu Júdá gí. Bìndi Jézù gii 'dè có ji Júdá máa, «Ngo've tí lo! Bàkà i tí nó ta go bà bàkà tí lo nò gálá.»

28 Káa ta o tí nó, 'bí 'duù gbaànjé gbí òkò tí ndâ mbe tala có mì Jézù mbe 'di gbí nderè có tí nó náa yí 'dè ji Júdá nò wálá. 29 Ndâ 'bí 'duù gbí òkò tí ndú gii 'bità bà koṛo có máa, Jézù kù 'dè a có ji Júdá máa, yí ya gí bà sì ndâ i ji ndâ yì gítí gbolò o, káa à má me éno lá, yí kù tuu a yí, máa, yí ya gí bà sì ndâ i tacó tí ndâ mbe yê. Ndú koṛo ṛa có tí nó tacó Júdá a mbe kpolo tí ndâ i mì ndú 'dáá gí.

30 Júdá zèè káa kô tí nó náa Jézù too ta yâ ji yí nó 'do 'bì Jézù gí, bìndi yí ngé gii co gí sè ta bèbìlì tí nó.

Jézù 'dè có gítí bà 'boo yí mì Piyétòrò

31 Júdá mâ gii njè nó gí, Jézù gii 'dè có ji sè ndâ mbe tala có mì wó máa,

«Ìjínó kpónó a o bà gii ùlù 'Viì-mì-'Dakò ká nô;
njìnó kpónó delè a o bà ùlù Mbíṛì mì 'Viì-mì-'Dakò ká nô.

32 'Viì-mì-'Dakò má gii ùlù Mbíṛì gí,
Mbíṛì delè bà gii ùlù 'Viì-mì-'Dakò ta njembí wó
gbaànjé;

Mbíṛì kpónó-kpónó kèjì gí bà ùlù 'Viì-mì-'Dakò.

33 Sè o bà dù ye ta yo me njí'dí gí, ndâ 'viì mì ye.

Yo bà gii pà bà tí ye,

káa wotí bà ya gítí bàndò tí nó náa ye kù ya gítí nó bà
dù tí yo ta kpéétí yo wálá,

ká go có tí nó táánò sàà náa ye 'dè ji ndâ Jùdéyà nô.

34 Ye kù 'dè ngú có ji yo, máa,
yo zè tí yo gbí òkò tí yo nìkì maa,
tacó ye zè yo nìkì ma.

Má éno, yo zè tí yo gbí òkò tí yo nìkì maa,
á go bà zè yo mì ye nìkì maa nò.

35 Ndâ 'duù bà ṛò yo ni tí ndâ mbe tala có mì ye
á 'do tí bà zè tí yo gbí òkò tí yo nìkì maa.»

36 Mâ gii zeke'o, Simónè Piyétòrò bà-i-nò gii 'vee Jézù máa,
«Wò kù ya gí kòtì 'di, Mbe tí ye?»

Káa Jézù gii 'visì có ji Piyétòrò máa, «Wotí bà ṛu ndi ye
gítí bàndò tí nó náa ye kù ya gítí nó kpónó tí lo wálá. Wò
bà ṛu ndi ye a i bìndi .»

³⁷ Káa Piyétòrò káká'i gii 'vee Jézù máa, «Wotí bà ɾu ndi lo tí ye kpónó wálá tacó yè? Ye bà sì miɾi ye ji ku á tacó tí lo.»

³⁸ Jézù bà-i-nò gii 'vee Piyétòrò máa, «Wò bà sì miɾi lo ji ku á muu ye? Ye kû 'dè ji wò a cèe yúco mì ye máa, wò wúnó bà 'boo bà ñò ye ni mì lo ta bà ta'ô á kùro kpédélé kò ngù.»

14

Jézù yì ndâ mbe tala có mì wó

¹ Jézù gii tò làmbu 'dê ngo mí njembí ndâ mbe tala có mì wó á bindi bà kaɾa ɾé ndú mì wó ta ɾè bà ya yí 'do tí ndú gí nó, ta bà yì ndú máa,

«Njembí yo 'ví mù gítí có bà ya ye nò lá.

Yo tee njembí yo mití ze ta Mbíri.

² Tacó yê bándò bà dù ndâ 'duù tí á 'bá mì Bu ye wálá.

Yê bándò kùtàá má kuu 'bá mì Bu ye,

ye bà ci yo éno máa,

ye kû ya gí bà 'viindi bándò ù ta ndi yo nò, wálá.

³ Ye má cee ta nèté bà 'viindi bándò ù ta ndi yo gí,

ye bà dele ndi ye gí tacó bà kaa yo ya tí gítí .

Tacó wàa, ndoo 'ví dù ta ndoo á tí gbèe bándò.

⁴ Yo ñò kpokèjì bà ya gítí to tí nò náa ye kû ya gítí nò ni gí.»

⁵ Káa Tòmázò, tí 'bí mbe tala có mì Jézù gbaànjé, gii 'vee yí máa, «Ze ñò ni lá nó káa bándò tí nò náa wò kû ya gítí nò nó, ze bà gii ñò jé káa kpokèjì bà ya gítí , Mbe tí ze?»

⁶ Káa Jézù gii 'visì có ji yí máa,

«Ye a mbe túbà kpokèjì mì Mbíri ji ndâ 'duù;

ye a mbe 'dè yúco ji ndâ 'duù;

ye a ɾèngbó 'wálá ñinó mbe cee lá nô.

'Duù má waa to co tí 'bí tende kpokèjì,

yí bà di mì Bu ye wálá.

⁷ Yo kùtàá má ñò ye ni gí,

yo delè bà ñò Bu ye ni gí.

Káa yo bà ñò yí ni 'do tí kpónó gí.

Yo delè ñò yí ta ɾo yo gí.»

⁸ Filípò bà-i-nò gii 'visì có ji Jézù máa, «Túbà tí Bu lo ji ze, wàa có mì ze 'ví cee gí.»

⁹ Káa Jézù gii 'vee Filípò máa, «Cèe kòndi bà dù ndà ta ndà nó, wò jé nô ñò ye ni lá, Filípò?

'Duù má ñò ye ni gí,

'duù tí nò ñò nò a Bu ye ni gí.

Káa wò gii 'deke tí lo ñinó ji ye máa,

ye túbà tí Bu ye ji wò, tacó yè?

¹⁰ Wò ùnje lá, máa,

- ze ta Bu ye a ndâ gbèe 'duù?
 Ndâ có tí nó náa ye kù 'dè ji yo nó me ndâ 'dóó có mì ye gbí
 muu ye lá.
 A Bu ye tí nó tí mbe tuu ye nó ká kù 'dè có.
 A yí tí Bu ye tí nó náa ze ta yí nje bá gbaànjé nó
 ká kù bàkà ndâ nèté mì wó.
 11 Yo ùnje gítí có tí nó náa ye 'dè ji yo máa,
 'bè gbí òkò tí ze ta Bu ye wálá nò.
 Káa ndâ có mì ye má kù cà gbí tù yo cá-cà,
 yo 'ví ùnje ta vòò rẹ̀ mì ndâ seřẹ̀ tí nó náa ye kù bàkà
 nò.
 12 'Duù mbe tee njembí wó mítí ye ta o 'dáá gí gí,
 bà bàkà ndâ kpo-kpò seřẹ̀ go ndâ ñìnó náa ye kù bàkà
 nó gí,
 yí delè bà bàkà a ndâ kpo-kpò i mbe ndii ndâ ñìnó náa
 ye kù bàkà nó gí,
 tacó ye kù ya gí mì Bu ye;
 13 tacó éno, yo má yù 'bí ña i ta rẹ̀ ye 'do mì Bu ye,
 ye bà je i tí nò ji yo gí.
 Tacó wàa, ndâ 'duù 'ví ùlù ta Bu ye 'do gbí có mì ye tí 'Vii
 mì wó.
 14 Yo má yù i ta rẹ̀ ye,
 ye bà je i tí nò ji yo gí.
 15 Yo má zè ye ñikì maa,
 yo bà kpolo tí ndâ có mì ye gí.
 16 Ye bà 'deke tí ye ji Bu ye,
 wàa yí 'ví tuu 'bí 'duù ji yo tí mbe kpo-gbí-tà-tù yo,
 náa yí bà dù ta yo dúú bà ya tí gí.
 17 'Duù tí nò náa Bu ye bà tuu yí ji yo tí mbe konì yo nò a
 Bèri-mì-Mbíri,
 tí mbe 'dè yúco.
 Ndâ 'duù muu to tí nó bà ùnje gítí wó wálá,
 tacó ndú jé gí bà ò yí ni wálá,
 ndú delè je gí bà ò yí ta ọ̀ ndú wálá.
 Káa yo bà ò yí ni gí,
 tacó yí kẹ̀jì gí bà dù ta yo gbí njembí yo.
 18 Ye bà si yo 'ví jì'vì njo wálá.
 Ye bà dele ndi ye gí gí mì yo gí.
 19 Sè ká njí'dí,
 bìndi ndâ 'duù bà gii ò ye wálá.
 Káa yo bà ò ye gí,
 tacó ku me ndòngbú i ji ye lá.
 À má éno, ku delè bà dù me ndòngbú i ji yo lá.
 20 Yo ta ọ̀ tí nò bà ò ni gí máa,
 ze ta Bu ye a ndâ gbèe 'duù.
 Káa ndoo ta ndoo delè a ndâ gbèe 'duù.

21 'Duù mbe 'di ndâ có mì ye,
 bìndi yí gii kpolo tí ndú gî,
 a mbe zè ye nìkì maa.

Káa 'duù mbe zè ye nìkì maa,
 Bu ye bà zè yí nìkì maa.

Ye delè bà zè yí nìkì maa.

Ye delè bà 'dè gbí tí ye jì yí.»

22 Mâ gii zeke'o, 'bí mbe tala có mì Jézù ta ɾè wó a Júdá,
 me Júdá ñinó tí Júdá Ìsikàriyótè nò lá, gii 'vee Jézù máa,
 «Wò bà túbà tí lo jì ze ta bà muu ze nó, si sè ndâ 'bí 'duù
 mí to, ta ɲa kpokèjì ñgàyì, Mbe tí ze?»

23 Káa Jézù gii 'visì có jì Júdá tí nò máa,
 «'Duù má zè ye nìkì maa,
 yí bà kpolo tí ndâ có mì ye gî.

Káa 'duù má kpolo tí ndâ có mì ye gî,
 Bu ye bà zè yí nìkì maa.

Ze ta Bu ye bà gí gí bà sì 'bá ngbé mí mì ze ta ndú.

24 Ndâ mbe zè ye nìkì lá, kpolo tí ndâ có mì ye lá.

Káa ndâ có tí nò náa ye kú 'dè nò me ndâ có mì ye lá.

Ndú a ndâ có mì Bu ye, tí mbe tuu ye.

25 Ye kú 'dè ndâ có tí nò jì yo kpónó si ndoo a kuu ta ndoo
 nô.

26 Káa a Bèri tí nó náa Bu ye ba gii tuu yí jì yo,
 tí mbe kpo-gbì-tà-tù yo ta ɾè ye nó
 ká bà gí gí bà nìbà ndâ i 'dáá gí jì yo.

A yí delè ká bà gí gí bà 'va mbí yo gítí ndâ có ñinó náa ye
 'dè jì yo 'dáá gí nô.

27 Yo dù ta 'dê njembí yo.

Ye bà je ɲa 'dê njembí tí nó mì ye nó jì yo.

Ye kú je jì yo me go bà je i jì yo mì ndâ 'duù lá.

À má éno, yo 'ví si njembí yo 'ví mù lá.

28 Yo 'di 'do gbí nje ye ta tù yo éno máa,
 ye kú gii ya gî,
 wàa ye 'ví gii dele ndi ye nò gî.

À má éno, yo kùtàá má a ndâ 'duù mbe zè ye nìkì maa,
 líkí'o bà 'di éno máa, ye kú ya gí mì Bu ye nò, bà bàkà
 yo ngé.

Tacó Bu ye a gbolò 'duù ndii ye gî.

29 Ye kú ci nó a yo kùɾo bà bàkà tí mì i tí nó.

Tacó wàa à má gii bàkà tí,
 yo 'ví ù ta nje gítí .

30 O mì ye tacó bà dù kú 'dè có kpòò jì yo wálá,
 tacó Gba-to-tí-nó kèjì.

À kpétí ká éno, wotí mì wó gítí ye wálá.

31 Káa ye kú bàkà go có tí nó náa Bu ye 'dè jì ye nô.

Tacó wàa ndâ 'duù 'ví ò tì ní éno máa,
ye zè Bu ye òkò maa.

Tacó ye delè kù bàkà ndírí ká go có tì nó náa yí 'dè jì ye ò.
«Nògí, yo a gí yaà wàa ndoo 'ví nje nó 'do bà-i-nó gí!

15

Jézù a cèe bè nèbìtì

¹ «Ye a cèe bè nèbìtì,

káa Bu ye a cèe mbe ò ní nèbìtì.

² Yí kù saaka ndâ nè'bì ye òkò mbe ò lá nó 'dáá gí gí 'dè,
bìndi yí gù waaka gàna tì ndâ bè'i á 'do tì ndâ òkò
mbe ò gí nó gí,
si ndú ngbàrángà'i,
tacó wàa ndú 'ví ò tókà'i.

³ Yo kpónó a ndâ ngbàrángà 'duù;
ndâ có mì ye náa ye 'dè jì yo nó
bàkà yo tì ndâ ngbàrángà 'duù sàà gí.

⁴ Yo zèe ye tì kpoò,
wàa ye delè 'ví zèe ta yo tì kpoò.

Yo òkò ní gí máa,
nè'bì mù òkò mbe yaka 'do tì kpo òkò mù gí nó
jé ò mí to ká ta kpéetí wó lá,
sè káa òkò yí má ká kuu tì kpo òkò mù.

Yo delè ká éno,
yo má ta kpéetí yo,
gbí có mì yo bà dù wálá,
sè káa òkò yo má zèe ye tì kpoò.

⁵ Ye a 'dóo kpo òkò bè nèbìtì,
káa yo a ndâ nè'bì bè nèbìtì tì ò.

À má éno, 'bí 'duù gbí òkò tì yo má zèe ye tì kpoò,
wàa ye 'ví zèe yí tì kpoò,
a 'duù tì ò ká bà bàkà tó i tókà'i,
tacó yo má mò tì yo 'do tì ye gí,
yo gí bà bàkà i gbaànjé wálá.

⁶ 'Duù òkò mbe zèe ye tì kpoò lá nó,
go nè'bì mù òkò náa à da 'do tì kpo òkò mù gí 'dè
gí nó.

Ndâ òkò ndâ nè'bì mù tì ò
náa à kù saaka ndú 'do tì kpo òkò mù gí nó má
aanga gí,
à kù kili ndú, bìndi à gù doo ndú ta wu.

⁷ Yo má zèe ye tì kpoò,
wàa ndâ có mì ye 'ví dù gbí njembí yo,
yo má yù i òkò ta go tì yo nó 'do mì Mbírì,
Mbírì bà jè jì yo gí.

- 8 Ndâ 'duù kù ùlù rẹ Bu ye ta o tí nó náa yo má kù bàkà tó
 i,
 tacó bà túbà tí yo máa,
 yo a ndâ mbe tala có mì ye nô.
- 9 Ye kù zè yo nìkì ká go bà zè ye nìkì mì Bu ye.
 À má éno, yo 'ví ne 'do tí ye lá.
- 10 Yo má 'di ndâ có mì ye gî,
 ye bà zè yo nìkì maa,
 á go ñinó náa ye kù 'di có mì Bu ye,
 káa yí kù zè ye nìkì maa nô.
- 11 Ye 'dè ndâ có tí nò jì yo,
 tacó wàa ña líkí'o tí nó á tí ye nó 'ví dù tí yo,
 delè tacó wàa ña líkí'o tí nò 'ví dù tí yo ta ña wálá.
- 12 Có mì ye jì yo éno máa,
 yo 'ví zè tí yo gbí òkò tí yo nìkì maa,
 á go ñinó náa ye kù zè ta yo nìkì maa nô.
- 13 'Duù má ùnje gítí bà cì á muu ndâ kómbe wó,
 gbí éno máa,
 yí zè ndâ kómbe wó tí nò nìkì ta ña wálá.
- 14 Yo má bàkà go ndâ có mì ye nò gî,
 yo bà dù tí ndâ kómbe ye.
- 15 Ye káká'i bà nì bòò mítí yo wálá,
 tacó 'duù 'dè ndâ có kóó mì wó jì bòò mì wó lá.
 Rẹ yo a ndâ kómbe ye,
 tacó ye 'dè gbí ndâ có ñinó náa ye 'di 'do mì Bu ye nó
 'dáá gî jì yo gî.
- 16 À me yo táánò ká gí gí mì ye ta muu yo lá.
 A ye táánò ká ruka yo máa,
 yo dù tí ndâ kómbe ye,
 bìndi ye gii bàkà yo tí ndâ 'duù mbe bàkà ndâ i ñinó
 ta i ká gbí ndú,
 tí ña ndâ i ñinó mbe dù tí ká nó,
 tacó wàa, Bu ye 'ví je ta ndâ i ñinó náa yo yù 'do tí wó
 ta rẹ ye nó 'dáá gî jì yo.
- 17 Ye 'dè ndâ có tí nò jì yo tacó wàa,
 yo 'ví zè ta tí yo gbí òkò tí yo nìkì maa.
- Ndâ 'duù bà sogo ndâ mbe tala có mì Jézù*
- 18 «Ndâ 'duù má kù sogo yo,
 yo 'ví te mí gbí muu yo éno máa, a ngú i nò lá.
 Ndú táánò sogo ye kùro bà sogo yo mì ndú gî.
- 19 Yo kùtàá má a ndâ 'duù mì ndâ 'duù muu to tí nó,
 ndú kùtàá bà zè yo nìkì maa,
 tacó yo a ndâ 'dóó ndâ ñinó mì ndú.
 Káa yo me ndâ 'duù mì ndâ 'duù muu to tí nó lá,

- tacó ye ɾuka yo tí ndâ 'duù mì ye gî.
 Tacó éno, ndâ 'duù kû sogo yo.
 20 Nògí, yo je mbí yo mítí ndâ có tí nó táánò náa ye 'dè ji yo
 éno máa,
 bòò me gbolò ndii mbe tí wó lá nô.
 Ndú táánò má mèèkè'i tí ye gî,
 ndú delè bà mèèkè'i tí yo gî.
 Ndú táánò má 'di có mì ye gî,
 ndú delè bà 'di có mì yo gî.
 21 Káa ndú bà mèèkè'i tí yo á muu ye,
 tacó ndú òò mbe tuu ye ni lá.
 22 Ye táánò má gí lá,
 ye táánò delè má 'dè có ji ndú lá,
 Mbíri bà tù 'bì wó gí tà ɾo ndú máa,
 ndú a mbe bàkà vò i nò, wálá.
 Káa kpokèjì bà kù' bà mì ndú kpónó nè gî,
 tacó ye gí gî,
 tacó ye delè 'dè có ji ndú gî.
 23 'Duù má kû sogo ye,
 yí kû sogo nò a Bu ye.
 24 Ye táánò má bàkà ɲa ndâ kpo-kpò seɾè tí nó
 náa 'bí 'duù jé bàkà sàà kùro lá nó
 mí gbí òkò tí ndú lá,
 Mbíri bà 'dè có gítí ndú wálá.
 Káa ndú òò ndâ i tí nó táánò náa ye bàkà nó gî,
 káa ndú kpòò kû sogo ye,
 ndú delè kû sogo Bu ye.
 25 Si ndú 'ví bàkà éno,
 tacó wàa có tí nó náa à cu mí gbí wáràgà mì ndâ muu-cè
 máa,
 <Ndú táánò sogo ye ta nderè tí wálá,> nó
 'ví dù tí tí yúco.
 26 Ta o tí nó náa mbe kpo-gbì-tà-tù yo tí nó
 náa ye bà tuu yí 'do mì Bu ye,
 tí Bèri mbe kû co tí kpokèjì mì yúco,
 náa ɾèngbó wó 'do tí Bu ye nó, bà gí nó,
 yí bà dù tí mbe ma có tí ye.
 27 Yo delè bà dù tí ndâ mbe ma có tí ye,
 tacó yo dù ta ye 'do tí bà 'bità nèté mì ye yee tí kpónó.

16

- 1 «Ye 'dè ndâ có tí nó 'dáá gí jì yo tacó wàa, njembí yo wúnò
 'ví mù tí gítí ndâ i yé ɾo tí nó
 náa ndâ 'duù kèjì gí bà bàkà mítí yo nó lá.
 2 Ndâ 'duù bà gii mòkò yo 'do gbí òkò tí ndâ 'duù

ta ndi tí ndâ bándò bà kili ndâ Jùdéyà gí bà ùlù Mbírì
gî.

Káa yo 'ví te mí gbí muu yo me káa ònò cuki lá.

Yo te mí gbí muu yo delè éno máa,

'bí o wúnò ká kèjì náa ndâ mbe kù ziki yo ta o tí nò bà
koṛo có éno máa,

ndâ yì kù bàkà a nèté mì ndâ yì kùṛo Mbírì.

³ Ndú bà bàkà ṛa i tí nò,

tacó ndú jé ṛò 'bí 'duù gbaànjé 'do gbí òkò tí ze ta Bu
ye ni lá.

⁴ À má éno, ye kpónó kù kpo nó a gbí-tà-tù yo,

tacó wàa, o bà mèèkè'i tí yo nò má gí wúnò,

mbí yo 'ví 'va tí éno máa,

ye táánò ci yo gítí sàà kùṛo gî.

O bà gí Bèri-mì-Mbírì wúnò

«Ye táánò 'dè ndâ có tí nò jì yo sàà lá,

tacó ndoo kù dù ta ndoo bà gbèe to.

⁵ Káa ye kpónó kù gí ya gí mì 'duù tí nó táánò mbe tuu ye
nò.

Ta ndâ ṛa ònò 'dáá gî,

'bí 'duù gbaànjé 'do gbí òkò tí yo mbe 'vee ye kpónó
éno máa,

«Wò kù ya gí kòtí 'di wè?» nò wálá.

⁶ Káa njembí yo kpónó wálá ta sé có tí nò náa ye 'dè jì yo
nò.

⁷ Káa ye bà nguù yúcó 'do tí yo wálá:

ye kù ya nó tí nò kpolo ma a i tacó tí yo,

tacó ye má ya lá,

mbe kpo-gbí-tà-tù yo tí nò bà gí wálá.

Káa ye má ya gî,

ye bà tuu yí gí tí jì yo.

⁸ Yí má gí gî,

a yí ká bà 'dè có ònò mbe ya gí gbí muu ndâ 'duù
gítí ndâ vò i,

ta 'duù ònò mbe ya jáá nó,

ta bà waa có mì Mbírì.

⁹ Yí kèjì gí bà 'dè có ònò mbe ya gí gbí muu ndâ 'duù gítí
vò i,

máa, bà biya bà ùnje gítí ye mì ndú a vò i.

¹⁰ Yí kèjì gí bà 'dè có ònò mbe ya gí gbí muu ndâ 'duù

gítí 'duù ònò mbe ya jáá nó delè

a i mítí bà ya ye gí mì Bu ye,

bìndi yo bà ṛò ndi ye wálá.

¹¹ Yí kèjì gí bà 'dè có ònò mbe ya gí gbí muu ndâ 'duù

gítí bà waa có mì Mbírì,

tacó Mbíri waa có mítí Gba-to-tí-nó.

12 Ndâ có gbí muu ye tacó bà 'dè jì yo tanga tí lá,
káa wotí tí yo bà dù gítí bà 'di gbí ndú kpónó wálá.

13 À má éno, Bèri-mì-Mbíri,
tí mbe kú co tí kpokèjì mì yúco má gí gí,
a yí ká bà tè kùro yo co tí kpokèjì mì yúco.

Tacó yí bà gí gí bà 'dè me 'dóo có mì wó gbí muu wó lá.

Yí bà gí gí bà 'dè jì yo káa ndâ có ñinó náa yí 'di nô.

Yí bà gí gí bà ma có ndâ i ñinó kèjì nô.

14 Yí kèjì gí bà wu gbí ye jì yo,
tacó yí bà gí gí bà 'dè jì yo 'dáa káa ndâ có ñinó
náa yí 'di 'do mì ye nô.

15 Ndâ có gbí muu Bu ye 'dáa gí káa ndâ có tí nò gbí muu
ye nô.

Ñinò a gbí nderè có tí nò náa ye 'dè tí ta có jì yo éno máa,
yí bà gí gí bà 'dè jì yo 'dáa káa ndâ có mì ye nó ká nò.

16 Tacó yo gaa éno kèjì gí bà nò ye wálá,
yo má gii dù á bìnidi bà ya ye 'do tí yo nò ndi-ndi-ndi
éno,
yo bà gii nò ndi ye káká'i.»

17 Ndâ 'bí mbe tala có mì Jézù mâ gii 'di có tí nò náa yí
'dè jì ndú nò, ndú gii 'bità bà 'vee 'vé gbí òkò tí ndú máa,
«Gbí ña có mì wó náa yí 'dè éno máa, ndoo gaa éno kèjì gí
bà nò yì wálá, má nji'dí kózò gí, ndoo bà gii nò ndi yì nò,
máa yè? Gbí có tí nò mì wó, máa, yì kú ya gí mì Bu yì nò,
máa yè? 18 O tí nò mì wó <gaa> nò a o yè? Ndoò 'di gbí o tí
nò mì wó <gaa> nò lá.»

19 Káa Jézù gii nò ni gí máa, à tí ndú a go bà 'vee yì, tacó
éno, yí gii cu kùro bà 'vee yí mì ndú ta bà 'vee ndú máa,
«Yo kú 'vee 'vé gbí òkò tí yo nò a i gítí gbí có tí nó náa ye
'dè éno máa, <Yo gaa éno bà gii nò ye wálá, yo mâ gii dù
ndi-ndi-ndi éno gí, yo bà gii nò ndi ye káká'i nó?»

20 Ye kú 'dè có jì yo ta yúco máa,
yo bà gii wa ku ta ngo-ro yo,
káa ndâ 'bí 'duù ta líkí'o tí ndú.

Nje yo bà gii zuu ,
káa bà zuu nje yo nò bá 'visì tí tí líkí'o.

21 Niì kú tu nje wó ta o bà mi 'viì,
tacó yí gbí sé'i,
káa 'viì mâ gii tè gí,
bà mbí niì tí nò gii ò tí sé gó-káyì gí ta líkí'o máa,
yì jò 'duù mí muu to gí.

22 Nògí, yo kpónó kú zuu nje yo á go bà zuu nje mbe gó-káyì.
Káa tàkòcò yo bà gii peteke gí,
tacó ndoo bà 'de tí ndoo ta ndoo káká'i gí.

'Bí 'duù mbe volo gbí líkí'o tí nò náa ye bà je ji yo nò, bà dù wálá.

²³ O tí nò má gî gî,
yo bà 'vee ye gítí 'bí i gbaànjé wálá.

Ye kù 'dè có ji yo ta yúcó máa,
Bu ye ta o tí nò bà je ña i ñìnó
náa yo bà yù 'do tí wó ta rè ye nó ji yo gî.

²⁴ Yo yee tí kpónó jé yù i 'do mì Bu ye ta rè ye lá.
Má éno, yo 'bità bà yù i ta rè ye á 'do tí kpónó,
wàa yí bà je ji yo gî.

Tacó wàa yo 'ví dù ta líkí'o tí yo ta 'bí i mbe gboo 'do mì yo wálá.

²⁵ Ye yee tí kpónó kù 'dè có tí nò ji yo ká ta ndâ kpùrù có.
Káa o tí nò náa ye káká'i bà 'dè ndâ kpùrù có ji yo wálá nò,
ká kèjì.

Ye ta o tí nò bà 'dè có gítí Bu ye ngbárángà'i éno ji yo.

²⁶ Ta o tí nò, yo bà gîi yù ndâ i 'do mì Bu ye ta rè ye.
À káká'i me ye ká bà 'deke tí ye ji Bu ye tacó tí yo lá,
²⁷ tacó Bu ye zè yo ñìkì ta rè ye ma.

Bu ye zè yo ñìkì maa nò,
tacó yo zè ye ñìkì maa.

Yo delè gî ùnje gî máa,
ye táánò gî 'do mì wó tí Bu ye.

²⁸ Ye táánò gî gî muu to tí nó 'do mì Bu ye.
Káa ye kpónó kù dele ndi ye ya gí mì Bu ye.»

²⁹ Ndâ mbe tala có mì Jézù bà-i-nò gîi 'visì có ji yí máa,
«Ìyo le! Wò kpónó kù 'dè gbí có ji ze ngbárángà'i. Wò kù 'dè me kpùrù có lá. ³⁰ Ze kpónó ñò ni ngbárángà'i gî, máa, wò ñò ndâ i 'dáá gî ni gî. À má éno, gbí nderè bà 'vee wò mì 'bí 'duù gbí òkò tí ze máa, wò gî 'do kòtí 'di wè nò wálá. Tacó ze kpónó ùnje ta njembí ze gî, máa, wò gî 'do mì Mbirì.»

³¹ Káa Jézù gîi 'vee ndú máa,
«Yo ùnje ta njembí yo gítí ye gî?

³² Yo 'di có tí nó náa ye kù 'dè ji yo nò:

O bà nje gbí yo vóro-voro gî ká kèjì.

O bà 'vaaka yo 'do tí ye gbaànjé-gbaànjé
ya gítí ndâ 'dóó bàndò mì yo si ye ta kpéetí ye, gî sàà gî.

Káa à kpétí ká éno,
ye bà dù me ta kpéetí ye lá.

Ze bà dù ta Bu ye.

³³ Ye 'dè ndâ có tí nò ji yo
tacó wàa, yo 'ví dù ñìkì maa ta rè ye.

Ndâ vò i bà 'de yo muu to tí nó me gbolò,
káa yo 'ví zèè njembí yo,

tacó ye kpò muu ndâ vò i muu to tí nó gî.»

17

Jézù 'deke tí wó ji Mbírì tacó tí ndâ mbe tala có mì wó

¹ Jézù mà gii cee ta bà 'dè ndâ có tí nò ji ndâ mbe tala có mì wó gî, yí gii zeke'o gí gbírì, bìndi yí gii 'deke tí wó ji Mbírì, máa,

«O tí nò gí gî, Bu ye.

À má éno, túbà tí 'Viì mì lo tí mbe wotí ji ndâ 'duù, tacó wàa, 'Viì mì lo 'ví tù ta bà tí lo tí mbe wotí ji ndâ 'duù.

² Wò kaa ndâ 'duù muu to tí nó 'dáá gî mí 'bì wó gî.

À má éno, si yí 'ví je 'válá ñìnó mbe cee lá nó ji ndâ 'duù tí nó náa wò kaa ndú mí 'bì wó nó.

³ Káa rẹ̀ i mbe je 'válá tí nó mbe cee lá nó a bà ñò wò ni tí gbèe Mbírì dú, gii je bà ñò Jézù tí Bìndi lo tí Mbírì náa wò tuu yí nó ni .

⁴ Ye túbà wotí mì lo ji ndâ 'duù muu to tí nó ta bà bàkà nèté tí nó náa wò táánò je ji ye nó, cee gî.

⁵ Nògí, te duù Mítí ye kpónó, Bu ye.

Te duù mítí ye ta bà si ye 'ví ki tí ye dèngècè rẹ̀gbà tí lo á go ñìnó táánò mì ndà á kùro o bà suu to tí nó nó.

⁶ Ye túbà tí lo á ji ndâ 'duù tí nó náa wò ɾuka ndú ji ye á 'do gbí òkò tí ndâ 'duù á muu to tí nó nó gî.

Ndú táánò a ndâ 'duù mì lo, bìndi wò gii kaa ndú ji ye, káa ndú gii 'di có mì lo gî.

⁷ Ndú kpónó ñò ni gî máa, ndâ có tí nó 'dáá náa wò 'dè ji ye nó a ndâ có mì lo.

⁸ Tacó ye 'dè ndi ndâ có tí nó náa wò táánò 'dè ji ye nó ji ndú gî.

Ndú delè gii ùnje gî, máa, à dú nó a ndâ có mbe co 'do gbí nje lo.

Ndú delè gii ùnje gî, máa, ye táánò gí dú 'do ká mì lo.

Ndú delè káká'i gii ùnje gî, máa, à dú káa wò táánò ká tuu ye.

⁹ Ye kpónó kù 'deke tí ye ji wò nó a i tacó tí ndú.

Ye kù 'deke tí ye ji wò me tacó tí ndâ 'duù muu to tí nó 'dáá gí lá.

Ye kù 'deke tí ye ji wò a i tacó tí ndâ 'duù tí nó náa wò táánò kaa ndú ji ye nó.

Tacó ndú a ndâ 'duù mì lo.

¹⁰ Ndâ 'duù mì ye 'dáá gí a ndâ 'duù mì lo.

Ndâ 'duù mì lo 'dáá gí delè a ndâ 'duù mì ye.

Ye kù túbà tí ye jì ndú a i ta ɾè lo.

11 Tacó a ndú ká bà dù á muu to tí nò.

Ye kpónó kèjì gí mì lo.

Ye kpòò me 'duù ta ɾè muu to tí nó lá.

À má éno, kpolo tí ndâ 'duù mì lo

náa wò ɾuka ndú jì ye nó, ta ɾè mì lo,

tacó wàa, có mì ndú gbí òkò tí ndú 'ví dù ká gbaànjé,

á go có mì ndà gbí òkò tí ndà, tó Bu ye.

12 Ye táánò kpolo tí ndú si ze ta ndú bà gbèe to nó a i ta ɾè lo,

tí 'dóó ɾè lo tí nó náa wò táánò gbì mí muu ye nò.

Ye táánò kpolo tí ndú 'dáá gí tí kpòò.

'Duù tí nó gbaànjé gbí òkò tí ndú mbe gɾì'o 'do tí kèjì mì lo nó

gɾì'o 'do ká gbí 'dóó wò muu mì wó,

á go có tí nó gbí wáràgà mì lo tí Mbíri nò.

13 Ye kpónó kèjì gí mì lo,

à má éno, ye kù 'dè ndâ có tí nò jì ndâ 'duù tí nó

náa wò táánò ɾuka ndú jì ye muu to tí nó nó,

tacó wàa ɲa líkí'o tí nó tí ye nó 'ví dù tí ndú delè.

14 Ye 'dòkò có mì lo táánò náa wò 'dè jì ye nó jì ndú gí.

Tacó éno, ndâ 'duù muu to tí nó kpónó kù sogo ndú,

tacó ze ta ndú me ndâ 'duù mì ndâ 'duù muu to tí nó lá.

15 Ye kù 'deke tí ye jì wò me éno máa,

wò 'ví kaa ndú 'do muu to tí nó gí nò lá.

Gbí nderè bà 'deke tí ye jì wò éno máa,

wò 'ví kpolo tí ndú 'do tí Vò-'duù-tí-nò

tí mbe kù eendi ndâ 'duù gítí wò i nò.

16 Tacó ze kpónó ta ndú káká'i me ndâ 'duù

mì ndâ 'duù muu to tí nó lá.

17 Kaa ndú mò gítí kpokèjì mì yúcó,

tacó có mì lo a yúcó.

18 Ye kù tuu ndú ta ndi muu to,

á go bà tuu ye mì lo á gí muu to tí nó.

19 Ye kaa tí ye jì wò á tacó tí ndú,

tacó wàa ndú delè 'ví kaa ta tí ndú jì wò

ta bà co tí kpokèjì mì yúcó.

20 Káa ye kù 'deke tí ye me ká tacó tí ndú cuki lá.

Ye kù 'deke tí ye delè tacó tí ndâ 'duù ɲìnó

bà gíi kaa tí ndú jì ye 'do gbí có mì ndú nò.

21 Ye kù 'deke tí ye, máa,

có mì ndú 'ví dù ka gbaànjé

á go có mì ndà, Bu ye;

có gbí njembí lo ká go có gbí njembí ye,

bìndi có gbí njembí ye ká go có gbí njembí lo.

- Si có mì ndú 'ví dù ká gbaànjé,
 tacó wàa, ndâ 'duù muu to tí nó 'ví ò tí ni éno máa,
 a wò táánò ká tuu ye.
- 22 Ye le bèrè tí nó náa wò le ji ye nó ji ndú gí,
 Ye le ji ndú tacó wàa,
 njembí ndú 'ví dù ká gbaànjé.
- 23 Ye le ji ndú tacó wàa,
 njembí ndoo 'ví dù ká gbaànjé ta ndú.
 Tacó wàa, ndâ 'duù 'ví ò tí ni éno máa,
 a wò táánò ká tuu ye;
 ndâ 'duù delè 'ví ò tí ni éno máa,
 wò zè ndú òkò ká go bà zè ye òkò mì lo.
- 24 Có gbí njembí ye éno máa,
 wò 'ví je bàndò ji ndâ 'duù tí nó náa wò ɾuka ndú ji ye
 nó
 á mí ɾègbà tí ye,
 tacó wàa, ndú 'ví ò ta bà te duù tí ye mì lo,
 tacó wò 'bità bà zè ye òkò maa si ndâ suu to tí nó kálásè,
 Bu ye.
- 25 Wò a 'duù jáá, Bu ye!
 Sè ndâ 'duù muu to tí nó ò wò ni lá,
 káa ye ò wò ni gí.
 Ndâ 'duù tí nó náa wò kaa ndú ji ye nó delè ò ni gí máa,
 a wò táánò ká tuu ye.
- 26 Ye túbà tí lo ngbárángà'i éno ji ndú gí, Bu ye!
 Ye delè kpónó kpòò kù túbà tí lo ngbárángà'i éno ji ndú,
 tacó wàa, ndú 'ví zè tí ndú gbí òkò tí ndú òkò maa,
 á go bà zè ye mì lo òkò maa;
 delè tacó wàa có tí ye 'ví dù gbí njembí ndú.»

18

Bà zè Jézù

¹ Jézù mà gii 'deke tí wó ji Mbíri cee gí, yí gii kaa sè ndâ mbe tala có mì wó ya tí gí gbí 'bí wúngbó jilí mbâ náa à ɾò mí tító 'bí pù njáá náa à kù nì tí a Njáá Kìdòronì, á bindi bà njè nó mì Júdá. ² Káa Júdá tí mbe ba ngbù Jézù ò bàndò tí nó sàà gí, tacó a bàndò náa ndú ya gítí ta ndâ Jézù 'vìlì-'vìlì. ³ Tacó éno, yí gii ja ndâ àsikèrì, ta ndâ mbe kpolo tí 'bá-Mbíri tí nó náa ndâ kpo 'duù mì ndâ Jùdéyà kaa ndú ji yí, máa, yí ya ta ndú gí bà zè Jézù nó, ta ndâ zì'i, ta wu nje kùpò 'bì ndú, ká ndírí gítí bàndò tí nó. ⁴ Jézù mà gii ò ndú kèjì, yí gii co 'do mì ndâ mbe tala có mì wó ya gí kùɾo ndú, tacó yí ò ɾa i tí nó náa ndú kèjì gí bà bàkà ta yí nó ni gí. Ndú mà gii yee tí Jézù gí, Jézù gii 'vee ndú máa, «Yo kù pa a bà tí 'dì?»

⁵ Káa ndú gii 'visì có ji yí máa, «Ze kù pà a bà tí Jézù tí nó mbe gí 'do Názàrètì nò.»

Káa Jézù gii 'visì có ji ndú, si Júdá tí mbe ba ngbù wó kù rò tíyò gbí òkò tí ndú, máa, «Ye a yí.» ⁶ Káa ta o tí nó náa Jézù 'visì ta có ji ndâ 'duù tí nó máa, «Ye a yí» nó, ndú gii yèè ndi ndú 'do tí Jézù gí ndi, bindi ndú gii 'vaka tí to. ⁷ Káa Jézù gii 'vee ndú káká'i máa, «Yo kù pà a bà tí 'di?»

Ndú káká'i gii 'visì có ji Jézù máa, «Ze kù pà a bà tí Jézù tí nó mbe gí 'do Názàrètì nò.»

⁸ Káa Jézù gii 'visì có ji ndú máa, «Ye kùtáá 'dè ji yo gí, máa, ye a yí. Yo má kù pà a ye, yo zèè ye, wàa yo 'ví si sè ndâ 'bí 'duù tí nó 'ví ya .» ⁹ Jézù 'dè có ji ndâ 'duù tí nó mbe gí tacó bà zèè yí nò, máa, ndú si ndâ mbe tala có mì yí 'ví ya , tacó wàa có tí nó náa yí 'dè sàà ji Mbírì éno máa, «Ye bà si 'bí 'duù gbaànjé 'do gbí òkò tí ndâ 'duù tí nó náa wò kaa ji ye nó 'ví gírì lá, Bu ye,» nó 'ví dù tí tí yúcó.

¹⁰ Piyétòrò má gii nò ndâ 'duù tí nó kù nò ta Jézù niki lá, yí bà-i-nò gii ja sizò mì wó 'do gbí foko, bindi yí gii da ta tù 'bí 'dakò gbí òkò tí ndú ta rẹ wó a Málíkù, tí bòò mì Kùro ndâ bu-Mbírì, waa gí. ¹¹ Káa Jézù gii do mítí Piyétòrò máa, «Dele ndi sizò mì lo nò gí gbí foko! Wò koro có éno máa, ye 'ví kònò sé'i go có mì Bu ye lá?»

Bà ya ta Jézù gí kùro Ànà

¹² Ndâ 'duù tí nó náa ndâ kpo 'duù mì ndâ Jùdéyà tuu ndú ta ndâ Júdá gí tàkò Jézù nó gii zèè yí. Ndú má gii ẹre yí gí, ¹³ ndú gii ja yí kpédélé'i ya tí a i gí kùro Ànà tí ká Kùro ndâ bu-Mbírì náa ngáángbá gba mì ndâ Ròmánò mò yí 'do gbí nètè gí, ¹⁴ bindi yí tí ngáángbá gba mì ndâ Ròmánò gii te gè Ànà, tí Kàyifà tí nó tí mbe kpo-gbì-tà-tù ndâ kpo 'duù mì ndâ Jùdéyà éno máa, «À niki a bà cì 'duù gbaànjé á tacó tí mbè ndâ 'duù» nó, mí bindi Ànà.

Kpédélé bà o Piyétòrò 'do tí Jézù

¹⁵ Ndâ Simónè Piyétòrò, ta 'bí ka wó mbe tala có mì Jézù, gii ọrù ndi Jézù yee 'bá mì Ànà. Ndú má gii yee kà, ka Piyétòrò nò gii ọrù ká ngé gí gbí ndùgù, tacó ndú nò tí ndú ta Ànà ni ngbárángà'i sàà kùro gí. ¹⁶ Bindi yí gii 'dè có ji niì tí nó mbe kù kpolo tí njekèjì ndùgù nó, máa, yí si Piyétòrò 'ví ọrù gí gbí ndùgù, tacó Piyétòrò gboo nìndi wó ká mí sè. ¹⁷ Ta o tí nó si Piyétòrò kù gii ọrù gí gbí ndùgù nó, niì tí nó gii 'vee yí máa, «Wò me 'bí mbe tala có mì 'dakò tí nó lá?»

Káa Piyétòrò gii 'visì có ji niì tí nó máa, «Jéé lá! Ye me mbe tala có mì wó lá.»

18 Ta o tí nò, ndâ mbe bàkà nèté 'bá mì Kùro ndâ bu-Mbíri kù u wu á njewu gbí ndùgù. Tacó éno, Piyétòrò mâ gii òrì gí gbí ndùgù gí, yí gii ya kù rò tíyò á rẹgbà wu á mì ndú ta ndú, tacó o tí nò a o cò'o.

Ánà 'vee gbí nje Jézù

19 Ndâ mbe zèè Jézù mâ gii yee ta yí kùro Ánà, Ánà gii 'vee gbí nje Jézù gítí ndâ mbe tala có mì wó, ta ndâ bà nìbà i mì wó. 20 Káa Jézù gii 'visì có ji yí máa, «Ye táánò ta o 'dáá gí kù 'dè có ngbáràngà'i mí kùro ndâ 'duù 'dáá gí. Ye delè táánò kù nìbà i ji ndâ 'duù á gbí ndùgù 'bá-Mbíri, delè ta ndi tí ndâ bándò bà kili ndâ Jùdèyà gí bà ùlù Mbíri. À sósò'ò nò a ndâ bándò bà kili ndâ Jùdèyà 'dáá gí. Ye jé 'dè có mí tà bèngù lá. 21 À má éno, 'vee gbí nje ye lá. 'Vee ndâ 'duù ònó táánò mbe 'di ndâ có mì ye gí nó, waa ndú 'ví 'vanda ndi ndâ có tí nò ji wò.»

22 'Bí kùro ndâ àsikéri tí nó mbe kù kpolo tí 'bá-Mbíri nó mâ gii 'di có tí nò náa Jézù 'visì ji Ánà nò, yí gii ja 'bì wó mí gbí tù Jézù ta kpo tàkòcò. Bìndi yí gii 'vee Jézù máa, «Ìjìnò a cè òa bà 'visì có mì lo ji Kùro ndâ bu-Mbíri ká nò?»

23 Káa Jézù gii 'visì có ji kùro ndâ àsikéri tí nó mbe gbí gbí tù wó nò máa, «Có tí nò náa ye 'dè nò má lè gí, 'dè có ji ndâ 'duù máa, ye 'dè a 'vére. Káa ye má 'dè a yúco, gbí nderè bà gbí ye mì lo a yè?»

24 Ánà mâ gii cee ta bà 'vee gbí nje Jézù gí, yí gii tuu yí gbí wú ya tí ji Kàyífà.

Bà só, ta bà ta'ò bà o Piyétòrò 'do tí Jézù

25 Káa si ndâ àsikéri kù gii ya ta Jézù 'do kùro Ánà gí kùro Kàyífà, 'bí 'duù 'do gbí òkò tí ndâ 'duù tí nó mbe kù u wu ta ndâ Piyétòrò nó gii 'vee yí máa, «Wò me 'bí mbe tala có mì 'duù tí nó gbaànjé lá?»

Káa Piyétòrò gii tò kponje gí, máa, «Ye me mbe tala có mì wó lá.»

26 Bìndi ònò, 'bí bòò mì kùro mì ndâ bu-Mbíri, tí nambe 'dakò tí nó náa Piyétòrò da tù wò waa ta sizo nó, gii 'vee Piyétòrò máa, «Ye kùtáa ò me yo ta yí gbí jìlì mbà lá?»

27 Káa Piyétòrò gii tò kponje gbí ònò ká jé 'vii ta bà kò-kò mì ngù.

Jézù kùro Pilátò

28 Kàyífà mâ gii 'viiki gbí có mì Jézù cee gí, yí gii je yí ta firí dú'o ji ndâ àsikéri, máa, ndú ya ta yí ji Pilátò, tí gbolò 'duù mì ndâ Rómánò ta wotí bà waa có ku míti ndâ 'duù tí wó. Ndâ kpo 'duù mì ndâ Jùdèyà tí nó mbe ko tàkò Jézù ya tí gí 'bá mì Pilátò nó mâ gii yee kà, ndú gii rò ká sè. Tacó

tàkii mì ndâ Pilátò tende, káa ndâ Jùdèyà ta o tí nò kù gee tí ndú bà ya gí tí ndâ bàndò sàkàmàà á kùro bà zò i-cí-ci ta o gbolò o bà bàkà tàkii bà Ndi-ta-muu-ndâ-Ìzìrìyèlì-mì-Mbírì. ²⁹ Pilátò mà gii ò ènò, yí gii co 'do tà'i gí mì ndú sè. Bìndi yí gii 'vee ndú máa, «Yo kpi ngbàngà tí 'dakò tí nó, máa, yí bàkà a yè?»

³⁰ Káa ndú gii 'visì có ji Pilátò máa, «Vò i mì wó má wálá, ze kùtàá bà gí ta yí gí kùro lo bà-i-nó wálá.»

³¹ Káa Pilátò gii 'visì có ji ndú máa, «À má ènò, yo ya gí bà 'dè ngbàngà mì wó nò gbí 'dóó ña kpokèjì bà 'dè có gbí tàkii mì yo.»

Ndâ kpo 'duù mì ndâ Jùdèyà bà-i-nò gii 'visì có ji Pilátò máa, «Ngáángbá gba mì ndâ Ròmánò je wotí bà waa có ku mítí 'duù ji ze gbí tàkii mì ze lá.» ³² (Kponje tí nò bàkà tí gbí òkò tí ndâ Pilátò ta ndâ kpo 'duù mì ndâ Jùdèyà tacó wàa có tí nó náa Jézù 'dè ènó máa, áa bà zi yí ta bà gbi yí mítí ñjèèkpè mù nó, 'ví dù tí tí yúcó.)

³³ Pilátò mà gii 'di bà có mì ndâ kpo 'duù mì ndâ Jùdèyà cee gí, yí gii bala Jézù ya tí gí tà'i mì wó. Bìndi yí gii 'vee yí máa, «Wò a gbolò gba mì ndâ Jùdèyà?»

³⁴ Káa Jézù gii 'visì có ji Pilátò, máa, «Wò kù 'vee nò a 'dóó 'vé mì lo wèè, wò kù 'vee a 'vé bìndi 'bí 'duù?»

³⁵ Pilátò gii 'vee Jézù káká'i máa, «Wò ò ye a Jùdèyà? A ndâ 'dóó nambe lo tí ndâ Jùdèyà, ta ndâ bu-Mbírì mì yo, ká kpi ngbàngà tí lo ji ye. Wò tà bàkà ta ndú a ña yè?»

³⁶ Káa Jézù gii 'visì có ji Pilátò máa, «Ye kùtàá máa gba mì ndâ 'duù á muu to tí nó, ndâ bòò mì ye bà gò ndâ kpo 'duù mì ndâ Jùdèyà 'do tí bà zèè ye gí tí ji wò gí. Káa ye me gba mì ndâ 'duù á muu to tí nó lá.»

³⁷ Pilátò gii 'vee Jézù máa, «À má ènò, wò a gbolò gba, ènò gi?»

Káa Jézù gii 'visì có ji Pilátò máa, «A wò ká 'dè ta nje lo ènó máa, ye a gbolò gba. Káa kpétí ká ènò, ye kì me kí-kì lá. Ñínó táánò a nderè bà jò ye. Ñínó táánò delè a nderè bà gí ye gí muu to tí nó ká nò. Ye gí gí muu to tí nó tacó bà 'dè yúcó ji ndâ 'duù. Ndâ 'duù ñìnò mbe ùnje gítí yúcó gí nó 'dáá gí kù 'di có mì ye.»

³⁸ Pilátò gii 'vee Jézù tí i-'viya máa, «Yúcó mì lo a yè?» Bìndi yí gii co ndi wó káká'i 'do tà'i gí sè mì ndâ kpo 'duù mì ndâ Jùdèyà. Bìndi yí gii 'dè có ji ndú máa, «Ye ò nderè bà waa có mì ye mítí 'dakò tí nó lá. ³⁹ Káa ña i mì yo mbe tè mítí yo gí a ñínó máa, ye ta o gbolò o bà bàkà tàkii bà Ndi-ta-muu-ndâ-Ìzìrìyèlì-mì-Mbírì cóó-cóó kù njaanga 'bí 'duù ñìnò mbe niki tí yo nó 'do gbí zàà ji yo. À má ènò, có mì

yo kpónó máa, ye njaanga gbolò gba mì yo tí ndâ Jùdèyà jì yo?»

40 Ndâ Jùdèyà mâ gii 'di có tí nò náa Pilátò 'dè jì ndú nò, ndú 'dáá gî gii 'visì có jì yí ta kòcò ndú ngéé gí yaà máa, «Njaanga jì ze me 'dakò tí nó lá! À tí ze a go bà njaanga Bàràbà jì ze!» Bàràbà tí nò táánò a wò mbe kùmùkù i mì ndâ 'duù.

19

1 Pilátò mâ gii dele ndi wó gí tà'i á bìndi ba 'dè có mì ndú ta ndâ kpo 'duù mì ndâ Jùdèyà gî, yí gii je Jézù jì ndâ àsikèrì mì wó, máa, ndú ya ta yí, wàa ndú 'ví gbì yí. 2 Ndâ àsikèrì mâ gii yèè ta Jézù 'do kùro Pilátò gí ndii gí, ndú gii paṛa kpeṛè go ké'bí nò, bìndi ndú gii te zékéṛé-zékèṛè mítí muu wó, máa, ñìnò a tàgíyà-gba mì wó, bìndi ndú gii yuu bí-bi bòngò mì ndâ gba mítí wó. 3 Bìndi ndú gii 'bità bà gbì yí, ta bà 'viya yí máa, «Mbírì 'ví si wò, gba mì ndâ Jùdèyà!»

4 Pilátò bà-i-nò gii co ndi wó gí mì ndâ kpo 'duù mì ndâ Jùdèyà, si ndâ àsikèrì mì wó kù mèèkè'i tí Jézù, bìndi yí gii 'dè có jì ndú máa, «Yo ñò nò, ye kpónó kù ya gí bà gí ta 'duù mì yo nò jì yo, tacó ye ñò nderè bà waa có mì ye mítí wó lá.» 5 Ndâ kpo 'duù mì ndâ Jùdèyà mâ gii zeke'o, ndú gii ñò ndâ àsikèrì mì Pilátò yee ta Jézù, ta bí-bi bòngò gba tí wó wùrú-wuru-wùrù, ta tàgíyà-gba náa à paṛaka 'do tí kpeṛè tí muu wó, yee tí ndú gí. Bìndi Pilátò gii 'dè có jì ndú máa, «'Duù mì yo nò.»

6 Ndâ kpo 'duù mì ndâ Jùdèyà mâ gii ñò Jézù, ndú gii 'bità bà pìi kù máa, «Gbì yí mítí njèèkpe mù! Gbì yí mítí njèèkpe mù!»

Káa Pilátò gii 'visì có jì ndú máa, «Yo ya gí bà gbì yí mítí njèèkpe mù, tacó ye ñò 'dóó nderè bà gbì yí mítí njèèkpe mù ñìndi ye lá.»

7 Ndâ kpo 'duù mì ndâ Jùdèyà bà-i-nò gii 'visì có jì Pilátò máa, «'Dakò tí nò kù 'dè có máa, yí a 'Viì-mì-Mbírì, káa à má gbì tàkii mì ze tí ndâ Jùdèyà, yèè gítí 'duù mbe kù 'dè ña có tí nò káa ku.»

8 Pilátò mâ gii 'di có tí nò náa ndâ kpo 'duù mì ndâ Jùdèyà 'dè jì yí nò, gúku gii bàkà yì ndii ñìnó sàà kùro nó gí. 9 Yí mâ gii dele 'do bà-i-nò ya gí tà'i mì wó, yí gii 'vee Jézù máa, «Wò gí 'do kòtí 'di?» Káa Jézù gii rání Pilátò gí. 10 Káa Pilátò gii 'vee Jézù káká'i máa, «Wò wálá biya bà njaa nje lo gí tàkò ye gí? Koṛo muu lo máa, wotí bà njaanga miri lo 'do gbì vò i, ta wotí bà gbì wò mítí njèèkpe mù, 'dáá a i kpátù 'bì ye.»

11 Káa Jézù gii 'visì có jì Pilátò máa, «Áá táánò má me Mbírì ká je wotí tí nò jì wò lá, wò kùtáá bà 'de wotí gítí bà

zèè ye wálá. Ǹǹǹò a nderè có tí nò náa, vò i mì mbe gí ta ye jì wò me tí ta gbolò ndii vò i mì lo gí nò ká nò.»

Bà waa có ku mítí Jézù

12 Pilátò gii bàkà cèè wotí mì wó tacó bà njaanga Jézù á bindi có tí nò náa Jézù 'dè jì yí nò. Káa ndá Jùdéyà gii kpò tí ta bà pìi wo 'várà-'várà gí. Ndú gii 'dè có jì Pilátò máa, «Wò má dò 'bì lo tí 'dakò tí nò gí, wò káká'i me kómbe ngáángbá gba mì ndá Rómánò lá, tacó 'duù mbe kù bàkà tí wó tí gbolò gba kù jòò a gbí gba ta ngáángbá gba mì ndá Rómánò.»

13 Pilátò má gii 'di ña có tí nò náa ndá Jùdéyà 'dè jì yí nò, yí gii njè nó ya gí bà kí tí wó pí jàlambà mì wó náa à te mí pí tìndàà díí gbí ngbàngà mì wó, náa ndá 'duù kù nì mítí a Díí-bà-waa-có, káa ndá Jùdéyà kù nì mítí gbí nje có mì ndú a «Gàbátà.» Bindi yí gii 'dè có jì ndá àsikèrì máa, ndú gí ta Jézù gí kùro yì. Ndá àsikèrì má gii bàkà go có mì wó nò gí, 14 Pilátò gii túbà tí Jézù jì ndá Jùdéyà máa, «Gbolò gba mì yo kuu nô!»

I tí nò bàkà tí ta ɾi dè gítí bà gí gbúru, si ndá 'duù kù 'viindi tí ndú tacó sè sili gítí gbolò o bà bàkà tàkìi bà Ndiita-muu-ndá-Ìzìriyéli-mi-Mbíri ká gbaànjé.

15 Bà túbà tí Jézù mì Pilátò jì ndá Jùdéyà máa, yí a gbolò gba mì ndú nò, gii te mí gbí muu ndú a 'bí ña i go mâ. Tacó ènò, ndú gii tò kù ta kòcò ndú ngéé gí yaà jì Pilátò máa, «Cee o mì 'duù tí nò gí! Gbì yí mítí njèèkpè mù!»

Pilátò bà-i-nò gii 'vee ndú máa, «Có mì yo éno máa, ye gbì gbolò gba mì yo mítí njèèkpè mù, wàà?»

Káa ndá Kùro ndá bu-Mbíri gii 'visì có jì Pilátò máa, «'Bí gbolò gba mì ze á bindi ngáángbá gba mì ndá Rómánò wálá!»

16 Pilátò má gii 'di có tí nò, yí gii je Jézù jì ndú, máa ndú ya gí bà gbì yí mítí njèèkpè mù.

Bà gbì Jézù mítí njèèkpè mù

17 Ndá àsikèrì bà-i-nò gii te njèèkpè mù tí nó náa ndú kù ya gí bà gbì Jézù mítí nó jì yí. Bindi ndú gii co ta yí 'do gbì gbata gí sè, gítí 'bí bàndò náa à kù nì mítí a Kù-'billi-muu-ku. Káa à gbí có mì ndá Jùdéyà kù nì mítí a «Gòlìgátà.»

18 Bindi ndú gii gbì yí mítí njèèkpè mù. Ndú ta gbèe o tí nò gii gbì ndá 'bí mbe ngbà sósò'ò mítí ndá njèèkpè mù delè. Ndú gii sè njèèkpè mù mì 'bí mbe ngbà gbaànjé mí gbí kù'bì, bindi 'bí gbí gálì mì Jézù.

19 Pilátò gii cu có, bindi à gii kpò mítí njèèkpè mù mì Jézù éno máa, «'Jìno a Jézù tí nó tí 'duù Názàrètì, tí gbolò gba mì ndá Jùdéyà nó ká nô.» 20 Ndá Jùdéyà me mbè gii 'deke i tí nó náa Pilátò cu nò, tacó bàndò tí nó náa à gbì Jézù mítí

njèèkpè mû mítí nó me 'dú 'do tí gbata lá, delè tacó Pilátò cu có tí nò gbí ndâ nje có ta'ô: có Jùdèyà, ta có Làtínì, gii je có Ìgírìgì. ²¹ Káa ndâ Kùro ndâ bu-Mbírì gii 'dè có ji Pilátò máa, «Wò kùtáà bà cu me éno máa, yí a gbolò gba mì ndâ Jùdèyà nò, lá. Cu éno máa, <'Dakò tí nó 'dè có táánò máa, yí a gbolò gba mì ndâ Jùdèyà.> »

²² Káa Pilátò gii 'visì có ji ndú máa, «I ñinó náa ye cu gí nò, ye cu gí.»

²³ Ndâ àsikèrì mâ gii cee ta nètè bà gbì Jézù mítí njèèkpè mû gí, ndú gii njèè gbí ndâ bongo bìndi wó nà'ò 'vii ta muu ndú. Káa kpokèji bà njèè gbí 'bí bongo bìndi wó gbaànjé mbe gboo mí to, náa à gò ta banga tí kpáká'dà'i éno, gii kpò ndú gí. ²⁴ Tacó éno, ndú gii 'vii có gbí òkò tí ndú máa, à nìkì máa ndâ yí kì a mbìlì tacó bà ò 'duu ñinó náa áá bà 'va tí tí wó nò, cotí bà yaka gbí. Có tí nò bàkà tí jé ká go có tí nó náa à cu mí gbí wáràgà mì Mbírì máa, «Ndú njèè gbí ndâ bongo mì ye gbí òkò tí ndú. Ndú kì-mbìlì tacó ndâ bongo mì ye» nò.

²⁵ À kù rò tíyò rẹgbà njèèkpè mû mì Jézù ta o tí nó a ndâ Màriyà tí nawu wó tí Jézù, ta ná'vìndí nawu wó tí Jézù, ta 'bí Màriyà tí niì mì 'bí 'dakò ta rẹ wó a Kòlópà, ta 'bí niì delè ta rẹ wó káa Màriyà náa à kù nì mítí wó a Màriyà Màdèlénà tacó 'bá mì ndú gbí gbata Màdálà, ²⁶ ta 'bí mbe tala có mì Jézù náa Jézù zè yí nìkì ngé ndii gí. Jézù mâ gii ò ndâ nawu wó, ta mbe tala có mì wó náa yí zè yí nìkì kpòlo ma nó, yí gii je nje mítí nawu wó máa, «Ìjìnó a 'vii mì lo, niì.»

²⁷ Bìndi yí gii je nje mítí mbe tala có mì wó náa yí zè yí nìkì kpòlo ma nó máa, «Ìjìnó a nawu lo ká nò.» Mbe tala có mì Jézù nò gii 'bìtà bà kpòlo tí Màriyà ká go bà kpòlo tí 'dóo nawu wó ngé 'do ká bà-i-nò.

²⁸ Jézù mâ gii ò ni éno máa, yí cee ta nètè tí nó náa Mbírì tuu yí máa, yí gí gí bà bàkà nó gí, yí gii yù ngo máa, «À tí ye a go ngo,» go có tí nó náa à cu mì gbí wáràgà mì Mbírì nò. ²⁹ Ta o tí nó náa Jézù yù ta ngo nò, zùu-zùu ngo nèbítì ta kàrà díí kuu bà-i-nò. Mâ gii zeke'o, 'bí 'duu gii yuu 'bí kàfòlò i mbe kù njù ngo go kàfò nó mí gbí zùu-zùu ngo nèbítì tí nó, yí gii sè mí nje 'bí kùngbó i, bìndi yí gii ya tee mí nje Jézù. ³⁰ Jézù mâ gii no-no zùu-zùu ngo nèbítì tí nó gbí i tí nó gí, yí gii 'dè có máa, «À cee gí.» Bìndi yí gii mò muu wó gí to, bìndi njembí wó gii kì gí.

³¹ Sè bà ta rì gítí bà 'bìtà o bà wotí gbí tàkì mì ndâ Jùdèyà ta o tí nó ká njí'dí; káa gbèe o bà wotí gbí tàkì mì ndâ Jùdèyà tí nó a gbolò o ndii sè ndâ 'bí ñinó sàà nó 'dáá gí. Tacó éno, ndâ kpo 'duu mì ndú gii ya gí mì Pilátò, bìndi ndú gii 'vee yí máa, yí sí à 'ví cee o mì ndâ 'duu tí nó tí

ndâ njèèkpè mù nò ta bà gbì gbí ndâ sáá kò ndú ki'viki gí, tacó wàa ndâ nambe ndú 'ví jaka ku ndú 'do yaà gí to. Tacó bà si ku ndú mí yaà ta ña gbolò o tí nò á kèjì nò nìkì lá. ³² Pilátò mâ gii ùnje ji ndú gí, ndâ àsikèrì gii ya gí bà gbì ki'viki kùro a gbí kò ndâ 'dakò tí nó sósò'ò náa a gbì ndú mítí ndâ njèèkpè mù seè tí Jézù nò. ³³ Ndú mâ gii ya gítí Jézù, ndú gii 'de yí cì sàà gí. Tacó éno, ndú gii gbì gbí ndâ sáá kò wó ki'viki lá. ³⁴ À káa 'bí àsikèrì ká gii cu Jézù ta 'doò kpírí gí tà kí wó nò. Bìndi mbelè ñònòkò ta ngo gii cì 'do gbí kà tí nò, tacó yí cì sàà gí.

³⁵ Mbe nò ndâ i tí nò ta ɾo wó dìtà có tí nó ji ndoo, tacó wàa, ndoo delè 'ví ù ta nje gítí i tí nó náa yì nò ta ɾo yì gí nò. Có mì wó náa yí 'dè nò a yúco. Yí delè nò ta kpéetí wó ni gí, máa, yì 'dè a yúco.

³⁶ Ndú ki gbèe 'bilì Jézù lá, go có tí nó náa à cu mí gbì wáràgà mì Mbíri éno máa, «Gbèe 'bilì wó ki lá,» nò. ³⁷ 'Bí có delè kuu gbí wáràgà mì Mbíri gítí có bà cu Jézù ta 'doò nò éno máa, «Ndâ Jùdèyà wúnò bà ni <Ze táánò má ni sàà,> tacó tí 'duù tí nó náa ndú cu yí ta 'doò nò.»

³⁸ Jézù mâ gii cì gí, 'bí 'dakò mbe kù tala có mì Jézù gbì kóo ta gúku ndâ Jùdèyà, ta ɾè wó a Jùzépè, mbe gí 'do gbì gbata Àrimatíyà, gii ya gí bà 'vee Pilátò máa, yí si yì 'ví duu ku Jézù. Pilátò mâ gii ùnje gí, ndâ Jùzépè gii ya gí bà te ku Jézù ³⁹ ta Nìkòdémò, tí 'bí mbe kpolo tí tàkìì mì ndâ Jùdèyà mbe ya gí bà 'dè nje ta Jézù ta 'bí bèbilì gbaànjé sàà gí. Nìkòdémò te ta yí ta o tí nò a bàà me gbolò náa à ñònòkò ta yeè tacó bà toɾo mítí ku Jézù, tacó wàa yí 'ví volo lá. ⁴⁰ Ndâ Jùzépè ta Nìkòdémò mâ gii te ku Jézù gí, ndú gii toɾo bàà tí nó náa à ñònòkò ta yeè nó mítí wó. Ndú mâ gii so yí ta bongo go i gbì tàkìì mì ndâ Jùdèyà gí, ⁴¹ ndú gii te yí ya gí bà sii mí gbì ngú gùù náa à duu mí gbì 'bí wúngbó gbo jìlì mù, ⁴² náa à ɾò á dè ta bàndò tí nó náa à gbì yí mítí njèèkpè mù tí nò, si ndâ Jùdèyà kù 'viindi tí ndú gítí o bà wotí gbì tàkìì mì ndú.

20

Jézù 'vala ndi wó 'do gbì muu'dú wó gí

¹ Ta yé bìndi ɾi bà wotí gbì tàkìì mì ndâ Jùdèyà, Màriyà Màdèlènà gii gbo'o si yé kù da'o, tacó bà ya gí bà nò muu'dú Jézù. Yí mà gii yee kà, yí gii 'de à mèrèkè dúi 'do njekèjì 'bá muu'dú gí. ² Yí bà-i-nò gii dele ndi wó ta ngèlè ya gí bà 'dè có ji ndâ Simónè Piyétòrò, ta mbe tala có mì Jézù tí nó náa Jézù zè yí nìkì kpolo ma nó, máa, «Ndú te Mbe tí ndoo 'do gbì gùù gí! Káa ze nò bàndò tí nó náa ndú 'dòkò yí ya tí gítí nó lá.»

³ Ndâ Piyétòrò ta 'bí ka wó mbe tala có mì Jézù nò mâ giì 'di có tí nò náa Màríyà Màdèlénà 'dè ji ndú nò, ndú giì njè ta ngèlè tacó bà ya gí bà òò muu'dú Jézù. ⁴ Ndú 'bì ngèlè gbaànjé, káa ka Piyétòrò giì kpò yí ta ngèlè gí. Yí mâ giì yee kùro kà, ⁵ yí giì mò tí wó gí to. Yí mâ giì zeke'o gí tà 'bá muu'dú 'do sè, yí giì òò káa ndâ bòngò tí nó náa à so ta ku Jézù nó kuu to tà'i. ⁶ Simónè Piyétòrò mâ giì gí 'do ndiì, yí giì rì ká ngé gí tà 'bá muu'dú, bìndi yí giì òò kpâ-bòngò tí nó náa à so ta ku Jézù nó kuu to. ⁷ Bìndi à giì paṛaka kpâ-bòngò tí nó náa à eṛe ta muu wó nó te tende.

⁸ Ka Piyétòrò náa ndú gí ta yí nó mâ giì rì gí tàkò wó tà 'bá muu'dú, yí mâ giì zeke'o, yí giì òò ku Jézù lá. À ngbíí nò a o bà giì ùnje mì wó máa, Jézù 'vala ndi wó 'do gbí muu'dú wó gí, ká nò. ⁹ Tacó ndú jé sàà kùro ùnje gítí có tí nó náa à cu mí gbí wáràgà mì Mbírì éno máa, Jézù bà 'vala ndi wó 'do gbí muu'dú wó nó, lá. ¹⁰ Bìndi ndú giì dele ya gí 'bá mì ndú.

Jézù túbà tí wó ji Màríyà Màdèlénà

¹¹ Káa si ndâ mbe tala có mì Jézù kù giì njè nó, Màríyà Màdèlénà giì rò tíyò dè rẹgbà 'bá muu'dú kù wa gbí. Yí mâ giì mò tí wó gí to kù zeke'o gí tà'i, ¹² yí giì òò ndâ basìlì mì Mbírì sósò'ò ta cé-ce bòngò tí ndú, kù kí tí ndú to á bàndò tí nó náa à te ku Jézù 'do tí gí nò. 'Bí basìlì dù mò gí bà muu wó, bìndi 'bí giì dù mò gí tàngbó wó. ¹³ Bìndi ndâ basìlì tí nó giì 'vee yí máa, «Wò kù wa a yè, niì?»

Káa Màríyà Màdèlénà giì 'visì có ji ndú máa, «Ye kù wa a Mbe tí ye, tacó ndâ 'bí 'duù ja ku wó 'do gbí gùò gí. Káa ye òò bàndò tí nó náa ndú te yí mítí nó lá.»

¹⁴ Màríyà Màdèlénà mâ giì 'visì tí wó á bìndi bà 'dè có tí nò, yí giì òò Jézù, káa yí giì òò Jézù giṛi gí. ¹⁵ Bìndi Jézù giì 'vee yí máa, «Wò kù wa a yè, niì? Wò kù pà a bà tí 'di?»

Káa Màríyà Màdèlénà giì 'visì có ji Jézù máa, «À má a wò ká te yí, túbà to tí nó náa wò te yí mítí nó je, tacó wàa ye 'ví ya gí bà te yí 'do kà gí, bu ye.» Màríyà Màdèlénà 'dè có tí nó tacó yí ta o tí nó kù koṛo có éno máa, Jézù a mbe njí tí nó náa a duu ku Jézù mí gbí nò.

¹⁶ Káa Jézù giì tè'é tí Màríyà Màdèlénà máa, «Màríyà!»

Màríyà Màdèlénà mâ giì 'di bà tè'é tí wó mì Jézù nò, yí giì 'visì tí wó gí mì Jézù, bìndi yí giì ùnje ji yí gbí có Jùdèyà máa, «Ràbónì!» Gbí éno máa, Mbe nìbà i.

¹⁷ Bìndi Jézù giì 'visì có ji Màríyà Màdèlénà máa, «Gàà tí ye lá, tacó ye dele ndi ye ya gí mì Bu ye á gbírì kálásè. Ya a i gí bà 'dè có ji ndâ ná'vìndí ye máa, ye kù ya gí gbírì gí mì Bu ye tí nó tí Bu ndú nò. Wò 'ví 'dè ji ndú delè éno máa,

ye kù ya gí gbírì, gí mì Mbírì tí nó mì ye, á tí Mbírì mì ndú nò.»

¹⁸ Màríyà Màdèlénà bà-i-nò gii ya gí mì ndâ mbe tala có mì Jézù, bìndi yí gii 'dè có ji ndú máa, «Ye nò Mbe tí ndoo!» Bìndi yí gii 'vanda ndi ndâ có tí nó náa Jézù tuu ta yí nó ji ndú.

Jézù túbà tí wó ji ndâ mbe tala có mì wó

¹⁹ Ta bèbìlì mì kpédélé ɾi nèté bìndi ɾi bà wotí gbí tàkìì mì ndâ Jùdáyà tí nò, ndâ mbe tala có mì Jézù gii kili ta bà muu ndú, bìndi ndú gii nè tí ndú mí tà'i ta gúku ndâ kpo 'duù mì ndâ Jùdáyà. Mâ gii zeke'o, ndú bà-i-nò gii 'di kòcò 'duù kù 'dè có ji ndú máa, «Yo dù ta 'dê njembí yo!» ²⁰ Ndú mâ gii zeke'o, nìnó a Jézù ká kù ɾò tíyò gbí òkò tí ndú nò. Bìndi yí gii túbà ndâ kà tí nó kpátù 'bì wó, ta nìnó tà kí wó nó ji ndú. Ndâ mbe tala có mì Jézù mâ gii nò yí, tàkòcò ndú gii peteke gítí bà nò Mbe tí ndú ngé ndii gí.

²¹ Jézù bà-i-nò gii 'dè có ji ndú káká'i máa, «Yo dù nìkì maa. Ye bà tuu yo go nìnó náa Bu ye tuu ta ye nò.» ²² Yí mâ gii 'dè có tí nò ji ndú gí, yí gii òlò woò ta nje wó mítí ndú. Bìndi yí gii 'dè có ji ndú máa, «Yo si Bèri-mi-Mbírì 'ví dù ta yo. ²³ Yo má je à-cee-gí gítí ndâ vò i mì 'duù, gbí éno máa, Mbírì je à-cee-gí gítí ndâ vò i mì 'duù tí nò gí. Káa yo má biya bà je à-cee-gí gítí ndâ vò i mì 'duù gí, gbí éno máa, Mbírì biya bà je à-cee-gí gítí ndâ vò i mì 'duù tí nò gí.»

Ndâ Jézù ta Tòmázò

²⁴ Ta bèbìlì tí nó náa Jézù tù ta bà tí wó ji ndâ mbe tala có mì wó nò, 'bí 'duù gbaànjé á 'do gbí òkò tí ndâ mbe tala có mì wó, ta ɾè wó a Tòmázò, náa ndâ 'duù kù nì mítí wó a Njemí nó, wálá. ²⁵ Yí mâ gii gí si Jézù ya gí, ndâ ka wó gii 'dè có ji yí máa, «Mbe tí ndoo kùtàá túbà tí wó ji ze bìndi lo á tà'i bà-i-nò!»

Káa Tòmázò gii tò kponje có mì ndâ ka wó nò gí. Bìndi yí gii 'visì có ji ndú máa, «Ye má nò ndâ kà bà gbì yí mítí njèèkpè mù, ta kà 'doò tí nó tà kí wó nó, bìndi ye 'ví tee 'bì ye mí gbí ndú lá, ye jé gítí bà ùnje gítí có mì yo nò gbaànjé wálá.»

²⁶ Ta sili vô-nje só bìndi nìnò, Jézù gii túbà tí wó káká'i ji ndâ mbe tala có mì wó si ndú kuu tà gbèè tà'i tí nó náa yí kpédélé'i túbà tí wó ji ndú tí nó, si Tòmázò gbí nìnò kuu tí. Ndâ mbe tala có mì Jézù 'di káa kòcò 'duù kù 'vee ndú máa, «Yo dù ta 'dê njembí yo!» Ndú mâ gii zeke'o, ndú gii nò Jézù kù ɾò tíyò gbí òkò tí ndú. Káa ndâ njekèjì 'dáá gí nè tí ndú ká ngbí-ngbíí á bàndò mì ndú. ²⁷ Jézù bà-i-nò gii tè'é tí Tòmázò, Tòmázò mâ gii gí mí wó gí, yí gii túbà ndâ kà bà gbì yí mítí njèèkpè mù tí nó á tí ndâ kpátù 'bì wó nó ji

yí, máa, «Zeke ndâ kà tí nó á tí ndâ kpátù 'bì ye nô, wàa wò 'ví cu sili 'bì lo mí gbí ndú.» Yí káká'i gii túbà kà 'doò tí nó náa à cu ta yí gbí njè've wó nó ji yí, máa, «Tee 'bì lo mí gbí.» Bìndi yí gii 'dè có ji Tòmázò máa, «Me kpìkì-kpìkì lá, ùnje! À me ye ká nó lá?»

²⁸ Káa Tòmázò gii 'visì có ji yí máa, «Wò a Mbe tí ye! Wò a Mbíri m̀i ye!»

²⁹ Káa Jézù bà-i-nò gii 'visì có ji Tòmázò máa, «Wò wálá ùnje tacó náa wò ò ye ta ɾo lo gí nò? Káa ndâ 'duù ònò mbe ò ye lá, káa ndú ùnje gítí ye gí nó nìkì cotí ndâ mbe ò ye ta ɾo ndú gí.»

Nderè bà cu wáràgà tí nó

³⁰ Jézù bàkà ndâ 'bí serè me mbè ji ndâ mbe tala có mì wó náa à cu có gítí ndú mí gbí wáràgà tí nó lá. ³¹ Káa ndâ ònò náa à cu có gítí ndâ nó a i tacó wàa ndâ 'duù 'ví ù ta nje éno máa, Jézù a Bìndi-Mbíri, tí 'Vii-mi-Mbíri. Delè tacó wàa Mbíri 'ví 'vala ta ndâ 'duù ònò mbe ùnje gítí wó nó ta r̀e wó tí Jézù tí Bìndi Mbíri.

21

Jézù túbà tí wó ji ndâ 'bí mbe tala có mì wó vô-nje só si ndú tàbè'dè kàpá Tibériyà

¹ Jézù gii túbà tí wó ji ndâ 'bí mbe tala có mì wó vô-nje só á bìndi bà túbà ndâ 'bèè kà bà gbì yí mítí njèèkpè mù ji Tòmázò nó á bìndi lambu sili, si ndú kù gò ngo tí kàpá Tibériyà. ² Ndâ mbe tala có mì Jézù vô-nje só náa yí túbà tí wó ji ndú tàbè'dè nò a ndâ Sìmonè Piyétòrò, ta Tòmázò tí nó ta 'bí r̀e wó a Njemí nô, ta Nàtànìyèlè tí nó mbe gí 'do gbí gbata Kánà á Gàliléyà nô, gii je ndâ Jákòmò, ta ná'vindí wó Jòvànì, tí ndâ 'viì mì Zèbìdéyò, gii toko mítí ndâ 'bí mbe tala có mì wó sósò'ò. ³ A Sìmonè Piyétòrò ta bèbìlì tí nó ká 'dè có ji ndâ ka wó máa, yì kù ya gí bà gò ngo. Káa ndâ ka Piyétòrò nò gii 'visì có ji yí máa, ndâ yì bà ya ta ndú. Ndú gii ya gí bà gò ngo ta bèbìlì tí nó kpòò, káa ndú zèè gbèè sè lá.

⁴ Yé má bà gii 'bità bà da o mbòò, ndú gii dù gbí gbà mì ndú kù ò 'duù kù ɾò tíyò a tì gángá ngo. Káa ndú ò 'duù tí nó ni lá. ⁵ Káa 'duù tí nó gii yuu nje wó ji ndú gí ɾo ngo kà máa, «Jìlì ngo bàkà ta yo kà ée wèè, ndâ kómbe ye?»

Káa ndú bà-i-nò gii 'visì có ji 'duù tí nó máa, «Tó i mì ze kàà gbaànjé wálá yò!»

⁶ Káa 'duù tí nó gii 'visì có ji ndú máa, «Yo má ja mbu mì yo nó mí tà ngo mò gí gbí kù'bì mì yo gí kùro gbà, yo bà zèè sè gí.»

Ndâ mbe tala có mì Jézù mâ giì ja mbu go có tí nò náa 'duù tí nò 'dè jì ndú nò, bà ja mbu 'do tà ngo gí gbí gbâ giì kpò ndú gí ta du sè. ⁷ Mbe tala có mì Jézù náa yí zè yí nìkì kpòlo ma nó mâ giì nò ña i tí nò, yí ngé giì nò ni gí máa, 'duù tí nò mbe kù rò tíyò á tì gángá ngo nò a Jézù. Bìndi yí giì 'dè có jì Piyétòrò máa, «À kù rò tíyò ngéé zó a Mbe tí ndoo!»

Piyétòrò mâ giì 'di éno máa ñìnò a Mbe tí ndâ yí ká kù rò tíyò á tì gángá ngo nò, yí giì kaa ndâ kù bòngò mì wó, yí giì paṛaka mí pí ndò bòngò tí nó tí wó náa yí kù 'va ta mbu nô. Bìndi yí giì o 'do gbí gbâ gí tà ngo, bìndi yí giì ya gí mí Jézù, si ndâ ka wó mí gbí gbâ. ⁸ Ndâ ka Piyétòrò giì mereke ndâ sè ta mbu, ndú giì yèè ta gbâ ta ndâ sè gbí mbu jú'bu-ju'bu-jù'bù gí tì ngo, tacó ndú ta o tí nò ya ta gbâ 'do tì ngo me 'dú lá.

⁹ Ndâ mbe tala có mì Jézù mâ giì oloko 'do gbí gbâ gí tì gú, ndú giì nò 'bí sè náa à kù 'bee ta njiìkì wu, ta ndâ kpakuta á tà wu. ¹⁰ Mâ giì zeke'o, Jézù giì 'dè có jì ndú máa, «Yo gí ta ndâ 'bí sè tí nó náa yo zèè kpónó-kpónó nò.» ¹¹ Sìmonè Piyétòrò mâ giì 'di có mì Jézù nò, yí giì ya gí gbí gbâ, bìndi yí giì woo ndâ kpo-kpò sè ta mbu jú'bu-ju'bu-jù'bù gí tì gú, ta gbèè kà gbí mbu wálá.

¹² Bìndi Jézù giì tè'é tí ndâ mbe tala có mì wó máa, «Yo gí gítí i-zó-zò.» Ndâ mbe tala có mì Jézù bà-i-nò giì nò ni gí máa, à kù 'dè có ta ndâ yí nò a Mbe tí ndâ yì, tacó éno, nje ndú 'dáá gí giì 'dèè 'do tí bà 'vee yí éno máa, «Wò a 'di wè?» nò gí. ¹³ Jézù bà-i-nò giì ya gí bà aaka kpakuta 'do tà wu, bìndi yí giì je jì ndú. Bìndi yí giì dele ndi wó ya gí bà gí ta sè jì ndú 'do gbí njiìkì wu gítí kpakuta tí nò.

¹⁴ Ñìnò a bà ta'ò bà túbà tí Jézù jì ndâ mbe tala có mì wó á bìndi bà 'vala ndi wó 'do gbí muu'dú wó.

Jézù 'dè có jì Piyétòrò gítí bà kpòlo tí ndâ rómbo mì wó

¹⁵ Ndâ Jézù ta ndâ mbe tala có mì wó mâ giì zò i cee gí, Jézù giì 'vee Sìmonè Piyétòrò máa, «Sìmonè, 'viì mì Jòvání, wò zè ye nìkì kpò ndâ 'bí ka lo nó gí?»

Káa Piyétòrò giì 'visì có jì yí máa, «Ìyoo, Mbe tí ye, wò ñò ni gí máa, ye zè wò nìkì ma.»

Bìndi Jézù giì 'visì có jì Piyétòrò máa, «À má éno, kpòlo tí ndâ 'viì-rómbo mì ye.»

¹⁶ Jézù káká'i giì tè'é tí Piyétòrò, Piyétòrò mâ giì ùnje jì yí gí, Jézù káká'i giì 'vee yí máa, «Sìmonè, 'viì mì Jòvání, wò zè ye nìkì ma?»

Káa Piyétòrò giì 'visì có jì yí ká go kpédélé ñìnò, máa, «Ìyoo, Mbe tí ye, wò ñò ni gí máa ye zè wò nìkì ma.»

Bìndi Jézù gi 'dè có ji Piyétòrò máa, «Kpolo tí ndâ rómbo mì ye.»

¹⁷ Bà ta'ô ñinó Jézù káká'i gi 'vee Piyétòrò máa, «Sìmonè, 'viì mì Jòvání, wò zè ye ñikì ma?»

Bà ta'ô ñinó, ña gbèe 'vé tí nò gi zèè tí Piyétòrò gí. Bìndi yí gi 'visì có ji Jézù máa, «Wò ñò ndâ i 'dáá ni gí, Mbe tí ye. Wò ñò ni gí máa, ye zè wò ñikì ma.»

Bìndi Jézù gi 'dè ji Piyétòrò káa gbèe có tí nó náa yí 'bità bà 'dè ji yí máa, «Kpolo tí ndâ rómbo mì ye, nò. ¹⁸ Ye kú 'dè có ji wò ta yúcó máa, wò táánò gbí 'viì-'dakò lo má zaa gí, wò kú ya gí bà nò ndô go có mì lo náa à gbí muu lo. Káa si ká kuu gi. Ta o tí nó náa wò bà gi me kpo 'dakò nó, wò bà gi ya'va gbí 'bì lo ji 'bí 'duù, bìndi yí bà gi ere wò gí, bìndi yí gi ja wò ya tí gítí bàndò ñinó náa a gbí muu lo wálá nò.»

¹⁹ Jézù 'dè có tí nó tacó bà túbà ji Piyétòrò máa, yí bà cì a ña ku ñinó mbe si rè Mbíri 'ví wu nò.

²⁰ Bìndi Jézù gi tè'é tí Piyétòrò máa, «Gì gí bà ɾu ndi ye.» Piyétòrò mà gi 'visì tí wó, yí gi ñò mbe tala có mì Jézù tí nó náa Jézù zè yí ñikì kpolo ma, mbe ki tí wó dè rēgbà tí Jézù ta o bà zò i mì ndú ta 'dè'o kuro bà zi Jézù, mbe 'vee Jézù éno máa, «A 'di ká kèji gí bà ba ngbù lo, Mbe tí ye?» nó, kèji gí takò ndú. ²¹ Bìndi Piyétòrò gi 'vee Jézù máa, «Káa a yè ká tí 'dakò tí nó, Mbe tí ye?»

²² Káa Jézù gi 'visì có ji Piyétòrò máa, «Gì gí bà ɾu ndi ye. Ye kpèti má 'dè có ji yí máa, yí dù yee tí o bà gí ye, nètè mì lo gbí a yè?»

²³ Có tí nó náa Jézù 'dè ji Piyétòrò éno máa, «Ye kpèti má 'dè éno máa, yí dù nò yee tí o bà gí ye, ñindi lo gbí a yè wè?» nò gi 'vèè cee gbí tù ndâ mbe tala có mì Jézù 'dáá gí éno máa, à 'dè éno a Jézù máa, mbe tala có mì yí nò bà cì wálá. Káa Jézù ta o tí nó 'dè có ji Piyétòrò me éno máa tú mì yí bà cì wálá nò lá; yí 'dè a i éno máa, yí kpèti má 'dè có ji tú mì yí nò éno màa, yí dù yee tí o bà dele ndi yí, nètè mì wó tí Piyétòrò gbí a yè wè?

²⁴ A yí tí mbe tala có mì Jézù tí nó náa ndâ 'bí ka wó fùumà có tí nó ta rē wó máa, à 'dè có éno a Jézù, máa, yí bà cì wálá yee tí o bà gí yí tí Jézù nó, ká dità có tí nò. À delè a yí ká cu mí gbí wáràgà tí nò. Ndoò delè ñò ni gí máa, ndâ có mì wó 'dáá káa yúcó.

²⁵ Ndâ 'bí i me mbè náa Jézù bàkà ndú kuu tí, náa à cu mí gbí wáràgà lá. Tacó áá táánò má 'dè có éno máa, à cu ndú 'dáá gí mí gbí wáràgà, bàndò gítí ndâ wáràgà tí nó bà dù me nji'dí muu to tí nò.

NDÂ NÈTÈ mì ndâ tú mì Jézù

Lúkà 'va mbí Tèyófilò gítí kpédélé wáràgà mì wó

¹ Ákoo, Tèyófilò, ye táánò gbí kpédélé wáràgà mì ye cu có gítí ndâ, ye i tí nó 'dáá gí náa Jézù táánò bàkà ndú nó, ta ndâ i tí nó náa yí nìbà ndú nó 'dáá gí, ji wò gí. Ye 'bità bà 'deke ndâ i tí nó náa yí táánò bàkà ndú nó, ta ndâ i tí nó náa yí nìbà ndú nó gbaànjé-gbaànjé 'do ká ngé r̀ngbó ndú, ² yee tí o bà te yí ya tí gí gbíri á b̀ndi bà 'dè có mì wó ji ndâ tú mì wó náa yí táánò tuu Bèri-mì-Mbíri gí bà r̀uka ndú ji yí nò. ³ Gbí ndâ sili tí nó zì'duù-só mbe 'bità 'do tí o bà 'vala ndi wó 'do gbí muu'dú wó, yee tí o bà ya yí gí gbíri nó, yí dù kù túbà tí wó ji ndâ tú mì wó gbí ndâ ña kpokèji me mbè ta kponje gítí ndú wálá, máa, yí kuu tí tí wu yí kálásè. Yí delè gbí ndâ o bà túbà tí wó ji ndú nó kù 'dè có ji ndú gítí bà dù Mbíri tí gba.

⁴ Ta 'bí o gbaànjé, si Jézù kù zò i ta ndâ tú mì wó, yí gii kpo-gbí-tà-tù ndú éno máa, «Yo 'ví nje nó 'do Jèrùzàlémè lá, yo dù ká Jèrùzàlémè, wàa yo 'ví ùndi cí tí nó náa Bu ye táánò ci ta yo, náa ye táánò 'dè có ji yo gítí nò. ⁵ Tacó Jòvànì tí mbe caka tí ndâ 'duù táánò kù caka tí ndâ 'duù a i ta ngo, káa áa kèji gí bà caka tí yo ta Bèri-mì-Mbíri á b̀ndi lámbo sili.»

Bà te Jézù ya tí gí gbíri

⁶ Ta 'bí o gbaànjé, ndâ Jézù mà gii kili ta bà muu ndú ta ndâ tú mì wó káká'i gí, ndâ tú mì wó gii 'vee yí, máa, «O tí nó gí gí, Mbe tí ze? Áa bà dù nó a o bà le ndi bèrè mì ndâ kòtí Ìzìriyèli ji ndú ká nó?»

⁷ Káa Jézù gii 'visì có ji ndú éno máa, «Bà ñò o bà gí o tí nó, ta bà 'deke sè sili gítí bà co ri tí nó náa a Bu ye táánò ká 'deke ta 'dóó wotí mì wó nó me nètè mì yo lá. ⁸ Káa ta o tí nó, Bèri-mì-Mbíri má gí gí, a yí ká bà je wotí ji yo tacó bà 'dè có gítí ndâ i ñinó náa yo táánò ñò ye kù bàkà nó, ta wotí bà 'vanda ndi ndâ có ñinó náa yo táánò 'di 'do gbí nje ye nó, ji ndâ 'duù gbí gbata Jèrùzàlémè, ta ndâ 'duù gbí to Sàmáriyà, ta ndâ 'duù muu to tí nó 'dáá gí.»

⁹ Ndâ tú mì Jézù mà gii zeke'o b̀ndi bà 'dè có tí nó mì wó ji ndú, ndú gii ñò Jézù kù ya zùu gí gbíri. Ndú mà gii zeke'o, ndú gii ñò kulù mù yiiga bà tí wó 'do tí ndú gí. ¹⁰ Káa si ndú gbí-gbi kù yee ɾo ndú gí tàkò Jézù gbíri, ndâ 'bí 'dakò sósò'ò mbe yuu cé-ce b̀nggo gii ɾò tìyò dè r̀gbà tí ndú, ¹¹ b̀ndi

ndâ 'dakò tí nò gii 'vee ndú, máa, «Yo rò tíyò bà-i-nó kú zeke a o yè gí gbíri, ndi yo ndâ 'duù Gàliléyà? Gbèe Jézù tí nò náa à kpónó te yí 'do tí yo ya tí gí gbíri nò, bà dele ndi wó gí ká gbí ña gbèe kpokèjì tí nò náa yo ñò yí kú ya tí gí yaà nò.»

Ndâ mbe kú kili ta rẹ̀ mì Jézù gbí gbata Jèrùzàlémè

¹² Jézù má gii ya gí gbíri gí, ndâ tú mì wó gii dele ndi ndú 'do pí Gú Mbá ya gí Jèrùzàlémè, tí òkò to náa 'duù má nò ta ɾi bà wotí gbí tàkii mì ndâ Jùdéyà káa có gítí wó wálá. ¹³ Ndú má gii yee Jèrùzàlémè, ndú gii kaa ya gí gbí soɾo, tí 'bá tí nó náa ndú ta o tí nò kú dù tí nò. À kuu tí ta o tí nò a Piyétòrò, gii je Jòvànì, gii je Jákòmò, gii je Àndèréyà, gii je Filípò, gii je Tòmázò, gii je Bàràtòlòméyò, gii je Mátéyò, gii je Jákòmò tí 'vii mì Àliféyò, gii je Sìmoné tí tó 'vii-'bá, gii je Júdà tí nó tí 'vii mì Jákòmò nò. ¹⁴ Ndú kili bà muu ndú ta ndâ ni me mbè, gii je Màríyà tí nawu Jézù, ta ndâ ná'vindi Jézù, kú 'deke tí ndú ji Mbíri.

Bà bàkà Mátíyà tí tú mì Jézù

¹⁵ Ta o tí nò, Piyétòrò gii rò tíyò kùro ndâ mbe ùnje gítí có mì Jézù mbe kili ta bà muu ndú go ndâ 'duù dè gítí zì'duù-vò ta zì'duù-gbaànjé pí (120). ¹⁶ Bìndi yí gii 'dè có ji ndú, máa, «Ndâ ná'vindi ye, kózò tí có tí nó náa à cu mí gbí wáràgà mì Mbíri nó bà bàkà tí, có tí nó náa Dàvidè tí gbolò gba mì ndâ Jùdéyà 'dè sàà táánò ta wotí mì Bèri-mì-Mbíri gítí i tí nó mbe gii bàkà tí mítí Júdà tí nó táánò tí mbe tè kùro ndâ 'duù ya tí gí bà zèè Jézù nò. ¹⁷ Júdà tí nó táánò a 'bí 'duù gbaànjé 'do gbí òkò tí ndoo, náa ndoo táánò kú bàkà nètè tí nó náa ndoo kpónó kú bàkà nó ta ndú. ¹⁸ Káa go ñinó náa yo ñò ni gí nó, yí táánò gii sì nji ta mboo náa yí táánò 'dè 'do gbí zu nètè tí nò mì wó nò. Yí táánò gii 'va nji wó yee wélé-wele mí to mí gbí u nji tí nò, ¹⁹ náa ndâ 'duù Jèrùzàlémè 'dáá gí táánò 'di có tí nò gí. Bìndi rẹ̀ nji tí nò gii dù a Njí-mbelè, káa à má gbí có mì ndâ Jùdéyà, à kú ni mítí a <Àkèlèdámà.> ²⁰ À kpónó cu mí gbí wáràgà mì ndâ Muu-cè éno máa,
<'Bá bìndi wó 'ví 'bu kpú.

À 'ví o gbí mòòkò bìndi wó káa kùlè.>

À gii cu 'bí káká'i éno máa,

<'Bí 'duù 'ví zèè nètè bìndi wó.>

²¹ «À má éno, kózò tí ndoo kpónó bà ñò 'bí 'duù gbaànjé 'do gbí òkò tí ndâ 'duù tí nó táánò mbe kú dù ta ndoo gbí ndâ o tí nó 'dáá gí náa Mbe tí ndoo Jézù táánò kú mèrèkè to ta ndoo nó, ²² tí 'duù ñinó mbe 'bità bà dù ta ndoo 'do tí o tí nó táánò náa Jòvànì kú caka tí ndâ 'duù nó, yee tí o tí

nó náa à gii te ta Mbe tí ndoo ya tí gí gbíri gí nô. Tacó wàa, ndoo 'ví dù ta ndú tí ndâ mbe 'dè yúcó gítí bà 'vala ndi Mbe tí ndoo 'do gbí muu'dú wó.»

²³ Piyétorò mâ gii 'dè có tí nó cee gí, ndú gii cu 'bì ndú míti ndâ 'dakò sósò'ò, ndâ Jùzépè náa à kù nì míti wó a Bàràsábà ta kpo rè wó a Júsitò, ta 'bí 'dakò ta rè wó a Màtiyà, máa, à nò 'bí 'duù gbaànjé 'do gbí òkò tí ndú, wàa yí 'ví zèè nètè bìndi Júdà. ²⁴ Bìndi ndú bà-i-nò gii 'deke tí ndú ji Mbíri éno máa, «Ákoo, Mbe tí ze! Wò nò có gbí njembí ndâ 'duù 'dáá gí gbaànjé-gbaànjé ni gí. À má éno, túbà tí 'duù nìno náa wò cu 'bì lo míti wó 'do gbí òkò tí ndâ 'dakò tí nó sósò'ò nó ji ze, ²⁵ tacó wàa, yí 'ví zèè nètè bà nò tú tí nó náa Júdà jee mí to, yí gii ya gítí 'dóó bàndò mì wó gí nô.» ²⁶ Ndú mâ gii kimbìli, à gii rò a i míti Màtiyà. Bìndi ndú gii 'deke yí toko ta sè ndâ tú mì Jézù muu'bì-nje gbaànjé, bàkà muu'bì-nje só.

2

Sili zi'duù-só-nje muu'bì

¹ Ta sili zi'duù-só-nje muu'bì bìndi o bà Ndi-ta-muu-ndâ-Ìziriyèli-mì-Mbíri, ndâ mbe ùnje gítí có mì Jézù gii kili mí tà gbèè tà'i. ² Ndú bà-i-nò gii gu káa ndii ta wo i go wo gbolò pípiri nô kù gí 'do tàrì. Wo i tí nó gii yè tà'i tí ndú gí. ³ Bìndi ndú gii nò 'bí i go meme wu nó njèè cee muu ndú 'dáá gí. ⁴ Bèri-mì-Mbíri bà-i-nò gii je wotí ji ndú 'dáá gí me gbolò, bìndi ndú gii 'bità bà 'dè có gbí ndâ 'bí nà tende nje có ta wotí mì Bèri-mì-Mbíri.

⁵ Ta o tí nó, ndâ Jùdéyà nìno mbe zèè có gítí tàkii mì ndú kácá-kácá nó kili 'do muu to tí nó 'dáá gí mí Jèrùzàlémè. ⁶ Ndú mâ gii 'di nà wo i tí nó, ndú gii kili 'dáá gí mí bà gbèè to ta ndâ mbe ùnje gítí có mì Jézù. Káa nje ndú 'dáá gí gii 'dèè gí, tacó ndú gbaànjé-gbaànjé 'dáá gí gii dù kù 'di kòcò ndâ tú mì Jézù kù 'dè có gbí ndâ nje có mì ndú. ⁷ Bà 'dè có gii dù káa kpò ndú 'dáá gí gí. Ndú gii si káa nje ndú nga-ngàà kù zeke ta ndâ tú mì Jézù.

Bìndi ndú gii 'bità bà 'vee 'vé gbí òkò tí ndú, máa, «À kù 'dè có tí nó kuu nó me ndâ 'duù tí nó mbe gí 'do gbí to Gàliléyà nó lá? ⁸ Káa à gii bàkà ée, káa ndoo kù 'di gbí ndâ có tí nó náa ndú kù 'dè nó gbí ndâ 'dóó nje có mì ndoo gbaànjé-gbaànjé 'dáá gí? ⁹ Ndâ 'bí 'duù gbí òkò tí ndoo gí 'do Pàrásiyà, ndâ 'bí 'duù gí 'do Mídi, ndâ 'bí 'duù gí 'do Èlami, ndâ 'bí 'duù gí 'do Mèsòpòtámìyà, ndâ 'bí 'duù gí ká 'do gbí ndâ to Jùdéyà to nô, ndâ 'bí 'duù gí 'do Kàpàdósìyà, ndâ 'bí 'duù gí 'do Póndùsù, ndâ 'bí 'duù gí 'do Ásiyà, ¹⁰ ndâ 'bí 'duù gí 'do Firíjiyà, ndâ 'bí 'duù gí 'do Pàfilìyà, ndâ 'bí

'duù gí 'do Másiřì, ta ndâ to Líbiyà á dê-dê ta Siríni, ndâ 'bí 'duù a ndâ wiri tí ndâ Jùdèyà ta ndâ 'bí tende ŋa 'duù mbe kaa tí ndú gí gbí tàkù mì ndâ Jùdèyà gí mbe gí 'do Rómà, 11 ndâ 'bí 'duù gí 'do Kèrèti, ndâ 'bí 'duù gí 'do Àrábìyà. Káa ndoo 'dáá gí kù 'di gbí ndâ có tí nó náa ndú kù 'dè gítí ndâ kpo-kpò i tí nó náa Mbiri bákà nó gbí ndâ 'dóó nje có mì ndoo.»

12 Nje ndú 'dáá gí gii 'dèè gí. Bà 'dè có gítí i tí nó mbe bákà tí nó gii dù káa kpò ndú maa gí. Bìndi ndú gii dù kù 'vee gbí ŋa i tí nó gbí òkò tí ndú. 13 Káa, ndâ 'bí 'duù gbí òkò tí ndú gii dù kù lòkò'bò có gítí éno máa, «Rú'bù ngú cù ndii muu ndâ ka yo gí.»

Piyétòrò 'dè có ji ndâ mbè 'duù

14 Káa Piyétòrò bà-i-nò gii a gí yaà, bìndi sè ndâ 'bí ka wó tú mì Jèzù muu 'bì-nje gbaànjé 'dáá gí gii a gí tàkò wó. Bìndi Piyétòrò gii 'dè có ji ndâ 'duù tí nó bìnjii nó ta kòcò wó ngéé gí yaà, máa, «Yo tí ndâ 'duù Jùdèyà, ta yo tí ndâ 'duù tí nó 'dáá gí mbe kù 'vala gbí gbata Jèrùzàlémè nó, yo si bà giri'o gítí i tí nó mbe bákà tí nó mí to. Yo sè tù yo, wàa yo 'ví 'di gbí có tí nó náa ye kèjì gí bà 'dè ji yo nó nìkì maa. 15 À tí ndâ 'dakò tí nó me pe go có tí nó náa yo kù kořo nó lá. Tacó ři kpónó káa ři dú'o. 16 Nìnò a i tí nó náa Jówèlì, tí mbe 'dòkò có mì Mbiri dígísèé, 'dè có gítí éno máa, Mbiri máa,

17 <Ye bà si Bèři mì ye 'ví gí gí gbí njembí ndâ 'duù 'dáá gí gbí ndâ ndòngbú sili tí ò kèjì nò.

Ndâ 'vii mì yo ta ndâ nájú yo bà gii 'dè-kòcò,
ndâ 'vii-'dakò mì yo bà gii ñò ndâ i go ndâ i gbí řii,
ndâ kpo 'duù mì yo bà gii ři ndâ řii.

18 Ye bà si Bèři mì ye 'ví gí gí gbí njembí mí muu ndâ bòò mì ye ta ndâ jú i-gbí-keci mì ye,
gbí ndâ sili tí nó,
bìndi ndú bà gii 'dè-kòcò.

19 Ye bà gii tubà ndâ seřè mì ye mí tãři yaà,
bìndi ye bà gii bákà ndâ ndi 'bì ye mí muu to tí nó.

20 Ro ři bà gii 'di gí,
bìndi ro pì bà gii 'visì tí tí mbelè,
á kùro o bà too gbolò yé tí nó mì Mbe tí ndoo nó.

21 Ndâ 'duù ñinó mbe kù nì «Ákoo» ji Mbe tí ndoo nó 'dáá gí bà 'de 'válá gí.>

22 «Ndâ kòtí Ìziriyéli, yo sè tù yo gítí có tí nó náa ye kpónó kèjì gí bà 'dè nò. Jèzù tí nó mbe gí 'do Názàrèti nó táánò a 'dakò náa a Mbiri ká wu yí ji yo. Táánò si yí kuu gbí òkò tí yo nó, Mbiri je a yí tí mbe bákà ndâ kpo-kpò i, ta ndâ seřè,

ta ndâ i ñinó mbe túbà wotí mì wó tí Mbírì, á go ñinó náa yo 'dáá gí ñò ni gí nò. ²³ Mbírì táánò je 'dakò tí nò mí 'bì yo 'do ká gbí 'doó có mì wó gbí njembí wó tí Mbírì náa yí ñò ni sàà kùro gí. Yo táánò gii kpì ngbàngà tí wó ji ndâ 'duù ñinó ta ña ndú me ndâ Jùdèyà lá nò, bìn̄di ndú gii gbì yí mí tí njèèkpè mù ta 've nderè. ²⁴ Yo táánò zì yí gí, káa Mbírì gii te yí gí yaà 'do gbí ku gí. Mbírì 'vala ndi wó 'do gbí muu'dú wó, tacó wotí mì ku gítí bà zèè yí mí gbí zàà mì wó tí ku ngé gí wálá. ²⁵ Tacó Dàvidè tí gbolò gba mì yo tí ndâ Jùdèyà táánò 'dè có gítí wó éno máa,

<Ye kù ñò Mbe tí ye kùro ye ta o 'dáá gí.

Yí kù dù gbí kù'bì mì ye,

tacó wàa njembí ye 'ví mù lá.

²⁶ Tacó éno, tàkòcò ye ta o 'dáá gí ká pètékè'i.

Ye delè kù 'dè káa líkí nje.

Ye delè kpónó kù tè káa wo ye kù ù ta ndi wúnò.

²⁷ Tacó wò bà jee lílì ye mí 'bá mì ndâ ku wálá,

wò delè bà si òò ye, tí bòò mì lo, náa wò kaa yí mò gí mì lo gí nó,

'ví jì'vì to wálá.

²⁸ Wò túbà ndâ kpokèjì mì 'válá ji ye gí,

wò bà si tàkòcò ye 'ví peteke ta bà dù ye mì ndà.>

²⁹ «Ndâ ná'vindí ye, ye kpónó kù 'dè có ji yo ngbàrángà'i éno máa, Dàvidè tí rẹngbó ndâ mbe jò ndoo cì gí. À gii duu yí ta muu'dú wó yee gbí ɾi tí nó wúnó nó kuu gbí òkò tí ndoo. ³⁰ Yí táánò a mbe 'dòkò có mì Mbírì, tacó éno, yí táánò ñò ni gí máa, Mbírì táánò see tí wó ji yí éno, máa, yí tí Mbírì bà kì 'bí 'viì-gù yí tí Dàvidè mí pí jàlàmbà bìn̄di yì.

³¹ «I tí nò náa Dàvidè táánò ñò , bìn̄di yí gii 'dè có gítí si à bàkà tí kálásè nò, a bà 'vala ndi Bìn̄di-Mbírì 'do gbí muu'dú wó. Bìn̄di-Mbírì a 'duù tí nó náa Mbírì jee yí mí 'bá mì ndâ ku lá, òò wó delè táánò volo lá. ³² Mbírì táánò te 'dakò tí nò tí Jézù nò gí yaà 'do gbí ku gí, náa ze 'dáá gí mbe kù ɾò tíyò kùro yo nó ñò yí ta ɾo ze á bìn̄di bà 'vala ndi wó 'do gbí muu'dú wó nò gí. Ze delè kù 'dè yúcó gítí ji ndâ 'duù. ³³ À kpónó te yí ngéé gí yaà gbìrì gí gbí kù'bì mì Mbírì, bìn̄di Bu wó gii je Bèrì-mì-Mbírì ji yí, á go cí tí nó táánò náa yí ci ta yí nó gí. À má éno, ndâ i tí nó náa yo kù ñò kpónó nó, ta có tí nó náa yo kù 'di kpónó nó, a ndâ i-nambee náa Bèrì-mì-Mbírì ká bàkà ji ndoo. ³⁴ Tacó Dàvidè táánò jé ya gí yaà gbìrì lá, káa ñinó a ndâ có náa a yí táánò ká 'dè éno máa,

<Mbírì 'dè có ji Mbe tí ye éno máa,

Ki tí lo mò gí gbí kù'bì mì ye,

³⁵ yee tí o tí nó náa ye bà bàkà ndâ ku'dì mì lo tí ndâ i-tà-tàmà mì lo.>

³⁶ «Tacó éno, yo tí ndâ kòtì Ìzìriyèlì 'dáá gî 'ví nò ni ngbàrángà'i éno máa, Mbíri bàkà Jézù tí nó náa yo táánò gbì yí míti njèèkpè mù nó tí Mbe tí ndoo, delè tí Bindi wó tí Mbíri gî.»

³⁷ Ndâ 'duù mâ gii 'di có tí nó náa Piyétòrò 'dè nò, ndú gii 'vee ndâ Piyétòrò ta ndâ ka wó tú mì Jézù, máa, «Ze 'ví bàkà a ña yè, ndâ ná'vindi ze?»

³⁸ Káa Piyétòrò gii 'visì có ji ndú máa, «Yo 'visì kózò tí muu yo 'do tí ndâ vò i mì yo, wàa à 'ví caka tí yo gbaànjé-gbaànjé 'dáá gî ta rè mì Jézù tí Bindi-Mbíri. Tacó wàa Mbíri 'ví je ta à-cee-gî ji yo gítí ndâ vò i mì yo, wàa Mbíri 'ví je ta i-nambeè mì wó tí nó tí Bèri mì wó tí Mbíri nó ji yo. ³⁹ Tacó cí tí nó náa Mbíri táánò ci nó a i ji yo, ta ndâ 'viì mì yo, ta ndâ 'duù ñinó 'dáá gî mbe me 'dú nó, gii je ndâ 'duù ñinó 'dáá gî náa Mbe tí ndoo tí Mbíri bà gii tè'é tí ndú gí mì wó nò.»

⁴⁰ Piyétòrò gii dù kù kili nje ndâ 'duù tí nó gítí kpokèjì mì Mbíri go bà kili nje gbi nó ta cèe kòndi, ta bà yìi ndú éno máa, «Yo 'vala miři yo 'do tí ndâ voló-volo 'duù tí nó náa yo kpónó kù 'vala ta ndú nò!» ⁴¹ Ndâ có mì Piyétòrò náa yí 'dè ji ndâ 'duù tí nó nó gii ya gí gbí muu ndú gî. Bindi à gii caka tí ndâ mbe ùnje gítí ndâ có mì wó nó gî. Muu ndâ ngú 'duù mbe ùnje gítí có mì Jézù ta ɾi tí nó 'dáá gî go ndâ 'duù álifí ta'ò.

Kpédélé bà muu ndâ mbe ùnje gítí có mì Bindi-Mbíri

⁴² Ndâ kpédélé mbe ùnje gítí có mì Bindi-Mbíri 'dáá gî gii tee njembí ndú kpolo ngé ma míti bà nibà i mì ndâ tú mì Jézù, ta bà dù tí ndâ ná'vindi gbaànjé, ta bà zò i-ci-ci toko gbaànjé, ta bà 'deke tí ndú ji Mbíri toko gbaànjé. ⁴³ Ndâ serè, ta ndâ ndi 'bì ndâ tú mì Jézù náa ndú kù bàkà gbí ndâ o tí nó gii te gúku míti ndâ 'duù gbaànjé-gbaànjé 'dáá gî.

⁴⁴ Ndâ mbe tee njembí ndú míti có mì Jézù 'dáá gî gii 'vala toko gbaànjé ta gbèe njembí ndú ta rè 'duù muu ndâ i mì ndú 'dáá gî wálá. ⁴⁵ Ndú 'dáá gî gii sù ndâ i ñinó náa à sàa kuu mì ndú kùro bà ùnje mì ndú gítí có mì Bindi-Mbíri nó 'dáá gî gí 'dè, bìndi ndú gii njèè gbí mboo tàkò ndâ i tí nó gbí 'bí ña kèjì náa à 'boo 'duù lá. ⁴⁶ Ndú gii dù kù kili ta bà muu ndú ta ɾi 'dáá gî mí gbí ndùgù 'bá-Mbíri. Ndú delè gii dù kù nò ta bà zò i-ci-ci toko gbaànjé ta ndi tí ndâ 'bá mì ndú ta pétékè tàkòcò ndú, ta 'bí ña tende ña có gbí njembí 'bí 'duù gítí 'bí ka wó wálá. ⁴⁷ Ndú gii dù kù ùlù Mbíri, bìndi ndâ 'duù 'dáá gî kù zeke ndú ta pétékè tàkòcò. Bindi Mbíri

kû kaa ndâ 'duù ñìnò náa yí 'vala ndú gí nó ta ɾi 'dáá gí toko mítí ndú.

3

Ndâ Piyétòrò ta Jòvànì 'vala 'bí mbe nò'o

¹ Ta 'bí o gbaànjé si ndâ Piyétòrò ta Jòvànì kû ya gí gbí ndùgù 'bá-Mbíɾì ta ɾi-'dê'o, si ɾi gí tí ɾi bà 'deke tí ndâ 'duù jì Mbíɾì gí, ² ndú gii ñò ndâ 'duù kû làngà 'bí 'dakò ndii ta tí ndú. 'Dakò tí nò náa ndâ 'duù tí nò kû làngà yí nò a 'duù ñìnó náa à jò yí tí mbe ósú, náa ndâ kò wó gbele've 'do ká gbí yí nawu wó. Káa ndâ 'duù kû làngà yí ya tí gítí 'bí njekèjì ndùgù 'bá-Mbíɾì gbaànjé náa à kú nì mítí a Banga-Njekèjì-Ndùgù, tacó wàa, yí 'ví kû yù i 'do tí ndâ mbe kû ɾi gí gbí ndùgù ta ɾi 'dáá gí.

³ 'Dakò tí nò mâ gii ñò ndâ Piyétòrò ta Jòvànì kû ɾi gí gbí ndùgù 'bá-Mbíɾì, yí gii yù i 'do tí ndú. ⁴ Káa, ndâ Piyétòrò ta Jòvànì gii zeke yí ngbóó, bindi ndú gii 'dè có jì yí máa, «Zeke ze!»

⁵ Yí mâ gii 'di có tí nò náa Piyétòrò 'dè jì yí nò, yí gii 'visì tí wó ta bà zeke'o go'i gítí ndú, máa, ndú kèjì gí bà je i jì yì. ⁶ Káa Piyétòrò gii 'dè có jì yí máa, «Ndâ ñì gùrúsù fádà ta dâ'bì mì ye tacó bà je jì wò wálá. Káa ye bà je jì wò a i ñìnó náa à kuu mì ye nò. Ye kû 'dè có jì wò ta ɾè mì Jézù tí Bìndi-Mbíɾì, mbe gí 'do Názàrètì éno máa, wò a gí yaà, wàa wò 'ví nò nó!»

⁷ Piyétòrò bà-i-nò gii yuu 'bì wó ya tí gí bà zèè ta 'bì 'dakò tí nò, bindi yí gii koni ta yí gí bà ɾò tíyò. Káa à káa póó bà ja 'dakò tí nò mì Piyétòrò gí yaà, wu gii gí gbí ndâ kpátù kò wó ta ngii-ngí kò wó gí. ⁸ Yí gii o gí yaà, bindi ndú gii 'bità bà nò nó ta ndâ Piyétòrò 'do njekèjì ndùgù kû ya gí ɾùkàtìi 'bá-Mbíɾì. Yí gii nò, ta bà o gí yaà, ta bà ùlù Mbíɾì. ⁹ Ndâ 'duù tí nó mbe tì bìnjìi mí gbí ndùgù 'bá-Mbíɾì nó mâ gii ñò yí kû nò nó ta bà ùlù Mbíɾì, ¹⁰ ndú gii ñò yí nì tí 'dakò tí nó mbe kû ki tí wó tí Banga-Njekèjì-Ndùgù 'bá-Mbíɾì kû yù i 'do tí ndâ 'duù nó gí. Bindi nje ndú gii 'dèè gítí bà 'dè có gítí ɱa i tí nò mbe bàkà tí mítí 'dakò tí nò nó gí.

Piyétòrò 'dè có jì ndâ 'duù gbí ndùgù 'bá-Mbíɾì

¹¹ Ndâ 'duù mâ gii ñò bà nanaka 'dakò tí nò mí ɾègbà tí ndâ Piyétòrò ta Jòvànì, nje ndú gii 'dèè gí, bindi ndú gii ki ta ngèlè kpùkù ya gí mì ndú tí bàndò tí nó náa à kû nì mítí a Tàzo-mì-Sólómònì nò. ¹² Piyétòrò mâ gii ñò bà kaa ndâ 'duù tí nò gí gítí ndú, yí gii 'dè có jì ndú máa, «Yo kû si nje yo tí nga gítí i tí nó mbe bàkà tí nó tacó yè, ndâ Ìzìrìyéli? Yo kû dongbo ɾo yo gítí ze tacó yè? Yo koɾo có máa, 'dakò tí nò kû nò nó 'do gbí 'dóó wotí mì ze? Yí kû nò nó 'do gbí

'dóó bà ñìkì ze? ¹³ A Mbírì mì Àbìráámò, tí Mbírì mì Ìzákò, tí Mbírì mì Jàkóbè, tí Mbírì mì ndâ ká gù yo, ká bàkà i tí nò, tacó bà te duù mítí Bòò mì wó Jézù, tí gbèe Jézù tí nó náa yo táánò kpì ngbàngà tí wó, máa, à 'ví zi yí gí nò, Jézù tí nó náa yo táánò bè yí mí kùro Pilátò nò, Jézù tí nó náa Pilátò táánò 'dè có jì yo máa, yì bà njaanga yí 'do gbí zàà gí, káa yo gii biya có mì Pilátò gí. ¹⁴ Yo gii biya 'duù tí nó ta ndi vò i tí wó wálá, tí 'duù ñìnó jáá nó gí. Yo gii yòòngò Pilátò máa, yí njaanga a mbe zi ku 'do gbí zàà, ¹⁵ bindi yo gii zi mbe je 'válá jì ndâ 'duù gí. Káa Mbírì gii 'vala yí 'do gbí ku gí. Ze a ndâ mbe 'dè yúcó gítí bà 'vala ndi wó 'do gbí muu'dú wó nò. ¹⁶ Káa à kpónó káa gbèe Jézù tí nó náa yo táánò bè yí jì ku nó ká 'vala 'dakò tí nó á kuu kùro yo, náa yo ñò yí ni ngbáràngà'i gí nó, á 'do gbí có bà tee njembí ze á mítí wó tí Jézù. A bà tee njembí ze á mítí Jézù nò ká je wotí jì 'dakò tí nó náa yo kpónó kù ñò yí nò.

¹⁷ «Káa ye kpónó ñò ni gí, ndâ ná'vindí ye, máa, yo ta ndâ gba mì yo táánò ñò i tí nó náa yo kù bàkà nò ni lá. ¹⁸ Káa ñìnò táánò a 'bí ña i náa a Mbírì ká bàkà éno, tacó wàa ndâ có tí nó náa yí tí Mbírì táánò tuu ta ndâ mbe 'dòkò có mì yí éno máa, Bìndi-Mbírì bà kònò sé'i nó, 'ví dù tí tí yúcó. ¹⁹ À má éno, yo 'visì muu yo 'do tí ndâ vò kpokèjì mì yo gí. Yo 'visì tí yo gí mì Mbírì, tacó wàa yí 'ví toro ndâ vò i mì yo gí. Delè tacó wàa, ndoo 'ví 'de ta làmbu gúlúsù pípìrì 'do mì Mbe tí ndoo tacó bà 'dèè njembí ndoo, ²⁰ wàa yí 'ví tuu ta Jézù tí nó tí Bìndi wó tí Mbírì náa yí cu 'bì wó mítí wó tacó tí yo sàà gí nó jì yo. ²¹ Yí tí Jézù bà dù ká gbìrì yee tí o bà gí ndâ i muu to tí nó 'dáá gí tí ndâ ngú i, go có tí nó náa Mbírì dígísèé tuu ta ndâ tó mbe 'dòkò có mì wó gí gí kò ta kò gbí o mì ndâ ká gù yo nò. ²² Tacó kòcò Mòze náa yí 'dè dígísèé éno máa,

<Mbe tí ndoo tí Mbírì bà bàkà 'bí 'duù tí mbe 'dòkò có mì wó go ye nó jì yo.

'Duù tí nó bà dù a 'duù 'do gbí òkò tí ndâ 'dóó ná'vindí yo. Yo 'ví 'di ndâ có ñìnó náa yí kèjì gí bà 'dè jì yo nó 'dáá gí.

²³ Áá bà mò 'duù ñìnó mbe 'di có mì mbe 'dòkò có mì Mbírì tí nó lá nó 'do gbí òkò tí ndâ 'duù mì Mbírì gí.>

²⁴ «À má ta bà 'dè có ta yúcó, Sàmùwélé tí mbe 'dòkò có mì Mbírì, gii je ndâ 'bí mbe 'dòkò có mì Mbírì 'dáá gí mbe gí gí tàkò wó nó dígísèé 'dáá gí, kù 'dè có tù ta 'bì ndú ká gítí o bà co ndâ ɾi tí nò. ²⁵ Yo a ndâ mbe zèè mbèlè bindi ndâ mbe 'dòkò có mì Mbírì. Yo a ndâ 'vii gbí mbelè tí nó náa Mbírì dígísèé njù ta gù ndoo tí Àbìráámò ta o tí nó náa yí 'dè ta có jì Àbìráámò éno máa,

<Ye tí Mbíri bà cù 'dê ngo cù ye mítí ndâ 'duù muu to tí nó 'dáá gí ta rè mì ndâ 'viì-gù mì lo,> nô.

²⁶ Mbíri táánò cu 'bì wó mítí Bòò mì wó, bìndi yí gii tuu yí kpédélé'i gí bà cù 'dê ngo cù wó mítí yo, ta bà 'visì muu yo gbaànjé-gbaànjé 'dáá gí 'do tí ndâ vò i mì yo.»

4

Ndâ Piyétòrò ta Jòvànì gbí gbolò ngbàngà mì ndâ Jùdèyà

¹ Káa si ndâ Piyétòrò ta Jòvànì gbí-gbì kù 'dè có ji ndâ 'duù, ndú mâ gii zeke'o, ndú gii òò ndâ 'bí bu-Mbíri mì ndâ Jùdèyà, ta kùro ndâ mbe kù kpòlo tí 'bá-Mbíri, gii je ndâ Sàdùkáyò, tí ndâ 'bí ña 'duù gbí òkò tí ndâ Jùdèyà mbe ùnje gítí bà 'vala ndi ndâ ku 'do gbí muu'dú ndú lá, gbo ndú gbíri gí. ² Có tí nó mbe kpòlo tàkòcò ndâ kpo-kpò 'duù tí nó náa ndú gii ya tí gítí ndâ Piyétòrò ta Jòvànì nó a có bà nibà i mì ndâ Piyétòrò ta Jòvànì ji ndâ 'duù gítí bà 'vala ndi ndâ ku 'do gbí muu'dú ndú, náa ndú kù kò ta kò ji ndâ 'duù éno máa, Jézù 'vala ndi wó 'do gbí muu'dú wó gí nô.

³ Ndú bà-i-nò gii kaa ndâ Piyétòrò ta Jòvànì ya tí gí gbí zàà, wàa à 'ví gii 'viiki gbí có mì ndú ta 'bí yé, tacó ɾi ta o tí nó ta gí. ⁴ Káa ndâ 'duù me mbè 'do gbí òkò tí ndâ 'duù tí nó mbe 'di ndâ có tí nó náa ndâ Piyétòrò ta Jòvànì 'dè ta 'dè'o tí nó nó gii ùnje gítí có mì Jézù gí. Muu ndâ mbe ùnje gítí có mì Jézù 'dáá gí toko mítí ndâ ká ñinó ta o tí nó gii dù dê gítí ndâ 'dakò álifi vô.

⁵ Yé mâ gii too gí, ndâ kpo-kpò 'duù, ta ndâ kpo-'duù-'bá, ta ndâ mbe nibà tàkii mì ndâ Jùdèyà, gii kili mí Jèrùzàlémè,

⁶ ta ndâ Ánà (tí 'bí ká Kùro ndâ bu-Mbíri mì ndú náa ngáángbá gba mì ndô Ròmánò mò yí 'do gbí nètè gí), gii je Kàyífa, gii je ndâ Jòvànì ta Àlèsándòrò, ta ndâ 'bí 'duù náa ɾèngbó bà jò ndú 'do a i tí ndâ Kùro ndâ bu-Mbíri.

⁷ Ndú gii tuu tú gí tàkò ndâ Piyétòrò ta Jòvànì 'do gbí zàà. À mâ gii kaa ndú gí tí gí kùro ndú gí, ndú gii kaa ndú mí gbí uù, bìndi ndú gii 'bità bà 'vee gbí nje ndú máa, «Yo bàkà i tí nó ta ña kpokèjì ngàyi? Yo bàkà i tí nó ta ña wotí mì yè? Rè 'duù tí nó mbe je wotí tí nó ji yo nó a 'di?»

⁸ Káa Bèri-mì-Mbíri gii je wotí ji Piyétòrò me gbolò, bìndi yí gii 'visì có ji ndú máa, «Yo tí ndâ gba mì ndâ 'duù, gii je yo tí ndâ kpo 'duù, ⁹ yo wúnó má kù 'vee gbí nje ze a i gítí có nambeè tí nó náa ze bàkà ji 'dakò tí nó táánò mbe kù ɾi ta to nó, yo má kù 'vee a kpokèjì bà 'vala yí mì ze, ¹⁰ tàkòcò ye peteke gítí bà 'visì có ji yo tí ndâ gba, ta ndâ kpo 'duù, ta yo tí ndâ kòtí Ìzìriyéli 'dáá gí, ngé ma, máa, ze 'vala 'dakò tí nó ta rè mì Jézù tí nó tí Bìndi-Mbíri mbe gí 'do Názàrètì nô,

Jézù tí nó náa yo táánò gbì yí mítí njèèkpè mû, káa Mbírì gii 'vala yí 'do gbí ku gî nô. 'Dakò tí nó wúnó kû rò tíyò kùro yo ta sé'i cee mbéé 'do tí wó gî nó a i ta rẹ̀ mì wó tí Jézù, ¹¹ tí díí tí nó náa à cu có gítí mí gbí wáràgà mì Mbírì, máa,

<Díí tí nó náa yo tí ndâ mbe bì 'bá bè gî nó,

ká gî tí yú díí bà sè tà 'bá.>

¹² Tacó à nì rẹ̀ 'bí 'duù gbaànjé 'do gbí òkò tí ndâ 'duù muu to tí nó ji ndâ 'duù máa, yí a mbe 'vala ndoo, á bindi rẹ̀ wó nò lá.»

¹³ Nje ndâ gba ta ndâ kpo 'duù gii 'dèè gítí ndâ Piyétòrò ta Jòvànì gî. Ndú mâ gii 'viiki rẹ̀ngbó ndú gbí òkò tí ndú, ndú gii nò ndú ni ká tí ndâ 'duù sínò jé mbe ki tí ndú njewu ta ndâ kpo-kpò mbe nìbà tàkìì mì ndâ Jùdèyà lá ni gî. Ndú delè gii nò ni gî máa, ndú táánò kú dù a i ta Jézù. ¹⁴ Káa ndú mâ gii nò 'dakò tí nó náa ndú 'vala yí nó kû rò tíyò rẹ̀gbà tí ndú, bà 'dè có gii dù káa kpò ndú gî. ¹⁵ Tacó éno, ndú gii 'dè có ji ndú máa, «Yo yèè 'do gbí ngbàngà gí ndii tacó wàa ndâ gba 'ví waa ta có.»

¹⁶ Ndâ Piyétòrò ta Jòvànì mâ gii yèè 'do gbí ngbàngà gí ndii gî, ndâ gba gii 'bità bà 'viiki gbí có mì ndú, máa, «Ndoo kpónó 'ví bàkà a ña yè ta ndâ 'dakò tí nò? Tacó ndâ 'duù Jèrùzàlémè 'dáá gí nò ña tende serè tí nó náa ndú bàkà nó gî. Káa ñinò a i ñinó mbe je kponje 'do nje ndoo gí nó ká nò. ¹⁷ I ñinó náa ndoo kpónó bà ni bà bàkà gí nó káa bà rọ̀ bà 'vèè có serè tí nó gí kùro, ta bà ci ndú máa, ndú káká'i 'ví nì rẹ̀ Jézù tí nó ji 'bí 'duù lá.»

¹⁸ Ndâ gba mâ gii 'viiki gbí có mì ndâ Piyétòrò ta Jòvànì cee gî, ndú gii tè'é tí ndú, bindi ndú gii ci ndú, máa, «Ndòngbú tí yo bà nìbà i ji ndâ 'duù ta rẹ̀ Jézù 'ví dù káa yí nò.»

¹⁹ Káa ndâ Piyétòrò ta Jòvànì gii 'visì có ji ndú, máa, «Yo koṛo muu yo, yúcó kùro Mbírì má a bà 'di có mì yo mì ze á có tí bà 'di có mì wó tí Mbírì, wàa ze 'ví 'di ndòngbú có ñinó náa yo bà 'dè ji ze nô. ²⁰ Tacó ze bà rọ̀ tíyò 'do tí bà ma có i tí nó náa ze nò ta rọ̀ ze gî nó wálá. Ze delè gítí bà nè nje ze a 'do tí bà ma có tí nó náa ze 'di ta tù ze gî nó wálá.»

²¹ Káa ndâ gba gii ci ndâ Piyétòrò ta Jòvànì káká'i, máa, «Ndòngbú tí yo.» Ndú 'de kpokèjì bà waa có mítí ndâ Piyétòrò ta Jòvànì ta o tí nó lá, tacó ndâ 'duù 'dáá gí ta o tí nó kú ùlù Mbírì tacó i tí nó mbe bàkà tí nó.

²² 'Dakò tí nó náa ndâ Piyétòrò ta Jòvànì bàkà serè tí nó mítí wó nó a 'duù ta ndoo tí wó ndii zì'duù-só gî.

Ndâ mbe ùnje gítí có mì Jézù 'deke tí ndú ji Mbírì

²³ À mâ giì njaanga ndâ Piyétòrò ta Jòvànì 'do gbí zàà gî, ndú giì ya gí 'bá, bìndi ndú giì 'vanda ndi ndâ có tí nó náa ndâ Kùro ndâ bu-Mbíri, ta ndâ kpo-'duù-'bá, 'dè ji ndú nó ji ndâ 'bí ka ndú mbe ùnje gítí có mì Jézù. ²⁴ Ndâ ka ndâ Piyétòrò ta Jòvànì mâ giì 'di ndi ndâ có tí nó, ndú giì 'deke tí ndú ta njembí ndú gbaànjé ji Mbíri éno máa,

«Áá Mbe tí ze, tí mbe suu tàrì, ta to tí nó, ta ndâ kpo-kpò ngo. A wò ká suu ndâ i gbíri, ta ndâ i muu to tí nó, ta ndâ i tà ndâ kpo-kpò ngo 'dáá gí! ²⁵ A wò dígísèé ká tuu Bèri mì lo tí Mbíri gí bà wu có mì gbí nje gù ze tí Dàvidè, tí bòò mì lo, bìndi yí giì 'dè có éno máa,

«Ndâ 'duù tí nó náa ndú me ndâ Jùdèyà lá nó kù luguu tí ndú ta gbínje tacó yè?

Ndâ 'duù kù koṛo có gítí ndâ i ñinó ta gbí ndú wálá nó tacó yè?

²⁶ Ndâ kpo-kpò gba muu to tí nó kù ja gó,

bìndi ndâ kpo-kpò 'duù kùro ndâ 'duù kù toko có gítí Mbe tí ndoo.

Ndú delè kù toko có gítí 'Duù mì Mbíri á tí Bìndi-Mbíri nô.»

²⁷ «Có tí nó náa Dàvidè 'dè nó dú giì bàkà tí gí. Tacó ndâ Èródè ta Pónísiyò Pilátò táánò giì toko có ta ndâ 'duù ñinó náa ndú me ndâ Jùdèyà lá nó, ta ndâ Ìziriyéli mí gbí gbata tí nó, gítí Jézù tí Bòò mì lo náa wò kaa yí mò gí mì lo gí, náa wò je yí tí Bìndi lo tí Mbíri nô. ²⁸ Ndú dígísèé toko có tí nó ká tacó bà bàkà ndâ i tí nó 'dáá gí náa wò ta wotí mì lo tí Mbíri koṛo có gítí ndú cee sàà gí, máa, ndú kèjì gí bà bàkà tí nó. ²⁹ Nògí, koṛo muu lo gítí ndâ cí tí nó náa ndú ci ta ze nô, Mbe tí ze. Konì ndâ bòò mì lo, tacó wàa, ndú 'ví ma có mì lo ta yú njembí ndú. ³⁰ Ya'va 'bì lo, wàa wò 'ví 'vala ndâ mbe nò'o. Wàa, wò delè 'ví bàkà ndâ serè, ta ndâ i ñinó mbe 'dèè nje ndâ 'duù gí nó, ta rẹ̀ mì Jézù tí Bòò mì lo náa wò kaa yí mò gí mì lo gí nô.»

³¹ Ndâ mbe ùnje gítí có mì Jézù mâ giì 'deke tí ndú ji Mbíri cee gí, to giì tanga tí tí bándò tí nó náa ndú kili mítí nô. Bèri-mì-Mbíri bà-i-nò giì je wotí ji ndú me gbolò, bìndi ndú giì 'bità bà ma có mì Mbíri ta gúku tí ndú wálá.

Cè ña bà 'vala ndò mì ndâ kpédélé mbe ùnje gítí có mì Jézù

³² Ndâ kpédélé mbe ùnje gítí có mì Jézù 'dáá gí ta o tí nó giì ẹre gba có mì ndú ká gbaànjé, ta wò njembí gbí òkò tí ndú wálá. 'Bí 'duù delè mbe ni, «I mì ye,» gítí 'dóó i mì wó ta o tí nó gbí òkò tí ndú wálá. Ndâ i ñinó náa ndú kili nó 'dáá gí tacó tí ndâ 'duù 'dáá gí. ³³ Ta o tí nó, ndâ tú mì Jézù giì dù kù ma có bà 'vala ndi Mbe tí ndoo tí Jézù 'do gbí

muu'dú wó ta wotí ká tí . Mbíri delè gii cù 'dê ngo cù wó me gbolò míti ndú 'dáá gí. ³⁴ 'Bí 'duù gbí òkò tí ndú mbe wa i ta o tí nò wálá, tacó ndâ 'duù ñinó gbí òkò tí ndú ta to njí kuu mì ndú, ta ndâ 'duù ñinó ta 'bá kuu mì ndú nó, gii sí ndâ i tí nò gí 'dè, ³⁵ bindi ndú gii kaa mboo tàkò ndâ i tí nò ji ndâ tú mì Jézù. Ndâ tú mì Jézù gii njèè ji ndâ 'duù ñinó tí ndâ mbe yè gbí òkò tí ndú náa à 'ví je ji ndú nò.

³⁶⁻³⁷ Ta o tí nò, 'bí 'dakò tí 'viì kòtí Lévi náa a jò yí mí Kípùrù, ta ɾè wó a Jùzépè, náa ndâ tú mì Jézù kú ni míti wó a Bàrànába (gbí ɾè tí nò máa, «Mbe je wotí gítí i»), gii sí njí mì wó gí 'dè, bindi yí gii kaa i gbí ji ndâ tú mì Jézù tacó bà njèè ji ndâ 'duù.

5

Ndâ Ànànyà ta Sàfíra

¹ Ta 'bí o gbaànjé, ndâ 'bí 'dakò ta ɾè wó a Ànànyà, ta nawù wó ta ɾè wó a Sàfíra, gii toko có mì ndú, bindi ndú gii sí to njí mì ndú gí 'dè. ² Bindi Ànànyà gii je káa tí mboo tàkò njí mì ndú náa ndú sí gí 'dè nó ya tí ji ndâ tú mì Jézù, káa nawù wó 'di gbí i tí nò náa yí bàkà nò ngbárángà'i gí.

³ Ànànyà mâ gii di ta i tí nò tí ndâ tú mì Jézù, Piyétòrò gii 'vee yí máa, «Ànànyà, Gba-wàtà jèjèèkè tí wó mí gbí njembí lo tí ña ñinó náa wò gii nguù tí mboo tàkò njí mì lo gí, bindi wò gii 'dè 'véɾè ji Bèri-mi-Mbíri tacó yè? ⁴ Táánò kùro bà sí njí tí nò mì lo gí 'dè, à me 'dóó njí mì lo lá? Káa, wò tà kpétí mâ gii sí gí 'dè gí, mboo tàkò me i mì lo tacó wàa wò 'ví bàkà tí go có mì lo gbí njembí lo lá? A yè ká a tàmuu lo gítí bà bàkà ña i tí nò? Wò 'dè 'véɾè tí nò me ji ndâ 'duù lá, wò 'dè a i ji Mbíri.»

⁵ Ànànyà mâ gii 'di có tí nò náa Piyétòrò 'dè ji yí nò, yí gii 'va tí wó to tí yú ku. Bindi gúku gii zèè ndâ 'duù tí nó mbe 'di có i tí nò mbe bàkà tí nò nó 'dáá gí. ⁶ Ndâ 'viì-'dakò bà-i-nò gii oloko gí yaà, bindi ndú gii yili yí gí. Ndú gii te yí gí sè, bindi ndú gii duu yí gí.

⁷ Ndâ 'duù mâ gii dù á bindi bà te ku Ànànyà gí sè nò ndi-ndi-éno, ndú gii ñò Sàfíra ɾi gí tàkò ndú tà'i gí. Káa yí ñò i tí nó mbe bàkà tí á kùro wó kà nó ni lá. ⁸ Káa Piyétòrò gii 'vee yí máa, «Ñinó wálá a kábà mboo tàkò njí mì yo náa yo sí gí 'dè nó ká nó, Sàfíra? 'Dè yúco mì lo je wàa ye 'ví 'di gi!»

Káa Sàfíra gii 'visi có ji Piyétòrò máa, «Ìyoo, à 'dáá gí nò a yí.»

⁹ Káa Piyétòrò gii 'visi có ji Sàfíra máa, «Yo ta kù lo toko có gítí bà tala Bèri-mi-Mbíri gí! A yè ká a tàmuu yo gítí bà

bàkà ña i tí nò? Wò 'di wo tí ndâ 'duù tí nò kèjì nò gí? Ndú kpónó kù gí nò 'do bà duu ku kù lo. Ndú kpónó bà te wò gí sè delè!»

¹⁰ À káa póó bà cee có tí nò gbí nje Piyétòrò, Sàfíra ngé gii 'va tí wó gbàràsà to kùro wó tí yú ku. Ndâ 'viì-'dakò tí nó mbe gí 'do bà duu ku Ànànyà nó mâ gii ñi gí tà'i, ndú gii 'de Sàfíra cì delè gí. Ndú bà-i-nò gii te yí gí sè, bindi ndú gii duu yí mí rẹgbà tí 'dakò mì wó. ¹¹ I tí nò gii te gúku mítí ndâ mbe ùnje gítí có mì Jézù, ta ndâ 'duù ñinó mbe 'di tà wo nó 'dáá gí ngé ndii gí.

Ndâ serè

¹² Ndâ mbe ùnje gítí có mì Jézù má gii ya gí bà 'deke tí ndú ji Mbíri gbí ndâ o tí nò, ndú kù gii kili ká ta bà muu ndú mítí 'bí bándò gbí ndùgù 'bá-Mbíri náa à kù nì mítí a Tàzo-mi-Sólómònì. Ndâ tú mì Jézù gii dù kù bàkà ndâ serè, ta ndâ kpo-kpò i mbe kù túbà wotí mì Mbíri ji ndâ 'duù. ¹³ Tacó éno, gúku gii kpò ndâ 'duù ñinó náa ndú me ndâ mbe ùnje gítí có mì Jézù lá nó 'do tí bà yuu tí ndú gí gbí òkò tí ndú gí. Kpèti ká éno, ndâ 'duù gii wu gbí ndú ngé ndii gí. ¹⁴ Káa, muu ndâ 'dakò ta ndâ niì mbe ùnje gítí có mì Jézù gii àdì me gbolò.

¹⁵ Ndâ 'duù Jèrùzàlémè mâ gii ñò ndâ serè tí nó náa ndâ tú mì Jézù kù bàkà nó, ndú gii tuṛu ndâ mbe nò'o mì ndú, ndú gii sii ndú kpiṛi'viì ta seè kpokèji, tacó wàa, Piyétòrò má kù ndii ta nó, wàa vòó tazo wó 'ví có muu ndú. ¹⁶ Ndâ 'duù delè gii tuṛu ndâ mbe nò'o mì ndú, ta ndâ 'duù ñinó ta ndâ i-gbí-muu ndú nó me mbè 'do gbí ndâ gbata ñinó dè-dè ta seè Jèrùzàlémè nó, gí tí ji ndâ tú mì Jézù, bindi ndú gii 'vala ndú 'dáá gí.

À mèèkè'i tí ndâ tú mì Jézù

¹⁷ Ju kiì gii te ndâ Kùro ndâ bu-Mbíri, ta ndâ 'duù mì wó tí ndâ Jùdèyà ñinó mbe ùnje gítí bà 'vala ndi ndâ ku 'do gbí muu'dú ndú lá nó, gí tàkò ndâ tú mì Jézù. ¹⁸ Ndú bà-i-nò gii zèè ndú, bindi ndú gii kaa ndú mí gbí gbolò zàa. ¹⁹ Káa o mâ gii bèè gí, basilì mì Mbíri gii njaanga njekèji zàa tàkò ndú, bindi yí gii kaa ndú gí sè. ²⁰ Yí gii 'dè có ji ndú máa, «Yo ñjè nó ya gí gbí ndùgù 'bá-Mbíri, wàa yo 'ví ma có gítí ngú ña 'válá tí nó ji ndâ 'duù.» ²¹ Ndâ tú mì Jézù gii ñjè nó ya gí gbí ndùgù 'bá-Mbíri, bindi ndú gii 'bità bà ma có ji ndâ 'duù si yé kù bàkà bà ngbaranga to.

Yé mâ gii too gí, ndâ Kùro ndâ bu-Mbíri, ta ndâ 'duù mì wó, ta ndâ kpo 'duù gbí gbolò ngbàngà mì ndâ Jùdèyà, gii kili muu ndú ta ndâ kpo-kpò 'duù mì ndâ Ìzìriyéli 'dáá gí. Ndú bà-i-nò gii tuu tú ya tí gí gbí zàa, máa, à kaa ndâ tú mì

Jézù kà nó gí tí gí gbí ngbàngà kùro ndâ yì. ²² Ndâ kùro ndâ mbe kpolo tí ndâ 'duù gbí zàà tí nò náa a tuu ndú nò mâ gii yee gbí zàà kà, ndú gii 'de ndâ tú mì Jézù tà'i lá. Bìndi ndú gii dele ndi ndú ya gí bà 'dè có ji ndâ kpo-kpò 'duù tí nó mbe tuu ndú nó, máa, ²³ «Ze 'de njekèjì nè tí rítí-rítí gí, ta ndâ mbe ù njekèjì zàà kuu gbí nètè mì ndú, káa, ze má gii njaanga njekèjì, ze gii 'de gbèe 'duù tà'i kà lá.»

²⁴ Ndâ Kùro ndâ bu-Mbíri, ta kùro ndâ mbe kpolo tí 'bá-Mbíri, mâ gii 'di có tí nò, muu ndú gii ẹre tí gítí ọa i tí nò mbe bàkà tí nò gí. ²⁵ Káa ndú mâ gii zeke'o, ndú gii ọò 'bí 'dakò yee tí ndú ta ngú có éno máa, «Ye ọò ndâ 'dakò tí nó náa yo zèè ndú mí gbí zàà nó kù nìbà i ji ndâ 'duù gbí ndùgù 'bá-Mbíri kàzô.» ²⁶ Gbolò 'duù kùro ndâ mbe kù kpolo tí 'bá-Mbíri mâ gii 'di có tí nò, yí gii ọuka ndâ 'bí 'duù mì wó, bìndi ndú gii ya ta ndú gí bà kaa ndâ tú mì Jézù gbí pétékè có gí tí gí kùro ndâ kpo 'duù gbí ngbàngà. À tí ndâ mbe kpolo tí 'bá-Mbíri ta o tí nò a gúku éno máa, ndâ yì má gbùrùngà ndâ tú mì Jézù, ndâ 'duù bà 'vaka ndâ yì ta díí.

²⁷ Ndâ mbe kù kpolo tí 'bá-Mbíri mâ gii yee ta ndâ tú mì Jézù kùro ndâ kpo 'duù mì ndâ Jùdéyà gí, Kùro ndâ bu-Mbíri gii do mítí ndú, ²⁸ máa, «Ze táánò ci yo kpolo ma, máa, ndòngbú tí yo ta bà nìbà i ji ndâ 'duù ta ẹrè 'dakò tí nò 'ví dù ká yí nò. Káa, sè tù 'duù kpónó Jèrùzàlémè nó mbe 'di bà nìbà i mì yo lá nò wálá. Ze delè gii ọò goolá yo ẹre muu yo mítí có bà kaa nderè có ku 'dakò tí nò mí muu ze gí nò! À má éno, yo 'dè nderè ọa nètè mì yo nò ji ze.»

²⁹ Káa ndâ Piyétòrò ta ndâ 'bí ka wó tú mì Jézù gii 'visi có ji ndâ kpo 'duù gbí ngbàngà, máa, «Ze bà 'di kpédélé kùro a có mì Mbíri má kózò gí, ze 'ví gii 'di có mì ndâ 'duù.

³⁰ Áá táánò a Mbíri mì ndâ ká gù ze ká 'vala ndi Jézù 'do gbí muu'dú wó, káa a yo táánò ká zì yí ta bà gbì yí mítí njèèkpè mù. ³¹ Káa Mbíri kpónó gii te yí mí gbí kù'bì mì wó tí Mbíri, máa, yí dù tí kùro ndâ 'duù, wàa yí delè 'ví dù tí mbe 'vala ndâ 'duù, tí mbe 'visi muu ndú 'do tí ndâ vò kpokèjì mì ndú gítí kpokèjì mì yì tí Mbíri, tí 'duù tí nó náa Mbíri bà je à-cee-gí gítí ndâ vò i mì ndâ Ìzìriyèlì 'dáá gí a i ta ẹrè wó nò. ³² Ze a ndâ mbe 'dè yúco gítí ndâ i tí nò, ze ta ndâ Bèri-mì-Mbíri, tí i-nambeè tí nó náa Mbíri kù je ji ndâ 'duù ọnó mbe 'di có mì wó tí Mbíri nò.»

³³ Có tí nò náa ndâ tú mì Jézù 'visi nò gii dù goolá ndú cu a wu mítí ndâ kpo 'duù gbí ngbàngà mì ndâ Jùdéyà. Tacó éno, ndú gii bàkà a có bà ziki ndâ tú mì Jézù gítí có tí nò.

Gàmàliyèlì jukì ndâ kpo 'duù mì ndâ Jùdéyà 'do tàkò ndâ tú mì Jézù

³⁴ 'Bí kpo 'duù 'do gbí òkò tí ndâ ka wó gbí gbolò ngbàngà mì ndâ Jùdèyà, tí mbe kpolo tí tàkìì mì ndâ Jùdèyà, ta rẹ wó a Gàmàliyéli, tí gbolò mbe kù nìbà tàkìì mì ndâ Jùdèyà jì ndâ 'duù, náa ndâ Jùdèyà 'dáá gí kù te duù mítí wó, mà gii ò ndâ có mì ndâ 'bí ka wó kpo 'duù gbí ngbàngà zò muu wó dúú-dúú lá, yí gii a gí yaà, bìndi yí gii 'dè có jì ndú éno máa, à kaa ndâ tú mì Jézù 'do gbí ngbàngà gí ndiù gàà kózò gi. ³⁵ À mà gii bàkà go có mì wó nò gí, yí gii 'dè có jì ndâ ka wó kpo 'duù gbí ngbàngà, máa, «Ndâ 'dakò! Yo kpolo tí yo tí kpoò gítí ò i tí nò náa yo kù koṛo có gítí bà bàkà ta ndâ 'duù tí nò nò. ³⁶ Ye kù 'dè có tí nò jì yo, tacó ye kì 'bì ye gítí ndâ mbe bàkà ò i tí nò náa ndâ 'dakò tí nò kpónó kù bàkà nò kí-kì; 'bí 'dakò dígísèé ta rẹ wó a Tèwùdàsì, luguu tí wó máa, yì ma. Bìndi ndâ 'duù go zì 'duù-vò ta bà nà'ò (400) ká gii tè gí tàkò i-mâ mì wó nò. À mà gii zì Tèwùdàsì gí, ndâ 'duù mì wó nò gii 'vaaka gbaànjé-gbaànjé 'dáá gí. À gii dù maa nò a bà zì nje ndú ká nò. ³⁷ Bìndi Tèwùdàsì nò, 'bí 'dakò ta rẹ wó a Jùdà, tí 'duù Gàlilèyà, dígísèé gbí o bà 'deke muu ndâ 'duù nó gii jèjèèkè cèe tí wó, máa, ndâ 'duù 'ví ò a yì, si Mbíṛì mí to. Ndâ 'duù gii kì gí tàkò wó kí-kì. À mà gii zì yí delè gí, ndâ 'duù mì wó gii ta'va léé gí.

³⁸ «À má éno, có mì ye gbí njembí ye jì yo kpónó máa, yo si ndâ 'dakò tí nò mí bàndò mì ndú. Yo si ndú 'ví ya . Tacó rẹngbó i tí nò náa ndú kpónó kù bàkà nò má 'bì 'do mì 'duù, nje bà zì ta kpéétí wó. ³⁹ Káa, à má dú káa yúco máa, nètè tí nò náa ndú kù bàkà nò a nètè mì Mbíṛì, yo bà kpò ndú wálá. Yo delè bà 'de tí yo kù jòò gbí có a i ta Mbíṛì.»

Có tí nò náa Gàmàliyéli 'dè nò gii ya gí gbí muu ndâ 'bí ka wó kpo 'duù gbí ngbàngà gí. ⁴⁰ Ndú bà-i-nò gii tè'é tí ndâ tú mì Jézù gí kùṛo ndú. Ndú mà gii gbì ndú gí, ndú gii ci ndú, máa, «Ndòngbú tí yo ta bà ma có jì ndâ 'duù ta rẹ Jézù 'ví dù ká yí nò.» Bìndi ndú gii dò 'bì 'do tí ndú gí.

⁴¹ Ndâ tú mì Jézù gii njè nó 'do kùṛo ndâ kpo 'duù gbí gbolò ngbàngà mì ndâ Jùdèyà ta pétèkè tàkòcò ndú, tacó Mbíṛì ò ndú 'vii tí ndâ 'duù mbe kònò sé'i ta rẹ Jézù gí. ⁴² 'Do gbí ṛi tí nò, ndâ tú mì Jézù gii dù kù ma Banga-Ngú-Có jì ndâ 'duù ta ṛi 'dáá gí gbí ndùgù 'bá-Mbíṛì, delè ta ndi 'bá mì ndâ 'duù, máa, Jézù a Bìndi-Mbíṛì, ta 'bí 'duù mbe tú 'bì wó gí tà ṛo ndú gbaànjé wálá.

6

Bà ruka ndâ 'duù tí ndâ mbe koni ndâ tú mì Jézù ta nètè

¹ Muu ndâ mbe tala có mì Jézù mâ giì 'bità bà àdì gî, gbínje giì 'bità bà bàkà tí gbí òkò tí ndâ Jùdèyà ònó náa a jò ndú me mí 'bá Jùdèyà lá, mbe kú 'dè káa có Ìgírìgì nó, ta ndâ jíjí'dí-jìgì'di Jùdèyà á 'do muu có bà njèè i-zó-zò. Ndâ Jùdèyà ònó náa a jò ndú mí ndii nó giì 'bità bà 'dè kòlòwò, máa, ndâ jíjí'dí-jìgì'di Jùdèyà ta ri 'daá gî njèè i-zó-zò ji ndâ nawù ku mì ndâ yì yè ɾo ndâ yì lá.

² Ndâ tú mì Jézù muu'bi-nje só mâ giì 'di có tí nò, ndú giì kili ndâ mbe tala có mì Jézù 'daá gî, bìndi ndú giì 'dè có ji ndú máa, «Bà jee bà ma có mì Mbírì mì ze mí to, wàa ze 'ví zèè tí kpoò a nètè bà njèè i-zó-zò me dú tacó tí ze lá. ³ À má éno, à nìkì éno máa, yo tí ndâ ná'vindí ze òò ndâ 'bí 'dakò vò-nje só 'do gbí òkò tí ndâ 'duù ònó ta tó ɾè ndú nó, ndú delè 'ví dù tí ndâ 'duù ònó náa Bèri-mi-Mbírì je wotí ji ndú me gbolò, delè tí ndâ 'duù ònó mbe 'di gbí-o nó, tacó wàa, ze 'ví bàkà ndú tí ndâ mbe njèè i-zó-zò. ⁴ Wàa, o mì ze 'ví dù 'daá gî ká gítí bà 'deke tí ze ji Mbírì, ta nètè bà ma có mì Mbírì.»

⁵ Tàkòcò ndâ mbe tala có mì Jézù 'daá gî giì peteke gítí có tí nò náa ndâ tú mì Jézù koɾo nò ngé ndii gî. Tacó éno, ndú giì cu 'bí ndú mítí Ìsitéfànò tí 'bí 'dakò mbe tee njembí wó 'daá gî mítí Mbírì, tí 'dakò náa Bèri-mi-Mbírì je wotí ji yí me gbolò, giì je Filípò, giì je Pòròkòrù, giì je Nikànorà, giì je Tímòni, giì je Pàraménà, giì je Nikòlávù tí 'bí 'dakò náa ɾa wó me Jùdèyà lá mbe gî 'do gbí gbata Àndiyóki, mbe kaa tí wó gí gbí tàkii mì ndâ Jùdèyà kùro bà gí yí tí mbe tala có mì Jézù gî. ⁶ Ndú giì kaa ndú ta bà muu ndú vò-nje só nò ji ndâ tú mì Jézù. Ndâ tú mì Jézù mâ giì 'deke tí ndú ji Mbírì tacó tí ndú gî, ndú giì bàkà ndú tí ndâ mbe njèè i-zó-zò ji ndâ 'duù bìndi ndú.

⁷ Có mì Mbírì giì dù kú ɾèjì bìndi bà 'viindi có gítí bà njèè i-zó-zò nò tí ɾa ònó náa muu ndâ mbe tala có mì Jézù giì ògbù gbí gbata Jèrùzàlémè ngé ndii gî. Ndâ 'duù me mbè 'do gbí òkò tí ndâ bu-Mbírì mì ndâ Jùdèyà delè giì 'bità bà ɾu ndi kpokejì mì Bìndi-Mbírì.

Bà zèè Ìsitéfànò

⁸ Mbírì giì bàkà nambeè ji Ìsitéfànò tí 'bí 'duù gbaànjé 'do gbí òkò tí ndâ 'duù tí nó vò-nje só náa à ɾuka ndú tí ndâ mbe njèè i-zó-zò nó ngé ma, ta bà je wotí bà bàkà ndâ kpo-kpò seɾè mí gbí òkò tí ndâ 'duù ji yí. ⁹ Ndâ 'bí 'duù 'do gbí òkò tí ndâ Jùdèyà mâ giì òò ndâ i tí nò náa Ìsitéfànò kú bàkà nò, ndú giì 'bità bà jòò gbí có ta yí. Ndâ 'bí Jùdèyà tí nò mbe kaa ya gí bà jòò gbí có ta Ìsitéfànò nò gí 'do bàndò bà kili ndâ Jùdèyà ònó náa à kú nì mítí a «Bàndò bà kili

ndâ i-zógó-zogo ñinó náa a njaanga wú 'do tí miři ndú gî» nô, ndâ 'bí gî 'do gbí gbata Sìrìni, ndâ 'bí gî 'do gbí gbata Àlèsàndèriyà á gbí to Másiřì, ndâ 'bí gî 'do gbí to Silísiyà, ndâ 'bí gî 'do gbí to Ásiyà. ¹⁰ Káa bà 'vii tí ndú ta Ìsitéfànò gii kpò ndú gî, tacó yí 'di gbí-o ndii ndú me 'dú, delè tacó a Bèri-mi-Mbířì ká kú wu có mí gbí nje wó. ¹¹ Ndú mâ gii ñò éno, ndú gii sù ndâ 'bí 'duù tàbèngii máa, ndú waaka có ta rẹ Ìsitéfànò éno maa, «Ze 'di kòcò 'dakò tí nó tí Ìsitéfànò nó kú 'dè zu có gítí ndâ Mòze ta Mbířì.»

¹² Na có tí nò, máa, Ìsitéfànò kú 'dè zu có gítí ndâ Mòze ta Mbířì nò, mâ gii 'va tí gbí tù ndâ Jùdèyà, ta ndâ kpo-'duù-'bá mì ndú, ta ndâ mbe kpolo tí tàkii mì ndú, ndú gii zèè Ìsitéfànò ya tí gí gbí gbolò ngbàngà mì ndú tí ndâ Jùdèyà. ¹³ Ndú mâ gii yee ta yí kùro ndâ kpo 'duù mì ndú gbí ngbàngà gî, ndú gii waaka ndâ 'véřè gítí wó ji ndú, máa, «'Dakò tí nó kuu nó ta o 'dáá gî kú 'dè vò có gítí 'bá-Mbířì mì ndoo ji ndâ 'duù, yí delè kú 'dè vò có gítí tàkii mì ndoo. ¹⁴ Ze zèè yí kú 'dè có ji ndâ 'duù éno máa, 'dakò tí nó tí Jézù mbe gí 'do Názàrèti nó kèji gí bà ki'viki 'bá-Mbířì mì ndoo nó gí to. 'Bí kòcò wó mbe gii 'va tí gbí tù ze delè a ñinó máa, ní gbèe Jézù tí nó a mì yí nò delè kèji gí bà 'visi tàkii tí nó náa Mòze dígísèé je ji ndâ ká gù ndoo, náa ndú gii 'dòkò kpò yee tí tí ndoo nó gî.»

¹⁵ Ndâ kpo 'duù gbí ngbàngà mì ndâ Jùdèyà 'dáá gî gii zeke gbí ọ Ìsitéfànò ngbóó gítí có tí nó náa ndú 'di ta rẹ wó nò. Káa, ta o tí nó náa ndú kú zeke ta o gbí ọ wó nò, ndú gii ñò gbí ọ wó kú tòngbaà go gbí ọ basili mì Mbířì nò.

7

Kòcò Ìsitéfànò ji ndâ kpo 'duù gbí gbolò ngbàngà mì ndâ Jùdèyà

¹ Ndâ kpo 'duù gbí gbolò ngbàngà mì ndâ Jùdèyà mâ gii 'di kòcò ndâ mbe kpì ngbàngà tí Ìsitéfànò cee gî, Kùro ndâ bu-Mbířì, tí gbolò 'duù kùro ndâ kpo 'duù gbí gbolò ngbàngà mì ndâ Jùdèyà 'dáá gî, gii 'vee Ìsitéfànò, máa, «Ndâ có tí nó náa ndâ 'duù tí nó 'dè gítí lo nó a yúcó?»

² Káa Ìsitéfànò gii 'visi có ji yí máa, «Ákoo ndâ ná'vindi ye! Ákoo ndâ bu ye! Yo sè tù yo, wàa yo 'ví 'di có mì ye náa ye kpónó kèji gí bà 'dè ji yo nò. Mbířì tí nó mbe kú tòngbaà ngbèzèè nó dígísèé túbà tí wó ji bu ndoo tí Àbìràámò si yí ta 'bá gbí to Mèsòpòtámìyà á kùro bà 'dòkò 'bá mì wó gí gbí gbata Àrání. ³ Bìndi yí gii 'dè có ji yí éno máa, «Njè nó 'do 'bá mì yo gî. Co 'do gbí òkò tí ndâ nambe lo, wàa wò

'ví ya gítí to tí nó náa ye bà tùbà jì wò nô.> ⁴ Àbìráámò bà-i-nò gii 'dòkò 'bá 'do gbí òkò tí ndâ nambe wó gbí to mì ndâ 'duù Kàlidiyà go có mì Mbíri nò, ya gí gbí gbata Àrání. Bu Àbìráámò mâ gii cì gí, Mbíri gii 'dè có jì yí máa, yí 'dòkò ta 'bá gí gí bàndò tí nó náa yí tí Mbíri táánò cì yí gítí, náa yo wúnó kù 'vala tí nô. ⁵ Káa Mbíri ta o tí nó waa 'bí làmbu to kpèti ká 'várá éno jì Àbìráámò tí 'dóó ñìndi wó gítí mīri wó lá. Mbíri gii cì Àbìráámò a i éno máa, <Ye tí Mbíri bà je to tí nó jì yo ta ndâ 'vii bìndi lo.>

«Gbèè 'vii go mè gbí u tí nó ta o tí nó, náa Mbíri cì tí ta Àbìráámò nò, mì Àbìráámò wálá. ⁶ Káa 'dóó kòcò Mbíri jì Àbìráámò ta o tí nó éno máa, <Ndâ 'vii-gù lo bà dù tí ndâ mbe 'dó-'do á 'bá mì ndâ tende ña ndâ 'duù. Ndâ tende ña ndâ 'duù tí nó bà gii bàkà bòò mítí ndú, ndú bà toṛo nje ndú ta to ta ndoo zi'duù-vô ta bà nà'ô (400). ⁷ Káa, a ye tí Mbíri ká bà waa có mítí ndâ 'duù tí nó á muu ndú. Bìndi ndâ 'duù mì ye bà gí 'do 'bá mì ndâ ku'di gí bà bàkà i jì ye tí Mbíri á mí bà-i-nò.> ⁸ Mbíri gii 'dè có jì Àbìráámò máa yí ya gí gbí gázà tacó bà tùbà máa ndâ yí tí Mbíri toko nambeè ta yí gí. Tacó éno, Àbìráámò mâ gii jò Ìzákò, yí gii waa yí ta sili vô-nje ta'ô bìndi bà jò yí. Ìzákò mâ gii jò Jákóbè, yí delè gii bàkà ká éno. Jákóbè delè gii bàkà ká éno mítí ndâ 'vii mì wó muu'bi-nje só tí ndâ rēngbó mbe jò ndâ ña ndâ Ìziriyéli muu'bi-nje só nô.

⁹ «Káa ndâ 'bí 'vii mì Jákóbè gii sì ná'vindi ndú Jùzépè gí 'dè tí bòò jì ndâ 'duù ya tí gí Māsiri ta kii gí. Káa Mbíri ta o tí nó kuu tàkò Jùzépè. ¹⁰ Yí gii ñò yè ṛo wó, yí gii je muu jì yí tí ña ñìnó náa go có mì wó gii dù tí Fàràyonè (gbí máa, gbolò gba mì ndâ 'duù Māsiri) ngé ma. Tacó éno, yí gii te Jùzépè tí kùro ndâ kpo-kpò 'duù mì wó Māsiri 'dáá gí, delè tí mbe kpolo tí ndâ 'duù, ta ndâ 'dóó i-'bá mì wó tí gbolò gba.

¹¹ «Ta o tí nó náa Jùzépè kuu tí Māsiri nò, làngawiri gii tè to. Ndâ 'duù Māsiri ta ndâ 'duù Kánàni gii ze'veṛe ta go zé'veṛè-zé'veṛè. Ta o tí nó, làmbu 'bí i tacó bà ṛo mítí tí ndâ ká gù ndoo ngé éno gí wálá. ¹² Jákóbè mâ gii 'di có cù gí Māsiri, yí gii tuu ndâ ká gù ndoo gí kà. ¹³ Gbí kpédélé nó mì ndú nò, Jùzépè tùbà tí wó jì ndú lá. Yí gii tùbà tí wó jì ndâ ná'vindi wó a i gbí bà só bà ya ndú gí Māsiri, bìndi yí gii tù ta bà tí ndú jì gbolò gba mì ndâ 'duù Māsiri. ¹⁴ Jùzépè bà-i-nò gii tuu tú gí tàkò bu wó Jákóbè, ta ndâ sè ná'vindi wó, ta ndâ 'vii mì ndú 'dáá gí. Muu ndâ kòti Jákóbè ta o tí nó 'dáá gí a ndâ 'duù zi'duù-ta'ô-nje muu'bi nje-muu'bi vô (75). ¹⁵ Ndâ Jákóbè ta ndâ ká gù ndoo gii mi 'dáá ká mí

Másìrì, ¹⁶ káa a duu ndú mí kà lá. À tuṛu ku ndú ya tí gí bà duu a i mí 'bá bìn̄di ndú gbí gbata Sèkímì mítí 'bí bàndò bà duu ku náa Àbìráámò sì 'do mì ndâ 'viì mì Àmóra tí bu Sèkímì.

¹⁷ «O bà bàkà go cí tí nó náa Mbírì ci ta Àbìráámò kácá-kácá nó mâ gii dooko gí, ndâ 'duù mì ndoo gii jò àdì mí Másìrì ndii ñinó sàà kùṛo nó gí. ¹⁸ Ta o tí nò, 'bí ngú gbolò gba mbe ñò Jùzépè ni lá gii le bèrè mì ndâ 'duù Másìrì. ¹⁹ Ngú gba tí nò gii pèrè ndâ ká gù ndoo péré-pèrè. Yí mèèkè'i tí ndâ ká gù ndoo ta bà 'vaka ndâ dó 'viì mì ndú 'do 'bì ndâ nawu ndú gí 'dè, tacó wàa ña ndú 'ví mii gí. ²⁰ Ñinò a gbèè vò o tí nó náa à jò Mòze gbí nò. À me ña banga tí lo tí dó 'viì á gbí ṛo Mbírì lá! Ndâ nawu Mòze gii ngùù yí mí tà'i ta pì ta'ô. ²¹ Bà ngùù yí mâ gii kpò ndâ nawu wó gí, ndú gii te yí gí sè 'do tà'i. Nájú gbolò gba mì ndâ 'duù Másìrì bà-i-nò gii 'de yí. 'Viní tí nò gii te yí, bìn̄di yí gii ko yí kpolo tí 'dóó 'viì mì wó. ²² À gii kpolo yí ta bà ñibà bà 'di gbí-o mì ndâ 'duù Másìrì 'dáá gí ji yí, bìn̄di yí gii gí tí gbolò muu-có, delè tí gbolò mbe bàkà ndâ i.

²³ «Mòze mâ gii gí tí 'dakò ta ndoò tí wó zi 'duù-só gí, yí gii koṛo có bà co wiṛi ya gí mì ndâ nambe wó tí ndâ Ìzìrìyéli. ²⁴ Yí mâ gii ya gí mì ndâ nambe wó, yí gii ñò 'bí 'duù Másìrì kú mèèkè'i tí 'bí Ìzìrìyéli. Yí gii yuu tí wó gí gbí có tí nò, bìn̄di yí gii zi 'duù Másìrì tí nò muu nambe wó Ìzìrìyéli tí nò gí. ²⁵ Mòze ta o tí nò si éno máa, ndâ nambe yì ñò ni gí máa, a Mbírì ká tuu yì gí bà njaanga wú 'do tí miṛi ndú. Keelá, ña có tí nò gbí muu ndú wálá.

²⁶ «Ta 'bí yé bìn̄di ñinó, Mòze gii 'de ndâ 'bí nambe wó tí ndâ Ìzìrìyéli kú bàkà gbínje gbí òkò tí ndú. Yí gii jè ta bà 'viindi gbí òkò tí ndú ta bà 'deke tí wó ji ndú, máa, <Ákoo, ndâ ná'vindí ye! Yo kú mèèkè tí yo gbí òkò tí yo ta kpéetí yo éno á gítí có yè, ndâ nambe ye?»

²⁷ «Káa 'duù tí nó mbe kú mèèkè'i tí ka wó nó gii mò Mòze 'do gbí òkò tí ndú gí. Bìn̄di yí gii 'vee yí máa, <A 'di ká bàkà wò tí gba mbe waa có mì ze? ²⁸ À tí lo nò a go bà zi ye á go ñinó náa wò zi ta 'duù Másìrì tí nó yáánó nó?» ²⁹ Có tí nó náa 'dakò tí nò 'dè nò gii te gúku mítí Mòze, bìn̄di yí gii fa ta 'bá 'do Másìrì ya gí gbí to Mádiyàmì, bìn̄di yí gii jò ndâ 'viì sósò'ô mí kà.

³⁰ «Ta 'bí o gbaànjé, basìlì mì Mbírì gii túbà tí wó ji Mòze gbí ngba wu mbe ku doo 'bí bè'i á gbí kángáá nga ngoò á dè ta Gú Sínayì si ndoò tí Mòze zi 'duù-só bìn̄di bà fa yí 'do Másìrì. ³¹ Nje Mòze gii 'dèè ta bà ñò ña i tí nò gí. Yí mâ gii

yèè dê, tacó wàa yì 'ví 'viiki i tí nò nìkì maa, yí gii 'di kòcò Mbírì kù 'dè có ji yí máa,

³² <Ye a Mbírì mì ndâ ká gù lo:

Ye a Mbírì mì Àbìráámò,
 ye a Mbírì mì Ìzákò,
 ye a Mbírì mì Jákóbè.>

Bà zeke'o gii kpò Mòze gî, yí gii dù kù gu kpùrù-kpùrù ta gúku. ³³ Káa, Mbe tí ndoo gii 'dè có ji yí máa, <Jaka ndâ tamà 'do tí kò lo gî, tacó à kaa bàndò tí nò náa wò kù ọ̀ tìyò tí nò ji ye tí Mbírì gî. ³⁴ Ye tí Mbírì ọ̀ bà mèèkè'i tí ndâ 'duù mì ye á Másìrì gî. Ye 'di mèlè muu ndú gî. Tacó éno, ye gí nó gí bà 'vala ndú. À má éno, gí kpónó, wàa ye 'ví tuu wò ji ndú Másìrì kà.>

³⁵ «Mbírì táánò tuu ji ndâ Ìzìrìyéli nò káa gbèe Mòze tí nó náa ndú tí ndâ Ìzìrìyéli táánò 'vèè-gbì-nje wó éno máa, <A 'di ká bàkà wò tí gba mbe waa có mì ze?> nó, gí bà dù tí kùro ndú tí mbe 'vala ndú, ta bà tuu basìlì mì wó tí Mbírì ji yí gbí bè'i.

³⁶ «Mòze gii bàkà ndâ seṛè ta ndâ kpo-kpò i mí Másìrì, delè mí tàbè'dè gbolò ngo tí nó náa à kù nì mítí a Bí-bi Kàpá nò. Njìnò a gbèe Mòze tí nó dígísèé mbe tè kùro ndâ Ìzìrìyéli gbí kángáá nga ngoò ta ndoo zi'duù-só nò. ³⁷ À delè dígísèé káa gbèe Mòze tí nó ká 'dè có ji ndâ Ìzìrìyéli éno máa, <Mbírì bà bàkà 'bí mbe 'dòkò có mì wó á go ye nó ji yo á 'do gbí òkò tí ndâ 'dóó ná'vindí yo,> nò. ³⁸ Njìnò a gbèe Mòze tí nó dígísèé mbe dù tí mbe 'dòkò có gbí òkò tí ndâ ká gù ndoo ta ndâ basìlì tí nó mì Mbírì mbe 'dòkò có ji yí pí Gú Sínàyì nò. À gii dù káa gbèe yí tí Mòze tí nó náa Mbírì dígísèé 'dè ndâ có mì wó tí Mbírì, tí ndâ có mbe kù 'vala ndâ 'duù nó, ji yí, bìndi yí gii 'dè ndí ji ndâ ká gù ndoo, náa ndâ ká gù ndoo gii 'dòkò ndí kpòò yee tí tí ndoo nò. ³⁹ Njìnò a gbèe Mòze tí nó dígísèé náa ndâ ká gù ndoo biya bà 'di có mì wó si ndú gbí kángáá nga ngoò gî, ndú mâ gii mò yí 'do kùro ndú gí nje seè gî, à gii dù gbí muu ndú ta o tí nò kpòlo ma a có gítí bà dele ndi ndú gí Másìrì nò. ⁴⁰ Njìnò a gbèe Mòze tí nó náa ndâ ká gù ndoo dígísèé mâ gii biya yí si ndú gbí kángáá nga ngoò gî, ndú gii 'dè có ji Àrónì tí ná'vindí wó, máa, <Bàkà ndâ 'bí mbírì ji ze, wàa ndú 'ví tè kùro ji ze, tacó ze 'di gbí có mì Mòze tí nó tí mbe kaa ze 'do Másìrì gí tí gí nó nó lá> nò.

⁴¹ «Njìnò a o tí nó dígísèé náa ndâ ká gù ndoo gii suu ta 'vii-mò'dú, bìndi ndú gii dù kù ci mbelè ji i tí nó náa à káa ndú ká suu ta 'bì ndú nó ta cèe pétékè tàkòcò ndú nò.

⁴² Tacó éno, Mbírì gii 'visì kapí wó gítí ndú gî, yí gii si ndú

tí ndâ mbe bàkà i ji ndâ bààcì mì ndú tí ndâ yii, á go có tí nó náa à cu mí gbí wáràgà mì ndâ mbe 'dòkò có mì Mbířì máa, Mbířì máa,

<Yo táánò waaka ndâ nò tacó wàa yo 'ví ci ji ye
gbí ndâ ndoò tí nó náa yo táánò too zi'duù-só
mí gbí kángáá nga ngoò nó gî, ndâ Ìzìriyèlì?

⁴³ Yo táánò kaa kù nò tí a ndâ i tacó bà tò ta nduùrù jì sù
mbířì mì yo
ta rẹ wó a Mòlókì nó,
gì je yii tí nó tí Rẹfàni nò.

Yo te a ndâ sù mbířì mì yo náa yo ká suu ndú ta 'bì yo,
yo gii nò ta bà bàkà i ji ndú.

À má éno, ye bà kaa yo ya tí gí gbí 'dú to
mbe ndii ñinó gí ngéé kapí Babilóniyà. >

⁴⁴ «Ndâ ká gù ndoo dígísèé gbí kángáá nga ngoò gii tò
nduùrù náa a Mbířì ká 'vii wú bà ka bà ji ndú, bìndi ndú
gii te díí tí nó náa Mbířì cu ndâ có mì wó muu'bi mítí ji
Mòze nó mí tà . ⁴⁵ Ndâ ká gù ndoo gii 'dòkò wú bà ka bà
nduùrù tí nó náa Mbířì je ji ndú nò kpòò yee tí Jósùwà, tí
mbe gii ya tí gí gbí to tí nó náa ndú táánò mòkò ndâ mbe
ta wotí mì Mbířì 'do gbí gî, bìndi ndú gii zogo nò. Nduùrù
tí nó gii dù tí to tí nó yee gbí o mì Dàvidè tí gbolò gba mì
ndoo, ⁴⁶ náa tàkòcò Mbířì táánò peteke gítí wó, káa yí gii
'deke tí wó ji Mbířì, máa, yí si yì 'ví gèè 'bá-Mbířì ji Mbířì
mì Jákóbè. ⁴⁷ Káa à gii gèè 'bá-Mbířì a Sólómònì tí 'viì bìndi
Dàvidè. ⁴⁸ Kpètí ká éno, Mbířì 'vala tà'i tí nó náa a 'duù ká
bì ta 'bì wó nó lá. Jé ká go có tí nó náa 'bí mbe 'dòkò có mì
Mbířì 'dè éno máa, Mbířì máa,

⁴⁹ <Rì a jàlàmbà mì ye,
bìndi to tí nó a bàndò bà kaa kò ye.

Yo bà bì ji ye a ña 'bá yè?

Yo bà bàkà ji ye a ña bàndò yè,
wàa ye 'ví dù tí ?

⁵⁰ Àá táánò me ye ká bàkà ndâ i tí nó 'dáá gí nó lá?>

⁵¹ «Ndí yo ndâ mbe ngbútù! Ndâ tù-ká-kpò-có! Njembí
yo go njembí ndâ 'duù ñinó mbe ñò Mbířì ni lá nò. Yo ta
o 'dáá gí kù kpò có mì Bèřì-mì-Mbířì go i mì ndâ ká gù yo.

⁵² Yo ni rẹ 'bí mbe 'dòkò có mì Mbířì gbaànjé náa ndâ ká gù
yo dígísèé mèèkè'i tí wó lá ji ye gi! A ndú dígísèé ká ziki
ndâ mbe ma có gítí bà gii 'Duù tí nó ta nèté mì wó jáá nò.
Káa à kpónó a yo ká gii dù tí ndâ mbe cu gombò tí wó, delè
tí ndâ mbe zi yí. ⁵³ À gii dù ndí a yo tí ndâ 'duù tí nó náa
Mbířì tuu ndâ basìlì mì wó ta ndâ có mì wó ji yo nó ká gii
dù tí ndâ mbe kpòlò tí ndâ có tí nó lá.»

⁵⁴ Cò tí nò náa Ìsitéfànò 'dè nò giì doo ndâ kpo 'duù gbí gbolò ngbàngà mì ndâ Jùdèyà go wu, bindi ndú giì ɾò 'bì ndú ta sé có. ⁵⁵ Káa Bèrì-mì-Mbìrì giì je wotí jì Ìsitéfànò me gbolò, yí má giì zeke'o lèè jí gbìrì, yí giì nò Mbìrì ngbèzèè, ta Jézù kú ɾò tìyò mò jí gbí kù'bì mì Mbìrì. ⁵⁶ Bindi yí giì 'dè có jì ndâ kpo 'duù, máa, «Ye kpónó kú nò njekèjì gbìrì njaanga tí ngàà gî, bindi 'Viì-mì-'Dakò kú ɾò tìyò mò jí gbí kù'bì mì Mbìrì.»

⁵⁷ Ndâ kpo 'duù gbí gbolò ngbàngà mì ndâ Jùdèyà giì kpò 'bì ndú mítí tù ndú kù pìi ta kù 'do tí bà 'di có tí nò mì Ìsitéfànò nò gî. Ndú giì oloko ta ngèlè ya gítí wó, ⁵⁸ ndú gí ja yí 'do gbí gbata jí sè, bindi ndú giì 'vaka yí ta díí. Ndâ mbe bàkà tí ndú tí ndâ mbe 'dè yúcó gítí Ìsitéfànò gbí ngbàngà giì jaka ndâ bongo mì ndú 'do tí ndú gî, bindi ndú giì kaa jì 'bí 'viì-'dakò ta ɾè wó a Sàwúlè tacó bà kpolo tí. Bindi ndú giì kaa ya gítí bà 'vaka Ìsitéfànò ta díí, ta sè ndâ 'bí 'duù.

⁵⁹ Káa ta o tí nò náa ndú kù 'vaka Ìsitéfànò ta díí nò, Ìsitéfànò giì 'deke tí wó, máa, «Mbe tí ye Jézù, si lílì ye 'ví ya jí mì lo!» ⁶⁰ Yí bà-i-nò giì kucuku muungbó wó mí to, bindi yí giì 'deke tí wó ta kòcò wó ngéé jí yaà, máa, «Kaa có vò i tí nó mítí ndú lá, Mbe tí ye!» Ìsitéfànò 'deke káa tí wó nò gî nó, yí giì cee gî.

8

Sàwúlè mèèkè'i tí ndâ mbe ùnje gítí có mì Jézù

¹ 'Viì-'dakò tí nó tí Sàwúlè mbe kpolo tí ndâ bongo mì ndâ mbe zì Ìsitéfànò nó giì ɛɛ wú'dè có bà zì Ìsitéfànò nò ngìrì'ví gî. Bindi bà mèèkè'i tí ndâ mbe kù kili ta ɾè mì Jézù gbí gbata Jèrùzalémè giì 'bità bà zì ta gbèè ɾi bà zì Ìsitéfànò nò tí vò ɲa ɲinó náa sè ndâ 'bí mbe ùnje gítí có mì Jézù 'dáá gî giì 'vaaka ta gúku gbaànjé-gbaànjé ta ndi gbí ndâ gbata gbí ndâ to Jùdèyà, ta ndâ to Sàmáriyà 'dáá gî, si káa ndâ tú mì Jézù.

² À káa ndâ 'bí tó 'duù mbe kù zè Mbìrì ta tó njembí ká giì duu ku Ìsitéfànò, bindi ndú giì wa yí.

³ Káa Sàwúlè giì bàkà a cèè ndi wó tacó bà mì káa 'dóó ndâ mbe kù kili ta ɾè mì Jézù tó'dó gî. Yí giì nò cee njekèjì mì ndú gbaànjé-gbaànjé 'dáá gî, kù zèè ndâ 'dakò ta ndâ niì, náa yí má 'de ndú gî nò, ya tí jí gbí zàà.

Filípò ma Banga-Ngú-Có jì ndâ 'duù gbí to Sàmáriyà

⁴ Ndâ 'duù tí nó mì Jézù mbe 'vaaka ta ndi muu to ta gúku bà mèèkè'i tí ndú nó giì 'vèè ta bà ma Banga-Ngú-Có jì ndâ

'duù gbí ndâ to tí nò náa ndú fa ngèlè vò i ya ta ndi tí nò.
⁵ 'Bí 'duù 'do gbí òkò tí ndú gbaànjé ta rẹ wó a Filípò, mbe fa ngèlè vò i tí nò mbe 'de ndú nò, ya a i gí gbí 'bí gbata gbí to Sàmáryà, gii dù kú ma có tí Bindi-Mbíri ji ndâ 'duù kà.
⁶ Ndâ mbè 'duù tí nò náa Filípò kò-kò ta rẹ Bindi-Mbíri ji ndú nò gii ùnje gítí ndâ có mì Filípò ta njembí ndú gbaànjé, tacó ndú 'di tàwo ndâ 'bí seṛe ñinó náa yí bàkà nó gí, ndú delè gii ñò ndâ kpo-kpò i ñinó náa yí bàkà nó ta ọ ndú:
⁷ ndâ seṛe bà co ndâ i ta bà tò kú ta kòcò ndú ngéé gí yaa 'do gbí muu ndâ 'duù me mbè, delè ta bà 'vala ndâ 'duù ñinó mbe gbele've gí nó, ta ndâ mbe kú nò gbélé-gbéle nó me mbè. ⁸ Tacó éno, tàkòcò ndâ 'duù gbí gbata tí nò gii peteke ngé ndii gí.

Simónè tí mbe yèè

⁹ Ta o tí nò, 'bí 'dakò ta rẹ wó a Simónè, tí mbe kú bàkà ndâ i-yèè, náa bà 'dè có gítí ndú kpò nje ndâ 'duù gí, kuu ta 'bá gbí gbata tí nó náa Filípò kú dù gbí nò. Simónè tí nò bàkà tí wó ji ndâ 'duù máa, yí ma. ¹⁰ Tacó éno, ndâ 'duù gbí gbata tí nò 'dáá gí, ndâ 'duù ñinó ta rẹ ndú a rẹ nó, gii je sè ndâ yè, 'dáá gí ta o tí nò kú 'di có mì wó. Ndú gii gbi rẹ mítí wó máa, «Yí a wotí tí nó mì Mbíri náa à kú nì mítí a <Ma>» nò. ¹¹ Ndâ 'duù tí nò kú 'di có mì Simónè tacó yí kú bàkà ndâ i-yèè náa bà 'dè có gítí ndú kpò nje ndú gí mí kuro ndú ta kòndi o.

¹² Ndâ 'dakò ta ndâ ni me mbè má gii ùnje gítí ndâ có tí nó náa Filípò kú kò ta kò ji ndú gítí bà dù Mbíri tí Gba, ta bà kò-kò ta rẹ Jézù tí Bindi-Mbíri nó gí, Filípò gii caka tí ndú gí. ¹³ Simónè delè má gii ùnje gí, Filípò gii caka tí wó gí. Bindi bà caka tí Simónè nò, yí gii dù ká kpíri-kpíri ta Filípò kú zeke ndâ seṛe, gii je ndâ kpo-kpò i tí nó náa Filípò kú bàkà nò, ta 'bí ọ có náa yí bà 'dè gbí nje wó wálá, tacó bà 'di gbí ọ ndâ i tí nò náa Filípò kú bàkà ndú nò kpò nje wó gí.

¹⁴ Ndâ tú mì Jézù gbí gbata Jèrùzàlémè má gii 'di có éno máa, ndâ 'duù Sàmáryà ùnje gítí có mì Jézù gí, ndú gii tuu ndâ Piyétòrò ta Jòvànì ya tí ji ndú. ¹⁵ Ndâ Piyétòrò ta Jòvànì má gii yee Sàmáryà gí, ndú gii 'deke tí ndú ji Mbíri, tacó wàa, yí 'ví tuu Bèri mì wó gí muu ndâ 'duù tí nò mbe ùnje gítí có mì Jézù gí nò. ¹⁶ Tacó yee tí o bà gii ndâ Piyétòrò ta Jòvànì nò, à caka káa tí ndâ 'duù Sàmáryà ta rẹ mì Mbe tí ndoo tí Jézù gí, káa Bèri-mi-Mbíri gí gí muu ndú kálásè. ¹⁷ Tacó éno, ndâ Piyétòrò ta Jòvànì bà-i-nò gii kaa 'bí ndú mí muu ndâ 'duù tí nò, bindi Bèri-mi-Mbíri gii gí gí muu ndú.

18 Sìmonè mâ giì nò bà gi Bèri-mi-Mbíri jí muu ndâ 'duù ta o bà kaa 'bì ndâ tú mì Jézù mí muu ndú nò, yí giì je gùrúsù ji ndú, 19 bindi yí giì 'dè có ji ndú máa, «Yo je 'bí ña wotí tí nò mì yo nò ji ye delè, tacó wàa, ye má tee ta 'bì ye mí muu 'duù, wàa Bèri-mi-Mbíri 'ví gi jí muu wó.»

20 Káa Piyétòrò giì 'visì có ji Sìmonè máa, «Yo 'ví miù ta gùrúsù mì lo nó kpú, tacó bà koṛo có máa, gùrúsù a i bà sì i ñinó náa Mbíri ká kù je ji ndâ 'duù tí i-nambee nò. 21 Bà i mì lo gbí i tí nó wálá, 'bí i ta ṛè lo delè gbí wálá, tacó Mbíri ñò njembí lo me dúú lá. 22 À má éno, 'visì muu lo 'do tí ña vò bà koṛo có mì lo nò gí, wàa wò 'ví 'deke tí lo ji Mbíri, tacó wàa, yí 'ví je ta à-cee-gí ji wò gítí ña bà koṛo có tí nò náa wò kù koṛo nò. 23 Tacó ye ñò ni gí, máa, a ju kiì ká kù zi wò. Vò i delè da 'bò mítí kò lo gí.»

24 Káa Sìmonè giì 'visì có ji Piyétòrò máa, «'Deke tí lo ji Mbíri tacó tí ye, tacó wàa, 'bí i gbaànjé 'do gbí òkò tí ndâ i tí nò náa wò ni ṛè ndú nò 'ví me ye lá.»

25 Ndâ Piyétòrò ta Jòvànì mâ giì 'dè có, ta bà kò-kò ta có mì Mbe tí ndoo, ji ndâ 'duù gbí gbata tí nò Sàmáriyà náa ndú ya gítí nò cee gí, ndú giì dele ndi ndú jí Jèrùzàlémè ta bà nò ta bà ma Banga-Ngú-Có ji ndâ 'duù ta ndi tí ndâ 'bá tí kpokèjì gbí to Sàmáriyà.

Ndâ Filípò ta 'bí gbolò 'dakò mbe jí 'do Èsiyópiyà

26 Ta o tí nò, basìli mì Mbíri giì 'dè có ji Filípò máa, «'Viindi tí lo, wàa wò 'ví zèè zì kpokèjì tí nó mbe mò jí gbí'dè, mbe 'do Jèrùzàlémè kù gi jí gbí gbata Gázà nò.»

27 Filípò bà-i-nò giì 'bì nó go có tí nò náa basìli mì Mbíri 'dè ji yí nò. Yí mâ giì zeke'o si yí kpokèjì, yí giì ñò a 'bí 'dakò náa a ba yí gí, tí gbolò 'duù mbe kù kpolo tí ndâ i-'bá mì Kàndékè (gbí máa gba-nù), mì ndâ 'duù Èsiyópiyà. 28 Gbolò 'duù tí nò ta o tí nò kù dele ndi wó jí 'bá 'do bà bàkà i-Mbíri Jèrùzàlémè. Yí ta o tí nò ki tí wó gbí àràbíyà-kècè mì wó kù 'deke i 'do gbí wáràgà mì Ìzáyà tí mbe 'dòkò có mì Mbíri.

29 Bèri-mi-Mbíri bà-i-nò giì 'dè có ji Filípò máa, «Yèè ndi lo dè gítí àràbíyà tí zô.»

30 Filípò mâ giì yèè dè gítí àràbíyà tí nò go có mì Bèri-mi-Mbíri nò, yí giì 'de 'dakò tí nò kù 'deke i 'do gbí wáràgà mì Ìzáyà. Bindi Filípò giì 'vee yí máa, «Wò kpónó 'di gbí có tí nò náa wò kù 'deke nò gí?»

31 Káa yí giì 'visì có ji Filípò máa, «Ye bà 'di gbí ta kpéetí ye ta ña kpokèjì ngàyi, sè káa ñinó náa 'bí 'duù má koni ye?» Yí bà-i-nò giì tè'é tí Filípò jí mì ndú ta yí yaà.

32 Có tí nò náa gbolò 'duù tí nò kù 'deke 'do gbí wáràgà mì Mbíri nò éno máa,

«Yí táánò go rómbo náa à kù ja yí ya tí gí nje sìzò.

Yí táánò dù ká ngbì,

go 'vii-rómbo ta nje wó tí wó wálá kùro mbe kù 'dii se tí wó.

Yí táánò njaanga nje wo lá.

³³ Áá táánò ñonoko yí,

ta gbèe 'duù mbe tí muu wó wálá.

Mbe 'dè tà-ká-tà gítí ndâ ká gù wó wúnò bà dù wálá,

tacó à kaa yí ta 'bú si sè o mì wó me 'dú gí kùro.»

³⁴ Gbolò 'dakò tí nò mâ gii 'deke i tí nò cee gí, yí gii 'visì tí wó gítí Filípò, bìndi yí gii 'vee yí máa, «Mbe 'dòkò có mì Mbìrì táánò kù 'dè có tí nò gítí 'dóó kuùkpò dìi wó wèè, gítí 'bí 'duù kè'bí? 'Dè ji ye gi.» ³⁵ Káa Filípò bà-i-nò gii 'bità bà 'visì có ji yí ta bà 'dè gbí có tí nò náa yí 'deke 'do gbí wáràgà mì Mbìrì nò má kózò gí, yí bà gii 'dè gbí Banga-Ngú-Có mì Jézù ji yí.

³⁶ Ndú mâ gii yèè gí kùro, ndú gii 'de ngo kpokèjì, bìndi gbolò 'dakò tí nò gii 'vee Filípò máa, «Ìjò ngo kuu zò, à má éno, 'dóó rè i tí nó mbe tii bà caka tí ye nó kpónó 'ví dù a ña yè?»

³⁷ Káa Filípò gii 'visì có ji yí máa, «Wò má ùnje ta njembí lo gbaànjé gí, àá bà caka tí lo gí.»

Gbolò 'dakò tí nò bà-i-nò gii 'visì có ji Filípò máa, «Ye ùnje gí! Ye ùnje gí máa, Jézù tí Bìndi-Mbìrì a 'Viì-mì-Mbìrì.»

³⁸ Gbolò 'dakò tí nò gii rò àràbíyà mì wó mí tíyò bìndi bà 'dè có tí nò, bìndi ndú gii ya ta Filípò gí tà ngo, bìndi Filípò gii caka tí wó gí. ³⁹ Ndú mâ gii co gí sè 'do tà ngo gí, Bèrì-mì-Mbìrì gii te Filípò 'do tí gbolò 'dakò tí nò gí. Yí gii ñò Filípò káká'i lá, káa yí gii nò sè nó mì wó ta pétéké tàkòcò wó.

⁴⁰ Filípò gii 'de tí wó ñìndi wó a i ngé gbí gbata Àzátù, bìndi yí gii cee sè nó mì wó ta bà ma Banga-Ngú-Có ta ndi gbí ndâ gbata ta ndi tí kpokèjì léé gí di ngé gbí gbata Cèzàríyà.

9

Bà 'visì muu Sàwúlè

¹ Sàwúlè gii dù á tàkòcò ndâ mbe tala có mì Mbe tí ndoo go 'bìli sè. Tacó éno, yí gii ya gí mì Kùro ndâ bu-Mbìrì mì ndâ Jùdèyà, ² tacó wàa, yí 'ví cu wáràgà tacó bà je wotí ji yì, wàa yì 'ví ya tí ta ndi tí ndâ bàndò bà kili ndâ Jùdèyà gí bà ùlù Mbìrì á gbí gbata Dàmásìkù, wàa yì má 'de ndâ 'dakò ta ndâ niì mbe kù ru ndi «Kpokèjì tí nò» mì Jézù nò kà, yì 'ví zèè ndú, wàa yì 'ví kaa ndú gí tí gí Jèrùzàlémè.

³ Káa, si Sàwúlè kú ya gí Dàmásìkù, si yí dooko dè ta gbata Dàmásìkù gî, yí gii gu káa ndii ta ngba'o 'do gbíri mbe ngbaranga to jèlè yí gî. ⁴ Yí gii 'va tí wó to, bìndi yí gii dù á to kà kú 'di kòcò 'duù kú tè'é tí wó, máa, «Sàwúlè! Sàwúlè!» Bìndi 'duù tí nò gii 'vee yí máa, «Wò kú mèèkè'i tí ye tacó yè?»

⁵ Káa Sàwúlè gii 'vee 'duù tí nò máa, «Wò a 'di, Mbe tí ye?»

Káa 'duù tí nò gii 'visi có ji Sàwúlè máa, «Ye a Jézù tí nó náa wò kú mèèkè'i tí wó nó. ⁶ A gí yaà kpónó, wàa wò 'ví ya gí gbí gbata Dàmásìkù, wàa à 'ví túbà i tí nó náa wò 'ví bàkà nó ji wò kà.»

⁷ Ndâ 'duù tí nó muu nó ta ndâ Sàwúlè nó gii rò tíyò ngbi-ngbii, tacó ndú kú 'di káa kòcò 'duù kú 'dè có ji Sàwúlè, káa ndú ñò 'duù tí nò lá. ⁸ Sàwúlè gii a gí yaà 'do to bìndi i tí nó ta ɾo wó ngba-ngbàà, káa yí ñò gbèe i lá. Bìndi ndâ ka wó tí nó náa ndú ta ndú nó ká gii ja yí gbí sú ɾo ya tí gí gbí gbata Dàmásìkù. ⁹ Yí gii dù gbí sú ɾo ta sili ta'ò. Gbí ndâ sili tí nó ta'ò nò, i-zó-zò di gbí nje wó lá, yí delè tò ngo mítí nje wó lá.

¹⁰ Ta o tí nó, 'bí 'dakò tí mbe tala có mì Jézù, ta ɾè wó a Ànàniyà, kuu gbí gbata Dàmásìkù. I tí nó mâ gii bàkà tí mítí Sàwúlè gî, Mbíri gii gí muu Ànàniyà go i gbí ɾii nó. Yí gii tè'é tí wó ta ɾè wó máa, «Ànàniyà!»

Ànàniyà gii ùnje ji Mbíri máa, «Ye kuu nó, Mbe tí ye.»

¹¹ Bìndi Mbe tí ndoo gii 'dè có ji Ànàniyà máa, «A gí yaà, wàa wò 'ví ya gí 'bá mì 'dakò tí nó tí Júdá nó, tí kpokèji tí nó náa à kú nì <Jáá-kpokèji> mítí nó. Wàa, wò 'ví 'vee bà tí 'bí 'dakò mbe gí 'do gbí gbata Tárásùsù, ta ɾè wó a Sàwúlè. Yí kpónó kuu kà kú 'deke tí wó ji ye tí Mbíri. ¹² Ye túbà tí lo tí Ànàniyà ji yí gbí ɾii gî, máa, 'bí 'dakò ta ɾè wó a Ànàniyà kèji gí bà tee 'bì wó mítí wó, tacó wàa, ndâ ɾo wó 'ví njaanga tí gî.»

¹³ Ànàniyà mâ gii 'di có tí nó, yí gii 'visi có gí tàkò máa, «Ye 'di tàwo ña ndâ vò i tí nó náa 'dakò tí nó kú bàkà ta ndâ 'duù mì lo Jèrùzàlémè nó 'do mì ndâ 'duù me mbè, Mbe tí ye. ¹⁴ Yí delè kpónó te 'do Jèrùzàlémè nó a nó bà gí gí bà woo ndâ 'duù tí nó 'dáa mbe kú si wò tí Mbe tí ndú gbí gbata Dàmásìkù nó. Yí gí nó ta wotí 'do mì Kùro ndâ bu-Mbíri mì ndâ Jùdèyà.»

¹⁵ Káa Mbe tí ndoo gii 'visi có ji Ànàniyà máa, «À 'dáa ká gbaànjé. Njè nó, tacó ye kpónó cu 'bì ye mítí wó, tacó wàa, yí 'ví dù tí 'duù mì ye mbe ma ɾè ye ji ndâ ña ndâ 'duù ñinó náa ndú me ndâ Jùdèyà lá nó, ta ndâ kpo-kpò gba, ta ndâ

Ìzìrìyélì delè. ¹⁶ 'Dóó ye ta miři ye ká bà tùbà ji yí máa, yí bà mbu muu ye tí wò ña bà mbu ndò.»

¹⁷ Ànàníyà gii ñjè nó bìnđi có tí nó ya gí 'bá mì Júđà. Bìnđi yí gii ñi gí tà'i. Yí má gii 'de Sàwúlè gí, yí gii 'dè có ji yí máa, «Ná'vindí ye Sàwúlè! A Mbe tí ndoo tí Jézù tí nó mbe tùbà tí wó ji wò á kpokèjì si wò kú gii nó ká tuu ye ji wò. Yí tuu ye ji wò éno máa, wò 'ví zeke'o, delè máa, Bèri-mi-Mbìrì 'ví je wotí ji wò me gbolò.»

¹⁸ À káa póó bà cee có tí nó gbí nje Ànàníyà, ndâ 'bí i go kú kélè i nó gii oloko gí to 'do tà ndâ ɾo Sàwúlè sósò'ô gí. Yí bà-i-nò gii 'bità bà ñò ndâ i káká'i. Tacó éno, yí bà-i-nò gii a gí yaà, bìnđi à gii caka tí wó gí. ¹⁹ Yí má gii zò i bìnđi bà caka tí wó nó gí, wotí gii gí gítí wó káká'i gí.

Sàwúlè 'bità bà ma Banga-Ngú-Có mì Jézù

²⁰ Sàwúlè gii 'bità bà ma có tí Jézù ji ndâ 'duù ta ndi tí ndâ bándò bà kili ndâ Jùdèyà gí bà ùlù Mbìrì, máa, Jézù a 'Viì-mi-Mbìrì. ²¹ Káa ndâ mbe ùnje gítí có mì Jézù gii 'bità bà fiini có gbí òkò tí ndú, máa, «À ngbárángà'i kuu nó me gbíro 'dakò tí nó mbe kú tè 'bèlè ndâ mbe kú te duù mítí ɾè tí nó Jèrùzàlémè nó ká nó lá? Yí kpónó te nó a nó bà gí gí bà woo ndú, wàa yí 'ví ya ta ndú gí Jèrùzàlémè ta wáragà 'do mì ndâ Kùro ndâ bu-Mbìrì mì ndâ Jùdèyà.» ²² Ngé gí lá! Kòcò Sàwúlè kú gii co gbí ndâ có mì ndú nó ta bà ma có mì Jézù go bà co ngúwu gbí mù. Yí gii ñònòkò muu ndâ Jùdèyà tí nó mbe kú 'vala Dàmásìkù nó ta bà tùbà ji ndú éno máa, Jézù a Bìnđi-Mbìrì nó gí.

²³ Ndâ Jùdèyà má gii ñò sili bà gii me a túkà tí ña nèté tí nó mì Sàwúlè nó, ndú gii kili ta bà muu ndú, bìnđi ndú gii pà kpokèjì tacó bà zi yí. ²⁴ Tacó éno, ndú gii dù kácáá kú ñi njekèjì ndùgù gbata tacó bà ñò bà co yí gí sè, wàa bà có tí nó 'ví cee gí. Keelá Sàwúlè 'di có ndâ i tí nó náa ndú kú bàkà nó sàà gí. ²⁵ Ndâ mbe tala có mì Sàwúlè má gii ñò éno, ndú gii te yí mí gbí kèè, bìnđi ndú gii yuu ta yí gí sè co tí nga ndùgù.

²⁶ Sàwúlè má gii delè ndi wó bìnđi ndâ i tí nó mbe 'dè yí Dàmásìkù nó ya gí Jèrùzàlémè, yí gii tala bà dù á mì ndú ta ndâ mbe tala có mì Jézù. Káa, ndâ mbe tala có mì Jézù gii dù ta yí ká ta seè tí ndú, tacó có tí nó máa, yí gí tí ka ndú mbe tala có mì Jézù gí nó, zò muu ndú dúú-dúú lá. ²⁷ A 'bí 'dakò tí mbe tala có mì Jézù, ta ɾè wó a Bàrànába ká gii gbì gbí njembí wó gítí bà tùbà tí Sàwúlè ji ndâ tú mì Jézù. A Bàrànába tí nó ká gii 'dè gbí bà tùbà tí Mbe tí ndoo ji Sàwúlè si yí tí kpokèjì kú ya gí Dàmásìkù ngbárángà'i ji ndâ tú mì Jézù. À delè káa yí ká gii dità bà kò kò mì Sàwúlè ta ɾè Jézù

gbí gbata Dàmásìkù ta gúku tí wó tí Sàwúlè wálá ji ndâ tú mì Jézù. ²⁸ Ndâ Sàwúlè bà-i-nò gii dù kù nò ta ndâ tú mì Jézù ta ndi gbí gbata Jèrùzàlémè, kù ma rẹ Mbe tí ndoo ta gúku tí wó ngé gí wálá 'do gbí ndò muu bà túbà tí wó mì Bàrànába ji ndú nò.

²⁹ Sàwúlè má gii 'dè có ta ndâ 'bí ña ndâ Jùdéya ñinó ta nje có mì ndú a có Ìgìrìgì nó, à gii dù gbí òkò tí ndú ta ndú a kponje. Tacó éno, ndâ 'duù tí nò gii ẹre muu ndú gí máa, kózò tí ndâ yì bà zi káa Sàwúlè. ³⁰ Có tí nò má gii 'va tí gbí tù ndâ mbe ùnje gítí có mì Jézù, ndú gii ya ta Sàwúlè gí gbí gbata Cèzàriyà, bìndi ndú gii tuu yí ya tí gí Tárásùsù.

³¹ 'Bí i mbe gii ba muu ndâ mbe kù kili ta rẹ mì Jézù gbí ndâ to Jùdéya, ta Gàliléya, ta Sàmàriya, 'dáá gí ta o tí nò wálá. Ndú kù gii co tí kpokèji mì Mbìrì. Ndú delè gii dù kù àdì ta wotí mì Bèrì-mì-Mbíri.

Piyétòrò 'vala ndâ 'duù gbí ndâ gbata Lídà ta Jópà

³² Piyétòrò gii dù kù nò nó jèlè to ta bà gala ndâ 'duù mì Mbìrì ta ndi gbí ndâ gbata 'dáá gí. Ta 'bí o gbaànjé, yí má gii ya gí bà gala ndâ 'duù gbí gbata Lídà, ³³ yí gii 'de 'bí 'dakò mbe gbele've gí, ta rẹ wó a Ànéya. Ànéya tí nò gbele've mí to a i ta ndoo vò-nje ta'ò. ³⁴ Piyétòrò bà-i-nò gii 'dè có ji Ànéya máa, «Jézù tí Bìndi-Mbíri 'vala wò gí. A gí yaà, wàa wò 'ví pařaka kpà-sili mì lo.» Ànéya bà-i-nò ngé gii a gí yaà go có mì Piyétòrò nò gí. ³⁵ Ndâ 'duù gbí ndâ gbata Lídà ta Sàróni má gii ñò Ànéya kù nò nó, ndú 'dáá gí gii 'visì tí ndú gí mì Mbe tí ndoo gí.

³⁶ Ta o tí nò, 'bí niì tí mbe tala có mì Jézù gbí gbata Jópà, ta rẹ wó a Tàbità gbí có Jùdéya, à ta có Ìgìrìgì a Dórókàsi, (gbí máa «lámà»), náa nètè mì wó ta o 'dáá gí a bà bàkà tó i, ta bà koni ndâ mbe yé, ³⁷ gii sù nò'o. Yí má gii cì gí, à gii caka ku wó gí, bìndi à gii te yí mí gbí sořo. ³⁸ Ndâ mbe tala có mì Jézù gbí gbata Jópà má gii 'di có éno máa, Piyétòrò kuu gbí gbata Lídà, ndú gii tuu ndâ 'bí 'dakò sósò'ò 'do gbí òkò tí ndú gí tàkò wó, máa, «Bàkà nambeè mì lo, wàa wò 'ví goonó gálà gí gítí ze.» Ndú bàkà éno tacó bà 'do Jópà ya gí Lídà ká dè.

³⁹ Ndâ tú tí nò má gii 'vanda ndi có tí nó náa à tuu ta ndú nó ji Piyétòrò gí, ndú gii nje nó ta ndú gbaànjé ya gí Jópà. Ndú má gii yee kà, ndú gii 'dò ta Piyétòrò gí tà'i tí nó náa à kù wa ku Dórókàsi mití nò. Ndâ nawù ku tí nó mbe kù wa ku nó má gii ñò Piyétòrò, ndú gii tì yí 'dee gí, kù wa gbí ta bà tù ndâ bongo tí nó náa Dórókàsi cu ji ndú si yí tí wu wó nò.

⁴⁰ Piyètòrò bà-i-nò giì 'dè có ji ndâ 'duù 'dáá gî máa, ndú co 'do tàkò ku gí sè. Ndâ 'duù tí nò mâ giì njè gí sè gî, Piyètòrò giì kucuku muungbó wó mí to. Yí mâ giì 'deke tí wó ji Mbíri gî, yí giì 'visì tí wó gítí ku, bindi yí giì tè'é tí wó, máa, «Tàbità, a gí yaà.» Tàbità bà-i-nò giì njaanga ɾo wó. Yí mâ giì nò Piyètòrò, yí giì a ki tí wó yaà. ⁴¹ Piyètòrò bà-i-nò giì tù 'bì wó ji yí. Yí mâ giì zèè gî, Piyètòrò giì ja yí gí yaà, bindi yí giì tè'é tí ndâ mbe ùnje gítí có mì Jézù ta ndâ nawù ku 'do sè, bindi yí giì je yí ji ndú tí wu wó.

⁴² Tàwo i tí nò giì ya cee gbí gbata Jópà 'dáá gî. Bindi ndâ 'duù me mbè giì ùnje gítí có mì Mbe tí ndoo. ⁴³ Piyètòrò giì dù gbí gbata Jópà bindi có tí nò ta mbè sili á 'bá mì 'bí 'dakò tí mbe fuu kú, ta ɾè wó a Simónè.

10

Mbíri 'dè có ji Kòrónéliyò

¹ Ta o tí nò, 'bí 'dakò tí gbolò 'duù kùɾo ndâ 'bí ɲa àsikèrì mì ndâ Rómánò náa à kú nì míti ndú a ndâ àsikèrì-Tùliyáni, ² tí 'dakò mbe kú co ká jáá tí kpokèjì mì Mbíri, mbe kú 'deke tí wó ji Mbíri ta o 'dáá gî, náa ndú ta ndâ 'viì mì wó 'dáá gî a ndâ mbe 'di có mì Mbíri, tí 'dakò ta ɲó ɾo i tí wó wálá, mbe kú koni ndâ mbe yé mì ndâ Jùdéya ta o 'dáá gî, ta ɾè wó a Kòrónéliyò, kuu ta 'bá gbí gbata Cèzàriya.

³ Ta 'bí ɾi-'dè'o gbaànjé, 'bí i giì bàkà Kòrónéliyò goolá yí kú ɾi a ɾii nô, yí giì nò basili mì Mbíri kú ɾi gí tàkò wó tà'i ta bà tè'é tí wó ta ɾè wó máa, «Kòrónéliyò!»

⁴ Kòrónéliyò bà-i-nò giì si ɾo wó ngba-ngbàa ta gúku kú zeke ta basili tí nò. Bindi yí giì 'vee basili tí nò máa, «A yè, Mbe tí ye?»

Káa basili tí nò giì 'visì có ji Kòrónéliyò máa, «Mbíri ɲò bà 'deke tí lo gî, yí delè giì ɲò ndâ nambeè tí nó náa wò kú bàkà ji ndâ mbe yé nó gî. ⁵ À má ènò, tuu 'bí 'duù gí gbí gbata Jópà gí bà tè'é tí 'bí 'dakò ta ɾé wó a Simónè, náa à kú nì míti wó a Piyètòrò nó, máa, yí gí gí mì lo. ⁶ Yí kú dù á Jópà kà a i 'bá mì 'bí 'dakò tí mbe fuu kú, ta ɾè wó delè káa Simónè, ta 'bá mì wó dè seè kápá.»

⁷ Basili tí nò mbe 'dè có ji Kòrónéliyò nò mâ giì ya gí, Kòrónéliyò giì tè'é tí ndâ 'duù sósò'ò 'do gbí òkò tí ndâ bòò mbe kú bàkà nètè 'bá mì wó, giì je àsikèrì gbaànjé 'do gbí òkò tí ndâ àsikèrì ɲinó mbe kú kpolo tí wó nô. Ndâ 'duù tí nò náa Kòrónéliyò ɾuka ndú nò 'dáá káa ndâ 'duù ɲinó mbe kú co ká jáá tí kpokèjì mì Mbíri. ⁸ Yí giì 'vanda ndi có tí nó mbe 'de yí nó 'dáá gî ji ndú, bindi yí giì tuu ndú, máa, ndú ya gí bà tè'é tí Piyètòrò ji yí 'do Jópà.

⁹ Ta 'bí yé bìndi bà tuu ndâ 'duù mì Kòrònèliyò nò, si ndú dooko ta gbata Jópà gî, Piyétòrò gii ya gí pí 'bá gí bà 'deke tí wó ji Mbíri ta ɾi dè gítí bà gí gbúrú. ¹⁰ Káa go gii zèè yí kùro o bà zò i, bìndi yí gii dù kú koɾo có gítí bà gí o bà zò i. 'Bí i bà-i-nò gii bàkà yí goolá yí kú ɾi a ɾii nò. ¹¹ Yí mâ gii zeke'o, yí gii nò njekèjì gbíri njaanga tí ngàà gî, káa 'bí i go gbolò kpá-bongo náa à dò gbí dó-dò kú gí to yà'baà éno, ¹² ta ndâ ɱa ndâ nò, ta ndâ nuù, ta ndâ kùnene ɱa i mbe kú ja gbí yí ndú có to, ta ndâ ɱa ndâ i mbe kú ɾi guù, muu to tí nó 'dáá gî gbí. ¹³ Bìndi yí gii 'di kòcò 'duù kú 'dè có ji yí 'do gbíri máa, «Piyétòrò! Ziki ndâ i tí nò kpónó, wàa wò 'ví zò ndú.»

¹⁴ Káa Piyétòrò gii 'visì có ji 'duù tí nò mbe kú 'dè có ji yí 'do gbíri nò, máa, «Ngé gí lá, Mbe tí ye. Ye jé ta gbèe ɾi zò i ɱinó náa a me yí lá, tí zu i gbí tàkii mì ndâ Jùdéyà nó lá.»

¹⁵ Káa 'duù tí nò gii 'dè có ji Piyétòrò káká'i máa, «Yúco mì lo tacó bá nì <bèti> ta <zuu> míti i ɱinó náa a Mbíri ká bàkà tí ngbárángà i nó wálá.» ¹⁶ 'Duù tí nò gii yòòngò Piyétòrò gítí bà zò ndâ i tí nò ta bà ta'ò, káa Piyétòrò gii biya gí. Piyétòrò mâ gii zeke'o, 'vóndó'dóó! À ja ká'i tí nò ya tí gí gbíri káká'i gí.

¹⁷ Káa si Piyétòrò ká jé kú 'viiki gbí ɱa i tí nò náa yí ɱò go i gbí ɾii nò, yí gii ɱò ndâ 'dakò tí nó náa Kòrònèliyò tuu ndú ji yí nó yee kpàtáràkà njekèjì ndùgù gí. Ndú nò ta bà 'vee bà 'bá mì Simónè tí mbe fuu kú kpòò, káa ndú gii 'de gí. ¹⁸ Ndú bà-i-nò gii 'vee 'vé 'do njekèjì ndùgù sè máa, «'Bí 'dakò ta ɾè wó a Simónè Piyétòrò kuu bà-i-nó?»

¹⁹ Piyétòrò ɱò bà yee ndâ 'dakò tí nò lá, tacó mbí wó ta o tí nò me dè lá, yí ta o tí nò kú koɾo có ká wii éno gítí ndâ ɱa i tí nó náa yí ɱò go ndâ i gbí ɾii nò. A Bèri-mi-Mbíri ká gii 'dè có ji yí máa, «Ijò ndâ 'bí 'dakò ta'ò mbe kú 'vee bà tí lo kuu zò. ²⁰ Nògí, co gí mì ndú to kà. Wàa wò 'ví me kpìiki-kpìiki gítí bà ya ta ndú gí ta é tí nò lá, tacó a ye ká tuu ndú.»

²¹ Piyétòrò bà-i-nò gii co gí to mì ndâ 'dakò tí nò. Bìndi yí gii 'dè có ji ndú máa, «Ijinó a ye tí 'duù tí nó náa yo kú 'vee bà tí wó nò. Yo gí gí bà ɱa yè?»

²² Ndâ 'dakò tí nò bà-i-nò gii 'visì có ji yí máa, «A Kòrònèliyò, tí 'dakò tí nó tí gbolò 'duù kùro ndâ àsikèri mì ndâ 'duù Rómà nó ká tuu ze. Yí a 'duù jáá, tí 'duù ɱinó mbe kú 'di có mì Mbíri, náa ndâ Jùdéyà 'dáá gí kú te duù míti wó. A basìli mì Mbíri ká 'dè có ji yí máa, yí tuu tú gí tàkò lo, wàa wò 'ví ya gí 'bá mì wó, tacó wàa, yí 'ví 'di có ɱinó náa wò bà 'dè ji yí nò.» ²³ Piyétòrò mâ gii 'di có tí nò, yí gii

kaa ndâ 'dakò tí nò gí tà'i, bìn̄di yí gii je b̀andò ̀rì jì ndú ta b̀èb̀ilì tí nò.

Yé m̄a gii too ḡi, ndâ Piyétòrò ta ndâ 'dakò tí nò, gii je ndâ 'bí mbe ko ndú 'do gbí òkò tí ndâ ná'vindí ndú mbe ùnje gítí có mì Jézù gbí gbata Jópà, gii 'bì nó kù ya gí tà é mì Kòrònéliyò. ²⁴ Ndú gii yee gbí gbata Cèzàriyà ta 'bí yé, 'de Kòrònéliyò kili ndâ nambe wó, ta ndâ kpóló-kpolo kómbe wó 'dáá ḡi, kù ù gbí ̀ro Piyétòrò. ²⁵ Kòrònéliyò m̄a gii nò Piyétòrò dooko gí 'bá mì wó ḡi, yí gii ya gí kùro wó, yí gii kucuku muungbó wó mí to kùro wó, bìn̄di yí gii mò muu wó gí to kùro wó. ²⁶ Káa Piyétòrò gii ja yí gí yaà, ta bà 'dè có jì yí máa, «A gí yaà, ye delè ngbá káa 'duù go wò.» ²⁷ Kòrònéliyò m̄a gii a gí yaà ḡi, ndú gii 'bì nó, ta bà 'dè nje ta Piyétòrò kù ya tí gí mì ndâ 'duù tí nò mbe kili mí 'bá mì wó nò.

²⁸ Ndú m̄a gii yee mì ndâ 'duù tí nò ḡi, Piyétòrò gii 'dè có jì ndú máa, «Yo ta kpètí yo nò ni ngbárángà'i ḡi máa, à me dú gbí tàkù mì ze tí ndâ Jùdéyà máa, 'bí 'duù tí Jùdéyà 'ví nònòkò tí wó ta ndâ 'duù n̄inó ta ̀na ndú me ndâ Jùdéyà lá nó lá. Yí delè 'ví co w̄iṛi ya gí mì ndú lá. Káa, a Mb̄irì ká t̀b̀à jì ye ngbárángà'i éno máa, ye 'ví 'dè có éno máa, 'bí 'duù a zu 'duù nò lá, wàa ye delè 'ví n̄i <b̀ètì> m̄ití 'duù lá. ²⁹ N̄inò a nderè có tí nò náa ye ̀r̄ingì ta tí ye gítí bà gí gí ta é mì yo lá nó ká nò. Wélégí, yo tuu tú gí tàkò ye tacó yè?»

³⁰ Káa Kòrònéliyò gii 'visì có jì Piyétòrò máa, «À kpónó bìn̄di có tí nò a sili ta'ô, ta ̀rì jé ká go n̄inó kpónó nò, ká go bà kì ̀ro, ye m̄a gii zeke'o, ye gii nò 'bí 'dakò kù ̀rò tíyò á kùro ye ta b̀onggo kù t̀ongbaà tí wó. ³¹ Yí gii 'dè có jì ye máa, <Kòrònéliyò! Mb̄irì nò bà 'deke tí lo ḡi. Mbí wó delè kuu tí ndâ nambeè mì lo náa wò kù bàkà jì ndâ mbe yè nò.

³² À má éno, tuu 'duù kpónó gí Jópà, gí tàkò Sìmonè tí nó ta 'bí ̀ré wó a Piyétòrò nò. Yí kù dù á Jópà kà a i 'bá mì 'bí 'dakò ta ̀rè wó delè káa Sìmonè tí mbe fuu kù, ta 'bá mì wó yì kápá.> ³³ Tacó éno, ye ngé gii tuu tú gí tàkò lo. Káa wò gii bàkà nambeè jì ye me gbolò ngé ma, wò gii gí ḡi. Ze kpónó kili mí kùro lo nó tacó bà 'di ̀na có n̄inó Mb̄irì 'dè jì wò, máa wò 'ví gí gí bà 'dè ndí jì ze nò.»

Piyétòrò 'dè có jì ndâ 'duù 'bá mì Kòrònéliyò

³⁴ Piyétòrò bà-i-nò gii 'dè có jì ndâ 'duù tí nò mbe kili mí 'bá mì Kòrònéliyò nò, máa, «Ye kpónó nò ni ḡi, máa, yúco a n̄inó máa, Mb̄irì bàkà 'bè mì gbí òkò tí ndâ 'duù lá. ³⁵ 'Duù má 'di có mì Mb̄irì ḡi, wàa yí 'ví dù tí 'duù n̄inó jáá nó, ̀na wó tà kpètí má káa yè wè, Mb̄irì ngé kù li'vi yí go bà li'vi dó 'viì. ³⁶ A dú káa yúco máa, Mb̄irì táánò tuu có mì wó a i jì ndâ Ìziriyéli, ta bà tuu Jézù tí Bìn̄di wó tí Mb̄irì gí bà

ma Banga-Ngú-Có gítí bà dù nìkì maa ji ndú. Jézù tí nò tí Bìndi-Mbírì, náa Mbírì táánò tuu yí nò a Mbe tí ndâ 'duù 'dáá gî.

³⁷ «Ye koṛo có máa, yo 'di có tí nó náa à kpónó-kpónó kò ta kò cee gbí to Jùdèyà léé gî, mbe 'bità tí 'do gbí to Gàliléyà á bindi bà kò-kò mì Jòvànì ta có bà caka tí ndâ 'duù nó gî. ³⁸ Yo 'di có bà si Bèrì mì wó tí Mbírì 'ví gí gí muu Jézù tí nò mbe gí 'do Názàrètì nò gî. Yo delè gii 'di có bà je wotí mì wó tí Mbírì ji yí gî. Yí táánò si sè to lá, kù nò ta bà bàkà ndâ tó i, delè ta bà 'vala ndâ 'duù ñinó náa Gba-vò-i zogo ndú gî nò, tacó Mbírì táánò kuu tàkò wó. ³⁹ Ze kpónó ta ndâ 'bí ka ye a ndâ mbe kù ma có ndâ i ñinó gbaànjé-gbaànjé náa yí táánò bàkà ta ndi 'bá mì ndâ Jùdèyà, ta ndâ i ñinó náa yí táánò bàkà mí Jèrùzàlémè nò. A ndú tí ndâ Jùdèyà táánò ká zi yí ta bà gbì yí mítí njeèkpè mù. ⁴⁰ Káa Mbírì gii te yí gí yaà ta sili ta'ò bindi bà zi yí nò. Bindi Mbírì gii si yí túbà tí wó cuki ⁴¹ ká ji ze tí ndâ 'duù tí nó mbe kù ma có tí wó náa Mbírì ɾuka ze sàà táánò gî nò. Ze táánò zò i ta ndú bindi bà 'vala ndi wó 'do gbí muu'dú wó nò gî. ⁴² Yí gii 'dè có ji ze máa, ze ma Banga-Ngú-Có ji ndâ 'duù. À delè ká yí ká gii 'dè có ji ze máa, ze 'dè có ji ndâ 'duù máa, Mbírì bàkà yí tí mbe waa có mì ndâ 'duù 'dáá gî gî, mbe waa có mì ndâ 'válá ta ndâ ku. ⁴³ Ndâ mbe 'dòkò có mí Mbírì 'dáá gî 'dè có ká gítí wó máa, Mbírì bà je à-cee-gí gítí ndâ vò i mì ndâ 'duù ñinó mbe ùnje gítí có mì Jézù gî nó ta ɾè mì Jézù.»

Bà caka tí ndâ kpédélé 'duù ñinó ta ña ndú me ndâ Jùdèyà lá nò

⁴⁴ Káa si Piyétòrò kù 'dè có tí nó, Bèrì-mì-Mbírì gii gí gí muu ndâ 'duù tí nó mbe kù 'di có mì wó nò. ⁴⁵ Nje ndâ Jùdèyà ñinó mbe ùnje gítí có mì Jézù gî, mbe ko Piyétòrò 'do Jópà nó, gii 'dèè gítí bà ñò bà bàkà nambeè mì Mbírì ji ndâ 'duù ñinó ta ña ndú me ndâ Jùdèyà lá nó ta bà si Bèrì mì wó tí Mbírì 'ví gí gí muu ndú delè gî. ⁴⁶ Tacó ndú ta o tí nó kù 'dè-kòcò, ta bà ùlù Mbírì, ta wotí mì Bèrì-mì-Mbírì. Piyétòrò bà-i-nò gii 'vee ndâ ka wó Jùdèyà máa, ⁴⁷ «Rè i mbe tii bà caka tí ndâ 'duù tí nó ta ngo kpónó 'ví dù a ña yè, lê náa Mbírì je Bèrì mì wó ji ndú 'vii ká 'vii ta ndoo tí ndâ Jùdèyà gí nó?» ⁴⁸ Tacó éno, yí gii 'dè có máa, à caka tí ndú ta ɾè mì Jézù tí Bindi-Mbírì.

Ndâ 'duù tí nó gii 'deke tí ndú ji Piyétòrò bindi bà caka tí ndú nó, màa, yí dù ta sili gàà éno mì ndâ yí ta ndú.

11

Piyétòrò 'dè nderè bà ya yí gí 'bá mì Kòrònèliyò

¹ Ndâ tú mì Jézù ta ndâ mbe ùnje gítí có mì Jézù gbí to Jùdèyà nó gii 'di có bà ùnje mì ndâ 'duù ñìnó ta ña ndú me ndâ Jùdèyà lá nó gítí có mì Jézù gí. ² Tacó éno, Piyétòrò mà gii dele ndi wó gí Jèrùzàlémè, ndâ Jùdèyà ñìnó gbí òkò tí ndâ mbe ùnje gítí có mì Jézù, mbe zèè có gítí bà ya gí gbí gázâ kácá-kácá nó gii 'vee gbí nje wó, máa, ³ «Wò wálá 'do nò bà wíri 'bá mí ña ndâ 'duù tí nó mbe ya gí gbí gázâ lá nó? Wò 'do ndi lo nò bà toko 'bì yo ta ndú mí gbí gbèè ká'le?»

⁴ Káa Piyétòrò gii 'dè gbí i tí nó mbe me tí nó 'do ngé rèngbó ngbàrángà'i jì ndú éno máa, ⁵ «Ta 'bí o gbaànjé, si ye kú 'deke tí ye jì Mbíri gbí gbata Jópà, 'bí i gii bàkà ye goolá ye kú ri a ri nò. Bìndi ye gí ñò 'bí i go gbolò kpà-bòngo náa à dò gbí gí, bìndi à kú gii yuu 'do gbíri yà'bàà éno gí to dè règbà tí ye tí bàndò tí nó náa ye kú kí tí ye to tí nò. ⁶ Ye mà gii zeke'o gbí i tí nò, ye gii ñò ndâ kpíkpa'dà ña i mbe kú 'vala muu to tí nó léé gí kú gbí: ña yo tí ndâ kòtí nò, ta ndâ kòtí kàzà, ta ndâ i mbe kú ja gbí yì ndú có to, ta ndâ i mbe kú ri guù, ta ndâ i mbe kú o ta gbí pípiri, 'dáá gí. ⁷ Bìndi ye gii 'di kòcò 'duù kú 'dè có jì ye éno máa, <Piyétòrò! Ziki ndâ i tí nò, wàa wò 'ví zò ndú!>

⁸ «Káa ye gii 'visi có jì 'duù tí nò éno màa, <Ngé gí lá, Mbe tí ye! Zu i jé ta 'bí ri gbaànjé di gbí nje ye lá.>

⁹ «Káa 'duù tí nò gii 'visi có jì ye 'do gbíri káká'i máa, <Si bà nì «zu i» mítí i ñìnó náa Mbíri bàkà tí ngbàrángà i gí nó mí to.> ¹⁰ 'Duù tí nò 'dè có jì ye ta bà ta'ò, máa, ye zò ndâ i tí nò, káa ye gii biya ndâ có mì wó nò 'dáá gí. Ye mà gii zeke'o bìndi bà 'dè có mì wó nò jì ye, ye gii ñò à ja ndi ndâ i tí nò, 'vóndó'dóó, ya tí gí gbíri gí.

¹¹ «Káa, si ye ká kuu gbí kùdù có tí nò, ye mà gii zeke'o, ye gii ñò ndâ 'bí 'dakò ta'ò, náa à tuu ndú jì ye 'do gbí gbata Cèzàriyà kú rò tíyò á njekèjì ndùgù 'bá tí nó náa ye kuu dù tí nò. ¹² Bèri-mì-Mbíri bà-i-nò gii 'dè có jì ye máa, ye 'ví me kpìkì-kpìkì gítí bà ya ta ndú gí tà é tí nò lá. Tacó éno, ze gii nje nó ta ndâ 'dakò tí nò, gii je ndâ ná'vindí ye tí nó kuu ta bà muu ndú vô-nje gbaànjé nó, ya gí 'bá mì 'dakò tí nò mbe tuu ndâ 'duù gí tàkò ye nò. ¹³ Ze mà gii yee kà, 'dakò tí nò gii 'dè có jì ze máa, yì ñò a basìlì mì Mbíri ká ri gí tà'i tàkò yì, bìndi yí gii 'dè có jì yì máa, <Tuu 'duù gí Jópà gí tàkò Simónè tí nó ta 'bí rẹ wó a Piyétòrò nò, ¹⁴ wàa yí 'ví gí gí bà 'dè có mbe 'vala yo ta ndâ 'viù mì lo jì yo.>

¹⁵ «Káa ye mà gii 'bità bà 'dè có jì ndú, ye gii ñò Bèri-mì-Mbíri kú gí 'do gbíri gí muu ndú, go bà gí yí gí muu ndoo táánò gbí kpédélé o nò. ¹⁶ Bìndi mbí ye gii 'va tí có tí nó náa Mbe tí ndoo táánò 'dè jì ndoo éno máa, <Jòvànì táánò

kû caka tí ndâ 'duù ta ngo, káa áá bà gii caka tí yo ta Bèri-mì-Mbíri,» nò. ¹⁷ Káa Mbíri lê má bàkà ji ndú káa gbèe ña nambeè tí nó náa yí táánò bàkà ji ndoo gí tàkò bà ùnje mì ndoo gítí có mì Mbe tí ndoo Jézù tí Bìndi-Mbíri nó, ye a 'di, wàa a ye ká 'ví gii jòò ta gbí có ta Mbíri?»

¹⁸ Ndâ mbe ùnje gítí có mì Jézù mâ gii 'di có tí nó náa Piyétòrò 'visì ji ndú nò, ndú gii nè nje ndú gí tàkò có bà ñònòkò tí Piyétòrò ta ndâ 'duù ñinó mbe ya gí gbí gázâ lá nó gí. Ndú bà-i-nò gii ùlù Mbíri máa, «Mbíri delè je muu ji ndâ 'duù ñinó ta ña ndú me ndâ Jùdéyà lá nó, tacó bà 'visì tí ndú 'do tí ndâ vò kpokèji mì ndú gítí kpokèji 'válá gí.»

Bà 'bità bà kili ndâ 'duù ta rẹ̀ mì Jézù gbí gbata Àndiyóki

¹⁹ Ndâ 'bí mbe ùnje gítí có mì Jézù mbe 'vaaka ta gúku bà mèèkè'i tí ndú 'do Jèrùzàlémè ta o bà zi Ìsitéfànò nó, gii 'vèè ta ndi gbí ndâ to Fónésiyà ta Kípùrù, ta gbata Àndiyóki, kû ma có mì Jézù kpolo ma ká ji ndâ Jùdéyà. ²⁰ Ndâ 'bí 'duù gbí òkò tí ndú mbe gí 'do gbí ndâ to Kípùrù ta Siríni gí gbí gbata Àndiyóki gii 'bità bà ma Banga-Ngú-Có mì Mbe tí ndoo tí Jézù ji ndâ 'duù ñinó ta ña ndú me ndâ Jùdéyà lá nó delè. ²¹ Mbe tí ndoo gii konì ndú gbí nètè mì ndú, bìndi ndâ 'duù me mbè gii 'visì muu ndú gítí kpokèji mì Mbe tí ndoo gí.

²² Có bà ùnje gítí có mì Jézù mì ndâ tende ña ndâ 'bí 'duù gbí gbata Àndiyóki mâ gii yee tí ndâ mbe kû kili ta rẹ̀ mì Jézù gbí gbata Jèrùzàlémè, ndú gii tuu 'bí 'dakò 'do gbí òkò tí ndú ta rẹ̀ wó a Bàrànába ya tí gí Àndiyóki. ²³ Bàrànába mâ gii yee Àndiyóki, yí mâ gii ñò ña nambeè tí nó náa Mbíri bàkà ji ndâ 'duù kà nó, tàkòcò wó gii peteke gí. Yí bà-i-nò gii kpo-gbí-tà-tù ndú tí kpoò, máa, ndú 'dáá gí 'ví tee njembí ndú mítí Mbe tí ndoo tí kpoò. ²⁴ Bàrànába tí nó náa ndâ mbe kili ta rẹ̀ mì Jézù tuu yí ji ndâ 'duù Àndiyóki nó a tó 'dakò náa Bèri-mì-Mbíri je wotí ji yí me gbolò ngé ndii gí, tí 'dakò mbe tee njembí wó 'dáá gí mítí Mbíri. Tacó éno, ndâ 'duù me mbè gii ùnje gítí có mì Mbe tí ndoo 'do gbí có mì wó.

²⁵ Bàrànába gii nje nó 'do Àndiyóki ya gí gbí gbata Tárásùsù gí bà pà bà tí Sàwúlè. ²⁶ Yí mâ gii 'de yí gí, yí gii 'daka yí ya tí gí Àndiyóki. Bìndi ndú gii too ndoo gbaanjé ta yí mí mì ndâ mbe kû kili ta rẹ̀ mì Jézù kà, kû nìbà i ji ndú.

À gii 'bità bà nì «Kìrìsìtiyànò,» ta gbí éno máa, «ndâ bòò mì Bìndi-Mbíri,» mítí ndâ mbe tala có mì Jézù nó a i gbí gbata Àndiyóki.

²⁷ Ta o tí nò náa ndâ Bàrànábà ta Sàwúlè kuu tí gbí gbata Àndiyóki nò, ndâ 'bí mbe kù 'dè-kòcò ta wotí mì Bèri-mì-Mbíri gii gí 'do Jèrùzàlémè gí Àndiyóki. ²⁸ 'Bí 'duù 'do gbí òkò tí ndú gbaànjé ta rẹ wó a Àgábù gii a gí yaà, bìndi yí gii kò kò jì ndâ 'duù ta wotí mì Bèri-mì-Mbíri máa, vò go kẹjì gí bà tè ndâ 'duù muu to tí nó 'dáá gí. (À dú káa yúcó, vò go gii tè to go có mì Àgábù nò gbí o mì Kíláwúdiyò tí ngáángbá gba mì ndâ Rómànò.) ²⁹ Ndâ mbe tala có mì Jézù gbí gbata Àndiyóki mâ gii 'di có mì Àgábù nò, ndú gii ẹre gba có mì ndú gbaànjé máa, ndâ yí 'dáá gí gò i, káa à me éno máa ndâ 'duù 'dáá gí 'ví gò i 'vii ká 'vii nò lá. 'Duù 'ví gò káa bà wotí mì wó, wàa ndâ yí 'ví tuu jì ndâ mbe ùnje gítí có mì Jézù ñinó 'bá Jùdéyà nó, wàa ndú 'ví koni ta tí ndú. ³⁰ Ndú mâ gii yòò i-'bì ndú go có tí nò náa ndú toko nò cee gí, ndú gii tuu ta ndâ Bàrànábà ta Sàwúlè jì ndâ kpo 'duù kùro ndâ mbe kù kili ta rẹ mì Jézù á Jèrùzàlémè.

12

Bà zèè Piyétòrò

¹ Ta o tí nò, Èródè, tí gbolò gba mì ndâ Jùdéyà, gii 'bità bà zèè ndâ 'bí 'duù 'do gbí òkò tí ndâ mbe kù kili ta rẹ mì Jézù ta kpo-'billi. ² Yí da miṛi Jákòmò tí nó tí ná'vindí Jòvànì nó ta njà sizò. ³ Yí mâ gii ñò éno máa, líkí i tí nò náa yí bàkà nò kuu tí ndâ Jùdéyà, yí gii co gbí ndò muu ñinò ya gí bà zèè Piyétòrò delè. ⁴ Èródè zèè Piyétòrò a i ta o bà ci 'Dê-kò gbí tàkìi mì ndâ Jùdéyà. Tacó éno, yí gii te yí mí gbí zàà, bìndi yí gii kaa ndâ àsikèrì muu'bi-nje vò nje-vò gbaànjé tacó bà kpolo tí wó yee tí o bà cee o bà bàkà bà tàkìi bà ci 'Dê-kò, má kózò gí, wàa yí 'ví gii yù gázà jì yí mì kùro ndâ 'duù. ⁵ Káa ta o tí nò náa Piyétòrò kuu tí gbí zàà nò, ndâ mbe kù kili ta rẹ mì Jézù gii dù kù 'deke tí ndú jì Mbíri tacó tí wó ta njembí ndú gbaànjé.

Basìli mì Mbíri njaanga Piyétòrò 'do gbí zàà

⁶ Káa ta bèbìli kùro yé bà ñò ngbàngà mì Piyétòrò mì Èródè, Piyétòrò ta o tí nò tí rì ta ndâ gínjírì tí wó sósò'ò, gbí òkò tí ndâ àsikèrì sósò'ò mbe kù ù rẹgbà tí wó, bìndi ndâ 'bí gbí-gbi kù ù gbolò njekèjì bà rì gí gbí zàà. ⁷ Ta bèbìli tí nò, basìli mì Mbíri gii rì gí tà'i gbí zàà tàkò Piyétòrò si yí tí rì, bìndi yí gii gbà Piyétòrò ta bà gbì yí gbí Kà wó pétékè'i éno. Piyétòrò mâ gii gundii 'do tí rì, yí gii ñò basìli tí nò mbe gbà yí 'do tí rì nò kù rò tíyò gbí ngba'o tàkò ndú tà'i. Bìndi basìli tí nò gii 'dè có jì Piyétòrò, máa, «A gí yaà! Ngo've tí lo!» Piyétòrò mâ gii a gí yaà go có mì basìli tí nò, ndâ gínjírì

tí nó kùtàá náa à ẹ̀re ta ndâ 'bì wó nó gù dù káa karaka gbí tí ndú 'do tí ndâ 'bì wó ta kpéétí ndú gí. ⁸ Bìndi basìlì tí nò gù 'dè có jì yí máa, «Ere wú'dè mì lo gí, wàa wò 'ví yuu ndâ tàrà mì lo.» Piyétòrò mà gù bàkà go có tí nò náa basìlì tí nò 'dè jì yí nò gí, basìlì tí nò káká'i gù 'dè có jì yí máa, «Pařaka wòòkò bongo mì lo náa wò kù yuu mí pí ndâ bongo nó mítí lo, wàa wò 'ví gí gí bà řu ndi ye.»

⁹ Piyétòrò bà-i-nò gù a gí yaà gí tàkò basìlì tí nò ká go 'duù mbe kù ři a řii nò. ¹⁰ Basìlì tí nò gù co ta Piyétòrò tí ndâ bàndò bà dù ndâ mbe kù kpolo tí njekèjì zàà sósò'ò, bìndi ndú mà gù yee ta yí tí njekèjì ndùgù bà ři gí gbí gbata náa à bàkà 'do tí lii, njekèjì tí nò gù njaanga tí wó jì ndú ta kpéétí wó. Ndú gù ři gí gbí ndùgù. Ndú mà gù nò yendi 'bí gbolò kpokèjì gbaànjé cee gí, basìlì tí nò gù dù káa gířì 'do tí Piyétòrò go có serè nó gí. ¹¹ À gù dù ngbíí nò a o bà gù da řo Piyétòrò. Muu wó mà gù gí gítí wó gí, yí gù 'bità bà 'dè có ta kpéétí wó, máa, «Ye kpónó ñò ni gí máa, ye kù ři me řii lá. A Mbíři ká tuu basìlì mì wó gí tí gí bà 'vala ye 'do 'bì Èródè, delè 'do gbí ndâ ña ndâ vò i tí nó náa ndâ Jùdéya táánò gbí-gbì kù ù bà bàkà ta ye nò.»

¹² Piyétòrò gù zèè kpokèjì jáá bìndi bà da řo wó nò, ya gí bàndò tí nó náa ndâ 'duù mì Bìndi-Mbíři me mbè kili mítí kù 'deke tí ndú jì Mbíři tacó tí wó tí , a 'bá mì Màriyà tí nó tí nawu Jòvání tí nó ta 'bí rè wó a Màrikò nò. ¹³ Yí mà gù yee kà, yí gù 'de ndâ 'duù a i tà'i. Yí mà gù ku njekèjì, a 'bí 'viní ta rè wó a Ródà, mbe kù bàkà nètè 'bá tí nò, ká gù gí tacó bà 'di có mì wó. ¹⁴ Ródà mà gù 'di kòcò Piyétòrò ni gí, líkí'o gù bàkà yí tí ña ñinó náa yí gù dele ndi wó 'do tí njekèjì mbálá-mbala si bà njaanga njekèjì mí to, ya gí bà 'dè có jì ndâ 'duù tí nó mbe kili mí tà'i nó máa, «Piyétòrò kù rò tíyò tí njekèjì.» ¹⁵ Káa ndâ 'duù tí nó gù 'visì có jì yí máa, «A 'bí ña i ká gbí muu lo!» Káa Ródà gù aanga muu wó ká mítí có Piyétòrò tí nó mì wó á mbe kù rò tíyò á tí njekèjì nò. Ndâ 'duù tí nó bà-i-nò gù 'visì có jì Ródà gí tàkò i kpácà tí nó mì wó nò, máa, «Áá bá dù a vuuvuu Piyétòrò!»

¹⁶ Káa si ndâ 'duù tí nó kuu tí kponje ta Ródà, Piyétòrò kpòò kù ku njekèjì. Ndú mà gù njaanga njekèjì, ndú gù ñò à kuu nó a Piyétòrò ká kù rò tíyò á kùro ndú go serè nò. ¹⁷ Piyétòrò bà-i-nò gù bàkà 'bì wó jì ndú, máa, ndú dù ngbii. Ndú mà gù dù ngbii á go có mì wó nò gí, yí gù 'dè gbí kpokèjì bà 'vala yí mì Mbe tí ndoo 'do gbí zàà, jì ndú. Bìndi yí gù cì ndú máa, «Yo 'vanda ndi ndâ có tí nó jì ndâ Jákòmò, ta sè ndâ 'bí ná'vindí ndoo.» Bìndi yí gù ndii 'do tí ndú ta bèbìlì tí nó ya gítí 'bí bàndò tende.

18 Yé mâ giì too gî, có giì ònòkò tí gbí òkò tí ndâ àsikèrì tí nó mbe kù ù njekèjì zàà ta bèbìlì bà zèè Piyétòrò nó tí cèè vò bà i. Ndú giì dù ta dú'o tí nó kù 'vee káa rẹ̀ ɲa i tí nó mbe 'de Piyétòrò nò. 19 Èródè bà-i-nò giì pà bà tí Piyétòrò kpòò, bà 'de yí mâ giì kpò yí gî, yí giì kaa ndâ àsikèrì tí nó tí ndâ mbe kpolo tí Piyétòrò si yí gbí zàà ta bèbìlì tí nó nó, yí mâ giì 'viiki gbí nje ndú cee gî nó, yí giì waa có ku mítí ndú kùro bà ya yí ta 'bá 'do gbí to Jùdéyà gí Cèzàríyà.

Bà ci Èródè

20 Ta o tí nó, gbí òkò tí ndâ Èródè ta ndâ 'duù gbí gbata Tírò, ta ndâ 'duù gbí gbata Sìdónì, nìkì lá. Tacó éno, ndâ 'duù tí nó giì tuu ndâ 'bí 'duù mì ndú tacó bà ya gí bà peteke tàkòcò Èródè. À po tìrì tí kpó ta kù 'bilí! Tacó éno, ndâ 'duù tí nó mâ giì yee 'bá mì Èródè, ndú giì peteke kùro á tàkòcò Bìlàsìtù, tí gbolò 'duù mbe kù kpolo tí ndâ i mì Èródè, má kózò gî, ndú bà giì yèè ta ndi ndú gítí bà peteke tàkòcò Èródè. Ndâ 'duù tí nó pà làyì gítí có tí nó gbí òkò tí ndú ta ndâ Èródè nò tacó ndâ 'duù 'bá mì ndú kù 'de i-zó-zò a i 'do gbí to mì Èródè.

21 Èródè bà-i-nò giì ci 'bí o mì wó, bìndi yí giì yuu bongo gba mì wó, bìndi yí giì kì tí wó pí jàlàmbà mì wó, kù 'dè ndâ có mì wó jì ndâ 'duù mì wó. 22 Káa, si Èródè kù 'dè ndâ có tí nó, ndâ 'duù giì dù kù wu gbí wó ta bà tò kù ta kòcò ndú ngéé gí yaà, máa, «À nó me 'duù ká kù 'dè có nó lá! A Mbíri ká kù 'dè có!»

23 Mâ giì zeke'o, basìlì mì Mbe tí ndoo giì gbì Èródè 'do pí jàlàmbà 'va mí to ká mí kùro ndâ 'duù tí nó, tacó yí te duù mítí Mbíri lá. Bìndi ndâ kìnì giì zò yí zì gî. 24 Có mì Mbíri giì dù kù 'vala bìndi ku Èródè nò pètèkèè kù ya tí.

25 Ndâ Bàrànába ta Sàwùlè mâ giì cee ta nètè mì ndú Jèrùzàlémè gî, ndú giì 'daka Jòvànì tí nó ta 'bí rẹ̀ wó a Màrikò ta ndú ya tí gí Àndiyókì.

13

Bà ruka ndâ Bàrànába ta Sàwùlè tí ndâ mbe ya gí bà ma có mì Jézù jì ndâ 'duù muu to kè'bi

1 Ndâ mbe nìbà i ta ndâ mbe 'dè-kòcò ta wotí mì Bèri-mì-Mbíri ta o tí nó gbí òkò tí ndâ mbe kù kili ta rẹ̀ mì Jézù gbí gbata Àndiyókì a ndâ Bàrànába, ta 'bí Simónè, náa a kù nì mítí wó a Bè-Simónè, ta Lúciyò tí nó mbe gí 'do gbí to Sìrínì nó, ta Mánàyéni tí nó náa ndú kpolo ta Èródè tí gbolò gba nó mí njewu gbaànjé nò, giì je Sàwùlè. 2 Ta 'bí o gbaànjé

si ndú kú kònò go ta bà 'deke tí ndú ji Mbíri, Bèri-mi-Mbíri gii gí gí muu ndú, bindi yí gii 'dè có ji ndú máa, «Yo mò ndâ Bàránábà ta Sàwúlè 'do gbí òkò tí yo gí ndi, wàa ndú 'ví bàkà nèté tí nó náa ye tè'é tí ndú gítí nò.» ³ Ndú má gii kònò go, ta bà 'deke tí ndú ji Mbíri cee gí, ndú gii tee 'bì ndú mítí ndâ Bàránábà ta Sàwúlè, ta bà 'deke tí ndú ji Mbíri, máa, yí 'ví je wotí ji ndú, bindi ndú gii mò ndú 'do gbí òkò tí ndú ji Bèri-mi-Mbíri.

Kpédélé bà ya ndâ Bàránábà ta Sàwúlè gí bà ma có mì Jézù ji ndâ 'duù muu to kè'bí

⁴ Bèri-mi-Mbíri gii tuu ndâ Bàránábà ta Sàwúlè, máa, ndú ya gí bà bàkà nèté bà ma có mì Mbíri ji ndâ 'duù tí 'bí to mbe le mí gbí u ngo, náa à kú nì mítí a Kípùrù. Ndú bà-i-nò gii njè nó 'do Àndiyókì ya gí bà o gbâ 'do gbí gbata Sèlúsiyà tacó bà ya gí Kípùrù. ⁵ Ndú má gii yee Kípùrù gí, ndú gii có gí to 'do gbí gbâ á gbí gbata Sàlámì. Bindi ndú gii dù kú nò ta bà ma có mì Jézù ji ndâ Jùdéyà ta ndi tí ndâ bàndò bà kili ndú gí bà ùlù Mbíri. (A Jòvànì Màrikò ta o tí nò ká kú koni ndú ta nèté.)

⁶ Ndâ Bàránábà ta Sàwúlè má gii nò gbí Kípùrù waaka 'do Sàlámì gí gbí gbata Páfò, ndú gii 'de 'bí 'dakò mbe bàkà tí wó mbe bààcì, ta rẹ wó a Bàràjézù, (náa à kú nì mítí wó gbí có Ìgìrìgì a Èlímà, gbí máa, «mbe bààcì»), ⁷ tí 'duù gbí ngbàngà mì Sérégiyò Páwòlò tí gbolò 'duù mì ndâ 'duù Páfò, tí 'dakò mbe 'di gbí-o ngé cee gí. Sérégiyò Páwòlò bà-i-nò gii tè'é tí ndâ Bàránábà ta Sàwúlè, tacó wàa, yí 'ví 'di có mì Mbíri 'do mì ndú. ⁸ Káa có tí nò gii ya gí gbí muu Èlímà lá. Tacó éno, yí gii jè ta bà pà kpokèjì bà volo gbí bà 'di ndâ có mì ndâ Bàránábà ta Sàwúlè á 'do tí Sérégiyò gí, tacó wàa, yí 'ví 'di có mì Jézù lá.

⁹ Bindi Sàwúlè (náa rẹ wó mì ndâ Ròmánò a Páwòlò) gii zeke gbí nji ọ Èlímà ngbóó ta wotí mì Bèri-mi-Mbíri, Ndâ i tí lo a 'véřè ta tiri. ¹⁰ Bindi yí gii 'dè có ji yí, máa, «Ndí lo 'viù mì Sitáni! Wò a 'duù ñinó ta go ndâ i ñinó 'dáá gí jáá mbe kú toko ndâ 'duù ta Mbíri nó tí lo gbaanjé wálá. Wò bà si bà ñonòkò gbí kpokèjì yúcó mì Mbe tí ndoo mí to ta o ngayi? ¹¹ Nò wélégí, wò kpónó kèjì gí bà ñò wotí mì Mbe tí ndoo mítí lo. Ọ lo kpónó kèjì gí bà yoo gí. Wò bà ñò ọ tí nó á kuu yaà nó wálá ta làmbu o.»

À káa póó bà 'dè có tí nò mì Páwòlò, 'bí i gii te mí ọ Èlímà tũrúwàa go 'dèngàmbé nò, bindi 'dí'di'o gii ja gí ọ wó gí. Bindi yí gii 'bità bà gbala to kú pà 'duù tacó bà ja yí. ¹² Sérégiyò Páwòlò má gii ñò ña i tí nò mbe bàkà tí nò,

nje wó gii 'dèè gítí ña có tí nó náa yí 'di ta ɾè Mbe tí ndoo nó gí. Tacó éno, yí gii ùnje gítí có mì Mbe tí ndoo gí.

Bà yee ndâ Páwòlò ta Bàrànába gbí gbata Àndiyókì ñinò gbí to Pìsìdiyà

¹³ Ndâ Páwòlò ta ndâ ka nó mì wó gii o gbâ 'do gbí gbata Páfò ya gí gbí gbata Pérégà á gbí to Pàfiliyà. Bindi Jòvání gii jee ndú mí bà-i-nò, yí gii dele ndi wó ya gí Jèrùzálémè.

¹⁴ Ndâ Páwòlò ta sè ndâ 'bí ka wó mbe nó gii ndii 'do Pérégà ya gí gbí gbata Àndiyókì á gbí to Pìsìdiyà. Ndú mâ gii yee kà gí, ndú gii kaa ya gí bàndò bà kili ndâ Jùdéyà gí bà ùlù Mbíri ta 'bí ri bà wotí gbí tàkii mì ndâ Jùdéyà, bindi ndú gii ki tí ndú to. ¹⁵ À mâ gii 'deke có 'do gbí ndâ wáràgà mì Mòze, ta ndâ mbe 'dòkò có mì Mbíri, ji ndâ 'duù cee gí, ndâ kpo-kpò 'duù mbe kù bàkà nètè bàndò bà kili ndâ Jùdéyà gí bà ùlù Mbíri gii tuu 'duù ji ndâ Páwòlò ta ndâ ka wó mbe nó, máa, «'Bí có bà 'dè ji ndâ 'duù tacó bà je wotí ji ndú má kuu mì yo, yo 'dè gí sè, ndâ ná'vindi ze.»

¹⁶ Páwòlò mâ gii 'di có tí nó, yí gii a gí yaà, bindi yí gii bàkà 'bì wó ji ndâ 'duù, máa, ndú dù ngbii. Ndâ 'duù mâ gii dù ngbii go có mì wó nó gí, yí gii 'bità bà 'dè có ji ndú, máa, «Yo tí ndâ kòtí Ìzìriyéli, ta yo tí ndâ 'duù ñinó 'dáá gí mbe kù cì gúku tí Mbíri nó, yo sè tù yo! ¹⁷ Mbíri mì ndâ 'duù mì ndoo tí ndâ Ìzìriyéli dígísèè ɾuka ndâ ká gù ndoo, bindi yí gii bàkà ndâ 'duù mì ndoo tí ndâ 'duù ñinó ta ɾè ndú a ɾè nó si ndú dígísèè kù 'vala 'bá mì ndâ tende 'duù á Mási ri nò. Yí tí Mbíri gii tè kùro ndú ta wotí mì wó 'do Mási ri gí sè. ¹⁸ Yí gii kpolo tí ndú si ndú gbí kángáá nga ngoò ta i go ndoo zi'duù-só. ¹⁹ Yí tí Mbíri gii 'bu a ña ndâ 'duù vô-nje só á gbí to Kánàni, bindi yí gii je to bindi ndâ 'duù tí nó ji ndâ ká gù ndoo tí ñindi ndú, ²⁰ ta i dè gítí ndoo zi'duù-vô ta bà nà'ò ta zi'duù-só-nje muu'bì pí (450).

«'Do bà-i-nò, Mbíri gii je ndâ ngáángbá 'dakò tí ndâ tí ndâ 'duù kùro ndú ji ndú yee tí o mì Sàmùwélé tí mbe 'dòkò có mì wó tí Mbíri. ²¹ Ndâ ká gù ndoo gii 'deke tí ndú ji Mbíri máa, yí je 'bí 'duù ji ndâ yí tí gbolò gba mì ndâ yí gbí o mì Sàmùwélé. Mbíri bà-i-nò gii je Sàwùlè, tí 'viì mì Kìsì tí 'duù 'do gbí ña Bènjámínò, ji ndú tí gbolò gba mì ndú. Sàwùlè bàkà mí gbí gba a ndoo zi'duù-só, ²² bindi Mbíri gii le bèrè 'do tí wó ji Dàvidè. Ñinò a Dàvidè tí nó náa Mbíri 'dè có gítí wó éno máa, «A ye tí Mbíri ká cu 'bì ye mítí Dàvidè, tí 'viì mì Jésì, á 'do gbí 'dóó có mì ye gbí njembí ye. Tacó ye ñò ni gí máa, yí a 'bí 'dakò náa yí bà bàkà go có mì ye gí», nó ká nó. ²³ Mbíri gii bàkà a Jézù, tí 'viì-gù Dàvidè, tí mbe 'vala ndâ 'duù á go cí mì wó náa yí tí Mbíri ci nò. ²⁴ Jézù tí nó

náa Jòvànì dígísèè kò-kò ta rẹ wó ta o tí nó náa yí kù ma có jì ndâ Ìzìrìyèlì 'dáá gî, máa, ndú 'visì muu ndú 'do tí ndâ vò kpokèjì mì ndú, wàa yì 'ví caka tí ndú, tacó wàa Mbírì 'ví je ta à-cee-gî gítí ndâ vò i mì ndú nò. ²⁵ Kùro bà cee nètè mì Jòvànì má gii dooko gî, yí gii kò kò jì ndâ 'duù máa, <Ye me ña có tí nó náa yo kù koṛo gbí muu yo nó lá. 'Duù tí nó kèjì gí tàkò ye nó a gbolò 'duù ñinó náa à kpètí káa vòò bà dù tí mbe njaanga tàrà 'do tí kò wó, ye 'vii tí lá.>

²⁶ «Có 'válá tí nó a i tacó tí ndoo, ndâ ná'vindí ye, tacó tí ndoo tí ndâ 'viì-gù Àbìràámò, ta ndâ 'duù ñinó 'dáá gî ta ña ndú me ndâ Jùdèyà lá mbe kù cì gúku tí Mbírì nò. ²⁷ Ña i tí nó táánò náa ndâ 'duù Jèrùzàlémè ta ndâ gba mì ndú bàkà nó, ndú kpètí má ñò ni lá, a i tacó wàa ngo nje ndâ mbe 'dòkò có mì Mbírì, náa à kù 'deke ta rì bà wotí gbí tàkì mì ndâ Jùdèyà ta o 'dáá gî gítí có bà zi Jézù nó, 'ví 'va tí gbí kùnga to lá. ²⁸ Ndú táánò ñò ni ngbàrangà'i gî, máa, nderè bà waa có ku mítí wó wálá, káa ndú gii neke ro ndú pítí-piti gî, bindi ndú gii 'dè có jì Pilátò máa, yí si yí wàa à 'ví zi yí gî. ²⁹ Ndú má gii bàkà ta yí go ndâ có tí nó náa à cu mí gbí wáràgà mì Mbírì sàà gî nó gî, ndú gii ja ku wó 'do tí njeèkpe mù ya tí gí gbí guù. ³⁰ Káa, Mbírì gii 'vala ndi wó 'do gbí muu'dú wó gî. ³¹ Yí gii túbà tí wó bindi bà 'vala ndi wó mì Mbírì 'do gbí muu'dú wó nò ta bà me mbè jì ndâ 'duù tí nó mbe ko yí 'do Gàlilèyà gí tí gí Jèrùzàlémè á kùro bà zi yí nò. À kpónó a ndâ 'duù tí nó ká kù ma có tí wó jì ndâ Ìzìrìyèlì.

³² «Ze kpónó gí jì yo nó ta Banga-Ngú-Có, máa, Mbírì dígísèè ci ndâ ká gù ndoo gî, ³³ káa yí gii túbà a i jì ndoo tí ndâ 'viì-gù ndú éno máa, <Yá-cí-ci kpili lá,> ta bà 'vala ndi Jézù 'do gbí muu'dú wó, á go có tí nó náa à cu mí gbí bà só cè gbí wáràgà mì ndâ Muu-cè éno máa,

<Wò a 'viì mì ye,

ye wúnó gí tí Bu lo gî,> nò.

³⁴ À má gítí bà 'vala ndi Jézù mì Mbírì 'do gbí muu'dú wó wàa yí 'ví cì ndi wó káká'i lá, ñinò a i mbe bàkà tí go có tí nó náa a yí tí Mbírì táánò ká 'dè ta nje wó éno máa,

<Ye bà cù 'dóó 'dè ngo cù tí nó

náa ye táánò ci Dàvidè gítí nó mítí yo,> nò.

³⁵ À gii cu káká'i mí gbí 'bí cè mì ndâ Muu-cè éno máa,

<Wò bà si bòò mì lo náa wò kaa yí mò gí mì lo gí nó

'ví zò to wálá.>

³⁶ Káa Dàvidè táánò má gii bàkà nètè mì Mbírì si yí gbí wu wó cee gî, à gii bàkà bándò jì yí mí mì ndú ta ndâ ká gù wó, bindi yí gii zò to gí. ³⁷ Káa 'Duù tí nó náa Mbírì táánò

'vala ndi wó 'do gbí muu'dú wó nó zò to lá. ³⁸ À má éno, có gbí muu ye ji yo éno máa, yo 'ví nò ni éno máa, Mbíri táánò tuu a 'dakò tí nò tí Jézù nò, máa, yí gí gí bà ma có bà je à-cee-gî mì yì tí Mbíri gítí ndâ vò i mì yo ji yo, ndâ ná'vindí ye. ³⁹ Áá táánò a yí ká njaanga miři ndâ 'duù nìnó mbe ùnje gítí wó gí nó 'do gbí ndâ vò i tí nó 'dáá gí náa bà njaanga miři ndâ 'duù 'do gbí ndú kpò có mì Mòze gí nò. ⁴⁰ À má éno, yo kpolo tí yo, má wálá, có tí nó náa ndâ mbe 'dòkò có mì Mbíri dígísèè 'dè éno máa,

⁴¹ <Yo tí ndâ mbe kú 'dè có nónókó,
yo zeke'o jèlè yo gí,
wàa yo 'ví nò seřè,
wàa yo 'ví mì gí.

Tacó ye kú bàkà 'bí i gbí o mì yo,
náa yo táánò má 'di có i tí nó a i 'do mì 'bí 'duù,
yo bà si có mì 'duù tí nó ká tí cè tiři.> nó, bà 'de yo.»

⁴² Páwòlò mâ gii 'dè có cee gí, ndâ 'duù gii ci ndâ Páwòlò ta Bàránábà si ndú kú gii njè 'do bàndò bà kili ndú gí bà ùlù Mbíri, máa, ndú 'ví dele ndi ndú gí gí bà 'dè gbí ndi có tí nó náa ndú 'dè nò ji ndâ yì ta 'bí ri bà wotí gbí tàkii mì ndâ Jùdèyà á bindi nìnò. ⁴³ Ndâ 'duù mâ gii njè 'do bàndò bà kili ndú gí, ndâ Jùdèyà me mbè, ta ndâ 'duù me mbè 'do tí ndâ 'bí tende ña 'duù nìnó mbe kaa tí ndú gí gbí tàkii mì ndâ Jùdèyà ta njembí ndú gbaànjé gí nó, gii nò njindi ndú a i ta ndâ Páwòlò ta Bàránábà. Ndâ Páwòlò ta Bàránábà gii kpo-gbí-tà-tù ndú gbí ndâ nje mì ndú ta ndú, máa, ndú 'ví tee njembí ndú mítí nambeè tí nó náa Mbíri bàkà ji ndú nò.

⁴⁴ Ndâ 'duù gii kaa 'do gbí gbata 'dáá gí ya gí bà 'di có mì Mbíri 'do mì ndâ Páwòlò ta Bàránábà ta ri bà wotí gbí tàkii mì ndâ Jùdèyà tí nó náa ndú ci nò. ⁴⁵ Ndâ Jùdèyà mâ gii nò ndâ mbè 'duù tí nó, kii gii te ndú gítí bà 'dè zu có gítí Mbíri, ta bà go 'vèrè mítí ndâ có mì ndâ Páwòlò ta Bàránábà. ⁴⁶ Ndâ Páwòlò ta Bàránábà bà-i-nò gii 'dè có ta gúku tí ndú gbaànjé wálá ji ndâ Jùdèyà gbí òkò tí ndâ 'duù tí nó, máa, «Kpédélé ndâ 'duù náa ze bà ma có mì Mbíri ji ndú a yo tí ndâ Jùdèyà. Káa à lê má me tí éno gí, ze kpónó bà 'visi nje ze gí mì ndâ 'duù nìnó ta ña ndú me ndâ Jùdèyà lá nò, sé náa yo biya bà 'di có mì ze gí, yo delè gii nò tí yo 'vii tí ndâ mbe 'de 'válá nìnó mbe cee lá nó lá, nò. ⁴⁷ Tacó nìnó a có tí nó náa Mbe tí ndoo 'dè ji ze ta o tí nó náa yí táánò 'dè ta có tí nó máa,

<Ye bàkà yo tí ngba'o kùro ndâ 'duù,
tacó wàa, ndâ 'duù muu to tí nó 'dáá gí
'ví 'de ta 'válá> nó ká nò.»

48 Ndâ 'duù ònó ta òa ndú me ndâ Jùdèyà lá nó mâ gii 'di có tí nó náa ndâ Páwòlò ta Bàrànába 'dè nó, tàkòcò ndú gii peteke ngé ndii gí. Ndú gii ùlú có mì Mbe tí ndoo nó. Bìndi ndâ 'duù ònó náa Mbíri cu 'válá ònó mbe cee lá nó mí gbí tú ndú gí nó gii ùnje gítí có mì Jézù gí. 49 Ònò a bà gii 'vèè có mì Mbe tí ndoo cee gbí wúngbó to tí nó 'dáá gí.

50 Káa ndâ Jùdèyà gii ya yílílí gí gbí muu ndâ 'bí kpo-kpò nii ònó mbe kaa tí ndú gí gbí tàkii mì ndú tí ndâ Jùdèyà ta njembí ndú gbaànjé gí nó, ta ndâ 'bí kpo-kpò 'duù gbí gbata. Ndú gii volo muu ndú 'do tí ndâ Páwòlò ta Bàrànába gí. Bìndi ndâ kpo-kpò 'duù tí nó gii mòkò ndâ Páwòlò ta Bàrànába 'do gbí wúngbó to tí nó gí. 51 Ndâ Páwòlò ta Bàrànába bà-i-nò gii gbà njú to 'do tí kò ndú mítí ndâ mbe mòkò ndú nó. Bìndi ndú gii njè nó 'do gbí to tí nó ya gí gbí gbata Ìkóniyùmù. 52 Káa ndâ mbe tala có mì Jézù gii dù ta tàkòcò ndú pètékè'i, tacó Bèri-mì-Mbíri je wotí ji ndú me gbolò.

14

Ndâ Páwòlò ta Bàrànába gbí gbata Ìkóniyùmù

1 Ndâ Páwòlò ta Bàrànába mâ gii yee gbí gbata Ìkóniyùmù, ndú gii ya gí bàndò bà kili ndâ Jùdèyà gí bà ùlú Mbíri á go ònó náa ndú bàkà si ndú gbí gbata Àndiyóki nô. Ndú gii ma có mì Mbíri ji ndâ 'duù kà tí òa ònó náa ndâ Jùdèyà ta ndâ Ìgírìgì me mbè gii ùnje gítí có mì Jézù gí. 2 Káa ndâ 'bí Jùdèyà ònó mbe biya bà ùnje gítí có mì Jézù gí nó gii volo muu ndâ 'duù ònó ta òa ndú me ndâ Jùdèyà lá nó gítí ndâ mbe ùnje gítí có mì Jézù. 3 Ndâ Páwòlò ta Bàrànába gii dù kú ma có mì Mbe tí ndoo ji ndâ 'duù ta gúku tí ndú wálá ta kòndi o. Mbe tí ndoo delè gii je wotí bà bàkà ndâ serè ji ndâ Páwòlò ta Bàrànába, tacó bà túbà ji ndâ 'duù máa, có tí nó náa ndú kú ma nó a có nambeè tí nó mì yì náa yì kú bàkà ji ndâ 'duù ta có tàkò wálá nô.

4 A 'bè ká gii dù gbí òkò tí ndâ 'duù gbí gbata ta o tí nó. Ndâ 'bí 'duù gii tè gí tàkò có mì ndâ Jùdèyà, bìndi ndâ 'bí gii ya a i gí tàkò có mì ndâ tú mì Jézù. 5 Ndâ 'bí Jùdèyà, gii je ndâ 'bí 'duù ònó ta òa ndú me ndâ Jùdèyà lá nó, gii toko có ta ndâ kpo-kpò 'duù gbí gbata gítí bà bàkà gbínje ta ndâ tú mì Jézù, wàa à 'ví 'vaka ndú ta díí. 6-7 Ndâ tú mì Jézù mâ gii òò ndâ i kú gii bàkà có bà ya ta ndú gbí gbata Ìkóniyùmù nìkì lá, ndú gii fa ngèlè ya gí bà pà 'válá gí gbí to Likáyóniyà. Ndú mâ gii yee Likáyóniyà, ndú gii dù kú nó ta bà ma Banga-Ngú-Có mì Jézù ji ndâ 'duù ta ndi tí ndâ 'bá dè-dè seè ndâ gbata Lísitàrà ta gbata Dérébi.

Ndâ Páwòlò ta Bàrànábà 'vala 'bí 'dakò mbe gbele've gí gbí gbata Lísítàrà

⁸ Ta 'bí o gbaànjé si ndâ Páwòlò ta Bàrànábà kuu gbí gbata Lísítàrà, ndú gii 'de 'bí 'dakò jé mbe nò nó 'do tí bà jò yí mì nawu wó lá, tacó ndâ kpázà kò wó gbele've 'do ká gbí yí nawu wó. ⁹ Káa si 'dakò tí nò kú sè tù wó tí ndâ có tí nó náa Páwòlò kú ma nó, ndú gii 'deeke gbí nji ɾo ndú ta Páwòlò. Páwòlò gii nò ni 'do gbí nji ɾo 'dakò tí nò éno máa, yí 'vii tí 'duù njinó náa à 'ví 'válá yí nó gí, tacó yí ùnje gítí có mì Jézú gí. ¹⁰ Páwòlò bà-i-nò gii 'dè có ji 'dakò tí nò ta kòcò wó ngára gí yaà, máa, «A gí yaà! Rò t́yò jáá!» 'Dakò tí nò bà-i-nò gii a gí yaà, bìndi yí gii 'bità bà nò nó.

¹¹ Ndâ mbè ndâ 'duù tí nò mbe nò i tí nò náa Páwòlò bàkà ta 'dakò tí nò mbe gbele've gí nò nó gii tò kú ta kòcò ndú ngéé gí yaà ta nje có mì ndú tí ndâ 'duù Likáyóniyà, máa, «A ndâ bààci ká jì'ví tí ndú tí ndâ 'duù, bìndi ndú gii gí gí mì ndoo.» ¹² Ndú bà-i-nò gii gbi ɾè Zéyùsù, tí gbolò bààci mì ndâ Ìgírìgì, mí muu Bàrànábà. Bìndi ndú gii gbi ɾè Èrèmesi, tí muu có mì ndâ bààci mì ndâ Ìgírìgì, mí muu Páwòlò, tacó a yí ta o tí nò ká kú 'dè có. ¹³ Ndâ 'duù tí nó tí ndâ mbe kú bàkà i ji Zéyùsù, ta bàndò bà ci i ji yí ká dé seè gbata nó, gii gí ta ndâ dè mò'dú ta ndâ 'vi mù gí njekèjì ndùgù gbata, tacó bà ci ndú ji ndâ Páwòlò ta Bàrànábà.

¹⁴ Ndâ Bàrànábà ta Páwòlò mâ gii 'di có ɾa i tí nò mbe kú bàkà tí mí njekèjì ndùgù nò, ndú gii yaka gbí ndâ bongo tí ndú gí, tacó bà túbà ji ndâ 'duù tí nò máa, go ɾa i tí nò náa à kú bàkà ta ɾè ndâ yí nò tí ndâ yí wálá. Bìndi ndú gii oloko ta ngèlè co gbí òkò tí ndâ mbè 'duù tí nò mbe tì binjì nò, ta bà tò kú ji ndâ 'duù tí nò mbe kú bàkà có bà waa mbelè ji ndú tí njekèjì ndùgù nò, ¹⁵ máa, «Yo kú bàkà ɾa i tí nò á tacó ye, ndâ 'dakò? Ze delè ngbá káa ndâ 'duù náa à jò ze ká go bà jò yo. Ze gí ta Banga-Ngú-Có ji yo, máa yo 'visi muu yo 'do tí bà ùlù ndâ i njinó ta gbí ndú wálá nó, gítí wu Mbiri tí nó tí mbe suu t̀ari, ta to, ta ngo, ta ndâ i tí nó 'dáá gí gbí ndú nò. ¹⁶ Yí gbí ndâ ká o táánò si ndâ 'duù gbí ɾa ndú 'bá mì ndú kú bàkà go có mì ndú gbí muu ndú. ¹⁷ Kpèti ká éno, yí táánò si yo me sínò lá. Yí ta o 'dáá gí kú túbà tí wó, máa yí kuu tí, ta bà si ndâ 'bí tó i mì wó náa yí kú bàkà ndú nó ji yo: Yí kú tuu mù 'do t̀ari ji yo; yí kú si ndâ i-zó-zò gbí nji mì yo kú uu ta o mì ndú; yí kú je i-zó-zò ji yo; yí delè kú peteke tàkòcò yo.» ¹⁸ Ndâ Páwòlò ta Bàrànábà gii bàkà a cèe ndi ndú tacó bà ɾò ndâ 'duù tí nò 'do tí bà waa mbelè ji ndú.

¹⁹ Ndâ 'bí Jùdéyà mâ gii gí 'do gbí ndâ gbata Àndiyókì ta Ìkóniyùmù gí gbí gbata Lísítàrà, ndú gii volo gbí òkò tí ndâ

tú mì Jézù ta ndâ mbè ndâ 'duù tí nó gbí gbata Lísítàrà nó gî. Ndâ mbè 'duù tí nó gii njè gítí bà 'vaka Páwòlò ta díí. Ndú mâ gii 'va yí 'dèè gî, ndú gii ja yí 'do gbí gbata gí sè, tacó ndú koro có máa, yí cì gî. ²⁰ Ndâ mbe tala có mì Jézù gii tí yí 'dee gî. Yí mâ gii zere gî, yí gii a gí yaà 'do tísì, bìndi yí gii dele ndi wó ya gí gbí gbata.

Ndâ Páwòlò ta Bàrànába dele ndi ndú ya gí Àndiyókì

Ndâ Páwòlò ta Bàrànába gii njè nó 'do Lísítàrà ta yé bìndi ña i tí nó mbe 'de Páwòlò nó, ya gí gbí gbata Dérébì. ²¹ Ndú mâ gii ma Banga-Ngú-Có ji ndâ 'duù kà, ndâ 'duù me mbè gii ùnje gítí bà dù tí ndâ mbe tala có mì Jézù gî. 'Do bà-i-nò, ndú gii dele ndi ndú co gbí ndâ gbata Lísítàrà, ta Ìkóniyùmù, ta Àndiyókì tí nó gbí to Písídiyà nó, ²² kú je ngú wotí ji ndâ mbe tala có mì Jézù ta bà kpo-gbì-tà-tù ndú máa, «Yo zèè njembí yo, wàa yo 'ví tee njembí yo mítí Mbíri. Tacó ndoo bà kònò a sé'i á kùro bà dù ndoo tí ndâ bòò mì Mbíri.» ²³ Ndú mâ gii je ndâ kpo 'duù mí kùro ndâ 'duù ta ndi tí ndâ bàndò bà kili ndâ 'duù ta rẹ̀ mì Jézù gbaànjé-gbaànjé 'dáá gî, ndú gii 'deke tí ndú, ta bà kònò go tacó bà yù nambeè 'do mì Mbíri tí nó náa ndú kú tee njembí ndú mítí wó nó, máa, yí 'ví kpòlò tí ndú.

²⁴ Ndâ Páwòlò ta Bàrànába gii ndii co gbí to Písídiyà ya gí gbí to Páfíliyà. ²⁵ Ndú mâ gii cee ta bà ma có mì Mbíri ji ndâ 'duù gbí gbata Pérégà kà gî, ndú gii ya gí bà o gbâ 'do gbí gbata Àtáliyà. ²⁶ Bìndi ndú gii dele ndi ndú ya gí gbí gbata Àndiyókì, tí bàndò tí nó náa à ruka ndú ji Mbíri mítí nó.

²⁷ Ndâ Páwòlò ta Bàrànába mâ gii yee Àndiyókì gî, ndú gii kili ndâ 'duù tí nó mbe kú kili ta rẹ̀ mì Jézù nó, bìndi ndú gii 'vanda ndi ndâ i tí nó náa Mbíri bàkà ta ndú gbí nó mì ndú nó ji ndú. Ndú delè gii dìtà ña bà njaanga njekèji bà tee njembí ndâ 'duù ñinó náa ña ndú me ndâ Jùdèyà lá nó mítí Mbíri ji ndú. ²⁸ Ndú gii dù á mì ndú ta ndâ 'bí mbe tala có mì Jézù bìndi bà dele ndú ta kòndi o.

15

Có ñònòkò tí gbí òkò tí ndâ mbe ùnje gítí có mì Jézù

¹ Ta o tí nó si ndâ Páwòlò ta Bàrànába kuu Àndiyókì nó, ndâ 'bí 'dakò 'do gbí to Jùdèyà gii ya gí Àndiyókì kà. Ndú gii dù kú nìbà i ji ndâ 'duù máa, «Yo má ya gí gbí gázà go có mì Mòze lá, yo bà 'vala wálá.» ² Có tí nó náa ndâ 'dakò tí nó 'dè nó gii ya gí gbí muu ndâ Páwòlò ta Bàrànába lá. Ndú mâ gii tò kponje ta ndú gítí kpòò, ndâ mbe ùnje gítí có mì

Jézù gbí gbata Àndiyókì ká gii jukì ndú ta bà ɾuka ndâ 'bí 'duù wàa ndú 'ví ya ta ndâ Páwòlò ta Bàrànába gí bà 'viiki gbí có tí nò ta ndâ tú mì Jézù, gii je ndâ 'bí kpo 'duù mbe ùnje gítí có mì Jézù gbí gbata Jèrùzàlémè.

³ Ndâ mbe kù kili ta ɾè mì Jézù gbí gbata Àndiyókì 'dáá gí mâ gii je nó ji ndâ Páwòlò ta Bàrànába, ta ndâ 'duù tí nó náa à ɾuka ndú ji ndú nó gí, ndâ Páwòlò ta Bàrànába gii nò ta bà dità bà ùnje gítí có mì Jézù mì ndâ 'duù ñinó ta ɳa ndú me ndâ Jùdéyà lá nó ji ndâ mbe tala có mì Jézù ta ndi gbí ndâ to Fónésiyà ta Sámáriyà. Líkí bà 'di có tí nò gii dù tí ndâ mbe ùnje gítí có mì Jézù gbí ndâ to tí nò ngé ndii gí. ⁴ Ndú mâ gii yee Jèrùzàlémè, ndâ tú mì Jézù ta ndâ mbe ùnje gítí có mì Jézù 'dáá gí, ta ndâ kpo-'duù-'bá gii te wɾi mítí ndú ta banga tí. Bìndi Páwòlò bà-i-nò gii dità ndâ i tí nó náa Mbíɾi bàkà ta ndú nó 'dáá gí ji ndú.

⁵ Káa ndâ 'bí 'duù gbí òkò tí ndâ 'duù tí nò mbe ùnje gítí có mì Jézù náa ndú táánò sàa a ndâ mbe kpolo tí tàkii mì ndâ Jùdéyà nó gii biya có tí nò gí. Ndú gii aanga cèe muu ndú máa, kózò tí ndâ 'duù tí nó ta ɳa ndú me ndâ Jùdéyà lá nó 'ví ya gí gbí gázâ. Wàa, à delè 'ví nìbà ndâ có mì Mòze ji ndú.

⁶ Ndâ tú mì Jézù, ta ndâ kpo-'duù-'bá gii kili ta bà muu ndú, ndú mâ gii 'viiki gbí có tí nò kpòò, ⁷ Piyétòrò gii a gí yaà, bìndi yí gii 'dè có ji ndú màa, «Ndâ ná'vìndí ye, yo ñò ni ngbárángà'i gí, máa, Mbíɾi táánò gbí ndâ kpédélé o cu 'bì wó a i mítí ye 'do gbí òkò tí yo, máa, ye 'ví dù tí mbe nìbà Banga-Ngú-Có ji ndâ 'duù tí nó ta ɳa ndú me ndâ Jùdéyà lá nó, tacó wàa, ndú 'ví dù tí tí ndâ mbe ùnje gítí có mì Jézù. ⁸ À má ta bà 'dè ta yúcó, Mbíɾi tí nó tí mbe ñò ndâ có gbí njembí ndâ 'duù 'dáá gí nó túbà bà ùnje mì wó gítí ndâ 'duù ñinó ta ɳa ndú me ndâ Jùdéyà lá nó ta bà tuu Bèri mì wó tí Mbíɾi ji ndú, jé ká go ñinó náa yí tí Mbíɾi táánò bàkà ji ndoo nô. ⁹ Mbíɾi bàkà 'bè mí gbí òkò tí ndoo ta ndú lá. Bà tee njembí ndú mítí Mbíɾi si Mbíɾi 'ví si njembí ndú 'ví dù ngbárángà'i gí. ¹⁰ À má éno, ndoo tí ndâ Jùdéyà 'ví kù paa gbí ñinó kpónò a i ta bà kpolo tàkòcò Mbíɾi, náa ndoo má kù yòòngò bà te du koɾi tí nó dígísèé mbe kpò ndâ ká gù ndoo gí, delè mbe gii kpò ndoo gí nó, mí pààpì ndâ mbe tala có mì Jézù wàa? ¹¹ Káa ndoo ùnje gí máa, àá táánò 'vala ndoo káa gbèe nambeè tí nò mì Mbe tí ndoo tí Jézù mbe 'vala ndú nò nô!»

¹² Piyétòrò mâ gii 'dè có mì wó cee gí, ndâ 'duù tí nó mbe kili nó gii dù ngbi-ngbiì. Gbèe kòcò gii dù lá. Bìndi a ndâ Páwòlò ta Bàrànába ká gii dità ndâ kpo-kpò i ta ndâ seɾè tí

nó náa Mbíri si ndú bàkà mí gbí òkò tí ndâ 'duù ñinó ta ña ndú me ndâ Jùdéyà lá nò.

¹³ Ndâ Páwòlò ta Bàrànábà mà giì 'dè có mì ndú cee gi, Jákòmò giì 'dè có ji ndâ 'duù, máa, «Yo sè tù yo gítí có mì ye nò, ndâ ná 'vindí ye! ¹⁴ Simónè 'dè gbí ña kpédélé kpokèjì bà kaa ndâ 'duù mì Mbíri á gítí miři wó 'do gbí òkò tí ndâ 'duù ñinó ta ña ndú me ndâ Jùdéyà lá nó gi. ¹⁵ Simónè 'vanda mí to nò ndírí a ndi kòcò ndâ mbe 'dòkò có mì Mbíri náa à cu mí gbí wáràgà mì Mbíri éno máa, Mbíri máa,

¹⁶ «Ye bà dele ndi ye jí bà bì ndi 'bá mì Dàvidè mbe 'va tí to gi nó jí yaà.

Ye kejì gi bà 'viindi ndâ i ñinó mbe ki'viki gi nò.

¹⁷ Bìndi sè ndâ 'duù ñinó ta ña ndú me ndâ Jùdéyà lá, mbe kaa tí ndú je gi nó, bà giì pà bà tí Mbe tí ndoo.

¹⁸ Ñinò a kòcò Mbe tí ndoo, tí mbe túbà ndâ i tí nò ji ndâ ká 'duù sàà dígísèè.»

¹⁹ «À má éno, có gbí muu ye éno máa, ndoo si bà pèè mbi ndâ 'duù ñinó ta ña ndú me ndâ Jùdéyà lá, mbe 'visì tí ndú jí mì Mbíri gi nó mí to. ²⁰ Ndoò cu a wáràgà, wàa ndoo 'ví tuu ji ndú éno máa, ndú gee tí ndú 'do tí ndâ i ñinó náa ndâ vo-vò bààci yuu 'bì ndú jí gbí ndú gi nò, ndú 'ví gee tí ndú 'do tí bà bàkà bangbaya, ndú 'ví gee tí ndú 'do tí bà zò ndâ ña yâ ñinó náa à tè miři ndâ nò tí nò té-tè nò, ndú delè 'ví gee tí ndú 'do tí ña ndâ mbelè 'dáá gi. ²¹ Tacó ñinò a ndâ i ñinó náa ndâ mbe ma có mì Mòze ta o 'dáá gi táánò kù ma có gítí ndú ta ndi gbí ndâ gbata 'dáá gi nó ká nò, à dele táánò kù 'deke ji ndâ 'duù ta ndi tí ndâ bàndò bà kili ndâ Jùdéyà jí bà ùlù Mbíri, ta ndâ ri bà wotí gbí tàkìì mì ndâ Jùdéyà 'dáá gi káa có gítí ndâ i tí nò ta bà muu ndú nò.»

Ndâ tú mì Jézù cu wáràgà ji ndâ 'duù ñinó ta ña ndú me ndâ Jùdéyà lá nò

²² Ndâ tú mì Jézù, ta ndâ kpo 'duù kùro ndâ mbe ùnje gítí có mì Jézù, giì toko có máa, ndâ yì ruka ndâ 'bí 'duù 'do gbí òkò tí ndâ yì tí ndâ mbe ùnje gítí có mì Jézù, wàa ndâ yì 'ví tuu ndú ta ndâ Páwòlò ta Bàrànábà ya tí jí Àndiyóki. Sè ndâ mbe kù kili ta rẹ̀ mì Jézù 'dáá gi mà giì ùnje gítí có tí nò gi, ndú giì cu 'bì ndú mítí ndâ 'dakò sósò'ò tí ndâ wu 'dakò gbí òkò tí ndâ mbe ùnje gítí có mì Jézù gbí gbata Jèrùzàlémè. Rẹ̀ 'bí 'duù gbí òkò tí ndú a Júda ta 'bí rẹ̀ wó a Bàràsábà, giì je Silivánò. ²³ Bìndi ndú giì cu wáràgà mí 'bì ndú, máa, ndú ya tí ji ndâ mbe kù kili ta rẹ̀ mì Jézù gbí gbata Àndiyóki.

Có gbí wáràgà tí nò náa ndú cu nò éno máa, «Ze tí ndâ tú mì Jézù, ta ndâ kpo 'duù kùro ndâ mbe ùnje gítí có mì Jézù, tí ndâ ná'vindí yo, 'vee yo tí ndâ ná'vindí ze ñìnò ta ña yo me ndâ Jùdéyà lá, náa à jò yo mí gbí ndâ to Àndiyóki, ta Síriyà, ta Silísiyà nó, ngé ma.

²⁴ «Ze 'di có éno máa, ndâ 'bí 'duù 'do gbí òkò tí ze ká ya gí bà mù njembí yo ta ndâ 'bí ña có mì ndú, bìndi ndú gii si yo kù koṛo có ká wi-wi. Ndú bàkà ña i tí nò me ta có 'do gbí nje ze lá. ²⁵ À má éno, ndòngbú kóró-koṛo có mì ze toko gbaanjé kpónó éno máa, ze bà cu 'bì mítí ndâ 'bí 'duù, wàa ze 'ví tuu ndú ta ndâ Bàránábà ta Páwòlò, tí ndâ 'duù tí nó náa ze kù te duù mítí ndú ta wotí tí, ²⁶ tí ndâ 'dakò mbe sì miṛi ndú 'dáá gí ji Mbe tí ndoo Jézù tí Bìndi-Mbíṛi gí nó, wàa ze 'ví tuu ndú ya tí ji yo. ²⁷ Ze kù tuu ji yo a ndâ Júdà ta Silivánò, tacó wàa yo 'ví 'di ta ndi gbèe có tí nó náa ze cu mí gbí wáràgà tí nó nó ta tù yo 'do gbí nje ndú.

²⁸ «Bèri-mì-Mbíṛi koṛo có ṛò éno máa, à 'ví te 'bí du i mbe ndii ndâ có tí nó mí muu yo lá. Ndòngbú bá koṛo có mì ze delè ká go ñìndi Bèri-mì-Mbíṛi nó. ²⁹ Có tí nó máa, kózò tí yo 'ví gee tí yo 'do tí i-zó-zò náa a bàkà ji ndâ bààci, ta mbelè, ta yâ ñìnó náa a tè miṛi nó tí nó té-tè, gii je bà bàkà bangbaya. Yo kii'bà 'do tí ndâ i tí nó, wàa yo bà ya jáá gí. Yo dù niki maa.»

Ndâ mbe ùnje gítí có mì Jézù gbí gbata Àndiyóki 'deke wáràgà mì ndâ tú mì Jézù

³⁰ Ndâ 'duù tí nó náa ndâ tú mì Jézù tuu ndú nó mâ gii yee gbí gbata Àndiyóki, ndú gii kili ndâ mbe ùnje gítí có mì Jézù kà 'dáá gí, bìndi ndú gii je wáràgà tí nó náa à tuu ta ndú nó ji ndú. ³¹ Ndú mâ gii 'deke wáràgà tí nó, tàkòcò ndú 'dáá gí gii peteke ngé ndii gí, tacó ndâ có gbí wáràgà tí nó je bà wo woò ji ndú gí. ³² Ndâ Júdà ta Silivánò só káa ndâ mbe 'dè-kòcò ta wotí mì Bèri-mì-Mbíṛi. Tacó éno, ndú gii 'dè có ta ndâ mbe ùnje gítí có mì Jézù ta kòndi o. Ndú gii yù ndú ngbóó tí ndâ 'dakò gí. ³³ Ndú mâ gii bàkà làmbu kòndi o mí Àndiyóki gí, ndâ mbe ùnje gítí có mì Jézù kà gii je nó ji ndú ta pétékè tàkòcò ndú, bìndi ndú gii tuu ndi ndú ya tí ji ndâ 'duù tí nó mbe tuu ndú 'do Jèrùzàlémè nò. ³⁴ Káa à gii niki tí Silivánò a bà dù yí Àndiyóki.

³⁵ Ndâ Páwòlò ta Bàránábà, gii je ndâ 'bí mbe ùnje gítí có mì Jézù me mbè, gii dù kù nibà có mì Mbíṛi, delè kù ma có mì Mbíṛi ji ndâ 'duù gbí gbata Àndiyóki á bìndi bà dele ndi Júdà gí Jèrùzàlémè.

Bà njèè gbí òkò tí ndâ Páwòlò ta Bàránábà

³⁶ Ndâ Páwòlò ta Bàrànába mâ giì bàkà làmbu sili bìndi bà ya Júda gi Jèrùzàlémè nò gî, ndú giì toko có máa, «Ndâ ya gi bà gala ndâ ná'vindí ndoo gbí ndâ gbata tí nó náa ndà táánò ma có mì Mbe tí ndoo ta ndi gbí ndú nó gbaànjé-gbaànjé 'dáá gî, wàa ndà 'ví nò ta ngú ña ñinó náa à tí ndú kà nô.» ³⁷ À gbí muu Bàrànába ta o tí nò a có bà yuu Jòvànì tí nó ta 'bí rẹ wó a Mária kò nó mí gbí nó ta ndú. ³⁸ Káa có tí nò giì zò muu Páwòlò lá, tacó Jòvànì ta 'bí o sàà kùro 'visi tàmuu wó gítí ndú si ndú nje nètè gbí to Pàfìlìyà gî.

³⁹ Có Jòvànì Mária kò nò giì njèè gbí òkò tí ndâ Páwòlò ta Bàrànába bà-i-nò gî. Tacó éno, Bàrànába giì je Mária kò, bìndi ndú giì o gbâ ta yí ya gi gbí to Kípùrù. ⁴⁰ Páwòlò giì 'daka ta yí a Silivánò. Ndâ ná'vindí ndú mbe ùnje gítí có mì Jézù mâ giì yù nambeè 'do mì Mbíri tacó tí ndú gî, ⁴¹ ndú giì zèè ñinđi ndú a kpokèjì tí nó mbe co gbí ndâ to Síriyà ta Silìsiyà nó, kù nò ta bà je wotí ji ndâ mbe kù kili ta rẹ mì Jézù.

16

Páwòlò je Tìmatéyò gí gbí nètè bà ma có mì Mbíri

¹ Páwòlò giì 'do Silìsiyà ya gi Dérébì, yí giì 'do Dérébì ya gi Lísítàrà. Ta o tí nò, 'bí 'dakò tí mbe tala có mì Jézù, ta rẹ wó a Tìmatéyò, náa nawu wó a jú Jùdéyà mbe ùnje gítí có mì Jézù gî káa bu wó a Ìgìrìgì, kuu ta 'bá Lísítàrà. ² Tìmatéyò tí nò a 'bí ña 'dakò náa ndâ mbe ùnje gítí có mì Jézù gbí ndâ gbata Lísítàrà ta gbata Ìkóniyùmù 'dáá gî wu gbí wó ngé má. ³ Páwòlò bà-i-nò giì je Tìmatéyò ya tí gí gbí gázà, tacó wàa, yí 'ví dù tí ka nó mì yì. Páwòlò bàkà éno tacó ndâ 'duè gbí ndâ to tí nò 'dáá gî nò ni gî, máa, Tìmatéyò ya gi gbí gázà si yí gbí 'viì lá, tacó bu wó a Ìgìrìgì.

⁴ Ndâ Páwòlò ta Tìmatéyò giì 'bità bà nò kù ma ndâ có tí nó náa ndâ tú mì Jézù, ta ndâ kpo 'duè mì ndâ mbe ùnje gítí có mì Jézù, 'dè 'do Jèrùzàlémè éno máa ndâ mbe ùnje gítí có mì Jézù 'ví bàkà go ndú nó, ta ndi gbí ndâ gbata núú kù ya tí. ⁵ Tacó éno, ndâ mbe kù kili ta rẹ mì Jézù giì tee njembí ndú mítí Mbíri ta wotí tí ndii ñinó sàà kùro nó gî. Muu ndú delè giì àdì túkà 'i.

Bèri-mì-Mbíri kpo-gbí-tà-tù ndâ Páwòlò ta ndâ ka nó mì wó

⁶ Ndâ Páwòlò ta ndâ ka wó mbe nó giì ndii co gbí ndâ to Fìrìjìyà ta Gàlátì ká ta nó, tacó Bèri-mì-Mbíri kpo-gbí-tà-tù ndú gî, máa, ndú 'ví ma có mì Mbíri mí gbí ndâ to Ásiyà gbí nó mì ndú nò lá. ⁷ À gbí muu ndú ta o tí nò a có bà ya

gí gbí to Bèsíniyà, káa, ndú mâ gii dooko gí Mísiyà gí, Bèrì-mì-Jézù gii biya ji ndú gí. ⁸ Ndú bà-i-nò gii ndii có Mísiyà ya gí gbí gbata Tòrówà.

⁹ Ta 'bí bèbìli gbaànjé si ndâ Páwòlò ta ndâ ka nó mì wó kuu gbí gbata Tòrówà, 'bí i gii gí gí muu Páwòlò go ɾii nô. Yí gii ñò 'bí 'dakò, tí 'duù Mèsidóniyà ɾò tíyò kù 'deke tí wó ji yí éno máa, «Yo ndii gí gí Mèsidóniyà, wàa yo 'ví koni ze.» ¹⁰ ɾo Páwòlò mâ gii da bìndi i tí nò, ze ngé gii bàkà nó gí Mèsidóniyà, tacó ze gii ñò ni ngbàrángà'i gí, máa, a Mbírì ká kù tè'é tí ze, máa, ze ya gí bà ma Banga-Ngú-Có ji ndâ 'duù kà.

Bà yee ndâ Páwòlò gbí gbata Filípì

¹¹ Ze bà-i-nò gii o gbâ 'do Tòrówà jáá ya gí Sàmòsirási. Ze gii ñjè nó 'do Sàmòsirási ta 'bí yé ya gí Nípólisi. ¹² Ze gii ya 'do bà-i-nò gí Filípì, tí gbolò gbata, delè tí kpóló-kpolo gbata gbí to Mèsidóniyà, náa à kù zogo a ngáángbá gba mì ndâ Rómánò. Ze mâ gii bàkà làmbu sili mí Filípì gí, ¹³ ze gii co 'do gbí ndùgù gbata ta 'bí ɾi bà wotí gbí tàkù mì ndâ Jùdéyà gbaànjé ya gí yì ngo, tacó ze ñò ni gí, máa, ñìnò bà dù a bándò bà kili ndâ Jùdéyà tacó bà 'deke tí ndú ji Mbírì. Ze bà-i-nò gii ki tí ze to, bìndi ze gii ñbà có mì Mbírì ji ndâ 'bí ñii mbe kili mí kà. ¹⁴ 'Bí ñii gbaànjé 'do gbí òkò tí ndâ ñii tí nò, ta ɾè wó a Lídiyà, mbe gí 'do gbí gbata Tiyátírà, tí ñii mbe kù co tí kpokèjì mì Mbírì, ta nètè mì wó a bà mà bí-bi i bà moo bongo, mâ gii 'di ndâ có tí nò náa ze 'dè ji ndú nò, Mbírì gii je njembí bà ùnje gítí ndâ có tí nò náa Páwòlò 'dè nò ji yí. ¹⁵ À mâ gii caka tí ndú ta ndâ 'duù 'bá mì wó 'dáá gí gí, yí gii nanaka mítí ze, máa, ze ya gí bà dù a i 'bá mì yì, lè náa ze ñò ni ta yúco gí, máa, yì tee njembí yì 'dáá mítí Mbírì gí nô.

Bà zèè ndâ Páwòlò ta Silivánò mí gbí zàà

¹⁶ Ta 'bí o gbaànjé si ze kù ya gí bándò bà 'deke tí ji Mbírì, ze gii 'de 'bí 'vinî, tí i-gbí-keci mì ndâ 'bí 'duù, ta bààci gbí muu wó. Ndâ mbe tí 'vinî tí nò 'de i gbí bààci tí nò gbí muu wó nò ngé ndii gí. ¹⁷ 'Vinî tí nò mâ gii ñò ze, yí gii 'bità bà ɾu ndi ze ta ndâ Páwòlò ta bà 'dè có ta kòcò wó ngéé gí yaà, máa, «Ɔjínó a ndâ bòò mì Mbírì tí nó mbe kù dù ngéé gbírì nó ká nô. Ndú gí tacó bà tùbà kpokèjì bà 'vala yo ji yo.»

¹⁸ Síí gbí ɾi bà tò ɾa kù tí nò mì 'vinî tí nò tàkò ze gii dù lá. Yí mâ gii bàkà kpòò, ta 'bí ɾi gbaànjé yí mâ gii gí gí tàkò ze ta ɾa i mì wó nò, njembí Páwòlò gii volo gítí wó gí. Páwòlò gii 'visì tí wó gí ndii, yí gii 'dè có ji bààci tí nò á gbí muu 'vinî tí nò nò, máa, «Ye kù 'dè có ji wò ta ɾè mì Jézù tí Bìndi-Mbírì, máa, wò co 'do gbí muu 'vinî tí nò gí.» Káa, à

káa póó bà 'dè có tí nò mì Páwòlò, bààcì tí nò gii co 'do gbí muu 'vinî tí nò gí.

¹⁹ Ndâ mbe tí 'vinî tí nò mâ gii ò ni éno máa, Páwòlò volo gbí bà 'de i mì ndâ yì 'do gbí wó gí, ndú gii zèè ndâ Páwòlò ta Silivánò, bìndi ndú gii kaa ndú ta bà gbùrùngà ndú kú ya tí gí gbí ngbàngà á bàndò 'velè. ²⁰ Ndú mâ gii yee ta ndú kà gí, ndú gii kpì ngbàngà tí ndú jì ndâ gba éno máa, «Ndâ 'dakò tí nó kuu nó a ndâ Jùdèyà, káa ndú kú bàkà 'viya mí gbí gbata mì ndoo. ²¹ Ndú kú bàkà 'bí ña i mì ndú náa à me yúcó tacó tí ndâ bò Rómà 'ví ùnje gítí nò lá. Bà ru ndi ña kpokèjì tí nò mì ndú nò delè me dú tacó tí ndoo tí ndâ bò Rómà lá.»

²² Có tí nò náa ndâ 'dakò tí nò 'dè nò gii volo njembí ndâ 'duù tí nò mbe tí mèè mí gbí ngbàngà ta o tí nò nò gítí ndâ Páwòlò ta Silivánò gí. Ndâ gba bà-i-nò gii yaka gbí ndâ bongo 'do tí ndâ Páwòlò ta Silivánò ta kpo tàkòcò gí. Bìndi ndú gii waa có mítí ndú, máa, à gbì ndú. ²³ À mâ gii gbì ndâ Páwòlò ta Silivánò go có mì ndâ gba nò tè gí, à gii kaa ndú nè mí gbí zàà. Bìndi ndâ gba gii 'dè có jì mbe ù njekèjì zàà máa, yí kpolo tí ndú tí kpoò. ²⁴ Mbe ù njekèjì zàà bà-i-nò gii kaa ndú ya tí ngéé gí tà'i ñinó ngé kùro kà nô. Yí mâ gii ẹre kò ndú gí, yí gii nè njekèjì gí tàkò ndú rítí gí.

Serè bà njaanga ndâ Páwòlò ta Silivánò 'do gbí zàà

²⁵ O mâ gii gbooko gí, ndâ Páwòlò ta Silivánò gii dù kú 'deke tí ndú, ta bà cu cè kú be ta rẹ Mbírì, káa ndâ 'bí ka ndú náa ndú ta ndú gbí zàà nó gii dù ngbì-ngbì kú 'di ndâ i tí nò náa ndú kú me nò. ²⁶ Ndú gii gu káa ndii ta bà tanga tí mì to. Ndú mâ gii zeke'o, ndú gii ò ndâ njekèjì zàà 'dáá gí njaanga tí nga-ngàà gí. Ndâ gínjìrì tí nó náa à ẹre ta ndâ kò ndâ 'duù gbí zàà nó gii karaka gbí tí kpátá-kpàtà, kpátá-kpàtà, 'do tí kò ndú gí. ²⁷ 'Duù tí nó mbe kú ù njekèjì zàà nó mâ gii gundii 'do tí rì, yí mâ gii ò ndâ njekèjì zàà 'dáá nga-ngàà, nga-ngàà, yí gii ja sizo mì wó 'do gbí foko, tacó wàa, yì 'ví zì ta tí yì gí, tacó yí koṛo có éno máa, ndâ 'duù gbí zàà faka 'dáá mítí yì gí. ²⁸ Káa Páwòlò mâ gii ò yí tí, yí gii tò kú jì yí ta kòcò wó ngéé gí yaà máa, «Zì tí lo lá! Ze 'dáá ta kábà muu ze kuu nô.»

²⁹ 'Dakò tí nò mâ gii 'di có tí nò náa Páwòlò 'dè jì yí nò, yí gii 'dè có máa, à òlò ngba wu. À mâ gii òlò ngba wu jì yí gí, yí gii co ta ngèlè ta gúku, kpùrù-kpùrù, ya gí bà 'va tí wó kùro ndâ Páwòlò ta Silivánò. ³⁰ Yí gii kaa ndú 'do gbí zàà gí sè. Bìndi yí gii 'vee ndú máa, «Ye 'ví bàkà a ña yè, tacó wàa ye 'ví 'vala tí, ndâ kpo 'duù?»

³¹ Káa ndú gii 'visì có jì yí éno máa, «Ùnje gítí có mì Mbe tí ndoo tí Jézù, wàa wò bà 'vala gí. Ndâ 'duù bá mì lo 'dáá gí

delè bà 'vala gî.» ³² Ndâ Páwòlò ta Sìlìvànò bà-i-nò gii 'bità bà ma có gítí Mbe tí ndoo ji ndâ 'dakò tí nò, ta ndâ 'vii mì wó, gii je ndâ 'duù 'bá mì wó 'dáá gî. ³³ 'Dakò tí nò bà-i-nò gii kaa ndâ Páwòlò ta Sìlìvànò ká ta kpo-gbì'o tí nò, yí gii caka ɾo ndâ kà bà gbì ndú ta ndi tí kútí ndú nó gî.

Ndâ Páwòlò ta Sìlìvànò delè ngé gii caka tí ndâ 'dakò tí nò ta ndâ 'vii mì wó 'dáá gî. ³⁴ 'Dakò tí nò gii kaa ndú ya tí gí 'bá mì wó, yí gii je i-zó-zò ji ndú. Líkí'o gii bàkà ndú ta ndâ 'duù 'bá mì wó 'dáá gî, tacó ndú 'visì muu ndú 'do tí ndâ tende kpokèjì gítí kpokèjì mì Mbírì gî.

³⁵ Yé mâ gii too gî, ndâ kpo-kpò 'duù mbe kù waa có gbì ngbàngà gii tuu ndâ 'bí kùro ndâ àsikérì mbe kù kpolo tí ndâ 'duù gbí zàà ya tí ji 'duù tí nó gbí nètè ta o tí nò nó, máa, «Njaanga ndâ 'dakò tí nò gî.»

³⁶ 'Dakò tí nò mbe kù kpolo tí ndâ 'duù gbí zàà ta o tí nò nó gii ya gí mì Páwòlò, bìndi yí gii 'dè có ji yí máa, «Ndâ kpo-kpò 'duù mbe kù waa có gbí ngbàngà tuu tú gí tí éno máa, ye njaanga yo gî. À má éno, yo co gí sè, wàa yo 'ví ya nìkì maa.»

³⁷ Káa Páwòlò gii 'visì có ji 'dakò tí nò máa, «Ndâ gba máa yè? Ndú 'vee me gbí nje ze lá, káa ndú gii gbì ze tí ndâ 'viì-Rómà mí kùro ndâ 'duù 'dáá gî, bìndi ndú gii kaa ze mí gbí zàà, káa, ndú kpónó gii 'dè có éno máa, ndâ yí kù njaanga ze gbí dùde? 'Bí có go éno wálá! Sì káa 'dóó ndú ká 'ví gí ta kò ndú, wàa ndú 'ví kaa ze gí sè.»

³⁸ Ndâ kùro ndâ àsikérì tí nò mâ gii je ndi kòcò Páwòlò nó ya tí ji ndâ mbe waa có gbí ngbàngà, bà 'di có éno máa, ndâ Páwòlò ta Sìlìvànò a ndâ 'viì-Rómà nó gii te a gúku mítí ndú. ³⁹ Ndú bà-i-nò gii ya gí mì ndâ Páwòlò ta Sìlìvànò gbí zàà kà, bìndi ndú gii yì ndú ta bà 'deke tí ndú ji ndú, máa, ndú co gí sè 'do gbí zàà, wàa ndú 'ví njè nó 'do gbí gbata Filípì gî.

⁴⁰ Ndâ Páwòlò ta Sìlìvànò gii co 'do gbí zàà ya gí 'bá mì Lídiyà. Ndú mâ gii nò ndâ mbe ùnje gítí có mì Jézù kà, ndú mâ gii 'dè ndâ có ñìnó mbe kù je wotí ji ndâ 'duù nó ji ndú gî, ndú gii njè nó 'do gbí gbata Filípì gî.

17

Ndâ Páwòlò ta Sìlìvànò 'de kpo-se-muu gbí gbata Tèsàlónikà

¹ Ndâ Páwòlò ta Sìlìvànò gii 'bì nó 'do Filípì co gbí gbata Àfipólìsì, ndú gii co gbí gbata Àpòlóniyà kù ya gí gbí gbata Tèsàlónikà, tí 'bí gbata ta bàndò bà kili ndâ Jùdéyà tacó bà ùlù Mbírì kuu gbí. ² Ndú mâ gii yee gbí gbata Tèsàlónikà gî, Páwòlò gii ya gí bàndò bà kili ndâ Jùdéyà tacó bà ùlù Mbírì,

á go ña i mì wó náa yí kù bàkà ta o 'dáá gí nò. 'Do bìndi ñìnò, yí gii dù kù ya gí mì ndú á bàndò bà kili ndú tacó bà ùlù Mbířì ta řì bà wotí gbí tàkìì mì ndú 'dáá gí ta síí gbí wálá 'vìlì ta'ò, kù 'viiki gbí ndâ có gbí wáràgà mì Mbířì ta ndú, ³ kù tù ta bà ji ndú 'do gbí wáràgà mì Mbířì éno máa, bà cì Bìndi-Mbířì, ta bà 'vala ndi wó 'do gbí muu'dú wó a cèè ndâ kpóló-kpolo có. ⁴ Ndâ 'bí Jùdèyà, ta ndâ 'bí Ìgìrìgì ñìnó ta gúku Mbířì kuu tí ndú nó, gii je ndâ 'bí kpo-kpò niì ñìnó náa ndâ có mì Páwòlò nò ya gí gbí muu ndú gí nó, gii tè gí tàkò có mì ndâ Páwòlò ta Silivánò.

⁵ Káa ndâ 'bí Jùdèyà ñìnó mbe biya bà 'di ndâ có mì Páwòlò gí nó gii toko wotí ta ndâ vò 'duù ta ndi tí ndâ bàndò bà mà 'vèlè gbí gbata, bìndi ndú gii bàkà ndâ có mì Páwòlò nò tí tende có mbe pèè njembí ndâ 'duù gítí ndâ Páwòlò ta Silivánò. Ndâ 'duù bà-i-nò gii 'bità bà bàkà wo 'do gbí gbata kù ya tí gítí bàndò bà dù ndâ Páwòlò ta Silivánò á 'bá mì 'bí 'dakò ta rẹ wó a Jàsónì, tacó bà kaa ndú ya tí gí gbí ngbàngà. ⁶ Ndú mâ gii yee kà, ndú gii 'de 'bá káa ndâ Jàsónì ta ndâ 'bí ka wó mbe ùnje gítí có mì Bìndi-Mbířì, bìndi ndú gii woo ndú, ta bà gbùrùngà ndú, kù ya tí gí gbí ngbàngà gbí gbata, ta bà gbì 'bè muu ndú éno máa, «Ndâ 'dakò tí nó mbe kù jèlè to ta bà volo 'bá mì ndâ 'duù nó gí gí to nó gí! Ndú kpónó kuu 'bá mì Jàsónì. ⁷ Có mì ngáángbá gba tí nó Rómà nó kpónó gbí tù ndú ká go cèè mòngò gbí tù bô. 'Bí ña ngú có mì ndú kpónó éno máa, 'bí ngú ngáángbá gba mì ndâ yì ta rẹ wó a Jézù kuu tí.» ⁸ Có tí nò náa ndâ Jùdèyà 'dè nò gii volo njembí ndâ 'duù gbí gbata, ta njembí ndâ gba gí. ⁹ Tacó éno, ndâ gba gii 'dè có ji ndâ Jàsónì ta ndâ ka wó náa a zèè ndú ta ndú nó, máa, ndú see tí ndú mí kùro ndâ yì, máa, vò i bà bàkà tí wálá, má kózò gí, wàa ndâ yì 'ví gii si ndú 'ví ya gí 'bá mì ndú.

Ndâ Páwòlò ta Silivánò 'de ngú kpo-se-muu gbí gbata Bèréyà

¹⁰ Ndâ mbe ùnje gítí có mì Jézù gbí gbata Tèsàlónìkà gii tuu ndâ Páwòlò ta Silivánò ta 'dè'o, si o kù me yùkù-yùkù ta gbèe řì bà gbùrùngà ndú mì ndâ 'duù nò, ya tí gí gbí gbata Bèréyà. Ndú mâ gii yee kà, ndú gii ndii ká ngé ya gí bàndò bà kili ndâ Jùdèyà tacó bà ùlù Mbířì. ¹¹ Muu ndâ Jùdèyà gbí gbata Bèréyà nìkì co tí muu ndâ nambe ndú ñìnó á gbí gbata Tèsàlónìkà nó gí, tacó éno, ndú gii ùnje gítí có mì Bìndi-Mbířì ká gálà. Ndú gii dù ta řì 'dáá gí kù 'viiki gbí có gbí wáràgà mì Mbířì, tacó bà ñò máa, yúco a yè wè. ¹² Ndâ 'duù me mbè 'do gbí òkò tí ndâ Jùdèyà, ta ndâ Ìgìrìgì, gii je ndâ 'bí kpo-kpò niì, gii ùnje gítí có mì Jézù gí.

¹³ Ndâ Jùdèyà gbí gbata Tèsalónikà mâ gii 'di có éno máa, Páwòlò kù ma có mì Mbíri jì ndâ 'duù gbí gbata Bèréyà, ndú gii kaa ta 'viya ya gí kà, tacó bà ònòkò muu ndâ 'duù, wàa ndú 'ví tanga i. ¹⁴ Ndâ mbe ùnje gítí có mì Jézù gbí gbata Bèréyà mâ gii 'di gbí tiri 'viya mì ndú nò gí, ndú gii tuu Páwòlò ya tí gí yì ngo, si káa ndâ Silivánò ta Timàtéyò mí ndii. ¹⁵ Ndâ mbe ko Páwòlò nò gii ya ta yí ngé yee gbí gbata Àtínà. Ta o tí nó náa ndú kù gii dele ndi ndú gí gbí gbata Bèréyà nó, Páwòlò gii ci ndú jì ndâ Silivánò ta Timàtéyò, máa, ndú ngo've tí ndú ya gí tàkò yì.

Páwòlò gbí gbata Àtínà

¹⁶ Gbí ndâ o tí nó náa Páwòlò kù ù ta ndi ndâ Silivánò ta Timàtéyò mí gbí gbata Àtínà nò, njembí wó ta o 'dáá gí kù pèè ká pèè ta zu bà ò ò bà te duù mì ndâ 'duù kà míti ndâ 'bí ò sù bààcì mì ndú ta gbí ndú wálá. ¹⁷ Tacó éno, yí gii dù kù 'viiki gbí có mì Mbíri ta ri 'dáá gí ta ndâ Jùdèyà, gii je ndâ Ìgírìgì ònò mbe kù cì gúku tí Mbíri nó á tí bàndò bà kili ndâ Jùdèyà tacó bà ùlù Mbíri. Yí káká'i gii pà me gbí òkò tí ndâ 'duù wàa ndâ yì 'ví 'viiki gbí có mì Mbíri ta yí a tí bàndò bà mà 'velè mì ndâ 'duù á gbí gbata lá, síi gbí ri bà ya yí gí bàndò bà mà 'velè gítí ò nètè tí nó delè gii dù lá. ¹⁸ Káa ndâ 'bí ò ò 'duù ònò gbí òkò tí ndú ta ò bà kòro có mì ndú máa, «Ndòngbú 'válá ká muu to tí nó» nó, gii je ndâ mbe kù kòro có máa, «I káa ndi 'bí Mbíri» nó, gii 'deeke kponje ta ndâ Páwòlò. Bindi ndâ 'bí 'duù gbí òkò tí ndú gii 'bità bà 'vee ndâ 'bí ka ndú máa, «Pèrègùù tí nó kpónò ò i tí nó náa yí kù 'dè có á gítí ò ni gí?» Káa ndâ 'bí 'duù gbí òkò tí ndú gii 'dè có ònò ndú éno máa, «Yí go 'duù ònò mbe kù ma có mì ndâ 'bí ò ò tende bààcì nó.» Ndú 'dè ò có tí nó tacó Páwòlò ta o tí nó kù ma có a i gítí Jézù, ta có gítí bà 'vala ndi ndâ ku á 'do gbí muu'dú ndú.

¹⁹ Ndâ 'duù tí nó gii bala Páwòlò á bindi bà tò kponje mì ndú nó ya tí gí kùro ndâ kpo 'duù mì ndú mbe kù kili mí pí gú Àrèyòpágùsù. Ndú mâ gii ye ta ndú pí gú kà gí, ndâ kpo 'duù mì ndú gii 'vee gbí nje Páwòlò máa, «Wò bà ni bà 'dè gbí ngú ò bà ònò i tí nó náa wò kùtáa kù 'dè có á gítí nó á jì ze gí? ²⁰ Ndâ 'bí có mì lo gbí tù ze á go ndâ có mì mbe 'dó-'do, káa go bà 'di gbí ndú á kuu tí ze.» ²¹ I mbe me líkí tí ndâ 'duù tí nó náa à duu bú ndú mí Àtínà nó, ta ndâ tende 'duù mbe kaa ta 'bá ya gí kà nó, a bà 'viiki gbí ngú có, gii je bà 'di ngú có.

²² Tacó éno, Páwòlò gii a gí yaà, bindi yí gii 'dè có jì ndâ 'duù tí nó mbe kili mí pí gú Àrèyòpágùsù nò, máa, «Yo ndâ 'duù Àtínà! Ye ò ta ro ye gí, máa, go bà bàkà i-mbíri tí yo

ngé ndii gî. ²³ Ye 'dè có tí nó tacó gbí ndâ o tí nó náa ye kú jèlè ta to kú òò ndâ bàndò bà bàkà i-mbírì mì yo nó, ye gii òò 'bí bàndò bà ci i náa à cu i mítí éno máa, «Nìno jì mbírì-tí-nó-náa-à-òò-yí-ni-lá» nò. À nìkì ma. À má ta bà 'dè có ta yúco, mbírì tí nó náa yo kú bàkà i jì yí káa yo òò yí ni lá nò, a Mbírì tí nó náa ye kú ma có tí wó nò. ²⁴ Mbírì tí nó tí mbe suu to tí nó, ta ndâ i gbí 'dáá gî nó, a Mbe tí tàrì. Yí me mbe 'vala ta 'bá òò náa a 'duù ká gèè ta 'bì wó nó lá. ²⁵ 'Bí i delè mbe gboo 'do mì wó wàa à tí a 'duù ká 'ví gii bàkà jì yí nó wálá. Tacó a yí ká kú je 'válá, ta woò, ta ndâ i 'dáá gî jì ndâ 'duù 'dáá gî. ²⁶ Yí suu ndâ 'duù 'dáá gî á 'do tí gbèè 'dakò, máa, ndú 'ví 'vala cee muu to tí nó 'dáá gî. À káa 'dóo yí ká 'deke sili bà 'vala ndú, yí gii ka tí ta bàndò bà bì 'bá mì ndú á jì ndú. ²⁷ Yí bàkà éno tacó wàa ndâ òò ndâ 'duù 'dáá gî 'ví pà ta bà tí yí tí Mbírì, ndâ-'bì-lá, ndú má gbala to gbí sú ọ̀ kpòò, ndú 'ví gbì mù-kòró mì ndú mítí yí tí Mbírì. Ta ndâ òò òò 'dáá gî, Mbírì kú dù me me 'dú 'do tí 'bí 'duù gbaànjé gbí òkò tí ndoo lá.

²⁸ «À éno, á go có tí nó náa ndâ 'bí ká mbe cu wáràgà mì yo cu éno máa,

«Ndoò 'dáá gî kú 'vala ta rẹ̀ mì wó,
 ndoo kú tanga tí ndoo ta rẹ̀ mì wó;
 ndoo kú dù ta rẹ̀ mì wó,» nò.

Go có tí nó náa ndâ 'bí ká mbe cu wáràgà mì yo cu sàà gî, máa,

«Ndoò 'dáá gî a ndâ 'viì mì wó,» nò.

²⁹ À má éno, ndoo 'ví koro có éno máa, Mbírì me i òò náa a 'duù ká cee 'do tí dâ'bi, má wálá, 'do tí fádà, nò lá; yí delè me go duù náa a 'duù ká kuru ta 'bì wó nó lá, náa ndoo lê a ndâ 'viì mì Mbírì nò.

³⁰ «Ta o tí nó táánò náa muu tí ndâ 'duù wálá nó, Mbírì táánò si òò i tí nó á tí có lá. Káa yí kpónó kú 'dè có jì ndâ 'duù gbaànjé-gbaànjé ta ndi tí ndâ bàndò 'dáá gî, máa, ndú 'visì muu ndú 'do tí ndâ vò kpokèjì, ³¹ tacó yí nì o bà waa có ta yúco mítí ndâ 'duù muu to tí nó 'dáá gî gî. Yí je 'Duù tí nó á kèjì gí bà dù tí mbe waa có nó gî. Mbírì tubà tí 'Dakò tí nó náa yí je yí tí mbe gí gí bà waa có nó ta bà 'vala yí 'do gbí muu'dú wó mí koro ndâ 'duù 'dáá gî.»

³² Páwòlò má gii nì rẹ̀ bà 'vala ndi ku 'do gbí muu'dú wó, ndâ 'duù tí nó gii ba ta 'dì gî. Káa ndâ 'bí gii 'dè có jì yí máa, «Go bà 'dì ndi có tí nó náa wò 'dè ta rẹ̀ bà 'vala ndi ndâ ku á 'do gbí muu'dú ndú nó kuu tí ze káká'i.»

³³ 'Do bà-i-nò, Páwòlò gii njè nó 'do tí ndú gî. ³⁴ Káa ndâ 'bí 'duù 'do gbí òkò tí ndú mbe nanaka mítí Páwòlò gii gí tí ndâ mbe ùnje gítí có mì Jézù gî. À 'do gbí òkò tí ndâ

'duù tí nò mbe nanaka mítí Páwòlò nò a 'bí 'dakò ta ɾè wó a Dìyònízìyò, tí gbolò 'duù gbí ngbàngà pí gú Àrèyòpágùsù, gii je 'bí nù ta ɾè wó a Dàmàrìsì.

18

Bà 'bità bà kili ndâ 'duù ta ɾè mì Jézù gbí gbata Kòrìndì

¹ Páwòlò gii njè nó bìndi bà 'dè có mì wó á jì ndâ 'duù pí gú Àrèyòpágùsù á gbí gbata Àtínà ya gí gbí gbata Kòrìndì. ² Yí mâ gii yee kà, yí gii 'de 'bí 'dakò tí Jùdéyà náa à jò yí mí gbí to Póndùsù ta ɾè wó a Àkùyílà. Ndú gí ta nù mì wó Pìrìsílà 'do Ìtáliyà, tacó Kíláwúdiyò tí ngáángbá gba mì ndâ 'duù Ìtáliyà mòkò ndâ Jùdéyà 'dáá gí 'do Rómà gí. Páwòlò bà-i-nò gii co wiɾi ya gí mì ndú. ³ Yí mâ gii 'de ndú tí ndâ mbe cu kémà delè á go yí, yí gii dù á mì ndú ta ndú kù bàkà nètè toko gbaànjé. ⁴ Yí gii dù kù ya gí bà 'viì kí gbí có mì Mbíɾì ta ndâ 'duù kù jè ta bà 'visì muu ndâ Jùdéyà ta ndâ Ìgìrìgì 'do tí ndâ vò kpokèjì mì ndú gítí kpokèjì mì Bìndi-Mbíɾì ta ndi tí ndâ bàndò bà kili ndâ 'duù tacó bà ùlù Mbíɾì ta ndâ ɾì bà wotí gbí tàkii mì ndâ Jùdéyà 'dáá gí.

⁵ Ndâ Sìlìvànò ta Tìmatéyò mâ gii yee 'do Mèsìdóniyà gí, o mì Páwòlò gii dù kpòlo ma ká gítí bà ma có mì Mbíɾì, kù 'dè có jì ndâ Jùdéyà ngbàrángà'i éno máa, Jézù a Bìndi-Mbíɾì. ⁶ Ndâ Jùdéyà mâ gii 'bità bà jòò gbí có ta yí, ta bà go yí, yí gii gù gbí bongo tí wó mí kùɾo ndú, ta bà 'dè có jì ndú máa, «Cò ku yo 'ví dù ká tí miɾi yo. Ye 'do tí kpónó bà ya 'do mì yo gí mì ndâ 'duù ñinó ta ña ndú me ndâ Jùdéyà lá nó ta ngbàrángà njembí ye.»

⁷ Páwòlò gii njè nó 'do bàndò bà kili ndâ Jùdéyà tacó bà ùlù Mbíɾì á bìndi bà jòò gbí có mì ndú ta ndâ Jùdéyà nò ya gí 'bá mì 'bí 'dakò ta ña wó me Jùdéyà lá, ta ɾè wó a Tító Júsitò, tí mbe ùnje gítí có mì Jézù, ta 'bá mì wó ká dè ta bàndò bà kili ndâ Jùdéyà tacó bà ùlù Mbíɾì.

⁸ Kìrìsìpù tí kùɾo ndâ 'duù á bàndò bà kili ndâ Jùdéyà tacó bà ùlù Mbíɾì, gii je ndâ 'viì mì wó, gii je ndâ 'duù me mbè gbí gbata Kòrìndì mbe 'di có mì Páwòlò, gii ùnje gítí có mì Mbe tí ndoo gí. Bìndi à gii caka tí ndú gí.

⁹ Ta 'bí bèbìlì gbaànjé, Mbíɾì gii 'dè có jì Páwòlò gbí ɾiì, máa, «Páwòlò, cì gúku bà 'dè có lá. Dù ngbii lá. ¹⁰ Tacó ye kuu tàkò lo. À má éno, 'bí 'duù gbí gbata tí nó gbaànjé mbe tee 'bì wó mítí lo bà dù wálá. Tacó ndâ 'duù mì ye gbí gbata tí nó me mbè.» ¹¹ Páwòlò gii dù kù ma có mì Mbíɾì á jì ndâ 'duù gbí gbata Kòrìndì á bìndi có tí nò náa Mbíɾì 'dè jì yí gbí ɾiì nò ta ndoo gbaànjé ta pí vò-nje gbaànjé pí .

Ndâ Jùdèyà ya ta Páwòlò gí gbí ngbàngà

¹² Ta 'bí o gbaànjé, ndâ Jùdèyà gii toko có mì ndú gbaànjé gí. Bìndi ndú gii ya ta Páwòlò gí gbí ngbàngà kùro Gálìyò tí gbolò 'duù náa à tuu yí 'do Rómà, mbe kù zèè to Àkáyà á 'bá mì ndâ Ìgìrìgì. ¹³ Ndú bà-i-nò gii kpì ngbàngà tí wó jì Gálìyò máa, «Có mì ze ta 'dakò tí nó a ònò: Yí kù pèè ta bà ya gí gbí muu ndâ 'duù tacó bà solo nje ndú gítí bà bàkà i-Mbíri gbí 'bí òa kpokèjì náa à me yí gbí tàkì mì ndâ Jùdèyà lá.»

¹⁴ Káa Gálìyò gii 'visì có jì ndâ Jùdèyà á kùro bà 'visì có mì Páwòlò gí tàkò có mí ndú nò, máa, «Yo 'di có tí nò, ndí yo ndâ Jùdèyà: 'Dakò tí nó kùtáá má bàkà a 'bí i mbe lè gí, yí kùtáá má bàkà a 'bí òa gbolò vò i, ye kùtáá bà me kpìkì-kpìkì gítí bà tè gí tàkò có mì yo wálá. ¹⁵ Káa, à má ká gítí có ta nje sínò, ta có gítí ndâ rẹ ndâ 'bí òa 'duù mì yo, ta có gítí 'dóó tàkì mì yo, yo 'dè ònò gbí 'dóó òa kpokèjì mì yo. Ye biya bà dù tí gba mbe waa có gítí òa ndâ có tí nò gí.»

¹⁶ Gálìyò mâ gii 'dè có tí nò jì ndâ Jùdèyà gí, yí gii mòkò ndú 'do gbí ngbàngà kùro wó gí. ¹⁷ Káa ndâ mbè 'duù tí nó mbe kaa ya gí bà 'di ngbàngà tí nó nó gii zèè 'bí 'dakò ta rẹ wó a Sòsiténè, tí kùro ndâ 'duù tí bàndò bà kili ndâ Jùdèyà tacó bà ùlù Mbìri. Ndú gii kili mítí 'dakò tí nò, bìndi ndú gii gbí yí ká mí gbí ngbàngà kùro Gálìyò nò. Káa Gálìyò gii 'vee bà tí ndú ta ndâ i mì ndú náa ndú kù me nò gbaànjé lá.

Páwòlò dele ndi wó gí gbí gbata Àndiyókì

¹⁸ Páwòlò gii bàkà bìndi bà ya ta yí mì ndâ Jùdèyà gí gbí ngbàngà nò káa 'dóó o, má kózò gí, yí bà gii 'dè có jì ndâ mbe ùnje gítí có mì Jézù gbí gbata Kòrìndi, máa, ndú si yí 'ví ya gí gbí to Síriyà. Ndú bà-i-nò gii o gbâ ta ndâ Pìrisìlà ta Àkùyìlà, tí ndâ mbe ko yí. Páwòlò gii waa nje se muu wó kùro bà nje nó mì ndú 'do gbí gbata Kèngèréyè, tacó bà 'bita bà gee tí wó kùro bà ya yí gí bà ci i jì Mbìri á Jèrùzàlémè.

¹⁹ Ndú mâ gii yee gbí gbata Éfàsù, yí gii jee ndâ Pìrisìlà ta Àkùyìlà á mí bàndò, bìndi yí gii ya ta kpéétí wó gí bà 'viiki gbí có mì Mbìri ta ndâ Jùdèyà á tí bàndò bà kili ndú tacó bà ùlù Mbìri. ²⁰ Káa si yí kù gii nje nó, ndâ Jùdèyà gii tii yí, máa, yí dù gàà gí. Káa yí gii ya gí gbí có mì ndú nò lá. ²¹ Ta kùro bà o gbâ mì wó 'do gbí gbata Éfàsù, yí gii ci ndâ 'duù kà, máa, «Ye bà dele ndi ye gí gí mì yo gí, náa Mbìri má ùnje gí nò.»

²² Páwòlò gii o gí to á 'do gbí gbâ á bìndi bà nje nó mì wó 'do gbí gbata Éfàsù á ká ngéé gbí gbata Cèzàriyà. Yí mâ gii ya gí bà 'vee ndâ mbe kù kili ta rẹ mì Jézù á bà-i-nò gí, yí

gii ndii ya gí gbí gbata Àndiyókì. ²³ Yí gii bàkà mí Àndiyókì káa làmbu sili, bìndi yí gii 'bì ndi nó mì wó co gbí ndâ to Gálàtì, ta ndâ to Firíjyà, kù je wotí ji ndâ mbe ùnje gítí có mì Jézù gbí ndâ to tí nò.

Bà 'de tí ndâ Àpólò ta ndâ Pìrisílà ta Àkùyílà

²⁴ Ta o tí nò si ndâ Pìrisílà ta Àkùyílà kuu gbí gbata Éfàsù nò, 'bí Jùdèyà ta ɾè wó a Àpólò, náa a jò yí mí gbí gbata Àlèsàndèriyà, tí 'dakò mbe 'dè có, mbe 'di gbí ndâ có gbí wáràgà mì Mbírì ngbárángà'i gí, gii ya gí Éfàsù. ²⁵ Àpólò ya gí Éfàsù tí 'dakò náa à yù yí ngbóó gbí kpokèjì mì Mbírì gí, ta cèrèrè bà nìbà có mì Mbírì ji ndâ 'duù ká tí wó, tí mbe kù ma có ta bà nìbà i gítí Jézù ta 'bí gbèe nji có mbe lè 'do gbí òkò tí ndâ có tí nò wálá, ji ndâ 'duù. Káa à caka tí wó ká ta ɾa bà caka tí ndâ 'duù mì Jòvànì tí mbe caka tí ndâ 'duù. ²⁶ Ndâ Pìrisílà ta Àkùyílà mâ gii 'di kòcò Àpólò kù 'dè có ji ndâ 'duù ta gúku tí wó wálá á bàndò bà kili ndâ Jùdèyà tacó bà ùlù Mbírì, ndú gii 'daka yí ya tí gí 'bá mì ndú, bìndi ndú gii toɾo sè búlù 'do tí nètè mì wó ji yí ta bà nìbà sè ndâ 'bí i ñìnó náa à kuu tí gítí «Kpokèjì mì Bìndi-Mbírì» nó ji yí.

²⁷ Ta o tí nó náa Àpólò kù gii bàkà có bà di ngo ya gí gbí to Àkáyà nó, ndâ mbe ùnje gítí có mì Jézù gbí gbata Éfàsù gii je wotí ji yí. Ndú gii cu wáràgà ji ndâ mbe tala có mì Jézù á Àkáyà, máa, ndú 'ví te wiɾi mítí wó. Yí mâ gii ye Àkáyà, Mbírì gii bàkà nambeè ji yí, ta bà je wotí bà koni ndâ mbe kù kili ta ɾè mì Jézù á ká ji yí túkà'i. ²⁸ Yí gii kpò nje ndâ Jùdèyà ta wotí ká tí, ta bà túbà ji ndú 'do gbí wáràgà mì Mbírì mí kùɾo ndâ 'duù 'dáá gí, máa, Jézù a Bìndi-Mbírì.

19

Ndâ mbe tala có mì Jòvànì tí mbe caka tí ndâ 'duù gbí gbata Éfàsù

¹ Páwòlò gii waa to co gú si Àpólò kuu gbí gbata Kòrìndi ya gí Éfàsù. Yí mâ gii yee ká, yí gii 'de ndâ 'bí mbe tala có mì Jòvànì tí mbe caka tí ndâ 'duù. ² Yí bà-i-nò gii 'vee ndú máa, «Bèri-mì-Mbírì táánò gí gí muu yo ta o bà ùnje mì yo gítí bà càkà tí yo nó gí?»

Káa ndâ 'duù tí nò gii 'visì có ji Páwòlò máa, «Jé lá. À jé táánò ngbá 'dè có ji ze éno máa, 'bí i ta ɾè wó a Bèri-mì-Mbírì kuu tí nò lá.»

³ Páwòlò gii 'vee ndú káká'i máa, «Káa, áá táánò caka tí yo ée?»

Káa ndú gii 'visì có ji Páwòlò máa, «Áá táánò caka tí ze ká gbí ña kpokèjì bà caka tí ndâ 'duù mì Jòvànì tí mbe caka tí ndâ 'duù.»

⁴ Káa Páwòlò gii 'visì có ji ndú máa, «Ña bà caka tí ndâ 'duù mì Jòvànì táánò a i tacó tí ndâ 'duù ñinó mbe 'visì muu ndú 'do tí ndâ vò i mì ndú gí nò. Káa Jòvànì táánò ta o 'dáá gí kú 'dè có ji ndâ 'duù ta wotí tí ngé ma éno máa, ndú ùnje gítí có mì 'Duù tí nó á kèjì gí tàkò yì nò, 'Duù tí nó tí Jézù nò.»

⁵ Ndâ 'duù tí nó má gii 'di có tí nó náa Páwòlò 'dè ji ndú nó gí, áá gii caka tí ndú ta rẹ̀ mì Mbe tí ndoo gí. ⁶ Páwòlò má gii tee 'bì wó mí tí ndú, Bèri-mi-Mbíri gii gí gí muu ndú. Ndú bà-i-nò gii 'bità bà 'dè có gbí ndâ 'bí tende ña nje có, ta bà 'dè-kòcò ta wotí mì Bèri-mi-Mbíri. ⁷ Muu ndâ 'duù tí nó ta o tí nó 'dáá gí go ndâ 'dakò muu 'bì-nje só.

Bà 'bità bà kili ndâ 'duù ta rẹ̀ mì Jézù gbí gbata Éfàsù

⁸ Bìndi Páwòlò gii ya gí bàndò bà kili ndâ Jùdéyà tacó bà ùlù Mbíri. Yí gii cì pì ta'ò mí ká kú 'viiki gbí ndâ có, ta bà yìi ndâ 'duù, tacó wàa ndú 'ví ñò ta Mbíri ní tí gba, ta bà 'dè có ta gúku tí wó wálá. ⁹ Káa, ndâ 'bí mbe ngbùtù mbe biya bà 'di có mì Páwòlò gí má gii 'bità bà 'dè vò có gítí «Kpokèjì tí nó» mí kùro ndâ 'duù tí nó mbe kili mí bàndò bà kili ndâ Jùdéyà tacó bà ùlù Mbíri nó, Páwòlò gii kaa ndâ 'duù ñinó ta go bà 'di có mì wó tí ndú nó, bìndi ndú gii dù kú ya ta ndú gí bà 'viiki gbí ndâ có ta ri 'dáá gí mí tà'i bà nìbà i mì 'bí 'dakò ta rẹ̀ wó a Tìránúsù.

¹⁰ Ndâ Páwòlò ta ndâ mbe tala có mì wó bàkà a ndoo sósò'ò mí gbí nètè bà 'viiki gbí có gítí «Kpokèjì tí nó» ta ndâ 'duù, bìndi ndâ 'duù Ásiyà 'dáá gí, ndâ Jùdéyà ta ndâ Ìgirigì, gii 'di có mì Mbe tí ndoo gí.

Ndâ 'bí Jùdéyà tí ndâ mbe kú ko ndâ i 'do gbí muu ndâ 'duù

¹¹ Mbíri gii je wotí ji Páwòlò me gbolò tacó bà bàkà ndâ kpo-kpò serè ¹² tí ña ñinó náa, à kpétí gbí ndâ o tí nó má je káa vòò zì bòngò nètè mì wó ya tí ji mbe nò'o, nò'o tí nó ngé kú cee 'do tí wó gí. À delè má je ya tí ji 'duù ñinó ta i ká gbí muu wó nó, i tí nó ngé kú ñjè nó 'do gbí muu 'duù tí nó gí.

¹³ Ndâ 'bí Jùdéyà ta nètè mì ndú a bà nó jèlè to kú ko ndâ i 'do gbí muu ndâ 'duù bà-i-nò gii tala bà ko ndâ i 'do gbí muu ndâ 'duù ta rẹ̀ mì Mbe tí ndoo Jézù. Ndú kú bàkà ènò ta bà 'dè có ji ndâ i-gbì-muu ndâ 'duù máa, «Ye kú 'dè có ji yo ta rẹ̀ mì Jézù tí nó náa Páwòlò kú ma có mì wó nó éno máa, yo co 'do gbí muu 'duù tí nó gí.»

¹⁴ Ndâ 'bí 'duù vô-nje só 'do gbí òkò tí ndâ mbe kù me ña i tí nò ta o tí nò a ndâ 'vii mì 'bí Kùro ndâ bu-Mbìrì mì ndâ Jùdèyà, ta rẹ wó á Sévà. ¹⁵ Ta 'bí o gbaànjé, ndú mâ gii 'dè ña có tí nò á jì i-gbì-muu 'bí 'dakò, i tí nò gii 'vee ndú máa, «Ye ñò Jézù ni 'do sàà gí. Ye delè gii ñò Páwòlò ni gí. Káa yo, yo a ndâ 'di?» ¹⁶ Ndú mâ gii zeke'o, ndú gii ñò 'dakò tí nò ta i-gbì-muu wó nò langa ya gítí ndú ta 'bí ña wotí náa ndú jé ñò sàà kùro lá. Yí gii ñjè gbí ndú 'do 'bá ta só, ta gbí-gbì kà mití ndú.

¹⁷ Ndâ Jùdèyà ta ndâ Ìgìrìgì gbí gbata Éfàsù 'dáá gí gii 'di tàwo ña i tí nò mbe bàkà tí nò gí. Tàwo ña i tí nò gii te mítí ndú a gúku tí ña ñinó náa ndú 'dáá gí gii 'bità bà te duù mítí Mbe tí ndoo Jézù. ¹⁸ Ndâ 'bí 'duù ñinó gbí òkò tí ndâ mbe ùnje gítí có mì Jézù, ta ká nètè mì ndú a bà volo bà i ta yeè nó gii yù gbí ndâ i-yeè tí nó náa ndú sàà kù bàkà nó 'dáá gí sè gí. ¹⁹ Ndâ 'bí ña 'duù ñinó mbe kù zò i sàà 'do a i gbí bà bàkà ndâ i-kó'dú nó gii kaa ndâ wáràgà-kó'dú mì ndú náa ndú sè 'dáá gí ta ñjì fádà álifi zì 'duù-só-nje muu 'bì (50,000), ndú gii doo ta wu mí kùro ndâ 'duù 'dáá gí. ²⁰ Có mì Mbe tí ndoo gii dù kù 'vèè gbí ña kpokèjì tí nò ta wotí ká tí.

Ndâ kóró-koro có mì Páwòlò

²¹ Bà ndâ có mì ndâ mbe ko ndâ i 'do gbí muu ndâ 'duù nò mâ gii da gí, Páwòlò gii koṛo có bà dele ndi wó gí Jèrùzàlémè co tí kpokèjì tí nó mbe co Mèsidóniyà, bìndi gii co Àkáyà, nô. À gbí muu wó ta o tí nò a có éno máa, yì má ya gí Jèrùzàlémè gí, yì 'ví gii ya gí Rómà delè. ²² Tacó éno, yí gii tuu ndâ 'bí mbe konì yí sósò'ò, ndâ Tìmatéyò ta Èrásitù, ya tí gí kùro Mèsidóniyà si yí mí Ásiyà.

Ndâ mbe cee fádà pù wo gbí gbata Éfàsù

²³ Ta o tí nò si Páwòlò kù bàkà có gítí nó nò, wo gii tanga tí gítí «Kpokèjì mì Bìndi-Mbìrì» gbí gbata Éfàsù. ²⁴ 'Bí 'dakò tí mbe du fádà ta rẹ wó a Dímítirì, mbe kù 'de i me gbolò 'do gbí nètè bà gbì ndâ 'bá 'do tí fádà jì bààcì mì ndú ta rẹ wó gbí có Látínì a Diyánà, káa á gbí nje có mì ndâ 'duù Éfàsù a Àrítémisì, ²⁵ gii kili ndâ mbe nètè mì wó, ta ndâ 'bí ka wó mbe kù 'de i 'do gbí nètè bà du fádà 'dáá gí. Bìndi yí gii 'dè có jì ndú máa, «Ndâ 'dakò! Yo ñò ni gí máa, ndoo kù 'de i a i 'do gbí nètè tí nó mì ndoo nô. ²⁶ Ye koṛo có máa, yo kpónó ñò ta ɾo yo gí, yo delè 'di ta tù yo gí, máa, 'dakò tí nó ta rẹ wó a Páwòlò nó kuu kpéké'vé tàkò bà 'visì muu ndâ 'duù me mbè, ta bà 'dè có jì ndú máa, ndâ i ñinó náa ndâ 'duù bàkà ta 'bì ndú bìndi ndú gii 'dè có máa ndâ i tí

nò a Mbíri nó, me Mbíri ngé gí lá. Yí kú 'dè ña có mì wó nò me ká gbí gbata Éfàsù cuki lá. Sè to ji yí tí gbí to Ásiyà 'dáá gí kpónó káa sè. ²⁷ Káa có tí nò bà volo me káa rẹ nèté tí nó mì ndoo nó cuki lá. Ndâ 'duù bà si 'bá mì Àrítémìsì, tí nìi tí nó tí bààcì mì ndoo nó, tí có wálá, 'do ká kuu gbí có tí nò náa yo kú 'di tírì-tírì nò. À delè wúnò káa gbèe có tí nò ká bà zì nje bà wu rẹ nìi tí nò tí bààcì mì ndoo, náa ndâ 'duù gbí to Ásiyà 'dáá gí, ta ndâ 'duù muu to tí nó 'dáá gí, kú tègàrà rẹ wó nò.»

²⁸ Có tí nò náa Dìmítìrì 'dè nò gii volo njembí ndâ 'duù gítí Páwòlò gí. Ndú 'dáá gí gii rẹ-rẹ kú dòmùù, máa, «Àrítémìsì mì ndâ 'duù Éfàsù a gbolò bààcì!» ²⁹ Ndâ 'duù gbí gbata 'dáá gí gii 'bità bà pìi wo, bìndi ndâ mbè ndâ 'duù tí nò gii kaa ta ngèlè rùkù-rùkù, ta bà gbàmà ndâ 'bí 'dakò tí ndâ ka nó mì Páwòlò sósò'ò, ndâ Gáyù ta Àrìsitárikù, tí ndâ 'duù Mèsidóniyà, ya tí gí gbí ngbàngà.

³⁰ À gii dù gbí muu Páwòlò ta o tí nò a có bà ya gí mì ndâ 'duù tí nò mbe kaa ya gí gbí ngbàngà nò, káa ndâ mbe ùnje gítí có mì Jézù gii biya ji yí gí. ³¹ Ndâ 'bí 'duù 'do gbí òkò tí ndâ kpo-kpò 'duù mì ndâ 'duù Ásiyà gbí gbata gii tuu tú ji yí máa, yí yuu miṛi wó mí gbí wú ta bà ya gí gbí ngbàngà lá.

³² Ndâ 'duù gii dù kú pìi káa kú maa éno gí kà. Ndú gii ñò 'dóó i tí nó mbe kú bàkà tí nó lá. Ndâ 'duù me mbè gbí òkò tí ndú delè gii ñò i tí nó mbe kili ndú nó ni lá. ³³ Ndâ 'bí 'duù gbí òkò tí ndú gii kaa nderè bà kili ndú nò a i mítí 'bí 'dakò ta rẹ wó a Àlèsándòrò, tacó ndâ Jùdèyà ta o tí nò te yí tí kùro wo tí nò. Àlèsándòrò bà-i-nò gii miyà 'bì wó ji ndâ 'duù, máa ndú dù ngbii, tacó wàa, yí 'ví 'dè có ji ndú, káa, à gii kpò tí gí, ³⁴ tacó ndâ 'duù mâ gii ñò Àlèsándòrò ni tí Jùdèyà gí, ndú gii 'bità ndi bà tò kú ta kòcò ndú toko gbaànjé ta kòndi, máa, «Àrítémìsì mì ndâ 'duù Éfàsù a gbolò bààcì! Àrítémìsì mì ndâ 'duù Éfàsù a gbolò bààcì!»

³⁵ 'Bí gbolò 'duù mì ndâ 'duù gbí gbata gii jè kpòò, yí mâ gii rọ ndâ 'duù 'do tí kú gí, yí gii 'dè có ji ndú máa, «Yo ndâ 'viì Éfàsù! 'Dóó rẹ 'duù tí nó mbe ñò ni éno máa, gbata tí nó tí Éfàsù nó me bàndò bà kpolo tí 'bá mì bààcì tí nó tí Àrítémìsì nó lá nò a 'di? A 'di ká 'dè có ji yo éno máa, Éfàsù me bàndò bà kpolo tí bààcì tí nó mbe 'va tí to á 'do gbíri nó lá? ³⁶ Nìno a ndâ i ñino náa 'bí 'duù gbaànjé bà 'boo ndú wálá nó ká nò. À má éno, nderè bà volo njembí yo kpónó wálá, nderè bà gu tí yo gítí bà bàkà 'bí ña i nò delè wálá. ³⁷ Káa ndâ 'dakò tí nó náa yo kaa ndú á gí tí gí nó nó gàa

'bí i 'do tí nù tí nò tí bààcì mì yo nò ta vò 'bì gbaànjé lá. Ndú delè 'dè zu có á gítí wó gbaànjé lá.

³⁸ «Káa à má mì ndâ Dìmítirì ta ndâ ka wó muu-tàwu a có ta 'bí 'duù, o bà kili ndâ gba kuu tí . Ndâ kpo-kpò 'duù delè kuu tí . Si ndú 'ví ya ta có mì ndú nò gí gbí ngbàngà. ³⁹ Káa à má mì yo a 'bí có, yo 'ví ya ta có mì yo nò á gí kùro ndâ kpo 'duù tí nó mbe kù kili cóó-cóó nò. ⁴⁰ Bà go ndoo máa, ndoo a ndâ mbe wo gítí ndâ i tí nó mbe bàkà tí kpónó nó bà dù me kpo có lá. Tacó nderè bà bàkà ndú mì ndoo 'dáá gí wálá. À delè mì ndoo me yúcó tacó bà kili ndoo kpónó nó lá.» ⁴¹ Gbolò 'duù tí nò mâ gii cee ta có mì wó gí, yí gii njè ndâ 'duù tí nó mbe kili mí gbí ngbàngà nò gí.

20

Bà njè nó mì Páwòlò á 'do gbí gbata Éfàsù

¹ Bà wo tí nò mâ gii da 'do muu ndâ 'duù gbí gbata Éfàsù gí, Páwòlò gii tuu tú gí tàkò ndâ mbe ùnje gítí có mì Jézù. Yí mâ gii kpo-gbì-tà-tù ndú cee gí, yí gii nì, «Yo 'ví dù á ndì,» á jì ndú, bìndi yí gii zèè kpokèjì Mèsidóniyà. ² Yí gii nò ta bà kpo-gbì-tà-tù ndâ mbe ùnje gítí có mì Jézù gítí ndâ i me mbè ta ndi tí ndâ to tí nó náa yí kù co ta tí ndú nó, ³ yee ká ngé 'bá Ìgìrìgì. Yí gii bàkà mí 'bá Ìgìrìgì a pì ta'ò. Ta o tí nó náa yí kù gii bàkà có bà o gbâ, wàa yì 'ví ya gí gbí to Síriyà nó, yí gii 'di có éno máa, ndâ Jùdéyà gò mbu mítí kpokèjì jì yí gí. Tacó éno, yí gii 'visì muu wó gí, máa, yì bà dele ndi yì co tí kpokèjì Mèsidóniyà.

⁴ Ndâ mbe ko yí gbí nó tí nò ta o tí nò a ndâ Sùpàtèrè tí 'viì mì Pírù ta 'bá mì ndú gbí gbata Bèréyà, gii je ndâ Àrisítàrikù ta Sèkúndù ta 'bá mì ndú Tèsalónikà, gii je Gáyù tí mbe gí 'do Dérébì, gii je Tìmatéyò, gii je ndâ Tikíkùsù ta Tòròfìmù ta 'bá mì ndú gbí to Ásiyà. ⁵ Ndâ 'duù tí nò náa à 'deke ndú ta bà muu ndú nò gii ya gí bà ùndi ze á kùro mí gbí gbata Tòrówà. ⁶ Ze njindi ze gii 'bì nó tacó bà ya gí tàkò ndú 'do Filípì a i bìndi o bà ci 'Dè-kò gbí tàkìì mì ndâ Jùdéyà. Ze gii 'de tí ze ta ndú gbí gbata Tòrówà ta sili vô á bìndi bà njè nó mì ze. Bìndi ze gii bàkà sili vô ta nje sósò'ò ta ndú mí kà.

Páwòlò 'vala 'bí 'viì-'dakò gbí gbata Tòrówà

⁷ Ze gii kili tacó bà zò i-cí-ci ta 'dè'o bìndi ɾi bà wotí gbí tàkìì mì ndâ Jùdéyà. Páwòlò ta o tí nò 'viindi tí wó gítí bà njè nó 'do gbí gbata Tòrówà ta yé bìndi o tí nò gí. Tacó éno, yí gii 'dè có jì ndâ 'duù ngé yee tí kpo-gbì'o. ⁸ À òlò jì ze ta o tí nò a ndâ njewu á mí gbí soɾo. ⁹ Káa si Páwòlò kù 'dè có jì ndâ 'duù nó, 'bí 'viì-'dakò ta ɾè wó a Èwùtíkù mbe ki tí wó

to á tí sùbákì gii dù kù tù rì. Yí mâ gii yeeke ta rì ngé volo gî, yí gii ndo 'do yaà kà gbàràsà to. Ndâ 'duù gii njè 'do yaà gí to. Ndú mâ gii 'banga 'viì-'dakò tí nò gí yaà, ndú gii 'de yí cì gî. ¹⁰ Páwòlò bà-i-nò gii mò tí wó gí to muu ku 'viì tí nò, yí gii kunduu yí mí njembí wó, bìndi yí gii 'dè có ji ndâ 'duù máa, «Gbí nderè bà cì gúku mì yo wálá. Yí a wu wó.»

¹¹ Páwòlò gii dele ndi wó ya gí gbí soro yaà. Yí mâ gii zò i-cí-ci gî, ndú gii 'dè yé ngé too wáyí ta ndâ 'duù gî, bìndi yí bà gii njè nó.

¹² Ndâ 'duù gii 'daka 'viì-'dakò tí nò náa Páwòlò 'vala yí nò ya tí gí 'bá tí wu wó ta pétékè tàkòcò ndú.

Bà ya ze 'do Tòrówà gí Milétù

¹³ Ze gii o gbâ 'do Tòrówà kù ya gí bà ùndi Páwòlò mí Àsòsì kùro, wàa ze 'ví te yí a i 'do kà, á go có tí nó náa yí 'dè ji ze nô, tacó à gbí muu wó ta o tí nó a có bà ya gí Àsòsì ta kò wó. ¹⁴ Ze mâ gii 'de tí ze ta ndú Àsòsì go có mì wó nò gî, ze gii o gbâ ta ndú 'do kà ya tí gí Mìtilénì. ¹⁵ Ze gii tèrì ro ngo á bìndi bà njè nó mì ze 'do Mìtilénì gbaànjé, bìndi ze gii dù gbí gbâ á tìto ngo kè'bì kù zeke Kiyòsì, tí 'bí to mbe le mí gbí u ngo. Ze káká'i gii tèrì á bìndi bà nò Kiyòsì mì ze nò gbaànjé, bìndi ze gii yee Sàmòsì, tí 'bí to káká'i mbe le mí gbí u ngo. Ze gii rò tìyò bìndi bà ndii Sàmòsì a i Tàròjiliyùmù. Ze gii bàkà káká'i káa sili gbaànjé 'do Tàròjiliyùmù kù ya gí Milétù. ¹⁶ Páwòlò ta o tí nò ẹre muu wó gî, maa, ze 'ví ndii có Èfàsù ká ta nó, tacó go bà volo gbí o nó á mí gbí to Ásiyà tí wó wálá. Tacó à gbí muu wó ta o tí nò kpolo ma a có bà yee Jèrùzàlémè ta sili zì'duù-sò-nje muu'bi bìndi bà ci ngú cù gbí tàkii mì ndâ Jùdéyà, náa 'bí i má 'de yì kpokèjì lá nò.

Páwòlò nì «Dùú ndì» ji ndâ kpo-'duù-'bá Èfàsù

¹⁷ Páwòlò gii tuu 'duù ji ndâ kpo-'duù-'bá nìno mbe kù kili ta rẹ mì Jézù gbí gbata Èfàsù nó éno máa, ndú gí gí bà 'de yí gbí gbata Milétù. ¹⁸ Ndú mâ gii gí gí tà é mì wó gî, yí gii 'dè có ji ndú máa, «Yo nò ọa cè bà 'vala ndò mì ye nì 'do tí kpédélé rì tí nó táánò náa ye 'dò ta kò ye mí gbí òkò tí yo gbí to Ásiyà nó yee gbí rì tí nó wúnó nó gî. ¹⁹ Ye bàkà nètè mì Mbe tí ndoo ta bà si tí ye tí i lá, ta ndâ sé'i gbí njembí ye, ta ndâ i mbe kù nònòkò muu ye 'do tí gbí ndâ o tí nó náa ndâ Jùdéyà táánò kù ẹre ta gba có mì ndú tà bèngù gítí bà toro nje ye ta to nô. ²⁰ Ye jé ta gbèe rì me kpìkì-kpìkì gítí bà 'dè có ji yo gítí 'bí ọa i nìno náa yo bà 'de gbí a i nó lá. Ye ta o 'dáá gí kù nibà i ji yo mí kùro ndâ 'duù 'dáá gí. Ye delè kù nò ta bà nibà i ji yo 'do tí 'bá, ya gítí 'bá. ²¹ Ye kù

'dè có jì ndâ Jùdèyà, ta ndâ Ìgìrìgì, ta sè ndâ 'bí 'duù ònò náa ndú me ndâ Jùdèyà lá nó éno máa, ndú 'visì muu ndú 'do tí ndâ vò kpokèjì mì ndú á gítì kpokèjì mì Mbìrì, wàa ndú delè 'ví tee njembí ndú mítì Mbe tí ndoo tí Jézù.

22 «Yo kpónó kù ònò a tàmuu ye kù ya gí Jèrùzàlémè nò. Ye 'di a có mì Bèrì-mì-Mbìrì náa ye kù ya tí nò. Ye ònò ni lá, máa a ònò yè ká bà 'de ye ká wè, ²³ káa có káa ònò máa, ye má yee gbí gbata ònò, Bèrì-mì-Mbìrì kù ci ye ngbàrángà'i éno máa, ndâ 'duù Jèrùzàlémè kù ùndi ye tacó bà te ye mí gbí zàà, wàa ndâ yì 'ví mèèkè'i tí ye. ²⁴ Káa 'bí rẹ i náa ye bà dù kù ta rì mítì me bà tí muu có gítì bà 'vala ye muu to tí nó nò lá. Kpóló-kpolo có mì ye kpónó a có gítì bà cee ta nèté tí nó, tí nèté bà ma Banga-Ngú-Có gítì nambeè mì Mbìrì náa Mbe tí ndoo tí Jézù táánò je jì ye, máa, ye bàkà nò.

25 «Ye ònò ni gí máa, 'bí 'duù gbaànjé 'do gbí òkò tí yo tí ndâ 'duù tí nó náa ye táánò kù nó ta bà ma có gítì ngú ònò kpokèjì bà bàkà nambeè mì Mbìrì ta ndâ 'duù jì yo nó bà ònò gbí ọ̀o ye káká'i wálá. ²⁶ Káa, à káa Mbìrì ká bà ònò ònò bà ngbaranga njembí ye á gítì yo. ²⁷ Tacó ye jé ta 'bí gbèè rì ngùù 'bí có ònò náa a tí mì Mbìrì nó 'do tí yo lá.

28 «Yo kpolo tí 'dóó m̀rì yo, wàa yo delè 'ví kpolo tí ndâ 'duù tí nó náa Bèrì-mì-Mbìrì kaa yo tí ndâ mbe kpolo tí ndú nò. Yo kpolo tí ndâ 'duù mì Mbìrì, tí ndâ mbe kù kili ta rẹ̀ mì Jézù, náa yí tí Jézù s̀ tákò ndú ta 'dóó mbelè wó nò. ²⁹ Ye ònò ni gí máa, ye má ya gí, ndâ gbù kàzà tí ndâ gbòwó kèjì gítì yo ta vò i. Ndú kèjì gí bà 'bu ònò yo ta ndâ 'duù tí nó náa yo kù kpolo tí ndú nó kpú gí. ³⁰ 'Bí o wúnò ká kèjì náa ndâ 'bí 'duù á 'do gbí òkò tí yo bà oloko kù 'dè 'vèrè, tacó wàa ndâ 'duù 'ví kaa 'do tí kpokèjì mì yúco ya a i gí tákò ndâ có 'vèrè mí ndâ yì. ³¹ À má éno, yo kpolo tí yo. Yo te kácáá mí gbí muu yo éno máa, ye táánò jé k̀ nje mbìrì ye gítì yo lá. Ye bàkà nèté gítì yo ta ngo-ọ̀o tà ọ̀o ye too yé, ta rì, ta ndoo ta'ò tacó wàa, yo 'ví dù tí tí ndâ 'duù jáá. ³² Ye kpónó kù kaa yo mí 'bí Mbìrì. Ye kù kaa yo jì yí gí tákò có nambeè mì wó, tí mbe bàkà yo tí ndâ 'vii-'bá ta ndâ 'duù tí nó náa yí kaa ndú mò gí mì wó gí nò.

33 «Ye jé ta gbèè rì yù gùrúsù á 'do tí 'duù lá. Ye delè jé yù zì b̀ngò 'do tí 'duù lá. ³⁴ Yo ònò ni gí máa, ze ta ndâ ka ye mbe kù dù toko ta ye kù 'de ndâ i ònò ta go ndú tí ze nó 'dáá gí ká 'do gbí ndâ 'bí ye tí nó náa ye kù t̀ jì yo nò. ³⁵ Ye bàkà ònò i 'dáá gí tacó bà t̀bà jì yo éno máa, 'duù 'ví ka a wu'ò, tacó bà konì ta ndâ 'duù ònò ta wotì tí ndú wálá nò. Ye kù bàkà ndâ i tí nó ta có tí nó náa Mbe tí ndoo ká 'dè ta 'dóó nje wó éno máa, <Tákòcò 'duù peteke ta bà je i jì ndâ

'bí ka wó ndii bà li 'bì wó gí tà i 'do 'bì ka wó gí,» nó kácáá kuu gbí njembí ye.»

³⁶ Páwòlò mâ gii ye nje có mì wó gí, ndú gii kucuku muungbó ndú ta ndâ 'duù tí nò 'dáá gí mí to. Bìndi ndú gii 'deke tí ndú ji Mbírì. ³⁷ Bìndi ndâ 'duù tí nò gbaànjé-gbaànjé gii 'bità bà kunduu Páwòlò kù òlò gbí tù wó, ta bà 'dù ngo-řo ndú mítí wó, kù nì ta «Wò 'ví ya ndi» ji yí. ³⁸ Có mbe kařa řé ndú jàngá gí ta o tí nò a có tí nó náa Páwòlò 'dè ji ndú éno máa, ndú káká'i bà ñò ndi gbí řo yì wálá nò. Ndú mâ gii 'vee Páwòlò cee gí, ndú gii ko yí ya tí gí gbí gbâ.

21

Bà ya Páwòlò gí Jèrùzàlémè

¹ Ze mâ gii nì, «Yo 'ví dù á ndi,» ji ndâ kpo 'duù tí nó náa Páwòlò tè'é tí ndú 'do Éfàsù nó gí, ze gii di ngo 'do Milétu ndírì ya gí Kòsì. Ze gii yee Ródè ta 'bí yé, bìndi ze gii ndii ya gí Pátàrà. ² Ze yee Pátàrà si 'bí gbâ kù bàkà có bà ya gí Fónésiyà. Ze bà-i-nò gii njè nó tí. ³ Ze mâ gii ya kpòò, ze gii dù gbí gbâ kù ñò muu Kípùrù. Káa ze gii si Kípùrù mò gí gbí gálì mì ze bìndi ze gii zèè kpokèjì jáá ya gí Síriyà. Ze gii ñò tíyò tacó bà tuřu ndâ i 'do gbí gbâ gí to gbí to Síriyà a i gbí gbata Tírò.

⁴ Ze bà-i-nò gii pà bà tí ndâ mbe tala có mì Jézù gbí gbata Tírò, ze mâ gii 'de ndú gí, ze gii bàkà sili vò-nje só mí mì ze ta ndú. Bèři-mì-Mbírì gii a tàmuu ndú gbí òkò ndâ sili tí nó náa ze tí kuu mì ze ta ndú nò, máa, ndú 'dè có ji Páwòlò éno máa, yí ya gí Jèrùzàlémè lá. ⁵ Káa, bà ndâ sili mì ze mâ gii cee gí, ze gii 'di me có tí nó náa ndú 'dè ji Páwòlò nò lá. Ta o tí nó náa ze kù gii njè ta nó nó, ndú gii kaa cotí ndâ nì ta ndâ 'viì gí bà ko ze yee ngé nje ngo á tí bàndò bà o gbâ. Ze gii kucuku muungbó ze mí to ta ndú, bìndi ze gii 'deke tí ze ji Mbírì. Ze mâ gii 'vee tí ze ta ndú gí, ⁶ ze gii oloko gí gbí gbâ, bìndi ndú gii dele ndi ndú kù ya gí 'bá mì ndú.

⁷ Ze gii ñò tíyò bìndi bà njè nó mì ze 'do Tírò a i ngéé Pìtòlémédà. Ze gii tèrì bà-i-nò ká gbaànjé kù 'vee ndâ ná'vindí ze. ⁸ Bìndi ze gii 'do bà-i-nò ya gí Cèzàriyà. Ze dù á Cèzàriyà a i 'bá mì Filípò tí nó tí mbe kù ma Banga-Ngú-Có, tí 'duù 'do gbí òkò tí ndâ 'duù tí nó vò-nje só náa à řuka ndú tí ndâ mbe konì ndâ tú mì Jézù ta bà njèè ndâ i nò, ⁹ ta ndâ nájú wó nà'ò tí ndâ mbutu 'vinî mbe kù 'dè-kòcò ta wotí mì Bèři-mì-Mbírì.

¹⁰ Ta 'bí o gbaànjé si ze bàkà làmbu sili mí Cèzàriyà gí, 'bí 'dakò ta ñè wó a Àgábù, tí mbe kù 'dè-kòcò ta wotí mì Bèři-mì-Mbírì, gii gí 'do gbí to Jùdèyà ¹¹ tacó bà ñò ze. Yí mâ gii

'de ze gî, yí giì njaanga wú'dè 'do rè'dè Páwòlò, bìndi yí giì ẹ̀re ta ndâ kò wó ta 'bì wó tí Àgábù toko gî. Bìndi yí giì 'dè có ji ze máa, à 'dè éno a Bèrì-mì-Mbírì, máa, «Ndâ Jùdèyà bà ẹ̀re mbe wú'dè tí nó Jèrùzàlémè á go éno, má kòzò gî, ndú giì kpì ngbàngà tí wó ji ndâ 'duù ñinó ta ña ndú me ndâ Jùdèyà lá nò.»

¹² Ze mâ giì 'di có tí nò, ze ta ndâ 'bí 'duù giì 'deke tí ze ji Páwòlò, máa, yí ya gí Jèrùzàlémè lá. ¹³ Káa Páwòlò giì 'visì có ji ze máa, «Yo kú bàkà éno a ña yè? Yo kú wa a ña yè, kú kaṛa ta ré ye éno? Ye gbì gbí njembí ye me ká cuki gítí có bà te ye mí gbí zàà lá, ye kili ká'i nó bà ya tacó bà cì ye mí Jèrùzàlémè á muu Mbe tí ndoo tí Jézù gí.»

¹⁴ Bà 'dè 'bí ña có mbe ya gí gbí muu Páwòlò tacó wàa yí 'ví ya gí Jèrùzàlémè lá mâ giì kpò ze gî, ze giì nè nje ze ta bà ki káa ndò có ji yí éno máa, «À bàkà go có mì Mbírì.»

Bà yee Páwòlò gbí gbata Jèrùzàlémè

¹⁵ Ze mâ giì kili ndâ ká'i tacó bà ya ze gí Jèrùzàlémè cee gî, ¹⁶ ndâ 'bí mbe tala có mì Jézù gbí gbata Cèzàríyà giì ko ze ngé yee tí bàndò bà dù ze Jèrùzàlémè, á 'bá mì 'bí 'dakò ta rè wó a Mánàsonì. Mánàsonì tí nò a 'duù mbe gí ta 'bá gí Jèrùzàlémè 'do Kípùrù, yí delè a 'duù 'do gbí òkò tí ndâ kpédélé mbe ùnje gítí có mì Jézù. ¹⁷ Ndâ ná'vindí ze giì kaa ndâ ká'i mì ze gí tà'i ta o bà yee ze Jèrùzàlémè ta pétékè tàkòcò ndú. ¹⁸ Ze tèrì á Jèrùzàlémè ká gbaànjé, bìndi Páwòlò giì ya ta ze gí bà ñò Jákòmò, wàa ze delè 'ví ñò ta ndâ 'bí kpo 'duù mì ze ñinó ta o tí nò kuu gbí gbata Jèrùzàlémè nò. ¹⁹ Ze mâ giì 'vee ndú gî, Páwòlò giì 'vanda ndi ndâ i tí nó náa Mbírì bàkà ji ndâ 'duù ñinó náa ndú me ndâ Jùdèyà lá nó á 'do gbí nètè mì wó tí Páwòlò ji ndú. ²⁰ Ndâ kpo 'duù mì ze mâ giì 'di ndâ có tí nò náa Páwòlò 'dè ji ndú nò, ndú giì ùlù Mbírì. Bìndi ndú giì 'dè có ji yí máa, «Wò ñò ni ta kpéetí lo ngbàrángà'i gî, ná'vindí ze, máa, muu ndâ Jùdèyà ñinó mbe kú zèè tàkìì mì ndú ta 'bì ndú sósò'ò nó kpónó mbe ùnje gítí có mì Jézù gí me i bà 'déké-'deke lá. ²¹ Káa ndú 'dáá gí 'di có éno máa, wò kú ñibà i ji ndâ ka ndú Jùdèyà ñinó mbe kú 'vala ta ndii á 'bá mì ndâ 'bí tende ña 'duù nó éno máa, ndú kaa tí ndú 'do gbí tàkìì mì Mòze gî, wàa ndú 'ví ya ta ndâ 'viì mì ndú gí gbí gázà lá, ndú delè 'ví bàkà ndâ i-Jùdèyà lá.

²² «Káa, có bà gí wò kpónó á gí to nó nó bà ndii muu tù ndú wálá. À má éno, ndoo kpónó 'ví bàkà a ña yè? ²³ Bàkà go có tí nó náa ze bà 'dè ji wò nò. Ndâ 'bí 'dakò nà'ò mbe see tí ndú ji Mbírì gí kuu bà-i-nò. ²⁴ Kaa ndú, wàa yo 'ví ya ta ndú gí bà bàkà bà có bà see tí ndú nò 'do tàkò ndú gí.

Wò má bàkà go có mì ze nò gî, ndâ 'duù 'dáá gî bà si ndâ có tí nó náa ndú 'di ta rẹ lo nó ká tí ndâ có tí kpokèjì sínò, tacó wò waa 'do tí nèté tàkìì mì ndâ Jùdèyà lá.

²⁵ «Káa, à má gítí ndâ 'duù ñinó mbe ùnje gítí có mì Jézù gî káa ndú me ndâ Jùdèyà lá nó, ze cu wáràgà jì ndú gî. Ze 'dè có jì ndú gbí wáràgà tí nò éno máa: Ndú gee tí ndú 'do tí bà zò ndâ i ñinó náa à ci jì ndâ bààcì gî nò, ndú 'ví gàà mbelè lá, ndú 'ví zò ndâ i ñinó náa à tè miṛi ndú té-tè nó lá, ndú delè 'ví kpòlo tí ndú á 'do tí bà bàkà bangbaya.»

²⁶ Páwòlò gii kaa ndâ 'dakò tí nò ta yé bìndi có tí nò ya tí gí bàndò bà 'dii muu ndú nò, yí gii 'do ta ndú kà ya gí gbí ndùgù 'bá-Mbírì tacó bà ci o gítí bà waa mbelè mì wó muu ndú gbaànjé-gbaànjé 'dáá gî, wàa à 'ví bàkà ta bà bà see tí ndú nò 'do tí ndú gî.

Bà zèè Páwòlò

²⁷ Ndâ 'bí Jùdèyà mbe gí 'do gbí to Ásiyà mâ gii nò Páwòlò gbí ndùgù 'bá-Mbírì si ndâ sili tí nó vô-nje só tí ndâ sili bà bàkà bà see tí ndâ 'dakò tí nò nà'ò náa à kaa ndú jì Páwòlò nó dooko bà cee gî, ndú gii volo njembí ndâ 'duù gítí wó ²⁸ ta bà go na-ngò-gó ta kòcò ndú ngéé gí yaà, máa, «Ngèlè gítí ze, ndâ Ìzìrìyélì! Ngèlè gítí ze! Ñinó a 'dakò tí nó náa sè t' duù jì yí wálá, 'bí to delè náa yí di tí lá nò á muu to tí nó wálá, mbe kù nò ta bà ma rẹ ndoo jì ndâ 'duù cee to 'dáá gî nó ká nò. A yí nó kuu nó ká kù volo rẹ tàkìì mì ndoo. À delè káa gbèe 'dakò tí nó náa yo kù nò yí nó ká kù 'dè vò có gítí bàndò tí nò. Káa yí kpónó gbí ñinó gbètèkè a bàndò tí nó náa à kaa jì Mbírì gí nó ta bà kaa ndâ Ìgìrìgì gí tí gí gbí ndùgù 'bá-Mbírì.» ²⁹ Ndú 'dè có tí nò, tacó ndú táánò ta 'bí o gbaànjé kùro o bà zèè Páwòlò mì ndú nò nò ndú ta 'bí 'dakò ta rẹ wó a Tòròfìmù mbe gí 'do gbí gbata Éfàsù gí gbí gbata Jèrùzàlémè gî, káa à gii dù gbí muu ndú éno máa, Páwòlò 'daka nò a Tòròfìmù tí nò ya tí gí gbí ndùgù 'bá-Mbírì.

³⁰ Có tí nò náa ndâ 'dakò tí nò 'dè gítí Páwòlò nò gii volo njembí ndâ 'duù gbí gbata Jèrùzàlémè 'dáá gî. Ndú bà-i-nò gii kaa ta ngèlè ya gí bà pà bà tí wó gbí ndùgù 'bá-Mbírì. Ndú mâ gii gbo yí gî, ndú gii zèè yí, bìndi ndú gii ja yí 'do gbí ndùgù gí sè, bìndi à gii nè ndâ njekèjì ndùgù 'bá-Mbírì gî.

³¹ Ndâ 'duù ta o tí nò bà zi Páwòlò gî, náa có má yee tí gbolò 'duù kùro ndâ àsikèrì mì ndâ Ròmánò gálà, máa, ndâ 'duù kù pìi wo gbí gbata Jèrùzàlémè lá nò. ³² Tacó éno, yí gii kaa ndâ 'bí àsikèrì mì wó ta ndâ 'bí kùro ndâ àsikèrì mì wó, bìndi ndú gii ya ta ndú gí bà 'di nderè wo tí nò. Ndâ

'duù mâ giì nò ndâ àsikéři mì ndâ Ròmánò kèjì, ndú giì si bà gbì Páwòlò mí to gî.

³³ Kùro ndâ àsikéři tí nò giì 'dè có ji ndâ àsikéři mì wó bà-i-nò máa, ndú zèè Páwòlò, wàa ndú 'ví ẹ̀re yí ta ndâ gínjírì sósò'ò. Ndâ àsikéři mâ giì bàkà go có mì kpo 'duù mì ndú nò gî, yí giì 'vee ndâ 'duù gítí ẹ̀re ẹ̀re wò i tí nó nàa Páwòlò bàkà nò. ³⁴ Káa có giì jò gí tàkò 'vé mì 'dakò tí nò ká tende-tende. Ndâ 'duù delè giì dù kù pìi káa wò tí ẹ̀re ẹ̀re nínó nàa bà ẹ̀re 'dóó i tí nó nàa Páwòlò bàkà nó giì kpo kùro ndâ àsikéři tí nò gî. Yí mâ giì ẹ̀re ẹ̀re, yí giì 'dè có ji ndâ àsikéři mì wó máa, ndú ya ta Páwòlò gí gbí kándà mì ndâ yì. ³⁵ Ndâ àsikéři mâ giì yee ta Páwòlò tí dá'và á tí njekejì bà ẹ̀re gí gbí kándà gî, ndú giì te yí 'do bà-i-nò kù ya tí gí tà'i té-te, tacó ndâ mbè 'duù tí nò giì jì'vì kàzà gî. ³⁶ Ndâ àsikéři mâ giì ẹ̀re ẹ̀re ta Páwòlò gí gbí kándà gî, ndâ 'duù giì dù binjì sè kù ẹ̀re-ẹ̀re kù gí tàmuu ndú, máa, «Yo zi yí gî! Yo zi yí gî!»

³⁷ Ndâ àsikéři mâ giì ẹ̀re ẹ̀re ta Páwòlò gí gbí kándà gî, Páwòlò giì 'vee gbolò 'duù tí nò tí kùro ndú 'dáá gí gbí có Ìgìrìgì, máa, «Ye 'dè 'bí có mì ye ji wò?»

Káa 'dakò tí nò giì 'vee Páwòlò máa, «Wò kù 'dè có Ìgìrìgì? ³⁸ Wò me 'dakò tí nó tí 'duù Másìrì, mbe 'bì 'bí ẹ̀re ngú i mì lo, nàa wò giì kaa ta ndâ 'dakò álifì nà'ò ta ndâ zì'i 'bì ndú ya tí gí gbí kángáá nga ngoò kù karaka ta ẹ̀re ndâ 'duù gí nó lá?»

³⁹ Káa Páwòlò giì 'visì có ji 'dakò tí nò máa, «Ye a Jùdèyà. Ye giì me 'do gbí 'dé gbata lá. Ye giì a i 'do gbí gbata tí nó tí Tárásùsù á gbí to Silísiyà nàa ndâ 'duù 'dáá ẹ̀re ni gí nò. Bàkà nambeè mì lo, wàa wò 'ví si ye 'ví 'dè có ji ndâ 'duù.»

⁴⁰ 'Dakò tí nò mâ giì ùnje ji Páwòlò máa, yí 'dè có mì wó gî, Páwòlò giì rò tíyò pí dá'và, bìndi yí giì tee 'bì wó míti nje wó ji ndâ 'duù, máa, ndú dù ngbì. Ndâ 'duù mâ giì dù ngbì gí, Páwòlò giì 'dè có ji ndú gbí nje có mì ndâ Jùdèyà.

22

Páwòlò 'dè có ji ndâ Jùdèyà gbí nje có mì ndú tí ndâ Jùdèyà

¹ Páwòlò giì 'dè có ji ndâ Jùdèyà tí nó mbe zèè yí nó, máa, «Yo sè tù yo, wàa yo 'ví 'di ta bà kòcò ye a gí tàkò ndâ có tí nó 'dáá nàa yo kù 'di gítí ye nò, ndâ ná'vìndí ye.» ² Ndâ 'duù mâ giì 'di ẹ̀re máa, Páwòlò kèjì gí bà 'dè có ji ndâ yì gbí nje có mì ndâ yì tí ndâ Jùdèyà, o giì ẹ̀re déé. ³ Páwòlò bà-i-nò giì 'dè có ji ndú, máa, «Ŋa ye a Jùdèyà, à duu bú ye mí gbí gbata Tárásùsù á gbí to Silísiyà. À kpòlo ye ká kuu mí mì ndoo Jèrùzàlèmè to nò. Ye a 'vii-nje-wu mì kpo 'duù tí nó tí Gàmàliyéli, tí gbolò mbe kpòlo tí tàkì mí ndoo tí ndâ Jùdèyà nò. Có gítí Mbìrì táánò kù zìi wu gbí njembì

ye go i gbí tàkii mì ndâ ká gù ndoo ká go ñindi yo nò. ⁴ Ye táánò a wò mbe kù mèèkè'i tí ndâ 'dakò ta ndâ ñii mbe kù co tí <Kpokèjì tí nò> á gí mì ku, ta bà kaa ndú gbí wú ya tí gí gbí zàà. ⁵ Ndâ Kùro ndâ bu-Mbíri mì ndâ Jùdéyà, ta ndâ kpo 'duù gbí ngbàngà mì ndú 'dáá gí ká bà 'dè yúco jí yo, tacó ndâ-'bí-lá, ye kpónó kù 'vanda jí yo a 'verè nò. À ndú táánò ká cu wàràgà je gbí nó mì ye nò, máa, ye ya tí jí ndâ ná'vindí ndoo gbí gbata Dàmásikù, tacó wàa, ndú 'ví sí ye 'ví woo ndâ 'duù tí nò 'do ká gí tí gí gbí zàà Jèrùzàlémè, wàa à 'ví yù gázà jí ndú.

⁶ «'Bí i gii bàkà ye ta ɾi gbúru, si ye dooko ta gbata Dàmásikù gí. Ye ká ta nó, ye mâ gii kì ɾo ye, ye gii ñò 'bí ña ngba'o mbe 'do gbíri ngbaranga to ɾègbà tí ye gí. ⁷ Ye mâ gii zeke'o, ye gáa a i tísì. Ye gii dù tísì ká kù 'di kòcò 'duù kù 'vee ye, máa, <Sàwúlè! Sàwúlè! Wò kù mèèkè'i tí ye tacó yè?»

⁸ «Káa ye gii 'vee 'duù tí nò máa, <A wò tí 'di, Mbe tí ye?»

«Yí gii 'visì có je máa, <Ye a Jézù tí nó mbe gí 'do Názàrèti nô. Káa wò kù mèèkè'i tí ye.> ⁹ Ndâ ka ye mbe nó ñò káa ngba'o, káa ndú 'di kòcò 'duù tí nó mbe kù 'dè có je nó lá.

¹⁰ «Ye bà-i-nò gii 'vee 'duù tí nò mbe kù 'dè có jí ye nò, máa, <Ye kpónó 'ví bàkà a ña ye, Mbe tí ye?»

«Káa Mbe tí ndoo gii 'visì có je máa, <A gí yaà, wàa wò 'ví ya gí gbí gbata Dàmásikù. Áá bà tubà nètè tí nó náa à je wó mí nje nó jí wò a i ká.> ¹¹ Ndâ ka ye mbe nó bà-i-nò gii zèè ye tí 'bí ye, kù ja ye gbí sú ɾo ya tí gí gbí gbata, tacó ngba'o tí nò yoo ɾo ye gí.

¹² «Ze mâ gii yee gbí gbata Dàmásikù, 'bí 'dakò ta ɾè wó a Ànànyà tí 'dakò mbe zèè nètè gítí tàkii mì ndoo tí ndâ Jùdéyà ta 'bí wó sósò'ò, náa ndâ Jùdéyà mbe kù 'vala gbí gbata Dàmásikù 'dáá gí kù te duù míti wó ta wotí ká tí, ¹³ gii gí gí bà ñò ye. Yí mâ gii 'de ye gí, yí gii ɾò tíyò á ɾègbà tí ye, bìndi yí gii 'dè có jí ye, máa, <Ná'vindí ye Sàwúlè! Zeke'o go ká bà zeke'o mì lo!> À káa pòó bà 'di có tí nò náa yí 'dè nò mì ye, ndâ ɾo ye sósò'ò ngé gii njaanga tí gí, bìndi ye gii ñò yí.

¹⁴ «Káa Ànànyà gii 'dè có jí ye, máa, <Mbíri mì ndâ ká gù ndoo je wó máa, wò 'ví dù tí mbe 'di có tí nó gbí njembí yí nô. Wò 'ví dù tí mbe ñò 'Duù tí nó jáá nó ta ɾo lo, wàa wò delè 'ví 'di kòcò wó ta tù lo. ¹⁵ Wò kèjì gí bà dù tí mbe 'dè yúco gítí 'Duù tí nò náa wò ñò yí ta ɾo lo nò jí ndâ 'duù. À delè káa wò ká bà dù tí mbe 'vanda ndi ndâ có tí nó náa wò 'di 'do gbí nje wó nó jí ndâ ña ndâ 'duù muu to tí nó 'dáá

gî. ¹⁶ À má éno, wò kpónó kù ù kpòò a ndi yè? À kpónó a o bà caka tí lo ká nò. Caka ndâ vò i mì lo gî ta rẹ wó.>

¹⁷ «'Bí i mbe gii 'de ye á bìnḍi nḍò tí kpokèjì Dàmásìkù nò a nḍò: ta 'bí o gbaànjé, si ye kù 'deke tí ye ji Mbířì gbí ndùgù 'bá-Mbířì Jèrùzàlémè, 'bí i gii dù káa bàkà ye goolá ye kù ři a ři nò. ¹⁸ Ye má gii zeke'o, ye gii nò Jézù. Káa yí gii 'dè có ji ye, máa, <Ngo've tí lo! Njè nó 'do Jèrùzàlémè ká kpónó nò. Tacó ndâ 'duù Jèrùzàlémè bà ùnje gítí ndâ có mì lo náa wò kù 'dè ta rẹ ye nò wálá.>

¹⁹ «Káa ye gii 'visì có ji Mbe tí ye máa, <Ndú bà ùnje wálá, tacó ndú nò ye ni tí 'duù tí nó táánò mbe kù nò ta bà gbì ndâ mbe kù ùnje gítí lo nó ta ndi tí ndâ bàndò bà kili ndâ Jùdéyà gí bà ùlù Mbířì, delè tí mbe kù kaa ndú ya tí gí gbí zàa nó gí. ²⁰ Ta o tí nó táánò náa à kù zi tí ta Ìsitéfànò tí nó táánò tí mbe kù 'dè yúcó ta rẹ lo nó, ye ta o tí nò tè a i gí tàkò có mì ndâ mbe zi yí. Ye ta o tí nò sè kàngá mí tà mbu mì ndú tí kpòò. À delè ta o tí nò a ye ká kù kpolo tí ndâ bòngò mì ndâ mbe zi yí.>

²¹ «Káa, Mbe tí ndoo gii 'visì có je máa, <Njè nó! Ye kù tuu nó a wò ya tí me 'dú ngéé gí 'bá mì ndâ 'duù tí nó ta ña ndú me ndâ Jùdéyà lá nò.> »

²² Ndâ 'duù gii 'di có mì Páwòlò yee ká tí có bà tuu yí mì Jézù ya tí ji ndâ 'duù nḍò ta ña ndú me ndâ Jùdéyà lá nò, bìnḍi ndú gii 'bità bà pìi kù, máa, «Yo zi ña 'dakò tí nò 'do muu to tí nó gí! Yo si yí 'ví di ngo lá!» ²³ Ndú gii dù kù tò kù, ta bà miyà ndâ bòngò ta gbí pípìři, ta bà vaka njú to gí yaà.

Páwòlò túbà tí wó tí 'viì Rómà ji kùro ndâ àsikèrì-Tùliyáni

²⁴ 'Dakò tí nó tí kùro ndâ àsikèrì 'dáá gí nó má gii nò éno, yí gii 'dè có ji ndâ àsikèrì mì wó máa, ndú ja Páwòlò ya tí gí gbí kándà, wàa ndú 'ví gbì yí yee tí o tí nó náa yí 'dè nderè có bà pìi wo mì ndâ 'duù ta yí nó ji ndú gí. ²⁵ Ndâ àsikèrì má gii ẹre Páwòlò tacó bà gbì yí gí, Páwòlò gii 'vee kùro ndâ àsikèrì tí nó á gbí nèté ta o tí nò nò, máa, «Áá mì yo a yúcó tacó bà gbì 'viì-Rómà á kùro bà 'di nderè ku wó?»

²⁶ 'Dakò tí nò má gii 'di có tí nò náa Páwòlò 'dè nò, yí gii ya gí mì kpo 'duù mì ndú, mbe 'dè có ji ndú máa, ndú ẹre Páwòlò wàa ndú 'ví gbì yí nó, bìnḍi yí gii 'vee yí máa, «Wò kpónó nò ña i tí nó náa wò kù bàkà nó ni gí? 'Dakò tí nó a 'viì-Rómà.»

²⁷ Kpo 'duù tí nò tí kùro ndâ àsikèrì 'dáá gí nò má gii 'di có tí nò, yí gii njè nó ta kò wó ya gí mì Páwòlò, bìnḍi yí gii 'vee yí máa, «'Dè ji ye, wàa ye 'ví 'di gí! Wò a 'viì-Rómà?»

Káa Páwòlò gii 'visì có ji yí máa, «Ye a yí !»

28 Káa 'dakò tí nò gii 'visì có ji Páwòlò máa, «Ye sì bà dù tí 'viì-Rómà ta gbolò i!»

Káa Páwòlò gii 'visì có ji yí máa, «Káa a jò ye tí 'viì-Rómà jó-jò!»

29 Ndâ àsikèrì tí nó náa à kaa ndú, máa ndú mèèkè'i tí Páwòlò nó, mâ gii 'di có tí nó náa yí 'dè éno máa, yì a 'viì-Rómà nó, ndú gii dù ká to nò ta'va see-see gí. Có tí nò delè gii te a gúku mítí kpo 'duù mì ndú mbe 'dè có ji ndú màa, ndú ẹre yí wàa ndú 'ví gbì yí nò.

30 Yé mâ gii too bindi có tí nò gí, gbolò 'duù kùro ndâ àsikèrì 'dáá gí gii tuu tú, máa, à njaanga Páwòlò 'do gbì wú gí, wàa à 'ví gí ta yí ji yì. Yí delè gii kili ndâ Kùro ndâ bu-Mbíri mì ndâ Jùdèyà, ta ndâ gba gbí gbolò ngbàngà mì ndú, tacó wàa, yí 'ví 'di 'dóó nderè có tí nó mì ndâ Jùdèyà ta Páwòlò nó 'do mì ndú.

23

Páwòlò 'dè nderè ku wo gbí gbolò ngbàngà mì ndâ Jùdèyà

1 Páwòlò gii zeke ndâ gba gbí gbolò ngbàngà mì ndâ Jùdèyà ngbóó, bindi yí gii 'dè có ji ndú máa, «Ndâ ná'vindi ye! Ye kù 'vala ta njembí ye ngbàrángà'i kùro Mbíri ta vò có gbaànjé gbí njembí ye wálá yee tí kpónó.»

2 Ànàniyà tí Kùro ndâ bu-Mbíri mì ndâ Jùdèyà mâ gii 'di có tí nó náa Páwòlò 'dè nò, yí gii 'dè có ji ndâ 'duù tí nó mbe kù rò tíyò rẹgbà tí Páwòlò gbí ngbàngà nó, máa, ndú gbì nje wó nè gí tàkò có mì wó nò.

3 Káa, Páwòlò gii 'visì có ji Ànàniyà, máa, «Mbíri wúnò bà gbì nje lo nè gí tàkò có mì lo ká go ñinó kpónó náa wò bàkà ta ye nò, ndí lo ñò-go-gba! À te wò mí pí jàlàmbà tí nó máa, wò 'ví waa có a i ta yúco, káa, à kpónó te wò á gítí bà 'dè có ji ndâ 'duù máa, ndú gbì ye ta 'veré a yè?»

4 Ndâ 'duù tí nó mbe rò jara-jàràà kù 'di có gbí ngbàngà nó mâ gii 'di có tí nó náa Páwòlò 'dè ji Ànàniyà nò, ndú gii 'vee yí máa, «Wò go nò a Kùro ndâ bu-Mbíri mì ndâ Jùdèyà, tí 'duù mì Mbíri nó?»

5 Káa Páwòlò gii 'visì có ji ndú máa, «Ye kùtáà ñò ni éno máa, yí a Kùro ndâ bu-Mbíri mì ndâ Jùdèyà nò lá, ndâ ná'vindi ye. Ye ñò ni gí, máa, à cu mí gbí wáràgà mì Mbíri éno máa, <Wò 'ví be gba mì yo lá.> »

6 Páwòlò ta o tí nó ñò ni gí máa, có mì ndâ Jùdèyà tí nó 'dáá mbe tí ngbàngà nó ñjèè gbí tí sósò'ò: ndâ mbe kpolo tí tàkìì mì ndâ Jùdèyà, tí ndâ mbe ùnje gítí bà 'vala ndi ndâ ku 'do gbí muu'dú ndú, gii je ndâ 'bí ña Jùdèyà tí ndâ mbe ùnje gítí bà 'vala ndi ndâ ku 'do gbí muu'dú ndú lá. Tacó ènò, Páwòlò gii 'dè có ji ndâ 'duù gbí ngbàngà máa, «Ndâ

ná'vindí yé, ye a mbe kpolo tí tàkìì mì ndoo tí ndâ Jùdéyà. Nderè bà rò tíyò mì ye kùro ndâ gba wúnó nó a có bà koṛo có mì ye lì mí tí bà 'vala ndi ndâ ku 'do gbí muu'dú ndú.»

⁷ Rè bà 'vala ndi ndâ ku 'do gbí muu'dú ndú náa Páwòlò nì mí gbí nje wó nò gii tanga a gbínje mí gbí òkò tí ndâ Jùdéyà ñinó mbe ùnje gítí có bà 'vala ndi ndâ ku 'do gbí muu'dú ndú nó, ta ndâ Jùdéyà ñinó mbe ùnje gítí có bà 'vala ndi ndâ ku 'do gbí muu'dú ndú lá nò. ⁸ Ndâ ñinó mbe ùnje gítí có bà 'vala ndi ndâ ku 'do gbí muu'dú ndú lá nó delè ùnje éno máa, ndâ basili ta ndâ ña ndâ lilí 'dáá gî kuu tí nò lá. Káa ndâ mbe ùnje gítí có bà 'vala ndi ndâ ku 'do gbí muu'dú ndú ùnje gî màa, ndâ basili ta ndâ ña ndâ lilí 'dáá gî kuu tí.

⁹ Ndâ 'duù gii 'bità bà tò kù ta kòcò ndú wòò gbí ngbàngà. Mâ gii zeke'o, ndâ 'bí mbe nìbà i mì ndâ Jùdéyà, tí ndâ 'duù 'do gbí òkò tí ndâ mbe ùnje gítí 'vá lá bìndi ku gî, gii oloko gí yaà, bìndi ndú gii tí muu Páwòlò ta wotí ká tí, máa, «Ze òò vò i mì 'dakò tí nó lá. Lilí má 'dè có ji yí, basili delè má 'dè có ji yí, káa a yè ká tí?»

¹⁰ Kùro ndâ àsikèrì-Tùliyáni mâ gii òò éno máa, wo tí mì ndâ Jùdéyà kù gii bàkà có bà gbo nje a i ta bà zèè 'bì ndú, gúku gii zèè yí gî, máa, ndú bà yaka gbí Páwòlò. Tacó éno, yí gii tuu ndâ àsikèrì mì wó, máa, ndú ya gí bà ja Páwòlò ta wotí 'do gbí òkò tí ndú gî, wàa ndú 'ví ya ta yí gí gbí kándà.

¹¹ Mbe tí ndoo gii túbà tí wó ji Páwòlò ta bèbìlì tí nò, bìndi yí gii 'dè có ji yí máa, «Zèè njembí lo, tacó wò 'dè có tí ye á ji ndâ 'duù gbí gbata Jèrùzàlémè gî. Wò delè bà ya gí bà ma có tí ye ji ndâ 'duù gbí gbata Rómà á go éno.»

Ndâ Jùdéyà toko có gítí bà bàkà vò i ta Páwòlò

¹² Yé mâ gii too gî, ndâ 'bí Jùdéyà gii kili bà muu ndú gbí kóó, bìndi ndú gii ère gba có mì ndú gbaànjé, ta bà see tí ndú éno máa, ndâ yì bà zò i wálá, ndâ yì delè bà njù ngo wálá, yee tí o tí nó náa ndâ yì má zi Páwòlò gî. ¹³ Muu ndâ 'dakò mbe toko có tí nò 'dáá gî ndii zi 'duù-só gî. ¹⁴ Ndú gii kaa bìndi bà ère gba có mì ndú nò ya gí mì ndâ Kùro ndâ bu-Mbíri mì ndâ Jùdéyà, ta ndâ gba gbí gbolò ngbàngà mì ndú. Bìndi ndú gii 'dè có ji ndú máa, «Ze see tí ze kpolo ngé ndii gî éno máa, ze bà zò i wálá yee tí o tí nó náa ze má zi Páwòlò gî. ¹⁵ À má éno, sè có kpónó a i mì yo. Yo tuu 'duù ji kùro ndâ àsikèrì-Tùliyáni. Yo bàkà tí yo go ndâ 'duù ñinó náa à gbí njembí yo a có bà 'viiki gbí có mì wó ngbàrángà'i nò. Káa ze bà nguù tí ze kù ù bà gí ta yí a i mí kpokejì, wàa ze 'ví zi yí kùro bà yee ta yí kùro yo.»

¹⁶ Káa si ndâ mbe wàtà tí nò kù 'dè có mì ndú nò, nùkù Páwòlò tí 'viì mì námì wó gii 'di gî. Yí bà-i-nò gii ya gí bà

'vanda ndi ndâ có tí nò ji nùkù wó. ¹⁷ Páwòlò mâ giì 'di ndâ có tí nò náa nùkù wó 'vanda ji yí nò 'dáá gî, yí giì tè'é tí 'bí kùro ndâ àsikéři gbaànjé, bìndi yí giì 'dè có ji yí máa, «'Daka 'viì-'dakò tí nó ya tí ji kpo 'duù mì yo. Có kuu mì wó tacó bà 'dè ji yí.»

¹⁸ Kùro ndâ àsikéři tí nò giì bala 'viì-'dakò tí nó ya tí ji kpo 'duù mì ndú, bìndi yí giì 'dè có ji yí máa, «A Páwòlò tí nó gbí zàà nó ká tè'é tí ye, bìndi yí giì 'de có ji ye éno máa, ye bala 'viì-'dakò tí nó gítí ji wò, tacó có kuu mì wó tacó bà 'dè ji wò.»

¹⁹ Kùro ndâ àsikéři-Tùliyáni bà-i-nò giì yèè ta 'viì-'dakò tí nò 'do gbí òkò tí ndâ 'duù jí ndiì, bìndi yí giì 'vee yí máa, «A có yè ká mì lo tacó bà 'dè ji ye?»

²⁰ Káa 'viì-'dakò tí nò giì 'visì có ji yí máa, «Ndâ Jùdéya ère gba có mì ndú éno máa, ndâ yí kèjì jí bà 'deke tí ndâ yí ji wò taàbé, máa, wó 'ví si Páwòlò 'ví ya jí gbí ngbàngà mì ndâ yì, tacó wàa, ndâ yí 'ví 'viiki gbí có mì wó nìkì maa.

²¹ Káa wò 'ví ya jí gbí có tíri mì ndú nò lá. Tacó ndâ 'duù mì ndú, go ndâ 'dakò zi'duù-só, go mbu mì ndú mí kpokèjì jí kù ù ta ndi wó. Ndâ 'dakò tí nò see tí ndú gî, máa, ndâ yí bà zò i wálá, ndâ yí delè ba njù ngo wálá, yee tí o bà zi Páwòlò mì ndâ yì. Ndú kpónó léngé-linge kù ù káa ndi kòcò lo.»

²² Kùro ndâ àsikéři-Tùliyáni bà-i-nò giì 'dè có ji 'viì-'dakò tí nò tí kpoò si yí kù je nó ji yí, máa, «À kpèti káa 'di wè, wò 'ví 'dè có ji yí máa, wò 'dè có tí nò ji ye gî nò lá.»

À 'dòkò Páwòlò 'do Jèrùzàlémè ya tí jí gbí zàà Cèzàriya

²³ Kùro ndâ àsikéři-Tùliyáni tí nò giì tè'é tí ndâ 'bí 'duù tàkò wó sósò'ò, bìndi yí giì 'dè có ji ndú máa, «Yo 'deke ndâ àsikéři zi'duù-vò ta bà só (200), ta ndâ mbe o jùwàdì zi'duù-ta'ò-nje muu'bi (70), ta ndâ mbe 'doò zi'duù-vò ta bà só, wàa yo 'ví 'bi nó ta ndú si o má gbooko gî kù ya jí Cèzàriya. ²⁴ Yo 'ví kaa ndâ 'bí jùwàdì tacó tí Páwòlò, wàa yo 'ví 'daka yí ya tí ji gbolò 'duù tí nó tí Fèlicè nô. 'Bí i 'ví gàà tí wó tí kpokèjì lá.» ²⁵ Yí delè giì cu wàràgà jí tàkò Páwòlò éno máa,

²⁶ «Ŋìno á ye tí Kiláwúdiyò Lísiya ká kù cu wàràgà tí nó ji wò, tí gbolò kpo 'duù mì ye tí Fèlicè. Ye 'vee wò ma.

²⁷ «Ndâ Jùdéya táánò zèè 'dakò tí nó tí Páwòlò, náa ye kpónó kù tuu yí ya tí ji wò nô. Ndú ta o tí nò bàkà có bà zi yí ngé gî, káa, a ye ká giì ya gítí ndú ta ndâ àsikéři mì ye, bìndi ye giì 'vala yí 'do 'bì ndú gî. Ye mâ giì 'di có éno máa, Páwòlò a 'viì-Rómà, ²⁸ ye giì ya ta yí jí gbí gbolò ngbàngà mì ndú tí ndâ Jùdéya, tacó wàa, ye 'ví 'di nderè ku wó. ²⁹ Káa, ndú giì 'deeke bà di ji ye a tà ndâ kponje mì ndú ta ndâ

Páwòlò gítí ndâ i gbí tàkìì mí ndú tí ndâ Jùdèyà. Ye gii 'di 'dóó có ñínó náa ndú 'dè ji ye mbe 'vii tí có bà waa có ku mítí 'duù gbí nó lá. À delè me ndâ có náa à 'ví te tí ta 'duù mí gbí zàà nò lá. ³⁰ Ye kpónó kú tuu 'dakò tí nó tí Páwòlò nó ya tí ji wò, tacó wàa, ndâ ka wó mbe có 'ví ya gí bà nì rẹ̀ ɲa i tí nó náa yí bàkà nó mí kùro lo. Tacó ye 'di có máa, ndâ Jùdèyà toko có tà bèngiì á gítí bà zi yí gí.»

³¹ Ndâ àsikèrì gii ko Páwòlò go kòcò kpo 'duù mí ndú nò ta bèbìlì tí nò ngé yee tí 'bí to náa à kú nì mítí a Àndipàtìrìdà. ³² Yé mà gii too gí, ndâ àsikèrì ñínó mbe kú nò ta kò ndú nó gii dele ñìndi ndú 'do bà-i-nò ya gí gbí kándà mí ndú, si káa ndâ mbe jùwádì kú ndii ta yí ya tí gí Cèzàrìyà. ³³ Ndâ àsikèrì mà gii yee Cèzàrìyà, ndú gii ya ta Páwòlò ta wáràgà tí nó náa kpo 'duù mí ndú cu gí tàkò wó nó ji Fèlìcè. ³⁴ Fèlìcè mà gii 'deke wáràgà tí nó náa à cu gí tàkò Páwòlò nó cee gí, yí gii 'vee Páwòlò gítí to tí nó náa yí gí 'do tí nò. Yí mà gii 'di éno máa, Páwòlò gí 'do gbí to Silísiyà, ³⁵ yí gii 'dè có ji yí máa, «Ye bà 'di kòcò lo ta o tí nó náa ndâ mbe kpì ngbàngà tí lo má gí 'do Jèrùzàlémè gí.» Bìndi yí gii 'dè có máa, à ya gí bà kpolo tí wó mí 'bá mì gbolò 'duù mí ndâ Ròmánò mbe kú zèè gbata Cèzàrìyà.

24

Páwòlò gbí ngbàngà kùro Fèlìcè

¹ Páwòlò bàkà mí Cèzàrìyà a sili vô, bìndi Ànàniyà tí Kùro ndâ bu-Mbíri mí ndâ Jùdèyà bà gii yee ta ndâ 'bí kpo-'duù-'bá mì ndú, gii je 'bí 'dakò tí muu-có ta rẹ̀ wó a Tèrètúlù. Bìndi ndú gii 'vanda ndi ndâ có tí nó mí Páwòlò mbe kú mìlìsè tí ndú nó ji Fèlìcè.

² À mà gii tè'é tí Páwòlò gí tí ji ndú kùro Fèlìcè gí, Tèrètúlù gii 'bità bà 'dè có muu ndâ Jùdèyà éno máa, «Muu ndâ 'duù mí ze jé ba gbí o mì lo lá, 'bá mì ze delè kú ya gí kùro ta banga tí, tacó wò tí Fèlìcè, tí kpo 'duù mí ze, a 'dakò mbe kú koṛo có me 'dú gí kùro. ³ Ndâ 'duù mí ze cee to 'dáá gí ta o 'dáá gí kú lì 'bì ndú gí tà bà ya 'bá mì ze gí kùro nò ta pétékè tàkòcò ndú. ⁴ Go bà volo gbí o mì lo ta bà 'vanda có cúú-cu-cù tí ye wálá. Káa, ye kú yù 'do mì lo a nambeè éno máa, wò 'ví sè tù lo gítí ndò có mì ze nò.

⁵ «Ze 'de 'dakò tí nó kuu nó tí gbèè kìnì mbe zii yâ. Yí tanga i mí gbí òkò tí ndâ Jùdèyà cee muu to tí nó 'dáá gí. Yí delè a mbèrèmbé kùro ndâ mbe kaa tí ndú gí gbí gèrè mì 'dakò tí nó mbe gí 'do Názàrètì nò. ⁶ Yí táánò ta 'bí o bà-i-nò gii bàkà có bà gbètékè 'bá-Mbíri. Ze gii zèè yí, máa, ze 'ví waa có mítí wó go i gbí tàkìì mí ze tí ndâ Jùdèyà. ⁷ Káa

Lísiyà tí nó tí kùro ndâ àsiké-ri-Tùliyànì nó gii yuu tí wó gí gbí có tí nò, bìndi yí gii ja yí 'do tí ze ta wotí gí. ⁸ Yí tí Lísiyà tí gii 'dè có ji ndâ 'duù tí nò mbe kpì ngbàngà tí wó ji ze nò éno máa, ndú gí ta có tí nò a i gí kùro lo. Wò delè kpónó má 'vee yí tí Páwòlò, yí ta nje wó bà 'dè ji wò gí, máa, ze kú waaka gítí me có lá.»

⁹ Tèrètùlù má gii 'dè có cee gí, ndâ Jùdèyà 'dáá gí gii 'bità bà tòò ta có tí nò náa yí 'dè nò ji Fèlicè, máa, «Có tí nò a yúco! Có tí nò a yúco!»

Páwòlò njaanga miṛi wó ta nje wó gbí ngbàngà kùro Fèlicè

¹⁰ Ndâ Jùdèyà má gii 'dè bà có mì ndú cee gí, Fèlicè gii bàkà 'bì wó ji Páwòlò, máa, yí 'dè có. Páwòlò bà-i-nò gii 'visi có gí tàkò có mì ndâ Jùdèyà nò ji Fèlicè éno máa, «Tàkòcò ye peteke gítí bà 'dè nderè ku ye mí kùro lo tí Fèlicè ngé ma, tacó ye nò ni gí, máa, wò dù pí jàlàmbà tí nò kú waa có gbí òkò tí ndâ 'duù mì ze ta mbè ndoò. ¹¹ À káa wò ká bà 'viiki gbí ñìnò ta kpéetí lo, máa, ye kpónó sè sili ndii muu 'bì-nje só á bìndi bà ya ye gí bà bàkà i-Mbíṛì gbí gbata Jèrùzàlémè lá. ¹² Ndâ Jùdèyà 'de ze kú tò kponje ta 'duù gbaànjé lá. Ndú 'de ye kú ñònòkò muu ndâ 'duù á gbí ndùgù 'bá-Mbíṛì lá. Ndú delè 'de ye kú ñònòkò muu ndâ 'duù á tí bàndò bà kili ndâ Jùdèyà gí bà ùlù Mbíṛì lá. ¹³ 'Bí 'duù gbaànjé 'do gbí òkò tí ndú bà ùnje gítí bà zò cù mí kùro lo kpónó máa, ndâ có tí nò náa ndâ yí 'dè nò a yúco nò delè wálá.

¹⁴ «Có mì ndú gbaànjé náa ye bà ùnje gítí á mí kùro lo gí káa có tí nó náa ndú 'dè éno máa, ye kú bàkà i jì Mbíṛì mì ndâ ká gù ze ta ndâ yí á gbí 'bí ña kpokèjì náa ndú kú nì mítí a gèrè mì 'bí 'dakò mbe gí 'do Názàrètì nò. Káa ye delè ùnje gítí ndâ có mì Mòze, ta ndâ có gbí ndâ wáràgà mì ndâ mbe 'dòkò có mì Mbíṛì, núú gí. ¹⁵ Ze ta ndú 'dáá gí kú koṛo có gítí bà 'vala ndi ndâ tó 'duù ta ndâ vò 'duù 'do gbí muu 'dú ndú lì ká mítí Mbíṛì. ¹⁶ Ye kú te kpo muu tacó wàa njembí ye 'ví dù ngbàrángà'i kùro Mbíṛì nó gbí có tí nò. À delè nò a nderè bà koṛo vò có mì ye gítí ndâ 'duù lá ká nò.

¹⁷ «À tí ye a mbè ndoò náa ye 'dò kò ye mí Jèrùzàlémè lá. Káa ye gí ta nó tí nó ta i-'bì ye tacó bà koni ta 'bá. Ye delè gí nó a nó bà bàkà i-Mbíṛì. ¹⁸⁻¹⁹ Ñìnò a gbí có tí nò náa ndú 'de tí ta ye gbí ndùgù 'bá-Mbíṛì nò ká nò. Káa, a má nje ndú a kponje, ndâ 'bí Jùdèyà kuu tí mbe gí 'do gbí to Ásiyà, náa ye koṛo có éno máa, wò kùtàá má 'di kòcò ndú, áá bà niki tí ye ma. Ndâ 'duù me mbè ta o tí nò náa ndú 'de ta ye gbí ndùgù 'bá-mbíṛì nò wálá, ye delè ta o tí nò bàkà wo ta 'bí 'duù gbaànjé lá. ²⁰ Káa ndâ Jùdèyà tí nò mbe gí 'do Ásiyà

nò má wálá, ndâ 'duù tí nó mbe je ye gí tí gí kùro lo nó 'ví nì rẹ ɲa vò i tí nó táánò náa à 'dè tí ye gbí ngbàngà mì ndú tí ndâ Jùdèyà nó jì wò. ²¹ Vò i tí nó náa ye bàkà ta ndâ Jùdèyà nó a có tí nó náa, ye rò tíyò gbí òkò tí ndú, bìndi ye gii kò-kò jì ndú éno máa, «Yo wúnó rò ye mí gbí ngbàngà nó a i muu có bà tee njembí ye mítí có bà 'vala ndi ndâ ku 'do gbí muu'dú ndú» nò.»

Páwòlò gbí zàà gbí gbata Cèzàriyà

²² Fèlicè gii 'visì có jì Páwòlò máa, «Ye bà 'viiki gbí ndâ có mì lo nò ta o bà gí Lísìyà tí gbolò 'duù kùro ndâ àsikèrì-Tùliyànì gbí gbata Jèrùzàlémè 'dáá gí.» Fèlicè 'dòkò o bà 'dè ngbàngà tí nò, tacó yí 'di gbí có gítí «Kpokèjì tí nò» ngbàrángà'i gí. ²³ Yí bà-i-nò gii 'dè có jì kùro ndâ àsikèrì tí nó mbe kù kpolo tí Páwòlò nó máa, yí zeke'o tí wó niki maa, wàa ndâ kómbe wó má gí ta ndâ i jì yí, yí 'ví biya bà je jì yí lá.

²⁴ Fèlicè bàkà káa làmbu sili bìndi có tí nò, bìndi ndú gii 'daka tí ndú ta na 'bá mì wó Dùrùsèlà, tí jù Jùdèyà, ya gí mì Páwòlò gbí zàà. Ndú mâ gii yee kà, yí gii tuu 'duù gí tàkò Páwòlò, tacó wàa yì 'ví 'di có gítí bà tee njembí 'duù mítí Bìndi-Mbíri tí Jézù á 'do gbí nje wó. ²⁵ À mâ gii gí ta Páwòlò gí, yí gii 'bità bà 'dè có jì Fèlicè a i gítí bà dù 'duù jáá kùro Mbíri, ta có gítí bà bàkà i me gí tàkò có mì sé njembí lá, gii je có gítí bà waa có mì Mbíri ta ndòngbú o wúnò. Fèlicè mâ gii 'di ndâ có tí nò, gúku gii zèè yí gí. Yí bà-i-nò gii 'dè có jì Páwòlò máa, «Ya kpónó gí bàndò mì lo. Ye bà tè ndi é tí lo ta 'bí o ɲinó náa a tí.»

²⁶ Fèlicè gii tuu tú gí tàkò Páwòlò 'do bìndi o tí nò ká tàndi ka wó, tacó à gii dù gbí muu wó a có máa, Páwòlò 'ví je làmbu i jì yì. ²⁷ Fèlicè too káa ndoò sósò'ò mí Cèzàriyà, bìndi à gii 'dòkò yí gí. À gii gí a i ta 'bí 'dakò ta rẹ wó a Pórókiyò Fésitù gí bìndi wó. Fèlicè gii njè nó si Páwòlò ká mí gbí zàà tacó bà peteke tàkòcò ndâ Jùdèyà.

25

Páwòlò 'dòkò ngbàngà mì wó 'do kùro Fésitù ya tí gí kùro ngáángbá gba mì ndâ Rómánò

¹ Fésitù bàkà bìndi bà ki tí wó pí jàlàmbà bìndi Fèlicè káa sili ta'ò, bìndi yí gii njè nó 'do Cèzàriyà ya gí Jèrùzàlémè. ² Yí mâ gii yee kà, ndâ bu-Mbíri, ta ndâ kpo-kpò 'duù, ta ndâ gba mì ndâ Jùdèyà gii 'dè ndâ có mbe nìkì lá gítí ngbàngà mì Páwòlò jì yí, ³ ta bà 'deke tí ndú jì yí see-see éno máa, yí má dele ndi wó gí Cèzàriyà, yí 'ví bàkà nambeè mì wó wàa yí 'ví tuu Páwòlò gí Jèrùzàlémè. Ndú 'vii ɲa có tí nò tacó

wàa ndâ yì 'ví nguù tí ndâ yì mí kpokèjì tacó bà zi yí. ⁴ Káa Fésitù gii 'visì có ji ndú éno máa, «Páwòlò kuu gbí zàa gbí gbata Cèzàriyà. ⁵ À má éno, yo si ze 'ví ya ta ndâ 'bí kpo 'duù mì yo gí kà. Yí má bàkà a 'bí ña i mbe lè gí, ndâ kpo 'duù mì yo nò 'ví kpi ngbàngà tí wó mí kà.»

⁶ Fésitù bàkà mí Jèrùzàlémè káa i dê gítí sili muu'bi, bìnidi yí gii dele ndi wó ya gí Cèzàriyà. Fésitù yee Cèzàriyà ká go wúnó, yé má gii too gí, yí gii tè'é tí Páwòlò gí gbí ngbàngà kùro wó. ⁷ Páwòlò má gii gí gí, ndâ Jùdéyà tí nó mbe gí 'do Jèrùzàlémè nó gii tí 'dee yí gí, kù waaka ndâ 'bí ña có náa ndú nò dúú rëngbó ndú ni lá á gítí wó.

⁸ Káa Páwòlò gii 'visì có gí tàkò ndâ có mì ndâ Jùdéyà nò ji Fésitù máa, «Vò i mì ye náa ye bàkà gítí tàkii mì ndâ Jùdéyà wálá. Vò i mì ye náa ye bàkà gítí 'bá-Mbírì wálá. Vò i mì ye delè náa ye bàkà gítí ngáángbá gba mì ndâ Rómánò wálá.»

⁹ Káa Fésitù gii 'vee Páwòlò máa, «Wò ùnje gítí bà ya ta ye gí Jèrùzàlémè, wàa à 'ví 'viiki gbí ndâ có tí nò náa ndâ 'duù tí nò 'dè gítí lo kpónó mí kùro ye nó mí kà gí?» Fésitù 'vee ña 'vé tí nò tacó à tí wó a go bà peteke tàkòcò ndâ Jùdéyà.

¹⁰ Káa Páwòlò gii 'visì có ji Fésitù éno máa, «Ye kpónó kù rò tíyò nó a i gbí ngbàngà mì ngáángbá gba mì ndâ Rómánò. Ñinó a bándò bà 'vee gbí nje ye ká nò. Ye bàkà vò i ta ndâ Jùdéyà lá. Wò delè ta kpéetí lo nò ni ngbárángà'i gí. ¹¹ Ye kùtáa má bàkà 'bí ña gbolò vò i mbe 'vii tí i bà waa có ku mítí ye gí, ye bà kii'ba 'do tí ku wálá. Káa 'bí có gbaanjé gbí òkò ndâ có mì ndâ 'duù tí nò náa ndú 'vanda nò mbe 'vii tí có bà zi ye má wálá, yúcó mì 'bí 'duù tacó bà je ye ji ndú, wàa ndú 'ví zi ye nò wálá. À má éno, 'dòkò ngbàngà mì ye ya tí gí Rómà, gí kùro ngáángbá gba mì ndâ Rómánò.»

¹² Ndâ Fésitù ta ndâ kpo 'duù gbí ngbàngà mì wó má gii 'viiki gbí có tí nò náa Páwòlò 'dè nò gí, Fésitù gii 'visì có ji yí máa, «Wò 'dòkò ta ngbàngà mì lo gí kùro ngáángbá gba mì ndâ Rómánò gí, wò bà ya a yí gí kùro ngáángbá gba mì ndâ Rómánò.»

Fésitù 'vanda ndi ngbàngà mì Páwòlò ji Àgìrìpà

¹³ À bàkà bìnidi ngbàngà mì ndâ Páwòlò nò me gbolò o lá, bìnidi Àgìrìpà tí gbolò gba gii co wiri gí gí Cèzàriyà tacó bà 'vee Fésitù. Ndâ Àgìrìpà gí gbí nó tí nò ta 'bí gbolò nii ta rẹ wó a Bèrènikè. ¹⁴ Ndú bàkà gbí nó wiri mì ndú nò a mbè sili. Tacó éno, Fésitù gii 'vanda ndi có tí nó gbí òkò tí ndâ Páwòlò ta ndâ Jùdéyà nó ji Àgìrìpà, máa,

«Bí 'dakò náa Fèlicè ya si yí mí gbí zàa kuu kàzô. ¹⁵ Ta o tí nó náa ye táánò ya tí gí Jèrùzàlémè nó, ndâ Kùro ndâ bu-Mbírì mì ndâ Jùdéyà, ta ndâ kpo 'duù mì ndú, gii 'dè

ndâ có mbe ñikì lá gítí wó jì ye, ta bà 'deke tí ndú jì ye éno máa, ye waa có mítí wó. ¹⁶ Káa ye gii 'visì có jì ndú máa, «Áá mi ze tí ndâ Ròmánò waa có mítí 'duù gbí kongbó wó lá, yee ká tí o tí nó náa ndú má 'bee muu có ta ka wó mbe có gí.» ¹⁷ Tacó éno, ye mâ gii dele ndi ye 'do Jèrùzàlémè, ye gii tèrì ká gbaànjé, bìndi ye gii tuu tú, máa, à gí ta 'dakò tí nò gí gbí ngbàngà kùro ye. ¹⁸ À mâ gii gí ta yí gí, ndâ mbe kpì ngbàngà tí wó gii 'vanda ndâ có tí nó mbe kù mìlisé tí ndú nò. Káa ye 'de 'dóó ñjì có gbí òkò tí ndâ có mì ndú nò mbe ya mò gí mì ndâ ña vò i tí nó náa ye kù koṛo có máa, ndâ-'bí-lá wè, nó lá. ¹⁹ Káa ndú gii dù kù tò kponje ta ndú ká gítí ndâ i gbí tàkii mì ndú tí ndâ Jùdéyà, delè gítí 'bí ña 'dakò mbe cì gí, ta ɾè wó a Jézù, káa Páwòlò máa, yí kuu káa wuù. ²⁰ Bà waa có mì ndú nò gii kpò ye gí, tacó ñìnò a ña ngbàngà náa ye jé bàkà sàà kùro lá.

«Tacó éno, ye gii 'vee Páwòlò máa, à má ñikì tí wó gí, wàa ye 'ví kaa ndú ya tí gí bà 'di yúco a i 'do mì ndâ kpo 'duù mì ndú tí ndâ Jùdéyà gbí ngbàngà mì ndú á Jèrùzàlémè. ²¹ Káa yí gii biya gí, máa, yì bà dù ká gbí zàà kù ù bà 'di ndòngbú có 'do mì ngáángbá gba mì ndâ Ròmánò. Tacó éno, ye gii 'dè có éno máa, à kpòlò tí wó mí gbí zàà yee tí o bà tuu yí ya tí jì ngáángbá gba mì ndâ Ròmánò.»

²² Àgìrìpà bà-i-nò gii 'visì có jì Fésitù máa, «Go bà 'di kòcò 'dakò tí nò ta 'dóó tù ye kuu tí ye.»

Káa Fésitù gii 'visì có jì yí máa, «Wò bà 'di kòcò wó taàbé.»

²³ Yé mâ gii too go có mì Fésitù nò gí, ndâ kpo-kpò 'duù kùro ndâ àsikèrì-Tùliyànì ta ndâ kpo-'duù-'bá gbí gbata Cèzàríyà gii ko ndâ Àgìrìpà ta Bèrènikè tí bà ko ndâ gba ya tí gí gbí ngbàngà. Ndú mâ gii yee gbí ngbàngà gí, Fésitù gii tuu tú, máa, à ya gí bà gí ta Páwòlò 'do gbí zàà.

²⁴ À mâ gii gí ta Páwòlò gí, Fésitù gii 'dè có jì Àgìrìpà máa, «Ye kù 'dè có tí nó jì wò tí Àgìrìpà tí gbolò gba. Wàa ndâ 'duù tí nó náa ndoo kpónó kuu ta ndú gbí ngbàngà nò delè 'ví dù kù 'di ta tù ndú. À kuu kùro yo nó a 'dakò tí nó náa ndâ Jùdéyà gbí ña ndú 'dáá gí, ndâ ñìnó Jèrùzàlémè, ta ndâ ñìnó mì ndoo Cèzàríyà to nó nó, kaa gí gí mì ye ta bà pìi kù máa, ye zi yí gí nò. ²⁵ Káa, ye ñò 'dóó vò i mì wó wàa ye 'ví zi tí ta yí nò lá. Káa ndòngbú có mì ye kpónó a i éno máa, ye bà tuu ngbàngà mì wó a i jì ngáángbá gba mì ndâ Ròmánò, á go có mì wó náa yí ká 'dè ta nje wó mí kùro ndâ 'duù 'dáá gí. ²⁶ Káa, ye ñò 'dóó có ñìnó náa ye 'ví 'dè gí tàkò wó ya tí jì kpo 'duù mì ye tí ngáángbá gba mì ndâ Ròmánò nò lá.

«Tacó éno, ye kpónó gí ta yí gí kùro ndâ 'duù tí nó gbí ngbàngà nó 'daá gí kpolo ma a i tacó tí lo tí Àgìrípà tí gba. Tacó wàa, ndoo 'ví 'vee gbí nje wó, ndâ-'bî-lá, ye 'ví 'de ta có bà 'dè gí tàkò wó. ²⁷ Tacó bà tuu 'duù mì ye 'do gbí zàà ya tí gí Rómà ta có tàkò wó wálá bà si ye go 'bí ña 'duù ñinó ta muu tí wó wálá nò.»

26

Páwòlò 'dè có kùro Àgìrípà

¹ Fésitù mâ gii 'dè có cee gí, Àgìrípà gii 'dè có ji Páwòlò máa, «Có má kuu mì lo, njaanga miři lo.»

Páwòlò bà-i-nò gii kaa 'bì wó gí yaa ta líkí'o kùro Àgìrípà, bìndi yí gii ya kpéké've gítí ndâ i tí nó mbe bàkà tí gbí òkò tí ndú ta ndâ Jùdéyà nó ji yí, máa, ² «Ye koṛo có máa, à tí ye a tó pá, náa ye wúnó kù 'dè tí ta kòcò ye gí tàkò ndâ có tí nó náa ndâ Jùdéyà 'dè gítí ye gbí ngbàngà nó a i mí kùro lo tí Àgìrípà, tí gbolò gba mì ze. ³ Tacó wò 'di gbí tàkìì mì ze tí ndâ Jùdéyà ngé cee gí. Wò ñò ndâ ña i ñinó náa à má gbo ndú mí gbí còngò ta ndâ Jùdéyà káa ndú bà ba gbí còngò tí nó gí nó ni gbaànjé-gbaànjé gí. À má éno, ye kù 'deke a tí ye ji wò, máa, wò zèè njembí lo, wàa wò 'ví sè ta tù lo gítí có tí nó náa ye kèjì gí bà 'dè ji wò nò.

⁴ «Ña bà 'vala ye 'do gbí 'viì-'dakò, náa ye kpolo tí mí gbí òkò tí ndâ nambe ye kpòò yee tí o tí nó náa ye gii ya tí gí Jèrùzàlémè nó, a ña 'válá ñinó náa ndâ Jùdéyà 'daá gí ñò ni gí. ⁵ Ndú ñò ye ni ta kòndi o, náa ndú kùtáa má a ndâ 'duù mbe 'dè yúcó, ndú bà 'dè ta nje ndú gí, máa, ye kù ru a ndi ndâ 'duù ñinó mbe zèè có gítí tàkìì mì ze tí ndâ Jùdéyà kácá-kácá nò. Ye táánò a mbe kpolo tí tàkìì mì ze tí ndâ Jùdéyà.

⁶ «À kpónó kù 'vee gbí nje ye gbí ngbàngà nó a i gítí có bà koṛo có mì ye lì mítí cí tí nó náa Mbíři táánò ci ta ndâ ká gù ze nò. ⁷ Cí tí nó náa ndâ 'duù gbí ndâ ña ze tí ndâ Jùdéyà muu 'bì-nje só 'daá gí kù bàkà i-Mbíři co gbí gó ri, co gbí bèbìlì, ta njembí ndú gbaànjé ta bà koṛo có lì mítí nò. Ákoo, gbolò gba mì ye! Ndâ Jùdéyà kpi ngbàngà tí ye nó a i tacó bà koṛo có mì ye lì mítí cí tí nó. ⁸ Yo kù koṛo có éno máa, bà 'vala ndi ndâ ku 'do gbí muu'dú ndú a 'bí ña i mbe me kpòò ji Mbíři tacó yè?

⁹ «Dóó ye nó táánò kù koṛo có éno máa, nèté lá a bà jòò gbí có ta Jézù tí nó mbe gí 'do Názàrètì nò. ¹⁰ Ye bàkà bà 'bì ye mí Jèrùzàlémè gí. Áá táánò a ye ká kù zèè ndâ mbe kaa tí ndú ji Mbíři gí me mbè mí gbí zàà ta wotí 'do mì ndâ Kùro

ndâ bu-Mbíri mì ndâ Jùdèyà. À má kù zi ndú, có mì ye ta o 'dáá gî ji ndâ mbe zi ndú nò éno máa, ndú zi káa 'dóo ndú gî. ¹¹ Ye gbí ndâ o tí nò ta o 'dáá gî kù jè ká ta bà pà kpokèjì bà rò ndú 'do tí bà tee njembí ndú mítí Bindi-Mbíri ta wotí bà nò ta bà yù gázâ ji ndú ta ndi tí ndâ bándò bà kili ndâ Jùdèyà tacó bà ùlù Mbíri. Njembí ye gbí ndâ o tí nò kù doo gítí ndú tí ña ñinó náa, ye giì 'bità a bà tè 'bèlè ndú gí gbí ndâ tende to.

¹² «Ta 'bí o gbaànjé, ndâ Kùro ndâ bu-Mbíri mì ndâ Jùdèyà giì je wotí ji ye, máa, ye ya gí bà tè 'bèlè ndâ 'duù tí nó náa Mbíri kaa ndú mò gí mì wó gí nó gbí gbata Dàmásikù. ¹³ Káa si ze muu nó ta ñi gbúru éno, ye mà giì zeke'o, ákoo, gbolò gba mì ye! Ye giì ñò 'bí ña ngba'o kù gi 'do gbíri ta wotí ká tí ndii ngba ñi gí, kù ngbaranga to rëgbà tí ze ta ndâ ka nó mì ye. ¹⁴ Ze 'dáá gî giì 'vaka tí to. Bindi ye giì dù á to kà kù 'di kòcò 'duù kù tè'é tí ye gbí nje có mì ndâ Jùdèyà, máa, <Sàwúlè! Sàwúlè!> Bindi yí giì 'vee ye máa, <Wò kù mèkè'i tí ye tacó yè? Kò lo bà mìlisé ta bà na mítí zí nje mù.>

¹⁵ «Ye bà-i-nò giì 'vee 'duù tí nó máa, <Wò a 'di, Bu ye?>

«Káa Mbe tí ye giì 'visì có ji ye máa, <Ye a Jézù, tí 'duù tí nó náa wò kù mèkè'i tí wó nò. ¹⁶ Rò tíyò! Ye bà túbà tí ye ji wò, tacó bà bàkà wò tí bòò mì ye. Tacó wàa, wò 'ví dù tí mbe dità bà ñò ye mì lo gbí i tí nó wúnó mbe 'de wò go ñi ñi nò. Wò delè 'ví dù tí mbe 'dè có gítí ndâ 'bí i ñinó náa ye kèjì gí bà túbà ndú ji wò nó á ji ndâ 'duù. ¹⁷ Ye bà 'vala wò á 'do 'bí ndâ Jùdèyà ta ndâ 'bí tende ña 'duù tí nó náa ye kèjì gí bà tuu wò ¹⁸ gí bà njaanga ro ndú, tacó wàa, ndú 'ví 'visì tí ndú 'do gbí 'dí'di'o gí gbí ngba'o, ndú delè 'ví 'visì tí ndú 'do tí bà dù tí ndâ bòò mì Gba-watà gítí bà dù tí ndâ bòò mì Mbíri. Tacó wàa, Mbíri 'ví je ta à-cee-gí ji ndú gítí ndâ vò i mì ndú, wàa ndú 'ví 'de tí ta bándò tacó bà dù ndú gbí òkò tí ndâ 'duù tí nó náa Mbíri kaa ndú mò gí mì wó gí, mbe kù tee njembí ndú mítí wó, nò.>

¹⁹ «Ákoo, gbolò gba mì ye, Àgírípà! Bà ndii muu i tí nó náa ye ñò go i gbí ñi 'do gbíri nò giì kpò ye gí. ²⁰ Káa, ye giì 'bità bà ma có kpédélé'i a i ji ndâ 'duù gbí gbata Dàmásikù, má kózò gí, ye giì gí Jèrùzàlémè. Ye si sè to gbí to Jùdèyà lá. Ye delè o ta muu ndâ 'duù ñinó náa ndú me ndâ Jùdèyà lá nó lá. Ye nò ta bà ma có ji ndâ 'duù 'dáá gí éno máa, ndú 'visì muu ndú 'do tí ndâ vò i mì ndú gítí tó kpokèjì. Ndú 'ví túbà tí ndú máa, ndâ yì 'visì tí ndâ yì 'do tí vò kpokèjì gí ta bà bàkà tó i.

²¹ «Ndâ Jùdèyà táánò zèè ye gbí ndùgù 'bá-Mbíri, bindi ndú giì bàkà có bà zi ye nó a i 'do gbí có tí nò. ²² Káa 'do

gbí ɾi tí nò yee tí wúnó, Mbíɾi ká kuu kácáá tàkò ye. À má éno, ye kpónó ɾò tíyò nó kù 'dè có ji ndâ 'duù 'dáá gí, ndâ kpo-kpò 'duù, ta ndâ táangbà 'duù, me gítí 'bí tende i lá. Ye kù 'dè có ji ndú ká gítí gbèe i tí nó náa ndâ mbe 'dòkò có mì Mbíɾi dígísèè kù 'dè có ji ndâ 'duù gítí nò. Mòze delè dígísèè kù 'dè có ji ndâ 'duù ká gítí máa, áá kèjì gí bà bàkà tí, ²³ có tí nó máa, Bindi-Mbíɾi kèjì gí bà kònò sé'i. Yí delè bà dù tí kpédélé 'duù mbe 'vala ndi wó 'do gbí muu'dú wó, gí bà dù tí mbe ma có gítí ngba'o ji ndâ 'duù mì ze tí ndâ Jùdéyà, ta ndâ 'duù ñinó náa ndú me ndâ Jùdéyà lá nò.»

Ŋa i náa ndâ mbe 'di có mì Páwòlò bàkà gí tàkò có mì wó nò

²⁴ Fésitù ká gii 'visi có ji Páwòlò gí tàkò có mì wó nò ta kòcò wó ngéé gí yaà éno máa, «À tí lo a mâ, Páwòlò! Ŋa bà 'di gbí-o tí nò mì lo náa wò 'di ngé ndii muu lo gí nò te má mí gbí muu lo gí.»

²⁵ Káa Páwòlò gii 'visi có ji yí máa, «Fésitù, kpo 'duù mì ye! Mâ tí ye wálá! Ye kù 'dè me có mâ lá. Ye kù 'dè a cèe yúco. ²⁶ Tacó à kpèti káa gbolò gba mì ndoo tí Àgírípà á mbe kù ki tí wó kpónó kuu to nò, yí 'di gbí ndâ có tí nò náa ye kù 'dè nò gbaànjé-gbaànjé gí. Tacó éno, gúku bà 'dè có ji yí gítí 'bí Ŋa i gbaànjé 'do gbí òkò tí ndâ i tí nò náa yí ñò ni gí nó tí ye wálá. Tacó áá táánò kù bàkà ndâ i tí nò me gbí kóó lá. ²⁷ Ye ñò ni gí máa, wò tí Àgírípà, tí gbolò gba, ùnje gítí ndâ có mì ndâ mbe 'dòkò có mì Mbíɾi gí. Ye kù waaka gítí lo a có?»

²⁸ Káa Àgírípà gii 'vee Páwòlò máa, «Wò koɾo có éno máa, wò bà bàkà ye tí mbe ùnje gítí có mì Bindi-Mbíɾi á ká gbí ndò o tí nò náa wò kpónó tí kuu tíyò nò?»

²⁹ Káa Páwòlò gii 'visi có ji Àgírípà máa, «À kpèti ká wúnó, à kpèti ká taabé, ye kù 'deke tí ye ji Mbíɾi máa, yo ta ndâ 'duù tí nó 'dáá gí wúnó mbe 'di có mì ye gí nó, 'ví dù go ye, wàa à káa gínjírì tí nó tí kò ye nó ká 'ví bè tí kò yo.»

³⁰ Páwòlò mâ gii 'dè bà có mì wó cee gí, ndâ Àgírípà ta Bèrènikè gii yèè ta ndâ kpo-kpò 'duù 'do gbí ngbàngà gí ndii. ³¹ Ndú mâ gii 'viiki gbí ngbàngà tí nò ta kpééti ndú kpòò, ndú gii gbo nje có mì ndú máa, «'Dakò tí nò bàkà 'bí Ŋa vò i mbe 'vii tí i bà zi yí nò lá. Nderè bà te yí mí gbí zàa delè wálá.»

³² Káa Àgírípà gii 'dè có ji Fésitù máa, «'Dakò tí nò táánò má 'dòkò ngbàngà mì wó ya tí gí kùɾo ngáangbá gba mì ndâ Rómánò lá, áá kùtáa bà njaanga yí á 'do gbí zàa gí.»

27

Bà ya ta Páwòlò gí Rómà

¹ À mà gii 'viindi có gítí bà ya ze gí Ítáliyà cee gí, à gii kaa ndâ Páwòlò ta ndâ 'bí ka wó 'do gbí zàà ji 'bí 'dakò ta rẹ wó a Júliyò, tí kùro ndâ 'bí ña ndâ àsikèrì mì ndâ Rómánò, náa à kù nì mítí ndú a ndâ «'Dóó àsikèrì mì gba Rómà», máa, ndú ko tàkò ndú ya tí gí Rómà. ² Ze gii o 'bí gbâ mbe gí 'do gbí gbata Àdàràmitiyùmù, mbe kù nò ta bà rọ tíyò ta ndi tí ndâ to gbí to Ásiyà. À ko ze ta o tí nò a 'bí 'dakò mbe gí 'do gbí gbata Tèsalónikà á gí gbí to Mèsidóniyà ta rẹ wó a Àrìsitárikù.

³ Ze gii tẹrì ta yé bindi bà nje nó mì ze a i gbí gbata Sidóni. Ta o tí nò náa ze tẹ ta rì Sidóni nò, Júliyò gii bàkà nambee ji Páwòlò me gbolò ta bà si yí máa, yí ya gí mì ndâ 'bí ka wó mbe ùnje gítí có mì Bìndi-Mbìrì, wàa ndú 'ví koni yí.

⁴ Ta o bá nje nó mì ze 'do Sidóni, pípìrì kù gii pì a i 'do kùro ze. Tacó éno, ze gii kii'bà 'do tí ta bà tù nje ze gí Kípùrù. ⁵ Ze gii ja yendi ngo co gbí ndâ to Silìsiyà ta Páfíliyà ya gí bà rọ tíyò Mírà á gbí to Lísiyà. ⁶ Ze bàkà 'do Sidóni kù ya gí Mírà a sili muu 'bì-nje vô.

Ze mà gii yee Mírà, ze gii 'de 'bí gbâ mbe gí 'do gbí gbata Àlèsàndèriyà kù ya gí Ítáliyà. Bìndi kùro ndâ àsikèrì tí nó mbe kù ko tàkò ze nó gii kaa ze mí gbí. ⁷ Ze bàkà ta bà 'do ze Mírà tacó bà yee ze Cínídù a cèe ndootí mì ndâ 'dakò, tacó yé ñinò má too, ze ñò 'dóó po ndi nó tí nó náa ze nò kpòò nó lá. Wotí mì pípìrì mà gii kpò ze 'do tí bà ya jáá gí, ze gii loko nje ze gí Sàlímónè. Ze gii 'bì nó 'do Sàlímónè ta yendi Kèrétì ká kéré-kéré ta tí ngo. ⁸ Ze mà gii ngii nge ta pípìrì kpòò, ze gii yee tí 'bí bàndò bà rọ tíyò mì ndâ gbâ á dè ta gbata Lásiyà, náa à kù nì mítí a «Tó-bàndò-bà-rò-ndâ-gbâ», á bindi ndú tí ndâ sili.

⁹ Ze gii dù á «Tó-bàndò-bà-rò-ndâ-gbâ» á ta kòndi o. O bà kònò go gbí tàkii mì ndâ Jùdèyà mà gii ndii gí, Páwòlò gii ñò ni gí máa, ze má nje nó 'do bà-i-nò, ze bà 'de gbí a kpo-se-muu. Tacó éno, yí gii 'dè có ji ndâ mbe bàkà nètè gbí gbâ ta wotí tí éno máa, ¹⁰ «Ye ñò goolá nje ndoo bà zuu gbí nó tí nó zúú-zuu nô, ndâ kómbe ye. À me káa ndâ ká'i mì ndoo ká bà gírìki lá. À delè me káa gbâ mì ndoo ká bà gírì 'do tí ndoo lá. Ndâ 'duù me mbè 'do gbí òkò tí ndoo bà cu kô mí gbí 'bú wálá.»

¹¹ Káa, kùro ndâ àsikèrì tí nó mbe kù ko tàkò ze nó gii 'di kpolo ma a có mì ka wó kpo 'duù tí kùro ndâ mbe kù bàkà nètè gbí gbâ co tí có mì Páwòlò. ¹² Ndâ 'duù gbí gbâ me mbè delè gii ùnje a i gítí có bà nje nó, tacó pípìrì to tí

nò náa ze rò tíyò tí nò gbí ndâ pì cô'o nìkì lá. Tacó ènò, à gii nìkì tí ndú a có máa, ze te kpo muu, wàa ze 'ví ya a i gí Fíníkìsì, tí 'bí bàndò bà rò tíyò mì ndâ gbâ á gbí to Kèrétì, tí to náa pípìrì kù pì gítí gbí ndâ pì cô'o 'do a i mò gí gbí òkò tí ndâ gbí'dè ta wàá, delè 'do mò gí gbí òkò tí ndâ ngbóngbó ta wàá.

¹³ Gùlúsù'o mâ gii 'bità bà pì gítí ze 'do mò gí gbí'dè, ndâ mbe kù bàkà nètè gbí gbâ gii koṛo có máa, có bà njè nó mì ndâ yì gí tí yúco gí. Ndú bà-i-nò gii da wú tí gbâ kaṛa gí. Ze gii có Kèrétì ká ta tì ngo kéré-kéré éno. ¹⁴ Ze mâ gii nò gàà éno, ze gii nò pípìrì dù káa 'visì tí gálà gí. 'Bí ṛa pípìrì mbe kù tè tí go bètúrúru, náa à kù nì mítí a «ndâ ngbóngbó-ta-wàá», gii dù kù yaka to 'do gú kèjì tí gítí ze. ¹⁵ Pípìrì tí nò mâ gii gbo ze gí, yí gii tooko ze ta ṛo ngo ká dúú ènò gí ká, ta 'bí i náa ze 'ví bàkà nò wálá.

¹⁶ Ṛo ze gii njaanga si gó gbí pípìrì kì rèè gí a i tí 'bí làmbu to mbe le mí gbí u ngo, náa à kù nì mítí a Kàwúdà. Ze bà-i-nò gii bàkà wotí mì ndâ 'dakò tacó bà ja làmbu gbâ tí nó náa à ẹre mítí gbolò gbâ nó 'do tà ngo. ¹⁷ Ze mâ gii ja làmbu gbâ tí nó 'do tà ngo gí sè gí, ndâ mbe bàkà nètè gbí gbâ gii te mí gbí gbolò gbâ. Ndú mâ gii gaka gbolò gbâ ta wú kuu gí, ndú gii ja kpâ-bòngo tí nó go mbìrì gá náa à ẹre mítí zà gbâ tacó wàa pípìrì 'ví kù tòò ta gbâ ta nó nó 'do tí zà gbolò gbâ gí, ta gúku máa, gbâ bà dòmò tí mítí ndâ gú nji ngoò náa à kù nì mítí ndú a ndâ «Sùrúti» á tà ngo. Ndú gii si gbâ kù gbàngà tí tí njiya wó ṛo ngo.

¹⁸ Pípìrì gii bàkà ta ze ta bèbìlì tí nó me i nambeè lá. Tacó ènò, yé mà gii too gí, ndâ mbe kù bàkà nètè gbí gbâ gii 'bità bà 'vaka gàna tí ndâ ká'i 'do gbí gbâ gí tà ngo. ¹⁹ Ze sì sili bìndi bà 'vaka gàna tí ndâ ká'i 'do gbí gbâ gí tà ngo nò ta'ò, bìndi ndâ mbe kù bàkà nètè gbí gbâ mâ gii zeke cè bà i mì pípìrì ta ze kpòò, líkì gbí wálá. Ndú bà-i-nò gii tuṛu ndâ 'bí lii bà bàkà nètè gítí gbâ ta 'dóó 'bì ndú 'vaka gí tà ngo. ²⁰ Ze gii dù kù ù káa ndi bà mii ze. Tacó ze káká'i gii nò ṛo ṛi lá, ze delè gii nò ndâ yii ta bèbìlì lá, ta mbè sili, tacó pípìrì gii dù kù pì ká tí vò i dúú bà ya tí.

²¹ Ndâ mbe kù bàkà nètè gbí gbâ mâ gii zò i lá ta mbè sili, Páwòlò gii rò tíyò kùṛo ndú, bìndi yí gii 'dè có ji ndú máa, «Yo táánò má 'di a có mì ye, wàa ndoo 'ví njè nó 'do Kèrétì lá, ndoo kpónó bá kònò ṛa sé'i tí nó wálá. Ndâ i delè bà mèèkè tí gbí ṛa kpokèjì tí nó wálá. ²² Káa à kpétí ká éno, yo cì gúku lá, tacó 'bí 'duù gbaànjé 'do gbí òkò tí yo bà gṛi wálá. I náa ndoo bà bè gbí wó gí gbaànjé káa gbâ mì ndoo. ²³ Có tí nó náa ye kpónó 'dè ji yo nó a có náa a basìlì mì Mbìrì mì ye, tí Mbìrì tí nó náa ye kù bàkà i ji yí nó, ká 'dè ji

ye kùbòó éno máa, ²⁴ «Cì gúku lá, Páwòlò! Kózò tí lo bà ọ̀ tìyò gbí ngbàngà kùro ngáángbá gba mì ndâ Ròmánò. Tacó éno, Mbíri nò bà 'deke tí lo, bìndi yí gii 'vala ndâ 'duù tí nó náa yo ta ndú kpónó gbí gbâ nó 'dáá gí ta ọ̀ mì lo.» ²⁵ À má éno, yo zèè njembí yo, ndâ 'dakò! Tacó ye nò ní gí, máa, ndâ có tí nó náa basìlì mì Mbíri 'dè nò bà bàkà tí gí. Tacó ye me 'duù nínó mbe kù me kpìiki-kpìiki gítí bà ùnje gítí có mbe co 'do gbí nje Mbíri nó lá. ²⁶ Káa, ndoo kèjì gí bà gboo mítí 'bí to mbe le mí gbí u ngo.»

²⁷ Ta bà muu'bi-nje nà'ò bèbìlì si ze kù waaka gbí kàpá Àdiriyà, pípiri gii dù kù tooko ze ta ọ̀ ngo ya éno, ya ézò. O má gii gbooko gí, ndâ mbe kù bàkà nèté gbí gbâ gii nò goolá ze dooko gí tí gú gí nò. ²⁸ Káa ndú má gii 'vii tà ngo gbí to tí nó, ndú gii 'de a cèè wúlú. Ze má gii yèè gàà gí kùro, ndú má gii 'vii tà ngò káká'i, ndú gii 'de à me 'dú me tí vò i go kpédélé nínó náa ndú 'vii nó lá. ²⁹ Ndú bà-i-nò gii ọ̀ gbâ mí tìyò kù ù ta ndi bà too yé, ta gúku éno máa, ndâ-'bi-lá, ze bà dòmò gbâ mítí ndâ duù tà ngo.

³⁰ Ndâ 'bí mbe kù bàkà nèté gbí gbâ gii bàkà tíri bà fa ngèlè ta bà oloko gí gbí làmbu gbâ, máa, ndâ yí kù para gí kùro gbâ tacó bà ọ̀ yí mí tìyò ta bà ẹ̀ du i mítí. ³¹ Káa Páwòlò gii 'di gbí tíri mì ndú nó gí. Tacó éno, yí gii 'dè có jì kùro ndâ àsikèrì tí nó mbe kù ko tàkò ze nó ta ndâ àsikèrì mì wó, máa, «Ndâ 'dakò tí nó má dù gbí gbâ lá, yo bà 'vala wálá.» ³² Ndâ àsikèrì má gii 'di có tí nó náa Páwòlò 'dè jì ndú nó, ndú gii waaka gbí ndâ wú tí nó náa a ẹ̀ ta làmbu gbâ tí nó mítí gbolò nínó nó gí, tacó wàa yí 'ví ya gí.

³³ Páwòlò gii 'dè có jì ndâ 'duù 'dáá gí si yé kù 'bità bà ngbaanga to, máa, «À wúnó tí yo a sili muu'bi-nje nà'ò náa yo kù kojo có ká wi-wii éno. Yo delè tee 'bí làmbu i gbaànjé mítí nje yo lá. ³⁴ À má éno, yo zò i, wàa yo 'ví 'de ta wotí, tacó 'bí i gí bà ili 'bí 'duù gbaànjé 'do gbí òkò tí yo wálá.»

³⁵ Páwòlò má gii 'dè có tí nó jì ndâ 'duù gí, yí gii je kù kò, yí gii ki'viki gbí, yí gii 'dè nìkì maa jì Mbíri, bìndi yí gii zò mí kùro ndâ 'duù 'dáá gí. ³⁶ Ndâ 'duù má gii nò bà zò i mì Páwòlò nó, lílì ndú gii gí gítí ndú gí. Bìndi ndú delè gii 'bità bà zò i.

³⁷ Muu ze gbí gbâ ta o tí nó 'dáá gí a ndâ 'duù zi'duù-vò ta bà só ta zi'duù-ta'ò-nje muu'bi nje-muu'bi vò nje-vò gbaànjé (276).

³⁸ Ndâ 'duù má gii zò i yè yí ndú gí, ndú káká'i gii ja gàna tí du i gbí gbâ ta bà tuju tí cù 'vaka gí tà ngo. ³⁹ Yé má gii too gí, ndâ mbe kù bàkà nèté gbí gbâ gii nò to tí nó náa ze yee tí ta bèbìlì nó ní lá. Káa ndú gii nò káa 'bí wúngbó to mbe ya gí gbí u ngo ta nji ngoò tí kpàngbàndàà éno, bìndi

ndú gii koꝛo có bà ɾò gbâ mítí . ⁴⁰ Ze mâ gii zeke'o, ze gii ñò ndú ta nètè 'viri-'viri! Ndú tí ñinó, ndú tí ñizó. Ze mâ gii dù gàà éno, ze gii ñò gbâ ndàyì kú ya gí tí ngo. Gbâ gí tí ngo! Gbâ gí tí ngo! ⁴¹ Ze mâ gii zeke'o, ze gii ñò gbâ cu nje wó mbi ngikì mí gbí nji ngoò. Bìndi ngo tí nó mbe kú gbàngà ta wotí tí nó gii ki'viki gbí zà gbâ ndiì nó njúkú-njúkú gí.

⁴² Ndâ àsikèrì mâ gii ñò éno, ndú gii toko có máa, ndâ yì bà ziki ndâ 'duù tí nó gbí zàà náa ndâ yí kú ko tàkò ndú nó 'dáá gí, tacó ndú má dù ngo gí tito, ndú bà fáká-faka.

⁴³ Káa kùꝛo ndú gii biya có mì ndú nò gí. Yí gii 'dè có ji ndâ 'duù ñinó mbe ni bà dù ngo gí nó, máa, ndú dù ngo gí tito kùꝛo, má kózò gí, wàa sè ndâ 'duù 'ví gii pà kpokèji bà ya gí tito tàkò ndú. Yí bàkà éno tacó bà 'vala Páwòlò. ⁴⁴ Ndâ mbe ni bà dù ngo mâ gii bàkà go có mì kùꝛo ndâ àsikèrì nò gí, sè ndâ 'duù ñinó mbe ni bà dù ngo lá nó gii kaa ya gí tàkò ndú ta bà ga tí ndú mítí ndâ ndo-ndò mù tí nó mbe ki'viki 'do tí gbâ náa ndú kú te la-làa ta ɾo ngo nò. Ze 'dáá gí gii di ngo gí tito ta kábà muu ze gí.

28

Bà dù ze Málità kú ù bà nje nò

¹ Ze mâ gii yee 'dáá ta kábà muu ze tí gú ñikì maa gí, ze bà gii ñò ni éno máa, to tí nò a Málità. ² Ndâ 'duù Málità gii bàkà nambeè ji ze tí ña ñinó náa ze ñò jé sàà kùꝛo lá. Ndú gii òlò wu me gbolò ji ze, tacó ze yee mì ndú kà si mù 'bità bà ni gí, káa cò'o kuu tí. ³ Páwòlò ñò bà lá, yí mâ gii woo ndâ 'bí zèngè i tacó bà ya tí gí ɾo wu, yí gii woo toko ta kpoo. Káa si yí kú gii kaa ndâ i tí nó mítí wu, kpoo tí nó gii lu 'do gbí ta gó wu, bìndi yí gii ɾo 'bì Páwòlò. ⁴ Ndâ 'duù Málità mâ gii ñò kpoo tí nó làngà-làngà tí 'bì Páwòlò, ndú gii 'bità bà 'dè có gbí òkò tí ndú máa, «'Dakò tí nó kuu nó dú káa mbe zi ku. Yo ñò káa yí 'vala 'do gbí ngo gí, káa 've nderè gí bà si tàkò wó wálá.»

⁵ Káa Páwòlò bà-i-nò gii mỳà kpoo tí nó 'do tí 'bì wó gí tà wu, ta 'bí i náa kpoo tí nó me ta yí gbaànjé lá. ⁶ Ndâ 'duù tí nó gii dù kú ù bà ñò bà ò 'bì Páwòlò ta zì kpoo. À mâ gii bàkà tí lá, ndú gii yee ɾo ndú mítí bà ñò bà 'va tí wó to tí ku. Ndú mâ gii ñò 'bí i gbaànjé bàkà yí lá, ndú gii 'visì nje ndú ndí gálà éno máa, «'Dakò tí nó a bààcì.»

⁷ Ndâ ñjí mì Púbilò, tí gba mì ndâ 'duù Málità, ká dê-dê gbí to tí nó náa gbâ ki'viki ta ze mítí nò. Tacó éno, yí gii kaa ze ya tí gí 'bá mì wó, bìndi yí gii te wiri mítí ze ta sili ta'ò. ⁸ Púbilò kaa ze ya tí gí 'bá mì wó nò si bu wó kuu tísì ta cò'o gbí diì wó, delè ta sé gbí yì tí wó. Páwòlò bà-i-nò gii ɾi gí tàkò wó tà'i, yí gii 'deke tí wó ji Mbiri. Páwòlò mâ gii

kaa 'bì wó mítí 'dakò tí nò á bindi bà 'deke tí wó ji Mbírì nò, gbí òò wó gù da mbó'vóó gí.

⁹ Cò bà 'vala bu Pùbìlò nò mà gù lu'vu gí sè, ndâ 'bí mbe nò'o gbí to Málítà gù kaa ya gí mì Páwòlò, bindi yí gù 'vala ndú delè 'dáá gí. ¹⁰ Ndâ 'duù gù te duù mítí ze gbí ndâ ña ndâ kpokèjì me mbè. Ta o tí nó náa ze kù gù ñjè nó nó, ndú gù kaa ndâ i ñìno 'dáá gí mbe 'vii ta ze muu nó nó mí gbí gbâ ji ze.

Bà 'do ze Málítà kù ya gí Rómà

¹¹ Ze bàkà mí Málítà 'dáá gí a pì ta'ò, bindi ze gù ñjè nó ta 'bí gbâ mbe gí 'do gbí gbata Àlèsàndèríyà mbe cì ndâ pì cò'o 'dáá gí mí Málítà. Mbe gbâ tí nò leke ndâ ñjemí mí kùro gbâ mì wó nò, tacó éno, à kù nì mítí a «Ndâ ñjemí».

¹² Ze ñjè nó 'do Málítà ya gí bà bàkà sili ta'ò mí gbí gbata Sirákùsè. ¹³ Ze gù zèè káa yì ngo 'do Sirákùsè kéré-kéré kù ya gí gbí gbata Rèjìyùmù. Ze tètì gbí gbata Rèjìyùmù ká gbaànjé, bindi pípirì gù 'bità bà gí 'do mò gí gbí'dè. Ze gù bàkà 'do bà-i-nò kù ya gí Pùtèyóli káa sili sósò'ò.

¹⁴ Ze mà gù yee gbí gbata Pùtèyóli, ze gù 'de ndâ 'bí ná'vindí ze mbe kaa ze ya tí gí 'bá mì ndú, bindi ndú gù 'dè cò ji ze éno máa, ze sì sili vò-nje só mí mì ze ta ndâ yì. Bà ndâ sili tí nò náa ndú 'deke ji ze nò mà gù cee gí, ze gù a ndi ze káká'i gítì kpokèjì Rómà ta kò ze.

¹⁵ Ndâ ná'vindí ze gbí gbata Rómà mà gù 'di cò éno máa, ze tí kpokèjì, ndú gù kaa gí tacó bà ù kùro ze. Ndâ 'bí 'duù gbí òkò tí ndú yee ngé gbí gbata Fòrù á tí 'bí kpokèjì náa à kù nì mítí a «Àpì», bindi ndú gù dù bà-i-nò nò kù ù bà yee ze. Káa ndâ 'bí 'duù gù gí yee ká tí 'bí làmbu to náa à kù nì mítí a «'Bá-'véle-ta'ò». Páwòlò mà gù ñò ndú, yí gù 'dè ñìkì maa ji Mbírì, bindi gúku gù dò 'do gbí ñjembí wó gí.

¹⁶ Ze mà gù yee Rómà, à gù si Páwòlò ká mítí 'dóó bàndò mì wó, bindi à gù je àsikèrì kù ù rẹgbà tí wó.

Páwòlò pà kpokèjì tacó bà ñò tí ndú ni ta ndâ Jùdèyà gbí gbata Rómà

¹⁷ Ze bàkà mí Rómà káa sili ta'ò, mà gù zeke'o, Páwòlò gù kili ndâ kpo-kpò 'duù mì ndâ Jùdèyà gbí gbata Rómà, bindi yí gù 'dè cò ji ndú máa, «Ndâ ná'vindí ye! Vò i mì ye ta ndâ 'duù mì ndoo wálá. Ye delè me mbe kù gbètèkè tàkìì mì ndâ ká gù ndoo ká lá. Kpètí ká éno, ndâ 'duù mì ndoo gù te ye mí gbí zàà á Jèrùzàlémè, ndú gù je ye ji ndâ Rómànò. ¹⁸ Ndâ Rómànò mà gù 'viiki gbí nderè bà zèè ye kpòò, ndú gù 'de cò tí nò me tí gbolò cò náa à 'ví waa tí gbí a cò ku mítí 'duù nò lá. Ndú gù bàkà cò bà njaanga ye 'do gbí zàà gí. ¹⁹ Káa ndâ 'duù mì ndoo mà gù biya bà 'di cò

mì ndâ Ròmánò tí nò gî, ye gii ò 'bí ña kpokèjì náa ye 'ví njaanga ta miri ye 'do mì ndú nó lá, sè káa ñinó, ye 'dòkò ta ngbàngà tí nò gí kuro ngáángbá gba mì ndâ Ròmánò. Ye bàkà éno me tacó máa, à gbí njembí ye a có bà kpì ngbàngà tí ndâ 'duù mì ndoo nó lá. ²⁰ Nògí, ye kpónó tè'é tí yo nó tacó wàa ye 'ví 'di ta ña có ñinó náa yo bà 'dè jì ye nò. Káa à má gítí ginjiri tí nó náa yo kpónó kù ñò tí ye nó, à eṛe ye nó a i muu wó tí 'Duù tí nó náa ndâ Ìzìriyélì kù koṛo có lì mítí wó nò.»

²¹ Káa ndâ Jùdèyà tí nò gii 'visì có gí tàkò có mì Páwòlò náa yí 'dè jì ndú nò, máa, «À cu wáràgà ta rẹ lo gbí jì ze á 'do 'bá Jùdèyà lá. 'Bí 'duù gbaànjé 'do gbí òkò tí ndâ ná'vindí ze delè mbe gí 'do kà gí bà volo ṛe lo jì ze to nó nò wálá. ²² Káa ze koṛo có éno máa, wò má 'dè 'dóó có tí nó náa à tí lo nó jì ze, àá bà nìkì tí ze ma. Tacó ze ñò ni gí, máa, à má ká gítí gèrè tí nó náa wò kù 'dè có á gítí nò, ndâ 'duù cee muu to tí nó 'dáá gí kù no káa nje ndú gítí.»

Páwòlò dità ndâ i mbe 'de yí jì ndâ Jùdèyà gbí gbata Rómà

²³ Ndâ Jùdèyà gbí gbata Rómà me mbè gii kaa ya gí 'bá mì Páwòlò á go cí tí nó náa ndú cí ta yí nò. Páwòlò bà-i-nò gii ya kpéké've gítí tà ndâ i tí nó mbe 'de yí 'bá Jùdèyà nó, ta có gítí ngú ña kèjì bà bàkà nambeè mì Mbíṛì ta ndâ 'duù, gii je có gítí Jézù, jì ndú 'do gbí ndâ wáràgà mì Mòze, ta ndâ wáràgà mì ndâ mbe 'dòkò có mì Mbíṛì. Páwòlò 'dè có ta ṛì tí nó 'do tí dú'o ngé yee tí 'dê'o. ²⁴ Ndâ có mì Páwòlò nò gii ya gí gbí muu ndâ 'duù gí, káa, ndâ 'bí 'duù gii biya bà 'di gí.

²⁵ Ndâ có tí nó mâ gii ñonòkò muu ndâ 'duù gí, Páwòlò gii 'dè 'bí có gbaànjé jì ndú, bindi yí gii njè ndú gí. Có tí nó náa yí 'dè jì ndú nò éno máa, «Àá táánò mì Bèrì-mì-Mbíṛì a yúco, náa yí a tí ta tàmuu Ìzáyà tí mbe 'dòkò có mì Mbíṛì, náa yí gii 'dè ta có jì ndâ ká gù ndoo éno máa, Mbíṛì máa,

²⁶ «Ya gí mì ndâ 'duù tí nò,

wàa wò 'ví 'dè có jì ndú máa:

Yo bà 'di kòcò, yo gii 'di kòcò,

káa, yo bà 'di gbí ndâ có tí nó wálá.

Yo bà zeke'o, yo gii zeke'o,

káa, yo bà ñò ndâ i tí nó náa yo kù zeke nò wálá.

²⁷ Tacó njembí ndâ 'duù tí nó jì'ví duù gí.

A ngbára mì ndâ ku ká gbí tù ndú.

Ndú neke ṛo ndú gí.

Ndú bàkà éno tacó à tí ndú a gúku máa,

ndâ yì bà ñò ndâ i ta ṛo ndâ yì,

ndâ yì bà 'di có ta tù ndâ yì,

ndâ yì delè bà ni bà koṛo có,
 bìndi ndâ yì bà 'vìsì tí ndâ yì gí mì ye,
 wàa ye 'ví 'vala ndâ yì.»

²⁸ «À má éno, yo te mí gbí muu yo éno máa, Mbíri táánò tuu tú có bà njaanga miṛi ndâ 'duù mì wó 'do gbí vò i a i ji ndâ 'duù ñinó náa ndú me ndâ Jùdèyà lá nô. Ndú bà 'di gí!» ²⁹ Páwòlò mâ giì 'dè có tí nò cee gí, ndâ Jùdèyà giì njè 'do 'bá mì wó ta bà tò kponje ta wotí ká tí .

³⁰ Páwòlò giì too ndoò sósò'ò mí Rómà. Gbí ndâ ndoò tí nò sósò'ò nò, yí kù 'de ndâ i gítí miṛi wó, delè ji ndâ wiṛi mì wó 'do ká gbí 'dóo wu'o mì wó. ³¹ Yí delè gbí ndâ ndoò tí nò kù ma có gítí bà dù Mbíri tí gba ji ndâ 'duù, ta bà ñibà có gítí Mbe tí ndoo Jézù tí Bindi-Mbíri ji ndâ 'duù, ta gúku tí wó wálá, delè ta 'bí 'duù mbe pèembí wó wálá.

Páwòlò cu wáràgà ji ndâ mbe kû kili ta rè mì Bìndi-Mbíri gbí gbata RÓMÀ

¹ Njìnó a ye tí Páwòlò tí bòò mì Jézù tí Bìndi-Mbíri ká nò. Mbíri cu 'bì wó mítí ye máa, ye dù tí bòò mì yì; bìndi yí gii bàkà ye tí mbe ma Banga-Ngú-Có tí nó náa yí tí Mbíri ² ci ndâ 'duù gítí táánò sàà ta bà tuu ndâ mbe 'dòkò có mì wó ji ndâ 'duù ta có tí nó gbí wáràgà mì wó tí Mbíri nò. ³ Banga-Ngú-Có tí nò a có gítí 'Vii mì wó tí Mbíri, mbe gí tí 'duù ta rẹngbó bà jò yí 'do tí Dàvidè tí gbolò gba mì ndâ Ìziriyéli, ⁴ náa à gii nò wotí mì wó tí 'Vii-mì-Mbíri ni mítí bà 'vala ndi wó 'do gbí muu'dú wó, tí Jézù tí Bìndi-Mbíri tí Mbe tí ndoo, go có mì tó Bèri. ⁵ Mbíri bàkà nambeè ji ze ta bà tuu ze ji ndâ 'duù á muu to tí nó 'dáá gí, tacó wàa, ndâ 'duù 'dáá gí 'ví dù tí ndâ mbe 'di có, wàa ndú 'ví tee njembí ndú mítí yì tí Mbíri ta rè mì Jézù tí Bìndi-Mbíri. ⁶ Rè yo tí ndâ 'duù Rómà delè kuu gbí òkò tí ndâ 'duù tí nó náa Mbíri tè'é tí ndú, tacó wàa, ndú 'ví dù tí ndâ 'duù mì Jézù tí Bìndi-Mbíri nò.

⁷ Ye kû cu wáràgà tí nó ji yo tí ndâ 'duù tí nó 'dáá gí náa Mbíri kû zè yo nìkì maa gbí gbata Rómà, náa Mbíri tè'é tí yo tacó bà bàkà yo tí ndâ tó 'duù mì wó nò. Ye kû 'deke tí ye ji Bu ndoo Mbíri, ye delè kû 'deke tí ye ji Mbe tí ndoo Jézù tí Bìndi-Mbíri, máa, ndú 'ví bàkà nambeè ji yo, ndú delè 'ví si yo 'ví dù nìkì maa.

Páwòlò 'deke tí wó ta bà 'dè nìkì maa ji Mbíri

⁸ Kpédélé có mì ye ji yo éno máa, ye kû 'dè nìkì maa ji Mbíri ta rè mì Jézù tí Bìndi-Mbíri tacó tí yo 'dáá gí. Tacó rẹ yo wu ta bà ùnje gítí Mbíri cee muu to tí nó gí. ⁹ Mbíri tí nó náa ye kû bàkà i ji yí ta njembí ye ta bà ma Banga-Ngú-Có mì 'Vii mì wó nó nò ni gí máa, ye ta o 'dáá gí kû 'deke tí ye ji yì tacó tí yo. ¹⁰ Ye kû 'deke tí ye máa, Mbíri má nì 'bâ gí, ye 'ví 'de ta kpokèjì bà ya gí mì yo kà. ¹¹ Go bà nò yo kuu tí ye ngé ndii gí, tacó wàa, ye 'ví 'dè ta ndâ 'bí có nìnó mì Mbíri náa à gbí njembí ye nó ji yo, wàa yo 'ví yù tí. ¹² Gbí có tí nó éno máa, bà tee njembí ye mítí Bìndi-Mbíri bà konì yo, bìndi bà tee njembí yo mítí Bìndi-Mbíri delè bà konì ye.

¹³ Go bà 'va gbí tù yo kuu tí ye, ndâ ná'vindí, máa, ye ta o 'dáá gí kû koro có bà ya gí mì yo kà; káa nó mì ye ta o 'dáá gí kû zò káa dí. Ye kû jè ta bà ya gí mì yo kà, tacó wàa, ye 'ví 'de ta kpokèjì bà solo nje ndâ 'bí 'duù kà gítí kpokèjì mì

yúcó, á go ñinó náa ye bàkà ta ndi 'bá mì ndâ 'bí ka yo ñinó mbe ñò dúú kpokèjì bà bàkà nambeè ta Mbíri ni lá nó sàà kùro gí nò. ¹⁴ Ye ga wú bà bàkà nèté ndâ Ìgirigì ta ndâ 'bí ña tende 'duù mítí mīri ye gí. Wú bà bàkà nèté ndâ mbe 'di gbí-o ta ndâ mbe ñónókó delè kácáá kuu tàkòcò ye. ¹⁵ Tacó éno, a go bà ma Banga-Ngú-Có ká kù te ye ya tí gí mì yo kà.

Wotí mì Banga-Ngú-Có

¹⁶ Nò ro ye gítí Banga-Ngú-Có wálá, tacó Banga-Ngú-Có a wotí mì Mbíri náa yí kù njaanga ta wú 'do tí mīri ndâ 'duù ñinó 'dáá mbe kù tee njembí ndú mítí Bìndi-Mbíri nó 'do gbí vò i. Yí kù 'bità bà njaanga wú kpédélé'i a i 'do tí mīri ndâ Ìziriyéli, bìndi yí bà gii njaanga 'do tí mīri sè ndâ 'bí ña ndâ 'duù. ¹⁷ Banga-Ngú-Có kù tubà bà bàkà ndoo mì Mbíri tí ndâ jáá 'duù mì wó ji ndoo. Bà bàkà ndoo mì Mbíri tí ndâ jáá 'duù mì wó nò kù 'bità tí 'do tí bà tee njembí ndoo mítí Bìndi-Mbíri, nje delè gii gbo ká ta bà tee njembí ndoo mítí Bìndi-Mbíri. Á go có tí nó náa à cu mí gbí wáràgà mì Mbíri máa, «'Duù tí nó jáá nó 'de 'válá 'do gbí bà tee njembí wó mítí Mbíri,» nò.

Ndâ vò i mì ndâ 'duù

¹⁸ Mbíri kpónó tubà kpo-tàkòcò mì wó 'do gbíri gítí ndâ 'duù ñinó ta nèté mì ndú ta yí tí Mbíri wálá nó, gii je ndâ 'duù ñinó náa ndú me jáá lá, mbe kù 'buuku muu yúcó 'do gbí có mì ndâ vò i mì ndú nó gí. ¹⁹ Bà ñò có gítí Mbíri mì ndú ni me kpo có lá, tacó Mbíri tubà ndâ có tí nó ji ndú ngbárángà'i gí. ²⁰ 'Do tí o bà suu to tí nó, ndâ ña i tí Mbíri náa ndoo ñò ta ro ndoo lá, go ndâ wotí mì wó mbe cee lá, gii je bà dù yí tí Mbíri dúú bà ya tí, ta o 'dáá gí kuu ngbárángà'i kùro ndú, náa ndú kù ñò ni mítí ndâ i tí nó náa yí suu ndú nò. À má éno, kpokèjì bà kii'bà mì ndú wálá. ²¹ Tacó éno, ndú ñò Mbíri ni gí, káa ndú biya bà te duù mítí wó go ñinó náa à tí nó bíyá-biya, ndú delè 'dè ñikí maa ji yí lá. Ndú gii dù kù koṛo a ndâ ña 'viri có mì ndú ta gbí ndú wálá. Bìndi ká vò muu ndú ta cèe kóro-koṛo có gbí wálá nó gii volo ndii ñinó sàà kùro nó gí. ²² Ndú kù bàkà tí ndú tí ndâ mbe 'di gbí-o, káa ndú a ndâ mbe ñónókó. ²³ Ndú 'visi tí ndú 'do tí bà zeke ngba Mbíri tí nó náa yí bà dù ká dúú bà ya tí nó gítí bà zeke ngba ndâ 'bí ña i ñinó ta gbí ndú wálá mbe je kòzò tí ndâ 'duù, ta ndâ nuù, ta ndâ nò, ta ndâ gù kpoo, náa ndú bà cì gí.

²⁴ Ñinò a gbí nderè có tí nó náa Mbíri jee ta tàmuu ndú ji ndâ i-zuù mì ndú mbe ñikí tí ndú, ta bà bàkà ndâ i-nò gbí òkò tí ndú nó ká nò. ²⁵ Tacó ndú 'visi yúcó mì Mbíri ta

'véřè. Ndú giì dù kù bàkà i, ta bà bàkà nèté a i ji ndâ i tí nó náa à suu ndú súú-suu nó, si bà bàkà i ji 'dóó mbe suu ndâ i, náa à 'ví ùlù yí dúú bà ya tí nó, mí to! Go-i-tí-nò.

²⁶ Tacó éno, Mbíři giì si tàmuu ndú ji ndâ i-nô mì ndú mbe ñikì tí ndú nò. Ndâ ñiì mì ndú bè bà toko bà sili á ta ndâ 'dakò mì ndú go ñinó náa à tí nó gí, kù toko bà sili ndí ká gbí òkò tí ndú tí ndâ ñiì ta kpéétí ndú. ²⁷ Ndâ 'dakò kpónó bè ndâ nawù ndú tà'i 'dáá gí, njembí ndú ká tí bà sì ta ndâ 'bí ka ndú 'dakò, ta nô řo ndú gítí wálá. Ñinò a i tí nó mbe si Mbíři 'ví waa có mítí ndú go ñinó náa à tí nó ká nò.

²⁸ Ndú ñò Mbíři tí i kùřo ndú lá, tacó éno, Mbíři giì je vò muu ji ndú, tacó wàa, ndú 'ví bàkà káa ndâ i ñinó mbe 'vii řo 'bá lá nô. ²⁹ Ndú volo ndii bà gí; ndú a ndâ vo-vò mbe bèè řo Mbíři, ndâ vo-vò mbe gbolò njembí, ndâ vo-vò mbe go i, ndâ vo-vò mbe kii, ndâ vo-vò mbe zi ku, ndâ vo-vò mbe gò gó, ndâ vo-vò mbe eendi ndâ 'duù, ndâ vo-vò mbe bàkà ndâ i mbe mìlisé tí ndâ 'duù, ndú a ndâ mbe 'dè ngùřu-ngùřu có. ³⁰ I tí ndú a bà ñi řè, ta bà sogo Mbíři, ta biimo, ta bà si ndâ kpo 'duù tí i lá, ta bà luguu tí ndú, ta bà 'di có mì ndâ bu ndú ta ndâ nawu ndú lá. ³¹ Muu tí ndú wálá, nambeè ta ndú go nambeè ta ngo díí, tó có gbí njembí ndú gítí ndâ 'bí 'duù wálá, yê řo 'duù tí ndú wálá. ³² Ndú ñò ni ngbárángà'i gí, máa, có mì Mbíři máa, à 'vii ta 'duù ñinó mbe bàkà ña ndâ vò i tí nó káa ku, káa ndú kpòò kù bàkà ndú, ndú delè kpòò kù je wotí ji ndâ mbe kù bàkà ndú.

2

Bà waa có mì Mbíři

¹ À má éno, wò má kù waa có mítí 'bí 'duù, wò kù duu nò a bù gítí lo ta 'bì lo. Tacó wò kpéti káa gba, wò řò 'dá lá, wò kù bàkà káa gbèè ña vò i tí nó náa wò kù waa có mítí 'duù tí nó tacó nò. ² Ndoò ñò ni gí máa, Mbíři kù waa có ta yúco mítí 'duù mbe bàkà ña vò i tí nó náa ndoo kù waa có mítí 'duù tí nó tacó nò. ³ Káa wò kořo máa, wò tí 'duù má waa có mítí ndâ mbe bàkà ña vò i tí nó, káa 'dóó wò ta miři lo delè kù bàkà gbèè ña ndâ vò i tí nó, wò bà ndo 'do nje bà waa có mì Mbíři gí? ⁴ Wò kù ño ña gbolò nambeè mì Mbíři nò ñó-ño? Bà zèè njembí Mbíři, ta bà tořo ndâ vò i mì lo mítí wó tí bàà nò, 'dáá řo lo me có lá gí? Wò ñò ni lá máa, Mbíři kù bàkà ndâ i tí nó ji wò tacó wàa wò 'ví 'visi ta muu lo 'do tí ndâ vò i mì lo? ⁵ Káa tù lo 'di có lá, wò ta ngbútù kù kili kpo-tàkòcò mì Mbíři mí muu lo ta o bà co Ři ba tùbà kpo-tàkòcò mì wó, ta bà tùbà bà waa có mì wó ta yúco nô. ⁶ Mbíři ta o tí nó bà ko mboo nèté mì 'duù ji yí 'vii ká ta po nèté mì wó. ⁷ Yí bà je 'válá ñinó mbe cee lá nó

ji ndâ mbe nanaka muu ndú mítí bà bàkà tó i, ta ndâ mbe kû pà bà ñò ngba wó tí Mbíri, ta ndâ mbe pà kpokèjì gítí bà tègàrà yí, gii je ndâ mbe kû pà 'vála ñinó mbe cee lá náa yí kû je ji ndâ 'duù nô. ⁸ Káa ndâ 'duù ñinó mbe kû koṛo tó i ká gítí miṛi ndú, mbe túbà bà 'di yúco lá, mbe kû 'di a có mì vò i nó bà ñò kpo-tàkòcò mì Mbíri mítí ndú ta ṛo ndú. ⁹ Ndâ 'duù tí nó 'dáá gí mbe bàkà vò i nó bà tù gázù, ndú delè bà kònò sé'i; ndâ Jùdéya ká bà ñò mítí ndú kùṛo, bìndi sè ndâ 'bí ña ndâ 'duù gí tàkò ndú. ¹⁰ Káa, Mbíri bà si ndâ 'duù ñinó mbe bàkà tó i nó 'ví dù gbí ngba'o, yí bà te duù mítí ndú, yí delè bà si ndú 'ví dù niki maa; ndâ Jùdéya kùṛo, bìndi sè ndâ 'bí ña ndâ 'duù gí tàkò ndú. ¹¹ Tacó 'bè gbí òkò tí ndâ 'duù kùṛo Mbíri wála.

¹² Mbíri bà waa có mítí ndâ 'duù ñinó 'dáá gí mbe bàkà vò i, káa ndú me ndâ mbe ṛu ndi có mì Mòze lá nó, me ta có mì Mòze lá; káa yí bà waa có mítí ndâ 'duù ñinó mbe kû ṛu ndi có mì Mòze mbe bàkà vò i nó ta có mì Mòze. ¹³ Tacó ndâ 'duù kû 'vala jáá kùṛo Mbíri me ká ta bà 'di có mì Mòze cuki lá, à bà bàkà go có mì Mòze ká kû si ndâ 'duù kû co tí jáá kpokèjì mì Mbíri. ¹⁴ Ndâ 'duù ñinó mbe ñò dúú kpokèjì bà bàkà nambeè ta Mbíri ni lá, mbe 'di ndâ có gbí wáràgà mì Mòze lá nó, má bàkà i go có mì Mòze 'do gbí 'dóo kóró-koṛo có mì ndú, kóró-koṛo có mì ndú nó gí tí có mì Mòze tacó tí ndú. Ndú tà kpétí má 'di có mì Mòze lá. ¹⁵ Ndâ cè ña bà bàkà i mì ndú kû túbà máa, Mbíri cu ndâ i tí nó náa Mòze 'dè có máa ndâ 'duù 'ví bàkà nó mí gbí njembí ndú gí. 'Bí i delè kû túbà ji ndú gbí njembí ndú máa, ndâ cè ña bà bàkà i mì ndú nó dú. Ndâ kóró-koṛo có mì ndú delè ta ndâ 'bí o kû kpi ngbàngà tí ndú, ndú delè ta ndâ 'bí o kû tí muu ndú. ¹⁶ Ta o bà co ṛi tí nó náa Mbíri kèjì gí bà tuu Jézù tí Bìndi-Mbíri gí bà waa có mítí ndâ có kóó tí nó gbí njembí ndâ 'duù nó, go Banga-Ngú-Có tí nó náa ye kû ma nô.

Ndâ Jùdéya ta có mì Mòze

¹⁷ Wò má 'dè có máa, wò a Jùdéya mbe 'di có mì Mòze ta njembí lo gbaànjé, ta nô bà wu gbí nambeè tí nó gbí òkò tí yo ta Mbíri nó ṛo lo wála; ¹⁸ wò tí mbe ñò có gbí njembí Mbíri ni gí, mbe ñò 'bè gbí òkò tí ndâ yúco ta 'véṛè ni gí, tacó à nibà ndâ có mì Mòze ji wò gí; ¹⁹ wò má ñò ni ngbárángà'i gí, máa, wò a mbe kû ja ndâ mbe sú ṛo, tí ngba'o kùṛo ndâ 'duù tí nó mbe kû nó gbí 'dí'di'o nó, ²⁰ tí mbe kû túbà bà lê tí ndâ i ji ndâ mbe ñónókó, tí mbe kû nibà i ji ndâ 'viì, wò ñò ni ngbárángà'i gí, máa, có mì Mòze a yúco mbe kû je muu me gbolò ji ndâ 'duù; ²¹ wò kû nibà i ji ndâ 'bí ka lo, káa wò nibà i gítí 'dóo miṛi lo lá? Wò kû kò-kò ji ndâ 'duù máa, «Ngbà i lá,» káa wò kû ngbà i? ²² Wò kû 'dè có ji ndâ

'duù máa, «Bàkà bangbaya lá,» káa wò kù bàkà bangbaya? Wò tí mbe kù sogo ndâ sú mbírì ká dù ndi kù ngbà i ta wotí 'do tà ndâ 'bá mì ndâ sú mbírì? ²³ Wò tí mbe kù wu gbí ndâ có mì Mòze ká kù kpò có mì Mbírì ta bà biya bà 'di có mì Mòze? ²⁴ Tacó à cu mí gbí wáràgà mì Mbírì éno máa, «Ndâ 'duù ñinó mbe ñò dúú kpokèjì bà bàkà nambeè ta Mbírì ni lá nó kù 'dè zu có gítí Mbírì 'do gbí có mì ndâ Jùdéyà mbe kpò có mì Mòze gí.»

²⁵ Bà ya gí gbí gázà a i ta i gbí me gbolò, náa wò má kù 'di có mì Mòze nò; káa wò má 'di có mì Mòze lá, bà ya wò gí gbí gázà 'vii ká 'vii ta bà ya wò lá. ²⁶ À má éno, 'bí 'duù mbe ya gí gbí gázà lá má kpolo tí ndâ có gbí wáràgà mì Mòze, 'duù tí nò bà dù me ká go 'duù ñinó mbe ya gí gbí gázà gí nó lá? ²⁷ À má éno, ndâ 'duù tí nó mbe ya gí gbí gázà lá, káa ndú kù kpolo tí ndâ có mì Mòze nó bà waa có mítí yo tí ndâ mbe ya gí gbí gázà gí, káa yo kpolo tí ndâ có mì Mòze náa à kuu mì yo gbí wáràgà nó lá nò.

²⁸ Tacó à kù nì cèe Jùdéyà a i mítí 'duù me ká gítí có máa à jò yí tí Jùdéyà gí nó lá. Gbolò i gbí bà ya gí gbí gázà delè me káa bà po nje kú tí 'duù lá. ²⁹ Cèe Jùdéyà a 'duù ñinó ta njembí wó dú kùro Mbírì nò, cèe gázà a i gbí njembí 'duù, cèe bà ya gí gbí gázà a nètè mì Mbírì, à me có náa à cu mí gbí wáràgà sínò lá. À ùlù ña 'duù tí nò a Mbírì, à me ndâ 'duù muu to tí nó ká kù ùlù yí lá.

3

¹ À gbí bà dù 'duù tí Jùdéyà a yè? À gbí bà ya 'duù gí gbí gázà a yè? ² I gbí bà dù 'duù tí Jùdéyà ngé. Kpédélé i gbí bà dù 'duù tí Jùdéyà a ñinó máa, Mbírì táánò je ndâ có mì wó a i ji ndú. ³ A yè táánò ká bà bàkà tí náa ndâ 'bí 'duù gbí òkò tí ndú má ñonòkò gbí 'bá ndú 'do tí Mbírì gí? Mbírì táánò bà ñonòkò a gbí 'bá wó 'do tí ndú go i mì ndú nò? ⁴ Gbaànjé lá! Kpètí ndâ 'duù muu to tí nó 'dáá gí káa ndâ mbe 'vére, Mbírì bà dù ta o 'dáá gí ká tí mbe yúco, á go có tí nó náa à cu mí gbí wáràgà mì wó tí Mbírì máa, «Tacó wàa, à 'ví ñò wò ni tí mbe yúco 'do tí ndâ có mì lo, wàa wò 'ví kpò nje ndâ 'duù gbí ngbàngà gí,» nò.

⁵ Káa 'bí 'vé a ñinó máa, ndâ vò i mì ndoo má dù tí ndâ i mbe kù túbà máa, Mbírì a 'duù ñinó jáá nó, ndoo 'ví 'dè gítí máa yè? Ndoò 'ví 'dè éno máa, Mbírì me 'duù ñinó jáá nó lá, náa tàkòcò wó má kpolo gítí ndoo nò? Ye 'vee ndâ 'vé tí nó ká go bà 'vee 'vé mì ndâ 'duù nò. ⁶ Ngé lá! Tacó à má éno, Mbírì bà waa có mítí ndâ 'duù muu to tí nó ée? ⁷ Káa à má a ndâ 'vére mì ye ká kù si Mbírì 'ví túbà yúco mì wó gí sè ngbàrángà'i ndii ñinó sàà kùro nó gí, à kpòò

ɲìnó kù 'dè ye máa, ye a mbe bàkà vò i, tacó yè? ⁸ Ndoò má bàkà vò i wàa ndâ vò i tí nò 'ví jò tó i káa yè? Á go có tí nó náa ndâ 'bí mbe 'dè vò nje kù cu mítí ndoo nô! Káa bà waa có mì ndú nò dú.

'Duù jáá kùro Mbíri wálá

⁹ Nò wàa yè? Ndoò tí ndâ Jùdèyà ñikì ndii sè ndâ 'bí 'duù gí? Ngé gí lá! Tacó ye 'dè sàa kùro gí, máa, ndoo tí ndâ Jùdèyà ta sè ɲa ndâ 'duù 'dáá a ndâ i-tà-tàmà mì vò i, ¹⁰ á go có tí nó náa à cu mí bà ndâ 'bí to gbí wáràgà mì Mbíri máa,

«'Bí 'duù gbaànjé tí 'duù jáá kùro Mbíri wálá,
¹¹ 'bí 'duù gbaànjé ta muu tí wó wálá,
 'bí 'duù gbaànjé mbe pà bà tí Mbíri wálá.

¹² Ndâ 'duù 'dáá 'visi kapí ndú gítí Mbíri gí,
 ndú 'dáá ya lè gí,
 'bí 'duù mbe bàkà tó i wálá,
 kpétí káa gbèe 'duù wálá.»

¹³ «Pó zì ndâ có gbí nje ndú go pó zì ku gbí gùù,
 à yè gbí nje ndú ma káa 'vére»,
 «Ndâ có gbí nje ndú me juù go já kpoo.»

¹⁴ «À yè gbí nje ndú káa sémé ta ju có.»

¹⁵ «Kò ndú zì-zì gítí bà ya gí bà zi ku,
¹⁶ ndú má co tí kpokèjì,
 à dù á bìnɔ̀ ndú káa ndâ mòòkò ta ndâ i-yê ro,
¹⁷ ndú ɲò kpokèjì bà 'vala ta ndâ 'duù gbí 'dé tí ni lá.»

¹⁸ «Ndú delè cì gúku tí Mbíri gbaànjé lá.»

¹⁹ Ndoò ɲò ni gí máa, ndâ có tí nó gbí wáràgà mì Mòze nó 'dáá gí ká tacó tí ndâ 'duù tí nó náa à kù zogo ndú ta có mì Mòze nô, tacó bà nè kpokèjì bà kii'ba mì ndâ 'duù gí, wàa Mbíri 'ví dù tí mbe waa có mì ndâ 'duù 'dáá gí. ²⁰ Tacó wotí tí có mì Mòze gítí bà bàkà 'bí 'duù gbaànjé muu to tí nó tí 'duù jáá kùro Mbíri nò wálá, i ɲìnó náa có mì Mòze kù bàkà nó káa bà bàkà 'duù 'ví ɲò ni éno máa, yì a mbe bàkà vò i.

Ngú kpokèjì bà bàkà 'duù mì Mbíri tí 'duù jáá kùro wó

²¹ Káa Mbíri kpónó túbà 'bí ɲa ngú kpokèjì bà bàkà ndâ 'duù mì wó tí ndâ 'duù jáá kùro wó mbe co tende 'do tí có mì Mòze gí. Ndâ có gbí wáràgà mì Mòze, ta ndâ có gbí ndâ wáràgà mì ndâ mbe 'dòkò có mì Mbíri, kù 'dè yúco a i gítí ngú kpokèjì tí nò. ²² Ngú kpokèjì bà bàkà ndâ 'duù mì Mbíri tí ndâ 'duù jáá kùro wó nò a bà tee njembí ndâ 'duù ɲìnó 'dáá gí mbe ùnje gítí Jézú nó mítí Jézú tí Bindi-Mbíri, tacó 'bè gbí òkò tí ndâ 'duù 'dáá gí kùro Mbíri wálá. ²³ Tacó ndâ 'duù 'dáá gí bàkà vò i, bìnɔ̀ bà yee gbí ngba Mbíri gii kpò

ndú gî. ²⁴ Káa a nambeè mì Mbířì náa yí bàkà jì ndâ 'duù 'dáá gî sínò nó ká gii 'viindi nambeè gbí òkò tí ndâ 'duù ta Mbířì ta ẹ̀rè mì Jézù tí Bìndi-Mbířì, tí mbe njaanga miřì ndâ 'duù 'do gbí vò i. ²⁵ Mbířì je Bìndi-Mbířì tí Jézù tí i-cí-ci, tacó wàa mbelè wó 'ví dù tí i mbe si yì 'ví je à-cee-gî gítí ndâ vò i mì ndâ mbe tee njembí ndú mítí Bìndi-Mbířì. Mbířì bàkà ènò tacó bà túbà jì ndâ 'duù máa, yì tí Mbířì waa có ta yúcó, tacó yí táánò sàà kùro kù toro ndâ vò i mì ndâ 'duù mítí wó tí bàà. ²⁶ Káa yí gbí ngú o tí nó kpónó nó kù túbà tí wó tí mbe kù waa có ta yúcó ta bà bàkà ndâ 'duù ọ̀nó mbe kù tee njembí ndú mítí Jézù nó tí ndâ 'duù jáá kùro wó.

²⁷ À má ènò, ndoo kpónó bà wu gbí tí ndoo máa ndoo 'vala tí ndoo 'do gbí vò i gî á ta ẹ̀rè yè? 'Bí i náa ndoo bà wu gbí tí ndoo á tacó nò wálá. Tacó yè? Tacó náa ndoo kù 'dì có mì Mòze nò? Ngé lá! Tacó ndoo kù tee njembí ndoo mítí Bìndi-Mbířì. ²⁸ Tacó ndoo ùnje gî, máa, 'duù kù dù tí 'duù jáá kùro Mbířì ká 'do gbí bà tee njembí wó mítí Bìndi-Mbířì, me 'do gbí bà kpolo tí ndâ có mì Mòze lá. ²⁹ Yo kù kořo có máa, Mbířì káa Mbířì mì ndâ Ìzìriyèlì ta kpéétí ndú? À me ènò lá. Yí a Mbířì mì ndâ 'bí tende ọ̀ 'duù delè. ³⁰ Mbířì lè má ká gbaànjé, yí bà bàkà ndâ Ìzìriyèlì tí ndâ 'duù jáá kùro wó 'do gbí có bà tee njembí ndú mítí Jézù, yí delè bà bàkà ndâ 'duù ọ̀nó náa ndú me ndâ Ìzìriyèlì lá nó tí ndâ 'duù jáá kùro wó delè 'do ká gbí có bà tee njembí ndú mítí Jézù. ³¹ Gbí có tí nò kpónó máa, ndoo 'va có mì Mòze gí 'dè gî tacó bà tee njembí ndoo mítí Jézù? Gbaànjé lá! Tende co tí, a bà tee njembí ndoo mítí Jézù ká kù si ndoo 'ví zèè có mì Mòze tí kpoò.

4

Bà mèlè ndi Àbìráámò

¹ À má ènò, ndoo 'ví 'dè gítí Àbìráámò tí 'duù tí nó mbe jò ndâ bu ndoo nó máa yè? ² Tacó àá táánò má a ndâ i gbí 'bì Àbìráámò ká bàkà yí tí 'duù jáá kùro Mbířì, Àbìráámò táánò bà 'de i bà wu gbí tí wó tí gî. Káa yí bà wu gbí tí wó me mí kùro Mbířì lá. ³ Tacó à cu mí gbí wáràgà mì Mbířì máa, «Àbìráámò táánò ùnje gítí Mbířì, tacó ènò, Mbířì gii bàkà Àbìráámò tí 'duù jáá kùro wó.» ⁴ 'Duù má 'de i 'do gbí bà ka wu'o, i tí nò a i gbí wu'o mì wó, à me i-nambee lá. ⁵ Káa 'duù má bàkà nèté lá, káa yí kù tee njembí wó mítí Mbířì, tí mbe kù bàkà ndâ mbe bàkà vò i tí ndâ 'duù jáá kùro wó nó, a bà tee njembí 'duù tí nò mítí Mbířì ká bà si Mbířì 'ví bàkà yí tí 'duù jáá. ⁶ Káa kòcò Dàvídè tí gbolò gba mì ndâ Ìzìriyèlì táánò gítí ndâ nambeè tí nó náa Mbířì

bàkà jì 'duù ñìnó mbe bàkà nèté lá, káa yí gii si yí tí 'duù jáá kùro wó tí Mbíri nó, éno máa,

7 «Ndá 'duù tí nó náa Mbíri je à-cee-gî gítí ndâ vò i mì ndú gî,

delè náa Mbíri 'bu i mí muu ndâ vò i mì ndú gî nó,
a ndâ mbe tó pá!

8 'Duù ñìnó náa Mbe tí ndoo bà si ndâ vò i mì wó tí có lá nó,

a mbe tó pá!»

9 Tó pá tí nó náa Dàvidè táánò 'dè có gítí nó ká tacó tí ndâ 'duù ñìnó mbe ya gí gbí gâzâ gî nó cuki, wèè, à delè tacó tí ndâ 'duù ñìnó mbe ya gí gbí gâzâ lá nó? Ndoò kù 'dè có máa, à cu mí gbí wáràgà mì Mbíri, máa, «Àbìráámò táánò ùnje gítí Mbíri, tacó éno, Mbíri gii si yí tí 'duù jáá 'do gbí có bà ùnje mì wó nó.»¹⁰ Mbíri táánò bàkà Àbìráámò tí 'duù jáá kùro wó nó ta o ngàyi? Kùro bà ya yí gí gbí gâzâ, wèè, á bîndi bà ya Àbìráámò gí gbí gâzâ? Mbíri bàkà yí a i kùro bà ya yí gí gbí gâzâ.¹¹ Yí gii ya gí gbí gâzâ a i bîndi có tí nó, tacó bà túbà máa, Mbíri táánò bàkà yí tí 'duù jáá kùro wó tí Mbíri 'do gbí có bà tee njembí wó mítí wó si yí ya gí gbí gâzâ kálásê. Mbíri bàkà éno tacó wàa Àbìráámò 'ví dù tí bu ndâ 'duù tí nó 'dáá gî mbe ya gí gbí gâzâ lá, káa yí tí Mbíri gii bàkà ndú tí ndâ 'duù jáá kùro yí gî nó.¹² Àbìráámò delè a bu ndâ 'duù tí nó táánò mbe ya gí gbí gâzâ gî nó, me ká cuki tacó náa ndú ya gí gbí gâzâ gî nó lá; yí a bu ndú tacó ndú kù tee njembí ndú mítí Mbíri go i mì bu ndoo Àbìráámò táánò á kùro bà ya yí gí gbí gâzâ.

À 'de i tàkò cí mì Mbíri 'do gbí bà tee njembí 'duù mítí wó

¹³ Káa cí tí nó náa Mbíri táánò cí ta ndâ Àbìráámò ta ndâ 'vii bîndi wó, máa, to tí nó bà dù tí mbèlè mì ndú nó, 'do me gbí có bà 'di có mì Mòze mì Àbìráámò nó lá. À gí a i 'do gbí có bà tee njembí Àbìráámò mítí Mbíri, bîndi Mbíri gii bàkà yí tí 'duù jáá kùro wó.¹⁴ Tacó à má 'dè có máa, à káa ndâ mbe 'di có mì Mòze ká zèè to tí nó tí mbèlè mì ndú, gbí éno máa, bà tee njembí 'duù mítí Mbíri me i lá, i gbí ndâ cí mì Mbíri delè wálá.¹⁵ Tacó có mì Mòze kù gí ta kpo-tàkòcò mì Mbíri gítí ndâ 'duù, káa bàndò tí nó náa có mì Mòze tí wálá nó, ndâ 'duù kpò có mì Mòze lá.

¹⁶ Tacó éno, cí tí nó táánò náa Mbíri cí ta Àbìráámò nó rò kpolo ma a i mítí có bà tee njembí mítí wó tí Mbíri, cí tí nó kpolo ma a i gítí i-nambee mì Mbíri sínò jì ndâ 'vii-gù Àbìráámò 'dáá gî, à me ká cuki jì ndâ mbe kù kpolo tí ndâ có mì Mòze lá, à delè tacó tí ndâ mbe kù tee njembí ndú

mítí Mbíri go i mì Àbìráámò, tacó yí a bu ndoo 'dáá gî, ¹⁷ á go có tí nó náa à cu mí gbí wáràgà mì Mbíri máa, «Ye bàkà wò tí bu ndâ 'duù me mbè muu to tí nó gî,» nô. Àbìráámò a bu ndoo kùro Mbíri tí nó náa yí tee njembí wó mítí wó, tí mbe kù je 'válá ji ndâ ku, delè náa ndâ i ñinó náa ndú sàà wálá nó kù bàkà tí 'do gbí có mì wó nô.

¹⁸ Àbìráámò táánò ùndi i tàkò cí tí nó náa Mbíri ci ta yí máa, «Ndâ 'vii-gù lo bà me mbè go ndâ yii tàri,» nó kpòò, kpò tí. Káa yí kpòò kù tee káa njembí wó mítí Mbíri tacó ènò, yí gii gî tí bu ndâ 'duù me mbe. ¹⁹ Ndoò tí Àbìráámò ta o tí nó náa Mbíri ci ta yí gítí bà jò 'vii nò dê gítí zi 'duù-vô; yí ta o tí nó ñò ni gî máa, yí a kánjí ku, yí delè gii ñò ni gî máa, nawù yí Sàrà a kázá. ²⁰ Kpèti ká ènò, yí zò gbí nje wó gítí có tí nó náa Mbíri ci ta yí nó lá, yí delè me kpìkì-kpìkì gítí bà tee njembí wó mítí Mbíri lá; bà tee njembí mítí Mbíri gii je wotí bà ùlù Mbíri ji yí ndii ñinó sàà kùro nó gî. ²¹ Có ta kponje gítí gbaànjé nje wó wálá a ñinó máa, «Yá-cí-ci mì Mbíri kpili lá.» ²² Ñinò a gbí nderè có tí nó náa Mbíri gii si ta yí tí 'duù jáá kùro wó tí Mbíri nó ká nò. ²³ Có tí nó náa à cu mí gbí wáràgà mì Mbíri máa, «Áá táánò cu 'bì mítí wó máa yí a 'duù jáá kùro Mbíri,» nó, me ká gítí Àbìráámò ta kpéetí wó lá. ²⁴ À cu delè gítí ndoo, náa ndoo má ùnje gítí 'duù tí nó mbe 'vala ndi Jézù tí nó, ²⁵ náa à zi yí táánò tacó ndâ vò i mì ndoo, káa Mbíri gii 'vala ndi wó 'do gbí muu'dú wó tacó bà bàkà ndoo tí ndâ 'duù jáá kùro Mbíri gî nô.

5

Bà dù tí 'duù jáá kùro Mbíri

¹ À má ènò, ndoo lê má kù dù tí ndâ 'duù jáá kùro Mbíri 'do a i gbí có mì bà tee njembí ndoo mítí Mbíri, gbí òkò tí ndoo kù dù niki maa ta Mbíri ta rẹ Mbe tí ndoo Jézù tí Bìndi-Mbíri. ² A bà tee njembí ndoo mítí Mbíri ta rẹ mì Jézù ká si ndoo 'ví yèè dê gítí Mbíri, náa yí kpónó kù bàkà ta nambeè ji ndoo ta o 'dáá gî, náa ndoo kù dùlù ta tí ndoo, kù koṛo ta có gítí bà dù gbí ngba Mbíri nô. ³ Káa à cuki nò me káa i ñinó náa ndoo bà dù ta líkí'o nó lá, ndoo delè bà dù ta líkí'o bà kònò ndâ sé'i mì ndoo, tacó a bà kònò ndâ sé'i ká kù jò yú njembí. ⁴ Káa a yú njembí ká kù jò cè bà bàkà i ñinó mbe kù peteke tàkòcò Mbíri nô, cè bà bàkà i ñinó mbe kù peteke tàkòcò Mbíri nó ká kù jò bà koṛo có lì mítí Mbíri. ⁵ Káa bà koṛo có lì mítí Mbíri te nô mí ro ndoo lá, tacó Bèri-mì-Mbíri náa à je ji ndoo nó yè gbí njembí ndoo ta tó bà zè tí mì Mbíri gî.

⁶ Bìndi-Mbírì táánò cì tacó tí ndoo ta o tí nó náa à gbí muu Mbírì nó, si ndoo tí ndâ mbe bàkà vò i; ta o tí nó wotí bà 'vala miři ndoo tí ndoo wálá, nje wú delè tí ndoo wálá nô. ⁷ Bà 'de 'duù ñinó mbe gbì gbí njembí wó gítí bà cì á muu 'duù ñinó jáá kùro Mbírì nó kpóló-kpolo, 'duù kpétí ndâ-'bî-lá bà zèè njembí wó tacó bà cì á muu tó 'duù gî. ⁸ Káa Mbírì túbà bà zèè ndoo mì wó nìkì maa ji ndoo ta bà cì Bìndi-Mbírì á muu ndoo si ndoo táánò a ndâ mbe bàkà vò i. ⁹ Káa Bìndi-Mbírì lê táánò má bàkà ndoo tí ndâ 'duù jáá kùro Mbírì ta bà cì yí tacó tí ndoo gî, yí kpónó bà 'vala ndoo 'do nje kpo-tàkòcò mì Mbírì ta wotí ká tí. ¹⁰ Tacó 'Viì-mi-Mbírì lê má cì tacó bà bàkà ndoo tí ndâ kómbe Mbírì si ndoo táánò a ndâ ku'dì tí Mbírì nó gî, yí kpónó bà 'vala ndoo 'do gbí ndâ vò i mì ndoo si yí tí wu wó nó ta wotí ká tí. ¹¹ Káa à cuki me ká éno lá, ndoo delè kù dù ta líkí'o Mbírì tí ndoo ta rẹ̀ mì Mbe tí ndoo Jézù, náa ndoo kù zèè kómbeè ta Mbírì ta rẹ̀ mì wó.

Ndâ Ádàmà ta Bìndi-Mbírì

¹² A gbèè 'dakò táánò ká gî ta vò i gí muu to tí nó, vò i gii gí ta ku, bìndi ku gii 'vèè cee gbí ña ndâ 'duù 'dáá gî, tacó ndâ 'duù 'dáá gî a ndâ mbe bàkà vò i. ¹³ Vò i táánò sàa kuu muu to tí nó kùro bà gí có mì Mòze, káa Mbírì táánò kì 'bì wó tí vò i mì ndâ 'duù tí bàndò tí nó náa có mì Mòze tí wálá nó lá. ¹⁴ Kpétí ká éno, ku táánò 'bità bà ziki ndâ 'duù 'do gbí o mì Ádàmà yee gbí o mì Mòze. Ta ndâ ña ñinó 'dáá gî, ndâ ña ndâ vò i mì ndâ 'duù tí nó náa ku táánò ziki ndú nó me go ña vò i mì Ádàmà ta o tí nó náa yí kpò ta có mì Mbírì nó lá. Ádàmà táánò ká go ngò've i gbí njí kùro 'duù tí nó kèjì nô.

¹⁵ Káa i-nambeeè mì 'duù tí nó kèjì nó me go vò i mì Ádàmà lá. Tacó vò i mì gbèè 'dakò má mì ndâ 'duù me mbè, kponje gítí wálá, máa, Mbírì bàkà nambeeè me gbolò sínò jì ndâ 'duù me mbè ta rẹ̀ mì gbèè 'dakò tí nó tí Jézù, tí Bìndi-Mbírì nó. ¹⁶ Káa có tàkò gbèè i-nambeeè tí nó náa Mbírì je jì ndâ 'duù sínò nó me go có tàkò vò i mì gbèè 'dakò tí nó nó lá. Tacó gbèè vò i gí ta bà waa có ku mítí ndâ 'duù, káa gbèè i-nambeeè mbe gí gí tàkò ndâ vò i me mbè kù njaanga miři ndâ 'duù á 'do gbí vò i. ¹⁷ À dú káa yúco máa, ku kpónó zèè to 'do gbí có mì vò i mì gbèè 'dakò, ta rẹ̀ mì gbèè 'dakò tí nó. Káa i tàkò i tí nó náa gbèè 'dakò tí nó tí Jézù tí Bìndi-Mbírì bàkà nó me gbolò ngé ndii gí. Mbírì bàkà nambeeè jì ndoo me gbolò, yí delè gii ùnje bà dù ndoo tí ndâ jáá 'duù ta rẹ̀ mì Jézù. Tacó éno, ndoo bà zogo to tí nó go ndâ kpo-kpò gba ta rẹ̀ mì Jézù tí Bìndi-Mbírì.

18 À má éno, go ñinó náa vò i mì gbèe 'dakò ká ga wú míti miři ndá 'duù 'dáá gî nó, à delè káa gbèe tó i náa gbèe 'dakò bàkà ká njaanga wú 'do tí miři ndá 'duù 'dáá gî, à delè káa gbèe tó i tí nò ká je 'válá ji ndá 'duù 'dáá gî. 19 Tacó à bàkà ndá 'duù me mbè tí ndá mbe bàkà vò i 'do gbí có bà 'di có lá mì gbèe 'dakò; à delè bà bàkà ndá 'duù me mbè tí ndá 'duù jáá kuro Mbíri 'do gbí có bà 'di có mì gbèe 'dakò.

20 Có mì Mòze gî tacó bà àdì ndá vò i, káa bàndò tí nó náa vò i àdì tí nó, nambeè mì Mbíri àdì ndii gî, 21 tacó wàa, vò i má kù zèè to ta bà mii ndá 'duù mì ku, nambeè mì Mbíri 'ví zèè to ta bà co tí jáá kpokèjì mì Mbíri mbe ya ta ndoo gítí 'válá ñinó mbe cee lá nó ta rẹ̀ mì Jézù tí Bìndi-Mbíri, tí Mbe tí ndoo.

6

Vò i bà je bà i tí ye wálá lá ká go ku, káa ye kù 'vala ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbíri

1 Ndoò kpónó 'ví 'dè máa yè? Ndoò aanga muu ndoo ká míti bà bàkà vò i, tacó wàa, Mbíri 'ví bàkà ta nambeè ji ndoo me gbolò? 2 Ngé lá! Ndoò tí ndá mbe biya vò i ká go ku 'ví dù ndi ndoo kù 'vala gbí vò i ta ña kpokèjì ngayi? 3 Yo ñò ni lá, máa, ta o tí nó náa áá táánò caka tí ndoo tacó bà dù toko ta Bìndi-Mbíri tí Jézù nó, à delè caka tí ndoo tacó bà cì toko ta yí? 4 À má éno, áá táánò duu ndoo ta ndú ta bà caka tí ndoo ta ndú mí gbí ku, tacó wàa, ndoo delè 'ví 'vala ngú 'válá, go ñinó náa Bìndi-Mbíri táánò 'vala ta ndi wó 'do gbí muu'dú wó ta wotí mì Buù wò nò.

5 Tacó ndoo táánò má gbo ta ndú mí gbí bà cì ña ku mì wó nò gî, kponje gítí bà dù ndoo ta ndú gbaànjé gbí bà 'vala ndi ndoo 'do gbí muu'dú ndoo go i mì wó nò wálá. 6 Ndoò ñò ni gî, máa, áá táánò gbì ká dii ndoo toko ta Bìndi-Mbíri míti ñjèèkpè mù tacó bà zi ká dii ndoo tí nó náa vò i yè gbí gî nó gî. Tacó wàa, ndoo 'ví dù tí ndá i-zógó-zogo mì vò i káká'i lá. 7 Tacó 'duù má cì gî, yí njaanga nò a miři wó 'do gbí vò i gî. 8 Káa ndoo táánò má cì ta ndá Bìndi-Mbíri gî, ndoo ùnje gî, máa, ndoo delè 'vala ta ndú gî. 9 Tacó ndoo ñò ni gî, máa, Bìndi-Mbíri bà cì ndi wó bìndi bà 'vala ndi wó 'do gbí muu'dú wó nò káká'i wálá; wotí mì ku káká'i gítí bà zi yí wálá. 10 Yí cì ta bà gbaànjé, ngbé, tacó bà cee wotí mì vò i; káa yí kpónó kù 'vala a i tí Mbíri. 11 À má éno, yo kpónó 'ví ñò tí yo á go ndá ku 'duù ji vò i, wàa yo 'ví ñò tí yo tí ndá wu 'duù ji Mbíri ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbíri tí Jézù.

12 Yo si vò i 'ví gèè bè wó mí gbí dii yo tí nó tí putú kàrà nó lá; yo delè 'ví legee miři yo gí tàkò có mì go bà bàkà vò i lá. 13 Yo 'ví si ndá bà to tí yo 'ví si tí ndú tí ndá i bà bàkà

nèté mì vò i lá; yo si tí yo a i ji Mbíri go ndâ 'duù ñinó náa yí 'vala ndú 'do gbí ku gî; yo lo muu gîri ji Mbíri, wàa yí 'ví si ndâ bà to tí yo 'dáá gî tí ndâ i bà bàkà ta tó i; ¹⁴ bìndi vò i káká'i bà gèè bè wó mí muu yo wálá, tacó yo kpónó kù 'vala me ta có mì Mòze lá, yo kù 'vala a i ta nambeè mì Mbíri.

Yo kpónó a ndâ bòò mì Mbíri

¹⁵ Nò wàa yè? Nògí, ndoo bàkà vò i tacó náa ndoo kpónó kù 'vala me ta có mì Mòze lá, ndoo kù 'vala a i ta nambeè mì Mbíri nò wàa? Ngé lá! ¹⁶ Yo ñò ni gî, máa, yo má si tí yo tí ndâ bòò mbe 'di có mì 'duù, yo gí tí ndâ bòò mì 'duù tí nò náa yo kù 'di có mì wó nò gí? Yo má kù 'di a có mì vò i, yo bà gbo nje ta ku, yo má kù 'di a có mì Mbíri, yo bà gbo nje ta bà dù tí ndâ 'duù jáá kùro Mbíri. ¹⁷ Káa yo 'ví 'dè ñikí maa ji Mbíri, tacó yo táánò a ndâ bòò mì vò i, káa yo kpónó zèè yúcó tí nó náa áá táánò ñibà ji yo nó ta njembí yo gbaànjé. ¹⁸ Áá táánò njaanga wú mì vò i 'do tí miři yo gî, bìndi àá gii ga mítí miři yo a wú mì yúcó. ¹⁹ Ye kpónó kù 'dè có ji yo ta nje có mì ndâ 'duù, tacó bà lê jé cee 'do tí 'duù lá, go ña ñinó náa yo ta 'bí o táánò si dii yo tí i bà-nò-vò-ndô, ta bà bàkà ndâ vo-vò i ñinó mbe 'vii ro 'bá lá nô; à má éno, yo si dii yo kpónó tí i bà bàkà ndâ i ñinó jáá, ta ndâ tó i kùro Mbíri.

²⁰ Ta o tí nó táánò náa yo a ndâ bòò mì vò i nó, njembí yo mù gítí có bà dù tí ndâ 'duù jáá kùro Mbíri lá. ²¹ Káa yo táánò 'de gbí ndâ i tí nó náa yo bàkà ndú káa à kpónó ro yo a nô ndú nó, a yè? Ndòngbú ndâ i tí nó a ku. ²² Káa à kpónó njaanga wú mì vò i 'do tí miři yo gî; yo kpónó gí tí ndâ bòò mì Mbíri gî, káa ndâ i náa yo 'de gbí bà dù tí ndâ bòò mì Mbíri a bà dù tí ndâ tó 'duù, ta bà 'de 'válá ñinó mbe cee lá nô. ²³ Tacó mboo tàkò vò i a ku, káa i-nambeè tí nó náa Mbíri je sínò nó, a bà 'de 'válá ñinó mbe cee lá nó, ta bà 'vala toko ta Bìndi-Mbíri tí Jézù, tí Mbe tí ndoo.

7

Yo ñò 'do mì ndâ mbe kò tí ndú

¹ Yo ñò ni lá, ndâ ná'vindí, tacó ye kù 'dè có tí nó a i ji ndâ mbe 'di gbí có mì Mòze gî, máa, có mì Mòze kù zogo 'duù ká si yí gbí wu wó? ² Có mì Mòze kù ẹre nawù 'dakò ji kù wó si kù wó káa wuù; káa kù ñii má cì gî, wú tí nó náa có mì Mòze ẹre ta ndú tí ndâ 'dakò ta ñii nó kaɾa 'do tí ñii tí nó gî. ³ Gbí có tí nó éno máa, nawù 'dakò má dù ta 'bí tende 'dakò si kù wó káa wuù, có mì Mòze kù zèè yí, máa,

yí a mbe zingbà 'dakò; káa 'bí 'dakò má zèè 'bì wó si kù wó cì gî, rẹ̀ wó gbí ñìnò kpòò me mbe zingbà 'dakò lá.

⁴ À má é̀nò, bà cì Bìndi-Mbírì mí tí njeèkpè mû nó kpónó bàkà yo tí ndâ 'duù ñìnó náa có mì Mòze kpónó káká'i zèè yo lá nó gî, ndâ ná'vìndí, tacó yo kpónó a ndâ bà to tí dii wó; yo kpónó a ndâ nawù 'dakò tí nó náa Mbírì táánò 'vala yí 'do gbí muu'dú wó nó, tacó wàa, yo 'ví dù tí ndâ duù ñìnò ta i ká gbí yo nó kùro Mbírì. ⁵ Tacó ta o tí nó táánò si ndoo kù 'vala ká gí tàkò có mì dii ndoo tí nó mbe yè ta vò i gî nó, có mì Mòze ta o tí nó tanga go vò i 'vèè cee gbí ndâ bà to tí dii ndoo 'dáá gî, kù jò ku. ⁶ Káa ndoo kpónó njaanga wú mì có mì Mòze 'do tí miři ndoo gî; a bà cì ndoo ká 'vala ndoo 'do 'bì có mì Mòze táánò tí miři ndoo nò; áá táánò njaanga miři ndoo 'do gbí có mì Mòze tacó wàa ndoo 'ví bàkà nèté jì Mbírì gbí ngú kpokèjì mì Bèri-mi-Mbírì, me gbí ká kpokèjì mì Mòze náa à cu mí gbí wáràgà nó lá.

Bà ngi nge ta vò i

⁷ Ndoò kpónó 'ví 'dè máa yè? Ndoò 'ví 'dè máa, có mì Mòze a vò i kùro Mbírì? Gbaànjé lá! Tacó àá táánò má me có mì Mòze lá, ye gí bà ñò vò i kùro Mbírì ni wálá. Áá táánò má me có mì Mòze lá, ye táánò bà ñò ni éno máa, bà dù ta go i mì ndâ 'bí 'duù a vò i nó wálá. ⁸ Káa vò i giì 'de kpokèjì bà tanga go ndâ i mì ndâ 'duù mí tí ye 'do gbí có mì Mòze nò. Tacó có mì Mòze má wálá, vò i cì gî. ⁹ Ta o tí nó táánò náa ye 'di ndâ có mì Mòze lá nó, ye a wu 'duù; káa ndâ có mì Mòze mâ giì gí gî, vò i giì 'vala ndi wó gî, bìndi ye giì cì gî; ¹⁰ ndâ có tí nó mì Mòze, náa àá táánò 'dè jì ndâ 'duù tí ndâ có mbe je 'válá nó, giì 'visì tí jì ye tí ndâ i ku. ¹¹ Tacó vò i giì 'de kpokèjì gítí bà eendi ye, bìndi vò i giì zi ye gî, 'do gbí có mì có mì Mòze.

¹² À má é̀nò, ndâ có mì Mòze a ndâ có mì Mbírì, kòcò Mòze delè a kòcò Mbírì, tí kòcò yúcó, delè tí kòcò tó có. ¹³ Gbí có tí nó máa, a i tí nó tí tó i nó táánò ká ja ku gí tí gítí ye? Ngé lá! Áá táánò a vò i ká zi ye tacó bà túbà tí wó ngbàrángà'i gí sè tí ku mbe zi ye ta rẹ̀ mì tó i, vò i kù 'visì ndâ có mì Mòze á tí ndâ tó có nó tí ndâ vò i, tacó bà túbà tí wó tí 'dóó i tí nó tí vò i nò.

Ndâ i mbe ñònòkò tí gbí muu 'duù

¹⁴ Ndoò ñò ni gí máa, ndâ có mì Mòze a ndâ có mì Mbírì, káa ye a 'duù muu to tí nó, náa à sì ye tí bòò jì vò i gî. ¹⁵ Ye 'di gbí ndâ i tí nó náa ye kù bàkà nó lá. Tacó ye kù bàkà me ndâ i tí nó ta go ndú tí ye nó lá. Ye kù bàkà káa ndâ i tí nó náa ye kù sogo ndú nò. ¹⁶ Ye kpónó má bàkà i ñìnó ta go tí ye wálá nó, ye ùnje gî, máa, có mì Mòze a yúcó. ¹⁷ À má

énò, à me ye ká kù bàkà i ta muu ye lá, a vò i tí nó mbe kù dù gbí njembí ye nó ká kù bàkà nèté. ¹⁸ Tacó ye ò ni gí, máa, gbèè tó i mbe kù 'vala gbí dii ye wálá, ye kù nì a gbí tú ye tí nó mbe yè ta vò i gí nò. Go bà bàkà i ònó tí i dú nó kuu gbí njembí ye, káa, wotí bà bàkà tí ye wálá. ¹⁹ Tacó ye bàkà ndá tó i tí nó ta go ndú tí ye nó lá, ye kù bàkà a ndá vò i tí nó ta go ndú tí ye wálá nò. ²⁰ À má énò, ye má bàkà i ònó ta go tí ye lá nó, gbí éno máa, à me ye ká bàkà lá, a vò i tí nó mbe bàkà kudu mì wó mí gbí njembí ye gí nó ká bàkà .

²¹ Tacó éno, ye kpónó gii ò éno máa, a 'bí i ká kù bàkà nèté, tacó ye má 'dè có máa ye bàkà tó i, à kù co 'bì ye káa vò i. ²² Tacó à ngéé gbí njembí ye tà'i ká a go bà bàkà go có mì Mbíri, ²³ káa ye kù ò 'bí tende có kù bàkà nèté cee gbí dii ye 'dáá gí, kù tè tó có tí nó gbí muu ye nó ta gó. Ònó a i tí nó mbe kù bàkà ye tí zà-za gó mì vò i tí nó mbe bàkà kudu mì wó cee gbí dii ye 'dáá gí nó ká nò. ²⁴ A òa yè yè ká tí ye éno! A 'di ká bà 'vala ye 'do tí dii tí nó mbe kù ya ta ye gí nje ku nó? ²⁵ À ùlù Mbíri ta rẹ̀ mì Jézù tí Bìndi-Mbíri tí Mbe tí ndoo!

À káa ye 'do gbí 'dóo bà koṛo có mì ye ká kù bàkà go có mì Mbíri, káa dii ye tí nó mbe yè ta vò i gí nó 'di a có mì vò i.

8

Bà 'vala ta wotí mì Bèri-mì-Mbíri

¹ À má énò, à kpónó bà waa có mítí ndá 'duù tí nó mbe kù 'vala toko ta Bìndi-Mbíri tí Jézù nó wálá, ² tacó có mì Bèri mì 'válá, mbe kù 'vala ndá mbe kù 'vala toko ta Bìndi-Mbíri tí Jézù nó, njaanga wú mì ndá ku ta vò i 'do tí miṛi ye gí. ³ Tacó i tí nó náa bà bàkà táánò kpò có mì Mòze gí, tacó dii ndoo tí nó náa vò i yè gbí gí nó jo'doko wotí mì có mì Mòze gí nó, Mbíri gii bàkà gí; Mbíri kpò nje vò i ta bà tuu 'vii mì wó ta tú wó go tú 'duù ta vò i yè gbí gí, bìndi Mbíri gii waa có mítí vò i tí nó gbí tú wó nò. ⁴ Mbíri bàkà éno tacó waa, ndoo 'ví 'di ta có tí nó náa có mì Mòze 'dè ji ndoo nó, ta bà 'di có mì Bèri; ndoo 'ví 'di me có mì dii ndoo tí nó mbe yè ta vò i gí nó lá. ⁵ Tacó ndá 'duù ònó mbe kù 'vala go có mì dii ndú nó kù koṛo có ká gítí ndá i mì dii ndú, bìndi ndá ònó mbe kù 'vala go có mì Bèri nó kù koṛo có ká gítí ndá i mì Bèri. ⁶ Bà koṛo có ká gítí dii 'duù kù je a ku ji 'duù káa bà koṛo có gítí Bèri kù je a 'válá ònó mbe cee lá nó ji 'duù, à delè kù si 'duù 'ví dù ta 'dè njembí wó gítí Mbíri. ⁷ Tacó muu 'duù ònó mbe kù koṛo có ká gítí dii wó nó a muu ku'di tí Mbíri, òa muu tí nó gítí bà 'di có mì Mbíri ngé

gî wálá. Wotí bà 'di có mì Mbírì tí ña muu tí nò kpokoo gî wálá, ⁸ wotí bà peteke tàkòcò Mbírì delè tí ndâ 'duù tí nó mbe kù 'di có mì dìi ndú nó wálá.

⁹ Káa yo kpónó kù 'di me có mì dìi yo lá, yo kù 'di a có mì Bèri, náa Bèri-mì-Mbírì dú ta yúco má bàkà kudu mì wó á mí gbí njembí yo gî nò. 'Duù ñinó náa Bèri mì Bìndi-Mbírì gbí njembí wó wálá nó, me 'duù mì Bìndi-Mbírì lá. ¹⁰ Ku kpétí má ziki dìi yo á 'do gbí có mì vò i gî, káa Bìndi-Mbírì má kù 'vala gbí njembí yo, gbí éno máa, lílì yo kpòò kù 'vala ká 'vala, tacó à 'viindi nambeè gbí òkò tí yo ta Mbírì gî. ¹¹ Bèri mì mbe te Jézù 'do gbí ku gí yaà nó má kù dù gbí njembí yo, yí tí mbe te Bìndi-Mbírì tí Jézù gí yaà 'do gbí ku nó delè bà si Bèri mì wó 'ví je 'válá jì ndâ dìi tí nó tí ndâ i mì ku nó gî.

¹² À má éno, à me i mì dìi ndoo ká muu ndoo, wàa ndoo 'ví 'vala tí go có mì dìi ndoo nó lá, ndâ ná'vindí ye, ¹³ tacó yo má kù 'vala go có mì dìi yo, yo bà cì gî, káa yo má kù 'vala go có mì Bèri, wàa yo 'ví ziki ndâ nèté mì vò i gî, yo bà 'vala gî.

¹⁴ Ndâ 'duù tí nó náa Bèri-mì-Mbírì kù tè kùro ndú nó a ndâ 'vii mì Mbírì. ¹⁵ Tacó Bèri tí nó mì Mbírì náa yí je jì yo nó, me bèri ñinó mbe bàkà yo tí ndâ bòò nó lá, yí delè me bèri ñinó mbe te gúku mítí yo nó lá. Yí a Bèri ñinó mbe bàkà yo tí ndâ 'vii mì Mbírì, tí Bèri ñinó mbe si yo kù nì, «Áá Bàbá, áá Buu!» mítí Mbírì. ¹⁶ Bèri-mì-Mbírì ùnje gî máa ndoo kù 'dè a yúco máa, ndoo a ndâ 'vii mì Mbírì. ¹⁷ Káa ndoo má a ndâ 'vii mì Mbírì, ndoo a ndâ mbe zèè mbèlè, tí ndâ mbe zèè mbèlè mì Mbírì, ndoo delè a ndâ ka Bìndi-Mbírì mbe zèè mbèlè. Ndoò má gbo ta ndâ Bìndi-Mbírì mí gbí bà kònò sé'i mì wó gî, Mbírì delè bà te duù mítí ndoo ta ndú.

Banga o tacó tí ndâ 'duù mì Mbírì wúnò

¹⁸ Ye si bà mbu ndò tí nó náa ndoo kpónó kù mbu nó tí i ro ye, wàa ye 'ví 'vii mítí ña banga o tí nó náa Mbírì kù si ù ta ndi ndoo nó lá. ¹⁹ Tacó ndâ i tí nó 'dáá náa Mbírì suu ndú nó léngé-linge kù ù bà co ɾi tí nó náa Mbírì bà túbà tí ndâ 'vii mì wó nò. ²⁰ Tacó Mbírì táánò waa có mítí ndâ i tí nó náa yí suu ndú nó me 'do gbí có mì ndú lá; Mbírì waa có tí nó ká 'do gbí có mì wó gbí njembí wó tí Mbírì, ta bà koɾo có, ²¹ máa, yì wúnò bà njaanga miɾi ndâ i tí nó náa yì suu ndú nó do gbí bà volo ndò, tacó wàa, ndú 'ví dù gbí ngba'o go i mì ndâ 'vii mì Mbírì. ²² Ndoò ñò ni gî, máa, ndâ i tí nó náa Mbírì suu ndú nó 'dáá gî kù mèlè-mélè ta sé'i go i mì niì ta gó-káyì tí wó nó, 'do tí bà 'bità bà suu to tí nó yee tí wúnò. ²³ Káa à me káa ndâ i tí nó náa Mbírì

suu ndú nó ká kù mèle-mèle ta kpéetí ndú cuki lá; ndoo tí ndâ kpédélé 'duù tí nó náa Mbíri je Bèri mì wó ji ndoo tí i-nambeè nó delè kù mèle-mèle gbí njembí ndoo kù ù ta ndi bà bàkà ndoo mì Mbíri tí ndâ 'viì-kó-ko mì wó, wàa yí 'ví si diì ndoo 'ví volo lá. ²⁴ Tacó àà táánò 'vala ndoo a bà ù bà dù ndoo tí ndâ 'viì ònó náa a Mbíri ká ko ndoo. Káa ndoo má ò i tí nó náa ndoo kù ù nó gí, rẹ ònó káká'i me bà ù i lá. Tacó a 'di jé ká ù i tí nó náa yí 'de gí nó gí? ²⁵ Káa ndoo má kù ù a ndi ò ònó náa ndoo ò ta ọ ndoo lá nó, ndoo kù ù ta bà zèè njembí ndoo.

²⁶ Bèri-mì-Mbíri kù koni ndoo tacó wotí tí ndoo wálá, delè tacó ndoo ni bà 'deke tí ndoo ji Mbíri go ònó náa à tí nó lá; káa Bèri kù 'deke tí wó ji Mbíri tacó tí ndoo ta bà rẹngà gbí njembí wó tí ò ònó náa 'duù bà ni bà 'dè gbí ta nje wó wálá. ²⁷ Káa à káa Mbíri tí mbe ò ndâ có gbí njembí ndâ 'duù 'dáá gí ká 'di gbí có tí ò gbí njembí Bèri ò, tacó Bèri kù 'deke tí wó ji Mbíri tacó tí ndâ 'duù mì Mbíri 'vii ta có gbí njembí Mbíri.

²⁸ Ndoò ò ni gí, máa, Mbíri kù bàkà ndâ i 'dáá ká ta rẹ mì tó i ji ndâ 'duù ònó mbe zè yí òkò maa, náa yí tẹ'ẹ tí ndú 'do gbí 'dóó có mì wó gbí muu wó ò. ²⁹ Ndâ 'duù tí nó náa Mbíri tẹ'ẹ tí ndú nó a ndâ 'duù ònó náa yí cu 'bì wó mítí ndú sàà táánò, tacó wàa, ndú 'ví dù tí ndâ cè kózò tí 'Viì mì yí tí Mbíri, wàa 'Viì mì yí 'ví dù tí 'viì-kíri mì ndú gbí òkò tí ndâ mbè ná'vindi. ³⁰ Mbíri tẹ'ẹ tí ndâ 'duù tí nó náa yí cu 'bì wó mítí ndú sàà kùro gí ò, yí delè giì bàkà ndâ 'duù tí nó náa yí tẹ'ẹ tí ndú tí ndâ 'duù jáá kùro wó, bindi yí giì te banga mítí ndâ 'duù tí nó náa yí bàkà ndú tí ndâ jáá 'duù á kùro wó ò.

Mbíri kù zè ndoo òkò maa ta rẹ mì Bindi-Mbíri

³¹ À má ènò, ndoo kpónó 'ví 'dè gítí ò ònó a ò có yè? Có mì Mbíri má toko a i ta có mì ndoo, a 'di ká bà jòò gbí có ta ndoo? ³² Mbíri táánò lè má je 'Viì mì wó ji ku tacó tí ndoo gí, bà je ndâ tó i ònó náa à 'dáá kuu mì wó nó ji ndoo bà kpò yí gí? ³³ A 'di ká bà kpì ngbàngà tí ndâ 'duù mì Mbíri náa yí cu 'bì wó mítí ndú nó? A Mbíri ká njaanga wú 'do tí miyi ndú gí; ³⁴ a 'di ká bà waa có mítí ndú? A Bindi-Mbíri tí Jézù ká bà waa có mítí ndú? Ngé lá! Tacó a yí táánò ká cì tacó tí ndoo, bindi yí giì 'vala ndi wó 'do gbí muu'dú wó gí, yí kpónó kù ki tí wó tí bàndò náa à kù te duù mítí ngé ndi gí á rẹgbà tí Mbíri, kù 'deke tí wó ji Mbíri tacó tí ndoo. ³⁵ A 'di ká bà njèè gbí òkò tí ndoo ta Bindi-Mbíri tí mbe zè ndoo òkò maa? A gbolò sé'i wèè, a 'bí ò i ká kù pèembí ndoo wèè, a bà mèèkè'i tí ndoo wèè, a làngawiri wèè, a yé

bòngo wèè, a vò i wèè, a ku? ³⁶ Á go có tí nó náa à cu mí gbí wáràgà mì Mbírì éno máa,

«À kù ziki ze ta ɾi 'dáá gí tacó tí lo;

à kù bàkà i gítí ze go i gítí ndâ rómbo

náa à kù ya ta ndú gí bà waa ndú,» nô.

³⁷ Káa ta ndâ ɲa ɲìnò 'dáá gí, ndoo co gbí ɲò ndâ vò i tí nò go tàsà ndoò nó ta ɾè mì 'duù tí nó mbe zè ndoo nìkì maa nô. ³⁸⁻³⁹ Tacó ye ɲò ni ngbárángà'i éno gí, máa, wotí mì ku gítí bà ɲjèè gbí òkò tí ndoo ta Mbírì tí mbe zè ndoo nìkì maa ta ɾè mì Bìndi-Mbírì tí Jézù tí Mbe tí ndoo nó wálá; wotí mì 'wálá gítí wálá, wotí mì ndâ basilì gítí wálá, wotí mì ndâ 'bí bèrì mbe kù jòè gbí có ta Mbírì gítí wálá, wotí mì ndâ i ɲìnó náa ndú kpónó kuu tí nó ta ndâ ɲìnó kèjì nó gítí wálá, wotí mì 'bí i muu kùro to tí nó ta wotí mì 'bí i tà ngo gítí wálá, wotí mì 'bí i 'do gbí òkò tí ndâ i tí nó 'dáá gí náa Mbírì suu ndú nó gítí wálá.

9

Mbírì cu 'bì wó mítí ndâ Ìzìrìyélì

¹ Có tí nó náa ye kpónó kù 'dè nó a yúco; ye a 'duù mì Bìndi-Mbírì, ye 'dè 'vére lá, Bèrì-mì-Mbírì delè kù 'dè có gbí ɲjembí ye, máa, ye kù 'dè me 'vére lá. ² Sé có ba ɾé ye gí, ɲjembí ye delè ta o 'dáá gí ká ɾo wu tacó tí ndâ nambe ye tí ndâ Ìzìrìyélì, tí ndâ 'dóo dùì ye, tí ndâ mbelè ye. ³ Tacó Mbírì kùtáa má ì ɲjà mítí ye, wàa yí 'ví mò ye 'do tí Bìndi-Mbírì gí tacó tí ndú, tàkòcò ye bà peteke ma. ⁴ Mbírì táánò cu 'bì wó mítí ndú á 'do gbí òkò tí ndâ 'duù, bìndi yí gii bàkà ndú tí ndâ 'vii mì wó, ndú táánò kù dù gbí ngba Mbírì, Mbírì táánò ɲjù mùkà ta ndú, Mbírì táánò je ndâ có mì wó a i jì ndú, ndú táánò a ndâ cèe mbe ùlù Mbírì, Mbírì delè táánò ci ndâ cí mì wó a i jì ndú. ⁵ Ndâ bu ndú a ndâ Àbìráámò, ta Ìzákò, ta Jákòbè, tí ndâ ɾèngbó mbe jò Bìndi-Mbírì tí 'duù gí muu to tí nô. À ùlù Mbírì tí gba tí ndâ i 'dáá gí dúú bà ya tí ! Go-i-tí-nò.

⁶ Ye kù 'dè me có máa có mì Mbírì co to gí nó lá. Tacó ndâ 'duù tí nó 'dáá gí náa ɾèngbó ndâ mbe jò ndú a Ìzìrìyélì nó 'dáá gí me ndâ cèe Ìzìrìyélì lá, ⁷ ndú delè 'dáá gí me ndâ yúco 'vii mì Àbìráámò tacó náa Àbìráámò a ɾèngbó mbe jò ndâ bu ndú nó lá. Tacó kòcò Mbírì táánò jì Àbìráámò éno máa, «A Ìzákò ká bà jò ɾè lo.» ⁸ Gbí có tí nó éno máa, à kù nì 'vii mì Mbírì mítí 'duù me ká gítí ɾè bà jò yí mì Àbìráámò cuki lá; à kù nì a i mítí ndâ 'vii tí nó náa Mbírì ci Àbìráámò gítí ndú nô. ⁹ Tacó cí tí nó náa Mbírì táánò ci ta Àbìráámò

nó éno máa, «Ta o tí nó náa ye bà dele ndi ye nó, nawù lo Sàrà bà jò 'viì-'dakò.» ¹⁰ À me káa gbèe cí tí nó lá; ta o tí nó táánò náa 'dakò tí nó gbaànjé, tí Ìzákò, tí ká gù ndoo, tè ta nakáyì ndâ njemí mítí nawù wó Rèbékà nó, ¹¹⁻¹² Mbíri giì 'dè có ji Rèbékà si yí ta nakáyì tí wó máa, «'Duù ñinó náa a yí ká bà ñò ɾo ɾi kùro ji ka wó 'do gbí òkò tí ndâ njemí tí nó á gbí yì lo nó bà dù tí bòò mì ñinò bà tè gí tàkò wó nò.» Mbíri 'dè có tí nó si ndâ 'viì tí nó gbì yì nawu ndú nò bàkà tó i gbaànjé lá, ndú delè bàkà wò i gbaànjé lá, tacó bà túbà máa, Mbíri kù cu 'bì wó mítí 'duù 'do ká gbí 'dóó có mì wó náa à gbí njembí wó tí Mbíri, yí kù bàkà me 'do gbí kà có 'bí ña i náa 'duù bàkà nó lá. ¹³ Á go có tí nó náa à cu mí gbí wáràgà mì Mbíri, máa, «Ye táánò zè Jákóbè nìkì ma, káa ye sogo Èzàwú,» nò.

¹⁴ À má éno, ndoo kpónó 'ví 'dè có máa yè? Ndoò 'dè có máa, Mbíri a mbe waa có ta 'véɾè, wàà? Ngé lá! ¹⁵ Tacó kòcò Mbíri ji Mòze éno máa, «Ye bà bàkà nambeè ji 'duù ñinó ta go bà bàkà nambeè ji yí tí ye, bìndi ye delè bà ñò yè ɾo 'duù ñinó ta go bà ñò yè ɾo wó tí ye.» ¹⁶ À má éno, Mbíri kù bàkà nambeè ji 'duù me tacó máa a go nambeè ta yí ká tí 'duù tí nó nó lá, yí delè kù bàkà me tacó máa 'duù tí nó bàkà nèté tí kpoò nó lá, yí bàkà 'do ká gbí 'dóó nambeè mì wó. ¹⁷ Tacó à cu mí gbí wáràgà mì wó tí Mbíri máa, yí 'dè có ji gbolò gba Másiɾi, máa, «Ye táánò bàkà wò tí gbolò 'duù tacó bà túbà wotí mì ye, delè tacó wàa ɾè ye 'ví wu cee muu to tí nó 'dáá gí.» ¹⁸ À má éno, à káa có mì Mbíri bà bàkà nambeè ji 'duù, à delè káa có mì wó bà bàkà 'duù tí mbe ngbútù.

Ndâ kpo-tàkòcò ta nambeè mì Mbíri

¹⁹ 'Bí 'duù 'do gbí òkò tí yo má 'vee ye máa, «Káa Mbíri kù pà nje ndâ 'duù tacó yè, lê náa yí ñò ni gí máa, 'bí 'duù ta wotí bà 'bee muu có ta yì tí wó wálá nó?» ²⁰ Ye delè bà 'vee yo máa, « <'Duù tà a yè, wàa yí 'ví 'vìsì ta có gí tàkò có mì Mbíri?> Nje kàɾà kuu tí wó tacó bà 'vee mbe suu yí, máa, <Wó suu ye éno ta có yè wè?> » ²¹ À káa có mì muu-kàɾà gbí njembí wó bà suu tú mì wó tí ngbúrú, à delè káa có mì wó bà suu tí sòrò.

²² Áá kùtàá má tí Mbíri a go bà túbà kpo-tàkòcò mì wó, delè ta go bà túbà wotí mì wó, wàa yí 'ví mii ndâ 'duù tí nó mbe kù kpolo tàkòcò wó nó gí, a 'di ká bà 'dè có ta yí? Káa ta ndâ ña ñinò 'dáá gí, yí kù zèè njembí wó kù 'vala ta ndâ 'duù tí nó, ²³ tacó bà túbà ña ngba wó tí nó náa yí kù tò mí muu ndoo tí ndâ 'duù tí nó náa yí kù bàkà nambeè ji ndoo

nô, ndoo tí nó náa yí 'viindi bàndò mí gbí ngba wó kù ù ta ndi ndoo sàà gî nô. ²⁴ Tacó ndoo a ndâ 'duù mì wó náa yí tè'é tí ndoo, me cuki 'do ká gbí òkò tí ndâ Jùdèyà lá; ndâ 'bí 'duù náa yí tè'é tí ndú gbí òkò tí ndoo a ndâ Jùdèyà, ndâ 'bí 'duù 'do gbí òkò tí ndoo a ndâ 'duù ñìnó náa ndú me ndâ Jùdèyà lá. ²⁵ Ñìnó a kòcò Mbířì náa Òsìyà, tí mbe 'dòkò có mì Mbířì, cu mí gbí wáràgà mì wó máa, Mbířì máa,

«Ye bà 'dè có ji ndâ 'duù tí nó náa ndú táánò me ndâ 'duù mì ye lá nó,

máa ndú a ndâ 'duù mì ye;

bìndi ye bà 'dè có ji ndâ 'duù tí nó náa ye táánò zè ndú ñìkì lá nó,

máa ye zè ndú ñìkì ma.

²⁶ Káa tí bàndò tí nó náa ye táánò 'dè có ji ndâ 'duù máa,

«Yo me ndâ 'duù mì ye lá» nó,

ye bà 'dè có ji ndú máa,

«Yo a ndâ 'viì mì wu Mbířì».

²⁷ Káa Ìzáyà, tí mbe 'dòkò có mì Mbířì, táánò 'dè có gítí ndâ Ìzìrìyéli máa,

«Kpè tí ndâ 'viì kòtí Ìzìrìyéli má jò àdì go ñjì ngoò gbí pù ngo,

Mbířì bà 'vala 'do gbí òkò tí ndú me ndâ 'duù me mbè lá;

²⁸ tacó Mbířì bà bàkà kpìiki-kpìiki gítí bà waa có

mítí ndâ 'duù muu to tí nó ta wotí ká tí nò wálá.»

²⁹ Ìzáyà delè táánò gii 'dè 'bí có máa,

«Mbe tí ndoo, tí mbe wotí, táánò má ñò yê ɾo ndoo,

wàa yí 'ví si sè ñjò ndâ 'viì ji ndoo lá,

áá táánò bà o gbí mòòkò bìndi ndoo káa kùlè,

go ña i tí nó táánò mbe bàkà tí gbí ndâ gbata Sòdómà ta Gòmórà nô.»

³⁰ Ndoò kpónó 'ví 'dè máa yè? Ndâ 'duù tí nó táánò mbe ñò dúú kpokèjì bà bàkà nambeè ta Mbířì lá nó kpónó gí tí

ndâ 'duù jáá kùɾo Mbířì, 'do gbí có bà tee njembí ndú mítí Bìndi-Mbířì gí. ³¹ Káa ndâ 'duù mì Mbířì ká kpécè kù ɾu ndi

có mì Mòze tacó bà bàkà ndú tí ndâ 'duù jáá kùɾo Mbířì, káa ndú pasuluku 'do tí bà dù tí ndâ 'duù jáá kùɾo Mbířì

gí. ³² Ndú táánò 'de bà dù tí ndâ 'duù jáá kùɾo Mbířì lá tacó yè? Ndú táánò 'de lá, tacó ndú táánò kù pà me ta bà tee

njembí ndú mítí Mbířì lá, ndú pà a i ta bà bàkà ndâ nètè. Ndú táánò tò kò ndú ta díí tí kpokèjì, ³³ á go có tí nó náa à

cu mí gbí wáràgà mì Mbířì máa, Mbířì máa,

«Yo kpolo tí yo,

tacó ye kù te díí náa ndâ 'duù bà tò kò ndú tí mítí

kpokèjì gbí gbata Ziyónì,

tí díí mbe 'va ndâ 'duù mí to;
 káa áá bà te nô mí ɾo 'duù ñinó mbe ùnje gítí wó gí nó
 wálá.»

10

¹ Ndâ ná'vindí! I ñinó ta có gbí njembí ye, náa ye kù 'deke ta tí ye ji Mbíri kpolo ma tacó nó, a ñinó máa, yí 'ví 'vala ndâ 'dóó 'duù mí ye 'do gbí ndâ vò i. ² Ye kù 'dè yúco muu ndú máa, có tí Mbíri gbí njembí ndú ngé ndii gí, káa, ndú ñò dúú kpokèjì bà bàkà nambeè ta Mbíri ni kálásê. ³ Ndú gírì'o 'do tí jáá kpokèjì tí nó mí Mbíri nó gí; ndú gii da a 'dóó ngú kpokèjì mí ndú. Ndú biya bà co tí jáá kpokèjì tí nó mí Mbíri nó gí. ⁴ Káa Bìndi-Mbíri kpónó zi nje có mí Mòze gí, tacó bà njaanga ndâ 'duù ñinó 'dáá gí mbe kù tee njembí ndú mítí wó tí Bìndi-Mbíri nô.

'Válá mí Mbíri a i tacó tí ndâ 'duù 'dáá gí

⁵ Mòze cu mí gbí wáràgà mí wó máa, 'duù ñinó mbe kù dù tí 'duù jáá kùro Mbíri 'do gbí bà 'di có mí yí tí Mòze nó, bà 'vala 'do gbí có tí nó. ⁶ Káa có ñinó náa à 'dè gítí bà dù tí 'duù jáá kùro Mbíri 'do gbí bà tee njembí wó mítí Bìndi-Mbíri éno máa, «A 'di ká bà da bèngbà mítí ɾi tacó bà 'dò ya gí bà gí ta Bìndi-Mbíri 'do gbí gí muu to tí nó? ⁷ Yo delè 'ví koɾo có máa, «A 'di ká bà ya gí tà to gí bà te Bìndi-Mbíri tí wuù 'do gbí gùu ku wó gí sè?» » ⁸ Káa gbí có tí nó máa yè? Gbí có tí nó máa, có mí Mbíri ká dè ta yo, à ká kuu nje mè yo, à delè kuu gbí njembí yo. Có tí nó a có bà tee njembí mítí Bìndi-Mbíri, náa ze kù ma nô. ⁹ Tacó yo má 'dè có ta nje yo máa, Jézù a Mbe tí yo, bìndi yo gii ùnje ta njembí yo máa, Mbíri 'vala ndi wó 'do gbí muu'dú wó gí, Mbíri bà 'vala yo 'do gbí ndâ vò i gí. ¹⁰ Tacó Mbíri kù bàkà 'duù tí jáá 'duù kùro wó tí Mbíri 'do gbí có bà tee njembí 'duù tí nó mítí Bìndi-Mbíri. Bìndi yí gii 'vala 'duù 'do gbí vò i 'do gbí bà 'dè yúco máa, Jézù a Bìndi-Mbíri.

¹¹ Á go có tí nó náa à cu mí gbí wáràgà mí Mbíri máa, «Áá bà te nô mí ɾo 'duù ñinó mbe kù tee njembí wó mítí Bìndi-Mbíri nó wálá,» nô. ¹² Tacó 'bè gbí òkò tí ndâ Jùdèyà ta ndâ ña ndâ 'duù ñinó náa ndú me ndâ Jùdèyà lá nó wálá; gbèè Mbíri tí nó tí Mbe tí ndâ Jùdèyà nó, delè káa Mbíri tí Mbe tí ndâ 'duù ñinó náa ndú me ndâ Jùdèyà lá nô, tí gbèè Mbíri tí nó mbe kù cù 'dè ngo cù wó mítí ndâ 'duù tí nó 'dáá gí mbe kù nì «Ákoo» ji yí nó. ¹³ Tacó Mbíri bà 'vala ndâ 'duù tí nó mbe kù 'deke tí ndú ta ɾè wó nó gbaànjé-gbaànjé 'dáá gí.

¹⁴ Káa ndâ 'duù bà nì «Ákoo» ji Mbíri á ta kpokèjì ngayi, náa ndú má ùnje gítí wó lá? Ndú delè bà ùnje gítí wó ta ña

kpokèjì ngàyi, náa ndú jé má 'di có tí wó lá? Ndú bà 'di có tí wó ta ña kpokèjì ngàyi, náa 'bí 'duù mbe ma có tí wó jì ndú má wálá? ¹⁵ Ndú delè bà ma có tí wó jì ndâ 'duù ta ña kpokèjì ngàyi, sè káa ñinó à má tuu ndú túú-tuu? Á go có tí nó náa à cu mí gbí wáràgà mì Mbíri, máa, «Banga tí bà gí ndâ mbe ma Banga-Ngú-Có ngé ndii gí!» nô. ¹⁶ Kpèti ká éno, à me ndâ 'duù 'dáá gí táánò ká ùnje gítí Banga-Ngú-Có lá; tacó Ìzáyà tí mbe 'dòkò có mì Mbíri táánò 'vee Mbíri máa, «A 'di ká ùnje gítí có tí nó náa ye ma jì ndú nó, Mbe tí ye?» ¹⁷ À má éno, bà tee njembí 'duù mítí Bìndi-Mbíri gí a i 'do tí có tí nó náa yí 'di nô, káa có tí nó náa yí 'di nò gí a i ta bà ma có gítí Bìndi-Mbíri.

¹⁸ Káa 'vé mì ye a ñinó máa, ndâ Ìzìriyèlì táánò 'di có tí nó náa ndâ mbe 'dòkò có mì Mbíri ma nó lá, wè? Ndú 'di gí! Tacó à cu mí gbí wáràgà mì Mbíri éno máa, «Kòcò ndú ya cee muu to tí nó gí.

Ndâ 'duù muu to tí nó 'dáá gí 'di ndâ có mì ndú gí.»

¹⁹ 'Bí 'vé mì ye káká'i a ñinó máa, ndâ Ìzìriyèlì 'di gbí có tí nó náa ndâ mbe 'dòkò có mì Mbíri ma jì ndú nó gí, wè? Mòze dígísèé a kpédélé 'duù mbe 'visì có gí tàkò có tí nò, éno máa, Mbíri máa,

«Ye bà bàkà yo 'ví tò kù ta ndâ 'duù ñinó ta ñè ña ndú wálá nô.

Ye bà bàkà ndâ 'duù ñinó ta gbí có mì ndú wálá nó 'ví kpolo tàkòcò yo.»

²⁰ Bìndi, Ìzáyà gii 'dè có ta gúku tí wó wálá, máa, Mbíri máa,

«À 'de ye a ndâ 'duù ñinó mbe pà bà tí ye lá.

Ye túbà tí ye a i jì ndâ 'duù ñinó mbe 'vee bà tí ye lá,» nô.

²¹ Káa yí gii 'dè có gítí ndâ Ìzìriyèlì, máa, Mbíri máa, «Ye kù tù 'bì ye 'do tí bà co ri, yee tí bà ta ri, jì ndâ tù-ká-kpò-có tí ndâ mbe kù jòò gbí có ta ye.»

11

Mbíri biya ndâ 'duù mì wó tí ndâ Ìzìriyèlì lá

¹ Ye kpónò kù 'vee a 'vé, máa, Mbíri 'visì a kapí wó á gítí ndâ 'duù mì wó tí ndâ Ìzìriyèlì wè? Gbaànjé lá! 'Dóo ye kuu nó a Ìzìriyèlì, tí 'viì-gù Àbiráámò. Ye a 'viì kòtí Bènjàminò.

² Mbíri 'visì kapí wó gítí ndâ 'duù mì wó náa yí cu 'bì wó mítí ndú á 'do tí o bà 'bità bà suu to tí nó nó lá. Yo 'deke có tí nó náa à cu mí gbí wáràgà mì Mbíri gítí bà 'dè kòlòwò mì Èlìjà tí mbe 'dòkò có mì Mbíri, jì Mbíri gítí ndâ Ìzìriyèlì nó lá? ³ Èlìjà 'dè kòlòwò gítí ndâ Ìzìriyèlì jì Mbíri máa, «Ndú mi ndâ mbe 'dòkò có mì lo léé gí, sè káa ye ta kpéetí ye,

káa ndú delè kù pèè ta bà zi ye, Mbe tí ye! Ndú delè uu gbí ku-sòrò bà ci i ji wò 'dáá gí.»

⁴ Káa Mbíri gii 'visì có ji Èlìjà máa yè? Mbíri gii 'visì có ji yí máa, «Ye kù kpolo tí ndâ 'duù 7,000 mbe ùlù sù mbíri tí nó ta rẹ wó a Bààlì lá nó tacó tí ye.»

⁵ Gbèè ña i tí nò wúnó bàkà tí gí, làmbu sè gbí ndáá ndâ Ìzìrìyèlì gbaànjé-gbaànjé náa Mbíri cu 'bì wó mítí ndú ta nambeè mì wó kuu tí. ⁶ Mbíri cu 'bì wó mítí ndâ 'duù tí nò ta nambeè mì wó, yí cu 'bì wó mítí ndú me tacó máa ndú bàkà a tó i ji yí nò lá, tacó Mbíri táánò má cu 'bì wó mítí ndú tacó ndâ i ñinó náa ndú bàkà nó, rẹ ña nambeè tí nò bà dù me nambeè lá.

⁷ Nò wàa yè? Nò wàa, ndâ Ìzìrìyèlì 'de i tí nó náa ndú táánò kù bàkà nèté tacó nó lá, A ndâ 'duù tí nó mbe me mbè lá, náa Mbíri cu 'bì wó mítí ndú nó ká 'de, káa tù sè ndâ 'bí 'duù gbí òkò tí ndú yoo 'do tí bà 'di é mì Mbíri gí; ⁸ á go có tí náa à cu mí gbí wáràgà mì Mbíri máa, «Mbíri je muu ji ndú lá.

Mbíri yoo ọo ndú 'do tí bà ọò ndâ i gí,

Mbíri de tù ndú 'do tí bà 'di có gí yee gbí ọi tí nó wúnó,»
nô.

⁹ Bìndi kòcò Dàvídè tí gbolò gba mì ndâ Ìzìrìyèlì gii 'dè có máa,

«Bàndò bà zò i mì ndú 'ví dù tí wú náa à lè ji ndú,

bàndò bà zò i mì ndú 'ví dù tí bù náa à duu ji ndú,

à 'ví dù tí bàndò bà eendi ndú gítí vò i,

à 'ví dù tí bàndò bà waa có mítí ndú,

¹⁰ ọo ndú 'ví di gí, wàa ndú 'ví ọò i lá,

ndòpí ndú 'ví loko ta du vò i ká dúú bà ya tí .»

¹¹ Ye kpónó kù 'vee 'bí 'vé káká'i, «Ndâ Ìzìrìyèlì kpónó 'va nò a tí ndú to ngbé gí, wèè, ndú tò káa kò ndú sínò?» Gbaànjé lá! Tacó a bà 'va tí ndâ Ìzìrìyèlì to nò ká si Mbíri 'ví 'vala ndâ 'duù ñinó mbe ọò dúú kpokèjì bà bàkà nambeè ta Mbíri ni lá nó 'do gbí ndâ vò i mì ndú, tacó wàa, ndâ Ìzìrìyèlì 'ví tò kii ta ndú. ¹² Káa vò i mì ndâ Ìzìrìyèlì má si Mbíri 'ví bàkà tó i me gbolò ji ndâ 'duù muu to tí nó 'dáá gí, bìndi bà pasì bà 'di có mì Mbíri mì ndú má si Mbíri 'ví bàkà tó i me gbolò ji ndâ 'duù ñinó mbe ọò dúú kpokèjì bà bàkà nambeè ta Mbíri ni lá nó, ña tó i tí nó náa Mbíri bàkà ji ndâ 'duù nó bà me gbolò go ña yè, náa ndâ Ìzìrìyèlì 'dáá má 'di có mì Mbíri delè gí nò!

¹³ Ye kpónó kù 'dè có a i ji yo tí ndâ 'duù tí nó ta ña yo me ndâ Ìzìrìyèlì lá nó, tacó Mbíri tuu ye a i ji ndâ 'duù tí nó ta ña ndú me ndâ Ìzìrìyèlì lá nô. Ndi 'di tí nje ye gítí nèté

mì ye wálá, ¹⁴ tacó wàa, ndâ nambe ye tí ndâ Ìziriyéli 'ví tò ta kùì ta yo, tacó wàa, ndâ 'bí 'duù 'do gbí òkò tí ndú 'ví 'de ta 'wálá. ¹⁵ Tacó bà bè bà toko nambeè mì Mbířì ta ndâ Ìziriyéli má gí a i ta bà 'viindi nambeè gbí òkò tí Mbířì ta ndâ 'duù muu to tí nó 'dáá gí, bà ùnje bà toko nambeè ta ndú mì Mbířì bà je a ŋa yè ji ndâ 'duù? Áá bà gí a i ta 'wálá ji ndâ ku!

Mbířì bà 'vala ndâ 'duù ñinó náa ndú me ndâ Ìziriyéli lá nó gí

¹⁶ À má ci muu njú kpédélé'i ji Mbířì gí, sè njú tí nó 'dáá gí a ñindi Mbířì. À má ci ndâ teè mû ji Mbířì gí, sè ndâ nè'bi mû tí nó 'dáá gí a ndâ i mì Mbířì. ¹⁷ Káa à kpónó má waaka ndâ 'bí wú bè 'dê cii gí, bìnđi áá gii nanaka yo ndâ 'bí dó bè ju cii tí nó náa à waaka 'do gbí jìlì nó mí bìnđi ndú, ¹⁸ yo 'ví me tí yo máa yo ma á ji ndâ wú bè 'dê cii tí nó náa à waaka ndú gí 'dè nó lá. Káa yo má me tí yo, yo 'ví te mí gbí muu yo éno máa, yo kù 'vala me 'do tí 'dóó teè yo lá. ¹⁹ Yo má 'dè có éno máa, «Áá táánò waaka ndú tacó bà rò ze mí bìnđi ndú,» ²⁰ a yúco; áá táánò waaka ndú 'do gbí ngbútù mì ndú. Káa yo kù rò tíyò tí kpoò ká tacó yo kù tee njembí yo mítí Bìnđi-Mbířì. À má éno, yo 'ví mòò ọo yo lá. Yo dù ta gúku Mbířì tí yo. ²¹ Tacó yí táánò lê má waaka ndâ 'dóó bè 'dê cii tí nó gí to gí, yí delè bà si yo wálá. ²² Yo te mí gbí muu yo éno máa, Mbířì a mbe nambeè, yí delè a 'duù ñinó ta 'di á nje wó wálá; yí ọo 'di ta bà waa có mítí 'duù ñinó mbe 'di có mì wó lá nó lá, káa yí kù bàkà nambeè á ji yo, náa go nambeè ta yí má ká kpoò kuu tí yo nó. Káa go nambeè ta yí má tí yo wálá, yí bà mò yo á 'do tí wó gí. ²³ Káa ndâ Ìziriyéli má si ngbútù mì ndú mí to gí, Mbířì bà dele ta ndú á gí bándò mì ndú gí, tacó wotí bà dele ta ndú káká'i gí bándò mì ndú kuu tí wó. ²⁴ Tacó áá táánò má waaka yo tí ndâ ju cii 'do tí 'dóó ẹngbó yo gbí jìlì, bìnđi áá gii nanaka yo mítí bè 'dê cii tí nó náa à rò mí gbí po nji nó gí, bà nanaka ndi ndâ nè'bi 'dê cii tí nó náa áá táánò waaka ndú nó mítí 'dóó bándò mì ndú bà dù a dê có ngé ndii gí.

Mbířì ọò yé ọo ndâ 'duù 'dáá gí

²⁵ 'Bí có gbí ngàngbùùtù náa ye kpónó bà 'dè ji yo tacó wàa yo 'ví si ta tí yo máa yo ma nó lá, a ñinò, ndâ ná'vindi: ndâ Ìziriyéli bà bàkà ngbútù me ká dúú bà ya tí lá, ndú bà bàkà yee ká tí o tí nó náa ndâ 'duù ñinó náa ndú me ndâ Ìziriyéli lá nó má gí 'dáá gí mì Mbířì má kózò gí, ²⁶ bìnđi Mbířì bà gii 'vala ndâ Ìziriyéli 'dáá gí. Á go có tí nó náa à cu mí gbí wáràgà mì Mbířì máa,

«Mbe 'vala ndâ 'duù bà gî 'do Ziyóni;
yí bà 'vala ndâ 'vii-gù Jàkóbè 'do gbí ndâ vò i 'dáá gî.

²⁷ Nìnò bà dù a o bà nju mbelè mì ye ta ndú,
náa ye má 'vala ndú 'do gbí ndâ vò i mì ndú gî,» nô.

²⁸ Ndâ Ìzìriyèlì biya bà 'di Banga-Ngú-Có gî, tacó éno, ndú gî tí ndâ ku'dì tí Mbíri 'do gbí có mì yo. Káa à má gítí có bà cu 'bì Mbíri mítí ndú, ndú kpòò káa ndâ wú-gbì-ré Mbíri ta rẹ̀ mì ndâ ká gù ndú. ²⁹ Tacó Mbíri me mbe kú 'vèè gbí nje 'duù tacó i lá; yí delè má cu 'bì wó mítí 'duù gî, yí káká'i 'visì muu wó 'do tí 'duù tí nò lá. ³⁰ À má gítí yo tí ndâ 'duù tí nó mbe nò dúú kpokèjì bà bàkà nambeè ta Mbíri ni lá nó, yo táánò kpò có mì Mbíri gî, káa Mbíri kpónó kú bàkà nambeè ta yo, tacó ndâ Ìzìriyèlì táánò kpò có mì wó gî. ³¹ Ndâ Ìzìriyèlì delè kpónó kú kpò có mì Mbíri, tacó wàa Mbíri 'ví bàkà ta nambeè ji ndâ yì, á go nìnó náa yí táánò bàkà ji yo ta o tí nó náa yo táánò kpò có mì wó gî nô. ³² Tacó Mbíri zèè ndâ 'duù muu to tí nó 'dáá gî mí gbí zàa mì kpò-có, tacó wàa yì 'ví bàkà nambeè ji ndú.

À ùlù Mbíri

³³ Ndâ i mì Mbíri me gbolò ngé ndii gî, yí a mbe 'di gbí-o, muu tí wó delè ngé ndii gî! A 'di ká bà ni bà 'dè gbí ndâ có mì wó náa yí ẹ̀re gba ndú gî nó? A 'di ká bà 'di gbí ndâ kpokèjì mì wó? Á go có tí nó náa à cu mí gbí wáràgà mì wó máa,

³⁴ «A 'di ká 'di gbí có gbí njembí Mbe tí ndoo?

A 'di ká kpo-gbì-tà-tù wó?

³⁵ A 'di jé ká je i-nambeè ji yí,
wàa yí 'ví ko ta mboo i mì 'duù tí nò?»

³⁶ Tacó a yí ká suu ndâ i 'dáá gî, ndâ i 'dáá gî kú dù 'do gbí có mì wó, ndâ i 'dáá gî delè á tacó tí wó. À ùlù yí kpòò ya tí . Go-i-tí-nò.

12

Yo 'vala ta bà bàkà nèté ji Mbíri

¹ À má éno, ye kú 'deke a tí ye ji yo, ndâ ná'vindí, máa, yo yòò tí, yo tí ndâ wu i-cí-ci ji Mbíri, tí ndâ tó i náa Mbíri 'ví lì 'bì wó mí tà ndú, tacó ọ̀a gbolò nambeè mì wó náa yí bàkà ji yo nô. Nìnò a ọ̀a cèè bà bàkà i ji Mbíri náa yo 'ví bàkà . ² Yo bàkà nèté ta có mì ndâ 'duù muu to tí nó lá, yo si Mbíri 'ví 'visì bà koꝝ có mì yo tí ngú ọ̀a bà koꝝ có mbe 'visì cè ọ̀a bà bàkà i mì yo tí ngú bà bàkà i. Tacó wàa, yo 'ví nò ta có mì Mbíri ni , yo 'ví nò ta tó i mì wó ni , yo delè 'ví nò ta i nìnó mbe 'vii ọ̀o 'bá tí cèè i nó ni .

³ A nambeè tí nó náa Mbíri bàkà ji ye nó ká si ye kù 'dè có ji yo gbaànjé-gbaànjé 'dáá gî, máa, 'bí 'duù 'do gbí òkò tí yo 'ví koro có máa, yì ma ndii bà gî nò lá. 'Duù 'ví koṛo có lèè, 'vii ta wotí bà tee njembí wó mítí Mbíri, náa Mbíri je ji yí, ⁴ jé ká go ñinó náa ndâ bà to tí ndoo me mbè, káa bà to ñinò ká ta tende ña nèté mì wó nò. ⁵ Káa ndoo, kpèti má me mbè, ndoo a ndâ bà to tí Bindi-Mbíri, náa à 'deeke 'duù ñinò mítí ndâ tende bàndò tí kútí gbèè 'duù. ⁶ Mbíri njèè ndâ i-nambeè mì wó ji ndoo gbaànjé-gbaànjé 'dáá gî tende-tende, 'vii ká ta nambeè mì wó náa yí bàkà ji ndoo, tacó bà bàkà ta nèté.

À má éno, Mbíri má je ji 'duù a nèté bà ma có mì wó, 'duù tí nò 'ví ma có mì Mbíri 'vii ta wotí bà tee njembí wó mítí Mbíri, náa Mbíri je ji yí; ⁷ yí má je ji wò a bà bàkà nèté ndâ 'duù, wò 'ví bàkà nèté ndâ 'duù; yí má je wò a bà ñibà i ji ndâ 'duù, wò 'ví ñibà i ji ndâ 'duù; ⁸ yí má je ji wò a nèté bà je wotí ji ndâ 'duù, je wotí ji ndâ 'duù; yí má je ji wò a nèté bà je i ji ndâ 'duù, wò 'ví ñò ñó-ṛo-i gítí bà je i ji ndâ 'duù lá; yí má bàkà wò tí kùṛo ndâ 'duù, tè kùṛo ndú; yí má bàkà wò tí mbe nambeè, bàkà nambeè ji ndâ 'duù ta mbá-mbá tí lo.

⁹ Yo 'ví ze tí yo gbí òkò tí yo ñikí ta yúcó. Yo 'ví sogo vò i, wàa yo 'ví zèè i ñinó tí tó i nó kácá-kácá. ¹⁰ Yo zè tí yo gbí òkò tí yo go i mì ndâ ná'vindí gbí òkò tí ndú, yo delè 'ví dù ta go bà tègàrà tí yo gbí òkò tí yo. ¹¹ Yo 'ví bàkà nèté tí kpoò, yo dù tí ndâ mbe kpó lá, yo bàkà nèté ji Mbe tí ndoo ta mbá-mbá tí yo. ¹² Bà koṛo có mì yo lì mítí Mbíri 'ví si yo 'ví dù ta líkí'o tí yo, yo 'ví zèè njembí yo gbí ndâ vò o, yo delè 'ví 'deke tí yo ji Mbíri ta o 'dáá gî. ¹³ Yo 'ví je i-'bì yo tacó tí ndâ 'duù mì Mbíri ñinó tí ndâ mbe yê nò, yo delè 'ví te wiṛi mítí ndâ mbe 'dó-'do.

¹⁴ Yo 'ví cù 'dê ngo cù yo mítí ndâ mbe kù mèèkè'i tí yo; yo be ndú lá, yo cù 'dê ngo cù yo mítí ndú. ¹⁵ Ndâ 'duù má ta líkí'o tí ndú, yo 'ví dù ta líkí'o tí yo ta ndú; ndú má kù wa gbí, yo delè 'ví wa gbí ta ndú. ¹⁶ Ndâ 'duù 'dáá gî 'ví dù á ṛo yo 'vii ká 'vii, yo mba tí yo lá, yo ñi kaà ta ndâ 'duù ñinó náa ndú me ndâ i lá nò, yo 'ví bàkà tí yo tí ndâ mbe 'di gbí-o lá. ¹⁷ Yo 'ví ko mboo vò i ta vò i lá, yo koṛo có a i gítí bà bàkà i ñinó tí cèè i nó kùṛo ndâ 'duù 'dáá gî. ¹⁸ Yo bàkà wotí tacó bà 'vala ta ndâ 'duù 'dáá gî ñikí maa. ¹⁹ Yo 'ví kèèndè vò i lá, ndâ kómbe ye, yo si a kpo-tàkòcò mì Mbíri ká 'ví kèèndè vò i muu yo; a go có tí nó náa à cu mí gbí wáràgà mì Mbíri máa, Mbíri máa, «Bà kèèndè vò i a i mì ye, ye bà ko mboo vò i ta vò i,» nò. ²⁰ À má éno, go má tí ndâ ku'di tí yo, yo 'ví je i-zó-zò ji ndú, go ngo má tí ndú, yo 'ví je ngo ji ndú; tacó

yo má bàkà éno, ndâ vò i mì ndú náa ndú kù bàkà mítí yo nò bà te nô mí ɾo ndú me gbolò. ²¹ Yo 'ví si vò i 'ví gèè bè wó mí muu yo lá, yo kpò muu vò i ta bà bàkà ndâ tó i.

13

Yo 'di có mì ndâ gba 'bá

¹ Yo 'dáá gí 'ví 'di có mì ndâ gba mbe kù zogo 'bá mì yo. Tacó a Mbíri ká je gba ji 'duù. ² À má éno, mbe kù jòò gbí có ta gba kù jòò nò a gbí có ta gba tí nó náa Mbíri le bèrè ji yí nô, káa ndâ mbe kù jòò gbí có kù pà a bà, bà waa có mì Mbíri mítí ndú. ³ Tacó 'duù ñinó mbe kù co tí jáá kpokèji nó cì gúku tí ndâ gba lá, a ndâ mbe bàkà vò i ká kù cì gúku tí ndâ gba. À má éno, yo co tí jáá kpokèji, ndâ gba 'ví ùlù ta yo, delè tacó waa yo 'ví cì ta gúku tí ndú lá. ⁴ Gba a bòò mì Mbíri, náa Mbíri je yí tí mbe kù koni yo, káa yo má bàkà vò i, yo 'ví cì gúku tí wó, tacó Mbíri le bèrè ji yí me sínò lá; yí a bòò mì Mbíri, mbe kù waa có mítí ndâ mbe kù bàkà vò i á bindi Mbíri. ⁵ À má éno, yo 'ví 'di có mì gba me ká cuki ji gúku bà waa có mì wó mítí yo lá, yo bàkà tacó yo ñò ni gí, máa, ñinò a i ñinó náa à tí nó ká nò.

⁶ Ñinò delè a nderè có tí nó náa yo 'ví gò ta i muu 'bá nó ká nò, tacó ndâ mbe kù bàkà nètè muu 'bá 'dáá gí a ndâ mbe bàkà nètè mì Mbíri, mbe kù bàkà nètè yo. ⁷ À má éno, yo 'ví si ndâ có mì ndú 'do muu yo 'dáá gí; à má mì ndú muu yo a có bà gò i muu 'bá, yo gò 'do muu yo gí, à máa có bà si muu ndâ 'dóó i mì yo, yo 'ví si gí, yo delè 'ví si ndú tí i ɾo yo, yo delè 'ví tègàrà ndú.

Yo zè tí yo gbí òkò tí yo nìkì maa

⁸ Yo 'ví si i mì 'bí 'duù gbaànjé 'ví dù á muu yo lá; à 'ví dù á muu yo káa có bà zè tí yo gbí òkò tí yo nìkì maa, tacó 'duù ñinó mbe zè 'bí ka wó nìkì maa nó a mbe 'di có mì Mbíri. ⁹ Ndâ có mì Mbíri máa, «Wò 'ví bàkà bangbaya lá; wò 'ví zi 'duù lá; wò 'ví zingbà i lá; wò 'ví dù ta go i mì ndâ 'bí 'duù lá.» Káa ndâ có tí nó ta ndâ 'bí sè có mì Mbíri 'dáá gí toko gbaànjé bàkà a gbèe có tí nó máa, «Zè 'bí ka lo nìkì á go bà zè 'dóó tí lo nìkì mì lo,» nô. ¹⁰ 'Duù mbe zè 'bí ká wó nìkì maa bà bàkà vò i gítí ka wó nó wálá; à má éno, tó bà zè tí a bà 'di ndâ có mì Mbíri 'dáá gí.

¹¹ Yo bàkà éno, tacó yo ñò ni gí máa, o tí nó tí o bà ziya mì ndoo 'do tí ñi nó kpónó gí gí. Tacó o bà 'vala ndoo kpónó dooko ta ndoo cotí ñinó táánò ta kpédélé o bà ùnje mì ndoo gítí Bindi-Mbíri nó gí. ¹² Kùro bà too yé dooko gí; à má éno, ndoo mò ndâ i tí nó náa ndoo bàkà gbí 'dí'dí'o nó gí nje seè, waa ndoo 'ví 'viindi tí ndoo á gítí ndâ nètè gbí ngba'o.

13 Ndoò 'viindi ndâ cè ña bà bàkà i mì ndoo, wàa ndoo 'ví dù go ndâ 'duù ñinó mbe kù 'vala gbí ngba ɾi; bà bàkà ndâ i 'viɾimó-'viɾimo gbí 'dí'di'o káká'i wálá; bà sa ta pe káká'i wálá; có gítí ndâ vo-vò ka sili, ta bà bàkà ndâ i ñinó mbe 'vii ɾo 'bá lá nó káká'i wálá; bà gò gó ta bà 'dèèkè mà delè káká'i wálá; bà tò kiì káká'i wàlà. ¹⁴ Káa yo 'ví si a Mbe tí ndoo Jézù tí Bindi-Mbíɾi ká 'ví kpolo tí yo, wàa yo 'ví je mbí yo gítí ndâ vò i ñinó mbe me líkí tí yo nó lá.

14

Waa có mítí ná'vindi lo lá

¹ 'Bí 'duù ñinó ta wotí bà tee njembí wó mítí Bindi-Mbíɾi me nji'dí tí wó nó má kuu gbí òkò tí yo, yo 'ví si yí, yo 'viiki gbí nje wó gítí ña bà koɾo có mì wó gítí ndâ ña i-zó-zò lá. ² Tacó a bà tee njembí 'bí 'duù mítí Bindi-Mbíɾi ká kù si yí kù zò ña ndâ i 'dáá gî, káa 'duù ñinó ta wotí bà tee njembí wó mítí Bindi-Mbíɾi me nji'dí tí wó nó kù zò káa ndâ kpátùyâ. ³ Káa 'duù ñinó mbe kù zò ña ndâ i 'dáá gî nó 'ví cònje gítí 'duù ñinó mbe kù guu gbí i-zó-zò gúú-guu nó lá, wàa ndâ 'duù ñinó mbe kù guu gbí i-zó-zò gúú-guu nó 'ví waa có mítí ndâ mbe zò i sàkàmàà nó lá, tacó Mbíɾi ùnje gítí wó gî. ⁴ Káa wò tà a 'di, wàa wò 'ví waa ta có mítí bòò mì 'bí 'duù? À ká gbí nèté mì mbe tí wó bà ñò máa yí kuu tíyò, à delè ká gbí nèté mì wó bà ñò máa yí 'va tí wó to gî. Káa yí bà ɾò tíyò gî, tacó wotí bà bàkà yí 'ví ɾò tíyò kuu tí Mbe tí ndoo.

⁵ 'Bí 'duù kù koɾo có máa 'bí ɾi gbaànjé nìkì co tí 'bí ɾi gî, káa 'bí 'duù kù koɾo có máa ndâ ɾi 'dáá gî 'vii ká 'vii. Káa 'duù 'ví eɾe muu wó ká mítí 'dóó có mì wó náa à gbí muu wó. ⁶ 'Duù ñinó mbe kù kpolo tí 'bí ɾi tí kpóló-kpolo ɾi nó, bàkà ènò tacó bà tègàrà Mbe tí ndoo. 'Duù ñinó delè mbe kù zò i nó, kù zò tacó bà tègàrà Mbe tí ndoo, tacó yí kù 'dè nìkì maa ji Mbíɾi tacó i-zó-zò tí nó náa yí kù zò nò. Káa 'duù ñinó mbe kù guu gbí ndâ i-zó-zò nó, kù bàkà ènò tacó bà tègàrà Mbe tí ndoo, yí delè kù 'dè nìkì maa ji Mbíɾi. ⁷ Tacó 'bí 'duù gbaànjé 'do gbí òkò tí ndoo mbe kù 'vala gítí miɾi wó nó wálá, 'bí 'duù gbaànjé delè mbe cì gítí miɾi wó nó wálá. ⁸ Ndoò má kù 'vala , ndoo kù 'vala tacó tí Mbe tí ndoo, ndoo má kù cì , ndoo delè kù cì tacó tí Mbe tí ndoo. À má ènò, ndoo máa wu ndoo, ndoo a ndâ i mì Mbe tí ndoo, ndoo máa ku ndoo, ndoo delè káa ndâ i mì Mbe tí ndoo. ⁹ Ñinó a gbí nderè có bà cì Bindi-Mbíɾi, bindi yí giì 'vala ndi wó káká'i 'do gbí muu'dú wó nó ká nò, tacó wàa, yí 'ví dù tí Mbe tí ndâ 'duù ñinó mbe cì gí nó ta ndâ wu 'duù.

¹⁰ À má éno, wò kù waa có mítí ná'vindí lo tacó yè? Wò kù cònje gítí ná'vindí lo tacó yè? Tacó ndoo 'dáá gî wúnò bà rò tíyò kùro jàlàmbà bà waa có mì Mbírì, ¹¹ tacó à cu mí gbí wáràgà mì Mbírì máa, kòcò Mbe tí ndoo máa,

«Ye má kù 'vala ,

ndâ 'duù 'dáá gî bà kucuku muungbó ndú mí kùro ye,
ndâ 'duù gbí ndâ tende ña nje có 'dáá gî bà ùlù Mbírì
ta o tí nò.»

¹² Ndoò gbaànjé-gbaànjé 'dáá gî bà yù gbí tí ndoo ji Mbírì.

Dù tí nderè bà bàkà vò i mì 'bí ka lo lá

¹³ À má éno, ndoo si bà dù kù 'viiki tí ndoo gbí òkò tí ndoo mí to, yo koṛo có rò a i mítí bà bàkà 'bí ña i ñinó mbe ga gbí kò 'bí ná'vindí yo lá, yo delè 'ví dù tí i ñinó mbe kù nè kpokèjì mì wó nó lá. ¹⁴ Ye ñò ni ngbàrángà'i ta rè mì Mbe tí ndoo Jézù gî, máa, 'bí i-zó-zò tí bètí-i nò wálá, i-zó-zò a bètí-i ká ji 'duù tí nó mbe kù koṛo có máa i-zó-zò tí nó a bètí-i nò. ¹⁵ Njembí ná'vindí lo má ñikí gítí ña i tí nó náa wò kù zò nó lá, wò kù 'vala ta yí me ta njembí bà zè Mbírì lá. Si ña i tí nó náa wò kù zò nó 'ví dù tí i mbe volo 'duù ñinó náa Bìndi-Mbírì táánò cì tacó tí wó nó mí to. ¹⁶ À má éno, si ndâ 'duù 'ví 'dè vò có gítí i tí nó tí tó i-zó-zò mì lo nó lá. ¹⁷ Tacó kpóló-kpòlo i mì ndoo tí ndâ 'duù mì Bìndi-Mbírì me bà zò i lá, kpóló-kpòlo i mì ndoo delè me bà njù pe lá; kpóló-kpòlo i mì ndoo a bà dù tí ndâ 'duù jáá Kùro Mbírì, ta bà dù ta 'dè njembí ndoo, giì je bà te líkí'o mì Bèri-mi-Mbírì mítí ndoo. ¹⁸ 'Duù má bàkà nèté ji Bìndi-Mbírì gbí ña kpokèjì tí nó, tàkòcò Mbírì bà peteke gítí wó, ndâ 'duù delè bà si yí tí i.

¹⁹ À má éno, ndoo 'ví mòkò a tàkò i ñinó mbe kù si gbí òkò tí ndoo 'ví dù ñikí maa, giì je i ñinó mbe si ndoo kù je wotí bà konì tí ndoo gbí òkò tí ndoo ji ndoo nò. ²⁰ Yo 'ví volo gbí nèté mì Mbírì tacó i-zó-zò lá. Ndâ i-zó-zò 'dáá gî a ndâ ngbàrángà i, káa à lè ji 'duù ñinó mbe zò 'bí ña i mbe si 'bí ka wó 'ví bàkà vò i nò. ²¹ Yúco a bà zò yâ lá, ta bà njù pe, delè ta bà bàkà i ñinó mbe kù si 'bí ná'vindí yo 'ví bàkà vò i nó, lá. ²² Káa bà tee njembí yo kpónó mítí Mbírì nó 'ví dù tí có kóó gbí òkò tí yo ta Mbírì; káa 'duù ñinó mbe nì ñikalaká gítí bà bàkà i ñinó náa yí ñò ni tí yúco gî lá nó, a mbe tó pá. ²³ Káa Mbírì kù waa có a i mítí 'duù ñinó mbe zò i ta njembí wó sósò'ò nò, tacó ña 'duù tí nó kù bàkà i me ta bà tee njembí wó mítí Mbírì lá, káa i ñinó náa 'duù bàkà me ta bà tee njembí wó mítí Mbírì lá nó, a vò i.

15

Peteke tàkòcò ndâ 'bí ka lo, peteke me ká tàkòcò lo ta kpéetí lo lá

¹ Ndoò tí ndâ 'duù ñinó ta wotí bà tee njembí mítí Bìndi-Mbírì kuu tí ndoo nó 'ví konì ndâ 'duù ñinó ta wotí bà tee njembí ndú mítí Bìndi-Mbírì me njí'dí tí ndú nó tà bà te ndâ du ká'i ñindi ndú. Ndoò 'ví bàkà me káa i ñinó mbe kú peteke tàkòcò ndoo nó cuki lá. ² Ndoò kùtàá 'dáá gí bà bàkà i ñinó mbe kú peteke tàkòcò ndâ 'bí ka ndoo, ta bà konì ndú gítí bà 'de wotí gítí bà tee njembí ndú mítí Bìndi-Mbírì. ³ Tacó Bìndi-Mbírì táánò koṛo có me ká gítí 'dóo mṛi wó cuki lá; á go có tí nó náa à cu mí gbí wáràgà mì Mbírì máa, «Ndâ 'duù tí nò mbe kú go yo nò kú go a ye,» nò. ⁴ Káa ndâ có tí nó 'dáá gí náa à cu táánò sàà mí gbí wáràgà mì Mbírì nó, a i tacó bà je muu ji ndoo; tacó wàa, wáràgà mì Mbírì 'ví je bà zèè njembí, ta wotí bà koṛo có lì mítí Mbírì ji ndoo. ⁵ Ye kú 'deke tí ye ji Mbírì tí mbe kú je bà zèè njembí, delè tí mbe kú je wotí ji ndâ 'duù, máa, yí 'ví si yo 'ví 'vala ta gbí òkò tí yo ñikì maa go có mì Bìndi-Mbírì tí Jézù, ⁶ tacó wàa, có gbí muu yo 'dáá gí 'ví dù ká gbaànjé, wàa yo 'ví ùlù Mbírì tí nó tí Bu Mbe tí ndoo Jézù tí Bìndi-Mbírì nó ta kòcò yo toko gbaànjé.

Banga-Ngú-Có tacó tí ndâ 'duù ñinó náa ndú me ndâ Ìzìrìyèlì lá nò

⁷ Yo te wṛi mítí yo gbí òkò tí yo, go bà te wṛi mì Bìndi-Mbírì mítí yo, tacó bà ùlù Mbírì. ⁸ Tacó ye kú 'dè có ji yo máa, Bìndi-Mbírì táánò gí tí bòò mì ndâ 'duù mì ndâ Ìzìrìyèlì ñinó mbe ya gí gbí gázâ gí nó, tacó bà tùbà yúco mì Mbírì, tacó bà tùbà máa, cí tí nó náa Mbírì táánò ci ta ndâ ká gù ndâ Ìzìrìyèlì nó a yúco. ⁹ Yí gí delè tacó wàa ndâ 'duù ñinó ta ña ndú me ndâ Ìzìrìyèlì lá nó 'ví ùlù Mbírì gítí nambeè mì wó, á go có tí nó náa à cu mí gbí wáràgà mì Mbírì máa,

«À má ènò, ye bà ùlù rẹ lo tí Mbírì mí gbí òkò tí ndâ 'duù ñinó ta ña ndú me ndâ Ìzìrìyèlì lá; ye bà be rẹ lo gbí cè,» nò.

¹⁰ À gii cu 'bí káká'i máa,

«Yo tí ndâ 'duù ñinó ta ña yo me ndâ Ìzìrìyèlì lá nó 'dáá gí 'ví dùlù tí yo toko ta ndâ 'duù mì wó.»

¹¹ À gii cu 'bí máa,

«Yo tí ndâ 'duù ñinó náa ña yo me ndâ Ìzìrìyèlì lá nó 'dáá gí 'ví ùlù Mbírì; wàa, ndâ 'duù 'dáá gí 'ví ùlù yí.»

12 Káa kòcò Ìzáyà máa,
 «'Viì-gù Jèsi kèjì,
 yí bà gí tí gba mbe zogo ndâ 'duù
 ñinó ta ña ndú me ndâ Ìzìriyèlì lá nô,
 ndâ 'duù ñinó ta ña ndú me ndâ Ìzìriyèlì lá nó
 'ví koṛo có lli a i mítí wó.»

13 Ye kù 'deke tí ye máa, Mbíri tí nó náa yo kù koṛo có lli mítí wó nó, 'ví je líkí'o ji yo tókà'i, yí delè 'ví je 'dè njembí ji yo 'do gbí có bà ùnje mì yo, tacó wàa, wotí mì Bèri-mi-Mbíri 'ví si yo 'ví koṛo có lli mítí Mbíri.

Nderè bà cu wáràgà tí nó mì Páwòlò ta gúku tí wó wálá

14 Ye ñò ni ngbáràngà'i gí, ndâ ná'vindí, máa, yo a ndâ tò 'duù ngé ndii gí, yo delè a ndâ 'duù ta muu tí yo me gbolò, ta wotí bà ñibà i gbí òkò tí yo kuu tí yo. 15 Káa ye kù cu wáràgà tí nó ji yo ta gúku tí ye wálá, tacó bà 'va mbí yo gítí ndâ 'bí i, tacó nambeè tí nó náa Mbíri bàkà ji ye, 16 ta bà bàkà ye tí mbe bàkà nètè mì Bindi-Mbíri tí Jézù, tí bu-Mbíri mbe kù ma Banga-Ngú-Có mì Mbíri ji ndâ 'duù ñinó náa ndú me ndâ Ìzìriyèlì lá nó, tacó wàa, Mbíri 'ví lli ta 'bì wó gí tà i-cí-ci mì ndâ 'duù ñinó náa ndú me ndâ Ìzìriyèlì lá, náa Bèri-mi-Mbíri bàkà tí ngbáràngà'i gí nô.

17 Ye kù mòò ɾo ye gbí nètè mì ye náa ye kù bàkà tacó tí Mbíri nó ta rè mì Bindi-Mbíri tí Jézù. 18 Tacó ye bà yaka 'bì ye yee gbí 've ta bà 'dè 'bí tende có wálá, ye bà 'dè có ká gítí bà bàkà ye mì Bindi-Mbíri tí mbe bàkà ndâ 'duù ñinó náa ndú me ndâ Ìzìriyèlì lá, mbe 'di có mì Mbíri lá nó, tí ndâ mbe 'di có mì Mbíri, ta nje ye, delè ta cè bà bàkà i mì ye, 19 ta ndâ wotí mì ndâ kpo-kpò i-seṛè náa ye bàkà ndú, ta wotí mì Bèri-mi-Mbíri. Tacó éno, ye ma Banga-Ngú-Có mì Bindi-Mbíri ta kábà 'do Jèrùzàlémè di gbí ndâ to Ìlirikù.

20 À gbí njembí ye ta o 'dáá gí a go bà ma Banga-Ngú-Có gbí ndâ to ñinó náa ndâ 'duù kà jé 'di rè Bindi-Mbíri gí nó lá, tacó wàa ye 'ví bì 'bá mí pí tà 'bá ñinó náa 'bí 'duù sè sàà kùro gí nó lá, 21 á go có tí nó náa à cu mí gbí wáràgà mì Mbíri máa,

«Ndâ 'duù tí nó náa à jé 'dé có tí wó ji ndú lá nó bà ñò yí.
 Káa ndâ 'duù tí nó jé mbe 'di có tí wó lá nó
 bà 'di gbí có mì wó» nô.

Có bà co wiṛi ya gí Rómà kuu gbí muu Páwòlò

22 Ñinò a i tí nó mbe kù tii ye cóo-cóo 'do tí bà ya gí mì yo kà nô. 23 Káa nètè mì ye gbí ndâ to tí nó kàá nó lè kpónó wálá, ye lè bàkà có bà ya gí mì yo kà ta mbè ndoò, 24 káa ye kpónó kù koṛo có bà có mì yo Rómà kà ta o bà ya ye gí

Ìsìpàniyà, ye má zò i-wìrì mì yo gàà gî, yo 'ví konì ye muu nó mì ye gí kùro kà. ²⁵ Káa ye kpónó kù ya a i gí Jèrùzàlémè ta ndâ i-bà-konì-tí ji ndâ 'duù mì Mbírì kà má kózò gi. ²⁶ Tacó a ndâ mbe kù kili ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbírì gbí ndâ to Mèsidóniyà ta ndâ to Àkáyà ká tuu ye ta ndâ i-nambeè náa ndú kili 'do gbí 'dóó nambeè mì ndú, máa, ye ya tí ji ndâ mbe yê gbí òkò tí ndâ 'duù mì Mbírì gbí gbata Jèrùzàlémè. ²⁷ Ndú bàkà ènò ta pétékè tàkòcò ndú, káa à má ta bà 'dè ta yúcó, i mì ndâ Ìzìriyéli kuu muu ndú. Tacó ndâ 'duù tí nó náa ndú me ndâ Ìzìriyéli lá nó kpónó má kù gbo gbí ndâ i-nambeè mì Mbírì ta ndâ Ìzìriyéli, kózò tí ndú delè bà konì ndâ Ìzìriyéli ta ndâ i muu to tí nò. ²⁸ Ye má ya ta i tí nó náa à tuu ta ye nó ji ndâ mbe gî, ye bà ya gí Ìsìpàniyà có mì yo kà; ²⁹ káa ye nò ni gí máa, ta o tí nó náa ye bà yee mì yo kà nó, ye bà yee ji yo ta ndâ tó i me gbolò 'do mì Bìndi-Mbírì.

³⁰ Ye kù 'deke tí ye ji yo, ta rẹ̀ mì Mbe tí ndoo Jézù tí Bìndi-Mbírì, delè ta rẹ̀ mì Bèrì-mì-Mbírì tí mbe zè yo nìkì ma, ndâ ná'vindí máa ndoo 'deke tí ndoo tí kpoò ji Mbírì, tacó wàa, yí 'ví konì ye gbí nèté mì ye. ³¹ Yo 'deke tí yo ji Mbírì tacó tí ye, máa, yí 'ví si ndâ mbe ùnje gítí Bìndi-Mbírì lá 'bá mì ndâ Ìzìriyéli 'ví dooko gítí ye ta vò i lá, delè tacó wàa, ndâ 'duù mì Mbírì gbí gbata Jèrùzàlémè 'ví ù ta nje gítí ndâ nèté mì ye. ³² Bìndi ye 'ví ya gí mì yo ká ta pétékè tàkòcò ye gí bà tè wó ye mí mì yo kà, náa Mbírì má je nó ji ye gí nò. ³³ Mbírì tí mbe 'dê njembí 'ví dù ta yo 'dáá gî. Go-i-tí-nò.

16

Páwòlò 'vee ndâ 'duù Rómà

¹ Ye kù ùlù nàmi ndoo tí Fòyèbè ji yo; yí a mbe konì ndâ mbe kù kili ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbírì gbí gbata Kèngèréyè. ² Yo te wìrì mítí wó ta rẹ̀ mì Mbe tí ndoo go bà te wìrì mítí ndâ 'duù mì Mbírì. Yo konì yí ta ndâ 'bí ña i ñinó mbe nìkì tí wó, tacó yí konì ndâ 'duù me mbè, à kpètí káa 'dóó ye nó, yí delè konì ye gí.

³ Ye 'vee ndâ Pìrìsílà ta Àkùyílà, tí ndâ ka ye mbe bàkà nèté mì Bìndi-Mbírì tí Jézù, ⁴ ndú táánò pà ku gítí ndú ta rẹ̀ ye; ze ta ndâ 'duù ñinó ta ña ndú me ndâ Jùdéyà lá mbe kù kili ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbírì nó 'dáá gî, 'dè nìkì maa ji ndú. ⁵ Ye 'vee ndâ mbe kù kili ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbírì á mí 'bá mì ndâ Pìrìsílà ta Àkùyílà.

Ye 'vee tó 'duù mì ye Èpàyìnetù tí kpédélé 'duù mbe gí tí 'duù mì Bìndi-Mbírì gbí to Ásiyà.

⁶ Ye 'vee Màriyà tí mbe kù bàkà nèté tí kpoò gbí òkò tí yo.

⁷ Ye 'vee ndâ Àndòròníkò ta Jóniyà tí ndâ nambe ye ndâ Jùdèyà, delè tí ndâ ka ye náa ze táánò ta ndú gbí zàà; ndú a ndâ 'duù ñinó náa ndâ 'duù ñò ndú ni ngbáràngà'i gbí òkò tí ndâ mbe kù mì Bìndi-Mbíri gí; a ndú delè ká gí tí ndâ 'duù mì Bìndi-Mbíri á kùro ji ye.

⁸ Ye 'vee Àmbiliyátù tí tó 'duù mì ye ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbíri.

⁹ Ye 'vee Ùrùbánò tí ka ndoo mbe kù bàkà nèté ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbíri. Ye delè 'vee tó 'duù mì ye Ìsitáki.

¹⁰ Ye 'vee Àpélè tí mbe kù bàkà nèté mì Bìndi-Mbíri ta njembí wó gbaànjé ngé ma.

Ye 'vee ndâ 'duù 'bá mì Àrisitòbúlù ngé ma. ¹¹ Ye 'vee Èròdiyónà tí nambe ye. Ye 'vee ndâ Nàrikisù, ta nawù wó, ta ndâ 'viì mì ndú, ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbíri.

¹² Ye 'vee ndâ niì tí nó ta rẹ̀ ndú a ndâ Tìrifósà ta Tìrifénà tí ndâ mbe kù bàkà nèté ta rẹ̀ mì Mbe tí ndoo nô. Ye delè gii 'vee tó 'duù mì ye tí niì tí nó tí Pérìsì tí mbe bàkà nèté tí kpoò ta rẹ̀ mì Mbe tí ndoo nô.

¹³ Ye 'vee Rúfò tí gbolò mbe nèté mì Mbe tí ndoo. Ye delè 'vee nawu Rúfò tí mbe tègàrà ye ká go 'dóó 'viì mì wó.

¹⁴ Ye 'vee ndâ Àsingiritù, ta Fèlègónì, ta Èrèmésì, ta Pàtòróbà, ta Èrémà, ta ndâ ná'vindí ñinó mbe kù dù ta ndú kà.

¹⁵ Ye 'vee ndâ Filòlógu, ta Júliya, ta ndâ Nèrèwù, ta námi wó, ta Òlìmbà, ta ndâ mbe kù kili ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbíri á mì ndú kà.

¹⁶ Yo 'vee tí yo gbí òkò tí yo ta bà òlò gbí tù yo go i mì ndâ ná'vindí.

Ndâ mbe kù kili ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbíri mì ze káá 'vee yo.

Ndòngbú có mì Páwòlò ji ndâ 'duù Rómà

¹⁷ Ye kù 'deke tí ye ji yo, ndâ ná'vindí, máa, yo kpolo ọ̀ yo mítí ndâ mbe kù njèè gbí òkò tí yo ta bà ñònòkò muu yo 'do tí yúcó tí nó náa à nibà ji yo nó gí, yo mò tí yo 'do tí ndú gí. ¹⁸ Tacó ndâ mbe bàkà ọ̀ a i tí nó kù bàkà me nèté mì Mbe tí ndoo Jézù tí Bìndi-Mbíri lá, ndú kù bàkà káa 'dóó ndâ i mì ndú mbe niìkì tí ndú; ndú kù eendi ndâ 'duù ñinó ta muu ndú me njí'dí nó ta banga nje, ta bà toro bàà mítí có. ¹⁹ Káa ndâ 'duù 'dáá gí 'di tàwo bà zèè Banga-Ngú-Có mì yo ta njembí yo gbaànjé gí. Tacó éno, tàkòcò ye peteke gítí yo ngé ndii gí. Có gbí njembí ye éno máa, muu yo 'ví dù ta o 'dáá gí ká gítí i ñinó dú nô, wàa có mì yo 'ví dù ta vò i wálá. ²⁰ Mbíri tí mbe 'dè njembí bà si yo 'ví 'dò Gba-wàtà mí to ta kò yo. Mbe tí ndoo Jézù tí Bìndi-Mbíri 'ví cù 'dè ngo cù wó mítí yo.

²¹ Tìmàtéyò tí ka ye mbe nèté 'vee yo ngé ma. Ndâ Lúciyò, ta Jàsónì, giù je Sòsìpàtére, tí ndâ nambe ye, delè 'vee yo ngé ndii gî.

²² Ye tí Tèrètíyò, tí mbe kù cu wáràgà tí nó tacó tí Páwòlò, kù 'vee yo ta rẹ̀ mì Mbe tí ndoo.

²³ Gáyù tí 'duù tí nó náa ye kpónó kù dù a i 'bá mì wó nó, delè náa ndâ mbe kù kili ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbíri kù kili mí 'bá mì wó nó, 'vee yo ngé ma.

Èrásitù tí mbe kù kpolo tí ndâ i-mírì gbí gbata, ta ná 'vindi ndoo Kùwàrítò 'vee yo. (²⁴ Ye kù 'deke tí ye máa, Mbe tí ndoo Jézù tí Bìndi-Mbíri 'ví cù 'dê ngo cù wó á mítí yo 'dáá gî. Go-i-tí-nò)

Páwòlò ùlù Mbíri ta bà 'deke tí wó

²⁵ À ùlù Mbíri! Wotí bà je wotí bà tee njembí yo mítí Mbe tí ndoo tí kpoò ji yo go Banga-Ngú-Có mì ye náa ye kù ma tí có gítí Jézù tí Bìndi-Mbíri nó, kuu tí wó. Có tí nò gbí ndâ ká o táánò sàà a có kóó. ²⁶ Káa à kpónó 'dè gbí á gí sè gî. A ndâ mbe 'dòkò có mì Mbíri ká cu có tí nò mí gbí ndâ wáràgà mì ndú, náa à kpónó kù ma ji ndâ 'duù muu to tí nó 'dáá gî, a go có mì Mbíri tí nó mbe kù 'vala ká dúú bà ya tí nò. Tacó wàa, ndâ 'duù 'dáá gî 'ví tee njembí ndú mítí Bìndi-Mbíri, ndú delè 'ví 'di ta có mì wó. ²⁷ À ùlù Mbíri tí gbèe mbe 'di gbí-o dúú bà ya tí ta rẹ̀ mì Jézù tí Bìndi-Mbíri. Go-i-tí-nò.

KPÉDÉLÉ KÒRÍNDÌ

Kpédélé bà cu wáràgà mì Páwòlò jì ndâ mbe kù kili ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbírì gbí gbata Kòrìndì

1 Nìno a ye tí Páwòlò, náa a Mbírì ká cu 'bì wó mítí ye 'do gbí 'dóó có mì wó tí Mbírì, máa ye dù tí tú mì Bìndi-Mbírì tí Jézù, ká kù cu wáràgà tí nò. Ze kù gbo gbí bà cu wáràgà tí nó ta ná'vindí ndoo Sòsíténè, ² jì yo tí ndâ 'duù mì Mbírì mbe kù kili ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbírì gbí gbata Kòrìndì. Yo tí ndâ 'duù tí nó náa Mbírì toṛo ndâ vò i mì yo ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbírì gí nò, yo tí ndâ 'duù tí nó náa Mbírì tè'é tí yo tacó bà kaa yo mò gí mì wó tí Mbírì toko ta ndâ 'duù tí nó mbe kù 'deke tí ndú tí ndâ bàndò 'dáá gí ta rẹ̀ mì Mbe tí ndoo Jézù tí Bìndi-Mbírì, éno máa yí a Mbe tí ndoo ta ndâ yì 'dáá gí nò. ³ Ze kù 'deke tí ze jì Bu ndoo tí Mbírì, ze delè kù 'deke tí ze jì Jézù tí Bìndi-Mbírì éno máa, ndú 'ví toko nambeè ta yo, ndú delè 'ví si yo 'ví dù nìkì maa.

Tó i gbí bà dù toko ta Bìndi-Mbírì

⁴ Ye kù 'dè nìkì maa jì Mbírì ta o 'dáá gí tacó tí yo, tacó nambeè mì wó tí Mbírì náa yí bàkà jì yo ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbírì tí Jézù nò. ⁵ Mbírì wu bà 'dè có mí gbí nje yo me gbolò, yí delè giè je muu jì yo me gbolò ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbírì. ⁶ Yúco tí nó náa ye 'dè jì yo gítí Bìndi-Mbírì nó kpónó bàkà kudu mí gbí njembí yo ⁷ tí ña nìno náa yo kpónó kù ùndi o bà túbà tí Mbe tí ndoo Jézù tí Bìndi-Mbírì ta gbèe i-nambeè mì Mbírì Mbe gboo 'do mì yo wálá. ⁸ Mbírì bà je wotí jì yo tacó wàa, yo 'ví dù tí ndâ 'duù nìno ta i-nò mì yo wálá nó yee tí ndòngbú o tí nó, tí o bà gí Mbe tí ndoo Jézù tí Bìndi-Mbírì nò. ⁹ Mbírì tí nó tí mbe tè'é tí yo gí bà dù toko ta 'Vii mì wó, Jézù tí Bìndi-Mbírì tí Mbe tí ndoo nó, a mbe kù ru káa ndi ngo nje wó.

'Bè gbí òkò tí ndâ mbe kù kili ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbírì

¹⁰ Ye kù yù 'do mì yo 'dáá gí a nambeè ta rẹ̀ mì Mbe tí ndoo Jézù tí Bìndi-Mbírì, éno máa, yo 'dáá 'ví ẹre gba có mì yo ká gbaànjé, ndâ ná'vindí ye. Yo ùnje éno máa, yo bà si gbínje 'ví dù gbí òkò tí yo wálá, ña bà koṛo có mì yo delè ta nderè bà bàkà i mì yo 'dáá gí 'ví dù ká gbaànjé. ¹¹ Ye kù 'dè có tí nó jì yo tacó ye 'di có 'do mì ndâ 'duù mì nìi tí nó tí Kèlèyónè nó éno máa, gbí òkò tí yo ká nìkì ngé gí lá, ndâ ná'vindí ye. ¹² Có tí nó ta go bà 'dè jì yo tí ye nó a nìno

máa, à gbí òkò tí yo kà a 'bè: 'duù ñinó máa, «Ye a 'duù mì Páwòlò,» ñinó máa, «Ye a 'duù mì Àpólò,» 'duù ñinó máa, «Ye a 'duù mì Kéfà,» ñinó máa, «Ye a 'duù mì Bìndi-Mbíṛì.»

¹³ À ñjèè gbí Bìndi-Mbíṛì gî? Áá táánò gbì a Páwòlò míítí ñjèèkpè mù? Áá táánò caka tí yo ta Ẹ Páwòlò? ¹⁴ Ye kú 'dè ñiki maa ji Mbíṛì tacó ye táánò caka 'do gbí òkò tí yo cuki káa tí ndâ Kìrìsìpù ta Gáyù. ¹⁵ À má éno, 'bí 'duù gbí òkò tí yo bà 'de wotí bà 'dè có éno máa, áá táánò caka tí yì ta Ẹ ye nò wálá. ¹⁶ Ye koṛo có éno máa, ndâ 'bí 'duù náa ye táánò caka tí ndú káa ndâ 'dakò tí nó tí Ìsìtèfàná nó ta ndâ 'duù mì wó. À má ta bà 'dè có ta yúcó, mbí ye káká'i tí 'bí 'duù náa ye caka tí wó bìnḍi ndâ 'duù tí nó ta bà muu ndú náa ye 'deke ndú nó lá, ¹⁷ tacó Bìndi-Mbíṛì táánò tuu ye me tacó bà caka tí ndâ 'duù lá, yí tuu ye a i tacó bà ma Banga-Ngú-Có. Yí delè táánò tuu ye nó me tacó bà gí gí bà ma Banga-Ngú-Có ta bà 'vanda có kpènjàngè'veè, tí ndâ có bà 'di gbí-o mì ndâ 'duù muu to tí nó, nó lá. Tacó ndâ có bà 'di gbí-o tí nó kpènjàngè'veè nó kú bàkà có gítí bà cì Bìndi-Mbíṛì míítí ñjèèkpè mù tí có ta gbí wálá.

Bìndi-Mbíṛì a wotí ta bà 'di gbí-o mì Mbíṛì

¹⁸ Có gítí bà cì Jézù míítí ñjèèkpè mù gbí tù ndâ 'duù tí nó mbe gíṛì'o gî nó go mòngò gbí tù bô, káa à gbí tù ndoo tí ndâ 'duù tí nó mbe kú co tí kpokèjì mì 'válá nó, a có gítí wotí mì Mbíṛì. ¹⁹ Tacó à cu mí gbí wáràgà mì Mbíṛì éno máa, Mbíṛì máa, «Ye bà voloko gbí kpokèjì bà 'di gbí-o mì ndâ mbe 'di gbí-o gî.

Ye bà bàkà bà ñò'o mì ndâ mbe kpo-ṛo tí i ta gbí wálá.»

²⁰ À má éno, ndâ mbe 'di gbí-o kpónó ngò? Ndâ kpo-kpò mbe ñò wáràgà, ta ndâ kpo-kpò mbe kú 'viiki gbí có kpónó gbí to ngàyi? Mbíṛì kpónó yù gbí ndâ i-ñónókó mì ndâ mbe 'di gbí-o muu to tí nó gí sè lá? ²¹ Káa có gbí muu Mbíṛì má lê éno máa ndâ 'duù muu to tí nó 'ví ñò yì tí Mbíṛì ni 'do gbí 'dóo bà 'di gbí-o mì ndú lá, yí bàkà éno tacó à gbí njembí wó a có bà 'vala ndâ 'duù, ta «có ñónókó» tí nó náa ndoo kú ma nó.

²² Ndâ Jùdèyà kú ù a ndi bà ñò ndâ serè, ta ndâ mbó ndi 'bí Mbíṛì, ndâ Ìgìrìgì kú ù a ndi bà 'di kòcò ndâ mbe 'di gbí-o. ²³ Káa ndoo kú ma a có gítí Bìndi-Mbíṛì náa à gbì yí míítí ñjèèkpè mù, tí có mbe kú pèè njembí ndâ Jùdèyà, káa ndâ Ìgìrìgì kú si a i tí có ñónókó. ²⁴ Káa à má ji ndâ 'duù tí nó náa Mbíṛì tè'é tí ndú gî, tí ndâ Jùdèyà ta ndâ Ìgìrìgì, có ñónókó tí nó náa ndoo kú ma nó a Bìndi-Mbíṛì tí wotí

mì Mbíri, a Bìndi-Mbíri tí bà 'di gbí-o mì Mbíri. ²⁵ Có ñìnó náa àá mì Mbíri a có ñónókó nó a có ta gbí me gbolò ndii gbí có mì ndâ mbe 'di gbí-o muu to tí nó gî. Bìndi i ñìnó tí jò'dókò i mì Mbíri nó a i mbe kpolo ndii 'bìli ndâ mbe wotí muu to tí nó gî.

²⁶ Yo koṛo muu yo á gítí o bà tè'é tí yo mì Mbíri táánò gi, ndâ ná'vindí; ndâ 'duù muu to tí nó táánò ñò ndâ 'duù me mbè gbí òkò tí yo tí ndâ mbe 'di gbí-o ṛo ndú lá, ndâ 'duù me mbè gbí òkò tí yo táánò me ndâ mbe wotí lá, ndâ 'duù me mbè 'do gbí òkò tí yo táánò delè me ndâ 'viù mì ndâ 'duù ñìnó ta rẹ ndâ mbe jò ndú a rẹ nó lá.

²⁷ Káa Mbíri táánò cu 'bì wó mítí mbe ñónókó, tacó bà te nô mí ṛo ndâ mbe 'di gbí-o, Mbíri cu 'bì wó mítí jò'dókò 'duù tacó bà te nô mí ṛo ndâ mbe wotí, ²⁸ Mbíri giù cu 'bì wó mítí i ñìnó ta gbí wó wálá, náa ndâ 'duù muu to tí nó si tí có lá, yí delè kù cu 'bì wó mítí 'bí i, kpétí i tí nó má wálá, tacó bà bàkà ndâ i ñìnó náa ndú kuu tí nó tí ndâ i lá. ²⁹ Tacó wàa, 'bí 'duù muu to tí nó 'ví cè ta cè-'bì máa, yì ma kùṛo Mbíri nò lá, ³⁰ tacó a Mbíri ká toko yo ta Bìndi-Mbíri tí Jézù, à delè káa Mbíri ká bàkà Jézù tí rẹngbó bà 'di gbí-o mì yo, tí mbe si ndoo 'ví dù tí ndâ jáá 'duù á kùṛo wó tí Mbíri, tí ndâ 'duù ñìnó náa yí tí Mbíri kaa ndoo mò gí mì wó gî, delè tí ndâ 'duù ñìnó náa à toṛo ndâ vò i mì ndoo gî nò. ³¹ Tacó éno, à giù cu mí gbí wáràgà mì Mbíri éno máa, «Go bà cè cè-'bì má tí 'duù, yí 'ví cè a i ta rẹ Mbíri.»

2

Có gítí Bìndi-Mbíri náa à gbì yí mítí njèèkpè mù

¹ Ta o tí nó náa ye táánò ya tí gí mì yo kà nó, ye ya me ta bà ma yúco mì Mbíri ji yo ta ndâ kpo-kpò có lá, ye delè ma me ta bà 'dè ndâ có mì ndâ mbe 'di gbí-o lá, ndâ ná'vindí ye. ² Tacó ta o tí nó náa ye táánò kuu mì yo kà nó, ye eṛe muu ye cuki ká gítí bà 'dè có gítí Jézù tí Bìndi-Mbíri, ta có gítí bà gbì yí mítí njèèkpè mù. ³ Ye táánò ya gí mì yo kà ta wotí tí ye wálá. Ye ya ta gúku ká tí ye. Ye ta o tí nó kù gu ká kpùrù-kpùrù éno. ⁴ Ye ta o tí nó toṛo me bàa mítí có mì ye náa ye 'dè ji yo nó lá, ye te me banga mítí có tí nó náa ye ma ji yo nó go i mì ndâ mbe 'di gbí-o muu to tí nó lá. Ye tù ji yo káa bà wotí mì Bèri-mì-Mbíri. ⁵ Tacó wàa, nderè bà tee njembí yo mítí Mbíri 'ví dù me 'do gbí có bà 'di gbí-o mì ndâ 'duù muu to tí nó lá, à 'ví dù a i 'do gbí wotí mì Mbíri.

Bà 'di gbí-o mì Mbíri

⁶ Ta ndâ ña ñìnó 'dáá gî, ze ma có bà 'di gbí-o a ji ndâ 'duù tí nó náa gbí diù ndú yù gítí có mì Mbíri gî nó. Káa

bà 'di gbí-o tí nò me bà 'di gbí-o mì ndâ 'duù tí nó kpónó kuu muu to tí nó nó lá. À delè me ñìndi ndâ mbe wotí mbe kú zogo to tí nó, náa wotí mì ndú bà mì gí nó, lá. ⁷ Ze kú ma a có kóó, tí có bà 'di gbí-o mì Mbířì náa yí táánò nguù 'do tí ndâ 'duù gí, tí tó có náa yí kořo si mí to tacó tí ndoo sàà táánò kùřo bà suu to tí nò. ⁸ Gbèe 'duù 'do gbí òkò tí ndâ gba muu to tí nó mbe 'di gbí có tí nó wálá, tacó ndú má 'di gí, ndú táánò bà gbì 'duù tí nó tí mbe tí ngba'o nó mítí ñjèekpè mù wálá. ⁹ Káa à cu mí gbí wáràgà mì Mbířì éno máa,

«Bí i náa 'bí 'duù jé mbe ñò ta řo wó wálá,
 tí i náa 'bí 'duù jé mbe 'di có gítí ta tù wó wálá,
 tí i náa 'bí 'duù jé mbe kořo có gítí wálá,
 ñìnò a i tí nó náa Mbířì bàkà si mí to
 tacó tí ndâ mbe zè yí ñìkì ma nò.»

¹⁰ Mbířì tuu a Bèřì mì wó tí Mbířì gí bà 'dè gbí i tí nó jì ndoo, tacó Bèřì-mì-Mbířì a mbe pà gbí ndâ i lézè-lézé yee ngé řèngbó ndú, à kpèті káa ndâ kpóló-kpòlo có kóó ñìnó mì Mbířì. ¹¹ 'Bí 'duù ta wotí bà 'di gbí ndâ có gbí njembí 'bí ka wó tí wó wálá, à káa bèřì mì 'duù ká 'di gbí ndâ kóřo-kóřo có gbí njembí wó. À má éno, 'bí 'duù delè mbe 'di gbí ndâ kóřo-kóřo có mì Mbířì wálá, à káa Bèřì-mì-Mbířì. ¹² Bèřì tí nó náa Mbířì kpónó je jì ndoo nó me bèřì mì ndâ 'duù muu to tí nó lá. Yí je jì ndoo a Bèřì mì wó tí Mbířì, tacó wàa, ndoo 'ví 'di ta gbí ndâ i-nambee tí nó náa yì tí Mbířì kaa jì ndoo sínò nò.

¹³ Ndo kú 'dè gbí ndâ yúco mì Mbířì jì ndâ 'duù tí nó náa Bèřì-mì-Mbířì kuu gbí njembí ndú nó me ta ndâ có náa a ndâ mbe 'di gbí-o muu to tí nó ká ñìbà ndú jì ndoo nò lá, ndoo kú 'dè a i ta ndâ có náa a Bèřì-mì-Mbířì ká ñìbà ndú jì ndoo. ¹⁴ 'Duù ñìnó ta Bèřì-mì-Mbířì gbí njembí wó wálá nó ùnje gítí bà 'de ndâ i-nambee 'do mì Bèřì-mì-Mbířì lá, tacó řa 'duù tí nó 'di gbí ndâ i-nambee tí nó lá. Ndâ i-nambee tí nó řo wó 'dáá gí káa ndâ i ta gbí ndú wálá, tacó à kú ñò i gbí ndâ i tí nó ñì ká ta wotí mì Bèřì. ¹⁵ 'Duù tí nó ta Bèřì-mì-Mbířì kuu gbí njembí wó nó 'viiki káa gbí ndâ i 'dáá gí, káa 'duù mbe 'viiki gbí njembí wó wálá. ¹⁶ Tacó à cu mí gbí wáràgà mì Mbířì éno máa,

«A 'di ká 'di gbí có gbí njembí Mbířì gí,
 tacó wàa 'duù tí nó 'ví ñì ta bà i jì Mbířì?»
 Káa njembí ndoo a njembí Bìndi-Mbířì.

3

Ndâ bòò mì Mbířì

¹ Bà 'dè có jì yo go bà 'dè có jì ndâ 'duù ònó náa Bèrì-mì-Mbírì kuu gbí njembí ndú nó táánò kpò ye gí, ndâ ná'vìndí ye. Tacó éno ye gí 'dè có jì yo ká go bà 'dè có jì ndâ 'duù ònó mbe kú 'vala ká gbí òa kpokèjì bà 'vala ndò mì ndâ 'duù muu to tí nó. Ye 'dè có jì yo go bà 'dè có jì ndâ dó 'vii gbí òkò tí ndâ mbe kú kili ta ẹ̀rè mì Bìndi-Mbírì.

² Ye táánò ko yo ta ngo kí, ye ko yo me ta ndâ kùùkpò i-zó-zò lá, tacó yo ta o tí nó 'viìndi tí yo gítí bà zò ndâ kùùkpò i-zó-zò lá. À kpèti ká kpónó, yo 'viìndi tí yo kálásê, ³ tacó yo kú 'vala go có mì ndâ 'duù muu to tí nó kálásê. Yo lè má kú tò kii, yo delè má kú 'dèèkè mà, gbí có tí nó me éno máa, yo kú 'vala káa cè òa bà 'vala ndò mì ndâ sè ndâ 'bí 'duù muu to tí nó lá? ⁴ Tacó 'bí 'duù má 'dè có éno máa, «Ye a 'duù mì Páwòlò,» bìndi 'bí ka wó gí 'dè có éno máa, «Ye a 'duù mì Àpólò,» yo kú bàkà nó me cè bà bàkà i mì ndâ 'duù muu to tí nó lá?

⁵ À má éno, Àpólò tí nó a yè? Páwòlò delè a yè? Ze a ndâ bòò mì Mbírì, náa Mbírì táánò tuu ze jì yo tacó bà koni yo wàa yo 'ví ù ta nje gítí yì tí Mbírì. Mbírì táánò tuu 'duù ònó ká ta òa nètè mì wó, yí gí tuu ka wó ká ta òa nètè mì wó.

⁶ Ye táánò ọ̀ò a nji òa, bìndi Àpólò gí ja ngo míti kú i, káa a Mbírì ká gí si kú i tí nó 'ví uu gí yaà. ⁷ À má éno, mbe ọ̀ò i me i lá, mbe ja ngo gítí kú i delè me có lá, i káa Mbírì tí mbe je bà uu ndò jì kú i. ⁸ 'Bè gbí òkò tí ndâ mbe ọ̀ò i, ta mbe ja ngo gítí kú i wálá, Mbírì bà ko mboo nètè mì ndú jì ndú 'vii ká ta òa nètè mì ndú. ⁹ Tacó ze a ndâ kaà gbí nètè mbe kú bàkà nètè tacó tí Mbírì. Káa yo a nji mì Mbírì.

Yo delè a 'bá mì Mbírì. ¹⁰ À má go nambeè tí nó náa Mbírì bàkà jì ye nó, ye a gbolò 'duù kùro ndâ mbe bì 'bá. A ye ká sè tà 'bá, bìndi 'bí 'duù gí bì kú ya tí gí yaà. Káa wò tí mbe kú bì 'bá tí nó ya tí gí yaà nó 'ví kojo muu lo gítí cè òa bà bì i mì lo. ¹¹ Tacó 'bí 'duù bà sè tà 'bí 'bá bìndi ònó náa à sè gí nó wálá. Ẹ̀rè ònó náa à sè gí nó a Jézù tí Bìndi-Mbírì.

¹² 'Bí 'duù má bì i kú ya tí gí yaà mì pí tà 'bá tí nó ta dâ'bi, 'bí 'duù 'ví bì ta fádà, 'bí 'duù 'ví bì ta ndâ banga òa dí ta i gbí ndú me gbolò, 'bí 'duù 'ví seke a ndâ nji-mú mí pí, 'bí 'duù 'ví po a mbíli, 'bí 'duù 'ví po a kùngbó cù. ¹³ Áá bà túbà cè òa mbó ndi 'bì ndâ 'duù tí nó gbaànjé-gbaànjé gí. Yé tí nó kèjì gí bà too ta wu nó bà gbaa ndâ i 'dáá mí gbí ngbàà ẹ̀ri, bìndi a wu tí nó ká bà túbà cè òa nètè mì 'duù gí sè. ¹⁴ I tí nó náa 'duù bì mí pí tà 'bá tí nó nó má doo lá, áá bà ko mboo nètè mì 'duù tí nó jì yí. ¹⁵ Káa nètè mì 'duù má doo gí, yí bà bè gbí nètè mì wó gí, káa yí bà 'vala go 'duù mbe 'vala 'do gbí wu nó gí.

16 Yo nò ni lá máa yo a ndâ 'bá mì Mbírì? Yo delè nò ni lá máa Bèrì-mì-Mbírì kù 'vala gbí njembí yo? 17 'Duù má ki'viki 'bá mì Mbírì, Mbírì bà ki'viki 'duù tí nó, tacó 'bá mì Mbírì a 'bá náa Mbírì kaa mò jí mì wó tí Mbírì gí. Káa 'bá-Mbírì tí nó a yo.

18 'Duù 'ví eendi tí wó ta kpéetí wó lá. 'Bí 'duù 'do gbí òkò tí yo má kù koṛo có máa, ndâ 'duù muu to tí nó kpónó kù si yì tí mbe 'di gbí-o, si 'duù tí nó má gí tí nónókó má kózò gí, yí 'ví gii 'di gbí-o a 'do ndii. 19 Tacó i tí nó náa ndâ 'duù muu to tí nó kù si tí bà 'di gbí-o nó a i-nónókó kùṛo Mbírì. Tacó à cu mí gbí wáràgà mì Mbírì éno máa, «Yí zèè ndâ mbe 'di gbí-o gbí tìrì mì ndú.» 20 À gii cu 'bí káká'i éno máa, «Mbírì nò ni gí máa, có gbí ndâ kóṛó-koṛo có mì ndâ mbe 'di gbí-o wálá.»

21 À má éno, 'bí 'duù 'ví cè cè-'bì ta rẹ ndâ 'duù muu to tí nó lá, tacó ndâ i 'dáá gí a ndâ i mì yo: 22 à má a Páwòlò, à má a Àpólò, à má a Kéfà, à má a to tí nó, à má a 'válá, à má a ku, à má a kpónó, à má a taàbè, ndâ i 'dáá gí a ndâ i mì yo, 23 káa yo a ndâ i mì Bìndi-Mbírì, bìndi Bìndi-Mbírì a i mì Mbírì.

4

Ndâ tú mì Bìndi-Mbírì

1 Yo kùtáà bà si ze tí ndâ bòò mì Bìndi-Mbírì mbe kù kpolo tí ndâ có tí nó táánò tí ndâ có kóó mì Mbírì nò. 2 Káa kpóló-kpolo có mì 'duù tí nó mbe kù 'dè có kóó jì yí nó a nìno máa, yí 'ví dù me mbe filí nje lá. 3 Káa a má gítí bà mīrì ye, bà 'viiki ye mì yo, ta bà 'viiki ye gbí ngbàngà mì ndâ 'duù muu to tí nó, bàkà i ta ye gbaànjé lá. À má ta bà 'dè ta yúco, ye ngbá 'viiki tí ye lá. 4 Njembí ye ká ngbárángà'i. Kpétí ká éno, ye kù 'dè me có máa, ye co jóró 'do gbí vò i gí nò lá. À káa Mbírì ká bà 'viiki ye.

5 À má éno, ndoo co kpónó jí bà waa có mítí 'bí 'duù á kùṛo o bà co rì bà waa có á kùṛo bà gí Mbe tí ndoo lá. Yí kèjì gí bà túbà ndâ i nìno náa ndoo bàkà ndú gbí 'dí'di'o nó gí ṛo ngba'o; yí kèjì gí bà 'dè gbí ndâ có kóó tí nó gbí njembí ndoo nó 'dáá gí gí sè, bìndi Mbírì bà gii ko mboo ndâ tó i mì ndâ 'duù gbaànjé-gbaànjé go nìno náa à tí nó jì ndú.

6 Ye kpónó 'dè có tí nó ta rẹ ze ta Àpólò nó ká go cè tìrì nò, ndâ ná'vindí, tacó wàa yo 'ví mèlè ta ndi ze, wàa yo 'ví 'di ta gbí có tí nó máa, «Ndi muu có tí nó náa à cu mì gbí wáràgà mì Mbírì nó lá,» nò. Tacó yo bà gii luguu tí yo ta bà wu gbí 'bí 'duù, bìndi yo gii cònje gítí 'bí 'duù. 7 Tacó a 'di ká bàkà 'bè mí gbí òkò tí yo? A yè ká mì yo náa à je jì

yo me jé-je lá? Káa à má je i ji yo jé-je, yo kù cè cè-'bì muu goolá à me i-nambeè náa à je ji yo me sínò lá nò, tacó yè?

⁸ Yo kpónó a ndâ mbe yéjì gí! Yo kpónó gí tí ndâ mbe i gí! Yo gí tí ndâ kpo-kpò gba si ze mí to gí! Có gbí njembí ye máa, yo kùtáá 'ví dù tí ndâ kpo-kpò gba ta yúcó, tacó wàa ndoo 'ví dù ta ndoo tí ndâ kpo-kpò gba. ⁹ Tacó ye ò goolá Mbírì waa có mítí ze tí ndâ mbe kù ma có mì wó, máa, à 'ví zì ze mí gbí njì ọ ndâ 'duù 'dáá gí, tacó wàa, ndâ 'duù muu to tí nó 'dáá gí, ta ndâ basilì 'ví ò ta ọ ndú.

¹⁰ Ze dù tí ndâ mbe ọnókó ta ẹ̀rè mì Bìndi-Mbírì, káa yo dù tí ndâ mbe 'di gbí-o ta bà dù toko ta Bìndi-Mbírì! Wotí tí ze wálá, káa yo a ndâ mbe wotí! Ndâ 'duù te duù mítí ze lá, káa ndú kù te duù mítí yo! ¹¹ Ze yee tí o tí nó kpónó go có tí nó gbí nje ye nó kù kònò go, ze kù kònò go ngo, ze kù nò ta zì bòngó tí ze káràkà-káràkà, à kù gbì ze; dúú bàndò tí ze wálá, ¹² ze kù zò i 'do gbí bà ka wu'o. 'Duù má kù be ze, ze kù cù 'dè ngo cù mítí 'duù tí nò; à má kù mèkè'i tí ze, ze kù kònò ndâ vò i tí nò náa à kù me mítí ze nò; ¹³ à má kù 'dè ndâ vò có mítí ze, ze kù 'visì gí tàkò ndú káa tó có. Ze kpónó ká go zùkùmèè mì ndâ 'duù á muu to tí nó, ze kpónó a ndâ pù muu ndâ i 'dáá gí.

¹⁴ Ye kpónó kù cu wáràgà tí nó ji yo me tacó bà te nó mí ọ yo lá. Ye kù cu ji yo a i tacó bà kpo-gbì-tà-tù yo tí ndâ 'dóó 'vii mì ye, tí ndâ wú-gbì-ẹ̀yè ye. ¹⁵ Tacó kpètí ndâ mbe kù nìbà i ji yo ta ẹ̀rè mì Bìndi-Mbírì tí Jézù má me mbè ká go tùmèrè, bu yo ta ẹ̀rè mì Bìndi-Mbírì tí Jézù gbí òkò tí ndú 'dáá gí gbaànjé káa ye tacó a ye ká ya ta Banga-Ngú-Có ji yo. ¹⁶ À má éno, ye kù je wotí ji yo máa yo mèlè ndi ye.

¹⁷ Nìno a gbí nderè có tí nó náa ye kù tuu tí ta Tìmatéyo ji yo nó ká nò. Yí a 'dóó 'vii mì ye, tí tó 'vii mì ye, mbe kù 'vala toko ta Mbe tí ndoo ta njembí wó gbaànjé. Yí bà 'va mbí yo gítí cè ọ bà 'vala ye toko ta Bìndi-Mbírì, náa ye má kù nìbà i ji ndâ mbe kù kili ta ẹ̀rè mì Bìndi-Mbírì tí ndâ bàndò 'dáá gí.

¹⁸ Ndâ 'bí 'duù gbí òkò tí yo kà kù luguu tí ndú máa ndâ yì ma, goolá ye kèjì gí mì yo kà wálá nò. ¹⁹ Káa ye kèjì gí mì yo kà kpónó-kpónó, náa Mbírì má je nó ji ye gí nò. Áa bà dù gbí muu ye ta o tí nó náa ye bà ya tí gí mì yo kà nò, me káa có gítí bà 'dè ndâ có gítí ndâ 'duù tí nó mbe kù luguu tí ndú máa ndâ yì ma nó cuki lá. Có bà ò éno máa, wotí kuu tí ndú wè, delè kuu gbí muu ye. ²⁰ Tacó Mbírì kù zogo to tí nó me ká ta có cuki lá, yí kù zogo ta wotí. ²¹ À tí yo a go ngayi? Máa, ye gí gí mì yo kà ta kpo-'bilì, wèè, ta pétékè 'bì?

5

Bà gbètèkè tí ndâ mbe kû kili ta ɾè mì Bìndi-Mbírì gbí òkò tí ndú

¹ Ye 'di có éno máa yo kû gbètèkè tí yo gbí òkò tí yo kà tí vò ña ñinó náa à kpétí káa ndâ 'duù tí nó mbe ñò dúú kpokèjì bà bàkà nambeè ta Mbírì nì lá nó, ndú bà gbètèkè tí ndú gbí òkò tí ndú yee tàkò ña ñindi yo nò wàlà. Yo volo ñindi yo ká ngé tí ña ñinó náa 'duù kû tèrì cìkii nawù bu wó. ² Ña i tí nò kùtàá má volo tí yo volo, wàa yo 'ví mò ta 'duù tí nò mbe kû bàkà nó 'do gbí òkò tí yo gí, à nìkì ma, káa yo ndí kû gii si tí i bà mba tí yo.

³ Ye tà kpétí kpónó má me mì yo kà lá, njembí ye ká gá'dáá tí yo kà. Ye delè káa waa có mítí 'duù ñinó gbí òkò tí yo mbe kû bàkà ña vò i tí nó ta ɾè mì Mbe tí ndoo tí Jézù sàà gí. ⁴ Yo kili ta bà muu yo tí ndâ mbe kû kili ta ɾè mì Jézù, wàa ye delè 'ví dù á káa kû 'deke tí ye ji Mbe tí ndoo tí Jézù, ⁵ tacó bà je wotí bà je 'duù tí nò mbe kû bàkà ña vò i tí nò gbí òkò tí yo nó ji Gba-vò-i, wàa Gba-vò-i 'ví nìbà vò i ji yí, tacó wàa lili wó 'ví 'vala ta o bà co ɾi mì Mbe tí ndoo tí Jézù.

⁶ Bà mba tí yo nò nìkì lá! Yo ñò nì lá máa, gbèe kìnì kû volo yâ? ⁷ À má éno, yo mò vò 'duù tí nó gbí òkò tí yo, mbe kû volo yo go gbèe kìnì mbe kû volo yâ nó gí, tacó wàa yo 'ví dù tí ndâ cèe 'duù go ñinó náa à tí. Tacó à waa mbelè Bìndi-Mbírì tí 'vii-rómbo mì ndoo tí i-cí-ci á gítí o bà Ndi-ta-muu-ndâ-Ìzìriyéli-mi-Mbírì gí. ⁸ À má éno, ndoo bàkà gbolò o tí nò me ká ta bà zò káa yâ ñinó ta kìnì gbí, tí kìnì bà mbè ndâ ka tí, delè tí kìnì sogote nó lá. Ndoò zò ta ngbàrángà njembí ndoo, ndoo zò ta tìrì gbí njembí ndoo lá, ndoo delè 'ví zò ta yúco.

⁹ Ye táánò cu wáràgà ji yo éno máa, yo 'ví nì kaà ta ndâ 'duù ñinó mbe kû bàkà ndâ i ñinó mbe 'vii ɾo 'bá lá nó lá. ¹⁰ Káa ye ta o tí nò nì me ndâ 'duù ñinó mbe ñò dúú kpokèjì bà bàkà nambeè ta Mbírì nì lá mbe kû sì tí ndú ká sàkàmàà, tí ndâ mbe gàmàtà mbe kû zò 've i mì ndâ 'duù, delè tí ndâ mbe kû kùmùkù ndâ i mì ndâ 'duù, tí ndâ mbe kû bàkà i ji ndâ sú mbírì nó lá. ¹¹ Gbí có mì ye nò táánò a i éno máa, yo 'ví nì kaà ta 'duù ñinó mbe kû 'dè có máa yì a ná'vindí yo tí ndâ 'duù mì Bìndi-Mbírì káa yí kû sì tí wó ká sàkàmàà nò lá; yo 'ví nì káa ta yí lá, náa yí má a mbe gàmàtà, náa yí má a mbe kû bàkà i ji ndâ sú mbírì, náa yí má a mbe kû 'dè vò có, náa yí má a vò mbe njù pe, náa yí delè má a mbe ngbà nò. À kpétí káa bà toko 'bí yo mí gbí i-zó-zò ta ña 'duù tí nò, yo 'ví bàkà là.

¹² Ye táánò 'dè có tí nò me gítí ndâ 'duù ñinó mbe ñò dúú kpokèjì bà bàkà nambeè ta Mbírì nì lá nó lá. Tacó nèté mì

ye ta bà 'viiki ndâ 'duù ñinó náa ndú me ndâ mbe kú kili ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbírì lá nó a yè? Nèté mì yo me a i ta bà 'viiki ndâ 'duù tí nó mbe kú kili to rẹ̀ mì Bìndi-Mbírì nó lá? ¹³ À káa Mbírì ta kpéétí wó ká bà 'viiki ndâ 'duù ñinó náa ndú me ndâ 'duù mì Bìndi-Mbírì lá nò. «Yo mò vò 'duù tí nò á 'do gbí òkò tí yo gí,» á go có tí nó náa à cu mí gbí wáràgà mì Mbírì nò.

6

Bà ya ta ná'vindí gí gbí ngbàngà

¹ Có má kuu gbí òkò tí ndâ 'bí 'duù ta ná'vindí wó gbí òkò tí yo, 'duù tí nò bà kọ̀ro a cè gbí kò có yè, wàa yí 'ví o tí ta muu yo tí ndâ tó 'duù mì Mbírì ya gí bà kpì ngbàngà tí ná'vindí wó mí kùro ndâ gba ñinó mbe kú co me tí jáá kpokèjì mì Mbírì lá nó? ² Yo ñò ni lá máa, ndâ 'duù ñinó tí ndâ tó 'duù mì Mbírì nó kèjì gí bà dù tí ndâ mbe waa có mítí ndâ 'duù muu to tí nó 'dáá gí? Káa yo má a ndâ mbe waa có mì ndâ 'duù muu to tí nó 'dáá gí, bà pà làyì gítí ndâ ví có gbí òkò tí yo bà kpò yo gí? ³ Yo ñò ni lá máa, a ndoo wúnò ká bà waa ndâ có mì ndâ basìlì? À má éno, à kpónó 'ví gii kpò tí, tí ndoo nó a bà waa có mì ndâ 'duù mbe kú 'vala muu to tí nó? ⁴ Káa, à má éno, yo kú kaa ndâ có gbí òkò tí yo tí ndâ mbe kú kili ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbírì, ya tí gí gbí ngbàngà kùro ndâ 'duù tí nó ta rẹ̀ ndú gbí òkò tí ndâ mbe kú kili ta rẹ̀ mì Jézù wálá nó, tacó yè? ⁵ Nò ro yo wálá tacó yè? Gbí có mì yo nò éno máa, gbèe 'duù gbí òkò tí yo tí ndâ mbe kú kili ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbírì tí mbe 'dì gbí-o, tacó wàa yí 'ví dù tí mbe kú 'viiki gbí ndâ có gbí òkò tí yo wálá? ⁶ Yo kú zò tí yo gbí òkò tí yo go ndâ sè! 'Duù loko ká mítí ná'vindí wó ta ngbàngà mí kùro ndâ mbe ùnje gítí có mì Jézù lá!

⁷ Gbí bà jaka tí yo gbí òkò tí yo ta kpéétí yo ya tí gí gbí ngbàngà nò éno máa, 'bí i mbe lè gí kuu gbí òkò tí yo. À wálá nìkì mì yo a bà gbì gbí njembí yo gítí bà kònò ndâ vò i tí nó náa à kú me mítí yo nó? À wálá nìkì a bà kùmùkù ndâ i mì yo mì ndâ 'duù? ⁸ Káa à kpónó gii dù gáá nó a yo ká gii loko kú bàkà vò i gbí òkò tí yo tí ndâ ná'vindí!

⁹ Yo ñò ni lá máa, ndâ 'duù tí nó mbe kú co me tí jáá kpokèjì mí Mbírì lá nó bà dù tí ndâ bòò gba mì Mbírì wálá nò lá? Yo si 'bí 'duù 'ví eendi yo lá; ñinó a ndâ mbe kú gbètèkè tí ndú, ta ndâ mbe kú bàkà i ji ndâ sù mbírì, ta ndâ mbe bàkà bangbaya, ta ndâ mbe kú sù ta ndâ ka ndú 'dakò, ¹⁰ ta ndâ mbe ngbà, ta ndâ mbe gbolò njembí, ta ndâ vò mbe njù pe, ta ndâ mbe 'dè vò có, gii je ndâ mbe kùmùkù

i mì ndâ 'duù; ndâ ña ndâ 'duù tí nò bà 'de bà dú tí ndâ i-zógó-zogo mì Mbírì wálá. ¹¹ Ndâ 'bí 'duù gbí òkò tí yo táánò a ndâ 'duù 'do gbí òkò tí ndâ vóló-volo 'duù tí nò náa ye 'deke ndú nò. Káa à gii caka tí ndú gí, à kaa ndú mò gí mì Mbírì gí, à gii bàkà ndú tí ndâ 'duù jáá kùro Mbírì ta rẹ mí Jézù tí Bìndi-Mbírì, delè ta rẹ mì Bèrì-mì-Mbírì mì ndoo gí.

Yo si dii yo tí ndâ i bà ùlù Mbírì

¹² «Ndâ i 'dáá gí kùro ye káa ndâ i mbe 'vii ọ 'bá,» káa ndâ i 'dáá gí me ndâ i mbe koni 'duù lá. «Ndâ i 'dáá gí kùro ye káa ndâ i mbe 'vii ọ 'bá,» káa 'bí i gbaànjé mbe 'visi ye tí i-zógó-zogo mì wó nò wálá. ¹³ «I-zó-zò a i tacó bà zò gí gbí yì 'duù, yì 'duù delè a i tacó tí i-zó-zò,» káa Mbírì bà voloko gbí ndú só gí. Diì 'duù me i tacó bà gbètèkè lá. Diì 'duù a i tacó tí Mbe tí ndoo, bìndi Mbe tí ndoo a i tacó tí diì 'duù, me i tacó bà bàkà ndâ i ñinó mbe 'vii ọ 'bá lá nó lá. ¹⁴ Mbírì táánò 'vala Mbe tí ndoo 'do gbí muu'dú wó ta wotí mì wó gí; yí delè wúnò bà 'vala ndoo 'do gbí muu'dú ndoo ta gbèe wotí tí nò náa yí 'vala ta Mbe tí ndoo nò gí.

¹⁵ Yo ñò ni lá máa dii yo a ndâ bà to tí Bìndi-Mbírì? À má éno, ye kaa yo tí ndâ bà to tí dii Bìndi-Mbírì nó wàa ye 'ví bàkà yo tí ndâ mbe kù sù tí yo sàkàmàà, wàa? Gbaànjé lá! ¹⁶ Yo ñò ni lá máa, dii 'dakò ñinó mbe nanaka mí cikii ni ñinó mbe kù dù ta ndâ 'dakò ká sàkàmàà nó, gí tí gbèe dii ta niì tí nò gí nò, gí? Tacó à cu mí gbí wáràgà mì Mbírì ngbàrángà'i éno máa, «Ndú só bà gí tí gbèe dii.» ¹⁷ Káa 'duù mbe nanaka mítí Mbe tí ndoo, njembí ndú bà dù ta yí ká gbaànjé.

¹⁸ Yo kii'ba 'do tí bà gbètèkè tí yo. Ndâ 'bí ña vò i 'dáá gí náa 'duù bàkà ndú kù dù a i kapí kù wó. Káa bà gbètèkè tí a vò i ñinó mbe ya ngéé gí gbí 'dóó dii wó. ¹⁹ Yo ñò ni lá máa, dii yo a ndùúrù mì Bèrì-mì-Mbírì, tí Bèrì tí nó náa Mbírì je yí ji yo nó? Diì yo me 'dóó i mì yo lá. ²⁰ Yo a ndâ 'duù ñinó náa àá táánò sù tàkò yo ta mboo waa gí. À má éno, yo si dii yo tí i bà ùlù Mbírì.

7

Có gítí bà kò tí

¹ À má gítí ndâ i tí nó náa yo cu wáràgà gítí ndú ji ye nó, a tó có tacó tí 'duù bà gàà 'bí wó mítí niì lá. ² Káa, tacó wàa yo 'ví gbètèkè tí yo gbí òkò tí yo lá, à nìkì éno máa, 'dakò 'ví kò 'dóó niì mì wó, wàa niì 'ví kò 'dóó 'dakò mì wó. ³ 'Dakò 'ví biya niì mì wó gbí kpâ-sili lá, wàa niì delè 'ví biya 'dakò mì wó gbí kpâ-sili lá. ⁴ Nawù 'dakò me i ta muu

wó tacó wàa yí 'ví biya tí ta kù wó gbí kpâ-sili nò lá. Mbe tí wó gbí kpâ-sili a kù wó. Kù niì delè 'ví biya nawù wó gbí kpâ-sili lá, tacó mbe tí wó gbí kpâ-sili a nawù wó. ⁵ 'Bí 'duù gbaànjé 'do gbí òkò tí ndâ 'duù tí nó mbe kò tí ndú gî nó 'ví nè-gbì-yì tí ka wó gbí kpâ-sili lá. Sè káa ònó máa, ndú má toko a có éno máa, ndâ yì njèè gbí bà sili gî ta làmbu o, tacó bà si muu ndâ yì gítí bà koṛo có gítí bà 'deke tí ndâ yì jì Mbìrì má kózò gî, ndâ yì 'ví giì toko ndi bà sili. À má me éno lá, Gba-vò-i bà ònòkò muu ndú, náa njembí ndú má me fúlà-fúlà nò.

⁶ Ye kù zèè yo gítí bà 'di có tí nò náa ye 'dè jì yo nò me ta gó lá, ye 'dè ká goolá 'duù òò vò i gî káa yí kù kpo-gbì-tà-tù ndâ nambe wó nò. ⁷ Ye kùtáá má go Mbìrì, wàa ye 'ví suu ta ndâ 'dakò 'dáá gî ká go ye, à nìkì ngé ma. Káa có a ònó máa, Mbìrì njèè ndâ i-nambeè mí wó jì ndâ 'duù 'dáá gî tende-tende; yí je jì ndâ 'bí 'duù a ònò, bìndi yí giì je jì ndâ 'bí 'duù a ònò.

⁸ Ye kù 'dè có jì ndâ banga, ta ndâ nawù ku, máa, à nìkì káa bà dù ndú ta kpéetí ndú, a go bà dù ye nò. ⁹ Káa bà dù ndú ta kpéetí ndú má kpò ndú gî, ndú 'ví kò tí ndú. Tacó à nìkì a bà kò tí á co tí bà si njembí ndú kù doo ta go bà 'de ka-sili.

¹⁰ Có kuu mì ye tacó bà 'dè jì ndâ 'duù ònó mbe kò tí ndú gî nó, káa có tí nò me 'dóó có mì ye lá, a kòcò Mbìrì náa yí 'dè éno máa, nawù 'dakò 'ví njè kù wó lá; ¹¹ káa yí má njè gî, yí 'ví kò 'bí ngú 'dakò lá, káa bà dù yí ta kpéetí wó má kpò yí gî, yí 'ví dele ndi wó gí 'bá mì ká 'dakò mì wó. 'Dakò delè 'ví njè nawù wó lá.

¹² Ye kpónó kù 'dè jì sè ndâ 'duù ònó gbí òkò tí yo nó a 'dóó có mì ye gbí njembí ye. Ye kù 'vanda gbí ònó me ndi kòcò Mbe tí ndoo lá. Ye kù 'dè có jì yo máa, 'bí 'duù gbaànjé 'do gbí òkò tí yo tí ndâ ná 'vindí mbe kù kili ta rè mì Bìndi-Mbìrì má kò niì ònó mbe ùnje gítí có mì Jézù lá nó, káa niì tí nò má ùnje bà sì 'bá ta yí gî, yí 'ví njè niì tí nò lá. ¹³ 'Bí niì gbaànjé 'do gbí òkò tí yo delè má kò 'dakò ònó mbe ùnje gítí có mì Jézù lá, káa 'dakò tí nó má ùnje gítí bà sì 'bá ta yí gî, yí 'ví njè 'dakò tí nò lá. ¹⁴ Tacó ndâ-'bì-lá, 'dakò tí nò mbe ùnje gítí Jézù lá nò ká kèjì gí bà ùnje gítí Jézù 'do gbí có mì nawù wó. Delè ndâ-'bì-lá, niì tí nò ká kèjì gí bà ùnje gítí Jézù 'do gbí có mì kù wó. À má me éno lá, ndâ 'vii mì yo bà dù me tí ndâ 'vii-ro-'bá lá. ¹⁵ Káa gbí ònò bà kò tí tí nò, go bà sì 'bá má cee 'do tí 'duù ònó náa yí ùnje gítí Jézù lá nó gî, wò tí mbe ùnje gítí Jézù 'ví si yí 'ví ya , tacó 'bí i mbe eṛe yo ta yí wálá. Káa Mbìrì tè'é tí ndoo tacó wàa ndoo 'ví

dù ta 'dê njembí ndoo. ¹⁶ Tacó wò tí niì nò ni ta yè máa wò bà 'vala kù lo gí?

Yo 'di có mì Mbíri ta o 'dáá gí

¹⁷ Káa 'duù 'ví 'vala ká go ñinó náa Mbe tí ndoo cu mí gbí mbelè wó gí nò. Yí delè 'ví lè 'bì wó gí tà ña i ñinó náa Mbíri táánò tè'é tí wó gítí nò. Ñinó a có mì ye náa ye kù 'dè jì yo tí ndá mbe kù kili ta rè mì Bindi-Mbíri gbaànjé-gbaànjé 'dáá gí. ¹⁸ 'Bí 'duù gbí òkò tí yo náa Mbíri táánò tè'é tí wó si yí ya gí gbí gázâ gí 'ví nì nikalaká máa, «Ye táánò má nò ni sàa ye bà ya gí gbí gázâ wálá,» nò lá. Káa 'duù ñinó mbe ya gí gbí gázâ lá nó má ùnje gí tà é mì Mbíri gí, gbí nderè bà ya yí gí gbí gázâ káká'i wálá. ¹⁹ Tacó có ñinó náa à tí nó, a có bà kpòlo tí ndá có mì Mbíri, à me có bà ya gí gbí gázâ lá, à delè me có bà ya gí gbí gázâ lá nò lá. ²⁰ 'Duù 'ví dù ká go bà dù yí ta o tí nó náa yí táánò ù ta nje gí tà é mì Mbíri nò. ²¹ Wò táánò a i-zógó-zogo ta o tí nó náa Mbíri tè ta é tí lo nó? Mù mbí lo lá; wò má 'de kèjì bà njaanga miři lo 'do gbí bà dù tí i-zógó-zogo gí, njaanga miři lo. ²² Tacó 'duù ñinó táánò tí i-zógó-zogo náa Mbe tí ndoo tè'é tí wó nó, a 'duù mì Mbe tí ndoo náa yí njaanga wú 'do tí miři wó gí. Káa 'duù ñinó náa yí táánò ta o bà tè'é tí wó me i-zógó-zogo lá nó, gí tí i-zógó-zogo mì Bindi-Mbíri gí. ²³ Bindi-Mbíri táánò sì tàkò yo waa gí; à má ènò, yo dù tí ndá i-zógó-zogo mì ndá 'duù muu to tí nó lá.

²⁴ À má ènò, wò 'ví dù ká tí wò tí nó táánò kùro bà tè'é tí lo mì Mbíri nò.

Có gítí ndá mbe kò tí ndú lá, ta ndá nawù ku

²⁵ À má gítí ndá niì ñinó tí ndá kùnga niì nó, có gítí ndú náa ye 'di 'do gbí nje Mbe tí ndoo náa ye 'ví 'vanda ndí jì ndú nò wálá. Có tí nó náa ye kpónó bà 'dè jì ndú nó, a 'dóó có mì ye gbí njembí ye tí 'duù tí nó náa a Mbíri ká nò yè ọ ye, bìndi yí gíi bàkà ye tí 'duù ñinó náa 'duù bà 'di có mì ye gí.

²⁶ Ye má zeke cè bà volo ndá i kpónó kpòò, ye koṛo có máa, à nìkì máa 'duù 'ví dù ká tí ña i tí nó náa yí kpónó a yí nò. ²⁷ Wò tí 'dakò má kò niì gí, wò 'ví pà kpokèjì bà njè niì tí nó lá. Káa niì má mì lo gbí vò o tí nó kpónó nó má wálá, wò 'ví pà bà kò niì lá. ²⁸ Káa 'dakò má kò niì, yí bàkà me vò i lá. Niì delè má kò 'dakò, yí bàkà me vò i lá. Káa yí delè má dù tí kùnga niì, yí delè bàkà me vò i lá. Káa ndá i mbe kù ba muu ndá ndá mbe kò tí me mbè. Tacó ènò, go bà yòòngò yo gítí bà kò tí tí ye wálá.

²⁹ Ndá ná'vindí, gbí có tí nó náa ye 'dè jì yo nò éno máa, sè o gítí bà 'vala ndá bu niì go ndá banga dooko gí; ³⁰ ndá

mbe wa gbí goolá sé có tí ndú wálá; ndâ mbe kù ño 'dì goolá tàkòcò ndú peteke lá; ndâ mbe sî i, goolá ndâ i tí nò náa ndú sî nò me ndâ i mì ndú lá; ³¹ ndâ mbe kù mà 'vélè goolá ndâ i yè ɾo ndú lá. Tacó cè tí to tí nó bà ya gí kùɾo ta kòndi wálá.

³² Có gbí njembí ye éno máa, njembí yo 'ví mù gbaànjé lá. Njembí 'duù ñinó tí banga nó kù mù a i gítí nèté mì Mbe tí ndoo, tacó yí kù pèè a i ta bà peteke tàkòcò Mbe tí ndoo.

³³ Káa njembí 'duù ñinó mbe kò niì gí nó kù mù a i gítí ndâ i muu to tí nò. Yí kù pà kpokèjì a i gítí bà peteke tàkòcò nawù wó. ³⁴ Ndâ kóró-koɾo có mì wó nje bá sósò'ò. À delè ká éno ta ndâ niì. Njembí niì ñinó mbe kò 'dakò lá nó, ta njembí ngbutu 'vinî, kù mù ká gítí có mì Mbe tí ndoo cuki. Káa njembí nawù 'dakò kù mù a i gítí ndâ i muu to tí nò, ta có gítí bà peteke tàkòcò kù wó. ³⁵ Ye 'dè có tí nò ji yo a i gítí miɾi yo, ye 'dè me tacó bà ba muu yo lá. Ye 'dè a i tacó wàa kpokèjì mì yo 'ví dù ká jáá, wàa yo 'ví sî ta njembí yo 'ví dù gítí bà koɾo có gítí Mbe tí ndoo ká gbaànjé.

³⁶ 'Dakò má 'vee có tí ngbutu 'vinî tacó bà kò yí, káa 'dakò tí nò má ñò éno máa yì kù co ta 'vinî tí nò me tí jáá kpokèjì lá, yí má ñò ni gí máa njembí yì me fùlà-fùlà, yí má 'dè có máa ndâ yì kò tí ndâ yì, ndú má kò tí ndú, à me vò i lá.

³⁷ Káa 'duù ñinó ta njembí wó a yú njembí, ta có mì wó ká gbaànjé nó, má eɾe muu wó gí, máa yì bà kò niì wálá, yí bàkà a tó i. ³⁸ Gbí có tí nò éno máa, 'duù mbe kò 'vinî tí nò náa yí 'vee có tí wó nò bàkà a tó i. Káa 'duù ñinó mbe dù tí banga nó bàkà tó i me gbolò ndii mbe kò 'vinî tí nò gí.

³⁹ Nawù 'dakò me ta muu wó tacó bà kò 'bí 'dakò sî kù wó káa wuù nò lá. Káa ku má je kù wó gí, à káa có mì wó bà kò 'bí 'dakò. Káa 'dakò tí nò 'ví dù a mbe ùnje gítí Mbe tí ndoo. ⁴⁰ Káa ye koɾo có éno máa, áa bà niki tacó tí nawù ku tí nò káa bà dù ta kpéetí wó bìndi ku 'dakò mì wó. Ye delè koɾo có máa, có gbí muu Bèri-mi-Mbíri ká go éno.

8

I-zó-zò náa à ci ji ndâ sú mbíri

¹ À má gítí có bà zò i-zó-zò ñinó náa à ci ji ndâ 'bí sú i tí nó náa ndâ 'duù bàkà tí ndâ mbíri mì ndú nó, «ndoo 'dáá gí ñò ni gí». Káa bà ñò i ni kù bàkà 'duù kù luguu tí wó máa yì ma. Káa à káa tó bà zè tí ká kù banda i. ² 'Duù má kù koɾo có máa yì ñò i ni gí, yí ñò i tí nó ni tè go có tí nò náa yí kù koɾo nò lá. ³ Káa 'duù má zè Mbíri ta tó njembí wó, Mbíri ñò 'duù tí nò ni gí.

⁴ À má gítí có bà zò i ñinó náa ndâ 'duù bàkà ji ndâ sú mbíri mì ndú nó, ndoo ñò ni gí máa, 'bí yúco i kapí ndâ

sú mbírì tí nò wálá. Tacó ndoo òò ni gí máa, cèe Mbírì ká gbaànjé. ⁵ Ndâ òò-go-mbírì tí nò tà má gbírì, ndú tà má muu to tí nó, ndâ mbírì tí mì ndâ mbe , ta ndâ mbe tí ndâ mbe me a mbè, ⁶ káa Mbírì mì ndoo tí Bu ndoo ká gbaànjé, tí mbe suu ndâ i 'dáá gí. Mbe tí ndoo delè ká gbaànjé, tí Jézù tí Bìndi-Mbírì, náa Mbírì suu ndâ i 'dáá gí ta ẹ̀ wó, náa ndoo delè kù 'vala ká ta ẹ̀ wó.

⁷ Kpétí ká éno, ndâ 'bí mbe ùnje gítí Jézù òò yúco tí nò ni kálásè. Có tí nò, máa ndâ sú mbírì tí nò a ndâ wu i nò, nanaka mí gbí muu ndú yee ká tí o bà ci ndú. Ndâ 'bí 'duu yee gbí ẹ̀ tí nó wúnó nó má zò i náa à ci jì ndâ sú mbírì, ndú kù kojo có máa ndâ yì zò bèjò mítí ndâ yì gí. ⁸ Káa à me i-zó-zò ká kù 'viindi nambeè gbí òkò tí ndâ 'duu ta Mbírì lá. Ndoò má zò lá, 'bí i mbe ba muu ndoo wálá. 'Bí i delè náa ndoo bà 'de 'do gbí bà zò ngé má nò wálá.

⁹ Yo kpolo tí yo. Yo má kpolo tí yo lá, bà bàkà ndâ i mì yo go có mì yo gbí muu yo nò bà volo muu ndâ 'duu òò ta wotí tí ndú njí'dí nò. ¹⁰ 'Bí 'duu òò ta njembí wó yù lá nó má òò wò tí 'duu òò mbe òò ni gí nó kù zò i bàndò bà ci i jì ndâ sú mbírì, yí bà kojo có máa yè? ¹¹ À má éno, ná'vìndí lo òò mbe òò ni lá, náa Bìndi-Mbírì cì tacó tí wó nó, gírì'o gí 'do gbí có mì lo tí mbe òò. ¹² Bà bàkà vò i mítí ndâ ná'vìndí lo gbí ẹ̀ kpokèjì tí nò, ta bà bàkà sé'i mí gbí njembí ndú, káa wotí tí ndú wálá, a bà bàkà vò i mítí Bìndi-Mbírì. ¹³ Tacó éno, ẹ̀ i mbe si ná'vìndí ye 'ví bàkà vò i má a i-zó-zò, ye káká'i bà zò yá wálá, tacó wàa ná'vìndí ye 'ví bàkà vò i lá.

9

Ndâ i òò náa à tí , ta ndâ nètè mì tú mì Bìndi-Mbírì

¹ Ye me 'duu òò mbe kù bàkà i go có mì ye náa à gbí muu ye nó lá? Ye me tú mì Jézù lá? Ye táánò òò Jézù tí Mbe tí ndoo ta ẹ̀ ye lá? Yo me ndâ i gbí bà ka wu'o mì ye náa ye ka ta ẹ̀ mì Mbe tí ndoo nó lá? ² Ndâ 'bí 'duu kpétí má biya bà òò ye ni tí tú mì Jézù gí, vòò yo òòndi yo nò bà 'boo bà dù ye tí tú mì Jézù wálá, tacó yo a ndâ i gbí po ndi bà nò tú mì ye, náa ye nò ta ẹ̀ mì Mbe tí ndoo.

³ Òò a có náa ye bà 'vìsì jì ndâ mbe kù 'vee gbí nje ye, éno máa, ⁴ yúco mì ze tacó bà zò i ta bà njù pe tàkò nètè mì ze wálá? ⁵ Ndâ nawù ze má a ndâ 'duu mì Bìndi-Mbírì, yúco mì ze tacó bà bala ndú wàa ze 'ví kù nò ta ndú a go òòndi ndâ 'bí ka ze mbe kù nò tú mì Jézù, ta ndâ 'bí ná'vìndí Mbe tí ndoo, ta ndâ Kéfà, náa ndú kù me nó wálá? ⁶ Áá tóó káa ze ta Bàrànába cuki ká 'ví dù kù bàkà nètè gítí gùù nje ze wàa? ⁷ A àsikèrì 'di jé ká kù pà 'dóó kpokèjì bà ko mboo

nèté mì wó ta kpéetí wó? A mbe ji nji ngayi jé ká zò i 'do gbí 'dóó po nji mì wó lá? À mbe ko nò ngayi jé ká njù ngo kí ndâ nò mì wó lá?

⁸ A 'bí 'duù 'do muu to tí nó ká je wotí bà 'dè có tí nó náa ye kpónó kù 'dè nó ji ye? Nìno me gbèe có tí nó mì Mòze nó lá? ⁹ Tacó à cu mí gbí wáràgà mì Mòze máa, «'Duù 'ví eře nje mò'dú tí nó mbe kù gbì cù nó lá.» À kpónó kpolo mì Mbíri me có tí mò'dú cuki? ¹⁰ Mòze 'dè có tí nò 'dáá gí me tacó tí ndoo lá? Mòze cu có tí nò mí gbí wáràgà a i tacó tí ndoo, tacó mbe ji nji kù kořo có li a i mítí i gbí po nji mì wó; bìndi mbe gbì cù kù kořo có li a i mítí bà nìno náa mbe nji bà je ji yí gí tàkò nèté mì wó nò. ¹¹ Káa à má a ze ká řò nji řa mì Mbíri mí gbí njembí yo, bà je ndâ tó i muu to tí nó ji ze gi kpolo ji yo ta řa kpokèji ngayi? ¹² À má mì ndâ 'bí ka ze mbe kù ma có mì Mbíri ji yo a yúcó tacó bà 'de ndâ i tí nò 'do mì yo, yúcó mì ze me gbolò ndii nìndi ndú lá?

Ta ndâ řa nìno 'dáá gí, ze 'vee bà yúcó mì ze nò lá. Ze kù kònò ndâ i 'dáá gí, tacó wàa ze 'ví volo ta kpokèji bà ma Banga-Ngú-Có mì Bìndi-Mbíri ji yo lá. ¹³ Yo ñò ni ngbárángà'i gí, máa, ndâ 'duù tí nó mbe kù bàkà nèté gbí ndùgù 'bá-Mbíri nó kù 'de i-zó-zò mì ndú 'do ká gbí ndùgù 'bá-Mbíri, káa ndâ mbe kù waa mbelè mí bàndò bà ci i ji Mbíri kù 'de i-zó-zò mì ndú 'do ká bàndò bà waa mbelè ji Mbíri. ¹⁴ Bìndi-Mbíri delè gi 'dè káa gbèe řa có tí nò máa, ndâ 'duù tí nó mbe kù ma Banga-Ngú-Có nó 'ví zò i 'do gbí bà ma Banga-Ngú-Có.

¹⁵ Káa ye kpónó kù zò i me 'do gbí nèté bà ma Banga-Ngú-Có go có tí nó náa Bìndi-Mbíri 'dè nò lá. Ye delè kpónó kù cu wáràgà ji yo me tacó bà yù i-zó-zò 'do tí yo nò lá. Tacó a niki káa bà ci ye ta go á có tí bà ma Banga-Ngú-Có mì ye ji yo tacó i-zó-zò. ¹⁶ Ye bà wu gbí tí ye máa ye a mbe ma Banga-Ngú-Có nò wálá. Tacó bà ma Banga-Ngú-Có a nèté náa a Bìndi-Mbíri ká cu nanaka mítí ye. ¹⁷ Ye kùtàá má kù bàkà nèté bà ma Banga-Ngú-Có 'do gbí 'dóó có mì ye gbí njembí ye, ye bà zò i 'do gbí gí. Káa à me ènò lá. Có a nìno máa, bà ma Banga-Ngú-Có a nèté náa Mbe tí ndoo ká le mítí miři ye go wú, náa kpokèji bà ja miři ye 'do gbí wálá nò. ¹⁸ À má ènò, ye bà 'de gbí bà ma Banga-Ngú-Có a yè? Ye bàkà nèté bà ma Banga-Ngú-Có ji ndâ 'duù ká sínò. Ye bà 'vee bà i gbí bà ka wu'o mì ye wálá.

¹⁹ Ye me i-zógó-zogo mì ndâ 'duù lá, káa ye gi si tí ye tí i-zógó-zogo mì ndâ 'duù, tacó wàa, ye 'ví 'de ta tó li'ví gítí bà zaa ndú ji Bìndi-Mbíri. ²⁰ Ze má ta ndâ Jùdèyà, ye kù bàkà tí ye tí Jùdèyà, tacó wàa ye 'ví 'de ta li'ví gítí ndú. Ze má ta ndâ mbe kù bàkà go có mì Mòze, káa ye me mbe kù

ru ndi có mì Mòze lá, ye delè kù bàkà go có mì Mòze, tacó wàa ye delè 'ví 'de ta li'ví gítí ndâ mbe kù bàkà go có mì Mòze. ²¹ Ze má ta ndâ 'duù ñinó mbe kù bàkà nèté me ta có mì Mòze lá nó, ye bàkà nèté ta có mì Mòze lá. ²² Ze má ta ndâ 'duù ñinó ta wotí tí ndú wálá nó, ye bàkà tí ye tí mbe wotí lá. Ye kù me ndâ i tí nó 'dáá gí tacó bà 'de ta li'ví gítí bà 'vala ndâ 'bí 'duù 'do gbí òkò tí ndú.

²³ Ye kù bàkà ndâ i tí nó 'dáá gí ta rẹ̀ mì Banga-Ngú-Có, tacó wàa ye 'ví 'de ta tó i gbí Banga-Ngú-Có. ²⁴ Yo ñò ni gí máa, ndâ 'duù má kù gbòò'bè, à kù je i ká ji 'duù ñinó mbe kpò ndâ ka wó 'dáá gí nó? ²⁵ Ndâ mbe kù gbòò'bè 'dáá gí kù ru káa ndi có tí nó náa à 'dè ji ndú, máa ndú 'ví bàkà go yí nò. Ndú kù bàkà go có tí nó tacó bà 'de i ñinó mbe dù tí ká lá nò. Káa ndoo kù 'de gbí bà gbòò'bè ñindi ndoo a i ñinó mbe dù tí ká nò. ²⁶ Tacó ènò, ze má kù gbòò'bè bà i ngèlè ta 'duù, ye kù i ngèlè me ká maa ènò gí ká lá. Ze delè má kù dómò tí ze ta 'duù, ye dómò kùnga to lá. ²⁷ Ye kù kpolo tí dii ye, tacó wàa ye ta o 'dáá gí 'ví bàkà tí go có mì ye gbí muu ye. Tacó ndâ-'bí-lá, ye kù ma Banga-Ngú-Có ji ndâ 'bí ka ye káa i ta rẹ̀ ye gbí Banga-Ngú-Có tí nó náa ye kù ma nó wálá.

10

Yo 'ví ùlù ndâ sù mbíri lá

¹ Go bà 'va mbí yo á gítí ña i tí nó mbe 'de ndâ ká gù ndoo dígísèé si ndú gbí kángáá nga ngoò nó kuu tí ye, ndâ ná'vindí. Mbíri dígísèé kù túbà kpokèjì ji ndú ta bà si kùlù mù kù tè kùro ndú; Mbíri delè giì si ndú 'dáá gí di Bí-bi Kàpá gí tito ta o bà ñjè nó mì ndú 'do Mási rì ta vò i tí ndú wálá. ² Mbíri táánò caka tí ndú 'dáá gí ta rẹ̀ mì Mòze mí gbí kùlù mù, delè mí tà ngo gbí pù Bí-bi Kàpá. ³ Ndú táánò 'dáá gí zò gbèe i-zó-zò tí nó mbe gí ji ndú 'do mì Mbíri nó gí. ⁴ Ndú delè 'dáá gí ñjù gbèe ngo tí nó mbe gí ji ndú 'do mì Mbíri nó gí. Ndú táánò kù ñjù ngo 'do gbí díi mì Mbíri mbe kù ko tàkò ndú muu nó nò. Díi tí nó táánò a Bìndi-Mbíri. ⁵ Kpèti ká ènò, tàkòcò Mbíri táánò peteke gítí ndâ 'duù me mbè gbí òkò tí ndú lá. Tacó ènò, ndâ 'duù tí nó náa tàkòcò Mbíri peteke gítí ndú lá nò, giì cì ká kpàsilàa ta muu nó gbí kángáá nga ngoò.

⁶ Ndâ vò i tí nó táánò mbe 'de ndâ 'duù tí nó náa tàkòcò Mbíri peteke gítí ndú lá nó kù túbà ji ndoo, máa, ndoo 'ví dù ta go ndâ vò i go ñindi ndú dígísèé nò lá. ⁷ Ndoò delè 'ví kucuku muungbó ndoo mí kùro ndâ 'bí sù mbíri, go i mì ndâ 'bí 'duù gbí òkò tí ndú dígísèé á go có tí nó náa à cu mí gbí wàràgà mì Mbíri máa, «Ndâ 'duù giì ki tí ndú to, ndú giì

zò i, ndú giì njù pe, bìndi ndú giì a gí yaà gí bà dù ɾu kùɾo ndâ sú mbírì,» nó lá. ⁸ Ndoò 'ví gbètèkè tí ndoo gbí òkò tí ndoo, go ɲa i mì ndâ 'bí 'duù 'do gbí òkò tí ndú dígísèé náa ku giì zi ta ndâ 'duù 'do tí ndú 23,000 gbí gbèe ɾi, nó lá. ⁹ Ndoò 'ví tala wotí mì Mbe tí ndoo, go i mì ndâ 'bí 'duù 'do gbí òkò tí ndâ ká gù ndoo dígísèé nó lá, tacó ndâ kpoo giì mù ndâ mbe tala yí nò léé gí. ¹⁰ Yo 'ví 'dè ngùrù-ngùrù có gítí Mbírì lá, tacó ndâ 'bí 'duù gbí òkò tí ndâ ká gù ndoo dígísèé bàkà éno, bìndi mbe voloko gbí ndâ i giì voloko gbí ndú léé gí.

¹¹ Ndâ i tí nò bàkà tí mítí ndú dígísèé tacó bà túbà jì ndâ 'bí 'duù. Bìndi à giì cu ndú mí gbí wáràgà tacó bà ci ndoo tí ndâ 'duù tí nó mbe kú 'vala kpónó jé'déé gí nje o kùɾo ndòngbú o nò.

¹² À má éno, 'duù ɲinó mbe kú koɾo có éno máa, yì kpónó a i gbí òkò tí yo nó, 'ví kpolo tí wó, má wálá yí bà 'va tí wó to. ¹³ Ndâ i ɲinó mbe kú yòngò wò gítí vò i nó káa gbèe ndâ i tí nó mbe kú yòngò ndâ 'bí 'duù go wò nò 'dáá gí gítí vò i. Káa wò 'ví tee mí gbí muu lo éno máa, Mbírì bà si 'bí i 'ví yòngò wò gítí vò i ndii muu wotí mì lo wálá. Tacó ta o tí nó náa 'bí i má kú yòngò 'duù gítí vò i nó, Mbírì bà túbà kpokèjì bà kpò muu i tí nò jì yí gí.

¹⁴ À má éno, ye kú kpo-gbì-tà-tù yo, máa, yo dù janga-jàngá gí ndii 'do tí ndâ sú mbírì, ndâ tó kómbe ye. ¹⁵ Ye kú 'dè có jì yo tí ndâ 'duù ɲinó ta muu kuu tí yo nò. À má éno, yo 'viiki gbí có tí nò náa ye 'dè jì yo nò. ¹⁶ Ndoò má kú zèè 'visí tí nó náa Mbírì je jì ndoo tí i-nambee, náa ndoo kú 'dè ñikì maa jì Mbírì ta o tí nó náa ndoo kú zèè nó, ndoo kú gbo nó me gbí bà njù mbelè Bìndi-Mbírì lá? Káa kú kò tí nó náa ndoo kú ki'viki gbí nó, ndoo kú gbo nó me gbí bà zò dii Bìndi-Mbírì lá? ¹⁷ Kú kò tí nó náa ndoo ta ɲa mbè muu ndoo nó kili gí bà zò nó lê má ká gbaànjé, gbí éno máa, ndoo 'dáá gí a gbèe dii. Tacó ndoo 'dáá gí gbo ká mí gbí gbèe kú kò.

¹⁸ Yo koɾo muu yo á gítí ndâ Ìzìriyéli gi. Bàndò bà ci i jì Mbírì mì ndâ 'duù tí nó táánò mbe kú kili kú zò gbèe nó tí nó náa à waa mbelè wó jì Mbírì nó me ká gbaànjé lá? ¹⁹ Gbí có tí nó kpónó náa ye 'dè nò máa yè? À gbí tù yo éno máa, mbelè tí nó náa à waa jì sú mbírì nó a cèe i, wèè, sú mbírì tí nò a cèe i? ²⁰ Gbí có tí nó náa ye kú 'dè jì yo nò gbaànjé me éno lá. Gbí a i éno máa, à kú ci ndâ nò tí nó náa ndâ 'duù tí nó mbe ɲò dúú kpokèjì bà bàkà nambee ta Mbírì ni lá waa mbelè ndú nó, a i mítí ndâ bàndò bà ci i jì ndâ sú mbírì, me jì Mbírì lá. Káa go bà ñi kaà mì yo ta ndâ sú mbírì tí ye

wálá. ²¹ Yo bà zèè 'visî mì Mbe tí ndoo ká tí tó, bìndi yo giì zèè 'visî mì ndâ sú mbírì ká tí tó nò wálá. Yo delè bà zò i mì Mbe tí ndoo ká tí tó, bìndi yo giì zò i mì ndâ sú mbírì ká tí to nò wálá. ²² À tí ndoo a go bà tanga Mbírì gítí bà tò kii? Wotí tí ndoo ndii yí gí?

²³ Ndâ 'duù kù 'dè có máa, «À ká go có mì ndoo bà bàkà ndâ i ñinó 'dáá gî náa à gbí njembí ndoo.» Káa ndâ i 'dáá gî me káa ndâ tó i lá. «À ká go có mì ndoo bà bàkà go ñinó á gbí njembí ndoo.» Káa ndâ i 'dáá me káa ndâ i mbe koni ndoo lá. ²⁴ Káa 'duù 'ví koṛo tó i me ká gítí miṛi wó cuki lá. Yí 'ví koṛo ji ndâ 'bí ka wó delè.

²⁵ 'Duù 'ví me kpìiki-kpìiki gítí bà zò yâ ñinó náa yí sî 'do bàndò bà waa nò nó lá. ²⁶ Tacó à cu mí gbí wáràgà mì Mbírì, máa, «To tí nó, ta ndâ i muu to tí nó 'dáá gî, a ndâ i mì Mbírì.»

²⁷ 'Bí 'duù ñinó náa yí me mbe ùnje gítí Bìndi-Mbírì lá nó má tè'é tí lo gítí i-zó-zò á 'bá mì wó, wò má ya gí kà, wò 'ví 'vee ṛè ña i-zó-zò tí nó mbe yee kùro lo gî nó lá. ²⁸ Káa 'bí 'duù tí ka lo mbe ùnje gítí Bìndi-Mbírì, náa njembí wó yù lá, má 'dè có ji wó máa, «À ci i-zó-zò tí nó ji ndâ sú mbírì gî,» wò 'ví zò i-zó-zò tí nó lá, tacó tí wó, delè gítí có mì njembí. ²⁹ Ye kù nì me njembí lo lá. Ye kù nì a njembí ka lo tí nó. Tacó ṛè i tí nó bà si ye 'ví bàkà nèté ta có mì 'bí ka ye nò 'ví dù a yè? ³⁰ Ye lê má 'dè nìkì maa ji Mbírì tacó i-zó-zò tí nó náa ye zò nó gî, à je 'bí 've 'duù gítí bà 'vee gbí nje ye tacó bà zò i tí nó náa ye 'dè nìkì maa ji Mbírì tacó gî nó a yè?

³¹ Wò má kù zò i, zò ta bà ùlù Mbírì. Wò má kù njù i, njù ta bà ùlù Mbírì. ³² Wò 'ví kpòlo tàkòcò ndâ Jùdèyà lá; wò 'ví kpòlo tàkòcò ndâ 'duù ñinó náa ndú me ndâ Jùdèyà lá nó lá; wò delè 'ví kpòlo tàkòcò ndâ 'duù mì Mbírì mbe kù kili ta ṛè Bìndi-Mbírì nó lá. ³³ Yo 'ví tala bà peteke tàkòcò ndâ 'duù 'dáá gî gbí ña ndâ i 'dáá gî á go ñinó náa ye kù bàkà nô. Ye kù pà tó i me ká gítí miṛi ye cuki lá. Ye kù pà tacó tí ndâ 'duù 'dáá gî, tacó wàa, ndú 'ví 'de ta 'válá.

11

Ndâ kpokèjì bà ùlù Mbírì

¹ Yo dù tí ndâ mbe mèlè ndi ye, á go bà dù ye tí mbe mèlè ndi Bìndi-Mbírì nô. ² Ye kù ùlù yo, tacó mbí yo kuu tí ye ta o 'dáá gî, delè tacó yo kù ṛu káa ndi kpokèjì tí nó náa ye táánò túbà ji yo nô.

³ Káa à gbí njembí ye a go bà 'dè có ji yo máa, yo 'ví ñò ni éno máa, Bìndi-Mbírì a gba mì ndâ 'dakò 'dáá gî, káa 'dakò a gba mì nawù wó, bìndi Mbírì a gba mì Bìndi-Mbírì. ⁴ Tacó

énò, 'dakò má 'deke tí wó jì Mbírì ta i tí muu wó, yí delè má ma có mì Mbírì kùro ndâ mbè 'duù ta i tí muu wó, gbí éno máa, yí si Mbírì tí i lá. ⁵ Káa niì má 'deke tí wó jì Mbírì ta i tí muu wó wálá, yí delè má ma có mì Mbírì mí kùro ndâ mbè 'duù mbe kili kù bàkà i-Mbírì, gbí éno máa, niì tí nò si kù wó tí i ọ wó lá. Nìnò ká goolá niì tí nò ta kùsu muu wó nò. ⁶ Tacó niì má gala bongo mítí muu wó lá, à 'vii ta yí káa bà 'dii muu wó gí. Káa bà 'dii muu niì lê má a có nò, bà waa tí se muu wó gí to delè má a có nò, à nìkì éno máa yí gala bongo mítí muu wó.

⁷ 'Dakò 'ví te i mítí muu wó ta o tí nó náa yí má kù 'deke tí wó jì Mbírì nó lá, tacó 'dakò a ngba Mbírì, yí delè a cè kózò tí Mbírì, káa niì a ngba 'dakò. ⁸ Tacó Mbírì táánò suu 'dakò me 'do tí niì lá, yí suu a niì 'do tí 'dakò. ⁹ Mbírì delè táánò suu 'dakò me tacó tí niì lá, yí suu a niì tacó tí 'dakò. ¹⁰ À má éno, niì 'ví gala bongo mítí muu wó, delè tacó tí ndâ basìlì mì Mbírì.

¹¹ Kpétí ká éno, à má kùro Mbírì, 'bè gbí òkò tí ndâ 'dakò ta niì wálá. ¹² Tacó Mbírì táánò suu niì 'do tí 'dakò, káa a niì kpónó ká kù jò 'dakò. Káa ndâ i 'dáá gí gí 'do mì Mbírì.

¹³ Yo koọ muu yo ta kpéetí yo gi; à me có nò tacó tí niì bà 'deke tí wó jì Mbírì ta bongo tí muu wó wálá nò lá? ¹⁴ Gbàyì-gbàyì se muu a i mì ndâ 'dakò? ¹⁵ Káa à má tí muu niì, à me i banga mì wó lá? Káa Mbírì je gbàyì-gbàyì se muu jì niì tacó bà ngùù kùsu muu wó.

¹⁶ Káa à má nje 'duù a kponje gítí có tí nò, có náa ye bà 'visì gí tàkò có mì 'duù tí nó máa, ze nò 'bí tàkùì gítí kpokèjì bà ùlù Mbírì ni kapí nìnò lá. Ndâ 'duù mì Mbírì mbe kù kili ta rẹ mì Bìndi-Mbírì delè nò ni ká lá.

Kô-njewu mì Mbe tí ndoo

¹⁷ Káa à má gítí có tí nó náa ye kèjì gí bà 'dè jì yo nó, ye bà ùlù yo wálá. Tacó bà kili yo ta bà muu yo tí ndâ mbe kù kili ta rẹ mì Bìndi-Mbírì kù gí je ta vò i me gbolò ndii tó i gí. ¹⁸ Kpédélé có náa ye bà 'dè jì yo a nìnó máa, ye 'di có éno máa, à lá gbí òkò tí yo kà a 'bè ta o tí nó náa yo má kù kili ta bà muu nò. Káa ye koọ có máa, kòcò yúcó kuu gbí có tí nó náa ye 'di nò. ¹⁹ 'Bè bà dù kuu gbí òkò tí yo ta 'verè tí wálá. Tacó wàa, à 'ví nò ta ndâ 'duù nìnó gbí òkò tí yo tí ndâ mbe yúcó nó ni ngbárángà'i. ²⁰ Ta o tí nó náa yo má kili ta bà muu yo nó, yo kù zò ndi yo me kô-njewu mì Mbe tí ndoo lá. ²¹ Tacó ye 'di có máa, ndâ 'bí 'duù gbí òkò tí yo ta o 'dáá gí kù sù go, tacó yo kù jòò i-zó-zò jóó-jòò, káa ndâ 'bí 'duù nìndi ndú kù sa ta pe. ²² A yè ká tí yo! 'Dóó 'bá mì yo, tí bàndò bà zò i ta bà njù i, ká mì yo wálá, wèè, à gbí

njembí yo a có bà te nô mí ọ̀ro ndâ 'duù mì Mbírì mbe kù kili ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbírì nó, ta ndâ 'duù ọ̀nìn gbí òkò tí yo tí ndâ mbe yê nó?

²³ Tacó ye táánò nìbà jì yo káa có tí nó náa Mbe tí ndoo táánò nìbà jì ye nô, máa, Mbe tí ndoo tí Jézù, ta bèbìlì tí nó táánò náa à ba ta ngbù wó nó, je kù kò, ²⁴ yí gù 'dè niki maa jì Mbírì, yí gù kì gbí, bìndi yí gù 'dè có máa, «Ọ̀jìnó a dii ye tí nó tacó tí yo nô, yo zò tacó bà 'va mbí yo tí ye.»

²⁵ Yí gù je 'visì á bìndi bà zò kò-njewu gbí gbèe ọ̀a kpokèjì tí nò, bìndi yí gù 'dè có, máa, «'Visì tí nó a 'visì bà nù ngù mùkà mì Mbírì ta yo ta mbelè ye. Ta o tí nó náa yo má kù nù 'visì tí nó, yo 'ví nù tacó bà 'va mbí tí ye.» ²⁶ Tacó ta o tí nó náa yo má kù zò kù kò tí nò, yo delè má kù nù 'visì tí nó nó, yo kù ma nò a có ku Mbe tí ndoo yee tí o bà gí yí.

²⁷ À má éno, 'duù má zò kù kò mì Mbe tí ndoo, yí delè má nù 'visì mì wó me gbí ọ̀a kpokèjì ọ̀nìn náa à tí nó lá, 'duù tí nó bàkà i-nò gítí ndâ dii ta mbelè Mbe tí ndoo gí.

²⁸ À má éno, 'duù 'ví kọ̀ro gbí kongbó wó kùro bà zò kù kò tí nò, delè kùro bà nù 'visì tí nò. ²⁹ Tacó 'duù má 'viiki gbí kongbó wó kùro bà zò kù kò tí nò lá, yí delè má 'viiki gbí kongbó wó kùro bà nù 'visì tí nò lá, yí zò nò a bà waa có mítí wó, yí delè nù nò a bà waa có mítí wó. ³⁰ Ọ̀nìn a gbí nderè có tí nó náa ndâ 'duù me mbè gbí òkò tí yo ká zò-zò ta nò'o tí ndú; ku delè kù mì ndâ 'duù me mbè 'do gbí òkò tí yo nò ká nò. ³¹ Ndoò kùtàá má 'viiki gbí kongbó ndoo léé éno kùro bà zò i-zò-zò mì Mbe tí ndoo, yí bà waa có mítí ndoo wálá. ³² Káa Mbe tí ndoo má waa có mítí ndoo, yí bàkà éno tacó bà je muu jì ndoo, tacó waa, à 'ví waa có mítí ndoo go i mì ndâ 'bí 'duù lá.

³³ À má éno, yo má kili tacó bà zò i-zò-zò mì Mbe tí ndoo, yo 'ví ù ndi ndâ 'bí ka yo kùro bà 'bità bà zò i, ndâ ná'vindí.

³⁴ Káa à má a go ká tí 'duù, si yí 'ví yè yì wó 'do 'bá mì wó kùro bà kili yo gítí i-zò-zò mì Mbe tí ndoo. Tacó waa, Mbe tí ndoo 'ví waa có mítí ndoo tacó bà zò gàmàtà lá. Ye bà 'dè có gítí sè ndâ 'bí i jì yo ta o tí nó náa ye má ya gí mì yo kà gí.

12

Ndâ i-nambeè 'do mì Bèri-mì-Mbírì

¹ À má gítí ndâ i-nambeè mì Mbírì, go bà ngùù có 'do tí yo tí ye wálá, ndâ ná'vindí. ² Yo ọ̀nìn nì gí, máa, ta o tí nó táánò si yo ọ̀nìn dúú kpokèjì bà bàkà nambeè ta Mbírì ni lá nó, ndâ sù mbírì ta nje tí ndú tacó bà 'dè có wálá nó soloko yo 'do tí jáá kpokèjì gí. ³ Káa ye kpónó kù bàkà yo 'ví ọ̀nìn

énó máa, 'bí 'duù mbe kù 'dè có ta wotí mì Bèrì-mì-Mbíri jé mbe 'dè có máa, «Mbíri ì njà mítí Jézù gí,» nò wálá. 'Bí 'duù delè jé mbe 'dè có máa, «Jézù a Mbe tí ndoo,» nò wálá, sè káa ñinó máa a Bèrì-mì-Mbíri ká je wotí bà 'dè ènò jì yí.

⁴ Ña ndâ i-nambeè mì Mbíri tende-tende, náa gbèe Bèrì tí nò kù njèè jì ndâ 'duù. ⁵ Ña ndâ kpokèjì bà bàkà nèté tende-tende, káa ndoo kù bàkà ndú 'dáá ká jì gbèe Mbíri. ⁶ Ndâ cè bà bàkà i tende-tende, káa à káa gbèe Mbíri ká kù bàkà ndâ i tí nò jì ndâ 'duù. ⁷ Mbíri túbà tí Bèrì mì wó jì ndâ 'duù gbaànjé-gbaànjé 'dáá gí, tacó wàa ndâ 'duù 'dáá gí 'ví 'de i gbí wó. ⁸ Bèrì-mì-Mbíri kù je jì 'bí 'duù a bà 'di gbí-o tacó bà kpo-gbí-tà-tù ndâ 'duù. Gbèe Bèrì tí nò gii je jì 'bí 'duù a muu tacó bà ma Banga-Ngú-Có jì ndâ 'duù. ⁹ Yí gii je jì 'bí 'duù a bà tee njembí mítí Mbíri, bindi jì 'bí 'duù a wotí bà 'vala ndâ 'duù 'do gbí nò'o. ¹⁰ Yí gii je jì 'bí 'duù a wotí bà bàkà ndâ seřè, jì 'bí 'duù a wotí bà ma có mì Mbíri, jì 'bí 'duù a muu tacó bà òò 'bè gbí òkò tí ndâ bèrì ni, jì 'bí 'duù a wotí bà 'dè ndâ tende ña nje có, bindi jì 'bí 'duù a muu tacó bà 'dè gbí ndâ tende ña nje có. ¹¹ Gbèe Bèrì tí nò gbaànjé nò bàkà nèté bà njèè ndâ i tí nò gbaànjé-gbaànjé ká 'do gbí 'dóó có mì wó gbí njembí wó.

Ndâ bà to me mbè tí gbèe òò

¹² Òò 'duù ká gbaànjé, káa ndâ bà to tí me mbè, káa ndâ bà to tí nò mbe me mbè nò 'dáá káa gbèe òò. À delè go éno ta Bìndi-Mbíri; yí a gbèe òò, ta ndâ bà to tí wó me mbè. ¹³ Tacó gbèe Bèrì tí nó táánò mbe caka tí ndoo nó, caka tí ndoo tacó bà bàkà ndoo tí gbèe òò Bìndi-Mbíri. Ndoó má a ndâ Jùdèyà, ndoo má a ndâ Ìgìrìgì, ndoo máa ndâ i-zógó-zogo, ndoo má me ndâ i-zógó-zogo lá, áá táánò je jì ndoo 'dáá gí káa gbèe Bèrì wàa ndoo 'ví ñjù .

¹⁴ Òò 'duù me káa gbèe bà to tí wó lá, a ndâ bà to me mbè. ¹⁵ Kpázà kò 'duù kpónó má 'dè có máa, «Ye me 'bì 'duù lá, à má éno ye me bà to tí òò 'duù lá,» ñinò bà dù me có mbe si yí 'ví dù tí bà to tí òò 'duù lá ká nò lá. ¹⁶ Tù 'duù delè má 'dè có máa, «Ye me bà to tí òò 'duù lá, tacó ye me ọò 'duù lá,» ñinò bà dù me có mbe tii yí 'do tí bà dù tí bà to tí òò 'duù ká nò lá. ¹⁷ Ndâ bà to tí òò 'duù táánò 'dáá má káa ọò wó, 'duù tí nò bà 'di có ta yè? Káa ndâ i tí òò 'duù táánò 'dáá má káa tù, 'duù tí nò bà òò ndâ i ta yè? ¹⁸ Káa Mbíri kpoko ndâ bà to tí òò ndoo mítí ndoo ká go có mì wó gbí njembí wó. ¹⁹ Yí táánò má suu ndâ bà to tí òò ndoo 'dáá ká tí gbèe ña i, òò ndoo táánò bà dù go yè? ²⁰ À má go ñinò kpónó nó, ndâ bà to tí òò 'duù me mbè, káa òò 'duù ká gbaànjé.

21 Wotí bà 'dè có mì ọ̀ro 'duù jì 'bì wó máa, «Nèté mì ye ta wò wálá,» nò wálá. Wotí bà 'dè có mì muu delè jì ndâ kpázà kò máa, «Nèté mì ye ta yo wálá,» nò wálá. 22 Có kpónó gù dù a ọ̀nínó máa, ndâ bà to ọ̀nínó tí dii ndoo mbe me déléké nó, a ndâ bà to ọ̀nínó náa ndú má wálá, káa ndoo wálá nò; 23 bìndi ndâ bà to ọ̀nínó náa ndoo si ndú tí cèè i lá nó, a ndâ ọ̀nínó náa ndoo kù kpolo tí ndú tí kpoò; káa ndâ bà to ọ̀nínó tí ndâ bà nò nó, a ndâ bà to ọ̀nínó náa ndoo kù ngùù ndú 'do ẹ̀rè ọ̀ro ndâ 'duù, 24 ndii ndâ banga bà to gí. 25 Káa Mbíri suu dii ndoo, bìndi yí gù te duù mítí ndâ bà to ọ̀nínó náa có tí ndú kpolo maa-maa lá nò. À má éno, 'bè 'ví dù gbí òkò tí ndâ bà to tí dii 'duù lá, tacó wàa ndú 'dáá gí 'ví bàkà nèté toko gbaànjé. 26 'Bí bà to tí ndoo gbaànjé má kù millisé, sè ndâ 'bí bà to tí ndoo 'dáá gí delè kù millisé. Káa à má kù ùlù 'bí bà 'bí to gbaànjé, sè ndâ 'bí ọ̀nínó 'dáá gí ta líkí'ò tí ndú.

27 Yo kpónó toko gbaànjé 'dáá gí bàkà a gbèè dii Bìndi-Mbíri. Káa yo gbaànjé-gbaànjé a ndâ tende bà to tí wó. 28 Bìndi gbí òkò tí ndâ mbe kù kili ta ẹ̀rè mì Bìndi-Mbíri, Mbíri bàkà ndâ 'bí 'duù tí ndâ tú mì Jézù, ndâ 'bí 'duù tí ndâ mbe ma có mì wó tí Mbíri, ndâ 'bí 'duù tí ndâ mbe nìbà i, ndâ 'bí 'duù tí ndâ mbe bàkà serè, ndâ 'bí 'duù tí ndâ mbe 'vala ndâ 'duù 'do gbí nò'o, ndâ 'bí 'duù tí ndâ mbe koni ndâ 'duù, ndâ 'bí 'duù tí ndâ mbe bàkà ndâ 'duù 'ví bàkà nèté toko gbaànjé, bìndi ndâ 'bí 'duù tí ndâ mbe 'dè có gbí ndâ 'bí tende ọ̀n nje có. 29 Yo 'dáá gí a ndâ tú? Yo 'dáá gí a ndâ mbe ma có mì Mbíri? Yo 'dáá gí a ndâ mbe nìbà i? Áá mì yo 'dáá gí a wotí bà bàkà ndâ serè? 30 Yo 'dáá a ndâ mbe 'vala ndâ 'duù 'do gbí ndâ nò'o? Yo 'dáá gí a ndâ mbe 'dè ndâ 'bí tende nje có? Yo 'dáá gí a ndâ mbe 'dè gbí ndâ tende nje có? 31 Yo koọ̀ có gítí ndâ i-nambeè ọ̀nínó á gàà gí yaà nò.

Ye kpónó bà túbà kpokejì ọ̀nínó mbe nìkì ngé ndii gí nó jì yo.

13

Tó bà zè tí

1 Ye kpétí má ni bà 'dè ndâ kpíkpa'dà ọ̀n nje có mì ndâ 'duù muu to tí nó 'dáá gí, bìndi ye gù 'dè nje có mì ndâ basili toko mítí ndú, káa njembí ye me njembí ba zè Mbíri lá, Mbíri nìkì lá, ndâ có tí nò náa ye kù 'dè nò gbí tù Mbíri ká go mòngò gbí tù bô. 2 Ye kpétí káa mbe 'dè kòcò ta wotí mì Bèri-mì-Mbíri, Bèri kpétí má je jì ye káa muu tacó bà 'di gbí ndâ có kóó mì Mbíri 'dáá gí, yí delè kpétí má je jì ye káa bà tee njembí ye mítí Mbíri tí ọ̀n ọ̀nínó náa ye kù mèrèkè a ndâ kpo-kpò gú 'do tí bàndò mì ndú nó, káa njembí ye má

me njembí bà zè Mbírì lá, ye jée kùro Mbírì me i lá. ³ Ye kpèti má njèè ndâ i mì ye 'dáá gî ji ndâ mbe yê, ye kpèti má si à 'ví doo ye ta wu, wàa ye 'ví cì gî, káa njembí ye me njembí bà zè Mbírì lá, ndâ i tí nò náa ye bàkà nò me tó i ji ye gbaànjé lá.

⁴ Njembí bà zè Mbírì a bà kònò tí, ta bà bàkà nambeè. Njembí bà zè Mbírì me kiì lá, njembí bà zè Mbírì me bà wu gbí tí 'duù ta kpééti wó lá, ⁵ njembí bà zè Mbírì me bà 'dè mbè có lá, à delè me ju njembí lá. Njembí bà zè Mbírì me bà nanaka muu mítí i ñinó mbe nìkà ká tí lo ta kpééti lo nó lá; à me bà dù tí gírí'dú lá, à delè me bà mò ndâ 'duù 'do tí lo gí 'dè lá. ⁶ Njembí bà zè Mbírì me bà dù ta líkí'o bà bàkà vò i lá; njembí bà zè Mbírì a bà dù ta líkí'o bà bàkà i ñinó dú nò. ⁷ Njembí bà zè Mbírì tì muu ndâ i 'dáá gî, ùnje gítí ndâ i 'dáá gî, koṛo có lì mítí ndâ i 'dáá gî, kònò ndâ i 'dáá gî.

⁸ Bà ma có mì Mbírì bà cee gî, bà 'dè ndâ tende ña nje có bà cee gî, bà dù ta muu tí 'duù bà cee gî, káa ndòngbú bà dù ta njembí bà zè Mbírì wálá. ⁹ Tacó mbe ñò Mbírì ni cee jé wálá, mbe ma có mì Mbírì ta kábà delè jé wálá. ¹⁰ Káa ta o tí nó náa i ñinó ta bà lê tí wálá nó bà gí nó, i ñinó ta bà lê tí nó bà cee gî.

¹¹ Si ye táánò gbí 'viì nó, ye kù 'dè có ká go i mì 'viì, ye kù koṛo có ká go i mì 'viì, ye kù 'viiki gbí có ká go i mì 'viì. Káa ye kpónó mâ giì gí tí 'dakò gî, ye giì si ndâ i-'viì 'dáá gî mí to gî. ¹² Ndoò kpónó kù ñò cè tí Mbírì me ngbárángà'i lá; ndoo kù ñò yí ká tùrúwàa go i gbí 'dèèngàmbé nò. Káa ndoo kèjì gí bà zeke gbíro ndoo ta ndú. Ye kpónó ñò yí ni cee lá, káa ye kèjì gí bà ñò yí ni cee a go ñinó náa yí kpónó ñò ye ni cee ta ndâ có gbí njembí ye 'dáá gî nò.

¹³ Káa ndâ i ñinó náa ndú kpónó kuu tí nó, a bà tee njembí mítí Mbírì, ta bà koṛo có lì mítí Mbírì, giì je njembí bà zè Mbírì; káa kpóló-kpolo i gbí òkò tí ndâ i tí nò ta'ò nò 'dáá gî a njembí bà zè Mbírì.

14

Ndâ 'bí i-nambee kpòò 'do mì Bèri-mi-Mbírì

¹ Yo ka wu'o tacó bà 'de njembí bà zè Mbírì. Yo delè 'ví koṛo có gítí bà ma có mì Mbírì ndii ndâ 'bí i 'dáá gî. ² 'Duù ñinó mbe kù 'dè ndâ tende ña nje có nó kù 'dè có me ji ndâ 'duù lá, yí kù 'dè có a i ji Mbírì. Tacó 'duù mbe 'di gbí có tí nò náa yí kù 'dè nò wálá, tacó yí kù 'dè a ndâ có kóó mì Mbírì ta wotí mì Bèri. ³ Káa mbe kù ma có mì Mbírì kù 'dè có a i ji ndâ 'duù, yí kù koni a ndâ 'duù, yí kù je a wotí ji ndâ

'duù, yí delè kù 'dèè a njembí ndâ 'duù. ⁴ 'Duù ònó mbe kù 'dè ndâ tende ña nje có nó kù konì káa tí wó ta kpéétí wó cuki, káa mbe kù ma có mì Mbírì kù konì a ndâ mbe kù kili ta ẹ̀rè mì Bìndi-Mbírì 'dáá gí.

⁵ Có gbí njembí ye jì yò éno máa, yò 'dáá gí 'ví dù tí ndâ mbe 'dè có gbí ndâ tende ña nje có. Káa yò kùtàá má dù 'dáá tí ndâ mbe ma có mì Mbírì, àá bà òkò ndii bà 'dè ndâ tende ña nje có gí. Tacó mbe ma có mì Mbírì a gbòlò 'duù ndii mbe 'dè ndâ tende ña nje có tí nò gí, sè káa ònó 'bí 'duù mbe 'dè gbí ndâ tende ña nje có tí nò 'ví dù kuu tacó bà konì ndâ mbe kù kili ta ẹ̀rè mì Bìndi-Mbírì má kuu tí. ⁶ Ye kpónó má ya gí mì yò kà kù 'dè có jì yò gbí ndâ tende ña nje có, káa mbe 'dè gbí ndâ có tí nò náa ye kù 'dè nò jì yò wálá, tó i mì ye bà dù jì yò a yè, ndâ tó kómbe ye? Có tí nó bà 'dè gbí có kóó mì Mbírì jì yò wálá, có tí nò bà je muu jì yò wálá, có tí nò bà ma có mì Mbírì jì yò wálá, có tí nò delè bà òkò i jì yò wálá.

⁷ Yò kọ̀rọ̀ có gítí ndâ ẹ̀ròngò gí, yò delè 'ví kọ̀rọ̀ có gítí mòngò gí, ndú me ndâ wu i lálá, káa 'bè má gbí òkò tí kòcò ndâ òkò ẹ̀ròngò 'dáá gí má wálá, ña ẹ̀ròngò tí nò bà gbí jì yò a ña cè yè? ⁸ Káa mbe o mòngò má o me tí mòngò-gó lálá, a 'di ká bà 'vee bà zí'i-gó? ⁹ Yò delè ká go éno; yò má 'dè có gbí tende ña nje có náa ndâ 'duù 'di gbí ndâ nje có tí nò ngbàrángà'i lálá, ndú bà 'di gbí ndâ có mì yò nò ée? Tacó yò kù 'dè có gí gbí pípírì sínò. ¹⁰ Ndâ ña ndâ nje có muu to tí nó me mbè; káa 'bí nje có ta gbí wálá nò wálá. ¹¹ Káa 'duù má 'di gbí ña tende nje có tí nó náa wò kù 'dè nó lálá, yí a tende 'duù jì wò, wò delè a tende 'duù jì yí. ¹² À má éno, yò ka wu'o a i tacó bà 'de ndâ i-nambeè ònó mbe kù konì ndâ mbe kù kili ta ẹ̀rè mì Bìndi-Mbírì túkà'i nò, lè náa go i-nambeè 'do mì Bèri-mi-Mbírì ká tí yò nò.

¹³ Tacó éno, 'duù má kù 'dè có gbí tende ña nje có, yí 'ví 'deke tí wó jì Mbírì máa, Mbírì 'ví wu 'bí 'duù mbe 'dè gbí nje có tí nò jì ndâ 'duù. ¹⁴ Tacó ye má 'deke tí ye jì Mbírì gbí tende ña nje có, gbí éno máa, ye kù 'deke tí ye ta njembí ye, káa ye 'di gbí có tí nò lálá. ¹⁵ Có a ònó máa ye 'ví 'deke tí ye jì Mbírì gbí ña nje có ngàyi wè? Ye bà 'deke tí ye jì Mbírì gbí ña nje có ònó náa ndâ 'duù 'dáá 'di gbí gí nò. Bìndi ye 'ví cè cè gbí ndâ tende ña nje có, ta nje có ònó náa ye 'di gbí gí nó, só gí. ¹⁶ Tacó wò má kù ùlù Mbírì gbí tende ña nje có mí ẹ̀règbà tí 'bí 'duù ònó mbe 'di gbí ña nje có tí nò lálá nó, 'duù tí nò bà nì «À go-i-tí-nò» gí tàkò bà ùlù Mbírì mì lo nó ta ña kpokèjì ngàyi? ¹⁷ Tacó wò kpétí má kù ùlù Mbírì ta banga tí, káa 'duù tí nó ẹ̀règbà tí lo nó 'di gbí ña

nje có mì lo nò lá, banga bà ùlù Mbírì mì lo nò bà konì 'duù tí nò wálá.

¹⁸ Ye 'dè nìkì ma jì Mbírì tacó ye ni bà 'dè có gbí tende ña nje có ndii yo 'dáá gí. ¹⁹ Káa ta ndâ ña ñìnò 'dáá gí, ye má gbí òkò tí ndâ mbe kù kili ta ɾè mì Bìndi-Mbírì, à nìkì tí ye káa bà 'dè kpètí káa ndâ ñjì có vô cuki gbí ña nje có ñìnó náa ndâ 'duù 'dáá gí 'di gbí gí tacó bà ñbà i jì ndú, á có tí bà 'dè mbè có kárú-karu-kàrù gbí tende ña nje có ñìnó náa ndú 'di gbí lá nò.

²⁰ Yo koro có go i mì ndâ 'viì lá; ndâ kómbe ye. Yo dù go ndâ dó 'viì tí ndâ mbe bàkà vò i lá, káa yo 'ví bàkà i go i mì ndâ 'duù ñìnó náa muu ndú njaanga gí nò. ²¹ À cu mí gbí wáràgà mì Mòze máa, kòcò Mbírì máa, «Ye bà si a ndâ tende 'duù 'ví 'dè có gbí nje ye jì ndâ 'duù mì ye gbí ndâ tende ña nje có.»

²² À má éno, bà 'dè có gbí ndâ tende ña nje có me i mbe túbà wotí mì Mbírì a jì ndâ mbe ùnje gítí Bìndi-Mbírì gí nó lá, à a i tacó tí ndâ mbe ùnje gítí Bìndi-Mbírì lá. Káa bà ma Banga-Ngú-Có me i tacó tí ndâ mbe ùnje gítí Bìndi-Mbírì lá lá, à a i tacó tí ndâ mbe ùnje gítí Bìndi-Mbírì gí.

²³ Tacó éno, yo tí ndâ mbe kù kili ta ɾè mì Bìndi-Mbírì má kili ta bà muu yo 'dáá gí, bìndi yo kù 'dè có gbí ndâ cèè ña nje có, 'bí tende 'duù, tí 'duù ñìnó mbe ùnje gítí Bìndi-Mbírì lá nó, má 'de yo tí, yí bà go mà tí yo wálá? ²⁴ Káa yí má 'de yo kili ta bà muu yo éno kù ma a có mì Mbírì, yí bà ñò tí wó gí, máa ndâ yì a mbe bàkà vò i. Bìndi ndâ có tí nò náa yí 'di 'do gbí nje yo nò bà si yí 'ví 'visì muu wó 'do tí ndâ vò kpokèjì mì wó gí. ²⁵ Ndâ có tí nò náa yí 'di 'do mì yo nò bà yù gbí ndâ vo-vò có kóó tí nó gbí njembí wó nó 'dáá gí sè gí. Bìndi yí bà 'bu gbíro wó mí to kù ùlù Mbírì ta nje wó, máa Mbírì dú kuu ta yo.

Ña kpokèjì bà bàkà i gbí òkò tí ndâ mbe kù kili ta ɾè mì Bìndi-Mbírì

²⁶ À má éno, yo tí ndâ mbe kù kili ta ɾè mì Bìndi-Mbírì má kili ta bà muu yo 'dáá gí gí, ndâ muu cè 'ví cè cè, ndâ mbe ñbà i 'ví ñbà i, ndâ mbe 'dè gbí có kóó mì Mbírì gí sè 'ví 'dè, ndâ mbe 'dè có gbí ndâ tende ña nje có 'ví 'dè, ndâ mbe ni bà 'dè gbí ndâ tende ña nje có tí nó náa ndâ 'bí ka ndú kù 'dè nó jì ndâ 'duù 'ví 'dè. Yo 'ví bàkà ndâ i tí nò 'dáá gí tacó bà konì tí yo. ²⁷ Ndâ mbe 'dè có gbí ndâ tende ña nje có gbí òkò tí yo 'ví dù ká go ndâ 'duù go só, go ta'ò. Wàa ndâ mbe kù 'dè gbí ndâ tende ña nje có tí nò náa ndú kù 'dè nò 'ví dù kuu tí. ²⁸ Káa ndâ mbe 'dè gbí ndâ tende ña nje có tí nò náa ndú kù 'dè nò jì ndâ 'duù máa wálá, ndú

'ví dù ngbìi, wàa ndâ mbe kili ta ɾè mì Bìndi-Mbírì má kili gî, 'duù 'ví 'deke tí wó jì Mbírì ta ɲa nje có ɲìno náa yí ɲò nì gbí njembí wó gî nô.

²⁹ Yo 'ví si ndâ 'duù go só, go ta'ô 'do gbí òkò tí yo 'ví kò-kò ta có mì Mbírì, wàa sè ndâ 'duù 'ví koɾo gbí có tí nò náa ndú kù kò-kò tí nò. ³⁰ Káa Mbírì má wu bà 'dè có mì wó jì 'bí 'duù gbí òkò tí yo ta o tí nó náa 'bí ka wó kù kò-kò ta có mì Mbírì nó, 'duù tí nó mbe kù kò-kò nó 'ví le wo wó gî, wàa ka wó 'ví 'dè ngú có ɲìno náa à tí nô. ³¹ Yo jòò gbí bà 'dè có lá. Tacó wàa yo 'dáá gî 'ví ni bà 'dè có, wàa yo 'dáá gî 'ví konì ta tí yo gbí òkò tí yo. ³² Tacó mbe ma có mì Mbírì a 'duù ɲìno mbe ɲò o bà 'dè có ni gî, yí delè a 'duù ɲìno mbe ɲò o bà sè tù wó ni gî. ³³ Tacó Mbírì me mbe ɲònòkò gbí ndâ i lá, yí a mbe 'viindi ndâ i. Yo tí ndâ 'duù mì Mbírì má kili ta ɾè mì Bìndi-Mbírì gî, yo 'ví bàkà go ɲìno náa ndâ 'bí ka yo mbe kù kili ta ɾè mì Bìndi-Mbírì 'dáá gî kù bàkà nô.

³⁴ Ndâ niù 'ví dù ngbìi. Ndú 'ví 'di có mì ndâ kù ndú á go có tí nó náa à cu mí gbí wáràgà mì Mòze, máa ndú 'ví dù tí ndâ kùɾo ndâ i lá nô. ³⁵ 'Bí i ta go bà 'vee gbí má tí ndú, ndú 'ví 'vee ndâ kù ndú ta o tí nó náa ndú má ya ta ndú gî 'bá gî. Tacó a có nô tacó tí niù bà 'dè kòcò wó gí yaà ta o tí nó náa ndâ mbe kù kili ta ɾè mì Bìndi-Mbírì má kili gî nô.

³⁶ Yo kù koɾo có máa, có mì Mbírì 'bì bà gí a i 'do mì yo? À gí ká tacó tí yo cuki? ³⁷ 'Bí 'duù gbí òkò tí yo má koɾo có éno máa yì lá a mbe ma có mì Mbírì, 'bí 'duù delè má koɾo có máa yì 'de ndâ ɲa i-nambee 'do mì Bèri-mì-Mbírì me mbè, ɲa 'duù tí nó 'ví te mí gbí muu wó éno máa, có tí nó náa ye kù cu jì yo nó a có mì Mbírì. ³⁸ Káa yí má si có tí nó náa ye kù cu jì yo nó á tí có lá, yo delè 'ví si yí tí có lá.

³⁹ À má éno, yo tí ndâ ná'vindí ye, yo 'ví dù ta go bà ma có mì Mbírì, yo delè 'ví rò ndâ 'duù 'do tí bà 'dè có gbí ndâ 'bí tende ɲa ndâ nje có lá; ⁴⁰ yo delè 'ví bàkà ndâ i 'dáá gî gbí cèe kpokèjì, á go ɲìno náa à tí .

15

Bà 'vala ndi Bìndi-Mbírì 'do gbí muu'dú wó

¹ Go bà 'va mbí yo á gítí Banga-Ngú-Có tí nó náa ye táano ma jì yo nó kuu tí ye, ndâ ná'vindí ye, Banga-Ngú-Có tí nó náa yo táano ùnje gítí, bìndi yo giù zèè tí kpoò nô. ² ɲìno a Banga-Ngú-Có tí nó náa ye táano ma jì yo, mbe 'vala yo á do gbí ndâ vò i, náa yo má zèè có tí nó kácá-kácá nó. Káa yo má zèè kácá-kácá lá, gbí éno máa, gbí bà ùnje mì yo gítí Mbírì wálá.

³ Ye táánò nì jì yo káa bà gbèè có tí nó náa àá táánò nìbà jì ye, tí kpóló-kpolo có ngé ndii gî nô, tí có tí nó máa, Bìndi-Mbíri táánò cì tacó ndâ vò i mì ndoo, go có tí nó náa à cu mí gbí wáràgà mì Mbíri nô. ⁴ Máa, àá táánò giì duu yí gî, káa bìndi sili ta'ò, Mbíri giì te yí tí wu wó 'do gbí muu'dú wó gí yaà, á go có tí nó gbí wáràgà mì Mbíri nó gî. ⁵ Máa, yí tubà tí wó jì Kéfà, bìndi yí giì tubà tí wó jì ndâ tú mì wó muu'bi-nje só. ⁶ Bìndi yí giì tubà tí wó jì ndâ ná'vindí wó zi'duù-vò ta bà vò (500). Ndâ 'bí 'duù 'do gbí òkò tí ndú kpèti kpónó má ya gí bà sili mì ndú gî, sè ndâ 'bí kù 'vala kálásê. ⁷ Bìndi yí giì tubà tí wó jì Jákòmò, bìndi ñinó, yí giì tubà tí wó jì ndâ tú mì wó 'dáá gî.

⁸ Ndòngbú bà tubà tí wó giì dù a i jì ye á go 'vii náa à jò yí me gbí o mì wó lá nô. ⁹ Tacó ye a ndòngbú 'duù gbí òkò tí ndâ tú mí wó, mbe 'vii tí 'duù ñinó náa à 'ví nì ta rẹ tú mì wó mí muu ye lá. Tacó ye táánò a mbe kù mèèkè'i tí ndâ 'duù mì Mbíri mbe kù kili ta rẹ mì Bìndi-Mbíri nô. ¹⁰ Káa nambeè mì Mbíri náa yí táánò bàkà jì ye nó ká bàkà ye tí ye tí nó á kpónó kuu nó nô. Káa nambeè mì Mbíri náa yí táánò bàkà jì ye nò ya me sínò lá. Ye bàkà nèté tí kpòò ndii sè ndâ 'bí tú mì Jézù 'dáá gî. Káa ye bàkà nèté tí nó 'do me gbí 'dóó wotí mì ye lá, a nambeè mì Mbíri ká je wotí jì ye. ¹¹ À mà táánò a ndú ká ma Banga-Ngú-Có jì yo wèè, à mà a ye wèè, ze ma Banga-Ngú-Có jì yo gî, káa ñinò a có náa yo 'dáá ùnje gítí gî.

Bà 'vala ndi ndoo 'do gbí muu'dú ndoo

¹² Có kpónó a ñinó máa, ze lê má 'dè có jì yo éno máa, Mbíri 'vala ndi Bìndi-Mbíri 'do gbí muu'dú wó gî, ndâ 'bí 'duù gbí òkò tí yo kù 'dè có máa, ndâ ku bà 'vala ndi ndú 'do gbí muu'dú ndú wálá, tacó yè? ¹³ Có tí nó náa yo 'di éno máa, ndâ ku bà 'vala ndi ndú á 'do gbí muu'dú ndú wálá nò, má dú káa yúco, gbí éno máa, Bìndi-Mbíri 'vala ndi wó 'do gbí muu'dú wó lá. ¹⁴ Káa Bìndi-Mbíri má 'vala ndi wó á 'do gbí muu'dú wó lá, gbí éno máa, i tacó bà ma có mì ze jì yo nò wálá, i tacó bà ùnje gítí mì yo nò delè wálá. ¹⁵ Ze delè kù waaka a 'vère ta rẹ Mbíri, tacó ze kù ma có éno máa, Mbíri 'vala ndi Bìndi-Mbíri á 'do gbí muu'dú wó gî, káa yí 'vala yí lá náa yí má 'vala ndi ndâ ku á 'do gbí muu'dú ndú lá nò. ¹⁶ Tacó Mbíri má bà 'vala ndi ndâ ku 'do gbí muu'dú ndú wálá, gbí éno máa, yí 'vala Bìndi-Mbíri 'do gbí muu'dú wó delè lá. ¹⁷ Káa Mbíri má 'valá ndi Bìndi-Mbíri 'do gbí muu'dú wó lá, gbí go éno máa, nje wú tí bà tee njembí yo á mítí Bìndi-Mbíri wálá, yo delè kpónó kù 'vala ká kpòò gbí ndâ vò i mì yo. ¹⁸ Gbí delè go éno máa, ndâ 'duù ñinó mbe

ùnje gítí Bìndi-Mbírì mbe cì gî nó mùì gî. ¹⁹ Káa ndoo má kù koṛo có lî mítí Bìndi-Mbírì ká tacó bà 'vala ndoo muu to tí nó cuki, gbí éno máa, 'bí 'duù ta yê ṛo wó gbí òkò tí ndâ 'duù muu to tí nó mbe ndii yê ṛo ndoo wálá.

²⁰ Káa yúco a ñinó máa, Mbírì 'vala Bìndi-Mbírì 'do gbí muu'dú wó tacó bà túbà máa, ndâ 'duù tí nó náa ku ṛuka ndú gî nó bà 'vala ndi ndú 'do gbí muu'dú ndú gî. ²¹ Tacó, ku lê táánò má gî gí muu to tí nó 'do gbí có mì gbèe 'dakò nó, ndâ ku delè bà 'vala ndi ndú 'do gbí muu'dú ndú 'do ká gbí có mì gbèe 'dakò. ²² Tacó ndâ 'duù 'dáá gî kù cì 'do gbí có nambeè gbí òkò tí ndú ta Ádàmà, ndâ 'duù 'dáá gî delè bà 'vala ndi ndú 'do gbí muu'dú ndú 'do gbí có nambeè gbí òkò tí ndú ta Bìndi-Mbírì. ²³ Káa ndâ o bà 'vala ndi Bìndi-Mbírì 'do gbí muu'dú wó, ta o bà 'vala ndi ndâ 'duù 'do gbí muu'dú ndú 'dáá ká tende-tende. A Bìndi-Mbírì, tí kpédélé i gbí njí, ká 'vala ndi wó 'do gbí muu'dú wó kùṛo, bìndi ndâ 'duù mì wó 'dáá gî kèjì gí bà 'vala ndi ndú 'do gbí muu'dú ndú ta o bà gí yí wúnò. ²⁴ Bìndi ndòngbú o, náa Bìndi-Mbírì bà gii dele ndi gba mì Mbírì tí Bu wó ji yí si yí voloko gbí ndâ có mì ndâ kpo-kpò gba, ta ndâ mbe wotí muu to tí nó, gbaànjé-gbaànjé 'dáá gî. ²⁵ Tacó Bìndi-Mbírì bà gí gí bà zogo to tí nó yee tí o tí nó náa yí bàkà ndâ ku'dì tí wó tí ndâ i-tà-tàmà mì wó gî. ²⁶ Káa ndòngbú ku'dì tí wó náa yí bà cee o mì wó bà dù a ku. ²⁷ Tacó à cu mí gbí wáràgà mì Mbírì éno máa, «Mbírì bàkà Bìndi-Mbírì tí gba mì ndâ i 'dáá gî.» Káa gbí có tí nò máa, «Mbírì bàkà Bìndi-Mbírì tí gba mì ndâ i 'dáá gî» nò me éno máa Bìndi-Mbírì delè a gba mì Mbírì tí mbe je gba ji yí nò lá. ²⁸ Mbírì má gii bàkà ndâ i 'dáá gî tí ndâ i-tà-tàmà mì 'Vii mì wó gî, 'Vii-mì-Mbírì bà gii si tí wó 'ví dù tí ndâ i-tà-tàmà mì Bu wó, tacó wàa Mbírì 'ví dù tí mbe zogo ndâ i 'dáá gî.

²⁹ Có gítí ndâ 'duù tí nó mbe caka tí ndú tacó tí ndâ ku nó máa yè? Ndú kù koṛo có máa ndâ yì bà 'de gbí bà caka tí ndâ yì ta rè mì ndâ ku nò a yè, náa Mbírì jé má 'vala ndi ndâ ku 'do gbí muu'dú ndú lá nò? ³⁰ Ye kpónó kù gbaa tí ye mì nje ku ta o 'dáá gî nó tacó yè? ³¹ Ye kù ñò ku ta ṛo ye ta ṛi 'dáá gî, ndâ ná'vindí! Ye kù dùlù tí ye tacó tí yo, ta rè mì Bìndi-Mbírì, tí Jézù tí Mbe tí ndoo. ³² Có gbí nje ndâ 'duù gbí gbata Éfàsù lá, ye táánò má 'vala a 'válá mì ndâ «Nò gbí jìlì», ye bà 'de gbí a yè? Káa Mbírì má bà 'vala ndi ndâ ku 'do gbí muu'dú ndú wálá, «Ndoo zò i, wàa ndoo 'ví ñjù pe, wàa ndoo 'ví ù ta ku taàbè,» á go có tí nó náa ndâ 'duù kù 'dè nò.

³³ Yo si 'bí 'duù 'ví eendi yo lá: «A vò kaà ká kù volo 'duù.»
³⁴ Yo koṛo muu yo ñikì maa, wàa yo 'ví si vò i mí bàndò mì

wó. Ye kù 'dè có tí nò jì yo, tacó ndâ 'bí 'duù 'do gbí òkò tí yo òn Mbírì ní lá, káa ònò a có òn tacó tí yo.

Bà 'vala ndi ndâ ku 'do gbí muu'dú ndú

³⁵ Ndâ 'bí 'duù 'do gbí òkò tí yo ndâ-'bî-lá bà 'vee 'vé máa, «Mbírì bà 'vala ndi ndâ ku 'do gbí muu'dú ndú ta òa kpokèjì ngàyi wè? Cè tí ndú bà dù go òa yè?» ³⁶ Ònò a ndâ 'vé mì ndâ 'duù ònò ta muu tí ndú wálá nó ká òn. Yo ma 'va òjì òa mí tà to, òjì òa tí nò má cì lá, kú i 'va 'do tà to lá. ³⁷ Káa yo rò mí tà to káa bétéré òjì òa; à mà a òjì cù, à mà òjì wàzê, yo rò me kú i tí nó mbe kù kù ta kùngbó wó, ta kpá wó nó lá. ³⁸ Káa a Mbírì ká wu bà kù ndò jì ndâ òa ndâ òjì òa 'dáá gí. Cù kù kù káa cù, wàzê kù kù káa wàzê.

³⁹ Òa dù ndâ i mbe kù 'vala muu to tí nó 'dáá gí delè ká tende-tende. Dù ndâ 'duù tende 'do tí dù ndâ òn, bìndi dù ndâ nuù tende 'do tí dù ndâ sè. ⁴⁰ Ndâ i gbírì kuu tí, ndâ i muu to tí nó delè kuu tí. Cè banga mì ndâ i gbírì ká tende, cè banga mì ndâ i muu to tí nó delè ká tende. ⁴¹ Cè banga mì òjì ká tende, cè banga mì pì delè ká tende, bìndi cè banga mì ndâ yìi ká tende. Káa cè banga mì ndâ yìi gbí òkò tí ndú delè 'dáá gí ká tende-tende.

⁴² À delè ká éno ta bà 'vala ndi ndâ ku 'do gbí muu'dú ndú. À má duu dù 'duù mí tà to, dù tí nò kù zò to, káa dù 'duù má 'vala 'do tà to, dù tí nò bà zò to káká'i wálá. ⁴³ A vò ká tí dù tí nó náa à duu mí tà to òn, káa a banga ká tí dù tí nó mbe 'vala 'do tà to òn. ⁴⁴ Dù tí nó náa à duu mí tà to nó je a tú 'duù, káa dù tí nó mbe 'vala 'do gbí muu'dú nó je a tú Mbírì. ⁴⁵ Á go có tí nó náa à cu mí gbí wáràgà mì Mbírì éno máa, «Kpédélé Ádàmà gí tí 'duù mbe kù 'vala, káa ndòngbù Ádàmà gí tí Bèrì mbe kù je 'válá,» òn. ⁴⁶ Áá táánò me Ádàmà tí nó ta tú wó a tú Mbírì nó ká gí kpédélé'i lá. À gí kpédélé'i a Ádàmà tí nó ta tú wó a tí tú 'duù òn. ⁴⁷ Mbírì táánò suu kpédélé a Ádàmà 'do tí to, káa bà só Ádàmà gí 'do gbírì. ⁴⁸ Ndoò tí ndâ 'duù muu to tí nó go Ádàmà tí nó náa à suu yí 'do tí to nó òn, káa ndâ 'duù gbírì go Ádàmà tí nó mbe gí 'do gbírì òn. ⁴⁹ Ndoò bà je kózò tí 'dakò tí nó mbe gí 'do gbírì nó jé ká go bà je kózò tí 'dakò tí nó náa à suu yí 'do tí to tí nó mì ndoo. Ndoò kpónó a kózò tí Ádàmà tí nó náa à suu yí 'do tí to tí nó òn.

⁵⁰ Ndâ ná'vindí, gbí có tí nó náa ye 'dè jì yo nó éno máa, wu 'duù ta mbelè gbí dù wó bà dù tí mbe zèè mbelè mì Mbírì wálá. Tú 'duù, tí tú mì ku nó, delè, náa à 'visì tí, tí tú ònò mbe cì lá nó, wálá.

⁵¹ Yo sè tù yo gítí có kóó tí nó tí yúcó náa ye kù 'dè ji yo nò: ndoo 'dáá bà cì wálá. ⁵² Káa ta o bà o ndòngbù mòngò nó, àá bà 'visì ndoo 'dáá gí gbí làmbu o, á go bà kì ọ̀ nò. Tacó ta o bà o ndòngbù mòngò tí nò, ndá ku bà 'vala ndi ndú 'do gbí muu'dú ndú ngbé, bìndi àá kèjì gí bà 'visì ndoo. ⁵³ Tacó tú ndoo tí nó kpónó tí i mbe céé-cee nó bà cee wálá, tú ndoo tí nó kpónó tí tú mì ku nò bà jì'vì tí, tí mbe ọ̀ ku lá. ⁵⁴ Tacó ọ̀a i ọ̀nó tí i mbe dù tí ká lá nó má jì'vì tí tí i mbe dù tí ká, bìndi ọ̀a ọ̀nó tí ọ̀a ku nó má 'visì tí tí ọ̀a ọ̀nó mbe cì lá nó gí, ọ̀nó a o bà gù bàkà tí mì có tí nó náa à cu mí gbí wáràgà mì Mbíri máa,
«Ku 'de 'bí ngbílí mbe da gbí ka wó ngbílí mítí wó gí.»

⁵⁵ «Áá ku, nji gírì bà na go mì lo ya gí kòtí 'di?»

⁵⁶ Nji gírì bà na go mì ku a vò i, bìndi vò i gù 'de wotí 'do tí có mì Mòze. ⁵⁷ Káa ndoo 'dè nìkì ma ji Mbíri tí mbe je wotí bà kpò nje ku ji ndoo ta ọ̀ mì Mbe tí ndoo Jézù tí Bìndi-Mbíri.

⁵⁸ À má éno, yo 'dò kò yo mí to tí kpòò, ndá ná'vindí, yo lò muu gírì ngé lá. Yo 'ví bàkà nètè mì Mbe tí ndoo ta o 'dáá gí, ta bà te mí gbí muu yo máa, bà bàkà nètè ta ọ̀ mì Mbe tí ndoo me bà bàkà 've nètè lá.

16

Bà gò i tacó tí ndá 'bí ka ndoo mbe kù kili ta ọ̀ mì Bìndi-Mbíri

¹ Á má gítí bà toko i-'bì yo tacó bà koni ta ndá mbe kù kili ta ọ̀ mì Bìndi-Mbíri gbí gbata Jèrùzàlémè, yo 'ví bàkà go có tí nó náa ye táánò 'dè ji ndá mbe kù kili ta ọ̀ mì Bìndi-Mbíri ta ndi tí ndá bàndò gbí to Galàtì nò. ² Ta ndá ri-bà-wotí 'dáá gí, yo gbaànjé-gbaànjé 'dáá gí 'ví gò làmbu i 'do tí i ọ̀nó náa à kuu 'bì yo ta o tí nò nò. Tacó wàa, ye má ya gí mì yo kà, ye 'ví 'de yo kili i ọ̀nó náa à tí nó tè gí. ³ Ye má yee mì yo kà gí, ye bà cu wáràgà mí 'bì ndá 'duù tí nó náa yo bà cu 'bì yo mítí ndú nó wàa ye 'ví tuu ta ndú ta ndá i-nambeè tí nó náa yo kili nò, ya tí ji ndá mbe kù kili ta ọ̀ mì Bìndi-Mbíri gbí gbata Jèrùzàlémè. ⁴ Káa à má nìkì a bà ya káa 'dóó ye ta ndá i tí nò, ndá 'duù mì yo náa yo bà cu 'bì yo mítí ndú nó 'ví ko ye.

Ndá có gbí muu Páwòlò

⁵ Ye bà ya gí mì yo kà a i bìndi bà co ye gbí to Mèsidóniyà, tacó a gbí muu ye a có bà ya gí mì yo kà có gbí to Mèsidóniyà. ⁶ Ye bà dù á mì yo kà ta làmbu kòndi o, ndá-'bí-lá ye bà cì ndá pì cò'o 'dáá gí mí mì yo kà. Tacó wàa, yo 'ví koni ye ta bà ko ye ya gítí ndá 'bí bàndò tí nó kùro kà

nó 'dáá gî. ⁷ À gbí muu ye me có bà cu káa ɾo ye mítí yo gî, wàa ye 'ví ndii ya gí kùɾo nò lá, ye kù koɾo a có bà dù ta yo ta kòndi o, náa Mbe tí ndoo má ùnje gî nò.

⁸ Káa ye bà dù gbí gbata Èfàsù káa yee tí o bà ci ndâ ngú i gbí njí. ⁹ Tacó njekèjì bà ma có mì Mbírì njaanga ji ye káa gî, káa ndâ 'duù mbe kù jòò gbí có ta ye káa me a mbè.

Ndâ ndòngbú có mì Páwòlò

¹⁰ Tímátéyò má có mì yo kà, yo 'ví te wiɾi mítí wó nìkì maa, tacó yí kù me nèté mì Mbe tí ndoo ká go ye. ¹¹ 'Bí 'duù 'do gbí òkò tí yo 'ví si yí tí vò i lá; yo konì yí muu nó mì wó nìkì maa, tacó wàa yí 'ví dele ndi wó gí gí mì ye; tacó ɾo ze ta ndâ sè ná'vindí káa 'dáá ká kpokejì tí wó.

¹² À má gítí ná'vindí ndoo Àpólò, ye cóó-cóó kù yòòngò yí, máa ndú ya ta ndâ 'bí ná'vindí gí bà gala yo, káa có bà ya gí mì yo kà nò gí gí gbí muu wó kálásê. Káa yí má 'de o gî, yí bà ya gí mì yo kà gî.

¹³ Yo dù tí zò'o, yo tee njembí yo mítí Mbírì tí kpoò, yo dù ta yú njembí yo, yo 'do kò yo mí to tí kpoò, ¹⁴ yo 'ví bàkà ndâ i 'dáá gî ta njembí bà zè Mbírì.

¹⁵ Yo ɲò ndâ Ìsitèfàná ta ndâ 'viì mì wó ni gî? Ndú a ndâ kpédélé 'duù mbe ùnje gítí Bìndi-Mbírì gbí to Àkáyà, dú delè gbí gbí njembí ndú gítí bà bàkà nèté ta ndâ mbe kù kili ta ɾè mì Bìndi-Mbírì gí. ¹⁶ Ye kù yù 'do mì yo a nambeè máa, yo 'ví 'di có mì ɲa ndâ 'duù tí nò, yo delè 'ví 'di có mì ndâ 'bí ka yo ɲinó mbe kù bàkà nèté go i mì ndú nò.

¹⁷ Tàkòcò ye peteke gítí bà gí ndâ Ìsitèfàná ta Fòròtùnátò, gii je Àkàyíkùsù ngé ma; tacó ndú dù ji ye ká goólá ndoo ta ndoo nò. ¹⁸ Bà gí ndú nò te mbá-mbá mítí ye ká go ɲinó náa ndú me ta yo kà nò. Bà te duù mítí ɲa ndâ 'duù tí nò me vò i lá.

¹⁹ Ndâ mbe kù kili ta ɾè mì Bìndi-Mbírì gbí ndâ to Ásiyà 'vee yo ma. Ndâ Àkùyílà ta Pìrìsílà ta ndâ 'duù tí nó mbe kù kili ta ɾè mì Bìndi-Mbírì mbe kili mí ndú nó delè 'vee yo ta ɾè mì Mbe tí ndoo ngé ma.

²⁰ Ndâ ná'vindí mì ze káa 'dáá gî 'vee yo ma.

Yo 'vee tí yo ta bà òlò gbí tù yo go i mì ndâ ná'vindí.

²¹ A 'dóó ye tí Páwòlò ká kù cu ndâ 'vé tí nó gbí wáràgà tí nó nó ji yo ta 'bì ye.

²² 'Duù má zè Mbe tí ndoo nìkì lá, Mbírì 'ví ì ɲà mítí wó!

Ye kù 'deke tí ye máa Mbe tí ndoo 'ví gí gálá!

²³ Ye kù 'deke tí ye máa Mbe tí ndoo Jézù 'ví bàkà nambeè ji yo.

²⁴ Ye zè yo 'dáá gí nìkì maa ta ɾè mì Bìndi-Mbírì. Go-i-tí-nò.

BÀ SÓ KÒRÍNDÌ

Bà só bà cu wáràgà mì Páwòlò jì ndâ mbe kù kili ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbírì gbí gbata Kòrìndì

¹ Nìno a ye tí Páwòlò, tí mbe gí tí tú mì Bìndi-Mbírì tí Jézù 'do gbí có mì Mbírì, ká kù cu wáràgà tí nó jì yo tí ndâ mbe kù kili ta rẹ̀ mì Jézù á gbí gbata Kòrìndì, delè ta ndi 'bá mì ndâ Ìgìrìgì 'dáá gí. Ze kù gbo gbí bà cù wáràgà tí nó jì yo ta ná'vìndí ndoo Tìmàtáyò. ² Ze kù 'deke tí ze jì Mbírì tí Bu ndoo, ze delè kù 'deke tí ze jì Mbe tí ndoo Jézù tí Bìndi-Mbírì máa ndú 'ví cù 'dè ngo cù ndú mítí yo, ndú delè 'ví si yo 'ví dù ta 'dè njembí yo.

Páwòlò 'dè nìkì ma á jì Mbírì

³ Ndoò ùlù Mbírì, tí Bu Mbe tí ndoo Jézù tí Bìndi-Mbírì, tí Bu ndoo mbe kù ño yê ọ ndoo, tí Mbírì tí mbe 'dè njembí, ⁴ mbe kù yìi ndoo gbí o ña ndâ vò i 'dáá gí, tacó wàa ndoo delè 'ví yìi ndâ 'bí ka ndoo ta o tí nó náa ndú má gbí vò i ta ña bà yìi tí tí nó náa yí tí Mbírì yìi ta ndoo nò. ⁵ Nje bà kònò sé'i tí nó táánò mì Bìndi-Mbírì nó kpónó 'de ndoo me gbolò. Tacó ènò, Mbírì delè bà je wotí bà kònò ndâ vò i tí nó á go ñindi Bìndi-Mbírì táánò ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbírì jì ndoo gí, tacó wàa ndoo delè 'ví yìi ndâ 'bí ka ndoo ta o tí nó náa ndú má gbí vò i ta ña bà yìi tí tí nó náa yí tí Mbírì yìi ta ndoo nò. ⁶ Ze má kònò sé'i muu yo, ze kònò a i tacó bà 'vala yo. Káa Mbírì má konì ze 'do gbí bà kònò sé'i, yí konì ze nò a i tacó wàa ze 'ví konì ta yo á gbí bà kònò gbèè ña sé'i tí nó mì ze náa yo kù kònò nò. ⁷ Njembí ze jé mù gítí yo lá, tacó ze ñò nì gí máa, yo kù kònò sé'i ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbírì ká go ze. Tacó ènò, Mbírì bà konì yo á go ñinó náa yí kù konì ta ze nó gí.

⁸ Go bà 'va mbí yo á gítí ña kpo-se-muu tí nó náa ze táánò 'de gbí to Ásìyà nó kuu tí ze, ndâ ná'vìndí ze. Ze táánò gbí o tí nó koṛo có éno máa, ze bà 'de 'válá káká'i wálá. ⁹ Ze ta o tí nó koṛo có éno máa, à waa có ku mítí ze gí. Ña tende vò i tí nó táánò bàkà ze tacó wàa ze 'ví ñò tí nì éno máa wotí bà 'vala mīrì ze me 'bì ze lá, à a i 'bì Mbírì tí mbe kù 'vala ndâ ku cuki. ¹⁰ A yí táánò ká 'vala ze 'do gbí ña tende vò i tí nó mbe 'de ze nò. Yí delè káká'i bà 'vala ze 'do gbí ndâ vò i ñinó kèjì nó gí. ¹¹ Yo 'dáá gí 'ví konì ze ta bà 'deke tí yo jì Mbírì tacó tí ze, tacó wàa à 'ví dù a ndâ 'duu me mbè ká kù 'deke tí ndú jì Mbírì tacó tí ze, wàa Mbírì 'ví cù ta 'dè

ngo cù wó mí tí ze. Bìndi ndâ 'duù me mbè 'ví 'dè ñìkì maa jì Mbìrì tacó bà cù 'dê ngo cù wó mí tí ze nò.

Páwòlò 'visì ndâ có gbí muu wó gí

¹² 'Bí i gbaànjé mbe kù mba ze, ta kponje nje ze gítí wálá a ñinó máa, ze ta o 'dáá gí kù 'vala ta ndâ 'duù, cotí ndâ i 'dáá gí, ze kù 'vala ta yo, ká ta bà bàkà ndâ i ñinó mbe 'vii ro 'bá nò. Ze kù bàkà ndâ i tí nò ta njembí ze gbaànjé, ta tìrì gbí wálá, go có mì Mbìrì. Ze kù bàkà ndâ i tí nò me 'do gbí bà 'di gbí-o mì ze tí ndâ 'duù á muu to tí nó lá. Ze bàkà a i 'do gbí nambeè mì Mbìrì. ¹³ Ze kù cu jì yo gbí ndâ wáràgà mì ze káa ndâ có ñinó náa yo bà ni bà 'deke ndú gí, tí ndâ có ñinó náa yo delè bà 'di gbí ndú gí nò. Ye koṛo có máa yo bà 'di gbí ndú ngbárángà'i gí. ¹⁴ Yo kpónó 'di gbí ze ngbárángà'i lá. Káa ye koṛo có máa, yo bà 'di gbí ze cee a i ta rì bà gí Mbe tí ndoo Jézù tí Bìndi-Mbìrì wúnò gí bà waa có mí tí ndâ 'duù muu to tí nó 'dáá gí. Ñìnò a rì tí nó náa yo bà gii mba tí yo ta rẹ ze, bìndi ze delè bà gii mba tí ze ta rẹ yo nó ká nò.

¹⁵ Ye táánò bàkà kpédélé'i a có bà co wiṛi ya gí mì yo gbí gbata Kòrìndi kà, tacó wàa yo 'ví 'de i gbí nó mì ye nò 'vìlì sósò'ò. ¹⁶ Tacó à kpédélé'i táánò gbí njembí ye a có bà gala yo ta o bà ndii ye kù ya gí gbí to Mèsidóniyà. Wàa ta o bà dele ye 'do Mèsidóniyà, ye 'ví co ndi ye káká'i mì yo, tacó wàa yo 'ví koni ye ta ndâ 'bí i tacó bà ya gí Jùdèyà. ¹⁷ Na bà koṛo có mì ye nò gbí muu yo go i mì 'duù ñinó mbe kù koṛo có ká gítí ndâ i muu to tí nó, mbe me kpìkì-kpìkì gítí bà jì'vì tí wó tí ó mbò, bè mbò lá, nó?

¹⁸ Ye kù be tí ye jì yo ta rẹ mì Mbìrì, tí mbe 'visì có mì wó lá, éno máa, kòcò ze jì yo jé gítí bà 'visì tí wálá. ¹⁹ Tacó Jézù tí Bìndi-Mbìrì, tí 'Vii mì Mbìrì, náa ndâ Silivánò, ta Tìmatéyò, gii je ye, ma có tí wó jì yo nó ta o 'dáá gí káa gbèè Jézù tí nó. ²⁰ Tacó éno, ndâ cí tí nó náa Mbìrì ci ta ndâ 'duù nó gí tí yúco ta rẹ mì wó tí Jézù. Ñìnò a gbí nderè có tí nó náa ndoo kù nì ta «À go-i-tí-nò» ta rẹ mì Jézù tí Bìndi-Mbìrì ta o tí nó náa ndoo má kù ùlù Mbìrì nó ká nò. ²¹ Káa, à káa 'dóo yí tí Mbìrì ká bàkà ndoo tí ndâ mbe ru ndi Bìndi-Mbìrì ta njembí ndoo gbaànjé. À delè káa 'dóo yí tí Mbìrì ká ruka ndoo gí gbí nèté mì ndoo. ²² Yí ka mbó mì wó mí tí ndoo, tacó bà bàkà ndoo tí ndâ 'duù mì wó. Bìndi yí gii je Bèrì mì wó mí gbí njembí ndoo, tacó bà túbà jì ndoo éno máa, sè ndâ i ñinó gbí gálá mì yì nó 'dáá gí a ndâ i tacó tí ndoo.

²³ Ye kù be jì yo a tí Mbìrì máa, ye táánò 'visì muu ye 'do tí bà ya gí Kòrìndi nó a i tacó go bà pèembí yo tí ye wálá. ²⁴ À

gbí muu ze me có bà yòòngò yo ta wotí máa yo tee njembí yo mítí Mbíri nò lá. Có gbí njembí ze éno máa, ndoo bàkà nèté toko gbaànjé, tacó wàa yo 'ví dù ta líkí'o tí yo, tacó kponje nje yo gítí có bà tee njembí yo mítí Mbíri nò wálá.

2

¹ Tacó éno, ye gii 'visi muu ye 'do tí có bà co wiři káká'i ya gí mì yo gbí gbata Kòrìndi kà, tacó go bà ya gí bà kpolo tàkòcò yo tí ye wálá. ² Tacó ye má kpolo tàkòcò yo gí, a 'di ká bà gii peteke tàkòcò ye á bindi yo tí ndá 'duù tí nó náa ye kpolo tàkòcò ndú nó? ³ Tacó éno, ye gii cu wáràgà tí nó ji yo. Tacó go bà ya gí bà kpolo tàkòcò yo tí ndá 'duù tí nó náa a ndú ká bà peteke tàkòcò ye nó tí ye wálá. Tacó ye ò ni ngbáràngà'i gí máa, tàkòcò ye má pétékè'i, tàkòcò yo delè 'dáá gí bà dù ká pétékè'i. ⁴ Ye táánò cu wáràgà tí nó ji yo ta sé có gbí njembí ye, delè ta ngo-ro tà ro ye me tacó bà kpolo tàkòcò yo lá. Ye cu tacó wàa yo 'ví ò ni éno máa, ye zè yo 'dáá gí nìkì ta njembí ye gbaànjé.

Si có gítí ndá mbe bàkà vò i gítí lo mí to

⁵ 'Bí 'duù gbaànjé gbí òkò tí yo má kpolo tàkòcò 'bí ka wó, 'duù tí nó kpolo me tàkòcò ye lá. Yí kpolo a tàkòcò yo 'dáá gí. Yí má kpolo me tàkòcò yo 'dáá gí lá, yí kpolo a tàkòcò ndá 'bí 'duù gbí òkò tí yo. ⁶ Bà waa có mì ndá mbe 'duù gbí òkò tí yo mítí 'duù tí nó nò tẹ ta yí gí. ⁷ À má éno, yo káká'i 'ví koṛo có gítí vò i mì ña 'duù tí nó lá. Yo yìi yí, tacó wàa yí 'ví giři miři wó ta sé có lá. ⁸ À má éno, ye kù 'deke a tí ye ji yo máa, yo zè ña 'duù tí nó nìkì maa, ta bà túbà ji yí, máa, «Gó 'vii-naà uu còngò bàà lá.» ⁹ Ye táánò cu wáràgà tí nó ji yo tacó bà ò muu yo, máa yo 'di ndá có mì ye ta o 'dáá gí, gí wè? ¹⁰ Yo má 'vee 'bì mbe bàkà vò i gítí yo gí, ye delè 'vee 'bì wó gí. Káa ye má 'vee 'bì mbe bàkà vò i gítí yo, gbí éno máa ye 'vee 'bì wó ta rẹ mì yo kùro Bìndi-Mbíri, ¹¹ tacó bà mò Gba-vò-i gí ndii 'do tí ndoo, tacó ndoo ò có gbí muu wó ni gí.

Njembí Páwòlò mù ta o bà yee yí Tòrówà

¹² Ta o bà gí ye táánò gí bà ma Banga-Ngú-Có gítí Bìndi-Mbíri ji ndá 'duù gbí gbata Tòrówà nó, a Mbe tí ndoo Jézú tí Bìndi-Mbíri ká njaanga kpokèjì ji ye. ¹³ Káa ye mâ gii 'de ná'vìndi ndoo Títò gbí gbata Tòrówà lá, gúku gii bàkà ye ngé ndii gí. Tacó éno, ye gii nì «Yo 'ví dùú ndi» á ji ndá 'duù gbí gbata Tòrówà, bindi ye gii nje nó ya gí gbí to Mèsidóniyà.

Bà kpòtí ta rẹ mì Bìndi-Mbíri

¹⁴ Ndoò ùlù Mbíri tí mbe bàkà ndoo tí ndá mbe kpò nje ndá 'duù ta o 'dáá gí ta rẹ mì Bìndi-Mbíri, ta bà je muu ji

ndoo tacó bà ma Banga-Ngú-Có gítí Bìndi-Mbírì cee to 'dáá gî, go banga pó bàà gbí pípìrì ngbùù. ¹⁵ Tacó ndoo go banga pó ngúwu dì náa Bìndi-Mbírì kù gbo ji Mbírì, mbe kù pì gítí ndâ 'duù ñìnó mbe kù co tí kpokèjì mì 'válá ñìnó mbe cee lá nó, ta ndâ mbe kù co tí kpokèjì mì ku. ¹⁶ Pó ngúwu dì tí nò gbí ñò ndâ mbe gírì kpokèjì mì Mbírì gî a vò pó i mbe kù zì ku. Káa à gbí ñò ndâ mbe kù co tí kpokèjì mì Mbírì a banga pó i mbe kù je 'válá ji ndú. Káa wotí bà bàkà nèté tí nò tí 'di? ¹⁷ Tacó ze me go ndâ mbè 'duù tí nó mbe kù bàkà có mì Mbírì tí i-'vélè tacó bà zò-nje ndú nó lá. Ze kù ma có mì Mbírì ta njembí ze gbaànjé, go ndâ 'duù ñìnó náa a Mbírì ká tuu ze ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbírì, á mí kùro wó tí Mbírì.

3

Ngú bà toko nambeè mì Mbírì ta ndâ 'duù

¹ Ze kpónó kù 'bì a tà bà wu gbí tí ze ji yo, go i mì ndâ mbe kù bàkà có mì Mbírì tí i-'vélè nó? À tí ze a go bà cu wáràgà tacó bà túbà tí ze máa ze ma ji yo? Ze kù yù 'do mì yo éno máa yo cu wáràgà tacó bà túbà tí ze máa ze a ndâ 'di (ji) ndâ 'duù wè? ² 'Dóó yo nò 'dáá gî a wáràgà mì ze náa à cu tacó bà túbà tí ze. Ze cu mbó có tí nò a i mí gbí njembí yo; tacó wàa ndâ 'duù 'dáá gî 'ví ñò ni, wàa ndú delè 'ví 'deke. ³ Yo ñò ni ngbáràngà'i gî, máa, à káa 'dóó Bìndi-Mbírì ta 'bì wó ká cu wáràgà tí nò, bìndi yí gù tuu ji ndoo. Yí cu ndâ có mì wó nò me ta ngo bèrìkpà mítí díí lá. Yí cu ta Bèrì-mì-Mbírì tí nó tí wu Mbírì nó mí gbí njembí ndâ 'duù.

⁴ Ze 'dè có tí nò tacó gúku tí ze kùro Mbírì wálá, ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbírì. ⁵ 'Dóó 'bí i mì ze mbe si ze 'ví kojo có éno máa, ze 'vii tí ndâ mbe bàkà nèté tí nó mì Mbírì nó gî nò wálá. Wotí mì ze gî 'do a i mì wó tí Mbírì, ⁶ tí mbe je wotí bà bàkà nèté ngú nambeè tí nó náa yí bàkà ta ndâ 'duù nò. Yí cu có ngú nambeè mì wó nò ji ndâ 'duù me mí gbí wáràgà lá. A Bèrì mì wó tí Mbírì ká kù nìbà ndâ có tí nò. Ndâ ká có mì Mbírì náa yí táánò cu ndú cú-cu ji Mòze nó a ndâ có mbe kù gî ta ku. Káa ndâ ngú có mì wó náa Bèrì mì wó kù nìbà ndú nó a ndâ có mbe kù je 'válá ji ndâ 'duù.

⁷ Ta o tí nó táánò náa Mbírì kù kaa tí ta ndâ díí tí nó sósò'ò náa yí cu ndâ có mì wó mítí ndú ji Mòze nó, Mbírì ta o tí nò kù tòngbaà ngbézé-ngbeze-ngbèzè. Gbìro Mòze ta o tí nò delè kù gù tòngbaà gbí ngba Mbírì nò. Ngba gbìro Mòze, kpètí mà gù me méré-méré gî, bà zeke tí méré-méré ngba wó gbárájáá gù kpò ndâ Ìzìriyèlì gù. Káa ngba Mbírì ta o tí nó náa yí táánò kù je ta ndâ có mbe zì ku ji Mòze nó má éno, ⁸ wàa ngba wó ta o bà je Bèrì mì wó tí mbe

nibà ngú nambeè mi wó ji ndâ 'duù nó 'ví dù go ña yè? ⁹ Mbíri lê táánò má je có tí nó, tí có mbe zi ku nó, ji Mòze gbí ngba'o, gbí éno máa, yí je có tí nó mbe je 'válá nó gbí ngba'o ngbére-ngbere-ngbèrè ndii ñinò gí. ¹⁰ Ngba có mi Mòze kpónó wálá, tacó ngba Banga-Ngú-Có gítí Bindi-Mbíri me gbolò ndii ngba có mi Mòze ngé me 'dú. ¹¹ Tacó i tí nó táánò mbe dù tí ká lá nó má gí ta ngba wó, i ñinó mbe dù tí ká nó bà gí ta ngba wó me gbolò ndii ngba ñinó mbe dù tí ká lá nó gí.

¹² Gúku bà ma Banga-Ngú-Có gítí Bindi-Mbíri kpónó tí ze wálá, tacó ze kú koṛo có lî a i mítí ngba'o ñinó mbe kú dù tí ká nó. ¹³ Ze me go Mòze táánò mbe gò bongo mí gbíro wó tacó wàa ndâ Ìzìriyéli 'ví ñò ta ndongbú ngba'o tí nó mbe kú me méré-méré á gbíro wó nó lá nó, lá. ¹⁴ Muu ndú ta o tí nó biya bà koṛo có gí, tacó yee gbí ri tí nó wúnó nó, ndú má 'deke wáràgà gítí ká kpokèjì bà bàkà nambeè mi Mbíri ta ndâ 'duù, njembí ndú ká kuu tà gbèe bongo tí nó, tacó à káa Bindi-Mbíri ká ja bongo tí nó. ¹⁵ Kpèti ká gbí ri tí nó wúnó nó, ndâ Ìzìriyéli má 'deke wáràgà mi Mòze, à gbí muu ndú káa có máa, bongo tí nó ká kácaá kuu gbíro Mòze kálásê. ¹⁶ Káa à ja bongo tí nó gí ta o tí nó náa 'duù má 'visi tí wó gí mi Mbe tí ndoo gí. ¹⁷ Mbe tí ndoo kpónó a Bèri, káa bàndò tí nó náa Bèri mi Mbe tí ndoo kú dù tí nó, à zogo 'duù tí nó ta có mi Mòze lá. ¹⁸ Káa ndoo 'dáá gí kpónó kú zeke ngba Mbe tí ndoo ta bongo gbíro ndoo wálá, à kú 'visi cè bà tòngbaà mi ndoo nji'dí-nji'dí á go bà tòngbaà mi Mbe tí ndoo. Bà 'visi cè tí ndoo nó a nèté mi Mbe tí ndoo, tí Bèri.

4

Ndâ i mi Mbíri náa yí kili mí gbí kàrà

¹ A Mbíri ta 'dóo nambeè mi wó ká bàkà ndoo tí ndâ mbe ma Banga-Ngú-Có gítí Bindi-Mbíri, tacó éno, njembí ndoo mù lá. ² Ze mò bà bàkà ndâ i-nô gbí 'dí'di'o gí nje seè gí; ze biya bà bàkà tiri gí, ze delè bàkà có mi Mbíri tí sú có lá. Ndâ 'duù ñinó mbe ñò ze ni gí nó 'dáá gí delè bà ùnje gí, máa, ze kú 'dè có ta yúco kùro Mbíri. ³ Banga-Ngú-Có mi Bindi-Mbíri náa ze kú ma nó kpèti káa kpùrù có, à dù tí kpùrù có ká gbí tù ndâ 'duù ñinó mbe gíri'o gí nó. ⁴ Ndâ 'duù tí nó mbe gíri'o gí nó ùnje gítí Banga-Ngú-Có tí nó náa ze kú ma nó lá, tacó Vò-'duù-tí-nò, mbe bàkà tí wó tí mbíri mi ndâ 'duù muu to tí nó nó, yoo ro ndú 'do tí bà ñò ngba Bindi-Mbíri, tí mbe je kózò tí Mbíri teke-tèkè, náa ndâ mbe ùnje gítí Banga-Ngú-Có kú ñò nó gí. ⁵ Tacó Banga-Ngú-Có tí nó náa ze kú ma nó me có gítí ze lá. Ze kú ma a có gítí Jézù tí Bindi-Mbíri; éno máa, yí a Mbe tí ndoo, káa ze kú

bàkà nèté yo á ta rẹ̀ mì wó. ⁶ Tacó à káa gbèe Mbírì tí nó táánò mbe 'dè có ta o bà suu to tí nó máa, «O tòngbaà gbí 'dí'di'o,» nó, ká si ngba wó tí Mbírì kù tòngbaà gbí njembí ze, wàa ze 'ví nò ta ngba yì tí Mbírì, mbe kù tòngbaà gbíro Bìndi-Mbírì nó ni .

⁷ Ze nìndi ze nó káa ndâ kàrà nàa à suu 'do tí tú, nàa Mbírì ká kù kpolo tí ndâ kpóló-kpolo i mì wó mí gbí ze. Tacó bà túbà éno máa, wotí nìno mbe me gbolò ngé ndii gí nó kù gí a i 'do mì wó tí Mbírì, à me 'do mì ze lá. ⁸ Vò i kù pèrèkè 'bì ze tí vò bà i, káa vò i bà toṛo nje ze ta to wálá; ze ta ndâ 'bí o nò 'dóo i tí nó nàa ze 'ví bàkà nó ni lá, káa ze gítí bà jaaka wu á 'do tà kàrà mì ze wálá; ⁹ à kù mèèkè'i tí ze, káa à bè ze lá, à kù toṛo ze ta to, káa à ja woò gbí yì ze lá. ¹⁰ Ze kù ùnje gítí ku go i mì Jézù ta o 'dáá gí, tacó wàa ze 'ví 'vala muu to tí nó go bà 'vala Jézù. ¹¹ Ze kù nò ku ta ṛo ze ta o 'dáá gí ta rẹ̀ mì Jézù; tacó wàa, ndâ 'duù 'ví nò ta cè 'válá mì wó ni mítí ṛa cè bà 'vala ze muu to tí nó go bà 'vala yí tí Jézù. ¹² Gbí có tí nó éno máa, ze a ndâ i mì ku, káa yo a ndâ i mì 'válá.

¹³ À cu mí gbí wáràgà mì Mbírì éno máa, «Ye 'dè có tacó ye ùnje gí.» À má éno, ze delè kù 'dè có tacó ze ùnje gí. ¹⁴ Ze nò ni gí, máa, Mbírì tí nó mbe 'vala Jézù 'do gbí muu'dú wó nó bà 'vala ze 'do gbí muu'dú ze ta ndâ Jézù, yí delè bà kaa ndoo ta ndoo ya tí gí kùro wó gí. ¹⁵ Ye kù kònò ndâ sé'i tí nó 'dáá gí tacó tí yo; tacó wàa, nambeè mì Mbírì má yee mì ndâ 'duù me mbè, ndâ 'duù me mbè 'ví ùlù ngba Mbírì.

Bà 'vala ta bà tee njembí mítí Mbírì

¹⁶ Tacó éno, ze jé jaaka wu 'do tà nèté mì ze lá; wotí kpèti má kù cee 'do tí ze, njembí ze gítí Mbírì ta ṛi 'dáá gí káa ngú njembí. ¹⁷ Tacó ndâ làmbu sé'i tí nó nàa ze kpónó kù kònò nó bà dù tí ká wálá, káa ndú kù 'vii a ndi ndoo gítí bà dù gbí gbolò ngba'o nìno ta ṛa wálá mbe dù tí ká nò. ¹⁸ Tacó ndoo kù zeke'o me gítí ndâ i nìno nàa à kù nò ndú ta ṛo nó lá; ndoo kù zeke a ndâ i nìno nàa à nò ndú ta ṛo lá nò, tacó ndâ i nìno nàa à kù nò ndú ta ṛo nó dù tí ká lá, káa ndâ i nìno nàa à nò ndú ta ṛo lá nó ká dù tí ká.

5

¹ Tacó ndoo nò ni gí, máa, à má njè gbí nduùṛù tí nó nàa ndoo kpónó kù 'vala tà á muu to tí nó nó gí, Mbírì bà je 'bá nìno mbe dù ká dúú kù ya tí , nàa à me 'duù ká gèè lá nó, mí gbírì ji ndoo gí. ² Ndoò kpónó kù ù kpolo ma a ndi bà gèè 'bá mì ndoo gbírì nò mí muu ndoo, ³ tacó wàa à 'ví 'de ndoo sè ta só lá. ⁴ Tacó à má gítí nìno kpónó si ndoo kù 'vala tà nduùṛù tí nó muu to tí nó nó, ndoo kù 'dè kòlòwò

me ta go bà jaka bònogo 'do tí ndoo gî lá, ndoo kù 'dè kòlòwò a i ta go bà yuu bònogo mí pí ka wó bònogo, tacó wàa, bònogo tí nó tí bònogo 'válá nó 'ví yuuku muu bònogo ku gî, ndoo kù 'dè kòlòwò a i ta go bà yuu bònogo mí pí ka wó. ⁵ A Mbíri ká bàkà ndoo tí ndâ mbe dù kù ù bà 'visì tí mì ndâ bònogo tí nò; bindi yí gii tubà ji ndoo máa, àà bà bàkà tí gî ta bà je Bèri mì wó ji ndoo.

⁶ À má ènò, gúku tí ndoo ta o 'dáá gî wálá, ndoo delè ò ni gî máa, ndoo má kálásê kù 'vala muu to tí nó, ndoo me 'dú 'do tí 'bá mì Mbe tí ndoo, ⁷ tacó ndoo kù 'vala a i ta bà tee njembí ndoo mítí Mbíri, ndoo kù 'vala me ta bà ò ndâ i gbíri ta ọ ndoo lá. ⁸ Gúku tí ndoo gbaànjé wálá, à delè gii nìkì tí ndoo a bà cì ndoo, wàa ndoo 'ví ya gí 'bá mì Mbe tí ndoo á co tí bà 'vala ndoo muu to tí nó. ⁹ Tacó ènò, à tí ndoo ta o 'dáá gî a go bà peteke tàkòcò Mbe tí ndoo gbí ndâ i ònó náa ndoo kù bàkà ndú kpónó á si ndoo kù 'vala muu to tí nó nó, delè á bindi ku mì ndoo. ¹⁰ Tacó ndoo 'dáá gî wúnò bà ọ tíyò gbí ngbàngà kùro Bindi-Mbíri. Ta o tí nó, ndoo 'dáá gî gbaànjé-gbaànjé bà 'de ọ a i ònó náa à tí nó mbe 'vii ta ọ cè bà 'vala ndoo táánò á muu to tí nó.

Bà zèè kómbeè ta Mbíri ta ọè mì Bindi-Mbíri

¹¹ Ndoò ò ni gî máa bà te duù mítí Mbe tí ndoo a yè wè, tacó ènò, ndoo kù yì ndâ 'bí 'duù gítí bà 'di có mì wó; káa Mbíri ò ndoo ni ngbárángà'i gî, ye delè kọro có máa, yo ò ni gbí njembí yo gî. ¹² Ze kpónó kpòò kù pèè me ta bà ùlù tí ze ji yo lá, ze kù 'dè ji yo a cèè nderè bà mba tí yo tacó tí ze. Tacó wàa, yo 'ví ni tí ta bà 'visì có ji ndâ ọ ndâ 'duù ònó mbe kù wu gbí ndâ 'duù gítí cè kózò tí ndú, me gítí cè ọ a i mì ndú lá nó. ¹³ Tacó à má tí ze a mâ, mâ tí nó kù te ze a i tacó tí Mbíri, káa mâ má tí ze wálá, mâ tí ze wálá a i tacó tí yo. ¹⁴ Tacó à kù si ze kù bàkà ndâ i a bà zè Bindi-Mbíri ta tó njembí, tacó ze ùnje ta njembí ze gî, máa, a gbèè 'dakò ká cì tacó tí ndâ 'duù 'dáá gî; gbí có tí nó ènó máa, ndâ 'duù 'dáá gî gbo gbí bà cì ndò mì wó nó ta yí gí. ¹⁵ Yí cì tacó tí ndâ 'duù 'dáá gî, tacó wàa, ndâ 'duù tí nó mbe kù 'vala nó 'ví 'vala káká'i me ká gítí 'dóó mịri ndú cuki lá; ndú 'ví 'vala a i tacó tí 'duù tí nó mbe cì tacó tí ndú káa Mbíri gii 'vala ndi wó 'do gbí muu'dú wó gî nó.

¹⁶ À má ènò, 'do tí kpónó kù ya gí kùro, ndoo 'ví waa có mítí 'bí 'duù go i mì ndâ 'duù muu to tí nó nó lá. Ndoò kpèti táánò má waa có mítí Bindi-Mbíri go i mì ndâ 'duù muu to tí nó gî, ndoo kpónó waa ọ bà waa có tí nó mítí wó lá. ¹⁷ Duù má kaa tí wó ji Bindi-Mbíri gî, yí gí tí ngú 'duù gî; ká tí wó tí nó sàà kùro nó ya gî, ngú tí wó gí gí. ¹⁸ À 'visì yí tí ngú 'duù nó a Mbíri tí mbe 'visì ndoo tí ndâ ku'di

tí wó tí ndâ kómbe wó ta ɾè mì Bìndi-Mbírì, bìndi yí gii je nètè bà bàkà ndâ 'bí 'duù tí ndâ kómbe wó ji ndoo. ¹⁹ Cò mì ze ji yo kpónó éno máa, Mbírì táánò kù bàkà ndâ 'duù tí ndâ kómbe wó ta ɾè mì Bìndi-Mbírì. Mbírì táánò ki 'bì wó gítí ndâ vò i mì ndâ 'duù lá, bìndi yí gii bàkà ndoo tí ndâ mbe kpolo tí có mì wó, tí có tí nó mbe tùbà kpokèjì bà zèè kómbeè mì wó ta ndâ 'duù nò.

²⁰ Ze kpónó a ndâ bìndi Bìndi-Mbírì. Kòcò ze kpónó ká goolá à káa 'dóó yí tí Mbírì ká kù 'deke tí wó ji yo. Ze kù 'deke tí ze ji yo ta ɾè mì Bìndi-Mbírì, máa, Mbírì 'ví 'visì muu yo 'do tí bà dù tí ndâ ku'dì tí wó gítí bà dù tí ndâ kómbe wó. ²¹ Vò i mì Bìndi-Mbírì táánò wálá, káa Mbírì gii yuu yí gí gbí ndâ vò i mì ndoo, tacó wàa, bà toko yí ta ndoo 'ví si ta ndoo 'ví dù ta ndú tí ndâ 'duù jáá á kùro Mbírì.

6

¹ Ze kù 'deke tí ze ji yo go ndâ ka nètè mì Mbírì, máa yo 'ví si nambeè mì Mbírì náa yí bàkà ji yo nó tí i-lé lá. ² Tacó kòcò Mbírì náa yí 'dè nó éno máa,

«Ye táánò nò bà 'deke tí yo ta o tí nó náa à tí nó gí;

Ye táánò koni yo ta ɾi bà 'vala ndâ 'duù gí.»

Yo njaanga ɾo yo, tacó à kpónó nó a o tí nó náa à tí nó. Yo njaanga ɾo yo, tacó à wúnó nó a ɾi bà 'vala yo ká nò.

³ Ze nò 'bí ɲa i-nò náa ze bàkà tacó wàa 'bí 'duù 'ví volo tí ta ɾè nètè mì ze nò lá. ⁴ Káa, ze kù tùbà tí ze ji ndâ 'duù máa, ze a ndâ mbe kù bàkà nètè mì Mbírì gbí ndâ i tí nó náa ze kù bàkà nó gbaànjé-gbaànjé 'dáá gí. Ze kù tùbà ji ndâ 'duù máa, ze a ndâ mbe kù bàkà nètè mì Mbírì ta o bà kònò sé'i, ta o tí nó náa ze má gbí mbugo, delè ta o tí nó náa ndâ i má kpóló-kpolo kùro ze nò.

⁵ Ze kù tùbà tí ze, máa, ze a ndâ mbe kù bàkà nètè mì Mbírì ta o tí nó náa à má kù gbí ze, ta o tí nó náa à má zèè ze mí gbí zàa, ta o tí nó náa ndâ 'duù má kù pìi wo ta ze, ta o tí nó náa ze má kù bàkà du nètè, ta o tí nó náa ɾi má bè ɾo ze ta bèbilli gí, delè gii je o tí nó náa ze má kù ke ta go.

⁶ Ze kù tùbà tí ze, máa, ze a ndâ mbe kù bàkà nètè mì Mbírì ta bà 'vala ta ndâ 'duù ta ngbárángà njembí ze, ta bà dù ta muu tí ze, ta bà koni ndâ 'bí 'duù, ta bà bàkà nambeè ji ndâ 'bí 'duù, ta bà bàkà ndâ i 'do gbí wotí mì Bèri-mì-Mbírì, gii je bà zè ndâ 'duù nìkì ta yúco.

⁷ Ze kù tùbà tí ze tí ndâ mbe kù bàkà nètè mì Mbírì ta bà ma Banga-Ngú-Có ta wotí tí nó náa Mbírì je ji ze nò, gii je bà 'vala tí ndâ 'duù jáá kùro Mbírì go zí'i bà kpolo tí ze.

⁸ Ze kù tùbà tí ze tí ndâ mbe kù bàkà nètè mì Mbírì ta o tí nó náa ndâ 'duù má kù te duù mítí ze, delè ta o tí nó náa ndâ 'duù má te duù mítí ze lá; ta o tí nó náa à má kù ùlù

ɾè ze, delè ta o tí nó náa à má kù volo ɾè ze, delè ta o tí nó náa à má kù go 'véɾè mítí ze, káa ze kù 'dè a yúco.

⁹ Ze kù túbà tí ze tí ndâ mbe kù bàkà nèté mì Mbírì ta o tí nó náa à má kù si ze goolá à ñò ze ni lá, káa à ñò ze ni ngbàrángà'i gí, ta o tí nó náa à má kù si ze tí ndâ 'duù ñinó mbe cì gí, káa yo kù ñò nó a ze tí ndâ wu 'duù kuu nô; delè ta o tí nó náa à má kù bàkà ze goolá à waa có ku mítí ze gí, káa à zi ze kálásê.

¹⁰ Ze kù túbà tí ze tí ndâ mbe kù bàkà nèté mì Mbírì ta o tí nó náa à má kù si ze tí ndâ 'duù ñinó ta sé có ká gbí njembí ze, káa tàkòcò ze ta o 'dáá gí ká pètékè'i; ta o tí nó náa à má kù si ze tí ndâ mbe yê, káa ze a ndâ mbe i, delè ta o tí nó náa à má kù si máa i ze wálá, káa ndâ i 'dáá gí kuu mì ze.

¹¹ Ze kù 'dè có ngbàrá-ngbàrá ji yo tí ndâ 'duù gbí gbata Kòrìndi; ze 'boo có 'do tí yo lá. ¹² Ze mò yo 'do tí ze lá, a yo ká kù mò tí yo á 'do tí ze. ¹³ Kpêtí ká éno, ye kpónó kù 'dè có ji yo ká go bà 'dè có mì bu ndâ 'viì ji ndâ 'dóó 'viì mì wó; má éno, yo delè 'ví túbà ji ze máa yo zè ze ñìkì ma.

Yo kpolo tí yo 'do tí ndâ mbe kù bàkà i ji ndâ sú mbírì

¹⁴ Yo 'ví ñi kaà ta ndâ vò 'duù lá, tacó ndâ tó i ñi kaà ta vò i lá. 'Dí'dí'o delè ñi kaà ta ngba'o lá. ¹⁵ Bìndi-Mbírì bà toko có ta Mbe-wàtà ta ña kpokèjì ñàyi? A yè ká bà toko ndâ mbe ùnje gítí Bìndi-Mbírì ta mbe ùnje gítí Bìndi-Mbírì lá? ¹⁶ À yè ká toko 'bá-Mbírì ta ndâ sú mbírì? Tacó ndoo a ndâ 'bá mì wu Mbírì, á go kòcò Mbírì náa yí 'dè éno máa, «Ye bà gèè 'bá mì ye mí gbí òkò tí ndú; ye delè bà 'vala gbí òkò tí ndú.

Ye bà dù tí Mbírì mì ndú;
bìndi ndú bà dù tí ndâ 'duù mì ye.»

¹⁷ «Kòcò Mbírì máa,

«À má éno, yo co 'do gbí òkò tí ndú gí,
yo ñjèè gbí òkò tí yo ta ndú gí,
yo gàà 'bì yo mítí ndâ i ñinó ta bètí tí ndú nó lá,
bìndi ye bà te wìri mítí yo.

¹⁸ Ye bà dù tí bu yo,

bìndi yo bà dù tí ndâ 'viì mì ye ta ndâ nájú ye.»
Ñìnò a kòcò Mbe tí ndoo tí Gba tí ndâ i 'dáá gí.»

7

¹ À má éno, ndoo caka ndâ ña ndâ i ñinó 'dáá gí mbe kù bàkà bètí mítí ndoo nó á 'do tí ndoo gí; ndoo delè 'ví gee tí ndoo 'do tí ndâ i ñinó 'dáá gí mbe kù bàkà bètí mítí lili ndoo, lê náa à 'dáá nò máa ndâ kòcò cí mì Mbírì ji ndoo ká

nò nò, ndâ ná'vindí. Ndoò dù tí ndâ cèè tó 'duù tí ndâ mbe kù cì gúku tí Mbírì.

Ndâ mbe kù kili ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbírì peteke tàkòcò Páwòlò

² Yo zè ze ta njembí bà zè Mbírì, tacó ze me ndâ mbe ya gítí 'duù ta 've nderè lá, ze volo 'duù lá, ze delè zò 've i mì 'duù lá. ³ Ye kù 'dè có tí nó jì yo me tacó bà volo rẹ̀ yo lá, tacó ye táánò 'dè jì yo sàà kùro gí, máa, mbí ze ta o 'dáá gí ká kuu gá'dáá tí yo, yo a ndâ ka 'válá mì ze, yo delè a ndâ ka ku mì ze. ⁴ Ye kù koṛo có 'dáá gí lì ká mítí yo, ndâ tù ye kù uu nje-njèè tacó tí yo; gúku tí ye gbaànjé gbí bà kònò ndâ sé'i mì ndoo wálá, tàkòcò ye kù peteke ta o 'dáá gí ngé ndii gí.

⁵ Tacó à kpétí ká bìndi bà gí ze gí gbí Mèsidóniyà nó, pípiri pì ze lá, tacó ze gí ká cùmú gí gbí ndâ vò i: ndâ 'duù kù 'dèèkè mà gbí òkò tí ndú, à delè tí ye ta o 'dáá gí káa gúku. ⁶ Káa Mbírì tí mbe kù tò 'dè ngo mì njembí ndâ 'duù tí nó náa njembí ndú kù doo nó, gí tò 'dè ngo mí njembí ze, ⁷ me ká tacó bà gí Títò gí mì ze cuki lá, à delè gí 'dèè njembí ze a có tí nó náa yí 'dè jì ze ta rẹ̀ yo, máa, yo 'dèè njembí yì si yì táánò mì yo ká nó ngé ma nô, gí je ndâ 'bí có tí nó náa yí 'dè jì ze éno máa, kò'o tí ye tí yo ngé ndii gí, máa, yo kù nì nikaláká gítí có bà pèè mbí ye mì yo, máa, yo ká léngé-lenge kù ù bà tì muu ye; tacó éno, tàkòcò ye kù peteke ndii ñinó sàà kùro nó gí.

⁸ Ye nì nikaláká tacó bà kpòlo tàkòcò yo mì ye á gbí wáràgà tí nò lá. Káa ye kpétí táánò má nì nikaláká ta bà ñò bà kpòlo tàkòcò yo ta làmbu kòndi o gí, ye kpónó gítí bà nì nikaláká wálá. ⁹ Káa tàkòcò ye kpónó kù peteke me tacó máa ye kpòlo tàkòcò yo gí nò lá; à kù peteke a i tacó a bà kpòlo tàkòcò yo nò ká sì yo 'ví 'visì muu yo 'do tí ndâ vo-vò kpokèjì mì yo. Ñinò a ña kpo tàkòcò tí nó mbe nìkì tí Mbírì nó ká nò. À má éno, ze kpòlo tàkòcò yo me ta vò i lá. ¹⁰ Tacó tàkòcò 'duù má kpòlo tacó tí Mbírì, ñinò a ña kpo tàkòcò ñinó mbe kù si Mbírì 'ví 'vala 'duù tí nò ta bà si yí 'ví 'visì muu wó 'do tí ndâ vò i mì wó; 'duù nì nikaláká gítí bà dù ta ña kpo tàkòcò tí nò lá. Káa bà dù ta kpo tàkòcò ká tacó ndâ i muu to tí nó cuki kù gí a i ta ku jì 'duù. ¹¹ Ña bà te kpomu gbí yì yo, ña go bà túbà tí yo tí ndâ yè ta vò i mì yo wálá tí yo, ña bà kpòlo tàkòcò yo gítí vò i, ña gúku Mbírì tí yo, ña kò'o tí ye tí yo, ña go bà waa có mítí ndâ mbe bàkà vò i tí yo! Gbí ndâ i tí nò 'dáá gí, yo kù túbà tí yo máa, vò i mì yo wálá.

¹² À má éno, ye kpétí táánò má cu wáràgà tí nó jì yo, ye cu me tacó máa 'bí 'duù gbaànjé gbí òkò tí yo bàkà vò i gí

nò lá, ye delè cu me tacó máa à bàkà vò i mítí 'bí 'duù gbí òkò tí yo gí nò lá. Ye cu a i tacó bà túbà ji yo ngbárángà'i éno máa, Mbíri nò ña bà bàkà có tí ze mì yo gí. ¹³ Tacó éno, njembí ze 'dèè gí.

Káa tàkòcò ze ta o tí nò gii peteke ndii ñinó sàà kùro nó gí a i gítí có bà peteke tàkòcò Títò; tacó yí 'dè có ji ze máa, a yo 'dáá gí ká mòkò gúku 'do gbí njembí yì gí. ¹⁴ Ye táánò wu gbí yo ji yí gí, káa yo kpónó te nò mí ro ye lá, jé ká go ñinó náa ze ta o 'dáá gí kù 'dè ji yo káa yúco nò. Tacó éno, bà wu gbí yo mì ze ji Títò gí tí yúco gí. ¹⁵ Mbí wó má 'va tí tí ña bà 'di có mì wó mì yo, ta ña bà muku tí yo, ta bà gu yo gítí bà te wíri mítí wó, njembí wó wálá. ¹⁶ Tàkòcò ye peteke gítí bà dù njembí ye gítí yo gbaànjé nò ngé ndii gí.

8

Bà je i ji ndâ 'duù

¹ Ndâ ná'vindiré ze, có gbí njembí ze ji yo éno máa, yo ñò nambeè mì Mbíri náa yí kù bàkà ji ndâ mbe kù kili ta ẹ̀rè mì Bìndi-Mbíri á ta ndi tí ndâ bàndò gbí to Mèsidóniyà nó ni. ² Vò yê táánò gii tẹ̀ ndú ta ña wálá, káa tàkòcò ndú ta o 'dáá gí ká pétékè'i. Ndú táánò a ndâ vo-vò mbe yê, káa ndú ta o 'dáá gí kù je i ji ndâ 'duù. ³ Ye kù 'dè có ji yo ta kponje gítí wálá máa, ndú táánò kù je i ji ze ká go bà wotí mì ndú, delè ta ndâ 'bí o ndú kù je ndii muu wotí mì ndú gí 'do gbí 'dóo có mì ndú gbí njembí ndú. ⁴ Ndú táánò kù 'deke tí ndú ji ze ta njembí ndú gbaànjé máa, ze si ndâ yì 'ví yuu 'bì ndâ yì mí gbí nèté bà koni ndâ 'duù mì Mbíri gbí to Jùdèyà. ⁵ 'Bí i náa ze táánò jé kofo có gítí lá a ñinó máa, ndú táánò kpédélé'i yòò tí ndú ji Mbe tí ndoo tí Bìndi-Mbíri, bìndi ndú delè gii yòò tí ndú ji ze go có mì Mbíri. ⁶ Tacó éno, ze gii 'deke tí ze ji Títò máa, yí yee nje tó nèté tí nó náa yí 'bità bà bàkà gbí òkò tí yo nò. ⁷ Yo kpónó kpòtí gbí ndâ i 'dáá gí: Yo kpòtí gbí bà tee njembí yo mítí Bìndi-Mbíri gí, yo kpòtí gbí bà ma Banga-Ngú-Có gí, yo kpòtí gbí bà 'di gbí yúco gí, yo kpòtí gbí bà dù ta go bà bàkà nèté ze 'do gbí 'dóo có mì yo gbí njembí yo, delè ta bà zè ze ñìkì maa gí. À má éno, có gbí njembí ye éno máa, yo delè 'ví kpòtí gbí bà bàkà tó nèté tí nò.

⁸ Ye kù 'dè có tí nó ji yo me tacó wàa yo 'ví bàkà go kòcò ye nò lá. Ye kù tù a bà ña go bà koni tí mì ndâ 'bí mbe kù kili ta ẹ̀rè mì Bìndi-Mbíri ji yo. Ye delè kù pà a bà ñò máa, àá mì yo dú káa cèè tó bà zè tí wè? ⁹ Tacó yo ñò nambeè mì Mbe tí ndoo Jézù tí Bìndi-Mbíri ni gí; yo ñò ni gí máa, yí táánò a mbe ndâ kpo-kpò i, káa yí gii gí tí mbe yê tacó

tí yo. Tacó wàa bà dù yì tí mbe yê nò 'ví si yo 'ví gí tí ndâ mbe ndâ kpo-kpò i.

¹⁰ Cò gbí yì ye éno máa, à nìkì máa yo kpónó 'ví cee nèté tí nó náa yo táánò 'bità bà bàkà gbí ndoo tí zó mbe ndii zó gí, yo táánò me káa ndâ kpédélé mbe bàkà i cuki lá, yo delè a ndâ kpédélé 'duù mbe dù ta go bà bàkà i. ¹¹ Yo ya gí kùro ta nèté tí nò, wàa yo 'ví cee tí gí. Yo dù ta go bà cee , á go go bà 'bità táánò tí yo nó, á ta i ñinó náa à kuu 'bì yo nò. ¹² Go bà je i ji Mbíri má kuu tí 'duù, Mbíri bà lì 'bì wó ká gí tà ña i-nambee ñinó náa 'duù tí nò bà tù ji yí nò, yí bà lì 'bì wó me gí tà i ñinó náa àà mì 'duù tí nò wálá nó lá.

¹³ Gbí có mì ye nò me éno máa ndâ 'bí 'duù ñindi ndú 'ví dù tí ndâ mbe 'de i gbí 'dê tí, wàa, gbímbí yo 'ví ba ta nèté gí nò lá. ¹⁴ Gbí có mì ye éno máa, «Wò má zò 'bò gí mì ka lo, ka lo 'ví zò 'bò gí mì lo.» ¹⁵ Á go có tí nó náa à cu mí gbí wáràgà mì Mbíri éno máa, «Sè i dù gbí gálá mì mbe da i lá, káa i jé cee 'do gbí gálá mì mbe da i lá, lá,» nò.

À tuu Títò gí Kòrìndi

¹⁶ Ze 'dè nìkì maa ji Mbíri tí mbe wu go bà koni yo á go ñinó gbí njembí ze nó mí gbí njembí Títò. ¹⁷ Yí táánò ùnje gítí có bà ya gí mì yo kà nò me ká gítí có bà 'deke tí ze ji yí cuki lá, a go bà koni yo ká si yí ya gí mì yo kà, 'do gbí 'dóo có mì wó gbí njembí wó. ¹⁸ Ze kpónó kù tuu ndú ji yo kà ta 'bí ná'vindí, náa ndâ mbe kù kili ta rẹ̀ mì Bindi-Mbíri mì ze kàá 'dáá gí kù te duù mítí wó tacó yí a tó mbe ma Banga-Ngú-Có. ¹⁹ Ná'vindí tí nò náa ndú kù ya ta Títò gí mì yo kà nò delè káa gbèe 'duù tí nó náa ndâ mbe kù kili ta rẹ̀ mì Bindi-Mbíri tí ndâ tende bándò kàá cu 'bì ndú mítí wó máa, ze nò nó banga nèté tí nó náa ze kù nò tacó bà wu rẹ̀ Mbe tí ndoo, delè tacó bà túbà máa, go bà koni tí kuu tí ze nò. ²⁰ Cò gbí njembí ze kpolo ma éno máa, ndâ 'duù 'ví 'dè vò có gítí ze tacó ndâ i-nambee tí nó náa ze kù bàkà túkà'i nó lá. ²¹ Tacó ze kù jè ta bà dù tí ndâ 'duù jáá me ká kùro Mbe tí ndoo cuki lá, ze delè kù jè tí mí kùro ndâ 'duù.

²² Bà ta'ò 'duù náa ze kù kpò yí mítí ndâ Títò, wàa ze 'ví tuu ndú ji yo kà a 'bí ná'vindí ndoo náa ze ta o 'dáá gí kù ñò muu wó káa ze giù 'de yí tí yú 'dakò, tacó njembí wó gítí yo ká gbaànjé. ²³ À má gítí Títò, yí a ka ye náa ze kù bàkà nèté yo ta yí; káa ndâ 'duù tí nó sósò'ò tí ndâ ka wó mbe nó nó a ndâ 'duù náa ndâ mbe kù kili ta rẹ̀ mì Bindi-Mbíri kù tuu ndú, ndú a ndâ mbe kù si rẹ̀ Mbe tí ndoo 'ví wu . ²⁴ À má éno, yo túbà tó bà zè tí ji ndú á mí kùro ndâ mbe kù kili ta rẹ̀ mì Bindi-Mbíri. Tacó wàa, bà wu gbí yo mì ze ji ndâ 'duù 'ví dù me tí 'vèrè lá.

9

Bà koni ndâ ka tí mbe kù kili ta rè mì Bìndi-Mbírì

¹ Ye ñò 'dóó nderè bà cu wáràgà mì ye jì yo gítí có bà koni ndâ 'duù mì Mbírì á mì yo lá, ² tacó ye ñò ni gí máa, go bà koni tí tí yo ngé ndii gí. À má ta bà 'dè ta yúcó, ye kù wu gbí yo jì ndâ 'duù gbí to Mèsidóniyà máa, «Ndâ 'duù gbí ndâ to Àkáyà 'viindi tí ndú gítí bà koni tí 'do gbí ndoò tí nó mbe ndii nó gí.» Nà go bà koni tí tí nò mì yo nò kpónó tanga go bà koni tí mí gbí njembí ndâ 'duù gbí to Mèsidóniyà gí. ³ Káa ye kpónó kù tuu ndâ ná'vindí ndoo jì yo, tacó wàa, bà wu gbí yo mì ze jì ndâ 'duù 'ví dù me ká tí có ta nje sínò lá. Ye kù tuu ndú jì yo, tacó wàa, yo 'ví 'vii ta ndi tí yo, á go có tí nó náa ye 'dè jì ndâ 'duù éno máa yo 'viindi tí yo cee sàà gí nò. ⁴ À má me éno lá, káa ze má ya gí mì yo kà ta ndâ 'bí 'duù 'do gbí to Mèsidóniyà, káa ndú má 'de yo 'viindi tí yo go có tí nó náa ze 'dè jì ndú nó lá, ze tí ndâ 'duù tí nó mbe tee njembí ze 'dáá gí mítí yo nó bà te muu ze gí yaà wálá jì nò, à 'dè ñindi yo tí ndâ 'duù tí nó náa ze kù wu gbí yo nó lá. ⁵ Tacó éno, ye kù tuu ndâ ná'vindí ndoo jì yo kùro bà gí ze, tacó wàa, yo 'ví kili tí ta ndâ i-nambee ñinó náa à kuu mì yo nó, á go 'dóó có mì yo gbí muu yo; à 'ví dù me go ñinó máa à kù gò 'do mì yo ta wotí nó lá.

⁶ Có a ñinó máa, mbe jì gbèe muuti kù kili i 'do ká gbí po gbèe muuti, káa mbe jì gbolò po njí kù kili i 'do gbí gbolò po njí. ⁷ À má éno 'duù, 'ví je káa bà wotí mì wó, yí 'ví je me ta jàmànàkà gbí dìi wó lá; à delè 'ví kùmùkù yí gítí bà je me kúmùkù-kùmùkù lá, tacó à ñikí tí Mbírì a i ñinó náa 'duù je jì yí ta pétékè tàkòcò wó nò. ⁸ Wotí bà je ndâ ña ndâ tó i 'dáá gí tókà'i jì yo ta o 'dáá gí kuu tí Mbírì, tacó wàa, ndâ i 'dáá gí 'ví dù kuu tí mì yo gítí mīri yo, sè ndú delè 'ví dù tókà'i kuu tí tacó bà bàkà ndâ ña ndâ 'bí nèté 'dáá gí. ⁹ Á go có tí nó náa à cu mí gbí wáràgà mì Mbírì éno máa, «Ŋó ro ndâ i tí wó wálá, yí kù je i jì ndâ yê; yí bà dù tí 'duù jáá ká dúú bà ya tí,» nò.

¹⁰ Mbírì tí mbe kù wele ñi ña jì ndâ mbe jì njí, delè tí mbe kù je i-zó-zò jì ndâ 'duù nó, bà sa ndâ ña ñi ña ñinó ta go ndú tí yo nó 'dáá gí jì yo tókà'i, tacó wàa yo 'ví da ta i tacó bà koni ta ndâ 'duù me mbè. ¹¹ Mbírì bà bàkà yo tí ndâ mbe da i, tacó wàa ñó ro i ta o 'dáá gí 'ví dù tí yo wálá, delè tacó wàa ndâ 'duù tí nó náa yo kù tuu ze ta ndâ i-'bì yo jì ndú nó 'ví ùlù Mbírì. ¹² Tacó tó nèté tí nó náa yo kpónó kù bàkà nò kù je cuki me káa ndâ i ñinó ta có tí ndú gbí njembí ndâ 'duù mì Mbírì nó lá, à delè kù si ndâ 'duù 'ví 'dè ñikí maa jì Mbírì me gbolò. ¹³ Tacó tó nèté tí nó náa yo

kù bàkà jì ndâ 'duù 'dáá gî nó kù túbà éno máa, njembí yo a njembí ndâ 'duù mì Bìndi-Mbíri, delè ndâ 'bí ka yo mbe kù kili ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbíri bà ùlù Mbíri tacó ña kpokèjì bà ùnje, ta bà bàkà go có mì Banga-Ngú-Có mì Bìndi-Mbíri, mì yo. Ndú delè bà ùlù Mbíri tacó yo ñò ñó ọ̀o i lá, yo kù tù 'bì yo jì ndú, delè jì ndâ 'bí mbe ùnje gítí Bìndi-Mbíri 'dáá gî. ¹⁴ Ndú kù 'deke tí ndú jì Mbíri ta pétékè tàkòcò ndú tacó ña serè tende nambeè tí nó náa yí bàkà jì yo nò. ¹⁵ Ndoò 'dè ñìkì maa jì Mbíri tacó ña gbolò i-nambeè mì wó náa yí je jì ndoo nò.

10

Páwòlò tí muu nèté mì wó

¹ Ñinó a 'dóó ye tí Páwòlò ká kù 'deke tí ye jì yo. Ye tí 'duù tí nó náa yo kù 'dè có máa, ndoo má ta ndoo bà gbèè to, ye a mbe nambeè, tí 'dê 'duù, káa ye má yèè 'do tí yo á gí ndii gî, ye me juù nò. ² Ye kù 'deke tí ye jì yo ta pétékè có, delè ta nambeè mì Bìndi-Mbíri, máa, ye má ya gí mì yo kà, yo 'ví yòòngò ye gítí bà gbùrùngà yo lá; tacó ta o tí nó náa ye bà ya gí mì yo kà nó, ye bà gbùrùngà ndâ 'duù tí nó mbe kù 'dè có máa ze kù bàkà i go i mì ndâ 'duù muu to tí nó nó, ta kponje gítí wálá. ³ À dú káa yúcó máa ze kù 'vala muu to tí nó, káa cè bà dù 'bà-gó mì ze me go bà dù 'bà-gó mì ndâ 'duù muu to tí nó lá. ⁴ Ndâ zí'i-gó mì ze me go ndâ zí'i-gó mì ndâ 'duù muu to tí nó lá. Ndú a ndâ kpóló-kpolo zí'i-gó mì Mbíri, náa ze kù ki'viki ta ndâ mbe wotí mbe kù tẹ̀ Mbíri ta gó. Ze kù kpò ta nje ndâ mbe kù tò kponje 'véřè; ⁵ ze kù voloko ta gbí ndâ có bà mòò ọ̀o mbe kù nè muu ndâ 'duù 'do tí có mì Mbíri; ze kù 'visì muu ndâ 'duù 'dáá gî, wàa ndú 'ví kořo có go i mì Bìndi-Mbíri. ⁶ Ze kpónó ká léngé-lenge kù ù bà waa có mítí ndâ mbe 'di có lá, náa yo 'dáá gî má gí tí ndâ mbe 'di có gî nò.

⁷ Yo kořo có dí tà lá. 'Bí 'duù gbí òkò tí yo má kořo có máa yí a 'duù mì Bìndi-Mbíri, yí delè 'ví kořo muu wó máa ze ngbá káa ndâ 'duù mì Bìndi-Mbíri go yì. ⁸ Tacó ye kpétí má wu gbí wotí tí nó náa Mbíri je jì ze nó, nò ọ̀o ye gítí wálá, tacó yí je wotí tí nó jì ze a i tacó bà bàkà yo tí ndâ 'dakò, yí je jì ze me tacó bà volo yo lá. ⁹ Go bà dù tí ña 'duù ñinó mbe kù te gúku mítí yo ta bà cu mbè wáràgà jì yo nó tí ye wálá; ¹⁰ tacó 'bí 'duù gbí òkò tí yo bà 'dè có máa, «Ndâ có gbí ndâ wáràgà mì Páwòlò me kpò, ta wu ká nje ndú, káa wò má ñò yí, yí ká jò'dókò'i ta gbí có mì wó wálá!» ¹¹ 'Duù ñinó mbe 'dè ña có tí nó nó 'ví kořo muu wó máa, có tí nó náa ze kù tuu jì yo ta wáràgà si ze á kẹ̀'bí nó káa gbèè có tí

nó náa ze kẹ̀jì gí bà 'dè jì yo ta o tí nó náa ndoo má ta ndoo bà gbèe to nò.

¹² Yúco a ñinó máa, ze kù 'dè me có máa ze ma nò lá; ze delè kù 'vii me tí ze ta ndâ 'duù tí nó mbe kù bàkà tí ndú máa ndâ yì ma nó lá. Ndâ 'duù tí nó mbe kù bàkà tí ndú ta kpéetí ndú máa ndâ yì ma, mbe kù ò tí ndú ta kpéetí ndú máa ndâ yì ma nò a ndâ 'duù ñinó ta muu tí ndú jé gí wálá.

¹³ Káa à má gítí ze, ze bà wu gbí tí ze ndii ñinó náa à tí nó wálá; ze bà wu káa gbí nètè tí nó náa ze yee tí gbí òkò tí yo nò. ¹⁴ Káa yo lê kpónó má kù dù a i gbí po nètè mì ze, gbí éno máa, ze táánò o me muu bà 'bè nètè ta o tí nó náa ze ya tí gí bà ma Banga-Ngú-Có mì Bìndi-Mbírì jì yo kà nó lá.

¹⁵ Tacó éno, ze wu gbí nètè mì ndâ 'bí 'duù náa ndú bàkà ndii muu bà 'bè nètè tí nó náa Mbírì ka jì ze gí nó lá. Có gbí njembí ze éno máa, yo 'ví tee njembí yo mítí Mbírì tí kpoo ndii ñinó sàà kùro nó gí; tacó wàa, po nètè mì ze 'ví dò ta gbí tí gbí òkò tí yo ta o 'dáá gí gbí po to tí nó náa Mbírì ka jì ze nò. ¹⁶ Tacó wàa ze 'ví ya tí gí bà ma Banga-Ngú-Có jì ndâ 'bí 'duù gbí ndâ 'bí to kapí yo kà, á co tí bà dù kù wu gbí po nètè náa à bàkà gbí njí mì 'bí 'duù cee sàà gí. ¹⁷ Káa à cu mí gbí wáràgà mì Mbírì, máa, «Go bà wu gbí tí má tí 'duù, 'duù 'ví wu gbí i tí nó náa Mbe tí ndoo bàkà nò.» ¹⁸ Tacó i gbí bà koṛo có mì 'duù ta kpéetí wó máa yì a i nò wálá; i a i gbí bà koṛo có mì Mbírì máa 'duù a i.

11

Ndâ Páwòlò ta ndâ sú mbe nò tú mì Jézù

¹ Yo bàkà nambeè mì yo, wàa yo 'ví zèè njembí yo, tacó làmbu ñónókó ta ndâ 'bí o kuu tí ye. ² Ye kù tò kii muu yo, jé ká go bà tò kii mì Mbírì muu yo; tacó yo a ndâ ngbutu 'viní ta ngbáràngà njembí yo náa à je ká mí tàkò yo tacó tí Bìndi-Mbírì gí. ³ Káa à tí ye a gúku máa, 'bí i kẹ̀jì gí bà volo muu yo, go bà rì gbí tù Èvà mì kpoo táánò ta tirì, bìndi njembí yo bà giù dù me ta kábà gítí Bìndi-Mbírì lá. ⁴ À tí ye a gúku tacó yo kù 'di có mì ndâ 'bí 'duù mbe ya gí mì yo kà, kù ma có gítí 'bí tende Jézù á bìndi Jézù tí nó náa ze kù ma có tí wó nò; yo kù ùnje gítí 'bí tende bèrì á bìndi Bèrì-mì-Mbírì náa yí je jì yo nò, yo delè kù ùnje gítí 'bí tende banga-ngú-có á bìndi Banga-Ngú-Có tí nó náa ze ma jì yo nò. ⁵ Ye koṛo có máa ndâ 'duù tí nó náa yo kù nì «ndâ kpo-kpò tú» mítí ndú nò ndii ye ta 'bí làmbu i njí'díí éno lá. ⁶ Ye kpèti má me muu-có lá, muu kuu tí ye; ze kù túbà jì yo ta o 'dáá gí, delè gbí ndâ i 'dáá gí.

⁷ Ye táánò je mboo 'do mì yo ta o tí nó náa ye ma ta Banga-Ngú-Có mì Mbírì jì yo nó lá; ye ta o tí nó si tí ye tí i lá, tacó

wàa yo 'ví dù tí tí ndâ i. Bà bàkà éno mí ye táánò lè gî? ⁸ Áá táánò a ndâ 'bí tende mbe kù kili ta rẹ̀ mí Bìndi-Mbírì ká kù ko mboo nèté tí nò náa ye ta o tí nò kù bàkà gbí òkò tí yo nò jì ye. Ye ta o tí nò gbí 'bí ọ̀ kpokẹ̀jì kù kùmùkù a ndâ i mí ndâ 'bí mbe kù kili ta rẹ̀ mí Bìndi-Mbírì tacó bà konì ta yo. ⁹ Ta o tí nó táánò náa ye kuu mí yo kà nó, ye pèè mbí yo maa yo konì ye nò lá, tacó ndâ ná'vìndí mbe gí 'do Mèsìdóniyà gí ta ndâ i ñìnó náa à gbí njembí ye nó 'dáá gí jì ye gí. Ye táánò bàkà ríki mí gbí mbí yo lá, ye delè kẹ̀jì gí bà bàkà wálá. ¹⁰ Yúcó mí Bìndi-Mbírì kuu gbí njembí ye, à má éno, ye kù ci yo máa, mbe rọ̀ ye 'do tí bà wu gbí có tí nò gbí to Àkáyà wálá. ¹¹ Ye kpónó kù 'dè có tí nò tacó náa ye zè yo nìkì lá nò? Mbírì ọ̀ ni gí máa ye zè yo nìkì ma.

¹² Ye bà dù kù bàkà nèté tí nó náa ye kpónó kù bàkà jì yo ká sínò nó, tacó bà waa wúngbó ndâ 'duù tí nó mbe kù zò mboo tàkò nèté mí ndú, káa ndú kù wu gbí tí ndú máa, ndâ yì kù bàkà nèté mí Mbírì ká go ñìndi ze nò. ¹³ Tacó ndâ ọ̀ ndâ 'duù tí nò me ndâ cèe tú lá, ndú a ndâ sù tú, mbe kù 'dè 'vèrè gítí nèté mí ndú ta bà bàkà tí ndú máa ndâ yì a ndâ cèe tú mí Bìndi-Mbírì. ¹⁴ Káa à me seṛè lá, tacó à kpètí káa Gba-wàtà, yí kù 'visì cè kózò tí wó go cè kózò tí basìlì mí Mbírì. ¹⁵ À má éno, bà bàkà tí ndâ bòò mí Gba-wàtà, máa ndâ yì a ndâ mbe kù bàkà jáá nèté me seṛè lá; káa Mbírì bà waa có mítí ndú ta ndòngbù o 'vii ká ta ndâ ọ̀ a i mí ndú náa ndú kù bàkà kpónó nò.

Bà mbu Páwòlò gbí nèté bà nò tú mí Jézù

¹⁶ Ye kù ci yo máa, 'bí 'duù 'do gbí òkò tí yo 'ví koṛo có máa ye a mbe ọ̀nóókó nò lá. Káa yo kpètí má koṛo có máa ye a mbe ọ̀nóókó, yo 'ví ùnje máa ye a mbe ọ̀nóókó ká tacó wàa i tacó bà wu gbí mí ye 'ví dù ká nǵí'díí. ¹⁷ Ye kù 'dè có tí nó me ta wotí mí Mbe tí ndoo lá; à má gítí có bà wu gbí tí, ye kù 'dè có go i mí mbe ọ̀nóókó. ¹⁸ Káa ndâ 'duù me mbè lè má kù wu gbí tí ndú tacó ndâ i muu to tí nó, ye delè bà wu gbí tí ye go ñìndi ndú nò. ¹⁹ Tacó yo 'dáá gí kù kònò ndâ mbe ọ̀nóókó, tacó yo 'dáá gí a ndâ mbe 'di gbí-o. ²⁰ 'Duù má kù bàkà yo tí ndâ i-zógó-zogo, yí má kù zò yo tí wuù, yí má kù bàkà tìrì ta yo, yí má kù bàkà tí wó tí gbolò 'duù jì yo, yí delè má si yo ọ̀ wó tí i lá, yí delè má gbì gbìro yo, yo kù zèè njembí yo. ²¹ A nò ká ọ̀ ye tacó bà 'dè có jì yo máa wotí bà bàkà go éno táánò tí ze wálá!

Káa ye kpónó bà bàkà tí ye tí mbe ọ̀nóókó, wàa ye 'ví 'dè ta có ọ̀nóókó, kù wu ta gbí tí ye go i mí ndâ ka ye mbe ọ̀nóókó nò. ²² Ndú má a ndâ Ìbiráyò, ye delè káa

Ìbìràyò. Ndú má a ndâ 'vii-gù Àbìráámò, ye delè káa 'vii-gù Àbìráámò. ²³ Ndú má a ndâ bòò mì Bìndi-Mbìrì, ye a kpóló-kpolo bòò mì Bìndi-Mbìrì ndii ndú gí — ye kù 'dè có go i mì mbe má. Ye bàkà nèté tí kpoò ndii ndú gí, à zèè ye mí gbí zàà ta bà me mbè ndii ndú gí, à 'deke bà gbí ye lá, ye delè cóó-cóó kù nò ku ta ɾo ye. ²⁴ Ndâ gba mì ndâ Jùdèyà gbì mbìtà ye ta zèè mù zi'duù-gbaànjé-nje muu'bi nje-muu'bi vô nje-vô nà'ò (39) 'vìlì vô. ²⁵ Ndâ gba mì ndâ Ròmánò gbì ye ta ndâ mù ta bà ta'ò; ndâ 'duù gbí gbata Lísìtara bàkà có bà zi ye ta bà 'vaka ye ta díí ta bà gbaànjé; ndâ gbâ ki'viki gbí tí ta ye mí gbí u ngo ta bà ta'ò, ye too ye ta ɾi pí kù mù lá á ɾo ngo ta bà gbaànjé.

²⁶ Nó jé waa 'do kò ye lá; ye 'de vò i ta ndâ 'bí o muu ndâ 'bí nó tí nò 'do mì ndâ ngo nìnó mbe ò gí nò, ye gbí ndâ 'bí nó tí nò va tí ye 'bi ndâ mbe kù kùmùkù i mì ndâ 'duù, ye gbí ndâ 'bí 'de vò i ká 'do mì ndâ 'dóó 'duù mì ye tí ndâ Jùdèyà, ye gbí ndâ 'bí 'de 'do mì ndâ 'duù nìnó mbe nò dúú kpokèjì bà bàkà nambeè ta Mbìrì ni lá nò, ye gbí ndâ 'bí nó 'de 'do mì ndâ 'duù gbí ndâ gbata, ye 'de gbí ndâ 'bí 'do mì ndâ 'duù gbí kángáá nga ngoò, ye gbí ndâ 'bí nó 'de 'do ɾo ndâ kpo-kpò ngo, ye 'de gbí ndâ 'bí 'do mì ndâ sú ná'vìndí. ²⁷ Ye kù ka wu'o ta nèté, ye delè gbí ɾíki, ɾi 'de ɾo ye ta bèbìlì lá, ye 'de ndâ i-zó-zò ta ngo lá ta bà me mbè, ye kù dù gbí cò'o ta 'bá muu ye wálá, bòngò delè yaka cee 'do tí ye gí. ²⁸ À 'deke bà mù njembí ye ta ɾi 'dáá gí tacó tí ndâ 'duù tí nó mbe kù kili ta ɾè mì Bìndi-Mbìrì nó mí gbí ndâ 'bí vò i tí nó mbe 'de ye nó lá? ²⁹ A 'di ká me jó'dókò, káa ye jo'doko go yí lá? À ee a ndi 'di gítí vò i, káa njembí ye tù-bè-kpâ gítí 'duù tí nó mbe ee ndi wó nó lá?

³⁰ Ye má wu gbí tí ye, ye bà wu a gbí ndâ i tí nó mbe tùbà ndâ i-nónókó mì ye gí sè nò. ³¹ Mbìrì tí Bu Mbe tí ndoo Jézù, tí 'duù tí nó náa à 'ví kù ùlù yí dúú bà ya tí nó, nò ni gí máa, ye 'dè 'véɾè lá. ³² Gbolò 'duù mì gbolò gba tí nó ta ɾè wó a Àrètàsì nó táánò kaa ndâ àsikèrì gí bà ù njekèjì ndùgù gbata Dàmásìkù tí ye wàa ndú 'ví zèè ye. ³³ Káa ye gí 'vala 'do 'bi wó ta bà yuu ye mì ndâ kómbe ye gbí kèè ta wú co tí nga gùù tí su-sú ndùgù gí sè.

12

Mbìrì 'dè ndâ có kóó mì wó ji Páwòlò gbí ɾiì

¹ Kózò tí ye bà wu gbí tí ye; i gbí bà wu gbí tí 'duù wálá, káa ye bà wu gbí bà nò Mbe tí ndoo ta bà 'dè gbí ndâ có kóó mì wó ji ye nó gí. ² Ye nò 'bí 'dakò tí mbe ùnje gítí Bìndi-Mbìrì, náa Mbìrì táánò te yí ya tí ngéé gí gbí ndòngbù ɾi

yaà kà, náa ndâ Jùdèyà kù nì mítí a «bà ta'ô òrì,» nó gí. Mbířì mà te yí tí kùùkpò 'duù go ndoo nó wèè, yí mà te a lilí wó wèè, ye òò bà lá, à káa yí tí Mbířì ká òò nì . À kpónó bìndi có tí nò a ndoò muu'bi-nje ná'ò. ³ Ye òò nì gí máa, Mbířì táánò ƣa 'dakò tí nò ya tí gí bàndò bà dù yí tí Mbířì. Yí mà ƣa tí kùùkpò 'duù go ndoo nó wèè; yí mà ƣa a lilí wó wèè, ye òò bà lá, à káa yí tí Mbířì ká òò nì . ⁴ Káa ta o tí nó si 'dakò tí nò kuu á bàndò bà dù Mbířì nó, yí gii 'di ndá có náa ndú me ndâ có bà 'dé-'dè, wàa 'duù 'ví 'dè ta nje wó nò lá. ⁵ À má éno, ye bà wu gbí ndâ i tí nò náa ye òò ta ƣè mì 'dakò tí nò nó gí, káa ye bà wu gbí ndú ta 'dóó ƣè ye wálá, sè káa ñinó máa ye 'ví wu a gbí ndâ i ñinó mbe kù túbà ndâ i-ñónókó mì ye gí sè. ⁶ Go bà wu gbí tí ye kpè tí má tí ye, ye bà dù me còkòndé lá, tacó ye bà dù kù 'dè a yúcó. Káa ye bà wu gbí tí ye wálá, tacó 'bí 'duù bà koro có máa ye lá a 'bí 'duù mbe me gbolò ndii ye tí nó náa yì kù òò nó gí, delè ndii có tí nó náa yì kù 'di 'do gbí nje ye òò gí.

⁷ Káa tacó wàa ye 'ví mba tí ye ngé ndii gí ta ña tende ndâ có kóó tí nò náa Mbířì 'dè jì ye nò lá, à gii te 'bí ña sé'i mbe kù pèè mbí ye go i mì 'duù mì Gba-wàtà kù gbì ye tacó wàa ye 'ví mba tí ye lá. ⁸ Ye gii 'deke tí ye jì Mbe tí ndoo ta bà ta'ô kù yù nambeè 'do mì wó máa, yí je ña sé'i tí nò 'do tí ye gí. ⁹ Káa yí gii 'visì có jì ye éno máa, «I ñinó ta go tí lo kpónó nó káa nambeè mì ye. Wotí mì ye kù je wotí jì wò ngé ndii gí ta o tí nó náa wotí má tí lo wálá.» Tacó éno, tàkòcò ye peteke gítí có bà dù wotí tí ye wálá nò ngé, tacó wàa, ye 'ví òò tí nì éno máa, Bìndi-Mbířì kù kpolo tí ye ta wotí mì wó. ¹⁰ À má éno, líkí bà dù ye ta wotí tí ye wálá, ta bà go ye mì ndâ 'duù, ta bà dù gbí sé'i, ta bà dù gbí bà mèèkè'i tí ye, delè ta bà dù ye gbí říkí ta ƣè mì Bìndi-Mbířì tí ye a líkí; tacó 'dóó wotí mì ye má wálá, wotí mì Bìndi-Mbířì kuu tí ye.

¹¹ Ye a mbe ñónókó! Káa a yo ká bàkà ye tí mbe ñónókó ta wotí. Tacó ye kpè tí má me i lá, ndâ 'duù mì yo náa yo kù wu gbí ndú máa ndú a ndâ kpóló-kpolo tú mì Jézù nò kpò ye ta 'bí i gbaànjé lá. ¹² Mbířì táánò gu tí wó gítí bà bàkà ndâ seřè me mbè, ta ndâ 'bí i ñinó náa bà 'dè có gítí ndú kpò nje ndâ 'duù gí nó, mí gbí òkò tí yo waa lá, tacó bà túbà máa, ye a tú mì Bìndi-Mbířì dú nò lá. ¹³ ƣè 'bí ña tó i ñinó náa ye táánò bàkà jì ndâ 'bí 'duù ñinó mbe kù kili ta ƣè mì Bìndi-Mbířì á tí ndâ 'bí bàndò gí káa ye bàkà jì yo lá nó a yè? À me káa ñinó náa ye bàkà yo 'ví ko mboo nèté tí nó náa ye bàkà gbí òkò tí yo nó jì ye lá nó lá? À má éno, yo je à-cee-gí jì ye gítí có bà gifi'o mì ye nò.

¹⁴ Ǹìnó kpónó á bà ta'ò bà 'viindi tí ye tacó bà ya gí mì yo kà. Káa ye bà ya me tí sògo gí gbímbí yo lá, tacó ye kù ya me tacó bà yù ndâ i mì yo lá, ye kù ya a i tacó tí yo. Tacó à me ndâ 'viì ká kù kili ndâ i gítí wúnò tacó tí ndâ bu ndú ta nawu ndú lá, a ndâ bu ndâ 'viì ta ndâ nawu ndú ká kù kili ndâ i gítí wúnò tacó tí ndâ 'viì mì ndú. ¹⁵ Tàkòcò ye bà peteke gítí bà volo gbí ndâ i mì ye 'dáá gí tacó bà koni yo ngé ndii gí; tàkòcò ye delè bà peteke gítí bà ki'viki tí ye tacó bà 'vala lilí yo ngé ndii gí. Káa ye má zè yo nìkì ngé ndii gí go éno, yo zè ye nìkì dí tà lá tacó yè?

¹⁶ À má éno, yo bà ùnje éno máa, ye táánò pèè mbí yo ta o bà dù ye mì yo kà nó lá gí. Káa ndâ 'bí 'duù kù 'dè có éno máa, ye táánò 'de i gbí yo ta o bà ya ye gí mì yo kà nó lá, káa ye a mbe tiṛì. ¹⁷ 'Bí 'duù gbaànjé 'do gbí òkò tí ndâ 'duù tí nó náa ye táánò tuu ndú jì yo kà nó ba gbímbí yo gí? ¹⁸ Ye táánò 'deke tí ye jì Titò máa yí ya gí mì yo kà, ye tuu ndú ta 'bí ná'vindi gbaànjé. Títò táánò ba gbímbí yo ta o tí nó náa ye tuu ta ndú gí mì yo kà nó gí? Yí co ta yo me ká tí gbèè kpokèjì tí nó náa à tí nó lá?

¹⁹ Ndâ-'bì-lá, yo 'do sàà táánò kù koṛo có máa ze kù tì a muu ndâ vò i mì ze kùṛo yo. Káa 'bí có go éno wálá. Ze kù 'dè mí kùṛo Mbíṛì káa kòcò Bìndi-Mbíṛì, ze delè kù bàkà ndâ i 'dáá ká tacó bà koni yo, ndâ tó 'duù mì ze. ²⁰ Tacó à tí ye a gúku máa, ndâ-'bì-lá, ye bà ya gí bà 'de yo me tí ndâ 'duù mì ye gbí njembí ye nó lá, yo delè ndâ-'bì-lá bà 'de ye me tí 'duù mì yo gbí njembí yo nó lá; ndâ-'bì-lá ye bà 'de kùṛo ye kà a ndâ mbe kù 'dèèkè mà, ta ndâ mbe kù tò kiì, ta ndâ mbe kù ò kòlòwò, ta ndâ mbe kù koṛo có ká gítí miṛi ndú, ta ndâ mbe kù 'dè vò có, ta ndâ mbe kù fiini có, ta ndâ mbe kù luguu tí ndú, giì je ndâ mbe kù ònòkò gbí ndâ i. ²¹ À tí ye a gúku máa, ndâ-'bì-lá, Mbíṛì mì ye bà te nò mí ṛo ye á mí kùṛo yo ta o bà ya ye gí mì yo kà káká'i. Bìndi ye bà giì wa gbí tacó tí ndâ 'duù ǹìnó táánò mbe bàkà vò i, káa ndú 'visì muu ndú 'do tí bà nó ndâ vò ndò mì ndú, ta bà bàkà bangbaya, ta bà bàkà ndâ 'bí i ǹìnó mbe 'vii ṛo 'bá lá nó lá.

13

Ndâ ndòngbú cí

¹ Ǹìnó kpónó a bà ta'ò bà ya ye gí mì yo kà ká nò, káa có má mì 'bí 'duù gbí òkò tí yo kà ta ka wó, yí 'ví gí ta ndâ 'bí 'duù go só, go ta'ò, náa ndú táánò kuu bà có tí nó, go có tí nó náa à cu mí gbí wáràgà mì Mbíṛì nò. ² Ye táánò gbí bà só bà ya ye gí mì yo kà nó ci ndâ mbe bàkà vò i gbí òkò tí yo, ta sè yo 'dáá gí gí, káa ye kpónó káká'i kù ci nó a yo, si

ye me mì yo kà lá nó, máa, ta o tí nó náa ye bà ya gí mì yo kà káká'i nó, ye bà waa có mítí ndú 'dáá gí, ³ lê náa à tí yo a go bà túbà tí ye jì yo éno máa, a Bìndi-Mbíri ká kú 'dè có jì ye máa ye 'dè có jì yo nò. Wotí bà bàkà i ta yo kpò Bìndi-Mbíri me kpó-kpò lá, wotí kuu tí wó. ⁴ Tacó áá táánò gbì yí mítí njèèkpè mù ta wotí tí wó wálá, káa yí kpónó kú 'vala ta wotí mì Mbíri. Wotí tí ze tí ndâ mbe kú 'vala toko ta yí nó wálá, káa à má gítí cè bà 'vala ndoo ta ndoo, ze bà 'vala toko ta yí 'do gbí wotí mì Mbíri.

⁵ Yo koṛo muu yo gí, yo kpónó kú tee njembí yo mítí Bìndi-Mbíri ta yúcó? Yo nò ni éno máa Jézù kú 'vala gbí njembí yo nò ni gí? Yo má nò ni lá, gbí éno máa yo pasuluku gí. ⁶ Káa ye koṛo có éno máa, yo nò ni gí máa ze pasuluku lá. ⁷ Káa ze kú 'deke tí ze jì Mbíri éno máa, yí 'ví si yo 'ví bàkà i lè lá. Ye kú 'dè có tí nò me tacó máa yo kú nò ze go ndâ 'duù nìnó mbe gíri'o lá nò lá. Có gbí njembí ze éno máa, ze tà kpétí má pasuluku gí, yo 'ví bàkà i dú. ⁸ Tacó wotí tí ze tacó bà bàkà i nìnó mbe ne 'do tí kpokèjì mì yúcó gí nó wálá, ze bà co ká tí kpokèjì mì yúcó cuki. ⁹ Ze má 'di có máa wotí kuu tí yo ta o tí nó náa wotí tí ze wálá nó, tàkòcò ze pètékè'i. Ze delè kú 'deke tí ze máa, Mbíri 'ví si yo 'ví 'vala ta banga tí ndii nìnó kpónó nó gí. ¹⁰ Ye kú cu wáràgà tí nó jì yo si ye me mì yo kà lá, tacó wàa, ye má ya gí mì yo kà, ye 'ví bàkà nèté tí nó náa Mbe tí ndoo je wotí bà bàkà jì ye nó, tí nèté bà 'viindi ndâ i, me tí nèté bà voloko gbí ndâ i lá nó, ta 'dè njembí ye.

¹¹ Ndâ ná'vindí, ndòngbú có mì ye jì yo éno máa, «Yo dùú ndi!» Yo te kpo muu tacó bà dù tí ndâ cèe 'duù, yo sè tù yo gítí ndâ có tí nó náa ye kú kpo ta gbí-tà-tù yo nô, yo toko có gbí òkò tí yo gbaànjé, yo dù ta 'dê njembí gbí òkò tí yo, bìndi Mbíri tí tó mbe zè ndâ 'duù, delè tí mbe kú je 'dê njembí jì ndâ 'duù nó bà dù toko ta yo.

¹² Yo 'vee tí yo gbí òkò tí yo ta bà 'dò gbí tù yo go i mì ndâ ná'vindí. ¹³ Ndâ 'duù mì Mbíri mì ze káa 'dáá gí 'vee yo ngé ma.

Ye kú 'deke tí ye éno máa, Mbe tí ndoo Jézù 'ví bàkà nambeè jì yo me gbolò, Mbíri 'ví zè yo ta tó njembí, wàa Bèri-mì-Mbíri 'ví dù toko ta yo 'dáá gí.

Páwòlò cu wáràgà ji ndâ mbe kû kili ta rè mì Bìndi-Mbíṛì gbí gbata Gàlátì

¹ Nìno a ye tí Páwòlò, tí tú mì Jézù, náa àá táánò me ndâ 'duù ká bàkà ye tí tú mì Jézù lá. Jézù delè táánò tuu me ndâ 'duù ji ye máa ye gí tí tú mì yì nò lá. À káa 'dóó yí tí Jézù tí Bìndi-Mbíṛì, giì je Mbíṛì Buù tí mbe 'vala yí tí Jézù 'do gbí muu'dú wó, ká bàkà ye. Nìno a ye ká kû cu wáràgà tí nó ji o. ² Ze ta ndâ ná'vindí ye nìno mbe kû dù toko ta ye nó 'vee yo tí ndâ mbe kû kili ta rè Bìndi-Mbíṛì ta ndi gbí ndâ gbata gbí to Gàlátì 'dáá gí ma.

³ Ze kû 'deke tí ze ji Mbíṛì tí nó tí Bu ndoo, delè tí Bu Mbe tí ndoo tí Jézù tí Bìndi-Mbíṛì nó, máa, yí 'ví bàkà nambeè ji yo, yí delè 'ví si yo 'ví dù nìkì maa. ⁴ Áá táánò a Jézù ká 'vala ndoo 'do gbí ndâ vò i tí nó á kpónó muu to tí nó nò. Yí ká sè có ndâ vò i mì ndoo ta miṛi wó go có mì Bu ndoo tí Mbíṛì. ⁵ À ùlù Mbíṛì kpòò ya tí ! Go-i-tí-nò.

Gbèe Banga-Ngú-Có

⁶ Nje ye 'dèè gítí ña bà 'visì muu yo gí. Ye ñò yo gáà kû 'visì muu yo 'do tí Mbíṛì tí mbe tè'é tí yo 'do gbí nambeè mì Bìndi-Mbíṛì, ta mò tí wálá, gítí 'bí ña tende banga-ngú-có. ⁷ Káa banga-ngú-có tí nó náa yo 'visì muu yo 'do tí Mbíṛì gítí nó me cèe có ta gbí ká tí nó lá. Ye 'dè có tí nó ji yo tacó ndâ 'bí vo-vò 'duù kû ñònòkò muu yo ta ba ñònòkò gbí Banga-Ngú-Có mì Bìndi-Mbíṛì. ⁸ Káa ye kpónó kû ci nó a yo gítí, máa, 'bí 'duù má 'dè có ji yo máa, 'bí ña banga-ngú-có mbe co tende 'do tí kpédélé Banga-Ngú-Có tí nó náa ze ma ji yo nó kuu tí, à má ma ña có tí nó kpétí káa 'duù 'do gbí òkò tí ze, wàlà kpétí káa basìlì mbe 'do tàrì, Mbíṛì bà waa có mítí 'duù tí nó, wàlà mítí basìlì tí nó ta ña wálá. ⁹ Ye bà 'dè gbí ndi có tí nó náa ye 'dè yee to kpónó nó ji yo káká'i: Ye máa, 'bí 'duù má 'dè 'bí ña tende banga-ngú-có bìndi Banga-Ngú-Có mì Bìndi-Mbíṛì nó náa yo 'di 'do gbí nje ye kùro gí nó, Mbíṛì bà waa có mítí 'duù tí nó.

¹⁰ Má éno, ye kpónó kû pèè a i ta bà peteke tàkòcò 'duù, wàlà ta bà peteke tàkòcò Mbíṛì? Ye kû pèè a i ta bà peteke tàkòcò ndâ 'duù? Go bà peteke tàkòcò ndâ 'duù má ká kuu tí ye kálásê, ye kùtàá bà dù tí bòò mì Bìndi-Mbíṛì wálá.

Ña kpokèjì bà gí Páwòlò tí tú mì Jézù

¹¹ Ye kù 'dè có jì yo ta yúcó, ndâ ná'vindí ye tí ndâ mbe ùnje gítí Jézù go ye, máa, Banga-Ngú-Có mì Bìndi-Mbířì náa ye kù ma nó me có mì 'bí 'duù muu to tí nó gbaànjé lá. ¹² Ye 'di me 'do mì 'bí 'duù gbaànjé muu to tí nó lá. A delè me 'bí 'duù muu to tí nó káa nìbà jì ye lá. À káa 'dóó Jézù tí Bìndi-Mbířì ká 'dè jì ye.

¹³ Ye kořo có máa, yo táánò 'di tàwo ye si ye kuu tèkè'dè gbí gèrè mì ndâ Jùdèyà kùro bà ùnje mì ye gítí Jézù nó gí. Zu bà mèèkè'i tí ndâ mbe ùnje gítí Mbířì ta rẹ̀ mì Jézù táánò tí ye nǝ'díí wálá. À ta o tí nò táánò gbí muu ye káa có bà 'bu ɲa ndú. ¹⁴ 'Bí 'duù táánò gbí òkò tí ndâ ka ye 'vii Jùdèyà mbe ngařa ndii ye wálá, 'bí 'duù gbí òkò tí ndú delè mbe kpolo tí tàkii mì ndâ ká gù ze go ye wálá.

¹⁵ Káa a Mbířì ta nambeè mì wó ká cu 'bì wó mítí ye si ye kálásè gbí yì nawu ye. ¹⁶ Yí gii túbà tí 'Vii mì wó Jézù jì ye, máa, ye ma có tí wó jì ndâ 'duù ɲinó náa ndú me ndâ Jùdèyà lá nò. 'Do tí bándò bà túbà tí Jézù mì Mbířì jì ye nò, ye ya gí bà 'vee 'bí 'duù máa ye 'ví bàkà ta ɲa có tí nó a yè wè gbaànjé lá. ¹⁷ Ye delè ya gí Jèrùzàlémè tacó bà 'vee ndâ ká mbe nò tú mì Jézù tacó ndú 'ví túbà i tí nó náa ye 'ví bàkà nó jì ye lá. Ye ndii ká ta gbí muu ye ya gí Àràbìyà. Bìndi ye gii dele ndi ye gí gí Dàmásìkù.

¹⁸ Ye gii ya gí Jèrùzàlémè gí bà ɲò Kéfà (Piyétòrò) a i bìndi ndoò ta'ò. Ye gii dù á mì ze ta yí ta sili muu'bi-nje vò. ¹⁹ Ta o tí nó náa ye ya tí gí Jèrùzàlémè nò, ze 'de tí ze ta ndâ 'bí tú mì Jézù lá. Ye ɲò cuki káa Jákòmò tí nó tí ná'vindí Mbe tí ndoo nò. ²⁰ Ye kù see a tí ye jì yo kùro Mbířì máa, có tí nó náa ye kù cu jì yo nó a yúcó.

²¹ Bìndi bà ɲò Kéfà, ye gii ɲè nó 'do Jèrùzàlémè ya gí Síriyà, bìndi ye gii 'do Síriyà ya gí Silísiyà. ²² Gbí ndâ o tí nò 'dáá gí, ndâ mbe ùnje gítí Bìndi-Mbířì gbí ndâ gbata mì ndâ Jùdèyà 'dáá gí jé ɲò gbíro ye ta ɾo ndú lá. ²³ Ndú kù 'di káa có tí ye ta tù ndú cuki, máa, «'Dakò tí nó táánò mbe kù mèèkè'i tí ndoo nó kpónó a mbe ma yúcó tí nó táánò náa yí kù jè ta bà 'buuku muu nò.» ²⁴ Tacó éno ndú gii ùlù Mbířì tacó tí ye.

2

Ndâ Páwòlò ta 'bí tú mì Jézù

¹ Ye bàkà a ndoò muu'bi-nje nà'ò gbí nó mì ye náa ye 'do tí á Jèrùzàlémè nò, bìndi ye bà gii 'dò ndi kò ye mí kà. Ze ta o tí nó gbí nó tí nó ta Bàrànábà, káa ye delè gii bala Títò ta ye. ² A Mbířì ta o tí nó ká 'dè có jì ye máa ye ya gí Jèrùzàlémè. Ye mâ gii yee kà, ye gii ya gí mì ndâ kpo 'duù

mì ndâ mbe ùnje gítí Bìndi-Mbírì á tà bèngì. Tacó wàa ze 'ví 'viiki gbí Banga-Ngú-Có tí nó náa ye kù ma ji ndâ 'duù ñìnó náa ndú me ndâ Jùdèyà lá nó ta kpéétí ze ta ndú. Tacó wàa ye 'ví bàkà sé nèté mítí ye sínò lá. ³ Ta ndâ ña ñìnó 'dáá gí, ka nó mì ye Títò, náa ze gí ta yí nó a Ìgìrìgì mbe ya gí gbí gâzâ go ze lá, káa ndú yòòngò yí máa yí gí gí gbí tàkù mì ndâ Jùdèyà nò lá. ⁴ Muu ze ta o tí nò gii 'bità bà ba a i gbí có mì ndâ 'bí 'duù mbe bàkà tí ndú tí ndâ ná'vindí ndoo mbe ùnje gítí Jézù go ndoo mbe gí gí mí ze. Ndâ 'duù tí nò pomboo tí ndú gí gbí òkò tí ze tacó bà ñi ze, wàa ndâ yì 'ví 'di ta gbí nderè có tí nó náa ndoo tí ndâ mbe kù dù toko ta Bìndi-Mbírì zèè ta có gítí tàkù mì ndâ Jùdèyà kácá-kácá lá nò. Tacó có mì ndú gbí muu ndú éno máa, ndoo dù gbí tàkù mì ndâ Jùdèyà tacó wàa ndâ yì 'ví bàkà ta ndoo tí ndâ i mì ndâ yì. ⁵ Káa ye gii kpo tí mítí ndú gí. Máa ye bà ñò mí to nò gbaànjé wálá. Ye bàkà go éno tacó wàa 'véřè 'ví yuu tí mí gbí Banga-Ngú-Có ji yo lá.

⁶ Káa ye gii 'di 'bí ña tende có 'do mì ndâ 'duù tí nó ta řè ndú a «ndâ kpo 'duù» á kùřo ndâ mbe ùnje gítí Bìndi-Mbírì nó gítí Banga-Ngú-Có tí nó náa ye kù ma ji ndâ 'duù ñìnó náa ndú me ndâ Jùdèyà lá nó lá. Ye nì «ndâ kpo 'duù» mítí ndú me tacó máa bà dù ndú tí ndâ kpo 'duù á kùřo ndâ 'duù a kpóló-kpolo có ji ye nò lá, tacó Mbírì njèè gbí òkò tí ndâ 'duù lá. ⁷ Ta bà 'dè ta yúco, ndú gii ñò ni gí máa, Mbírì bàkà ye tí mbe ma Banga-Ngú-Có ji ndâ 'duù ñìnó náa ndú me ndâ Jùdèyà lá nó, á go bà bàkà Piyétòrò mì wó tí mbe ma Banga-Ngú-Có ji ndâ Jùdèyà. ⁸ Tacó à káa gbèe Mbírì tí nó mbe je wotí ji Piyétòrò máa yí ma Banga-Ngú-Có ji ndâ Jùdèyà nó ká je wotí bà ma Banga-Ngú-Có ji ndâ 'duù ñìnó náa ndú me ndâ Jùdèyà lá nó delè ji ye. ⁹ Ndâ Jákòmò, ta Piyétòrò, ta Jòvànì tí ndâ kpalà gálá mì ndâ mbe ùnje gítí Jézù gii 'vee 'bí ze ta Bàrànábà bà-i-nò, tacó bà túbà máa, ze a ndâ ka nèté mì ndâ yì náa Mbírì bàkà nambeè ji ze, máa, ze ya gí bà bàkà nèté gbí òkò tí ndâ 'duù ñìnó náa ndú me ndâ Jùdèyà lá nò, wàa ndâ yì 'ví bàkà nèté gbí òkò tí ndâ Jùdèyà. ¹⁰ Ndú gii nanaka muu ndú ká mítí có tí nó ta go tí ye gbí njembí ye nó, máa, mbí ze 'ví ò tí bà konì ndâ mbe yè mì ndâ Jùdèyà lá.

Páwòlò do mítí Piyétòrò si Àndiyókì

¹¹ Ta 'bí o gbaànjé, Piyétòrò mà gii gí gí mí ze Àndiyókì, ye gii 'dè gbí bà lè tí ña i mì wó ji yí ká mí kùřo wó, tacó bà lè tí ña i mì wó káká'i me i bà nguú-nguú lá. ¹² Tacó ta kùřo bà gí ndâ 'bí 'dakò náa Jákòmò tuu ndú 'do Jèrùzàlémè gí mí ze Piyétòrò kù zò i ta ndâ 'bí ná'vindí ze tí ndâ 'duù mbe ùnje

gítí Jézù go ze káa ndú me ndâ Jùdèyà lá nô. Ndâ 'duù tí nò mâ giì gi gî, Piyétòrò giì biya bà zò i ta ndâ 'duù tí nò náa ndú me ndâ Jùdèyà lá nò gî, tacó yí kù ci gúku tí ndâ 'duù tí nò mbe kù nanaka muu ndú mítí có bà ya ndâ 'duù tí nò náa ndú me ndâ Jùdèyà lá nò gí gbí gázâ. ¹³ Ndâ 'bí Jùdèyà ñinó gbí òkò tí ze nò giì tè gí tàkò ña i-nô tí nò náa Piyétòrò kù bàkà go i mì nuù-gú nuù-bè'dè nò. Ye mâ giì zeke'o, ye giì ñò Bàránábà gbí ngo mì ndú. ¹⁴ Ye mâ giì ñò máa ña i tí nò náa ndú kù bàkà nò me kpokèjì mì Banga-Ngú-Có lá, ye giì 'dè có ji Piyétòrò si mí kùro ndâ 'duù 'dáá gî, máa, «À kpétí nò káa wò tí Jùdèyà ká kù 'vala go i mì ndâ 'duù ñinó náa ndú me ndâ Jùdèyà lá nò, wò bà giì yòngò ndâ 'duù ñinó náa ndú me ndâ Jùdèyà lá nò, máa, ndú 'ví 'vala go i mì ndâ Jùdèyà ta ña kèjì ngayi?»

I mbe 'vala ña ndâ 'duù 'dáá gî káa bà tee njembí ndú mítí Mbíri

¹⁵ Káa ndoo tí ndâ 'duù tí nò náa à jò ndoo tí ndâ Jùdèyà nò táánò kù koṛo có máa ndoo me ndâ mbe bàkà vò i, tí ndâ 'duù tí nò náa ndú me ndâ Jùdèyà lá nò lá. ¹⁶ Ta ndâ ña ñinó 'dáá gî, ndoo tí ndâ Jùdèyà ñinó mbe ùnje gítí Bìndi-Mbíri gî nò ñò ni gî máa, à me bà bàkà go ndâ có gbí tàkù mì ndoo ká kù 'viindi nambeè gbí òkò tí ndâ 'duù ta Mbíri. Ndoo delè giì ùnje gítí Jézù tí Bìndi-Mbíri, tacó wàa bà tee njembí ndoo mítí wó nò 'ví 'viindi nambeè gbí òkò tí ndoo ta Mbíri. Tacó rẹ 'bí 'duù jé náa bà bàkà go ndâ có gbí tàkù mì ndoo 'viindi nambeè gbí òkò tí ndú ta Mbíri gî nò wálá. ¹⁷ Káa à má 'de ndoo tí ndâ mbe bàkà vò i ta o tí nò náa ndoo kù pèè ta bà 'viindi gbí òkò tí ndoo ta Jézù nò, gbí 'ví dù éno máa, Jézù a mbe sè kàngá mì tà mbu mì ndâ mbe bàkà vò i? Jéé lá! ¹⁸ Káa ye kpónó má 'dè éno máa, ye dele ndi ye gítí bà ɾu ndi tàkù mì ndâ Jùdèyà go ñinó táánò náa ye kù bàkà nò, gbí éno máa, ye kù kpò a có mì Mbíri. ¹⁹ Gbí có mì ye nò gbí 'bí ña kpokèjì éno máa, nèté mì ye káká'i ta tàkù mì ze tí ndâ Jùdèyà wálá. Tacó Mbíri táánò 'visì kapí wó gítí ye gbí có bà ɾu ndi tàkù mì ze mì ye. ²⁰ Káa ye kpónó kù 'vala a i ta rẹ mì Mbíri. Áá táánò gbì ze mítí njèèkpè mù ta Bìndi-Mbíri. Tacó éno, ye kpónó kù 'vala me gbí 'dóó ña kpokèjì mì ye lá. Ye kù 'vala a i gbí ña kpokèjì mì Bìndi-Mbíri. Ye kù 'vala a i ta bà tee njembí ye mítí wó tí 'Viì-mì-Mbíri, tí mbe ùnje gítí bà cì á muu ye tacó yí zè ye ñikì ma. ²¹ Ye bà biya nambeè mì Mbíri wálá. Tacó tàkù mì ze tí ndâ Jùdèyà táánò má a i mbe bàkà ndoo tí ndâ tó 'duù mì Mbíri, gbí éno máa, nderè ku mì Bìndi-Mbíri wálá.

3

Ndâ có mì Mòze ta bà tee njembí mítí Mbírì

¹ A 'bí ña i ká gbí muu yo tí ndâ 'duù Gàlátì! A 'di ká je kó'dú yí gii ñonoko ta yo 'do tí có tí nó náa ye táánò 'dè jì yo ngbàrángà'i gítí bà gbì Jézù tí Bìndi-Mbírì mítí njèèkpè mù nó gí? ² Káa 'bí có ta go bá 'vee yo gítí tí ye a ñinó máa: Mbírì táánò je Bèrì mì wó jì yo tacó yo a ndâ mbe kpolo tí tàkii mì ndâ Jùdèyà wèè, yí je jì yo 'do gbí có bà ùnje mì yo gítí Banga-Ngú-Có tí nó náa yo 'di nó? ³ Yo kù ñonoko tí yo éno tacó yè? Yo táánò 'bità bà 'vala go có mì Mbírì ta wotí mì Bèrì-mì-Mbírì. Káa à kpónó gbí muu yo a có bà gbo nje ta 'dóó wotí mì yo? ⁴ À wâ nò, a cè gbí kò có mì yo gítí ndâ i tí nó mbe 'de yo muu Bìndi-Mbírì nó ká nò? A 'vèrè! Yo bà 'dè me ña có tí nó jì ye lá. ⁵ Mbírì kù je Bèrì mì wó jì yo sínò, yí delè kù bàkà ndâ seṛè mí gbí òkò tí yo tacó yo a ndâ mbe kù bàkà go có mì Mòze wèè, yí bàkà jì yo éno 'do gbí bà 'di có tí nó táánò náa à ma jì yo nó?

⁶ Yo koṛo muu yo gítí Àbiráámò gi. À cu mí gbí wáràgà mì Mbírì máa, yí táánò a 'duù mbe ùnje gítí Mbírì ta njembí wó gbaanjé, tacó éno, Mbírì gii bàkà nambeè jì yí. ⁷ Yo ñò ká gi! Ndâ 'duù ñinó kpónó mbe tee njembí ndú mítí Mbírì go i mì Àbiráámò nó 'dáá a ndâ 'vii mì Àbiráámò. ⁸ Tacó à cu mí gbí wáràgà mì Mbírì sàà gí, máa, Mbírì wúnò bà bàkà nambeè jì ndâ 'duù ñinó náa ndú me ndâ Jùdèyà lá nó 'do gbí bà tee njembí ndú mítí wó tí Mbírì. Tacó éno, à gii cu Banga-Ngú-Có tí nó náa Mbírì 'dè jì Àbiráámò nó mí gbí wáràgà mì Mbírì, éno máa, «Ye bà cù dè ngo cù mítí ndâ 'duù muu to tí nó 'dáá gí ta ṛè mì lo.» ⁹ Má éno, Mbírì bà cù dè ngo cù wó mítí ndâ 'duù ñinó mbe tee njembí ndú mítí wó nó go i mì Àbiráámò nò, ká go ña nambeè tí nó náa yí táánò bàkà jì Àbiráámò nò.

¹⁰ Káa Mbírì bà ì njà mítí ndâ 'duù ñinó mbe tee njembí ndú mítí bà ṛu ndi tàkii mì ndâ Jùdèyà nò, go có tí nó náa à cu mí gbí wáràgà mì Mbírì máa, «'Duù má sè tù wó gítí ndâ có tí nó náa à cu mí gbí wáràgà mì Mòze gítí tàkii nó 'dáá gí lá, ye bà ì njà mítí wó» nò. ¹¹ Má éno, kponje kpónó gítí có tí nó máa, bà ṛu ndi tàkii mì ndâ Jùdèyà me i mbe njaanga wú 'do tí miṛi 'duù á kùṛo Mbírì lá nó wálá. Tacó à cu mí gbí wáràgà mì Mbírì éno máa, «'Duù ñinó jáá kùṛo Mbírì nó kù 'de 'válá a i 'do gbí bà tee njembí wó mítí Mbírì.» ¹² Káa ndâ có gbí tàkii mì ndâ Jùdèyà me go bà tee njembí 'duù mítí Mbírì lá. Tacó 'bí có kuu gbí wáràgà mì Mbírì éno máa, «'Duù ñinó mbe kù bàkà go ndâ có tí nó gbí tàkii mì ndâ Jùdèyà nó kù 'de 'válá a i 'do gbí ndâ có tí nó.»

¹³ Káa Bìndi-Mbírì sì muu ndoo 'do gbí njà tí nó náa Mbírì táánò ì mí tí ndoo tí ndâ mbe ru ndi tàkìlì mì ndâ Jùdèyà nó ta bà te du njà tí nó á bìn ò ndoo. Go có tí nó náa a cu mí gbí wáràgà mì Mbírì, máa, «À má le ku 'duù mí nje mù, gbí éno máa ye tí Mbírì waa có mí tí 'duù tí nó gí.» ¹⁴ Bìn ò-Mbírì lì mìrì wó gí tà njà á bìn ò ndoo, tacó wàa Mbírì 'ví bàkà ta nambeè tí nó náa yí ci Àbìràámò gítí nó jì ndâ 'duù ñìnó náa ndú me ndâ Jùdèyà lá nò. Delè tacó Bèrì-mì-Mbírì 'ví gí gí muu ndâ mbe tee njembí ndú mí tí Mbírì ta ẹ̀rè mì wó tí Bìn ò-Mbírì go cí tí nó náa Mbírì ci nò.

Ndâ có mì Mòze ta cí mì Mbírì

¹⁵ Ndâ ná'vín ò ye, ye kpónó bà 'dè có jì yo gítí 'bí ña i mbe kù bàkà tí gbí òkò tí ndoo ta o 'dáá gí: Ku má 'dè có mì wó gí, à waa tí ngo nje ku lá. À delè suu kò mí tí kòcò ku lá. ¹⁶ Nògí, Mbírì táánò ci cí tí nó jì ndâ Àbìràámò ta 'viì bìn ò wó. Yo kpòlò tí yo máa, à cu mí gbí wáràgà mì Mbírì me «ndâ 'viì bìn ò wó» lá. À cu káa gbèè 'viì, tí 'viì bìn ò wó, gbí máa, Bìn ò-Mbírì. ¹⁷ Káa có mì ye a ñìnó máa, Mbírì ci cí mì wó ta ndoo 430 kùrò có mì Mòze. Má éno, kpokèjì bà mò cí mì Mbírì mì có mì Mòze gí nje seè wálá. ¹⁸ I ñìnó tí i nderè nó me go i ñìnó náa à ci 'duù gítí tí i-nambeè nò lá. Káa Mbírì táánò ci Àbìràámò cí-ci máa, yì bà je i-nambeè jì yí.

¹⁹ Má éno, gbí nderè tàkìlì mì ndâ Jùdèyà a yè, sé náa Mbírì ci Àbìràámò gítí i-nambeè gí nó? Nèté mì tàkìlì mì ndâ Jùdèyà a bà túbà ndâ vò i mì ndâ 'duù jì ndú yee tí o bà gí 'viì tí nó mì Àbìràámò náa Mbírì ci yí gítí wó nò. Ndâ basìlì táánò ká gí ta tàkìlì mì ndâ Jùdèyà 'do mì Mbírì jì Mòze, tí 'duù tí nó táánò mbe kù 'dòkò có mì Mbírì jì ndâ Jùdèyà nò. ²⁰ Mbe 'dòkò có ta o 'dáá gí kù 'dòkò có a i gbí òkò tí ndâ 'duù, me gbèè 'duù lá, káa Mbírì káa gbaànjé.

Nderè ndâ có mì Mòze

²¹ Má éno, gbí có tí nó máa, ndâ có gbí tàkìlì mì ndâ Jùdèyà ta cí tí nó náa Mbírì táánò ci ta Àbìràámò ta bà me mbè nó toko lá? À me éno lá! Tacó Mbírì táánò má je tàkìlì mì ndâ Jùdèyà jì ndoo tí i mbe njaanga mìrì ndoo 'do gbí wú, tàkìlì mì ndâ Jùdèyà bà 'vala ndoo gí. ²² Káa yí bàkà me éno lá. Tacó à cu mí gbí wáràgà mì wó tí Mbírì éno máa, vò i zogo ndâ 'duù muu to tí nó 'dáá gí. Tacó éno, 'bí 'duù náa Mbírì 'ví bàkà nambeè ta yí nó wálá, tacó ndâ 'duù 'dáá káa ndâ mbe bàkà vò i. Tacó éno, Mbírì giì ci ndâ 'duù máa, yì bà bàkà nambeè jì ndâ mbe tee njembí ndú á mí tí Jézù tí Bìn ò-Mbírì.

²³ Tàkìì mì ze tí ndâ Jùdèyà táánò kùro bà gì Jézù da 'bò mítí kò ze gî. Tàkìì mì ze tí ndâ Jùdèyà táánò ẹre ze mí bà gbèe to yee tí o bà gì Jézù gí bà nìbà bà tee njembí mítí Mbírì jì ze. ²⁴ Tàkìì mì ze tí ndâ Jùdèyà táánò go 'bí ña i mbe kù kpolo tí ze yee tí o bà gì Bìndi-Mbírì, gí bà njaanga mĩrì ze tí ndâ 'duù ñinó mbe tee njembí ndú mítí wó nó 'do gbí wú.

²⁵ Káa Bìndi-Mbírì kpónó gì gî. Má éno, ndoo káká'i me gbí tàkìì mì ndâ Jùdèyà lá. ²⁶ Tacó à kpétí káa yo tí ndâ 'duù Gàlátì, yo kpónó 'dáá gî a ndâ 'vii mì Mbírì ta rẹ mì Bìndi-Mbírì tí Jézù á 'do gbí có bà tee njembí yo mítí Bìndi-Mbírì ²⁷ Tacó áá táánò caka tí yo ta rẹ mì Bìndi-Mbírì. Má éno, yo kpónó je ndâ cè ña ndâ i mì Bìndi-Mbírì 'dáá mítí yo gí. ²⁸ Má éno, 'bè kpónó gbí òkò tí ndâ Jùdèyà ta ndâ 'duù ñinó náa ndú me ndâ Jùdèyà lá nó wálá. 'Bè gbí òkò tí ndâ bòò ta ndâ cèe 'duù wálá. 'Bè delè gbí òkò tí ndâ 'dakò ta ndâ niì wálá, tacó yo kpónó 'dáá gî a ndâ 'duù mì Bìndi-Mbírì tí Jézù. ²⁹ Káa yo má a ndâ 'duù mì Bìndi-Mbírì, gbí éno máa, yo a ndâ 'vii mì Àbìráámò, tí ndâ mbe i tí nó náa Mbírì táánò ci Àbìráámò gítí ta bà me mbè nò.

4

¹ Ye kù gii 'dè 'bí có jì yo éno máa, ta o tí nó náa ọo 'vii olo lá nó, 'bè gbí òkò tí ndú ta i tí nó náa bu wó bàkà tacó tí wó nó wálá. ² Tacó à ta o tí nó kù kpolo tí ndú ta i mì wó nó só gî ká kpolo, yee tí o tí nó náa yí gí tí 'duù gî, bìndi bu wó bà gii mò bà i tí nó náa yí bàkà ta rẹ wó nó jì yí. ³ Ndoò táánò 'dáá gî kùro bà gì Bìndi-Mbírì a ndâ i mì ndâ bààci ta ndâ 'bí ña tende tàkìì muu to tí nò. ⁴ Káa Mbírì mà gii ñò o bà bàkà go cí mì wó náa yí ci nó 'vii gî, yí gii tuu 'doó 'vii mì wó náa a jò yí a niì gí muu to tí nò. Niì tí nó jò 'vii mì Mbírì nò mí gbí tàkìì mì ndâ Jùdèyà, ⁵ tacó bà sì muu ndoo tí ndâ 'duù tí nó táánò mbe kù 'vala gbí tàkìì mì ndâ Jùdèyà nó, tacó wàa ndoo 'ví dù tí ndâ 'vii mì Mbírì.

⁶ Mbírì túbà jì ndoo máa, ndoo a ndâ 'vii mì yì ta bà tuu Bèrì mì 'Vii mì wó gí gbí njembí ndoo, tacó wàa ndoo 'ví nì ta «Bàbá, Bu ye» mítí yì. ⁷ Má éno, à kpónó a Bèrì-mì-Mbírì náa yí tuu jì yo nó ká bàkà yo 'dáá gí tí ndâ 'vii mì Mbírì. Yo kpónó káká'i me ndâ bòò lá. Káa Mbírì má bàkà yo tí ndâ 'vii mì wó gî, gbí éno máa, yí bàkà yo tí ndâ mbe i tí nó náa yí cí ndâ 'vii mì wó gítí nó gí.

Ọa bà kpolo có tí ndâ 'duù Gàlátì mì Páwòlò

⁸ Ta o tí nó táánò si yo ñò Mbírì ni lá nó, yo a ndâ bòò mì ndâ 'bí ña i mì yo, náa yo kù nì mítí ndú a ndâ bààci

ta gbí ndú wálá. ⁹ Káa yo kpónó nò Mbíri ni tí Mbíri mì yo gí. Mbíri delè kpónó nò yo ni tí ndâ 'viì mì wó gí. Káa yo kpòò kù je mbí yo mítí ña ndâ 'bí i ñinó ta gbí ndú wálá, delè ta wotí tí ndú go wotí tí Mbíri wálá nó tacó yè? A yè ká gí ta go bà dù tí ndâ i mì ndú káká'i gí gbí njembí yo? ¹⁰ Yo kpónó gbí ñinó mò Mbíri gí nje seè gí. Yo ndí kù tee njembí yo kpolo ma a i mítí ndâ pì, ta ndâ o bà bàkà i jì ndâ ña 'bí bààcì mì yo. ¹¹ Ña kpokèjì tí nò náa yo kpónó tí nò kù je mí gbí muu ye a bà koṛo có máa, ye táánò volo a nje ye ta bà ma Banga-Ngú-Có jì yo sínò.

¹² Ye kù 'deke a tí ye jì yo, ndâ ná'vindí ye, máa yo mèlè ndi ye á go bà mèlè ndi yo mì ye kpónó nò. Yo jé bàkà vò nambeè ta ye ta gbèè ɾi kùro lá. ¹³ Kpètí ta o tí nó táánò náa sé'i tii ta ye mí mì yo, bindi ye gii 'de ta o bà ma Banga-Ngú-Có jì yo nó, ¹⁴ yo jé 'dè có ñónókó gítí ye lá. Yo delè jé kù zuù tí ye lá. Ta ndâ ña ñinò 'dáá gí, bà pò mbe nò'o me có 'dì lá. Yo ta o tí nò te wiṛi mítí ye go bà te wiṛi mítí basili mì Mbíri mbe gí 'do gbíri. Yo te wiṛi mítí ye goolá ye ta o tí nò káa 'dóó Bindi-Mbíri tí Jézù. ¹⁵ Cèréré tí nó táánò tí yo nó kpónó ya gí ngo? Áá táánò gbí ndâ o tí nò má 'dè có jì yo máa yo aaka ndâ ñi ɾo yo 'do gbí kùkélè wàa yo 'ví kaa jì ye, yo bà bàkà ta kponje gítí wálá. ¹⁶ Káa ye kpónó gbí ngú ñinó gí tí voló-volo 'duù jì yo gí, tacó ye kù 'dè yúco jì yo, wálá ènò gí?

¹⁷ Có mì ye a i ta ndâ 'duù tí nó mbe kù bàkà tí ndú máa, có tí yo kpolo mì ndâ yì ma nò. Ndú kù bàkà ènò me ta tó njembí ndú lá. Ndú kù pèè ta bà njèè gbí òkò tí ndoo gí, tacó wàa yo 'ví dù tí ndâ tó 'duù mì ndâ yì. ¹⁸ Bà bàkà có tí yo máa yo 'ví dù tí ndâ tó 'duù mì ye gbí tó kpokèjì nìkì ma. Káa à 'ví dù me ká ta o tí nó náa ndoo ta ndoo bà gbèè to nó cuki lá. À delè 'ví dù gí tàkò a cèè nderè. ¹⁹ Ndâ 'viì mì ye! Ye kpónó kèjì gí bà kònò sé'i káká'i go bà kònò sé 'viì mì niì ta o gó-káyì, yee tí o tí nó náa yo ùnje gítí Bindi-Mbíri ta njembí yo gbaànjé gí. ²⁰ Ndoò kùtàá má ta ndoo bà gbèè to, wàa ye 'ví ñò ta 'dóó có ñinó náa ye 'ví 'dè jì yo nó, àá bà nìkì tí ye ma. Káa à má go ña ñinó kpónó nó, ye ñò 'dóó có bà 'dé-'dè mì ye lá.

Ñò 'do tí ndâ Ajàrà ta Sàrà

²¹ À tí yo a go bà dù tí ndâ 'duù gbí tàkìì mì ndâ Jùdèyà? Yo 'di có tí nó gbí wàràgà gítí tàkìì mì ndâ Jùdèyà nó lá? ²² À cu mí gbí wàràgà gítí tàkìì mì ndâ Jùdèyà éno máa, àá táánò mì Abiràámò a ndâ 'viì sósò'ò: nawu 'bí gbaànjé a jú i-sí-sì, bindi 'bí a 'viì gbí yì nájú cèè 'duù. ²³ Niì ñinó tí jú i-sí-sì nó gii jò káa cèè bà jò ndò, bindi ndú gii jò ta

nii ñinó tí nájú cèè 'duù nó a 'viì ñinó náa a Mbířì ká ci yí gítí wó nò. ²⁴ Gbí cè tìřì tí nò éno máa: Ndâ nii tí nó mì Àbiráámò sósò'ò nó a ndâ bà toko có tí nó náa Mbířì toko ta ndâ 'duù ta bà só nò. Rè nii ñinó tí jú i-sí-sì nó a Àjára ta 'bá mì ndú á Gú Sínàyì. Ndâ Àjára ta ndâ 'viì gbí yì wó 'dáá gí a ndâ i-sí-sì. ²⁵ Nii tí nó tí Àjára náa a 'vii yí míti Gú Sínàyì á 'bá mì ndâ Àrabi nó go gbata Jèrùzàlémè tí nó kpónó tí gbolò gbata mì ndâ Jùdèyà, náa ndâ Jùdèyà tí ndâ mbe Jèrùzàlémè 'dáá gí a ndâ i-sí-sì, bìnđi gbolò gbata mì ndú tí Jèrùzàlémè delè káa i-sí-sì, tacó 'bí ña tende bà kořo có mì ndú bìnđi bà řu ndi tàkii wálá. ²⁶ Káa Jèrùzàlémè ñinó gbířì, tí nawu ndoo nó me i bà zogo ta tàkii mì ndâ Jùdèyà lá. ²⁷ Tacó à cu mí gbí wáràgà mì Mbířì éno máa, «Dù ta pétékè tàkòcò lo,

ndí lo nii nó jé mbe jò 'viì lá nò!

Da 'dì ta líkí'ò,

ndí lo nii tí nó jé mbe tala sé bà jò 'viì lá nò!

Tacó nii tí nó táánò tí kázá

náa 'dakò mì wó bè yí mí gí nò

bà jò ndâ 'viì me mbè ndii nii tí nó

náa 'dakò mì wó jé jee yí mí to lá nó gí.»

²⁸ Ndâ ná'vindí ye, ndoo kpónó 'dáá gí a ndâ 'viì gbí cí mì Mbířì go Ízákò tí 'viì gbí cí mì Mbířì jì Àbiráámò. ²⁹ Káa 'viì ñinó náa à jò yí ká tí cèè bà jò ndò nó táánò kú mèèkè'i tí 'viì ñinó náa à jò yí 'do gbí có mì Bèřì-mì-Mbířì nó, jé ká go ña i tí nó kpónó nò. ³⁰ Káa à cu mí gbí wáràgà mì Mbířì gítí ña có tí nó máa yè? À cu mí gbí wáràgà mì Mbířì máa: Mbířì gii 'dè có jì Àbiráámò máa, «Mòkò ndâ jú i-sí-sì tí nó ta 'viì mì wó nò gí. I mì 'viì mì wó nò gbí mbèlè mì 'viì mì cèè nii tí nó wálá.» ³¹ À má éno, ndâ ná'vindí ye, ndoo tí ndâ 'duù ñinó mbe řu ndi tàkii mì ndâ Jùdèyà lá nó me ndâ 'viì mì jú i-sí-sì lá. Ndoò a ndâ 'viì mì cèè nii.

5

Kpolo tí lo 'do tí bà dù tí bòò

¹ Bìnđi-Mbířì táánò njaanga miři ndoo 'do gbí tàkii mì ndâ Jùdèyà tacó wàa nèté mì ndoo 'ví du ta tàkii mì ndâ Jùdèyà káká'i wálá. Má éno, yo 'dò kò yo mí to tí kpoò, wàa yo 'ví dù tí ndâ 'dakò. Tacó wàa yo 'ví si 'bí 'duù 'ví bàkà yo tí ndâ i mì tàkii mì ndâ Jùdèyà káká'i lá. ² Má éno, kòcò ye tí Páwòlò jì yo máa, yo má ùnje gítí bà ya gí gbí gázà go i gbí tàkii mì ndâ Jùdèyà gí, gbí máa, nambeè mì Bìnđi-Mbířì tacó tí yo gbaanjé wálá. ³ Ye kpónó kú ci nó a yo káká'i, máa, 'bí 'duù 'do gbí òkò tí yo má ùnje gítí bà ya

gí gbí gázâ mì ndâ Jùdèyà á bìn̄di có tí nó náa ye kù 'dè jì yo nó, 'duù tí nò 'ví o muu 'bí có gbí tàkìì mì ndâ Jùdèyà gbaànjé káká'í lá. ⁴ Ndâ 'duù òn̄o gbí òkò tí yo mbe kù jè ta bà 'viindi nambeè gbí òkò tí ndú ta Mbířì ta bà řu ndi tàkìì mì ndâ Jùdèyà nó mò tí ndú 'do tí Bìn̄di-Mbířì gî. Ndú delè bè gbí nambeè mì Mbířì gî.

⁵ Káa à má gítí ndoo tí ndâ 'duù mì Bìn̄di-Mbířì, a Bèři-mì-Mbířì ká 'dè có jì ndoo máa, ndoo bà 'de ndâ tó i tí nó náa ndâ tó 'duù mì Mbířì kù ù nó a i 'do gbí bà tee njembí ndoo mítí Bìn̄di-Mbířì. ⁶ Tacó ndâ mbe ya gí gbí gázâ go tàkìì mì ndâ Jùdèyà ta ndâ mbe ya gí gbí gázâ mì ndâ Jùdèyà lá 'dáá 'vii ká 'vii, náa ndoo má gbí nambeè ta ndâ Bìn̄di-Mbířì tí Jézù nò. Kpóló-kpolo có gbaànjé káa bà ùnje gítí Bìn̄di-Mbířì ta njembí ndoo gbaànjé, náa à kù ò ni mítí banga nambeè gbí òkò tí ndoo.

⁷ Yo táánò kù 'di có mì Bìn̄di-Mbířì ta banga tí, káa a 'di kpónó ká kù volo muu yo 'do tí? ⁸ Áá bà dù me Mbířì tí mbe tè'é tí yo ká kù volo muu yo lá. ⁹ Ndâ 'duù kù 'dè dú káa yúcó, máa, «Gbèè kìn̄i volo yâ.» ¹⁰ Káa ye bà ò me mítí yo lá. Tacó ye ò ni ngbárángà'í gî máa, řa nambeè tí nó gbí òkò tí ndoo ta Bìn̄di-Mbířì nò bà si yo 'ví kořo 'bí řa tende có wálá. Ye delè ò ni ta kponje gítí wálá gî, máa, à kpétí má káa 'di wè ká kù òn̄òkò muu, yo Mbířì bà waa có mítí wó gî.

¹¹ Káa à má gítí kùùkpò ò yè, ndâ ná'vindí ye, ye kùtàá nò má kpòò kù ma có bà ya gí gbí gázâ mì ndâ Jùdèyà jì ndâ 'duù, a 'di kpónó ká bà mèèkè'í tí ye? À má dú káa yúcó máa ye kpónó ká kpòò kuu nje nètè bà ma có bà ya gí gbí gázâ mì ndâ Jùdèyà jì ndâ 'duù, bà ma có gítí njèèkpè mù mì Bìn̄di-Mbířì kùtàá bà gí jì ye a i ta kpo-se-muu. ¹² Áá kùtàá má go có gbí muu ye, má wálá wàa ndâ mbe kù òn̄òkò muu yo 'do tí bà 'di Banga-Ngú-Có mì Bìn̄di-Mbířì, máa, řè 'bí kpóló-kpolo i má a bà ya gí gbí gázâ mì ndâ Jùdèyà nò, 'ví ba kpúu ndú á gí tàkò bà waaka nje kù nò tí ndú nò kpèkù gî.

¹³ À má gítí yo tí ndâ ná'vindí ye, Mbířì táánò tè'é tí yo a i tacó bà njaanga miři yo á 'do gbí tàkìì mì ndâ Jùdèyà gî. Káa gbí bà tè'é tí yo tacó bà njaanga miři yo. Káa yo 'ví si bà njaanga miři yo mì Mbířì nò 'ví dù tí nderè bà legee miři yo gí tàkò có mì go ndâ i muu to tí nó nò lá. Yí bàkà éno tacó wàa yo 'ví konì tí yo gbí òkò tí yo go i mì ndâ mbe tó nambeè. ¹⁴ Tacó ndò có tí nó máa, «Zè 'bí ka lo nìkì go bà zè 'dóó tí lo nìkì mì lo» nó kili sè ndâ có tí nò 'dáá gî. ¹⁵ Káa má éno lá, wàa yo má dù kù ka'vaka tí yo gbí òkò tí yo ta

bà bàkà sé'i mítí yo gbí òkò tí yo go i mì ndâ kàzà nó, yo 'bu nò a ña yo gî.

Ndâ Bèri ta ndâ 'duù

¹⁶ Káa có mì ye gbí njembí ye ji yo máa, yo 'vala go có mì Bèri-mì-Mbíri. Yo si bà 'vala go 'dóó có mì yo gbí njembí yo mí to. ¹⁷ Tacó i ñinó ta go tí ndâ 'duù nó, go ta o 'dáá gî tí Bèri-mì-Mbíri wálá. Bindi i ñinó ta go tí Bèri-mì-Mbíri nó, go ta o 'dáá gî tí ndâ 'duù wálá. Gbí có tí nò éno máa, yo má kù 'vala go có mì Bèri-mì-Mbíri, kpokèjì bà 'vala yo go i mì ndâ 'duù nè gî. Tacó ndâ kpokèjì mì Bèri-mì-Mbíri toko ta kpokèjì mì ndâ 'duù lá. ¹⁸ Yo má kù 'vala go có mì Bèri-mì-Mbíri, có mì tàkì mì ndâ Jùdéyà káká'i ta yo wálá.

¹⁹ Ña ndâ i mì ndâ 'duù jé gíri tí lá. Go bà-nò-vò-ndô, ta bà bàkà gílìni, ta bà gbètèkè tí ndú go i mì ndâ nò, ²⁰ ta ba te duù mítí ndâ 'bí tende i go bà te duù mítí Mbíri, ta bà bàkà go có mì ndâ mbe kó'dú, ta bà sogo tí, ta bà toko có lá, ta vò njembí, ta bà dù ta go ndâ tó i 'dáá ká gítí miři 'duù, ta bà bàkà 'bè mì gbí òkò tí ndâ 'duù, ²¹ ta bà bàkà ndâ 'bí ña i mbe lè gí káká'i, a go bà tò kiì, ta bà sa ta pe, ta bà bàkà vò muu ta pe, ta bà bàkà ndâ 'bí ña i mbe nìkì lá. Ye táánò ci yo sàà á kùro gî. Káa ye kpónó bà ci ndi yo ká gítí gbèe có tí nò káká'i máa, ndâ 'duù mbe kù bàkà ña ndâ zu i tí nò náa ye 'deke ndú ji yo nò bà dù tí ndâ mbe zèè 'bá mì Mbíri wálá.

²² Káa nambeè mì Bèri-mì-Mbíri náa yí bàkà ji ndoo tí ndâ 'duù mì Bindi-Mbíri a ñinó máa, ndoo 'ví zè tí ndoo nìkì gbí òkò tí ndoo; máa, ndoo 'ví dù ta líkí'o tí ndoo; ndoo 'ví dù ta 'dè njembí ndoo; ndoo 'ví dù tí ndâ mbe du njembí; máa, ndoo 'ví dù tí ndâ 'duù ta nambeè ká gbí yì ndoo, ndoo 'ví dù tí ndâ 'duù; ndoo 'ví dù tí ndâ 'duù ñinó náa áá bà ngùù i ji ndoo gî; ²³ ndoo 'ví dù tí ndâ 'duù ñinó ta njembí ndoo lèè; delè ndoo 'ví dù me tí ndâ mbe bàkà i gí tàkò có mì sé njembí lá. Ndoo má 'vala go có mì Bèri-mì-Mbíri nò, 'bí có gítí ndoo gbaànjé wálá.

²⁴ Ndâ 'duù mì Bindi-Mbíri woo go ndâ i muu to tí nó 'do gbí njembí ndú 'dáá gî gbaa gî. ²⁵ Bèri-mì-Mbíri je ngú 'válá ji ndoo gî. Má éno, ndoo si yí 'ví túbà tó kpokèjì bà 'vala ndò ji ndoo. ²⁶ Ndoo 'ví si bà bàkà tí ndoo tí ndâ i mí to. Ndoo 'ví si bà go na-ngò vò i ji ndâ 'bí ka ndoo mí to. Ndoo delè 'ví si bà tò kiì gbí òkò tí ndoo mí to.

6

Ndoo te du téri mì ndâ 'bí ka ndoo

¹ Ndâ ná 'vindí ye mbe, 'bí 'duù gbí òkò tí yo má bàkà i lè gí, yo tí ndâ 'duù ñinó mbe kù 'vala ta wotí mì Bèri-mì-Mbíri nó 'ví túbà cèe kpokèjì ji yí ta pétékè có. Tacó bà bàkà vò i ká go bà ja 'duù mì gbàtàkà to. Káa yo wúnò má yaaka? ² Má éno à nìkì éno máa, yo bàkà go có mì Bìndi-Mbíri ta bà te koři vò i 'do pààpì ndú gí. ³ Tacó a ta o 'dáá gí káa ndâ ña 'duù ñinó ta gbí ndú wálá nó ká kù ndunduuku tí ndú, máa, ndâ yì ma, ji ndâ 'bí ka ndú. ⁴ Má éno, 'duù má kù bàkà i ta ndâ 'bí ka wó, à nìkì máa yí 'viiki gbí kongbó léé kùro má kózò gi. Bà lê má kapí wó wálá, bìndi yí 'ví gi cè cè-'bì. Káa yí 'ví cè cè-'bì éno máa, yì me tó i gí; me éno máa, yì kpò ndâ 'bí ka yì gí nò lá. ⁵ Tacó 'duù 'dáá gí ká ta ña 'dóó du ká'i mì wó muu wó.

⁶ Ndâ 'duù ñinó náa à kù nìbà Banga-Ngú-Có mì Bìndi-Mbíri ji ndú nó 'ví bàkà nambeè ji 'duù tí nò mbe kù nìbà i ji ndú nò.

⁷ Yo si bà eendi tí yo mí to. Tacó 'bí 'duù jé mbe eendi Mbíri ta 'bí gbèe ri wálá. 'Duù kù kili 'do gbí nji mì wó káa ña i ñinó náa yí rò nò. ⁸ Má éno, 'duù má 'dè có máa, yì si njembí yì tí nji, wàa yì 'ví je wotí a i gítí bà rò nji ndâ 'bí ña i ñinó mbe kù koni yì gítí bà bàkà ndâ i ñinó mbe nìkì tí Mbíri lá muu to tí nó mí gbí, ndâ i tí nò ta ndòngbú o wúnò bà dù tí ndâ 'bilì sè á tàkòcò wó. Káa 'duù má si a ndâ có mì Bèri-mì-Mbíri tí ndâ nji ña mì wó, bìndi yí 'ví rò ndú mí gbí njembí wó, go bà rò ndâ tó nji ña mì mbe ji nji, 'duù tí nò ta ndòngbú o wúnò bà 'de a 'válá ñinó mbe cee lá nò.

⁹ Má éno, wo ndoo 'ví si bà co ta bà bàkà tó i mí to. Tacó ndoo má te kpo muu gítí yee bà ndòngbú, ndoo bà bè gbí bà 'de mboo tàkò wálá. ¹⁰ Má éno, kpokèjì gítí bà bàkà tó i má kuu mì ndoo, ndoo 'ví bàkà ji ndâ 'duù 'dáá gí. Káa ndoo 'ví bàkà ji ndâ ka ndoo mbe ùnje gítí Bìndi-Mbíri ndii sè ndâ 'bí 'duù 'dáá gí.

Ndòngbú kòcò Páwòlò ji ndâ 'duù Gàlátì

¹¹ Yo ñò ndâ kpo-kpò mbó wáràgà tí nó wálá gí? A ye ta 'bì ye ká kù cu ji yo. ¹² Ndâ 'duù tí nò mbe kù pèè ta bà yòngò yo, máa yo ya gí gbí gázà go i gbí tàkì mì ndâ Jùdèyà nò, kù bàkà ndâ i tí nò cuki ká tacó bà mòò ro ndú, delè tacó bà wu gbí ndâ i ñinó náa ndâ 'duù kù ñò ta ro ndú nò. Ndú kù bàkà éno cuki ká tacó wàa à 'ví mèèkè'i tí ndâ yì á muu njeèkpè mù mì Bìndi-Mbíri lá. ¹³ Kpètí ká éno, 'dóó ndâ mbe kù yòngò ndâ 'duù máa ndú ya gí gbí gázà go có gbí tàkì mì ndâ Jùdèyà nò ngbá kpolo tí ndâ tàkì mì ndâ Jùdèyà lá. Ndú kù bàkà káa tí ndú tacó wàa yo 'ví mèlè ta ndi ndâ yì. ¹⁴ Káa à má gítí bà miři ye, 'bí i mì ye káká'i muu to tí nó náa ye 'ví wu gbí bìndi nderè bà cì Mbe tí ndoo

Jézù tí Bìndi-Mbírì mí tí nǹèèkpè mû nò wálá. Tacó nǹnò a i nǹnó mbe zi njembí ye 'do tí ndâ i muu to tí nó 'dáá gî nô. ¹⁵ Kpóló-kpolo có mì ndoo kpónó me nǹnó máa, «'Duù nǹnó ya gí gbí gâzâ go i gbí tàkì mì ndâ Jùdáyà gî, káa nǹzò ya lá,» nò lá. Cèe kpo có tí nó náa ndoo kpónó nje nó a nǹnó máa, Mbírì suu ndi ndoo tí ndâ ngú 'duù gî wè? ¹⁶ Ye kú 'deke tí ye máa, Mbírì 'ví si ndâ 'duù nǹnó mbe kú 'vala go có tí nó náa ye 'dè nó 'ví dù nìkì maa. Mbírì delè 'ví nò yé ɾo ndú ta ndâ sè ndâ 'duù mì wó tí Mbírì 'dáá gî.

¹⁷ Ndòngbú có mì ye ji yo máa, 'bí 'duù 'ví pèè mbí ye káká'i ta ɾè 'bí i máa, gâzâ mì ndâ Jùdáyà nò, lá, tacó ndâ 'bèè kà muu Jézù kuu tí kú ye. ¹⁸ Ye kú 'deke tí ye ji Mbe tí ndoo Jézù tí Bìndi-Mbírì, máa, yí 'ví bàkà nambeè ji yo 'dáá gî, ndâ ná'vindí ye. Go-i-tí-nò.

Páwòlò cu wáràgà ji ndâ mbe kù kili ta rè mì Bìndi-Mbíṛì gbí gbata ÉFÀSÙ

¹ Nìno a ye tí Páwòlò, náa a Mbíṛì ká bàkà ye tí tú mì Bìndi-Mbíṛì tí Jézù nó ká kù cu wáràgà tí nó á ji yo tí ndâ 'duù mì Mbíṛì mbe kù 'vala toko ta Bìndi-Mbíṛì tí Jézù ta njembí yo gbaànjé gbí gbata Éfàsù. ² Ye kù 'deke a tí ye éno máa, ndâ Bu ndoo tí Mbíṛì, ta Mbe tí ndoo Jézù tí Bìndi-Mbíṛì, 'ví bàkà nambeè ji yo, ndú 'ví si yo 'ví dù nìkì maa.

Ndâ tó i mí Bìndi-Mbíṛì tacó tí lilí 'duù

³ Ndoò ùlù Mbíṛì, tí Bu Mbe tí ndoo Jézù tí Bìndi-Mbíṛì, tí mbe cù 'dê ngo cù wó tí Mbíṛì mítí ndoo, tí mbe je ndâ tó i 'dáá gí 'do gbíṛì ji ndoo ta rè mì Bìndi-Mbíṛì.

⁴ Mbíṛì ɾuka ndoo á kùro bà suu to tí nò, yí ɾuka ndoo ta rè mì Bìndi-Mbíṛì.

Yí ɾuka ndoo, tacó bà kaa ndoo mò gí mì wó tí ndâ 'duù jáá kùro wó.

⁵ Mbíṛì bàkà ndoo tí ndâ 'vii mì wó náa a yí ká ko ndoo ta njembí wó gbaànjé ta rè mì Bìndi-Mbíṛì, 'do ká gbí 'dóó nambeè mì wó.

⁶ Tacó wàa ndoo 'ví ùlù ta ɱa nambeè tí nò náa yí bàkà ji ndoo sínò nó ta rè mì Wú-gbí-ɾé wó tí Mbíṛì.

⁷ Wú-gbí-ɾé wó tí nó mbe njaanga miṛi ndoo 'do gbí vò i, ta bà cì yí muu ndoo, náa ndoo giì 'de tí ta à-cee-gí gítí ndâ vò i mì ndoo nò.

Nìno a gbolò nambeè mì Mbíṛì,
⁸ náa yí si à nì gí muu ndoo á go bà nì mù, mbe je bà 'di gbí-o, ta muu ji ndoo.

⁹ Mbíṛì nì tà'dóó wó ji ndoo, á go có mì wó mbe nìkì tí wó, náa yí koṛo sàà si mí to ta rè mì Bìndi-Mbíṛì éno máa, ¹⁰ o tí nò má gí gí, wàa, Bìndi-Mbíṛì 'ví gí gí bà bàkà go có tí nò.

Có tí nò éno máa:
Bìndi-Mbíṛì 'ví kili ndâ i gbíṛì,
ta ndâ i muu to tí nó 'dáá gí á mí bà gbèe to,
wàa yí 'ví dù tí gba mì ndú.

¹¹ Mbíṛì tí mbe bàkà ndâ i 'dáá gí bàkà ndoo tí ndâ 'vii-'bá mì wó ta rè mì Bìndi-Mbíṛì,

á go có mì wó náa à sàà kuu gbí muu wó á kùro bà suu to tí nò.

¹² Mbíri ruka ze tacó wàa,
ze tí ndâ kpédélé 'duù tí nó mbe tee njembí ze á míti
Bìndi-Mbíri nó

'ví dù tí ndâ mbe ùlù ngba yì.

¹³ Yo delè kpónó gí tí ndâ 'duù ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbíri,
tacó Bẹ̀ri-mì-Mbíri náa Bìndi-Mbíri ci cí tí wó nó
gbì ndi 'bì wó míti yo tí ndâ mbe ùnje gítí Bìndi-
Mbíri,

mbe 'di yúco tí nó tí Banga-Ngú-Có

mbe njaanga wú 'do tí miři yo gí, nó gí.

¹⁴ Bẹ̀ri-mì-Mbíri a mbó tacó bà túbà máa,
ndoo bà dù tí ndâ 'viì-'bá
yee tí o bà njaanga miři ndâ 'duù tí nó
náa Mbíri ruka ndú tí ndâ 'duù mì wó nó gí nò,
tacó bà ùlù ngba Mbíri.

Páwòlò 'deke tí wó jì Mbíri

¹⁵ Tacó éno, ye mà gii 'di có bà tee njembí yo míti Mbe tí ndoo tí Jézù, ta có bà zè ndâ 'duù tí nó mbe kaa tí ndú jì Mbíri gí nó nìkì maa mì yo, ¹⁶ ye gii dù ta o 'dáá gí kù ùlù Mbíri ta pétékè tàkòcò ye tacó tí yo. ¹⁷ Ye kù 'deke tí ye ta o 'dáá gí jì Mbíri mì Mbe tí ndoo Jézù tí Bìndi-Mbíri, Mbíri tí Bu wotí, máa, yí 'ví si Bẹ̀ri mì wó 'ví je bà 'di gbí-o, ta muu, jì yo. Tacó wàa, yo 'ví nò ta yí ni gbàrájáá éno. ¹⁸ Mbíri kùtáá má si ọ̀ yo 'ví dù go ọ̀ ọ̀, wàa yo 'ví nò ta ndâ ọ̀ a i tí nó náa yí ci yo á gítí ndú nó, ta ọ̀ nambeè tí nó náa yí ci ndâ 'viì-'bá á gí tí nó, ¹⁹ ta ọ̀ wotí tí nó náa yí kù bàkà jì ndoo tí ndâ mbe tee njembí ndoo míti wó nó, áà bà nìkì tí yo ma. Káa yo bà nò wotí tí nó ni a i míti ²⁰ bá 'vala ndi Bìndi-Mbíri 'do gbí muu'dú wó, ta bà ya yí gí bà ki tí wó gbí kù'bì mì Mbíri á gbíri, ²¹ tí gbolò gba ta ọ̀ wó wálá, tí mbe wotí, tí mbe zogo to, tí 'duù náa rẹ̀ wó kù wu me ká kpónó lá, rẹ̀ wó delè bà wu bìndi bà 'vala ndi ndâ 'duù 'do gbí muu'dú ndú ta ndòngbú o. ²² Yí je wotí jì yí gítí ndâ i 'dáá gí, yí gii bàkà yí tí mbe zogo ndâ i 'dáá gí, tí kùro ndâ mbe kili ta rẹ̀ wó tí Bìndi-Mbíri. ²³ Ndâ mbe kù kili ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbíri a diì wó tí ndâ mbe bàkà yí tí 'duù ta 'bí i mbe gboo 'do tí wó wálá cee to tí nó 'dáá gí.

2

'Do gbí ku á gí gbí 'válá

¹ Yo táánò sàà kùro Mbíri a ndâ ku i, tí ndâ tù-ká-kpò-có mbe bèè ọ̀ Mbíri. ² Yo ta o tí nó kù ru a ndi ndâ vò 'duù muu to tí nó. Yo ta o tí nó kù 'di a có mì gba mì ndâ i gbí

bèrì, tí vò i tí nó gbí bèrì mbe zèè ndâ mbe kpò có mì Mbírì gî nó. ³ Káá àá tóó táánò rò 'dâ a ze, náa ye kù 'dè tí ta ñìndi yo nó? Ndoò táánò 'dáá gî káá ndâ tù-ká-kpò-có go ndâ vò 'duù tí nó. Ndoò táánò 'dáá gî a ndâ 'duù mbe kù 'vala gbí ña 'dóó kpokèjì mì ndoo mbe ñìkì tí ndoo gbí muu ndoo. Ndoò ta o tí nó kù bàkà káá ndâ i mbe te líkí'o mí tí ndoo á muu to tí nó cuki. Ndoò delè táánò ngbá kù 'vala ká gbí kpo-tàkòcò mì Mbírì 'vii ká 'vii ta sè ndâ 'bí 'duù muu to tí nó. ⁴ Káá Mbírì zè ndoo ñìkì tí tó ña bà zè tí ñìnó náa yè rò ndoo gii dù tí wó ngé ndii gî. ⁵ Ta o tí nó táánò náa ndâ vò i mì ndoo ziki tí ta ndoo 'dáá gî nó, yí gii 'vala ndoo ta bà je Bìndi-Mbírì jì ndoo. Mbírì táánò 'vala yo a i 'do gbí nambeè mì wó. ⁶ Mbírì kaa ndoo ya tí gí mì wó, bìndi yí gii je bàndò jì ndoo á mí mì ndoo ta ndú gbírì ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbírì tí Jézù.

⁷ Mbírì bàkà énò tacó bà túbà jì ndâ 'duù dúú bà ya tí máa, ndongbú bà bàkà nambeè mì yí jì ndoo ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbírì tí Jézù wálá. ⁸ Mbírì táánò 'vala yo ta bà wu bà tee njembí yo mí tí wó tí Mbírì 'do ká gbí 'dóó nambeè mì wó. ⁹ Yo ka me wu'o jì yí má kózò gî, bìndi yí gii 'vala yo gbí ká có nó lá, a nambeè náa a Mbírì ká bàkà jì yo sínò. À má énò, 'bí 'duù gbí òkò tí yo mbe cè cè-'bì, máa, a yí ká 'vala tí yí nó wálá. ¹⁰ A Mbírì ká bàkà ndoo tí ndoo tí nó kpónó nó. Yí suu ndoo ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbírì tí Jézù, máa, ndoo 'ví 'vala tó bà 'vala ndò, á go ñìnó náa yí cu sàà mí to gî, máa, ndoo 'vala go yí nó.

Bìndi-Mbírì bàkà ndoo 'dáá gî tí ndâ 'duù gbànjé

¹¹ Yo 'vee tí yo máa, yo táánò sàà a ndâ 'di wè, gî? Yo táánò me ndâ Jùdèyà lá. Ña yo tende, náa ndâ Jùdèyà mbe ya gí gbí gázà gî, náa a 'duù ká waa «kù» tí ndú táánò kù go yo, máa, yo a ndâ «mbe kù». ¹² Yo táánò ta o tí nó me ta ndâ Bìndi-Mbírì lá. Yo táánò a ndâ mbe 'dó-'do, náa à 'deke yo toko ta ndâ Ìziriyéli tí ndâ 'duù mì Mbírì nó lá. Rẹ̀ yo delè ngbá táánò gbí «cí» tí nó náa Mbírì ci ta ndâ 'duù mì wó tí ndâ Ìziriyéli ta o bà ñjù mùkà mì wó ta ndú nó wálá. Yo táánò a ndâ 'duù ta nje wú tí yo wálá, ta Mbírì mì yo wálá, mbe kù 'vala ká ta rẹ̀ mì ndâ i muu to tí nó.

¹³ Káá à kpónó yèè yo tí ndâ 'duù tí nó náa àá táánò 'deke yo toko ta ndâ 'duù mì Mbírì lá nó gí tí dè gî. À delè kpónó kù 'deke yo toko ta ndú ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbírì tí Jézù. A bà cì Bìndi-Mbírì muu yo ká yèè yo gí tí dè. ¹⁴ Tacó Bìndi-Mbírì a làyì gbí òkò tí ndoo. Yí toko ze tí ndâ Jùdèyà, ta ndâ 'duù ñìnó náa ndú me ndâ Jùdèyà lá nó, ta bà nje gbí bà 'bè tí nó táánò náa à me mí gbí òkò tí ndoo nó gî. ¹⁵ Yí nje gbí

bà 'bè tí nó mbe bàkà sogote mí gbí òkò tí ndâ Jùdèyà, ta ndâ 'duù ñìnó ta ña ndú me ndâ Jùdèyà lá nó ta bà rò có mì ndâ Jùdèyà náa ndú kù zogo ta ndâ 'duù nó gî, ta bà bàkà ndâ Jùdèyà, ta ndâ 'bí tende ña ndâ 'duù tí ndâ gbèe ña tacó bà sí gbí òkò tí ndú 'ví dù ká ñìkì maa. ¹⁶ Bindi-Mbíri toko ndâ Jùdèyà ta ndâ ña ndâ 'bí 'duù tí gbèe dii ta bà cì yí mítí njeèkpè mû, bìndi yí gii 'viindi nambeè gbí òkò tí ndâ 'duù ta Mbíri káká'i. ¹⁷ Bindi-Mbíri toko ndâ Jùdèyà tí ndâ 'duù tí nó dè ta Mbíri nó, ta ndâ 'bí ña 'duù ñìnó mbe dooko ta Mbíri lá nó, wàa, có mì ndú 'ví dù ká gbaànjé má kózò gî, yí 'ví gii ma Banga-Ngú-Có gítí «'dè njembí» jì ndú toko gbaànjé. ¹⁸ A Bindi-Mbíri ká tuu Bèri-mì-Mbíri, máa, yí gí gí bà konì ndoo 'dáá gî, ndâ Jùdèyà, ta ndâ 'duù ñìnó ta ña ndú me ndâ Jùdèyà lá nò. Tacó wàa, ndoo 'dáá gî 'ví yèè dè gí mì Bu ndoo tí Mbíri.

¹⁹ À má éno, yo kpónó kpòò me ndâ mbe 'dó-'do lá, yo delè kpòò me ndâ wiri lá. Yo a ndâ 'viì-'bá ta ndâ 'duù tí nó náa Mbíri kaa ndú mò gí mì wó gî nò. Yo a ndâ 'viì-nje-wu mì Mbíri. ²⁰ Ndâ kpalà 'bá tí nò a ndâ tú mì Jézù, ta ndâ mbe 'dè-kòcò ta wotí mì Bèri-mì-Mbíri, bìndi Jézù a kpalà kù jii gbí òkò ndâ kpalà tí nò. ²¹ Du 'bá tí nò 'dáá gî a i pí tí wó tí mbe te 'bá tí nò gí yaà, tí 'dóó 'bá mì Mbíri. ²² Bèri-mì-Mbíri delè kpòò kù bàkà yo toko ta ndâ 'bí ka yo tí 'bá bà du Mbíri ta rẹ mì Bindi-Mbíri.

3

Nèté mì Páwòlò tacó tí ndâ 'duù ñìnó ta ña ndú me ndâ Jùdèyà lá nò

¹ À má éno, ye kpónó tí Páwòlò kuu gbí zàa muu Bindi-Mbíri tí Jézù á tacó tí yo tí ndâ 'duù ñìnó náa yo me ndâ Jùdèyà lá nò. ² Ye koṛo có máa, yo 'di có ña gbolò nambeè tí nó náa Mbíri táánò bàkà jì ye á tacó tí yo nó ngbàrángà'i gî. ³ Mbíri táánò ja kpâ 'do nje còngò có kóó mì wó jì ye, á go có tí nó náa ye táánò kùtù nje jì yo mí gbí wáràgà ndò i nò. ⁴ Yo má 'deke wáràgà mì ye náa ye cu jì yo táánò nó gî, yo bà ñò ni gî máa, ye 'di gbí có kóó mì Bindi-Mbíri gî. ⁵ Mbíri táánò sàa 'dè gbí có kóó tí nó jì ndâ 'duù lá, káa Bèri-mì-Mbíri kpónó 'dè gbí có tí nó jì ndâ tú mì Jézù, tí ndâ mbe kù 'dè-kòcò ta wotí mì wó tí Bèri-mì-Mbíri, náa Mbíri kaa ndú mò gí mì wó gî, nó gî. ⁶ Gbí có tí nó éno máa, ndâ 'duù tí nó náa ndú me ndâ Jùdèyà lá nó kpónó a ndâ 'viì-'bá 'vii ká 'vii ta ndâ Jùdèyà. Ndú ta ndâ Jùdèyà 'dáá gî a gbèe dii, tí dii Bindi-Mbíri tí Jézù. Banga-Ngú-Có tí nó náa à ma jì yo ta rẹ mì Bindi-Mbíri nó gbo ndú ta ndâ Jùdèyà mí gbí gbèe «cì» tí nó náa Mbíri ci ta ndâ Jùdèyà nó gî.

⁷ Mbíri táánò je ye tí mbe bàkà nèté bà ma Banga-Ngú-Có á 'do gbí 'dóó nambeè mì wó náa yí bàkà ji ye, ta bà je wotí ji ye. ⁸ Ye a 'duù ònó, náa 'bí 'duù gbí òkò tí ndâ 'duù tí nó náa Mbíri kaa ndú mò gí mì wó tí Mbíri gí nó mbe me njí'dí ndii ye gí wálá. Káa Mbíri gii bàkà 'bí ònó nambeè mì wó ji ye ta bà je ye tí mbe ma Banga-Ngú-Có ji ndâ 'duù ònó náa ndú me ndâ Jùdéyà lá nó gítí ònó serè tó i tí nó náa ndú bà 'de gbí Bindi-Mbíri dúú bà ya tí nó, ⁹ ta wotí bà 'de tà'dóó ndâ nèté mì wó náa yí tí Mbíri, tí mbe suu ndâ i 'dáá gí, táánò sàà nguù 'do tí ndâ 'duù 'dáá gí nó ji ye. ¹⁰ Mbíri bàkà éno, tacó wàa, ndâ kpo-kpò 'duù á kùro ndâ basili 'dáá gí, ta ndâ vo-vò i gbí bèri mbe kù volo ndâ 'duù muu to tí nó 'dáá gí, 'ví ònó ta ònó bà 'di gbí-o mì yí tí Mbíri ni 'do mì ndâ mbe kù kili ta rè mì Bindi-Mbíri. ¹¹ Mbíri bàkà nò jé ká go có tí nó náa yí koro kùro o bà suu to tí nó, máa, Bindi-Mbíri tí Jézù tí Mbe tí ndoo 'ví bàkà ònó. ¹² Ònó a nderè có tí nó náa gúku bà yèè dè gítí Mbíri ta rè mì Jézù tí ndoo tí ndâ mbe kù tee njembí ndoo mítí Jézù wálá nó ká nò.

¹³ À má éno, ye kù 'deke a tí ye ji yo máa, njembí yo 'ví mù tacó tí ye éno máa, ye kù mbu muu yo nò lá, tacó yo bà 'de i a i 'do gbí bà mbu ye nò.

Bà zè Bindi-Mbíri nìkì maa

¹⁴ Ònó a nderè có tí nó náa ye kù 'deke tí ta tí ye ta wotí tí ji Bu ndoo tí nó ¹⁵ ta rè wó mbe cee muu ndâ 'duù gbíri, ta ndâ 'duù muu to tí nó 'dáá gí nó, ¹⁶ máa, yí tí Mbíri tí nó ta ngba wó ká ngbèzèè á dúú bà ya tí nó 'ví tuu Bèri mì wó ji yo, tacó wàa, njembí yo 'ví yù tí, ¹⁷ delè tacó Bindi-Mbíri 'ví gèè 'bá mì wó mí gbí njembí yo tí ndâ mbe kù tee njembí mítí Mbíri. Delè tacó wàa, Mbíri 'ví si yo 'ví zè tí yo gbí òkò tí yo nìkì tí kpoè ká dúú bà ya tí. ¹⁸ Tacó wàa, yo ta ndâ 'duù tí nó náa Mbíri kaa ndú mò gí mì wó gí nó 'dáá gí 'ví 'de ta wotí bà ònó tà wúlú, ta tí gángá, gii je gbí kpàro, ta yendi, bà zè ndoo nìkì ma mì Bindi-Mbíri, ¹⁹ delè ta bà ònó ònó tó ònó bà zè tí tí nó náa Bindi-Mbíri kù zè ta yo, náa bà 'di gbí kpèti má kpò tí gí ònó. Wàa, Mbíri 'ví gèè bè wó mí gbí njembí yo.

²⁰ À ùlù Mbíri tí mbe wotí, náa a wotí mì wó ká kù si ndoo kù bàkà i me gbolò ndii ònó náa ndoo yù 'do tí wó nó gí, delè gii ndii ònó náa ndoo kù koro gbí njembí ndoo nó gí. ²¹ Ndâ mbe kù kili ta rè mì Bindi-Mbíri 'ví ùlù yí dúú bà ya tí ta rè mì Bindi-Mbíri. Go-i-tí-nò.

4

Bà 'vala toko gbaànjé tí gbèè dìì

¹ Ye kpónó kuu gbí zàà á tacó tí Mbe tí ndoo, kù 'deke tí ye jì yo, máa yo 'ví 'vala 'vii ta ña 'válá tí nó náa Mbířì je jì yo nò. ² Yo si tí yo tí i kùro Mbířì lá. 'Duù 'ví si bà kořo có ká gítí miři wó cuki mí to. Yo zèè tí yo gbí òkò tí yo á ta pétéké 'bì. Yo 'ví dù ta ndò njembí gbí òkò tí yo lá.

³ Yo ta o 'dáá gí 'ví jè ta bà toko có gbaànjé ta rẹ̀ mì Bèri-mì-Mbířì, bìndi yo 'ví dù toko gbaànjé ta 'dè njembí yo. ⁴ Yo 'dáá gí a gbèè dìì, Bèri-mì-Mbířì delè ká gbaànjé, ká go bà tè'é tí yo mì Mbířì táánò gí bà kořo có lẹ̀ mí tí gbèè i, ⁵ Mbe tí ndoo ká gbaànjé, Banga-Ngú-Có ká gbaànjé, bà Caka tí ká gbaànjé, ⁶ Mbířì tí Bu ndâ 'duù 'dáá gí ká gbaànjé, Mbířì tí Mbe tí ndâ 'duù 'dáá gí, tí mbe co gbí ndâ i 'dáá gí, delè tí mbe dù gbí ndâ i 'dáá gí, ká gbaànjé.

⁷ Bìndi-Mbířì táánò bàkà nambeè jì ndoo gbaànjé-gbaànjé 'dáá gí, á go ñinó náa yí ñò à 'vii gbí muu wó.

⁸ Go có tí nó náa à cù mí gbí wáràgà mì Mbířì éno máa,

«Ta o bà ya yí táánò ngéé gí yaà,

yí zèè ndâ zà-za gó ta yí,

yí gii njèè ndâ i jì ndâ 'duù,» nò.

⁹ Gbí có tí nó náa à 'dè éno máa, «Yí ya ngéé gí yaà,» nò máa yè? Gbí có tí nó éno máa, yí táánò gí 'do ngéé gbířì yaà káa yí delè gii ya ngéé gí tà to tí nò. ¹⁰ 'Duù tí nó mbe ya ngéé gítí ndongbú řì kà, mbe jèjèèkè tí wó cee gbí ndâ i 'dáá gí nó, káa gbèè 'duù tí nó táánò mbe gí gí muu to tí tí nó nò. ¹¹ Áá táánò delè káa yí ká njèè ndâ i-nambeè jì ndâ 'duù. Yí bàkà ndâ 'bí 'duù tí ndâ mbe tí ndâ mbe nò tú mì wó tí Bìndi-Mbířì, ndâ 'bí 'duù tí ndâ mbe 'dòkò có mì Mbířì, ndâ 'bí 'duù tí ndâ mbe ma Banga-Ngú-Có, ndâ 'bí 'duù tí ndâ mbe kpo-gbí-tà-tù ndâ mbe kù kili ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbířì, bìndi ndâ 'bí 'duù tí ndâ mbe nìbà Banga-Ngú-Có jì ndâ 'duù, tacó wàa, ndú 'ví 'vala go có mì Mbířì. ¹² Yí bàkà éno, tacó wàa ndâ 'duù tí nó náa Mbířì kaa ndú mò gí mì wó tí Mbířì gí nó 'ví dù toko gbaànjé, wàa ndú 'ví koni tí ndú gbí òkò tí ndú, wàa ndú 'ví dù tí gbèè dìì Bìndi-Mbířì ta wotí ká tí ndú. ¹³ Tacó wàa ndoo 'dáá gí 'ví dù toko gbaànjé gbí bà tee njembí ndoo mítí 'Viì-mì-Mbířì, delè gbí bà ñò yí nì mì ndoo, yee tí o tí nó náa ndoo gí tí ndâ 'dakò ta 'bí i mbe gboo 'do tí ndoo wálá, ta gbí dìì ndoo yù ngbácúú go ñinđi Bìndi-Mbířì gí nó gí. ¹⁴ Ndoò ta o tí nó bà dù kpòò me ká tí ndâ 'viì, tacó wàa, ndâ pípiřì bà nìbà i mì ndâ mbe kpóló-kpolo řo tacó bà bàkà tiřì bà eendi ndâ 'duù 'ví tooko ta ndoo ká sàkàmàà nò lá.

¹⁵ Ndoò má a ndâ mbe 'dè yúcó, ndoo delè má a mbe zè tí ndoo gbí òkò tí ndoo nìkì maa, ndoo kùtáà bà bàkà i go i mì Bìndi-Mbírì tí kùro ndoo, ¹⁶ tí mbe 'deeke ndâ bà 'deeke bà to tí ndoo gbaànjé-gbaànjé ta ndâ yèlè 'dáá gí. Bìndi yí gii njèè ña ndâ nèté mì ndâ bà to tí dii ndoo jì ndú. Ndâ bà to tí ndoo 'dáá gí má kù bàkà nèté mì ndú ta banga tí, ndú bàkà dii ndoo kù uu ta banga tí pètè-pètè-pètè ta tó njembí.

Ngú bà 'vala ndò ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbírì

¹⁷ Co tí ndâ i 'dáá gí, ye kù 'deke tí ye jì yo ta rẹ̀ mì Mbe tí ndoo, máa, yo 'ví si bà 'vala ña bà 'vala ndò tí nó ta gbí wálá, go i mì ndâ 'duù ñinó mbe ùnje gítí Bìndi-Mbírì lá nó mí to. ¹⁸ Ndâ ña ndâ 'duù tí nó kù 'vala gbí 'dí'di'o ta kpéétí ndú. Ndú mò tí ndú ta ñónókó 'do gbí bà 'vala toko ta Mbírì gí. Tacó njembí ndú go duù. ¹⁹ Ndi nô káká'i tí ọ̀ ndú wálá. Ndú si bà bàkà vò i, ta bà dù ta go bà bàkà ndâ i ñinó mbe 'vii ọ̀ 'bá lá nó, tí nèté mì ndú.

²⁰ Káa ñinò táánò me ndâ i ñinó náa à ñibà ndú jì yo gítí Bìndi-Mbírì nó ká nó lá. ²¹ Sè káa ñinó yo táánò má 'di gbí yúcó tí nó náa à ñibà jì yo gítí Jézù nó nìkì maa lá. ²² Yo da kperè, wàa, yo 'ví nè ká ña kpokèjì bà 'vala yo tí nó táánò, tí vò kpokèjì mbe kù eendi yo gítí bà dù ta go ndâ i nó gí. ²³ Yo kojo ngú có, yo co tí ngú kpokèjì. ²⁴ Tacó wàa, yo 'ví dù tí ndâ ngú 'duù náa à suu yo je kózò tí Mbírì, náa à kù ñò ni mítí bà kaa tí yo mò gí mì Mbírì, tí ndâ mbe kù bàkà i go có mì wó.

²⁵ À má éno, 'do tí kpónó kù ya gí kùro, ndâ 'vérè káká'i 'ví dù lá. Yo 'dè yúcó gbí òkò tí yo, tacó yo 'dáá gí toko gbaànjé a gbèè dii Bìndi-Mbírì. ²⁶ Tàkòcò yo má kpolo, yo 'ví bàkà vò i lá. Yo delè 'ví si rì 'ví ta tí yo ta kpo-tàkòcò lá, ²⁷ tacó Gba-vò-i bà 'de kpokèjì gítí yo. ²⁸ 'Bí 'duù gbí òkò tí yo táánò má a mbe ngbà, yí kpónó 'ví pà 'bí cèè nèté wàa yí 'ví bàkà á bìndi bà ngbà i, wàa yí 'ví koni ta ndâ mbe yè. ²⁹ Yo kpolo tí yo 'do tí bà 'dè nje ñónókó. Yo 'dè káa ndâ có ñinó jáá, tí ndâ có mbe koni ndâ mbe 'di ndú. ³⁰ Yo si bà kpolo tàkòcò Bèri-mì-Mbírì mí to, tacó Bèri-mì-Mbírì a kpá mì Mbírì náa yí kì mítí yo, tacó bà túbà máa, yì tí Mbírì wúnò bà njaanga miři yo 'do gbí ndâ vò i, náa o tí nó má gí gí nó. ³¹ Yo mbè ndâ 'bí ka yo lá, yo gu rẹ̀kpè-rẹ̀kpè ta sé njembí gítí ndú lá. Yo gbì 'bé lá. Yo delè 'ví ñonoko ndú lá. Yo dù ta go bà bàkà vò i mítí ndâ 'bí ka yo lá. ³² I ñinó náa yo 'ví bàkà gbí òkò tí yo nó 'ví dù a bà zèè kómbeè gbí òkò tí yo, ta bà si có gítí vò i mì ndâ 'bí ka yo mí to, á go

̀nìnó náa Mbírì je ta à-cee-gí gítí ndâ vò i mì yo ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbírì nò.

5

Bà 'vala gbí ngba'o

¹ À má ènò, yo tala bà mèlè ndi Mbírì á go ndâ tó 'vii mì wó náa yí zè yo nìkì maa. ² Yo delè 'ví zè tí yo gbí òkò tí yo nìkì maa, á go bà zè yo mì Bìndi-Mbírì nìkì maa, náa yí gii je ta tí wó tí banga i-cí-ci ji Mbírì tacó bà sì muu ndoo nò.

³ Yo tí ndâ 'duù tí nó mbe kaa tí yo ji Mbírì gí nó 'ví nì rẹ̀ 'bí i máa, bà-nò-vò-ndò, ta bà gbètèkè tí, ta bà ̀nò ndâ nii 'dáá ká tí tó mí gbí nje yo lá. ⁴ Bà lòkò zu lókó, ta bà 'dè ndâ có ̀nónókó, 'ví dù me ndâ i bà báká-bàkà mì yo lá. À nìkì éno máa, yo ùlù Mbírì. ⁵ Yo te mí gbí muu yo máa, ̀nìnó a kúkúwà-'duù, gii je ̀nà 'duù ̀nìnó náa ndâ cè bà bàkà i mì wó 'vii ̀ro 'bá lá nó, gii je mbe gbolò njembí, ̀nindi mbe gbolò njembí a bà sì ndâ i muu to tí nó tí ndâ mbírì mì wó; ̀nà ndâ 'duù tí nó gí bà dù tí ndâ 'vii-'bá mì Bìndi-Mbírì wálá. Ndú delè gí bà dù tí ndâ 'vii-'bá mì Mbírì wálá.

⁶ Yo si 'bí 'duù 'ví eendi yo ta 'bí ̀nà tiṛi ̀nónókó gítí bà bàkà ndâ i tí nó lá. Kpo tàkòcò mì Mbírì kù tè ndâ mbe kpò có a i 'do gbí bà bàkà ̀nà ndâ vò i tí nó náa ye 'deke ndú ji yo nò. ⁷ À má ènò, yo 'ví tè gí tàkò có mì ndâ tù-ká-kpò-có lá. ⁸ Tacó ta o tí nó táánò náa yo kù dù ta kpéétí yo nó, yo gbí 'dí'di'o. Káa yo kpónó a i gbí ngba'o, tacó yo kpónó kù dù a i ta Mbe tí ndoo. À má ènò, yo 'vala go bà 'vala ndò mì ndâ 'duù gbí ngba'o. ⁹ Tacó bándò ̀nìnó ta ngba'o kuu tí nó, a bándò mì ndâ tó i, à delè a bándò bà 'vala jáá, tí bándò yúcó. ¹⁰ Nò gí, yo mèlè bà 'vala gbí ̀nà kpokèji ̀nìnó náa tàkòcò Mbe tí ndoo 'ví peteke tí gítí yo nò. ¹¹ Yo yuu tí yo gí gbí ndâ nètè mì 'dí'di'o, ta i gbí ndú wálá nò lá. Yo túbà bà lê mì ndú gí sè. ¹² Tacó ndâ i ̀nìnó náa a kù bàkà ndú gbí kóó nó a ndâ i ̀nìnó náa a kpétí káa bà 'dè có gítí ndú, áá ̀ro ndâ 'duù gítí a nò. ¹³ Káa ngba'o má yee tí i gí, à kù ̀nò i tí nó, ¹⁴ tacó i ̀nìnó náa à kù ̀nò nó a ngba'o. Tacó ènò, à kù 'dè có máa,
«Ndí lo mbe kù tè rì,

ziya 'do tí rì,

'vala 'do gbí muu'dú lo.

Wàa Bìndi-Mbírì bà tòngbaà muu lo.»

¹⁵ À má ènò, yo kpolo tí yo, wàa yo 'ví 'vala go bà 'vala ndò mì ndâ 'duù ̀nìnó ta muu ká tí ndú nò. Yo 'vala go bà 'vala ndò mì ndâ sú 'duù lá. ¹⁶ 'Bá kpónó 'bu gí, káa, áá kùtáa a yo ká bà duu ndi ndâ kpalà. ¹⁷ Yo dù tí ndâ gbà'dá

lá, yo dù tí ndâ 'duù mbe òò có tí nó náa à kuu gbí muu Mbe tí ndoo nó ni . ¹⁸ Yo njù pe ndii muu yo lá, tacó pe bà volo yo vóló-volo. Yo si a Bèrì-mì-Mbířì ká 'ví zèè 'bì tí yo tí kpoò. ¹⁹ Ta o tí nó náa yo má kili ta bà muu yo gí nó, yo 'ví cè ndâ cè wàa yo 'ví be ta ò Mbířì. Yo cè ndâ cè ta bà be ò Mbe tí ndoo Jézù tí Bìndi-Mbířì gbí njembí yo ji Mbířì. ²⁰ Yo ta o 'dáá gí 'ví 'dè niki maa ji Mbířì tí Bu ndoo tacó ndâ i 'dáá gí ta ò Mbe tí ndoo Jézù tí Bìndi-Mbířì.

Ndâ nawù 'dakò ta ndâ kù ndú

²¹ Yo te duù míti yo gbí òkò tí yo ta ò Mbe tí ndoo, ²² Ndâ niù 'ví te duù míti ndâ 'dakò mí ndú, á go bà te duù mí ndú míti Mbe tí ndoo, ²³ tacó 'dakò mí niù a gba mí wó, á go ònó náa Bìndi-Mbířì tí a gba mí ndâ mbe kù kili ta ò wó, tí ndâ diù wó, káa yí delè a mbe 'vala ndú nò. ²⁴ Ndâ niù 'ví te duù míti ndâ 'dakò mí ndú gbí o i 'dáá gí, á go bà te duù mí ndâ mbe kù kili ta ò Mbe tí ndoo Bìndi-Mbířì míti wó gbí o ndâ i 'dáá gí.

²⁵ Wàa yo tí ndâ 'dakò, yo 'ví zèè ndâ nawù yo niki maa, á go bà zèè ndâ mbe kù kili ta ò Mbe tí ndoo Bìndi-Mbířì mí wó niki maa, náa yí giù cì tí muu ndú, ²⁶ tacó bà kaa ndú mò gí mí Mbířì, á bìndi bà caka tí ndú ngbàrángà'i ta ngo, delè ta có gbí nje wó. ²⁷ Yí bàkà ndú éno, tacó wàa, ndú 'ví dù tí kùro yí go ngbàrángà bongo, ta ndi bétí tí wálá, mbe kamundu tí nji'dí lá, delè ta 'bí i go kà kperè nó gbí gbaànjé wálá.

²⁸ À má éno, yo tí ndâ 'dakò 'ví zèè ndâ nawù yo niki á go bà zèè tí 'duù niki mí wó ta kpééti wó. Gbí có tí nó éno máa, 'duù mbe zèè nawù wó niki maa, kù zèè nò a 'dóó mĩri wó niki maa. ²⁹ Tacó 'bí 'duù jé mbe sogo 'dóó mĩri wó wálá. Yí ta o 'dáá gí kù kpolo tí 'dóó mĩri wó ta bà zò i. Nìno a gbèè ò a tí nó náa Bìndi-Mbířì kù bàkà ta ndoo tí ndâ mbe kù kili ta ò wó nó ká nò, ³⁰ tacó ndoo a ndâ diù wó. ³¹ Nìno a gbí nderè có tí nó náa 'dakò 'ví si tí ta ndâ bu wó ta nawu wó mí to, wàa yí 'ví zèè nawù wó wàa ndú sósò'ò 'ví dù tí gbèè 'duù nó ká nò. ³² Nìno a gbolò có, tí có seřè. Káa ye kù nì a Bìndi-Mbířì ta ndâ mbe kù kili ta ò Mbe tí ndoo Bìndi-Mbířì. ³³ Ndò có mí ye náa ye bà ki ji yo éno máa, wò tí 'dakò 'ví zèè nawù lo niki á go bà zèè 'dóó tí lo niki maa mí lo. Wàa wò tí nawù 'dakò 'ví 'di có mí kù lo.

6

Ndâ 'viù ta ndâ bu ndú ta ndâ nawu ndú

¹ Ndâ 'viù, yo 'di có mí ndâ mbe jò yo ta ò Mbe tí ndoo. Nìno a nètè mí yo. ² Tacó có tí nó máa, «Tègàrà ndâ bu lo ta nawu lo» nó a kpédélé có náa Mbířì 'dè ta cí ká tàkò éno máa, ³ «Duù má tègàrà ndâ bu wó ta nawu wó, yè bà tè

'duù tí nò wálá. 'Duù tí nò delè bà tù undù mì muu to tí nò.»

⁴ Wàa ndâ bu ndâ 'viì, ta ndâ nawu ndâ 'viì, yo 'ví bàkà ndâ i ñinó mbe kù kpolo tàkòcò ndâ 'viì mì yo nó lá. Yo ñibà ndâ tó kpokèjì jì ndú gbí pétékè có á go ñindi Mbe tí ndoo.

Ndâ bòò ta ndâ mbe tí ndú

⁵ Yo tí ndâ bòò, yo 'di có mì ndâ 'duù tí nó ta ɾè ndú a ndâ mbe tí yo á muu to tí nó nó, tí yúcó bà 'di có ta tiɾi gbí wálá, á go bà 'di có mì Bindi-Mbíri mì yo. ⁶ Yo 'ví 'di có mì ndú me ká mítí ɾo ndú cuki tacó bà peteke tàkòcò ndú nó lá. Yo bàkà 'do gbí njembí yo, tacó a Mbíri ká 'dè có jì yo tí ndâ bòò mì Bindi-Mbíri, máa, yo bàkà éno. ⁷ Yo bàkà nèté ta cèréré tí yo, ta ɾè mì Mbe tí ndoo, me ta ɾè mì ndâ 'duù lá. ⁸ Yo te mí gbí muu yo máa, bòò má bàkà tó nèté, Mbíri bà si yí sínò wálá. Gba delè má bàkà tó nèté, Mbíri bà si yí sínò wálá.

⁹ Wàa yo tí ndâ mbe tí ndâ bòò 'ví tègàrà ndâ bòò mì yo, á go bà tègàrà yo mì ndú. Yo 'ví koɾo muu yo máa, Mbe tí yo ta ndú 'dáá gí ká gbaànjé gbíri, ndâ 'duù kùɾo wó delè 'dáá gí 'vii ká 'vii.

Kùngù mì Mbíri

¹⁰ Ndòngbú có mì ye jì yo éno máa, yo je mbí yo mítí bà dù toko ta Mbe tí ndoo kácá-kácá, yo delè 'ví je mbí yo mítí wotí mì wó mbe me gbolò nò. ¹¹ Yo 'viindi tí yo ta ndâ zí'i-gó tí nó náa Mbíri njèè jì yo nó tí kpoò, wàa yo 'ví ù ta Gba-vò-i. ¹² Tacó ndâ ku'di tí nó kpónó náa ndoo kù jòò tí ndoo gbí gó ta ndú nó me ndâ 'duù lá. Ndoò kù jòò tí ndoo gbí gó a i ta ndâ kpo-kpò gba, tí ndâ ɾèngbó 'dí'di'o muu to tí nó, tí ndâ vo-vò lilí mbe kù dù gbí bèri. ¹³ À má éno, yo yuu bongo gó mì Mbíri! Tacó wàa ku'di tí nó má tè yo ta gó tí bàndò, yí 'ví 'de yo tí ndâ 'dakò, yo má gò gó ta ndú cee gí, yo bà zèè bàndò mì yo.

¹⁴ Nò wélé gí, yo 'viindi tí yo, yo ɛɾe yúcó tí wú'dè á mì ɾè'dè yo, wàa yo 'ví le bà bàkà ndâ i go ñinó náa à tí nó tí i-tàkòcò. ¹⁵ Tàmà tí kò yo 'ví dù a go bà ma Banga-Ngú-Có gítí bà dù ñikí maa jì ndâ 'duù. ¹⁶ Yo ta o 'dáá gí 'ví te bà tee njembí mítí Mbíri tí kùngù tacó bà lì gíri mì Vò-'duù-tí-nó náa yí gba ta kpìri nò 'do tí yo gí. ¹⁷ Yo 'ví te bà njaanga miɾi yo mì Mbíri 'do gbí vò i mítí muu yo tí tàgíyà, wàa có mì Mbíri náa Bèri-mì-Mbíri 'dè jì ndoo nó 'ví dù tí sizo á ta 'bì yo.

¹⁸ Yo 'deke tí yo jì Mbíri ta wotí mì Bèri-mì-Mbíri ta o 'dáá gí á tacó ndâ i ñinó ta go ndú tí yo nó. Wo yo 'ví co ta bà dù tí zò'o kù 'deke tí yo jì Mbíri á tacó tí ndâ 'duù tí nó mbe

kaa tí ndú ji Mbírì gî nó lá. ¹⁹ Yo delè 'ví 'deke tí yo ji yí máa, yí 'ví wu có tí nó náa ye 'ví 'dè nó á mí gbí nje ye. Yí delè 'ví je njembí bà 'dè có ta gúku gbí wálá ji ye, wàa ye 'ví 'dè ta gbí ngì Banga-Ngú-Có ji ndâ 'duù. ²⁰ Tacó ye a 'duù ònó náa à kú tuu ye ta Banga-Ngú-Có. Ye delè kpónó kuu gbí zàà á muu có bà ma Banga-Ngú-Có. À má éno, yo 'deke tí yo á tacó tí ye ji Mbírì, máa, ta o tí nó náa ye má kú ma Banga-Ngú-Có nó, gúku 'ví bàkà ye lá.

Ndòngbú 'vé mì Páwòlò

²¹ Yo má 'vee có tí ye, ta ndâ i ònó náa ye kpónó kú bàkà nó, Tikíkùsù tí nó tí kpóló-kpolo ná'vindí ndoo, á mbe kú konì ye ta njembí wó gbaànjé ta rè mì Bìndi-Mbírì nó, bà 'dè ndâ có tí nò gbaànjé-gbaànjé ji yo gí. ²² Ye kpónó kú tuu yí nó, tacó bà ya gí bà 'dè ndâ ña ònó tí ze kàá nó ji yo kà, tacó wàa, yo 'ví zèè ta njembí yo.

²³ Ye kú 'deke tí ye ji Bu ndoo tí Mbírì, ye delè kú 'deke tí ye ji Mbe tí ndoo Jézù tí Bìndi-Mbírì, máa, ndú 'ví si yo 'ví dù ta njembí yo 'dèè kpóó; 'bí i delè 'ví ba muu yo lá; máa, ndú 'ví si yo 'ví zè tí yo gbí òkò tí yo nìkì maa, ndú delè 'ví si yo 'ví tee njembí yo mítí Mbírì, ndâ ná'vindí. ²⁴ Mbírì 'ví bàkà nambeè mì wó ji yo, tí ndâ mbe kú zè Mbe tí ndoo Jézù tí Bìndi-Mbírì nìkì dúú bà ya tí .

Páwòlò cu wáràgà ji ndâ mbe kû kili ta rè mì Bìndi-Mbírì gbí gbata FÌLÍPÌ

¹ A ze tí ndâ Páwòlò ta Tímàtéyò, tí ndâ bòò mì Bìndi-Mbírì tí Jézù ká kû cu wáràgà tí nó ji ndâ tó 'duù mì Mbírì mbe 'vala toko ta Bìndi-Mbírì tí Jézù gbí gbata Filípi. Ze kû cu wáràgà tí nó ji yo ta ndâ kpo-kpò 'duù kùro yo, ta ndâ 'duù tí nó mbe kû konì ndâ kpo 'duù kùro yo ta nèté yo, tí ndâ mbe kû kili ta rè mì Bìndi-Mbírì kà nó 'dáá gî. ² Ze kû cu wáràgà tí nó ta bà 'deke tí ze ji Mbírì tí Bu ndoo, delè ta bà 'deke tí ze ji Mbe tí ndoo Jézù tí Bìndi-Mbírì, máa, ndú 'ví bàkà nambeè ji yo, ndú delè 'ví si 'bí i 'ví ba muu yo lá.

Páwòlò 'deke tí wó ji Mbírì tacó tí ndâ mbe 'deke wáràgà tí nó

³ Ye tí Páwòlò ta o 'dáá gî kû 'dè nìkì maa ji Mbírì mì ye ta o tí nó náa ye má kû koṛo có tí yo. ⁴ Ye ta o 'dáá gî kû 'deke tí ye ji Mbírì tacó tí yo ta líkì'o tí ye. ⁵ Tàkòcò ye delè peteke gítí yo ngé ma, tacó bà dù yo tí ndâ mbe konì ye ta bà je wotí ji ye gítí bà ma Banga-Ngú-Có 'do tí o bà 'bità bà 'di Banga-Ngú-Có mì yo, yee gbí rì tí nó wúnó nò. ⁶ Ye ònò ni gî, máa, Mbírì tí mbe 'bità bà tè kùro yo tí kpokèjì tí nó nó bà tè kùro yo yee tí o bà gì yo tí ndâ 'dóó ònò mì wó ta rì bà gì Bìndi-Mbírì tí Jézù wúnó gî.

⁷ Áá mì ye a yúcó tacó bà dù ta tàkòcò ye pètékè'i gítí yo éno, tacó có tí yo ta o 'dáá gî kuu gbí njembí ye, tacó yo a ndâ ka ye, náa Mbírì kû bàkà nambeè ji ndoo ta ndoo kpónó si ye kuu gbí zàà nò. Yí delè táánò bàkà nambeè ji ndoo ta ndoo ta o tí nó náa ye táánò kuu sè, kû tì muu Banga-Ngú-Có, ta bà 'dè ndâ có ònò náa à tí á gítí nò. ⁸ Mbírì ònò ni gî, máa, kò'o tí yo 'dáá gî bà zi ye gî. Tàkòcò ye peteke gítí yo 'dáá gî ká go bà peteke tàkòcò Bìndi-Mbírì tí Jézù gítí yo.

⁹ Ye kû 'deke tí ye tacó tí yo ji Mbírì éno máa, yo ta o 'dáá gî 'ví zè tí yo gbí òkò tí yo nìkì túkà'i. Yí delè 'ví je cèè muu tacó bà 'viiki gbí có ji yo. ¹⁰ Tacó wàa, yo 'ví dù tí ndâ 'duù ònò ta bà lê tí yo wálá nó kû ù ta ndi o bà co Rì bà gì Bìndi-Mbírì, ¹¹ tí ndâ 'duù mbe 'de tó i tí nó náa Jézù bà gì tí nó me gbolò. Tó i tí nó tí bà dù jáá kùro Mbírì, tacó bà wu rè Mbírì, ta bà ùlù yí nò.

'Válá a Bìndi-Mbírì

¹² Có tí nó ta go bà 'dè ji yo tí ye nó a có gítí i tí nó mbe 'de ye nò, ndâ ná'vindí. I tí nó tí bà te ye mí gbí zàà nó njaanga a

kpokèjì bà ma Banga-Ngú-Có ji ndâ 'duù. ¹³ Tacó ndâ àsikéri mbe kù kpolo tí 'bá mì ngáángbá gba mì ndâ Ròmánò 'dáá gî, ta sè ndâ 'duù gbí gbata Rómà 'dáá gî, kpónó ñò ni gî, máa, à te ye mì gbí zàà nó a i muu Bìndi-Mbíri. ¹⁴ Bà dù ye gbí zàà nó kù yù a njembí ndâ 'bí ná'vindí ndoo gítí bà koṛo có lì mítí Mbe tí ndoo. Ndú kpónó kù ma có mì Bìndi-Mbíri ta gúku tí ndú wálá.

¹⁵ À dú káa yúco, máa, a go bà tò kiì, ta go bà gbòò'bè ta ye ká kù te ndâ 'bí 'duù gítí nèté bà ma có gítí Bìndi-Mbíri. Káa ndâ 'bí 'duù kù bàkà 'do gbí có mì tó njembí. ¹⁶ Ndâ 'duù ñinó mbe kù bàkà 'do gbí có mì tó njembí nó kù bàkà tacó ndú zè ye ñikì maa. Ndú delè kù bàkà tacó ndú ñò ni gî, máa, à te ye mí gbí zàà nó a i tacó bà tì muu Banga-Ngú-Có. ¹⁷ Káa ndâ 'duù tí nó mbe kù ma có gítí Bìndi-Mbíri tacó bà tò kiì ta ye, delè tacó bà gbòò'bè ta ye nó, kù bàkà káa 'dóó nèté mì ndú gítí miṛi ndú. Ye tà kpèti má kù 'de gbí zàà káa káa kpo se muu gbí ndâ i tí nó náa ndú kù bàkà nó, ñinó a i ñinó mbe ñikì tí ndú. ¹⁸ Káa à 'dáá nó me có ji ye ká nó lá! Tacó 'bè gbí òkò tí ndâ mbe tiṛi ta ndâ mbe tó njembí kùro ye wálá. Tàkòcò ye kù peteke gítí ndú 'dáá gî ká dúú kù ya tí, tacó ndú 'dáá kù bàkà káa nèté bà ma có gítí Bìndi-Mbíri.

À éno! Tàkòcò ye ta o 'dáá gî ká pétékè'i, ¹⁹ tacó ye ñò ni gî, máa, bà 'deke tí yo ji Mbíri, giì je bà koni tí mì Bèri-mi-Jézù tí Bìndi-Mbíri, bà 'vala ye gî. ²⁰ I ñinó ta go tí ye ngé má, tí i ñinó náa ye kpónó kù koṛo có lì mítí nó, a có máa, 'bí i 'ví te gúku mítí ye lá, ye 'ví dù ta yú njembí ye kpónó á go ñinó cóo-cóo nó. Tacó wàa, ndâ 'duù 'ví ùlù ta Bìndi-Mbíri á 'do gbí có mì ye. À má a ku, a ku! À má a 'válá, a 'válá! ²¹ Káa à má gítí ye, i tí nó náa a kù nì 'válá mítí nó, tacó tí ye a Bìndi-Mbíri. Káa ye bà 'de i gbí bà cì ye me gbolò. ²² Káa 'bí có a ñinó máa, ye má kù bàkà a nèté ñinó náa à tí nó, ye 'ví je a 'válá, wèè, ye 'ví je a ku wè? ²³ Ye kpónó yee tí bà njèè kpokèjì mì ndâ 'válá ta ku gî, káa ye ñò 'dóó kpokèjì ñinó náa ye 'ví co tí nó ni lá. Go bà co tí kpokèjì mì ku, wàa ye 'ví ya gí mì ze ta Bìndi-Mbíri tí ye ndii go bà co tí kpokèjì mì 'válá gî. ²⁴ Káa ye koṛo có máa, yo bà 'de i me gbolò a i 'do gbí bà 'vala ye. ²⁵ Ñinó a i ñinó náa ye ñò ni ngbárángà'i gî nó ká nó. À má éno, ye bà co tí kpokèjì mì 'válá. Ye ñò ni gî, máa, ye bà dù tí wuù tacó bà koni yo 'dáá gî, tacó wàa yo 'ví tee njembí yo mítí Bìndi-Mbíri ta peteke tàkòcò yo dúú kù ya tí. ²⁶ Bà dù ye tí wuù, tacó wàa ye 'ví dele ta ndi ye ya gí mì yo nó, 'ví dù ji yo tí gbolò nderè bà ùlù Bìndi-Mbíri tí Jézù.

27 Yo ta o 'dáá gî 'ví kùì'bà á 'do tí ndâ i ñinó mbe kù co ta yo me tí kpokèjì mî Banga-Ŋú-Có mî Bìndi-Mbírì lá nô. Tacó wàa, ye kpètí má ya gí mî yo kà lá, ye 'ví dù me 'dù kù 'di có tí yo, máa, yo kù rò tíyò tí ndâ 'dakò ta có mî yo ká gbaànjé kù konì tí yo tacó bà ɾu ndi kpokèjì mî Banga-Ŋú-Có. 28 Yo 'ví cì gúku tí ndâ mbe kù jòò gbí có ta yo tacó bà 'visì muu yo 'do tí kpokèjì mî Bìndi-Mbírì nò lá. Yo dù ta o 'dáá gî ká tí ndâ yú 'dakò. Bà eɾe gba có mî yo gbaànjé nò 'ví dù jì ndú tí seɾè, náa Mbírì bàkà tacó bà tùbà bà mî ndú jì ndú, káa à 'ví dù tí i bà tùbà jì yo éno máa, yo bà dù tí ndâ 'válá. 29 À wu jì yo sàa gî, máa, yo bà dù me ká tí ndâ mbe ùnje gítí Bìndi-Mbírì cuki lá. Yo delè bà mbu muu wó. 30 Yo kpónó yuu tí yo mí gbí gó tí nó náa yo táánò ñò ye kù gò nó gí. Ye delè kpónó kpòò kù gò káa gó, á go có tí nó náa yo kù 'di nò.

2

Bà si tí Bìndi-Mbírì tí i lá

1 Bà 'vala ta ɾè mî Bìndi-Mbírì dú má káa i ñinó mbe kù je wotí jì yo, bà zè yo ñikí maa mî Bìndi-Mbírì dú má káa i mbe kù yìi yo, gbèe Bèrì tí nó mî Mbírì nó má kuu gbí njembí yo 'dáá gî, njembí yo dú má káa 'dè njembí, tí njembí ndâ mbe ñò yê ɾo 'duù, 2 yo tò muu líkí'o tí nó tí ye nó ta bà koɾo gbèe có. Yo 'vala toko gbaànjé ta tó njembí yo. Ndeɾè bà 'vala yo ta ña bà koɾo có mî yo 'ví dù ká gbaànjé. 3 Yo 'ví tò kii gbí òkò tí yo lá. Yo delè 'ví bàkà 'viya gbí òkò tí yo lá. 'Bí 'duù gbí òkò tí yo 'ví bàkà tí wó máa yì ma nò jì ndâ 'bí ka wó lá, yí 'ví si ndâ 'bí ka wó ta o 'dáá gî tí ndâ kpóló-kpolo 'duù ndii yí gî. 4 'Duù 'ví koɾo có me ká gítí miɾi wó cuki lá, yí 'ví koɾo có gítí ndâ 'bí ka wó. 5 À 'ví dù gbí muu yo káa gbèe ña có tí nó gbí muu Bìndi-Mbírì tí Jézù nô:

6 Tú Jézù táánò a tú Mbírì,

káa yí zèè có gítí bà dù yí tí Mbírì nò me kácá-kácá lá.

7 Yí gii jee bà dù tú wó tí tú Mbírì nó mí to,

yí gii je tú bòò.

À gii jò yí je cè kózò tí ndâ 'duù.

8 Yí mâ gii 'de tú wó tí tú 'duù,

yí gii si tí wó tí i kùɾo Mbírì lá,

ta bà 'di có mî Mbírì gí mî ku,

náa à kpètí káa bà cì yí mí tí njèèkpè mù,

yí gii ùnje gítí gî.

9 Tacó éno, Mbírì gii te yí ngéé gí yaà,

bìndi yí gii gbì ɾè ñinó mbe wu co tí ndâ 'bí ɾè 'dáá gî

nó mí muu wó.

10 Tacó wàa, ndâ i tàrì,

ta ndâ i muu to tí nó,
ta ndâ i tà to 'dáá gî 'ví ùlù ɾè Jézù.

11 Delè tacó wàa, ndâ 'duù 'ví 'dè có ta nje ndú gbí ɲa ndâ
nje có 'dáá gî,
máa, Bìndi-Mbírì tí Jézù a Mbe tí ndoo,
tacó bà wu ta ɾe Mbírì tí Bu ndoo.

Bà tòngbaà go ngba'o muu to tí nó

12 Yo 'do sàa káa ndâ mbe kù 'di có mì ye ta o 'dáá gî, ndâ
tó 'duù mì ye. Káa yo 'ví dù tí ndâ mbe 'di có mì ye nò me
ká ta o tí nó náa ndoo má kuu ta ndoo a bà gbèe to nó lá.
Yo dù kácaá nje nèté, tacó bà 'vala miɾi yo 'do gbí vò i ta 'di
á nje yo wálá. 13 Tacó a Mbírì ká kù bàkà nèté gbí njembí
yo, tacó wàa yo 'ví dù ta go bà bàkà i tí nó mbe kù peteke
tàkòcò wó nó.

14 Yo 'ví bàkà ndâ i 'dáá gî me ta bà 'dè ngùrù-ngùrù có
lá. Yo delè 'ví bàkà ndú me ta bà 'dè kòlòwò lá, 15 tacó wàa,
yo 'ví tù ta bà tí yo tí ndâ yè ta vò i mì yo wálá, ta njembí
yo ngbàrángà'i, tí ndâ 'viì mì Mbírì ta bà lê tí yo wálá, gbí
òkò tí ndâ vóló-volo 'duù tí nó kpónó mbe kù co tí lókó-loko
kpokejì nó. Yo koɾo muu yo éno máa, yo kù 'vala gbí òkò
tí ndú go ngba'o. 16 Yo zèe có tí nó mbe kù je 'válá ji yo nó
tí kpoò. Tacó wàa, à má wúnò ta o bà co ɾi tí nó tí ɾi bà gí
Bìndi-Mbírì gí bà waa có nó, ye 'ví cè ta cè-'bì éno máa, ye
tàánò ì me kù ngèlè lá. Ye delè ka wu'o me sínò lá.

17 À kpèti kpónó má 'dè có éno máa, à ci mbelè ye ji Mbírì
á go bà ci njembí yo ji yí nò, tàkòcò ye bà peteke gî. Có gbí
njembí ye delè éno máa, tàkòcò yo 'ví peteke á go bà peteke
tàkòcò ye. 18 À má éno, tàkòcò yo delè 'ví dù pétékè'i, wàa
tàkòcò ndoo 'dáá gî 'ví peteke toko gbaànjé.

Ndâ Tìmatéyò ta Èpàfòròditù

19 Ye kù koɾo có lì mítí Mbe tí ndoo Jézù éno máa, yí 'ví
si ye 'ví tuu Tìmatéyò ya tí gí mì yo kà gálá, tacó wàa ye
má 'di vò ɲa ɲìno náa à tí yo kà nó gî, njembí ye 'ví ki ta
tí to. 20 Ye ɲò 'bí 'duù káká'i ta tó njembí wó, mbe kù koɾo
có ta njembí wó gbaànjé gítí yo bìndi wó, wàa ye 'ví tuu yí
ji yo nó lá, 21 tacó ndâ 'duù mì ze káa 'dáá gî kù bàkà káa
ndâ 'dóo nèté mì ndú. Ndú kù bàkà me ndâ nèté mì Jézù lá.
22 Káa yo ta kpéeti yo ɲò ni gí máa, Tìmatéyò me có 'di lá.
Yí kù bàkà nèté toko ta ye gítí Banga-Ngú-Có, go 'viì mbe
kù bàkà nèté ta bu wó. 23 À má éno, ye má ɲò ɲa ɲìno náa
à tí ye nó gî, ye ngé kù tuu yí ji yo. 24 'Dóo ye ta miɾi ye
ngbá kù koɾo có bà ya gí mì yo kà, náa Mbe tí ndoo má je
nó ji ye gí nò.

25 Káa à kpèti ká éno, ye kú koṛo có éno máa, bà tuu Èpàfòròditù mì ye ji yo a kpóló-kpolo có ngé ndii gí. Yí a ná'vindi ye, yí a ka nètè mì ye, yí a ka ye àsikèri, yí delè a 'duù tí nó náa a yo táánò ká tuu yí gí tí, tacó bà kpolo tí ndâ 'bí i ñinó náa à tí nó tacó tí ye. 26 Ye kú tuu yí ji yo, tacó kò'o tí yo tí wó ngé. Njembí wó delè wálá ta go bà ò yo, tacó yo 'di có sé'i tí nó táánò mbe bàkà yí nó gí. 27 Sé'i tí nó dú me yí tí vò bà i. Yí ò ndâ ku ta ṛo wó, káa Mbíri gii ò yè ṛo wó gí. Tacó bà cì yí táánò bà zi a ndi mbugo tí nó náa ye kpónó kuu gbí nò. 28 Ye kú tuu yí ji yo galá tacó wàa njembí ye 'ví 'dèè tí gàa, wàa njembí yo delè 'ví 'dèè ta bà ò yí. 29 À má éno, yo te wiṛi mití wó ta líkí'o tí yo. Yo tègàrà ña ndâ 'duù ñinó go yí nó tí kpoò, 30 tacó yí táánò ò ndâ ku ta ṛo wó tacó bà bàkà nètè mì Mbe tí ndoo. Yí delè gii yuu miṛi wó mí gbí kpalà kú koni ta ye tacó tí yo.

3

Cèe kpokèji 'válá mì ndâ mbe kú kili ta ṛè mì Bindi-Mbíri

1 Ndòngbú có mì ye ji yo go éno máa, yo dù ta tàkòcò yo pètékè'i tacó yo a ndâ 'dóo ñinó mì Mbe tí ndoo, ndâ ná'vindi ye. Bà cu wáràgà ji yo káká'i gítí gbèe ndâ i tí nó me nètè mbe te ṛiki mí gbímbí ye lá. Káa áá bà dù a nètè tacó bà kpolo tí yo.

2 Yo kpolo tí yo 'do tí ndâ bô tí nó tí ndâ mbe bàkà vò i, tí ndâ mbe kú waaka nje kú tí ndú nò. 3 Tacó ndoo me go ndú lá. A ndoo ká ya gí gbí cèe gázà, a ndoo ká kú bàkà i-Mbíri ta wotí mì Bèri-mi-Mbíri. Ndoò delè kú cè cè-'bì a i ta ṛè mì Bindi-Mbíri tí Jézù, ndoo tee njembí ndoo mití dii ndoo lá. 4 Ta ndâ ña ñinó 'dáá gí, áá kùtáá bà dù á mì ye a nderè tacó bà tee njembí ye mití dii ye. 'Bí 'dakò má 'dè có éno máa, áá mì yì a nderè tacó bà tee njembí yì mití dii yì, nderè mì wó nó bà ndii nderè mì ye wálá. 5 Tacó à má gítí ye, à ya ta ye gí gbí gázà ta sili bindi bà jò ye vò-nje ta'ò, go i gbí tàkii mì ndâ Jùdèyà gí. Ña ye a Ìziriyèli, tí 'vii kòti Bènjámínò, tí Ìziriyèli gbúú-gbuu, náa ndâ bu ye ta nawu ye só káa ndâ Ìziriyèli. À má gítí có bà ṛu ndi tàkii mì ndâ Jùdèyà, ye táánò a mbe kpolo tí tàkii mì ndâ Jùdèyà 6 À má gítí có bà tì muu tàkii mì ndâ Jùdèyà, ye táánò a mbe kú mèkè'i tí ndâ mbe kú kili ta ṛè mì Bindi-Mbíri. À má gii gí gítí có bà co jáá tí kpokèji mì có mì Mòze, bà lê táánò tí ye gbaànjé wálá.

7 Ye táánò sàà kùṛo bà 'de tí ze ta Bindi-Mbíri kú si ndâ i tí nó tí ndâ tó i mbe koni ye, káa ye kpónó gii ò ni gí máa, ndú a ndâ i mbe kú ya ta ye gí nje vò i. 8 Ye kpónó ò 'bí i

gbaànjé 'do gbí òkò tí ndâ i tí nò 'daá gî ɾo ye tí i mbe koni ye lá, tacó ye nò Bindi-Mbíri tí Jézù tí Mbe tí ye ni ngé ndii gî. Ye ùnje gítí bà bè gbí ndâ i 'daá gî tacó tí wó gî. Ye kpónó kù nò ndâ i ɾo ye 'daá gî ká go ndâ zùkùmèè, i gbí bà nò Bindi-Mbíri ni mì ye ndii i gbí ndâ i 'daá gî gî; ye delè giì nò ndâ i ɾo ye 'daá gî tí i lá, ⁹ tacó wàa ye 'ví 'de tí ta bàndò bà dù ye ngbé mì ze ta Bindi-Mbíri. Ye kù pà me 'dóó kpokèjì mì ye, tí kpokèjì tí nó mbe si ye kù ɾu a ndi có mì Mòze, tacó wàa ye 'ví dù tí tí 'duù jáá kùro Mbíri nó lá. À tí ye kpónó káa go bà dù tí 'duù jáá kùro Mbíri 'do gbí bà tee njembí ye mítí Bindi-Mbíri. Nìnò a ɲa kpokèjì bà dù tí 'duù jáá kùro Mbíri, mbe 'bi 'do tí bà tee njembí 'duù mítí Mbíri. ¹⁰ Ye kùtáá má nò Bindi-Mbíri ni go có tí nó gbí njembí ye nó gî! Ye má nò wotí tí nó mbe 'vala yí 'do gbí muu'dú wó nó ni gî! Ye má kònò ɲa bà kònò sé'i tí nó náa yí táánò kònò nó, bindi ye 'ví cì ɲa ku mì wó nò gî, 'bí có mì ye bà dù káká'i wálá. ¹¹ Nìnò a kpokèjì tí nó náa ye kù koɾo có gítí bà 'vala ndi ye 'do gbí muu'dú ye go i mì Bindi-Mbíri lì mítí nó ká nò.

Bà ya ndíri gítí i ɲinó náa a tí

¹² Ye kpónó kù bàkà me tí ye, máa, bà lê cee 'do tí ye gî nò lá; ye kù kpòkò a tí ye tacó bà 'de tó i tí nó náa Bindi-Mbíri zèè ye tí 'duù mì wó, wàa ye 'ví dù go yì nò. ¹³ Ye kù bàkà me tí ye, máa, ye 'de i tí nò gî nò lá, ndâ ná'vindí ye. Káa gbèè i ɲinó náa ye kù bàkà nó a bà ò-bà-mbí ndâ i ɲinó mbe ndii gî nò. Ye kpónó kù bàkà wotí a i gítí ndâ i ɲinó kùro ye nò. ¹⁴ Ye kù jòò tí ye a i gítí bà ya gí kùro tacó bà yee tà é tí nó mì Mbíri, náa yí kù tè ta é tí ndoo ta ɾè mì Bindi-Mbíri tí Jézù gítí 'válá tí nó gbíri nò.

¹⁵ Nìnò a có náa à 'ví dù gbí muu ndoo tí ndâ 'duù ɲinó ta gbí diì ndoo mbe yù gî nó ká nò. Káa ndâ 'bí có mbe co tende má kuu gbí muu yo, Mbíri bà 'dè gbí ndú ji yo gí. ¹⁶ Káa ndoo 'ví ɾu káa ndi kpokèjì tí nó náa ndoo kpónó kuu tí nò.

¹⁷ Yo mèlè ndi ɲa 'válá mì ye nó toko gbaànjé, ndâ ná'vindí ye. Yo delè 'ví kpolo ɾo yo mítí ndâ 'duù ɲinó mbe kù 'vala go ɲinó náa yo nò 'do mì ze nò. ¹⁸ Ye 'dè có tí nó ji yo 'vìlì-'vìlì, káa ye kpónó kù bùù nó a gbí ndí ta ngo-ɾo tà ɾo ye ji yo, máa, a ɲa bà 'vala ndâ 'duù me mbè ká kù njèè gbí òkò tí ndú ta njèèkpè mù mì Bindi-Mbíri. ¹⁹ Ndòngbú i tacó tí ndâ mbe kù 'vala gbí ɲa kpokèjì tí nó káa bà mì ndú. Mbíri mì ndú káa i-zó-zò. Ndú kù cè cè-'bì ká ta ɾè ndâ i-nò mì ndú náa ndú kù bàkà nò. Njembí ndú delè ká tí ndâ i muu to tí nò. ²⁰ Káa à má gítí ndoo, 'bá mì ndoo a i gbíri. Mbe 'vala ndoo, tí Mbe tí ndoo Jézù tí Bindi-Mbíri bà gí a i 'do

gbírì. Ndoo kpónó léngé-linge kù ù nó a ndi bà gí yí ²¹ gí bà 'vìsì jò'dókò dùì ndoo tí nó tí i mì ku nó tí wu dùì á go dùì wó, á ta wotí tí nó mbe si yí 'ví dù tí Mbe tí ndâ i 'dáá gí nò.

4

Páwòlò kpo-gbí-tà-tù ndâ mbe kù kili ta rẹ̀ mì Bindi-Mbíri gbí gbata Filípi

¹ À má éno, yo tí ndâ ná'vindí ye, ye zè yo nìkì ma, kò'o tí yo bà zi ye gí! Yo a ndâ mbe kù peteke tàkòcò ye! Yo a ndâ mbe kù njẹ muu ye! Yo tee njembí yo mítí Mbe tí ndoo tí kpoò, ndâ tó kómbe ye.

² Ye kù 'deke tí ye ji ndâ Èvódiyà ta Síndikè máa, ndú 'viindi gbí òkò tí ndú ta rẹ̀ mì Mbe tí ndoo. ³ Ye delè kù 'deke tí ye ji wò tí Sizìgúsù tí 'dóó ka ye mbe te koři á go gbí rẹ̀ lo tí nò, máa, wò 'ví konì ndâ niì tí nò náa ye nì rẹ̀ ndú sósò'ò nò, tacó a ndú táánò ká rò tíyò seè tí ye gbí gó muu Banga-Ngú-Có, ndú sósò'ò nò, gii je Kèléméndè, gii je ndâ 'bí ka nètè mì ye 'dáá gí. Rẹ̀ ndú nò 'dáá gí kù gbí wáràgà mì ndâ 'v alá.

⁴ Có gbí njembí ye ji yo éno máa, yo 'vala ta Mbe tí ndoo ta pètékè tàkòcò yo. Ye bà bùù gbí ndi có tí nò ji yo. Có mì ye ji yo éno máa, yo dù ta pètékè tàkòcò yo. ⁵ Yo 'ví 'vala ta ndâ ña ndâ 'duù 'dáá gí ta tó njembí yo, tacó Mbe tí ndoo kpónó-kpónó kẹ̀jì. ⁶ Njembí yo 'ví mù tacó 'bí ña i ngé gí lá. I má mì yo w alá, yo 'ví 'deke tí yo ji Mbírì, yo tù 'bì yo ji yí, yo 'deke rẹ̀ ndâ i tí nó náa ndú mì yo w alá nó ji yí, yo 'dè nìkì maa ji yí. ⁷ Bindi ña 'dè njembí tí nó mì wó tí Mbírì náa ña mì 'bí 'duù muu to tí nó ngé gí w alá nó 'ví kpolo tí njembí yo, yí delè 'ví kpolo tí bà kořo có mí yo tacó yo a ndâ ñinó mì Bindi-Mbíri tí Jézù.

⁸ Ndòngbú có mì ye ji yo éno máa, yo 'ví si à 'ví yè gbí njembí yo káa yúcó, ndâ ná'vindí ye. Yo si à 'ví dù gbí muu yo káa cèe có, ta có ñinó jáá, ta có ñinó tí tó có, ta ngbáràngà có, ta tó rẹ̀. Yo 'ví kořo có ká gítí ndâ i ñinó mbe 'vii tí ndâ i náa à 'ví ùlù ndú nò. ⁹ Yo ya gí kùřo ta bà bàkà ndâ i tí nó náa yo táánò tala bà bàkà ndú 'do mì ye, ta ndâ i ñinó náa ye nìbà ndú ji yo nò. Yo bàkà go ndâ có ñinó náa yo 'di 'do gbí nje ye, ta ndâ i ñinó náa yo táánò ñò ye kù bàkà nò, bìndi Mbírì tí mbe je 'dè njembí ji yo bà si yo 'ví dù niki maa dúú bà ya tí.

Páwòlò 'dè nìkì maa tacó ndâ i-nambeè náa à je ji yí

¹⁰ 'Bí có mì ye tacó bà 'dè ji yo a ñinó máa, tàkòcò ye peteke gítí yo tacó bà konì ye mì yo ngé ndii gí. Tàkòcò ye delè gii peteke gítí Mbe tí ndoo ngé ndii gí, tacó yo kpónó

'bità bà koṛo có gítí bà tù 'bì yo ji ye káká'i gî. Yo táánò kù koṛo có tí ye, káa a i náa yo 'de kpokèjì bà túbà tí yo tí gí sè lá. ¹¹ Ye kù 'dè có tí nò me tacó máa ye kù ce a cèlè yê tí ye á ji yo nò lá. Tacó ye ni bà 'vala miṛi ye ta ṛa i ṛinó náa à kuu mì ye nó gî. ¹² Ye ni bà 'vala gbí yê gî. Ye delè ni bà 'vala gbí dà gî. Ye a ká gázà, ye nò tiṛi gítí bà 'vala tí ndâ bândò 'dáá gî ni gî. Ye gii nò tiṛi gítí bà 'vala gbí tó o, ta bà 'vala gbí vò o ni gî. Ye má ta yénì, có mì ye wálá. Ye delè má ta go tí ye, có mì ye wálá. I má mì ye wálá, ye nò li'vì gítí bà 'vala ye gî. I delè má jee tí mítí ye á to, ye nò li'vì gítí bà 'vala ye delè gî. ¹³ Wotí bà bàkà ndâ i 'dáá ta ṛè 'Duù tí nò mbe je wotí á ji ye nó kuu tí ye.

¹⁴ Kpètí ká éno, yo táánò bàkà ji ye a nambeè, náa yo koni ta ye gbí vò i tí nò mbe 'de ye, náa ye kpónó tí kuu gbí zàà nò. ¹⁵ Yo tí ndâ 'duù gbí gbata mì Filípò nò ta kpèetí yo ni gî, máa, ta o tí nó náa ye táánò kù njè nó 'do gbí to Mèsidóniyà ta o bà 'bità bà ma Banga-Ngú-Có mì ye kà nó, ndâ 'bí mbe kù kili ta ṛè mì Bìndi-Mbíri 'do bà 'bí to jé mbe tù 'bì ndú ji ye, máa, «À nò» káa ye gii lè 'bì ye gí tà 'bì ndú gî nò, wálá. Áá táánò káa yo ká kù nò yê tí ye. ¹⁶ Tacó à kpèetí ká ta o tí nó táánò náa ye tí kuu gbí gbata Tèsalónikà nó, ye kì 'bì ye gítí bà koni ye mì yo yee gbí sósò'ò. ¹⁷ Gbí có tí nò me éno máa, ye kù mòkò a tàkò i-nambeè nò lá; ye kù mòkò a tàkò i ṛinó mbe kù jò mboo ji yo nò. ¹⁸ Ndâ i ṛinó ta go ndú tí ye nó kpónó 'dáá gî kuu mì ye. Yì ye kpónó yè ngé yee tàkòcò ye. Tacó ndâ i-nambeè tí nó náa yo tuu ta Èpáfòròdítù á ji ye nó yee tí ye gî. Ndú go ndâ i ta banga pó ndú, náa à kù ci ji Mbíri, tí ndâ i-cí-ci mbe nìkì tí Mbíri, náa yí lè 'bì wó gí tà ndú gî.

¹⁹ Mbíri mì ye bà ko mboo nambeè mì yo náa yo bàkà ji ye nò ji yo me gbolò ta ṛè mì Bìndi-Mbíri tí Jézù, tacó Mbíri kù 'va 'bì wó ká mí gbí i. ²⁰ À ùlù Mbíri tí Bu ndoo kpòò ya tí . Go-i-tí-nò.

Ndòngbú bà 'vee 'vé mì Páwòlò

²¹ Ye 'vee ndâ 'duù ṛinó mì yo kà tí ndâ tó 'duù mì Mbíri nó gbaànjé-gbaànjé 'dáá gî. Ndâ ná'vindi ndoo ṛinó mbe kù dù toko ta ye káà nó delè 'vee yo ma. ²² Ndâ 'duù mì ze káá 'dáá gî, 'dóó ndâ 'duù 'bá mì ngáángbá gba mì ndâ Rómánò, 'vee yo ngé ndii gî.

²³ Ye kù 'deke tí ye ji Mbíri máa, nambeè mì Mbe tí ndoo Jézù tí Bìndi-Mbíri 'ví dù gbí njembí yo 'dáá gî.

Páwòlò cu wáràgà ji ndâ mbe kû kili ta rè mì Bìndi-Mbírì gbí gbata KÒLÒSÌYÀ

¹ Nìnó a ye tí Páwòlò, mbe gí tí tú mì Bìndi-Mbírì tí Jézù 'do gbí có mì Mbírì ká kû cu wáràgà tí nô; ze kû gbo gbí bà cu wáràgà tí nó ta ná'vindí ndoo Tìmàtéyò ² ji ndâ 'duù mì Mbírì gbí gbata Kòlòsiyà, tí ndâ ná'vindí mbe kû 'vala toko ta Bìndi-Mbírì ta njembí ndú gbaànjé. Ze kû 'deke tí ze máa Mbírì tí bu ndoo 'ví bàkà nambeè ji yo, yí delè 'ví si yo 'ví dù ta 'dè njembí yo.

Bà 'deke tí ta bà 'dè nìkì maa ji Mbírì

³ Ze ta o 'dáá gí kû 'dè nìkì maa ji Mbírì tí Bù mbe tí ndoo Jézù tí Bìndi-Mbírì ta o tí nó náa ze má kû 'deke tí ze ji Mbírì á tacó tí yo. ⁴ Tacó ze 'di tàwo bà tee njembí yo mítí Bìndi-Mbírì tí Jézù, ta tàwo bà zè ndâ 'duù mì Mbírì 'dáá gí nìkì maa mì yo gí. ⁵ Tacó à kû kpolo tí i tí nó náa yo kû koro có lli mítí nó á mí gbírì. Yo 'di có gítí i tí nó náa yo kû koro có lli mítí nó kpédélé'i ta o tí nó náa yo ù ta nje á gítí yúco tí nó tí Banga-Ngú-Có nô. ⁶ Banga-Ngú-Có kú jò 'vèè cee muu to tí nó 'dáá gí, jé ká go bà 'vèè có tí nó gbí òkò tí yo 'do tí kpédélé o tí nó náa yo táánò 'di ta gbí yúco gítí nambeè mì Mbírì, ⁷ á go nìnó náa yo 'di 'do mì Èpàfàràsì tí tó ka ze, náa ze kû bàkà nèté ta ndú. Yí a 'duù nìnó mbe kû bàkà nèté mì Bìndi-Mbírì ta njembí wó gbaànjé bìndi ze. ⁸ À delè a yí ká dità tó njembí bà zè tí tí nó náa Bèri-mi-Mbírì je ji yo nó ji ze.

⁹ 'Do tí o tí nó náa Èpàfàràsì 'dè ta có ji ze nó, ze yee tí wúnó jé waa 'do tí bà 'deke tí ze ji Mbírì tacó tí yo lá. Ze ta o 'dáá gí kû yù nambeè á 'do mì wó, máa, yí 'ví je muu tacó bà bàkà go có mì wó ji yo me gbolò. Ze delè kû yù 'do mì Mbírì, máa, yí 'ví je bà 'di gbí-o gítí ndâ có mì wó ji yo. ¹⁰ Ze delè kû 'deke tí ze ji Mbírì máa, yí 'ví si yo 'ví 'vala go có mì Mbe tí ndoo, tí ña 'válá nìnó mbe kû peteke tàkòcò wó ta o 'dáá gí nô. Tacó wàa, 'válá mì yo 'ví dù a 'válá nìnó ta i ká gbí gbí ndâ ña ndâ tó nèté 'dáá gí, wàa muu yo 'ví njaanga gítí bà nò Mbírì ni. ¹¹ Ze delè kû 'deke tí ze ji Mbírì máa, yí 'ví dù gbí ngba wó 'ví je wotí ji yo me gbolò, tacó wàa yo 'ví zèè njembí yo, ta wotí bà kònò ndâ i 'dáá gí túkà'i ta tàkòcò yo pètékè'i ta o 'dáá gí. ¹² Yo 'ví 'dè nìkì maa ji Buù tí mbe bàkà yo tí ndâ 'viì-'bá 'vii ká 'vii ta ndâ 'duù tí nó náa yí tí Mbírì kaa ndú mò gí mì wó gbí ngba'o gí nô. ¹³ Yí

'vala ndoo 'do gbí wotí mì 'dí'di'o mì vò i, bìndi yí gù 'dòkò ndoo gí 'bá mì kpóló-kpolo 'Viì mì wó ¹⁴ mbe njaanga miṛi ndoo 'do gbí vò i, ta bà je à-cee-gî ji ndoo gítí ndâ vò i mì ndoo.

Ndâ nèté mì Jézù

¹⁵ Bìndi-Mbírì je a kózò tí Mbírì náa ndoo nò yí lá. Yí a 'viì-kírì, tí kùro ndâ i tí nó náa Mbírì suu ndú nó 'dáá gî.

¹⁶ Tacó a yí ká suu ndâ i tàrì, ta ndâ i muu to tí nó 'dáá gî. A yí ká suu ndâ i nìno náa ndoo kù nò ndú ta ọ ndoo nó, ta ndâ i nìno náa ndoo nò ndú ta ọ ndoo lá nò.

A yí ká suu ndâ gba, ta ndâ mbe to.

A yí ká suu ndâ mbe zogo 'bá, ta ndâ mbe wotí.

Mbírì je wotí bà suu ndâ i 'dáá gî a i ji yí.

Mbírì suu ndâ i 'dáá gî tacó tí wó.

¹⁷ Yí táánò sàa kuu tí kùro o bà suu ndâ i 'dáá gî.

A wotí mì wó ká kù ẹrè ndâ i 'dáá gî toko gbaànjé.

¹⁸ A Bìndi-Mbírì ká kù túbà kpokèjì bà co tí ji ndâ 'duù tí nó mbe kù kili ta ẹrè mì wó tí Bìndi-Mbírì nò.

Yí a ẹrègbó 'válá.

Áá táánò jò yí tí 'viì-kírì mì ndâ ku, tí kpédélé ku mbe 'vala 'do gbí muu'dú wó tacó wàa yí 'ví dù tí kpédélé 'duù gbí ndâ i 'dáá gî.

¹⁹ Mbírì bàkà ènò tacó wàa ndâ i tí nó 'dáá gbí tú yì tí Mbírì nó 'ví dù kuu gbí tú 'Viì mì yì.

²⁰ Mbírì tuu a 'Viì mì wó gí bà 'viindi kpokèjì gbí òkò tí ndú ta ndâ i muu to tí nó, ta ndâ i tàrì.

A bà cì 'Viì-mì-Mbírì mítí njèèkpè mù ká si njembí Mbírì 'ví 'dèè gítí ndâ i 'dáá gî.

²¹ Káa yo, yo ta 'bí o táánò kù dù me 'dú 'do tí Mbírì, yo gbí ndâ o tí nó táánò a ndâ ku'di tí Mbírì tacó njembí yo gbí o tí nó táánò a vò njembí, yo delè gbí ndâ o tí nó táánò a ndâ mbe bàkà vò i, ²² káa yí kpónó 'viindi nambeè gbí òkò tí yo ta ndú ta 'dóó dii wó ta bà cì 'Viì mì wó. Mbírì bà kaa yo mò gí mì wó tí ndâ ngbáràngà 'duù ta vò i mì yo wálá kùro wó, ²³ náa yo má ùnje gítí yúco ta njembí yo gbaànjé, yo 'ví 'dò kò yo mí to tí kpoò toko ta Bìndi-Mbírì, yo 'ví kojo có ta njembí yo sósò'ò gítí i tí nó náa Banga-Ngú-Có ci yo gítí nó lá nò, Banga-Ngú-Có tí nó náa à ma ji ndâ 'duù muu to tí nó 'dáá gî, náa ye tí Páwòlò a bòò mbe kù ma nò.

Páwòlò bàkà nèté ndâ mbe kù kili ta ẹrè mì Bìndi-Mbírì

²⁴ Tàkòcò ye kpónó peteke gítí bà kònò sé'i mì ye muu yo gí. Tacó bà kònò sé'i mì ye cee sè ndâ bà kònò sé'i mì

Bìndi-Mbírì á muu òò wó, tí ndâ mbe kù kili ta rẹ̀ mì wó tí Bìndi-Mbírì nó gí. ²⁵ Káá àá táánò bàkà ye tí bòò mì ndâ mbe kù kili ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbírì; Mbírì je nèté tí nó jì ye, máa ye bàkà tacó tí yo. Nèté tí nó a bà ma Banga-Ngú-Có mì wó jì yo. ²⁶ Banga-Ngú-Có tí nó táánò a có kóó náa Mbírì ngùù 'do tí ndâ 'duù gbí ndâ ká o gí, káa yí kpónó 'dè gí sè jì ndâ 'duù mì wó gí. ²⁷ Mbírì 'dè có kóó tí nó gí sè jì ndâ 'duù mì wó, 'do ká gbí 'dóó có mì wó gbí njembí wó, tacó wàa, yo tí ndâ 'duù òò náa yo me ndâ Jùdèyà lá nó 'ví 'di ta seřẹ̀ banga có kóó tí nó. Có kóó tí nó éno máa, Bìndi-Mbírì kuu gbí njembí yo, tí 'duù náa yo kù kořo có gítí bà dù gbí ngba Mbírì lẹ̀ mítí wó. ²⁸ Tacó éno, ze kù ma có tí Bìndi-Mbírì, ze kù ci ndâ 'duù 'dáá gí ta muu tí ze náa Mbírì ká je jì ze, delẹ̀ kù nìbà i jì ndâ 'duù 'dáá gí ta gbèe òa muu tí nó, tacó wàa ze 'ví ya ta ndâ 'duù 'dáá gí gí kùro Mbírì tí ndâ yú 'duù mbe kù dù toko ta Bìndi-Mbírì. ²⁹ Òò a gbí òdẹ̀ré có tí nó náa ye kù bàkà ta nèté tí kpoò ta gbolò wotí tí nó náa Bìndi-Mbírì je jì ye nó ká nó.

2

¹ Go bà si yo 'ví òò nì éno máa, ye kù bàkà nèté tí kpoò tacó tí yo, ta ndâ 'duù gbí gbata Làwòdésiya, delẹ̀ tacó tí ndâ 'bí 'duù òò jẹ̀ mbe òò ye ta řo ndú lá nó, kuu tí ye. ² Ye kù bàkà nèté tí kpoò nó, tacó bà je wotí mí gbí njembí ndú, tacó wàa ndú 'ví zẹ̀ tí ndú gbí òkò tí ndú nìkì maa, wàa ndú 'ví dù toko gbaànjé. Tacó wàa muu ndú 'ví dù ngbàrángà'i gítí bà 'di gbí có kóó mì Mbírì. Có kóó tí nó mì Mbírì tí Bìndi-Mbírì, ³ tí mbe njaanga njekẹ̀jì galá bà 'di gbí-o ta muu mì Mbírì.

⁴ Ye 'dè có tí nó jì yo, tacó wàa yo 'ví si 'bí 'duù 'ví eendi yo ta bà tořo bàà mítí ndâ mbù 'véřẹ̀ mì wó lá. ⁵ Tacó ye kpétí me mì yo kà lá, njembí ye ká gá'dáá tí yo, tàkòcò ye delẹ̀ kù peteke gítí có bà eře gba có mì yo tí kpoò kù tee ta njembí yo mítí Bìndi-Mbírì nó.

Bìndi-Mbírì gí ta yúcó 'valá

⁶ Yo lẹ̀ má ùnje gítí Bìndi-Mbírì, tí Jézù tí Mbe tí ndoo gí, yo 'vala toko ta yí. ⁷ Yo 'ví nanaka mítí wó go cá tí ngbù tíítí; yo sì 'bá mítí wó, yo tee njembí yo mítí wó tí kpoò, á go có tí nó náa à nìbà jì yo nó, wàa yo 'ví 'dè nìkì maa jì Mbírì ta njembí yo gbaànjé.

⁸ Yo 'ví kpolo řo yo, máa, 'bí 'duù 'ví bàkà yo tí ndâ i mì wó ta bà eendi yo ta ndâ sù bà nìbà i ta řengbó ndú 'do ká mì ndâ 'duù muu to tí nó, ta ndâ kpo-kpò bààcì, á bìndi bà nìbà i tí nó mbe gí 'do mì Bìndi-Mbírì nó lá. ⁹ Tacó ndâ i tí nó 'dáá gbí tú Mbírì nó 'dáá gí kù 'vala gbí òò Bìndi-Mbírì.

¹⁰ Tacó énon, ndâ i 'daá gî kuu mì yo tacó yo kû 'vala toko ta Bìndi-Mbírì. Yí a gba mì ndâ bààcì ta ndâ gba 'daá gî.

¹¹ Áá táánò ya ta yo gí gbí gázâ 'do gbí có bà dù yo toko ta Bìndi-Mbírì, káa à me 'duù ká waaka nje kú tí yo gbí gázâ tí nò lá. Gázâ tí nò a bà too dii yo tí nó mbe yè ta vò i gî nó 'do tí yo gî, tí gázâ náa a Bìndi-Mbírì ká bàkà . ¹² Tacó bà caka tí yo táánò 'vii ká 'vii go bà duu yo toko ta Bìndi-Mbírì, Mbírì delè táánò 'vala yo 'do gbí muu'dú yo ta ndú, á 'do gbí có bà tee njembí yo mítí wotí mì wó tí Mbírì tí mbe 'vala Bìndi-Mbírì 'do gbí muu'dú wó. ¹³ Yo táánò a ndâ ku, náa ndâ vò i mì yo, giì je bà ya yo gí gbí gázâ tacó bà 'dii kú a 'do tí yo lá mì yo gî, káa Mbírì giì 'vala yo toko ta ndâ Bìndi-Mbírì ta bà je à-cee-gî ji ndoo gítí ndâ vò i mì ndoo 'daá gî gî. ¹⁴ Mbírì si có gítí i tí nó táánò muu ndoo náa kózò tí ndoo 'ví si có nó mí to, ta bà gbí i tí nó mítí njèèkpè mù. ¹⁵ Bìndi-Mbírì kpò nje ndâ kpo-kpò gba ta ndâ bààcì mítí njèèkpè mù, ta bà si ndâ 'duù muu to tí nó 'daá gî kû ò bà ko tàkò ndú go bà ko tàkò ndâ 'duù gbí zàa ta o tí nó náa ndâ 'duù kú ko yí ta o bà kpò nje ndú mì wó nò.

¹⁶ À má énon, yo si 'bí 'duù 'ví 'viiki yo gítí có i-zó-zò, ta có gítí pe lá. Yo delè 'ví si 'duù 'ví 'viiki yo gítí có ndâ kpo-kpò o, ta có gítí ngú pì, ta có gítí Rì bà wotí gbí tàkù mì ndâ Jùdèyà lá. ¹⁷ Ndâ i tí nó 'daá káa ndâ tàzo i tí nó kèjì nò; cèe i tí nó kèjì nó a i mì Bìndi-Mbírì. ¹⁸ Yo 'ví si ndâ 'duù tí nó mbe kú kpomozo tí ndú ta bà mà tí ndú, máa ndâ yì a ndâ mbe kú ùlù ndâ basilì nó, 'ví zò yo lá. Ndú kú wu gbí tí ndú, máa ndâ yì a ndâ mbe kú ò ndâ i gbí rii, káa gbí ndâ có mì ndú nò wálá, tacó à yè gbí muu ndú káa go ndâ i gítí miṛi ndú. ¹⁹ Nèté mì ndú káká'i ta Bìndi-Mbírì tí Kùro ndâ mbe kili ta rẹ wó nó wálá. Káa a Bìndi-Mbírì ká kú ko nje ndâ mbe kú kili ta rẹ wó, a yí ká kú si ndú 'ví dù toko gbaànjé go bà 'deeke ndâ bà to tí 'duù mì ndâ 'bilì ta ndâ yèlè kú uu go có mì Mbírì.

Bìndi-Mbírì gí ta ngú 'wálá

²⁰ Yo táánò má cì ta ndâ Bìndi-Mbírì gí, wotí mì ndâ bààcì muu to tí nó gítí yo wálá. À má énon, yo kú 'vala go i mì ndâ 'duù muu to tí nó tacó yè? Yo kú 'di ndâ ña có tí nó máa, ²¹ «Zèè i ñinó lá,» «I ñizó 'ví di gbí nje lo lá,» «Gàà 'bí ñinó lá,» nó tacó yè? ²² Ndâ có tí nó káa ndâ có mì ndâ 'duù á muu to tí nó, tacó à má zò i-zó-zò gî, à zò gî. ²³ Bà 'di ndâ có tí nó go tó i nó. Ndú go ndâ có mbe si 'duù 'ví zè Mbírì ñikì co tí ñinó sàa kùro nó gî, ndú delè go ndâ có mbe si 'duù 'ví si tí wó tí i lá, delè mbe si yí 'ví kpolo tí dii wó, káa wotí tí ndú gítí ndâ i gbí kú 'duù wálá.

3

¹ Mbíri táánò 'vala yo 'do gbí ku ta ndâ Bìndi-Mbíri gí. À má éno, yo koṛo có kpolo ma a i gítí ndâ i ñinó gbíri, tí bàndò tí nó náa Bìndi-Mbíri kú ki tí wó pí jàlambà mì wó gbí kù'bi mì Mbíri tí nò. ² Yo 'ví koṛo muu yo kpolo ma a i gítí ndâ i gbíri, me gítí ndâ i muu to tí nó lá. ³ Tacó yo táánò cì gí, káa à kpónó nguù 'válá mì yo mí mì Bìndi-Mbíri tí mbe kù dù á mì ndú ta Mbíri. ⁴ Káa ta o bà 'vanda Bìndi-Mbíri tí 'válá mì yo nó wúnò gí ɾo ɾi, yo delè bà 'vanda ta ndú gí gbí ngba'o.

Ndâ ká 'válá ta ngu 'válá

⁵ Yo ziki ndâ vo-vò i tí nó ta go ndú tí yo muu to tí nó nó 'do gbí njembí yo gí: bà bàkà bangbaya, bà bàkà ndâ i ñinó mbe 'vii á ɾo 'bá lá, bà dù ta go ndâ vò i, ta bà dù ta gbolò njembí, tí bà si ndâ i 'dáá gí tí ndâ i bà ùlù ndú go bà ùlù Mbíri. ⁶ Tacó a ndâ ña ndâ vò i tí nó ká kù si kpo-tàkòcò mì Mbíri 'ví tẹ ndâ mbe 'di có mì wó lá. ⁷ Káa yo táánò sàà kù ɾu a ndi ña ndâ vò i tí nó, ta o tí nó náa ndú gèè bè ndú mí muu yo gí nò. ⁸ Káa yo kpónó 'ví duu guù, wàa yo 'ví nè ndâ kòlòwò, ta kpo-tàkòcò, ta bà bàkà i ñinó mbe kù mìlisé tí ndâ 'bí 'duù, ta bà 'dè vò có, ta bà 'dè zu có, á mí gbí. ⁹ Yo 'ví 'dè 'vèrè á ji ndâ 'bí ka yo lá, tacó yo kpónó si ká ña bà 'vala ndò mì yo táánò nó, ta ndâ ká cè bà bàkà i mì wó táánò nó, mí to gí. ¹⁰ Yo kpónó kù 'vala a ngu ña 'válá, náa à kù 'visi muu yo ta o 'dáá gí tí ngu muu tacó bà je cè kózò tí mbe suu yo. ¹¹ Gbí ngu ña 'válá tí nó, 'bè gbí òkò tí ndâ Ìgírìgì, ta ndâ Jùdéyà wálá, 'bè gbí òkò tí ndâ mbe ya gí gbí gázâ ta ndâ mbe ya gí gbí gázâ lá wálá, 'bè gbí òkò tí ndâ 'duù ñinó ta nje có mì ndú me có Ìgírìgì lá nó, ta ndâ mbe 'di gbí-o lá, ta ndâ i-zógó-zogo, ta ndâ 'duù ñinó náa ndú me ndâ i-zógó-zogo lá nó, wálá. I 'dáá gí káa Bìndi-Mbíri, Bìndi-Mbíri delè a mbe toko ndâ i 'dáá gí.

¹² Mbíri zè yo niki ma, bìndi yí gii cu 'bì wó mítí yo tí ndâ 'dóó 'duù mì wó gí. À má éno, yo 'vala ta ndâ 'duù ta pétékè có, yo bàkà nambeè ji ndâ 'duù, yo si tí yo tí i lá, yo dù tí ndâ 'dè 'duù, yo delè 'ví zèè njembí yo. ¹³ Yo kònò tí yo gbí òkò tí yo, 'bí 'duù gbí òkò tí yo má bàkà vò i ta wò, wò 'ví je à-cee-gí ji yí, á go ñinó náa Mbe tí ndoo je ta à-cee-gí ji yo nò. ¹⁴ Káa tó bà zè tí a kpóló-kpolo i co tí ndâ i 'dáá gí, mbe kù ẹre ndâ i 'dáá gí toko gbaànjé. ¹⁵ Yo 'ví si 'dè njembí tí nó náa Bìndi-Mbíri je ji yo nó 'ví túbà kpokèjì á ji yo, tacó ñinó a nderè bà tẹ'ẹ tí yo toko gbaànjé máa yo dù tí ndâ bà to tí gbèè dii nó ká nó. Nògí, yo 'dè niki maa ji Mbíri. ¹⁶ Yo 'ví si ndâ có mì Bìndi-Mbíri 'ví dù gbí njembí yo me gbolò.

Yo nìbà i, yo delè 'ví kpo-gbì-tà-tù yo gbí òkò tí yo ta muu yo me gbolò. Yo cè cè 'do gbí wáràgà mì Mbírì jì Mbírì, yo ùlù rẹ wó gbí cè, yo cè ndâ cè tí nó nâa a ci ndú jì Mbírì gî nó jì yí, ta bà 'dè nìkì maa gbí njembí yo. ¹⁷ Yo 'ví 'dè ndâ có 'dáá gî, yo delè 'ví bàkà ndâ i 'dáá gî, ta rẹ Mbe tí ndoo Jézù, ta 'dè nìkì maa jì Mbírì Buù ta rẹ mì wó.

Nà bà 'vala ndò mì ndâ mbe kù kili ta rẹ mì Bindi-Mbírì 'bá mì ndú gbí ngú 'válá

¹⁸ Yo tí ndâ nawù ndâ 'dakò 'ví 'di có mì ndâ 'dakò mì yo, tacó ònò a i ònó nâa yo tí ndâ mbe kù kili ta rẹ mì Bindi-Mbírì 'ví bàkà nó ká nò. ¹⁹ Ndâ bu nù, yo zè ndâ nawù yo nìkì maa, yo 'ví dù ta ndú 'bùrúkú-'bùrúkù lá. ²⁰ Yo tí ndâ 'viì ta o 'dáá gî 'ví 'di có mì ndâ bu yo ta nawu yo. Tacó ònò a i ònó mbe kù peteke tàkòcò Mbírì nó ká nò. ²¹ Yo tí ndâ bu ndâ 'viì, 'ví kpolo tàkòcò ndâ 'viì mì yo lá, tacó yo bà gba gbí kii ndú. ²² Yo tí ndâ i-zógó-zogo 'ví 'di có mì ndâ 'duù tí nó tí ndâ mbe tí yo muu to tí nó nó 'dáá gî. Káa yo 'ví bàkà éno me ká míti ọ ndú tacó bà peteke tàkòcò ndú lá, yo bàkà ta njembí yo gbaànjé, tacó bà te duù míti Mbe tí ndoo. ²³ 'Duù kpétí má kù bàkà káa ọa nèté yè wè, yí 'ví bàkà ta njembí wó gbaànjé, goolá yí kù bàkà a nèté mì Mbírì, me nèté mì ndâ 'duù lá. ²⁴ Yo 'ví te mí gbí muu yo éno máa, Mbírì bà ko mboo nèté mì yo jì yo ta bà bàkà yo tí ndâ 'viì-'bá mì wó, tacó yo kù bàkà nèté a i jì Mbe tí ndoo tí Bindi-Mbírì. ²⁵ Káa Mbírì bà kèèndè vò i mì ndâ mbe bàkà vò i jì ndú, tacó yí me mbe ọ gbíro 'duù gítí bà waa có mì wó lá.

4

¹ Ndâ mbe tí ndâ i-zógó-zogo, yo zèè ndâ i-zógó-zogo mì yo ta tó 'bì. Yo te mí gbí muu yo máa, Mbe tí yo delè kuu gbírì.

Páwòlò kpo-gbì-tà-tù ndâ mbe kù kili ta rẹ mì Bindi-Mbírì

² Yo nanaka muu yo míti bà 'deke tí yo jì Mbírì. Yo 'ví kpolo tí yo, yo delè 'ví 'dè nìkì maa jì Mbírì ta o tí nó nâa yo má kù 'deke tí yo. ³ Yo 'deke tí yo jì Mbírì máa, yí 'ví njaanga kpokèjì bà ma có kóó mì Bindi-Mbírì jì ze. Tacó ònó a nderè có tí nó nâa ye kpónó kuu gbí zàà nó ká nò. ⁴ Yo 'deke tí yo jì Mbírì máa, yí 'ví si ye 'ví ma có tí nó ngbárángà'i, á go ònó nâa à tí nò.

⁵ Yo 'ví bàkà i ta ndâ 'duù ònó nâa ndú me ndâ mbe ùnje gítí Bindi-Mbírì lá nó ta muu tí yo. Yo si o tí nó nâa yo kuu bà gbèe to ta ndú nó tí o nâa Mbírì wu jì yo tacó bà koni

ndú. ⁶ Yo ta o 'dáá gî 'ví 'dè banga nje, tí nje ñinó ta gbí a gbí nó ta ndú, tacó wàa yo 'ví ni ta bà 'vìsì có ji ndú 'dáá gî.

Ndâ ndòngbú 'vé

⁷ A Tìkíkùsù ká bà 'dè ndâ có ñinó náa à tí ye kàá nó ji yo. Yí a tó ná 'vindí ndoo, yí delè a 'duù ñinó mbe kù bàkà nèté ta njembí wó gbaànjé, tí ka ndoo bòò mì Mbe tí ndoo. ⁸ Ye kù tuu yí tacó wàa yí 'ví 'dè ndâ có ñinó náa à tí ze kàá nó ji yo, wàa yí delè 'ví je wotí ji yo. ⁹ Ye kù tuu ndâ Tìkíkùsù ji yo ta 'bí kpóló-kpolo ná 'vindí ndoo mbe tee njembí wó 'dáá gî mítí Bìndi-Mbírì, ta rẹ wó a Ònésimò, tí 'dóó 'duù mì yo. Ndú bà 'vanda ndi ndâ i ñinó mbe bàkà tí mì ze kàá nó gbaànjé-gbaànjé ji yo gî.

¹⁰ Àrìsitárikù tí ka ye náa ze kpónó kuu gbí zàa ta yí 'vee yo ma. Márikò tí nó tí ná 'vindí Bàrànába, náa à 'dè có gítí wó á ji yo sàa gî nó, má ya gí mì yo kà, yo 'ví te wìrì mítí wó. ¹¹ 'Dakò tí nó ta rẹ wó a Jézù, náa à kù nì Júsitò mítí wó nó delè 'vee yo ma. Ndâ 'dakò tí nò a ndâ 'duù ta 'ò cuki, tí ndâ Jùdèyà ñinó, kpónó náa ze kù bàkà nèté gítí 'bá mì Mbírì á ta ndú, ndú delè kù koni ye ngé ndii gî. ¹² Èpàfàràsì tí nò tí 'bí 'duù mì yo gbaànjé, tí bòò mì Bìndi-Mbírì tí Jézù nó, 'vee yo ngé ma. Yí ta o 'dáá gî kù 'deke tí wó ji Mbírì ta njembí wó gbaànjé tacó tí yo, tacó wàa yo 'ví dù tí ndâ yú 'duù, ta kponje nje yo gítí bà bàkà go có mì Mbírì wálá. ¹³ Ye bà 'dè có ta yú có muu wó gî, máa, yí kù bàkà nèté tacó tí yo ta ndâ 'duù gbí ndâ gbata Làwòdésìyà ta Ìyèràpólìsì ta wotí ká tí. ¹⁴ Ndâ Lúkà tí nó tí tó mbe kù bàkà yeè ji ndâ 'duù nó, ta Démàsì 'vee yo. ¹⁵ Ye 'vee ndâ 'duù gbí gbata Làwòdésìyà 'dáá gî, ye delè gù 'vee niù tí nó tí Nifà, ta ndâ mbe kù kili ta rẹ mì Bìndi-Mbírì mí 'bá mì wó nó 'dáá gî.

¹⁶ À má 'deke wáràgà tí nó ji yo gî, yo 'ví te mí gbí muu yo máa, yo 'ví ya gí bà 'deke á ji ndâ mbe kù kili ta rẹ mì Bìndi-Mbírì gbí gbata Làwòdésìyà. Yo delè 'ví 'deke 'bí wáràgà mì ye tí nó náa ndâ 'duù gbí gbata Làwòdésìyà bà tuu ji yo nò. ¹⁷ Yo 'ví 'dè có ji Àrikípúsù máa, «Te mí gbí muu lo máa, wò 'ví cee nèté tí nó náa Mbe tí ndoo je ji wò nò.»

¹⁸ Ñinó káa 'dóó ye tí Páwòlò ká kù cu ndâ 'vé tí nó mí gbí wáràgà tí nó nó ta 'bì ye ji yo. Yo 'ví ò-bà-mbí ye gbí zàa lá. Ye kù 'deke tí ye ji Mbírì máa, yí 'ví bàkà nambeè ji yo.

KPÉDÉLÉ TÈSÀLÓNÌKÀ

Kpédélé bà cu wáràgà mì Páwòlò jì ndâ mbe kù kili ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbírì gbí gbata Tèsàlònìkà

¹ Muu ze tí ndâ mbe kù cu wáràgà tí nó a ndâ 'duù ta'ò: ònínó a ye tí Páwòlò, gù je Sìlìvànò, gù je Tìmàtéyò, ká kù cu wáràgà tí nó jì ndâ mbe kù kili ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbírì gbí gbata Tèsàlònìkà, tí ndâ 'duù mì ndâ Mbírì Buù, ta Mbe tí ndoo Jézù tí Bìndi-Mbírì. Ze kù cu wáràgà tí nó ta bà 'deke tí ze jì Mbírì máa, yí 'ví cù 'dè ngo cù wó mítí yo. Yí delè 'ví si yo 'ví dù ta 'dè njembí yo.

Nà cè bà 'vala ndâ 'duù gbí gbata Tèsàlònìkà, ta ña cè bà tee njembí ndú mítí Mbírì

² Ze ta o 'daá gí kù 'dè òkì maa jì Mbírì tacó tí yo 'daá gí. Rẹ̀ yo delè jé waa 'do gbí nje ze ta o tí nó náa ze má kù 'deke tí ze jì Mbírì nó lá. ³ Bà mbí ze delè jé ta 'bí rì gbaànjé ò tí ndâ nèté tí nó náa yo kù bàkà 'do gbí có mì bà tee njembí yo á mítí wó tí Mbírì nó lá; bà mbí ze jé ò 'do tí ndâ nèté tí nó 'daá gí náa yo kù bàkà ta tó njembí yo gítí Mbírì nó lá; à delè jé ò 'do tí bà kọ̀rọ̀ có mì yo lì kácaá mítí Mbe tí ndoo Jézù tí Bìndi-Mbírì lá.

⁴ Ze ònò ni gí, máa, Mbírì zè yo òkì ngé ndii gí, ndâ ná'vìndí ze. Ze delè gù ònò ni gí, máa, a yí ká cu 'bì wó mítí yo, máa, yo dù tí ndâ 'dóó ònínó mì yì. ⁵ Ze ònò ni énnò gí, tacó Banga-Ngú-Có tí nó náa ze táánò ma jì yo nó me káa bodo có sínò lá. Ze ma jì yo a có ta wotí ká tí, tí wotí mì Bèrì-mì-Mbírì, tí có náa ze ònò ni tí yúcó gí. Yo delè ònò ni énnò 'do tí ña 'valá tí nó náa ze táánò kù 'vala tacó tí yo si ze kuu mì yo kà nó gí. ⁶ Yo táánò gí tí ndâ mbe ọ̀rù ndi ze. Yo delè gù gí tí ndâ mbe ọ̀rù ndi Mbe tí ndoo 'do gbí bà kònò sé'ì mì yo. Ndâ mbe kù mèèkè'ì tí yo táánò 'dee yo kìgìrìgì gí, káa à gù wu bà ùnje gítí Banga-Ngú-Có ta líkí'o jì yo a Bèrì-mì-Mbírì.

⁷ Tacó énnò, ndâ mbe kù kili ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbírì gbí ndâ to Mèsidóniyà ta ndâ to Àkáyà gù ònò bà kònò sé'ì ta líkí'o muu Banga-Ngú-Có ni a i 'do mì yo. ⁸ Tacó ndú 'di me káa tàwo bà ma có mì Bìndi-Mbírì mì yo cuki lá. Có bà tee njembí yo mítí Mbírì delè wu cee muu to tí ña ònínó náa gbí nderẹ̀ bà 'dè có mì ze jì ndâ 'duù gítí káká'ì wálá. ⁹ À ndí kpónó a ndâ 'duù ká kù dítà ña nèté tí nó náa ze táánò 'bità bà

bàkà gbí òkò tí yo nó ji ze. À delè káa ndâ 'duù ká kù dità ña bà 'visì muu yo 'do tí ndâ bààcì gítí Mbířì, ta tàwo bà bàkà nèté mì cèe Mbířì tí nó tí wu Mbířì nó mì yo ji ze. ¹⁰ À 'dáá káa ndâ 'duù ká kù 'vanda ndi có bìndi yo gítí bà gí 'Viì-mì-Mbířì 'do gbířì ji ze, 'Viì-mì-Mbířì tí nó tí Jézù, náa Mbířì 'vala ndi wó 'do gbí muu'dú wó nô, Jézù tí nó tí mbe 'vala ndoo á 'do kùřo kpo-tàkòcò tí nó náa Mbířì kèjì tí gítí ndâ 'duù nô.

2

Nèté mì Páwòlò gbí gbata Tèsàlónikà

¹ Yo ta kpéétí yo ñò ni gí, máa, ze táánò co gí mì yo ká me kùnga wířì lá. Ze ya gí mì yo ta nderè, bìndi nderè mì ze nò gù yù gí, ndâ ná'vindí ze. ² Yo ñò ni gí máa, ze táánò ta 'bí o á kùřo bà ya ze gí mì yo ká 'de kpo-se-muu, ze delè gù 'de bà ñonoko ze mì ndâ 'duù gbí gbata Filípì gí. Káa áá táánò a Mbířì mì ze ká je wotí ji ze, náa ze gù ma tí ta Banga-Ngú-Có mì wó ji yo á mí kùřo ndâ kpo-kpò mbe kù jòò gbí có ta yí nò. ³ Rèngbó có tí nó náa ze kpónó kù ma ji yo nó me 'véřè lá; à me vò kóřo-kóřo có lá; à delè me có ta tiřì ká gbí lá. ⁴ À me éno lá. À káa Mbířì 'do gbí 'dóó có mì wó gbí njembí wó ká ñò ze ni tí ndâ 'duù ñinó náa yí má kpili Banga-Ngú-Có ji ze, ze bà ni bà 'dòkò ndi á go yí á ji ndâ 'duù gí. À má éno, ze kù 'dè có me tacó bà peteke tàkòcò ndâ 'duù lá. Ze kù 'dè có a i tacó bà peteke tàkòcò wó tí Mbířì, tí mbe kù ñò ndâ ña có gbí njembí ze. ⁵ Yo ñò ngbárángà'i ni gí, Mbířì delè ñò ni gí máa, ze jé 'dè 'véřè ji yo tacó bà peteke tàkòcò yo nò lá. Ze delè jé bàkà tiřì tacó bà 'de i 'do tí yo lá. ⁶ Ze jé pà kpokèjì tacó wàa, ndâ 'duù 'ví ùlù tí ta ze nò lá. Ze pà ndâ i tí nò 'do mì yo lá. Ze delè pà ndú 'do mì ndâ 'bí 'duù lá.

⁷ Ñinò táánò bà dù a ndâ i ñinó náa ze bà kùmùkù yo, máa, yo bàkà ji ze, sé náa ze a ndâ tú mì Bìndi-Mbířì nò, káa ze táánò ya gítí ndâ ña ñinò lá. Ze táánò dù gbí òkò tí yo ta pétékè 'bì ze, go 'bì ni mbe kù kpolo tí dó 'viì mì wó. ⁸ Tacó éno, go yo táánò tí ze ngé ndii gí. Ña go yo tí nò táánò tí ze nò! Go yo gù te ze cuki me ká gítí bà ma Banga-Ngú-Có ji yo lá. À gù te mítí ze delè a go bà 'vala ta řè mì yo. Yo táánò a ndâ wú-gbí-řé ze.

⁹ Go bà 'va mbí yo gítí ndâ ña seřè nèté tí nó náa ze táánò kù bàkà nó kuu tí ze, ndâ ná'vindí ze. Síí gbí o bà bàkà nèté tacó bà 'de ndâ i mì ze gítí miřì ze ta o tí nò náa ze táánò kù ma ta Banga-Ngú-Có ji yo nò wálá. Ze táánò ñò řì ni lá. Ze delè ñò bèbìlì ni lá. Ze táánò kù bàkà ndâ ña seřè nèté

tí nò éno, tacó wàa, ze 'ví pèè ta mbí 'bí 'duù gbaànjé tacó 'bí i ta o tí nò náa ze táánò kù ma ta Banga-Ngú-Có ji yo nò lá.

¹⁰ Yo nò ta ɾo yo gí, Mbíri delè nò gí, máa, ze táánò kù 'vala ta yo gbí tó ɱa kpokèjì. Ze 'vala ta yo ta banga tí, ta tiri mi ze gítí yo wálá. ¹¹ Yo nò ni gí, máa, ze táánò kù kpo-gbí-tà-tù yo ká go bà kpo-gbí-tà-tù ndá 'viì mi bu ndú. Ze kù je wotí ji yo ká go bà je wotí mi bu ndá 'viì á ji ndá 'viì mi wó. Ze delè kù do mítí yo náa yo má bàkà i mbe lè gí ká go ɱinó náa bu ndá 'viì kù bàkà ta ndú. ¹² Ze táánò a ndá mbe kù nibà kpokèjì ɱinó jáá nó ji yo. Ze a ndá mbe kù je wotí ji yo. Ze delè a ndá mbe kù 'deke tí ze ji yo, máa, yo 'ví co tí kpokèjì ɱinó mbe kù ñikí tí Mbíri, tí mbe kù tè'é tí yo gí gbí ngba wó, delè tí mbe kù tè'é tí yo máa, yo 'ví dù tí ndá bòò-gba mi yì nò.

¹³ Ze ta o 'dáá gí kù 'dè ñikí maa ji Mbíri tacó tí yo, tacó ta o tí nó náa ze táánò ya tí ta có mi wó tí Mbíri gí mi yo kà nó, yo giì ùnje gítí gí. Yo ùnje gítí nò me go bà ùnje mi 'duù gítí có mbe co 'do gbí nje 'bí ka wó 'duù á muu to tí nó nò lá. Yo ùnje gítí a i go bà ùnje mi ndá 'duù gítí có mbe co 'do gbí nje Mbíri. À dú káa yúco, có tí nó náa ze táánò ma ji yo nò a có mbe co 'do gbí nje Mbíri, à me có náa 'bí 'duù ká koɾo 'do gbí muu wó nò lá. A có tí nó mi Mbíri mbe dù kù bàkà nèté gbí njembí ndá mbe ùnje gítí gí nò. ¹⁴ Tacó yo tí ndá ná'vindi ze kpónó kù co ká ndírí tí gbèe kpokèjì tí nó náa ndá 'duù mi Mbíri mbe kù kili ta ɾè mi Bindi-Mbíri gbí ndá to Jùdéya kù co tí nò. Tacó yo kù mbu ji bà mèèkè'i tí yo mi ndá 'dóó nambe yo jé ká go ɱa bà mbu ndú 'bí ndá nambe ndú tí ndá Jùdéya, ¹⁵ tí ndá mbe zi Mbe tí ndoo tí Jézù. A ndá ɱa ndá 'duù tí nó táánò ká ziki ndá 'bí mbe 'dòkò có mi Mbíri. Áá táánò a ndú tí ndá Jùdéya ká kù mèèkè'i tí ze. I tí ndú a bà bàkà ndá i ɱinó mbe kù kpolo tàkòcò Mbíri, giì je bà jòò gbí có ta ndá 'duù 'dáá gí. ¹⁶ A ndú táánò ká kù bàkà bà jòò gbí có, ta bà nè kpokèjì bà ma có mi Mbíri ji ndá 'duù ɱinó ta ɱa ndú me ndá Jùdéya lá nó 'do tí ze, tacó wàa ndá 'duù ɱinó náa ndú me ndá Jùdéya lá nó 'ví 'de ta 'válá lá. Ndú kù bàkà vò i ká mí pí ka wó vò i. Káa ndú bà 'de mbèlè kpo-tàkòcò mi Mbíri mítí ndú.

Go bà co wiɾi gí Tèsalónikà káká'i kuu tí Páwòlò

¹⁷ Káa à má gítí ze, ndá ná'vindi ze, 'do tí o tí nó táánò náa ndoo ɱjèè ta gbí òkò tí ndoo ta làmbu o nó, à káa kùfolofo òi ze ká káa, káa njembí ze 'dáá gí a i mi yo ká. Ze bàkà ɱa i muu to tí nó cee gí, tacó wàa ndoo 'ví ɱò ta tí ndoo káká'i, ¹⁸ tacó kò'o tí yo bàkà có bà zi ze gí. 'Dóó ye tí Páwòlò

nó bàkà dú káa ndi ye tacó bà òò yo, káa Vò-'duù-tí-nò nè kpokèjì 'do tí ye gî. ¹⁹ Yo kù koṛo có máa a ndâ 'di ká bà te líkí'o mítí ze kùro Mbe tí ndoo tí Jézù ta o bà gî yí wúnò? À me yo lá? A yo wúnò ká bà dù tí ndâ ngbù êré náa ze bà seke mí gbí muu ze, kù dülù ta tí ze ta ña wálá kùro Mbe tí ndoo tí Jézù. ²⁰ Tacó a yo ká kù mba ze. À delè káa yo ká kù peteke tàkòcò ze.

3

¹ Bà zèè njembí ze gítí bà njèè gbí òkò tí ndoo dúú kù ya tí mâ giì co tí ze gî, ndòngbú có mì ze giì dù éno máa, à niki tí ze á bà tuu Tìmatéyò ya tí ji yo kà, wàa ze ta Silivánò 'ví dù ñindi ze gbí gbata Àtínà. ² Tacó éno, ze giì tuu Tìmatéyò tí ná'vindí ze, tí ka ze náa ze kù bàkà nèté mì Mbìrì tí nèté bà ma Banga-Ngú-Có mì Bìndi-Mbìrì ta ndú nó, máa, yí 'ví ya gí bà konì yo ta bà sè ta nèté gítí bà tee njembí yo mítí Mbìrì mí tà to tí kpòò. ³ Ze bàkà éno tacó wàa, njembí yo 'dáá gî 'ví me ta duù gbí ña vò o tí nó náa yo kpónó gbí nò. Yo delè ta kpéetí yo òò ní gî, máa, ñinò a ña ñindi ndoo gbí tú ndoo. ⁴ Tacó ze táánò kù ci yo ta o tí nó náa ze kuu tí mì yo kà nó éno máa, «O bà mèèkè'i tí yo mì ndâ 'duù ká kèjì! O bà mèèkè'i tí yo mì ndâ 'duù ká kèjì!» Káa à kpónó nò a yí náa yo kù òò mítí yo nò. ⁵ Ye táánò tuu Tìmatéyò nò éno máa, yí ya gí bà òò máa, yo ká kpòò kù tee njembí yo mítí Mbìrì wè? Tacó ré ze kaṛa ta gúku gî, máa ndâ-'bì-lá, wotí mì Vò-'duù-tí-nò mbe kù eendi ndâ 'duù gítí vò i nó bà ndii muu wotí mì yo, tí ña ñinó náa ndâ nèté tí nó náa ze táánò bàkà gbí òkò tí yo kà nó bà ya sínò.

⁶ Káa Tìmatéyò giì dele ndi wó 'do mì yo kà ji ze ta ngú có mbe peteke tàkòcò ze éno máa, yo kù tee njembí yo mítí Mbìrì, yo kù 'vala ta ndâ 'duù ta tó njembí yo, tàkòcò yo ta o 'dáá gî ká pétékè'i gítí ze, yí delè giì 'dè có ji ze máa, kô'o tí ze bà ziki yo kà gî, go ñinó náa kô'o tí yo kù kaṛaka ta ré ze káá gî nò. ⁷ A có bà tee njembí yo mítí Mbìrì nò ká kù 'dèè njembí ze gbí ndâ ña bà mèèkè'i tí nó náa à kù mèèkè mítí ze káá nò, ndâ ná'vindí ze. ⁸ Njembí ze kpónó ki tí to gî, tacó ze 'di gî máa, 'bì yo ká kácaá kuu tí Mbe tí ndoo. ⁹ Ze kpónó 'ví 'dè niki maa ji Mbìrì gbí ña nje có yè gítí ña bà peteke tàkòcò ze tí nó náa ze kpónó tí kuu kùro wó tí Mbìrì tacó tí yo nó! ¹⁰ Ze kù 'deke tí ze ji Mbìrì ta síí gbí wálá, tacó wàa, yí 'ví si ndoo 'ví 'de tí ndoo káká'i. Tacó wàa, ze 'ví je ndâ 'bì i ñinó mbe gboo 'do tí bà tee njembí yo mítí wó tí Mbìrì gî nó ji yo.

¹¹ Ze kù 'deke tí ze ji yí tí Mbìrì tí Bu ndoo, ze delè kù 'deke tí ze ji Mbe tí ndoo Jézù tí Bìndi-Mbìrì, máa, ndú 'ví

'viindi kpokèjì bà ya gí mì yo kà jì ze. ¹² Ze kù 'deke tí ze éno máa, Mbe tí ndoo 'ví je bà 'vala ta tó njembí mí gbí òkò tí yo jì yo, yí delè 'ví si yo 'ví 'vala ta ndâ 'bí tende 'duù ta tó njembí yo á go cè bà 'vala ndoo ta ndoo. ¹³ Tacó wàa yí 'ví bàkà yo tí ndâ 'duù ònó ta bà lê tí yo wálá, náa yí tí Mbírì kaa yo mò gí mì wó gí á kùro wó tí Mbírì mì ndoo tí Bu ndoo, ta o bà gí ndâ Mbe tí ndoo Jézù ta ndâ tó 'duù mì wó wúnò.

4

Ŋa bà 'vala ndò ònó mbe kù peteke tàkòcò Mbírì nò

¹ À má éno, ze kpónó kù wa jì yo a gbí ta rẹ̀ mì Mbe tí ndoo Jézù éno máa, yo káká'i 'ví ne 'do tí Ŋa kpokèjì 'válá ònó mbe kù peteke tàkòcò Mbírì, náa yo táánò ònó 'do mì ze nó lá, ndâ ná'vindí ze. Yo co ká tí gbèe kpokèjì tí nò, á go ònò náa yo kpónó kuu nje nò dúú kù ya tí. ² Tacó yo ònó ndâ i tí nó náa ze táánò nìbà ndú jì yo á 'do gbí wotí mì Mbe tí ndoo Jézù nó ni gí.

³ Có gbí njembí Mbírì gítí yo éno máa, yo 'ví dù tí ndâ tó 'duù, wàa yo 'dáá gí 'ví dù janga-jàngá gí ndiì á 'do tí ndâ vò i. Yo delè 'dáá gí 'ví dù tí ndâ ngbàrángá 'duù mbe kù kii'bà 'do tí bà bàkà bangbaya. ⁴ Wàa yo 'dáá gí 'ví kò nìi gbí tó kpokèjì náa ndâ 'duù kù te duù mítí, ⁵ yo dù ta go bà dù ta ndâ nìi sàkàmàa go i mì ndâ 'duù ònó mbe ònó dúú kpokèjì bà peteke tàkòcò Mbírì ni lá nó lá. ⁶ Có gbí njembí Mbírì gítí yo delè éno máa, 'bí 'duù 'ví gírì'o ta 'viya gítí ná'vindí wó ta bà tèrì cìkii nawù wó nó lá. Ze táánò 'dè có tí nò jì yo sàà kùro gí. Ze delè gii ci yo éno máa, Mbírì bà waa có mítí ndâ mbe bàkà Ŋa i-'viya tí nò ta wotí ká tí nò gí. ⁷ Mbírì táánò tè'é tí ndoo me gítí gilinì lá; yí tè'é tí ndoo tacó wàa ndoo 'ví dù tí ndâ 'dóó ònó mì wó tí Mbírì. Yí tè'é tí ndoo tacó wàa ndoo 'ví dù janga-jàngá gí ndiì 'do tí ndâ vò i. ⁸ À má éno, 'duù má nè tù wó 'do tí bà 'di có tí nó náa ze kù 'dè nó gí, yí kù nè tù wó nó me 'do tí bà 'di có mì ze tí ndâ 'duù go yí lá, yí kù nè a i 'do tí bà 'di có mì Mbírì tí mbe je Bèrì mì wó tí Mbírì jì yí tí 'duù tí nò.

⁹ À má gítí có bà zè ndâ ná'vindí yo nìkì maa, nderè bà cu wàragà mì 'bí 'duù 'do gbí òkò tí ze á jì yo gítí ònò wálá, tacó Mbírì táánò nìbà ònò jì yo gí. ¹⁰ À delè dú káa yúco máa, yo kpónó kù zè ndâ ná'vindí yo gbí ndâ to Mèsidóniyà 'dáá gí nìkì maa. Káa ze kpónó kù 'deke a tí ze jì yo tí ndâ ná'vindí ze éno máa, yo 'ví zè tí yo gbí òkò tí yo dúú kù ya tí gí kùro nìkì ndiì ònó náa yo kù bàkà kpónó nó gí. ¹¹ Yo bàkà wotí gítí éno máa, gbínje 'ví dù gbí òkò tí yo lá. Bìndi, yo 'ví kofo có me gbolò a i gítí bà bàkà nètè tacó bà

'de i-zó-zò mì yo, á go có tí nó náa ze táánò 'dè jì yo nô.
 12 Yo ko tí yo ta 'bì yo, tacó wàa, ndâ 'bí tende 'duù 'ví ùlù ta rẹ̀ yo éno máa, yo me ndâ mbe kù zò i gbí wu'o mì ndâ 'bí 'duù nò lá.

O bà gì Mbe tí ndoo wúnò

13 Go bà 'dè có jì yo gítí ndâ ku kuu tí ze, ndâ ná'vindí ze. Yo si bà dù ta sé có gbí njembí yo ngé ndii gí tacó tí ndâ 'bí ka yo ònó mbe cì gí nó mí to. Tacó ònò a òa i mì ndâ 'duù ònó mbe koṛo có gítí bà 'vala ndi ndâ ku 'do gbí muu'dú ndú lá nó ká nò. 14 Ndoò lê má ùnje gí, máa, Jézù táánò cì gí, bìndi yí gii 'vala ndi wó 'do gbí muu'dú wó gí, gbí éno máa, Mbíri bà 'vala ndi ndâ 'bí ka ndoo ònó mbe cì gí nó 'do gbí muu'dú ndú ta rẹ̀ mì Jézù, ká go bà 'vala ndi wó tí Jézù nò, bìndi a yí tí Jézù ká bà gí gí bà tè kùro ndú ya tí gí gbíri. 15 Có tí nó náa ze kpónó kẹ̀jì gí bà 'dè jì yo nó a có mbe co 'do gbí nje Mbíri. Kòcò Mbíri éno máa, ta o bà gí Mbe tí ndoo káká'i wúnò, ndoo tí ndâ 'duù ònó tí ndâ wu 'duù ta ri tí nò nó bà yee mì wó kùro si ndâ 'duù ònó mbe cì sàà gí nó mí ndii wálá. 16 Tacó ta o tí nò, à káa 'dóó Mbe tí ndoo ká bà gí 'do gbíri gí muu to tí nô. Yí bà gí gí bà 'dè có ta kòcò wó ngéé gí yaà. Bìndi , kùro ndâ basìlì mì Mbíri bà gii tè'é tí ndâ 'duù. Gbí mòngò mì Mbíri bà gii me tí, bìndi ndâ 'duù ònó tí ndâ 'duù mì Bìndi-Mbíri mbe cì sàà gí nó ká bà 'vala ndi ndú 'do gbí muu'dú ndú á kùro má kózò gí nó, 17 áà bà gii tè'é tí ndoo tí ndâ 'duù ònó mbe cì lá nó á gí mì ndú gbí kùlù mù tàri, tacó wàa, ndoo 'ví kaa toko gbaanjé ta ndú ya gí kùro Mbe tí ndoo gbí pípìri, gí bà dù ngbé ká á mì ndoo ta ndú ká. 18 À má éno, yo yì tí yo gbí òkò tí yo ta o ku ta ndâ có tí nò.

5

Yo 'viindi tí yo á gítí o bà gí Mbe tí ndoo

1 Káa à má gítí sè ndâ sili, ta ndâ pì, ta ndâ o bà bàkà tí mì ndâ i tí nò, ze bà cu mbè có gítí ndú jì yo wálá, ndâ ná'vindí ze, 2 tacó yo ta kpéetí yo ònò ni gí, máa, o bà gí Mbe tí ndoo káká'i wúnò bà dù go bà gí mbe ngbà ta bèbìli. 3 Ndâ 'duù ta o tí nò bà dù kù koṛo có máa, «Vò i wálá.» Káa ndú gii gu maa káa ndii ta bà gbo ndú mì vò i, go bà gbaaka niì mì gó-káyì, bìndi 'bí i náa ndú bà bàkà nó wálá.

4 Káa yo kpónó kù 'vala me gbí 'dí'di'o tacó wàa o tí nò 'ví gbaaka tí ta yo á go bà gbaaka yo mì mbe ngbà nò lá, ndâ ná'vindí ze. 5 Tacó yo 'dáá gí a ndâ 'viì gbí ngbà'o, tí ndâ 'viì gbí ngbàà ri. Ndoò ta ndoo 'dáá gí me ndâ 'duù gbí 'dí'di'o lá. 6 À má éno, ndoo tèrì á go i mì ndâ 'bí 'duù lá. Ndoò dù

tí zò'o ta ɾo ndoo ngbárángà'i. ⁷ Tacó ndâ mbe tèrì kù tèrì a i ta bèbìlì. Ndâ mbe kù sa ta pe delè kù sa a i ta bèbìlì. ⁸ Káa ndoo a ndâ 'duù gbí ngba ɾi, à má éno, ndoo dù ta ɾo ndoo ngbárángà'i. Ndoos si bà tee njembí ndoo mítí Mbíri, giì je bà zè Mbíri nìkì maa, 'ví dù go kùngù tacó bà lì ta zí'i 'do tí ndoo gbí gó. Wàa, bà koɾo có lì mítí Mbíri 'ví dù tí i bà lì mù 'do tí muu ndoo gbí gó. ⁹ Mbíri táánò cu 'bì wó mítí ndoo me tacó bà mbu ndoo gí tàkò có mì kpo-tàkòcò mì wó lá. Yí bàkà a i tacó bà 'vala ndoo ta ɾè mì Mbe tí ndoo Jézù tí Bìndi-Mbíri, ¹⁰ tí mbe cì tacó tí ndoo. Tacó wàa, ndoo 'ví dù toko ta ndú si ndoo kpónó kù 'vala muu to tí nó nò; delè tacó ndoo 'ví dù toko ta ndú bìndi bà cì ndoo. ¹¹ À má éno, yo je wotí jì ndâ 'bí ka yo. Yo konì tí yo gbí òkò tí yo á go ñinó náa yo kù bàkà kpónó nò.

Ndòngbú có

¹² Ze kù 'deke a tí ze jì yo éno máa, yo 'ví te duù mítí ndâ 'duù ñinó tí ndâ kpo 'duù kùɾo yo, mbe kù bàkà nèté bà ñibà tó kpokèjì jì yo ta ɾè mì Mbe tí ndoo nò, ndâ ná'vìndí ze. ¹³ Yo te duù mítí ndú ndii bà te duù mì yo mítí sè ndâ 'duù 'dáá gí. Yo 'dè nìkì maa jì ndú tacó nèté tí nó náa ndú kù bàkà nò. Yo delè 'ví 'vala gbí òkò tí yo nìkì maa.

¹⁴ Ze kù yù 'do mì yo a nambeè éno máa, yo 'ví 'dè có gítí bà bàkà nèté jì ndâ mbe kpó tí kpoò, ndâ ná'vìndí ze. Yo je wotí jì ndâ 'duù ñinó á gbí òkò tí yo ta wotí bà te ɾo ndú gí yaà kùɾo ndâ 'duù á tí ndú wálá nò. Yo konì ndâ 'duù ñinó ta wotí tí ndú wálá nò. Yo delè 'ví kònò ndâ 'duù 'dáá gí. ¹⁵ Yo kèèndè vò i gbí òkò tí yo lá. À 'ví dù gbí njembí yo ta o 'dáá gí káa có gítí bà bàkà tó i gbí òkò tí yo, ta có gítí bà bàkà tó i jì ndâ 'bí tende 'duù. ¹⁶ Yo 'ví dù ta pétékè tàkòcò yo ta o 'dáá gí. ¹⁷ Yo 'ví kaɾa tà bà 'deke tí yo jì Mbíri lá. ¹⁸ Yo má gbí dà, yo 'ví 'dè nìkì maa jì Mbíri, à delè má volo mítí yo gí, yo má gbí mbúlùwu, yo 'ví 'dè nìkì maa jì yí, tacó ñinò a ɾa có ñinó náa à gbí njembí wó gítí yo tí ndâ mbe kù 'vala ta ɾè mì Bìndi-Mbíri tí Jézù nó ká nò.

¹⁹ Yo 'ví 'buuku muu wotí mì Bèri-mì-Mbíri lá. ²⁰ Yo delè 'ví go 'véɾè mítí có ñinó náa a Mbíri ká wu mí gbí nje 'duù nó lá. ²¹ Yo 'viiki gbí có kùɾo má kózò gi. Yo má 'de có tí nó tí yúco, yo 'ví nanaka muu yo mítí, ²² káa yo má 'de tí 've có, yo 'ví mò tí yo 'do tí ndâ 've i 'dáá gí gí. ²³ Ze kù 'deke tí ze jì Mbíri tí mbe kù je tó bà dù ndò jì ndâ 'duù, máa, yí 'ví kaa yo mò gí mì wó. Yí 'ví si yo 'ví dù ta gbí òkò yo nìkì maa, ta bà lè tí yo wálá, ta vò i tí lili yo wálá, ta njembí yo ngbárángà'i kù ù ta ndi bà gí Mbe tí ndoo Jézù tí Bìndi-Mbíri. ²⁴ Mbíri tí mbe tè'é tí yo bà si yo 'ví dù tí ndâ

mbe bàkà sọ́lọ́ i wálá, tacó yí me mbe ne 'do tí po ngo nje wó lá.

²⁵ Yo 'deke tí yo ji Mbírì tacó tí ze, ndâ ná'vindí ze.

²⁶ Yo 'vee ndâ ná'vindí ze kà ta njembí bà zè Mbírì tacó tí ze.

²⁷ Ye kù be ji yo a tí Mbe tí ndoo éno máa, yo 'ví 'deke wáràgà tí nó ji ndâ ná'vindí ndoo á mì yo kà 'dáá gî.

²⁸ Nambeè mì Mbe tí ndoo Jézù tí Bìndi-Mbírì 'ví dù ta yo.

BÀ SÓ TÈSÀLÓNÌKÀ

Bà só bà cu wáràgà mì Páwòlò jì ndâ mbe kù kili ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbírì gbí gbata Tèsàlónìkà

¹ Muu ze tí ndâ mbe kù cu wáràgà tí nó a ndâ 'duù ta'ò: ñinó a ye tí Páwòlò, gii je ndâ Silivánò ta Tímàtéyò. Ze kù cu wáràgà tí nó jì yo tí ndâ 'duù mì Mbírì tí Bu ndoo, tí ndâ 'duù mì Mbe tí ndoo Jézù tí Bìndi-Mbírì, mbe kù kili ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbírì mí gbí gbata Tèsàlónìkà. ² Ze kù 'deke tí ze jì Mbírì tí Bu ndoo, ze delè kù 'deke tí ze jì Mbe tí ndoo Jézù tí Bìndi-Mbírì, máa, ndú 'ví cù 'dè ngo cù ndú mítí yo, ndú delè 'ví si yo 'ví dù ñikì maa.

Bà waa có ta o bà gí Bìndi-Mbírì wúnò

³ Áá mì ze a nderẹ̀ tacó bà 'dè ñikì maa jì Mbírì go ñinó náa à tí tacó tí yo 'dáá gí, ndâ ná'vindí ze, tacó yo kpónó kù tee njembí yo mítí Mbírì ta wotí tí ndii ñinó sàà kùro gí. Yo delè kù zè tí yo gbí òkò tí yo ñikì ta banga tí ngé ndii gí. ⁴ Ze kù mba tí ze ta rẹ̀ yo kùro ndâ 'bí mbe kù kili ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbírì, tacó à tà kpétí má kù pèè mbí yo ta bà mèèkè'i tí yo, yo kpòò kù tee káa njembí yo mítí Mbírì.

⁵ Gbí có bà tee njembí yo kácáá mítí Mbírì nò éno máa, yo ñò ni gí máa, yí a mbe waa yúco. Káa mboo tàkò ña i tí nò náa yo kù me nò a bà bàkà yo mì Mbírì tí ndâ bòò-gba mì wó tí Mbírì. ⁶ Mbírì bà waa có ta yúco, yí bà kèèndè mbugo tí nó náa yo kuu gbí nó á mítí ndâ mbe kù mbu yo nó gí. ⁷ Bìndi yí bà kaa yo tí ndâ 'duù tí nó náa à kpónó kù mèèkè'i tí yo nó mítí tó bándò tí nó náa yí bà kaa ze mítí nó ta o bà túbà tí Jézù mì wó 'do gbíri ta ndâ basìli mì wó tí Mbírì, náa yí je wotí jì ndú. ⁸ Jézù ta o tí nò bà da nó gí co gbí ngba wu gí bà kèèndè có ndâ vò i mì ndâ mbe si Mbírì tí có lá, ta ndâ mbe biya bà ùnje gítí Banga-Ngú-Có mì wó tí Jézù tí Mbe tí ndoo, jì ndú. ⁹ Ndâ ña ndâ 'duù tí nó bà mbu jì bà waa có mítí ndú, éno máa, ndú 'ví dù tí ndâ voló-volo 'duù dúú bà ya tí, gii je bà mò ndú 'do kùro Mbe tí ndoo gí, à delè bà mò ndú 'do gbí ngba wotí mì wó gí. ¹⁰ Yí bà me ndâ i tí nó a i ta o tí nó náa yí bà gí tí, tacó wàa, ndâ 'duù tí nó náa yí kaa ndú mò gí mì wó gí nó 'ví ùlù yí, ta bà te duù mítí wó nò. Yo ta o tí nó delè bà dù kuu gbí òkò tí ndâ mbe kù ùlù Jézù, tacó yo ùnje gítí yúco tí nó náa ze táánò 'dè jì yo nó gí.

¹¹ Njìnò a nderè bà 'deke tí ze jì Mbírì ta o 'dáá gî ká nò. Ze kù yù nambeè 'do mì wó, máa, yí 'ví si yo 'ví dù tí ndâ 'duù mbe 'vii tí ndâ 'duù ñìnó náa yí tè'é tí ndú gî, yí delè ta wotí mì wó 'ví si yo 'ví bàkà go ndâ tó có tí nó 'dáá gbí njembí yo nò, tacó wàa, yo 'ví cee ta nèté tí nó náa yo kù bàkà yee tí kpónó nó 'do gbí có mì bà tee njembí yo mítí wó. ¹² Gbí ña kpokèjì tí nò, ndâ 'duù bà ùlù rẹ Mbe tí ndoo Jézù 'do gbí có mì yo, ndú delè bà ùlù rẹ yo 'do gbí có mì wó, á 'do gbí nambeè mì Mbírì, delè 'do gbí nambeè mì Mbe tí ndoo Jézù tí Bìndi-Mbírì.

2

Vò-'duù-tí-nò

¹ À má gítí Rì bà gì Mbe tí ndoo Jézù tí Bìndi-Mbírì, ta có gítí bà kili ndoo toko gbaànjé mí mì ndoo ta ndú ta Rì tí nò, ² kòcò ze jì yo éno máa, yo 'ví co ká ngé kù gu ta gúku 'do gbí có mì 'bí 'duù mbe bàkà tí wó tí mbe 'dè-kòcò ta wotí mì Bèri-mì-Mbírì, ta ndâ mbe kù fiini có éno máa, Rì tí nò co sàà gî nó lá. Njembí yo delè 'ví mù 'do gbí có mì 'bí 'duù mbe 'dè 'véřè jì yo éno máa, a ze ká cu wàràgà jì yì ta ña có tí nò nó lá.

³ Yo si 'bí 'duù 'ví eendi yo gítí bà kořo ña ndâ có tí nó lá. Tacó Rì tí nò tí Rì bà gì Mbe tí ndoo nò bà co a i bìndi bà gì 'duù tí nó tí gbolò mbe kù gbì gbí njembí wó gítí vò i ta Mbírì nò. 'Duù tí nó náa muu wó bà 'va tí to nò, ⁴ a mbe kù jòò gbí có ta ndâ bààcì 'dáá gî. Yí delè a mbe si tí wó tí i ndii ndâ i tí nó náa ndâ 'duù kù ci i jì ndú nó 'dáá gî. Yí si tí wó tí gbolò i tí ña ñìnó náa ndú kpónó nje bá ta Mbírì ká gbaànjé. Yí delè kpónó kù kò kò jì ndâ 'duù máa, yì lá a Mbírì.

⁵ Bà mbí yo ó-ò? Ye táánò 'dè có gítí bà co Rì bà gì Bìndi-Mbírì nò jì yo ta o tí nó náa ye táánò kuu mì yo ká nó lá? ⁶ Yo delè ñò i tí nó mbe kù zèè 'duù tí nó ta yúco mì wó wálá nó, tii mí to, di tí o bà co Rì tí nó náa à ci nó, ni gî. ⁷ Bà jòò gbí có ta Bìndi-Mbírì kpónó kuu tí, káa, a i náa à kù bàkà tí a i gbí ña kpokèjì ñìnó náa bà 'di gbí kpò ndâ 'duù muu to tí nó gî, yee tí o tí nó náa à má mò i tí nó mbe kù nè kpokèjì 'do tí nó á 'do tí kpokèjì má kózò gî, ⁸ bìndi 'duù tí nó tí mbe kù gbì gbí njembí wó gítí vò i ta Mbírì nò bà gii co gí gbí ngbàà ři. Bìndi Mbe tí ndoo Jézù bà gii zi yí, ta bà òlò woò gbí nje wó mítí wó, bà co Jézù ta ngba wó bà zi yí gî.

⁹ Bà gì 'duù tí nó tí mbe kù gbì gbí njembí wó gítí vò i ta Mbírì nò bà dù a i ta wotí mì Vò-'duù-tí-nò. Yí bà gí gí bà bàkà ndâ mbù seřè ta gbí ndú wálá, ta bà túbà ndâ mbó,

ta bà bàkà ndâ kpo-kpò i, ¹⁰ ta bà bàkà ndâ vo-vò tiṛi tacó bà ee ta ndi ndâ 'duù ñinó tí ndâ kánjí ku nô, tacó ndú biya bà dù ta go yúcó, tacó wàa ndâ yì 'ví 'de tí ta 'válá nò gí. ¹¹ Tacó éno, Mbíri kú tuu vò muu ji ndú, tacó wàa, ndú 'ví ùnje ká gítí 'verè. ¹² Mbíri bàkà éno tacó bà waa có mítí ndâ mbe si bà co tí kpokèji ñinó jáá nó mí to, káa áá gii niki tí ndú a bà co tí lókó-loko kpokèji nô.

Mbíri cu 'bì wó mítí yo tacó bà 'vala yo

¹³ Káa áá mì ze a nderè tacó bà 'dè niki maa ji Mbíri tacó tí yo ta o 'dáá gí, ndâ ná'vindí ze, tí ndâ wú-gbí-ré Mbe tí ndoo. Tacó Mbíri táánò cu 'bì wó mítí yo 'do tí o bà 'bità bà suu to tí nó tacó bà 'vala yo ta bà bàkà yo mì Bèri-mi-Mbíri tí ndâ ngbárángà 'duù, delè ta ba ùnje mì yo gítí yúcó. ¹⁴ Mbíri tè'é tí yo tacó bà 'vala yo nò a i 'do gbí bà ma Banga-Ngú-Có mì ze ji yo, tacó wàa yo 'ví 'de tí ta bàndò bà dù yo ñindi yo gbí ngba Mbe tí ndoo Jézù tí Bìndi-Mbíri. ¹⁵ À má éno, yo 'dò kò yo mí to tí kpoò, wàa yo 'ví kpolo tí có tí nó náa ze táánò 'dè ji yo ta nje ze, ze delè giù cu ji yo ta wáràgà nô, ndâ ná'vindí ze.

¹⁶ Ze kú 'deke tí ze tacó tí yo ji Mbe tí ndoo Jézù tí Bìndi-Mbíri, ze delè kú 'deke tí ze ji Mbíri tí Bu ndoo, tí mbe kú zè ndoo niki maa, náa yí giù je tí ta 'dè njembí ji ndoo dúú kú ya tí, giù toko ta bà koṛo tó có gítí 'válá bìndi ku mì ndoo, á 'do gbí nambeè mì wó, ¹⁷ éno máa, ndú 'ví si njembí yo 'ví dù tí yú njembí gbí bà bàkà ṛa ndâ tó i 'dáá gí, delè gbí bà 'dè yúcó.

3

Yo 'deke tí yo ji Mbíri tacó tí ze

¹ Ndòngbú có mì ze ji yo 'ví éno máa, yo 'deke tí yo ji Mbíri tacó tí ze, ndâ ná'vindí ze. Yo 'deke tí yo ji Mbíri, tacó wàa, yí 'ví si có mì Mbe tí ndoo 'ví 'vèè gálà-gálà, wàa ndâ 'duù tí nó mbe 'di nó 'ví te duù mítí, á go ñinó náa yo kpónó kú te ta duù mítí nô. ² Yo delè 'ví 'deke tí yo éno máa, yí tí Mbíri 'ví 'vala ze á 'do 'bì ndâ mbe vò muu tí nó tí ndâ vóló-volo 'duù nó, tacó ndâ mbe tee njembí ndú mítí Mbíri lá nó ògbù ngé. ³ Káa Mbe tí ndoo me mbe 'dè có gí, wàa yí giù ñonòkò gbí 'bá wó 'do tí po ngo nje wó gí nò lá. Yí bà je wotí ji yo gí, yí delè bà kpolo tí yo 'do tí Vò-'duù-tí-nò gí.

⁴ Káa à má gítí yo, ze bà be tí Mbe tí ndoo gí, máa, yo kpónó kú bàkà ndâ i tí nó náa ze táánò 'dè có gítí ndú ji yo nô, yo delè bà bàkà ndú kpoò kú ya tí gí kùṛo. ⁵ Ze kú 'deke tí ze ji Mbe tí ndoo éno máa, yí 'ví 'visi njembí yo tí njembí

ndâ mbe òtò bà zè tí mì Mbirì ni , yí delè 'ví si yo 'ví dù tí ndâ 'duù ñìnó mbe kù kònò vò i go i mì Bìndi-Mbirì nò.

Kózò tí yo 'ví bàkà nèté

⁶ Ze kù 'dè có jì yo ta rẹ̀ mì Mbe tí ndoo Jézù tí Bìndi-Mbirì, ndâ ná'vindí ze, éno máa, yo dù gí ndii 'do tí ndâ ná'vindí ndoo ñìnó ta go bà bàkà nèté tí ndú wálá, mbe kù 'vala me go ña bà 'vala ndò tí nó náa ze táánò kpilì jì yo nó lá nò. ⁷ Tacó yo ta kpéétí yo òtò ni gí, éno máa, nèté mì yo a bà mèlè ndi ze. Káa yo òtò ta ọ̀o yo gí máa, ze táánò ta o tí nó náa ze kuu mì yo kà nó me ndâ mbe kẹ̀-ọ̀o lá. ⁸ Ze táánò me ndâ mbe kù lẹ̀ 'bì ze gí tà i 'do mì 'bí 'duù sínò lá. Jé lá! Ze táánò kù zò i 'do ká gbí bà ka wu'o mì ze. Ze táánò wu gbí gó ọ̀i gítí nèté mì ze lá, ze delè wu gbí bèbìlì lá. Ze bàkà éno tacó wàa, ze 'ví ba gbímbí yo ta bà zò-mítí-yo nò lá. ⁹ Ze táánò kù ziki tí ze ta bà bàkà nèté rẹ̀'bè-rẹ̀'bè ta wu'o nò, me tacó máa yúco mì ze tacó bà 'dè có jì yo éno máa, yo je i ñìnó jì ze, yo bàkà éno jì ze, wálá nò, lá. Ze bàkà éno a i tacó bà túbà bà bàkà nèté jì yo, tacó wàa yo 'ví bàkà go yí. ¹⁰ Ze táánò 'dè có jì yo si ze kuu mì yo kà nó éno máa, 'duù má biya bà bàkà nèté gí, yí 'ví zò i lá, nò gí. ¹¹ Káa ze kpónó kù 'di có éno máa, ndâ 'bí 'duù 'do gbí òkò tí yo kà a ndâ vo-vò mbe kpó, ta go bà tee 'bì ndú mítí nèté tí ndú wálá. À tí ndú káa go bà yuu nje ndú gí gbí có mì ndâ 'bí 'duù ta rẹ̀ ndú gbí wálá. ¹² Ze kù 'dè có jì ndâ ña ndâ 'duù tí nò ta rẹ̀ mì Mbe tí ndoo Jézù tí Bìndi-Mbirì éno máa, ndú si ña nèté tí nò mí to, wàa ndú 'ví bàkà a nèté tacó bà 'de ta i bà ko ta tí ndú.

¹³ Wo yo 'ví co ta bà bàkà i ñìnó náa à tí nó lá, ndâ ná'vindí ze. ¹⁴ 'Bí 'duù gbaànjé gbí òkò tí yo má biya bà 'di có tí nó náa ze cu mí gbí wáràgà tí nó nó gí, yo 'ví kù'ba 'do tí 'duù tí nò. Nèté mì yo 'ví dù ta yí káká'i wálá. Tacó wàa, yí 'ví òtò tí ni éno máa, kpokèjì tí nò náa yì kù co tí nò a lókó-loko kpokèjì. ¹⁵ Káa yo 'ví mèkè'i tí wó go bà mèkè'i tí ku'di nó lá. Yo kpo-gbí-tà-tù wó, tacó yí a ná'vindí yo, tacó wàa, yí 'ví dele ta ndi wó gítí jáá kpokèjì.

Ndòngbú có

¹⁶ Ze kù 'deke tí ze jì Mbe tí ndoo, tí mbe kù si ndâ 'duù kù dù ñikì maa, éno máa, yí 'ví si yo 'ví dù ñikì maa ta o 'dáá gí, gbí ña ndâ kpokèjì 'dáá gí. Mbe tí ndoo 'ví dù ta yo ta o 'dáá gí.

¹⁷ Ñìnó a ye tí Páwòlò ká kù cu ndâ 'vé tí nó jì yo mí gbí wáràgà tí nó ta 'dóó 'bì ye. Ñìnó a mbó ndi 'bì ye gbí ndâ wáràgà mí ye 'dáá gí ká nò. Ñìnó a cè ña bà cu wáràgà mí ye ká nò.

¹⁸ Ye kù yù nambeè 'do mì Mbe tí ndoo Jézù tí Bìndi-Mbírì
tacó tí yo 'dáá gî.

KPÉDÉLÉ TÌMÀTÉYÒ

Kpédélé bà cu wáràgà mì Páwòlò jì Tìmatéyò

¹ Njìnó a ye tí Páwòlò, tí tú mì Bìndi-Mbíri tí Jézù. Ye gí tí tú mì Bìndi-Mbíri go có mì Mbíri tí mbe 'vala ndoo, delè go có mì wó tí Bìndi-Mbíri tí Jézù tí nó, náa ndoo kù koṛo 'válá lì mítí wó nò. Ye kù cu wáràgà tí nó. ² Jì wò tí Tìmatéyò, tí 'dóó 'vii mì ye, náa ndà só ta ndà kù tee njembí ndà mítí Bìndi-Mbíri. Ye kù 'deke tí ye jì Bu ndoo tí Mbíri, ye delè kù 'deke tí ye jì Bìndi-Mbíri tí Jézù, tí Mbe tí ndoo, máa ndú 'ví bàkà nambeè mì ndú, wàa ndú 'ví nò yè ɾo lo. Ndú delè 'ví si wò 'ví dù ta 'dé njembí lo.

³ Ye táánò ci wò ta o tí nó náa ye kù ya gí tàkò to Mèsidóniyà nó, máa wò 'ví co 'do gbí gbata Éfàsù lá. Tacó wàa wò 'ví nò ta có gítí ndâ ña ndâ 'duù tí nó mbe kù nìbà ndâ sú có jì ndâ 'duù á bìndi có mì Mbíri nò. ⁴ Nèté mì ña ndâ 'duù tí nó a bà je mbí ndú kpolo ma mítí ndâ tà-ká-tà mì ndâ ká gù ndú, ta bà 'deke ndâ ɾè ndâ ká gù ndú mèè jì ndâ 'duù. Káa ndâ ña ndâ i tí nó náa ndú kù bàkà nò a ndâ i mbe kù nònòkò muu ndâ 'duù 'do tí bà bàkà go có mì Mbíri, náa 'duù kù nò ni ta bà tee njembí wó mítí Mbíri nò. ⁵ Káa ndoo kù nìbà i jì ndâ 'duù tacó wàa ndú 'ví zè ndâ 'bí ka ndú nìkì maa, tí ña tó bà zè tí njìnó mbe gí 'do gbí ndâ ngbáràngà njembí, ta tó muu, ta bà ùnje gítí Mbíri ta njembí 'duù gbaànjé. ⁶ Ndâ ña ndâ 'duù tí nó ne 'do tí cèe kpokèjì mì yúco gí. Ndú kù ya ká yàlàkàà gí tàkò ndâ 'bí ña ndâ có ta nji gbí ndú wálá. ⁷ Ndú kù bàkà tí ndú tí ndâ kpo-kpò mbe 'di gbí ndâ có mì Mòze, káa ndú 'di gbí ndâ có tí nó náa ndú kù 'dè nò lá. Ndú delè nò ndâ i tí nó náa ndú kù 'dè có gítí ndú nó ni ká lá.

⁸ Ndoò nò ni gí máa, ndâ có mì Mòze a ndâ tó có, náa 'duù má nò nderè ndú ni gí nò. ⁹ Ndoò delè gii nò ni gí, máa, à kù 'dè có me jì ndâ tó 'duù lá. À kù 'dè có a i jì ndâ mbe bàkà vò i, go ndâ mbe ngbútù, ta ndâ mbe bàkà i-Mbíri lá, ta ndâ mbe bèè ɾo Mbíri, ta ndâ mbe zi ndâ bu ndú ta ndâ nawu ndú, ta ndâ mbe zi ku. ¹⁰ À gii 'dè có a i jì ndâ mbe zingbà ta ndâ niì, ta ndâ mbe sì ta ndâ 'bí ka ndú 'dakò, ta ndâ mbe ngbà ndâ 'duù, ta ndâ mbe 'véɾè, ta ndâ mbe see tí ndú gítí 've có, ta ndâ mbe bàkà ndâ 'bí ña i njìnó mbe co tende 'do tí cèe bà nìbà i tí nó ¹¹ mbe ya 'vii ta ña seɾè

Banga-Ngú-Có tí nó náa Mbíri tí nó náa ndoo kù ùlù yí nó kpili ji ye, máa, ye kpolo tí , wàa ye 'ví ma ji ndâ 'duù nò.

'Dè nìkì maa ji Mbíri á gí tàkò nambeè mì wó

¹² Ye 'dè nìkì maa ji Bìndi-Mbíri tí Jézù tí Mbe tí ndoo, mbe je wotí ji ye, tacó yí nò ni gí máa, ye bà bàkà nèté mì yí go có tí nó náa à gbí muu yí nó gí. ¹³ Ye táánò sàa a mbe kù 'dè ndâ vò có gí bà tí Jézù. Ye táánò a mbe kù mèèkè'i tí ndâ 'duù mì wó. Ye delè táánò a mbe kù go ndú ta zu ngò. Káa Mbíri gii toṛo ndâ vò i mì ye nò 'dáá gí mítí wó tí bàà, tacó yí nò ni gí, máa, ye táánò nò ndâ vò i tí nò náa ye kù bàkà nò ni lá, tacó ye ta o tí nò ùnje gítí Bìndi-Mbíri kálásê. ¹⁴ Mbíri bàkà nambeè ji ye me gbolò, ta bà wu bà ùnje, ta bà zè Bìndi-Mbíri tí Jézù nìkì maa mí gbí njembí ye me gbolò. ¹⁵ Có tí nó náa à 'dè máa, «Bìndi-Mbíri tí Jézù táánò gí gí muu to nó tacó bà 'vala ndâ mbe bàkà vò i,» nó a cèe yúcó ta kponje gítí wálá, tí cèe có mbe 'vii tí có bà ùnje gítí ta njembí 'duù gbaànjé. Ye a fiúfú gbí òkò tí ndâ mbe bàkà vò i 'dáá gí. ¹⁶ Káa ta ndâ ṛa ṛinó 'dáá gí, Mbíri gii bàkà nambeè ji ye mí pí ndâ vò i mì ye nò me gbolò. Tacó wàa, Bìndi-Mbíri tí Jézù 'ví tù ta bà bà kònò ndâ mbe bàkà vò i ji ndâ 'duù ṛinó 'dáá gí á kèjì gí bà ùnje gítí wó tacó bà 'de 'válá ṛinó mbe cee lá nò.

¹⁷ Ndoò te duù mítí Mbíri,
ndoo ùlù yí tí gba tí nó mbe cee lá nó,
kpòò ya tí .

Ndoò te duù mítí Mbíri,
ndoo ùlù yí tí 'duù tí mbe dù tí ká nó,
kpòò ya tí .

Ndoò te duù mítí Mbíri,
ndoo ùlù yí tí nó náa ndoo ṛò yí ta ṛo ndoo lá nó,
kpòò ya tí .

Go-i-tí-nò!

¹⁸ Ye kù 'deke a tí ye ji wò máa, bà mbí lo 'ví ò tí ndâ có mì ndâ mbe ma có mì Mbíri náa ndú táánò 'dè gítí lo nó lá, Tímátéyò, 'vii mì ye. Kpolo tí ndú mì gbí njembí lo, wàa wò 'ví gò gó go i mì ngáángbá 'vii-'dakò. ¹⁹ Ndâ zí'i-gó mì lo 'ví dù a bà tee njembí lo mítí Mbíri, ta bà dù ta tó muu. Ye kù 'dè có tí nò ji wò tacó ndâ 'bí 'duù táánò bàkà vò muu, bìndi ndú gii mèèkè gbí bà ùnje mì ndú gítí Mbíri kùdùù gí. ²⁰ Ndâ 'bí 'duù sósò'ò 'do gbí òkò tí ndâ 'duù tí nò a ndâ Imànyò ta Àlèsándòrò, náa ye táánò ká waa có mítí ndú ta bà kaa ndú ji Gba-vò-i, tacó wàa ndú 'ví no bà 'dè zu có gí bà tí Mbíri ngbó.

2

Nà kpokèjì bà 'deke tí jì Mbířì

¹ Má éno, kpédélé có mì ye jì wò éno, máa, wò 'ví 'deke tí lo jì Mbířì tacó tí ndâ 'duù 'dáá gî. Wò 'ví yù i gítí mîřì lo 'do mì Mbířì. Wò 'ví yù nambeè 'do mì wó tacó tí ndâ 'bí 'duù. Wò delè 'ví 'dè nìkì maa jì yí.

² Wò 'ví 'deke tí lo jì Mbířì kpòlo ma tacó tí ndâ gba mì ndoo, ta ndâ kpo-kpò 'duù kùřo ndoo, tacó wàa ndoo 'ví 'vala ta wo gbí òkò tí ndoo lá, ndoo 'ví 'vala a i gbí 'dè tí, ta bà te duù mítí Mbířì, delè ta bà bàkà ndâ i ñinó mbe 'vii á řo 'bá nò. ³ Bà 'deke tí ndoo éno a tó i mbe kù peteke tàkòcò Mbířì tí mbe 'vala ndoo. ⁴ Tacó à tí wó a go bà 'vala ndâ 'duù 'dáá gî, tacó wàa, ndú 'ví ñò yúcó ni. ⁵ Tacó Mbířì ká gbaànjé cuki. Mbe kù 'viindi gbí òkò tí ndâ 'duù muu to tí nó ta Mbířì delè ká gbaànjé, tí Bindi-Mbířì tí Jézu, ⁶ mbe sî mîřì wó jì ku á muu ndâ 'duù 'dáá gî. Mbířì táánò tuu yí tí mbe ma có 'válá jì ndâ 'duù ta tó o mì wó mbe 'vii gbí muu wó tí Mbířì. ⁷ Ye kù 'de jì wò ta yúcó, ye jé 'dè 'verè lá, máa, àá táánò je ye tí mbe nìbà có tí nó tí yúcó nó jì ndâ 'duù ñinó náa ndú me ndâ Jùdéyà lá nó, tacó wàa, ndú 'ví ùnje gítí.

⁸ Má éno, có gbí muu ye éno máa, ndâ 'duù tí ndâ bàndò 'dáá gî 'ví 'deke tí ndú ta bà kaa 'bì ndú, tí 'bì ndâ yè ta vò i mì ndú wálá, á gí yaà jì Mbířì, ta pétékè tàkòcò ndú, delè ta gbínje gbí òkò tí ndú wálá.

⁹ Có mì ye jì ndâ niì éno máa, ndú 'ví yuu bongo ñinó mbe 'vii á řo 'bá mbe te nò mí řo ndâ 'duù lá nò. Ndú delè 'ví je mbí ndú kpòlo ma mítí bà te banga cèkèè tacó bà mà tí ndú jì ndâ 'duù lá; ¹⁰ ndú 'ví te banga a i ta bà bàkà ndâ tó i á go i mì ndâ ña ndâ niì ñinó mbe túbà tí ndú tí ndâ mbe ùnje gítí Mbířì gî nò. ¹¹ À delè má kù nìbà i jì niì, yí 'ví dù ngbii. Yí delè 'ví te duù mítí 'duù tí nó mbe kù nìbà i jì yí nó. ¹² Ye ùnje gítí éno máa, niì 'ví dù tí mbe nìbà i jì ndâ 'dakò nó lá. Yí delè 'ví dù pí tí ndâ 'dakò lá. Yí 'ví dù ngbii kùřo ndâ 'dakò. ¹³ Tacó Mbířì táánò suu kùřo a Ádàmà tí 'dakò, bìndi yí gii suu Évà tí niì. ¹⁴ Gba-vò-i delè táánò ee me ndi Ádàmà lá, yí ee a ndi Évà tí niì, bìndi niì gii kpò có mì Mbířì gî. ¹⁵ Káa a bà jò ndâ 'viì ká bà 'vala ndâ niì, náa ndú má dù tí ndâ niì ñinó mbe aanga muu ndú mítí bà tee njembí ndú mítí Mbířì nó.

3

Ndâ kpo 'duù kùřo ndâ mbe kù kili ta řè mì Bindi-Mbířì

¹ Cò tí nó máa, go bà dù tí gbolò 'duù kùro ndâ mbe kù kili ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbírì má tí 'duù, yí kù koṛo a tó có ngé waa gî nó, a yúco ta kponje gítí wálá. ² Káa ɲa 'duù tí nò 'ví dù me mbe kù bàkà ndâ i-nô lá. Yí 'ví dù me mbe kò njeèkù nì lá. Yí 'ví dù a i tí 'duù ɲìno ta ngbàrángà muu wó. Yí 'ví dù me 'duù ɲìno mbe kù bàkà ndâ i-'viì nó lá. Yí 'ví dù a i tí 'duù ta muu ká tí wó. Yí 'ví dù tí 'duù ɲìno ta njekekè 'bá mì wó ká ngàà jì ndâ 'duù. Yí delè 'ví dù tí mbe nibà tó kpokèjì bà 'vala ndò jì ndâ 'duù. ³ ɲa 'duù tí nò 'ví dù me vò mbe ɲù pe lá. Yí 'ví dù me mbe kùmùkù ndâ i mì ndâ 'duù lá. Yí 'ví dù a i tí 'dè 'duù, me mbe gbínje lá. Yí delè 'ví dù me mbe go ndâ kpo-kpò i lá. ⁴ Yí 'ví dù tí ɲa 'duù ɲìno mbe ni bà 'viìndi 'bá mì wó nìkì maa gî, náa ndâ 'viì mì wó kù 'di có mì wó, delè náa ɾo ndâ 'duù ká ngbàrángà'i gítí ndâ 'viì mì wó. ⁵ Tacó bà kpolo tí 'dóó 'bá mì wó má kpò yí gî, yí bà 'de wotí gítí bà kpolo tí 'bá mì Mbírì 'do kòtí 'di? ⁶ Yí 'ví dù me ɲú mbe ùnje gítí Jézù lá. Tacó yí bà luguu á tí wó ta bà si tí wó tí gbolò 'duù ta kpéetí wó, bìndi Mbírì bà waa có mítí wó go bà waa có mítí Gba-vò-i. ⁷ 'Duù tí nò 'ví dù a ɲa 'duù ɲìno náa ndâ 'duù ɲìno mbe ùnje gítí Bìndi-Mbírì lá nó kù te duù mítí wó. À má me éno lá, rẹ̀ wó bà volo gî, bìndi yí bà tè wú mì Gba-vò-i.

Ndâ mbe koni ndâ mbe kù kili ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbírì

⁸ Ndâ mbe kù koni ndâ mbe kù kili ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbírì nó 'dáá gî delè 'ví dù a ndâ ɲa ndâ 'duù ɲìno náa ndâ 'duù kù te duù mítí ndú nô. Ndú 'ví dù tí ndâ mbe 'dè yúco. Ndú 'ví dù me ɲa ndâ 'duù ɲìno náa pe kò ndú gî nó lá. Ndú delè 'ví dù me ndâ mbe go ndâ kpo-kpò i lá. ⁹ Ndú 'ví dù tí ndâ 'duù ɲìno ta muu ndú ngbàrángà'i, mbe kù ùnje gítí có mì Bìndi-Mbírì 'do ká ngé rẹ̀ngbó. ¹⁰ À 'ví ɲò muu ndú kùro kózò gî, bà lê má tí ndú wálá, à 'ví giì bàkà ndú.

¹¹ Ndâ nì ɲìno mbe kù koni ndâ mbe kù kpolo tí ndâ mbe kù kili ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbírì nó, delè 'ví dù a ɲa ndâ nì ɲìno náa ndâ 'duù kù te duù mítí ndú nô. Ndú 'ví dù me ndâ mbe nì rẹ̀ lá. Ndú 'ví dù tí ndâ nì ɲìno ta muu ndú ngbàrángà'i nó. Ndú delè 'ví dù tí ɲa ndâ nì ɲìno mbe kù bàkà nètè ta njembí ndú gbaànjé nó.

¹² Ndâ 'dakò ɲìno tí ndâ mbe kù koni bà kpolo tí nètè gítí ndâ mbe kù kili ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbírì nó delè 'ví dù me ndâ bu njeèkù nì lá. Ndú delè 'ví dù a ndâ ɲa ndâ 'duù ɲìno mbe kù kpolo tí ndâ 'bá mì ndú, ta ndâ 'viì mì ndú nìkì maa. ¹³ Tacó ndâ 'duù kù te duù mítí ndâ mbe kù bàkà nètè bà koni ndâ mbe kù kili ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbírì jáá. À delè tí ndú a wotí bà 'dè có gítí bà tee njembí ndú mítí Bìndi-Mbírì ta gúku tí ndú wálá.

¹⁴ Ye kù cu wáràgà tí nó jì wò ta có bà ya gí mì yo kà gbí muu ye. ¹⁵ Káa 'bí i máa tii bà ya ye gí kà gí, wò 'ví ò ènó máa, ndâ 'duù 'ví 'vala 'bá mì Mbíri nìkì maa. Ye kù nì a ndâ mbe kù kili ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbíri, tí ndâ 'viù mì Mbíri tí nó tí wu Mbíri, delè tí ndâ mbe kù te rẹ̀ có mì Mbíri gí yaa tí kpoò nò.

¹⁶ À dú káa yúco máa, bà 'di gbí kpokeji mì Mbíri táánò sàa a gbolò có kóó. Có kóó tí nò a Bìndi-Mbíri, tí mbe gí gí muu to tí nó táánò tí 'duù.

A Bèri-mì-Mbíri táánò ká túbà tí wó,
ndâ basilì táánò ò yí gí,
áá táánò ma có tí wó jì ndâ 'duù gí.
Ndâ 'duù táánò ùnje gítí wó muu to tí nó gí,
áá táánò te yí ya tí gí gbíri gí.

4

Ndâ sú mbe nibà i

¹ A Bèri-mì-Mbíri ká 'dè có ta nje wó ngbárángà'i éno máa, ndâ 'bí 'duù gbí ndâ sè sili tí nó gí kùro o bà gí Bìndi-Mbíri káká'i nó bà je mbí ndú kpolo ma a i gítí bà ru ndi ndâ 'vére mì ndâ bààci á bìndi có mì Mbíri. ² Ndâ mbe 'dòkò có mì ndâ ò ndâ bààci tí nò a ndâ mbe 'vére, tí ndâ mbe tiri ta ndi nó bà 'dè 'vére káká'i á ro ndú wálá. ³ Ndâ 'bí ò 'vére mì ndú máa: bà kò nì a vò i kùro Mbíri, wàa ndâ 'duù delè 'ví gee tí ndú 'do tí ndâ 'bí ò ndâ i-zó-zò. Káa Mbíri táánò suu ndâ i tí nò náa ndâ vò 'duù tí nò kù 'dè có máa ndâ 'duù 'ví zò ndú lá nò, tacó wàa ndâ mbe ùnje gítí Bìndi-Mbíri, tí ndâ mbe ò yúco ni gí, 'ví zò ta bà 'dè nìkì máa jì Mbíri ta líkí'o tí ndú. ⁴ Mbíri táánò suu 'dáa káa ndâ tó i, tacó wàa ndoo 'ví zò ndú 'dáa gí ta pétékè tàkòcò ndoo, náa ndoo má a ndâ mbe ò tó i náa 'duù bàkà jì ndoo nì nò. Má éno, ndoo 'ví bè ndâ 'bí i, máa, ndú a ndâ vò i nò lá. ⁵ Tacó a có mì Mbíri, toko ta bà 'deke tí ndoo jì Mbíri tacó ndâ i tí nò, ká kù bàkà ndú tí ndâ ngbárángà i.

Tó bòò mì Bìndi-Mbíri

⁶ Wò má nibà ndâ có tí nò 'dáa gí jì sè ndâ ná'vindi lo, gbí éno máa, wò bà dù tí tó mbe bàkà nèté mì Bìndi-Mbíri tí Jézu. Wò delè kù nì a bà máa, bà nibà i mì Bìndi-Mbíri náa wò kù ru ndi nó ya gí gbí mbelè lo gé tẹ̀ gí. ⁷ Nèté mì lo 'ví dù ta ndâ ònókó tà-ká-tà ta i gbí ndú wálá gítí ndâ i muu to tí nó nó lá. Aanga muu lo mítí bà dù tí 'duù mì Mbíri. ⁸ Bà tala bà ngaka tí 'duù tacó bà je wotí jì dii wó a tó i, káa bà tala bà ngaka tí 'duù tacó bà bàkà go có mì Mbíri a kpóló-kpolo i có tí bà ngaka tí tacó bà je wotí jì dii 'duù gí. Tacó 'duù bà 'de i gbí ta bà só: 'bí gbaanjé á si yí muu

to tí nô, bindi 'bí á bindi ku mì wó. ⁹ Tee njembí lo mítí có tí nò, tacó ñìnò a yúcó ngé waa gî. ¹⁰ Tacó énnò, ndoo kpónò kù te kpo muu, ndoo delè kù bàkà nèté tí kpoò, tacó ndoo kù koṛo có lì a i mítí Mbírì tí nó mì ndoo, tí wu Mbírì mbe kù 'vala ndâ 'duù 'dáá gî nô. Co tí ndâ i 'dáá gî, yí kù 'vala a ndâ mbe ùnje gítí yúcó tí nò. ¹¹ Nibà ndâ có tí nò ji ndâ 'duù, wàa wò 'ví ñò máa, ndú bàkà go ndú.

¹² Si tí lo ji ndâ 'duù wàa ndú 'ví ñonoko wò máa, wò a 'viì nò lá. Dù tí mbe nibà ndâ ña ndâ tó i 'dáá gî, go bà 'dè banga nje, ta tó 'válá, ta bà zè ndâ 'duù ñìkì maa, ta bà dù ta ngbàrángà njembí, ji ndâ mbe ùnje gítí Bìndi-Mbírì. ¹³ Dù kù 'deke wáràgà mì Mbírì, wàa wò 'ví nibà ndâ có gbí ji ndâ 'duù 'dáá gî, yee tí o bà gí ye gí mì yo kà. ¹⁴ Bà mbí lo 'ví ò tí i-nambeè tí nó táánò náa Mbírì je ji wò ta o tí nó náa ndâ mbe ma có mì Mbírì 'dè ta có, bindi có tí nó ndâ kpo 'duù mì ndâ mbe kù kili ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbírì giì tee ta 'bì ndú mítí lo nó lá. ¹⁵ Koṛo gbí có tí nò náa ye 'dè ji wò nò tí kpoò, bindi wò 'ví mèlè ndi ndâ i tí nò náa ye 'dè có gítí ndú ji wò nò. Tacó wàa ndâ 'duù 'ví ñò máa, wò me mbe ja gí ndiì lá. ¹⁶ Kpolo tí lo, wò delè 'ví kpolo tí i tí nó náa wò kù nibà ji ndâ 'duù nô. Bàkà ndâ i tí nò ta o 'dáá gî, tacó wàa, wò 'ví 'vala ta miṛi lo, wò delè 'ví 'vala ta miṛi ndâ mbe kù 'di có mì lo 'do gbí vò i.

5

Nèté gítí ndâ mbe kù kili ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbírì

¹ Wò 'ví 'dè gbí vò i mì 'duù ñìnò tí kpo 'duù ji wò nó ji yí ta 'bê lá. 'Dè có ta yí pétékè'i, á go bà 'dè có mì lo ji bu lo. Wò 'ví 'dè có ji ndâ 'viì-'dakò á go bà 'dè có ji ndâ ná'vindi lo. ² Bìndi wò 'ví 'dè gbí bà lê mì ndâ kpo niì ji ndú gbí tó kpokèjì á go bà 'dè có ji nawu lo. Bìndi wò 'ví 'dè gbí ña ndâ vò i mì ndâ 'viní ji ndú ta ngbàrángà njembí lo á go njembí 'duù gítí ndâ námì wó.

³ Yo 'ví te duù mítí ndâ nawù ku; ye kù nì a ndâ nawù ku ñìnó tí ndâ mbe yê ta 'dóó 'duù mì ndú wálá nô. ⁴ Káa ndâ 'viì, ta ndâ 'viì-gù má kuu mì nawù ku, yo 'ví si ndú 'ví tala bà kpolo tí nawu ndú á go có mì Mbírì, tacó bà sì có ndâ nèté tí nó náa nawu ndú tí nó táánò bàkà gítí ndú si ndú gbí 'viì nó kùṛo má kózò gi. Tacó nèté bà kpolo tí ndâ mbe jò ndoo a nèté mbe kù peteke tàkòcò Mbírì. ⁵ Káa niì ñìnó tí nawù ku ta 'viì mì wó wálá, delè ta 'dóó 'duù mì wó wálá nó, 'ví koṛo có gítí Mbírì, ta bà dù kù 'deke tí wó, ta bà yù i 'do mì Mbírì ta o 'dáá gî. ⁶ Káa ña nawù ku ñìnó mbe zèè kpolo ma a ngé líkí'o muu to tí nó nó a kánjí ku. ⁷ 'Dè có tí nò ji ndâ mbe kù kili ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbírì, tacó wàa ndâ

'duù 'ví ño ndi ndú lá. ⁸ 'Dè có ji ndú máa, 'bí 'duù gbí òkò tí ndú má kpolo tí ndâ 'viì mì wó ta ndâ 'dóó nambe wó lá, gbí éno máa, 'duù tí nò biya nò a bà 'di có mì Bìndi-Mbírì gí. À delè ñìkì káa 'duù ñìnó mbe ùnje gítí Bìndi-Mbírì lá nó á có tí ña 'duù tí nò.

⁹ Wò 'ví cu mí gbí wáràgà bà cu rè ndâ nawù ku ñìnó náa ndâ mbe kù kili ta rè mì Bìndi-Mbírì kù kpolo tí ndú nó káa rè ndâ nawù ku ñìnó ta ndoò tí ndú ndiì zi'duù-ta'ò gí nò. Ndú 'ví dù a ndâ niì ñìnó jé mbe rànjà kù lá. ¹⁰ Delè ta rè ndú wu ta bà bàkà ndâ tó i ñìnó go bà ko ndâ 'viì mì ndú gbí tó kpokèjì, ta bà koni ndâ yê, ta bà te wiři mí tí ndâ mbe 'do 'do, ta bà caka kò ndâ mbe kù bàkà nèté mì Bìndi-Mbírì go i gbí tàkìì mì ndoo tí ndâ Jùdéyà tacó bà te wiři mí tí ndú, ta bà koṛo có gítí bà bàkà ndâ tó i nò.

¹¹ Káa yo 'ví cu rè ndâ nawù ku ñìnó ta mbelè ndú kù i ngèlè kálásê nó lá. Tacó go bà-nò-vò-ndô má gii tanga mí tí ndú ndiì muu wotí bà koṛo có mì ndú gítí Bìndi-Mbírì gí, a có bà kò tí káká'i ká bà dù gbí muu ndú. ¹² Bìndi ndâ 'duù bà gii kùtù a tí gítí ndú máa, ndú ñònòkò gbí 'bá ndú 'do tí kpédélé ngo nje ndú gí. ¹³ Ndâ 'bí ña i gbí kù ndâ dó nawù ku tí nò ta mbelè ndú kù i ngèlè kálásê nò, a jè, ta bà nò ta 'bá mì ndâ 'duù sàkàmàa. Ndú kùtáa má si ká mí tí ndâ ñìnó, má wálá, à ñìkì ma. Káa ndâ i mbe gii volo ndú ngé gí, a ndâ bà kùtù tí, ta bà yuu tí ndú mí gbí ndâ i, ta ndâ có ñìnó ta rè ndú gbí wálá, delè ta bà 'dè ndâ 'bí ña kpo-kpò có mbe 'vii ta ndú lá. ¹⁴ Ye koṛo có máa, áa bà 'vii ta ndâ nawù ku ñìnó ta mbelè ndú kù i ngèlè kálásê nó a bà kò ndâ 'bí ngú 'dakò, ndú 'ví jò ta ndâ 'viì, wàa ndú 'ví koṛo có gítí ndâ i-'bá mì ndú. Tacó wàa, ndâ ku'di mì ndoo 'ví 'de ta kpokèjì bà ñonoko ndoo lá. ¹⁵ Ye kù 'dè có tí nò tacó ndâ 'bí nawù ku kpónó 'dòkò 'do tí ndoo kù ru ndi Gba-vò-i gí. ¹⁶ Má éno, nambe 'bí niì gbaànjé gbí òkò tí yo tí ndâ mbe kù kili ta rè mì Bìndi-Mbírì má a nawù ku, à ñìkì éno máa yí kpolo tí nambe wó tí nò, wàa sè yo 'ví koṛo có gítí sè ndâ nawù ku ñìnó ta ndâ 'duù mì ndú wálá nò.

¹⁷ 'Bí có mì ye káká'i ji wò a ñìnó máa, yo 'ví te duù mí tí ndâ tó kpo 'duù ñìnó tí ndâ kùṛo yo nò. Ye kù ni a ndâ kpo 'duù ñìnó mbe 'vii tí ndâ 'duù ñìnó náa à 'ví te duù mí tí ndú gí nò. Yo delè 'ví ko mboo ndâ nèté mì ndú ji ndú. Co tí ndâ i 'dáá gí, yo 'ví te duù mí tí ndâ ña ndâ tó kpo 'duù ñìnó mbe kù ma có mì Mbírì, ta ndâ ñìnó mbe kù niìbà có mì Mbírì ta wotí tí nò. ¹⁸ Tacó à cu mí gbí wáràgà mì Mbírì éno máa, «À caka gbí nje mbe gbà deme ta wu ngo lá.» À gii cu 'bí máa, «Ko mboo nèté mì ndâ mbe bàkà nèté á ji ndú.»

¹⁹ À má kpì ngbàngà tí 'bí kpo 'duù jì wò, wò 'ví ùnje gítí có tí nò lá, sè káa ñinó wò má 'di có tí nò 'do gbí nje ndá 'duù go só, go ta'ò, kózò gi. ²⁰ 'Bí 'duù gbaànjé gbí òkò tí ndá kpo 'duù mì yo má nanaka muu wó mítí bà bàkà vò i, wò 'ví 'dè gbí vò i mì wó nò jì yí mí kùro ndá mbè 'duù, tacó wàa ndá 'bí ka wó kpo 'duù 'ví cì ta gúku bà bàkà ña i tí nò. ²¹ Ye kú see wò jì Mbíri, ye kú see wò jì Bindi-Mbíri tí Jézù, ye delè kú see wò jì ndá basili mì Mbíri, máa, wò 'ví kpolo tí ndá có tí nó 'dáa náa ye 'dè jì wò nó ta kábà tí ndú. Wò delè 'ví ñjèè gbí òkò tí ndá 'duù lá. ²² Gu gítí bà bàkà 'duù tí kùro ndá mbe kili ta rẹ̀ mì Bindi-Mbíri lá. Tacó ndá 'duù bà go wò á muu wó. Kpolo tí lo 'do tí ndá vò i 'dáa gí.

²³ Wò 'ví ñjù 've ngo mì lú lá. Wò ta o 'dáa gí 'ví ñonòkò ngo ñjù-ñjù mì lo ta làmbu pe zùù-zùù éno, tí yeè gítí gbí yì lo, delè tacó sé'i kú bàkà wò ká ta ndi ka wó.

²⁴ À kú ñò vò i mì ndá 'bí 'duù ká mítí ñjì ọ̀ ndú. Káa ndá 'bí 'duù a ndá gbàà'và, wò bà bàkà a o tacó bà 'di gbí vò i mì ndú. ²⁵ Tó i delè ká éno, à ngùù lá. Káa 'duù kpèti má tala bà ngùù tí wó tí, àa bà co ká co gí sè.

6

¹ Ndá 'duù ñinó tí ndá i-zógó-zogo mì ndá 'bí ka ndú nó 'ví te duù mítí ndá mbe tí ndú, tacó wàa à 'ví volo rẹ̀ Mbíri lá, à delè 'ví no ta nje gítí bà ñibà i mì ndoo lá. ² Káa ndá i-zógó-zogo ta mbe tí wó só má a ndá mbe kú kili ta rẹ̀ mì Bindi-Mbíri, yí 'ví bàkà nèté jì mbe tí wó ta vò tàmuu, tacó náa ndá yì a ndá ná'vindí nò, lá. Ngé gí lá! Tacó 'duù tí nò mbe kú 'de gbolò i gbí nèté mì wó nò a ná'vindí wó tí mbe ùnje gítí Bindi-Mbíri, tí kpóló-kpolo 'duù mì Mbíri.

Ndá sú bà ñibà i ta ndá kpo-kpò i

Ñibà ndá có tí nò jì ndá 'duù pètékè'i, yee tí o tí nó náa à ya gí gbí muu ndú gí, wàa ndú 'ví bàkà go ndá có tí nò. ³ Káa 'bí 'duù má ñibà 'bí ña lókó-loko có mbe 'vii ta wu có mì Mbíri náa Bindi-Mbíri tí Jézù ñibà jì ndoo nó lá, ⁴ 'duù tí nò kú luguu a tí wó, ta bà mòò ọ̀ wó sínò. Yí delè ñò 'bí i gbaànjé ni lá. À gbí muu ña ndá 'duù tí nò a mà bà 'vee gbí ndá i 'dáa gí. 'Bí ña i mì ndú delè a bà 'dè ndá 'bí ña tende có mbe kú jò ndá kii, ta mà, ta ngò, ta ndá vò có, delè ta bà kojo ndá vò có ta nderè ndú wálá gbí òkò tí ndá 'duù. ⁵ Nèté mì ndá ña ndá 'duù tí nò delè a bà ñonòkò muu ndá 'duù ñinó ta muu tí ndú wálá, mbe dò 'bì ndú 'do tí yúco gí, mbe kú si bà bàkà go có mì Mbíri tí i bà 'de ndá kpo-kpò i gbí a muu to tí nó, nò.

⁶ À dú káa yúco máa, bà bàkà go có mì Mbíri kú je tó i me gbolò jì 'duù. Káa sè káa ñinó máa, 'duù tí nò 'ví dù

me mbe gbolò njembí lá. ⁷ Te mí gbí muu lo éno máa, àá táánò jò ndoo me ta 'bí i 'bì ndoo 'do gbí yì lá. À delè wúnò bà duu ndoo me ta 'bí i 'bì ndoo lá. ⁸ Má éno, ndâ i-zó-zò, ta bongo má kuu mì ndoo, à tè ta ndoo gí. ⁹ Tacó ndâ 'duù ñinó ta go ndâ kpo-kpò i tí ndú nó a ndâ ndò kècè mì ndâ i ñinó mbe kù yòngò ndâ 'duù gítí ndâ vò i nô. Ndú kù yuu miři ndú mí gbí wú, ta ndâ 'bí ña i ñinó ta gbí ndú wálá nó, ta bà dù ta go ndâ i mbe kù gí jì ndú ta vò i, mbe kù gbo nje ndú ta bà mii ndú. Ndâ i tí nó kù volo ndú gbí có mì gbolò njembí. ¹⁰ Tacó a bà dù ta gbolò njembí ká kù jò ndâ ña ndâ vò i tí nó 'dáá gí. A go ndâ kpo-kpò i ká gbì tàmuu ndâ 'bí 'duù kù giři'o pàrángáá 'do tí kpokèjì mì yúco. A delè káa go ndâ kpo-kpò i ká kù te sé'i me gbolò mí gbí njembí ndâ 'bí 'duù.

Páwòlò kpo-gbí-tà-tù Tímátéyò

¹¹ Káa wò tí 'duù mì Mbířì 'ví kii'ba 'do tí ndâ ña ndâ vò i tí nó 'dáá gí, wò 'ví kořo có bà dù tí tó 'duù mì Mbířì, wò delè 'ví kořo có gítí bà bàkà go có mì Mbířì. Wó 'ví tee njembí lo mití Mbířì, wò 'ví zè ndâ 'duù nikì maa. Wò 'ví dù tí mbe kònò ndâ i, wò delè 'ví dù tí mbe 'dè njembí. ¹² Wò 'ví gò gó muu có mì Bìndi-Mbířì tí kpoò, tacó wàa wò 'ví 'de ta 'wálá ñinó mbe cee lá nô, tacó ñinò a i tí nó táánò náa Mbířì tè'é tí lo gítí ta o tí nó náa wò tù ta bà tí lo tí 'duù mì Mbířì mí kùřo ndâ 'duù nô. ¹³ Ye kù see wò jì Mbířì, bìndi ye giì see wò jì Jézù tí Bìndi-Mbířì, tí mbe dù tí 'dakò táánò kùřo Pónisiyò Pilátò nó, ¹⁴ máa, wò 'ví bàkà ndâ i tí nó táánò náa a 'dè jì wò máa wò 'ví bàkà ndú nó ngbárángà'i, yee tí o bà gí Mbe tí ndoo, Jézù tí Bìndi-Mbířì káká'i.

¹⁵ Yí bà gí ta o tí nó mbe 'vii gbí muu Mbířì tí nó,
 náa à kù ùlù yí,
 tí mbe kù zogo ndâ 'duù 'dáá gí,
 tí Gba tí nó náa 'bí gba muu to tí nó mbe me gbolò ndii
 yí wálá,
 tí Mbe tí ndoo,
 náa 'bí mbe tí ndoo muu to tí nó mbe me gbolò ndii yí
 wálá.

¹⁶ À káa yí ta kpéetí wó ká dù tí ká.
 Ngba bàndò tí nó náa yí kù dù tí nó me i bà zeke ta řo 'duù
 lá.

'Bí 'duù jé mbe ñò yí ta řo wó wálá.
 'Bí 'duù delè jé gí bà ñò yí ta řo wó wálá.

À ùlù yí tí gba muu to tí nó kpòò ya tí.

Go-i-tí-nò.

¹⁷ 'Bí có náa ye kù 'dè jì wò a ñinó máa, wò 'ví 'dè có jì ndâ 'duù ñinó tí ndâ mbe ndâ kpo-kpò i muu to tí nó nó,

máa, ndú 'ví mba tí ndú lá. Ndú delè 'ví tee njembí ndú mítí ndâ kpo-kpò i mì ndú nò lá, tacó ndâ i tí nò ká go ngo díí. 'Dè có ji ndú máa ndú 'ví tee njembí ndú a i mítí Mbířì tí mbe kù je ndâ i ñinó mbe kù te líkí'o mítí ndoo ta o 'dáá gí nò. ¹⁸ 'Dè có ji ndú máa, ndú 'ví bàkà ndâ tó i, ndú 'ví dù tí ndâ mbe bàkà ndâ tó nèté, go bà dù tí ndâ mbe je i ji ndâ 'duù ta tó njembí, delè tí ndâ mbe 'viiki gbí bà je i ji ndâ 'bí 'duù lá. ¹⁹ Ndú má 'vala gbí ña kpokèjì tí nò, ndú bà kili ndâ tó i me gbolò gítí taàbé, náa go cèè 'v alá má kuu tí ndú nò.

²⁰ Káa wò 'ví kpolo tí i tí nó táánò náa à je ji wò máa wò 'ví kpolo tí nò, Tìmatéyò. Si bà yuu nje lo gí gbí ndâ có ñinó náa ndú me ndâ có mì Mbířì lá nó, ta ndâ kponje ñónókó mì ndâ 'duù ñinó mbe kù bàkà tí ndú tí ndâ mbe 'dí gbí có mì Mbířì nó mí to. ²¹ Tacó ndâ 'bí mbe tè gí tàkò ña ndâ i tí nò giřì'o tí vò ña ñinó 'do tí kpokèjì mì yúcó gí.

Mbířì 'ví konì yo 'dáá gí.

BÀ SÓ TÌMÀTÉYÒ

Bà só bà cu wáràgà mì Páwòlò jì Tìmatéyò

¹ Nìno a ye tí Páwòlò tí mbe gí tí tú mì Bìndi-Mbíri tí Jézù 'do gbí có mì Mbíri. Mbíri je ye, tacó wàa ye 'ví dù tí mbe ma có 'wálá tí nó mbe cee lá, náa yì tí Mbíri táánò ci cí máa yì bà je jì ndâ 'duù nìno bà gí tí ndâ mbe kù dù toko ta Bìndi-Mbíri tí Jézù nò. ² Ye kù cu wáràgà tí nó tacó bà 'dè có jì wò tí Tìmatéyò, tí kpóló-kpolo 'viì mì ye, máa, ye kù 'deke tí ye jì Bu ndoo tí Mbíri, ye delè kù 'deke tí ye jì Bìndi-Mbíri tí Jézù tí Mbe tí ndoo, máa ndú 'ví bàkà nambeè jì wò, ndú 'ví nò yè ɾo lo, ndú delè 'ví si wò 'ví dù ta 'dè njembí lo.

Kì nò tí Mbe tí ndoo lá

³ Ye má koɾo có tí lo, ye kù 'dè nìkì maa jì Mbíri. Mbíri tí nó tí Mbíri mì ndâ ká gù ndà, náa ndà kù bàkà nèté jì yí gbí cèe kpokèjì nò. Ye ta o 'daá gí kù koɾo có tí lo ta o tí nó náa ye má kù 'deke tí ye jì Mbíri. ⁴ Ye má koɾo có bà 'dù ngo-ɾo lo táánò ta o bà njèè gbí òkò tí ndà nó, go bà nò wò má a i mbe zi ku, à kpónó zi ye gí. O bà 'de tí ndà káká'i ta 'bí o wúnò bà me líkí tí ye ta ɲa wálá. ⁵ Mbí ye kuu tí ɲa bà tee njembí lo mítí Bìndi-Mbíri tí Jézù. Wò 'de ɲa njembí tí nò me 'do to lá. Ndâ gù lo Lùyíjà, tí nawu nawu lo, ta nawu lo Yúnìsì, delè táánò káa ndâ mbe ùnje gítí Bìndi-Mbíri tí Jézù go i mì lo nò. À kpónó teke-tèkè mì lo nò káa gbèe ɲa bà ùnje mì ndú táánò nò, ta kponje tí wálá.

⁶ Má ènò, ye kpónó kù 'va a mbí lo, máa, wò 'ví kili wu gí tà i-nambeè tí nó táánò náa Mbíri je jì wò ta o bà bàkà wò mì ye tí mbe nìbà i nò. ⁷ Tacó Mbíri táánò je jì ndoo me bèri mbe si ndoo 'ví dù tí ndâ mbe kì nò kùɾo ndâ 'duù nó lá, yí je jì ndoo a Bèri mbe je wotí bà zeke gbí nji ɾo ndâ 'duù. Bèri tí nò a mbe si ndoo 'ví zè Mbíri ta tó njembí, yí delè a mbe si ndoo 'ví dù tí ndâ mbe bàkà i-'viì lá.

⁸ Má ènò, wò 'ví cì gúku lá, wò delè 'ví kì nò tí bà ma có tí Mbe tí ndoo lá. Wò delè 'ví kì nò tí ye tacó náa ye kpónó kuu gbí zàà á muu wó nò lá. Gbì gbí njembí lo gítí bà kònò sé'i muu bà ma Banga-Ngú-Có mì Mbe tí ndoo, sé náa Mbíri je wotí gítí jì wò gí nò. ⁹ Mbíri 'vala ndoo 'do gbí vò i, bìndi yí gii tè'é tí ndoo, máa ndoo 'ví dù tí ndâ 'dóó 'duù mì yì. Yí tè'é tí ndoo me tacó máa ndoo bàkà a 'bí i mbe nìkì ma nò lá. Yí bàkà ènò 'do ká gbí 'dóó nambeè mì wó, ta nderè ká mì wó. Yí bàkà nambeè tí nó táánò jì ndoo ta ɾè mì Bìndi-Mbíri tí Jézù á kùɾo bà suu to tí nò. ¹⁰ Káa a Mbe tí ndoo tí

Bìndi-Mbíṛì tí Jézù kpónó ká gù rò wotí mì ku gí, ta bà ma Banga-Ngú-Có gítí 'wálá ñìnó mbe cee lá nò.

¹¹ Mbíṛì táánò cu 'bì wó mítí ye, máa ye dù tí tú mbe ma Banga-Ngú-Có tí nò, delè tí mbe nìbà . ¹² Ñìnò a nderè có bà mbu ye nó kpónó ká nò. Kpèti ká éno, njembí ye mù lá, tacó ye ñò Jézù tí 'duù tí nó, náa ye kú tee njembí ye mítí wó nó, ni gí. Ye delè gù ñò ni ngbàrángà'i gí, máa, wotí bà kpolo tí i tí nó náa yí je ji ye máa ye 'ví kpolo tí yee tí o bà ko mboo nèté mì ndâ 'duù nó, kuu tí wó. ¹³ Má éno, kpolo tí cèe có tí nó táánò náa ye 'dè ji wò nò. Wò delè 'ví 'vanda jé káa ndi ndú ndírí ji ndâ 'duù tí nó náa wò kú nìbà i ji ndú nò. Dù ta bà tee njembí lo mítí Bìndi-Mbíṛì tí Jézù, delè ta bà zè yí ñìkì maa. ¹⁴ Kpolo tí tó i tí nó táánò náa à je ji wò nò; kpolo tí ta wotí mì Bèṛi-mì-Mbíṛì tí nó mbe kú 'vala gbí njembí ndoo nò.

¹⁵ Wò ñò ni gí máa, ndâ Figélò, ta Èrèmàjìnìsì, ta sè ndâ 'bí 'duù gbí ndâ to Ásiyà kpónó 'dáá mò tí ndú 'do tí ye gí nó gí. ¹⁶ Káa Mbíṛì 'ví si ndâ 'vii kòtì Ònèsifórù, tacó a yí ta ndâ 'bí o táánò ká kú 'dèè njembí ye ta bà gala ye ta nò ɾo wó gítí nderè bà zèè ye mí gbí zàà wálá. ¹⁷ Ta o bà yee yí gbí gbata Rómà táánò, yí pà ba tí ye ta njembí wó gbaànjé yee tí o tí nó náa yí gù 'de ye gí. ¹⁸ Mbíṛì 'ví konì yí ta ndòngbú o wúnò. Wò delè ñò ña nambeè tí nó táánò náa yí kú bàkà ji ye si ye gbí gbata Éfàsù kà nó ta ɾo lo ngbàrángà'i gí.

2

Tó àsikèrì mì Bìndi-Mbíṛì

¹ Mbíṛì bàkà nambeè ji wò ta ɾè mì Bìndi-Mbíṛì tí Jézù gí, 'vii mì ye. Má éno, dù tí 'dakò, tacó wàa, ² wò 'ví 'dòkò ndi bà ma ndi ndâ có ñìnó táánò náa wò 'di 'do gbí nje ye á kùro ndâ 'duù nó, ji ndâ 'duù ñìnó náa wò kú tee njembí lo mítí ndú nó, wàa ndú delè 'ví 'dòkò ndi bà ma ndi gbèè có tí nò gí kùro ji ndâ 'bí 'duù.

³ Má éno, kònò bà sé'i ñìndi lo go i mì tó àsikèrì mì Bìndi-Mbíṛì tí Jézù. ⁴ Wò ñò a àsikèrì 'di ta go bà dù tí kùro ndâ 'bí ka wó tí wó jé ká kú ño 'dì á nje nèté? ⁵ À kú bàkà ndâ i 'dáá ká ta ña kpokèjì bà bàkà ndú. Káa 'duù ma có me tí ña kpokèjì tí nó náa à tí nò lá, mbe wu gbí wó wálá. ⁶ 'Duù má zèè bá ká tí kpoò, to bà 'boo yí wálá. ⁷ Koro gbí ndâ có tí nó náa ye 'dè ji wò nò, bìndi Mbíṛì bà je muu bà 'di gbí ndú ji wò gí.

⁸ Je mbí lo mítí Banga-Ngú-Có tí nó táánò náa ye kú nò ta bà ma máa, Jézù tí Bìndi-Mbíṛì, tí 'vii-gù Dàvidè, 'vala ndi wó 'do gbí muu'dú wó gí, nò. ⁹ Ye kpónó kú kònò sé'i

ta 'bò tí kò ye, goolá ye bàkà a 'bí ña gbolò vò i nó gbí có tí nò. Kpêtí ká éno, có mì Mbírì me 'bí i go ñjì ña wàa 'duu 'ví nè mí gbí còngò nò lá. ¹⁰ Má éno, ye bà kònò ndâ sé'i tí nò 'dáá gí tacó tí ndâ 'duu ñinó náa Mbírì ruka ndú tí ndâ 'duu mì wó nò. Tacó wàa, ndú delè 'ví 'de 'válá ñinó mbe cee lá nò, wàa ndú 'ví dù ta líkí'o tí ndú ta ndâ Bindi-Mbírì tí Jézù dúú bà ya tí á tí banga bàndò. ¹¹ Có náa wò 'ví tee njembí lo mítí a có tí nó, máa,

«Ndoo táánò má cì ta ndâ Jézù,
ndoo delè bà 'vala ta ndú.

¹² Ndoo má kònò tí ndoo,
ndoo delè bà dù tí ndâ kpo-kpò gba ta ndú.

Ndoo má 'boo yí,
yí delè bà 'boo ndoo.

¹³ Ndoo má a ndâ lókó-loko 'duu,
yí ta o 'dáá gí káa 'duu ñinó jáá nò,
tacó wotí bà 'boo tí wó, tí wó wálá.»

Tó mbe bàkà nèté

¹⁴ 'Va mbí ndâ 'duu mì lo gítí ndâ kpóló-kpolo có tí nò. Wò delè 'ví see ndú ji Mbírì, máa ndú 'ví tò kponje gítí ndâ có ñinó ta gbí ndú wálá nó lá. Tacó ndongbú tó i mì ndâ ña ndâ kponje tí nò káa bà ñònòkò muu ndâ mbe kù sè tù ndú gítí ndâ ña ndâ kponje tí nò. ¹⁵ Bàkà wotí mì lo, tacó wàa wò 'ví ya gí kùro Mbírì ta nò ro lo wálá, go i mì 'duu ñinó mbe bàkà ngbárángà nèté, tí 'duu ñinó mbe nibà có mì Mbírì jáá.

¹⁶ Wò 'ví ya gí gbí ndâ kponje ñónókó mì ndâ 'duu ñinó ta gbí có mì ndú gítí Mbírì wálá nó lá. Tacó bà tò kponje ta ndâ ña ndâ 'duu tí nò kù tooko 'duu me 'dú 'do tí Mbírì. ¹⁷ Ña ndâ kponje ñónókó tí nò kù dèèkè go bà dèèkè kàngàndono nò. Ndâ 'bí mbe kù nibà ndâ ña ndâ có ñónókó tí nò ji ndâ 'duu a ndâ Ìmànyò ta ka wó Filétù, ¹⁸ tí ndâ mbe gírì'o 'do tí kpokèjì mì yúco gí. Ndú kù ñònòkò muu ndâ mbe ùnje gítí yúco. ¹⁹ Kpêtí ká éno, Mbírì sè tà 'bá mì wó ta díí rìtì gí. À cu mítí su-sú 'bá tí nò, máa, «Mbírì ñò ndâ 'dóó 'duu mì wó ni gí.» À gù cu 'bí, màa, «Mbe 'dè có máa yì a 'duu mì Mbírì 'ví mò tí wó 'do tí bà bàkà lé-lè i gí.»

²⁰ Ña ndâ ká'i bà zò i gbí gbolò 'bá 'dáá me ká gbaànjé lá. Ndâ cèe ká'i bà zò i ta ndâ kpo-kpò o kuu tí. Bindi ndâ ña ñinó náa a kù zò i gbí ndú ta rì 'dáá gí nó ká kuu tí. ²¹ Má éno, 'duu má kù'ba 'do tí ña ndâ vò i tí nó náa ye 'dè có gítí ndú nó gí, yí bà dù tí cèe 'duu mì Mbírì, go ndâ cèe ká'i ñinó náa mbe 'bá mò ndú gí ndù kpolo ma gítí ndâ kpo-kpò o, wàa gbí ndú 'ví dù cóó-cóó ká ngbárángà'i tacó nèté nò. ²² Tè gí tàkò có mì ndâ i gbí kù yo tí ndâ 'vii-'dakò lá. Je mbí

lo tí kpoò a i gítí bà bàkà ndâ tó i. Wò 'ví tee njembí lo mítí Mbírì. Dù ta tó njembí lo gítí wó. Wàa wò delè 'ví dù nìkì maa ta ndâ 'duù ònò ta ngbàrangà njembí ndú, náa yo kù 'deke tí yo ji Mbírì ta ndú nò.

²³ Yuu nje lo gí gbí ndâ kponje ònókó, ta ndâ có ònò ta gbí ndú wálá nó lá. Tacó wò ònò ni gí máa, ndú kù gí ta gbínje gí gbí òkò tí ndâ 'duù. ²⁴ Káa bòò mì Mbírì bàkà gbínje lá. Yí a mbe bàkà nambeè ji ndâ 'duù 'dáá gí, yí a tó mbe nìbà i ji ndâ 'duù, yí a mbe du njembí, ²⁵ yí delè 'ví túbà bà lê tí có mì ndâ 'duù ònò ta có mì ndú ya toko ta có mì wó lá nó ji ndú pétékè'i, ta bà kojo có máa, ndâ-'bì-lá, Mbírì bà 'visì muu ndú gítí bà ònò yúco. ²⁶ Muu ndú má gí gítí ndú gí, ndú 'ví njaanga miṛi ndú 'do gbí wú mì Gba-vò-i náa yí zèè ta ndú, bindi yí gii bàkà ndú tí ndâ bòò mì wó nò.

3

Ndâ ndòngbú sili

¹ Te mí gbí muu lo, máa, ndâ i kèjì gí bà me kpoò gbí ndâ sili tí nó gí nje o nó gé. ² Tacó ndâ 'duù bà gii kojo có ká gítí 'dóó miṛi ndú, ta có gítí ndâ gùrúsù mì ndú. Ndú bà gii si tí ndú tí ndâ mbe mòò ro, ta bà wu gbí tí ndú ta kpéétí ndú. Ndú bà gii dù tí ndâ mbe 'dè kù có, delè tí ndâ mbe ngbútù ji ndâ bu ndú ta nawu ndú. Ndú bà gii dù tí ndâ 'duù mbe ònò 'duù ònò mbe kù bàkà tó i ji ndú nó ni lá, tó i mì ndú delè bà gii dù wálá. ³ Njembí bà gii dù tí ndâ 'duù wálá, delè nambeè bà gii dù gbí yì ndú wálá. Ndú bà gii dù tí ndâ mbe waaka có, delè tí ndâ voló-volo 'duù. Ndú bà gii dù tí ndâ kàzà, delè tí ndâ mbe sogo ndâ tó i. ⁴ Ndú bà gii dù tí ndâ mbe ba ngbù ndâ 'bí ka ndú, delè tí ndâ mbe bàkà ndâ i-ònókó. Ndú bà gii dù tí ndâ mbe luguu tí. Àa bà gii dù tí ndú a go ndâ líkí'o bìndi Mbírì. ⁵ Ndú bà gii tù ngba ndú, máa ndâ yì a ndâ mbe 'di có mì Mbírì, káa có mì Mbírì gbí njembí ndú gbaànjé wálá. Má ènò, kpolo tí lo 'do tí ña ndâ 'duù tí nò.

⁶ Tacó ndâ 'bí 'duù gbí òkò tí ndú a ndâ mbe bàkà l'vì mì ndú mí 'bá mì ndâ 'duù, tacó bà rì muu ndâ niì ònò ta muu ndú mbe me nji'dí, mbe bàkà vò i ndii muu ndú gí, delè njembí ndú me fùlà-fùlà, náa ro ndú 'de to lá ta go ña ndâ i 'dáá gí. ⁷ Ndâ ña ndâ niì tí nò ta o 'dáá gí kù tala i, káa bà ònò yúco ni kpò ndú gí. ⁸ Ndâ ña ndâ 'duù tí nò mbe kù ònòkò muu ndâ niì tí nò a ndâ mbe tò kponje gítí yúco, go i mì ndâ 'dakò tí nó dígísèè ta rè ndú a ndâ Jènési ta Jàmberési, mbe go 'vére tí có mì Mòze nò. Muu ña ndâ 'duù tí nò volo gí. Bà 'di yúco delè kpò ndú gí. ⁹ Káa ndâ

ɲa ndâ 'duù tí nó mbe kù ɲònòkò muu ndâ 'duù nó bà ya ta ɲa kpokèjì tí nò gí kùro wálá. Tacó ndâ 'duù bà gii 'di gbí ndú ni go bà 'di gbí ndâ Jènesì ta Jàmberésì ni mì ndâ 'duù dígísèè gí nò.

Ndòngbú bà kpo-gbí-tà-tù Timátéyò mì Páwòlò

¹⁰ Ye me ngú tí ye jì wò lá, Timátéyò. Wò táánò ɲò ndâ ɲa bà nibà i mì ye jì ndâ 'duù, ta ɲa cè bà 'vala ye, ta nderè bà 'vala ye, ta bà tee njembí ye mítí Mbíri, ta bà me duù mì njembí ye, ta bà zè ndâ 'duù mì ye nìkì maa, ta bà kònò tí ye gí. ¹¹ Wò delè táánò ɲò bà mbu ye, ta bà mèèkè'i tí ye mì ndâ 'duù, ta ndâ ɲa ndâ vò i tí nó mbe 'de ye gbí ndâ gbata Àndiyókì, ta Ìkóniyùmù, ta Lísìtara nó gí. Ye kònò ndâ bà mèèkè'i tí ye nò 'dáá gí, Mbíri delè gii 'vala ye 'do gbí ndú gbaànjé-gbaànjé 'dáá gí. ¹² Má ènò, wò kpónó ɲò ni ngbàrángà'i gí, máa, kponje gítí bà mèèkè'i tí 'duù ɲìnò mbe kù jè ta bà bàkà go có mì Bindi-Mbíri nó wálá.

¹³ Káa ndâ vò 'duù, ta ndâ mbe tiri kèjì gí bà zì ta nètè mì ndú ndii ɲìnó sàà kùro nó gí. Ndú bà eendi ndâ 'duù, à delè bà eendi ndú. ¹⁴ Káa à má gítí lo, wò 'ví 'visì muu lo 'do tí có tí nó táánò náa à nibà jì wò káa wò gii ùnje gítí ta njembí lo gbaànjé gí nó lá. Mbí lo delè 'ví ò tí ye tí Páwòlò, ta ndâ 'bí ka ye ɲìnó táánò mbe nibà i jì wò nó lá. ¹⁵ Mbí lo delè 'ví dù ká kácáá tí ndâ có tí nó táánò náa wò 'di 'do gbí wáràgà mì Mbíri 'do gbí 'vii lo nò. Tacó a ndâ có tí nò ká je muu jì wò gítí bà 'de 'válá, ta bà ùnje gítí Bindi-Mbíri tí Jézù. ¹⁶ Delè tacó a Mbíri táánò ká wu ndâ có tí nò mí gbí muu ndâ mbe cu ndú. Nètè mì ndâ có tí nò kpolo ma a bà nibà yúcó jì ndâ 'duù, ta bà yù gbí ndâ vò i mì ndâ 'duù jì ndú, delè ta bà túbà cèè kpokèjì káká'i jì ndâ mbe giri'o gí. ¹⁷ ɲìnò a ɲa kpokèjì bà 'viindi tí ndâ mbe kaa tí ndú jì Mbíri gí, gítí tó nètè.

4

¹ Ye kù see wò jì Mbíri, ye delè kù see wò jì Bindi-Mbíri tí Jézù tí 'duù tí nó bà gii dù tí mbe waa có jì ndâ 'duù 'dáá gí nò. Ye gii see wò delè jì ri bà gii Bindi-Mbíri gí bà dù tí gba muu to tí nó, ² máa, wò 'ví nanaka muu lo mítí bà ma có mì Mbíri jì ndâ 'duù. Go bà 'di má tí ndú, à nìkì ma; go bà 'di tà má tí ndú wálá, sè ɲìnò a ɲìndi ndú. Je kponje 'do nje ndâ 'duù gí. Do mítí ndâ mbe ngbútù, wò delè 'ví je wotí gítí bà ùnje gítí có tí nó náa wò kù ma nó jì ndâ 'duù. Káa wò 'ví si njembí lo 'ví dù lèè ta o tí nó náa wò kù nibà i jì ndâ 'duù nò. ³ Bàkà ndâ i tí nó náa ye 'deke ndú jì wò nò kpónó, tacó 'bí o bà gii gí wúnò náa go bà sè tù gítí yúcó bà gii dù tí ndâ 'duù wálá. Tù ndú bà gii njaanga a i gítí bà

'di ndâ 'bí tende có mbe nìkì tí ndú, náa ndú bà gù kili ndâ mbe nìbà i mì ndú mbe 'vii ta ndú, tí ndâ mbe nìbà ndâ i tí nò jì ndú. ⁴ Tù ndú bà gù njaanga a i gítí bà 'di ndâ tà-ká-tà mì ndâ ká gù ndú á bìn̄di yúcó. ⁵ Káa wò 'ví kpolo tí lo máa, muu lo 'ví dù tí tó muu ta o 'dáá gí. Zèè njembí lo ta o vò i, bàkà nèté bà ma Banga-Ngú-Có. Wò delé 'ví bàkà nèté tí nó náa Mbírì je wò mí nje nó ta kábà .

⁶ À má gítí ye, à kpónó ga wú mítí m̄rì ye gí. Sè káa «r̄it̄i», wàa bà có tí nò 'ví cee gí. ⁷ Ye gò dú káa gó muu Mbírì. Ye kpò nje ndâ 'duù gbí ngèlè gí, ye bàkà nèté tí nò ta njembí ye gbaanjé gí. ⁸ Mboo tàkò tó nèté mì ye, náa Mbírì tí mbe waa yúcó kù kpolo tí tacó bà je jì ye ta r̄i bà ko mboo nèté mì ndâ 'duù ñinó 'dáá mbe kù ù bà gí Bìn̄di-Mbírì nó kpónó kù ùndi ye á gbírì.

Ndâ 'dóó có mì Páwòlò gbí muu wó

⁹ Bàkà wotí mì lo wàa wò 'ví gí gálà gí mì ye, ¹⁰ tacó ndâ 'duù kpónó 'vaaka 'dáá 'do tí ye gí. Kèrèsènisì ya gí gbí to Gálátì gí, bìn̄di Títò ya gí gbí to Dàlimàsíyà gí. Káa ñó ʀo ndâ i muu to tí nó gù te Démàsì 'do tí ye ya tí gí gbí gbata Tèsàlónikà gí. ¹¹ À kpónó káa Lúkà ká kù dù mì ze ta yí. Wò má kù gí, yo 'ví gí ta M̄rìkò. Tacó yí a kpóló-kpolo mbe konì ye ta nèté mì ye. ¹² Ye tuu Tìkíkùsù gí mì yo Éfàsù kà gí. ¹³ Ye táánò si ndâ wáràgà mì ye ta ndâ bongo mì ye jì Kàrípù gbí gbata Tòrówà. Yo má kù gí, wò 'ví kaa ndú gí tí jì ye. Wò 'ví 'visì kapí lo gítí 'bí wáràgà mì ye ñinó tí kpóló-kpolo nó ngé gí lá.

¹⁴ 'Dakò tí nó tí Àlèsándòrò tí muu-tàwu, mbe kù cee ndâ i 'do tí fádà nó, bàkà vò i ta ye ngé tè gí. A Mbírì ká bà 'vee gbí nje wó gítí ña vò i mì wó náa yí bàkà ta ye nò! ¹⁵ Wò 'ví kpolo tí lo 'do tí wó, tacó có mì wó dooko gí gbí có mì ndoo ngé gí lá.

¹⁶ Gbí kpédélé o bà ya ta ye gí gbí ngbàngà táánò, gbèè 'duù mbe 'dè có muu ye wálá. Ndâ 'duù 'dáá bè ye ta o tí nò gí. Mbírì 'ví ñò yè ʀo ndú. ¹⁷ Káa Mbírì gù ʀò tìyò á kapí ye, yí gù je wotí jì ye, tacó wàa ye 'ví dù tí tú mbe ma có mì yì ta kábà jì ndâ 'duù ñinó náa ndú me ndâ Jùdèyà lá nó 'dáá gí, wàa ndú 'ví 'di. Bìn̄di yí gù 'vala ye 'do gbí nje ndâ siingù gí.

¹⁸ Mbírì bà 'vala ye 'do gbí ndâ vò i 'dáá gí. Yí bà ya ta ye gí 'bá mì wó gbírì nìkì maa.

À ùlù Mbírì á kpóó ya tí ! Go-i-tí-nò.

Ndâ ndòngbú 'vé

¹⁹ Ye 'vee ndâ Pìrìsílà ta Àkùyílà, ta ndâ kòtí Ònèsifórù.
²⁰ Èrásitù táánò gii yee ta ze ká gbí gbata Kòrìndì, bìndi ye
 gii jee Tòròfímù ta sé'i tí wó mí gbí gbata Milétù. ²¹ Bàkà
 wotí mì lo wàa yo 'ví gí á kùro ndâ pì mì ndâ kpo-kpò pípìrì
 tí nó kèjì nò.

Ndâ Yùbúlù, ta Pùdénì, ta Línò, ta Kìlávúdiyà, ta ndâ
 ná'vindí ndoo 'dáá gí 'vee wò ma.

²² Mbířì 'ví je njobí bà nò yí tí Mbířì ni ji wò.
 Mbířì delè 'ví konì yo 'dáá gí.

Páwòlò cu wáràgà ji TÍTÒ

¹ Nìno a ye tí Páwòlò, tí bòò mì Mbírì, ye delè a tú mì Bìndi-Mbírì. Mbírì cu 'bì wó á mí tí ye, bìndi yí gii tuu ye gí bà konì ndâ 'duù tí nó náa yí tí Mbírì ruka ndú tí ndâ ñinó mì wó gí nó ta bà kili wu gí tà bà tee njembí ndú mí tí wó, delè gí bà ñibà yú có tí nó mbe 'vii ta có mì wó tí Mbírì nô, ² yú có tí nó mbe kú je muu ji ndú gítí bà koṛo có lì mí tí 'válá tí nó mbe cee lá, náa Mbírì tí mbe 'dè 'véṛè jé lá ci ndâ 'duù gítí sàà gí nô. ³ O tí nó náa Mbírì ci nó mâ gii gí gí, Mbírì gii uu gbí còngò có kóó mì wó nó. Bìndi yí gii kpili có mì wó nó ji ye, náa ye kpónó kú ma ji ndâ 'duù go kòcò wó tí Mbírì tí Mbe 'vala ndoo nô. ⁴ Ye kú cu wáràgà tí nó ji wò tí Títò, tí 'dóó 'vii mì ye, tacó ndà sósò'ò ta ndà a ndâ mbe tee njembí mí tí Mbírì. Ye kú 'deke tí ye ji Mbírì tí Bu ndoo, ye delè kú 'deke tí ye ji Bìndi-Mbírì tí Jézù tí mbe 'vala ndoo, éno máa, ndú 'ví bàkà nambeè ji wò, ndú delè 'ví si 'bí i 'ví ba muu lo lá.

Nèté mì Títò gbí to Kèrétì

⁵ Ye táánò si wò mí Kèrétì, tacó wàa, wò 'ví 'viindi ndâ i kà. Ye táánò 'dè có ji wò éno máa, wò 'ví ñò ndâ 'bí kpo 'duù, wàa wò 'ví bàkà ndú tí ndâ kpo 'duù kùṛo ndâ mbe kú kili ta ṛè mì Bìndi-Mbírì ta ndi gbí ndâ gbata gbí to Kèrétì gbaànjé-gbaànjé 'dáá gí. ⁶ Ndâ ña ndâ kpo 'duù tí nó 'ví dù a ndâ cèe kpo 'duù, ta tó muu ndú. Ndú 'ví dù me ndâ mbe kò ñjèèkù ñii lá. Ndâ 'vii mì ndú 'ví dù a ndâ mbe ùnje gítí Bìndi-Mbírì, tí ndâ 'vii mbe kú 'di có, ta tó ṛè ndú. ⁷ Tacó 'duù ñinó tí kpo 'duù kùṛo ndâ mbe kú kili ta ṛè mì Bìndi-Mbírì nó a mbe kpòlo tí 'bá mì Mbírì. À má éno, yí 'ví dù me ña 'duù ñinó náa ndâ 'duù kú no nje ndú gítí ndâ cè bà i mì wó nó lá; yí 'ví dù me ña 'duù ñinó mbe koṛo có máa, à 'ví si có 'dáá ká mí tí có mì yì nó lá; yí 'ví dù me 'duù ñinó ta tàkòcò wó kú kpòlo ká galà nó lá, yí 'ví dù me vò mbe ñjè pe lá, yí 'ví dù me mbe cee có gbí òkò tí ndú ta 'duù ta 'bì wó lá, yí 'ví dù me ña 'duù ñinó ta njembí wó ká gítí bà 'de i gbí i nó lá. ⁸ 'Duù ñinó tí kpo 'duù kùṛo ndâ mbe kú kili ta ṛè mì Bìndi-Mbírì nó 'ví dù a 'duù ñinó mbe kú te wiri mí tí ndâ mbe 'dó-do, yí 'ví dù a 'duù ñinó ta go bà bàkà tó i kuu tí wó, yí 'ví dù a 'duù ñinó náa a muu ká tí wó, yí 'ví dù a 'duù ñinó jáá kùṛo Mbírì, yí 'ví dù a 'duù ñinó náa tàkòcò Mbírì kú peteke gítí wó, yí 'ví dù me 'duù ñinó mbe kú bàkà i gí tàkò có mì sé njembí nó lá. ⁹ 'Duù ñinó tí kpo

'duù kùro ndâ mbe kù kili ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbírì nó 'ví dù a mbe zèè yúco tí nó ta kponje gítí wálá náa à nìbà jì yí nó ta 'bì wó sósò'ò, tacó wàa, yí 'ví 'de ta wotí bà nìbà yúco jì ndâ 'duù, yí delè 'ví 'de ta wotí bà uu gbí còngò 'véřè mì ndâ mbe kù 'vii 'véřè mítí yúco nó jì ndú.

¹⁰ Tacó ndâ tù-ká-kpò-có, ta gbí có mì ndú wálá, tí ndâ mbe 'véřè mbe kù eendi ndâ 'duù me mbè kuu tí. Ndâ mbe le bẹ̀rẹ̀ ndâ i 'véřè tí nò kpolo ma a ndâ mbe zèè có gítí tàkùì bà ya gí gbí gázâ. ¹¹ Wò 'ví si ndú 'ví njaanga nje ndú lá. Tacó ndâ ña ndâ 'duù tí nò a ndâ mbe volo 'bá mì ndâ 'duù ta bà nìbà ndâ i ñinó mbe 'vii ọ̀ 'bá lá nò. Ndú delè kù bàkà ndâ i-nò tí nò ká tacó bà zò-nje ndú cuki. ¹² A 'bí 'duù tí 'dóo òò ndú, delè tí mbe 'dè-kòcò mì ndú tí ndâ 'duù Kèrèti táánò, ká 'dè có éno máa, «Nèté mì ndâ 'duù Kèrèti káa bà 'dè 'véřè cuki. Ndú a ndâ mbe kpó, tí ndâ mbe gàmàtà ta i gbí ndú wálá.» ¹³ Có tí nò náa 'duù tí nò 'dè nò a yúco. À má éno, baraka mítí ndú, tacó wàa ndú 'ví dù tí ndâ cèe mbe tee njembí ndú mítí Mbírì, ¹⁴ wàa ndú 'ví je mbí ndú mítí ndâ tà-ká-tà 'véřè mì ndâ Jùdéyà lá, ndú delè 'ví bàkà go ndâ có mì ndâ 'duù tí nó náa bà 'di yúco me cékèlè gbí tú ndú gí nó lá.

¹⁵ Ndâ i 'daá gí kùro ndâ 'duù ñinó ta njembí ndú ngbàrángà'i kùro Mbírì nó káa ndâ ngbàrángà i, káa ngbàrángà i kùro ndâ 'duù ñinó tí ndâ voló-volo 'duù mbe tee njembí ndú mítí Mbírì lá nó wálá, tacó muu ndú, ta ndâ kpokèjì bà kojo có mì ndú volo gí. ¹⁶ Ndú kù bàkà tí ndú tí ndâ mbe ọ̀ Mbírì ni gí, káa cè ña bà bàkà ndâ i mì ndú dooko gítí bà bàkà i mì ndâ mbe ọ̀ Mbírì ni gí lá. Ndú a ndâ vò 'duù, tí ndâ mbe kpò có, mbe 'vii tí ndâ mbe bàkà tó i lá.

2

Cèe bà nìbà i

¹ Káa à má gítí lo, wò 'ví nì jì ndâ 'duù káa bà kpokèjì mì yúco. ² 'Dè có jì ndâ kpo 'duù máa, ndú 'ví si tí ndú jì pe lá, ndú 'ví dù tí ndâ mbe kojo có, ndú 'ví dù me tí ndâ 'duù ñinó mbe kù bàkà i á gí tàkò có mì sé njembí nó lá, ndú 'ví dù tí ndâ 'duù ñinó mbe ùnje gítí Mbírì ta njembí ndú gbaànjé, ta go ndâ 'duù tí ndú, ndú delè 'ví dù me ña ndâ 'duù ñinó tí ndâ nuù-gú-nuù-bè'dè nó lá.

³ Wò delè 'ví 'dè có jì ndâ nù ñinó ta gbí òò ndú mbe yù gí nó, máa, ndú 'ví bàkà i á go i mì ndâ 'duù ñinó mbe kù co tí kpokèjì mì Mbírì nò. Ndú 'ví dù me tí ndâ mbe túbà vò kpokèjì jì ndâ 'duù lá. Ndú 'ví dù tí ndâ mbe vò nje lá. Ndú delè 'ví dù tí ndâ mbe zèè ngè pe lá. Ndú 'ví dù tí ndâ

mbe nibà cèe kpokèjì bà 'vala ndò á 'bá ji ndâ 'duù, ⁴ tacó wàa, ndú 'ví dù tí tí ndâ mbe kpo-gbì-tà-tù ndâ 'vinî ñinó mbe kù kpolo gí yaà gí tàkò ndú nó gítí bà zè ndâ 'dakò mì ndú, ta ndâ 'viì mì ndú, ñìkì maa. ⁵ Ndú 'ví kpo-gbì-tà-tù ndú tacó wàa, ndú 'ví dù tí ndâ niì ñinó mbe ni bà koṛo có gî, ta ṛo ndú mbe me vá lá. Ndú 'ví dù tí ndâ niì mbe zèè 'bá mì ndú. Ndú delè 'ví dù tí ndâ niì ñinó ta 'dê njembí ndú, mbe kù 'di có mì ndâ 'dakò mì ndú nô. 'Dè có ji ndú máa, ndú 'ví nibà ndâ i tí nò ji ndâ niì, tacó wàa, ndâ 'duù 'ví go ta 'vèrè mítí có mì Mbírì lá.

⁶ Wò delè 'ví kpo-gbì-tà-tù ndâ 'viì-'dakò máa, ndú 'ví tẹ gí tàkò có mì ndâ i gbí kù ndú lá. ⁷ Wò 'ví dù tí 'duù ñinó náa ndâ 'duù 'ví ñò bà bàkà ndâ tó i 'dáá gî ni a i 'do mì lo. Wò má kù nibà i ji ndâ 'duù, wò 'ví túbà tí lo ji ndú tí 'duù ñinó ta bà lê tí lo wálá. À delè 'ví dù gbí kòcò lo a wotí go kòcò gba. ⁸ Wò 'ví 'dè ji ndâ 'duù a ndâ cèe có ta nji ká gbí ndú, tí ndâ có ñinó náa wotí bà 'visì tende có gí tàkò ndú 'ví dù tí 'bí 'duù wálá. Tacó wàa, ndâ mbe kù jòò gbí có ta ndoo 'ví ñò 'dóó có ñinó náa ndú 'ví kpì tí ta ngbàngà tí ndoo nó lá. ⁹ 'Dè có ji ndâ bòò máa, ndú 'ví 'di có mì ndâ mbe tí ndú. Ndú delè 'ví bàkà go có ñinó gbí njembí ndâ mbe tí ndú nó ta o 'dáá gî ta kponje mì ndú gítí wálá. ¹⁰ Ndú delè 'ví po ndâ 'bí vící i mì ndâ mbe tí ndú lá.

Ndú 'ví dù tí ndâ 'duù jáá, tacó wàa, ndâ i tí nò 'dáá náa ndú kù bàkà nò 'ví sà ta ndâ 'duù 'ví wu gbí bà nibà i mì Mbírì tí Mbe 'vala ndoo.

¹¹ Wò ñò ni gî, máa, Mbírì túbà nambeè mì wó a i tacó bà 'vala ndâ 'duù 'dáá gî. ¹² Mbírì kù bàkà nambeè ji ndoo, tacó wàa, ndoo 'ví ñò tí ni éno máa, ndoo 'ví 'dò kò ndoo mítí kpokèjì ñinó mbe kù ya ta ndoo gí 'dè 'do tí wó tí Mbírì nó lá. Delè tacó wàa, ndoo 'ví dù ta go ndâ i tí nó muu to tí nó mbe ya gí gbí có mì wó tí Mbírì lá nó, lá. Mbírì kù bàkà nambeè ji ndoo, tacó wàa, ndoo 'ví ñò tí ni éno máa, ndoo 'ví 'vala ta muu ndoo ngbàrángà'i, tí ndâ 'duù jáá kùṛo wó tí Mbírì ¹³ kù ù ta ndi bà gí líkí'o mì ndoo, náa ndoo kù koṛo có lì mítí, tí o bà tù ngba gbolò Mbírì mì ndoo, tí Mbe 'vala ndoo, tí Jézù, tí Bindi-Mbírì, ¹⁴ mbe sè miṛi wó ji ku, tacó bà njaanga miṛi ndoo 'do gbí ndâ ṛa ndâ vò i 'dáá gî, nô. Yí bàkà ndoo tí ndâ ngbàrángà 'duù, tacó wàa, ndoo 'ví dù tí tí ndâ 'dóó 'duù mì yì; delè tacó à 'ví dù tí ndoo káa go bà bàkà tó i cuki.

¹⁵ Kò-kò ta ndâ có tí nò ji ndâ 'duù. Túbà cèe kpokèjì ji ndâ 'duù ñinó mbe giṛi'o gí nó ta bà do mítí ndú ta gúku tí lo wálá, go i mì gba. Wò 'ví si 'bí 'duù gbaanjé 'ví si wò tí 'dé 'duù lá.

3

Bà bàkà ndâ i ñinó mbe kû koni ndâ 'duu

¹ 'Va mbí ndâ 'duu mì lo máa, ndú 'ví 'di có mì ndâ gba mì ndú, ta ndâ kpo 'duu kùro ndú. Ndú ta o 'dáá gí 'ví dù ká léngé-linge kû ù bà bàkà i ñinó náa à tí. ² Ndú 'ví 'dè vò có gítí ndâ 'duu lá. Ndú delè 'ví dù tí ndâ mbe kû kii'ba 'do tí bà 'dèèkè mà. Ndú 'ví dù tí ndâ 'dê 'duu mbe kû si ndâ ña ndâ 'duu 'dáá gí tí i. ³ Tacó, 'bí o táánò kuu tí náa 'dóó ndoo ta miři ndoo a ndâ mbe ñónókó, tí ndâ tù-ká-kpò-có, náa à kû eendi ndoo. Njembí ndoo ta o tí nò ká gítí ndâ tende ña i mbe ñikí tí ndoo muu to tí nò. O mì ndoo ta o tí nò ká gítí bà tò kii, gi je bà bàkà ndâ i ñinó mbe kû mìlisé tí ndâ 'bí 'duu nò. Ndâ 'duu ta o tí nò kû sogo ndoo. Ndo delè ta o tí nò kû sogo tí ndoo gbí òkò tí ndoo.

⁴ Káa Mbíři tí Mbe 'vala ndoo nó giù tubà nambeè mì wó, ta tó bà zè ndoo mì wó, ⁵ ta bà 'vala ndoo. Káa yí 'vala ndoo nò me gí tàkò 'bí ña tó i náa ndoo bàkà ji yí nò lá; à káa 'dóó bà ñò yè ɾo ndoo mì wó ká si yí 'ví 'vala ndoo, go có mì wó gbí njembí wó. Yí 'vala ndoo ta bà caka tí ndoo ta ngo, mbe kpò gbí ndi bà jò ndoo. Bindi yí giù bàkà ndoo tí ndâ ngú 'duu ta bà tuu Bèři mì wó tí Mbíři ji ndoo.

⁶ Mbíři je Bèři mì wó ji ndoo túkà' i ta ɾè mì Jézù, tí Bindi-Mbíři tí Mbe 'vala ndoo. ⁷ Mbíři njaanga miři ndoo 'do gbí vò i, tacó wàa, ndoo 'ví dù tí ndâ 'viì-'bá mbe kû koɾo có lì mítí 'válá ñinó mbe cee lá nò. ⁸ Ñinò a yúcó ta kponje á gítí wálá ká nò.

Có gbí njembí ye éno máa, wò 'ví nanaka muu lo mítí ndâ có tí nò. Tacó wàa, ndâ 'duu ñinó mbe kû tee njembí ndú mítí Mbíři nó 'ví te tí mí gbí muu ndú máa, ndâ yí 'ví dù tí ndâ mbe bàkà ndâ tó i ta i ká gbí ndú tacó tí ndâ 'duu ta o 'dáá gí. ⁹ Káa wò 'ví kii'ba 'do tí bà tò ndâ kponje ñónókó, ta bà 'deke ɾè ndâ ká gù lo kpènjàngè'vèè tí i 'véɾè mì ndâ Jùdèyà. Wò delè 'ví kii'ba 'do tí bà 'dèèkè mà ta bà 'dè wo muu ndâ có mì Mòze. Tacó nètè mì ndâ ña có tí nò wálá. I delè gbí ndú wálá. ¹⁰ 'Duu má kû njèè gbí òkò tí ndâ mbe ùnje gítí Bindi-Mbíři, wò 'ví ci yí, máa yí ɾò týò 'do tí ña i tí nò, yee gbí só. Yí má biya bà 'di có mì lo gí, wò 'ví 'vee bà tí wó káká' i lá. ¹¹ Káa, wò 'ví ñò ni éno máa, ña 'duu tí nò a vóló-volo 'duu, tí vò mbe bàkà vò i, mbe le wú mítí miři wó ta kpéétí wó gí.

Ndòngbú có mì Páwòlò ji Titò

¹² Ye kèjì gí bà tuu 'bí 'duu gbaànjé 'do gbí òkò tí ndâ Àrètémà ta Tikíkùsù ji wò. 'Duu tí nò náa ye bà tuu yí nò má yee tí lo ngé gí, wò 'ví gí gálà gí bà 'de ye gbí gbata

Nìkòpòlìsì, tacó ye kù koṛo có bà cì ndâ pì cô'o tí nó kèjì nó a i mí kà. ¹³ Je wotí gítí nó mì ndâ Àpólò ta Zénà tí nó tí mbe kù waa có gbí ngbàngà nô.

¹⁴ Ndâ 'duù mì ndoo 'dáá gî 'ví tala bà bàkà ndâ tó nèté, tacó wàa ndú 'ví 'de ta i tacó bà konì tí ndú, náa 'bí i má gbaaka ndú nò; ndú 'ví dù me tí ndâ 'duù ñìnó ta i gbí ndú wálá nó, lá.

¹⁵ Ndâ 'duù tí nó náa ze ta ndú kàá nó 'dáá gî 'vee wò ma. 'Dòkò ndi 'vé mì ze á ji ndâ tó nambe ze ñìnó mì yo kà mbe kù tee njembí ndú mítí Mbírì nô.

Ye kù 'deke tí ye ji Mbírì máa, yí 'ví bàkà nambeè mì wó ji yo 'dáá gî.

Páwòlò cu wáràgà ji FÍLÍMÒNÌ

¹ Njìnó a ye tí Páwòlò, tí 'duù tí nó á kpónó kuu gbí zàà muu Bìndi-Mbírì tí Jézù nó, ká kù cu wáràgà tí nò. Ze kù gbo gbí bà cu wáràgà tí nó ta Tìmàtáyò, tí ná'vindí ndoo, ji wò tí Fílímòni, tí tó ka ze mbe nèté, ² ta ndá 'duù tí nó mbe kù kili ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbírì á mí 'bá mì lo nó, ta námì ze Áfìyà, ta Àrikípúsù tí ka ze àsikérì mì Bìndi-Mbírì ³ Ze kù 'deke tí ze ji Mbírì tí Bu ndoo, ze delè kù 'deke tí ze ji Mbe tí ndoo Jézù tí Bìndi-Mbírì, máa ndú 'ví bàkà nambeè ji yo, ndú delè 'ví si yo 'ví dù ta gbí òkò tí yo nìkì maa.

Páwòlò 'deke tí wó ji Mbírì tacó tí Fílímòni

⁴ Fílímòni, ye ta o 'dáá gí má kù 'deke tí ye ji Mbírì, ye delè kù 'deke tí ye tacó tí lo, ye delè kù 'dè nìkì maa ji Mbírì tacó tí lo, ⁵ tacó ye kù 'di tàwo bà tee njembí lo mítí Mbe tí ndoo Jézù, ta tàwo bà zè ndá 'duù mì Mbírì ta njembí bà zè Mbírì mì lo. ⁶ Ye kù 'deke tí ye ji Mbírì, máa yí 'ví si bà nì kaà mì lo ta ndá 'bí ka lo mbe kù ùnje gítí Bìndi-Mbírì nò 'ví je muu bà nò ndá tó i tí nó 'dáá gí náa ndoo kù 'de 'do mì wó tí Mbírì ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbírì 'ví nó 'ví ni ji yo túkà'i. ⁷ Có bà dù njembí lo tí njembí bà zè Mbírì nò peteke tàkòcò ye ngé ndii gí, à delè gii je ji ye a wotí, ná'vindí ye. Tacó wò 'dèè njembí ndá mbe kù kili ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbírì gí.

Páwòlò yù nambeè 'do mì Fílímòni tacó tí Ònésimò

⁸ Ye nò ni gí máa, à tí ye a wotí tacó bà 'dè có ji wò máa, wò bàkà go có mì ye ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbírì. ⁹ Káa, à kpétí ká éno, ye kpónó kù bàkà me ña ñìnò lá. Ye kpónó tí Páwòlò, tí kpo 'dakò tí nó á kuu gbí zàà muu Bìndi-Mbírì tí Jézù nó kù 'deke a tí ye ji wò, máa, wò si njembí lo 'ví dù tí njembí bà zè Mbírì. ¹⁰ Ye kù 'deke tí ye ji wò tacó tí 'viì mì ye Ònésimò, náa ye gí tí bu wó si ye kpónó kuu gbí zàà nò. ¹¹ Yí táánò sàà kùro a 'duù ñìnó ta i gbí wó ji wò wálá nò, káa i gbí wó kpónó me gbolò ji ndá só ngé ndii gí.

¹² Ye kpónó kù tuu ndi wó ji wò ta njembí ye ká gá'dáá tàkò wó. ¹³ Ye kùtáa bà si yí 'ví dù á mì ze ta yí, tacó wàa yí 'ví dù tí mbe konì ye bìnì lo á si ye kpónó kuu gbí zàà á muu có bà ma Banga-Ngú-Có nò. ¹⁴ Káa go bà bàkà éno kùro bà 'di có 'do gbí nje lo tí ye wálá. Tacó ña ñìnò bà dù goolá ye kù yòòngò wò yóóngó-yòòngò gítí bà bàkà nambeè ji ye nò. Káa à nìkì káa bà bàkà nambeè ji ye mì lo 'do gbí 'dóó có mì lo gbí njembí lo.

¹⁵ Ndâ-'bî-lá Mbířì táánò njèè gbí òkò tí yo ta Ònésimò ta làmbu o nò ká tacó wàa yí 'ví dele ndi wó gí mì lo ngbé. ¹⁶ Káa yí bà dele me tí i-zógó-zogo káká'i lá. Yí bà dele ndi wó gí mì lo tí kpóló-kpolo ná'vindí lo ta òrè mì Bìndi-Mbířì. À kpêtí káa 'dóó ye, Ònésimò kpónó a kpóló-kpolo 'duu mì ye. Káa à má ji wò, yí a 'dóó-'dòò ná'vindí lo, yí delè a ná'vindí lo ta òrè mì Mbe tí ndoo.

¹⁷ À má énnò, te wířì mítí wó á go bà te wířì mì lo mítí ye, náa wò dú má káa ka ye nò. ¹⁸ Káa yí táánò má bàkà a 'bí i mbe nìkì lá ta wò, 'bí i mì lo delè má ká mì lo muu wó, ye bà sì có ndâ i tí nò ji wò á muu wó gí. ¹⁹ A ye tí Páwòlò ká kú cu wáràgà tí nó ji wò ta 'dóó 'bì ye, máa, ye bà sì có ndâ i mì lo náa áa muu wó nó 'dáá gí. Ye delè bà 'vèè gbí nje lo tacó ndâ i ònínó mì ye muu lo nó wálá. ²⁰ À má énnò, ye kpónó kú kořo có lè a i mítí lo ta òrè mì Mbe tí ndoo, ná'vindí ye. Tacó wàa, wò tí mbe kú řu ndi Bìndi-Mbířì 'ví je wotí.

²¹ Ye ònò ni gí, máa, wò bà 'di có mì ye gí; ye delè gii ònò ni gí, máa, ye bà 'de ndâ i 'do mì lo me gbolò ndii ndâ i tí nó náa ye yù 'do tí lo gbí wáràgà tí nó nó gí. ²² Kaa tà 'bá wířì mì lo ù ta ndi ye, tacó ye kú kořo có bà ya gí mì yo kà, náa Mbířì má ònò bà 'deke tí yo, wàa yí 'ví je nó ji ye nò.

Ndâ ka nèté mì Páwòlò 'vee Filímòni

²³ Èpàfàràsì, tí ka ye, náa ze kpónó kuu gbí zàa muu Bìndi-Mbířì tí Jézù ta yí nó 'vee yo ngé ma. ²⁴ Ndâ ka ye mbe nèté: ònínó a Mária, gii je Àrìsitárikù, gii je Démàsi, gii je Lúka, delè 'vee yo ma. ²⁵ Ye kú 'deke tí ye máa Mbe tí ndoo, Jézù tí Bìndi-Mbířì, 'ví cù 'dê ngo cù wó mítí yo 'dáá gí.

Wáràgà jì ndâ ÌBÌRÁYÒ

Mbírì tuu 'Viì mì wó ta ndâ có mì wó

¹ Mbírì gbí ndâ ká o dígísèé kù tuu a ndâ mbe 'dòkò có mì wó ta ndâ có ñinó náa à gbí njembí wó nó jì ndâ ká gù ndoo. Yí tuu ndú 'vìlì-'vìlì gbí ndâ tende ña kpokèjì. ² Káa gbí ndòngbù o tí nó, tí o mì ndoo náa ndoo kpónó kù 'vala gbí á gí nje o nó, yí tuu a 'dóó 'Viì mì wó tí mbe 'dòkò có gbí nje wó jì ndoo, 'Viì mì wó tí nó náa yí je yí tí mbe zèè ndâ i-'bá mì wó 'dáá gí, náa yí táánò je wotí bà suu ndâ i 'dáá gí jì yí nò. ³ A 'Viì tí nò mì Mbírì nò ká je cè kózò tí Mbírì teke-tèkè. À delè káa yí ká je tú Mbírì kpíí mítí wó. Ndâ i muu to tí nó 'dáá gí, ta ndâ i gbírì 'dáá gí kù dù a i 'do gbí có mì wó, tacó à gbí kòcò wó a wotí go kòcò gba. Yí mâ giì toṛo ndâ vò i mì ndâ 'duù muu to tí nó gí, yí giì kì tí wó dèngècè to gbí kù 'bì mì gbolò Gba á ngéé gbírì, ⁴ lê náa yí gí tí gbolò 'duù ndii ndâ basìlì mì Mbírì 'dáá gí gí nò.

'Viì-mì-Mbírì a gbolò 'duù ndii ndâ basìlì mì Mbírì gí

⁵ Tacó Mbírì jé ta 'bí ɾi gbaànjé 'dè có jì basìlì mì wó ngayi, máa,

«Wó a 'viì mì ye, ye wúnó gí tí bu lo gí?»

Yí delè je ta gbèe ɾi 'dè có jì 'bí basìlì mì wó gbaànjé éno máa, yí tí Mbírì bà dù tí bu wó, wáa yí 'ví dù tí 'viì mì yí nò lá.

⁶ Káa, ta o tí nó náa Mbírì táánò kù tuu tí ta 'Viì-kírì mì wó gí muu to tí nó nó, kòcò Mbírì gí tàkò wó éno máa, «Yo tí ndâ basìlì mì ye tí Mbírì 'dáá gí 'ví ùlù yí.»

⁷ Bìndi kòcò Mbírì gítí ndâ basìlì mì wó tí Mbírì éno máa, yí tí Mbírì bàkà ndâ tú mì yí tí pípìri, bìndi yí giì bà bàkà ndâ bòò mì yí tí ngba wu.

⁸ Káa Mbírì giì 'dè có gítí 'Viì mì wó éno máa,

«Jàlàmbà mì lo, <Ákoo Mbírì>, bà dù tí ká.

Wò bà cu mù-kóró-gba mì lo co ká tí kpokèjì ñinó jáá nò.

⁹ Wò bà zogo 'bá mì lo ta bà waa có mítí ndâ 'duù mì lo ta yúcó.

Wò a mbe co ta ndâ 'duù tí jáá kpokèjì;

go bà co tí lókó-loko kpokèjì tí lo wálá.

Ñinó a gbí nderè có tí nó náa Mbírì tí nó, tí Mbírì mì lo nó,

le tí ta bèrè jì wò ta pétékè tàkòcò wó

á kùro ndâ ka lo nó ká nò.

¹⁰ A wò táánò ká sè ɾèngbó to tí nó ta 'bì lo.

À delè ká wò ká suu ndâ i tàrì ta 'bì lo.

¹¹ Ndâ to ta tàrì bà cee gî,

káa wò bà cee wálá.

Ndâ to ta tàrì bà me ká go bà me ká mì bòngò gî,

káa wò bà me ká wálá.

Ndâ to ta tàrì bà yaka go bà yaka bòngò nó gî,

káa wò bà dù tí ká.

¹² Wò bà paṛaka ndâ to ta tàrì go bà paṛaka zi bòngò 'va gí 'dè;

àá bà 'visì ndú go bà 'visì bòngò.

Káa wò bà dù cóó-cóó ká tí wò tí nò kuu nò dúú bà ya tí ;

wò bà zò to wálá.»

¹³ Mbíṛì jé 'dè có jí 'bí basìlì mì wó gbaànjé éno máa,

«Kí tí lo to gbí kù 'bì mì ye,

wàa ye 'ví bàkà ndâ mbe kù sogo wò tí ndâ i-tà-tàmà mì lo,» nò lá.

¹⁴ À má éno, ndâ basìlì mì Mbíṛì a ndâ yè? Ndâ basìlì mì Mbíṛì a ndâ lílì mbe kù bàkà nèté mì Mbíṛì, náa Mbíṛì kù tuu ndú gí bà konì ndâ 'duù tí nó kèjì gí bà 'de 'válá nò.

2

Gbolò 'válá

¹ À má éno, ndoo kpolo tí yúco tí nó náa ndoo 'di nó kácá-kácá. Ndo má kpolo tí ndoo lá, ndoo bà soloko 'do tí gí.

² Tacó có tí nó náa Mbíṛì dígísèé tuu ta basìlì mì wó jí Mòze, máa yí 'dòkò jí ndâ ká gù ndoo nó, má dú káa yúco, náa ndâ mbe biya bà 'di gí 'de mbèlè tàkò bà kù tù bà 'di có mì ndú lá gí, ³ ndoo bà ndo 'do gbí mbèlè bà biya bà 'di gbolò có tí nó, tí có mbe je 'válá jí ndoo nó, có tí kpokèjì ngàyi? Kpédélé mbe 'dè có tí nó jí ndâ 'duù gbí o mì ndoo a Mbe tí ndoo tí Jézù, bìndi ndâ 'duù ñinó mbe 'di 'dò gbí nje wó nó gí 'dòkò ndí jí ndoo. ⁴ Mbíṛì delè gí túbà có tí nó náa ndâ mbe 'di 'do gbí nje Mbe tí ndoo 'dòkò jí ndoo nó tí yúco ta bà bàkà ndâ kpo-kpò i ñinó náa bà 'dè có gítí ndú kpò nje ndâ 'duù gí nó, ta bà bàkà ndâ seṛè, ta bà je Bèrì mì wó tí Mbíṛì tí i-nambeè jí ndâ 'duù go có mì wó náa à gbí njembí wó tí Mbíṛì.

Mbe tè kùro ndâ 'duù gí gbí 'válá

⁵ Tacó Mbíṛì táánò bàkà me ndâ basìlì mì wó tí ndâ mbe zogo to tí nó kèjì, náa ndoo kù 'dè có gítí nó, lá.

⁶ Káa à cu mí gbí wáràgà mì Mbíṛì éno máa,

«Áá Mbíṛì, 'duù tà a yè wàa wó 'ví je ta mbí lo mítí wó?

⁷ Wò táánò je wotí jí 'duù gáa gí tàkò ndâ basìlì mì lò ta làmbu o.

Wò táánò bàkà yí tí gba ngbèzèè.

Wò gii te duù mítí wó.

⁸ Wò gii bàkà yí tí gba mì ndâ i 'dáá gî.»

Mbíri bàkà 'duù tí gba mì ndâ i 'dáá gî, yí mò 'bí i gbaànjé gí ndii máa 'duù me gba mì ñinó lá nò lá. Káa ndoo ñò bà dù 'duù tí gba mì ndâ i 'dáá gî á go có tí nò kálásê. ⁹ I ñinó náa ndoo ñò nó a bà bàkà Jézù mì Mbíri tí lúkúfà 'duù có tí ndâ basilì gî ta làmbu o gàà éno. Tacó wàa yí 'ví cì tacó tí ndâ 'duù 'dáá gî á 'do gbí nambeè mì Mbíri. À kpónó le bèrè á jì yí ngbèzèè, à delè kù te duù mítí wó, 'do gbí có bà kònò sé'i mì wó, ta bà cì yí.

¹⁰ À dú nò a yí. Tacó wàa Jézù tí 'duù tí nó náa Mbíri suu ndâ i muu to tí nó 'dáá gî tacó tí wó, náa ndâ i delè 'dáá gî kù dù muu to tí nó ta rẹ wó nó, 'ví dù tí kpédélé 'duù mbe kònò sé'i tacó bà gí ta ndâ 'duù gí gbí ngba'o. ¹¹ Rẹngbó 'duù tí nó tí 'Duù mì Mbíri nó, ta rẹngbó ndâ 'duù tí nó náa yí bàkà ndú tí ndâ 'duù mì Mbíri nó, ká gbaànjé. Tacó éno, nô ro wó gítí bà nì «ná'vindí» mítí ndú wálá. ¹² Yí kù 'dè có jì Mbíri éno máa,

«Ye bà kò-kò ta rẹ lo jì ndâ ná'vindí ye.

Ye bà ùlù wò mí kuro ndú ta o tí nó náa ndú má kili gî,» nô.

¹³ 'Bí có mì wó káká'i éno máa,

«Ye bà kojo có lli mítí Mbíri.»

Bìndi 'bí kòcò wó máa,

«Ìjìnó a ye ká kuu nô;

ñinó a ze ta ndâ 'viì tí nó náa Mbíri kaa ndú jì ye nó ká kuu nô.»

¹⁴ Ndâ 'viì tí nó mì Mbíri náa yí kaa ndú jì Jézù nó 'dáá gî a ndâ 'duù ta mbelè gbí dii ndú. Tacó éno, Jézù gii je gbèe ña tú ndú nò, tacó wàa yí 'ví dù tí 'duù go ndú. Yí bàkà éno, tacó wàa yí mà cì gî, yí 'ví mò ta Gba-vò-i tí gba mì ku 'do pí jàlàmbà gí nje seè. ¹⁵ Wàa yí 'ví 'vala tí ta ndâ 'duù tí nó 'dáá gî náa gúku kù da 'bò mítí kò ndú gî nô. ¹⁶ Tacó nètè mì wó táánò me ta ndâ basilì mì Mbíri lá, nètè mì wó a i ta ndâ 'viì-gù Àbiráámò. ¹⁷ Tacó éno, Mbíri gii bàkà yí go ndâ ná'vindí wó teke-tèkè. Tacó wàa, yí 'ví dù tí tí 'duù mbe ñò yè ro ndú, delè tí gbolò bu-Mbíri mì ndâ mbe kù bàkà nètè mì Mbíri ta njembí wó gbaànjé. Tacó wàa, Mbíri 'ví je tí ta à-cee-gî gítí ndâ vò i mì ndú. ¹⁸ Tacó yí táánò ta miiri wó ñò sé bà tala yí mì Gba-vò-i gî. Tacó éno, wotí bà koni ndâ 'duù ñinó náa Gba-vò-i kpónó kù tala ndú nó kuu tí wó.

3

Jézù a gbolò duù ndii Mòze gí

¹ À má gó éno, yo tí ndâ ná'vindí ye, tí ndâ 'duù mì Mbíri náa yí kaa yo mò gí mì wó tí Mbíri gî nó, 'ví kojo có gítí

Jézù tí tú mì Mbírì, delè tí Kùro ndâ bu-Mbírì mì yúco tí nó nâa ndoo kù ùnje á gítí nò. ² Yí tí Jézù táánò bàkà nèté mì Mbírì ta njembí wó gbaànjé ká go i mì Mòze tí mbe bàkà nèté mì Mbírì dígísèé ta njembí wó gbaànjé. ³ Káa à te duù mítí Jézù ndii Mòze gí, á go ñinó nâa ndâ 'duù kù te ta duù mítí mbe gèè 'bá ndii 'bá tí nó nâa yí gèè nó gí nò. ⁴ À bì ndâ 'bá 'dáá gí a 'bì 'duù, káa a Mbírì ká suu ndâ i 'dáá gí. ⁵ Káa Mòze táánò bàkà nèté mì Mbírì ta njembí wó gbaànjé gbí òkò tí ndâ 'duù mì Mbírì tí ndâ Ìzìrìyèlì 'dáá gí, á go bòò mì Mbírì mbe kù 'dè yúco gítí ndâ i ñinó nâa Mbírì kèjì gí bà bàkà ndú nò. ⁶ Káa Jézù tí Bìndi-Mbírì táánò bàkà nèté 'bá mì Mbírì ta njembí wó gbaànjé á go njembí 'Vii mì Bu wó. Káa ndoo a ndâ 'vii mì Mbírì, nâa ndoo má cì gúku lá nò. Ndoò delè má kì nò gítí i tí nó nâa ndoo kù koṛo có lí mítí nó lá nò.

Bàndò bà wotí tacó tí ndâ 'duù mì Mbírì

⁷ Tacó éno, kòcò Bèri-mì-Mbírì éno máa,
«Yo wúnó má 'di kòcò Mbírì,

⁸ yo 'ví bàkà ngbútù á go i mì ndâ 'duù tí nó dígísèé
mbe volo mítí Mbírì ta o bà tala ndú mì wó,
si ndú gbí kángáá nga ngoò nó lá.

⁹ Ndâ ká gù yo dígísèé tala bà ñò wotí mì ye,
káa ndú ñò ta ndoo zi'duù-só gí.

¹⁰ Tacó éno, tàkòcò ye táánò gii kpolo gítí ndâ 'duù tí nó.

Bìndi ye gii 'dè có éno máa,

«Ndâ có gbí njembí ndú 'dáá ká tende.

Ndú ta o 'dáá gí kù co me tí kpokèjì mì ye lá.»

¹¹ Káa ye tí Mbírì gii be tí ye ta kpo tàkòcò éno máa,

«Ndú bà 'dò kò ndú mítí bàndò bà tèwo ye wálá.» »

¹² Yo kpolo tí yo, ndâ ná'vindí ye, tacó wàa 'bí 'duù gbaànjé 'do gbí òkò yo 'ví dù ta vò njembí wó, tí ña vò njembí ñinó mbe si yí 'ví njèè gbí òkò tí ndú ta wu Mbírì nó lá. ¹³ Yo koni tí yo gbí òkò tí yo ta ɾi 'dáá gí. Yo 'ví nì «taàbé» gítí bà koni tí yo gbí òkò tí yo lá, tacó wàa, njembí yo 'ví gbì kàángbá gítí Mbírì 'do gbí tìrì mì vò i lá. ¹⁴ Tacó ndoo 'dáá gí a ndâ ka Bìndi-Mbírì, nâa ndoo má zèè kpédélé có tí nó nâa ndoo táánò ùnje gítí nó tí kpoò yee tí o ku mì ndoo gí nò.

¹⁵ À cu mí gbí wáràgà mì Mbírì éno máa,

«Yo má 'di kòcò Mbírì wúnó

yo 'ví bàkà ngbútù á go i mì ndâ 'duù tí nó mbe kpò có
mì Mbírì dígísèé nó, lá.»

¹⁶ A ndâ 'di dígísèé ká 'di kòcò Mbírì káa ndú gii kpò tí mítí wó ta ngbútù gí nó? À dígísèé me ndâ Ìzìrìyèlì tí nó nâa Mòze kaa ndú 'do Másìrì nó lá. ¹⁷ Káa tàkòcò Mbírì dígísèé

kpolo a i gítí ndâ 'di ta ndoo zi 'duù-só nó? À kpolo me gítí ndâ mbe bàkà vò i tí nó mbe ci-ciki ta ndi gbí kángáá nga ngoò nó lá? ¹⁸ Káa Mbíri dígísèé be tí wó nó a i ji ndâ 'di, éno máa, ndú bà 'dò kò ndú gbaànjé á mì bàndò bà tèwo yì wálá nó? Yí be tí wó me ji ndâ mbe kpò cò lá? ¹⁹ À má éno, ndoo kpónó nò ni gî, máa, bà yee tí bàndò bà tèwo ndú dígísèé kpò ndú gî tacó ndú tee njembí ndú mítí Mbíri lá.

4

¹ À má éno, ndoo kpolo tí ndoo, tacó bà cí tí nó náa Mbíri táánò ci ta ndâ ká gù ndoo gítí bà ya ndú gítí bàndò bà tèwo ndú nó cee lá. Káa ndoo má kpolo tí ndoo lá, ndâ 'bí 'duù 'do gbí òkò tí yo bà bè gbí bà yee tí bàndò tí nò gî. Tacó Mbíri wúnò bà 'vee gbí nje ndâ 'duù nìno gbí òkò tí yo mbe yee tí bàndò tí nò lá nó gbaànjé-gbaànjé 'dáá gî.

² Ndoò táánò 'di Banga-Ngú-Có go nìndi ndú, káa ndú 'de i gbí Banga-Ngú-Có tí nò náa ndú 'di nò lá, tacó có tí nò 'de njembí ndú me tí njembí ndâ 'duù nìno mbe kù tee njembí ndú mítí Mbíri nó lá. ³ A ndoo tí ndâ mbe ùnje gítí Banga-Ngú-Có tí nò ká yee tí bàndò bà wotí tí nò náa Mbíri dígísèé ci ndâ ká gù ndoo gítí nò. Tacó kòcò Mbíri éno máa,

«Ye be tí ye ta kpo-tàkòcò gî éno máa,

«Ndú bà 'dò kò ndú mítí bàndò bà tèwo mì ye gbaànjé wálá.»

Mbíri 'dè có tí nò si yí cee ta nèté bà suu ndâ i mì wó sàà gî.

⁴ Tacó à cu có gítí bà vô-nje só sili mì gbí wáràgà mì Mbíri éno máa,

«Mbíri gii tèwo wó ta bà vô-nje só sili 'do tí ndâ nèté mì wó 'dáá gî.»

⁵ À gii cu 'bí káká'i éno máa, Mbíri máa,

«Ndú bà 'dò kò ndú gbaànjé á mítí bàndò bà tèwo mì ye wálá.»

⁶ 'Bí có kpónó a nìno máa, ndâ 'bí 'duù 'ví yee tí bàndò bà tèwo tí nò mì Mbíri nò, lé náa ndâ kpédélé 'duù tí nó táánò mbe 'di Banga-Ngú-Có nó yee ká lá tacó ndú táánò biya bà 'di có mì Mbíri gî nò. ⁷ Tacó éno, Mbíri gii ci cí gítí 'bí o náa yí gii gbì rẹ o tí nò tí «Wúnó.» Bìndi yí gii tuu Dàvidè, tí gbolò gba mì ndâ Jùdèyà, ta kòndi o bìndi có tí nò, ta gbèè ndi có tí nò, máa,

«Yo Wúnó má 'di kòcò wó,
yo 'ví bàkà ngbútù lá.»

⁸ Tacó Jósuwà táánò má tè kùro ndâ Ìzìrìyèlì yee tí bàndò bà tèwo tí nò náa Mbíri táánò ci ndú gítí nò gî, Mbíri táánò bà ci ndi 'bí ngú o ji ndú wálá. ⁹ À má éno, bàndò bà wotí mì Mbíri náa yí kù kpolo tí tacó tí ndâ 'duù mì wó nó kuu

tí . Bàndò tí nò a ẹ̀rí tí nó tí ẹ̀rí bà wotí Mbírì á bindi bà suu ndâ i mì wó nò. ¹⁰ Tacó 'duù ñinó mbe ya gí bà tèwo wó á mì ndú ta Mbírì gí nó a 'duù ñinó mbe cee ta nèté mì wó gí nò. Tacó Mbírì táánò tèwo wó si yí cee ta nèté mì wó gí.

¹¹ À má éno, ndoo te kpo muu, tacó wàa ndoo 'ví yee tí bàndò bà tèwo ndoo. Ndoos te kpo muu tacó wàa 'bí 'duù gbaànjé 'do gbí òkò tí ndoo 'ví gboo mí ndii ta ngbútù, á go ñindi ndâ ká gù ndoo dígísèé nó, lá. ¹² Tacó có mì Mbírì a wu có, tí có ñinó ta wu jé 'dèè 'do tí lá, mbe kù cu 'duù tí bà 'deeke 'billi wó ngéé gí gbí òkò ndâ 'billi á tà'i kà ndii zi nje sizzò gí. Có mì Mbírì a có ñinó mbe ọ̀ 'bè gbí òkò tí ndâ yúco ta 'verè ngéé gbí njembí 'duù tà'i kà ni gí. ¹³ 'Bí i ñinó náa à suu yí sùú-suu nó mbe ni bà ngùù tí wó 'do tí Mbírì gí nò wálá. Mbírì ọ̀ ndâ i gbaànjé-gbaànjé 'dáá gí. Ndâ i 'dáá gí kù gbaa tí ndú mí gbí ngbàà ẹ̀rí á mí kùro wó tí Mbírì tí nó náa ndoo 'ví yù gbí ndâ i tí nó náa ndoo bàkà nó 'dáá gí nò.

Jézù tí gbolò Kùro ndâ bu-Mbírì

¹⁴ À má éno, ndoo tee njembí ndoo mítí Mbírì tí kpoò, lê náa gbolò bu-Mbírì mì ndoo tí Jézù, tí 'Viì-mì-Mbírì, bà ba gbí pípiri ya gí gbíri gí nò. ¹⁵ Tacó gbolò bu-Mbírì mì ndoo tí Jézù me 'duù ñinó mbe kù si tàmuu ndoo ji Gba-vò-i ta o tí nó náa Gba-vò-i má kù paa ta bà a tàmuu ndoo gítí bà bàkà vò i nó lá, tacó Gba-vò-i táánò paa ta yí á go bà paa ta ndoo mì wó kpónó nó gí, káa yí gii kpò nje Gba-vò-i gí.

¹⁶ À má éno, ndoo cì gúku gítí bà yèè ndi ndoo dé gí ẹ̀gbà jàlàmbà mì Mbírì lá. Ndoos yèè ndi ndoo dé gítí, tacó wàa yí 'ví ọ̀ ta yè ọ̀ ndoo. À delè má gí gítí o mì bà koni tí, yí 'ví bàkà ta nambeè ji ndoo.

5

¹ Áá táánò kù cu 'bì mítí 'duù, bindi áá gii bàkà yí tí Kùro ndâ bu-Mbírì, mbe dù kù bàkà i-Mbírì ta ẹ̀rè mì ndâ 'duù 'do ká gbí òkò tí yo. Nèté mì 'duù tí nó náa à bàkà yí tí Kùro ndâ bu-Mbírì nò a bà ci ndâ i-'bì ndâ 'duù, ta bà waa mbelè tacó bà sì muu ndâ vò i mì ndâ 'duù. ² À má éno, 'duù tí nó náa à bàkà yí tí Kùro ndâ bu-Mbírì nò 'ví 'vala ta ndâ 'duù ñinó mbe 'di gbí-o lá, gii je ndâ 'duù ñinó mbe gíri'o gí nó, ta pétékè có, tacó yí tí bu-Mbírì delè káa 'duù ñinó ta ndâ 'dóó vò i ñindi wó delè kuu kapí wó. ³ Tacó éno, kózo tí wó tí Kùro ndâ bu-Mbírì 'ví waa mbelè tacó bà sì muu ndâ 'dóó vò i ñindi wó, delè tacó ndâ vò i mì ndâ 'duù. ⁴ 'Duù bàkà tí wó tí Kùro ndâ bu-Mbírì ta kpéetí wó lá. A Mbírì ká kù cu 'bì wó mítí 'duù, máa yí dù tí Kùro ndâ bu-Mbírì, á

go bà cu 'bì wó mí tí Àrónì, máa yí dù tí Kùṛo ndâ bu-Mbíṛì dígísèè nò.

⁵ À kpè tí káa Bìndi-Mbíṛì, áá táánò me káa yí ká ki tí wó pí jàlàmbà 'do gbí 'dóó có mì wó gbí muu wó ta kpéetí wó éno máa, yì a Kùṛo ndâ bu-Mbíṛì nò, lá, a 'duù tí nó mbe 'dè có jì yí éno máa,

«Wò a 'Viì mì ye, ye wúnó gí tí Bu lo gí.»

⁶ 'Bí kòcò 'duù tí nó jì yí káká'i éno máa,

«Wò bà dù tí bu-Mbíṛì dúú bà ya tí á go ñìndi Mèlèkizédèkì.»

⁷ Si Jèzù táánò kù 'vala muu to tí nó, nó, yì gù 'deke tí wó ta ngo-ṛo tà ṛo wó ta kòcò wó ngéé gí yaà á jì Mbíṛì, tí 'Duù tí nó ta wotí bà 'vala yí 'do 'bì ku a kuu tí wó nò. Káa Mbíṛì gù ñò yè ṛo wó, tacó yí táánò a mbe si Mbíṛì tí i. ⁸ Yí kpè tí káa 'Viì mì Mbíṛì, bà kònò sé'i gù je muu jì yí tacó bà dù tí mbe 'di có gí. ⁹ Mbíṛì mà gù yù yí ngbóó gí, yí gù dù tí rẹngbó 'válá jì ndâ mbe kù 'di có mì wó, ¹⁰ tacó Mbíṛì gù bàkà yí tí bu-Mbíṛì go Mèlèkizédèkì.

Yo 'ví ne 'do tí kpokèjì mì Mbíṛì lá

¹¹ Ndâ có mì ze me mbe tacó bà 'dè gítí có bà dù Bìndi-Mbíṛì tí Kùṛo ndâ bu-Mbíṛì á go ñìndi Mèlèkizédèkì nò kuu mì ze, káa bà 'dè gbí ndú mì ze jì yo kpóló-kpolo, tacó bà ya có gí gbí muu yo kpóló-kpolo. ¹² Tacó a yo kùtàá ká bà dù tí ndâ mbe ñbà i jì ndâ 'duù, káa à gù dù ndí a yo kpónó ká kù gù pà 'duù, wàa yí 'ví 'bità bà ñbà có mì Mbíṛì jì yo á 'do rẹngbó káká'i. À tí yo a go bà no kí, go bà zò i tí yo wálá. ¹³ Tacó 'duù ñìno mbe kù no kí nó ñò kpokèjì gítí bà dù jáá kùṛo Mbíṛì ni lá, tacó yí a dó 'viì. ¹⁴ À kù zò i a ndâ 'duù ñìno mbe kù tí bà zò i gí, tí ndâ 'duù ñìno mbe kù 'viiki gbí có tacó bà ñò 'bè gbí òkò tí ndâ tó i, ta vò i nò.

6

¹ À má ènò, ndoo kpónó 'ví koṛo có go i mì ndâ 'duù ñìno náa gbí dèi ndú yù gí nò. Ndoosì bà dù kù 'viiki káa gbí ndâ kpédélé có tí nó náa áá táánò ñbà ndú jì ndoo gítí Bìndi-Mbíṛì nó mí to. Ndâ có tí nó náa áá táánò ñbà ndú jì ndoo éno máa, ndoo 'visì muu ndoo 'do tí bà bàkà ndâ i ñìno mbe kù ya ta ndoo gí nje ku nó gí, wàa ndoo 'ví tee njembí ndoo mí tí Mbíṛì; ² ta có gítí bà caka tí, ta bà je wotí, gù je có gítí bà 'vala ndi ndâ ku 'do gbí muu'dú ndú, ta có gítí ndòngbú bà waa có ngbé lá nò. ³ Ndoosì bà koṛo có go i mì ndâ 'duù ñìno náa gbí dèi ndú yù gí nó gí, náa Mbíṛì má ùnje gí nò.

⁴ Káa à má gítí ndâ 'duù tí nó náa ṛo ndú táánò njaanga gí, ndâ 'duù tí nó mbe tala líkì i-nambeè tí nó mbe gí 'do mì

Mbíṛì nò gî, ndâ 'duù tí nò náa Bèrì-mì-Mbíṛì je wotí jì ndú gî, ⁵ ndâ 'duù tí nò mbe ò tó i mì có mì Mbíṛì ni gî, ndú delè gù ò ndâ wotí bìndi ku ni gî nò, ⁶ ndâ ña ndâ 'duù tí nò má caka 'bì ndú 'do gbí ndâ i tí nò jéé gî, bà 'visì muu ndú ndí gítí bà co tí kpokèjì mì Mbíṛì káká'i a cèe «pàrà-ngùù-kpò-diigba.» Wotí mì ndú gítí bà dele ndi ndú gí gítí kpokèjì mì Mbíṛì káká'i wálá, lê náa ndú ùnje gítí bà gbì 'Viì-mì-Mbíṛì mítí njèèkpè mù gî, ndú delè gù ùnje gítí bà ñonoko yí mí kùro ndâ 'duù gî nò. ⁷ Tacó to mbe njù ngo mù tí nò mbe kù nì mítí, bìndi ndâ ña tí nò náa ndâ 'duù jì mítí nò gù bàkà jì ndú gî nò, a to ñinó náa Mbíṛì cù 'dè ngo cù wó mítí gî. ⁸ Káa to ñinó mbe kù kù ndâ bè kperè ta zibàmù nò, a to mbe dooko ta bà ì njà mítí mì Mbíṛì gî. Ndòngbú ká tacó bà jì ta ña to tí nò delè káa wu.

⁹ Ze kpétí má 'dè ká éno, bà ñindi yo kpòò káa bà tó, ndâ tó 'duù mì ze. Gúku gbí njembí ze gítí yo wálá; yo a ndâ 'duù mì 'válá. ¹⁰ Tacó Mbíṛì me mbe 'boo 'duù, wàa yí 'ví neke tí ta ọ wó 'do tí bà zeke ndâ tó nèté mì yo, ta tó bà zè tí tí nò náa yo táánò zè ta ndâ 'duù mì wó náa yí kaa ndú mò gí mì wó gî ta ẹ wó nò lá. ¹¹ Káa có ñinó kpónó gbaànjé gbí njembí ze nò éno máa, yo 'dáá gî 'ví bàkà nèté ta go nèté tí nò tí yo yee tí ndòngbú o tí nò náa yo 'de i tí nò náa yo kù koọ có lli mítí nò gî. ¹² Yo dù tí ndâ mbe kpó lá, yo mèlè bìndi ndâ 'duù tí nò mbe 'de i tí nò náa Mbíṛì táánò ci ndâ 'duù gítí nò 'do gbí bà tee njembí ndú mítí Mbíṛì, gù je bà dù ndú tí ndâ mbe kpácà nò.

Yá-cí-ci mì Mbíṛì kpili lá

¹³ Ta o tí nò náa Mbíṛì táánò kù ci tí ta Àbiráámò nò, yí ta o tí nò be káa 'dóó tí wó tí Mbíṛì jì Àbiráámò, tacó 'bí 'duù mbe me gbolò ndii yí tí Mbíṛì gî tacó wàa yí 'ví be ta tí 'duù tí nò jì Àbiráámò nò wálá. ¹⁴ Tacó éno, yí gù be tí wó jì Àbiráámò éno máa, «Ye bà cù 'dè ngo cù mítí lo ta njembí ye gbaànjé ta bà je ndâ 'viì jì wò me mbè.» ¹⁵ Àbiráámò táánò gù dù kpécè kù ù ndi i tàkò cí tí nò náa Mbíṛì ci ta yí nò, yee tí o tí nò náa yí gù 'de gî. ¹⁶ Ndâ 'duù kù be tí ndú a i ta ẹ 'duù ñinó tí kpóló-kpolo 'duù mì ndú nò. Có má gbí òkò tí ndâ 'duù, à kù ò yúco a i 'do tí bà be tí ndú. ¹⁷ À má éno, tacó go bà je kponje 'do nje ndâ 'duù tí nò náa Mbíṛì dígísèè ci ndú máa yì jé 'visì muu yì lá nò, mà gù gí gítí Mbíṛì gî, yí gù be tí wó jì ndú. ¹⁸ Yí bàkà éno, tacó wàa à 'ví dù kuu tí a ndâ i sósò'ò, náa bà 'visì ndú a cèe «pàrà-ngùù-kpò-diigba», tacó wàa ndoo tí ndâ 'duù tí nò mbe fa ngèlè vò i gí gí mì yì nò 'ví 'de ta wotí gítí bà koọ có lli mítí cí tí nò náa yì ci ta ndoo nò. ¹⁹ I tí nò náa ndoo kù koọ có lli mítí

nò ká kù si lilí ndoo 'ví dù tí ndoo. Njìnò a i njìnó mbe ya ngéé gí kapí ngbùngbù á tà'i 'bá-Mbíri á gbíri, ²⁰ gítí bàndò tí nó náa Jézù ya gítí tí kpédélé 'duù tacó tí ndoo nò. Jézù ya gí mì Mbíri á kapí ngbùngbù tà'i 'bá-Mbíri tacó yí gí tí Kùro ndá bu-Mbíri go Mèlèkizédèkì dúú bà ya tí gí.

7

Bu-Mbíri tí nó tí Mèlèkizédèkì nò

¹ Mèlèkizédèkì tí nó tí gbolò gba Sàlémì, delè tí bu-Mbíri tí nó tí mbe kù bàkà i jì Mbíri tí nó mbe kù dù ngéé gbíri nó táánò gù ya gí kùro Àbiráámò ta o bà dele ndi Àbiráámò 'do bà mì ndá kpo-kpò gba gbí gó. Ndú mà gii 'de tí ndú gí, Mèlèkizédèkì gii cù 'dè ngo cù wó mítí Àbiráámò.

² Bìndi Àbiráámò gii ruka bà i mì Mbíri 'do tí ndá ña i tí nó náa yí zèè 'do gbí gó nó gbaànjé-gbaànjé 'dáá gí, bìndi yí gii kaa jì Mèlèkizédèkì. Kpédélé gbí rẹ tí nó tí Mèlèkizédèkì nò éno máa, yí a gbolò gba njìnó mbe kù co ká tí jáá kpokèjì mì Mbíri. Gbí njìnó tí Mèlèkizédèkì tí gbolò gba Sàlémì nó éno máa, Mèlèkizédèkì a gba mbe kù zogo ndá 'duù mì wó ta 'dè njembí wó. ³ Mèlèkizédèkì a 'duù njìnó náa à 'di tà-ká-tà gítí bu wó lá, à 'di tà-ká-tà gítí nawu wó lá, à delè 'di tà-ká-tà gítí ndá ká gù wó lá. Rẹngbó wó wálá, ndòngbú wó delè wálá, káa yí kù dù tí bu-Mbíri go 'Vii-mì-Mbíri nó ká dúú bà ya tí .

⁴ 'Dakò tí nó tí Mèlèkizédèkì nò táánò bà dù me 'dé gba lá, lè náa a Àbiráámò tí rẹngbó ndá Ìzìriyèlì 'dáá gí táánò ká gò i-Mbíri á jì yí gí nò. ⁵ À cu mí gbí wáràgà mì Mòze éno máa, ndá 'viì-gù Lévi tí ndá bu-Mbíri 'ví gò i 'do mì ndá ná'vindí ndú, náa ndú káa ndá 'viì-gù Àbiráámò go ndú. ⁶ Káa 'dakò tí nó tí Mèlèkizédèkì náa rẹngbó wó 'do me tí Àbiráámò lá nó táánò gò i a i 'do mì Àbiráámò. Bìndi yí gii cù 'dè ngo cù wó mítí Àbiráámò tí 'duù tí nó náa Mbíri táánò ci yí nò. ⁷ Có njìnó ta kponje á gítí ngé gí wálá nó a njìnó máa, a kpo 'duù ká kù cù 'dè ngo cù wó mítí ndá 'viì tàkò wó. ⁸ 'Bí có mbe gii dù káká'i a njìnó máa, ndá bu-Mbíri tí nó mbe kù gò i 'do mì ndá 'duù nó, a ndá 'duù náa à jò ndú jì ku nò. Káa à cu mì gbí wáràgà mì Mbíri éno máa, Mèlèkizédèkì kù 'vala ká dúú bà ya tí. ⁹ Lévi tí rẹngbó ndá bu-Mbíri tí nó náa ndá Ìzìriyèlì táánò kù gò i jì yí nó, táánò gò i jì Mèlèkizédèkì gí. Yí kpétí má gò ta 'bì wó lá, i tí nó náa Àbiráámò tí mbe jò ña ndá Ìzìriyèlì táánò gò jì Mèlèkizédèkì si a jò yí tí Lévi lá nó sì muu ndá 'viì gbí yí wó tí Àbiráámò 'dáá gí dúú kù ya tí. ¹⁰ Tacó pàrà wó tí Lévi

táánò ta o bà 'de tí ndâ gù wó Àbiráámò ta Mèlèkizédèkì nò kuu gbí kongoo gù wó Àbiráámò.

¹¹ Mbířì táánò lê má bàkà ndâ Ìzìrìyèlì tí ndâ 'duù ñìnò ta bà lê tí ndú wálá nó a i 'do gbí có mì ndâ bu-Mbířì, tí ndâ 'vii kòtì Lévi, tacó ñìnó táánò a ẖèngbó bà tuu Mòze mì Mbířì ta ndâ có mì wó tí Mbířì jì ndâ Ìzìrìyèlì ká nò, gbí nderè bà bàkà ndâ 'bí ngú bu-Mbířì ñìnó á tí ndâ kòtì Mèlèkizédèkì si ndâ kòtì Àrónì nó mí to 'ví dù a yè? ¹² Tacó à má 'visì ña ndâ bu-Mbířì gî, à delè 'ví 'visì ndâ có mì Mòze gî. ¹³ Tacó ña Mbe tí ndoo, tí 'Duù tí nó náa à kù 'dè ndâ có tí nó gítí wó nó, tende. 'Bí 'duù gbaànjé 'do njekèjì mì ndú mbe dù tí bu-Mbířì jé táánò wálá. ¹⁴ Tacó ndâ 'duù 'dáá gî ñò ni ngbàrángà'ì gî máa, Mbe tí ndoo táánò a 'Vii kòtì Júdáa. Káa Mòze táánò 'dè có ta ẖè bà dù 'bí 'duù tí bu-Mbířì 'do gbí òkò tí ndâ 'vii kòtì Júdáa jé lá.

'Bí bu-Mbířì go Mèlèkizédèkì

¹⁵ 'Bí có ta kponje gítí wálá a ñìnó máa, 'bí ngú bu-Mbířì go Mèlèkizédèkì kpónó 'vanda gí gbí ngba'o gî. ¹⁶ Ngú bu-Mbířì tí nò 'vanda me 'do gbí òkò tí ndâ 'duù tí nó ta ẖèngbó ndú 'do tí ndâ bu-Mbířì á go có mì Mòze nó lá. Yí gí tí bu-Mbířì ta wotí mì 'válá tí nó mbe cee lá nò. ¹⁷ Tacó à cu có gítí wó mí gbí wáràgà mì Mbířì éno máa, «Wò bà dù tí bu-Mbířì dúú bà ya tí, á go i mì Mèlèkizédèkì.»

¹⁸ Tacó à kpónó mò ká có tí nó táánò mì Mòze nó gí nje seè gî, tacó wotí kpónó cee 'do tí có tí nò gî, delè tacó gbí có tí nò kpónó bàkà nèté ta ndâ 'duù lá. ¹⁹ Có mì Mòze lê má cee bà lê tí 'duù lá, 'bí cèe có mbe si ndoo 'ví kọ̀ro có gí kùro mbe zèè bàndò bindi có mì Mòze kpónó gí gî. Có tí nò a có mbe yèè ndoo dè gítí Mbířì.

²⁰ 'Bí có a có bà see tí Mbířì. Mbířì táánò jé see tí wó ta o bà bàkà ndâ bu-Mbířì ñìnó kùro nó lá. ²¹ Káa ta o tí nó náa yí kù gii bàkà ta Jézù tí bu-Mbířì nó, Mbířì gii see tí wó jì yí éno máa,

«Mbířì see tí wó gî,

yí jé gítí bà 'visì muu wó wálá.

<Wò bà dù tí bu-Mbířì ká dúú bà ya tí .> »

²² A bà see tí Mbířì nò ká bàkà Jézù tí mbe 'viindi nambeè gbí òkò tí ndâ 'duù ta Mbířì gbí bà njù mùkà tí nó náa Mbířì njù ta ndâ 'duù mbe nìkì ndii ñìnó kùro nó gî nò.

²³ Muu ndâ bu-Mbířì tí nó táánò kùro nó me mbè tacó ndú táánò a ndâ 'duù náa ku si ndú 'ví dù á nje nèté mì ndú lá.

²⁴ Káa Jézù bà dù tí bu-Mbířì ká dúú bà ya tí, tacó yí kù 'vala ká dúú bà ya tí. ²⁵ À má éno, wotí kuu tí wó tacó bà

'vala ndâ 'duù ñìnó 'dáá gî mbe yèè ndi ndú dê jí règbà tí Mbírì mí wó nò, lê náa yí kù 'vala ká dúú bà ya tí tacó bà 'deke tí wó jì Mbírì tacó tí ndú nò.

²⁶ À 'vii ta ndoo éno máa, 'duù tí nó tí Kùro ndâ bu-Mbírì mí ndoo nó 'ví dù tí 'duù ñìnó náa Mbírì kaa yí mò jí mí wó tí Mbírì gî nò, tí yè ta vò i mí wó wálá. Yí 'ví dù tí 'duù ñìnó ta ngbáràngà njembí wó, náa ndâ mbe kù bèè ọ Mbírì e zì ndú mítí wó lá, náa Mbírì te yí ya tí ngéé jí yaà jí tàngbó rì gî. ²⁷ Nèté mí wó ta bà waa mbelè jì Mbírì ta rì 'dáá gî á go ñìndi ndâ 'bí Kùro ndâ bu-Mbírì, náa ndú kù waa mbelè ta rì 'dáá gî, tacó bà làyì ta ndâ 'dóó vò i mí ndú má kózò gî, bìndi ndú gii waa 'bí tacó bà làyì ta ndâ vò i mí ndâ 'duù nó, wálá. Yí waa mbelè jì Mbírì ká ta bà gbaanjé tacó tí ndâ 'duù 'dáá gî ta o tí nó náa yí ù ta nje gítí bà cì yí nò. ²⁸ Ndâ 'duù tí nó náa à dígísèé bàkà ndú tí ndâ Kùro ndâ bu-Mbírì go có mí Mòze nó 'dáá káa ndâ 'duù ta bàndò bà di ngo tí ndú kuu tí, káa có tí nó náa Mbírì gii cì ta bà see tí wó bìndi có mí Mòze nó gii bàkà 'Vii-mi-Mbírì tí 'duù ñìnó ta bà lê tí wó wálá nó ngbé.

8

Jézù tí Kùro ndâ bu-Mbírì mí ndoo

¹ Gbí có tí nó kpónó náa ndoo kù 'dè nó éno máa, 'duù tí nó tí Kùro ndâ bu-Mbírì mí ndoo nó kuu pí jàlàmbà mí wó mò jí gbí kù'bi mí Mbírì tí gbolò gba ngéé gbírì. ² Yí a mbe kù bàkà nèté gbúú-gbuu á tà'i tí bàndò tí nó náa a te kàrà-Mbírì mítí, á tà ndùúrù tí nó náa à káa 'dóó Mbírì ká tò ta 'bì wó nò.

³ Tacó nèté mí ndâ 'duù tí nó náa à bàkà ndú tí ndâ Kùro ndâ bu-Mbírì mí ndâ Jùdèyà nó 'dáá gî a bà cì ndâ i-nambee tí nó náa ndâ 'duù gò jì Mbírì nó á mí bàndò mí Mbírì, gii je bà waa mbelè jì Mbírì. Tacó éno, i tacó bà cì jì Mbírì delè kuu tí á mí Kùro ndâ bu-Mbírì tí nó tí Jézù nò. ⁴ Yí kùtàá má a 'duù náa yí kpónó kuu muu to tí nó, yí bà dù tí bu-Mbírì ngé gî wálá, lê náa ndâ bu-Mbírì tí nó mbe kù cì i jì Mbírì go có mí Mòze nó kuu tí nò. ⁵ Káa yí kpèti má dù tí bu-Mbírì muu to tí nó lá, á me có lá, tacó ndâ i tí nó 'dáá náa ndâ bu-Mbírì kù bàkà jì Mbírì muu to tí nó, nò káa bà mèlè ndi ndâ yúco i tí nó gbírì nò; a káa tàzo ndú sínò, tacó ta o tí nó táánò náa Mòze kù gii bàkà có bà tò ndùúrù jì Mbírì nó, Mbírì gii 'dè có jì yí kpolo ngé ma, éno máa, «Kọro muu lo máa, wò 'ví tò ndùúrù tí nó jé ká go ñìnó náa ye táánò ka bà jì wò pí gú nò.» ⁶ Káa wotí tí nèté bà dù bu-Mbírì tí nó náa Mbírì je jì Bìndi-Mbírì nó ndii wotí tí nèté tí nó táánò náa ndâ ká bu-Mbírì mí ndâ Jùdèyà kù bàkà nó gî. Tacó

ngú mùkà tí nó náa Mbířì nǹù ta ndâ 'duù, náa yí kù nò gbí òkò tí ndâ 'duù ta Mbířì gbí kà có nó a kpóló-kpolo ɲa bà nǹù mùkà mbe ndii ká ɲinó kùro nó gí, tacó Mbířì ci ndâ 'duù gítí 'bí i mbe nìkì ndii ndâ i ɲinò sàà nó gí gbí bà nǹù ngú mùkà tí nò.

⁷ 'Bí i táánò mbe gboo 'do gbí bà see kpédélé bà nǹù mùkà ɲizó má wálá, Mbířì táánò bà dele ndi wó gí bà nǹù bà só ɲinó wálá. ⁸ Tacó Mbířì gii 'de kpokèjì mì ndâ 'duù mì wó lókó-loko ta o tí nó náa yí 'dè ta có éno máa:

«Kòcò ye tí Mbířì jì yo éno máa,
yo kpolo tí yo!

Tacó o tí nò wúnò ká kèjì,
o tí nò náa ye kèjì gí bà nǹù ngú mùkà ta ndâ kòtí
Ìzìrìyèlì,
gii je ndâ kòtí Júdàà nò.

⁹ Mùkà tí nò náa ye kèjì gí bà nǹù ta ndú nò
bà dù me go ɲinó náa ye táánò nǹù ta ndâ ká gù ndú
ta o bà zèè 'bì ndú mì ye kù ja ta ndú 'do Másiřì nó, lá.
Ndú táánò gii ne 'do tí kpokèjì bà see mùkà tí nó gbí òkò tí
ze ta ndú nó gí.

Tacó éno, ye delè gii bè ndú gí.

¹⁰ Kòcò ye tí Mbířì éno máa,
ye káká'i bà 'dè ndâ có mì ye mí gbí tù ndâ 'viì kòtí
Ìzìrìyèlì
ta o tí nó náa ye wúnò bà gí tí gí bà nǹù ta ngú mùkà
ta ndú nò.

Ye ta o tí nò bà cu ndâ có mì ye mí gbí njembí ndú.

Ye kèjì gí bà dù tí Mbířì mì ndú,
bìndi ndú bà dù tí ndâ 'duù mì ye.

¹¹ 'Bí 'duù gbí òkò tí ndú káká'i bà túbà tí ye tí Mbířì
jì ndâ 'bí ka wó 'viì-'bá wálá;

'bí 'duù gbí òkò tí ndú delè bà túbà tí ye tí Mbířì
jì ndâ ná'vindí wó wálá,
tacó ndú 'dáá gí bà ɲò ye ni gí,
ndâ kpo-kpò 'duù ta ndâ táángbà 'duù mì ndú gbí òkò
tí ndú 'dáá gí bà ɲò ye ni gí.

¹² Tacó ye kèjì gí bà ɲò yè ɾo ndú me gbolò
ta ndâ lókó-loko kpokèjì mì ndú nò.

Ye káká'i bà zèè có gítí ndâ vò i mì ndú mí gbí njembí ye
wálá.»

¹³ Gbí bà 'dè có mì Mbířì gítí bà nǹù ngú mùkà ta ndâ 'duù
nò éno máa, yí ɲò kpédélé ɲinó gí tí ká gí. Káa i ɲinó mbe
me ká gí mbe kú gbì káa muu wó nó dooko gítí bà ndii 'do
ɾo ɾi gí.

9

'Bá bà ùlù Mbírì muu to tí nó, ta ònó gbírì

¹ Gbí o kpédélé bà njù mùkà tí nó náa Mbírì táánò njù ta ndâ 'duù nó, òa kpokèjì bà bàkà i-Mbírì mì ndâ 'duù kuu tí . Bàndò bà bàkà i-Mbírì mì ndâ 'duù muu to tí nó ta o tí nó delé táánò kuu tí . ² Ndâ 'duù ta o tí nó tò ndùúrù jì Mbírì, bìndi ndú gii njèè gbí tà'i ndùúrù tí nó sósò'ò ta ngbùngbù. Ndú gii bàkà bàndò bà tù wu, ta tükà, ta bàndò bà ci kò jì Mbírì, á mí tà'i ònó mbe mò gí njekèjì náa ndú kù nì mítí a Bàndò-mì-Mbírì nò. ³ Bìndi à gii dù mò gí kapí ngbùngbù gí tà'i kùro kà a 'bí ndùúrù, tí bàndò náa ndú kù nì mítí a Bàndò-bà-dù-Mbírì. ⁴ À kù dù á tà'i bàndò bà dù Mbírì nò a ká'i bà gbo ngúwu dì jì Mbírì náa à bàkà 'do tí dá'bì, gii je Gbùúkuṛu náa à gba tí 'dáá gí ta dá'bì, náa à kù dù gbí a ndâ pápáákà díí tí nó sósò'ò náa Mbírì táánò cu ndâ có mì wó muu'bì mítí ndú nó, gii je ká'i mánà, gii je mú-kóró tí nó mì bu-Mbírì tí nó tí Àrónì táánò mbe tù dó kpá nò. ⁵ À gii kaa mí yaà á muu Gbùúkuṛu tí nó a ndâ sùrà ndâ 'bí òa i náa muu ndú a muu 'duù, kaa sè dii ndú a dii nò, kaa à tí ndú a ndâ mbírì go ndâ basìlì mì Mbírì nò. O mì ye kpónó gítí bà 'dè có gítí ndâ i tí nó léé éno wálá.

⁶ Òa kpokèjì bà bàkà i-Mbírì mì ndâ 'duù gbí o tí nó táánò éno: Sè ndâ 'bí bu-Mbírì ta o 'dáá gí kù ya gí bà bàkà i-Mbírì mí tà'i ònó mbe mò gí njekèjì ndùúrù, náa à kù nì mítí a Bàndò-mì-Mbírì nò. ⁷ À kaa Kùro ndâ bu-Mbírì ká kù ya mò gí tàngbó, kapí ngbùngbù ta bà gbaanjé gbí ndoò gí bà ci mbelè jì Mbírì, tacó waa Mbírì 'ví je ta à-cee-gí gítí ndâ 'dóó vò i mì wó tí mbe waa mbelè, gii je ndâ vò i mì ndâ 'duù tí nó náa yí waa mbelè tí nó muu ndú nò. ⁸ Bèri-mì-Mbírì kù túbà gbí òa kpokèjì tí nó éno máa, bàndò bà bàkà i-Mbírì ònó mbe dù mò gí njekèjì á tà ndùúrù nó má ká kuu bàndò mì wó, gbí éno máa, kpokèjì bà ya gí mì Mbírì njaanga tí kálásè. ⁹ Bàndò bà bàkà i-Mbírì tí nó mbe dù mò gí mì njekèjì á tà ndùúrù nó, a mbó tacó bà túbà jì ndâ 'duù tí nó kpónó mbe kù 'vala muu to tí nó nó éno máa, ndâ 'bí i-nambeè ta ndâ mbelè ndâ nò tí nó náa ndoo kù waa jì Mbírì nó bàkà njembí ndoo tí ndâ ngbáràngà i yee tà lá. ¹⁰ Ndú kù bàkà nèté ká ta ndâ i-zó-zò, ta ndâ i-njú-njú, gii je ndâ 'bí mbè ndâ 'bí tende òa kpokèjì bà bàkà ndâ i tí ndâ ngbáràngà i, ta ndâ có gítí dii ndoo cuki, yee tí o bà zèè to tí nó mì ngú có mì Mbírì.

¹¹ Kaa Bìndi-Mbírì gí a i tí Kùro ndâ bu-Mbírì mì ndâ tó i tí nó mbe gí sàà gí nò. Ndùúrù tí nó náa yí kpónó kù bàkà nèté tà nó me gbolò ndii ònó náa ndâ 'duù ká tò ta 'bí ndú

nó gî, bà lê tí delè wálá, à delè me i 'do gbí òkò tí ndâ i tí nó nâa Mbíri suu ndú muu to tí nó nó lá. ¹² Bìndi-Mbíri táánò rì gí tà ndùúrù á gí bàndò tí nó nâa Mbíri bàkà tí 'dóó bàndò mì wó tí Mbíri gî nó ká ta bà gbaànjé ngbé. Yí delè te ta yí ta o bà rì yí gí kà nò me mbelè ndâ bee, ta mbelè ndâ dì mò'dú tacó bà ci ji Mbíri lá. Yí te ta yí káa 'dóó mbelè wó tacó bà sù ta tàkò 'válá ñinó mbe cee lá nó ji ndoo. ¹³ Tacó à lê má kù va mbelè ndâ bee ta mbelè ndâ dì mò'dú, ta mbúlùwu ndâ ngbú dì mò'dú míti ndâ 'duu a i tacó bà si gbí dii ndú 'ví dù ñikì maa, ¹⁴ wàa mbelè Bìndi-Mbíri nâa yí ci ji Mbíri, tí i-cí-ci ta bà lê tí wálá, ta wotí mì Bèri tí nó mbe cee lá nó 'ví dù kù bàkà mí gbí njembí ndoo a 'dé nèté tacó wàa ndoo 'ví 'visì tí ta muu ndoo 'do tí bà bàkà ndâ ku nèté gítí bà bàkà nèté ji Mbíri tí nó tí wu Mbíri nó lá?

¹⁵ À má éno, Bìndi-Mbíri a mbe see mbelè tí nó nâa Mbíri táánò njù ta ndâ 'duu nô. Tacó wàa, Mbíri 'ví cù tí ta 'dé ngo cù wó míti ndâ 'duu tí nó mì wó nâa yí tí Mbíri tè'é tí ndú nó dúú bà ya tí, á go cí tí nó nâa yí tí Mbíri ci ta ndú gítí bà dù ndú tí ndâ 'viì-nje-wu mì wó dúú bà ya tí nô. Áá táánò a bà ci 'duu ká 'vala ndâ 'duu 'do gbí có tàkò bà gbètèkè kpédélé mbelè tí nó nâa Mbíri táánò njù ta ndú nô.

¹⁶ Káa có lê má yee gbí ngo nje ku gî, kózò tí ndâ 'duu bà ru káa ndi kòcò ngo nje ku. ¹⁷ Tacó 'duu má 'dè có máa, yí má cì gî, à 'ví bàkà éno, ndâ 'duu kù ru káa ndi ngo nje wó nó á bìndi bà cì yí. ¹⁸ Ñinó a nderè có tí nó, nâa à kpétí káa kpédélé có tí nó nâa Mbíri táánò toko ta ndâ 'duu nó, àá táánò dù tí có ká ta bà waa mbelè gítí nó ká nó. ¹⁹ À delè nó káa gbí có tí nó nâa Mòze táánò mà giì túbà ndâ i ñinó nâa à tí tacó bà bàkà nó ji ndâ 'duu 'dáá gî cee gî, yí giì yee mbelè ndâ di mò'dú ta mbelè 'viì-dì bee mì gbí ká'i, yí giì tò ngo mí gbí, bìndi yí giì ẹre kpâ-kpondíí ta bí-bi wú bongo nâa à gò 'do tí se tí ndâ nó, bìndi yí giì va ta mbelè tí nó cee tí ndâ 'duu 'dáá gî, giì je tí wáràgà mì Mbíri. ²⁰ Ta o tí nó nâa yí kù va tí ta mbelè tí nó míti ndâ 'duu, ta tí wáràgà mì Mbíri nó, yí kù see nje wó éno máa, «Ñinó a mbelè tí nó nâa Mbíri toko có ta yo mí pí, nâa yí giì 'dè có ji yo éno máa, yo 'ví kpòlo tí có tí nó nó ká nô.» ²¹ Bìndi yí giì va mbelè ta ndi tí ndùúrù mì Mbíri, giì je tí ndâ ká'i bà bàkà i-Mbíri 'dáá gî. ²² Ndâ i 'dáá gî kù dù tí ndâ i-fo-'bá mì Mbíri ká ta bà waa mbelè. Mbelè má yee tí to lá, Mbíri je à-cee-gî gítí ndâ vò i mì ndâ 'duu lá.

Bìndi-Mbíri tí gbolò i-cí-ci ji Mbíri

²³ Bà waa mbelè nó táánò a kpóló-kpòlo i ngé ndii gî tacó tí ndoo. Tacó ñinó táánò a kpokèjì bà bàkà ndâ i muu to tí nó mì ndoo tí i-fo-'bá á go ndâ i gbíri. Káa ndâ i ñinó gbíri

nó gí tí ndâ i-ṛo-'bá 'do gbí bà waa mbelè ñinó mbe niki ndii ndâ ñinó náa ndoo kù waa muu to tí nó nó gí. ²⁴ Tacó Bìndi-Mbírì táánò ò me gí tà ndùúrù tí nó náa a ndâ 'duu ká tò ta 'bì ndú ji Mbírì tacó bà ò ta cè kózò tí cèe ndùúrù tí nó mì Mbírì á gbírì nó, lá. Yí táánò ya a i gí gbírì. Yí kpónó kù tì muu ndoo kùro Mbírì á gbírì kà. ²⁵ Yí táánò ci tí wó ji Mbírì nò me 'vìlì-'vìlì, go bà ya ndâ Kùro ndâ bu-Mbírì ta ndoò 'dáá gí gí Bàndò-bà-dù-Mbírì á tà ndùúrù nó lá. ²⁶ Tacó Bìndi-Mbírì táánò má nò gí bà ci tí wó ji Mbírì ta bà me mbè á 'do tí o bà 'bìtà bà suu to tí nó, yí táánò bà kònò sé'i ta bà me mbè. Káa yí gii gí ká ta bà gbaànjé ngbé, gí nje o tí nó gí bà toṛo ndâ vò i mì ndâ 'duu ta bà ci mbelè wó ji Mbírì. ²⁷ Mbírì cu ku mì gbí tú ndâ 'duu 'dáá gí, máa, ndú 'dáá gí bà ci ta bà gbaànjé ngbé, má kózò gí, yí 'ví gii waa có mítí ndú. ²⁸ Bìndi-Mbírì delè táánò ci mbelè wó ji Mbírì ká ta bà gbaànjé, tacó bà toṛo ndâ vò i mì ndâ 'duu me mbè. Bìndi-Mbírì bà delè ndi wó káká'i gí gí muu to tí nó bìndi bà ci mbelè wó ji Mbírì nò me ká kpòò gí gbí nèté bà toṛo ndâ vò i mì ndâ 'duu lá. Yí bà gí gbí ñinò a i tacó bà 'vala ndâ 'duu tí nó kpónó mbe kù ù ndi wó léngé-lenge nò.

10

¹ Tacó có mì Mòze káa có gítí ngo muu ndâ tó i tí nó náa Bìndi-Mbírì kèjì ta ndú ji ndoo nò. À me có mbe túbà ndâ tó i tí nó gbàrájáá éno lá. À delè me có ñinó mbe cee bà lê tí ndâ mbe kù bàkà i-Mbírì ta sí gbí wálá ta ndoò 'dáá gí nó lá. ² Áá táánò má me éno lá, ndú táánò bà si bà waa mbelè ji Mbírì mí to gí? Áá táánò má toṛo ndâ vò i mì ndâ mbe kù bàkà i-Mbírì nò ta bà gbaànjé ngbé gí, có gítí vò i kùtàà bà dù gbí njembí ndú káká'i wálá. ³ Káa mbelè tí nó náa ndú kù waa ta ndoò 'dáá gí nó kù 'va mbi ndú gítí ndâ vò i tí nó náa ndú bàkà gbí ndâ ndoò tí nó gbaànjé-gbaànjé 'dáá gí. ⁴ Tacó mbelè ndâ dì mò'dú, ta mbelè ndâ dì bee me ndâ i mbe toṛo ndâ vò i mì ndâ 'duu gbaànjé lá.

⁵ Tacó éno, ta o tí nó náa Bìndi-Mbírì táánò kù gí tí gí muu to tí nó nó, kòcò wó náa yí 'dè nó éno máa,

«Go bà waa mbelè táánò tí lo tí Mbírì wálá,
go bà ci cù delè tí lo wálá,
káa wò gii je ji ye a kùùyù dìi ye.

⁶ Líkí gbí bà doo i-cí-ci táánò tí lo wálá,
líkí gbí bà waa mbelè tacó bà toṛo vò i delè tí lo wálá.

⁷ Bìndi ye gii 'dè có éno máa, «Nò ye kuu nò!

Ákoo Mbírì, ye gí tacó bà bàkà go có mì lo,
á go có tí nó náa à cu mì gbí wáràgà mì lo nó gí.» »

⁸ Ta o tí nó náa Bìndi-Mbírì 'dè ta có éno máa, «Go bà waa mbelè tí lo wálá, go bà ci cù tí lo wálá, go bà doo ndâ kùuyù nò tí ndâ i-ci-ci tí lo wálá, líkí gbí ndâ i tí nò delè 'dáá gí tí lo wálá,» nó, ndâ 'duù kù bàkà ndâ i tí nò ta o tí nò go có mì Mòze. ⁹ Bìndi yí tí Bìndi-Mbírì mâ gùì 'dè 'bí có éno máa, «Ìjò ye kuu nô, ye gí tacó bà bàkà go có mì lo gí nó» yí mò nò a ká có 'do gbí kudu gí ji ngú có. ¹⁰ A có tí nò mì Mbírì náa Bìndi-Mbírì ùnje gítí bà bàkà go yí nò ká kaa ndoo mò gí mì Mbírì 'do gbí bà ci i tí nó mì Jézù tí Bìndi-Mbírì, náa yí ci ta diì wó ji Mbírì ta bà gbaànjé ngbé nô.

¹¹ Ndâ bu-Mbírì 'dáá gí kuu nje nètè mì ndú, ndú kù bùù gbí ndi bà ci gbèe mbelè tí nó ta 'bí i jé gbí mbe kù toṛo ndâ vò i mì ndâ 'duù wálá nô. ¹² Káa Bìndi-Mbírì ci mbelè wó tacó bà toṛo ndâ vò i mì ndâ 'duù ká ta bà gbaànjé cuki, bìndi yí gùì ya gí bà ki tí wó to gbí kù'bì mì Mbírì ngbé. ¹³ Yí kpónó kuu ká kù ù ndi o bà bàkà ndâ mbe kù jòò gbí có ta yí mì Mbírì á tí ndâ i-tà-tàmà mì wó. ¹⁴ Tacó gbèe i tí nó náa yí ci nó bàkà ndâ 'duù tí nó náa à toṛo ndâ vò i mì ndú gí nò tí ndâ yú 'duù ngbé.

¹⁵ Bèrì-mì-Mbírì delè gùì 'dè yúco ji ndoo éno máa,

¹⁶ «Kòcò Mbírì éno máa,

    <Nìno a mbelè náa ye bà njù ta ndú ká nô.

    Ye 'do tí kpónó kù ya gí kùṛo

        bà bàkà njembí ndú tí gboko bà kili ndâ có mì ye.

    Ye bà cu ndâ có mì ye mì gbí mbelè ndú.> »

¹⁷ 'Bí kòcò Mbírì náa yí gùì 'dè káká'i éno máa,

«Ye káká'i bà koṛo có gítí ndâ ká vò i mì ndú,

    ta ndâ ká i tí nó náa ndú bàkà lè gí, nó wálá.»

¹⁸ À lè má me tí éno gí, à káká'i waa mbelè tacó bà pà làyì gítí ndâ vò i tí nó náa Mbírì je à-cee-gí gítí ndú gí nó lá.

Si ndoo 'ví yee ndi ndoo dê gí mì Mbírì

¹⁹ À má éno, à kpónó mì ndoo a nderè tacó bà rì gí tà'i tí nó tí Bàndò-mì-Mbírì nô, ndâ ná'vindí ye, tacó Jézù ci tacó bà njaanga njekèjì bà rì gí ká ji ndoo gí. ²⁰ Yí njaanga ngú kpokèjì tacó tí ndoo, tí kpokèjì mbe ya ta ndoo gí gbí 'wálá co gbí ngbùngbù tí nó tí 'dóó diì wó nô. ²¹ À kpónó mì ndoo a Kùṛo ndâ bu-Mbírì tí mbe kù kpolo tí ndâ i-'bá mì Mbírì 'dáá gí. ²² À má éno, ndoo yèè ndi ndoo dê gí mì Mbírì ta gúku gbí njembí ndoo gbaànjé wálá, tí ndâ 'duù ta yú njembí ndú nìno ngbárángà'i ta ndâ vo-vò koṛo-koṛo có gbí njembí ndú wálá, náa à va mbelè Jézù mítí njembí ndú gí. Ndoo delè 'ví yèè gí mì wó ta ngbárángà diì ndoo, náa à caka ta ngbárángà ngo gí. ²³ Ndoo 'ví rù ndi có tí nó náa ndoo táánò 'dè ta nje ndoo nô. Ndoo me kpìikì-kpìikì gítí

bà koṛo có lẹ̀ mí tí Mbírì lá, tacó Mbírì tí nó tí mbe ci ndoo nó me mbe kù ònòkò tí wó, náa yí má 'dè có ta nje wó gí nó lá. ²⁴ Ndoò delè 'ví koṛo có gítí bà bàkà wotí gítí bà koni ndá 'bí ka ndoo gítí bà zè ndá 'bí 'duù nìkì maa, delè gítí bà bàkà ndá tó nètè. ²⁵ Ndoò 'ví ò-bà-mbí bà kili toko gbaànjé ta Ẹ̀rè m̀ Bìndi-Mbírì go Ọ̀ṣa i m̀ ndá 'bí 'duù náa ndú kù bàkà nó lá. Ndoò je wotí gítí jì ndá 'bí ka ndoo. Ndoò je wotí jì ndú tí kpoò, sé náa ndoo Ọ̀ṣo o bà gí Mbe tí ndoo gí bà waa có dooko gí nò.

²⁶ Tacó ndoo má bàkà vò i ta tí á bìnḍi bà nìbà yú có jì ndoo, kpokèjì gítí bà waa mbelè tacó bà toṛo ndá vò i tí nò káká'ì wálá. ²⁷ Có Ọ̀nì nàa à kuu tí bìnḍi Ọ̀nì nò káa có gítí Ọ̀ṣa bà waa có, ta seṛè Ọ̀ṣa wu tí nó kèjì gí bà m̀ ndá mbe ne 'do tí kpokèjì m̀ Mbírì gí nò. ²⁸ 'Duù má biya bà bàkà go có m̀ Mòze gí, wàa ndá 'duù go só, go ta'ò, 'ví zò cù á gítí wó gbí ngbàngà máa à dù nò a i náa yí bàkà gí, à kù zì yí ta Ẹ̀rè mbe Ọ̀ṣo yè Ọ̀ṣo ku wó wálá. ²⁹ À má é nò, yo kù koṛo có é nò máa, áá bà waa a Ọ̀ṣa tó có yè mbe je bà wo woò á jì 'duù Ọ̀nì nò mbe si 'Vii-m̀ Mbírì tí i lá, mbe kù 'dè có Ọ̀nì nò kó gítí mbelè 'Vii-m̀ Mbírì mbe toṛo ndá vò i m̀ wó, delè kù go Bèrì-m̀ Mbírì tí mbe nambeè?

³⁰ Tacó ndoo Ọ̀ṣo 'duù tí nó mbe kù 'dè có é nò máa,
«Bà kèèndè i a i m̀ ye;
ye bà ko mboo vò i ta vò i,» nó ni gí.
'Bí kòcò wó káká'ì máa,
«Mbírì kèjì gí bà waa có mí tí ndá 'duù m̀ wó.»

³¹ Wotí tí bà 'va tí 'duù 'bì Mbírì tí nó tí wu Mbírì nó ngé ndii gí.

³² Yo koṛo muu yo gítí bà kò nò tí yo gbí ndá Ọ̀ṣa sé'ì tí nó mbe kù mēreke ta yo á bìnḍi bà Ọ̀ṣo ngba'o m̀ yo nó gí! ³³ À ta ndá 'bí o kù Ọ̀nì nò yo, à delè kù mēkè'ì tí yo, mí kùro ndá 'duù 'dáá gí. Káa yo ta ndá 'bí o kù tì muu ndá 'duù Ọ̀nì nò náa à kù mēkè'ì tí ndú nò. ³⁴ Tacó yo a ndá mbe kù Ọ̀ṣo yè Ọ̀ṣo ndá 'duù gbí zàà. Yo delè a ndá 'duù Ọ̀nì nò náa à kpétí má kù kùmùkù ndá i m̀ yo, tàkòcò yo jé kpolo lá, tacó yo Ọ̀ṣo ni gí máa, 'bí i mbe nìkì ndii ndá i tí nò gí, tí i Ọ̀nì nò mbe kù dù tí ká nó kuu m̀ yo.

³⁵ À má é nò, yo 'va yú có m̀ yo tí nó ta mboo tàkò mbe me gbolò ngé ndii gí nó gí 'dè lá. ³⁶ Tacó à 'ví dù gbí òkò tí yo a bà kò nò tí, tacó wàa yo 'ví bàkà tí go có m̀ Mbírì, wàa yo 'ví 'de ta i tí nó náa yí cì ndá 'duù gítí nò. ³⁷ Tacó à cu m̀ gbí wáràngà m̀ wó tí Mbírì é nò máa,
«Sè o kpónó dooko gí;

'duù tí nó mbe kù gí nó kèjì kpónó-kpónó.

³⁸ 'Duù m̀ ye mbe kù co tí jáá kpokèjì nó bà 'de 'válá

'do gbí bà tee njembí wó mítí ye tí Mbírì.
 Káa yí má 'visì kapí wó gítí ye ta gúku,
 tàkòcò ye bà peteke gítí wó wálá.»

³⁹ Káa ndoo me ndâ ña ndâ 'duù tí nó mbe kù kpomozo tí ndú ta gúku, náa à gii mii ndú gí nó lá. Ndoos a ndâ 'duù ñinó mbe kù tee njembí ndoo mítí Mbírì, náa Mbírì gii tí muu ndoo nò.

11

Bà tee njembí mítí Mbírì

¹ Bà tee njembí 'duù mítí Mbírì a bà koṛo có mii 'duù ta njembí wó gbaànjé lli mítí Mbírì, a bà ùnje mii 'duù ta njembí wó gbaànjé éno máa, Mbírì dú ta yúco kuu tí, tí mbe bàkà go ndâ có tí nó náa yí cí ndâ 'duù gítí ndú nó 'dáá gí, kpétí yí má ñò yí ta ṛo yí lá. ² Mbírì dígísèè nì «Ìyoo,» gí tàkò có mii ndâ ká gù ndoo 'do gbí có bà tee njembí ndú mítí wó tí Mbírì.

³ A bà tee njembí ndoo mítí Mbírì ká je muu ji ndoo tacó bà ñò ni éno máa, a Mbírì táánò ká suu ndâ i 'dáá gí ta nje wó. Gbí có tí nó éno máa, ndâ i tí nó 'dáá náa ndoo kpónò kù ñò ndú nó gí 'do gbí kòcò Mbírì, yí suu ndú 'do tí ndâ i ñinó náa ndú jé sàà wálá.

⁴ A bà tee njembí Àbélé mítí Mbírì táánò ká si yí 'ví ci i ñinó tí tó i ndii ñindi Kàyínò gí nó ji Mbírì. Tacó éno, ta o tí nó náa Mbírì kù lli ta 'bì wó gí tà i-ci-ci mii Àbélé nó, Mbírì gii ùlù Àbélé éno máa, yí a 'duù jáá. Àbélé kpétí má cì gí, tàwo bà tee njembí wó mítí Mbírì yee gbí ṛi tí nó wúnó nó cee lá. ⁵ Mbírì táánò te Ènòkì ya tí gí gbírì tí wu wó tacó wàa yí 'ví cì lá á 'do gbí có bà tee njembí Ènòkì mítí wó tí Mbírì. Ndâ 'duù gii ñò Ènòkì lá, tacó Mbírì te yí ya tí gí gbírì gí. Káa kùṛo bà te Ènòkì mii Mbírì ya tí gí gbírì nò, à cu mí gbí wàràgà mii Mbírì gí, máa yí a mbe peteke tàkòcò Mbírì.

⁶ Bà peteke tàkòcò Mbírì mii 'duù ñinó mbe tee njembí wó mítí Mbírì lá nó a 'bí ña i ñinó náa à jé gí bà bàkà tí wálá, tacó 'duù ñinó mbe kù yèè ndi wó dè gí rẹgbà tí Mbírì nó a 'duù ñinó mbe ùnje gí máa, Mbírì ta yúco kuu tí. Yí delè a 'duù ñinó mbe ùnje gí máa, Mbírì a Mbe kù ko mboo ndâ nèté mii ndâ 'duù ñinó mbe kù pà kpokèjì bà ñó yí ni nò.

⁷ Áá táánò a bà tee njembí Nówà mítí Mbírì ká te gúku Mbírì mítí Nówà, náa yí gii bàkà tí ta gbâ, tacó bà 'vala ndú ta ndâ 'vii mii wó, ta o tí nó náa Mbírì ci ta yí máa, vò i kèjì nò. Mbírì ta o tí nó gii waa có mítí ndâ 'duù muu to tí nó á 'do gbí có bà tee njembí Nówà mítí wó tí Mbírì. Mbírì gii bàkà

Nówà tí 'duù nìno jáá nó á 'do gbí có bà tee njembí Nówà á míti wó tí Mbíri.

⁸ Áá táánò a bà tee njembí Àbiráámò míti Mbíri ká te yí 'do gbí òkò tí ndá nambe wó ya tí gí gbí to tí nó náa Mbíri táánò gii je ji ndú ta ndá 'vii bìndi wó tí nìndi ndú nò. Àbiráámò táánò nò to tí nó náa yí kú ya gítí nò ta o bà njè nó mì wó 'do 'bá mì ndú ni lá. ⁹ Áá táánò a bà tee njembí Àbiráámò míti Mbíri ká si yí 'ví dù á tà ndùúrù á gbí to tí nó náa Mbíri ci yí gítí nó go i mì 'duù nìno mbe 'dó-'do, yí tí Àbiráámò, gii je ndá Ìzákò ta Jákóbè, tí ndá 'duù tí nó náa Mbíri je to tí nó ji ndú nò. ¹⁰ Tacó Àbiráámò ta o tí nó kú kojo có a i gítí gbata nìno náa à sè tà ndá 'bá gbí rìti-rìti gí nò, gbata tí nó náa Mbíri ka bà ndá 'bá mí gbí, bìndi yí gii gèè ndú nò.

¹¹ Mbíri táánò wu 'vii ji Sára tí nawù Àbiráámò si yí me kpo ni ta ndoò tí wó ndii ndoò bà jò ndò gí, ká 'do gbí có bà tee njembí Àbiráámò á míti wó tí Mbíri. Àbiráámò táánò ùnje ta njembí wó gbaànjé gí, máa Mbíri tí mbe ci yí gítí 'vii bà 'visi muu wó 'do tí bà bàkà go có nìno náa yí 'dè ta nje wó gí nó wálá. ¹² Tacó éno, 'do tí gbèè 'dakò, tí kpo 'dakò mbe kú ù káa ndi o mì wó, ndá 'vii bìndi wó gii jò àdi go ndá yii tàri; ndú gii jò me tí i bà 'déké-'deke lá, go nji ngoò gbí pù ngo.

¹³ Ndá ká 'duù tí nó dígísèè mbe kú tee njembí ndú míti Mbíri nó mì 'dáá ká ta bà tee njembí ndú míti Mbíri. Ndú mì 'dáá kùro o bà 'de i tí nó náa Mbíri ci ndú gítí nò. Ndú nò i tí nó ká 'do tí 'dú, bìndi njembí ndú gii 'dèè gí. Tacó ndú nò ni gí máa, ndá yí muu to tí nó a ndá 'duù mbe 'dó-'do ta dúú bàndò tí ndá yí wálá. ¹⁴ Ndá 'duù mbe 'dè ña có tí nó ngbárángà'i éno a ndá 'duù nìno mbe kú pà 'dóó to 'bá mì ndú. ¹⁵ Có bà dele ndi ndú ya gítí to tí nó náa ndú táánò njè nó 'do tí nó táánò má kuu gbí njembí ndú, i mbe tii ndú 'do tí bà bàkà éno wálá. ¹⁶ Káa ña nìno táánò gbí njembí ndú wálá. À gbí njembí ndú kpolo ma ta o tí nó káa có gítí 'bá nìno gbíri, tí 'bá mbe nìkì ndii nìno náa ndú 'visi kapí ndú gítí gí nò. Tacó éno, nò ro Mbíri gítí bà 'dè có éno máa, yí tí Mbíri a Mbíri mì ndú nò, wálá, tacó yí 'viindi gbata tacó tí ndú gí.

¹⁷ Áá táánò a bà tee njembí Àbiráámò míti Mbíri ká si yí 'ví ùnje gítí có bà zi gbèè 'vii mì wó tí Ìzákò tacó bà ci ji Mbíri ta o tí nó náa Mbíri tala ta yí tacó bà 'di có gbí njembí wó nò. Káa Àbiráámò tí 'duù tí nó náa Mbíri ci yí ta ndá cí nó gii me kpiiki-kpiiki gítí bà zi gbèè 'vii mì wó tí nó

tí Ìzákò nó tacó bà ci jì Mbírì lá. ¹⁸ Káa kòcò Mbírì táánò jì Àbiráámò si yí jò Ìzákò lá éno máa, «Ìzákò bà jò ẹ̀ lo.»

¹⁹ Njembí Àbiráámò táánò mù gítí có bà zi Ìzákò gbaànjé lá, tacó yí nò ni gí máa, 'duù kpèti má cì ká cì, wotí bà 'vala ndi wó kuu tí Mbírì. Ìzákò táánò a kánjì ku 'bì bu wó, káa Mbírì gii je ndi wó tí wuù jì Àbiráámò gí.

²⁰ Áá táánò a bà tee njembí Ìzákò mítí Mbírì ká si yí 'ví cù 'dè ngo cù wó gítí wúnò mítí ndá 'vii mì wó, tí ndá Jákóbè ta Èzàwú.

²¹ À gii dù káa bà tee njembí Jákóbè mítí Mbírì ká gii si yí 'ví cu mù-kóró mì wó, yí gii mò ta tí wó gí to kùro Mbírì kù cù ta 'dè ngo cù wó mítí ndá 'vii-gù wó, tí ndá 'vii mì bà wó Jùzépè á kùro o bà cì yí.

²² À delè gii dù káa bà tee njembí Jùzépè mítí Mbírì, táánò ká gii si yí ta o tí nó náa yí kù gii cì nó 'ví 'dè cò gítí bà nje nó mì ndá Ìzìrìyèlì 'do Másìrì. Yí gii je tí ta nje mítí ndú éno máa, yì má cì gí, ndú 'ví si 'bilì yì mí Másìrì lá.

²³ À gii dù káa bà tee njembí ndá bu Mòze ta nawu wó mítí Mbírì táánò ká si ndú 'ví ngùù dó Mòze mí tà'i ta pì ta'ò bìndi bà jò yí. Banga tí dó Mòze si ndá bu wó ta nawu wó 'ví 'di có mì gba Másìrì lá.

²⁴ A delè táánò káa bà tee njembí Mòze mítí Mbírì ká gii si yí ta o tí nó náa yí kpolo tè tí 'dakò gí nó 'ví biya gí máa, à 'ví nì «'Vii mì nájú Gbolò gba Másìrì» mítí yí lá. ²⁵ À gii nìkì tí Mòze ta o tí nó káa bà dù yí gbí yè mì ndú ta ndá nambe wó ndá Ìzìrìyèlì, tí ndá 'duù mì Mbírì, co tí bà zò tó i nìno mbe dù tí ká lá nò. ²⁶ Yí si bà ñonoko tí tí nó náa ndá 'duù kù ñonoko ta yí muu Bìndi-Mbírì ta o tí nó nó tí i ta i gbí me gbolò ndii i gbí ndá kpo-kpò i tí nó Másìrì nó gí, tacó ọ̀ wó ta o tí nó a i ngbóó tí mboo tàkò bà ñonoko yí nò 'do mì Mbírì. ²⁷ A bà tee njembí Mòze mítí Mbírì táánò ká si yí 'ví nje nó 'do Másìrì ta bà 'vee 'vé gí bà kpo-tàkòcò mì Gbolò gba Másìrì lá. Mòze ta o tí nó 'visì kapí wó gítí Másìrì ká go i mì 'duù nìno mbe kù nò Mbírì ta ọ̀ wó. ²⁸ A bà tee njembí Mòze mítí Mbírì táánò ká si yí 'ví waa mbelè gítí o bà Ndi-ta-muu-ndá-Ìzìrìyèlì-mì-Mbírì, bìndi yí gii va mbelè tí nó mítí ndá njekejì mì ndá Ìzìrìyèlì á Másìrì, tacó wàa basìlì mì Mbírì 'ví gàà ndá 'vii-kírì mì ndú ta vò i lá.

²⁹ Áá táánò a bà tee njembí ndá Ìzìrìyèlì mítí Mbírì ká si ndú 'ví di Bí-bi Kápá gí tito ta o bà nje nó mì ndú 'do Másìrì gbí lè go ndá 'duù mbe kù nò nó gbí kù to. Káa ndá 'duù Másìrì mà gii mèlè ndi ndú, ngo gii mii ndú gí.

³⁰ À delè táánò a bà tee njembí ndâ Ìzìriyélì mí tí Mbíri ká kí'viki ndùgù 'do tàkò ndâ 'duù Jèrikò ta o tí nó náa ndâ Ìzìriyélì se ta ndùgù mì ndú 'dee gí ta sili vô-nje só nò.

³¹ Nii tí nó tí Rà'ábù, tí vò nii mbe dù ta ndâ 'dakò ká sàkàmàà nó, táánò 'vala 'do gbí òkò tí ndâ mbe kpò có mì Mbíri gí nó 'do ká gbí có mì bà tee njembí wó mí tí Mbíri, bìndi yí giì te wíri mí tí ndâ rìgò mì ndâ Ìzìriyélì ta banga tí.

³² Ye kpónó 'ví 'dè kpòò a ña có yè? O mì ye tacó bà 'dè có jì yo gítí ndâ Jídìyònì, ta Bàràkì, ta Sàmìsónì, ta Jèfità, ta Dàvidè, ta Sàmùwélé, giì je ndâ mbe 'dòkò có mì Mbíri dígísèé, ³³ tí ndâ mbe kpò nje ndâ kpo-kpò gba ta wotí mì bà tee njembí mí tí Mbíri nó, wálá. Ndú táánò bàkà káa ndâ i ñinó náa à tí nò. A ndú ká 'de ndâ i ñinó náa Mbíri cí ndâ 'duù gítí ndú nò. À tí ndú táánò a wotí bà nè nje ndâ siingii, ³⁴ ta wotí bà mee ndâ kpo-kpò wu mbe kù zii ngbàlà-ngbàlà, ta wotí bà kii'ba 'do nje ndâ sizò gbí gó. Ndâ nawu ndú táánò jò ndú me tí ndâ mbe wotí lá, káa a Mbíri ká giì je wotí bà dù tí ndâ ngáágbá 'dakò mbe toṛo nje ndâ àsikèrì mbe gí 'do kè'bí gí bà tè ndú ta gó ta to. ³⁵ Ndâ 'bí 'duù gbí òkò tí ndú dele ndi ndú gí mí ndâ nawù ndú ta bà 'vala ndi ndú 'do gbí muu'dú ndú.

Káa ndâ 'duù ñinó mbe biya bà njaanga miṛi ndú gí nó cì a vò ku, tacó bà 'vala ndi ndú 'do gbí muu'dú ndú gí gbí tó 'válá. ³⁶ Ndâ 'bí 'duù 'de mí tí ndú a bà ñonoko ndú, ta bà gbì ndú, ta bà eṛe ndú, ta bà te ndú mì gbí zàà. ³⁷ Àá táánò ziki ndâ 'bí 'duù gbí òkò tí ndú ta bà 'vaka ndú ta díí. À waaka gbí ndú 'vúngbú-'vungbu ta mùsàrà. À saaka miṛi ndâ 'bí ta ndâ nja-njà sizò. Bòngo tí ndú táánò wálá, ndú ta o tí nó kù 'bu káa 'bì ndú mí tí ndú kù nó tí, ta ndâ kù-bee, ta kù-rómbo tí ndú. Ndú táánò a ndâ mbe yè ta bà 'vala ndú kpóló-kpolo, náa à kù mèkè'i tí ndú. ³⁸ Bà 'vala muu to tí nó táánò ñikì ta ndú á ngé gí lá. Ndú táánò kù wùùkù to ta ndi gbí ndâ kángáá nga ngoò, delè ta gbí òkò ndâ kpo-kpò gú, á go i mì ndâ mbe fa ngèlè vò i; ndú kù 'vala gbí ndâ kpo-kpò zì guù, tacó bàndò tí ndú wálá.

³⁹ Ndâ 'duù tí nó 'dáá gí táánò a ndâ 'duù ta rẹ ndú wu ta bà tee njembí ndú mí tí Mbíri ngé ma. Kpèti ká éno, ndú táánò 'de i tí nó náa Mbíri cì ndâ 'duù gítí nó lá, ⁴⁰ lê náa Mbíri ñò 'bí i mbe ñikì ngé ma kèjì tacó tí ndoo gí nó. Tó i tí nó a ñinó máa, ndú 'ví ya gí gbí 'válá ñinó mbe cee lá nó si ndoo mí ndii lá.

12

1 Gbí kòcò ndâ mbe kù 'dè yúcó gítí bà tee njembí míti Mbírì kponó 'dee ndoo go bà te 'boṛò nó gí. À má éno, ndoo tuṛu ndâ du i tí nó á muu ndoo mbe kù tii bà ì ngèlè 'do tí ndoo nó mí to. Ndoò delè 'ví ndoo vò i tí nó mbe nanaka míti ndoo go cá tí ngbù títítí nó 'do tí ndoo gí, wàa ndoo 'ví te ta kpo muu gítí ngèlè tí nó kùro ndoo nô. 2 À má éno, ndoo je mbí ndoo tí kpoò míti Jézù tí kpédélé 'duù ñinó mbe tee njembí wó míti Mbírì, tí mbe kù tè kùro ndâ mbe kù tee njembí ndú míti Mbírì ya tí gí kùro Mbírì nô. Yí táánò kònò bà dù tí njèèkpè mù ta nô ɾo wó gítí wálá ta líkí'o i tí nó kùro wó nô. Yí kponó kù ki tí wó pí mbata mì wó náa à te mò gí gbí kù'bì mì Mbírì gbí ngbàngà mì Mbírì.

3 Yo koṛo có gítí Jézù tí mbe kònò ña ndâ vò i tí nó náa ndâ mbe bàkà vò i táánò bàkà ta yí nó, tacó wàa, njembí yo 'ví mù lá, yo delè 'ví cì gúku lá. 4 Yo kponó kù bàkà wotí tacó bà kpò muu vò i, káa yo bàkà wotí tí nó yee tí ña ñinó náa a mbelè ká bà yee to gbí nó lá. 5 Bà mbí yo ò tí có tí nó náa Mbírì táánò 'dè jì yo tacó bà je wotí jì yo éno máa, yo a ndâ 'viì mì yì nó gí?

«Yo si zèè mù tí nó náa Mbírì naka ta yo nó tí 'dé i lá, ndâ 'viì mì ye,
yo delè 'ví cì gúku ta o tí nó náa yí má kù je muu jì yo nó lá.

6 Tacó Mbírì kù naka ta zèè mù a 'duù ñinó náa yí zè yí nìkì maa nô,
gìì je ndâ 'duù ñinó náa yí ùnje gítí ndú máa ndú dù tí ndâ 'viì mì yì gí nô.»

7 Ndoò kònò tí ndoo, tacó wàa, Mbírì 'ví naka ta ndoo ta zèè mù lá. Mbírì kù bàkà i tí ndoo ká go bà bàkà i tí ndâ 'viì mì bu ndú; káa a ña 'viì ngàyi jé náa bu wó naka yí ta zèè mù lá? 8 Mbírì kùtàá má naka yo ta zèè mù tí nó mbe ɾo yo 'dáá gí nó lá, yo kùtàá bà dù a ndâ 'viì-ngbà. 9 Ndoò lê má kù te duù míti ndâ bu ndoo tí ndâ 'duù tí nó mbe kù je muu jì ndoo muu to tí nó nó, à 'ví gíì kpò ndoo a bà te duù míti Bu lílì ndoo wàa ndoo 'ví 'vala tí? 10 Tacó ndâ 'duù tí nó tí ndâ bu ndoo nó táánò kù je muu jì ndoo ká ta làmbu o mì ndú náa à tí gbí njembí ndú. Káa Mbírì tí Bu lílì ndoo kù je muu jì ndoo ká gítí miṛi ndoo, tacó wàa ndoo 'ví je tí ta ña ngbáràngà muu tí nó mì yì nó. 11 Líkí gbí o tí nó náa à kù je muu jì ndoo nó tí ndoo wálá. Tàkòcò ndoo peteke ta o tí nó lá, má kózò gí, ndoo bà gíì dù nìkì maa, tacó ndoo kù 'vala tí ndâ 'duù jáá kùro Mbírì.

Bà nìbà i, ta bà kpo-gbí-tà-tù

12 À má éno, yo kaa ndâ 'bì yo tí nó mbe kù dù ɾekpe-ɾekpèè nó gí yaà, wàa ndâ muungbó yo tí nó mbe kù gu

ṛèkpè-ṛèkpè nó 'ví si bà gu mí to. ¹³ Yo bàkà kpokèjì mì yo jáá, wàa yo 'ví nè ndâ dùgùù to ònó náa à tí nó gí, tacó wàa ndâ 'duù ònó ta wu gbí kò ndú wálá nó má ʔu ndi yo, wàa vò i 'ví 'de kò ndú lá. ¹⁴ Yo bàkà wotí gítí bà 'vala ta ndâ 'duù 'dáá gí ta 'dê njembí yo, yo delè 'ví 'vala go có mì Mbíri, tacó ndâ mbe bàkà éno lá bà ò Mbíri ta ʔo ndú wálá. ¹⁵ Yo kpolo tí yo, tacó wàa 'bí 'duù gbaànjé 'do gbí òkò tí yo 'ví bè gbí nambeè tí nó náa Mbíri kú bàkà jì ndâ 'duù nò lá. Yo delè 'ví kpolo tí yo máa, 'bí 'duù gbaànjé gbí òkò tí yo 'ví dù tí mbe ju njembí mbe kú volo gbí òkò tí yo nò lá. ¹⁶ 'Bí 'duù 'do gbí òkò tí yo delè 'ví dù tí mbe vò muu, delè tí 'duù ònó ta njembí wó wálá go i mì Èzawú táánò mbe sì jàlàmbà mì wó tí 'viì-kíri gí 'dè á tacó gbèe kùrùngbú kò nó lá. ¹⁷ Tacó yo ò ni gí máa, yí mà gii dele ndi wó gí mì bu wó ta ngo-ʔo ta ʔo wó ta o tí nó náa go bà cù 'dê ngo cù mì bu wó gí gítí wó gí nó, bu wó gii biya gí, tacó kpokèjì mì wó gíri gí.

¹⁸ Yo kpónó gí me gítí i ònó náa yo bà zèè ta 'bì yo gí nó lá, yo gí me gí bà ò ngba wu mbe kú zìì 'vìli-'vìli lá, yo gí me gí gbí 'dí'di'o tí nó njíkirií nó lá, yo gí me gí mì i ònó mbe kú je kpo-tàkòcò jì yo nó lá, yo delè gí me gí gbí mbiimbí lá. ¹⁹ Yo gí me gí tà gbí mòngò lá. Yo delè gí me gí tà gbí ʔa kòcò ònó mbe kú baʔaka gbí tù yo náa bà 'di gbí có tí nó náa 'duù tí nò kú 'dè jì yo nó kpo yo gí, go i mì ndâ Ìziriyéli dígísèé nó lá. ²⁰ Tacó wotí bà 'di có tí nò náa à kú 'dè jì ndú ta o tí nò nò tí ndú wálá, tacó kòcò Mbíri ta o tí nò jì ndú éno máa, «À kpèti káa nò má gàà gú tí nò, áa bà zi yí ta bà 'vaka yí ta díí gí.» ²¹ Bà zeke ʔa i tí nò ta o tí nò te gúku mítí ndâ 'duù tí ʔa ònó náa Mòze gii 'dè có ta nje wó máa, «Ye kú gú-gu ta gúku.»

²² Káa yo kpónó gí a i gí pí gú Ziyóni tí gbata mì Mbíri tí nó tí wu Mbíri nò. Yo gí a i gí Jèrùzàlémè tí nó gbíri nò. Yo gí a i gí mì ndâ basili tí nó mbe kili mèè mì bà líkí'o nò. ²³ Yo gí a i gí bàndò bà kili ndâ 'viì-kíri tí nó náa à cu ʔè ndú mí gbí wàràgà gbíri gí nò. Yo gí a i gí mì mbe waa có tí nó, tí Mbíri mì ndâ 'duù 'dáá gí nò. Yo gí a i gí bàndò mì ndâ lilí ndâ 'duù ònó tí ndâ 'duù jáá kùro Mbíri ta vò i mì ndú wálá nò. ²⁴ Yo kpónó gí a i gí mì Jézù tí 'duù tí nó mbe kú nò gbí òkò tí ndâ 'duù ta Mbíri gbí ngú mbelè tí nó náa Mbíri njù ta ndâ 'duù nò. Yo gí a i gí mì 'duù tí nò ta wu gbí kòcò mbelè wó ndii wu gbí kòcò mbelè Àbèlè gí nò.

²⁵ Yo kpolo tí yo, tacó wàa yo 'ví biya ta bà 'di có mì Mbíri tí mbe kú 'dè có jì yo nó lá. Tacó ndâ 'duù tí nó náa yí táánò 'dè có jì ndú muu to tí nó mbe biya bà 'di có mì wó gí nó má

'de kpokèjì bà ndo 'do nje bà waa có mì wó mítí ndú lá, à cuki káa ndoo ká bà ndo 'do gbí bà waa có mì wó náa ndoo má biya bà 'di có mì wó tí mbe kù 'dè có jì ndoo á 'do gbíri gí nò?

²⁶ Ta o tí nò náa yí táánò kù 'dè ta có jì ndá 'duù tí nò nó, kòcò wó ngaka a to. Káa yí kpónó ci cí máa, «Sè bà gí gí bà 'dè có mì ye káká'i gbaànjé. Káa a gbí ònò me káa to ká bà ngaka tí lá, gbíri delè bà ngaka tí.» ²⁷ Gbí ndò có tí nò máa, «káká'i gbaànjé» nò éno máa, áa bà gii mò ndá i ònó mbe ngaka tí nó gí, tacó ndú a ndá i ònó náa à suu ndú súú-suu, tacó wàa ndá i ònó mbe ngaka tí lá nó 'ví dù tí ²⁸ À má éno, ndoo 'dè nìkì maa jì Mbíri, tacó bà dù ndoo 'bá mì wó, tí 'bá mì gba mbe ngaka tí lá nó. Ndo kpolo tí nambeè tí nó náa Mbíri bàkà jì ndoo nó, wàa ndoo 'ví bàkà i jì yí gbí ònó kpokèjì ònó náa yí bà li 'bì wó gí tà gí. Ndo bàkà i-Mbíri ta bà te duù mítí Mbíri, delè ta bà cì gúku tí wó, ²⁹ tacó Mbíri mì ndoo a wu mbe kù laka to.

13

Nà kpokèjì bà peteke tàkòcò Mbíri

¹ Yo zè tí yo gbí òkò tí yo nìkì maa á go i mì ndá 'duù ta ndá ná'vindí ndú. ² Yo delè 'ví rò tíyó á 'do tí bà te wíri mítí ndá 'duù ònó mbe 'dó-'do, náa yo ònó ndú ni lá nó lá. Tacó ndá 'bí 'duù táánò te wíri mítí ndá basìlì mì Mbíri káa ndú ònó ndú ni lá á 'do gbí bà te wíri mítí ndá mbe 'dó-'do. ³ Yo 'ví ò-bà-mbí ndá 'duù ònó gbí zàa nó lá; yo je mbí yo mítí ndú ká goolá a yo ká gbí zàa. Yo delè 'ví koṛo có gítí ndá 'duù ònó náa à kù mèèkè'i tí ndú nó, tacó ndú delè káa ndá 'duù ta mbelè gbí dii ndú á go yo. ⁴ Ndá 'duù 'dáá gí 'ví te duù mítí bà kò tí. Wàa ndá 'duù ònó mbe kò tí ndú gí nó 'ví co ká tí kpokèjì ònó jáa nó. Tacó Mbíri bà waa có mítí ònó 'duù ònó náa ka wó mbe 'bá má géle, káa yí géle ta 'bí 'duù gbí kpâ-sili mì ndú á kapí ṛo wó nó. ⁵ Yo kpolo tí yo á 'do tí bà tee njembí yo mítí gúrúsù. À 'ví tè ta yo káa i ònó náa à kuu mì yo nó, tacó 'dóó kòcò Mbíri náa yí 'dè ta nje wó éno máa,

«Ye bà si yo 'ví bè gbí i wálá.

Ye delè gí bà 'visì kapí ye gítí yo wálá.»

⁶ À má éno, ndoo bà ni bà 'dè có ta gúku tí ndoo wálá éno máa,

«Mbíri à mbe konì ye;

ye bà cì gúku wálá.

'Duù bà bàkà ta ye a yè?» gí.

⁷ Yo koṛo có gítí ndá kpo 'duù mì yo, tí ndá mbe ònó ṛo ònó kùṛo yo, tí ndá 'duù tí nó táánò mbe 'dè có mì Mbíri jì yo

nô. Yo koṛo có gítí ndâ i tí nó náa ndú táánò kù bàkà gbí 'wálá mì ndú nò, wàa yo 'ví mèlè ndi bà tee njembí ndú mítí Mbíṛì. ⁸ Jézù tí Bìndi-Mbíṛì yáánó ká go Jézù tí Bìndi-Mbíṛì wúnó, yí delè bà dú ká tí Jézù tí Bìndi-Mbíṛì á dúú bà ya tí . ⁹ À má éno yo si ndâ 'bí ṛa tende bà nìbà i 'ví soloko yo 'do tí kpokèjì tí nó jáá nó lá; tacó à nìkì a bà tee njembí ndoo mítí nambeè mì Mbíṛì, tí i ṛinó mbe kù je wotí mí gbí njembí ndoo nó, á co tí bà koṛo có gítí ndâ gèrè gítí ndâ i-zó-zò tí i ṛinó náa ndâ mbe kù tee njembí ndú mítí 'de i gbí lá nô. ¹⁰ Tacó Bàndò bà ci i jì Mbíṛì mì ndoo, náa ndâ mbe kù bàkà nèté tà ndùúrù mì Mbíṛì zò i tí nó náa à ci mítí lá nó, kuu tí . ¹¹ Kùṛo ndâ bu-Mbíṛì kù ya ta mbelè ndâ nò tí nó náa à zìkì ndú nó gí Bàndò-mì-Mbíṛì á tà ndùúrù mì Mbíṛì tacó bà yù à-cee-gí 'do mì Mbíṛì gítí ndâ vò i mì ndâ 'duù mì wó. Bìndi à gii tuṛu ndâ kùuyù nò tí nó ya tí gí bà doo gí ndi 'do tí bàndò tí nó náa ndâ 'duù tò ndâ ndùúrù mì ndú gìjì-gìjì mítí nô. ¹² Jézù táánò kònò sé'i njekèjì ndùgù sè tacó bà toṛo ndâ vò i mì ndâ 'duù ta 'dóó mbelè wó delè ká éno. ¹³ À má éno, ndoo toṛo ndâ có ṛónókó tí nó náa ndâ 'duù kù ṛonoko ta ndoo á muu wó nó mítí ndoo tí bàà, wàa ndoo 'ví ya gí mì wó nje seè kà. ¹⁴ Tacó gbata mì ndoo mbe dù tí ká muu to tí nó wálá. Ndoò kù pà a bà gbata tí nó kèjì nô.

¹⁵ À má éno, ndoo ùlù Mbíṛì ta ṛè mì Jézù dúú bà ya tí . Tacó bà ùlù Mbíṛì nò a ndâ có mbe jò 'do gbí nje ndâ mbe si ṛè Mbíṛì tí có. ¹⁶ Yo 'ví ò-bà-mbí bà bàkà tó i lá, yo delè 'ví ò-bà-mbí bà kùtù tí 'bí i ṛinó náa à kuu mì yo nó jì ndâ 'bí 'duù lá, tacó ṛinò a ndâ 'bí ṛa bà ci i mbe kù nìkì tí Mbíṛì ká nò.

¹⁷ Yo 'di có mì ndâ 'duù tí nó náa à bàkà ndú tí ndâ kpo 'duù kùṛo yo nô. Yo si tí yo tí ndâ i mì ndú, tacó a ndú ká kù kpolo tí lílì yo. À delè a ndú ká bà 'dè có gítí ndâ i ṛinó náa ndú bàkà á muu yo nó jì Mbíṛì. À má éno, yo si ndú 'ví bàkà ndâ i tí nó ta pétékè tàkòcò ndú, tacó ndú má bàkà ta kpo-tàkòcò ndú, àá bà nìkì jì yo wálá.

¹⁸ Yo 'deke tí yo jì Mbíṛì tacó tí ze, tacó ze ṛò ni ngbárángà'i gí, máa njembí ze ká ngbárángà'i. À delè tí ze káa go bà bàkà ndâ i ṛinó mbe 'vii ṛo 'bá nô. ¹⁹ Ye gbí ṛinó kù yù nambeè 'do mí yo kpolo ma, éno máa, yo 'deke tí yo jì Mbíṛì, tacó wàa, yí 'ví si ye 'ví dele ndi ye ya gí mí yo ká gálà.

Bà 'deke tí jì Mbíṛì

²⁰ Ye kù 'deke tí ye jì Mbíṛì tí mbe 'dê njembí, mbe 'vala ndi Jézù tí Mbe tí ndoo 'do gbí muu'dú wó, Jézù tí nó tí gbolò

mbe gbà bee, mbe kù gbà ndâ rómbo, mbe cì tacó wàa, bà njù mbelè tí nó náa Mbířì njù ta ndâ 'duù nó 'ví dù tí yú bà njù mbelè dúú bà ya tí nó, ²¹ máa, yí 'ví je ndâ tó i 'dáá gí jì yo. Tacó wàa, yo 'ví bàkà ndâ i 'dáá gí ká go có mì wó. Mbířì 'ví si có tí nó 'ví bàkà mí gbí njembí yo káa ndâ i ñinó ta go bà zeke ndú tí wó tí Mbířì nó ta ẹ̀rè mì Jézù tí Bìndi wó tí Mbířì. À ùlù Jézù tí Bìndi-Mbířì kpòò ya tí . Go-i-tí-nò.

Bà yee nje có

²² Ndâ ná'vindí ye, ye kù 'deke a tí ye jì yo éno máa, yo 'ví 'di ndò có tí nó náa ye cu jì yo tacó bà je wotí jì yo nó ta pétékè tàkòcò yo. ²³ Ye kù 'va nó a mbí yo éno máa, à njaanga ná'vindí ndoo Tìmatéyò 'do gbí zàa gí. Yo bà ọ̀ò ze ta yí, náa yí má yee tí ye gálà si ye njè nó lá nò.

²⁴ Ye 'vee ndâ 'duù tí nó náa à bàkà ndú tí ndâ kpo 'duù kùro yo kà nó, ta ndâ 'duù tí nó kà, náa Mbířì kaa ndú mò gí mì wó tí Mbířì gí nó 'dáá gí ma. Ndâ 'duù ñinó Ìtáliyà káa, náa Mbířì kaa ndú mò gí mì wó gí nó, delè 'vee yo 'dáá gí ma. ²⁵ Nambeè mì Mbířì 'ví dù gbí njembí yo 'dáá gí. Go-i-tí-nò.

Wáràgà mì JÁKÒMÒ

¹ Nìno a wáràgà 'do mì ye tí Jákòmò, tí bòò mì ndâ Mbírì ta Mbe tí ndoo Jézù tí Bìndi-Mbírì ji yo tí ndâ 'duù mì Mbírì mbe 'vaaka cee muu to 'dáá gí. Ye 'vee yo 'dáá gí ma.

Ndâ vò o

² Ndâ ná'vindí ye, ye kù cu wáràgà tí nó tacó bà 'dè có ji yo máa, ta ndâ o tí nó náa ndâ ña ndâ vò i muu to tí nó 'dáá gí má kù tala yo nó, yo 'ví si ndâ o tí nó tí ndâ líkí'o. ³ Ndâ ña ndâ vò o tí nó a ndâ o tacó bà ñò máa, njembí yo má dú kuu tí Mbírì, tacó yo ñò ni gí máa, bà tala bà ùnje mì yo ñò kù jò yú njembí. ⁴ Káa yú njembí delè 'ví si yo 'ví dù tí ndâ cèe 'duù, ta bà lê tí yo wálá, ta 'bí i mbe gboo á 'do mì yo delè wálá. ⁵ Má éno, 'bí 'duù gbaànjé gbí òkò tí yo má ñò i tí nó náa yí 'ví bàkà gbí o vò o nó lá, à nìkì máa, yí yù bà 'di gbí-o 'do mì Mbírì tí mbe kù je i ji ndâ 'duù ká sínò ta có tàkò wálá nò. Bìndi Mbírì bá je bà 'di gbí-o ji yí gí. ⁶ Káa ta o tí nó náa wò má kù 'deke tí lo ji Mbírì nó, wò 'ví si njembí lo 'ví dù ká gbaànjé, wò 'ví me wê-wê lá. Tacó 'duù ñinó mbe kù me wê-wê nó ká ⁷ go ngo gbí pù mbe kù gbàngà ta pípìrì, ya éno, ya ézò. ⁸ Ña 'duù tí nó mbe kù me wê-wê á kùro Mbírì go 'duù tí bà njèè kpokèjì, náa yí ñò 'dóo kpokèjì ñinó náa yí 'ví co tí lá nó, bà ñò 'dóo ña i tí nó náa yí bà yù 'do tí Mbírì nó ni wálá. Má éno, yí 'ví si bà koṛo có gítí bà 'de 'bí ña i á 'do mì Mbírì mí to.

Ndâ mbe yê ta ndâ mbe i

⁹ Ndâ ná'vindí ye, à nìkì máa, mbe yê tí mbe kù ṛu ndi Jézù 'ví dù ta líkí'o tí wó, tacó Mbírì te yí gí yaà gí. ¹⁰ Wàa 'duù ñinò ta ndâ i mì wó me gbolò mbe kù ṛu ndi Jézù nó delè 'ví dù ta líkí'o bà 'vii tí wó ta ndâ mbe yê tí nó mbe kù ṛu ndi Jézù nò, tacó ndâ mbe kpo-kpò i bà mii ta ndâ kpo-kpò i mì ndú nó 'do muu to tí nó ká go bà mii ndâ 'vi mbíli, ¹¹ náa ju gó ṛi má mo mbíli gí, ndâ 'vi wó gii 'duku 'dáá gí, bìndi ndâ banga i tí nó kùtàá nó káká'i wálá. À 'vii ká 'vii ta 'duù ñinó ta ndâ i mì wó me gbolò nò. Yí bà cì ká mí nje nèté ndâ i tí nó.

Ndâ i mbe kù eendi 'duù gítí bà bàkà vò i

¹² À nìkì tí 'duù ñinó mbe 'dò kò wó mí to tí kpoò gbí ndâ o vò i nó, tacó Mbírì bà ko mboo bà kònò sé'i mì wó nó ji

yí ta 'válá ñinó mbe cee lá, náa yí tí Mbíri ci ndâ 'duù ñinó mbe zè yí ñikì ta tó njembí ndú nó gítí nò.

¹³ Má éno, ta o tí nó náa 'bí i má kú eendi yo gítí bà bàkà vò i nó, yo 'ví 'dè cò máa, «A Mbíri ká tuu i tí nò» nò, jé lá, tacó Mbíri jé eendi 'duù gítí bà bàkà vò i lá. ¹⁴ À kú yòngò 'duù gítí bà bàkà vò i káa njembí wó, ta bà legee miři wó gí tàkò có mì njembí wó. ¹⁵ Vò njembí kú jò vò i, káa vò i má zèè to gí, yí kú jò ku.

¹⁶ Má éno, yo si bà eendi tí yo, máa, a Mbíri ká kú yòngò ndâ vò i gítí yo nò mí to, ndâ ná'vindí ye. ¹⁷ Tacó à káa ndâ ngbárángà i, ta ndâ i ñinó ta bà lê tí ndú wálá nó, ká gí 'do gbíri mì Mbíri tí mbe suu ndâ ri, ta pì, ta ndâ yii mbe kú tòngbaà á tàrì. Ri tòngbaà ta bèbilì lá, delè ndâ pì ta ndâ yii, tòngbaà ta gó ri lá. Káa síí gbí o bà tòngbaà mì Mbíri go ndâ i tí nò wàlà; Mbíri ta o 'dáá gí ká ngbèzèè kuu bàndò mì wó. ¹⁸ À káa 'dóó có mì Mbíri gbí muu wó ká si yí 'ví bàkà ndoo tí ndâ 'vii mì wó, tacó wàa ndoo 'ví dù gbí òkò tí ndâ i tí nó náa yì suu ndú mí muu to tí nó tí ndâ kpédélé i gbí nji náa à kú ci ji yì tí Mbíri nò.

Cèe kpokèji bà peteke tàkòcò Mbíri

¹⁹ Yo je mbí yo tí kpoò, ndâ ná'vindí ye, máa, 'duù má kú 'dè cò ji yo, yo 'ví sè tù yo tí kpoò. Yo 'ví bàkà tí yo tí ndâ muu có lá. Yo delè 'ví co gálà gí bà òkòlòwò lá. ²⁰ Tacó mbe kpo-tàkòcò bà ni bà bàkà i ñinó mbe ñikì tí Mbíri nó wálá. ²¹ Má éno, yo duu ndâ i zuù tí nó 'dáá náa yo kú bàkà nó mí tà to. À ñikì máa yo biya ndâ ña ndâ vò i 'dáá gí. Yo si tí yo ji Mbíri. Yo sè tù yo gítí có tí nó náa Mbíri cu mí gbí njembí yo nò, tacó à tí có tí nò a wotí bà njaanga miři yo 'do gbí ku.

²² Yo delè 'ví bàkà ndâ i tí nó náa Mbíri 'dè có ji yo máa yo bàkà ndú nò. Yo sè me káa tù yo cuki lá. Tacó 'duù má sè káa tù wó gítí có, káa yí bàkà ndâ i go có tí nó náa yí 'di nó lá, 'duù tí nó kú ee a ndi tí wó. ²³ 'Duù má sè káa tù wó gítí có, káa yí bàkà go có tí nó lá, gbí máa, yí go 'duù mbe zeke gbíro wó gbí mándàrà, ²⁴ Káa à káa pòó bà te mándàrà 'do 'bi wó mí to, yí ngé giì ò-bà-mbí cè tí gbíro wó gí. ²⁵ Káa 'duù ñinó mbe 'di ndâ có mì Mbíri ngbárángà'i, bindi yí giì kpolo tí ndú mí gbí njembí wó, delè yí giì bàkà go ndú nó, Mbíri bà cù 'dè ngo cù mítí i tí nó náa yí kú bàkà nò.

²⁶ 'Duù má si tí wó tí mbe ru ndi kòcò Mbíri, káa yí ni bà kpolo tí mè wó lá, gbí có bà ru ndi kòcò Mbíri mì wó nó wálá, yí delè kú ee a ndi tí wó ta kpéétí wó. ²⁷ Bà bàkà nambeè ta búlù tí wálá á ta Bu ndoo tí Mbíri a bà ya gí bà koni ndâ nawù ku, ta ndâ njò, ta o tí nó náa ndú má gbí

mbugo, delè ta bà kii'ba 'do tí ndâ vò i muu to tí nô, tacó wàa ndú 'ví nònòkò muu 'duù lá.

2

Yo te duù mití ndâ mbe yê

¹ Yo kpónó a ndâ mbe ùnje gítí Jézù tí Bìndi-Mbìrì, tí Mbe tí ndoo náa ndoo kù nò Mbìrì mití wó. Má éno, yo bàkà 'bè mí gbí òkò tí yo, máa, áá mì 'duù nìnó a i, káa nìzò a mbe yê nò, lá, ndâ ná'vindí.

² Yo tala bà koṛo muu yo gi. Ndâ 'duù sósò'ò kpónó má yee bàndò bà kili yo gí bà ùlù Mbìrì, káa 'bí 'duù gbaànjé gbí òkò tí ndú zaa 'do tí muu wó di tí kò wó, ta ndâ i-banga ta rẹ ndú a rẹ ta ndi tí ndâ sili 'bì wó, káa ka wó tí nó náa ndú gí ta yí gbaànjé nó yuu a káràkà zì bòngò, ³ káa yo gi te wìrì mití 'duù tí nó mbe zaa-zaa nó mití banga bàndò, bìndi yo gi 'dè có ta bà tù 'bì yo jì mbe yuu káràkà zì bòngò nó máa, «Ya gí bà pà bàndò wàa wò 'ví dù tí á kàzò.» ⁴ Yo má bàkà go éno, à co to ngé. Ta gbí go éno máa, yo bàkà nò a 'bè mí gbí òkò tí ndâ 'duù ta bà koṛo lókó-loko có máa, 'bí 'duù a cèe 'duù, káa ka wó a vò .

⁵ Má éno, yo sè tù yo gítí có tí nô, ndâ ná'vindí. Máa, Mbìrì táánò ruka a ndâ 'duù nìnó náa ndâ 'duù muu to tí nó kù si ndú tí ndâ mbe yê nó, máa, ndú 'ví tee njembí ndú mití yì, wàa ndú 'ví dù tí ndâ cèe 'duù, mbe dù tí ndâ mbe ndâ i tí nó náa yì tí Mbìrì ci cí máa, yì bà je jì ndâ 'duù tí nó mbe zè yì nìkì maa nô. ⁶ Káa yo kpónó si ndâ mbe yê tí ndâ i lá. À me ndâ 'duù nìnó ta ndâ kpo-kpò i ká mì ndú nó cóó-cóó ká kù mèèkè'i tí yo lá? A ndâ 'dì cóó-cóó ká kù gbùrùngà yo ya tí gí gbí ngbàngà? À me ndâ 'duù nìnó ta ndâ kpo-kpò i ká mì ndú nó lá? ⁷ À me ndú delè ká kù volo rẹ tó 'Duù tí nó tí Bìndi-Mbìrì náa yo kaa tí yo gí gbí gèrè mì wó gí nó lá?

⁸ Cèe i bà bàkà mì yo a bà 'di kpóló-kpolo có tí nó náa à cu mí gbí wàràgà mì Mbìrì, máa, «Zè 'bí ka lo nìkì á go bà zè tí lo,» nô. ⁹ Káa, à má me éno lá, wàa yo 'ví dù kù gbètèkè có tí nó ta bà bàkà 'bè mí gbí òkò tí ndâ 'duù, gbí máa, yo kù bàkà a vò i ta bà ndii muu có mì Mbìrì. À má éno, Mbìrì bà waa có mití yo.

¹⁰ Kpèti ká éno, a tè lá. Tacó 'duù kpèti má kpolo tí sè ndâ 'bí có mì Mbìrì 'dáá gí, káa yí 'ví gbètèkè káa 'bí gbaànjé, gbí máa, Mbìrì bà waa có mití wó tacó yí ne nò 'do tí kpokèjì mì Mbìrì gí. ¹¹ Ta nderè éno máa, a Mbìrì ká 'dè có máa, «Bàkà bangbaya lá.» À delè káa gbèe Mbìrì tí nó ká 'dè có máa, «Zi 'duù lá.» Káa, à má éno, vò i náa 'duù bàkà kpèti

má káa bà zi ku, káa yí bàkà bangbaya lá, gbí go éno máa, yí volo nò 'dáá káa có mì gbèe Mbíri tí nò.

¹² Má éno, yo 'dè banga có ji ndâ 'duù, yo delè 'ví bàkà ndâ tó i ji ndú ta 'dè njembí yo, tacó yo kpónó a ndâ ña ndâ 'duù ñinó náa a Mbíri ká kú zogo yo ta có ñinó mbe njaanga miři ndâ 'duù 'do gbí vò i. ¹³ Tacó ndâ 'duù ñinó mbe ñò yê ɾo ndâ 'bí ka ndú kpónó lá nó, Mbíri delè bà ñò yê ɾo ndú ta ndòngbú o wálá. Káa 'duù mbe kú ñò yê ɾo ndâ 'bí ka wó kpónó, Mbíri bà ñò yê ɾo wó ta ndòngbú o ndii ñinó náa yí bàkà nó gí.

Bà ùnje ta bà bàkà ndâ i go có mì Mbíri

¹⁴ Ndâ ná'vindí, 'duù má 'dè káa có ta nje wó cuki máa, yí ùnje gítí Mbíri gí, káa yí bàkà go có mì Mbíri lá, gbí có bà ùnje mì 'duù tí nò wálá.

¹⁵ Yo tala káa bà koɾo muu yo gi, máa, 'bí ka lo náa yo kú ru ndi Jézù ta yí kpónó má ta go tí wó, delè ta bongo tí wó wálá, ¹⁶ káa wò gi 'dè káa có ji yí ta nje lo cuki, máa, «Zèè njembí lo. Mbíri bà je ndâ i-zó-zò ta bongo ji wò gí.» Káa wò je me 'bí zì i ji yí wàa yí 'ví 'bu mítí wó lá, wò delè je me 'bí làmbu i tacó bà miři ngo cù ji yí lá. Gbí có mì lo nò bà dù kuu tí ?

¹⁷ Bà ùnje gítí Mbíri delè ká go éno. 'Duù má 'dè ká có ta nje wó cuki máa, yí ùnje gítí Mbíri gí, káa yí bàkà ndâ i tí nó náa Mbíri 'dè có ji ndâ 'duù máa ndú 'ví bàkà nó, lá, gbí máa, gbí có bà ùnje mì 'duù tí nò wálá.

¹⁸ 'Bí 'duù má 'dè có ji ye, máa, ye a mbe bàkà go có mì Mbíri, káa yí a mbe ùnje gítí Mbíri, ye bà 'visì có ji 'duù tí nò, máa, 'bí kpokèjì bà túbà tí 'duù tí mbe ùnje gítí Mbíri káká'í á bindi bà bàkà go có mì Mbíri wálá. 'Duù ta ùnje gítí Mbíri ta ña kpokèjì ngayi, náa yí má bàkà go có mì Mbíri lá? ¹⁹ Bá ùnje mì lo máa Mbíri ká gbaànjé cuki a banga có. Káa ndâ vò lilí delè ùnje ká gítí gbèe Mbíri tí nò á mì lo nò, ndú delè kú gu ta gúku tí Mbíri.

²⁰ Nò nô, ndi lo ñónókó, ye kpónó kèjì gí bà túbà ji wò máa, 'duù má 'dè ká có ta nje wó cuki máa yí ùnje gítí Mbíri gí, káa yí bàkà go có mì Mbíri lá, gbí có mì 'duù tí nò wálá. ²¹ Tala bà koɾo muu lo gítí ña nambeè tí nó táánò á gbí òkò tí ndâ gù ndoo Àbìráámò ta Mbíri nó gi. À me 'do gbí có bà ùnje gítí bà waa mbelè 'vii mì wó Ízákò ji Mbíri lá? ²² Wò kpónó ñò ni gí, máa, ndâ bà ùnje gítí Mbíri, ta bà bàkà go có mì Mbíri, mì Àbìráámò táánò kú bàkà nèté toko gbaànjé. Gbí go éno máa, 'bí i táánò náa Àbìráámò bàkà ká túbà máa, bà lê tí bà ùnje mì wó wálá. ²³ Nìnò a gbí có tí nó náa à giì cu tí mí gbí wáràgà mì Mbíri máa, «Àbìráámò

táánò ùnje gítí Mbírì ta njembí wó gbaànjé» nó ká nò. Tacó éno, Mbírì gù nò Àbìráámò ni tí 'duù mbe ya lè lá. À delè táánò nò a nderè bà dù Àbìráámò tí kómbe Mbírì. ²⁴ Wò kpónó 'di gbí ni gí, máa, a bà bàkà go có mì Mbírì ká kù sí 'duù tí tó 'duù kùro Mbírì, me káa bà ùnje ta kpéétí wó cuki lá.

²⁵ Yo koṛo muu yo káká'i gítí 'bí niì tí nó táánò ta rẹ wó a Rà'ábù, tí vò mbe nò-vò-ndô nó gi. Ta ndâ bà nò-vò-ndô mì wó nò 'dáá gí, yí delè táánò túbà tí wó tí mbe ùnje gítí Mbírì ká ta bà bàkà tó i. Yí te wíri mítí ndâ tú mì ndâ Ìzìrìyélì ta bà je i-zó-zò ji ndú, delè ta bà nguù ndú 'do tí ndâ ku'di tí ndú, bìndi ta o bà njè nó mì ndú 'do 'bá mì wó, yí gù túbà kpokèjì nìnó ta vò i tí wálá nó ji ndú.

²⁶ Bà ùnje gítí Mbírì ta bà bàkà go có mì Mbírì á gí tàkò wálá a ku i, go diì ta woò gbí wálá.

3

Mè

¹ À nìkì máa ndâ 'duù me mbè gbí òkò tí yo 'ví gí tí ndâ mbe nìbà có mì Mbírì ji ndâ 'duù lá, ndâ ná'vindí. Ye 'dè có tí nò ji yo tacó áá bà waa có mítí ze tí ndâ mbe kù nìbà có mì Mbírì ji ndâ 'duù nó tacó bà nìbà co to, ta wotí tí co tí ndâ 'bí 'duù 'dáá gí. ² Ndoò 'dáá káa ndâ mbe gíri'o. Káa 'bí 'duù mbe 'dè có máa nje yí jé yaaka muu to tí nó lá má kuu, yí bà dù a ṅa 'duù nìnó mbe ni bà kpolo tí mīri wó gí.

³ Yo nò káa kècè gi, ndoo kù yuu làmbu liì mì gbí nje kècè tacó bà bàkà yí 'ví 'di có mì ndoo, wàa yí 'ví co tí kpokèjì tí nó náa à gbí muu ndoo nò. ⁴ Delè yo 'ví gù koṛo káa muu yo gítí gbâ á ro ngo gi. Gbolò pípìri kpétí má kù pì yí ya tí gí kè'bí, 'duù bà loko nje wó gítí kpokèjì tí nó náa à gbí muu wó nó ká ta cèe làmbu i bà aa ngo cuki. ⁵ Mè 'duù delè ká éno. Cèe làmbu bà to tí 'duù, káa à tí wó a wotí bà 'dè có gítí ndâ kpo-kpò i.

Yo kpónó koṛo muu yo á gítí bà mii cèe gbolò jìlì mì làmbu wu nje nji kù'ò gi! ⁶ Mè delè a wu. Mè a vò bà to gbí òkò tí ndâ bà to tí ndoo, mbe kù njèè vò i cee gbí diì ndoo 'dáá gí. Mè kù doo kùyù ndoo ta wu náa à cu mítí 'do 'bá mì ndâ ku.

⁷ 'Duù bà ko ndâ 'vii-nò náa yí zèè 'do gbí jìlì gí. Yí delè bà ko ndâ nuù, ta ndâ kpoo, ta ndâ i tà ngo gí, ⁸ káa 'duù mbe kpolo tí mè wó wálá. Mè a 'bí ṅa i mbe kù pèè mbí ndâ 'duù, ta zì wó go zì kpoo. Yí jé dù ngbii lá, yí kù njèè zì wó nò ta ndi to.

⁹ Ndoò kù ùlù Mbírì tí Mbe tí ndoo tí Bu ndoo ta mè ndoo. Ndoò delè gù 'visì tí ndoo gí bà ṅonoko ndâ 'duù tí nó náa

Mbírì suu ndú tí kózò tí wó nó ká ta gbèe mè ndoo tí nò. ¹⁰ Ndâ bà ùlù tí, ta bà ñonoko tí, co 'dáá 'do ká gbí gbèe nje. À lè mi nò gî, ndâ ná'vindí. ¹¹ Ndâ líkí ngo ta míníkà ngo jé 'va 'do gbí gbèe guù gî? ¹² Mbiigá jé rì mbâ gî? Mbâ delè jé rì mbiigá gî? Ndâ ná'vindí. Má éno, líkí ngo jé 'va 'do gbí màṅò lá, delè míníkà ngo jé 'va 'do gbí cèe njáá lá.

Cèe bà 'di gbí-o

¹³ 'Bí 'duù mbe 'di gbí-o á gbí òkò tí yo kuu tí? 'Duù tí nò 'di gbí-o gî? Si yí 'ví bàkà ndâ tó i mbe túbà bà ò-gbí-o mì wó. Si yí 'ví bàkà ndâ i tí nò me ta bà tù ngba wó lá. Tacó wàa, ndâ 'duù 'ví ò tó ni éno máa, yí a mbe 'di gbí-o. ¹⁴ Káa ndâ ju kii ta bà koṛo có ká gítí miṛi 'duù má gèè bè ndú mí gbí njembí lo gî, bà gbo i níkì lá, wò delè kù 'dè a 'vèrè máa wò a mbe 'di gbí-o. ¹⁵ Bà to kii ta bà dù ta bà koṛo có ká gítí miṛi 'duù me ndâ i mì mbe 'di ṅa gbí-o tí nó mbe gí 'do mì Mbírì nó lá. Ndú gí a i 'do tí ndâ vò bà koṛo có mì ndâ 'duù muu to tí nó, ta ndâ vo-vò i mbe kù volo muu ndâ 'duù. ¹⁶ Bándò tí nó náa ndâ ju kii ta bà koṛo có ká gítí miṛi 'duù kù dù tí nò, a bándò ṅinó náa ndâ vò i ta ndâ ṅa ṅónókó-ṅonòkò tí 'dáá gí kù dù tí .

¹⁷ Káa cèe bà 'di gbí-o mbe gí 'do mì Mbírì tende. ṅa bà 'di gbí-o tí nò bà dù tí i ta bà lê tí wálá, delè bà dù tí i mbe 'dèè njembí ndâ 'duù. 'Duù mbe 'di ṅa bà 'di gbí-o tí nò bà zèè ndâ 'duù ta pétékè 'bí wó, yí delè bà dù tí mbe 'di có mì ndâ 'duù. Mbe 'di ṅa bà 'di gbí-o tí nò bà ò yê ro ndâ 'duù, yí delè bà bàkà tó i ká tà ndi ka wó tó i. Njembí 'duù mbe 'di ṅa bà 'di gbí-o tí nò me duù. Yí delè me mbe nambeè-ṛo lá. ¹⁸ Ndâ mbe peteke njembí ndâ 'duù kù bàkà gbí pétékè có. Ndú go ndâ 'duù mbe ṛo ndâ banga i mí gbí njí mì ndú. Nèté mì ndú a bà bàkà ndâ banga i tókà'i.

4

Gbínje gbí òkò tí ndâ mbe kù kili ta ṛè mì Bìndi-Mbírì

¹ A yè ká kù si yo kù 'dèèkè mà? A yè ká kù si yo kù gò gó ta o 'dáá gî? Ndâ i tí nó ta go ndú tí yo nó kù gò gó gbí njembí yo ta o 'dáá gî; ṅinò a i tí nò mbe kù si yo kù gò gó gbí òkò tí yo nò. ² Yo kù tò kii muu 'bí i, káa bà 'de i tí nò kpò yo gî, má éno; yo kù 'dèèkè mà, yo delè kù gò gó. Yo kù dù ta go ndâ i gbí njembí yo, káa kpokèjì bà 'de ndâ i tí nò mì yo wálá; má éno, yo kù ziki ndâ 'duù bìndi ndâ i tí nò. Yo 'de ndâ i tí nò ta go ndú tí yo gbí njembí yo nò lá, tacó náa yo yù ndú 'do me mì Mbírì lá. ³ Káa yo ta ndâ 'bí o kpétí má yù ndú, Mbírì je ndú ji yo lá, tacó yo yù ndú me

ta cèe nderè lá, yo kù yù ndú ká tacó bà bàkà líkí'o mítí yo cuki.

⁴ Njembí yo dù tí gbèe i lá, go njembí ndâ niì mbe rànghà kù. 'Duù má zèè ndâ i muu to tí nó ta 'bì wó sósò'ô, yí 'ví kù a 'bí ngú 'bì tacó bà zèè ta Mbírì? 'Duù má tee njembí wó 'dáá ká mítí ndâ i á muu to tí nó, yí bà gí tí ku'dì tí Mbírì.

⁵ Yo koro có máa, có tí nó náa à cu mí gbí wáràghà mí Mbírì, máa, «Mbírì suu lilí ji ndoo tacó wàa ndoo 'ví dù tí ndâ 'dóó i mì yì» nó a 'véè? Má éno, yí kù tò kù muu ndoo ta o tí nó náa ndoo má kù tee njembí ndoo mítí ndâ 'bí tende i si yí mí to nò. ⁶ Tacó éno, Mbírì kù bàkà nambeè ji ndoo me gbolò, tacó wàa ndoo 'ví dù ta o 'dáá gí tí ndâ i mì yì. Á go có tí nó náa à cu mí gbí wáràghà mì wó tí Mbírì, máa, «Mbírì kù bàkà nambeè me gbolò ji ndâ mbe si tí ndú kùro wó tí Mbírì tí i lá, káa yí biya có mì ndâ mbe si tí ndú tí i ta wotí tí » nò.

⁷ Má éno, ye kù 'dè có ji yo, máa, yo si tí yo ji Mbírì, wàa yo 'ví 'dò kò yo mí to tí kpoò gítí gó ta Gba-vò-i, bìndi Gba-vò-i bà i ngèlè 'do tí yo gí. ⁸ Yo yèè ndi yo dè gí mì Mbírì, wàa Mbírì bà yèè ndi wó dè gí mì yo. Yo si bà bàkà i zuu mí to, ndi yo ndâ mbe gilini, wàa yo tí ndâ mbe gbo gbù sè mí nje ngá só 'ví si njembí yo 'ví dù ngbàrángà'i. ⁹ Yo wa tí yo tacó ndâ vò i mì yo. Yo dù ta yè ɾo yo tí yo, yo ɾo 'di lá, yo dù zùkùù, yo dù ta líkí'o tí yo lá. ¹⁰ Yo si tí yo tí i kùro Mbírì lá, wàa a yí ká 'ví bàkà yo tí ndâ 'duù.

¹¹ Yo 'dè vò có gbí òkò tí yo lá, ndâ ná'vindi. 'Bí 'duù má 'dè vò có gítí ná'vindi wó, yí má ɾonoko yí, gbí go éno máa, 'duù tí nò kù 'dè nò a vò có gítí ndâ có mì Mbírì, yí kù ɾonoko nò a ndâ có mì Mbírì. Káa 'duù má ni ɾónókó gítí ndâ có mì Mbírì gí, yí kpoò nò me mbe sè tù wó gítí ndâ có tí nò káká'i lá. Gbí máa, yí kù si tí wó tí 'duù ta wotí mì wó ndii muu ndâ có tí nò gí. ¹² Káa wotí bà 'dè có ji ndâ 'duù ká tí Mbírì cuki. Wotí bà waa có mítí ndâ 'duù delè ká mì wó tí Mbírì ta kpéetí wó. Wotí bà 'vala ndâ 'duù, ta wotí bà zi ndâ 'duù delè ká mì wó. Káa wò a 'di, wàa wò 'ví waa ta có á mítí 'bí ká lo 'duù á go wò?

Ndâ mbe ci o

¹³ Yo sè tù yo, ndí yo ndâ 'duù tí nó mbe ò-bà-mbí Mbírì gí, bìndi yo giì ci o, máa, «Ze má ya wúnó lá, ze bà ya taàbé gí bà mà 'vélè á gbí gbata tí zò. Ze má too ndoo gbaànjé mí ká, ze bà 'de i me gbolò.» ¹⁴ Káa yo ta kpéetí yo ɾò i ɾinó á kèjì gí bà bàkà tí taàbé dè nó lá. Bà 'vala yo tà go yè? Bà 'vala yo ká go ngomè náa pípìri má pí kpónó gbí làmbu o, ngomè aanga gí. ¹⁵ À niki mì yo kùtàá a bà 'dè có go éno máa, «Mbírì má koni ze yee tí o tí nó gbí muu ze nó, ze bà

bàkà go éno, go éno.» ¹⁶ Káa yo kpónó kú bàkà tí yo tí ndá 'duè ngé ndii gí. Yo delè kú gbo i gítí ndá i ñínó náa yo kèjì gí bà bàkà ndú nò. Káa ña bà gbo i éno ñìkì lá.

¹⁷ 'Duè má ñò yúco ni gí, káa yí bàkà lá, gbí máa, yí kú bàkà a vò i.

5

Ndá mbe kpo-kpò i bà gù kònò sé'i

¹ Yo sè tú yo, wàa yo 'ví 'di ta có tí nò, ndá mbe kpo-kpò i. Yo wa tí yo, yo 'ví tò ndòzì, tacó yo kèjì gí bà kònò sé'i ta wotí tí. ² Ndá kpo-kpò i mì yo nò bà gù zii 'dáá gí, ndá ki bà gù da ndá bongo mì yo nò 'dáá gí. ³ Ndá gùrusù mì yo nò bà gù gbì ngbàza. Ngbàza tí nò bà tubà máa, yo bàkà tó i ta gùrusù mì yo lá. Ngbàza tí nò delè bà tubà máa, 'bí i bà gù zò dii yo á go bà zò ndá lii mì ngbàza. Ndá i tí nò náa yo zèè ndú kácá-kácá nò bà gù dù tí tàcu wu tacó bà gù doo ta yo ta ndongbú o.

⁴ Yo ñò ña ndá i tí nò náa yo kú bàkà nò gi. Yo ko mboo nèté mì ndá mbe bàkà nèté gbí ndá ñjì mì yo jì ndú lá. Yo sè tú yo, wàa yo 'ví 'di káa kòcò ndá i tí nó náa yo biimo ndá mbe bàkà nèté tacó tí ndú 'do tí ndú gí nó kú 'dè kòlòwò gítí yo gi. Kòcò gbí mì ndá 'duè tí nò mbe bàkà nèté gbí ndá ñjì mì yo káa yo sè tàkò nèté mì ndú lá nó yee gbí tú Mbìrì tí Mbe tí ndá i 'dáá gí gí.

⁵ Yo kú 'vala á muu to tí nó gbí dà. Yo zò ñó, wàa yo 'ví yuku ta tí yo, káa yo ñò ni lá máa, yo kú 'vii nò a ndi tí yo tacó bà waaka yo mì Mbìrì go bà waa bee ta o bà waa có. ⁶ Yo ká kú waaka có ta 'vére mítí ndá 'duè ñínó ta vò i mì ndú wálá nó gbí ngbàngà; ndá 'duè ñínó ta 'bí i mì ndú náa ndú 'ví me ta yo tacó bà 'vala miṛi ndú 'do mì yo wálá nó kú mì 'do gbí có mì yo.

Yo te duè mítí njembí yo

⁷ Má éno, yo kpónó 'ví zèè njembí yo di tí o bà gù Mbe tí ndoo, ndá ná'vindi ye. Yo ñò káa ña bà zèè njembí ndá mbe jì ñjì gí. Ndú zèè njembí ndú 'do tí o bà yee ñjì ña mí tà to di tí o bà kili ndá tó i 'do gbí ñjì. ⁸ Má éno, yo zèè njembí yo, wàa yo 'ví 'dò kò yo mí to tí kpoò, tacó o bà gù Mbe tí ndoo kpónó me jé'déé gí.

⁹ Yo si bà 'dè víí có gbí òkò tí yo mí to, ndá ná'vindi. Yo má bàkà go éno, áá bà waa có mítí yo ta ndongbú o. Yo zeke'o gi, kùro o bà gù mbe waa có kpónó dooko gí. Yí kpónó-kpónó bà yee tí yo.

¹⁰ Yo 'ví koṛo muu yo delè gítí ña kpácà mì ndá mbe 'dòkò có mì Mbìrì gbí ndá vò o gbí o mì ndá ká gù ndoo dígíséé, wàa yo 'ví mèlè ndi ndú. ¹¹ Yo ñò ña nambeè tí nó táánò

náa Mbíri bàkà jì ndú tacó ndú táánò a ndâ mbe kpácà gbí ndâ vò o tí nò nò gi. Yo 'di tàwo ña nambeè tí nó náa Mbíri táánò bàkà jì Jóbè á bìn̄di bà nanaka muu wó mítí bà ùnje gítí Mbíri si yí táánò ta sé'i tí wó nó gí. Yo delè gii ñò ni gí, máa, Mbíri táánò gii si có ndâ i mì Jóbè mbe volo nó ta bà me mbè. Mbíri bàkà ña gbolò nambeè tí nó jì Jóbè tacó yí kú zè ndoo ta pétékè njembí wó, yí delè kú ñò yê ɾo ndoo.

¹² 'Bí kpóló-kpolo có gbaànjé náa ye bà 'dè jì yo a ñinò, ndâ ná'vindí, máa, yo si bà see tí yo mí to. Yo see tí yo máa, «Go gbíri,» lá, yo delè 'ví see tí yo máa, «Go to tí nó,» delè ta ɾè mì 'bí ña i là. Káa wò tí 'duù má ùnje gítí i gí, 'dè káa có máa, «Ye ùnje gí.» Káa wò má biya i gí, wò delè 'ví 'dè káa có máa, «Ye biya gí.» Káa wò má me me éno lá, wò bà yuu miɾi lo mí gbí vò i ta ndòngbú o.

Bà 'deke tí jì Mbíri

¹³ 'Bí i má kú pèè mbí 'bí 'duù gbí òkò tí yo, si yí 'ví 'deke tí wó jì Mbíri. Káa delè 'bí 'duù gbí òkò tí yo má ta líkí'o tí wó, si yí 'ví be ɾè Mbíri gbí cè. ¹⁴ 'Bí 'duù gbí òkò tí yo má ta nò'o tí wó, si yí 'ví tè'é tí ndâ 'bí tó kpo 'duù gbí òkò tí yo tí ndâ mbe kú kili ta ɾè mì Bìn̄di-Mbíri, wàa ndú 'ví 'deke tí ndú jì Mbíri tacó tí wó. Káa ta o tí nó náa ndú má kú 'deke tí ndú jì Mbíri nó, ndú 'ví toɾo bàà mítí wó ta ɾè mì Mbe tí ndoo Jézù tí Bìn̄di-Mbíri. ¹⁵ Ndú má 'deke tí ndú jì Mbíri ta njembí ndú dú, Mbíri bà je à-cee-gí gítí ndâ vò i mì mbe nò'o tí nó gí, yí delè bà si yí 'ví a gí yaa 'do gbí nò'o mì wó nó gí. ¹⁶ Má éno, yo yù gbí ndâ vò i mì yo á gbí òkò tí yo. Yo delè 'ví 'deke tí yo jì Mbíri tacó tí yo gbí òkò tí yo, wàa yí 'ví 'vala ta yo 'do tí ndâ i ñinó mbe kú pèè mbí yo nô. Ye 'dè có tí nó jì yo, tacó tó 'duù má 'deke tí wó jì Mbíri, à gbí kòcò wó a wotí tacó bà gí ta ndâ kpo-kpò i 'do mì Mbíri.

¹⁷ Yo koɾo muu yo gítí Èlìjà tí mbe 'dòkò có mì Mbíri táánò gbí o mì ndâ ká gù ndoo gi. Yí táánò káa 'duù ta ndâ sili 'bì wó vò ká go ñindi ndoo. Káa ta 'bí o gbaànjé Èlìjà gii 'deke tí wó jì Mbíri ta njembí wó gbaànjé, máa, mù 'ví si bà nì mí to. À dú káa yúco, 'do tí o tí nó, mù gii nì gbí to tí nó lá ta ndoo ta'ò ta pì vò-nje gbaànjé pí. ¹⁸ Káa bà o tí nó mâ gii ndii gí, Èlìjà gii 'deke ndi tí wó jì Mbíri káká'i máa, yí si mù 'ví nì. Mù dú gii nì go có mì wó nó gí. Bìn̄di ndâ dó kú i gii 'bità bà kù ndi ndú káká'i.

¹⁹ Ndâ ná'vindí, yo koni ndâ 'duù ñinó mbe giɾi'o 'do tí kpokèjì mì Mbíri gí nô. Yo gí ta ndú gítí tó kpokèjì káká'i. ²⁰ Yo ñò ni gí máa, 'duù má 'visi muu 'bí mbe giɾi'o 'do tí kpokèjì mì Mbíri gí gítí tó kpokèjì, gbí máa, 'duù tí nó 'vala nó a ka wó 'do gbí bà waa có mítí wó bìn̄di ku mì wó gí.

Mbíṛì delè bà je à-cee-gî gítí ndâ 'bí ká vò i tí nó 'dáá gî náa
'duù tí nò mbe dele gítí tó kpokèjì nò bàkà ndú si yí táánò
tí vò kpokèjì nó gî.

KPÉDÉLÉ PIYÉTÒRÒ

Kpédélé bà cu wáràgà mì Piyétòrò

¹ Nìno a ye tí Piyétòrò tí tú mì Bìndi-Mbírì ká kù cu wáràgà tí nó jì ndâ mbe kù kili ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbírì, mbe 'vaaka go ndâ zà-za gó á ta ndi gbí ndâ to, Póndùsù, Kàpádósiyà, Ásiyà ta ndâ to Bèsiniyà. ² Mbírì tí Bu ndoo táánò ruka yo á go có mì wó náa à sàà kuu gbí njembí wó; bìndi Bèri-mì-Mbírì gii kaa yo mò gí mì Mbírì, tacó wàa yo 'ví dù tí ndâ mbe 'di có mì Jézù tí Bìndi-Mbírì, wàa yí 'ví va mbelè wó mítí yo. Ye kù 'deke tí ye jì Mbírì máa, yí 'ví bàkà nambeè jì yo túkà'i, yí delè 'ví si 'bí i 'ví ba muu yo lá.

Wu bà koṛo có lí mítí Mbírì

³ Ndoò ùlù Mbírì tí Bu Mbe tí ndoo Jézù tí Bìndi-Mbírì, tí gbolò mbe nò yê ọ̀ ndâ 'duù, tacó a yí ká je ngú 'válá jì ndoo ta bà 'vala ndi Jézù tí Bìndi-Mbírì mì wó 'do gbí muu'dú wó, náa ndoo kù koṛo có lí mítí . ⁴ Ndoò delè kù koṛo có lí mítí ndâ kpóló-kpolo i-nambeè tí nó náa ndú jé gí bà cee wálá, ndú gí bà volo wálá, ndú delè gí bà me túmbúzù wálá, náa Mbírì kù kpolo tí ndú mí gbírì tacó tí yo, ⁵ tí ndâ 'duù tí nó náa Mbírì kù kpolo tí yo ta wotí mì wó 'do gbí có bà tee njembí yo mítí wó tí Mbírì nó, yee tí o bà co ọ̀ 'válá tí nó náa yí 'viindi sàà, tacó bà túbà gí sè ta ndòngbú o nò.

⁶ À má éno, yo dù ta tàkòcò yo pétékè'i, yo kpètí kpónó má kù ngii káa nge ta ndâ kpìkpà'dà ọ̀ vò i má gàà kózò gi nò. ⁷ Ndâ vò i tí nó mbe kù ngii nge ta yo nò kù tala a yo tacó bà nò éno máa, yo kù tee njembí yo mítí Mbírì ta yúco wè. À kpètí káa dâ'bì, tí i nìno náa áá bà cee ta ndòngbú o gí nó, à kù tala bà nò tó ní a i ta wu. Káa bà tee njembí yo mítí Mbírì a kpóló-kpolo i kùṛo Mbírì ndii dâ'bì gí. À má éno, yo má kpòò kù tee káa njembí yo mítí Mbírì bìndi bà ngii nge mì ndâ vò i ta yo, áá bà ùlù yo, áá bà nò ngba yo, à delè bà te duù mítí yo wúnò ta o bà gí Jézù tí Bìndi-Mbírì. ⁸ Yo kpètí jé má nò yí ta ọ̀ yo lá, yo zè yí nìkì ma. Yo kpètí kpónó má me kù nò yí ta ọ̀ yo lá, yo ùnje gítí wó gí; tàkòcò yo delè peteke tí ọ̀ nìno náa bà 'dè có gítí kpò yo gí ta líkí'o, ⁹ tacó i nìno náa yo 'de 'do gbí bà tee njembí yo mítí Mbírì nó a bà 'vala lílì yo.

¹⁰ Ndâ mbe 'dòkò có mì Mbírì mbe 'dè-kòcò gítí nambeè mì Mbírì nó táánò pà 'válá tí nó ta nje-gbí. ¹¹ Ndú táánò kù pà ọ̀ 'duù tí nó, ndú delè kù pà ọ̀ o tí nó, ta o tí nó náa Bèri mì Bìndi-Mbírì gbí njembí ndú má kù 'dè-kòcò gítí bà

kònò ndâ sé'i mì Bindi-Mbíri, ta bà tòngbaà mì wó bìndi bà kònò ndâ sé'i tí nò nò. ¹² Mbíri táánò 'dè có ji ndâ mbe 'dòkò có mì wó máa, ndú táánò kù bàkà nèté tí nó me gítí miři ndú lá, ndú kù bàkà a nèté yo; ñìnò a ndâ i tí nó náa ndâ mbe ma Banga-Ngú-Có kò ta kò ji yo ta wotí mì Bèri-mi-Mbíri tí nó náa à tuu yí 'do gbíri ji yo nò. À kpèti káa ndâ basìli mì Mbíri, go bà 'di ndâ có tí nó táánò kuu tí ndú.

À tè'é tí yo a i gítí tó bà 'vala ndò

¹³ À má éno, yo 'viindi muu yo gítí nèté. Yo si ndâ i 'ví gbaaka yo lá, wàa yo 'ví koṛo có 'dáá gí li a i mítí i-nambee tí nó náa áá kèji gí bà je ji yo ta o bà gí Jézù tí Bindi-Mbíri nò. ¹⁴ Yo 'di có mì Mbíri, tacó yo a ndâ 'viìl mì wó; yo dù ta go ndâ vò i go ṛa i tí nó náa yo táánò kù bàkà si yo 'di gbí-o lá nó lá. ¹⁵ 'Duù tí nó mbe tè'é tí yo nó mò tí wó 'do tí ndâ vò i gí, à má éno, yo delè 'ví mò tí yo 'do tí ndâ vò i 'dáá gí go ñindi wó nò. ¹⁶ Tacó à cu mí gbí wáràgà mì Mbíri éno máa, «Yo mò tí yo 'do tí ndâ vò i gí, tacó ye mò tí ye 'do tí ndâ vò i gí nò» ¹⁷ Káa yo má kù ni Buù mítí 'duù tí nó tí Mbíri mbe kù waa có mítí ndâ 'duù 'dáá gí 'vii ta cè ṛa bà bàkà i mì ndú nó, yo 'ví kpolo tí yo ta gúku wó ta o tí nó 'dáá gí náa yo kù 'vala muu to tí nó. ¹⁸ Yo ñò ni gí, máa, áá táánò sù muu yo 'do gbí ndâ ṛa vo-vò kpokèji 'válá tí nó náa yo ṛuka 'do bìndi ndâ bu yo nó me ta ndâ i ñìnó náa ndú bà cee gí, go ndâ dâ'bi, ta fádà, nó lá; ¹⁹ à sù muu yo a i ta mbelè Bindi-Mbíri náa à me i bà ṛo ta 'di lá, go mbelè 'viìl-rómbo ñìnó ta mbó tí wó wálá náa à kù ci ji Mbíri nò. ²⁰ Mbíri táánò cu 'bì wó mítí wó kùro o bà suu to tí nó, káa yí giì túbà tí wó a i gbí ndâ ndòngbú o tí nó tacó tí yo. ²¹ Yo kpónó kù tee njembí yo mítí Mbíri tí nó mbe te yí gí yaà 'do gbí ku, bìndi yí giì je wotí ji yí nó, 'do gbí có mì wó, tacó éno, yo kù tee njembí yo tí kpoò mítí Mbíri, yo delè kù koṛo có 'dáá gí li mítí wó.

²² Yo kpónó bàkà lilí yo ngbáràngà'i ta bà 'di yúco, tacó bà zè tí yo gbí òkò tí yo ñikì go i mì ndâ ná'vindi ta tiri gbí wálá. Yo zè tí yo gbí òkò tí yo ñikì ta njembí yo gbaànjé. ²³ Tacó áá táánò jò ndi yo káká'i me 'do tí ñi ṛa ñìnó mbe piì nó lá; à jò yo a i 'do tí ñi ṛa ñìnó mbe piì lá ká dúú bà ya tí, 'do gbí wu có mì Mbíri mbe dù tí ká nò. ²⁴ Tacó à cu mí gbí wáràgà mì Mbíri máa,

«Ndâ 'duù 'dáá gí go mbìli,

bìndi ndâ banga i mì ndú 'dáá gí go 'vi mbìli. Mbìli má aanga gí,

ndâ 'vi wó kù 'duku gí to,

²⁵ káa có mì Mbíri kù dù tí ká.»

Có tí nò mì Mbírì nò a Banga-Ngú-Có tí nó náa àá táánò ma ji yo nò.

2

Wu díí ta ndâ tó 'duù

¹ Yo duu guù wàa yo 'ví nè ndâ vò muu 'dáá gî, ta ndâ 'véřè, ta ndâ i-còkòndé, ta kiì, giì je ndâ vò nje mí gbí . ² Yo dù go ndâ dó 'viì, yo wa cèe ngo kí 'do mì Mbírì, tacó wàa yo 'ví uu tí gí gbí 'wálá, ³ tacó yo tala líkí nambeè mì Mbe tí ndoo gî.

⁴ Yo gí gí mì Mbe tí ndoo, tí wu díí tí nó náa ndâ 'duù táánò bè gí máa, i gbí wálá, káa Mbírì giì cu 'bì wó mítí , máa i gbí me gbolò nò. ⁵ Yo kpónó delè gí tí ndâ wu díí tacó bà bì ta 'bá ji Mbírì gî, yo a ndâ bu-Mbírì mbe kaa tí yo mò gí mì Mbírì gî, mbe kù ci ndâ i ñinó mbe ñìkí tí Mbírì gî nó ji yí, ta řè mì Jézù. ⁶ Á go có tí nó náa à cu mí gbí wáràgà mì Mbírì éno máa, kòcò Mbírì máa, «Ye kù te díí mì ye á mí pí gú Ziyónì, tí díí náa ye cu 'bì ye mítí , ta i gbí me gbolò, à delè bà te nò mí řo mbe ùnje gítí wó wálá.»

⁷ À má ji yo tí ndâ mbe ùnje gítí wó, i gbí wó me gbolò, káa à má ji ndâ 'duù ñinó mbe ùnje gítí wó lá nó, yí a i mbe kù tò kò ndú, a go có tí nó náa à cu mí gbí wáràgà mì Mbírì máa, «Gbèe díí tí nó náa ndâ mbe bì 'bá táánò bè gí nó ká gí tí kpédélé díí bà sè tà 'bá,» nò.

⁸ À delè giì cu mí gbí wáràgà mì Mbírì káká'i éno máa, «Díí tí nò bà dù tí I náa ndâ 'duù kù tò kò ndú tí ; díí tí nò bà dù tí díí mbe 'va ndâ 'duù mí to.» Ndú kù tò kò ndú tacó tù ndú kpò bà 'dì có mì Mbírì gî, á tí ña i gbí kù ndú.

⁹ Káa yo a ndâ 'duù ñinó náa Mbírì řuka yo gbí ña yo 'dáá gí tí ndâ 'dóó 'duù ñinó mì wó gî, ña yo a tó ña mì Mbírì, ña yo a ndâ bu-Mbírì mì Mbírì náa yí řuka yo tí ndâ mbe ma có ndâ kpo-kpò i tí nó náa yí tí mbe tè'é tí yo táánò 'do gbí 'dí'di'o gí gbí gbolò ngba'o mì wó bàkà nò. ¹⁰ Yo táánò sàà kù 'vala ká jááká-jaaka, káa yo kpónó a ndâ 'duù mì Mbírì; Mbírì táánò sàà ñò yê řo yo lá, káa yí kpónó kù ñò yê řo yo.

Ndâ bòò mì Mbírì

¹¹ Ye kù 'deke a tí ye ji yo, ndâ ná'vindí, máa, yo kpónó go ndâ mbe 'dó-'do á 'bá ku'dì, à má éno, yo 'ví si tí yo ji ndâ i-gbí-kù yo mbe kù tè lilí yo ta go nó lá. ¹² Yo 'vala ta tó muu gbí òkò tí ndâ 'duù ñinó mbe ñò dúú kpokèji bà bàkà nambeè ta Mbírì ni lá nò, tacó wàa, ndú kpèti má 'dè vò có

gítí yo, máa yo a ndâ mbe bàkà vò i, ndú má ò ndâ tó i tí nó náa yo kù bàkà nó, ndú wúnò 'ví ùlù ta Mbířì ta řì bà gí jí gí bà waa có mítí ndâ 'duù ta ndòngbú o.

¹³ Yo 'ví 'di có mì ndâ 'duù tí nó 'dáá gí náa à bàkà ndú tí ndâ kpo 'duù kùro yo nõ ta řè mì Mbe tí ndoo. Yo 'di có mì gba tí gbolò 'duù kùro ndú 'dáá gí; ¹⁴ yo delè 'ví 'di có mì ndâ 'duù tí nó náa gba je wotí bà waa có mítí ndâ mbe bàkà vò i, ta wotí bà ko mboo nèté mì ndâ mbe bàkà tó i ta tó i jì ndú nõ. ¹⁵ Tacó có gbí njembí Mbířì éno máa, ndâ tó i mì yo náa yo kù bàkà nó 'ví nè nje ndâ mbe ò yúco ni lá nó gí tàkò ndâ có ònókó mì ndú. ¹⁶ Yo 'vala go ndâ 'duù ònó mbe kù bàkà go có mì ndú náa à gbí njembí ndú, káa yo 'ví si bà bàkà go có mì yo náa à gbí njembí yo nó tí i bà 'buuku muu ndâ vò i mì yo lá, yo 'vala go ndâ bòò mì Mbířì. ¹⁷ Yo 'ví te 'duù mítí ndâ 'duù 'dáá gí, yo 'ví zè tí yo gbí òkò tí yo tí ndâ ná'vindí òkò maa, yo 'ví cì gúku tí Mbířì, wàa yo 'ví te duù mítí ndâ gba mì yo.

Yo ò 'do tí bà kònò sé'i mì Bìndi-Mbířì

¹⁸ Yo tí ndâ bòò 'ví te duù mítí ndâ mbe tí yo; yo delè 'ví 'di có mì ndú, káa yo 'ví 'di me káa có mì ndâ ònó mbe kù bàkà nambeè jì yo nó lá, yo delè 'ví 'di có mì ndâ ònó mbe kù bàkà i tí yo òkò lá nõ. ¹⁹ Tacó Mbířì bà cù 'dé ngo cù wó mítí yo, náa yo má kònò ndâ vò i tí nó náa à kù bàkà ta yo ta nderè ndú wálá nó ta řè mì wó nõ. ²⁰ Tacó à gbí bà kònò sé bà gbì tí a yè náa à má gbì 'duù 'do gbí vò i mì wó nõ? Káa 'duù má kònò sé'i a i tacó bà bàkà tó i, Mbířì bà cù 'dé ngo cù wó mítí 'duù tí nõ gí. ²¹ Mbířì táánò tè'é tí yo tacó bà kònò sé'i muu bà bàkà tó i, tacó Bìndi-Mbířì táánò kònò sé'i muu yo, bìndi yí gí si yo máa yo 'ví co tí kpokèjì tí nó bìndi yì nõ. ²² Yí táánò bàkà vò i lá, 'bí 'duù jé mbe 'di ngò gbí nje wó wálá. ²³ Áá táánò má go yí, yí 'vìsì ngò gí tàkò ngò tí nó lá; àá táánò má bàkà vò i ta yí, yí tořò mítí wó ká tí bàà, yí si ndâ vò i ndâ ngò tí nó náa à bàkà ta yí nõ 'dáá jì Mbířì tí mbe waa yúco. ²⁴ Bìndi-Mbířì táánò te du ndâ vò i mì ndoo gbí dùi wó ya tí gítí njèèkpè mù, tacó wàa ndoo 'ví bàkà vò i káká'i lá, wàa ndoo 'ví 'vala tí ndâ 'duù jáá kùro Mbířì; ndâ kà mì wó 'vala yo gí. ²⁵ Yo táánò gířì'o go ndâ rómbo nó gí, káa à kpónó dele ta yo gí mì mbe gbà yo go bà gbà ndâ rómbo, mbe kù kpòlò tí lílì yo nó gí.

3

Ndâ nawù 'dakò ta ndâ kù ndú

¹ Yo tí ndâ nawù 'dakò 'ví 'di có mì ndâ kù yo, tacó wàa, ndâ 'bí 'duù gbí òkò tí ndú kpètí má biya bà 'di có mì Mbířì

gî, tó cè bà bàkà i mì yo 'ví si ndú 'ví 'di có mì Mbírì. Yo 'ví 'dè có jì ndú ta nje yo máa ndú 'di có mì Mbírì nò gbaànjé lá, ² tacó ndú bà òò 'do ká tí cè ña bà te duù mì yo, delè 'do tí cè ña bà tègàrà rè Mbírì mì yo. ³ Yo 'ví dù cuki me ká tí ndâ na banga mbe kû yuu káa ndâ banga bongo, ta bà leke ndâ kpo-kpò i-banga ngbeze-ngbèzè ta ndì gbí muu yo, lá. ⁴ Banga mì yo 'ví ngùù tí wó a i mí gbí njembí yo, tí ña banga ñinó mbe cee lá, tí banga mì 'dè njembí, ta tó muu, tí ndâ kpóló-kpolo i kùro Mbírì. ⁵ Tacó ndâ niì tí nó gbí ndâ ká o dígísèé mbe kaa tí ndú jì Mbírì gî, mbe kû koṛo có lli mítí Mbírì nó, te a ña banga tí nò kû 'di ta có mì ndâ 'dakò mì ndú, ⁶ go bà 'di có mì Àbiráámò mì nawù wó Sàrà dígísèé, náa yí táánò kû niì mítí Àbiráámò káa, «Mbe tí ye» nô. Káa yo kpónó a ndâ nájú Sàrà, náa yo má bàkà i ñinó mbe 'vii ṛo 'bá wàa, yo delè 'ví si 'bí i 'ví te gúku mítí yo lá nô.

⁷ Yo tí ndâ 'dakò delè 'ví 'vala ta ndâ nawù yo gbí tó kpokèjì, yo te duù mítí ndâ niì mì yo, tacó ndú a ndâ 'duù ñinó ta wotí mì ndú me njí'dí. Yo delè 'ví te mì gbí muu yo éno máa, ndâ nawù yo a ndâ 'duù ñinó náa Mbírì je 'vála tí i-nambeè jì yo gbaànjé ta ndú. Yo bàkà éno tacó wàa 'bí i 'ví nè kpokèjì bà òò bà 'deke tí yo mì Mbírì lá.

Yo kònò sé'i muu bà bàkà i ñinó dú nô

⁸ Ndòngbú có mì ye jì yo éno máa, yo 'dáá gî 'ví koṛo káa gbèè có; 'bí ka yo má ta líkí'o tí wó, yo 'dáá gî 'ví dù ta líkí'o tí yo, o má volo tí wó gî, o delè 'ví volo tí yo 'dáá gî. Yo zè tí yo niki gbí òkò tí yo go ndâ ná'vindí, yo dù ta 'dè njembí yo, yo delè 'ví me tí yo tí i lá. ⁹ Yo 'ví ko mboo vò i ta vò i lá, 'duù má 'dè vò có gítí yo, yo 'ví toṛo mítí yo tí bàà; yo 'ví 'deke tí yo jì Mbírì máa, yí cù 'dè ngo cù wó mítí ndâ mbe bàkà vò i ta yo, ta ndâ mbe 'dè vò có gítí yo, tacó Mbírì táánò tè'é tí yo a i tacó wàa yì 'ví cù 'dè ngo cù yì mítí yo. ¹⁰ Tacó à cu mí gbí wàràgà mì Mbírì éno máa,

«Duù ñinó ta go bà 'vala ta pétékè tàkòcò wó,
wàa 'bí i 'ví ba muu wó lá tí wó nó,
'ví kpolo tí mè wó á 'do tí vò có,
Yí delè 'ví nè nje wó á 'do tí bà 'dè tìrì.

¹¹ Yí 'ví 'visì muu wó á 'do tí bà bàkà vò i á gítí bà bàkà tó i.

Yí 'ví pà kpokèjì ñinó ta 'bí i mbe ba muu ndâ 'duù ba tí wála nó,
wàa yí 'ví nanaka muu wó á mítí .

¹² Tacó ṛo Mbe tí ndoo ta o 'dáá gî ká ngbóó tí ndâ 'duù ñinó mbe kû co tí jáá kpokèjì nô,

tù wó delè ká kácáá gbí nǹè ndâ mbe kû 'deke tí ndú á káa yí 'visì kapí wó á gítí ndâ mbe kû bàkà vò i gí.»

¹³ A 'di ká bà bàkà vò i ta yo, náa à má tí yo a go bà bàkà i ñinó mbe 'vii ɾo 'bá nó? ¹⁴ Káa yo kpèti kpónó má kû mbu ta ɾè mì i ñinó jáá kùro Mbíri nó, yí bà cù 'dè ngo cù wó mítí yo gí. À má éno, yo 'ví cì gúku tí ndâ 'duù lá, njembí yo delè 'ví mù gítí ndú lá. ¹⁵ Káa yo 'ví ùlù tí Bìndi-Mbíri, tí Mbe tí yo, ta njembí yo gbaànjé. Yo delè ta o 'dáá gí 'ví dù ká léngé-linge kû ù bà 'visì có ji ndâ mbe 'vee yo gítí bà 'dè gbí nderè i tí nó náa yo kû koɾo có lì mítí nó, káa yo 'ví 'dè ji ndú ta pétékè có, ta bà cì gúku tí Mbíri, ¹⁶ delè ta ngbárángà njembí yo, tacó wàa 'duù má 'dè có ñónókó mítí yo, ndâ 'duù 'ví te nó mí ɾo 'duù tí nó mbe 'dè vò có mítí yo nó, tacó tó cè bà bàkà i mì yo ta ɾè mì Bìndi-Mbíri. ¹⁷ Tacó à ñikí a bà kònò sé'i muu bà bàkà i ñinó dú nó, náa à má a có mì Mbíri nó, co tí bà kònò sé'i muu bà bàkà lé-lè i. ¹⁸ Tacó Bìndi-Mbíri táánò tí yê ta vò i mì wó gbaànjé kùro Mbíri wálá, cì ta bà gbaànjé cuki tacó vò i mì ndâ mbe bàkà vò i 'dáá gí, tacó wàa yí 'ví kaa ndoo ya tí ji Mbíri. Áa táánò zì yí ta diì wó, káa à gii 'vala ndi wó 'do gbí muu'dú wó ta lilí wó, ¹⁹ náa yí gii ya tí gí bà ma Banga-Ngú-Có mì Mbíri ji ndâ lilí ñinó gbí zàà nó. ²⁰ Ndâ lilí tí nó náa lilí Bìndi-Mbíri táánò ya gí bà ma Banga-Ngú-Có ji ndú gbí zàà nó a ndâ lilí ndâ 'duù tí nó táánò mbe kpò có mì Mbíri gí, ta o tí nó náa Mbíri táánò ù ta ndú kpòò, máa ndú bà 'visì muu ndú 'do tí ndâ vò i mì ndú si Nówà kû bàkà gbâ tacó bà 'vala ndâ 'duù 'do tí gbolò ngo mù nó. À ta o tí nó 'vala 'do gbí òkò tí ndâ 'duù to tí nó 'dáá gí káa ndâ 'duù vò-nje ta'ô cuki. ²¹ Ngo táánò 'vala Nówà ta ndâ 'duù tí nó ta yí gbí gbâ nó go bà 'vala ndoo mì ngo ta bà caka tí ndoo ta ɾè mì Bìndi-Mbíri. Ngo bà caka tí ta ɾè mì Bìndi-Mbíri kû caka bètí 'do me ká kapí kû ndoo cuki lá; ngo tí nó a i mbe kû 'deke tí wó ji Mbíri, tacó wàa yí 'ví si njembí ndoo 'ví dù ngbárángà'i ta ɾè mì bà 'vala ndi Bìndi-Mbíri 'do gbí muu'dú wó, ²² mbe ya gí gbíri kû ki tí wó gbí kù'bi mì Mbíri tí gba mbe zogo ndâ basilí ta ndâ kpo-kpò bààcì.

4

Yo 'ví kònò sé'i muu to tí nó go i mì Bìndi-Mbíri

¹ À má éno, Bìndi-Mbíri lê táánò má kònò sé'i si yí kû 'vala muu to tí nó gí, yo 'dò kò yo mì to tí kpòò gítí bà kònò sé'i go ñinó wó nó, tacó 'duù mbe kû kònò sé'i á muu to tí nó ta ɾè mì Bìndi-Mbíri nó si bà bàkà vò i mì to gí. ² À má éno, yo kpónó 'ví 'vala sè 'válá mì yo muu to tí nó me ta go

bà mòkò tàkò ndâ i muu to tí nó go i mì ndâ vò 'duù lá, yo 'vala go có mì Mbírì. ³ Tacó bà ndâ ña o tí nó náa yo táánò kù 'vala go i mì ndâ mbe ñò dúú kpokèjì bà bàkà nambeè ta Mbírì ni lá nó kpónó cee gí. Yo táánò kù 'vala ká dúú ènò gí kà ta 'bí i mbe kili nje yo gí 'bá wálá, yo gbí ndâ o tí nó kù dù ta go bà bàkà ndâ vò i, 'válá mì yo táánò káa bà sa ta pe, ta bà pìi wo ta pe, ta bà tì pe, ta bà bàkà go có mì ndâ sú mbírì. ⁴ Nje ndâ 'duù ñinó mbe ñò dúú kpokèjì bà bàkà nambeè ta Mbírì ni lá nó kpónó 'dèè gítí ña ngú kpokèjì bà 'vala yo nó gí; ndú kù 'vee 'vé gbí òkò tí ndú ta kpéétí ndú, máa, a yè káa yo kpónó 'vala ña bà 'vala ndò tí nó táánò mì yo ta ndâ yì, náa yo kù bàkà káa ndâ i sàkàmàà go i mì ndâ nò gbí jìlì, lá nó wè? Tacó éno, ndú kù nì rẹ yo. ⁵ Káa ndú wúnò bà 'deke ndâ vò i mì ndú náa ndú kpónó kù bàkà nó gbaànjé-gbaànjé 'dáá gí mì kùro 'duù tí nó kpónó mbe 'viindi tí wó gítí bà waa có mítí ndâ 'válá ta ndâ ku gí nó gí. ⁶ Tacó gbí nderè có tí nó náa áá táánò ma ta Banga-Ngú-Có jì ndâ ku nò éno máa, áá táánò má waa có mítí ndú si ndú kù 'vala muu to tí nó gí, delè ndú 'ví 'vala go bà 'vala Mbírì.

Ndâ mbe banda ndâ i-nambeè mì Mbírì

⁷ Ndòngbú o kpónó dooko gí; à má ènò, yo dù ta tó muu, yo delè 'ví dù ta njembí yo lèè tacó bà 'viindi tí yo gítí bà 'deke tí yo jì Mbírì. ⁸ Káa kpóló-kpolo có ngé ndii gí a ñinó máa, yo 'ví zè tí yo gbí òkò tí yo ñìkì maa, tacó tó bà zè tí kù si ndoo 'ví toro ndâ vò i tí nó náa ndâ 'bí ka ndoo bàkà ta ndoo nó tí bàà mítí ndoo. ⁹ Yo 'ví te wìri mítí ndâ 'bí ka yo ta bà 'dè ngùrù-ngùrù có lá.

¹⁰ Mbírì njèè i-nambeè jì yo gbaànjé-gbaànjé 'dáá gí gí. À má ènò, yo bàkà nambeè jì ndâ 'bí 'duù ta ndâ ña i-nambeè tí nó náa yo 'de nò go i mì ndâ tó mbe kù kpolo tí ndâ i gbí gálá nambeè mì Mbírì. ¹¹ Mbírì má wu mí gbí nje lo a bà 'dè có, wò 'ví ma có mì Mbírì ká goolá a yí tí Mbírì ká kù ma . Mbírì má wu jì 'duù a bà bàkà nèté ndâ 'duù, 'duù tí nó 'ví bàkà ta wotí tí nó náa Mbírì je jì yí nó tacó wàa, ndâ 'duù 'ví ùlù Mbírì gbí ndâ i 'dáá gí ta rẹ mì Jézù tí Bìndi-Mbírì. À ùlù Bìndi-Mbírì tí mbe wotí kpòò ya tí ! Go-i-tí-nò.

Bà kònò sé'i go 'duù mì Bìndi-Mbírì

¹² Nje yo 'ví 'dèè gítí ña bà kònò sé'i tí nó náa yo kpónó kù kònò goolá a 'bí tende i ká kù bàkà tí nó lá, ndâ ná 'vìndí. ¹³ Yo dù ta tàkòcò yo pètékè'i, tacó bà dù yo tí ndâ mbe kù gbo gbí bà kònò sé'i ta Bìndi-Mbírì nò, tacó tàkòcò yo wúnò bà peteke ngé ndii gí ta o bà túbà ngba Bìndi-Mbírì. ¹⁴ À tí yo a tó pá, náa ndâ 'duù má kù go yo ta rẹ mì Bìndi-Mbírì

nò, tacó ònò kù túbà jì yò máa Bèrì m̀ì ngbà'o tí Bèrì-m̀ì-Mb̀ìrì kuu tàkò yò. ¹⁵ Káa 'bí 'duù gbí òkò tí yò 'ví kònò sé'i muu bà zì kù lá, 'bí 'duù 'ví kònò sé'i muu bà ngbà i lá, 'bí 'duù 'ví kònò sé'i muu bà bàkà vò i lá, 'bí 'duù 'ví kònò sé'i muu bà yuu tí wó á gí gbí có ònò ta r̀è wó gbí wálá nó lá. ¹⁶ Káa 'bí 'duù gbí òkò tí yò má kònò sé'i muu bà dù tí mbe ùnje gítì Bìndi-Mb̀ìrì, 'duù tí nò 'ví k̀ì nò lá, yí 'ví ùlù Mb̀ìrì tacó r̀è tí nó muu wó máa yí a mbe ùnje gítì Bìndi-Mb̀ìrì nò. ¹⁷ Tacó o bà 'bità bà waa có kpónó yee gí; à kù 'bità bà waa có tí nò a i m̀ítì ndá 'duù 'bá m̀ì Mb̀ìrì. Káa à má kù 'bità bà waa có a i m̀ítì ndoo, bà yee nje m̀ítì ndá 'duù ònò mbe biya bà ùnje gítì Banga-Ngú-Có m̀ì Mb̀ìrì g̀ì nó, bà dù go òa yè?

¹⁸ Káa à cu mí gbí wáràgà m̀ì Mb̀ìrì máa,
«Bà 'vala ndá 'duù ònò jáá kùro Mb̀ìrì nó má kpóló-kpolo,
ndá 'duù ònò ta Mb̀ìrì m̀ì ndú wálá nó, ta ndá mbe bàkà vò i,
bà r̀ì tí òa nje ngàyi?»

¹⁹ A má ènò, ndá 'duù ònò mbe kù kònò sé'i ta r̀è m̀ì Mb̀ìrì nó 'ví bàkà tó i, ndú delè 'ví s̀ì l̀ìlì ndú mí 'b̀ì mbe suu ndá i 'dáá g̀ì tí mbe kù kpolo tí c̀ì m̀ì wó.

5

Ndá 'duù m̀ì Mb̀ìrì

¹ À má ènò, ye kù 'deke tí ye jì ndá kpo 'duù gbí òkò tí yò, ye tí ka ndú kpo 'duù, tí mbe kù 'de yúcó gítì bà kònò ndá sé'i m̀ì Bìndi-Mb̀ìrì, ye delè bà dù gbí ngbà wó ta o bà g̀ì yí wúnò ta ndá 'bí ka ye. Kòcò ye jì yò ènò máa, ² yò 'ví gbà ndá rómbo tí nó m̀ì Mb̀ìrì náa yí kaa ndú jì yò máa yò kpolo tí ndú nò me tacó máa à bàkà yò ta wotí gítì bà gbà ndú nò lá, yò gbà ndú 'do gbí 'dóó có m̀ì yò gbí njembí yò; yò 'ví gbà ndú me tacó bà zò i gbí ndú lá, yò gbà ndú ta go bà gbà ndú tí yò; ³ yò 'ví bàkà i tí ndú me go bà bàkà i tí ndá i-zógó-zogo m̀ì yò lá; yò dù tí ndá 'duù ònò náa ndá rómbo tí nò 'ví mèlè ndi tó cè bà bàkà i m̀ì yò. ⁴ Bìndi ta o tí nó náa gbolò Mbe gbà rómbo bà g̀ì wúnò nó, yí bà ko mboo nèté m̀ì yò jì yò ta ngbà'o ònò jé mbe me m̀èrè-m̀èrè lá nò.

⁵ Ndá 'v̀ì delè 'ví s̀ì ndá mbe òò r̀ò r̀ì kùro jì ndú tí i. Wàa yò 'dáá g̀ì 'ví bàkà d̀ì tí gbí òkò tí yò lá, tacó có m̀ì Mb̀ìrì máa,

«Có m̀ì Mb̀ìrì toko ta ndá mbe kù mba tí ndú lá,
káa yí kù bàkà nambeè jì ndá mbe s̀ì tí ndú tí i lá.»

⁶ À má ènò, yò s̀ì tí yò tí i kùro Mb̀ìrì tí gba m̀ì yò lá, wàa a yí ká 'ví bàkà yò tí i ta o m̀ì wó náa à gbí njembí wó. ⁷ Yò

kpili ndâ i tí nó mbe kù mù njembí yo nó 'dáá gî ji yí, tacó a yí ká kù kpolo tí yo. ⁸ Yo si muu yo 'ví dù ngbáràngà'i, tacó Gba-vò-i tí mbe kù jòò gbí có ta yo kpónó kù jèlè to go siingii mbe kù ɾengà kù pà 'duu tacó bà zi yí. ⁹ Yo tè gí tàkò có mì wó lá; yo tee njembí yo mítí Mbíri tí kpoò, tacó yo nò ni gí máa, ndâ ná'vindí yo mbe ùnje gítí Bìndi-Mbíri cee muu to tí nó 'dáá gî kù kònò káa gbèe ɲa sé'i tí nò náa yo kpónó kù kònò nò. ¹⁰ Káa yo má kònò sé'i tí nò ta làmbu o gàà éno gî, à ká a 'dóó yí tí Mbíri tí nò tí mbe nambeè táánò mbe tè'é tí yo gí gbí ngba'o ñinó mbe cee lá ta ɾè mì Bìndi-Mbíri no ká kèji gí bà gbì búlù tí yo, à ká a yí ká bà si yo 'ví te duu mítí njembí yo, à delè ká a yí ká bà je wotí ji yo. ¹¹ Mbíri 'ví dù tí gba ká dúú bà ya tí ! Go-i-tí-nò.

Ndòngbú 'vé

¹² Ye kù tuu a Silivánò tí nó náa ye nò yí gbí njembí ye tí ná'vindí mbe kù tee njembí wó 'dáá gî mítí Mbíri nó, ta wáràgà tí nó ji yo. Ye cu ndò wáràgà tí nó ji yo tacó bà je wotí ji yo, delè tacó bà 'dè có ji yo gítí yúco kpokèji bà bàkà nambeè mì Mbíri náa yo kpónó gbí nô.

¹³ Ndâ mbe kù kili ta ɾè mì Bìndi-Mbíri gbí gbata Bàbìlóniyà kàá, náa Mbíri cu 'bì wó mítí ndú ká go bà cu 'bì wó mítí yo, gii je 'vii mì ye Mária, 'vee yo ngé ma. ¹⁴ Yo 'vee tí yo gbí òkò tí yo ta bà òlò gbí tù yo ta njembí bà zè Mbíri.

Mbíri 'ví si yo ndâ mbe kù kili ta ɾè mì Bìndi-Mbíri 'dáá gî 'ví dù nìkì maa.

BÀ SÓ PIYÉTÒRÒ

Bà só bà cu wáràgà mì Piyétòrò

¹ Nìno a ye tí Sìmonè Piyétòrò tí bòò, delè tí tú, mì Jézù tí Bìndi-Mbìrì ká kú cu wáràgà tí nó jì yo tí ndâ 'duù tí nó náa Mbìrì wu bà ùnje gítí wó tí Mbìrì jì yo 'vii ká 'vii go nìndi ze, á ta rẹ̀ mì Mbìrì mì ndoo tí Jézù, tí Bìndi-Mbìrì, tí mbe 'vala ndoo, tí jáá 'duù, mbe bàkà 'bè gbí òkò tí ndâ 'duù lá nó gí. ² Có gbí njembí ye éno máa, Mbìrì 'ví si nambeè mì wó 'ví dù kú jò jì yo, yí delè 'ví si njembí yo ta o 'dáá gí 'ví dù ká 'dèè kpóó á 'do gbí bà nò Mbìrì, delè ta bà nò Jézù tí Mbe tí ndoo, mì yo ni ngbàrángà'i.

Bà 'vala go i mì ndâ mbe kú ru ndi Mbe tí ndoo

³ Mbìrì 'do gbí 'dóó wotí mì wó kaa ndâ i nìno mbe si ndoo 'ví 'vala go có mì wó tí Mbìrì nó jì ndoo, 'do gbí có bà nò 'duù tí nó mbe tè'é tí ndoo ta nambeè mì wó gí gbí ngba wó tí Mbìrì nò. ⁴ Mbìrì kaa ndâ kpo-kpò kpóló-kpolo i-nambeè tí nó jì yo tí ndâ i mbe ci yo gítí bà kù'ba 'do tí ndâ i nìno mbe kú volo to tí nó nò, tacó wàa yo 'ví dù gbí òkò tí ndâ 'duù tí nó mbe jẹ́ tú yì tí Mbìrì nò.

⁵ Nìno a gbí nderẹ̀ có tí nó náa yo 'ví kili ta ndòngbú wotí mì yo, wàa yo 'ví gbo bà tee njembí yo mítí Mbìrì mí nje bá, ta bà dù tí ndâ tó 'duù; ⁶ yo 'ví gbo bà dù tí ndâ tó 'duù mí nje bá, ta bà nò Mbìrì ni ta njembí yo; yo 'ví gbo ndâ bà zèè njembí mí nje bá, ta gbèè njembí; ⁷ yo 'ví gbo gbèè njembí mí nje bá, ta bà bàkà go có mì Mbìrì; yo 'ví gbo ndâ bà bàkà go có mì Mbìrì mí nje bá, ta bà zè tí yo gbí òkò tí yo nìkì go ndâ ná'vindí; yo 'ví gbo ndâ bà zè tí yo nìkì go ndâ ná'vindí, ta bà zè ndâ 'bí 'duù ta njembí bà zè Mbìrì. ⁸ Ndâ i tí nó náa ye 'deke ndú jì yo nó má kuu mì yo tókà'i, ndú bà si yo 'ví dù tí ndâ sú 'duù ta i gbí yo wálá nó wálá. Ndú bà si yo 'ví nò Mbe tí ndoo Jézù tí Bìndi-Mbìrì ni. ⁹ Káa ndâ i tí nó náa ye 'deke ndú jì yo nó má mì 'duù wálá, yí a mbe sú ọ̀, mbe zeke'o dí tà lá. Yí delè a 'duù nìno mbe ò-bà-mbí ndá ká vò i mì wó náa à caka ndú gí nó gí.

¹⁰ À má éno, ndâ ná'vindí ye, yo bàkà ndootí tacó bà túbà éno máa, Mbìrì táánò tè'é tí yo, bìndi yí gii ruka yo gí. Yo má bàkà ndâ i tí nó náa ye 'deke ndú jì yo nó gí, yo bà ne 'do tí jáá kpokèjì wálá, ¹¹ Mbìrì delè bà njaa njekèjì ngàà jì yo tacó bà dù tí ndâ bòò-gba mì Jézù, tí Bìndi-Mbìrì tí Mbe tí ndoo tí mbe 'vala ndoo dúú bà ya tí.

¹² À má éno, ye ta o 'daá gí bà dù kù 'va mbí yo gítí ndá i tí nó. Yo tà kpétí má ò ndú ni sàà kùro gí, yo delè tà kpétí má kù co ká ndírí tí kpokèjì mì yúco. ¹³ Ye koṛo có máa àa mì ye a nderè tacó bà dù kù 'va mbí yo gítí ndú kpónó si sè bà ro ye kuu tí nó, ¹⁴ tacó ye ò ni gí máa ye kpónó gí tí ɾi-'dê'o gí, tacó Mbe tí ndoo Jézù tí Bindi-Mbíri 'dè jì ye ngbárángà'i gí. ¹⁵ Káa ye bà kili sè wotí mì ye tacó bà túbà ta kpokèjì bà si mbí yo 'ví dù tí ndá i tí nó á bìnɔ̀ bìnɔ̀ bà ya ye gí tàkò ndá ká gù ye.

Ze táánò ò ngba Bindi-Mbíri ta ro ze gí

¹⁶ Ze táánò cè jì yo me cè tirì náa ze 'di 'do gbí nje 'bí 'duù ta o tí nó náa ze 'dè ta có jì yo gítí wotí, delè ta có gítí bà gí mbe tí ndoo Jézù tí Bindi-Mbíri nó, lá. Ze táánò ò wotí mì wó ta 'dóo ro ze. ¹⁷ Tacó ta o tí nó táánò náa Mbíri Buù te ta duù míti Jézù, yí delè je ta wotí jì yí nó, ze gí 'di kòcò Gba-gbíri kù 'dè có máa, «Ìjìnó a 'Vii mì ye tí wú-gbí-ɾé ye, náa tàkòcò ye peteke gítí wó ngé ndii gí,» nó, ¹⁸ ze 'di kòcò Mbíri ta o tí nó kù 'dè có 'do gbíri gí, tacó ze ta o tí nó ta ndá Jézù pí gú tí nó tí bándò mì Mbíri nó. ¹⁹ Tacó éno, kponje nje ze gítí có mì ndá ká mbe 'dòkò có mì Mbíri wálá. Yo má 'di có tí nó, àa bà nìkì jì yo ngé ma. Tacó có mì ndú go wu mbe kù zii nje kùpò gbí 'di'di'o, mbe kù zii yee tí o bà co dōngú ta nje yé yee tí bà too yé, kù gbí njembí yo. ²⁰ Kpédélé có náa yo 'ví te mí gbí muu yo a ònó máa, 'bí có mì ndá ká mbe 'dòkò có mì Mbíri gbaànjé gbí wáràgà mì Mbíri náa 'duù 'ví 'dè gbí go 'dóo có mì wó mbe nìkì tí wó nó wálá. ²¹ Tacó 'bí có mì ndá mbe 'dòkò có mì Mbíri náa ndú cu mí gbí wáràgà mì Mbíri mbe gí 'do gbí muu ndú nó gbaànjé wálá. Ndú 'dè ndá có tí nó 'daá gí ká ta wotí mì Bèri-mi-Mbíri mbe gí 'do mì Mbíri.

2

Ndá sú mbe nìbà i

¹ À kpétí ká éno, ndá 'duù tí nó táánò mbe bàkà tí ndú tí ndá mbe 'dòkò có mì Mbíri nó oloko gí gbí ngba ɾi 'do ká gbí òkò tí ndá 'duù, jé ká go ònó náa ndá mbe bàkà tí ndú tí ndá mbe nìbà i kèjì gí bà oloko gí gbí ngba ɾi 'do gbí òkò tí yo nó. Ndá 'duù tí nó náa ndú kèjì gí bà bàkà tí ndú tí ndá mbe nìbà i nó, bà gí ta vò sú ɲa bà nìbà i mì ndú nó tàbèngù. Ndú delè bà 'boo mbe tí ndoo tí mbe sè ndú nó gí; bà 'boo mbe tí ndoo nó a i mbe ngo've bà ja vò i gítí ndú. ² Kpétí ká éno, ndá 'duù me mbe bà tè gí tàkò có mì ndú ta ndá i-nò mì ndú náa ndú kèjì gí bà bàkà nó, bìnɔ̀ bìnɔ̀ ɾè kpokèjì mì yúco bà gí volo 'do gbí có mì ndú. ³ Gbolò

njembí ndâ 'duù tí nò náa ndú kèjì gí bà bàkà tí ndú tí ndâ mbe nibà i nò bà te ndú gítí bà zò yo kařaka gí. Káa wu 'dèè 'do nje có tí nó náa Mbířì waa mítí ndú sàà gí nó lá; à gítí bà miì ndú delè me kponje lá.

⁴ Mbířì táánò si ndâ basili mi wó mbe bàkà vò i nó sínò lá. Yí 'vaka ndú gí gbí zàà á tí bàndò mi ndâ vò 'duù gbí 'dí'di'o, gbí nji wú kú ù ta ndi o bà waa có mítí ndú. ⁵ Ta o tí nó táánò náa Mbířì ziki ta ndâ vò 'duù muu to tí nó 'dáá gí ta gbolò ngo mù nó, yí si tí 'válá káa Nówà, tí mbe kú ma có ji ndâ 'duù máa, ndú co tí jáá kpokèjì nó, giì je ndâ 'duù vò-nje só toko mítí wó.

⁶ Ta o tí nó táánò náa Mbířì doo ta ndâ 'duù gbí ndâ gbata Sòdómà ta Gòmórà 'dáá gí ta wu búduú nó, yí bàkà éno tacó wàa ndâ 'duù ñinó ta có bà bàkà vò i gbí njembí ndú nó 'ví ñò ta mbèlè bà bàkà vò i ta řo ndú. ⁷ Mbířì 'vala 'do gbí òkò tí ndâ 'duù tí nò náa yí doo ndú nò káa Lótì, tacó yí yuu tí wó gí gbí ndâ i-nò mi ndâ 'duù tí nó náa Mbířì doo ndú nó lá. ⁸ Njembí Lótì, tí tó 'duù mbe kú 'vala gbí òkò tí ndâ vò 'duù tí nò táánò kú milisè ta ři 'dáá gí ta bà zeke ndâ vò i tí nó náa ndú kú bàkà nò. ⁹ Mbířì bàkà éno tacó bà túbà éno máa, kpokèjì bà 'vala 'duù ñinó mbe kú bàkà go có mi yì nó 'do gbí ndâ i ñinó mbe kú yòòngò yí gí gbí vò i nó kuu mi yì; bìndi yí giì da 'bò mítí kò ndâ 'duù ñinó mbe kú co tí lókó-loko kpokèjì nó kú ù ta ndi o bà waa có mítí ndú. ¹⁰ Mbířì bàkà éno kpolo ma tacó tí ndâ 'duù ñinó mbe te njembí ndú gá'dáá mítí ndâ i zuè mi ndú mbe niki tí ndú tí ndâ mbe kú ño 'dì ta có mi wó tí Mbířì nò.

Ndâ sú mbe nibà i tí nó wu gbí i lá, ndú bàkà tí ndú tí ndâ cèè 'duù ngé ndii gí, ndú delè te duù mítí ndâ banga i tí nó gbířì nó lá. ¹¹ Káa à kpèti káa ndâ basili mi Mbířì náa wotí tí ndú me gbolò ndii ndâ 'duù tí nó mbe bàkà tí ndú tí ndâ mbe nibà i gí nó, ndú jé waaka có ta řè ndâ 'duù tí nó á kùřo Mbířì lá. ¹² Káa ndâ 'duù tí nó mbe bàkà tí ndú tí ndâ mbe nibà i nó kú bàkà i go ndâ nò gbí jìlì ta muu tí ndú wálá, náa à jò ndú tacó bà zèè ndú, wàa à 'ví ziki ndú nò. Ndú kú 'dè có ñónókó gítí ndâ i ñinó náa ndú 'di gbí ndú lá. Ndú bà miì go bà miì ndâ nò. ¹³ Mbířì bà ko mboo ndâ vò i mi ndú náa ndú kú bàkà nò delè ká ta vò i. I ñinó mbe me líkí tí ndú nó a bà ja kpà á 'do tí ndâ niì gbí ngbàà ři. Ndâ cè bà bàkà i mi ndú 'dáá káa ndâ i-nò. Ndú delè a ndâ vò mbe tiři mbe kú volo řè yo, náa yo má toko bà zò i-cí-ci ta ndú nó, ¹⁴ tacó řo ndú ta o 'dáá gí ká ró'dó-řo'doo gí tà kpà tí ndâ niì. Ndú a ndâ mbe kú ři gbí tù ndâ 'duù ñinó ta njembí ndú fúlà-fúlà nò. À kpo njembí ndú ta go'i yù ngbóó gí; Mbířì delè i njà mítí ndú gí. ¹⁵ Ndú biya bà

'di yúcó mì Bìndi-Mbírì gî, kù 'di a 'véřè mì 'dakò tí nó tí Báláámù táánò mbe kù zò 've i mì ndâ 'duù, ta řè bu wó a Bè'óre. ¹⁶ Báláámù tí nó táánò tí mbe 'dè kòcò, náa Mbírì táánò je wotí bà 'dè có go i mì 'duù jì kècè mì wó, bìndi kècè tí nó gii 'dè gbí i-mâ mì wó náa yí tí Báláámù kù bàkà nó jì yí nò.

¹⁷ Ndâ 'duù tí nó mbe bàkà tí ndú tí ndâ mbe nìbà i nò go guù ngo ta ngo gbí wálá, ndú delè go kùlù mù mbe kù te gbí pípiri ká sínò káa mù nì lá, káa Mbírì 'viindi bándò kù ù ta ndi ndú mí gbí 'dí'di'o ñinó njikirií nó gî. ¹⁸ Ndú kù mòò řo ndú ta bà dè ndâ bodo có kù ři ta gbí tù ndâ 'duù ñinó mbe njaanga miri ndú 'do gbí vò i tí ngù nò. ¹⁹ Ndâ 'duù tí nó mbe bàkà tí ndú tí ndâ mbe nìbà i nò, kù ci ndâ 'duù ta 'véřè máa, ndú bàkà go có mì ndú gbí njembí ndú, káa vò i da 'bò mítí kò ndú ñindi ndú gî. Tacó 'duù ta o 'dáá gî a i-zógó-zogo mì i ñinó mbe gèè bè mí muu wó gî nò. ²⁰ Káa 'duù ñinó mbe biya ndâ vò i tí nó muu to tí nó gî tacó náa yí ñò Mbe tí ndoo tí mbe 'vala ndoo Jézù tí Bìndi-Mbírì ni gî nó, má ùnje gítí ndâ vò i tí nó káká'i, ndâ vò i tí nó bà gèè bè ndú mí muu wó ndii ñinó sàà á kùro nó gî. ²¹ À delè ngbá nìkì mì ña 'duù tí nó káa bà ñò Bìndi-Mbírì ni kpokoo gî lá, co tí bà ñò yí ni gî bìndi yí gii dele ndi wó káká'i gí bà ùnje gítí ndâ vò i. ²² Tacó ña ñinò náa ña 'duù tí nó bàkà nò ká go có tí nó máa, «Bò dele ndi wó là gaà mì wó,» nò. À delè go có tí nó máa, «Kàdùrùkù náa à caka tí wó gî dele ndi wó gí bà mèřèkè tí wó gbí bètú,» nò.

3

Bà gí Bìndi-Mbírì káká'i wúnò

¹ Ñinó kpónó a bà só bà cu wáràgà mì ye jì yo, ndâ tó kómbe ye. Ye cu mí gbí ndâ wáràgà tí nó sósò'ò nò a có tacó bà je wotí jì yo, tacó bà kořo cèè có gbí muu yo tacó bà 'va mbí yo, ² tacó wàa mbí yo 'ví dù tí ndâ có tí nó náa ndâ tó mbe 'dòkò có mì Mbírì 'dè sàà nò, delè tacó bà 'va mbí yo gítí có mì Mbe tí ndoo tí mbe 'vala ndoo, náa yo 'di 'do mì ndâ mbe kù ma có mì Mbírì jì yo nò.

³ Kpédélé có náa ye bà 'va gbí tù yo tí a ñinó máa, ndâ 'duù tí nó ta nèté mì ndú a bà ño ndâ 'duù, delè ta bà pà káa ndâ 'dóó ña i mì ndú gbí njembí ndú nó, bà gí gbí ndâ ndòngbú sili tí nó jé'déé kùro o bà gí Jézù káká'i nó, bà gí gí bà ño yo tí ndâ mbe kù tee njembí yo mítí có bà gí Jézù káká'i nó, ⁴ ta bà 'vee gbí nje yo ta 'viya éno máa, «Jézù tí nó mì yo mbe ci cí táánò máa yì kèjì káká'i nó bà gí ta o ngàyi? À kpónó a o ká too bìndi bà miì ndâ bu ndoo, káa à ñò yí lá, 'bí i delè mbe 'vìsi tí 'do bìndi o bà suu to tí nó

wálá.» ⁵ Ndâ 'duù tí nò ta nèté mì ndú a bà òo ndâ 'duù nò bàkà tí ndú tí ndâ mbe òo yúco tí nó máa, Mbíri táánò sàa suu tàri ta có gbí nje wó nó ni lá, ta tí. Ndú delè biya bà òo ni éno máa, Mbíri táánò suu to tí nó 'do tí ngo ta bà njèè gbí òkò tí ndâ kù to ta ngo nò, ta tí. ⁶ Ndú delè eṛe muu ndú 'do tí bà òo ni éno máa, Mbíri táánò gbí ká o mii ndâ 'duù muu to tí nó 'dáá gí ta gbolò ngo mù nò gí. ⁷ Káa à káa gbèe có tí nò mì Mbíri nò ká kù kpolo tí ndâ tàri ta to tí nó, kù ù ta ndi o bà waa có ta o tí nó náa yí bà mii ndâ 'duù tí nó muu to tí nó mbe ne 'do tí kpokèjì mì wó tí Mbíri gí nó, 'dáá gí ta wu.

⁸ Káa 'bí có gbaànjé náa yo 'ví ò-bà-mbí lá a òinó máa, gbèe sili, ta sili zi'duù-vò ta bà muu'bi 'dáá ká gbaànjé kùro Mbíri, ndâ tó kómbe ye. ⁹ Mbe tí ndoo, Jézù 'dèè mé 'dèè gítí bà gí yí go cí mì wó náa yí táánò ci nò, go có tí nó náa ndâ 'bí 'duù kù koṛo nò, lá. Yí ngo've tí wó gítí bà gí lá tacó bà je o jì yo, tacó wàa, yo 'ví 'visì muu ta yo 'do tí ndâ vò i mì yo. Tacó go bà gíri 'bí 'duù gbaànjé 'do gbí òkò tí yo tí wó wálá.

¹⁰ Káa ndoo wúnò bà gu a ndii ta o bà gí Mbe tí ndoo. Káa ta o bà co ṛi tí nò tí ṛi bà gí yí nò, ndoo bà 'di wo wu mbe kù na'va ndâ i tàri go wo wu tí gbolò guù. Wu delè bà doo to tí nó ta ndâ i tí nó muu to tí nó nó búduú gí. ¹¹ Ndâ i 'dáá gí lê má kèjì gí bà mii gbí òo kpokèjì tí nò, yo òindi yo bà ṛi tí òo njè ngàyi? Yo 'vala tí ndâ tó 'duù mbe kù bàkà go có mì Mbíri, ¹² si yo kpónó kù ùndi o bà co ṛi tí nó, tí ṛi mì Mbíri, tí ṛi bà na'va ndâ i tàri ta wu nò. ¹³ Káa ndoo kpónó kù ù a ndi ngú tàri, ta ngú to tí nó tí bàndò bà sè 'bá mì ndâ 'duù òinó jáá náa Mbíri táánò ci ndoo gítí òo.

¹⁴ À má éno, yo lê má kù ù a ndi o bà co ṛi tí nó tí ṛi mì Mbíri nó, yo bàkà ndòngbú wotí mì yo tacó bà 'vala tí ndâ tó 'duù, tacó wàa Mbe tí ndoo 'ví gí gí bà 'de yo ta 'dè njembí yo, ndâ tó kómbe ye. ¹⁵ Yo te mí gbí muu yo éno máa, Mbe tí ndoo gu gítí bà gí lá nò a i tacó bà je o jì yo tacó bà 'vala miṛi yo 'do gbí vò i, á go có tí nó náa tó ná'vindi ndoo Páwòlò, náa Mbíri je muu jì yí, bìndi yí gii cu ta wáràgà jì yo òo. ¹⁶ Cè bà cu ndâ wáràgà mì Páwòlò gítí ndâ i tí nó 'dáá ká gbaànjé. Káa gbí ndâ 'bí có gbí ndâ wáràgà mì wó kpóló-kpòlo jì ndâ 'duù òinó ta muu tí ndú wálá òo. Bìndi ndâ 'duù òinó ta muu ndú me jáá lá nó kù ònòkò gbí ndâ kpóló-kpòlo có tí nó gbí gbèe òo kpokèjì tí nó náa ndú kù ònòkò ta gbí ndâ có gbí wáràgà mì Mbíri, náa ndú kù mii gbí òo.

¹⁷ À má éno, yo kpòlo tí yo, ndâ to kómbe ye, tacó wàa ndâ 'duù tí nò ta gbí có mì ndú wálá nò 'ví soloko yo 'do

tí jáá kpokèjì mì yo lá, náa yo lê òndâ vò 'duù tí nò ni gî nò. ¹⁸ Yo zèè có gítí bà bàkà nambeè ta Mbe tí ndoo Jézù tí Bìndi-Mbíri tí kpoò, yo delè 'ví òndâ yí ni ngbárángà'i.

À ùlù Jézù kpónó, à delè 'ví ùlù yí dúú bà ya tí ! Go-i-tí-nò.

KPÉDÉLÉ JÒVÁNÌ

Kpédélé bà cu wáràgà mì Jòvání

Có mì Mbìrì gí tí 'duù gí

¹ 'Bí i náa yí táánò sàà kuu tí kùro bà suu to tí nó, náa ze 'di kòcò wó gí, ze delè gii ò yí ta 'dóó ro ze gí, ze ò yí gí, ze delè gii tee 'bì ze mítí wó gí, i tí nó náa ndoo kpónó kèjì gí bà 'dè có gítí nó a Có, tí 'Válá. ² Ta o tí nó táánò náa 'Válá tí nó tù ta bà tí wó nó, ze ò yí gí; tacó éno, ze kù 'dè nó a yúcó gítí wó jì yo. Ze kù ma nó a có gítí 'Válá ònó mbe cee lá, táánò mbe kù dù a i mì ndú ta Buù, náa à gii tùbà tí wó jì ndoo ò. ³ Ze kù ma nó a có i ònó náa ze ò ta ro ze gí nó jì yo. Ze delè kù 'vanda jì yo nó a ndi ndá có ònó náa ze 'di gí ò. Tacó wàa, yo 'ví nì ta kaà á ta ze, á go bà nì kaà mì ze á ta ndá Buù ta 'Viì mì wó tí Jézù, tí Bìndi-Mbìrì ò. ⁴ Ze kù cu wáràgà tí nó jì yo tacó bà tò muu líkí'o tí nó tí ze ò.

Bà ò nó gbí ngba'o

⁵ Có tí nó náa ze kù ma jì yo éno máa, Mbìrì a Ngba'o; 'dí'di'o tí bàndò tí nó ta yí tí nó ngé gí wálá, nó, a có náa a 'Viì mì wó tí Mbìrì ká 'dè jì ze. ⁶ Ndoò má 'dè có máa ndoo a ndá kómbe wó, káa ndoo kù 'vala gbí 'dí'di'o, ndoo kù 'dè a 'vére, ndoo delè kù 'vala me jáá lá. ⁷ Káa ndoo má kù 'vala gbí ngba'o, á go ònó náa yí tí Mbìrì kù 'vala gbí ngba'o nó, gbí éno máa, có gbí njembí ndoo 'dáá ká gbaanjé, delè mbelè Jézù tí 'Viì mì wó tí Mbìrì caka ndá vò i mì ndoo 'dáá gí gí.

Bà njèè gbí tí ndoo ta vò i

⁸ Ndoò má 'dè có éno máa, vò i mì ndoo wálá, gbí éno maa, ndoo kù ee a ndi tí ndoo. Ndoò delè kù biya a bà ùnje gítí yúcó. ⁹ Káa ndoo má yù gbí ndá vò i mì ndoo jì Mbìrì, yí bà je à-cee-gí jì ndoo gítí ndú 'dáá gí gí. Tacó yí me mbe 'buuku muu i mì 'duù lá, yí delè me mbe bàkà i co tende 'do tí ndi ngo nje wó lá. ¹⁰ Ndoò má 'dè có éno máa, ndoo jé bàkà vò i lá, gbí éno máa, ndoo kù go a 'vére tí Mbìrì, gbí delè éno máa, có mì wó gbí njembí ndoo wálá.

2

Bìndi-Mbìrì tí mbe koni ndoo

¹ Ye kù cu wáràgà tí nó jì yo, tacó wàa yo 'ví bàkà vò i lá, ndá ví 'viì mì ye. Káa 'bí 'duù 'do gbí òkò tí yo má bàkà vò

i, mbe tí muu ndoo kùro Bu ndoo kuu tí . Yí a Jézù tí Bìndi-Mbírì, tí 'duù jáá kùro Mbírì. ² Yí tí Bìndi-Mbírì a 'duù tí nó náa Mbírì je à-cee-gî gítí ndâ vò i mì ndoo ta rẹ̀ mì wó. Káa Mbírì je à-cee-gî me ká gítí ndâ vò i mì ndoo cuki lá, yí delẹ̀ je gítí ndâ vò i mì ndâ 'duù muu to tí nó 'dáá gî.

Yo 'di ndâ có mì Mbírì

³ Ndoó má kpolo tí ndâ có mì Mbírì gî, gbí éno máa, ndoo nò yí ni gî ta kponje gítí wálá. ⁴ 'Duù má 'dè có éno máa yí nò Mbírì ni gî, káa yí kpolo tí ndâ có mì Mbírì lá, 'duù tí nó a mbe 'vére. ⁵ 'Duù má kpolo tí ndâ có mì Mbírì gî, yí a 'duù mbe zè Mbírì nìkì ta njembí wó gbaànjé. ⁶ 'Duù má 'dè có máa yí kù 'vala ta rẹ̀ mì Mbírì, 'duù tí nó 'ví 'vala káa ña bà 'vala ndò mì Bìndi-Mbírì.

⁷ Có tí nó náa ye kù cu mí gbí wáràgà jì yo nó me ngú có lá, ndâ nambe ye. Ye kù cu jì yo a ká có, náa yo 'dì sàà 'do tí o bà 'bità bà suu to tí nó gî. ⁸ Káa à má gbí 'bí ña kpokèjì, ye kù cu jì yo a ngú có. À kù nò ngú có tí nó ni tí yú có mítí Bìndi-Mbírì, à delẹ̀ kù nò ni mítí yo. Tacó bà 'dí'di'o kpónó kù dá-da, cèe ngba'o kpónó kù tòngbaà. ⁹ 'Duù má 'dè có máa yí kù 'vala gbí ngba'o, káa yí dù kù sogo ná'vindí wó, 'duù tí nó kù 'vala gbí 'dí'di'o kálásè. ¹⁰ 'Duù má zè ná'vindí wó nìkì maa, 'duù tí nó kù 'vala a i gbí ngba'o, ta 'bí i mbe si yí 'ví bèè ro Mbírì nò wálá. ¹¹ Káa 'duù mbe kù sogo ná'vindí wó kù 'vala a i gbí 'dí'di'o, yí kù nò ká dúú ènò gí kà gbí 'dí'di'o, yí nò 'dóó dúú kpokèjì bà ya yí lá, tacó 'dí'di'o 'dì ro wó gî.

¹² Ye kù cu wáràgà tí nó jì yo tí ndâ 'viì mì ye, tacó Mbírì je à-cee-gî jì yo gítí ndâ vò i mì yo ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbírì gî. ¹³ Ye kù cu wáràgà tí nó jì yo tí ndâ bu ndâ 'viì, tacó yo nò 'duù tí nó mbe kù 'vala 'do tí o bà 'bità bà suu ndâ i nó gî. Ye kù cu wáràgà tí nó jì yo tí ndâ 'viì-'dakò, tacó yo kpò nje Vò-'duù-tí-nò gî. ¹⁴ Ye kù cu wáràgà tí nó jì yo tí ndâ bu ndâ 'viì, tacó yo nò 'duù tí nó mbe kù 'vala 'do tí o bà 'bità bà suu ndâ i nó ni gî. Ye kù cu wáràgà tí nó jì yo tí ndâ 'viì-'dakò, tacó wotí kuu tí yo, delẹ̀ tacó có mì Mbírì kuu gbí njembí yo, tacó yo kpò nje Vò-'duù-tí-nò gî.

¹⁵ Yo 'ví toko nambeè ta to tí nó lá, yo delẹ̀ 'ví tee njembí yo mítí ndâ i muu to tí nó lá. Tacó 'duù má zèè to tí nó ta 'bì wó sósò'ò, yí bà kù a 'bí 'bì wó tacó bà zèè ta Buù? ¹⁶ Tacó ndâ i muu to tí nó 'dáá gî: ndâ vò i ñinó ta go ndú tí ndâ 'duù, ta ndâ i ñinó ta go bà nò ndú ta ro ndâ 'duù tí ndú, ta ndâ i ñinó mbe kù mba ndâ 'duù muu to tí nó 'dáá gî, me ndâ i mì Buù lá, ndú a ndâ i mbe 'do muu to tí nó; ¹⁷ káa to tí nó, ta ndâ i muu to tí nó 'dáá gî ta go ndú tí ndâ 'duù

nó, a ndâ wĩri, káa 'duù ñinó mbe kũ bàkà go có mì Mbĩrì nó bà cì wálá.

Yo kpolo tí yo 'do tí ndâ sú bindi-Mbĩrì

¹⁸ Ndâ 'viì mì ye, ndòngbú o kpónó dooko gĩ. Áá táánò 'dè có jì yo gĩ, máa, mbe jòò gbí có ta Bìndi-Mbĩrì kpokèjì, káa ndâ mbe kũ jòò gbí có ta Bìndi-Mbĩrì kpónó yee gĩ; tacó éno, ndoo ñò ni éno máa, ndòngbú o yee gĩ míti bà gì ndâ mbe kũ jòò gbí có ta Bìndi-Mbĩrì. ¹⁹ Ndâ 'duù tí nò mbe kũ jòò gbí có ta Bìndi-Mbĩrì nò oloko 'do ká kuu gbí òkò tí ndoo, káa ndú táánò me ndâ 'duù mì ndoo lá; tacó ndú táánò má a ndâ 'duù mì ndoo, ndú bà dù ta ndoo gĩ. Káa bà oloko ndú á 'do tí ndoo nò kũ tùbà ngbárángà'i éno máa ndú me ndâ 'duù mì ndoo lá. ²⁰ Káa yo kpónó 'dáá gĩ a ndâ duù ñinó náa Bèrì-mì-Mbĩrì gì gĩ muu yo gĩ; à má éno, yo 'dáá gĩ ñò yúco ni gĩ. ²¹ Ye kũ cu wáràgà tí nó jì yo me tacó máa yo ñò yúco ni lá nò lá, yo ñò yúco ni sàà gĩ, yo delè giù ñò ni gĩ máa, yúco jé jò 'vére lá. ²² Káa mbe 'vére a 'di? Mbe 'vére a 'duù ñinó mbe 'dè có máa, Jézù me Bìndi-Mbĩrì lá. Yí a mbe kũ jòò gbí có ta Bìndi-Mbĩrì. Yí a mbe 'boo Buù, yí delè a mbe 'boo 'Viì. ²³ Tacó 'duù má biya bà ùnje gítí 'Viì gĩ, gbí éno máa yí biya bà ùnje gítí Buù gĩ, tacó 'duù má ùnje gítí 'Viì gĩ, yí ù nò a nje gítí Buù gĩ. ²⁴ Yo kpolo tí có tí nó náa yo 'di nó 'do tí bà 'bità mí gbí njembí yo. Yo má kpolo tí có tí nó náa yo 'di nó 'do tí bà 'bità mí gbí njembí yo gĩ, yo bà 'vala ta o 'dáá gĩ toko ta ndâ 'Viì ta Buù gĩ. ²⁵ Káa ñinò a i tí nó náa à káa 'dóó Bìndi-Mbĩrì ká ci ndoo gítí, tí 'válá ñinó mbe cee lá nò.

²⁶ Ye kũ cu wáràgà tí nó jì yo a i tacó tí ndâ 'duù tí nó mbe kũ paa ta bà co ta yo tí lókó-loko kpokèjì nò. ²⁷ Káa à má gítí yo, Bìndi-Mbĩrì je Bèrì jì yo gĩ. Káa Bèrì mì wó má kuu gbí njembí yo, nderè bà ñibà i mì 'bí 'duù jì yo wálá. Tacó Bèrì kũ ñibà ndâ i 'dáá gĩ jì yo, káa Bèrì kũ nì a bà yúco, yí ñibà 'vére lá. À má éno, yo 'di có mì Bèrì, wàa yo 'ví dù toko ta Bìndi-Mbĩrì.

²⁸ Nògí, yo 'vala ta rè mì Bìndi-Mbĩrì, ndâ 'viì mì ye, tacó wàa, gúku wó 'ví bàkà ndoo ta o bà gì yí lá, ndoo delè 'ví 'visì kapí ndoo gítí wó ta nò ta o bà gì yí lá. ²⁹ Yo má ñò ni gĩ máa, Mbĩrì a 'duù jáá, yo delè bà ñò ni gĩ máa, 'duù ñinó mbe kũ co tí jáá kpokèjì nó a 'viì mì Mbĩrì.

3

Bà 'vala go ndâ 'viì mì Mbĩrì

¹ Yo ñò káa tó ña bà zè tí tí nó náa Buù kũ zè ta ndoo náa rè ndoo tí kpónó a ndâ 'viì mì Mbĩrì nó gĩ. Káa à má ta bà 'dè ta yúco, ndoo a ndâ 'viì mì Mbĩrì. Ndâ 'duù muu to tí

nó nò ndoo ni lá, tacó ndú nò Mbířì ni lá. ² Ndoos kpónó a ndâ 'viì mì Mbířì, ndâ kpóló-kpolo kómbe ye. Káa có nìnó mbe si ndoo kù kořo có ká wìi nó a nìnó máa, ndoo wúnò bà dù tí ndâ yè wè? Káa ndoo nò ni gí máa, ndoo wúnò bà dù go Bìndi-Mbířì ta o bà gí yí. Ndoos bà nò yí ta kábà tí wó, ta 'bí i mbe gboo 'do tí wó wálá. ³ 'Duù mbe kù kořo có li mítí Bìndi-Mbířì kù si njembí wó 'ví dù ngbárángà'i, á go njembí Bìndi-Mbířì.

Bà mò tí 'do tí vò i

⁴ Vò i mì 'duù nìnó mbe kù bèè řo Mbířì nó a bà nò yúco ni lá, tacó bà bèè řo Mbířì a bà nò yúco ni lá. ⁵ Yo nò ni gí máa, Bìndi-Mbířì táánò gí a i tacó bà tořo ndâ vò i mì ndâ 'duù, káa vò i gbí njembí wó gbaànjé wálá. ⁶ À má éno, 'duù mbe kù 'vala ta řè mì Bìndi-Mbířì bèè řo Mbířì lá; 'duù mbe kù bèè řo Mbířì nò Bìndi-Mbířì ta řo wo lá, yí delè nò yí ni lá. ⁷ Yo si 'bí 'duù 'ví eendi yo lá, ndâ víi 'viì mì ye. 'Duù nìnó mbe kù bàkà i dú nó a 'duù jáá kùřo Mbířì, á go Bìndi-Mbířì tí 'duù jáá kùřo Mbířì. ⁸ 'Duù má waa 'do tí bà bèè řo Mbířì lá, 'duù tí nò a 'duù mì Gba-vò-i, tacó 'do tí o bà 'bità bà suu to tí nó sí gbí bà bèè řo Mbířì mì Gba-vò-i wálá. Káa 'Viì-mì-Mbířì táánò gí gí muu to tí nó a i tacó bà zi nje ndâ nèté mì Gba-vò-i. ⁹ 'Duù nìnó náa a Mbířì ká jò yí nó bèè řo Mbířì lá, tacó mbelè Mbířì kuu gbí mbelè wó. Yí bèè řo Mbířì lá, tacó a Mbířì ká jò yí. ¹⁰ 'Bè gbí òkò tí ndâ 'viì mì Mbířì ta ndâ 'viì mì Gba-vò-i kuu ngbárángà'i nò: 'Duù nìnó mbe bàkà i nìnó dú nó lá, me 'viì mì Mbířì lá. 'Duù nìnó delè mbe zè ndâ ná'vindí wó nìkì lá nó, me 'viì mì Mbířì lá.

Yo kpolo tí ndâ có mì Mbířì

¹¹ Có tí nó náa yo táánò 'di kpédélé'i nó a có tí nó máa, ndoo 'ví zè tí ndoo gbí òkò tí ndoo nìkì maa nò. ¹² Ndoos 'di me có gítí bà dù go 'dakò tí nó tí Kàyínò, tí 'duù mì Vò-'duù-tí-nò, táánò mbe waa tàkòcò ná'vindí wó Àbélè nó, lá. ¹³ Ndâ 'duù má kù sogo yo, yo 'ví si tí ngú i lá, ndâ ná'vindí ye, nje yo delè 'ví 'dèè gítí lá. ¹⁴ Ndoos nò ni gí máa, ndoo co 'do gbí ku gí gbí 'válá gí. Kponje gítí có tí nò wálá, tacó ndoo kù zè ndâ ná'vindí ndoo nìkì maa. 'Duù mbe kù sogo ndâ ná'vindí wó kù 'vala gbí ku. ¹⁵ 'Duù mbe kù sogo ndâ ná'vindí wó a mbe zi ku, káa yo nò ni gí máa, 'válá nìnó mbe cee lá nó mì mbe zi ku wálá. ¹⁶ Ndoos kù nò bà zè tí nìkì maa ni mítí bà cì Bìndi-Mbířì tacó tí ndoo. À má éno, kózò tí ndoo delè 'ví cì tacó tí ndâ ná'vindí ndoo. ¹⁷ 'Bí 'duù ta ndâ i kuu mì wó muu to tí nó má nò 'bí ná'vindí wó ta yè tí wó káa yí gii biya có gítí bà konì yí gí, có gítí bà zè Mbířì

nìkì maa bà dù gbí njembí 'duù tí nò ta ña kpokèjì ñàgàyi?
 18 Nambeè-nje me cèe nambeè lá, ndâ víí 'vii! Cèe nambeè
 a bà zè tí nìkì maa náa à kù nò ni mítí cè bà bàkà i mì ndoo.

19 Bà bàkà nèté gítí nambeè a i mbe kù si ndoo 'ví nò ni
 éno máa, ndoo kù co tí kpokèjì mì yúco. Nìnò a i mbe si
 njembí ndoo 'ví dù lèè kùro Mbíri. 20 Káa njembí ndoo kpèti
 má waa có mítí ndoo, ndoo nò ni gí máa, Mbíri me gbolò
 ndii njembí ndoo gí. Yí delè nò ndâ i gbaànjé-gbaànjé ni gí.
 21 Njembí ndoo má volo ndoo lá, nderè bà cì gúku mì ndoo
 kùro Mbíri wálá. 22 Yí kù je ndâ i nìnó 'dáá gí náa ndoo kù
 yù 'do tí wó nó ji ndoo tacó ndoo kù 'di ndâ có mì wó, ndoo
 delè kù 'vala go có tí nó gbí njembí wó nò. 23 Ndâ có mì wó
 náa yí 'dè ji ndoo nò éno máa: Ndoò 'ví ùnje gítí 'Vii mì yí
 Jézù tí Bìndi-Mbíri, waa ndoo delè 'ví zè ndâ 'bí ka ndoo
 nìkì maa jé ká go có tí nó náa Bìndi-Mbíri 'dè ji ndoo nò.
 24 'Duù má 'di ndâ có tí nó gí, 'duù tí nó kù 'vala gbí njembí
 Mbíri. Mbíri delè kù 'vala gbí njembí 'duù tí nó. Ndoò kù
 nò yúco tí nó ni 'do tí Bèri tí nó náa Mbíri je yí ji ndoo nò.

4

Ndâ yúco Bèri ta ndâ sú bèri

1 Yo tee njembí yo mítí ndâ bèri sàkàmàà éno lá, ndâ tó
 'duù mì ye. Yo pà gbí ndú pá-pà tacó bà 'de ndâ nìnó mbe gí
 'do mì Mbíri nò. Tacó ndâ sú mbe 'dòkò có mì Mbíri kpónó
 me mbè kuu muu to tí nó. 2 Yo bà nò ndâ bèri nìnó 'dáá gí
 mbe gí 'do mì Mbíri nó ni mítí bà ùnje mì ndú máa, Jézù tí
 Bìndi-Mbíri gí tí 'duù gí muu to tí nó. 3 Káa ndâ bèri nìnó
 mbe kù 'dè có máa, Jézù gí me tí 'duù lá nó, a ndâ bèri mì
 'Duù tí nó tí mbe kù jòò gbí có ta Bìndi-Mbíri, náa àá táánò
 ci yo máa yí kèjì nò. Yí kpónó kuu muu to tí nó. 4 Yo kpò
 muu ndâ sú mbe 'dòkò có mì Mbíri nò gí, ndâ víí 'vii mì ye.
 Tacó yo gí 'do mì Mbíri, káa wotí tí Bèri tí nó mbe kù dù
 gbí njembí yo nó, ndii wotí tí bèri tí nó mbe dù gbí njembí
 ndâ 'duù mbe kù 'vala muu to tí nó nó gí. 5 Ndú a ndâ 'duù
 mì to tí nó; tacó éno, ndâ 'duù muu to tí nó kù sè tù ndú
 tí ndâ có mì ndú, tacó ndú kù 'dè có a i gítí ndâ i muu to
 tí nó. 6 Káa ndoo a ndâ 'duù mì Mbíri, tacó éno, ndâ 'duù
 nìnó mbe nò Mbíri ni gí nó kù sè tù ndú tí ndâ có mì ndoo,
 káa ndâ 'duù nìnó mbe nò Mbíri ni lá nó kù biya bà 'di có
 mì ndoo. Nìnò a kpokèjì bà nò 'bè gbí òkò tí ndâ Bèri mì
 yúco ta ndâ sú bèri ni ká nò.

Mbíri a tó bà zè tí

7 Ndoò zè tí ndoo gbí òkò tí ndoo nìkì maa, ndâ tó 'duù
 mì ye. Tacó tó bà zè tí gí 'do mì Mbíri, tacó 'duù nìnó mbe

kû zè ndâ 'bí ka wó nìkì maa nó, a 'viì mì Mbírì, yí delè ò Mbírì ni gî. ⁸ 'Duù ònó ta tó bà zè tí gbí njembí wó wálá nó, ò Mbírì ni lá, tacó Mbírì a tó bà zè tí. ⁹ Mbírì túbà bà zè ndoo mì wó nìkì maa ji ndoo ta o tí nó náa yí tuu ta gbèe 'Viì mì wó gí muu to tí nó, tacó wàa, ndoo 'ví 'de ta 'válá ta rẹ wó nò. ¹⁰ Njìnò a tó ò bà zè tí tí nó náa ye kû 'dè có gítí nò. Ye kû nì me tó bà zè Mbírì mì ndoo lá. Ye kû nì a tó bà zè ndoo mì Mbírì ta o tí nó náa yí tuu ta 'Viì mì wó, wàa à 'ví waa mbelè wó tacó bá toṛo ta ndâ vò i mì ndoo nò. ¹¹ Mbírì zè ndoo nìkì ngé ma, ndâ tó 'duù mì ye; má éno, ndoo delè 'ví zè ndâ 'bí ka ndoo nìkì maa. ¹² 'Bí 'duù jé ta gbèe rì mbe ò Mbírì ta ọ wó wálá. Káa ndoo má kû zè tí ndoo gbí òkò tí ndoo nìkì maa, Mbírì bà bàkà kudu mì wó mí gbí njembí ndoo, bìndi yí bà zè ndoo nìkì ta kábà .

¹³ Ndoò bà ò ni éno máa, kudu mì ndoo kuu gbí njembí Mbírì, delè kudu mì Mbírì kuu gbí njembí ndoo á mí tí bà je 'dóó Bèrì mì wó tí Mbírì ji ndoo. ¹⁴ Ze ò ta ọ ze, ze delè gii 'dè có gítí ji ndâ 'bí 'duù máa, Buù tuu 'Viì mì wó tí mbe njaanga wú 'do tí mīrì ndâ 'duù muu to tí nò. ¹⁵ 'Duù má 'dè có ta nje wó éno maa, Jézù a 'Viì-mì-Mbírì gî, gbí éno máa, Mbírì bàkà kudu mì wó mí gbí njembí 'duù tí nò gî. 'Duù tí nò delè bàkà kudu mì wó mí gbí njembí Mbírì gî. ¹⁶ Ze ò tó bà zè ndoo mì Mbírì ni gî, ze delè gii ùnje gítí gî. 'Duù ònó mbe kû zè ndâ 'bí ka wó nìkì maa nó, kû 'vala a i ta rẹ mì Mbírì. Mbírì delè kû dù gbí njembí ò 'duù tí nò. ¹⁷ Káa ndoo 'ví zè tí ndoo gbí òkò tí ndoo nìkì ta yúcó; tacó wàa, njembí ndoo wúnò 'ví mù ta gúku ta Rì bà waa có lá, tacó ndoo kû 'vala muu to tí nó go bà 'vala ndò mì Bìndi-Mbírì. ¹⁸ Tó bà zè tí má kuu gbí njembí 'duù, gúku tí wó wálá. Káa cèe tó bà zè tí kû mòkò gúku gí sè 'do gbí njembí 'duù, tacó mbe gúku a 'duù ònó mbe kû koṛo có máa, àá bà waa có mí tí yì nò; mbe gúku delè a 'duù ònó ta cèe tó bà zè tí gbí njembí wó wálá nò. ¹⁹ Ndoò kû zè Mbírì nìkì maa, tacó a yí ká 'bità bà zè ndoo nìkì maa kùro. ²⁰ 'Duù má 'dè có éno máa, yì zè Mbírì nìkì ma, káa yí kû sogo ná'vindí wó, 'duù tí nò a mbe 'verè. Tacó 'duù ònó mbe zè ná'vindí wó náa yí kû ò yí ta ọ wó nó nìkì lá, bà 'de wotí gítí bà zè Mbírì náa yí ò yí ta ọ wó lá nó nìkì wálá. ²¹ Có mì Mbírì náa yí 'dè ji ndoo éno máa, 'duù má zè yì tí Mbírì nìkì maa, yí delè 'ví zè ná'vindí wó nìkì maa.

5

¹ 'Duù má ùnje éno máa, Jézù a Bìndi-Mbírì gî, 'duù tí nò a 'viì mì Mbírì. 'Duù má zè bu 'viì nìkì maa, yí delè zè 'viì mì 'duù tí nò nìkì maa. ² Ndoò bà ò ni éno máa, ndoo kû zè ndâ 'viì mì Mbírì nìkì maa ni mí tí bà zè Mbírì nìkì maa

mì ndoo, delè mítí bà 'di ndâ có mì wó mì ndoo, ³ tacó a bà zè Mbířì ñìkì maa ká kù si ndoo 'ví 'di ndâ có mì wó. ⁴ Tacó ndâ 'viì mì Mbířì 'dáá gî kpò nje ndâ vò i muu to tí nó gî. A bà tee njembí ndoo mítí Bìndi-Mbířì ká je wotí bà kpò nje ndâ vò i muu to tí nó ji ndoo. ⁵ A 'di ká bà co gbí ñò ndâ 'duù muu to tí nó? À káa 'duù ñìno mbe ùnje éno máa, Jézù a 'Viì-mì-Mbířì gî, ká bà co gbí ñò ndâ 'duù muu to tí nó.

Bà tee njembí mítí Mbířì

⁶ Jézù tí Bìndi-Mbířì táánò gî ta ngo, yí delè gî ta mbelè. Yí gî me ká ta ngo cuki lá, yí gî ta ngo, yí delè gî ta mbelè. A Bèřì-mì-Mbířì ká 'dè yúco tí nó, tacó Bèřì-mì-Mbířì a yúco. ⁷ À má éno, muu ndâ mbe 'dè yúco ta'ò: ⁸ gbaànjé a Bèřì-mì-Mbířì, só a ngo, ta'ò a mbelè, káa ndú 'dáá ta'ò 'dè káa gbèe có. ⁹ Ndoò má ùnje gítí có mì ndâ 'duù gî, có mì Mbířì a gbolò có mbe ndii có mì ndâ 'duù gî, káa ñìno a yúco mì Mbířì náa yí kù 'dè gítí 'Viì mì wó. ¹⁰ 'Duù má ùnje éno máa, Jézù a 'Viì-mì-Mbířì gî, yúco tí nó kuu gbí njembí wó. Káa 'duù má biya bà ùnje gítí 'Viì-mì-Mbířì gî, 'duù tí nó kù go a 'vèřè tí có mì Mbířì, tacó yí biya bà ùnje gítí yúco tí nó náa Mbířì 'dè gítí 'Viì mì wó tí Mbířì nó gî. ¹¹ Yúco tí nó éno máa, Mbířì je 'válá ñìno mbe cee lá nó ji ndoo gî. Káa rèngbó 'válá tí nó a 'Viì mì wó tí Mbířì. ¹² 'Viì-mì-Mbířì má kuu ta 'duù, 'válá kuu ta 'duù tí nó. Káa 'Viì-mì-Mbířì má ta 'duù wálá, 'válá ta 'duù tí nó wálá.

'Válá ñìno mbe cee lá nó

¹³ Ye cu ndâ có tí nó 'dáá gî ji yo tí ndâ mbe ùnje gítí 'Viì-mì-Mbířì, tacó wàa yo 'ví ñò tí ni éno máa, 'válá ñìno mbe cee lá nó kuu ta yo. ¹⁴ Gúku bà rò tíyò kùřo Mbířì tí ndoo wálá, tacó ndoo ñò ni gî máa, ndoo má 'deke tí ndoo ji yí tacó 'bí i ñìno náa yí ñò ni gî máa à 'viì ta ndoo gî nó, yí bà je ji ndoo gî. ¹⁵ Káa ndoo má ñò ni gî máa, yí kù sè tù wó tí ndoo ta o i tí nó náa ndoo má kù yù i 'do tí wó nó, ndoo delè ñò ni gî, máa yí je i tí nó náa ndoo yù ñò ji ndoo gî. ¹⁶ 'Duù má ñò ná'vìndí wó kù bàkà vò i ñìno náa à me ñìndi ku lá nó, yí 'ví 'deke tí wó ji Mbířì, wàa Mbířì bà 'vala yí gî, náa vò i mì wó nó má me vò i ñìndi ku lá nó. Tacó ndâ 'bí vò i a ndâ vò i ñìndi ku, káa ye kù 'dè me có máa yo 'ví 'deke tí yo ji Mbířì tacó ndâ vò i ñìndi ku nó lá. ¹⁷ Bà bàkà ndâ i ñìno 'dáá gî mbe 'viì řo 'bá mì Mbířì lá nó a vò i káa ndâ vò i 'dáá gî me ndâ vò i mbe kù tè'é tí ku gí 'bá lá. ¹⁸ Ndoò ñò ni gî máa, 'duù ñìno tí 'viì mì Mbířì nó bà nanaka muu wó mítí bà bàkà vò i dúú kù ya tí nó wálá, tacó 'Viì-mì-Mbířì kù tí muu wó, tacó wàa Vò-'duù-tí-nó 'ví gàa yí lá. ¹⁹ Ndoò ñò ni gî máa, ndoo a ndâ 'duù mì Mbířì,

káa sè ndâ 'duù muu to tí nó 'dáá gî a ndâ i-tà-tàmà mì Vò-
'duù-tí-nò. ²⁰ Ndoò delè òò ni gî, máa, 'Viì-mì-Mbíri gî gî,
yí delè je muu tacó bà òò yúcó Mbíri ni ji ndoo gî. Ndoò kú
'vala ta ọ̀rè mì yúcó Mbíri, ndoo delè kú 'vala ta ọ̀rè mì Jézù
tí Bìndi-Mbíri, tí 'Viì-mì-Mbíri. Nìnò a 'válá ònó mbe cee
lá nò. ²¹ Yo kpolo tí yo 'do tí ndâ sú mbíri, ndâ 'viì mì ye.

BÀ SÓ JÒVÁNÌ

Bà só bà cu wáràgà mì Jòvání

1 Nìno a ye tí kpo 'duù mì yo tí ndâ mbe kù kili ta òrè mì Bìndi-Mbírì ká kù cu wáràgà tí no ji wò tí nìi tí nó náa Mbírì cu 'bì wó mítí lo gí nó, delè ji ndâ 'vii mì lo. Ye zè yo nìkì maa ta yúco. À delè me káa ye ta kpéetí ye ká kù zè yo nìkì maa lá, ndâ 'duù nìno mbe òrè yúco ni gí nó delè 'dáá gí kù zè yo nìkì maa. ² Tacó yúco kuu gbí njembí ndoo; yúco delè bà dù gbí njembí ndoo dúú bà ya tí. ³ Ye kù 'deke tí ye ji Bu ndoo tí Mbírì, ye delè kù 'deke tí ye ji Jézù tí Bìndi-Mbírì, tí 'Vii mì Bu ndoo tí Mbírì máa, ndú 'ví bàkà nambeè ji yo, ndú 'ví òrè yè ọ yo, ndú delè 'ví si yo 'ví dù nìkì maa ta òrè mì yúco, delè ta òrè mì bà zè tí nìkì maa.

Ndâ yúco ta tó bà zè tí

4 Tàkòcò ye gii peteke ta bà 'di có éno máa, ndâ 'vii mì lo kù co tí kpokèji mì yúco á go có tí nó náa Bu ndoo táánò 'dè ji ndoo nó, ngé ndii gí. ⁵ Ye kpónó kù cu wáràgà tí nó ji wò me tacó bà 'dè 'bí ngú có ji wò lá, naà. Ye kù 'va a mbí lo gítí có tí nó náa ndoo 'di 'do tí o bà 'bità bà dù ndoo tí ndâ mbe ùnje gítí Bìndi-Mbírì nò. ⁶ Bà zè tí nìkì maa a bà 'vala go ndâ có mì Mbírì. Nìno a có náa yo 'dáá gí 'di 'do tí o bà 'bità bà dù yo tí ndâ mbe ùnje gítí Bìndi-Mbírì, máa, yo 'dáá gí 'ví 'vala ta bà zè tí yo gbí òkò tí yo nìkì maa nò.

⁷ Ndâ mbe kù eendi ndâ 'duù me mbè kpónó kuu muu to tí nò. Ndú biya bà ùnje éno máa, Bìndi-Mbírì táánò gí gí muu to tí nó ta dù wó tí 'duù nò gí. Káa 'duù ta ọ có tí nó gbí muu wó a mbe kù eendi ndâ 'duù, yí delè a mbe kù jòò gbí có ta Bìndi-Mbírì. ⁸ Má éno, yo kpolo tí yo, tacó wàa, yo 'ví bàkà sé nètè mítí yo sínò lá. ⁹ Duù má ndii muu i tí nó náa Bìndi-Mbírì nìbà nó gí, Mbírì mì 'duù tí nó wálá. Káa 'duù má 'vala go có tí nó, ndâ Bu ndoo tí Mbírì ta 'Vii mì wó kuu tàkò wó. ¹⁰ Duù má gí gí 'bá mì yo ta 'bí ọ tende bà nìbà i, yo 'ví si yí 'ví dù á 'bá mì yo lá, yo delè 'ví 'vee 'bì wó lá. ¹¹ Tacó mbe kù 'vee 'bì wó a ka wó, náa ndú gbí bà bàkà vò nètè tí nó ta yí.

Ndâ ndòngbú có

¹² Ndâ có kuu mì ye me mbè tacó bà 'dè ji wò, káa ye koro có máa, bà cu ndú ta wáràgà bà dù me tó kpokèji ngé ndii gí lá. Tacó éno, a gbí muu ye a có bà ya 'dóó ye ta miyi ye

gí kà, wàa ye 'ví 'dè ndú ji wò ta nje ye, tacó tàkòcò ndà só
'ví peteke gî.

¹³ Ndâ 'vii mì ná'vindí lo náa Mbíri cu 'bì wó mítí wó gî
nó 'vee wò ma.

BÀ TA'Ô JÒVÁNÌ

Bà ta'ô bà cu wáràgà mì Jòvání

¹ Nìno a ye tí kpo 'duù mì ndâ mbe kù kili ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbírì ká kù cu wáràgà tí nó jì Gáyù, tí kpóló-kpolo tó 'duù mì ye. ² Ye kù 'deke tí ye jì Mbírì, máa yí 'ví si wò 'ví dù go 'visí ọ̀ ngo. Ye nò ni gî máa, njembí lo gítí Mbírì ká ngbàrángà'i, tó 'duù mì ye. ³ Tàkòcò ye táánò peteke ngé ndii gî ta o tí nó náa ndâ 'bí ná'vindí ndoo gí 'do mì yo kà, bìndi ndú gii 'dè có jì ze máa, wò a 'dakò nìno mbe kù co ká jáá tí kpokèjì mì yúco nò. ⁴ 'Bí có nìno mbe gii peteke tàkòcò ye ndii bà 'di có éno máa, ndâ 'vii mì ye kù co jáá tí kpokèjì mì yúco nò, wálá.

Ndâ 'duù ùlù nèté mì Gáyù jì Jòvání

⁵ Wò kù bàkà a nèté mì ndâ mbe kù kili ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbírì ta o tí nó náa wò má kù koni ndâ ná'vindí lo mbe ùnje gítí Bìndi-Mbírì go wò, tó 'duù mì ye 'dóo nìno náa wò má kù koni a ndâ nìno mbe 'dó-'do. ⁶ Ndú 'dè có gítí nambeè tí nó náa wò bàkà jì ndú nó mí kùro ndâ mbe kù kili ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbírì mì ze kàá gî. Wotí bà koni ndú wàa ndú 'ví co ká tí kpokèjì tí nó tí jáá kpokèjì nó má kuu tí lo, áá bà nìkí tí Mbírì ma. ⁷ Tacó ndú kpónó zèè kpokèjì nìno jáá nó gî. Nèté mì ndú káká'i ta kpokèjì nìno mbe lókó-loko nó wálá. ⁸ Á má éno, ndoo je wotí jì ndâ ọ̀ ndâ 'duù tí nò, tacó wàa ndú 'ví dù tí ndâ ka ndoo mbe kù bàkà nèté ta rẹ̀ mì yúco.

Ndâ Diyòtèréfè ta Dìmítìrì

⁹ Ye cu wáràgà ya tí jì ndâ mbe kù kili ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbírì gî. Káa 'dakò tí nó tí Diyòtèréfè, mbe dù ta go bà bàkà tí wó tí dì i kùro ndú nó biya bà nò ye ni tí 'duù kùro wó gî. ¹⁰ Káa ọ̀ bà ya ye gí mì yo kà ba co ká co. Ye má yee ká gî, ye 'ví yù gbí ndâ vò i mì wó náa yí kù bàkà nó, ta ndâ có nónókó mì wó náa yí kù jèlè ta to ta bà volo rẹ̀ ndoo nó jì yí á mí kùro ndâ 'duù 'dáá gî. Bà 'dè ta nje zèè tí wó lá, tacó éno, ngú ọ̀ nìno náa yí kpónó nje nó a bà biya bà te wíri mítí ndâ ná'vindí ndoo, ta bà mòkò ndâ 'duù nìno ta go bà te wíri mítí ndú tí ndú nó 'do tí gî, ta bà mòkò ndú 'do gbí òkò tí ndâ mbe kù kili ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbírì gî.

¹¹ Wò 'ví mèlè ndi mbe kù bàkà vò i lá, tó 'duù mì ye; mèlè a ndi mbe kù bàkà tó i. Tacó 'duù nìno mbe kù bàkà tó i nó a 'vii mì Mbírì, káa mbe kù bàkà vò i nò Mbírì ni lá. ¹² Rẹ̀ 'dakò tí nó tí Dìmítìrì nó kpónó wu cee nje ndâ 'duù 'dáá gî ta bà bàkà tó i, yúco tí nó náa yí kù nìbà jì ndâ 'duù

nó kù wu ẹ̀ wó, ze delè ngbá kù wu ẹ̀ wó, káa wò nò ni gí máa, ze me ndâ mbe 'dè 'vére lá.

Ndâ ndòngbú 'vé

¹³ Ndâ có gbí muu ye tacó bà 'dè ji wò me mbè. Káa go bà cu ndú mí gbí wáràgà tí ye wálá, ¹⁴ tacó có bà ya gí mì yo kà kuu gbí muu ye. Ye má yee kà gí, ndâ 'ví 'dè ndú si ndâ só kù kí tí ndâ á to.

¹⁵ Mbírì 'ví si wò 'ví dù nìkì maa. Ndâ kómbe lo mì ze kàá 'dáá gí 'vee wò ma. Ze delè 'vee ndâ kómbe lo kà 'dáá gí ma.

Wáràgà mì JÚDÀ

¹ Nìno a ye tí Júdà, tí bòò mì Jézù tí Bìndi-Mbírì, delè tí ná'vìndí Jákòmò, ká kù cu wáràgà tí nó jì ndâ 'duù tí nó náa Mbírì cu 'bì wó mítí ndú, mbe kù 'vala 'do gbí tó bà zè tí mì Mbírì Buù, delè 'do gbí bà kpolo tí ndú mì Jézù tí Bìndi-Mbírì nò. ² Ye kù 'deke tí ye á jì Mbírì, máa yí 'ví nò yê ɾo yo, yí 'ví si 'bí i 'ví ba muu yo lá, yí delè 'ví zè yo nìkà'ti.

Ndâ sú mbe nìbà i

³ Ndâ tó kómbe ye, àá táánò gbí njembí ye kpolo ma a có bà cu wáràgà jì yo gítí gbèè 'valá tí nó náa Mbírì je jì ndoo ta ndoo nò. Káa ye kpónó gii nò éno máa, kpóló-kpolo có a bà cu wáràgà tacó bà je wotí jì yo gítí bà tì muu yúco tí nó náa Mbírì táánò 'dè jì ndoo ta bà gbaànjé ngbé, máa ndoo kpolo tí tacó tí ndâ 'duù nò. ⁴ Tacó ndâ 'bí vò 'duù ta Mbírì mì ndú wálá, náa à cu có gítí ndú mì gbí wáràgà mì Mbírì sàà gí, kpónó pomboo tí ndú gí gbí òkò tí ndoo ta ngiṅò gí. Ndú delè bè Mbe tí ndoo Jézù, tí Bìndi-Mbírì, tí gbèè Gba mì ndoo cuki nó gí.

⁵ Yo tà kpèti má 'di có tí nó náa ye kpónó kèjì gí bà cu mí gbí wáràgà tí nó jì yo nó sàà kùro gí, go bà 'va mbí yo á gítí kuu tí ye, máa, Mbírì táánò 'vala ndâ 'duù mì ndâ Ìzìriyéli ta bà kaa ndú 'dáá gí 'do Másirì gí, káa bìndi yí gii mii ndâ 'duù nìno mbe kpò có mì wó gí nó léé gí. ⁶ Mbírì delè si ndâ basili tí nó mbe bàkà i ndii muu wotí tí nó náa yí táánò je jì ndú gí nó, me sínò lá. Yí ɛɛ ndú ta nji wú náa à jé bà kaɾa wálá nó, bìndi yí gii kpolo tí ndú mì gbí 'dí'di'o yee tí o bà co ɾi mì Gbolò o bà waa có. ⁷ Yo delè 'ví si mbí yo 'ví dù tí ndâ 'duù gbí ndâ gbata Sòdómà ta Gòmórà, ta ndâ 'bí gbata nìno dè-dè ɾègbà tí ndú nò. Ndâ 'duù tí nò táánò gbètèkè tí ndú tí nà nìno náa ndâ 'dakò kù sè ta ndâ ka ndú 'dakò. Káa Mbírì gii doo ndú ta wu nìno jé mbe mee lá dúú bà ya tí nó, tacó wàa, ndâ 'duù 'dáá gí 'ví nò ta ɾo ndú máa, bà waa có mítí ndâ mbe bàkà vò i ta wu á bìndi ku mì ndú kuu tí.

⁸ Ndâ vò 'duù tí nò kù ɾi ɾii ká gítí ndâ vò i mbe kù si ndú 'ví volo tí ndú ta kpééti ndú; ndú nò Mbírì tí mbe wotí ɾo ndú tí i lá, ndú delè kù 'dè vò i gítí ndâ i gbírì. ⁹ Káa à kpèti káa Mikélè, tí gba mì ndâ basili mì Mbírì, yí táánò 'dè vò có gítí Gba-vò-i ta o tí nó náa ndú tò ta kponje ta yí muu ku Mòze nó lá; kòcò wó jì Gba-vò-i cuki ká éno, máa, «Mbe tí

ndoo bà 'dè vò i ji wò!» ¹⁰ Káa ndâ 'duù tí nò kù go ndâ i ñinó náa ndú ñò ndú ni lá nó 'dáá gí ká go; káa ndâ i ñinó náa ndú ñò ndú ni 'do tí bà ji tàmuu ndú, me ta bà koṛo có lá, go i mì ndâ nò ta muu tí ndú wálá nó, a ndâ i ñinó mbe kù volo ndú nò. ¹¹ Ndú bà ñò mítí ndú! Tacó ndú kù mèlè a ndi Kàyinò; ndú kù ɾu a ndi lókó-loko kpokèjì mì 'dakò tí nó tí Bàláámù táánò nó tacó bà 'de i gbí i; ndú a ndâ mbe kù jòò gbí có ta Mbíri á go i mì 'dakò tí nó táánò ta ɾè wó a Kórà nó, káa ndú bà mii go yí. ¹² Ndâ 'duù tí nò a ndâ zu 'duù gbí òkò tí yo ta o tí nó náa yo má kili ta bà muu yo kù zò i nò. I tí ndú a bà gbala gbí só ndâ ni ta nò ɾo ndú wálá. Ndú kù koṛo có ká gítí miṛi ndú cuki. Ndú go kùlù mù mbe kù te gbí píṛi ta ngo mù gbí wálá; ndú go ndâ mù ñinó mbe ɾi ta o bà ɾi ndâ 'bí ka ndú ta bèmbíli lá; ndú go ndâ mù ñinó náa à ndoo ndú ta tà teè ndú gí, ndú cì ta bà só. ¹³ Ndâ i-nò mì ndú kù gbo pù go pù á muu ngo mbe kù ngbàngà gbí pù. Ndú kù nò ká sákamàà ènò, kù mà ngba ndú go ngba ndâ yii, káa Mbíri 'viindi bàndò bà dù ndú dúú bà ya tí, ù ta ndi ndú mí gbí 'dí'di'o ñinó ñjikiṛíí nó sàà gí.

¹⁴ Ènòkì tí bà vò-nje só bà 'dòkò bà jò tí bìndi Ádàmà táánò 'dè-kòcò gítí ndú máa, «Yo sè tù yo! Mbe tí ndoo gí ta ndâ basilì mì wó me mbè go mbíli tí 'bá ¹⁵ gí bà waa có mì ndâ 'duù muu to tí nó 'dáá gí, gí bà waa có mítí ndâ 'duù tí nó ta Mbíri mì ndú wálá nó, tacó ndâ vò i mì ndú náa ndú kù bàkà nó, delè tacó ndâ vò có tí nó 'dáá gí náa ndú 'dè gítí Mbíri nò.» ¹⁶ Ndâ 'duù tí nò a ndâ mbe kitiki có, ndú delè a ndâ mbe kaa có mí muu ndâ 'bí 'duù ndú a ndâ mbe kù ɾu káa ndi ndâ vò i ndú mbe niki ká tí ndú, ndú a ndâ mbe ngàà nje, ndú delè a ndâ mbe toṛo bàà mítí có tacó bà 'de i do tí ndâ 'duù.

Yo kpolo tí yo

¹⁷ Káa mbí yo 'ví dù tí có tí nó náa ndâ tú mì Mbe tí ndoo Jézù tí Bìndi-Mbíri táánò 'dè ji yo nò, ndâ tó kómbe ye. ¹⁸ Kòcò ndú táánò ji yo éno máa, «Ndâ mbe kù ño ndâ 'duù, ta nètè mì ndú káa bà mòkò tàkò ndâ i muu to tí nó nó, bà oloko gí ɾo ɾi gí bà ño yo gbí ndâ ndòngbú sili tí nó kèjì nò.» ¹⁹ Ndú a ndâ mbe kù bàkà 'bè mí gbí òkò tí yo; à tí ndú káa go ndâ vò i muu to tí nó; Bèri-mi-Mbíri gbí njembí ndú wálá. ²⁰ Káa yo tí ndâ tó kómbe ye, yo 'ví dù tí ndâ yú 'duù 'do gbí tó bà tee njembí yo mítí Mbíri ta ɳa wálá, ²¹ wàa yo 'ví dù tí ndâ 'duù ñinó náa Mbíri zè yo niki maa á kpónó si yo kù ùndi bà gí Mbe tí ndoo Jézù tí Bìndi-Mbíri tí mbe kù ñò yè ɾo ndâ 'duù gí bà je 'válá ñinó mbe cee lá nó ji yo nò; ²² yo delè 'ví ñò yè ndâ 'duù ñinó mbe kù me wè-wè nò; ²³ yo 'ví 'vala ndâ 'bí ta bà ɾa ndú 'do gbí wu, wàa yo 'vala

ndâ 'bí ta bà ò yê ọ ndú; káa yo 'ví kpolo tí yo, máa, ndú 'ví e zì ndú mítí yo lá.

À ùlù Mbírì

²⁴ À ùlù Mbírì tí nó ta wotí bà 'vala yo 'do tí ndâ vò i á tí wó, tí mbe ya ta yo gí gbí ngba wó tí ndâ yê ta vò i mì yo wálá ta pétékè tàkòcò yo nò; ²⁵ à ùlù gbèe Mbírì tí nó tí mbe 'vala yo ta ọ̀ mì Jézù tí Bìndi-Mbírì tí Mbe tí ndoo nó. Yí a ngba'o, yí a gbolò gba, yí a mbe to tí nò, yí delè a mbe wotí, yí sàà kuu tí á kùro bà suu to tí nò, yí kpónó kuu tí , yí delè bà dù ká kpòò ya tí ! Go-i-tí-nò.

Wáràgà gítí bá 'dè gbí CÓ KÓÓ mì Jézù jì Jòvànì

Ndâ có gbí wáràgà tí nò

¹ Nìno a wáràgà gítí bá 'dé gbí có kóó mí Jézù tí Bìndi-Mbírì, náa Mbírì tuu ta yí tí Jézù gí bà tùbà ndâ i nìnó á kèjì gí bà bàkà tí kpónó-kpónó nó á jì ndâ bòò mì wó tí Mbírì. Bìndi-Mbírì gù tuu basìlì mì Mbírì gí bà 'dè gbí có kóó tí nò jì bòò mì wó Jòvànì, ² tí mbe 'dè yúco gítí có mì Mbírì, delè tí mbe 'dè yúco gítí có mì Jézù tí Bìndi-Mbírì, ta ndâ i nìnó náa yí nò ndú ta ọ wó nó gbaànjé-gbaànjé 'dáá gí. ³ Mbe 'deke ndâ có mì Mbírì nó jì ndâ 'duù a mbe tó pá. Ndâ 'duù nìnó delè mbe 'di ndâ có mì Mbírì nó, bìndi ndú gù kpolo tí ndâ có tí nó mí gbí njembí ndú a ndâ mbe tó pá, tacó o bà bàkà tí mì ndâ i tí nò dooko gí.

Jòvànì 'vee ndâ mbe kù kili ta ọ mì Bìndi-Mbírì tí ndâ bàndò vò-nje só

⁴ Nìno a ye tí Jòvànì ká kù cú wáràgà tí nó jì yo tí ndâ mbe kù kili ta ọ mì Bìndi-Mbírì tí ndâ bàndò vò-nje só gbí ndâ to Ásiyà: Ye kù 'deke tí ye jì Mbírì tí nó náa yí kpónó kuu tí, yí sàà ká kuu tí, yí delè wúnò kèjì nó máa, yí 'ví bàkà nambeè mì wó jì yo, yí delè 'ví si yo 'ví dú ta 'dè njembí yo. Ye kù 'deke tí ye jì ndâ bèrì tí nó vò-nje só mbe se mí kùro Mbírì pí jàlàmbà mì wó nó máa, ndú bàkà nambeè mì ndú jì yo, ndú delè 'ví si yo 'ví dù ta tó njembí yo. ⁵ Ye delè kù 'deke tí ye jì Jézù tí Bìndi-Mbírì, tí mbe 'dè yúco gítí Mbírì ta njembí wó gbaànjé, tí kpédélé 'duù mbe 'vala ndí wó 'do gbí muu 'dú wó, tí 'duù tí nó mbe kù zogo ndâ kpo-kpò gba muu to tí nó nó, máa, yí 'ví bàkà nambeè jì yo, yí delè 'ví si yo 'ví dù ta 'dè njembí yo. À ùlù yí tí mbe zè ndoo nìkì maa, delè tí mbe njaanga mịrì ndoo 'do gbí ndâ vò i mì ndoo ta bà caka ndâ vò i mì ndoo ta mbelè wó. ⁶ Yí delè gù bàkà ndoo tí ndâ bòò-gba mì Mbírì, tí ndâ bu-Mbírì mì Mbírì mì wó tí Bu wó. À ùlù Jézù tí gba tí to tí nó á kpòò ya tí! Go-i-tí-nò.

⁷ Yo kpolo tí yo máa yí kpónó-kpónó kèjì co gbí kùlù mù. Ndâ 'duù 'dáá gí bà nò bà gí yí ta ọ ndú gí. Ndâ 'duù tí nò táánò mbe cu yí ta 'doò nó, ta ndâ ọ ndâ 'duù muu to tí nó 'dáá gí bà nì nìkalaká ta ngo-ọ tà ọ ndú tacó tí wó. Nìnò a yúco! Go-i-tí-nò.

⁸ Kòcò Mbe tí ndoo tí Mbíri éno máa; «Ye tí Mbíri a kpédélé i, ye delè a ndòngbú i. Ye kpónó kuu tí, ye táánò sàà kuu tí, ye delè wúnò kèjì. Ye a mbe bàkà ndâ i 'dáá gî.»

Jòvànì nò Bìndi-Mbíri go i gbí rii nò

⁹ Nínó a ye tí Jòvànì tí ná'vindí yo, náa ndoo ta ndoo gbí mbugo, ndoo ta ndoo a ndâ bòò-gba mì Mbíri, ndoo ta ndoo delè gbí bà zèè njembí ndoo gbí bà kònò sé'i ta rẹ̀ mì Jézù. Áá táánò ya ta ye gí gbí zàà tí 'bí to mbe le mí gbí u ngo náa à kù nì mítí a Pátimòsì, á muu bà ma có mì Mbíri, delè muu bà 'dè yúco gítí Bìndi-Mbíri. ¹⁰ À ta o tí nò a Rì bà tẹ̀gàrà rẹ̀ Mbíri, bìndi Bèri-mì-Mbíri bà-i-nò gii gí muu ye. Bìndi ye gii 'di kòcò 'duù kù 'dè có kapí ye ta kòcò wó ngéé gí yaà go gbí mòngò nò. ¹¹ Kòcò 'duù tí nò kù 'dè có jì ye éno máa, «Cu ndâ i tí no náa wò kèjì gí bà nò ndú no mí gbí wáràgà, wàa wò 'ví tuu jì ndâ mbe kù kili ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbíri gbí ndâ gbata vò-nje só gbí to Ásiyà Éfasù, Sìmirínà, Pèrègàmúmù, Tiyàtírà, Sàràdìsì, Filàdélífiyà ta Làwòdésiyà.»

¹² Ye mà gii 'visì tí ye tacó bà bà nò 'duù tí nò mbe kù 'dè có jì ye nò, ye gii nò a ndâ i náa à kù sè kùpò mí nje ndú vò-nje só, náa à bàkà ndú 'do tí dâ'bi. ¹³ Bìndi ye gii nò 'bí i go 'duù nó, yuu njà bòngò wùrù-wùrù yee tí ngii-ngíi kò wó to, bìndi yí gii ẹ̀rẹ̀ gbímbí wó ta wú'dè dâ'bi, kù rọ̀ tiiyò gbí òkò ndâ i bà seke kùpò tí nò. ¹⁴ Se muu wó ce go 'vì 'bi. Njì rọ̀ wó kù zii go ngba wu. ¹⁵ Ndâ kpázà kò wó tí to go ngbàrà mbe 'do tà wu náa à toṛo bẹ̀tí 'do tí gî, bìndi gbí kòcò wó go wo ngo tí cùù-cùù. ¹⁶ Yí gii zèè mì 'bì wó nínó gbí kù'bi nó a ndâ yii vò-nje só. Njà sizzò ta nje sósò'ò kù gii co 'do gbí nje wó gí sè. Bìndi gbí rọ̀ wó kù gii tòngbaà go bà tòngbaà mì rì ta rì gbúru. ¹⁷ Ye mà gii nò yí, ye gii 'va tí ye to kùṛo wó tí mē ye. Yí bà-i-nò gii tee 'bì wó nínó gbí kù'bi nó mítí ye, bìndi yí gii 'dè có jì ye éno máa, «Cì gúku lá! Ye a rẹ̀ngbó ndâ i, ye delè a ndòngbú ndâ i. ¹⁸ Ye kpónó a wu ye, ye táánò cì gî, káa ye kpónó 'vala ndi ye 'do gbí ku gî. Ye bà ci ndi ye káká'i wálá. Wotí bá cì ndâ i a i 'bì ye. Wotí bà njaanga, ta bà nè njekèjì 'bá mì ndâ ku a i 'bì ye.»

¹⁹ 'Duù tí nò gii 'dè có jì ye máa, «Cu ndâ i nínó náa wò nò kpónó nó, ta ndâ i nínó kèjì gí bà bàkà tí nó mí to. ²⁰ Káa à má gítí gbí có kóó gítí ndâ yii tí nó vò-nje só, náa wò nò ndú kpátù 'bì ye nínó gbí kù'bi, ta ndâ i bà seke ndâ kùpò tí nó náa a bàkà 'do tí dâ'bi náa wò nò nó, ndâ yii tí nó vò-nje só nó a ndâ basìlì mì ndâ 'duù tí nó mbe kù kili ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbíri mítí ndâ bàndò vò-nje só gbí to Ásiyà nò.

Bìndi ndâ i bà seke ndâ kùpò tí nó vô-nje só nó a ndâ 'duù tí nó mbe kù kili mí tí ndâ bàndò vô-nje só gbí to Ásíyà nò.»

2

Có jì basìlì mì ndâ mbe kù kili ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbírì á gbí to Éfàsù

¹ «Cu wáràgà jì basìlì mì ndâ 'duù tí nó mbe kù kili ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbírì gbí gbata Éfàsù nò. 'Dè có jì yí, máa, kòcò ye tí 'duù tí nó mbe kù zèè ndâ yìi vô-nje só mí kpátù 'bì wó ònó gbí kù'bì, mbe kù nò nó gbí òkò ndâ i bà seke ndâ kùpò tí nó vô-nje só náa à bàkà ndú 'do tí ndâ dâ'bì nó, máa, ² «Ye òò ndâ nèté mì lo ni gí, ye òò bà ka wu'o mì lo ni gí, ye òò bà zèè njembí lo ta kòndi o tí nó gí. Ye òò ni gí maa, có mì lo bà toko ta có mì ndâ vò 'duù wálá; ye delè gii òò ni gí máa, wò tala ndâ 'duù tí nó mbe kù bàkà tí ndú tí ndâ mbe ma có mì Mbírì nó, káa wò gii 'de ndú tí ndâ mbe 'véřè gí. ³ Ye òò ni gí máa wò kù kòndò sé'i gbí mbugo muu ye, káa wò jee tàkò ye mí to lá.

⁴ « «Káa có mì ye gítí lo a ònó maa, wò kpónó zè ye nìki go kpédélé bà zè ye mì lo táánò nó lá. ⁵ Kòro muu lo gítí tà kpalà to tí nó náa wò pasuluku á 'do tí nó gí! 'Visì muu lo 'do tí ndâ vò i mì lo gí, wàa wò 'ví bàkà ndâ kpédélé nèté mì lo táánò nò. Wò má 'visì muu lo 'do tí ndâ vò i mì lo lá, ye kpónó-kpónó bà gí gí mì lo kà, bìndi ye bà ja i bà sè kùpò mì lo 'do tí bàndò mì wó gí. ⁶ Káa tó i mì lo a ònò: Wò kù sogo ndâ òa cè bà bàkà i mì ndâ 'duù mì 'dakò tí nó tí Nikòlávù nó jé ká go bà sogo ndú mì ye.

⁷ « «Tù bà 'di có má kuu tí muu 'duù, si yí 'ví 'di có tí nó náa Bèri-mì-Mbírì kù 'dè jì ndâ mbe kù kili ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbírì máa, ye bà kù ndo òa mù tí nó mbe kù je 'válá á gbí njí mì Mbírì nó tí i-zò-zò jì 'duù ònó mbe kpò muu vò i gí, nò.» »

Có jì basìlì mì ndâ mbe kù kili ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbírì á gbí to Sìmírínà

⁸ «Cu wáràgà jì basìlì mì ndâ mbe kù kili ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbírì gbí gbata Sìmírínà. 'Dè có jì yí, máa, ònó a kòcò ye tí 'duù tí nó tí rẹngbó ndâ i, delè tí ndòngbú ndâ i nò, 'duù tí nó táánò mbe cì gí, káa yí gii 'vala ndi wó 'do gbí muu'dú wó gí nò. ⁹ «Ye òò mbugo tí lo ni gí, ye delè gii òò ndâ i-yè tí nó, náa à kù me mí tí lo nó gí. Kpétí ká éno wò me mbe yè kùro Mbírì lá! Ye 'di ndâ vò có tí nó náa ndâ 'duù tí nó mbe kù bàkà tí ndú máa ndâ yì a ndâ Jùdéyà tí ndâ 'duù mì Mbírì nó, kù 'dè gítí lo nó gí. Ndâ 'duù tí nó me ndâ Jùdéyà lá; ndú a ndâ vò 'duù sínò mbe kili ta rẹ̀ mì Gba-vò-i. ¹⁰ Wò 'ví cì gúku tí ndâ vò i tí nó kèjì gítí lo nó lá. Wò 'ví te mí gbí

muu lo maa, 'duù mì Gba-vò-i wúnò bà kaa ndâ 'bí 'duù 'do gbí òkò tí yo mí gbí zàà, tacó bà òò muu yo. Yo kèjì gí bà mbu ji bà mèèkè'i tí yo ta sili muu'bi. Káa yo 'ví tee njembí yo gbí ndâ vò o tí nò mí tí ye, à kpè tí má bà ziki yo ká ziki; bìndi ye bà je 'vá lá ònó mbe cee lá nó ji yo gí.

11 « <Tù bà 'di có má kuu tí muu 'duù, yí 'ví sè tù wó gítí có tí nó náa Bèri-mi-Mbíri kú 'dè ji ndâ 'duù tí nó mbe kú kili ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbíri nò. Ndâ mbe kpo muu vò i gí bà cì 'vìlì só wá lá.> »

Có ji basìlì mì ndâ mbe kú kili ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbíri á gbí to Pèrègàmùmù

12 «Cu wáràgà ji basìlì mì ndâ mbe kú kili ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbíri gbí gbata Pèrègàmùmù. 'Dè có ji yí máa, kòcò ye tí 'duù tí nó náa ndâ tí njà sizzò mí wó só zì ká zì nó, ¹³ máa, <Ye òò ni gí, máa, wò kú 'vala gbí gbata tí nó náa Gba-vò-i gèè bè wó mí muu ndâ 'duù me mbè gbí gí nò. Káa, ta ndâ òò ònó 'dáá gí, wò 'vìsì muu lo 'do tí yú có lá. Kpè tí ta o tí nó táánò náa à zì ta 'dakò tí nó tí Ándipàsì, mbe cì ta njembí wó gbaànjé muu ye mí gbí nji ọ̀ yo gbí gbata tí nó tí bàndò bà te jàlàmbà mì Gba-vò-i nó, wò jé 'boo ye lá.

14 « <Káa ndâ có gbí muu ye gítí lo me mbè: Ndâ 'bí 'duù mì lo ká kú ọ̀ a ndi kpokèjì mì 'dakò tí nó táánò ta rẹ̀ wó a Bàláámù, náa yí túbà ji Bàláki tí gbolò gba mì ndâ 'duù Móbù máa, yí volo ta muu ndâ 'vii kò tí Ìzìrìyèlì, máa ndú zò i-cí-ci náa à bàkà ji ndâ sú mbíri, wàa ndú delè 'ví tẹ̀ri gbí bè kpá-sili sàkàmàà nò. ¹⁵ Ndâ 'bí 'duù mì lo ká delè kú tè a i gí tàkò có mì 'dakò tí nó tí Nìkòlávù nò. ¹⁶ 'Vìsì muu lo 'do tí ndâ vò i mì lo. Wò má 'vìsì muu lo 'do tí ndâ vò i mì lo lá, ye bà gí kpónó-kpónó gí bà gò ndâ 'duù tí nó ta njà sizzò tí nó gbí nje ye nò.

17 « <'Duù ònó ta tù bà 'di có kuu tí muu wó nó 'ví 'di có mì Bèri náa yí kú 'dè ji ndâ mbe kú kili ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbíri nò. Ye bà je i-zó-zò tí nó tí mánà náa Mbíri ngùù tí i-zó-zò ji 'duù ònó mbe kpò muu ndâ vò i gí nò. Ye delè bà je ó duù náa à cu ngú rẹ̀ mí tí , náa à 'di rẹ̀ tí nó káa 'duù tí nó náa ye bà je ó duù tí nó ji yí nò.> »

Có ji basìlì mì ndâ mbe kú kili ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbíri á gbí to Tiyátírà

18 «Cu wáràgà ji basìlì mì ndâ mbe kú kili ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbíri gbí gbata Tiyátírà. 'Dè có ji yí, máa, ònó a kòcò ye tí 'Vii-mi-Mbíri, tí 'duù tí nó náa nji ọ̀ wó kú zì go ngba wu, bìndi ndâ kpázà kò wó tí to kú tòngbaà go ngbàrà tà wu nó ká nò. Kòcò ye ji yí máa, ¹⁹ <Ye òò ndâ nèté mì lo ni gí, ye òò tó bà zè ndâ mbe kú kili ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbíri mì lo

ni gî. Ye ñò bà tee njembí lo mítí Mbířì ni gî, ye ñò bà koni ndâ 'duù mì lo ni gî, ye ñò ña kôndi bà zèè njembí lo ni gî, ye delè ñò ni gî, máa, wò kpónó kù bàkà nèté tí kpoò ndii kpédélé ñinó sàà á kùro nó gî.

²⁰ « <Káa có mì ye ta wò kuu tí : Wò kù si ñii tí nó tí Jèzàbélà, mbe kù bàkà tí wó tí mbe 'dòkò có mì Mbířì, káa yí kù volo muu ndâ bòò mì ye ta bà ñibà bà tẹri gbí bẹ-kpá-sili sàkàmàà, ta bà zò ndâ i ñinó náa à bàkà ji ndâ sú mbířì nò. ²¹ Ye je o ji Jèzàbélà, máa, yí 'visì muu wó 'do tí ndâ ña wò kpokẹ̀jì bà 'vala ndò tí nò. Káa yí biya bà 'visì muu wó gî. ²² À má éno, ye kpónó bà te 'bí ña gbolò nò'o mbe si yí 'ví dù tí sì; bindi ndâ 'dakò tí nó 'dáá gî mbe zi ngbà ta yí nó bà dù gbí gbolò mbugo, sè káa ñinó ndú má 'visì muu ndú 'do tí ndâ wò i mì ndú gî. ²³ Ye delè bà si ku 'ví ziki ndâ 'viì mì wó mbe tè gí tàkò có mì wó nò 'dáá gî, tacó wàa, ndâ mbe kù kili ta ẹ̀rè mì Bindi-Mbířì 'ví ñò tí ni éno máa, ye a mbe ñò ndâ kóró-koro có gbí muu ndâ 'duù, ta ndâ có gbí njembí ndâ 'duù 'dáá gî. Ye delè a mbe ko mboo nèté mì ndâ 'duù 'dáá gî 'vii ta nèté mì ndú.

²⁴ « <Káa à má gítí sè yo tí ndâ 'duù ñinó gbí gbata Tiyàtirà mbe tè gí tàkò có mì Jèzàbélà lá no, yo tí ndâ mbe tala có tí nó náa ndâ 'bí 'duù ni mítí a «Có kóó mì Gba-vò-i» nó lá nó, có mì ye ta yo wálá. ²⁵ Káa, yo 'ví zèè kpokẹ̀jì mì yúco tí kpoò yee tí o bà gí ye. ²⁶ Ye bàkà ndâ 'duù ñinó mbe zèè có mì ye kácá-kácá, mbe kù bàkà go có mì ye yee tí ndongbú nó, tí ndâ mbe zogo ndâ ña ndâ 'duù me mbè. ²⁷ Ye bà je wotí bà kpolo tí ndâ 'duù ji ndú go wotí tí nó náa Bu ye je ji ye nò. Mù-kóró-gba mì ndú bà dù a 'vókó lii. Ndú bà ki'viki ndâ mbe kpò có ta 'vókó lii tí nó go bà uuku gbí ndâ putú kàrà ñinó mbe baraka gî nó mì muu-kàrà. ²⁸ Ye delè bà si ndú 'ví tòngbaà go bà tòngbaà mì dōngú.

²⁹ « <Tù bà 'di có má kuu tí muu 'duù, si yí 'ví 'di có tí náa Bẹ̀ri kù 'dè ji ndâ mbe kù kili ta ẹ̀rè mì Bindi-Mbířì, nò.> »

3

Có ji basili mì ndâ mbe kù kili ta ẹ̀rè mì Bindi-Mbířì á gbí to Sàràdìsì

¹ «Cu wàràgà ji basili mì ndâ mbe kù kili ta ẹ̀rè mì Bindi-Mbířì gbì gbata Sàràdìsì. 'Dè có ji yí, máa, kòcò ye tí 'duù tí nó mbe kù zèè ndâ bẹ̀ri vò-nje só, ta ndâ yii vò-nje só nó, éno máa, <Ye ñò ndâ nèté mì lo gî. Rẹ̀ lo kù wu go ẹ̀rè wu 'duù, káa à duu wò gî, si bú lo mí sè. ² Ziya 'do tí ẹ̀rì, wàa wò 'ví je wotí ji sé'i tí nó mbe dooko ta ku gî nó, tacó ye 'de nèté mì lo kùro Mbířì mì ye ta bà lê ká tí. ³ À má éno, koro muu lo gítí có tí nó táánò náa à 'dè ji wò káa wó gii 'di gí

nó, wàa wò 'ví 'visì muu lo 'do tí ndâ vò i mì lo. Wò má ziya 'do tí rì lá, ye bà gí gítí lo go bà gí mbe ngbà, wò bà ñò o bà yee ye tí lo wálá. ⁴ Kpêti ká éno, sè gbí ndáá 'duù ñinó mbe gbètèkè bòngò mì ndú ta bètí lá nó ká kpòò kuu mì yo gbí gbata Sàràdìsì kà; ze bà nò nó ta ndú ta ó bòngò tí ze, tacó ndú 'vii tí ndâ mbe nò nó ta ye gí. ⁵ Ye bà yuu ó bòngò ji 'duù ñinó mbe kpò muu vò i gí nò, ye delè bà toṛo rẹ wó 'do gbí wáràgà mì ndâ 'válá wálá; ye bà 'dè yúco ta rẹ wó mí kuro Bu ye, ye delè bà 'dè yúco ta rẹ wó mí kuro ndâ basilì mì Bu ye.

⁶ « 'Tù bà 'di có má kuu tí muu 'duù, yí 'ví sè tù wó gítí có tí nó náa Bèri kù 'dè ji ndâ mbe kù kili ta rẹ mì Bindi-Mbiri nò. »

Có ji basilì mì ndâ mbe kù kili ta rẹ mì Bindi-Mbiri á gbí to Filadélifya

⁷ « Cu wáràgà ji basilì mì ndâ mbe kù kili ta rẹ mì Bindi-Mbiri gbí gbata Filadélifya. 'Dè có ji yí, máa, ñinó a kòcò ye tí 'duù tí nó náa Mbiri kaa yí mò gí mì wó tí Mbiri gí nò, tí cèe mbe 'dè yúco, tí 'duù tí nó náa ndâ i-'bá mì Dàvidè tí gbolò gba mì ndâ Ìziriyéli 'dáá gí a i kpátù 'bì wó nò; ye má ùnje gítí i gí, mbe ndii muu có mì ye wálá, ye delè má biya i gí, mbe 'visì kòcò ye wálá. Kòcò ye ji yí éno máa, ⁸ « Ye ñò ndâ nèté mì lo gí. Ye kpónó da kèjì bà gí gí 'bá mì ye ngàkàà ji wò gí; 'bí 'duù mbe da kperè mítí kpokèjì tí nò wálá. Ye ñò ni gí máa, wotí mì lo me nji'dí, káa ta ndâ ña ñinó 'dáá gí, wò kù kpolo tí có mì ye, wò delè jé 'boo rẹ ye lá. ⁹ Te mí gbí muu lo máa, à má gítí ndâ 'duù tí nó mbe kù kili ta rẹ mì Gba-vò-i, tí ndâ mbe 'vére tí nó mbe kù bàkà tí ndú máa ndâ yì lá a ndâ Jùdèyà káa ndú me ndâ Jùdèyà lá nó, ye bà bàkà ndú 'ví ìrì ta muungbó ndú ya gí bà zèè kò lo. Tacó wàa, ndú 'ví ñò tí ni éno máa, ye zè wò niki ma. ¹⁰ Ye bà kpolo tí lo gbí ña mbugo tí nó kèjì gí bà tè ndâ 'duù muu to tí nó 'dáá gí tacó bá ñò muu ndú nó, tacó wò kpolo tí có mì ye ta njembí lo gbaànjé. ¹¹ Ye kèjì kpónó-kpónó; zèè káa jáá kpokèjì tí nó kpónó kò lo nò, tacó wàa, à 'ví ko ta mboo nèté mì lo ji wò. ¹² Ye bà bàkà 'duù ñinó mbe kpo muu vò i gí nó tí gba-'bá tí 'bá-Mbiri mì Mbiri mì ye ngbé. Ye bà cu rẹ Mbiri mì ye ta rẹ gbata mì Mbiri, tí ngú Jèrùzàlémè tí nó bà gí 'do mì Mbiri á gbiri gí muu to tí nó nó mítí 'duù tí nò, ye delè bà cu ngú rẹ ye mítí 'duù tí nò.

¹³ « 'Duù ñinó ta tù bà 'di có kuu tí muu wó nó, si yí 'ví 'di có mì Bèri náa yí kù 'de ji ndâ mbe kù kili ta rẹ mì Bindi-Mbiri nò. »

Có ji basìlì mì ndâ mbe kù kili ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbírì á gbí to Làwòdésiyà

¹⁴ «Cu wáràgà ji basìlì mì ndâ mbe kù kili ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbírì gbí gbata Làwòdésiyà. 'Dè có ji yí, máa, ònó a kòcò ye tí Go-i-tí-nò, tí 'duù tí nó ta có mì wó ká gbaànjé, tí cèe yúcó, tí rẹngbó ndâ i tí nó náa Mbírì suu ndú 'dáá gí nò, máa,

¹⁵ «Ye ònó ndâ nèté mì lo gí. Cèréré nèté tí lo wálá, wò delè me gbà'dá ká lá. Cèréré nèté kùtáá má tí lo wálá, wàa wò 'ví dù tí gbà'dá, à nìkì ma. ¹⁶ Káa cèréré nèté tí lo wálá, káa wò delè me gbà'dá ká lá. Wò a òa 'duù ònó ta gbí dìi lo gítí nèté ká máákà'i éno, tacó éno, ye bà mò wò 'do nje nèté mì ye gí. ¹⁷ Tacó wò kù wu gbí tí lo, máa wò a mbe da i, ndâ i mì lo ma, wò 'deke tí lo lá. Káa wò ònó ní lá máa, i gbí lo wálá, ta yé ọ̀ lo tí yé, tí mbe sú ọ̀ mbe kù nò ta só kùro Mbírì. ¹⁸ À má éno, ye kù kpo-gbì-tà-tù lo máa, wò sì dâ'bì ònó tí cèe dâ'bì ta bètí gbí wálá nó 'do mì ye, tacó wàa wò 'ví dù tí tí mbe i. Wò delè 'ví sì ó bongo 'do mì ye, tacó bà ngùù ta só lo 'do tí nó, wàa wò 'ví sì yèè 'do mì ye á gítí ọ̀ lo, tacó wò 'ví zeke ta o.

¹⁹ « «Ye a mbe kù je muu ji ndâ 'duù ònó 'dáá gí náa ye zè ndú nìkì maa nó. À má éno, 'visì muu lo 'do tí ndâ vò i mì lo ta njembí lo gbaànjé. ²⁰ Sè tù lo! Ye kpónó kù ọ̀ tìyò njekèjì, kù ku njekèjì. 'Duù ònó mbe 'di kòcò ye, bìndi yí 'ví njaanga njekèjì ji ye nó, ye bà rì gí tà'i mì wò, bìndi ze bà zò i ta yí. ²¹ Ye bà je wotí bà kì tí pí jàlàmbà mì ye ji 'duù ònó mbe kpò muu vò i gí nó, á go ònó náa ye táánò kpò muu vò i gí, káa ze kpónó kù kì tí pí jàlàmbà mì Bu ye ta yí nó.

²² « «Tù bà 'di có má kuu tí muu 'duù, si yí 'ví 'di có tí nó náa Bèrì kù 'dè ji ndâ mbe kù kili ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbírì nó.»

4

Jòvànì 'di kòcò ndâ 'duù kù ùlù Mbírì gbí rìi

¹ Ye mà gii zeke'o gí yaà, ye gii ònó njekèjì njaanga tí gbírì, bìndi ye gii 'di kòcò 'duù tí nó náa ye 'di sàà kùro gí nó kù 'dè có ji ye ta gbí kòcò wó go gbí mòngò nó, máa, «Yèè ndi lo gàà gí yaà, wàa ye 'ví túbà ndâ i tí nó kèjì gí bà bàkà tí á bìndi ònó nó ji wò.» ²⁻³ Ngé bìndi bà 'di kòcò 'duù tí nó, Bèrì-mì-Mbírì gii gí gí muu ye, bìndi ye gii ònó jàlàmbà gbírì ta 'duù ta gbíro wó kù tòngbaà go mee'i nó kù kì tí wó pí . Ye gii ònó koge ta ndíví wó bèè go 'do kpà nó jèlè tí wó 'dee jàlàmbà tí nó gí. ⁴ Ye gii ònó ndâ 'bí jàlàmbà zì'duù-gbaànjé-nje nà'ò náa à paka ndú 'dee kpédélé ònó gí, ta ndâ kpo

'duù zi'duù-gbaànjé-nje nà'ò mbe yuu ndâ nja-njà ó bongo, ta ndâ tàgíyà náa à bàkà 'do tí dâ'bì ta ndi tí muu ndú, kú ki tí ndú pí ndâ jàlambà tí nò zi'duù-gbaànjé-nje nà'ò nò.
⁵ Ye gii òò mù kú i 'do tí jàlambà tí nò gbí uù nò, ye delè gii 'di gbí bà baraka i mì ngbàngbàrì 'do kà. Ye gii òò ndâ kùpò vô-nje só ta wu kú zii nje ndú tí ndâ bindi ndâ bèrì mì Mbírì vô-nje só kùro jàlambà tí nò. ⁶ Bindi ye gii òò 'bí i go kápá ta ɾo ngo gbí pù ngbaranga lánjì-lánjì-lánjì kùro jàlambà tí nò.

Ndâ 'bí ɲa i nà'ò go ndâ nò nó, ta ɾo ndú yè kùro ndú ta kapí ndú gí, gii paka 'dee jàlambà tí nò gbí uù nò gí.
⁷ Kpédélé i gbí òkò tí ndâ i tí nò nà'ò nò go siingii nò, 'bí gii je a kózò tí dì mò'dú, bà ta'ò ɲinó gii je a gbíro 'duù mítí wó, bà nà'ò ɲinó gii je a kózò tí gààná mbe kú o gbí pípirì.
⁸ Gbèe i gbí òkò tí ndâ i tí nò nà'ò mbe kú 'vala nò, kù a ndâ mbí vô-nje gbaànjé, ta ndâ ɲì ɾo wó yè gbí ndâ mbí wó nò 'dáá gí co sè, có tà'i. Nètè mì ndú a bà dù kú ùlù Mbírì too yé, ta ɾi, máa,

«Tó 'duù, Tó 'duù,

Mbe tí ze tí Mbírì mì ze tí mbe bàkà ndâ i 'dáá gí

a Tó 'duù. Yí táánò sàà kuu tí ,

yí kpónó kuu tí , yí delè kèjì!»

⁹ Ta o tí nó náa ndâ i tí nó nà'ò go ndâ nò nó má kú ùlù, ta ba te duù, ta bà 'dè òkò maa ji 'duù tí nó mbe kú 'vala ká dúú bà ya tí mbe kú ki tí wó pí jàlambà nó, ¹⁰ ndâ kpo 'duù tí nó zi'duù-gbaànjé-nje nà'ò mbe kú ki tí ndú pí ndâ jàlambà tí nó zi'duù-gbaànjé-nje nà'ò mbe jèlè yí 'dee gí nó, kú oloko 'do pí ndâ jàlambà mì ndú gí to kùro 'duù tí nó pí jàlambà mbe kú 'vala ká dúú bà ya tí nó, kú te duù mítí wó ta bà jaka ndâ tàgíyà mì ndú 'do tí muu ndú kaa mí kùro wó kú 'deke ta tí ndú ji yí máa,

¹¹ «Ákoo Mbe tí ze tí Mbírì mì ze;

wò 'vii tí 'duù bà ùlù gí,

wò 'vii tí 'duù bà tègàrà wò gí,

wò 'vii tí 'duù bà je gba ji wò gí,

tacó a wò táánò ká suu ndâ i 'dáá gí;

ndâ i 'dáá gí kú dù 'do gbí có mì lo.»

5

Ndâ wáràgà ta 'Vii-rómbo

¹ Ye mâ gii zeke'o, ye gii òò 'dakò tí nó mbe ki tí wó pí jàlambà nó zèè wáràgà náa à cu i co gbí , delè có kapí , náa à nanaka nje ta sù tí ndâ bàndò vô-nje só mí 'bì wó ɲinó tí kù'bì. ² Ye delè gii òò 'bí basìlì ta wotí tí wó kú 'vee 'vé ta kòcò wó ngéé gí yaà, máa, «A 'di ká 'vii tí mbe jaka ndâ

sù tí nó náa à nanaka ta nje wáràgà tí nó nó gî, wàa yí 'ví 'deke?» ³ Káa gbèe 'bí 'duù mbe 'do gbíṛì, wàlà mbe 'do muu to tí nó, wàlà mbe 'do tà to tí nó, ta wotí bà njaanga nje wáràgà tí nò tí wó wàa yí 'ví 'deke nò, wálá. ⁴ Bìndi ye gii wa t̄aro ye ngé ndo gî, tacó gbèe 'duù mbe 'vii tí mbe njaanga nje wáràgà tí nò tí wó wàa yí 'ví 'deke nò wálá.

⁵ Káa 'bí kpo 'duù gbaànjé 'do gbí òkò tí ndâ kpo 'duù tí nó zi'duù-gbaànjé-nje nà'ò nò gii yìi ye, máa, «Wa gbí lá. Nò nò; 'bí Siingii mbe 'do kòtí Júdáà, tí 'vii-gù Dàvídè tí gbolò gba mì ndâ Ìzìriyéli, mbe kpò nje vò i gî nó, bà aaka ndâ sù tí nó náa à nanaka ta nje wáràgà tí nò tí ndâ bàndò vò-nje só nó wàa yí 'ví 'deke wáràgà tí nò gî.»

⁶ Ye mâ gii zeke'o gbí òkò tí ndâ jàlàmbà ta ndâ nò tí nó nà'ò nó, ta ndâ kpo 'duù tí nó zi'duù-gbaànjé-nje nà'ò mbe se jàlàmbà 'dee gî nó, ye gii nò 'Vii-rómbo kù rò tíyò gbí uù goolá à zi yí gî nó ta ndâ 'de vò-nje só, gii je ndâ ɾo vò-nje só tí muu wó; ndâ ɾo tí nò vò-nje só tí muu wó nò a ndâ bèri tí nó vò-nje só náa yí tuu ndú cee muu to tí nó 'dáá gî nò.

⁷ 'Vii-rómbo gii ya gí kùɾo, bìndi yí gii te wáràgà tí nó náa 'duù tí nó mbe kù ki tí wó pí jàlàmbà nó zèè mí 'bì wó n̄inó tí kù'bì nò. ⁸ 'Vii-rómbo mâ gii te wáràgà tí nó gî, ndâ nò tí nó nà'ò ta ndâ kpo 'duù tí nó zi'duù-gbaànjé-nje nà'ò mbe se jàlàmbà 'dee gî nó, gii kucuku muungbó ndú 'dáá gî mí to kùɾo wó, ta ndâ kùndi, ta ndâ ká'i bà gbo ngúwu dì náa à me 'do tí dâ'bì, tí ndâ i bà 'deke tí ndâ mbe kili ta ɾè mì Bìndi-Mbíṛì jì Mbíṛì, á 'bì ndú, ⁹ kù cè ta ngú cè máa,

«Wò 'vii tí mbe te wáràgà,

wàa wò 'ví aaka ndâ sù 'do nje gî nò gî,

tacó à waa táánò a mbelè lo

tí i bà s̄i muu ndâ ɾa ndâ 'duù gbaànjé-gbaànjé
muu to tí nó gbaànjé-gbaànjé 'dáá gî jì Mbíṛì.

¹⁰ Mbelè lo bàkà ndâ 'duù tí ndâ bòò-gba mì Mbíṛì gî,
mbelè lo bàkà ndâ 'duù tí ndâ bu-Mbíṛì mì Mbíṛì gî,
mbelè lo delè bà bàkà ndâ 'duù tí ndâ gba muu to tí nó
gî.»

¹¹ Káa si ye kù zeke ndâ i tí nó, ye gii nò ndâ basilì me mbè go tùmèrè tì jèlè ndâ nò tí nó nà'ò, ta ndâ kpo 'duù tí nó zi'duù-gbaànjé-nje nà'ò mbe se jàlàmbà 'dee gbóó gî nò, ye gii 'di kòcò ndâ basilì tí nó ¹² kù cè cè ta kòcò ndú ngéé gí yaà, máa,

«'Vii-rómbo tí nó náa àá táánò zi yí nó

'vii tí 'duù bà je gba, ta ndâ kpo-kpò i, jì yí gî,

yí 'vii tí 'duù bà je bà 'di gbí-o, ta wotí, jì yí gî,

yí 'vii tí 'duù bà te duù mítí wó gî,

yí 'vii tí 'duù bà ùlù yí gî,

yí 'vii tí 'duù bà tègàrà yí gî.»

¹³ Bìndi ye gii 'di kòcò ndâ i mbe kû 'vala tà ngo 'dáá gî, ta ndâ i mbe kû 'vala gbìrì, ta ndâ i mbe kû muu to tí nó 'dáá gî, ta ndâ i mbe kû 'vala tà to 'dáá gî kû 'dè có, máa, «À ùlù 'duù tí nó mbe kû ki tí wó pí jàlàmbà nò, à delè 'ví ùlù 'Viì-rómbo, à te duù mítí ndú, à ùlù ndú á tí ndâ mbe to tí nó á kpòò ya tí !»

¹⁴ Bìndi ndâ nò tí nó nà'ò nó gii 'dè có, máa, «Go-i-tí-nò.» Ndâ kpo 'duù tí nó zi'duù-gbaànjé-nje nà'ò nó gii kucuku muungbó ndú mí to, kû ùlù Mbìrì.

6

Ndâ sù bà nanaka ta nje wáràgà

¹ Ye bà-i-nò gii ño 'Viì-rómbo-mì-Mbìrì aa kpédélé sù tí nó náa à nanaka ta nje wáràgà tí nó nó 'do tí gî. Bìndi 'bí nò gbaànjé 'do gbí òkò tí ndâ nò tí nó nà'ò mbe kû dù á kùro jàlàmbà nó gii tè'é ta gbí kòcò wó kû baraka to go i mi ngbàngbàrì nó, máa, «Gì !» ² Ye mâ gii zeke'o, ye gii ñò 'duù ta ganda 'bì wó pí ó jùwádì yee gî. Áá bà-i-nò gii te tàgíyà-gba mítí muu wó, bìndi yí gii ya tí mbe kpò muu ndâ mbe kpò ndâ ndú.

³ 'Viì-rómbo mâ gii ja 'bí sù tí nó náa à nanaka ta nje wáràgà tí nó tí 'bí bàndò nò gî, ye káká'i gii 'di kòcò 'bí nò gbaànjé 'do gbí òkò tí ndâ nò tí nó nà'ò no kû tè'é, máa, «Gì !» ⁴ Ye mà gii zeke'o, ye gii ñò 'duù pí 'bí jùwádì mbe bi ngbèè éno yee gî. Áá gii je njà sizo ji yí, bìndi à gii je wotí bà ñònòkò muu ndâ 'duù, tacó wàa ndú 'ví ziki tí ndú gbí òkò tí ndú, ji yí.

⁵ 'Viì-rómbo mâ gii aaka bà ta'ò sù tí nó náa à nanaka ta nje wáràgà tí nó nó gî, ye gii 'di kòcò bà ta'ò nò 'do gbí òkò tí ndâ nò tí nó nà'ò mbe kû rò tíyò kùro jàlàmbà nó kû tè'é ta kòcò wó ngéé gí yaà máa, «Gì !» Ye bà-i-nò ngé gii ñò 'duù zèè i bà 'vii i mí 'bì wó pí béé-bèè jùwádì yee gî. ⁶ Bìndi ye gii 'di i go kòcò 'duù nó kû 'dè có gbí òkò tí ndâ nò tí nó nà'ò nò, máa, «'Viì 'visì 'do tí gémè gbaànjé gí tàkò nèté mì gbèè rì, bìndi wò 'ví 'vii 'visì 'do tí ngaa ta'ò gí tàkò nèté mì gbèè rì, káa wò 'ví gàa tí bàà lá, wo delè 'ví gàa tí nèbítì lá.»

⁷ 'Viì-rómbo mâ gii aa bà nà'ò sù tí nó náa à nanaka ta nje wáràgà tí nó nó gî, ye gii 'di kòcò bà nà'ò nò 'do gbí òkò tí ndâ nò tí nó nà'ò mbe kû rò tíyò kùro jàlàmbà nó kû tè'é ta kòcò wó ngéé gí yaà, máa, «Gì !» ⁸ Ye mâ gii zeke'o, ye gii ñò 'bí túmbúzù jùwádì ta rẹ 'duù tí nó mbe kû o yí nó a Ku, ta Gùù mì ndâ ku kù ru ndi wó; bìndi áá gii njèè gbí to tí nó nà'ò, bìndi áá gii je wotí bà ziki ndâ 'duù gbí kacì

gbaànjé jì ndú ta sìzò, ta làngàwìrì, ta ndâ tende ña nò'o, ta ndâ gbù kàzà muu to tí nò.

⁹ 'Vii-rómbo mâ giì aa bà vô sù 'do nje wáràgà tí nò gí, ye giì ñò ndâ 'duù tí nó náa à ziki ndú tacó bà ma có mì Mbíri, delè tacó bà zèè có mì Mbíri ta njembí ndú gbaànjé nó, á bándò ku-sòrò-Mbíri á gbíri. ¹⁰ Ndú giì 'deke tí ndú jì Mbíri ta kòcò ndú ngéé gí yaà, máa, «Ákoo Gbolò Gba, tí Mbe tí ze, tí tó 'duù, delè tí mbe yúcó, wò bà kèèndè có ku ze ta bà waa có mítí ndâ 'duù tí nó muu to tí nó ta o ngàyi?» ¹¹ Bìndi àá giì njèè ndâ nja-njà ó bòngó jì ndú, bìndi à giì 'dè có jì ndú máa, ndú dù gàà njí'dí yee tí o tí nó náa à mà ziki sè ndâ 'bí ka ndú mbe nètè, ta ndâ ná'vindí ndú, cee kózò gi.

¹² 'Vii-rómbo mâ giì aa bà vô-nje gbaànjé sù tí nó náa à nanaka ta nje wáràgà tí nó nó gí, to tí nó giì ngaka tí, tí cèè vô ña ñinò. Bìndi ɾo ɾi giì bèè 'díkí-'díkí, ɾo pì giì bì go mbelè. ¹³ Ndâ yii giì dù kù 'duku gí to 'do tàrì go bà 'dù ndo bàà ta mbiimbí. ¹⁴ Tàrì giì paɾaka tí go wáràgà, ndâ kpo-kpò gú, ta ndâ to mbe le ta gbí u ndâ ngo giì yèè ndi ndú 'do tí ndâ bándò mì ndú 'dáá gí. ¹⁵ Bìndi ye giì ñò ndâ kpo-kpò gba muu to tí nó, ta ndâ kpo-kpò 'duù, ta ndâ kùro gó, ta ndâ mbe ndâ kpo-kpò I, ta ndâ mbe wotí, ndâ i-zógó-zogo, ta ndâ 'duù ñinó náa ndú me ndâ i-zógó-zogo lá nó, 'dáá gí kù nguù tí ndú ta ndi gbí ndâ guù, delè ta ndi gbí òkò ndâ díí pí ndâ kpo-kpò gú. ¹⁶ Ye giì 'di kòcò ndú kù 'dè có jì ndâ kpo-kpò gú, máa «Yo 'va tí yo muu ze, wàa yo 'ví nguù ze 'do tí 'duù tí nó mbe kù ki tí wó pí jàlàmbà nó gí! Yo nguù ze 'do tí kpo-tàkòcò mì 'Vii-rómbo dele gí, ¹⁷ tacó ɾi kpo-tàkòcò mì ndú wúnó co gí. Káa wotí bà ɾo tíyò kùro ndú tí 'di?»

7

Ndâ Ìzìrìyèlì 144,000

¹ Bìndi ye giì ñò ndâ basìlì nà'ò: 'bí gbaànjé kù ɾò tíyò mò gí wáá, 'bí mò gí tàbú, 'bí mò gí ngbóngbó, bìndi 'bí mò gí gbí'dè, kù ɾò bà pì pípiɾi 'do tàkò ndâ to tí nó nà'ò nò gí muu to tí nó, tacó wàa, gundiɾi 'ví pì to tí nó lá, gundiɾi 'ví pì kàpá lá, à delè 'ví pì ndâ mú lá. ² Ye mâ giì zeke'o, ye giì ñò 'bí basìlì kù gí 'do mò gí wáá, ta i bà da mbó mí Mbíri tí nó tí wu Mbíri nò 'bí wó, bìndi yí giì tè'é tí ndâ basìlì tí nó nà'ò náa Mbíri je wotí bà voloko gbí ndâ i muu to tí nó, ta ndâ i tà ngo, jì ndú nó ta kòcò wó ngéé gí yaà. ³ Yí giì 'dè có jì ndú máa, «Yo 'ví gàà ndâ i muu to tí nó, ta ndâ i tà ngo, ta ndâ mú lá, yee tí o tí nó náa ze má ka mbó mì Mbíri mì ndoo mì tìro ndâ bòò mì wó gí.» ⁴ Ye delè giì 'di kòcò

wó kù 'deke muu ndâ 'duù tí nó náa à 'ví ka mbó mì Mbírì mí tịrọ ndú nò; muu ndú 'daá gí a ndâ 'duù 144,000, 'do gbí òkò tí ọ̀ndâ Ìzìrìyẹ̀lì muu 'bì-nje só 'daá gí:

- ⁵ 'do gbí òkò tí ndâ 'duù gbí ọ̀ndâ Júdáà, 12,000,
 'do gbí òkò tí ndâ 'duù gbí ọ̀ndâ Rúbẹ̀nì, 12,000,
 'do gbí òkò tí ndâ 'duù gbí ọ̀ndâ Gádì, 12,000,
⁶ 'do gbí òkò tí ndâ 'duù gbí ọ̀ndâ Àsẹ̀rẹ̀, 12,000,
 'do gbí òkò tí ndâ 'duù gbí ọ̀ndâ Nàfítàlì, 12,000,
 'do gbí òkò tí ndâ 'duù gbí ọ̀ndâ Mánásẹ̀, 12,000,
⁷ 'do gbí òkò tí ndâ 'duù gbí ọ̀ndâ Sìmìyónẹ̀, 12,000,
 'do gbí òkò tí ndâ 'duù gbí ọ̀ndâ Léví, 12,000,
 'do gbí òkò tí ndâ 'duù gbí ọ̀ndâ Ìsàkàrà, 12,000,
⁸ 'do gbí òkò tí ndâ 'duù gbí ọ̀ndâ Zẹ̀bùlúnì, 12,000,
 'do gbí òkò tí ndâ 'duù gbí ọ̀ndâ Jùzẹ̀pẹ̀, 12,000,
 'do gbí òkò tí ndâ 'duù gbí ọ̀ndâ Bẹ̀njàmínò, 12,000.

Ndâ 'duù go tùmèrè

⁹ Ye mà gii zeke'o káká'i, ye gii ọ̀ndâ 'duù me mbè tí I bà 'déké-'deke lá 'do gbí ọ̀ndâ 'duù muu to tí nó tende-tende 'daá gí, 'daá ta ó bongo tí ndú, kù rọ̀ tìyọ̀ jara-jàràà kùro ndâ jàlambà ta 'Viì-rómbo, 'daá ta kpà-lígi á 'bì ndú, ¹⁰ kù tò kù ta kòcò ndú ngéé gí yaà máa, «Válá a i mì Mbírì mì ndoo á mbe kù ki tí wó pí jàlambà nò! 'Válá a i mì 'Viì-rómbo!»

¹¹ Ye bà-i-nò gii ọ̀ndâ basìlì 'daá gí kù rọ̀ tìyọ̀ jèlè ndâ kpo 'duù tí nó zì 'duù-gbaànjé-nje nà'ò mbe se 'dee jàlambà nó, ta ndâ nò tí nó nà'ò mbe kù rọ̀ á kùro jàlambà nó gí. Ndâ basìlì tí nó 'daá gí gii kucuku muungbó ndú mí to kùro jàlambà, bìndi ndú gii 'buku 'bì ndú mí gbíro ndú kù ùlù Mbírì, ¹² máa, «Go-i-tí-nò! Bà ùlù tí, ta bà tòngbaà, ta bà 'di gbí-o, ta bà 'dè nìkì maa, ta bà te duù mítí, ta wotí, ta dì tí, a ndâ i mì Mbírì mì ndoo á kpòò ya tí! Go-i-tí-nò.»

¹³ Bìndi 'bí kpo 'duù gbaànjé 'do gbí òkò tí ndâ kpo 'duù tí nó zì 'duù-gbaànjé-nje nà'ò nó gii 'vee ye máa, «Ndâ 'duù tí nó mbe yuu cé-ce bongo nó a ndâ 'di? Káa ndú gí 'do kòtì 'di?»

¹⁴ Káa ye gii 'visì có ji kpo 'duù tí nó máa, «Wò ọ̀ndâ ndú ni gí, kpo 'duù.»

Káa yí gii 'visì có ji ye máa, «Ndâ 'duù tí nó a ndâ 'duù tí nó mbe 'vala 'do gbí ndâ ọ̀ndâ vò i tí nó náa a bàkà ta ndú nò. À ce ndâ bongo mì ndú nò a bà caka ndú ta mbelè 'Viì-rómbo. ¹⁵ Tacó éndò, ndú kpónó kuu kùro jàlambà, kù ùlù Mbírì too yé, ta ọ̀ndâ, á tà'i 'bà-Mbírì; káa Mbírì tí nó mbe kù ki tí wó pí jàlambà nó bà kpolo tí ndú ta bà dù toko ta ndú. ¹⁶ Go káká'i bà ọ̀ndâ gbí nì ndú wálá, go ngo káká'i ba dù á tàkòcò ndú wálá, ju ọ̀ndâ delè káká'i bà doo ndú wálá. ¹⁷ Tacó

'Viì-rómbo, tí mbe kù ọ̀rò tíyò gbú-gbu kùro jàlàmbà, bà dù tí mbe gbà ndú go mbe gbà ndâ bee. Yí delè bà ko ndú ya tí gítí ndâ bándò tí nó nâa ngo mbe kù je 'v alá kù 'va 'do tí ndú nò. Mbíri delè bà kaa ngo-ọ̀rò 'do tà ọ̀rò ndú 'dáá gí gí.»

8

Bà vô-nje só sù bà nanaka ta nje wáràgà

¹ 'Viì-rómbo mà gii aa bà vô-nje só sù tí nó nâa à nanaka ta nje wáràgà tí nò nó gí, o gii ẹ̀re gbíri déé ta làmbu o ndi-ndi-éno. ² Ye bà-i-nò gii ọ̀rò ndâ basilì vô-nje só nâa à kaa ndâ mòngò vô-nje só ji ndú kù ọ̀rò tíyò kùro Mbíri. ³ Bindi 'bí basilì gbaànjé mbe zèè ká'i bà gbo ngúwu di, nâa à bàkà 'do tí dâ'bi mí 'bi wó, gii co kù ọ̀rò tíyò ẹ̀regbà ku-sòrò-Mbíri nâa à bàkà 'do tí dâ'bi delè. Bindi à gii sa di túkà'i ji yí kù gbo, tacó wàa, ngúwu di tí nò 'ví ọ̀nòkò tí gbí pípi ri ta gbí kòcò bà 'deke tí ndâ 'duù mi Mbíri 'dáá gí mí kùro jàlàmbà. ⁴ À dú ká a yúco, gbí kòcò ndâ 'duù mi Mbíri 'dáá gí nâa ndú kù 'deke ta tí ndú ji Mbíri nò, toko ta ngúwu di tí nò nâa basilì tí nò gbo mí gbí ku-sòrò-Mbíri nò, gii ya gí kùro Mbíri gí. ⁵ Basilì tí nò gii aa njiiki wu 'do gbí ku-sòrò-Mbíri yè ká'i díí gí, yí gii va ta ká'i di tí nò gí muu to tí nò; 'do bà-i-nò, mù gii dù kù i mélé-mélé, mélé-mélé, ngbàngbàri kù gii bařaka i, wo ndâ i kù gii me tí, bindi to kù gii ngaka tí.

Ndâ mòngò

⁶ Ye gii ọ̀rò ndâ basilì tí nò vô-nje só 'dáá mbe zèè mòngò mí 'bi ndú nó 'viindi tí ndú 'dáá gítí gítí bà o ndâ mòngò mi ndú gí. ⁷ Kpédélé basilì mà gii o mòngò mi wó, ndâ nji guřu ta wu, ọ̀nòkò ta mbelè, gii 'bità bà ni 'do gbíri gí to; 'bí kacì to, ta kacì ndâ mú gii doo ságálágáá gí, ta ndâ 've mbìli mbe kù mí muu to tí nó delè gii doo 'dáá gí.

⁸ 'Bí basilì mà gii o mòngò mi wó, 'bí i go gbolò gú nó gii kèrè 'do gbíri ta wu kù zì tí 'vìlì-'vìlì, gii 'va tí bùdùù á tà kápá. Kè'bí ngo gbí pù gii 'visì tí tí mbelè, ⁹ ndâ 'bí i mbe kù 'vala tà ngo gii mi gí, ndâ 'bí gbà á ọ̀rò ngo gii ki'viki gí.

¹⁰ Bà ta'ò basilì mà gii o mòngò mi wó, 'bí gbolò yii ta wu kù zì tí go wu nje kùpò nó gii kèrè 'do gbíri 'va tí tà ndâ ngo gbí pù, ta tà ndâ ngo muu ndâ ngo á tí kacì to. ¹¹ Rẹ̀ yii tí nò a Réjóló bindi ndâ ngo gbí kacì to tí nó gii me juù go réjóló. Ndâ mbe njù ndâ ngo tí nó me mbè gii mi gí.

¹² Bà nà'ò basilì mà gii o mòngò mi wó, 'bí kacì ri, ta 'bí kacì pi gii ba gí, tí ndâ 'bí yii delè gii bařaka gí, ngba ri gii dù yee ká tí i go ri-'dè'o, bindi ngba pi, ta ngba ndâ yii ta bèbìli gii dù yee ká tí i go o bá co dōngú.

¹³ Ye mâ giì zeke'o, ye giì ò gààná kú o co ngéé gbíri yaa kà; ye giì 'di kòcò wó kú wa gbí máa, «Vò i, vò i, vò i kèjì gítí ndâ mbe kú 'vala muu to tí nó ta o bà wa gbí mì ndâ mòngò tí nó náa ndâ basìlì tí nó ta'ô nó kpónó-kpónó kèjì gí bà o nô.»

9

¹ Bà vô basìlì mâ giì o mòngò mì wó, ye giì ò yii tí nó mbe 'va tí to 'do gbíri nô, à je i bà njaanga nje guù tí nó ta ndòngbú tà wálá nó ji yí. ² Yí mâ giì njaanga nje guù tí nó, ngúwu giì pì 'do gbí gí sè go ngúwu gbolò guù, tí ña ñinó náa ọ ọ giì 'di ta ngúwu gbí pípiri gí. ³ Ye mâ giì zeke'o, ye giì ò ndâ kòròngbò kú oloko gí to 'do gbí ngúwu tí nó. Sé gbí bà ọ 'duù mì ndâ kòròngbò tí nó ká go sé sene. ⁴ Mbíri giì 'dè có ji ndú máa, ndú 'ví zò mbíli lá, ndú 'ví zò ndâ kpâ-mú lá, ndú delè 'ví zò ñjì mì ndâ 'duù lá; ndú 'ví ya ká gítí ndâ 'duù tí nó náa à ka mbó mì Mbíri mí tịro ndú lá nô; ⁵ máa ndú 'ví pèembí ndâ 'duù ta sé tí ndú go sé sene nó ta pì vô, káa ndú 'ví zi ku lá. ⁶ Ndâ 'duù tí nó bà pà ku gbí ndâ pì tí nó kèjì vô nó go bà pà mbátáá, wàa yí 'ví mii ndâ yì gí, káa ndú bà 'de yí wálá; ndú bà wa bà mii ndú mì ku ta ngo-ọ ndú, káa ku bà ì ngèlè 'do tí ndú gí.

⁷ Ndâ kòròngbò tí nó je a kózò tí ndâ jùwádi mbe kú ù bà ya gí gbí gó, ta ndâ i bà te mití muu ndâ gba náa à bàkà 'do tí dá'bì tí muu ndú; gbíro ndú giì dù go gbíro ndâ 'duù nô; ⁸ se muu ndú go se muu ndâ nii, bindi ñjì tí ndú go ñjì tí ndâ siingii, ⁹ kélè giì dù gbí njembí ndú kpàngbàndàà, go kpâ-lii tí nó náa ndâ àsikéri kú yuu mí gbí njembí ndú ta o gó nô, wo gbí mbíri ndí gbí go wo tí ndâ jùwádi mbe kú ja ndâ àsikéri ya tí gí bà gó. ¹⁰ Ndâ síli ndú go gbò sene; sé gbí bà na 'duù mì ndú tí kú bàkà a pì vô. ¹¹ Gbolò gba mì ndâ kòròngbò tí nó a basìlì mbe kú dù gbí guù tí nó ta ndòngbú tà wálá nô. Rẹ wó ta có mì ndâ Jùdèyà a Àbàdóni, à ta có Ìgírìgì a Àpòliyóni, (gbí máa, Mbe voloko gbí i).

¹² Bà kpédélé vò i kpónó cee gí, káa yo dù ká jé, ndâ 'bí vò i sósò'ô kèjì.

¹³ Bà vô-nje gbaànjé basìlì mâ giì o mòngò mì wó, ye giì 'di kòcò 'duù kú 'dè có 'do gbí ku-sòrò-Mbíri tí nó náa à bàkà 'do tí dá'bì á kùro Mbíri nó ¹⁴ ji basìlì tí nó máa, «Njaanga wú 'do tí ndâ basìlì tí nó nà'ô náa à ẹre ndú mí tàbè'dè gbolò ngo tí nó tí Yùfirétè nó gí.» ¹⁵ Bindi áá giì njaanga ndâ basìlì tí nó nà'ô náa áá táánò zèè ndú kú ù ta ndoò, ta pì, ta ọ, ta o tí nó náa Mbíri ci nó gí bà ziki ndâ 'duù me mbè muu to tí nó nó gí. ¹⁶ Ye giì 'di kòcò 'duù kú 'deke muu ndâ àsikéri mbe kú nó ta jùwádi yee tí 200,000,000. ¹⁷ Ye giì

ndâ jùwádi tí nò, ta ndâ àsikèrì tí nò mbe kù o ndú nó go ndâ i gbí rìi nô. Ndâ àsikèrì tí nò leke mí njembí ndú a ndâ kpâ-liù ta mbó gbí ndú ònókò-ònòkò: bà ndâ 'bí to tí ndú bí-bi, bà ndâ 'bí go 'vì mbòlò, bìndi ndâ 'bí go ngbù bàálùwá; muu ndâ jùwádi tí nò go muu ndâ siingii; wu, ta ngúwu, giì je mbúlùwu, kù co 'do gbí nje ndú. ¹⁸ Njìno a wu, giì je ngúwu, giì je mbúlùwu, ndâ i tí nò ta'ò mbe co 'do gbí nje ndâ jùwádi tí nò nò giì miì ndâ 'duù muu to tí nó tí vò. ¹⁹ Tacó wotí mì ndâ jùwádi a i gbí nje ndú, ta sílì ndú; ndâ sílì ndú go ndâ kpoo ta muu ká nje ndú, náa ndú kù bàkà ta sé'i mití ndâ 'duù.

²⁰ Sè ndâ 'duù tí nó muu to tí nó, náa ndâ i tí nò ta'ò nò ziki ndú lá nó a ndâ 'duù ònò mbe dù zùkùù gítí có bà ùlù ndâ vo-vò bààcì, ta ndâ sú mbírì mì ndú náa ndú bàkà ta 'bì ndú 'do tí ndâ i go dâ'bì, ta ngbàrà, ta yú lii, ta díí, ta mù, mbe zeke'o lá, mbe 'di có lá, delè mbe nò nó lá nó, lá. ²¹ Ndú dù zùkùù gítí có bà zi ku mì ndú, ta có bà bàkà ndâ i-yeè mì ndú, ta bà bàkà bangbaya mì ndú, ta bà ngbà i mì ndú, lá.

10

'Bí basìli ta làmbu wáràgà á 'bì wó

¹ Ye bà-i-nò giì ò 'bí basìli ta dì ká gbí wó náa kùlù mù yiiga yí gí kù gí 'do gbírì, ta 'bí i kù tòngbaà tí muu wó zìni-zìni-zìni go ndívi koge, gbíro wó kù tòngbaà go rì, ndâ kò wó bi go wu. ² Yí zèè mí 'bì wó a làmbu wáràgà náa à njaanga gí. Yí giì 'dò kò wó ònò gbí kù'bì nó mí tà ngo, bìndi yí giì 'dò ònò gbí gálì nó mí tí gú. ³ Yí mà giì tò kù ta gbí kòcò wó go gbí bà rēngà mì siingii nó, ndâ ngbàngbàrì tí nó vò-nje só nó giì 'dè kòcò gí tàkò kù mì wó nò. ⁴ Ye mà giì bàkà có bà cu kòcò ndâ ngbàngbàrì tí nò mì gbí wáràgà, ye giì 'di kòcò 'duù kù 'dè có ji ye 'do gbírì, maa, «Kpolo tí có tí nò náa ndâ ngbàngbàrì tí nò vò-nje só 'dè nò tí có kóó mí gbí njembí lo. Cu mí gbí wáràgà lá.»

⁵ Ye mà giì zeke'o bìndi bà 'di kòcò 'duù tí nò, ye giì ò basìli tí nó mbe rò tìyò ta kò wó ònò gbí kù'bì tà ngo nó, ta ònò gbí gálì tí gú nó tù 'bì wó kù'bì gí yaà, ⁶ kù see ta tí wó ji Mbírì mbe suu gbírì, ta to, ta ndâ kpo-kpò ngo, ta ndâ i 'dáá gí, máa, «O kpónó cee gí! ⁷ Káa ta o tí nó náa bà vò-nje só basìli bà o mòngò mì wó nó bà dù a o bà gí Mbírì gí bà bàkà go có kóó mì wó náa yí táánò 'dè ji ndâ bòò mì wó, tí ndâ mbe 'dòkò có mì wó tí Mbírì nô.»

⁸ Bìndi ye giì 'di kòcò 'duù tí nó mbe 'dè có ji ye 'do gbírì nó kù 'dè có ji ye káká'i máa, «Ya gí bà je wáràgà tí nò náa

basìlì tí nò mbe 'dò 'bí kò wó mì tà ngo, bìndi 'bí mí tí gù nó, i gbí mí 'bì wó nò.»

⁹ Ye mâ giù 'di có tí nò, ye giù ya gí mì basìlì tí nò, bìndi ye giù 'dè có ji yí máa yí je wáràgà tí nò ji ye. Káa yí giù 'visì có ji ye máa, «Je , wàa wò 'ví zò ; áá bà me líkí gbí nje lo go lí, káa áá bà me juù gbí yì lo.»

¹⁰ Ye bà-i-nò giù je wáràgà tí nò 'do 'bì basìlì tí nò, ye mâ giù zò , à giù me líkí gbí nje ye go lí, káa ye mâ giù mīrì , à giù me juù gbí yì ye. ¹¹ Bìndi à giù 'dè có ji ye máa, «Wò 'ví ma có mì Mbírì káká'i gítí ndâ 'duù me mbè, ta ndâ ña ndâ 'duù me mbè, ta ndâ ña ndâ nje có, ta ndâ kpo-kpò gba muu to tí nò.»

11

Ndâ mbe 'dè yúco sósò'ô

¹ À giù ki mbìlì mí 'bì ye, bìndi à giù tuu ta ye, máa, «Ya gí bà 'vii ta 'bá-Mbírì, ta gbí ku-sòrò-Mbírì, giù je ndâ 'duù tí nó mbe kù 'deke tí ndú ji Mbírì tà'i 'bá-Mbírì kà nó. ² Káa wò 'ví 'vii rùkàtìlì sè lá, tacó à si ji ndâ 'duù ñinó mbe ñò dúú kpokèjì bà bàkà nambeè ta Mbírì ni lá nó tí ñindi ndú gí, tacó ndú bà dù kù da nó gbí gbata mì Mbírì ta pì zi'duù-só-nje só. ³ Káa ye kèjì gí bà je wotí ji ndâ mbe 'dè yúco mì ye sósò'ô nó, wàa ndú 'ví yuu zì bongo bà gee ku, kù ma ta có ji ndú ta ndâ sili gbí ndâ pì tí nò.»

⁴ Ndâ mbe 'dè yúco tí nò sósò'ô nò a ndâ mû-mbâ tí nó sósò'ô, ta ndâ kùpò tí nó sósò'ô ta wu kù zì á nje ndú mbe kù rò tìyò kùro Mbe to tí nó nò. ⁵ À gbí nje ndú a wu mbe mì ndâ ku'dì tí ndâ mbe kù pèè ta bà bàkà vò i ta ndú, 'duù má bàkà vò i ta ndú, 'duù tí nò a kánjì ku. ⁶ À tí ndú a wotí bà rò bà nì mù ta o tí nó náa ndú má kù ma có mì Mbírì nò, à delè tí ndú a wotí bà 'visì ngo tí mbelè, ta wotí bà te ndâ vo-vò tende ña ñjì nò'o mítí ndâ 'duù muu to tí nó ta o tí nó náa à má nìkì tí ndú gí.

⁷ Ndâ mbe 'dè yúco tí nò sósò'ô nò má cee ta nètè bà ma có mì ndú gí, kàzà tí nó mbe kù 'vala gbí gùù tí nó ta ndòngbù tà wálá nó bà lu ta gó gítí ndú, yí bà kpònje ndú gí, yí bà ziki ndú, ⁸ bìndi yí bà si ku ndú mítí kpokèjì gbí gbata tí nó náa áá táánò gbì Mbe tí ndú mítí ñjèèkpè mû gbí , náa ndâ mbe kù 'dè-kòcò ta wotí mì Bèrì kù nì mítí ta ndâ 'bí o a Sòdómà, ta ndâ 'bí o a Mási rì nò. ⁹ Ndâ tende ña ndâ 'duù muu to tí nó 'dáá gí bà biya ku ndú mí sè, ndú bà dù kù zeke ku ndú ta sili ta'ò kù ya gí gbí bà nà'ò sili. ¹⁰ Tàkòcò ndâ 'duù muu to tí nó bà peteke gítí có bà cì ndâ mbe ma có mì Mbírì sósò'ô nò ta ña wálá. Ndâ 'duù bà wunda ndâ i-nambeè gbí òkò tí ndú ta líkí có bà cì ndú nò, tacó ndú

táánò a sògo gbímbí ndâ 'duù muu to tí nô. ¹¹ Káa bìndi ndâ sili tí nò ta'ô mbe kù ya gí gbí bà nà'ô sili nò, Mbíri gii je woò ji ndú, bìndi ndú só gii a gí yaà kù nò nó. Gúku gii bàkà ndâ mbe ò ndú ngé ndii gí. ¹² Ndú gii 'di kòcò 'duù kù tè'é tí ndú ta kòcò wò ngéé gí yaà 'do gbíri, máa, «Yo gí gí káa!» Ndú bà-i-nò gii njè nó gbí nji ɾo ndâ ku'di tí ndú kù ya gí gbíri co gbí kùlù mù. ¹³ Ta o tí nò náa ndâ mbe ma có mì Mbíri sósò'ô nò kù ya gí gbíri nò, to gii ngaka tí, tí vò ɳa ɳinó náa ndâ 'bá gii ki'viki me mbè gbí gbata mì Mbíri. Bà ngaka tí mì to nò gii mii ndâ 'duù 7,000. Gúku gii bàkà sè ndâ wu 'duù gbí gbata 'dáá gí ngé ndii gí, bìndi ndú gii ùlù Mbíri á gbíri.

¹⁴ Bà só vò i kpónó ndii gí, káa bà ta'ô vò i kpónó-kpónó kèji.

Bà vô-nje só mòngò

¹⁵ Bà vô-nje só basili tí ndòngbú mâ gii o mòngò mì wó, ye gii 'di kòcò ndâ 'duù kù 'dè có ta kòcò ndú ngéé gí yaà gbíri, máa, «Gba tí to tí nó kpónó a ndâ Mbe tí ndoo tí Mbíri ta Bìndi wó tí Mbíri; yí tí Mbíri bà dù tí gba ká kpòò ya tí .»

¹⁶ Bìndi ye gii ò ndâ kpo 'duù tí nó zi'duù-gbaànjé-nje nà'ô mbe se ta jàlàmbà 'dee Mbíri gí nó kucuku muungbó ndú 'dáá mí to kùro Mbíri kù ùlù yí, ¹⁷ máa,

«Ze 'dè nìkì ma ji wò Mbe tí ze Mbíri,
tí mbe bàkà ndâ i 'dáá gí;

wò táánò sàà kuu tí,
wò delè kpónó kuu tí,
tacó wò kpónó le bèrè mì lo gí,
wò 'bità bà dù tí gba gí.

¹⁸ Ndâ 'duù muu to tí nó táánò kù ba ta bà mbè wò gí,

káa ɾi kpo-tàkòcò mì lo kpónó co gí,

ɾi bà waa ngbàngà mì ndâ ku;

ta ɾi bà ko mboo nèté mì ndâ mbe ma có mì lo,

ta ndâ tó 'duù mì lo,

ta ndâ mbe tègàrà rè lo,

ndâ kpo 'duù ta ndâ 'viì;

ta ɾi bà mii ndâ mbe mii ndâ 'duù muu to tí nó co gí.»

¹⁹ Ye mâ gii zeke'o gí yaà, ye gii ò nje kèjì 'bá-Mbíri á gbíri ngàà; ye delè gii ò gbùúkuɾu tí nó náa, ndâ díí tí nó náa à cu có gítí bà toko nambeè mì Mbíri ta ndâ 'duù míti ndú kù dù gbí nó kuu tà'i yaà kà; mù gii dù kù ì mélé-mèlè, ngbàngbàri kù gii baɾaka i, to kù gii ngaka tí, bìndi nji gɾu kù gii di gí to 'do tàri.

12

Ndâ 'bí nù ta 'bí ɳa gbù kàzà

1 'Bí gbolò i-serè náa ye gii ò mbe co mí gbíri a 'bí niì mbe gala ri tí bòngò míti wó, ta tàgiyà-gba náa à bàkà 'do tí ndá yii muu 'bi-nje só tí muu wó; yí gii 'dò ndá kò wó mí pí pí, 2 kú mèlè-mèlè ta gó-káyì. 3 'Bí gbolò i-serè káká'i náa ye gii ò mbe co mí gbíri a 'bí ña bí-bi gbù kàzà mbe je kózò tí kàzàngo, ta ndá muu wó vô-nje só ta ndá 'de wó muu 'bi, ta ndá tàgiyà-gba vô-nje só tí ndá muu wó. 4 Gbù kàzà tí nò gii mèrèkè ndá yii ta sílì wó 'do gbíri gí to cúú-cu-cù. Bìndi yí gii rò tíyò kùro niì tí nò náa 'viì kú mí tí wó nò, tacó wàa à káa póó bà tè 'viì tí nò, yí 'ví zò yí ngé gí. 5 Niì tí nò gii jò a 'viì-'dakò náa yí bà dù tí mbe zogo ndá 'duù muu to tí nó 'dáa gí ta wotí. Káa à káa póó bà tè 'viì tí nò, áá gii ɾa yí 'do tí nawu wó ya tí ji Mbíri pí jàlàmbà mí wó gí. 6 Niì tí nò bà-i-nò gii fa ta ngèlè bìndi bà tè 'viì 'do tí wó ya gí gbí kángáá nga ngoò, gí bà dù tí bàndò náa Mbíri 'viindi sàa tacó wàa à 'ví kpolo tí wó míti ta sílì 1,260 gí.

7 Ye mà gii zeke'o, ye gii ò gó tanga gbí òkò tí ndá basìlì mí Mikélè tí kùro ndá basìlì mí Mbíri, ta ndá basìlì mí gbù kàzà tí nó mbe je kózò tí kàzàngo nó gí. 8 Káa gó mà gii kpò ndá gbù kàzà tí nó ta ndá basìlì mí wó gbíri gí, bàndò bà dù ndú gbíri káká'i gii dù lá. 9 Bìndi à gii 'va gbù kàzà tí nó, tí ká gùlù kpoo tí nó, Vò-'duù-tí-nò delè tí Mbe-wàtà, mbe kú eendi ndá 'duù muu to tí nó 'dáa gí nó 'do gbíri gí to. À mà gii 'va yí 'do gbíri gí to gí, à gii 'vaka ndá basìlì mí wó 'dáa gí gí tàkò wó. 10 Bìndi ye gii 'di kòcò 'duù kú 'dè có ta kòcò wó ngéé gí yaà gbíri, máa, «Ndá 'válá, ta wotí, ta bà zèè to mí Mbíri mí ndoo, ta wotí bà zogo to mí Bìndi Mbíri kpónò gí gí, tacó à 'va mbe kú kpì ngbàngà tí ndá ná'vindi ndoo, co gbí ri, co gbí bèbìlì waa lá, kùro Mbíri mí ndoo nó, mí to gí. 11 Ndá ná'vindi ndoo co gbí ò mbe-wàtà ta wotí mí mbelè 'Vii-rómbo, delè 'do gbí bà ma yúcó, ta bà ùnje mí ndú gítí ku. 12 Ákoo gbíri, ta yo tí ndá mbe kú 'vala gbíri, yo dù ta tàkòcò yo pètékè'i! Ákoo ndá to ta ngo, vò i 'de yo ñindi yo gí, tacó Vò-'duù-tí-nò gí gítí yo ta kpo-tàkòcò gí, tacó yí ò ní gí máa, sè o mí yì me njí'dí gí.»

13 Gbù kàzà tí nó mbe je kózò tí kàzàngo nò mà gii ò ní gí máa à 'va yì 'do gbíri gí to gí, yí gii 'bità bà pà ba tí nawu 'viì-'dakò tí nó mbe fa ngèlè 'do tí wó ya gí gbí kángáá nga ngoò táánò nò. 14 Káa Mbíri gii wu ndá kpo mbí sósò'ò go mbí gààna nó ji niì tí nó, bìndi yí gii o 'do tí gùlù kpoo tí nó ya gí bàndò bà dù yí gbí kángáá nga ngoò wàa à 'ví kú kpolo tí wó ta ndoo ta'ò ta pí vô-nje gbaànjé pí, too o tí nó. 15 Káa gùlù kpoo tí nó gii ga ngo me gbolò go ngo gbí pù nó kú ì ngèlè gí tàkò niì tí nó, wàa ngo tí nó 'ví te niì tí nó gí. 16 Káa to gii konì niì tí nó, ta bà njù ngo tí nó náa gbù

kàzà tí nò ga nò 'dáá gî. ¹⁷ Tàkòcò gbù kàzà tí nò bà-i-nò gii kpolo gítí nùí tí nò, bìndi yí gii tè sè ndâ 'bí 'vii mì nùí tí nò ñìnó mbe kù 'di có mì Mbírì, mbe kù 'de yúcó gítí Jézù nó, ta gó. ¹⁸ Bìndi yí gii ò tìyò pí ñì ngòò tì kápá.

13

Ndâ kàzà tí nó sósò'ò nò

¹ Ye mà gii zeke'o, ye gii ò 'bí kàzà kù co 'do tà ngo ta ndâ muu wó vô-nje só, ta ndâ 'de wó muu'bi, ta ndâ tàgíyà nje ndâ 'de wó, ta ndâ vò rẹ náa à cu gítí Mbírì mí tí ndâ muu wó. ² Kàzà tí nò náa ye ò yí nò je a kózò tí mórò. Ndâ kpázà wó gii me kpo-kpò go kpázà belá, bìndi nje wó go nje mbíngà. Gbù kàzà tí nó mbe je kózò tí kàzàngo nó bà-i-nò gii le bèrè-gba mì wó ji kàzà tí nò mbe co 'do tà ngo nò; yí gii ki yí mí pí jàlambà mì wó, bìndi yí gii je wotí bà dù tí gba ji yí me gbolò. ³ Ye mà gii zeke'o, ye gii ò 'bí ña gbolò 'bèè kà tí 'bí muu kàzà tí nó mbe co 'do tà ngo ta ndâ muu wó vô-nje só nò, bìndi ndâ 'duù muu to tí nó 'dáá gii gii kaa kù ru ndi kàzà tí nò ta nje ndú 'dèè gî. ⁴ Ndâ 'duù gii ùlù gbù kàzà tí nó mbe je kózò tí kàzàngo nó tacó yí je gba ji kàzà tí nó mbe co 'do tà ngo nó gî, bìndi ndú gii ùlù kàzà tí nó mbe co 'do tà ngo nó máa, «A 'di ká bà 'vii tí wó ta yí! A 'di ká bà 'de wotí gítí bà tè yí ta gó!»

⁵ Gbù kàzà tí nó mbe je kózò tí kàzàngo nó gii je wotí bà 'dè ndâ zu có gítí Mbírì ji kàzà tí nó mbe co 'do tà ngo nò, yí delè gii je wotí bà dù tí gba ta pí zi'duù-só-nje só ji yí. ⁶ Kàzà tí nò mbe co 'do tà ngo nò bà-i-nò gii dù kù 'dè ndâ zu có gítí Mbírì, ta bàndò bà dù yí, ta ndâ mbe kù 'vala bàndò bà dù yí. ⁷ Gbù kàzà tí nó mbe je kózò tí kàzàngo nó gii ùnje bà tè ndâ 'duù mì Mbírì ta gó, ta wotí bà tojo nje ndú ta to gbí gó, ji kàzà tí nó mbe co 'do tà nò. Yí delè gii bàkà yí tí gba mì ña ndâ 'duù gbaànjé-gbaànjé muu to tí nó 'dáá gî. ⁸ Bìndi ndâ 'duù ñìnó muu to tí nó 'dáá gî, náa àà táánò cu rẹ ndú kùro bà suu to tí nó mí gbí wáràgà 'válá mì 'Vii-rómbo kùro bà zi yí, lá nó, bà ùlù gbù kàzà tí nó.

⁹ Tù bà 'di có má kuu tí muu 'duù, yí 'ví 'di có tí nó, máa, ¹⁰ «Á má bà zèè 'duù tí zà-za gó, yí 'ví ya tí zà-za gó, 'duù má kù zi ku ta sizo, à 'ví zì yí ta sizo» nò.

Ñìnò a có ji ndâ 'duù mì Mbírì mbe kù zèè njembí ndú, delè mbe kù tee njembí ndú mí tí Mbírì ká nò.

¹¹ Ye mà gii zeke'o, ye gii ò 'bí kàzà kù co gí sè 'do ta to, ta ndâ 'de tí muu wó sósò'ò go ndâ 'de 'vii-rómbo, káa yí kù wa gbí go i mì gbù kàzà tí nó mbe je kózò tí kàzàngo nó. ¹² Kàzà tí nó mbe co gí sè 'do tà to nò gii je wotí 'do mì kpédélé kàzà tí nó, kù bàkà ta gba cee to 'dáá gî, kù

yòngò ta ndâ i mbe kù 'vala muu to tí nó, ta ndâ 'duù, kù ùlù kpédélé kàzà tí nò ta gbolò 'bèè kà tí muu wó nò. ¹³ Yí gii dù kù bàkà a ndú tí ndâ kpo-kpò i-serè ta rẹ̀ mì kpédélé kàzà tí nò, à kpétí ká a bà tè'é tí wu 'do gbìrì gí to, yí kù bàkà mí kùro ndâ 'duù. ¹⁴ Yí gii dù kù bàkà ndâ serè ta wotí bà bàkà ndâ serè tí nó náa à je jì yí nò, kù ee ta ndi ndâ 'duù cee to 'dáá gí mí kùro kpédélé kàzà tí nò. Yí delè kù 'dè có jì ndâ 'duù máa, ndú bàkà 'bí i mbe je cè kózò tí kàzà tí nó náa àá táánò da yí ta njà sizò tí muu wó káa yí cì lá nó, wàa ndú 'ví ùlù . ¹⁵ Áá táánò je jì yí a wotí bà òlò woò 'v alá mí gbí i tí nó mbe je cè kózò tí kàzà tí nó, ta wotí bà bàkà i tí nó 'ví 'dè có. Bindi i tí nó gii 'dè có jì ndâ 'duù máa, 'duù ñinò mbe biya bà ùlù yì gí nó, à 'ví waa tàkòcò wó gí. ¹⁶ Yí delè gii 'dè có jì ndâ 'duù 'dáá gí: ndâ 'viì ta ndâ kpo 'duù, ndâ mbe i, ta ndâ mbe yè, ndâ i-zógó-zogo ta ndâ 'duù ñinó náa ndú me ndâ i-zógó-zogo lá nó máa, ndâ 'duù 'dáá gí ka mbó mì yì mítí kù'bi mì ndú, káa ndú má ka mítí kù'bi mì ndú lá, ndú 'ví ka mí tìro ndú, ¹⁷ tacó wàa, ndú 'ví mà ta ndâ 'vèlè mì ndú, ndú delè 'ví sì ta i 'do mì ndâ 'bí 'duù; gbí có tí nó éno máa, 'duù ñinó ta mbó mì kàzà tí nó tí wó w alá nó mà 'vèlè lá, yí delè sì i á 'do mì ndâ 'bí 'duù lá. Mbó tí nó a rẹ̀ kàzà tí nó, à delè a mbó mì wó, náa à kù nò yí ni tí .

¹⁸ Ñinò a nètè mì ndâ mbe 'di gbí-o; 'duù ñinó ta muu kuu tí wó nó bà 'di gbí mbó mì kàzà tí nó gí, tacó mbó tí nó a rẹ̀ 'duù. Mbó tí nó a 666.

14

'Viì-rómbo ta ndâ 'duù mì wó

¹ Ye mà gii zeke'o, ye gii nò 'Viì-rómbo kù rọ̀ tìyò pí gú Ziyóni ta ndâ 'duù tí nó 144,000 náa à cu rẹ̀ ndú ta Bu wó mì tìro ndú nò. ² Ye bà-i-nò gii 'di kòcò 'duù go wo ngo tí cùu-cùu nó kù rẹ̀ngà go bà baraka i mì ngbàngbàrì nó gí gbìrì. Gbí kòcò i tí nó gii jìgì'dì tí gbí tù ye go gbí ndâ kùndi nò. ³ Ndâ 'duù tí nó 144,000 rọ̀ tìyò tù gbìro ndú gítí jàlàmbà mì Mbìrì, ta ndâ nò tí nó nà'ò, ta ndâ kpo 'duù tí nó zi'duù-gbaànjé-nje nà'ò nó kù cè 'bí ña cè náa à ká a ndú tí ndâ 'duù tí nó 144,000 náa Jézù 'vala ndú 'do muu to tí nó gí nó ká ni bà cè . ⁴ Ndâ 'duù tí nó 144,000 nò a ndâ 'duù tí nó táánò mbe gbètèkè tí ndú ta ndâ niì muu to tí nó lá, tí ndâ ngbutu 'duù mbe ru ndi 'Viì-rómbo cee tí ndâ bàndò 'dáá gí nò. 'Viì-rómbo táánò ruka ndâ 'duù tí nó 144,000 nò 'do gbí òkò tí sè ndâ 'duù muu to tí nó, tacó wàa ndú 'ví dù go ndâ ngú i gbí nji nó tacó bà ci jì ndâ yì tí 'Viì-rómbo

ta Mbíri. ⁵ 'Bí 'duù jé mbe 'di 'vére gbí nje ndâ 'duù tí nò wálá, tacó vò i mì ndú gbaànjé wálá.

Ndâ basìli tí nó ta'ô nô

⁶ Ye mâ giì zeke'o, ye giì nò 'bí basìli kù ba gbí pípìri ngéé yaà kà, kù ma banga ngú có ònó mbe cee lá nó jì ndâ ònâ ndâ 'duù muu to tí nó 'dáá gí, gbí ndâ ònâ nje có muu to tí nó 'dáá gí, ta kòcò wó ngéé gí yaà, ⁷ máa, «Yo tègàrà Mbíri, yo ùlù yí tí gba, tacó o bà waa có gí gí, yo ùlù yí tí mbe suu rì ta to, ta ndâ kàpá, ta ndâ muu ndâ ngo.»

⁸ Ye mâ giì zeke'o, ye giì nò 'bí basìli 'vanda gí tàkò ònó mbe kù ma banga ngú có nô, ye giì 'di kòcò wó kù 'dè có, máa, «À 'bu gí! Gbolò gbata tí nó tí Bàbìlóniyà, náa bà sì ta ndâ vò nìi kà kù sa ndâ 'duù muu to tí nó 'dáá gí go bà sa 'duù mì gó pe nó, 'bu gí!»

⁹ Ye mâ giì zeke ndi o, ye giì nò bà ta'ô basìli gí tàkò ndâ ònó náa ye nò ndú sósò'ô nô, bìndi ye giì 'di kòcò wó kù 'dè có ngéé gí yaà, máa, «Ndâ 'duù tí nó 'dáá gí mbe kù ùlù kàzà tí nó mbe gí 'do tà ngo, delè mbe kù ùlù cè kózò tí wó, ta mbó mì wó tíro ndú, delè ta ndâ 'duù ònó ta mbó mì wó tí 'bì ndú nó, ¹⁰ bà 'di kpàtà kpo-tàkòcò mì Mbíri! Mbíri bà bàkà gbolò sé'i mítí ndú ta bà doo ndú ta wu kù kírì ònòkò ta kpò-kpó-tè-liì mí kùro ndâ basìli ta ndâ 'Viì-rómbo. ¹¹ Ngúwu wu bà bàkà sé'i mítí ndú nò bà te gí yaà ká dúú bà ya tí. Ndòngbú bà kònò sé'i mì ndâ 'duù tí nó mbe kù ùlù kàzà tí nó, delè mbe kù ùlù cè kózò tí wó, ta mbó mì wó tí dīi ndú nó bà dù wálá.» ¹² Ònó a o bà zèè njembí ndâ 'duù mì Mbíri mbe kù kpolo tí ndâ có mì Mbíri, delè mbe kù tee njembí ndú mítí Jézù.

¹³ Bìndi ye giì 'di kòcò 'duù kù 'dè có gbíri, máa, «Cu kòcò ye nó mí to: Ndâ mbe cì ta rẹ mì Mbe tí ndoo, 'do tí kpónó kù ya gí kùro, a ndâ mbe tó pá. Kòcò Bèri máa, «Pá ndú nìkè ngé ndii gí.» Ndú kpónó tèwo ndú 'do tí bà ka wu'o gí, tacó mboo tàkò ndâ tó nèté mì ndú ko tàkò ndú gí.»

Bà kili ndâ i á 'do gbí ndâ njí muu to tí nó

¹⁴ Ye mâ giì zeke'o gí yaà, ye giì nò cé-ce kùlù mù, bìndi ye giì nò 'bí 'duù jé go 'Viì-mì-'Dakò nô, kù ki tí wó to ta tàgìyà-gba náa à bàkà 'do tí dâ'bì tí muu wó, bìndi yí giì zèè zì sìzò mí 'bì wó gbí cé-ce kùlù mù tí nó. ¹⁵ Ye bà-i-nò giì nò 'bí basìli co 'do tà'i 'bá-Mbíri kù 'dè có ta kòcò wó ngéé gí yaà jì 'duù tí nó mbe kù ki tí wó pí cé-ce kùlù mù nó, máa, «O bà kili ndâ i 'do gbí njí kpónó gí gí; ya ta sìzò mì lo nó gí bà kili ndâ i 'do gbí njí, tacó ndâ i gbí ndâ njí muu to tí nó yù cee gí.» ¹⁶ Tacó énon, 'duù tí nó mbe kù ki tí

wó pí cé-ce kùlù mù nò gii kili ndâ i 'do gbí ndâ nji muu to tí nó 'dáá gí ta sizò mì wó.

¹⁷ Ye mâ gii zeke'o bîndi ñìnò, ye gii ñò 'bí basìlì káká'i co 'do tà'i 'bá-Mbírì á gbírì ta zí sizò 'bì wó. ¹⁸ Bîndi ye gii ñò basìlì tí nó ta wotí bà mii ndâ i muu to tí nó ta wu tí wó nó co 'do bàndò ku-sòrò-Mbírì, kù 'dè có jì ñìnó ta zí sizò 'bì wó nó, máa, «Ya ta sizò mì lo nò gí bà waaka ndâ rí nèbítì tí nó mbe rì jù'bù-jù'bù, jù'bù-jù'bù, muu to nó gí, tacó ndâ rí nèbítì muu to yù 'dáá gí gí.»

¹⁹ Basìlì tí nó bà-i-nò gii co gí to, bîndi yí gii waaka ndâ yú nèbítì muu to tí nó go có mì ka wó nó 'dáá gí, bîndi yí gii kaa ndú 'dáá gí mí gbí gbolò guù bà pee nèbítì kpo-tàkòcò mì Mbírì náa à duu mí sè 'do gbí gbata. ²⁰ À mâ gii 'dò ndâ yú nèbítì tí nó, mbelè gii ba pàrú go pù ngo nó ta yendi di dè lá; náa à kpétí káa 'bí ña nò mbe me gbolò go ájí nó má kù di gí tito, à wà yí ngéé tàkòcò wó.

15

Ndâ basìlì ta ndâ kpo-tàkòcò mì Mbírì 'bí ndú

¹ Ye mâ gii zeke'o gí yaà, ye gii ñò ndâ 'bí ña i serè gbírì náa nje ye gii 'dèè gítí ndú gí: Ndâ basìlì vô-nje só, náa Mbírì tuu ndú ta ndâ ña i vô-nje só mbe pèè mbí ndâ 'duù gítí ndâ 'duù muu to tí nó, tí ndòngbú kpo-tàkòcò mì wó tí Mbírì.

² Ye gii ñò 'bí i go kàpá ta ɾo ngo gbí pù ñònòkò ta wu ngbàrángà'i nô. Ye delè gii ñò ndâ 'duù tí nó mbe kpò nje vò kàzà tí nó gí, mbe ùlù cè kózò tí wó lá, delè mbe si mbó ɾè wó tí có lá nó, kù ɾò tíyò seè kàpá tí nó ta ndâ kùndi náa Mbírì je jì ndú 'bì ndú; ³ náa ndú kù gbì ta cè kù be ta ɾè Mòze tí bòò mì Mbírì, delè kù be ta ɾè 'Viù-rómbo, máa, «Ndâ i mì lo náa wò bàkà ndú a ndâ kpo-kpò i, ta banga tí ndú,

Mbe tí ze tí Mbírì tí mbe bàkà ndâ i 'dáá gí!

Wò a 'duù jáá, ta ndâ có mì lo a ndâ yúcó!

Wò a gbolò gba mì ndâ 'duù muu to tí nó!

⁴ ɾè mbe te duù mítí lo lá a 'di, Mbe tí ze?

ɾe mbe tègàrà ɾè lo lá a 'di?

Tacó à káa wò gbaànjé ká mò tí lo 'do gbí ndâ vò i gí.

Ndâ 'duù muu to tí nó 'dáá gí kèjì gí bà ùlù wò,

tacó wò túbà bà waa có mì lo gí sè gí.»

⁵ Ye mâ gii zeke'o bîndi bà ñò ndâ basìlì tí nó mbe kù cè cè nò, ye gii ñò njekèjì 'bá-Mbírì á gbírì ngàà. Ye mâ gii zeke'o ngéé gí bàndò bà dù Mbírì tà'i kà, ⁶ ye gii ñò ndâ basìlì tí nó vô-nje só náa Mbírì tuu ndú ta ndâ nji nò'o vô-nje só nó kù co gí sè 'do tà'i 'bá-Mbírì. Ndú yuu mítí ndú a cèè ndâ

cé-ce bongo mbe kú tòngbaà, bìndi ndú gii ẹre dâ'bì mí gbímbí ndú. ⁷ Bìndi ye gii ò 'bí nò gbaànjé 'do gbí òkò tí ndâ nò tí nó nà'ò mbe kú dù á rẹgbà jàlambà mì Mbíri nó, kú njèè ndâ 'visí vò-nje só náa à bàkà ndú 'do tí dâ'bì, yeke ta kpo-tàkòcò mì Mbíri tí nó mbe kú 'vala ká dúú bà ya tí nó, jì ndâ basìlì tí nó vò-nje só nò. ⁸ Ngúwu ngba Mbíri ta ngúwu wotí tí wó gii yè tà'i 'bá-Mbíri tí ọ̀ ọ̀nó náa wotí bà ọ̀ gí tà'i gii dù tí 'bí 'duù gbaànjé wálá, yee tí o tí nó náa ndòngbú basìlì yee ọ̀nì nò'o 'do gbí 'visí mì wó gí to gí.

16

Ndâ 'visí kpo-tàkòcò mì Mbíri

¹ Ye bà-i-nò gii 'di kòcò 'duù kú 'dè có ta kòcò wó ngéé gí yaà 'do tà 'bá-Mbíri jì ndâ basìlì tí nó vò-nje só mbe zèè ndâ 'visí ndâ ọ̀nì kpo-tàkòcò mì Mbíri mí 'bì ndú nó máa, «Yo ya gí bà va ndâ ọ̀nì kpo-tàkòcò mì Mbíri nò mí muu to.»

² Ye mà gii zeke'o bìndi bà 'di kòcò 'duù tí nó, ye gii ò 'bí basìlì gbaànjé va ọ̀nì kpo-tàkòcò mì Mbíri 'do gbí 'visí mì wó gí muu to. Ndâ ọ̀nì kpo-tàkòcò mì Mbíri náa basìlì tí nó va 'do gbíri gí muu to tí nó nò gii daaka ndâ vò-vò kà ta sé gbí ndú ngé ndii gí ta ndi tí ndâ 'duù tí nó mbe ka mbó mì kàzà tí nó ta gbolò 'bèè kà tí muu wó mítí ndú, delè mbe kú ùlù cè kózò tí wó nò.

³ Bà só basìlì mà gii va ndâ ọ̀nì kpo-tàkòcò mì Mbíri 'do gbí 'visí mì wó gí tà kápá, ọ̀ ngo gbí pù gii 'visí tí tí mbelè go mbelè ku 'duù nò, bìndi ndâ i mbe kú 'vala tà kápá tí nó gii mì lée gí.

⁴ Bà ta'ò basìlì mà gii va ndâ ọ̀nì kpo-tàkòcò mì Mbíri 'do gbí 'visí mì wó mí tà ndâ ngo gbí pù, delè mí tà ngo tí ndâ to tí nó náa ngo kú 'va tí ndú nó, ndâ ngo tí nó 'dáá gí gii 'visí tí tí mbelè. ⁵ Bìndi ye gii 'di kòcò basìlì tí nó kú 'dè có máa, «Wò waa ndâ có mì lo nò dú, wò kpónó kuu tí , wò delè sàà ká kuu, ákoo Tó 'duù mì Mbíri. ⁶ Tacó ndâ vò 'duù mì ndâ tó 'duù mì Mbíri ta ndâ mbe ma có mì Mbíri gí. Tacó éno, wò gii waa có mítí ndú ta bà je mbelè jì ndú, wàa ndú 'ví njù . Ọ̀nì a i mbe 'vii ta ndú ká nò.» ⁷ Bìndi ye gii 'di kòcò 'duù kú 'dè có gí bàndò ku-sòrò-Mbíri, máa, «Ìyoo, Mbe tí ye Mbíri, tí mbe bàkà ndâ i 'dáá gí, wò a mbe yúco, ndâ wáa-waa có mì lo 'dáá gí delè ká dú.»

⁸ Bà nà'ò basìlì mà gii va ndâ ọ̀nì kpo-tàkòcò mì Mbíri 'do gbí 'visí mì wó gí ọ̀ ọ̀, Mbíri gii sí ọ̀ kú doo ndâ 'duù. ⁹ Gó wu ọ̀ mà gii doo ndâ 'duù, ndú gii be Mbíri tí mbe je gó mí gbí ọ̀. Ndú 'visí muu ndú 'do tí ndâ vò i mì ndú gití bà ùlù Mbíri lá.

¹⁰ Bà vô basìlì mâ giì va ndâ nji kpo-tàkòcò mì Mbìrì 'do gbí 'visì mì wó mí pí jàlàmbà mì kàzà tí nó ta gbolò 'bèè kà tí muu wó nó, o giì 'di gî, ndâ 'duù giì dù kù zò gbí tí ndú gbí 'dì'di'o, ¹¹ kù be Mbìrì tí nó gbìrì nó tacó ndâ sé'i, ta ndâ kà tí nó tí ndú nô; ndú 'visì muu ndú 'do tí ndâ bà ndâ vò i mì ndú lá.

¹² Bà vô-nje gbaànjé basìlì mâ giì va ndâ nji kpo-tàkòcò mì Mbìrì 'do gbí 'visì mì wó gí tà gbolò ngo tí nó tí Yùfirétè nó, ngo giì noo 'do gbí pù tò'dó gî, tacó bà 'viindi kpokèjì tacó tí ndâ kpo-kpò gba mbe gí 'do mò gí wàá. ¹³ Bìndi ye giì nò ndâ 'bí ña vo-vò lílì ta'ô, ta cè tí ndú go cè tí ndâ lú nô: 'bí gbaànjé kù co 'do gbí nje gbù kàzà tí nó mbe je kózò tí kàzàngo nô, 'bí kù co 'do gbí nje kàzà tí nó ta gbolò 'bèè kà tí muu wó nô, bìndi 'bí 'do gbí nje 'bí sù mbe 'dòkò có mì Mbìrì. ¹⁴ Nèté mì ndâ vo-vò lílì tí nò a bà bàkà ndâ serè ta bà ya ta muu to kù kili ndâ kpo-kpò gba muu to tí nó 'dáá gî mítì gbèe bàndò kù ù ta ndi o bà tè Mbe tí ndoo ta gó ta o bà co ñi gbolò o mì Mbìrì tí mbe bàkà ndâ i 'dáá gî. ¹⁵ («Yo kpolo tí yo máa ye wúnò bà gbaaka yo go bà gbaaka 'duù mì mbe ngbà; káa 'duù ñinó mbe dù tí zò'o kù kpolo tí ndâ bongo mì wó, tacó wàa ye má yee gbìrìngì gî, yí 'ví bàkà i-nò kù nò ta só kùro ndâ 'duù 'dáá gî lá nó, a mbe tó pá.») ¹⁶ Ndâ vo-vò lílì tí nò ta'ô nò kili ndâ kpo-kpò gba kù ù ta ndi bà co ñi bà tè Mbìrì ta gó nò mítì 'bí bàndò náa à kù nì mítì gbí nje có Ìbìráyò a Àmàràgèdónì.

¹⁷ Bà vô-nje só basìlì mâ giì va ndâ nji kpo-tàkòcò mì Mbìrì 'do gbí 'visì mì wó gí gbí pípirì, ye giì 'di kòcò 'duù kù 'dè có gí bàndò bà dù Mbìrì á tà'i 'bá-Mbìrì á gbìrì máa, «À cee gî.» ¹⁸ Mù bà-i-nò giì dù kù ì mélé-mèlè, mélé-mèlè, ngbàngbàrì kù giì baraka, to kù giì ngaka tí ta wotí tí, tí ña ñinó náa à jé sàà bàkà tí kùro lá. ¹⁹ Gbolò gbata tí nò giì njèè gbí tí ta'ô, ndâ kpo-kpò gbata mì ndâ 'duù muu to tí nó giì 'bu lèè gî. Bìndi Mbìrì giì yù gázâ ngbóó jì ndâ 'duù gbí gbolò gbata tí nó tí Babilóniyà nô. ²⁰ Bìndi ngo giì ò yiiga muu ndâ to tí nó mbe le ta ndi gbí u ndâ ngo nó yìlílí gî. À káká'i giì nò muu ndâ nja-njà gú lá. ²¹ Kpo-kpò nji gụrụ giì nì ndâ 'duù tí vò ña ñinó náa ndú giì dù kù see Mbìrì tacó ña serè nji gụrụ tí nó mbe nì ndú nò.

17

'Bí nù tí vò mbe kili ndâ 'dakò náa tàwo wó a tà

¹ 'Bí basìlì gbaànjé 'do gbí òkò tí ndâ basìlì tí nó vô-nje só mbe zèè ndâ 'visì nji kpo-tàkòcò mì Mbìrì vô-nje só nó giì gí gí mì ye, bìndi yí giì tè'é tí ye éno máa, «Gì, wàa ye 'ví túbà bà waa có mì Mbìrì mítì nù tí nó tí mbe kili ndâ 'dakò

cúu-cu-cù nó ji wò. Nii tí nó mbe kù ki tí wó muu ndâ ngo,
² náa ndâ kpo-kpò gba muu to tí nó 'dáá gî zingbà ta yí gî,
 náa ndâ 'duù muu to tí nó 'dáá gî sa ta bà dù ta yí go bà sa
 ta pe nó gî.»

³ Basìlì tí nò bà-i-nò gii te ye ta wotí mì Bèrì ya tí gí gbí kángáá nga ngoò. Bìndi ye gii nò 'bí niù kù o 'bí ña nò mbe bí-bi ta ndâ muu wó vô-nje só, ta ndâ 'de wó muu'bi, náa à cu ndâ ngò gítí Mbírì cee tí wó 'dáá gî. ⁴ Nii tí nó gii zaa ta ndâ 'bí ña bongo mbe bi ngbòò éno, yí gii dù jè'bèè gbí dá'bi, ta ndâ kpo-kpò i-banga yè tí wó gî. Yí gii zèè 'visí náa à bàkà 'do tí dá'bi yè ta ndâ i-zuù mì wó mbe 'vii ɾo 'bá lá náa yí kili 'do gbí nètè bà kili ndâ 'dakò tí nó mí 'bì wó. ⁵ Bìndi à gii cu 'bí ña ɾè náa bà 'di gbí kpo ndâ 'duù gî mí tìro wó, máa, «Bàbìlóniyà tí gbolò gbata, tí nawu ndâ vo-vò niù, ta ndâ i ñinó 'dáá gî mbe 'vii ɾè ɾo ndâ 'duù muu to tí nó lá.» ⁶ Bìndi ye gii nò niù tí nó kù sa ta mbelè ndâ tí 'duù mì Mbírì, delè ta mbelè ndâ 'duù tí nó náa à ziki ndú muu có bà 'dè yúcó gítí Jèzù nò.

Ye mâ gii nò niù tí nó, nje ye gii 'dèè gî. ⁷ Káa basìlì tí nó mbe te ye ya tí gí gbí kángáá nga ngoò nó gii 'vee ye, máa, «Nje lo 'dèè tacó yè? Ye bà 'dè gbí có kóó mì ndâ niù tí nó, ta kàzà tí nó ta ndâ muu wo vô-nje só, ta ndâ 'de wo muu'bi, mbe kù te yí nó, ji wò: ⁸ Nò tí nó náa wò nò yí nó, táánò sàà kuu tí, káa yí kpónó wálá, káa yí kèjì gí bà lu'vu gí sè 'do gbí guù tí nó ta ndòngbú tà wálá nó gítí bàndò bà ngbù yí, bìndi nje ndâ 'duù tí nó náa àá táánò cu ɾè ndú mí gbí wáràgà 'válá kùro bà suu to tí nó lá nó kèjì gí bà 'dèè ta bà nò kàzà tí nó gî, tacó yí táánò sàà kuu tí, káa yí kpónó wálá, káa yí kèjì.

⁹ «A ndâ mbe 'di gbí-o ta ndâ 'duù ñinó ta muu tí ndú nó ká bà 'di gbí ñinò: Ndâ muu tí nó vô-nje só nó a ndâ gú tí nó vô-nje só náa niù tí nó kù ki tí wó pí ndú nò. ¹⁰ Ndú delè a ndâ kpo-kpò gba tí nó vô-nje só, náa ndâ 'duù vô 'do gbí òkò tí ndú kpónó a ndâ ku, gbaànjé kpónó kuu gbí gba, káa 'bí ñinó káká'i nó gí tí gba kálásè, káa à wúnò má le bèrè jì yí, yí bà dù gbí gba ká ta làmbu o. ¹¹ À má gítí kàzà tí nó náa yí táánò sàà kuu tí, káa yí kpónó wálá nó, yí a bà vô-nje ta'ò 'duù mì ndâ kpo-kpò gba tí nó vô-nje só nò, káa yí kù ya a i gítí bàndò bà ngbù yí.

¹² «Káa ndâ 'de tí nó muu'bi náa wò nò nò, ndú a ndâ kpo-kpò gba muu'bi, náa à le bèrè jì ndú kálásè, káa ndú bà tù ká tù mí pí jàlàmbà ta ndâ kàzà tí nó. ¹³ Ndâ kpo-kpò gba tí nó muu'bi nò toko có mì ndú gbaànjé, bìndi ndú gii kaa gba mì ndú jì kàzà tí nó. ¹⁴ Ndú kèjì gí bà tè 'Viì-rómbo ta

gó, káa 'Viì-rómbo bà co gbí òndú gí, tacó yí a Mbe-tí-ndâ-mbe-tí-ndâ-'duù, yí delè a Gba-mì-ndâ-kpo-kpò-gba, náa à kù nì mí tí ndâ 'duù mì wó a ndâ 'duù tí nó náa Mbíri t'è é tí ndú, yí gii cu 'bì wó mí tí ndú gí, mbe kù 'di có mì wó ta njembí ndú gbaànjé.»

¹⁵ Basìlì tí nò mbe te ye ya tí gí gbí kángáá nga ngoò nó gii 'dè có ji ye, máa, «Ndâ ngo tí nò náa wò òndú wò nì tí nò kù kù tí wó muu ndú nò a ndâ tende ña ndâ 'duù mbe kù 'dè ndâ ña ndâ tende ña nje có muu to tí nó. ¹⁶ Bìndi ndâ 'de tí nò muu 'bì náa wó òndú nò, gii je kàzà tí nó, kèjì gí bà sogo nì tí nó tí wò mbe kili ndâ 'dakò nò, ndú kèjì gí bà mèkèkè'ì tí wó, ndú bà jaka ndâ bongo 'do tí wó gí, si yí ta só, ndú bà yaka gbí wó go i mì ndâ kàzà, ndú bà doo yí ta wu, ¹⁷ tacó a Mbíri ká cu mí gbí njembí ndú máa ndú toko có mì ndú gbaànjé, wàa ndú 'ví leke ndâ bèrè mì ndú ji kàzà tí nó yee tí o tí nó náa ndâ i 'dáá gí bàkà tí go có mì Mbíri gí. ¹⁸ Káa nì tí nó náa wò òndú yí nó a gbolò gbata tí nó mbe gèè bè wó mí muu ndâ kpo-kpò gba muu to tí nó 'dáá gí nó.»

18

Bà 'bu Babilóniyà

¹ Ye mà gii zeke'o bìndi bà òndú i tí nó gbí kángáá nga ngoò nó, ye gii òndú 'bí basìlì ta dè ká gbí wó kù gí ta wotí ká tí wó 'do gbíri gí muu to tí nó. Ngba wó gii ngbaraंगा to cee muu to 'dáá gí. ² Yí gii 'dè có ta kòcò wó ngéé gí yaà, máa,

«À 'bu gí, gbolò gbata tí nó tí Babilóniyà nó 'bu gí.

À 'visì tí, tí bàndò bà dù ndâ vo-vò bààcì gí,

à 'visì tí, tí zàà mì ndâ vo-vò lili 'dáá gí gí,

à 'visì tí, tí zàà mì ndâ ña ndâ vo-vò nuu

ñinó náa ndâ 'duù kù sogo ndú nó 'dáá gí gí;

³ tacó ndâ ña ndâ 'duù muu to tí nó 'dáá gí

táánò njù pe gbí ndâ i-gìlìnì mì wó ta go ndú tí wó nò gí,

ndâ kpo-kpò gba muu to tí nó 'dáá gí

zingbà ta yí gí,

ndâ mbe mà 'véle muu to tí nó 'dáá gí

gí tí ndâ mbe kpo-kpò i 'do gbí ndâ kpo-kpò i mì wó.»

⁴ Bìndi ye gii 'di kòcò 'duù kù 'dè có 'do gbíri, máa,

«Yo co gí sè 'do gbí wó gí, ndâ 'duù mì ye!

Yo yuu tí yo mí gbí ndâ wò i mì wó lá,

tacó yo bà gbo gbí ndâ i tí nó mbe kù pèè mbí wó nó ta ndú;

- 5 tacó pí ndâ vò i mì wó kùro Mbířì a pí,
káa mbí Mbířì 'va tí ndâ vò i mì wó gí.
- 6 Yo bàkà ta yí ká a ŋa i tí nó náa yí táánò bàkà ta yo nò,
yo ko mboo ndâ i mì wó náa yí táánò bàkà ji yo nó ji yí
ta bà só,
yo ñònòkò pe mbe me gó ndii ñìndi wó gí ta bà sósò'ò
ji yí
mí gbí 'visí tí nó náa yí táánò cu ta pe á ji yo nò.
- 7 Yí táánò kù òdùlù tí wó, yí táánò gbí dà,
à má éno, bàkà gbolò sé'i mítí wó,
te ngo ɾo mí tà ɾo wó.
- Yí táánò kù koɾo có máa,
<Ye a gba niì, ye pí jàlàmbà,
ye me nawù ku lá,
ye jé gítí bà wa gbí wálá.>
- 8 Tacó éno, ndâ nò'o mì wó gí 'dáá gbí gbèe ɾi;
ndâ vo-vò sé'i, ta bà wa gbí, ta làngàwìrì,
bìndi àá kèjì gí bà doo yí ta wu,
tacó a wotí ká tí Mbe tí ndoo Mbířì
tí mbe kù waa có mítí wó.»
- 9 Káa ndâ kpo-kpò gba tí nó muu to tí nó táánò mbe zingbà
ta niì tí nò, delè mbe gbo gbí bà dù ta yí gbí dà mì wó gí nó,
kèjì gí bà wa gbí ta bà tò kù ta o bà ñò ngúwu bà doo yí nò,
10 ndú bà ɾò janga-jàngá gí ndii ta gúku gbolò sé'i mì niì tí
nò, kù 'deke tí ndú máa,
«Ákoo, ákoo gbolò gbata,
wò tí Bàbìlóniyà tí gbolò gbata!
- À gálà nó a bà waa có mítí lo ká nó!»
- 11 Ndâ mbe mà 'velè muu to tí nó bà wa yí ta ngo ɾo ndú,
12 tacó mbe sì 'velè ndâ dâ'bi, ta ndâ fádà, ta ndâ kpo-kpò
i-banga náa à bàkà 'do tí ndâ káráwá mì ndú káká'i wálá;
mbe sì 'velè ndâ banga ó bòngò náa à bàkà 'do tí wú zéngé,
ta ndâ mbùlà-mbùlà, ta ndâ bí-bi ñàlì mì ndú káká'i wálá;
mbe sì 'velè ndâ banga pò kù mù, ta ndâ i-banga náa à bàkà
'do tí tì ya, ta ndâ ñìnó náa à bàkà 'do tí ndâ mù nó káká'i
wálá; mbe sì ndâ tende ŋa lii, ta ndâ banga duù mì ndú
káká'i wálá; 13 ndâ banga pò i bà ɾò yá, ta ndâ dì, ta ndâ
banga pò bàà, ndâ pe, ndâ bàà bà zó-zò, ndâ njú kò, ta ndâ
i kó-ko, ndâ àràbíyà bà ja i, ndâ i-zógó-zogo — ndâ lilí ndâ
'duù — mì ndú káká'i wálá. Ndú bà dù kù 'deke tí ndú gítí
gbata tí nò máa,
- 14 «Ndâ banga i tí nó táánò ta go ndú tí lo á ngé ndii gí nó
kaa 'do tí lo ya gí,
ndâ i-cikití, ta ndâ kpo-kpò i mì lo,
ta bà tòngbaà mì lo táánò nó,

giṛiki 'do tí lo gî,

wò káká'i bà 'de ndi ndú wálá!»

15 Ndâ mbe mà 'véle tí nó táánò mbe kû 'de ndâ kpo-kpò i 'do mì niì tí nó nó, bà ɾò janga-jàngá 'do tí wó gí ndii ta gúku gbolò sé'i mì wó nó, kû wa gbí, ta bà tò kû ta kòcò ndú ngéé gí yaà, máa,

16 «Ákoo, ákoo gbolò gbata tí nó

táánò mbe kû yuu ndâ banga ɲa bongo,

mbe kû dù gbí ndâ dâ'bi,

ta ndâ kpo-kpò i-banga jé'bé-je'be-jè'bè nó!

17 À voloko gbí ndâ kpo-kpò i tí nó gbí ndò o gî.»

Káa ndâ mbe kpo-kpò ndâ gbâ 'dáá gî, ta ndâ mbe kû nó 'véle ta ndâ gbâ, ta ndâ mbe kû bàkà nèté gbí ndâ gbâ 'dáá gî, ta ndâ mbe gò ngo 'dáá gî, bà ɾò me 'dú, 18 kû wa gbí ta bà zeke ngûwu tí nó, ta bà 'deke tí ndú máa, «Rè 'bí gbata mbe me gbolò ndii gbata tí nó wálá!» 19 Ndú bà kaa njú to mí gbí muu ndú ta sé có kû wa ta gbí ta bà 'deke tí ndú ta kòcò ndú ngéé gí yaà, máa,

«Ákoo, ákoo gbolò gbata tí nó

náa ndâ mbe ndâ kpo-kpò gbâ 'dáá gî táánò 'de i me gbolò 'do gbí wó nó!

À gálà nó a mòòkò bindi wó.»

20 «Yo dù ta tàkòcò yo pétékè'i gítí i tí nó mbe 'de yí nó, ndâ 'duù gbíri.

Yo dù ta tàkòcò yo pétékè'i, ndâ 'duù mì Mbíri,

ta ndâ mbe nó tú mì Mbíri,

ta ndâ mbe ma có mì Mbíri,

tacó Mbíri waa có mítí wó á muu yo gî.»

21 Ye mà giì zeke'o, ye giì nò 'bí basili ta ò gbí wo te 'bí duù mbe me gù go gbolò 'vuù nô, bindi yí giì 'va gí tà kàpá ta wotí, ta bà 'dè có gí tàkò, máa,

«Áá bà 'va gbolò gbata tí nó tí Bàbilóniyà nó mí to go bà 'va duù tí nó.

À káká'i bà nò Bàbilóniyà wálá.

22 À káká'i bà 'di gbí ndâ kùndi,

ta gbí kòcò ndâ muu-cè,

ta gbí ndâ 'de, ta ndâ mòngò, gí kà wálá;

à káká'i bà 'de ndâ 'duù ɲinó ta banga nèté gbí 'bi ndú nó kà wálá,

a delè káká'i bà 'di gbí bà no i ta 'vuù gí kà wálá.

23 À káká'i gí bà nò ngba wu nje tàcu ta bèbìli gí kà wálá,

à delè káká'i bà 'di kòcò ndâ mbe kò ngú niì,

ta kòcò ndâ ngú niì gí kà wálá;

tacó ndâ mbe mà 'véle mì lo táánò

a ndâ kpo-kpò 'duù muu to tí nó,

wò táánò delè kù eendi ndâ 'duù ta ndâ i-bààcì mì lo.
 24 Wò táánò a bàndò bà ziki ndâ mbe ma có mì Mbírì,
 ta ndâ 'duù mì Mbírì,
 ta ndâ 'duù tí nó 'dáá gî náa àá táánò ziki ndú muu to
 tí nó nô.»

19

1 Ye gii 'di 'bí i go kòcò ndâ 'duù me mbè nó kù ɾe-ɾe ta
 bà 'dè có gí gbírì máa,

«À ùlù Mbírì!

'Válá, ta bà tòngbaà, ta wotí

a ndâ i mì Mbírì mì ndoo,

2 tacó yí kù waa có jáá ta yúcó.

Yí waa có mítí vò nì tí nó táánò tí mbe kili ndâ 'dakò,
 mbe volo to tí nó ta ngbà-'dakò gî nó gî.

Yí kèèndè mbelè ndâ bòò mì wó tí Mbírì jì nì tí nó gî.»

3 Ye káká'i gii 'di kòcò ndâ 'duù tí nó kù ɾe-ɾe ta bà 'dè
 có, máa «À ùlù Mbírì! Tacó ngúwu bà doo nì tí nó kù ya gí
 yaà ká kpòò ya tí .»

4 Bìndì ye gii ñò ndâ kpo 'duù tí nó zi'duù-gbaànjé-
 nje nà'ò, ta ndâ nó tí nó nà'ò mbe kù dù á ɾègbà jàlàmbà
 nó 'buku gbíro ndú mí to kù ùlù Mbírì pí jàlàmbà máa,
 «Go-i-tí-nò, à ùlù Mbírì!»

Kàráma bà ko nì mì 'Viì-rómbo

5 Bìndì ye gii 'di kòcò 'duù kù 'dè có 'do pí jàlàmbà máa,

«Yo ùlù Mbírì mì ndoo,

yo tí ndâ bòò mì wó 'dáá gî,

yo tí ndâ mbe kù te duù mítí wó 'dáá gî;

ndâ kpo 'duù ta ndâ 'viì.»

6 Ye káká'i gii 'di i go kòcò ndâ mbè 'duù nó kù nì gí gbí
 tù ye go wo ngo tí cùù-cùù nô, kù ɾengà go gbí bà baɾaka i
 mì ngbàngbàrì nó, kù 'dè có máa,

«À ùlù Mbírì!

Tacó Mbe tí ndoo tí Mbírì mì ndoo, tí mbe bàkà ndâ i 'dáá
 gî nó, kpónó a gba.

7 Ndoo dù ta tàkòcò ndoo pétékè'i,

ndoo dùlù tí ndoo,

ndoo te ɾè wó gí yaà,

tacó ɾi bà ko nì mì 'Viì-rómbo co gî.

Nì mì wó 'viindi tí wó gî.

8 À yuu jì yí a cèe ngbárángà bòngò, mbe ce go 'vì 'bì,»
 (tacó cé-ce bòngò a mbó mì ndâ tó i tí nó náa ndâ 'duù mì
 Mbírì bàkà nô).

9 Dì basilì tí nó gii 'dè có jì ye, máa, «Cu ndâ có tí nó mí to:
 Ndâ 'duù tí nó náa à tè'é tí ndú gí bà ko nì mì 'Viì-rómbo

nó a ndâ mbe tó pá.» Ye mâ giì cu có tí nò gî, basìlì tí nò giì 'dè có ji ye, máa, «Ìjìnò a ndâ yúcó mì Mbířì.» ¹⁰ Bìndi ye giì kucuku muungbó ye mí kùro basìlì tí nò, tacó wàa ye 'ví ùlù yí, káa yí giì 'dè có ji ye, máa, «Bàkà ña i tí nò lá! Ye a ka lo bòò, ye delè a ka ndâ ná'vindí lo bòò go wò mbe kù zèè yúcó mì Jézù. Ùlù Mbířì!» Tacó yúcó mì Jézù a i mbe je wotí ji ndâ mbe ma có mì Mbířì.

Mbe kù o cé-ce jùwáđi

¹¹ Ye mâ giì zeke'o, ye giì nò njekèjì tàrì ngàà, bìndi ye giì nò cé-ce jùwáđi kù rò tíyò kà. Rè 'duù tí nó mbe kù o jùwáđi tí nó a Jáá, ta 'bí a Yúcó, yí kù waa có ta yúcó, yí delè kù gò gó ta nderè. ¹² Ndâ ñjì ro wó kù zìi gbí kù kélé go ngba wu. Yí giì leke ndâ i-gba me mbè mí tí muu wó; bìndi áá giì cu 'bí rẹ mí tịro wó, náa 'bí 'duù mbe 'di gbí rẹ tí nó wálá, à káa yí. ¹³ Bòngo tí nó náa yí yuu nó bí ta mbelè. Bìndi rẹ tí nó náa à kù tẹ ta é tí wó nó a, «Có-mì-Mbířì!» ¹⁴ Ye giì nò ndâ àsikèrì gbìřì yuu ndâ ngbáràngà cèè bòngò ólé-ólé kù ko ta tàkò 'duù tí nó pí ndâ cé-ce jùwáđi delè. ¹⁵ Ndâ có gbí nje wó zì go sızò tí i bà saaka ta ndâ 'duù muu to tí nó, yí bà zogo ndú ta wotí; yí bà 'dò ndâ nèbìtì gbí guù bà pee nèbìtì ju kpo-tàkòcò mì Mbířì tí mbe bàkà ndâ i 'dáá gî. ¹⁶ À giì cu rẹ mí tí bòngò mì wó 'vii ta gbí lú kò wó, máa, «Gba-mì-ndâ-kpo-kpò-gba, Mbe-tí-ndâ-mbe-tí-ndâ-'duù.»

¹⁷ Bìndi ye giì nò 'bí basìlì kù rò tíyò muu ři kù tẹ'é tí ndâ nuù mbe kù o có gbí pípìri á tàrì 'dáá gî ta kòcò wó ngéé gí yaà, máa, «Yo gî, yo kili tacó bà zò gbolò kò-njewu mì Mbířì, ¹⁸ gí bà zò yâ ndâ kpo-kpò gba, ta yâ ndâ gba gó, ta yâ ndâ ngáángbá 'dakò, ta yâ ndâ mbe o ndâ jùwáđi, ta yâ jùwáđi mì ndú ta yâ ndâ 'duù 'dáá gî: ndâ i-zógó-zogo ta ndâ 'duù ñìnó náa ndú me ndâ i-zógó-zogo lá, ndâ kpo 'duù ta ndâ 'vii.»

¹⁹ Ye delè giì nò ndâ kàzà tí nó ta gbolò 'bèè kà tịro wó nó, ta ndâ kpo-kpò gba muu to tí nó, kili ta ndâ àsikèrì mì ndú tacó bà tẹ 'duù tí nó mbe kù ki tí wó pí jùwáđi nó, ta ndâ àsikèrì mì wó, ta gó. ²⁰ Káa gó giì co gbí nò ndâ kàzà tí nó ta sú mbe 'dòkò có mì wó tí mbe bàkà ndâ seřè kù ee ta ndi ndâ 'duù tí nó mbe ka mbó mì kàzà tí nó mí tịro ndú, mbe kù ùlù sùrà wó nó gî. Bìndi áá giì 'vaka ndú sósò'ò tí wu ndú gí tà kàpá wu kpò-kpó-tè-lii mbe kù doo. ²¹ Bìndi 'duù tí nó mbe ki tí wó pí jùwáđi nó giì ziki sè ndâ 'duù mì ndú ta sızò, sızò tí nó náa yí ziki ta ndú nò gi 'do gbí nje wó; bìndi ndâ nuù 'dáá gî giì zò bà yé tí ndú cee mí tí ndâ ku ndú.

20

Ndoò álifí gbaànjé

¹ Ye mâ giì zeke'o, ye giì òò 'bí basìlì kù gi 'do gbìrì gí to ta i bà njaanga nje giù tí nó ta ndòngbù tà wálá nó, giì je kpùrù'vù gínjìrì 'bí wó. ² Basìlì tí nó giù zèè gbù kàzà tí nó mbe je kózò tí kàzàngo, tí giù kpoò tí nó, tí mbe Vò-'duù-tí-nò, delè tí Gba-wàtà nó, bìndi yí giì ẹrẹ yí, tacó wàa yí 'ví dù gbí wú ta ndoò 1,000, ³ yí mâ giù ẹrẹ kàzà tí nó gí, yí giì te yí gbí gínjìrì 'va mí gbí giù tí nó ta ndòngbù tà wálá nó, bìndi yí giì nè nje giù rítí gí tàkò wó. Tacó wàa, yí 'ví ee ta ndi ndâ 'duù káká'ì lálá, yee tí o bà cee ndâ ndoò tí nó 1,000 nó, má kózò gí, à 'ví giì njaanga yí 'do gbí wú ta làmbu o njídí.

⁴ Ye mâ giì zeke'o, ye giì òò ndâ jàlàmbà, ta ndâ 'duù tí nó náa à bàkà ndú tí ndâ mbe waa có nó kù ki tí ndú pí ndâ jàlàmbà tí nó. Ye delè giì òò ndâ lílì ndâ 'duù tí nó náa àá táánò saaka mìrì ndú muu to tí nó tacó bà 'dè yúcó gítí Jézù, delè tacó bà ma có mì Mbìrì, mbe biya bà ùlù kàzà tí nó gí, delè mbe biya bà ùlù cè tí wó gí, mbe ka mbó mì wó mí tìrò ndú lálá, ndú delè ka mítí 'bì ndú lálá nò. Ndú 'vala ndi ndú gí, bìndi ndú giù dù tí ndâ kpo-kpò gba ta ndâ Bìndi-Mbìrì ta ndoò 1,000. ⁵ Njìnò a kpédélé bà 'vala ndi ndâ ku 'do gbí muu'dú ndú. Sè ndâ 'bí ku 'vala ndi ndú lálá, yee tí o bà cee ndâ ndoò tí nó 1,000 nò. ⁶ Ndâ 'duù njìnó mbe 'vala ndi ndú 'do gbí muu'dú ndú gbí kpédélé o bà 'vala ndi ndâ ku 'do gbí muu'dú ndú nó, a ndâ mbe tó pá, ndú delè a ndâ tó 'duù, náa wotí bà ziki ndú bà dù tí ku tí nó kèjì káká'ì nó wálá. Ndú bà dù tí ndâ bu-Mbìrì mì Mbìrì, ndú bà dù tí ndâ bu-Mbìrì mì Bìndi-Mbìrì, ndú delè bà dù tí ndâ gba ta ndâ Bìndi-Mbìrì ta ndoò 1,000.

Bà co gbí òò Gba-wàtà

⁷ Àá bà njaanga kàzà tí nó 'do gbí zàà á bìndi bà cee ndâ ndoò tí nó 1,000 nó. ⁸ Tacó wàa, yí 'ví ya gí bà eendi ndâ 'duù muu to tí nó 'dáá gí; yí delè 'ví ya gí bà kili ndâ 'duù muu to tí nó 'dáá gí, ndâ Gógì ta ndâ Mágógì, go tùmèrè gítí bà tè Mbìrì ta gó. ⁹ Ndú giù 'vèè cee muu to tí nó gí, ndú giù se bàndò bà dù ndâ 'duù mì Mbìrì, tí tó gbata mì Mbìrì 'dee gí. Káa wu giù nì gítí ndú 'do gbìrì, wu tí nó giù mii ndú gí. ¹⁰ Káa à giù 'va mbe eendi ndâ 'duù gítí gó ta Mbìrì nó mí tà gbolò wu kpò-kpó-tè-liù tí nó náa á 'vaka ndâ kàzà tí nó ta gbolò 'bèè kà tí muu wó nó, ta sù mbe 'dòkò có mì wó, mí tà nò. Ndú bà dù gbí gbolò sé'ì kà ta síí gbí wálá dúú bà ya tí.

Ndòngbù bà waa có

¹¹ Ye mâ gii zeke'o, ye gii ñò gbolò cé-ce jàlambà ta 'duù pí, bìndi ye gii ñò ndâ to ta tàrì ta'va 'do kùro 'duù tí ñò gí, káa ye gii ñò bàndò tí nó náa ndú ta'va ya gítí nó lá. ¹² Káa ye gii ñò ndâ ku, ndâ kpo-kpò 'duù, ta ndâ táangbà 'duù kù rò tíyò kùro jàlambà. Áá gii njaanga ndâ 'bí wáràgà, à delè gii njaanga wáràgà mì ndâ 'válá. Bìndi à kù gii waa có mítí ndâ ku 'vii ta ndâ ña i tí nó náa ndú táánò kù bàkà muu to tí nó, á go có tí nó náa áá táánò cu mí gbí ndâ wáràgà tí nó ñò. ¹³ Ye mâ gii zeke'o, ye gii ñò ndâ 'duù ñìnó mbe cì mí tà ngo, ta ndâ ku ñìnó náa à duu ndú dúú-duu nó, 'vala ndi ndú 'dáá gí, bìndi à kù gii waa có mítí ndú 'vii ta ndâ i tí nó náa ndú táánò bàkà si ndú tí wu ndú ñò. ¹⁴ Bìndi à gii 'vaka ndâ Ku, ta 'Bá mì ndâ ku mí tà gbolò wu kpò-kpó-tè-lii. Gbolò wu tí ñò a bà só bà cì ku. ¹⁵ Káa áá táánò má cu rè 'duù mí gbí wáràgà mì ndâ 'válá lá, à kù 'va yí mí gbí gbolò wu kpò-kpó-tè-lii tí ñò.

21

Ndâ ngú tàrì ta ngú to

¹ Ye mâ gii zeke'o ye gii ñò ngú to, ta ngú tàrì, tacó ndâ kpédélé to, ta kpédélé tàrì ta'va gí, ngo delè wálá. ² Ye bà-ì-ñò gii ñò ngú Jèrùzàlémè, tí gbolò gbata tí nó náa à kaa mò ji Mbíri gí nó, kù gí 'do gbíri mì Mbíri go ngú niì mbe zaa gí kù ya gí mì 'dakò mì wó ñò. ³ Bìndi ye gii 'di kòcò 'duù kù 'dè có ta kòcò wó ngéé gí yaà pí jàlambà, máa, «Ŋò ñò, Mbíri gí ta 'bá mì wó gí gbí òkò tí ndâ 'duù gí, yí kèjì gí bà 'vala gbí òkò tí ndâ 'duù, ndâ 'duù bà dù tí ndâ 'duù mì wó, bìndi yí bà dù tí Mbíri mì ndú; yí tí Mbíri bà dù ngbé mì ndú ta ndâ 'duù. ⁴ Yí bà dù tí mbe toro ngo-ro 'do tà ro ndâ 'duù; ku káká'i bà dù wálá, ndâ bà tè kô'o, ta bà wa gbí, ta sé'i, káká'i bà dù wálá; tacó ndâ ká i tí nó táánò kùro nó ndii ya gí.»

⁵ Bìndi 'duù tí nó mbe ki tí wó pí jàlambà nó gii 'dè có ji ye máa, «Ŋò ye bàkà ndâ i tí ngú ndú 'dáá gí.» Yí gii 'dè 'bí có ji ye káká'i, máa, «Cu ndâ có tí ñò, tacó ndú a ndâ yúcó náa 'duù 'ví tee njembí wó á mítí ndú.» ⁶ 'Bí có náa yí gii 'dè ji ye gbí ndò muu ñìnò éno máa, «À cee gí! Ye a kpédélé'i; ye delè a ndòngbú i, ye a bà 'bità ndâ i; ye delè a bà yee nje ndâ i. Ye bà cu ngo ji 'duù ñìnó ta go ngo tí wó nó 'do bàndò bà 'va ngo 'válá sínò. ⁷ I-nambee náa ye bà je ji 'duù ñìnó mbe kpò nje vò i gí nó a bà dù ye tí Mbíri mì wó, bìndi 'duù tí ñò bà dù tí 'vii mì ye. ⁸ Káa, à má gítí ndâ 'duù ñìnó tí ndâ mbe gúku, mbe biya bà tee njembí ndú mítí Mbíri gí, tí ndâ vóló-volo 'duù, ta ndâ mbe zi ku, ta ndâ vo-vò mbe ñò vò ndô, ta ndâ mbe yeè, ta ndâ mbe ùlù ndâ sú mbíri,

gii je ndâ mbe 'véřè, 'dáá gî, bândò mì ndú a i gbí gbolò gó wu, ñinó bà dù tí bà só bà cì ndú nò.»

Ngú Jèrùzàlémè

⁹ 'Bí basili gbaànjé 'do gbí òkò tí ndâ basili tí nó táánò vò-nje só mbe vaka ndâ ndòngbú ndâ ña ñi nò'o nó gii tè'é tí ye, máa, «Gì , wàa ye 'ví túbà tí ngú Niì tí nó tí nawù 'Viì-rómbo nó jì wò.» ¹⁰ Basili tí nò bà-i-nò gii te ye ta wotí mì Bèri ya tí gí pí 'bí ñà gú. Bìndi yí gii túbà Jèrùzàlémè tí tó gbata mì Mbìrì kú gí gí to 'do gbìrì ¹¹ ta ngba Mbìrì ngbéze-ngbeze-ngbèzè. ¹² À gii bì gí tàkò a gbolò ndùgù mbe me ñà ngéé gí yaà ta ndâ njekèjì tí muu'bi-nje só, ta ndâ basili kú ù ndâ njekèjì ndùgù tí nò; bìndi àá gii cu řè ña ndâ 'viì mì Ìzìriyéli muu'bi-nje só mítí ndâ njekèjì ndùgù tí nò muu'bi-nje só nò gbaànjé-gbaànjé 'dáá gî. ¹³ Ndâ njekèjì ndùgù ta'ò mò gí ngbóngbó, ta'ò mò gí gbí'dè, ta'ò mò gí wáá, bìndi ta'ò mò gí tàbú. ¹⁴ À sè tà ndùgù gbata tí nò ta ndâ díi muu'bi-nje só, náa à cu řè ndâ tú mì 'Viì-rómbo mítí ndú gbaànjé-gbaànjé 'dáá gî.

¹⁵ Basili tí nò táánò mbe kú 'dè có ta ye nò zèè mí 'bì wó a i bà 'vii i náa à bàkà 'do tí dâ'bi, tacó bà 'vii ta gbí gbata, ta ndâ ndùgù gbata, ta ndâ njekèjì ndùgù gbata. ¹⁶ Basili tí nò mâ gii 'vii cikii ndùgù, ta còmuu có tà'i, ta tà kpalà gí yaà, yí gii 'de ndú 'dáá 'vii ká 'vii, 1,500 méyili. ¹⁷ Yí mâ gii 'vii mí su-sú ndùgù go bà 'vii i mì ndâ 'duù nó, à gii gí a sáá 'bì wó 144. ¹⁸ À bì su-sú ndùgù gbata tí nó ta 'bí ña duù ta kútí cèkè-cèkè éno, bìndi à gii bì ndâ 'bá gbí ta 'bí ña ngbárángà dâ'bi náa à kú zeke'o co gbí lu gí. ¹⁹⁻²⁰ À gii řègè bà sè ndùgù gbata tí nò ta ndâ banga tende ña duù muu'bi-nje só. ²¹ À gii bàkà ndâ i bà nè ndâ njekèjì ndùgù tí nò 'dáá gî 'do tí 'bí ña banga ó duù mbe kpóló-kpolo, gbèe njekèjì ta gbèe kpâ-duù, gbèe njekèjì ta gbèe kpâ-duù. Bìndi à gii bàkà ndâ kpokèjì tí nó mbe co gbí u gbata nó 'dáá gî ta cèè dâ'bi náa à kú zeke'o lu gbí gî.

²² Ye nò 'bá-Mbìrì gbí gbata tí nò lá, tacó ndâ Mbe tí ndoo tí Mbìrì mbe bàkà ndâ i 'dáá gî, ta 'Viì-rómbo, a ndâ 'bá-Mbìrì kà. ²³ Nètè mì ndâ 'duù gbí gbata tí nò ta ngba ři wálá, nètè mì ndú delè ta ngba pí wálá, tacó Mbìrì kú tòngbaà kà, bìndi 'Viì-rómbo a kùpò bà tù wu mì ndâ 'duù kà. ²⁴ Gbata tí nò bà tòngbaà jì ndâ 'duù muu to tí nó 'dáá gî, bìndi ndâ kpo-kpò gba muu to tí nó bà ya gí bà túbà ndâ i ma mì ndú mí gbí. ²⁵ Ndâ njekèjì ndùgù gbata tí nò bà dù ká nga-ngàà ta ři 'dáá gî, o delè jé gí bà bèè kà wálá. ²⁶ Ndâ 'duù muu to tí nó bà ya ta ndâ kpo-kpò i mì ndú gí kà. ²⁷ 'Bí i ñinó náa yí me cèè i lá nó gí bà dí kà wálá, 'duù ñinó mbe kú bàkà ndâ

i-nô, delè tí mbe kù 'dè 'véřè nó, delè bà 'dò kò wó mí kà wálá. À káa ndá 'duù ñinó náa à cu řè ndú mí gbí wáràgà 'válá mì 'Vii-rómbo gí nó ká bà řì gí gbí gbata tí nó.

22

¹ Bindi basìlì tí nó gii túbà pù ngo 'válá ta ngo gbí ngbárángà'i ta ña wálá kù 'va 'do pí ndá jàlàmbà mì Mbířì, ta jàlàmbà mì 'Vii-rómbo, ² kù ì ngèlè co gbí u gbolò kpokèjì gbí gbata; ndá mù-'válá sósò'ò gii kù mí tí ngo tí nó, gbaànjé tito kè'bí, gbaànjé kè'bí. À gbí gbèe mù a ndá ndo mù muu'bi-nje só; gbèe mù kù řì a ndo mù gbaànjé gbí pì. Ndá kpá mì ndá mù tí nó a yeè tacó tí ndá ña ndá 'duù muu to tí nó 'dáá gí. ³ 'Duù ñinó náa Mbířì ì ñjà mítí wó gí nó bà dù gbí gbata tí nó gbaànjé wálá, à káa ndá jàlàmbà mì Mbířì, ta jàlàmbà mì 'Vii-rómbo, ta ndá bòò mì Mbířì ká bà dù kù ùlù yí kà. ⁴ Ndá bòò mì Mbířì nó bà ñò gbířo wó, bìnđi àá bà cu řè wó mí tìro ndú. ⁵ O bà bèè gbí gbata tí nó káká'i wálá; nèté mì ndá 'duù kà bà dù ta ngba wu nje kùpò wálá, nèté mì ndú delè bà dù ta ngba řì wálá, tacó Mbe tí ndoo tí Mbířì bà dù tí ngba'o mì ndú, bìnđi ndú bà dù tí ndá gba mbe kù zogo to tí nó dúú bà ya tí.

Bà gí Jézù

⁶ Basìlì tí nó bà-i-nò gii 'dè có ji ye éno máa, «Ndá có tí nó a ndá yúco ta kponje gítí ndú wálá, náa Mbe tí ndoo tí Mbířì tí mbe kù je Bèřì ji ndá mbe ma có mì wó tuu ta basìlì mì wó, gí bà túbà ndá ì tí nó kpónó-kpónó kèjì gí bà bàkà tí nó ji ndá bòò mì wó, ⁷ máa, «Wélégí, yo kořo muu yo, máa, ye kpónó-kpónó kèjì nó.» 'Duù ñinó mbe kpolo tí ndá có mì ndá mbe 'dòkò có mì Mbířì náa à cu mí gbí wáràgà tí nó nó a mbe tó pá.»

⁸ Ye tí Jòvání a 'duù ñinó mbe 'di ndá có tí nó gí, ye delè ñò ndá ì tí nó gí. Ye má gii 'di ndá có tí nó 'dáá gí, ye delè má gii ñò ndá ì tí nó 'dáá gí gí, ye gii kucuku muungbó ye mí kùřo basìlì tí nó mbe túbà ndá ì tí nó ji ye nó, wàa ye 'ví ùlù yí, ⁹ káa yí gii 'dè có ji ye máa, «Bàkà ì tí nó lá! Ye ngbá ká a bòò mì Mbířì go yo ta ndá ná'vindí lo tí nó mbe kù ma có mì Mbířì, ta ndá 'duù ñinó 'dáá gí mbe kù kpolo tí ndá có tí nó náa wò cu mí gbí wáràgà tí nó, nó. À ùlù Mbířì.»

¹⁰ Basìlì tí nó gii 'dè có ji ye káká'i máa, «Nè ndá có mì Mbířì náa à cu mí gbí wáràgà tí nó nó mí gbí kùrú lá, tacó o dooko gí. ¹¹ Si mbe bàkà vò ì 'ví ya gí kùřo ta bà bàkà vò ì; si zu 'duù 'ví ya gí kùřo ta bà dù tí zu 'duù; 'duù ñinó jáá kùřo Mbířì nó 'ví ya gí kùřo ta bà dù tí 'duù jáá kùřo Mbířì; wàa tó 'duù 'ví ya gí kùřo ta bà tí tó 'duù kùřo Mbířì.»

¹² «Yo kpolo tí yo máa ye kèjì kpónó-kpónó; ye kèjì ta mboo tàkò ndâ nèté mì yo go ònó náa a tí nó jì yo. ¹³ Ye a kpédélé i, ye delè a ndòngbù i; ye a kùro tèmè, káa ye delè a ndòngbù tèmè; ye a bà 'bità i, káa ye delè a bà yee nje i.»

¹⁴ Ndâ mbe caka ndâ bongo mì ndú ngbárángà'i a ndâ mbe tó pá, tacó éno, áá mì ndú a yúco tacó bà zò ndo mù tí nó mbe kù je 'válá jì ndâ 'duù nò, delè tacó tacó wàa ndú 'ví 'de ta kpokèjì bà rì gí gbí gbata co tí njekèjì ndùgù. ¹⁵ À kù dù á sè á kapí ndùgù a ndâ voló-volo 'duù, ta ndâ mbe yeè, ta ndâ mbe nò vò ndô, ta ndâ mbe zi ku, ta ndâ mbe ùlù ndâ sú mbírì, gii je ndâ 'duù ònó 'dáá gí ta go bà bàkà ndâ i ònó mbe 'vii ɾo 'bá lá tí ndú nò.

¹⁶ «Ye tí Jézù tuu basìlì mì ye ta yúco tí nó jì yo tí ndâ mbe kù kili ta ɾè ye. Ye a 'viì-gù Dàvidè tí gbolò gba, ye delè a dōngú mbe tōngbaà ta nje yé.»

¹⁷ Ndâ Bèrì ta ngú Nii kù tè'é tí máa, «Gì .» Káa 'duù ònó mbe 'di có tí delè 'ví tè'é Jézù, «Gì !» Wàa 'duù ònó ta go ngo tí wó nó delè 'ví gí, si 'duù ònó ta go bà njù ngo tí wó nó 'ví njù ngo tí nó mbe kù je 'válá nó sínò.

Bà gbo nje có

¹⁸ Ye kù ci yo tí ndâ 'duù tí nó mbe 'di ndâ có mì Mbírì náa à cu mí gbí wáràgà tí nó nó, máa, 'duù má suu kò mítí 'bí có tí nó, Mbírì bà suu kò mítí ndâ nji nò'o tí nó náa à 'dè có gítí ndú gbí wáràgà tí nó nó mítí 'duù tí nó, ¹⁹ káa 'duù má ne tí 'bí có gbí wáràgà có mì Mbírì nó, Mbírì bà si 'duù tí nó 'ví zò ndo mù tí nó mbe kù je 'válá jì ndâ 'duù náa à 'dè có gítí gbí wáràgà tí nó nó, wálá, Mbírì delè bà si 'duù tí nó 'ví ya gí gbí gbata mì wó tí Mbírì náa à 'dè có gítí gbí wáràgà tí nó nó, wálá.

²⁰ 'Duù tí nó tí mbe kù 'dè yúco gítí ndâ i tí nó nó kù 'dè có máa, «Ye kèjì kpónó-kpónó ta kponje gítí wálá.» Go-i-tí-nò! Gí, Mbe tí ye Jézù!

²¹ Ye kù 'deke tí ye máa, Mbe tí ndoo Jézù 'ví bàkà nambeè jì yo 'dáá gí.